
BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE • FIRENZE •

FRANCISCI HARÆI

ANNALES

DVCVM SEV PRINCIPVM BRABANTIÆ TOTIVSQVE BELGII.

Tomi tres:

Quorum Primo ſolius BRABANTIÆ, Secundo BELGII vniti PRINCIPVM res geſtæ, Tertio BELGICI TVMVLTVS, vſque ad INDVCIAS anno M. DC. IX. pactas, enarrantur.

Cum DVCVM *ſeu* PRINCIPVM *Imaginibus, & breui rerum per omnem* EVROPAM *illuſtrium narratione.*

J. P. Hodr.

FRANCISCI HARÆI
ANNALES
DVCVM SEV PRINCIPVM BRABANTIÆ TOTIVSQ. BELGII.

TOMI TRES:
Quorum Primo ſolius BRABANTIÆ, Secundo BELGII vniti PRINCIPVM res geſtæ; Tertio BELGICI TVMVLTVS, vſque ad INDVCIAS anno M. DC. IX. pactas, enarrantur.

Cum DVCVM ſeu PRINCIPVM Imaginibus, et breui rerum per omnem EVROPAM illuſtrium narratione.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
Apud Balthaſarem Moretum
et Viduam Ioannis Moreti
et Io. Meurſium.
M. DC. XXIII.

SERENISSIMAE

PRINCIPI

ISABELLAE

CLARAE EVGENIAE

INFANTI

HISPANIARVM, ETC.

EN, PRINCEPS Serenissima, ANNALES DVCVM seu PRINCIPVM BRABANTIÆ per annos mille à Principatus initio vsque ad vestri Imperij tempora difficillima, atque INDVCIAS demum vestra prudentia patientiaque concessas. Est istud An-

nalium Opus MAGNO illi vereque PACIFICO ALBERTO tuo pridem (eheu!) & nostro visum pro parte, gratanterque ab eo in manus acceptum; ideoque meritò iam tum Illius ac Tuæ Serenissimæ CELSITVDINI dicatum sacratumque. Quid ni igitur, etsi ob belli redeuntis procellas tardiùs ad lucem venit, summo iure ad Serenissimam Tuam CELSITVDINEM, cui tum proprio tum charissimi Coniugis nomine dudum debetur, veniat?

Sed & opportunè venturum spero, quòd ex eorum, quæ per annos quadraginta seu quinquaginta in Belgio gesta sunt,

&

& à nobis diſtinctè ſincereque deſcribuntur, continuato decurſu diſci fortaſſe poterit (abſit dicto arrogantia) qua ratione bellum felicius, quàm hactenus, adminiſtretur, donec tandem honeſtas PACIS leges hoſtis petat vel offerat. Qua PACE vti Sereniſſima Tua CELSITVDO, nóſque cum ea Belgæ aliquando frui poſſimus, DEVM OPT. MAX. intimis votis ſupplex oro obſecróque,

SER[MÆ] CELSITVDINIS TVÆ

humillimus cliens

FRANCISCVS HARAEVS.

LECTORI S.

OTVS *Apologus est, benigne Lector, cornicula ornantis se alienis plumis. Eum ne quis mihi imprudenter appingat, crebrò istiusmodi occinenti, Illo teste, Eo narrante, Vt ille habet, Hac ille, & quæ sunt generis eiusdem; meminerit is velim, eadem ratione etiam primario illi & celeberrimo* HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ *Scriptori* EVSEBIO *ante mille trecentos annos inuri posse eamdem notam. Quid enim illi magis curæ, quàm vt fidelissimè verba eorum, qui eum scribendo præcesserunt, producat? Omitto plures, qui subsequentibus sæculis eumdem scriptionis modum sunt secuti,* BEDAM, ADONEM, *alios. Gaudeo inprimis, mihiq́ gratulor, nostro quoque æuo, eadem methodo & via contexuisse nobilissimos illos suos* ANNALES ECCLESIASTICOS *Illustrissimum & doctiss. Dominum Cardinalem* BARONIVM, *meum aliquamdiu, vtinam diutiùs! In cuius scriptis, si quis verba ad calculum reuocet, quis non videat permagnam eorum partem ipsius non esse? Atqui sunt non ornat ille tamen se alienis plumis, sed ipsos potiùs veteres Scriptores ornat celebrátque, dum eos in aciem producens, ijs ipse, non sibi, asserta & triumphata Veritatis trophæa consecrat. Viderint magis, qui posterioribus aliquot sæculis proprijs verborum lenocinijs & phaleris, nulla facta eorum ex quibus hauserunt mentione, historias quasi suas scribere aggressi sunt, ne ipsi, cornicula illius instar, ex alienis lucubrationibus furtim sese hactenus ornantes, tandem nigri appareant; dum singulis veterum Scriptorum, suis sententijs & verbis ab Illustrissimo Domino* BARONIO *quidem in suo, & à nobis in no-*

in nostro argumento sincerè restitutis, quantum isti sæpè hallucinati sint, aliquando omnibus manifestum erit. Ego ANNALIVM BRABANTIÆ *longè aliud duco filum, quàm hactenus alij; sed innixus Scriptoribus antiquis, qui omnes ante annos ferè sexcentos claruerunt; & cùm aliquot sæculis latuissent, tandem ante annos plus minùs triginta à* PITHOEO *& alijs typis vulgati sunt. Illorum ergo Veterum prima laus, noster labor est in recensendo: quem si alij comant, aut vbi Veterum suffragatur auctoritas, etiam subinde corrigant, fero; imò, vt id faciant, rogo.*

Cur verò hosce ANNALES *non vno & vulgato titulo* ANNALES DVCVM BRABANTIÆ *inscribam, sed gemina voce* DVCVM *seu* PRINCIPVM, *intelliges ex prolixiori hac de re, alijsq; huc spectantibus, disceptatione proximè subiecta. Pluribus enim hic Titulus, totiusq; Operis ratio adstrui debuit, propter alias eiusdem argumenti commentationes, alioqui eruditas;* MILITIAM *inprimis* SACRAM DVCVM BRABANTIÆ D. IOANNIS MOLANI, *tum* LIBROS XIX. RERVM BRABANTICARVM PETRI DIVÆI: *qui vterque longè aliter quàm nos, Duces Brabantiæ recenset; posterior etiam quingentis propè annis tardiùs, quàm par erat,* DVCATVS *titulum Brabantiæ concedit. Inde ergo rationem horum petito; vbi & disces, quàm non rectè* HADRIANVS BARLANDVS, *Chronici Brabantiæ pridem Scriptor, ducentos & quinquaginta integros annos in medio historiæ cursu, capite vigesimo septimo sui Chronici, prætererit, imò & silentio inuoluendos duxerit. Hæc in ipso limine ne nescires, volebam; cetera ex subiectis Prolegomenis pleniùs cogniturus. Vale benigne Lector, & nostra boni consule.*

IN

IN
ANNALES
DVCVM SEV PRINCIPVM BRABANTIÆ TOTIVSQVE BELGII
PROLEGOMENA.

I.

De vera serie primorum Brabantiæ Principum, ex antiquis Monumentis nunc primùm stabilita.

PROVINCIAM, quæ Brabantia vocatur, celeberrimam multis à sæculis fuisse, testantur celeberrimæ ibi vrbes, ANTVERPIA, nota iam tum anno partus Virginei 650, in rebus Gestis S. Eligij, ab eius sodale S. Audoëno Episcopo Rothomagensi grauissimè scriptis; tum BROSELLA anno 680. in Vita S. Vindiciani Cameracensium Episcopi, vti etiam C. V. Lipsius in suo Louanio mecum obseruat. Quàm vetustùm ergo LOVANIVM Brabantiæ Metropolis? Quare dolendum, res huius Prouincię nondum pro dignitate tractatas. Hadrianus Barlandus, qui libellum de Ducibus Brabantiæ ante annos plus minùs octo-

octoginta ſcripſit, integris annis ducentis & quinquaginta ſex (puta ab obitu Ludouici Pij Imp. hoc eſt ab anno 840. vſque ad Godefridum Barbatum, cuius Principatus initium eſt annus 1096.) omnia inuoluit ſilentio, nullos interim ne quidem recenſens Brabantiæ Principes (pudet referre) quaſi, vt videri vult, nulla extent de his incorrupta rerum monimenta. Sed benè accidit, quòd ſtrenui illi noſtri æui Varrones, Molanus, Diuæus, & in ſuo Louanio pro parte quoque doctiſſimus Lipſius, tandem hac ignauiæ nota vtcumque Brabantos liberarint, & quiſque eorum ex Sigeberto, qui ante annos quingentos Gemblaci vixit, alijſque nonnullis, ſeriem Principum à Barlando intermiſſorum ſuo modo contexuerint. Sed quiſque dico ſuo modo: & mox explanabo quid his verbis velim. Noſter conatus eſt, ex ſingulis eorum, quod commodiſſimum, & proximum vero videbitur, ſeligere, & ſerie vnâ continuâ, apertâ, & quæ ſanguinis ductum ſequatur, ſemel rectè conſtitutâ, res geſtas Principum illuſtriores deinde adiungere. Vir eximius, & diligentiſſimus Antiquitatum Belgicarum ſcrutator, quique mihi primus hiſtoriæ tractandæ auctor ante annos triginta fuit, D. Ioannes Molanus, in ſua Ducum Brabantiæ Militia ſacra, Comites Louanienſes (ſic more vulgato voco Principes Brabantiæ hereditarios ab anno 991. vſque 1096.) vix attingit, etſi ipſe Louanienſis, ſed eorum loco celebrat Imperatores aliquot ſeu Reges Germanorum, eorumque Legatos ſeu Vicarios qui eo temporum interuallo magnam Lotharingiæ & Brabantiæ etiam portionem (de qua diſtinctione mox pleniùs) maximeque Marchiam Antuerpienſem tenebant, iure an iniuria, nondum pronuntio; certè inuitis heredibus. Vnde illud vulgatum,

gatum, quod & C. V. Lipsius firmat, Godefridum Magnum, BARBATVM dictum, quòd iurasset barbam non ponere, donec Lotharingiæ Ducatus diu debiti (verba sunt Lipsij) compos esset. Diu miratus sum, cur Louanienses isti Principes à D. Molano Louaniensi essent neglecti. Sed demum video id factum, quòd hi nullum aut perexiguum suppeditarent argumentum ipsius scriptioni Militiæ sacræ. Diuæus in eruditis suis Rerum Brabanticarum libris, vtrosque quidem agnoscit & recenset, sed ita, vt Imperiales Duces primarios, Louanienses adiectitios faciat; atque adeò, nulla Louaniensium, imò nec præcedentium magnorum illorum Pipinorum & Carolorum habita ratione, primum annum instituti Ducatus facit annum à Christo nato millesimum centesimum septimum, quingentis annis tardiùs quàm oporteat. Quid enim? An non Prouinciæ huius Princeps iam tum anno sexcentesimo decimoquinto, Dux ille inclytus, vt vetera monumenta illum vocant, PIPINVS Niuigellæ Brabanticæ ornamentum, diuæ Gertrudis pater? An non Principes, eius filius Grimoaldus, nepotes Pipinus II. Carolus Martellus, Pipinus Rex, Carolus Imp. cognomento & re Magnus? Atqui eorum legitimi heredes fuerunt Comites isti Louanienses, vt ex nostrâ Principum Brabantiæ serie statim patebit.

Esto, pulsi fuerint tantisper magna parte possessionum: sed quo iure? Ab alto, sed breuiter nunc texam, latiùs in ipsis Annalibus. Sub annum Domini 843. filij Ludouici Pij, Magno illo Carolo auo progeniti, post sanguinariam vnam & alteram congressionem sic partiti sunt paternum Regnum, vti Ludouicus, Germanicus dictus, Orientalem, Carolus Caluus Occidentalem, Lotharius

natu

natu maior & Imp. mediam teneret portionem. Hic Lotharius ex media illa sua anno 855. filijs suis Ludouico Italiam (quem & Imperatorem salutari fecerat) Lothario Regnum, quod ex suo nomine vocatur, (verba sunt Reginonis ante annos septingentos) Carolo Regnum Prouinciæ tradidit. At quæres: Quinam limites huius LOTHARICI Regni? Nunc pro parte dicam, curiosus Lector amplius inuestiget ex ijs quæ ex Aimoïno subiungam. Lotharius iste secundus Lotharij Imperatoris filius decessit sine legitima prole anno 869. Hereditas iure veniebat ad eius fratrem Ludouicum II. Imp. tunc superstitem; pro quo & extat Rescriptum Pontificis, de quo suo loco: nihilominus eorum patrui, iam dicti, Ludouicus Germanicus & Carolus Caluus, vicina loca armis inuaserunt; pauloque pòst anno 870. ad Marsanam iuxta Mosam venientes (loquitur idem Regino Chronographus Prumiensis) Regnum æquis partibus diuiserunt, & Carolus ad HERISTALLVM (locus est iuxta Leodium cis Mosam) perrexit, quia eidem palatium in parte acciderat, Ludouicus verò ad AQVAS palatium rediјt. Ista Regino Lotharingus. Eadem suis terminis etiam exactiùs distincta posteà dabo ex Aimoïni lib. 5. capite 25. Nunc obseruet Lector Lotharingiam haberi duplicem; hanc CISMOSANAM Caroli, vbi Heristallum; illam TRANSMOSANAM Ludouici Germanici, cuius caput Aquisgranum: vt nulli iam dubium esse debeat, Cismosanam hanc, vbi nostra Brabantia est, ab eo tempore Caroli Calui & posterorum eius ea ratione esse factam. Et possedit eam pacificè tum Caluus, tum eius filius Balbus. At posteà (pergit Regino ad annum Christi 879.) Ludouicus filius Germanici, cognita morte æquiuoci sui (Ludouici

Balbi) Regnum illius inuadere disposuit, & transuadato Mosa, Imperij fines occupauit. Sic ille. Atque en inuasor Lotharingiæ nostræ Cismosanæ vocatur Ludouicus filius Germanici; ac proinde inuasores quoque, frater eius Carolus Crassus, & post eum Arnulphus & alij nonnulli Germanici. Fateor, Tutores Caroli postumi, dicti Simplicis, filij Balbi (eodem Reginone attestante) eam dicto Ludouico inuasori veluti cesserunt (quo titulo etiam Arnulphus Imp. Ludouici illius & Caroli Crassi ex fratre Carolomanno nepos eam posteà tenuit, eiusque filij, primò illegitimus Zuentiboldus, tum legitimus Ludouicus, qui & Imperator) sed nullo iure, idcircò quòd Tutoribus bona pupilli alienare non liceat. Quare cùm Carolus Simplex verus heres, vir factus, etiam primarium Franciæ Regnum contra alios inuasores, Odonem, Robertum, & Rudolphum vix tutari potuerit, vt in Annalibus pleniùs dicam, mirum non est, si Lotharingia ipsi quoque eiusque posteris pro parte fuerit adempta. Nec tamen eum propterea excidisse Lotharingico Regno, hæc præterea docent apud veteres Chronologos: apud Sigebertum in Actis anni 916. Carolus Rex Francorũ Regnum Lotharingiæ recepit. & apud Frodoardum Sigeberto etiam antiquiorem ad annum 923. Carolus (nota) cum suis Lotharienfibus Mosam transiens, ad Attiniacum venit, & antequam Rotbertus (Regni inuasor) suos fideles adunare potuisset, Axonem transijt; commissoque prælio, multis ex vtraque parte cadentibus, Rotbertus quoque Rex lanceis perfossus cecidit. Hæc illi. Vnum est, quòd sponte videatur Carolus Simplex tandem Lotharingiam Regi Germanorum, Henrico primo, dicto Aucupi, cessisse. Sunt hæc Sigeberti verba ad eumdem annum

num 923. Reges Henricus & Carolus apud Bunnam confœderantur, & Carolus reddit Henrico Regi Regnum Lotharingiæ, Epiſcopis & Comitibus vtrimque iureiurando rem confirmantibus. Sic ille. Sed hæc aut non geſta, aut non niſi per Legatos. Nam, vt Frodoardus ducentis annis Sigeberto antiquior, & res ſui temporis Rhemis ſcribens ad eumdem annum teſtatur (& nos in Annalibus pleniùs narrabimus) poſt victoriam illam mox Carolus dolo Heriberti in carcerem coniectus fuit, nec dimiſſus ante annum 927. Neque etiam fuiſſet traditio hæc valida; nempe maxima parte Procerum Regni Francici (vt poſteà patebit) à Carolo tunc aliena; ne quis exiſtimet Germanicos Imperatores vel hinc ius niſi armorum in Lotharingiam noſtram adeptos. Vnde & iſtud rurſum apud eumdem Sigebertum ad annum 930. poſt mortem Caroli, nolentibus Lotharingis Henrico Regi ſubeſſe, Rex, inſpecta induſtria & potentia Giſleberti, filiam ſuam Gerbergam ei deſpondet, & eum iterùm Lotharingiæ præficit. Sic ille. Nupſit Gerberga hæc poſteà anno 939. Ludouico Franciæ Regi, eiuſdem Caroli Simplicis filio. Et videretur iam lis omnis de Lotharingia ſopita; ſed nihilominùs ad annum proximum 940. iſta adſcribit Frodoardus: Rex Ludouicus in Regnum Lotharienſe cum Artaldo Epiſcopo (Rhemenſi) & alijs fidelibus ſuis profectus eſt; Otho quoque Rex (erat is Rex Germanicus & Imp. eius nominis primus, filius Henrici, & frater Gerbergæ) Rheno tranſito, aduerſus eum venit, ſed ab eorum Fidelibus inter eos induciæ determinatæ ſunt. Sic ille. Secuta ſunt & alia, quæ Lotharingiam nunc iuris Germanici ſeu Imperialis, nunc Francici eſſe ſuadeant, ſed ea Annalibus ipſis ſeruo. Illud nunc Lectorem

 moneo,

moneo, quidquid digladiatum leget de Lotharingia, meminerit iam confirmatum à nobis, anno 870. Cismosanam saltem (in qua Brabantia) liquidò factam esse iuris Caroli Calui, eius heredum, Balbi, Simplicis, Ludouici, dicti Transmarini, & Lotharij Regum; ac proinde Caroli quoque Ducis, fratris iam dicti Lotharij, eiusque filij Othonis, filiæque Gerbergæ, ceterorumque iure sanguinis succedentium Comitum Louaniensium. Quò etiam facit, quòd anno 921. mortuo Stephano Leodinorum Antistite, cùm Richarium successorem confirmasset Carolus Simplex, velut eius Ecclesiæ totiusque Lotharingiæ saltem Cismosanæ patronus, aliumque nomine Hilduinum iam dictus Gislebertus, tunc Dux Bulloniensis, & paulò pòst ab Henrico Germaniæ Rege totius Lotharingiæ præfectus, vellet intrudere; auctoritate Romani Pontificis Richarius oblatus à Simplice præualuerit, Hilduino posteà ad Sedem Mediolanensem tamen assumpto. Vide pleniùs, si lubet, apud Baronium. Et habes iam, benigne Lector, quomodo non Carolo Caluo tantùm (quod Diuæus lib. 4. fol. 55. se nulla ratione expiscari potuisse scribit) sed & eius filio Ludouico Balbo, nepotique Carolo Simplici, imò & pronepoti Ludouico, eiusque filio Lothario manserit ius, & ex parte etiam possessio eius Lotharingiæ partis in qua Brabantia; eius, inquam, quæ (vt diximus) Caluo anno 870. ad Marsanam obuenerat, cuius etiam limites mox clariùs ponemus.

Neque ad rem facit, quòd heredes istorum Regum, nempe Reguli seu Principes Louaniensium, multis annis non se Duces, sed Comites tantùm inscripserint. Quid enim? In primis Godefridus Barbatus, etiam postquam ab Imperatore Dux solemniter esset salutatus, præposuit tamen

tamen adhuc titulum Comitis Louanienſis. Succeſſores quoque titulos ſuos variant. De quibus, aliiſque huc pertinentibus, iſta V. C. Lipſius Louanij ſui libro 2. capite 1. Et ita fuit, inquit: tam celebre enim & diffuſum nomen huius Vrbis, vt non ſolùm adtexeretur illi Brabantiæ, ſed præponeretur ſæpè, aut & pro eo ſolum poneretur. Præponi video in Diplomatis; vt Gemblacenſi donatione anno 1123. Godefridus gratia Dei Comes Louanienſis, Dux Lotharienſis. adtexi, in Othone ſancto-Blaſiano Actis anni 1196. de expeditione Syriaca illa ſacra (verba ſunt Lipſij) cui interfuit Dux Brabantiæ de Louin cum multis Baronibus. ſolum poni, in Diplomate, quod in S. Michaëlis Antuerpiæ ſeruatur: Ego Godefridus Dux Louanienſis. In Guilielmo quoque Malmesburienſi Anglico Scriptore: Deſponſa eſt Henrico primo filia Ducis Louanienſis. Et in Rogerio eiuſdem gentis: Rex Richardus venit è Germania ad portum de Anuers, & eſt ille portus in terra Ducis de Luuain. Et paulò ſuperiùs idem Lipſius: Quin, cùm Innocentius IV. Pontifex in Concilio Lugdunenſi Imperij Electores conſtitueret, quatuor ſæculares iſtos nominauit, Ducem Auſtriæ, Ducem Bauariæ, Ducem Saxoniæ, Ducem Brabantiæ, qui & Louaniæ. Hæc (ait Lipſius) ita ex ipſis Actis verbatim inter alia recitat Matthæus Pariſienſis, qui hiſtoriam ante trecentos quinquaginta circiter annos in Anglia, nec infeliciter, ſcripſit. Hactenus V. Cl. Lipſius. Ex quibus concludo, Comites Louanienſes etiam priùs ſibi ſatis placuiſſe tam celebris Vrbis quocumque titulo, fortè etiam ſuperbiore titulo Ducis idcircò dudum abſtinuiſſe, ne Imperatores Germanos, eorumque Præfectos armis potentiores, magis infenſos haberent, non quin ſummo iure Du-

 ces

ces se, ex Ducibus & Regibus nati, scribere potuissent. Nos idcircò omnes vnius formæ titulo PRINCIPES inscribemus. Atque hæc de serie.

I I.

De limitibus Brabantiæ, seu Bratuspantij veteris.

DE limitibus huius Prouinciæ difficile est definire, idcircò, quòd non Diplomate aliquo Regio Principatus hic initium sumpserit, vt Comitatus Flandriæ, Hollandiæ, & alij, sed quòd in hereditate auita in confinijs Hasbaniæ & Brabantiæ PIPINVS primus Princeps noster bellicis facinoribus, alijsque virtutibus clarus, tandem Maior Domus Regis Franciæ renuntiatus sit; eaque via in immensum ipse eiusque posteri deinceps sua auxerint, vt in rebus gestis eorum videre erit. Primùm, vsque annum plus minus 850. regio hæc pars erat Regni Austrasiæ seu Oostrasiæ (cuius Regia Metis ciuitas) sic nuncupatæ ad discrimen Neustriæ,(an VVestriæ?)cuius Reges Parisijs præsidebant;& aliquando alter Parisijs,alter Suessione, quod Annales veteres docent. Posteà nomine Lotharingiæ & Brachbanti seu Bratuspanti eadem regio censa fuit:& vtrumque nomen ab anno Christi nati 870. notum, Brachbanti credo etiam priùs; nec tamen ijdem vtriusque fines. Qui curiosiùs indagare cupit, leget quæ in fine subiungam ex Aimoïno, vtinam non multis mendis obscura. De Brachbanto veteri sic delibandum offero cum Lipsio ex eodem: In Brachbanto (inquit Aimoïnus, qui scripsit ante annos octingentos) Comitatus tres, Cameracesium, Hanoium, Louiensem. Sic legit Lipsius, & Loua-

Louanienſem interpretatur: neque abnuo. Sed quid? num tam latè patuit Brachbantum? imò latiùs. Audiemus mox. Quin & fuerunt Brachbantenſes Comitatus minores adhuc plures. Nam ad annum 997.(quo certum eſt Carolum fratrem Lotharij Regis Bruxellæ & Louanio præſediſſe, &, ni fallor, etiam toti Brabantiæ) legitur tamen apud Sigebertum ad eumdem annum id quod ſequitur: Ansfridus, cùm Comes fuiſſet Bratuſpantium, depoſito militiæ cingulo, factus eſt Epiſcopus Vltraiectenſis. Quæ verba cùm protuliſſet Lipſius, ſe torquet cap. 13. libri primi ſui Louanij; ac tandem, Tenebræ, inquit: & omnia faciamus, nullum ingenium vel induſtria examuſſim hæc adæquet incurioſè ſcripta, aut nec ſcripta. Sic ille. Et quid ſi aduertiſſet ab Ægidio Leodiēſi(qui ſcripſit circa annum 1240.)eumdem Ansfridum in rebus geſtis Notgeri Epiſcopi, vocari quoque Comitem Louanienſem? Sed bono animo ſimus. Nam primò, in Diplomatibus Imperatorum, etiam trium adhuc Othonum, tot ferè leguntur Comites, quot pagi, ne dicam villæ; pagique perſæpè ab ipſis Comitibus denominantur, non Comites à pagis; cuius rei exempla aliquot ſuis locis proferemus. Adde, quòd Heda diligens rerum Vltraiectinarum Scriptor, de eodem Ansfrido ſic narrat, explicans quomodo is & à ſe, & à Sigeberto dictus ſit Comes Bratuſpantium: Eius munificentiæ, inquit, vt etiam Eccleſia Traiectenſis eſſet particeps, contulit eidem infra Comitatum RIEN, hereditatem ſuam, VVeſterloo, Oerlo, Bolo, Meerbeke, Honbeke, Bucoute; quarum villarum quaſdam ſeu earum bona Nobiles de Meroden ſub cenſu poſſident. Hactenus ille. Qua ratione quoque Ægidius eum nominauerit Comitem Louanienſem, ſcilicet pagi ſeu

diſtrictus Louanienſis. Quin etiam Bratuſpantij fines, vt diximus, multò latiùs ſe extenderunt; de quibus prolixè tam Lipſius quàm Diuæus. Poſterioris hæc inter alia ſunt lib. I. rerum Brabanticarum cap. 2. Iacobus Meierus, inquit, recentior licet Flandrorum Chronographus, ſed qui multa ex Archiuis Cœnobiorum Hiſtoriȩ ſuȩ inſeruit, in geſtis anni 959. ſcribit, Arnulfum Comitem Cœnobio Gandauenſi detraxiſſe vicos aliquot in pago Brachbantenſi; videlicet, Meren, Crainham, Bellauicum, Bruggecinam, Milimam, Mersken, Aingam, Badingam, Mortſelam, & Maſiminam. Idem in geſtis anni 974. tradit, Othonem II. Imperatorem eidem Cœnobio confirmaſſe poſſeſſiones ſuas in pago Brachbantenſi, Sechlecam, Beruintam, Fleterzele, Papingam, Bauingem, Ghiſenſele, & Holthem: quarum villarum maxima pars eſt in ditione Aloſtana. De Teneramundis nec ipſi Flandri negarint, vſque ad annum 1180. Brabantiæ connumeratos fuiſſe; obueniſſe verò Philippo Comiti ex ceſſione Godefridi tertij Ducis. Et paucis interiectis: Sigebertus in geſtis anni 1059. palàm Brachbantenſem pagum Tornacum vſq; extendit. In pago, inquit, Brachbantenſi iuxta Tornacum, multitudines colubrorum altrinſecus congregatæ, prodigioſo prælio inter ſe concurrunt. Hæc Diuæus. Ex quibus probat, priſcis temporibus Brabantiam ſeu Brachbantum, pagum Louanienſem, pagum Bruxellenſem (ſunt eius verba) pagum Niuellenſem, terram Angienſem, Atum, vicinumque agrum vſque ad Tornacum, Aloſtanos demum & Teneramundanos, partemque Gandaui comprehendiſſe; limites verò eius fuiſſe ab Oriente Velpam, à Meridie Sabin, ab Occidente Scaldim, Demerim à Septemtrione. Sic ille. Quȩ an per omnia
conſtent,

constent, non assero, quòd iam tum ab anno 863. Comites Flandriæ omnia ab Oceano vsque ad Scaldim velut iure possederint. Ceterùm quænam tenuerint nostri Principes hereditarij Comites Louanienses, tractu illo temporum ab anno 991. vsque 1096. & quæ Duces ipsi Imperiales, iam conabimur sub titulo Lotharingiæ exponere, vt quod ad lucem historiæ magis faciat.

III.

De Lotharingia, & Marchionatu S. Imperij, qui & Riensis, & Antuerpiensis; & de finibus posterioris Brabantiæ, seu Lotharingiæ Cismosanæ.

LOTHARINGIÆ Regnum latissimè olim patens, omnia complectebatur, quæ vtroque membro partitionis, quam paulò pòst ex Aimoïno ponemus, continentur. Nam hæc omnia Lotharius possederat, à quo LOTHARINGIÆ nomen, vt suprà ex Reginone docuimus, adeò vt etiam S. Nortbertus Ordinis Præmonstratensis feruentissimus Institutor, Xantis municipio Cliuiæ ad Rhenum natus, hac ratione Lotharingus censeatur. Verùm postquam Regnum hoc, anno 870. inter patruos Lotharij Secundi Ludouicum Germanicum & Carolum Caluum diuisum fuit (qua de re plura infrà ad annum illum notauimus) varij inde orti sunt Lotharingici Ducatus & Comitatus. Ducatus duos præcipuos apud veteres obseruo, Mosellanum vnum, & alterum Lotharingicum simpliciter, sine additamento. De posteriore ista Sigebertus ad annum 944. Otho Dux Lothariensium obijt. Conradus gener Regis Othonis succedit. Et ad annum 957.

Bruno

Bruno Archiepiſcopus Ducatum Lotharienſem poſt Conradum adeptus, Cœnobium S. Pantaleonis Coloniæ conſtruxit. Ac denium ad annum 977. Ducatus Lotharingiæ datur Carolo fratri Lotharij Regis Francorum, multis inſuper conducto beneficijs, vt & ipſe ab inſolentijs deſiſtat, & fratris ſui Lotharij motibus obſiſtat. At verò illius Moſellani, tamquam diſtincti ab alio, ſic meminit idem Auctor ad annum 1045. Gothelo Dux obijt, cuius filius Godefridus, dum ei Ducatus Moſellanorum denegatur, altero Ducatu repudiato, contra Imperatorem rebellat. Et ad annum 1070. Gerardus Dux Moſellanorum moritur, moritur etiam Dux Godefridus. Gerardo filius eius Deodericus, Godefrido ſuccedit filius eius Godefridus Gibboſus. Sic ille. Mallem diſtingui Lotharingiam Tranſmoſanam & Ciſmoſanam, ſed neminem cogo; illud nunc potiſſimùm inueſtigo, qui fuerint noſtræ Lotharingiæ Ciſmoſanæ limites? & quid eo temporis interuallo quod diximus, Louanienſes Comites, & quid Imperiales Duces tenuerint? De his Lipſius lib. 1. c. 12. Marchiam vocamus limitem Lotharingiæ ad Scaldim fluuium; quem pagum Rienſem olim dixerunt; qui continebat Antuerpiam hanc nobilem, Liram, Bredam, Herendatum, Bergam, & Campaniæ multos pagos. Lazius Marchiam limitis Anglicani appellatam vult; & Vtilonem Marchiònem agnoſcit iam olim anno 511. Adduntur alij: & denique ipſi Duces Lotharingiæ ab Imperatore impetrarunt, inter quos Carolus Lamberti ſocer & Otho filius. Neque tamen Lambertus ipſe Comes obtinuit. Hæc C. V. Lipſius. Apud Diuæum lib. 6. partim in initio, partim in fine, iſta habentur: Filium reliquit Carolus Othonem paterni Ducatus ſucceſſorem, Gerbergam Lam-

Lamberto Montensi nuptam, qui vxorio iure post soceri mortem Louaniensem Comitatum obtinuit, qui Louanium, Bruxellam, Niuellam, Villeuordiam cum Fura ac Sonia silua complectebatur. Et de terminis Ducum Imperialium sic in fine: Hæc de priscis Lotharingiæ Ducibus dicta sufficiant; quibus maximam Brabantiæ partem subiectam fuisse certissimum est: Campaniam videlicet, Marchiam Antuerpiensem, Gallo-Brabantiæ partem, & ea quæ à Louanio in Hasbaniam protenduntur, vbi nunc Thenensis iurisdictio est: terram quoque Gasbecanam, Ascanam, Grimbergensem, ceteraque à Bruxella in Flandriam vergentia. Ita ille. Sed heus, vt tamen constet Affligemum & vicina loca fuisse iuris Comitum Louaniensium; quod sanè patebit in Henrico Tertio. Atque illud inprimis velim, aliquis pro Diuæo edisserat (quod adhuc à nemine pertractatum inuenio) qua in vrbe potissimùm hi tam ampla potestate, vt Diuæus vult, Duces Imperiales præsederint? vt ita de his clariùs innotescat. Antuerpiæ Imperij Lotharingici ab Germaniæ Imperatoribus occupati sedem dudum fuisse, ista suadent, quæ habet Sigebertus ad annum 1055. Balduinus, inquit, Flandrensis cum Godefrido, auunculum suum Fredericum Ducem intra Andouerpum obsidet: sed concurrentibus Lotharingis, ab oppugnatione desistit. Posteà tamen inuenio Marchionatum Antuerpiensem, & Ducatum Lotharingicum diuersis tributum; qua de re ita Lambertus Scafnaburgensis sui ęui res conscribens, ad annum 1076. Gozzilo Dux Lotharingorum, cùm esset in confinio Lotharingiæ & Flandriæ, in ciuitate, quæ dicitur Antuerpha, occisus est per insidias, vt putabatur, Roberti Flandrensis Comitis. Et mox de Imp. Henrico agens: Pascha Traiecti

iecti celebrauit; ibique Ducatum Lotharingiæ filio suo Cunrado; Marcham verò, quæ vocatur Antvverpha, Godefrido consobrino Gozzilonis Ducis, filio Eustathij Comitis, impigro, & ad rem militarem acerrimo adolescenti tradidit. Hæc ille, designans Magnum illum paulò pòst Godefridum Bullonium. Sed pergo quærere: Vbi ergo Ducis huius Lotharingiæ Cunradi Curia seu Regia? Grammaius suspicari videtur Thenis fuisse, alij Traiecti ad Mosam constituunt. Dicum, quod proximum vero censeo. Primùm id præmitto, post illud quod Sigebertus ad annum 1012. annotat in hunc modum; Henricus Imp. Godefridum Ducem cum exercitu in fines Bratuspantium mittit ad obsidendum castrum Louanium; sed inefficax redijt, (verba sunt Sigeberti;) deinceps transactũ fuisse, vt sepofita hostilitate Comites Louanienses in sua auita possessione quieti agerent. Et huc facit, quod D. Molanus cap.42. Militię sacrę dicit, Imperatorem Henricum Pium Principem, ne ciuilibus bellis Regna sua magis inquietaret, voluisse, Duces Lotharingiæ deinceps auulso Comitatu (Louaniensi) carere. Certè nulla deinceps inter eos legimus bella; ac proinde bellorum ciuilium metu sublato, Duces Imperiales modò hîc modò illic sedem habuisse existimo; neque vlla ratione mihi persuadeo, tam amplas eorum res præ Louaniensibus fuisse, atque Diuæus eas depinxit. Adfert his quoque lucem Diploma Ecclesiæ Leodiensi ab Henrico Germanorum Rege II. & Imperatore I. anno 1008. concessum. Sunt hæc eius verba: No- «
tum sit omnibus... qualiter Nos interuentu atque peti- «
tione Heriberti Coloniensis Archiepiscopi, bannum no- «
strum bestiarum, Baldrico sanctæ Leodiensis Ecclesiæ «
Præsuli, nec non Baldrico Comiti, super eorum proprias «
siluas,

„ siluas, quæ sunt inter illa duo flumina, quæ ambo Nithe
„ vocantur, & tertium quod *Thilia nominatur, sitę, & quæ *Dilia
„ pertinent ad illas villas Heiste & Heisten, ac Balfrido, nec
„ non Maclines nominatas, quod tamen totum Wauer-
„ vvald appellatur, in Comitatu verò Gotizonis Comitis,
„ qui ANTVVERF dicitur, situm, per hanc nostram præ-
„ ceptalem paginam concedimus atque largimur, & de no-
„ stro iure in eorum ius ac dominium transfundimus; ea
„ videlicet ratione, vt prædicti Baldrici de prænominato
„ banno, eiusque vtilitate dehinc liberam habeant, quid-
„ quid sibi placuerit, potestatem faciendi, omnium homi-
„ num contradictione remota .... Datum pridie Idus Se-
„ ptembris Indictione sexta, anno Dominicę Incarnationis
„ millesimo octauo, anno verò Domini Henrici Secundi
„ regnantis septimo. Actum Treueris feliciter, Amen.

Hucusque Diploma; vbi Gotizonis Comitatum, qui Antvverf dicitur, Marchionatum posteà nominatum intelligo. Sed an idem Gotizo tunc simul fuerit totius Lotharingiæ Imperialis cis Mosam Dux, ambigo; magis tamen inclino, hunc Gotizonem eumdem esse, qui à Sigeberto ab anno 1005. & deinceps Godefridus Comes & Dux Lotharingię vocatur. Quidquid sit, hoc video, nec hunc quidem Comitem limitaneum Antuerpiensem hîc adhuc Marchionem vocatum, vt multò minùs Regiam certam Ducis Lotharingiæ Imperialis Thenis constituam, vel alibi. Porrò Comitem Baldricum, cuius in Diplomate mentio est, dicerem Baldricum fratrem Lamberti mariti Gerbergæ, illum qui post Othonem nepotem præfuit, eò quòd in Diplomate dicitur, *super eorum proprias siluas*; & temporum series patitur: & hinc inprimis liqueret (quod priùs dixi) hostilitatem omnem inter Imperatores

& Comites Louanienſes deinceps quieuiſſe. Concludo; limites Ducum Imperialium & Comitum Louanienſium à Diuæo ſuperiùs aſſignatos eatenus placere, vt tamen non concedam, Imperiales, quod ille vult, maximam partem Brabantiæ obtinuiſſe, certè nullo modo meliorem. Si vlteriùs quæras, qui fuerint ante Pipinum, noſtræ Seriei Anteſignanum, Brabantiæ Principes; res obſcura eſt, & vix vlla certa haberi credo, præter ea quæ generatim de Galliæ & Germaniæ populis ſunt apud Cæſarem, Tacitum, & alios meliores eius ordinis Scriptores. Nam cetera quæ paſſim Annalibus vernaculis, & Latinis nonnullis, præfiguntur, paruo delectu videntur congeſta; nec proinde operæpretium cenſeo, vt in limine noſtræ hiſtoriæ Lector huiuſmodi tricis & diſſertationibus diutiùs detineatur. Nunc en quod dudum promiſimus ex Aimoïno.

IV.

De limitibus veteris Lotharingiæ ex Aimoïno (qui ſcripſit ante annos ampliùs ſeptingentos) libro 5. De geſtis Francorum, cap. 25.

CAROLVS Rex (inquit Aimoïnus, Caluum intelligens) Legatos ſuos ad fratrem ſuum Ludouicum (Germanicum) ad Franconofurt dirigens, petijt, vt ad Regnum Lotharij diuidendum ſimul conuenirent; ipſeque Pontigonem petens, ibidem eos Legatos accepit, nunciantes, vt ipſe ad HERISTALLIVM veniret, & frater eius Ludouicus ad Smarnam venturus eſſet; & in meditullio eorumdem locorum Kalend. Auguſti colloquerentur; & vnuſquiſque eorum quatuor Epiſcopos & decem Conſiliarios,

liarios, & interministeriales & Vasallos triginta tantummodò ad idem colloquium ducerent.

Et hæc est portio quam sibi LVDOVICVS accepit; Coloniam, Treuiros, Vtrech, Traiectum, Straburch, Argentinam, Basileam, Abbatiam Suestre, Berch, Nui Monasterium, Castellum Indam, S. Maximinum, Ephernacum, Horream, S. Gandulphum, Fauerniacum, Polemniacum, Luxouium, Laureram, Balmam, Offonis villam, Meiem, Monasterium S. Deodati, Bodonis Monasterium, Stiuagium, Romerici montem, Morbachum S. Gregorij, Mauri Monasterium, Eboresheim, Homouua, Masonis Monasterium, Homburch, sancti * Stapni, Erostein, S. Vrsi in Solodoro, Grandiuallem, Altam petram, Iustiniani Vallem, Clusi Castellum, Carnones, Heribodesheim, Abbatiam de AQVIS, Homchircha, Augustchirche, Comitatum * Testebrant, * Bauiam, Harmarias, Mosam subteriorem de ista parte. Ita Mosam superiorem quantum de ista parte est, (Pariensis Scriptor loquitur) Lingas quãtum de ista parte est. Districtum Aquense, Districtum Trectis, Iuribuarias, Comitatus v. Mogenensium, Bedagouuam, Nithacouuam, Sarachouuam subteriorẽ, Blesitchouua, Selme, Albechuuam, Suentiscum, Calmontem, Serachouuam superiorem. Odornense quod Bernhardus habuit, Solocense, Basiniacum, Eliscouue, VVarachstudingum, Emaus, Basalchouuam. In Elisano Comitatus II. De Frisia duas partes, de Regno quod Lotharius habuit. Super istam portionem, propter pacis & charitatis custodiam superaddimus istam adiectionem, ciuitatem Metensem cum Abbatia S. Petri, & S. Martini, & Comitatu Mossensi cum omnibus in eo consistentibus, tam Dominicatis, quàm etiam Vasallorum. De Arduenna, sicut flumen Vrca surgit inter Bislaue & Tumbas, ac decurrit in Mosam; & sicut recta via pergit in * Bedensi, secundùm quod

* an Staphni .i. Stephani?

*Teisterbant,

* an Bauiam?

*infrà est, Hodense.

quod communes Missi nostri rectiùs inuenerunt, excepto, quòd de Condustrio est ad partem Orientis trans Vrcam, & Abbatias* Prannam & Stabolam cum omnibus Villis Dominicatis, & Vasallorum.

*an Pruniam?

Et hæc est portio, quam CAROLVS de eodem Regno sibi accepit: Lugdunum, Vesontium, Viennam, Tungros, Tullum, Viridunum, Camaracum, Viuarias, Vzotias, Montem Falconis, S. Michaelis, Suldum Monasterium, S. Mariam in Bisintiono, S. Martini in eodem loco, S. Augentij, S. Marcelli, S. Laurentij Leudensi, Sennonam Abbatiã Mellam,* Molburium, Laubias, S. Gaugerici, S. Saluij, Crispino, Fossas, Marilias, * Humulfuirt, S. Seruatij, MALINAS, Ledi Suniuacum, Antonium, Condatum, Merelecchi,* Ticliuium, Luttosam, Calmontem, S. Mariam in Deonant, Echam, Andanam, Vuasloos, Altum Montem, Comitatum Texandrum. In BRACHBANTO Comitatus III. *Cameracensem, Hamonem, Loniensem. In Asbanio Comitatus IV. Mosam subteriorem, quantum de ista (eadem) parte est.* Lingua, quod de ista parte est Mosę, & pertinet ad * Versatum, Scarpomuse, Viridunense, Dulmense, Ælon, Vuarense, Comitatus II. Mosnunse, Castritium, Condrust. De Arduenna, sicut flumen Vrca surgit inter Bislane & Tombas, ac decurrit ex hac parte in Mosam: & sicut recta via ex hac parte Occidentis pergit in Hodense, secundùm quod Missi nostri rectiùs inuenerunt. Tullense aliud, Odornense quod Temarus habuit, Barrense, Portense, Salmoringum, Lugdunense, Viennense, Viuarias, Vzetium. De Frisia tertiam partem. Et postridie scilicet IV. Idus eiusdem mensis simul iterùm conuenerunt: & valedicentes sibi mutuò, ab inuicem discesserunt. Hæc ibi: quæ vtinam aliquando à mendis puriora, nominibus iam notis etiam illustrentur; nos ea damus vti iam postremùm anno 1603. Parisijs edita sunt.

*an Malbodium?
*an Hunolcourt?
*an Siclinium?
*C. VVerdenensis legit Antauiensem. Nã & Cameracum sã paulò antè nominatũ est.
*an Liega?
*an Visetum?

SERIES
DVCVM SEV PRINCIPVM
BRABANTIÆ

Ab anno Christi DC. XV. vsque M. DC. XXI.

quot annis singuli præfuerint; simul Vxores & Liberi.

PIPINVS I. *dictus* DE LANDIS, *præfuit annis* 32. I.
Ab anno 615. *vsque* 21. *Februarij anni* 647. *Tunc piè obdormiit, non sine opinione sanctitatis. Vxor, venerabilis Itta seu Iduberga Aquitana. Ex ea liberi, Grimoaldus, Gertrudis, Begga. Sepulchrum eius Niuellæ.*

GRIMOALDVS *filius præcedentis, annis* 11. II.
Periit Lutetiæ in carcere anno 658. *Vxoris nomẽ nondum inueni. Filius ei fuit Hildebertus, sed patri non superuixit, cæsus in acie.*

ANSEGISVS *&* BEGGA, *præfuerunt annis* 27. III.
Ipsa, soror fuit Grimoaldi. Maritus eius Ansegisus, filius magni illius Arnulphi, ex Maiore Domus, Metensis Episcopi. Ex his natus Pipinus Herstallus. Cæso marito à perduelle quodam, cessit Principatum filio suo Pipino anno 685. *Quiescit Andanæ ad Mosam, non longè à Namurco.*

PIPINVS II. *dictus* HERSTALLVS, *annis* 29. IV.
Filius præcedentis Beggæ. Obiit 16. *Decembris, anno* 714. *Vxor legitima Plectrudis. Ex ea liberi, Drogo & Grimoaldus, vterque mortuus ante patrem, superstite tamen nepote ex Drogone Theodobaldo. Nihilominùs heredem Principatus scripsit Carolum Martellum filium, ex Alpaide pellice.*

CAROLVS MARTELLLVS *filius Pipini, præfuit annis* 27. V.

Vxor incognita. Filij, Carolomannus & Pipinus. Obiit 22. Octobris, multis bellicis facinoribus clarus, anno 741. *Sepultus inter Reges Franciæ ad S. Dionysij.*

VI. PIPINVS III. *demum* REX FRANCIÆ, *annis item* 27.
Filius Martelli. Vxorem habuit Bertam, Bertradam, seu Bertrudam filiam Imperatoris Græcorum; ex qua liberi, Carolus & Carolomannus. Obiit die 23. *Septembris anno Domini* 768. *Regni* 17. *Sepulchrum eius ad S. Dionysij.*

VII. CAROLVS MAGNVS REX, *etiam posteà* IMP. *annis* 46.
Filius superioris, Vxores habuit plures. Nonnulli quinque numerant. Tertia ordine, Hildegardis nomine, Ducis Sueuorum filia, peperit ei Carolum & Pipinum ante patrem mortuos, nec non Ludouicum, posteà Pium dictum, pluresq; filias. Obiit die 28. *Ianuarij anno Domini* 814. *Imperij* 14. *Regni* 46. *Sepultus Aquisgrani.*

VIII. LVDOVICVS PIVS IMP. *præfuit annis* 26.
Filius præcedentis. Eius vxores duæ; Hermingardis filia Comitis Saxonis, ex qua Lotharius Imp. Pipinus Rex Aquitaniæ, & Ludouicus Rex Germaniæ. Altera Iuditha, filia VVelphonis primi Comitis Altorfensis, quæ ei peperit Carolum, dictum posteà Caluum. Obiit Ludouicus Pius 12. *Kal. Iulij anno* 840. *Sepulchrum eius Metis.*

IX. LOTHARIVS IMP. *filius Pij, præfuit annis* 15.
Vxor ei fuit Hermingardis filia Hugonis Comitis. Liberi, Ludouicus II. *Imp. eius nominis, Lotharius Rex Lotharingiæ, & Carolus Rex Prouinciæ. Decessit Imperio, Monachum induens, anno* 855. *Sepultus in Prumia Monasterio.*

X. LOTHARIVS II. REX, *filius superioris, annis* 13.
Vxorem habuit Theutbergam, liberos ex ea nullos. Conatus est, ea dimissa, ducere quamdam VValdradam; qua ex re nata turba maxima. Obiit misero fato 7. *Idus Augusti anno* 868. *vnico relicto filio Hugone ex dicta pellice VValdrada, sed non herede.*

XI. CAROLVS CALVVS REX, & *posteà* IMP. *annis* 9.

Pa-

Patruus fuit superioris, de qua successione prolixè suprà egimus. Uxor ei fuit prima Hermendrudis, ex qua nati, Ludouicus Balbus patris successor, Lotharius infans extinctus, & Carolomannus Dux Prouinciæ, tandem cæcatus à patre; & filia Juditha, uxor Regis Anglorum, & posteà Balduini Flandri. Obiit pridie Nonas Octobris anno Domini 877. Imperij 2. prope Vercellas in Italia, posteà delatus in Franciam.

LVDOVICVS BALBVS REX & IMP. *annis* 2. XII.

Filius Calui. Pro uxore primò habuit Ansgardam, ex qua Ludouicus & Carolomannus. Ea relicta iussu patris, duxit Adelhaidem, ex qua Carolus Postumus, dictus Simplex. Obiit Balbus 3. Idus Aprilis anno 879.

LVDOVICVS & CAROLOMANNVS, *annis* 5. XIII.

Filij fuerunt præcedentis Balbi, de quorum successione vide pleniùs in Annalibus. Obiit Ludouicus anno Domini 883. & Carolomannus anno sequenti.

CAROLVS *Postumus, dictus* SIMPLEX, *annis* 45. XIV.

Filius Balbi. Gessit Regium nomen varia fortuna. Uxorem habuit filiam Regis Anglorum, quæ ei peperit Ludouicum heredem, Transmarinum dictum. Obiit in carcere apud Peronam Carolus Simplex, anno 929.

LVDOVICVS IV. *Transmarinus, annis* 25. XV.

Filius superioris. Præfuit multis sibi aduersantibus. Uxor fuit Gerberga, soror Othonis I. *Imp. Liberi, Lotharius, post eum Rex, & Carolus Dux noster* XVII. *Moritur Rhemis, teste Frodoardo, anno Christi 954. Sepultus ad S. Remigij.*

LOTHARIVS III. REX *præfuit annis* 24. XVI.

Filius præcedentis. Vix quietior fuit patre aut auo. Uxor fuit Emma, filia Regis Italici. Filiolus Ludouicus, sed qui vix annum patri superuixit. Cessit Lotharius, seu potiùs permisit fratri Carolo Lotharingiam nostram anno 978. Mortuus ipse demum octauo anno pòst, scilicet 986.

CAROLVS DVX, *frater superioris, annis* 13. XVII.

Uxorem habuit Trecarum Comitis filiam; ex qua nati, Otho Dux successor, & Gerberga filia nupta Lamberto Montensi, nec non Ermingardis data Namurcensi. Obiit Aurelius captiuus Hugonis Capeti anno 991.

XVIII. OTHO, *filius praecedentis, praefuit annis* 15.
Decessit sine liberis anno salutis 1005. *Sepulchrum eius Niuellae.*

XIX. LAMBERTVS & GERBERGA, *annis* 10.
Soror haec Othonis & filia Caroli, filium reliquit heredem Henricum. Caesus est maritus eius Lambertus dictus Montensis & Longicollius, anno 1015. *pridie Idus Septembris. Iacent Niuellae.*

XX. HENRICVS, *filius praecedentium, praefuit annis* 23.
nempe partim cum matre, partim solus. Filium habuit Othonem, sed qui breuissimo tempore patri superuixit. Interfectus est Henricus à quodam captiuo suo, anno 1038.

XXI. LAMBERTVS II. *aliter* BALDRICVS, *annis* 16.
Frater praecedentis, Othone filiolo Henrici mox intra annum defuncto, iure successit. Vxor ei fuit Oda filia Gozelonis Ducis alterius partis Lotharingiae pro Imperatore, ex qua filius Henricus successor. Caesus est Lambertus seu Baldricus iuxta Tornacum 13.*Kal. Iulij anno* 1054. *Iacet Niuellis.*

XXII. HENRICVS II. *filius superioris, praefuit annis* 14.
Vxorem habuit Adelam filiam Lantgrauij Thuringiae, quae peperit ei Henricum tertium successorem, & Godefridum. Obiit Henricus pater anno salutis 1068.

XXIII. HENRICVS III. *filius praecedentis, praefuit anno* 28.
Vxor eius Gertrudis, filia fuit Roberti Frisij, qui paulò pòst etiam Flandris praefuit. Non reliquit proles masculas, sed tantùm filias. Caesus est in armorum ludo Tornaci anno 1096. *Sepultus Niuellae.*

XXIV. GODEFRIDVS BARBATVS, *annis* 44.
Frater fuit Henrici proximè praecedentis. Vxorem habuit filiam Henrici IV. *Imp. &* V. *Regis Germaniae, nomine Sophiam, & ex ea*

ex ea liberos, Godefridum successorem, Henricúmque, & filias Aleidam & Idam. Obiit Dux, Magnus meritò cognominatus, anno 1140. *Sepulchrum eius in Affligem.*

GODEFRIDVS II. *filius superioris, præfuit annis* 2. XXV.
Uxor ei fuit Lutgarda, (filia, vt volunt, Berengarij Comitis Zulzbachensis) quæ ei peperit Godefridum successorem. Obiit Idibus Junij anno 1142. *Jacet Louanij ad D. Petri.*

GODEFRIDVS III. INCVNIS, *annis* 44. XXVI.
Filius Godefridi superioris. Vir factus vxorem duxit primam Margaretam Limburgicam, ex qua Henricus successor, & S. Albertus Episcopus Leodiensis & Martyr; & alteram, filiam Comitis Lossensis, quæ ei peperit Guilielmum primum Paruisij Dominum, & Henricum Dominum de Cuyck. Obiit veriori calculo (de quo pleniùs in Annalibus) anno 1186. *Item sepultus Louanij ad D. Petri.*

HENRICVS IV. PRINCEPS & I. DVX, *annis* 49. XXVII.
Filius fuit superioris, superbiori illo titulo Ducis, eius nominis primus, sed alioqui iure sanguinis, vt videmus, quartus Henricus inter Principes: de quo latiùs in Præfatione. Vxor prima ei Mathildis, filia Comitis Bononiæ: liberi, Henricus, Gotfredus, & filiæ, Maria nupta Othoni Imp. Mathildis Comiti Holland. vna item Geldro, & aliæ duæ. Vxor posterior filia Philippi Regis Franciæ, ex qua filiæ duæ, quarum vna nupsit Comiti Cliuiæ. Obiit Magnus Heros Nonis Septembris anno 1235. *Sepulchrum eius Louanij ad D. Petri in medio Choro.*

HENRICVS V. *filius præcedentis, præfuit annis* 12. XXVIII.
Vxores habuit duas, priorem Mariam filiam Philippi Jmp. ex qua ipsi liberi Henricus successor, & filiæ hæ, Mathildis vxor fratris S. Ludouici Regis, Maria Bauaro, & Beatrix Thuringo nupta. Secunda vxor fuit Sophia filia S. Elisabeth, ex qua Henricus Thuringus. Obiit Kalendis Februarij anno Christi 1247. *Quiescit apud Villarienses.*

HENRICVS VI. PRINCEPS, III. DVX, *annis* 13. XXIX.

Filius

Filius superioris. Vxorem habuit Aleidam filiam Ducis Burgundiæ, quæ ei peperit Henricum, Ioannem & Godefridum filios, & filiam Mariam vxorem Philippi III. *Regis Francorum. Obiit pridie Kalend. Martij, anno* 1260. *Sepultus Louanij apud Prædicatores.*

XXX ALEIDIS PRO LIBERIS, *annis* 7.
Hæc, quòd filij impuberes essent, septennium præfuit; posteà maiori natu Henrico Monacho facto, Ioannes succedit. Vide pleniùs in ipsis Annalibus. Sepulta est iuxta maritum.

XXXI. IOANNES I. *filius Henrici præcedentis, annis* 26.
Ex Margareta Flandrica liberos habuit Ioannem successorem, Gothfredum, qui infans decessit; Margaretam Henrico VII. *Imperatori, & Mariam Amadeo Sabaudiæ Comiti nuptam. Obijt* 5. *Idus Iunij anno* 1294. *Cōditus Bruxellæ ad D. Francisci.*

XXXII. IOANNES II. *filius superioris, præfuit annis* 18.
Vxor ei Margarita filia Eduardi Regis Anglorum. Filius & heres Ioannes, natus anno 1300. *Obiit pater Furæ* 6. *Kalend. Nouembris anno* 1312. *Sepultus Bruxellæ ad D. Gudilæ.*

XXXIII. IOANNES III. *filius præcedentis, præfuit annis* 43.
Vxorem habuit filiam Ludouici Ducis Ebroicensis filij Regis Franciæ. Filij eius ante patrem defuncti sunt. Filiæ, Ioanna VVenceslao Duci Boëmiæ, Margareta Ludouico Comiti Flandriæ, & altera Maria Reinaldo Geldro nuptæ. Decessit Nonis Decembris anno 1355. *Sepultus in Abbatia Villariensi.*

XXXIV. VVENCESLAVS & IOANNA *præfuerunt simul annis* 28. *ipsa sola, defuncto marito, annis* 21.
Nulli ex hoc coniugio liberi. VVenceslaus obiit anno 1383. *mense Decembri. Ioanna grandæua cessit Ducatum Antonio Burgundo pronepoti ex filia sororis suæ, anno* 1404. *die* 7. *Maij, & biennio pòst obiit Kalend. Decembris anno* 1406. *Sepulta Bruxellæ in Choro Carmelitarum.*

XXXV. ANTONIVS BVRGVNDVS *præfuit annis tantùm* 9. *Dux, sed biennio antè etiam Ducatus Administrator.*

Pro-

Pronepos Ioannæ superioris ex filia sororis eius & Philippo Duce Burgundiæ & Comite Flandriæ. Vxorem habuit Ioannam filiam Comitis S. Pauli, & ex ea liberos Ioannem & Philippum. Cæsus est pro Francis pugnans contra Anglos non longè à Blangio 8. Kal. Nouemb. anno 1415.

IOANNES IV. BVRGVNDVS, *præfuit annis* 12. XXXVI.

Filius præcedentis, anno 13. *ætatis Ducatum excepit. Duxit uxorem Iacobam Hollandam mense Aprili anno* 1418. *sed quæ biennio pòst eum deseruit; de quo pleniùs in Annalibus. Fatis concessit* 17. *Aprilis anno* 1426. *ad proximum Pascha exeunte. Sepultus Furæ.*

PHILIPPVS *frater præcedentis, tantùm annis* 3. XXXVII.

Vxor ei destinata erat Jolentis filia Regis Siciliæ, sed quam non accepit, morte præuentus. Obiit 4. *Augusti anno* 1430. *Item Furæ conditus.*

HINC PRINCIPES BELGII VNITI.

PHILIPPVS BONVS, *Fundator Belgici Imperij, præfuit annis* 37. I.

Fratruelis superioris, nempe filius Joannis Burgundi, qui ex lege Antonio fratri minori tantùm Brabantiam concesserat, vt cùm ex eo non superessent liberi, iterùm ius ad Ioannis heredes rediret. Ex Elisabetha Lusitana filius heres Carolus, dictus Audax. Obiit Philippus 17. *Kal. Iulij anno* 1467. *Sepultus primò Brugis, deinde in Burgundia Diuione.*

CAROLVS AVDAX, *filius præcedentis, præfuit annis* 10. II.

Vxores habuit successiuè tres, primam Catharinam filiam Caroli septimi Regis Francorum, secundam Jsabellam Borbonicam ex qua MARIA *heres, & tertiam Margaretam Eboracensem. Cæsus est ante Nanceium Lotharingiæ Nonis Ianuarij anni* 1476. *ad Pascha exeuntis. Sepultus primùm Nanceij, inde translatus Lutzemburgum, ac demum Brugas.*

MARIA *cum* MAXIMILIANO AVSTRIACO, *annis* 5. III.

Filia superioris vnica, nupsit Austriaco Maximiliano Fred. Imp. filio, 18. *Augusti, septimo mense post patris mortem. Ex hoc*

hoc coniugio liberi, Philippus heres, & filia Margareta Ioanni Principi Hispaniæ nupta. Obiit 5. Kal. Aprilis anno 1482. *item sepulta Brugis.*

IV. PHILIPPVS AVSTRIACVS, *posteà Hispaniæ Rex, præfuit annis* 24. *mensibus* 6.
Vxor ei Ioanna filia Regis Hispaniæ. Filij Carolus heres & Ferdinandus, vterque Imp. & filiæ, Leonora, primùm Lusitaniæ, deinde Franciæ Regibus nupta; Isabella Daniæ, & Maria Hungariæ Reginæ. Obiit in Hispania die 27. *Septembris anno* 1506. *Sepultus ibidem prope Burgos in Carthusia.*

V. CAROLVS V. HISP. REX & IMP. *præfuit annis* 49.
Filius præcedentis natu maior. Vxor ei Isabella Lusitana, ex qua Philippus heres; & filiæ, Maria Maximiliano II. *Cæsari, & Joanna Principi Lusitaniæ nupta. Cessit filio Hispaniam, Indiam, & Belgium, ipse Deo vacaturus,* 7. *Kal. Nouemb. anno* 1555. *Cessit paulo post etiam Jmperium fratri Ferdinando, ipseq; deinde piè obijt in Hieronymiano S. Iusti in Hispania* 21. *Septembris anno* 1558.

VI. PHILIPPVS II. HISP. & IND. *Monarcha, præfuit annis* 43.
Vxores habuit quatuor, sed ex duabus tantùm superuixere liberi; ex tertia Elisabetha seu Isabella filia Regis Franciæ, Isabella Serenissima nunc Belgij nostri Princeps, & Catharina nupta pridem Duci Sabaudiæ. Ex quarta verò Anna Austriaca, Philippus III. *Monarcha. Piè obdormijt in Scoriaco S. Laurentij in Hispania Idibus Septembris anno* 1598. *cùm eodem anno Nonis Maij*

VII. ISABELLAM *filiam, Serenissimo Principi nostro* ALBERTO AVSTRIACO *Impp. filio, nepoti, fratri, cum dote Burgundiæ & Belgij, annuente simul Philippo filio, addixisset.*

FRANCISCI HARÆI ANNALES DVCVM SEV PRINCIPVM BRABANTIÆ.

TOMVS PRIMVS.

PIPINVS PRIMVS BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit Austrasiæ Inferiori, seu Brabantiæ, annis XXXII.

PIPINVS dictus DE LANDIS (oppidulum id nunc Brabantiæ est, in confiniis Hasbaniæ, olim Principum palatium) filius fuit Carolomanni Tungrorum & Hasbaniꝯ Ducis, præfecti, credo, limitanei & militaris eorum locorum nomine Austrasiæ Regum. *Pipini patria & stirps.* Successisse eum patri anno Christi nati sexcentesimo quintodecimo, Annales vernaculi tradunt, veteresque Scriptores Latini tacitè adstipulantur, vti in progressu ostendemus. 615. Cur autem is potiùs quàm pater vel auus constituatur primus Brabantię velut hereditarius Princeps, ratio ea est, non quòd totam eam regionem, quæ nunc Brabantiæ nomine continetur, hereditario iure, aut etiam donatiuo alicuius Regis possederit, sed quòd possessiones auitas iis in locis suâ industriâ ipse primus maximè augere cœperit, idcircò quòd tota etiam Austrasia, non solùm Hasbania & Tungri, à Regibus Francorum, qui & Austrasiorum, eius fidei fuerit commissa. *Qua ratione primus Brabantiæ Princeps.* De quo sic in eiusdem Pipini rebus gestis ante plura sæcula conscriptis: Beatus Pipinus (ita vocatur

catur

catur ob insignem sanctimoniam virtutibus eius bellicis, quod rarum
est, coniunctam) primò Regum Austrasię, postmodum ipsius Austrasię
Inferioris Præpositus & Dux gloriosus, erat lingua & natione Teutoni-
cus, decus & gloria Teutonicorum, via & exemplar morum. Et paulò
superiùs: Venerabilis Pipinus ex patre Carolomanno Principe, & matre
Æmegarde, fuit Maior domus Franciæ sub Clotario Regē Francorum, &
Dagoberto eius filio. Qua dignitate parū à dominatione ac sublimitate
Regia differente præditus, omnia prudenti dispositione ordinabat, præ-
stabatque tam in bello fortitudine, quàm iustitia in pace. Hæc ibi inter
alia. Atque adeò verosimillimum est, omnia bella aliaque præclara fa-
cinora, à Regibus illis patrata, magna quoque parte eius industria, vt-
pote Maioris domus Regiæ (nunc Comestabilis vocatur) fuisse confe-
cta. Et innuunt haud obscurè veteres Annales. Sanè Sigebertus Gembla-
censis, qui Chronicon suum scripsit ante annos quingentos, cùm ad an-
num Christi sexcentesimum decimum octauum narrasset, qua ratione
Monarchia Francici Regni ad Clotarium fuisset delata (nempe filiis
* Theodorici Regis bello captis & occisis, Brunichilde quoque eorum
proauia, cui Clotarius decem Regum mortes imputabat, vno pede &
brachio mutilata, & ad caudam equæ indomitæ religata & membratim
discerpta) his verbis deinde Pipini nostri meminit ad annum sexcente-
simum vigesimum quintum: Pipinus, inquit, filius Carolomanni,
625 Maior domus Clotarij,* Principatum gerebat; Pipino verò in disponen-
da Republica cooperabatur sanctus Arnulfus, filius Arnoldi, filij Ans-
berti, ex Blithilde filia prima Lotharij Regis. Et triennio pòst: Lotha-
rius seu Clotarius Rex filium suum Dagobertum in Regno adscitum Pi-
pino & Arnulfo committit ad Austrasiis regnandum. Verba sunt vetu-
sti Scriptoris. Sed quid? Horúmne testis solus Sigebertus Brabantus?
Minimè; quin Aimoïnus, eo etiam ducentis annis antiquior, & qui in
intima Francia ad muros Lutetiæ Parisiorum vixit, semel atque iterùm
Pipini huius nostri honorificentissimè meminit: Dagobertus, ait, patre
defuncto, totius regimen nactus gentis, in Burgundiam ea propositi in-
tentione proficiscitur, vt oppressis & calumniam sustinentibus iustitiam
631 exercendo subueniret. Vsque ad id temporis consilio beati Arnulfi Me-
tensis vrbis Pontificis, nec non Pipini in Regno Austrasiorum Maio-
ris domus officium gerentis vsus est; ideoque tam strenuus tamque effi-
cax in administrando apparebat Regno, vt circumpositæ nationes, eius
vererentur nomen, suaque auxilia in subiiciendis exteris sponderent gen-
tibus fide promptissima. At verò post discessum præfati Antistitis, con-
siliis iam dicti Pipini & Chuniberti vrbis Coloniæ Præsulis obaudiens,
suggerentibus eis, æquitati ac iustitiæ operam dabat. Pergit capite pro-
ximo:

Idem Maior domus Regum Francorum.

Claret Pipinus tam fortitudine belli quàm iustitia pacis.

**Fuit hic Theodoricus Burgundiæ Rex, nepos Sigeberti patrui Clotarij.*

**principabatur; Pipino socius regiorum negotiorum S. Arnulfus Episcopus Metensis.*

Aimoïnus de gestis Francorum lib. 4. cap. 19.

Encomium eorundem scriptum ante annos septingentos.

PIPINVS DE LANDIS I. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Cap. 20. ximo: Porrò octauo anno Regni sui cùm more Regibus assueto superiores Franciæ partes peruagaretur, metusque esset quòd filium non progeneraret, puellam quamdam, Ragnetrudem nomine, thalamo sibi sociauit: ex qua filium eo anno suscepit. Quem dum postmodùm in Aure-

S. Amandus Episcopus Traiectensis seu Tungrensis.

lianensi vrbe venerabilis vir Amandus Traiectensium (seu Tungrensium) Episcopus iuxta morem fidelium præsignaret, assistente genitore pariterque Ariberto Aquitaniæ Rege, finita oratione, & nullo è tanta exercitus multitudine Amen respondēte, aperuit Dominus os pueri (qui

Infans triginta dierum loquitur.

non plusquam triginta à natiuitate expleuerat dies) ac audientibus cunctis Amen respondit. Statim igitur sanctus Antistes eum regenerauit: quem Aribertus Rex de sacro Fonte suscepit, nomenque Sigiberti ei imposuit. Sed exinde Dagobertus, dum patriam sæpè studet Neustriam inuisere & Regnum, prioris oblitus bonitatis, non solùm Ecclesiarum,

Dagobertus Rex ad grauia scelera prolabitur.

verùm etiam quorumcumque locupletium inhians rebus, improbus effectus est prædo. Luxuriæ quoque tam ineffrenatæ se tradidit, vt (exceptis tribus, quæ cum nomine, cultu etiam fulciebantur regio) pluri-

639. mus concubinarum illi obsequeretur numerus. Auersum itaque cor eius à Deo fuisse æstimabatur prorsusque abalienatum, nisi in semet reuersus, peccata sua eleemosynis redimere deliberasset. Erat in Regno eius PIPINVS de potētissimis Austrasiorum, familiaritati eius inhærens, qui oderat improbos, nec se miscebat flagitiosis. Hunc quidam malignan-

Multa sustinet Pipinus pro iustitia.

tium Dagoberto adorsi sunt facere odiosum: sed Domini protectus clementia (cuius in obseruanda iustitia sectabatur præcepta) & insidias paratas euasit, & Regi vtilia suadendo fidelissimus apparuit. Hæc Aimoïnus. Ceterùm quod suprà capite 19. indicauit nationes exteras industria simul PIPINI domitas, illustre inprimis est quod idem narrat, capite de-

Lib. 4. cap. 18. cimo octauo his verbis: Austrasiis Francis Rex institutus Dagobertus à patre, aduersus Saxones, qui rebellare tentāuerant, arma mouit; transgressusque Rhenum, cum Bertoaldo Saxonum Duce pugna commissa,

Bellum Saxonicum eius simul industria gestum.

ense percussus in caput, decisos cum parte galeæ crines patri per armigerum mittit, & vt sibi, antequam cunctus corruat exercitus, in auxilium properet mandat. Fortuna adfuit: Clotarius enim venationis gratia Longolariam siluam petierat: vbi accepto periculorum filij nuntio, graui exagitatus dolore, raptis, quos in promptu habebat, iuuenibus, ad alios

630. etiam vt se sequerentur, directis legatis, breui tempore longū iter emensus (nam & noctibus viam carpebat) ad filium vsque peruenit. Et ea quidem nocte fixis super Wiseram fluuium tentoriis, quieuerunt. Manè autem facto, dum Franci plausus ac voces lætitiæ pro aduentu Regis Clotarij ederent, Bertoaldus Saxoniæ Dux super ripam fluminis prælium postulans, audito tumultu, interrogat vt quid tantus in Franco-

rum

rum castris oriretur lætantium sonus. Dictum est ei, Clotarium aduenisse Regem, atque ob id diem festum agere Francos. At ille ad hæc, Falsa,ait, spe decepti, præ timore desideria somniant sua: nam Regem, quem secum gratulantur manere, certa ferente fama nos compertum habemus vita iam defunctum. *Saxonum Dux stultè insultat Regi Clotario.* Clotarius citeriori armatus superstans littori, dum talia superbè profantem audiret, nil dicens, quò maior taciturnitate sua hostibus incuteretur timor, celerrimè galea nudauit caput. Erat quippe eius cæsaries pulchra canitie veneranda, in cuius adspectu ab aduersariis maximè dignoscebatur. Denique statim à Bertoaldo agnitus incongrua percepit responsa. Túne(dixit)hîc muta aderas bestia? Tunc Rex huiusmodi commotus conuitio, & vltrà quàm dici possit exardescens ira, capiti reposita casside, calcaribus equum versus eum impulit, vt transmeato flumine se de inimicis suis vlcisceretur. Franci ibidem,iniuria Regis permoti,atq; eius exemplo animati,flumen natantes transibant sequentes Regem, qui fugienti Bertoaldo infestus insistebat. *Ecce, & tunc viri fortes.* Grauabatur sanè ad insequendum, & pondere armorum,& quòd dum transnataret fluuium, aqua sinum eius nec non ocreas repleuerat. Bertoaldus verò recedendo clamabat, se eius seruum, illum verò suum confitens dominum; viderique iniustum, vt vel seruus à clementissimo domino, vel dominus à se seruo licet inuito ac coacto, perimatur. Verùm Clotarius callidè hæc eum prosequi sciens,nec ea quæ dicebantur curans, tandem pernicitate equi quo vehebatur eum assecutus interemit; sublatoque eius capite, ad filium & ceteros Francos, qui tristes eò quòd eum pernieiter volantem consequi nequirent, eius saluti timentes,post eum iter pro posse accelerabant, regreditur. *Bertoaldus Saxo resecto capite victus.* Indeque releuatis mœstitia eorum animis, vnà cum eis Saxoniam ingressus, ita depopulatus est eam, vt nullum hominem viuentem relinqueret, qui longitudinem spathæ quam tunc fortè gerebat excessisset. Ista Aimoïnus. Refert eam victoriam Sigebertus ad Christi 630. annum. Dagobertus, inquit, Rex Saxonibus bello concurrit, cui pater Lothatius accurrens auxilio, interfecto Bertoaldo Duce Saxonum, victoriam obtinuit,& peruagans omnem Saxoniam, nullum omnino Saxonum (virilis sexus,addit Regino)mensuram gladij sui excedentem dimisit viuentem. 630. Meminitque idem victoriarum eius contra Sclauos & Wascones anno 634.& sequenti, quas & Aimoïnus narrat, sed non sunt omnia hîc inserenda. *Item vincuntur Sclaui & Wascones.*
Clarebant eo tempore in Francia tres fratres, Ado, Rado, Dado, qui & Audoënus dictus est, singuli singula cœnobia fundantes, quos animabat ad pietatem Eligius aurifex, iamdudum in aula Regis Lothatij clarus, qui etiam ex dono Dagoberti Regis Solemniacum monasterium construxit. Hic nempe est Eligius, qui eodem Audoëno grauissimo Scri-

S. Eligius prædicat Christum Antuerpiensibus & vicinis.

645. ptote ante tot ſęcula in eiuſdem Eligij Vita atteſtante, Epiſcopus Nouiomenſis & Tornacenſis factus, multùm in Flandris laborauit, iugi inſtantia ANDOVERPIS decertauit. Et hi quidem Flandrenſes atque Andouerpenſes, Friſones quoque & Sueui & Barbari quique circa maris littora degentes, primò cum hoſtili animo & auerſa mente ſuſceperunt, ſed poſtmodum, cùm paulatim per gratiam his verbum Dei inſinuare cœpiſſet, pars maxima trucis ac barbari populi, relictis idolis conuerſa eſt ad Deum verum, Chriſtoque ſubiecta. Sic Audoënus. Et vide quanta ſemper manſerit Pipino auctoritas. Dagobertus Rex non contentus ſe rectè eius ſapientia induſtriaque inſtitutum, filium ſuum quoque, cuius ſuprà meminimus, Sigebertum eius curæ committit. De quo iſta Sigebertus ad annum Chriſti ſexcenteſimum quadrageſimum: Dagobertus

Filius Regis Dagoberti Pipino commiſſus.

640. Rex filium ſuum Sigebertum Auſtraſiis Regem mittit, ſub tutela Pipini & Cuniberti Epiſcopi Colonienſis. Poſteà Dagobertus bella adhuc quædam geſſit, ſed pietate admodum temperata, atque adeò redolentia ſanctimoniam ſui huius formatoris ac moderatoris Pipini. Ea his verbis idem Chronologus perſtringit: Anno 642. Dagobertus Rex, Saxonibus contra Winidos ſibi auxiliantibus, annuum quingentarum vaccarum tributum indulget. Etanno ſequenti Dagobertus Waſcones ſubigit, & Iudacail Rex Britonum gratiam eius ſibi redimit. Porrò inclytus Rex Francorum (dicam verbis Aimoïni *) annis 14. glorioſa functus Regni adminiſtratione, in Spinogilo (villa ſuper fluuium Sequanæ ſita, haud procul à Pariſiis) conſtitutus, profluuio ventris laborare cœpit. Indeq; obſequentium manibus ad Baſilicam ſancti Dionyſij delatus, dum ſe incommodo vltimæ ęgritudinis ad mortem vrgeri intellexiſſet, Egam Conſiliarium ſuum ad ſe venire mandauit, ſeque diſceſſurum è præſenti ſæculo intimans, vxorem ſuam Nantildem, ac filium Clodoueum eius tuitioni commiſit; & vt ſecundùm prudentiam ſibi à Deo conceſſam filium enutriret, piéque regnum diſponeret, admonuit. Ceteris etiam Optimatibus ac Pontificibus Neuſtriæ ac Burgundiæ accerſitis, eos filio, eiſque filium commendans, 14. Kalend. Februarij diem clauſit extremum (anno Chriſti 645. ad proximum Paſcha exeunte.) At verò Pipinus

Rex Britonum gratiam Dagoberti ſibi redimit.

**Lib. 4. c. 33.*

Dagobertus Rex moritur.

645. (verba ſunt eiuſdem capite 36.) qui ſub Dagoberto aſſiduè cũ aliquibus ex Auſtria primoribus palatium incoluerat, eo obeunte ad Sigebertum ſe confert; iunctoque cum Cuniberto Pontifice, vt pridem, amicitiarum fœdere, vrilia cum eo Regi memorato conſilia miniſtrabat. Ex quorum ſententia Sigebertus ad Clodoueum dirigit fratrem, qui debitam ſibi portionem ex paternis poſcerent theſauris. Ad quam redhibendam certus cum loco deſignatur terminus. Statuta ergo die Cunibertus cum Pipino vſque Compendium villam Regiam acceſſit; ibique procurante

Pax inter filios Dagoberti agente Pipino ſtabilita.

Ega

Ega Clodouei Regis palatium gubernante, omnis thesaurorum Dagoberti supellex, in speciebus variis, muneribusque aurea abditis, prolata, ac inter fratres æqua est lance diuisa: tertia parte tamen, ex omnibus quæ Dagobertus adquisierat postquam Nantildem sibi sociauerat, ipsi Reginæ seruata. Partem Sigeberti Cunibertus & Pipinus ad ipsum pertulerunt. Hactenus Aimoïnus. Denique Pipinus, Dux pius æquè ac strenuus, anno post Christum natum sexcentesimo quadragesimo septimo, die Februarij vigesimo primo, ad meliorem vitam transiit Landis oppidulo Brabantiæ, prætorio tunc Austrasiæ inferioris seu Cismosanæ; sed translatus, non sine opinione eximiæ sanctitatis ornat nunc vnà cum filia sanctissima Gertrude & coniuge Itta ciuitatem Niuellensem. Erenim coniugem habuit Ittam venerabilem, ex inclyta Aquitanorum stirpe; ex qua suscepit liberos, Grimoaldum, Gertrudem & Beggam; fuitque Itta soror sancti Modoaldi Treuirensis Episcopi, quod ex eiusdem sanctissimi Antistitis rebus gestis, ante annos quingentos fidelissimè scriptis, discimus; vbi & hoc PIPINI elogium est, dignum quod hîc attexatur: Clarebant (inquir Auctor) tunc temporis in palatio viri strenuissimi, iidemque religiosissimi, inter quos eminebat PIPINVS Dux clarissimus, & Maior domus sub Clotario, Dagoberto & Sigeberto potentissimis Regibus. Qui sapientissimus Dux, quia sanctarum Scripturarum scientia minùs eruditus erat, prudentes quosque viros negotiorum suorum socios assumebat. Nam & Arnulphum Metensium Pontificem, qui ante Pontificatum hanc eamdem dignitatem irreprehensibiliter administrauerat, postmodumq; eo defuncto, beatum Cunibertum Coloniensem Antistitem pari sanctitatis fama illustrem, in hac negotiorum administratione curabat adhibere participem: in quorum numero dum beatum quoque Modoaldum adsciuisset, mirum, quanto æquitatis & sanctimoniæ decore aula illa Regia vbique resplenduit. Ita ibi. Sub hoc Principe, præter sanctissimos Amandum & Eligium, quorum meminimus, aliosque de quibus in successore filio sermo erit, illustrauit inprimis Brabantiam sancta Hermelendis virgo, de qua Molanus noster ex antiquis monumentis ista habet vigesima nona Octobris: Villa Meldricis sanctæ Hermelendis virginis. Hæc præclaris parentibus nata in villa Odenca, virginitatem suam duodennis Deo deuouit atque consecrauit. Quam cùm in villa Beuecum duo fratres profanare vellent, qui in virginis concupiscentiam exardescebant, Angelus eam iussit in Meldricem vicinam insulam recedere. In qua animam suam castitate virginali, obedientia regulari, & mira abstinentia, insuper & eremitica vita sanctificatam, Deo eam reperenti reddidit. Post mortem verò per quadraginta octo annos à cultu sæculi latuit, donec miraculorum gloria

647. Pipinus transit ad meliorem vitam.

Eius coniunx & liberi.

Elogium eius ex rebus gestis S. Modoaldi.

Claret sub eo S. Hermelendis virgo Brabanta.

646.

cam magnificante, permotus Dux Pipinus pater beatæ Gertrudis, sacrum corpus leuauit è tumulo: prædiorum quoque maxima multitudine locum ditauit, instituens illic sanctarum Virginum monasterium.

Monasterium à Pipino institutum.

Quibus, vt diuinum sacrificium peragerent, presbyteri posteà ex monasterio S. Bauonis, quod in vicino monte, qui Teutonicè dicitur **Calfmont**, situm erat, adiuncti sunt. Sed neutrum monasterium nunc superest. Est autem Odenca apud Louaniolum, **ter Dunck bp Luenioul.** Meldricis autem insula nunc continens est, dicto loco, & Hugardiæ in finibus Brabantiæ contigua; vbi natalis virginis celebris est cum nouem Lectionibus dicto die 29. Octobris. Sub hoc Principe quoque ad cælos transiit anno Christi 631. magnus ille Allouinus cognomento Bauo, Agilulphi Hasbaniæ Comitis filius, Carolomanni senioris patruelis, conuersionis suæ anno quadragesimo, cuius laudes etsi Hasbani, in Flandricis narranda seruamus, quòd Gandaui Fl..ndrorum palestræ sacræ simul & quietis locum delegerit.

S. Bauo coæuus & consanguineus Pipini.

Externa insigniora eiusdem æui.

Externa, quę eodem temporum interuallo insigniora acciderunt, hæc ferè sunt: Anno sexcentesimo vigesimoquinto Cosrhoës Rex Persarum multis cladibus ab Heraclio Imperatore Christiano attritus, anno belli Persici quinto, collectis omnibus suis viribus, & Barbaris aduersus Romanum Imperium concitatis, Auaribus, Bulgaris, Sclauis, aliisque qui Constantinopolim obsiderent, ad auertendum ex Perside Heraclium, ipse à tripartito Heraclij exercitu variis in locis, non absque diuinis portentis & signis profligatur, quæ pleniùs Annales Theophanis, Cedrenus, & alij exponunt; vt & liberationem Constantinopolis ab obsidione, præsidio Deiparæ Virginis, hostibus etiam visibilis factæ, cum classis & exercitus interitu.

625.

Constantinopolis præsidio Deiparæ ab hostibus liberata.

Ac biennio pòst Heraclius prosequens profugientem Cosrhoën, amœnissimis eius villis & arcibus potitus, trecenta signa bellica Romanis priùs erepta, vindicauit. Vbi cùm Cosrhoës tandem Seleuciam vrbem munitissimam cum coniugibus, liberis, ac thesauris se recepisset, in morbum incidens, Mardesam iuniorem filium ex Syra dilecta coniuge, coronare statuit; quo cognito, maior natu Syroës cum Optimatibus comprehensum patrem, postquam ante eius oculos, alios eius filios occidisset, ipsum quoque post multa ludibria interfecit, factaque pace cum Romanis, captiuos, & inter eos Zachariam Pontificem Ierosolymorum, liberos dimisit, prouincias ereptas & ipsum LIGNVM CRVCIS intactum restituit (teste etiam Suida in Heraclio) quod missum Constantinopolim sequenti anno retulit Heraclius Ierosolymam.

Lignum S. CRVCIS Persæ restituunt.

Sub idem tempus aperitur via Euangelio apud Aquilonares Anglos, Nordanhumbros dictos, ex hac occasione: Eduinus eorum Rex, postulata in vxorem Edelburga, Edelberti Cantuariorum Regis filia Christiana, cùm responsum

esset,

esset, non licere Christiano Christianam virginem pagano homini dare, promisit, se illi, & omnibus qui cum ea venirent, permissurum liberam fidem & cultum suę Religionis, atque adeò ipsummet quoque eamdem suscepturum, si prudentibus sanctior videretur. Mittitur igitur virgo, & simul Paulinus, pridem à sancto Gregorio Papa, Augustino primo Anglorum Apostolo sub anno Christi 600. in subsidium missus, cuius exhortationibus idem Eduinus Rex cum cunctis gentis suæ Nobilibus, ac plebe plurima, anno ab incarnatione Domini 627. Eboraci baptizatur. Idem quoque Rex Eduinus sic erga cultum veritatis affectus est, vt ad eumdem etiam Regem Orientalium Anglorum Carpualdum pelliceret. Hæc Beda. Hac tempestate innotuit portentosa doctrina Mahometis, qui (vt Annales Theophanis & Cedrenus tradunt) mortuus est, anno Christi 630. Præcursorem Antichristi hunc omnium scelestissimum extitisse Ioannes Damascenus vicinus illorum temporum existimauit. Citati verò Annales tradunt, apud Homeritas, siue in Arabia Felice, eum Hali parente Ismaëlita genitum, pauperem hominem suam operam mercede locasse, inhæsisseque seruitio cuidam potenti viduæ Cadichæ siue Tadichæ dictæ, cuius pascendos suscepit camelos; & cùm vafer esset ingenio, insinuantem se dominæ gratiæ effecisse tandem, vt eam sibi coniungeret vxorem. Cùm autem à dæmonio exagitaretur, & comitiali morbo laboraret, vxorem suam indignè id ferentem ea arte demulsit, vt diceret ad cōspectum Angeli Gabrielis sibi apparentis concidere. Quod cùm eidem mulieri confirmasset pseudomonachus quidam Arrianus, ob falsam fidem in ea loca relegatus, eaque paulatim opinio animis omnium inhæsisset, idem sibiipsi varia effingens, ea vt diuinitus accepta curioso populo persuasit, plenumque vanis figmentis volumen conscripsit, quod è cælo delatum mentitus, suis tradidit sectatoribus obseruandum. Excogitauit autem ad sectam propagandam illecebras ex voluptatibus carnalibus comparatas, feminarum multitudinem in hac vita suis concedens, & in futura iisdem illecebris consitum paradisum, in quo ipsis omnia ad cibum & potum lautè abundéque suppeterent, & ad Venerem præstò esset pulcherrimarum feminarum multitudo, his verò potissimùm potituros fore, qui vel hostes huius sectę occiderent, vel occiderentur ab eis. Itaque armis hanc religionem propagandam, & nullatenus de ea disputandum, vt quæ cælo descendisset. Vt verò omnium nationum homines alliceret, ex cunctis fermè aliqua miscuit; nempe ex Iudæis Circumcisionem, Dei vnius cultum, abstinentiam à carne suilla, (non tamen à ceteris carnibus Iudęis immundis:) ex Christianis, Christum, sed cum Arrianis creatum & seruum, cum Nestorianis purum hominem, cum Manichæis, non eum fuisse crucifixum,

Aquilonarum & Orientalium Anglorum Reges fiunt Christiani.

Mahometis sordidi natales.

Imposturis sibi auctoritatem parat.

Mahometis foeda delinamenta.

fixum, sed eius tantùm vmbram seu spectrum; ex Gentilibus, Lunæ seu cuiusdam astri cultum. Sepulchrum Mahometis, inquit Leonicus, in ciuitate Mecha compertum habeo exstructum esse ex lapidibus pretiosissimis, & sublime pendere in medio templo. Impij hi Saraceni Arabes pluribus prçliis ea ratione aduersus Christianos victores, mox anno 634. Heraclium Imperatorem Syria & Ægypto spoliant, & biennio pòst etiam sancta Ierosolymorum ciuitate, ac deinde Antiochia & aliis; puniente Deo Heraclium, qui cùm Catholicus fortiter superasset, vti diximus, indomitos Persas, iam hæreticus Monothelita factus, turpiter ab imbellibus Saracenis superaretur, maximisque Prouinciis exueretur.

Propagatasunt secta armis.

GRIMOALDVS

FILIVS SVPERIORIS

II. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis vndecim.

647 PATRE Pipino elato, Grimoaldus filius eius (verba sunt Sigeberti ad annum 647.) in aula Sigeberti Regis potenter principatur. Vnde eum pro honore & officio Ducatus adfuisse dubium non videtur, cùm anno sequenti, eodem Chronologo teste, Rex Sigebertus cum Radulpho Turingorum Duce bello concurrit. Sed deinceps idem Rex, cooperante Grimoaldo, totum se pietati dedit, quemadmodum & Itta Grimoaldi mater; quæ mox anno sexcentesimo quinquagesimo, triennio post mariti Pipini mortem, instinctu sanctissimi Amandi, se & sua Deo deuouens, Monasterium Niuellense (vtor verbis eiusdem Scriptoris) fundauit, eique filiam suam Gertrudem Deo dignam virginem præfecit, de qua agemus pleniùs paulò pòst.

Mater Grimoaldi sibi & filia Gertrudi fundat Monasterium Niuellense.

651 Porrò anno sequenti Sigebertus quoque Rex de posteritate prolis desperans, duodecim Monasteria Deo construxit; in quibus Stabulaus & Malmundarium eminebāt; cooperante in his Maiore domus Grimoaldo, & Traiectensium Episcopo Remaclo: qui Remaclus & ipse non multò pòst in Stabulaus monachicæ vitæ habitum suscepit. Ita Sigebertus Chronologus. Imò de Stabulaus, seu Stabuleto, & Malmundario

GRIMOALDVS II. BRABANTIÆ PRINCEPS.

ista leguntur in rebus gestis sancti Modoaldi: Grimoaldus duo præclara

Monasteria duo itern à Grimoaldo constructa.

Monasteria Stabulaus & Malmundarium ex proprio construxit. Nec dissonant quæ sunt in testamento Regis Sigeberti, in Vita sancti Remacli per Notgerum ante annos sexcentos scripta, vbi hæc leguntur: Monasteria, inquit Rex, Stabulaus & Malmundarium, quæ Grimoaldus suo opere construxit, quæ mundanam substantiam cernuntur parumper habere, decreuimus aliquantùm respicere. Ista Rex; & ecce quomodo Monasteria illa & à Rege & à Grimoaldo sint constructa. Sed non re-

In Grimoaldo non respondent vltima primis.

spondent in Grimoaldo vltima primis. Sigebertus Rex de prole despe- rans, anno Christi sexcentesimo quinquagesimo secundo Grimoaldi fi-
652. lium Hildebertum adoptauerat in Regnum, sed nõ multò pòst nascitur Regi Sigeberto filius Dagobertus. Nihilominùs, defuncto iam dicto Rege, eam adoptionem tanta vi tutatus est Grimoaldus, vt Dagobertum Sigeberti filium in Monachum attonsum in Scotiam ad amicos ablegârit. Primò proferam quæ de his habet noster Chronologus Brabantus Sigebertus, deinde quæ alij. Anno 656. (inquit ille) Rex Austrasiorum Sigebertus moritur, Dagoberto filio suo admodum paruulo, fidei Grimoaldi commendato, vt in Regnum eius auxilio promoueretur.
657. Et anno sequenti Grimoaldus Maior domus, domino suo Dagoberto

Attonso filio Sigeberti Regis, suum filium nititur euehere ad Regnum.

Sigeberti filio attonso per Didonem Pictauensem Episcopum, & in Scotiam directo, Hildebertum filium suum facit Austrasiorum Regem. Porrò anno sexcentesimo quinquagesimo octauo, Franci dolentes super infidelitate Grimoaldi, captum eum præsentant Parisiis iudicio Clodouæi; quem Clodouæus vinculis constrictum in carcere fecit amara morte consumi, filiumque suum iuniorem Childericum Regem fecit Austrasiorum. Hæc Sigebertus Chronologus noster ante annos quingentos, quæ & confirmantur ex aliis. Sic enim scribit sanctus Notge-

De eius exitu testimonia veterum.

rus, quem diximus, in Vita sancti Remacli: Grimoaldus sub prætextu munerum accipiendorum à Clodouæo fratre Sigeberti Parisios euocatus, illic retentus est, quòd filium domini sui Sigeberti, quem in suam fidem susceperat, vt eum patri substitueret, Clericum effecisset, suum filium Regem volens substituere. ista Notgerus. Ex quibus coniicio, Grimoaldum honoris titulo euocatum Parisios, ibi in vincula conie-
658. ctum fuisse, ibique mortuum anno 658. Posteriores aliqui Scriptores narrant, quasi in acie captus sit, filiúsque eius Hildebertus ibidem cæ-

Filius eius Heldebertus prælio cadit.

sus: sed magis adhibenda fides antiquis; interim, quòd Grimoaldo sic Parisiis specie honoris euocato & detento, Hildebertus filius cum Clodouæi Ducibus concurrerit, & ceciderit. Sepultus est Grimoaldus, iuxta Chronicon vulgare, Iopiliæ non longè à Leodio. Non dubium quin pientissimam Ittam viduam Pipini, eiúsque filiam sanctam Gertrudem hi ca-

hi casus Grimoaldi & Hildeberti grauiter perculerint: certè Itta Grimoaldi mater eodem anno(eodem Sigeberto Chronologo teste) defuncta est. De sancta Gertrude hæc leguntur in eius Vita grauiter ante plura sæcula conscripta, non parum lucis his Annalibus nostris allatura: Gertrudis (inquit Auctor) virgo clarissimis & per totam Europam promulgatis natalibus, hoc est, venerabili illo Pipino Magno patre, Maiore domus Franciæ exorta, ab ipsis pueritiæ annis viam mandatorum Dei *S. Gertrudis sororis Grimoaldi laudes.* ingressa, omnem lubricæ ætatis leuitatem fugiebat: quæ dum altiori proposito virgineæ pudicitiæ sigillum consecrare vellet auctori castitatis Domino IESV, superuenit ad ædes patris eius Pipini Rex Dagobertus: in cuius comitatu erat Ducis cuiusdam Austrasiorum filius, qui & in matrimonium eam postulauit. Sed virgo Deo dilecta, Regi, parentibus, & reliquis Principibus respondit: Ego neque hunc neque quemuis alium volo mortalem hominem, sed mihi sponsum delegi Christum, in cuius diuitiis cælum & terra sunt, & omnis ornatus eorum. Mortuo patre eius Pipino, veneranda eius mater Itta castæ quoque professionis velamen à beato Amando Episcopo accepit, domúmque suam in Sanctimonialium Monasterium eiusdem Antistitis consecratione commutauit. Ob quod factum multas calumnias & iniurias cum dilecta filia sua Gertrude sustinuit. Sed mater vsque adeò non est his mota, vt etiam filiæ suæ ob hoc gaudenti (ne fortè eam animorum corruptores vi à se *En matrē verā sponsarum Christi.* aliquando abstraherent) licet nondum consecratæ, arrepta forfice capillos absciderit. Vnde & ipsa etiam aliquantò pòst inter Virgines, suscepto velamine, consecrata est; ac deinde, succedente tempore, vnanimi consensu ad regimen quoque expedita; in eleëmosynis & hospitalitate maternæ traditionis cooperatrix sedula, omnia prædia amplissimi patrimonij conferens Ecclesiæ in vsum Sanctimonialium, pauperum, ac peregrinorum. Sanè Foillanum, Vltanum, aliósque transmarinos viros lucra animarum quærentes lætissimè suscepit; quosdam etiam apud se retinuit. Sed & pretiosos Codices, & de Vrbe quoque Roma pignora diligenter acquisiuit Sanctorum: atque inter hæc scilicet Do- 658
minicæ seruitutis augmenta, beata Itta ad Dominum migrauit. Post cuius mortem, mox sancta Gertrudis onus, quod ei iam soli incumbebat, in plures diuisit exemplo Moysi. Atque foris quidem agenda fra- *Foris fratribus, intus sororibus agenda Gertrudis committit.* tribus in timore Dei perfectis commisit, intus autem spiritualibus sororibus rei familiaris curam demandauit: in his, in ascensu spiritualium ita proficiens, vt cernentibus sororibus lux etiam sphæræ igneæ super eam aliquando irradiare sit visa: deinde & nuntios quoque suos in mari periclitantes inuocata, licet absens corpore, ipsa liberauerit. Hæc ibi inter alia eius encomia. Eodem temporum decursu, anno Christi 650.

Externa eiusdem anni insigniora.

(quo & sanctus Martinus Papa Romanus iussu Constantis Imperatoris hæretici Monothelitæ in exilium abductus est) quidam hæreticus pulsus à partibus transmarinis in Gallias venit, cœpítque Augustoduni subdolè nefanda sua dogmata prodere. Quòd cùm in palatium ad aures

Hæreticus Gallia pulsus, negans illud Christi: Pater, non quod ego volo, sed quod tu.

sancti Eligij peruenisset, is consilio cum Audoëno (qui ista scribit) inito egit cum Rege, quatenus ad hæreticum refellendum Synodus Episcoporum Aureliani congregaretur: in qua cùm idem hæreticus mira in disputando subtilitate omnes Antistitum rationes diu elusisset, tandem cuiusdam doctissimi Episcopi Saluij industria conuictus, communi Episcoporum sententia damnatus est, & cum ignominia à finibus Galliarum eiectus. Hæc Audoënus in rebus gestis sancti Eligij. At verò anno 653. (vt habent ex Theophane Annales Græcorum) Mahuuias Sa-

Saraceni Rhodum vastant, & Colossum vnum septem miraculorum confringũt.

racenorum Princeps Rhodum Insulam deuastans, Colossum siue æneum illud Solis simulachrum in portu constitutum, interque septem mundi miracula numeratum (cuius nimirum tanta magnitudo erat, vt sub diuaricatis cruribus spatium præberet nauibus transeundi, altitudinem habens centum viginti sex pedum) iam anteà terræmotu disiectum confregit, Iudæóque cuidam Emeseno vendidit, qui nongentos camelos ex eius ære onerauit. Quo eodem tempore Armenia ab iisdem Sa-
654 racenis longè latéque deuastata est. Anno verò sequenti Foillanus, cuius iam meminimus, natione Hibernus, qui à sancto Martino Papa

S. Foillanus Hibernus occubuit martyrio.

prędicandi gentibus Euangelium acceperat, martyrij coronam suscepit, vnà cum tribus discipulis, in silua Carbonaria territorij Leodiensis. Etenim sancta his temporibus peruasit æmulatio Hibernos seu Scotos religionis Christianæ cultores. Quòd enim scirent, ab vrbe Roma complures in Britanniam ad Anglorum conuersionem sanctos viros missos, ipsíque hactenus non sine culpa neglexisse visi essent id quod ob locorum propinquitatem commodiùs peragere potuissent; complures ex ipsis paternis egressi domibus, ad prædicandum gentibus Euangelium

Quibus occasionibus Hiberni prædicatores in Belgium venerint.

profecti sunt, vt ex Beda constat. Sed incentor inprimis & instigator, vt ex Hibernia eiusmodi viri transferrentur in Gallias, vel alias vicinas regiones, fuit Vincentius Comes Hannoniæ, qui vxorem habuit consanguineam Regis Dagoberti beatissimam Waldetrudem. Missus enim ille à Francorum Rege in Hiberniam, inde secum duxit strenuos fidei prædicatores, Foillanum eiúsque germanum Furseum, & alios quos egregia sanctitas decorauit. Acta eiusdem beati Vincentij sic habent: Die decima quarta Iulij Sonegiis depositio beati Vincentij Confessoris Christi, qui fuit Hannoniæ Comes, anteà Madalgarius dictus, inter Palatinos Regis Francorum Dagoberti non infimus. Habuit enim vxorem consanguineam Regis beatissimam Waldetrudem; ipsúmque Rex habuit

buit ad annos aliquot Hiberniæ gubernatorem. Vnde posteà in Gallias rediens, sanctissimos & strenuos fidei prædicatores secum addûxit. Inter quos sancti viri memorantur Foillanus, Furseus, Vltanus, Eloquius, Etto, & Adalgisus. Autbertum Episcopum miro humilitatis affectu coluit, qui eum adeò superni amoris feruore accendit, vt deposito cingulo militiæ sæcularis, totum se ad cultum diuinum adstrinxerit. Vnde ad Sambram, in municipio quod Mons-altus dicitur, Monasterium construxit, vbi monastico habitu suscepto, sub sanctæ conuersationis regula sese humiliter reclusit, separatus ab vxore sua Waldetrude, quæ in Castrilo-co (Montibus Hannoniç oppido primario) Sanctimonialium Monasterium construxit. O sanctitas prisca!

S. Vincentius Hannoniæ Comes, aliquamdiu Hiberniæ gubernator.

Tam ipse quàm vxor se Deo eãdem consecrant.

ANSEGISVS CVM BEGGA

SORORE PRÆCEDENTIS,

III. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis viginti septem.

POST mortem Grimoaldi, eiúsque filij Hildeberti, Begga Grimoaldi soror Principatum adiit, sorore eius maiore natu sanctissima Gertrude iam tum anno sexcētesimo quinquagesimo, vti dictum est, Deo sacrata. 658

De Begga eiusq; coniugio cum Ansegiso in hunc modum meminit Sigebertus Gemblacensis ad annum Christi sexcentesimum quadtagesimum nonum: Ansegisus etiam filius sancti Arnulphi clarebat, cui Begga soror Grimoaldi nupserat. Sed pleniùs eorum laudes celebrat Stephanus Abbas Leodiensis ante annos quingentos in historia sancti Modoaldi: Sciendum est, ait, Ansegisum filium fuisse beati Arnulphi ex Maiore domus Metensis Episcopi. Cui venerabilis Begga felici iuncta matrimonio, generosæ sobolis, & nobilissimorum Regum mater extitit. Cuius quoque sanctitatis pia apud nos clarent monimenta, eo in loco, in quo ex diuina reuelatione septem construxit Ecclesias; vbi & corpus eius à sacris Virginum choris honoratur, quæ Deo ibidem famulantur. Ibi quoque coniunx piissimus Ansegisus ab ea conditus est, qui ab alumno suo (quem idem Dux puerum fortè inuentum, & è sacro Fonte susceptum aluerat in filium, & exaltauerat)

De Arnulpho hoc vide etiã suprà ad annum 625.

Begga eximia putatur.

 rat)

rat) crudeliter in venatione peremptus est, propter appetitum honoris sui, quem tamen impius ille consecutus non est. Hæc ille breuiter. De anno mortis Ansegisi posteà. Nunc plura quæ huc faciunt, ex antiquis monimentis sunt eruenda. Anno post Christum natum sexcentesimo
661. sexagesimo primo ad cælos transiit sanctissimus Amandus, consecrator (quod superiùs narrauimus) matris & sororis beatæ Beggæ, magnus inquam ille Galliæ & inprimis Belgicæ Apostolus, qui dudum Episcopatu Tungensi improbitate quorumdam extrusus, circumquaque Christum annuntians, demum in Elnonensi Monasterio, quod nunc sancti Amandi vocatur iuxta Tornacum, in Christo hoc anno quieuit. Anno verò proximo Clodouæus Rex Francorum obiit, & Lotharius eius filius eidem succedit, & regnat annis quatuor, cuius Maior domus post Erchanoaldum fuit impius Ebroinus, de quo statim plura. Et ab hinc, ait Sigebertus, Francorum Regibus à solita fortitudine & prudentia degenerantibus, Regni potentia per Maiores domus in vniuersum disponebatur, Regibus solo nomine regnantibus; quibus moris erat principari quidem secundùm genus, & nil agere vel disponere, quàm edere & bibere, domique morari, & Kalendis Maij præsidere coram tota gente, salutare & salutari, obsequia & dona accipere & rependere, & sic secum vsque ad alium Maium habitare. Hactenus Sigebertus. Intereà anno 664. obiit sanctissima Gertrudis soror venerabilis Beggæ, & anno sequenti etiam sanctus Eligius Flandrensium & Andouerpiensium, quòd anteà docuimus, Apostolus. Ceterùm anno sexcentesimo sexagesimo sexto Lotharius quoque moritur, & Theodoricus frater eius ab Ebroino Maiore domus in Regnum sublimatur. Verùm enimuerò
668. biennio pòst idem Theodoricus Rex propter insolentiam Ebroini à Francis repudiatur, fratre eius Childerico, qui in Austria seu Austrasia dudum regnabat, à cunctis ad regnandum euocato: idemque Theodoricus Rex & Ebroinus Maior domus tonsurantur (verba sunt Sigeberti) & Theodoricus quidem Parisiis in Cœnobio sancti Dionysij, Ebroinus verò in Luxouium Burgundiæ Monasterium relegantur. Ecce quantæ turbæ: quæ tamen pietatem Beggæ & eius coniugis Ansegisi, fundatamque eorum in Deo mentem turbare non potuêre; quod etiam, iis quæ sequuntur diligenter expensis, magis mirum erit. Etenim post annos deinde octo, anno Christi 676. Hildericus Rex leuitate morum suorum accendit in se odia Francorum, sanctusque Leodegarius hac oc-
679. casione in Luxouium se abdit. Denique sexcentesimo septuagesimo nono, Bodilo Francus, quem Hildericus Rex ligatum ad stipitem cædi præceperat, Hildericum in venatione exceptum cum Blitilde vxore eius prægnante interfecit. Tunc Theodoricus Regno restituitur, consilioque sancti

Moritur S. Amandus consecrator matris & sororis beatæ Beggæ.

Turpiter degenerant Reges Francorum.

Rex & Maior domus in Monasteria retruduntur.

ANSEGISVS ET BEGGA III. BRAB. PRINC.

ſancti Leodegarij à Luxouio reuocati aliorúmque Principum, Leudeſius filius Erchonoaldi Maior domus conſtituitur, cùm mox anno ſequenti Ebroinus (qui ob ſuam inſolentiam, vt diximus, in Monaſterium retruſus erat) à Luxouio egreſſus, vires reſumit, inſidiatores ſuos premit (loquitur Sigebertus) ſuper Theodoricum Regem irruit, theſauros eius & theſauros Eccleſiæ diripit, Leudeſium Maiorem domus occidit: Clodouęum quemdam fingens filium Lotharij, Regem ſibi facit: ad eius ſacramentum quos poteſt, pœnis, minis vel blandimentis impellit. Quin anno 682. dictus ſanctus Leodegarius Auguſtodunenſis Epiſcopus ab Ebroino capitur, & cum fratre ſuo Gerino ampliùs biennio ſæuiſſimis tormentis & contumeliis excruciatus: ad vltimum Leodegarius decollatur, Gerinus verò lapidibus obruitur. Ac demum anno

Ebroinus Maior domus, relicto Monaſterio, vires reſumit.

Sancti Leodegarius & Gerinus ab eo martyrio affecti.

685. ſexcenteſimo octuageſimo quinto Theodoricus Rex Ebroinum in gratiam recipit, eiuſque conſilio Synodum Epiſcoporum conuocans, in ea multos ipſorum ex ſententia Ebroini Epiſcopatibus priuat, aliquos etiam irreuocabili exilio damnat. Tunc quoque ſanctus Lambertus à Traiectenſi ſeu Tungrenſi amotus Epiſcopatu, in cœnobio Stabulaus monachicæ quietis portum expetiit, ibique per annos ſeptem manſit, Martyr poſteà futurus. Et eodem anno octuageſimo quinto ſupra ſexcenteſimum Anſegiſus maritus Beggæ & pater Pipini à Gunduino perimitur, quem inuentum & nutritum de ſacro Fonte ſuſceperat, & ad maximos militiæ honores prouexerat. Hæc omnia Sigebertus noſter. Et ſubdit ad annum ſequentem: Begga relicta Anſegiſi, ſe & ſua Deo mancipat, & Monaſterium Andanenſe fundat. Sed pleniùs iſta ſic effero in Vita eiuſdem pridem à me ex veteribus Scriptoribus collecta.

Dux Anſegiſus Beggæ maritus trucidatur.

At verò Deo dilecta Begga, marito perempto, Romam adiit dominam mundi & Eccleſiæ caput. Vnde cum benedictione Papæ, & donaris Reliquiis reuerſa, in honorem ſeptem eccleſiarum Romanarum Andanæ ad Moſam Cœnobium Septem Eccleſiarum fundauit; vbi & feminas ſub Religione congregauit, & ſecundùm ſanctorum Canonum præcepta clauſtris regularibus muniuit. (notentur Dominæ Canonicę Andanenſes.) Quin & expetiuit ex Monaſterio germanę ſuæ Gertrudis, ſacras Virgines & Reliquias, vt cœptum poſſet opus perſoluere. Nec mora; datæ ſunt ei ſacræ Reliquiæ, & libri ſanctarum Scripturarum, & eiuſdem habitus aliquot religioſæ ſorores, quæ illic monaſticæ Religionis prima iacerent fundamenta, addita etiam parte quadam lectuli, in quo ſancta Gertrudis ſoror eius ſupremum Christo reddiderat ſpiritum; ad quem certè innumera facta ſunt miracula. Obiit piiſſima Begga ibidem velata anno decimotertio, poſtquam ſæculo ſe abdicans filio Pipino gubernacula prouinciæ ceſſiſſet, anno videlicet Christi 698.

Begga Romam adit religionis cauſa

Fundat Monaſterium ſeu Cœnobiũ.

Obdormit in Chriſto anno 698.

die

die 17. Decembris: quo die festum eius celebratur Andanæ, in loco quietis, qui est inter Namurcum & Huium. Quod ad res insigniores peregrinas spectat: cùm in prouincia Mediterraneorum Anglorum, Nordhumbrorum, & Merciorum, ex Scotia petiti præsiderent Episcopi, iique, etsi in omnibus alioqui fide essent orthodoxi, in celebratione tamen Paschatis minimè cum Catholicis conuenirent; huius rei gratia factum est, testante Beda, vt anno ab incarnatione Domini sexcentesimo sexagesimo quarto coram Rege Osuui, eiusque filio Alchfrido (quorum ille Scotorum, iste Catholicorum partibus inhærebat) inter vtriusque partis sacerdotes ea de re disputatio haberetur: cuius is fuit exitus, vt auditis Catholicorum rationibus, nitentibus præcipuè auctoritate Romanæ Ecclesiæ, & potestate sancto Petro collata, Rex ipse Osuui cum omnibus fermè aliis, relicta Scotorum opinione, Catholicis adhæserit. Anno quoque sexagesimo octauo suprà sexcentesimum Vitalianus Romanus Pontifex, in Angliam sacrorum ministrorum inopiâ laborátem, misit Theodorum Tarsensem Cilicem, opere & sermone potétem, moribus probatissimum, ac diuina & humana literatura Græcè & Latinè excultissimum: de cuius in Episcopum Dorouernésem ordinatione Romę hoc anno facta, & honorifico in Angliam anno sequéti aduentu, vnà cum Hadriano Abbate Afro, æquè doctissimo, & monasterialibus simul atque Ecclesiasticis disciplinis instructissimo, & de magnis in ea insula ab iisdem sanctissimis viris factis progressibus in docéda fide Catholica, ordinandisq; ritibus Ecclesiasticis, pluribus agit idem Beda. In Oriente anno Christi 676. (qui fuit annus nonus Constantini Pogonati Catholici Imperatoris) Saraceni, metu Mardaitarum siue Maronitarum, qui ipsorum Imperium in Syria & Palæstina inuaserant, composita cum Imperatore Constantino pace in triginta annos, consenserunt, tributum annuum pendere trium millium librarum auri, virorum captiuorum quinquaginta, totidemque nobilium equorum. Sed & ista intelligentes Auares, aliique Romani nominis hostes, ipsi pariter per Legatos pacem ab Imperatore (testante Theophane) postularunt, Deo sic Christianos nonnihil respirare permittente. Ceterùm anno Christi sexcentesimo octogesimo, post Lunæ Solisque eclipsim pestis ingens per tres continuos menses dirè vastauit vrbem Romam & alias nonnullas Italiæ ciuitates, vti tradunt Paulus Diaconus & Anastasius Bibliothecarius. Quin addit Paulus, qui proximus iis temporibus vixit, multis Romæ visibiliter apparuisse bonum & malum Angelum noctu per ciuitatem pergere, & quoties ex iussu boni Angeli malus venabulo, quod in manu ferre videbatur, ostium alicuius domus percuteret, tot de eadem domo die sequenti homines interirent. Tuncque per reuelationem cuidam

Externa insigniora.

Lib. 3 c. 25.

Quæstio de Paschate celebrando in Anglia ad normam Ecclesiæ Romanæ definita.

Eódem missi prædicatores Romá.

Lib. 4. c. 1. & 2.

Christiani in Asia aliquantò respirant.

Pestis Romae mitigatur suffragante S. Sebastiano.

dictum esse, pestem non priùs quieturam, quàm in basilica sancti Petri ad Vincula poneretur Altare sancti Sebastiani martyris memorię; eo verò facto, pestem protinus cessasse. Hæc ille. Extat autem hactenus integrum ipsum altare, nec non eiusdem sancti Martyris imago veteri musiuo opere expressa. Sed & ex hoc propagata ad posteros religio est, vt pestis tempore voti causa imago sancti Sebastiani diuersis in locis pingi soleret, atque in eius memoriam altaria erigi, & ecclesiæ seu sacella fabricari.

PIPINVS II. HERSTALLVS

FILIVS SVPERIORVM, IV. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis viginti nouem.

685 ANSEGISO cæso anno vti diximus sexcentesimo octuagesimo quinto, & mox anno proximo vidua eius Begga sæculo valedicente, Pipinus eorum filius in hereditatem successit. Dictus est Herstallus, à loco non longè à Leodio, quem libenter & sæpiùs incolebat. Eius res gestæ multæ & illustres sunt; nos eas ex veterum monumentis & Annalibus, adeò etiam iisdem verbis, quò certior

Pipinus vnde dictus Herstallus.

687 fides sit, serie temporum digeremus. Anno sexcentesimo octuagesimo septimo, ait Sigebertus, Vlfrado Maiore domus mortuo, Pipinus filius Ansegisi principatur in Austria cum Duce Martino. Sed iis congressus Ebroinus victoria potitur; Martinus fugiens ab Ebroino perimitur. At mox anno octogesimo octauo Ebroinum Francos insolenter opprimentem Ermenfredus similiter occidit, & ad Pipinum fugit. Waratho interim pro Ebroino Maior domus statuitur. Quare anno sequenti inter Pipinum & Gislemarum filiū Warathonis apud * Namucum castrum pugna committitur; nec multò pòst, Gislemaro diuinitus punito, Warathone quoque mortuo, Bertarius gener Warathonis fit Maior domus sub Rege Theodorico. Sub id tempus anno incarnationis Dominicæ

Ebroini impij interfector fugit ad Pipinum.

** Namurcum*

690 sexcentesimo nonagesimo, Pipinus duodecim Apostolicos viros recepit, Willibrordum & socios, ex Anglia ad lucrum animarum Wiltenburgum, nunc Vltraiectum, appulsos: qui eius fauore & auctoritate fulti, non

S. Willibrordus & socij veniunt in Belgium.

solùm

PIPINVS II. HERSTALLVS IV. BRAB. PRINC.

solùm Vltraiectenses & vicinos Frisones, sed etiam plurimos in Brabantia locisque conterminis, ad fidem Christianam veramque pietatem deinceps traduxerunt, Pipini quoque gloria in omnem partem peruagante. Certè mox anno nonagesimo primo ipse Theodoricus Francorum Rex cum Berthario, de quo diximus, Pipino nostro congressus vincitur; Bertharius à suis perimitur, Theodoricus Rex à Pipino capitur; sicque Pipinus Neustriam sibi subiugat, & sub Theodorico solus toti Regno principando (verba sunt Sigeberti) statum rerum meliorat; sanctum quoque Lambertum (quem anteà ab Ebroino pulsum diximus) in Traiectensi Pręsulatu relocat. Porrò anno 693. Ewaldus Albus & Ewaldus Niger Presbyteri venientes ab Anglia martyrizantur, & iussu Pipini sepeliuntur in Agrippinensi colonia. Hæc Sigebertus. Quæ posteriora quid sibi velint, clariùs exponit Venerabilis Beda scriptor eius æui, omni exceptione maior, libro quinto Historiæ Anglorum capite vndecimo: Duo presbyteri, inquit, pro diuersa capillorum specie, vnus Niger alter Albus Ewaldus, cùm cogniti essent à barbaris quòd essent alterius religionis, nam hymnis & psalmis semper & orationibus vacabât, & quotidie SACRIFICIVM Deo victimæ salutaris offerebant, habentes secum vascula sacra, & tabulam ALTARIS vice dedicatam, suspecti sunt habiti, quia si peruenirent ad satrapam & loquerentur cum eo, auerterent illum à diis suis, & ad nouam Christianæ fidei religionem transferrent, sicque paulatim omnis eorum prouincia veterem cogeretur in nouam mutare culturam. Itaque rapuerunt eos subitò, & interemerunt, Album quidem Ewaldum veloci occisione gladij, Nigellum autem longo suppliciorum cruciatu, & horrenda membrorum omnium discerptione, quos interemptos in Rhenum proiecerunt. Nec martyrio eorum cælestia defuere miracula: nam cùm perempta eorum corpora amni, vt diximus, à paganis essent iniecta, factum est vt hæc contra impetum fluuij per quadraginta ferè millia passuum ad ea vsque loca, vbi illorum essent socij, transferrentur: quæ vbi comperit gloriosissimus Dux Francorum Pipinus, adducta ad se eorum corpora condidit cum multa gloria in ecclesia Coloniæ ciuitatis iuxta Rhenum. Hęc Beda. Posteà anno 694. idem

Pipinus cæso Berthario, & capto Rege Theodorico, Rempublicam restituit.

Obseruatiam tum apud Belgas MISSAE SACRIFICIVM.

SS. Evvaldi pro fide cæsi, & à Pipino culti.

694 Pipinus Radbodum Ducē Frisonum bello vicit. Ita breuiter Sigebertus. Sed pleniùs idem in Actis S. Suitberti socij S. Willibrordi à Marcellino consocio fidelissimè scriptis narratur his verbis: Radbodus expulsus à Traiecto per Pipinum, morabatur apud insulam Fostilandiæ. Et post pauca: Sacerdotes (Willibrordus & socij) perpendentes, quoniam Radbodus nequaquam ab idolorum cultura desisteret, diuerterunt ad Pipinum, à quo gratanter sunt suscepti: & quia nuper citeriorem Frisiam, expulso Radbodo, ceperat, illò eos denuò ad prædicandum misit, præci-

præcipiens paganis sibi subditis auctoritate Regia, ne quis prædicantibus quidquam molestiæ adferret. Sic ibi. Quin etiam venerabilis Beda maiota de liberalitate & pietate Pipini Principis erga Willibrordum & socios commemorat in hunc modum: Misit, inquit, Pipinus, fauente omnium consensu, virum venerabilem Willibrordum Romam, cuius adhuc Pontificatum Sergius habebat, postulans, vti Fresonum genti Archiepiscopus ordinaretur: quod ita vt petierat, impletum est, anno scilicet ab Incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo sexto. Donauit autem ei Pipinus locum cathedræ Episcopalis in castello suo illustri, quòd antiquo gentium illarum vocabulo Wiltaburg, id est oppidum Wiltorum vocatur, in quo, ædificata Ecclesia, reuerendissimus Pontifex longè lateque verbum Dei prædicans, plures per illas regiones Ecclesias, & Monasteria nonnulla construxit. Ipse autem Willibrordus, cognomento Clemens, adhuc superest, longa iam venerabilis ætate. Hæc Scriptor irrefragabilis, primitiuam Ecclesiam eorum locorum depingens. Sed heu! læta hæc, tantasque Pipini laudes atra quædam nubes subsecuta obscurat. Siquidem anno sexcentesimo nonagesimo octauo, Sigeberto referente, sanctus Lambertus Pipinum Principem increpare ausus, quòd pellicem Alpaidem Plectrudi legitimæ vxori suæ superduxerit, à Dodone fratre ipsius Alpaidis Leodij martyrizatur, & Traiecti tumulatur. Phrasis est Sigeberti. In rebus gestis eiusdem sancti Antistitis in hunc modum ista narrantur: Pipinus Princeps, cetera egregius, vno malo tam multa bona corrumpebat, contempta legitima vxore, Alpaidi pellici nimiùm addictus. Id verò, ceteris ferè Episcopis dissimulantibus, Lambertus præ zelo Domus Dei ferre non sustinens, opportunè, importunè Principem arguebat. Et nonnullis interiectis: Per id tempus Pipinus Princeps in Iopiliam villam aduenit; venit etiam eò vir sanctus. Apparatur conuiuium. Princeps oblatum sibi à pincerna poculum innuit Episcopo offerendum, benedictionis loco habiturus, si à consecrata manu ipse poculum acciperet, quod Maximum Imperatorem olim nouerat à beatissimo Martino expectasse. Et Episcopus quidem illud Pipino tradidit; cuius exemplum mox etiam secuti sunt Proceres reliqui. Cunctis igitur certatim id expetentibus, ipsa quoque pellex clàm suam inserit manum; cùm ecce vir sanctus ad Principem conuersus, de mulieris temeritate conqueritur, quòd calliditate quadam conetur notam ipsi inurere inuisæ Deo communionis. Surgensque à mensa ab aula vult recedere, & omnis illa conuiuij iucunditas perturbatur. Nec sic tamen quiescit versutia mulieris; sed vesperi volenti recedere Episcopo mandat Princeps, illa suggerente, ne insalutata sua coniuge recedat. At Episcopus magna animi constantia, Ego verò, inquit,

Eximia Pipini erga Willibrordum & socios pietas.

Lib. 5. c. 12.

696

Construitur in Belgio Ecclesia & Monasteria.

698

Heu! degenerat Pipinus.

Reprehendit eius adulterium sanctus Lambertus.

O verum Episcopum!

quit, ô Princeps, testor Iesum, spem vitæ meæ, me numquam adulteræ
communicaturum; te verò nolle resipiscere omnino, fero molestè & do-
A fratre pellicis crudeliter necatur. leo. & sic abiit in vicinam villam Legiam, ibique à Dodone fratre pel-
licis crudeliter occisus est decimo quinto Kalend. Octobris, anno sex-
centesimo nonagesimo octauo, Episcopatus suscepti quadragesimo.
698 *Vltio diuina in eius percussores.* Corpus sacrum Traiectum auectum est. Dodo percussor putrefactis &
profusis intestinis periit. Ita sancti viri Acta. Sigebertus ad annum se-
quentem sic habet: Dodo pessimo languore cruciatus, & à vermibus
consumptus, ob intolerantiam fœtoris in Mosam demergitur. De oc-
cisoribus sociis in vniuersum hunc tradit versiculum Wandelbertus,

Factio quem cæsum semper tremebunda pauescit.

Pipinum territum tam immani horrendaque morte Dodonis percusso-
ris, ad tempus à se ablegasse pellicem Alpaidem, conciliatumque fuisse
legitimæ coniugi Plectrudi, satis est verosimile. Sic enim refert Heda
ex Theofrido Abbate Epternacensi, qui vixit ante annos quingentos:
699 Anno Regni Hildeberti secundo (est is annus Christi 699.) Pipinus cum
Conciliatura Pipinum ad tempus uxori legitimæ reconciliatum. coniuge Plittrude tertio Idus Maij, tradidit beato Willibrordo medie-
tatem Fisci Esternacensis, à Theodardo Theodarij Ducis filio sibi reli-
ctam. Sigebertus quoque noster de filiis legitimis Pipini ex dicta Ple-
ctrude ista commemorat hoc eodem anno: Drogo filius Pipini Dux
Campaniensium moritur, Grimoaldus verò frater eius à patre Pipino
in aula Hildeberti Regis Maior domus constituitur, eique filia Rad-
bodi Frisonum Ducis in vxorem despondetur. Intereà anno Christi
700 septingentesimo venerabilis & Deo dilectus Vulfrannus Senonensis
S. Vulfrannus auspiciis Pipini in Belgio prædicat, & Missas celebrat. Episcopus, cum licentia tum Regis Childeberti, tum Pipini Principis, &
ipse ad prædicandum Frisonum genti se totum impendere cœpit, refe-
rente Iona Fontanellensi eius pænè coæuo: qui & testatur, patenam sa-
cram, & Altare consecratum in modum clypei, quod secum, dum iter
ageret, vehere solitus erat, in Fontanellæ Cœnobio non longè à Rotho-
mago religiosè asseruari. Quin etiam anno septingentesimo secundo,
Lib. 5. c. 11. testante Beda, Suitbertus Antistes, Willibrordi sodalis cum quibus-
dam Pipinum Principem adiit, qui interpellante Plichdruda coniuge
sua, dedit ei locum in insula quadam Rheni: in qua ipse, constructo
Vbi S. Suitbertus construit Monasterium. Monasterio, continentissimam gessit vitam, ibique diem clausit vlti-
mum. ita Beda. Hic est Coëpiscopus sancti Willibrordi. eademque
narrantur pluribus in Actis eiusdem sancti Suitberti per sanctum Mar-
708 cellinum scriptis. Porrò anno post Christum natum septingentesimo
Variæ expeditiones Pipini contra hostes Francorũ. octauo dominus Pipinus perrexit in Suauos contra Wilarium. sic Chro-
nicon antiquum à Pithœo ante paucos annos editum. Nam Sigebertus
per aliquot annos nihil habet instituto nostro seruiens. Et idem Auctor
rursum

rursum ad annum 710. Idem Pipinus in Suauis contra Wilarium. quin & annis duobus proximis, secundùm eumdem, adhuc exercitus Francorum in Suauis contra Wilarium. Quæ quid sibi velint, studiosis diligentiùs inquirendum relinquo. Interim eodem anno septingentesimo decimo (est is à martyrio sancti Lamberti duodecimus) sanctus Hubertus eius successor cælitus admonitus, corpus sancti Lamberti à Traiecto Leodium cum magna miraculorum gloria reportat, sedemque simul Episcopalem in eamdem villam Leodiensem transfert. ita Sigebertus, & adstipulantur vtriusque Sancti res gestæ. An verò his miraculis & portentis motus Pipinus in vniuersum Alpaidem scortum à se abiecerit, difficile est astruere. Ex iis quæ suprà ad annum 699. narrauimus, & quæ mox narraturi sumus, videtur quidem is Princeps iterùm communicasse Plectrudi legitimæ coniugi; sed displicet, quòd nihilominùs Carolum filium pellicis, dictum Martellum (neglecto Theodoaldo nepote, ex filio legitimo Drogone, adeò etiam Maiore domus ab ipso, vt mox videbimus, constituto) Principatuum suorum heredem scripserit. Quare quod Diuæus lib. 1. cap. 6. & alij quidam tradunt, Alpaidem Orpij in Monasterio à se constructo pœnituisse, collegiumque Hugardiense fundasse, nec non Geldoniam Comitatum suum Principi Brabantiæ transcripsisse, ea lege vt esset fidelis Aduocatus Ecclesiæ Hugardiensis, ea certè non nisi post mortem Pipini contigerint. Res eiusdem Principis Pipini reliquæ, vndique conquisitæ sic se habent: Anno Christi septingentesimo decimo tertio (teste Sigeberto) Grimoaldus Maior domus Leodij ante altare sancti Lamberti orans à Ranigario satellite Radbodi Ducis Frisonũ perimitur, & Theodoaldus filius Drogonis ab auo suo Pipino Maior domus statuitur. Ceterùm anno quarto Dagoberti Regis (est is annus Christi 714.) sexto Nonas Martij contulit Pipinus venerabili Willibrordo (Theofrido Abbate testante, qui vixit ante annos quingentos) etiam villam in pago Mosariorum, à præterfluente riuo Suestra nomen sortitam, per Plittrudem ab ingenuis coëmptam: qui quidem Willibrordus quàm diligenter Euangelicæ prædicationis vomere Brabantiam etiam excoluerit, ex iis discimus, quæ idem Theofridus Epternacensis Abbas apud Hedam subiungit: Præterea, inquit, Rothingus vir præpotens delegauit Willibrordo adhuc viuenti Ecclesiam in Antuerpo castello sitam super fluuium Scaldim in pago Riensium, cum villis & appenditiis, & tertia parte telonij eiusdem castelli, quod nunc est Marca seu Limes Regni. Et subdit Heda: Templum apud Antuerpiam diuæ Walburgi coætaneæ Willibrordi dicatum, credimus esse donationem Rothingi huius, cuius & numisma in auro legimus. & pergit idem Auctor: Heribaldus insuper dignitate fulgens tradidit

S. Lamberti corpus miraculis illustre Leodium relatum. (margin, beside the year 710)

Disputatur de potentia Pipini & pellicis. (margin)

Filio Pipini caeso, nepos pro eo fit Maior domus. (margin, beside the year 713)

S. Willibrordo traditur Ecclesia in Antuerpo cum villis & tertia parte telonij. (margin)

Item alia eidem traduntur. didit in pago Marsum in ora Mosæ fluminis vnà cum omnibus appenditiis Basilicam. Angibaldus quoque villam Waderlo in Taxandria super fluuium Dumella. Engilbertus etiam cuncta quæ iuris sui erant in villa Erestecho nuncupata, & Alfeim villa integra. Ansbaldus omnem possessionem suam in Hockenstert, villam Disenam. Hæc & plura ibi: nobis satis est pauca retulisse, omissis aliis locorum nominibus nimis obscuris. Sed & eo tempore [b] Brosella (nunc Bruxella) nota fuit: de qua hæc in sancti Vindiciani Episcopi Cameracensis seu Atrebatensis rebus gestis: (obiit is sub annum Christi 695.) Iam summus paterfamilias (ait Auctor) desudanti ipsi in vinea Ecclesiæ decreuerat denarium reddere diurnum, cùm contigit eum (sanctum Vindicianum) in quoddam diœcesis suæ territorium, quod Brosella dicitur, deuenire. Vbi cùm carnis molestia fuisset tactus, atque aliquamdiu decubuisset, tandem ad extrema perueniens, spiritum veris virtutum spoliis onustum, cælesti paradiso feliciter reddidit. Hæc ibi. Sed ad seriem redeo. Eodem itaque supra-

[b] Brosella seu Bruxella iam tum anno 695. nota.

714 dicto anno septingentesimo decimo quarto post Christum natum obiit Pipinus Princeps, filium suum ex Alpaide Carolum Tutidem seu Martellum cognominatum, quòd in bellis omnia contuderit, Principatus sui heredem relinquens. Sic breuiter Sigebertus. Annales veteres à Pithœo, vt diximus, editi in hunc modum paulò pleniùs: Pipinus filius Anchisi Dux Francorum, post mortem Wolfradi Ducis (vide suprà ad annum 687.) partem Austriæ regens obtinuit Regnum Francorum per annos XXVII. cum Regibus Ludouico seu Clodouæo, Hildeberto & Dagoberto. Moritur anno ab incarnatione Domini septingentesimo decimo quarto, mense Decembri. Sic illi Annales. Et plenissimè de morbo & morte eius commemorant Acta S. Suitberti cap. 25. in hunc modum: Contigit (inquit Auctor eius æui S. Marcellinus) anno ab incarnatione Domini 714. Pipinum de Herstallo strenuum Principem, dolentem super innocente morte sanctissimi Lamberti, ad mortem ægrotare. Accersitusque sanctus Swibertus ad visitandum eum per nobiles viros, perrexit prius Coloniam ad Plectrudem illustrem Ducissam: quæ misit eum & Agilolfum Coloniensem Episcopum cum aliis ad Pipinum Principem coniugem, ad informandum eum, si obiret, ne illustres legitimos suos exheredaret. Venientes igitur præfati Pontifices Iopiliam (locus est iuxta Leodium) ad ægrotantem Principem, benignè ab eo suscepti sunt. Qui ipsum consolátes, tandem nacto opportuno tempore & congruo, causam pro qua venerant, ei deuotè & salubriter exponentes, & de illicito matrimonio admonentes, statim cum indignatione repulsam passi sunt. Alpaïs quoque legationem sanctorum Pontificum sciscitans & comperiens, irata valdè, Pontifices abire celeriter præcepit; & ipsa interpel-

Pipinus Maior domus Regni Francorum per annos 27.

Nota: dolebat super morte Lamberti.

Nihilominùs filium ex pellice scribit heredem.

terpellans importunè pro Carolo filio suo, impetrauit cuncta quæ petie-
rat: Pipinus verò eodem anno moriens, eundem Carolum suorũ Prin-
cipatuum reliquit heredem. Sic ibi. Quod pertinet ad res insigniores ex- *Externa.*
ternas, Theophanes & Cedrenus referunt, pacem cum Saracenis du-
dum, vti ostendimus, pactam, leui causa magnoq; totius Orientis dam- 690
no, anno Christi sexcentesimo nonagesimo ab Imperatore Iustiniano iu- *Oriens turbatur inepta Iustiniani II. Imp.*
niore esse ruptam, quòd scilicet pecunia ab illis tributi loco pendi solita,
haud ex more cusa esset ipsius Imperatoris imagine; quin neq; oblatum
ab ipsis in massa aurum accipere voluit: expertusq́; tunc planè est Oriens
quod Ecclesiastes habet, Væ terræ, cuius Rex puer est: ipseque Impera- *Eccl. 10.*
tor quadriennio pòst omnibus inuisus factus tam ob sæuitiam erga sub-
ditos, ac præcipuè ciues Constantinopolitanos, quàm ob contemptum
rerum sacrarum Imperio deiectus est. Etenim cùm iussisset quibusdam
suis Ducibus, vti noctu multos ex populo trucidarent, & sub idem tem-
pus Leontius, Præfectus olim Orientis, è carcere, in quo per calumniam
triennio detentus fuerat, Imperatoris iussu eductus esset, vt Græciæ præ-
ficeretur, ille amicorum hortatu seditionem in eundem Imperatorem *Idem Imp. præcisis naribus, in exilium relegatur.*
Iustinianum mouens, à populo Imperator acclamatus est; ipse verò Iu-
stinianus captus, præcisis naribus Chersonam in exilium relegatus est.
Denique anno Christi sexcentesimo nonagesimo sexto Saraceni siue 696
Arabes Mahometistæ Africam inuaserunt: Expulsi sunt quidem pri-
mùm à Ioanne Patricio illuc à Leontio misso, sed mox cum maiori
classe redeuntes Ioannem inde pepulerunt. Et ex eo tempore Saraceni
Africam sæpiùs priùs tentaram deprædatamque deinceps possederunt,
cùm ea non solùm hæreticis Manichæis atque Donatistis refertissima
esset, sed etiam moribus corruptissima, adeò vt ipsi etiam Episcopi (ait *Scelus reputatur Episcopos uxoribus commisceri.*
Sexta Synodus c. 12.) vxoribus commiscerentur. Ex quibus quanta
essent alia mala, facilè possumus cogitare: quorum causa quemadmo-
dum olim Deus ad eos puniendos immiserat Wandalos, sic modò eos-
dem tradidit penitus perdendos Saracenis. Accidítque tunc Afris, &
paulatim toti Orienti, quod Christus Iudæis fuerat comminatus: Aufe-
retur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Ete-
nim sub id temporis in Occidente ita Euangelij fructus prolati sunt, vt
inter cetera Euangelij admiranda, anno Christi septingentesimo quarto 704
Edilredus in Anglia Merciorum Rex, postquam regnasset annos tri-
ginta vnum, Beda attestante, Monasticam vitam spontè complexus,
Coëntedo Regnum reliquerit. Quin & ipse Coënredus, vita licet in- *Rex Angliæ pro peccatorum indulgentia Romam peregrinatur.*
nocens ac moribus sincerus, tamen pro consequenda (inquit idem Au-
ctor ante annos nongentos) delictorum suorum pleniori indulgentia,
anno sui Regni sexto abdicans se, Romam peregrinatus est ad sancta

 limina

limina Apostolorum. Porrò huius Coënredi temporibus quoque accidisse ponit Beda, vt nobilis quidam, cùm à Rege sedulò admoneretur, vt confiteretur & emendaret scelera sua, priusquam subito mortis superuentu tempus omne pœnitendi & emendandi perderet; ille verò verba salutis spernens, semper in tempus sequens pœnitentiam remitteret; demum in grauem infirmitatem incidens, rursus à Rege admonitus, vt vel tunc confiteretur, respondit, non se tunc velle id agere, sed cùm ab infirmitate resurgeret, ne fortè exprobrarent sodales, quòd timore mortis faceret ea quæ sospes noluerat. Sed miser paulò pòst, cùm & adhuc à duobus Angelis visitatus, nec sic ad pœnitentiam moueretur; tandem superueniente malignorum spirituum caterua circumdatus, in desperationem incidens, aduenienti denuò Regi rem significauit, moxque desperans decessit è vita. Ex quo discant homines, tam nobiles quàm plebeij, pœnitentiam non procrastinare.

Insigne exemplum nō procrastinandæ pœnitentiæ.

CAROLVS MARTELLVS
FILIVS PRÆCEDENTIS,
V. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis viginti septem.

714 *De Principatu crudeliter certatur.*

POST mortem Pipini Herstalli de Principatu crudeliter certatum est. Etenim anno septingentesimo decimo quarto, quo Pipinus, vti ostendimus, obiit, Plectrudis relicta Pipini Carolum priuignum suum (sic loquitur Sigebertus) captum in Colonia vrbe custodiæ mancipat, & cum nepote suo Theodoaldo (de quo suprà ad annum 713.) Maiore domus principatum Regni vsurpat. Et subdit idem Auctor ad annum sequentem: Franci contra Theodoaldum damnoso vtrimque bello confligunt, eoque victo, Raginfredum Maiorem domus, & Chilpericum Regem statuunt. Carolus de custodia nouercæ mirabiliter eripitur, moxque Principatum suum de manu Raginfredi extorquere nititur, primoque Radbodum Ducem Fresonum Raginfredi auxiliarem aggressus, multum exercitus damnum consequitur. Ita Sigebertus. Annales Pithœani ad eumdem annum posteriora paulò distinctiùs narrant hisce verbis: Post mortem Pipini Plectrudis

Caroli Martelli prima infelix pugna.

CAROLVS MARTELLVS V. BRAB. PRINC.

ctrudis eius vidua, incomparabili odio contra Carolum succensa, custodia eum publica obseruari iubet. Vnde ille liberatus, primo certamine contra Radbodum Regem Frisonum, qui Coloniam vsque venerat, mense Martio pugnans, dum fortiter dimicat, magnum exercitus sui
716 damnum consequitur. Exinde verò anno septingentesimo decimo sexto Raginfridus Maior domus & Chilpericus Rex cum exercitu fines Coloniensium & regiones Rheno contiguas vastans, acceptis à Plectrude muneribus reuertuntur. Sed anno sequenti iidem Raginfridus & Chilpericus Rex in Vinciaco die Dominica ante Pascha cum Carolo pugnantes terga verterunt, quos Carolus fugientes cædendo persequitur vsque Parisios. Sic Pithœana. Sigebertus narrat hanc pugnam vno anno seriùs, exprimitque pugnam commissam apud Vinciacum in pago Cameracensi, & Dominica ante Pascha, quod erat tertio Kalend. Apri-
718 lis. Porrò anno septingentesimo decimooctauo Carolus victor rediens, Coloniam venit, receptisque à Plectrude thesauris patris sui, Regem sibi constituit Lotharium. Chilpericus verò & Raginfredus auxilio Eudonis Ducis Aquitanorum, instaurata rursus acie, superati fugantur à Carolo. Ita Annales veteres à Pithœo editi. Et eodem anno (teste Sigeberto, simulque Actis sancti Vulfranni Episcopi) Radbodus seu Rabbaudus Frisonum Dux prædicatione Vulfranni Episcopi ad hoc adductus, vt baptizari deberet, cùm vnum pedem in lauacrum intulisset, alterum pedem retardans, interrogauit, vbinam plures suorum maiorum essent, in inferno an in Paradiso? Vbi cùm audiisset plures esse in inferno, Christo dicente, Qui autem non crediderit, iam condemnatus est, intinctum pedem extraheus, Satius est, inquit, vti plures quàm pauciores sequar. Et ita ludificatus à dæmone, qui promiserat, quòd tertia inde die ei incomparabilia bona daret, ipsa die subita morte periit. Anno verò sequenti Carolus Dux ad Eudonem mittit, & Chilpericum, qui ad eum confugerat, per Legatos recipit, quo tempore Rex Létha-
720 rius mortuus est. Anno quoque proximo (qui fuit Christi septingentesimus vigesimus) mortuo Chilperico Carolus Theodoricum in sede Regni constituit. Sic Annales illi veteres à Pithœo editi. Porrò anno 721. Carolus Raginfredum persequens, Andegauis vrbe capit; posteà Saxones vastando, victor redit. Nec tamen neglexit intereà quæ Dei sunt, quod testatur Diploma apud Hedam his inter cetera verbis: « Ego Dei nomine illuster vir Carolus Maior domus, filius Pipini quondam, cogitans casum humanæ fragilitatis, qualiter peccata possum abluere, & donante Deo ad æterna gaudia peruenire: idcircò donamus à die præsenti per hanc paginam, hoc est ad Monasterium quod est infra muros in Traiecto castro constructum, vbi & Apostolicus vir D. & in Christo pater

Hinc Parisios vsque hostes profligat.

Item secundo eosdem vincit.

Radbodus Frisonum Dux irrisor Baptismi malè perit.

Carolus vsque Andegauos victor peruadit.

Donationes facta sanctissimo Willibrordo.

» pater noster Willibrordus Archiepiscopus sub sanctæ conuersationis
» Cœnobitali ordine custos præesse videtur, omnem rem in Fisci ditioni-
» bus, quidquid in ipso Traiecto castro, tam infra muros quàm à foris,
» cum omnibus adiacentiis vel appẽditiis;& similiter villam vel castrum
» nuncupatum Fethna, situm in Insterlaco, cum omni iure & soliditate
» sua, omnes adiacentias vel appendiitias tam ad ipsam villam Fethnam
» castrum, vel etiam ad iam dictum Traiectum castrum; quidquid dici
» vel nominari potest, hoc est vnà cum mansis, terris, casis, domibus, man-
» cipiis, pascuis, siluis, aquis, aquarumque decursibus; greges cum pa-
» storibus vtriusque generis, sexus, mobilibus & immobilibus. Et quid-
» quid exinde Patres iam dicti Monasterij vel Rectores pro eorum oppor-
» tunitate facere decreuerunt, liberam & firmissimam in omnibus ha-
» beant potestatem. Actum Herstallio villa publica in ipso die Kalẽd. Ia-
» nuarij, anno secundo regnante glorioso domino Theodorico Rege. Si-
» gnum illustris viri Caroli Maioris domus, Signum Carolomanni filij
» eius, Signum Garinonis, Signum Odonis, Signum Baldrici, Abbonis,
» Engilbaldi, &c. Ita ibi apud Hedam sine vllis titulis. Nihilominùs in alio
Diplomate apud eumdem hoc modo subscribitur: Signum Caroli in-
lustris viri, Signum Saleconis Comitis, Signum Folcarij Comitis, & ita
in aliis. Porrò post hæc anno Christi 722. idem Carolus Dux Alaman- *Alamanni & Baioary à Carolo subacti.*
nos & Baioarios armis subigit, & biennio pòst, transito Ligere, Eudo-
nem Aquitanorum Ducem fugat, vastata & incensa regione eius. Vnde
factum est, vt anno post Christum natum septingentesimo vigesimo 725
quinto Saraceni, qui Hispaniarum magnam tunc partem tenebant, ab
Eudone in auxilium vocati, cum Rege suo Abdirama ad Garomnam,
Burdigalamque venirent, cunctaque loca vastarent, (verba sunt vete-
rum illorum Annalium) & Ecclesias igne cremarent, Basilicam quoquè *Saracenĩ Gallias vastant.*
sancti Hilarij Pictauis incenderent. Sed his anno sequenti Carolus cum
manu valida occurrens, & auxilio Dei fretus, Regem eorum cum infi-
nita multitudine prostrauit, deuictisque hostibus cum triumpho re-
greditur. Ita Annales illi à Pithœo editi. Sigebertus, etsi vno anno se-
riùs quàm oporteat, pleniùs tamen in hunc modum narrat: Eudo, in-
quit, Dux Carolo inferior per omnia, Saracenos contra eum inuitat ex
Hispania, qui cum omnibus familiis suis, quasi in Galliis habitaturi
Garumnam transeunt, omnia deuastant, Ecclesias Dei cremant. Qui-
bus Carolus Dei auxilio fretus bello concurrit, & ex eis trecenta octo- *Cadit Carolus Saracenos ad trecenta & ampliùs millia.*
ginta millia cum Rege suo Abdirama peremit, & mille quingentos tan-
tùm suorum amisit. Eudo quoque Carolo reconciliatus, castra Sarace-
norum irrupit, & reliquias eorum contriuit. Hæc Sigebertus; & adsti-
pulantur Paulus Diaconus, Anastasius Bibliothecarius, & alij; tantùm

quòd non nisi trecenta quinquaginta millia cæsa quidam volunt: sed
727 exigua discrepantia est in tanto numero. Exinde verò anno 727. Caro-
Lugdunum & vicina loca sibi subjecit. lus Burgundiam petens, Lugdunum & ciuitates reliquas suæ ditioni
subegit; & anno sequenti Eudo Dux moritur, & Carolus Aquitaniæ
prouinciam absque bello recipit. Ita Annales Pithœani. Sed Sigebertus
hoc modo: Carolus in Wasconia cum Eudone pugnat, eumque Prin-
cipatu & vita priuat. Ceterùm anno Christi septingentesimo vigesimo
nono, testantibus iisdem Annalibus à Pithœo erutis, Carolus nauali eue-
ctione Regnum Frisonum ingreditur, interfectisque quamplurimis,
Popponem Ducem eorum interimit, subuersisque lucis & fanis, victor
731 cum præda magna reuertitur. Hinc verò biennio pòst, anno scilicet se-
Item victoria etiam alia plures. ptingentesimo trigesimo primo, assumptis armis, vrbem Auennionem
in extrema Gallia, obsidione vallat, instructisque machinis capiens, ma-
gnam Saracenorum stragem edit. Anno quoque proximo Gothorum
fines penetrans, Narbonem obsidet, Rege Saracenorum Athirua intus
incluso. Quod audientes Saraceni, de Hispania anno sequenti armati su-
perueniunt: contra quos Carolus dimicans, Regem cum populo vsque
738 ad internecionem deleuit. Inde anno Christi septingentesimo trigesimo
octauo regionem Prouinciam ingressus, Maurorum Ducem, qui du-
dum Saracenos per dolum inuitauerat, fugere compulit. Ita Pithœani
Annales. Sigebertus etiam hoc ipso anno sic pleniùs: Arelate vrbe Gal-
liarum capta à Saracenis, & omnibus circumquaque demolitis, Caro-
lus adscito sibi ad auxilium Luitprando Rege Longobardorum, eis oc-
currit, eosque terrore nominis sui in fugam vertit. Et adstipulatur quo-
que Regino Chronologus qui ante annos septingentos claruit, eadem-
que totidem penè verbis commemorat. Demum Dux Carolus anno
741 Christi nati 741. Ducatus sui vigesimo septimo (sic loquuntur veteres
Moritur Martellus anno Ducatus 27. Annales) moritur, & apud sanctum Dionysium sepelitur; cuius filij
Carlmannus & Pipinus sub obtentu Maior-domatus totius Franciæ
Regnum suscipiunt, & inter se diuidunt. Sic ferè Annales & Historici
An verum sit quod habetur de hoc Carolo in Iure Canonico 16. quæst. 1. omnes. In Iure Canonico 16. quæst. prima & alibi traditur de Caroli
huius æterna damnatione reuelata, & corpore in sepulchro non reperto:
sed incertę fidei ista existimo cum Baronio, qui sic de eo concludit: Quin
ipse sanctus Bonifacius, qui asseritur inspector fuisse sepulchri, in Epi-
stola ad Elibaldum durum Anglorum Regem, quem nitebatur ad pœni-
tentiam excitare, non nisi ista habet: Carolus quoque Princeps Franco-
rum multorum Monasteriorum euersor, & Ecclesiasticarum pecunia-
rum in vsus proprios commutator, longa torsione, & veterrima morte
Sperat de eo Baronius meliora. consumptus est. Vt sperandum sit, ait Baronius, haud absque pœniten-
tia & confessione ex hac vita migrasse. Sepultus est inter Reges Franciæ
in

in æde sancti Dionysij iuxta Parisios. Sepulchro additum est, inquit Molanus cap. 10. Militiæ sacræ Ducum Brabantiæ, hoc Epitaphium:

Iste Brabantinus Dux primus in orbe triumphans,
Malleus in mundo specialis Christicolarum,
Dux Dominusque Ducum, Regum quoque Rex fore spernit.
Non vult regnare, sed Regibus imperat ipse.

Constans traditio est, Carolum hunc Legiam (nunc Leodium) donasse sanctissimo Huberto & successoribus eius Leodiẽsibus Episcopis. Interpretor cum Molano nostro, in expiationem fœdæ necis S. Lamberti: de qua suprà ad annum 698. Sed doleo in laboriosis alioqui R.D. Chappiauillij Rerum Leodiensium tribus Tomis, recens editis, nihil hac de re certius erutum. Huius Principis tempore S. Hubertus in Taxandria & Brachbanto fidem Christi mirabiliter ampliauit; de quo sic in eius Vita à coæuo grauissimè conscripta: Instabat iuxta Apostoli mandatum prædicans opportunè, importunè, atque adeò tanta eum gratia verbi, virtus Spiritus sancti donauerat, vt non modò è vicinis, verùm etiam è longinquis locis ad eum populi concurrerent, idolorúmque cultum, nec non profanum eorum obseruationis ritum cum auctoribus eorum respuerent, atque olim sibi veneranda templa terræ coæquarent, puluerémque eorum veluti immunditiam, detestantes per diuersa dispergerent. Omnem namque Arduennam hisce cultibus hactenus mancipatam in breui sacrilega seruitute liberam famulitio Domini subiugauit. Et pergit ad nostram Brabantiam: Si qui autem, facessente generali idolorum cultu superessent, qui more sacrilego, aut pulueris eorum reuerentiam haberent, vel cetera huiusmodi obseruari debere vsu nefando putarent, hos ad se deductos triennij pœnitentia plectebat; sicque præliator Domini strenuè aduersarias insequendo ac proterendo virtutes, imperium Domini in fines eorum longè latéque ampliauit, ita vt Taxandria & Brachbante, eorum detegendo insidias, eos penitus annullaret, effigiésque idolorum populi Christi gratia illuminati confringerent, & penitus abdicarent. Et tandem felicem eius obitum commemorans: Et quidem iuxta quod vir Dei super sepulturæ suæ celebratione ore præsago actitandum fore disposuerat, nos fidelissimi ac deuotissimi eius famuli flebiliter executi sumus (sicut scilicet & triginta dierum spatio euoluto, corpus eius ad eumdem quoque adueximus locum) cùm interim rogatu quorumdam illustrium virorum Brachbantum vir sanctus perrexit, Basilicam nouo opere constructam Domino dedicaturus. Vbi cùm omnia ritè peregisset, iamque sermonem exhortationis etiam ab hora tertia vsque in horam sextam protraxisset, die ad vesperam vergente nauem ascendens, ab eodem loco secundo milliario secedit, ac deinde

Creditur Leodium à b[?] S. Huberto & successoribus traditum.

S Hubertus idololatriam ex Arduenna profligat.

Item ex Taxandria & Brachbanto.

Consecrat S Hubertus ecclesiam, forte Hallencertis in vicino.

deinde equo conscenso, tandem domui propriæ inducitur, noctis transacta non minima parte. Nec multum effluxit temporis; & ecce tactus febre, adstantibus pueris suis, (quos olim pro suis sanctis meritis, dæmonum tartareis vocibus eiulantes, ab eorum incursibus eripuerat atque saluauerat) nobisque vnà cum eis, inter verba orationis efflauit spiritum Angelicis miscendum cœtibus. Porrò corpus eius è loco obitus, qui vocatur Fura, transfertur Leodium (quæ loca à se differunt millibus triginta) per omnem reuersionem piis ouibus lugubri concursu certatim pastorem suum celebrantibus. Hæc ibi: quæ prolixiùs recitauimus, tum ob tam insignia antiquitatis Brabanticæ monumenta, tum quòd Fura castrum, quod est inter Louanium & Bruxellam, vocetur hîc proprium sancti Huberti domicilium. Vnde vanum non est, suspicari, illud castrum sancto Huberto, antequam esset Episcopus, ab vxore Floriberta filia Beggæ (sic eam describunt quidam Annales, certè & in Vita eius iam citata nominatur Floribertus eius filius) in dotem fuisse allatum. Quidquid sit, hîc liquet Furam fuisse proprium S. Huberti peculium.

Origo, ni fallor, morbi dicti vulgò, S. Huberti.

Fura castrum, propria S. Huberti domus: & vnde?

Externa insigniora.

In externis seu peregrinis insigniora hæc sunt: Anno Christi septingentesimo decimo septimo, res Hispanicas in deterius esse dilapsas. Siquidem duæ præcipuæ ciuitates hactenus integræ conseruatæ, Legionensis & Toletana, à Saracenis captæ; illa vi, hæc proditione Iudæorum miserrimè excisæ sunt: residui verò Gothi in ardua montium Pyrenæorum, Asturiorum & Gallæciæ, se receperunt; & Saraceni, vniuersæ iam Hispaniæ imperitantes, Cordubam sibi Regni sedem elegerunt. Hæc summatim ex Tudensi. Sed biennio pòst, eodem Tudensi teste, Astures omnes in vnum collecti super se Principem constituerunt Pelagium Regis Theodorici Spathatrium; quem in prægrandi spelunca, loci natura munita degentem, cùm Saraceni primùm per Oppam Archiepiscopum Toletanum Witizæ Regis filium blandis verbis, posteà aperto Marte per validissimum militum octoginta millium exercitum appetiissent, idem Pelagius viginti millia illorum cum Duce occidit, Oppam cepit, reliquos fugauit, qui ferè omnes in præruptis montium & aquarum inundationibus oppressi sunt, ope & intercessione sanctissimæ Dei Genitricis: cuius ideò memoriæ spelunca illa dicata est, dictaque sancta Maria de Couadouga. Sed ecce non multò pòst, nempe anno septimo Leonis Isaurici Imperatoris, teste Theophane (est is annus Christi 723.) oritur in Oriente quoque terra illa pestis Iconoclastarum; his initiis. Erat hoc anno Dux quidam Iudæorum ex Laodicea maritimæ Phœnicis oriundus, nomine Serantapicus, homo præstigiator ac maleficus. Promisit is Gizido Saracenorum Principi, effecturum se, vt is triginta annos Principatum retineret, si omnes sacras Imagines ab Ecclesiis Christiano-

717

Toletum & Legio ciuitates Hispaniæ à Saracenis captæ.

Astures se strenuè Saracenis obiiciunt nixi simul ope Deiparæ.

723

ſtianorũm, quæ ſub ditione eius eſſent, auferri mandaret. Cui credens Gizidus, ſpe & deſiderio longioris vitæ, Edictum continuò generale promulgauit, quo omnes omnino imagines & picturæ, ſiue ex in tabulis, ſiue in opere muſaico, in parietibus ſiue in vaſis factis, aut indumentis & altaribus eſſent, expungi & auferri iuſſit, omneſque inſuper ſtatuas, etiam quæ in foribus ornatus gratia collocantur, diiecit, miſſis Hebræis & Arabibus, qui eaſdem comburerent, ipſaſq; Eccleſias, alias quidem calce, alias aliis coloribus dealbarent vel incruſtarent. Hæc de origine Iconoclaſtarum Theophanes, & adſtipulatur Damaſcenus grauiſſimus Scriptor eius ſeculi: vt conſtet quibus gloriari poſſint anteſignanis hodierni Iconoclaſtæ. Sed & eadem ratione dementatus Imperator Leo Iſauticus, quòd Iudæus quidam impoſtor ei Imperium prædixiſſet, non multò pòſt, nempe anno Chriſti 726. & ipſe Edictum tale contra Imagines promulgauit, ac deinceps ſupra modum mira tyrãnide Otthodoxos per multos annos vexauit, aliis dira morte mulctatis, proſcriptis aliis, diuerſi generis cruciatibus aliis afflictatis, ludibriiſq; populatibus expoſitis, præter multitudinem haud mediocrem illorum, qui voluntario exilio extorres facti, abdita montium & receſſus ſiluarum petiêre: quæ omnia ex Auctoribus, qui horum temporum res geſtas conſcripſerunt, manifeſta habentur. Quin cùm impius Leo Imperator audiuiſſet ſanctũ Ioannem Damaſcenum inſignes illas tres Orationes pro Imaginũ cultu, quæ etiamnum extant, edidiſſe, vt in eum vlciſceretur (teſte Ioanne Patriarcha Ieroſolymitano in Damaſceni Vita, & aliis) ad fraudem ſe conuertens, per quoſdam ex ſuis egit, vt aliquam epiſtolam manu eiuſdem Ioannis 728
ſcriptam nanciſceretur; eaque Notariis quibuſdam ad imitandos characteres propoſita, aliam epiſtolam cõfinxit, tamquam ad ſe à Ioanne miſſam pro ſuſcipienda traditione ſeu proditione Regię Saracenorum ciuitatis Damaſcenæ in ipſius impij Leonis manus, eamq; ad Principem Saracenorum Damaſcum, vbi Ioannes morabatur, tranſmiſit. Qua ſibi à barbaro oſtenſa, Ioannes quidem literarum formas ſuis ſimiles eſſe confeſſus eſt, ſed quę in iis continerentur numquam cogitaſſe aſſeuerauit. Ar magis credens barbarus Imperatori, dexteram Ioannis amputari iuſſit. Qui domum ſe recipiens, in Oratorio ſuo ante Imaginem Dei Genitricis prouolutus, magna fide exciſam manum priſtinæ ſuæ commiſſuræ admouit, ac feruentibus orationibus à beata Virgine eius integram reſtitutionem expetiit, quò poſſet illius miniſterio, Chriſti Domini, eiuſdemque ipſius Matris laudes ſcriptis celebrare. Nec mora, cùm obdormiuiſſet, viſione potitus S. Dei Genitricis, experrectus manum ſanatam repetit, linea tantùm velut cicatrice relicta, qua locus amputationis demonſtraretur. Hæc Auctor ille fideliſſimus.

Iconomachis primi innoteſcunt Iudæi & Saraceni.

Item Leo Imp perſuaſus à Iudæo in cultores Imaginum ſæuit.

Idem ementitis literis Ioannis Damaſceno propugnatori Imaginum dextram abſcindi curat.

Damaſceno orante ante imaginem Deiparæ manus abſciſſa reſtituitur.

PIPINVS REX
FILIVS PRÆCEDENTIS,
VI. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis viginti septem.

Dvos reliquisse filios Carolum Martellum, Carlomannum & Pipinum, eosque paternos Principatus inter se, defuncto patre, diuisisse, superiùs indicauimus. Verùm qui fuerint limites partitionis, non satis apud Auctores explicatum inuenio. Plures Alemanniam & Austriam Carlomanno cessisse volunt: quod & ego eatenus probo, vt quæcumque respectu Belgarum & Gallorum vltra Mosam & Rhodanum sita sunt, Carlomanni fuerint; quæ verò citta eosdem fluuios, Pipini. nec tamen contendendum teor: nam post paucos, vti docebimus, annos omnia ad Pipinum deuoluta sunt, & bella etiam prima omnia ferè coniunctim gesserunt. Ipsorum ingressum Aimoïnus his verbis describit lib. 4. c.58. Carolus vita decedens tres filios heredes reliquit, Carlomannum scilicet, Pipinum, atque Grifonem. Quorum Grifo, qui ceteris maior natu erat, matrem habuit nomine Suanahildem, neptem Odilonis Baioariorum Ducis. Hæc illum maligno consilio ad spem totius Regni concitauit; in tantum, vt sine dilatione Laudunum ciuitatem occuparet, ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu collecto, Laudunum obsidentes, fratrem in deditionem accipiunt: atque inde ad Regnum ordinandum, ac prouincias quæ post mortem patris à Francorum societate desciuerant, recuperandas, animos intendunt, & vt in extema profecturi, domi omnia tuta dimittetent, Carlomannus Grifonem sumens fratrem, in nouo castello, quod iuxta Arduennam situm est, custodiri fecit. Hęc ille. Itaque anno septingentesimo quadragesimo secundo (verba sunt Annalium à Pithœo editorum) Carlomannus & Pipinus Hunaldum Aquitaniæ Ducem imperio suo resistentem, bello superatum, ad Wascones fugere compellunt: simul & Alamannos, Duce Theobaldo rebellare tentantes, mira celeritate comprimunt. Ita Annales illi, & consonant Sigebertus & Regino. Et eodem ànno (teste Sigeberto) sanctus Bonifacius Germanorum Apostolus & Archiepiscopus Moguntinus insigne illud Cœnobium Fulden-

Limites partitionis inter filios Martelli.

Pipinus & Carlomānus fratrem Grifonem superant.

742

Vide Aquitanos & Alamannos rebellantes comprimunt.

PIPINVS III. REX FRANCIÆ, VI. BRAB. PRINC.

Fundatur à Carlomanno Cœnobium Fuldense.

Fuldense liberalitate Carlomanni in Buchonia silua fundat. Deinde verò anno 743. Carlomannus Saxoniam petit, castrum Oscoburgh capit, & Theodoricum Saxonem pacis obsidem accipit: & eodem anno Odilo Dux Baioariæ, rapta sorore Pipini, contra eum rebellat; quem Pipinus pugna, quamuis damnosa, superat. Hæc Sigebertus. Regino Prumiensis sic: Carolomannus & Pipinus cõtra Odilonem Ducem Baioariorum duxerunt exercitum, & inierunt pugnam, & victores effecti sunt. Porrò anno 745. Carlomannus & Pipinus simul perfidiam Saxonum, vastata eorum regione, vlciscuntur, & castrum Ohsburgh capiunt. Sic Pithœana. Addit Regino: Et rursus captus est supradictus

Victoria cõtra Baioarios & Saxones.

747 Theodoricus. Sed ecce anno septingentesimo quadragesimo septimo Carlomannus, relicta quam tenebat potestate, Romam vadit, ibique mutato habitu, religiosè victurus in Cassinum ad sanctum Benedictum secedit, & Monachus efficitur. Sic Annales à Pithœo eruti, & Marianus quoque hoc ipso anno. Sed Regino ad annum præcedentem hoc modo distinctiùs commemorat: Carolomannus Romam perrexit, ibíque se totondit, & in Soracte monte Monasterium ædificauit: ibique aliquod tempus moram faciens, exinde fauorem laudis humanæ timens, vno fido socio assumpto, cum eo noctu omnibus insciis aufugit, & ad Cassinum montem vsque peruenit, diu ibi ignotus latitans. Memorabile est quod de eo narrat Leo Ostiensis in Historia Cassinensi in hæc verba: Accidit, inquit, vt Carolomannus Hebdomadarius ad coquinæ officium deputaretur: cumque in multis ignoranter offenderet, coquus ira exæstuans ter ei alapam dedit. Quod ille placido vultu pertulit. Sed ab indiuiduo comite indignante, dignitas eius prodita est, & deinceps cum magna reuerentia est obseruatus. Addit Volaterranus lib. .eum in Cassino iussum quoque greges loci pauisse. Atqui verò anno septingen-

Carlomannus relicto Principatu fit Monachus.

Carlomanni stupenda mãsuetudo & pietas.

748 tesimo quadragesimo octauo Grypho frater Carlomanni & Pipini potestatem quamdam affectans, ad Saxones se contulit. Et quidem Pipino per Thuringiam ingresso Saxoniam, super fluuium Obacra, in loco qui dicitur Horoheim, Saxones occurrunt, Gryphonem cum eo pacificare cupiẽtes. Sed Grypho nec Saxonibus nec Francis se credens in Baioariam fugit. Sic Annales editi à Pithœo. Anno verò sequenti Pipinus in Baioariam pergens, Thassilonem nepotem suũ natum ex Hiltrude sorore sua, Ducem ibi constituit, Gryphone & Lanfrido inde eductis, deditque Gryphoni in partibus Neustriæ XII. Comitatus. Sed ille nec ibi securum se esse ratus, ad Waifarium Ducem Aquitaniæ secessit. Hæc Annales illi, ita distinctis annis. Sigebertus & Regino vtraque adscribunt anno præcedenti. Denique anno post Christum natum quinquagesimo

Pipinus fratrẽ Gryphonem frustrà placare nititur.

750 supra septingentesimum, secundùm morem Francorum (verba sunt Reginonis)

ginonis) electus est in Regem, & vnctus per manum sanctæ memoriæ
Bonifacij Moguntiacensis vrbis Archiepiscopi, eleuatusque à Francis in
Regno in Suessionis ciuitate. Hildericus verò, qui falsò (nempe nomine,
non re aut merito) Rex vocabatur, attonsus est, & in Monasterium mis-
sus. Sic Regino. Sigebertus exprimit id factum auctoritate Aposto-
lica, & Francorum electione. Itaque paulò pòst anno 753. Stephanus 753
Papa auxilium contra Haistulphum Regem Longobardorum petens,
ad Pipinum in Franciam venit, à quo honorificè exceptus, apud Pari-
sios duos filios eius Carlomannum & Carlum vnxit in Reges. Ita An-
nales Pithœani. Eodem anno signatum habetur, referente Grammaio,
Diploma, quo dictus Pipinus Rex donat Adoni affini suo terram in
Bratuspantij medio, vbi Scalda *Tylam excipit, dictam Francis Massli-
nas. De quo Adone & quanta pietate is sanctum Rumoldum exceperit,
ista leguntur in Actis eiusdem sancti viri: Diuinitatis (ait Auctor) se
committens consilio beatus Rumoldus, compendiosa peregrinatione
Româ reuersus, Galliasque ingressus, in eas Occidentalium partes se de-
ponit, vbi Scaldis fluuius æstum maris in Ruperam vsque remittit. Lo-
cum incolæ Machliniam dicunt, propter maris Malinam & Ledonam,
quæ certis temporibus cum corniculanris lunæ consonantia, nunc ac-
cessum nunc recessum faciunt, nec vltrà quàm ad huius loci fretum vel
damna, vel lucra sua commutant. Nobilium ibi quidam *Odo nomine
Comitatum gerebat, cum æquè moribus & genere nobili coniuge. Qui
solita religione virum mox visum hospitio inducunt, atque ad comma-
nendum postulant & impetrant. Felices ambo tali hospite; ad cuius sci-
licet ingressum diuina iocundati sunt benedictione. Iuxta tempus &
diem à Sancto prædictum, de priùs sterili filius nascitur; exceptus homi-
ni Dei præsentatur: qui susceptum Baptismate abluit, & Libertus no-
men imponit. Hæc & plura ibi, de eodem Liberto à sancto Rumoldo
post submersionem à morte suscitato, & ibidem gregi Dominico præfe-
cto, ac tandem vtroque martyrij laurea coronato. Sed ad superiora re-
deamus. Anno 754. Carlomannus (iam Monachus, vti ostendimus) fra- 754
ter Pipini, cum consilio Haistulfi Regis Longobardorum in Franciam
veniens ad persuadendum fratri, ne exercitum in Italiam duceret, non
post multos dies Luduni vita decessit. Et nihilominùs Pipinus Italiam
ingressus, Haistulfum superatum, & Papiæ inclusum, obsides dare, &
res sancti Petri reddere sacramento constringit. Et Stephanus Papa du-
ce Hieronymo fratre Pipini Romam reuertitur. Sed anno sequenti
Haistulfus sacramenta mentitus, collecto exercitu, Romam impu-
gnando circumdat, omnia extra vrbem ferro & igne vastans: cuius rei
nuntium Pontifex marino itinere missis Legatis Pipino insinuans, de- 755

Eligitur & vngitur Rex Francorum primus sua stirpe.

**Dylam*

S. Rumoldus appellit Machliniæ.

**aliàs Ado*

Idem & sterili filium impetrat, & submersum ad vitam reuocat.

Pipinus Regem Longobardorum res sancti Petri reddere sacramento constringit.

precatur & obtestatur, ne inceptum opus, quod S. Petro promiserat, imperfectum relinquat. Itaque iterùm Pipinus Italiam ingressus Haistulfum Papiæ inclusum obsidet, Rauennam cum Pentapoli reddere compellit, & per Foltadum missum suum S. Petro Apostolo & Stephano Papæ tradit. Sic dicti Annales Pithœani. Et eodem anno S. Bonifacius, consecrator Pipini, præscius martyrij sui scribit dicto Fulrado Cappellano Pipini in hæc verba plena ædificationis: Bonifacius gratia Christi Episcopus, charissimo consacerdoti Fulrado presbytero. Deprecor vt meo verbo gloriosum & amabilem Regem nostrum Pipinum salutes, & vt illi referas, quid mihi & amicis meis similiter esse videtur, quòd vitam istam temporalem citò debeam finire. Propterea deprecor magnitudinem Regis nostri pro nomine Christi Filij Dei, vt mihi nunc viuenti indicare & mandare dignetur, circa discipulos meos, qualem mercedem nostram de illis facere voluerit. Sunt enim penes omnes peregrini, quidam Presbyteri per multa loca, quidam Monachi per cellulas nostras, & infantes ad legendas literas ordinati: sunt etiam aliqui seniores, qui longo tempore mecum viuentes laborauere, & me adiuuabant. De his omnibus sollicitus sum, vt post obitum meum non disperdantur. Et propterea hoc fieri maximè peto, quia Presbyteri mei prope Marcam Paganorum pauperculam vitam habent; panem acquirere ad manducandum possunt, sed vestimenta ibi inuenire non possunt, nisi aliunde consilium & adiutorium habeant. Et si pietas Christi hoc vobis inspirauerit, per hos missos meos præsentes aut per literas pietatis vestræ hoc mihi mandare non dedignemini, vt eò lætior in mercede vestra vel viuam vel moriar. Extat epistola apud Baroniũ, digna quæ legatur. Et non multò pòst sanctus Bonifacius cum sociis aliquot cęsus est à Frisonibus, qui nuper baptizati, & præstituto die ad sacram Confirmationem accipiendam (sic loquitur Auctor antiquus eius Vitę) ab eo expectati, agente 756 dæmone, in lictores conuersi erant. Porrò anno septingentesimo quinquagesimo sexto Thassilo Dux Boioariorum auunculo suo Pipino reconciliatur. Sic Sigebertus. Regino Prumiensis Chronologus paulò plenius: Rex Pipinus palatium suum tenuit in Compendio, ibi Thassilo venit Dux Baioariorum, & per sacramenta multa iurauit Pipino & filiis eius. Et anno sequenti Pipinus in Saxoniam iter fecit, & in munitiones Saxonum per virtutem introiuit, & in loco qui dicitur Sitina multæ strages factæ sunt de populo Saxonum. Et tunc promiserunt se omnem voluntatem Regis facturos, tributum etiam præstandum, equos scilicet trecentos per singulos annos. Ista Regino. Annales Pithœani & Fuldenses huic anno ista adscribunt: Constantinus Imp. Pipino Regi inter cetera munera etiam organum mittit. Et nihil additur præterea. Et totidem

Iterùm contra eumdem in Italiam venit.

Epistola aurea sancti Bonifacij ad Cappellanum Pipini.

O paupertatem!

S. Bonifacij & sociorum martyrium.

Thassilo Dux Baioariorum reconciliatur auunculo suo Pipino.

Saxones annuum tributum trecentorum equorum promittunt.

dem ferè verbis idem commemorat Regino ad annum præcedentem;
Organum missum Pipino Constantinopoli.
quę idcircò studiosè hîc insero, vt constet, hoc saltem tempore vsum organorum apud Occidentales innotuisse: nam quòd dicitur Vitalianus Papa ante annos ferè centum priùs eorum vsum induxisse, non satis certum est. At verò anno deinde septingentesimo sexagesimo, eodem Re- 760
ginone testante, Pipinus Rex cernens Waifarium Aquitaniæ Ducem minimè consentire, vt iustitias faceret Ecclesiis, quæ erant in Francia, de rebus & possessionibus illarum, quæ in suo Ducatu erant; iniit consilium, vt pergeret in Aquitaniam, & peruenit vsquè ad locum, qui dicitur Theodad. Quod cùm cognouisset Waifarius, timore perterritus dedit obsides ad Algarium suum propinquum, & mandauit Pipino, se redditurum quidquid supradictus Rex quærebat in causis Ecclesiasticis.
Vlturus iniurias Ecclesiarum, Aquitaniam ingreditur.
Sed ecce (pergit idem Regino ad annum sequentem) cùm Pipinus Rex Synodum teneret in villa quę dicitur Duria, nuntiatum est ei, quòd Waifarius vsque Cabilonem omnia vastasset; & protinus exercitum mouit, & Aquitaniam ingressus multa castella cepit, scilicet Burdellum, Clarum-montem, Cantellam & Auemen, & peruenit vsque ad Leonicas, vastando omnia. Sic Regino. Annales Pithœani hoc modo, licet vno anno tardiùs: Pipinus cum Carlo filio Burbònem, Canitelam, Clarmontem, aliasque ciuitates & castella pugnando cepit, aliisque quàm plurimis eius dominationi subiectis, etiam Bituricam expugnat.
Inter alias ciuitates etiam Bituricam expugnat.
Anno verò 763. Thassilo nepos Pipini de exercitu Regis se subducēs, ad Baioa- 763
rios secessit. Quare anno proximo Rex Pipinus habuit placitum suum in Wormatia (verba sunt Reginonis) & causam diligenter pertractauit inter Waifarium & Thassilonem. Et similiter anno 765. placitum ha- 765
buit apud Attiniacum, & eodem anno sicut superiori nusquam profectus est. Celebrauit autem Natalem Domini in Aquis-villa, & Pascha similiter. Anno verò septingentesimo sexagesimo sexto perrexit iterùm Rex Pipinus in Aquitaniam, & placitum suum hăbuit in Aurelianis ciuitate, & restaurauit Argentinium castrum, quod anteà à Waifario fuerat destructum, ibique Francos dimisit ad continendam Aquitaniam; similiter & in Biturigis fecit.
Iterùm ingreditur Aquitaniam.
Et celebrauit Rex Natalem Domini in Salmoniaco, & Pascha in Gentiliaco. Dehinc verò anno proxi- 767
mo Rex in supradicta villă Synodum magnam habuit inter Romanos & Græcos de sancta Trinitate & Sanctorum imaginibus: de quo argumento posteà pleniùs in Carolo Magno, Pipini huius filio, ad annum septingentesimum nonagesimum quartum. Ceterùm, post hæc Aquitaniam ingressus Pipinus per Narbonam, cepit Tolosam & Ganaldanem, & celebrauit Pascha in ciuitate Vienna. Et eodem anno mense Augusto iterùm Aquitaniam ingressus, vsque Biturigas venit, ibique Synodum
Cepit Tolosam & alia loca.

tenuit; & inde profectus vsque ad Garomnam venit, multas rupes & speluncas cepit, nec non castra Scoraliani, Forunam, & Petrociam, & reuersus est Biturigas, vbi nuntiatum est ei de obitu Pauli Papæ. Ibi etiam celebrauit Natalem Domini. Denique anno septingentesimo
768 sexagesimo octauo (pergit idem Regino, quem hîc ceteris exactiorem inuenio) Rex Pipinus iter faciens Rhemistagnum cepit, ad Santonas ciuitatem vsque peruenit, & ibi cepit matrem Waifarij & sororem eius & neptes eius. Atque inde perrexit in locum qui dicitur Montes: ibi Heriduicus venit ad eum, qui habebat aliam sororem Waifarij, & inde reuersus Pascha celebrauit in castro quod dicitur Sles. Post hæc verò assumens secum Bertradam Reginam ad Santones ciuitatem peruenit, ibique Reginam cum famulis dimisit, & Petragoricum perrexit. Et interempto Waifario (à suis interemptum dicit Sigebertus in gratiam Pipini) cum triumpho victoriæ ad Santones reuersus est, ibique moram faciens post aliquot dies ægrotare cœpit. Et inde profectus Turones venit; ad Oratorium ad sanctum Martinum perrexit: inde egressus Parisios ad S. Dionysium vix peruenit, ibique diem clausit extremum, 8. Idus Augusti. Hæc Regino, additque de filiis eius Carolo & Carlomanno mox 7. Idus Octobris eleuatis in Regnum. Sed nos de iis mox suo loco. Claruit sub hoc Pipino Rege in Brabantia vir illustris simul & pietate & bellicis rebus, Gummarus, de quo inter cetera hæc leguntur in Actis eius grauiter conscriptis: Diuus Gummarus præclara stirpe ortus apud Emblehem Riensis prouinciæ vicum natus est & enutritus. Qui cùm bonorum operum flores emitteret, ad aulam Regis perductus est à parentibus suis. Pipinus eo tempore Regni habenas moderabatur. Et ab illo quidem Gummarus susceptus est, sed mallet vtique Deo seruire. Nec multum temporis defluxit, & magna præfectura honoratus est. Libet recitare rem magnæ pietatis plenam. Non vlla incitante libidine, sed cogente Rege, vxorem duxerat Guuimariam nomine, longè à suis moribus discrepantem; nam quantum ille humanitate, tantum illa crudelitate redundabat. Cùm ergo iussu Regis ad expeditionem se pararet vir sanctus, domus suæ totiusque familiæ curam ei reliquit, admonens vt erga subiectos multa vteretur mansuetudine; & sic profectus est. Sed illa quadam beluina feritate post eius abscessum cœpit sæuire in suos, falsò illis quasdam affingens culpas. Atque sub hoc prætextu auferebat eis boues eorum, & omnem possessiunculam. Cumque nihilominùs absq; vlla clementia exigeret tantumdem ab illis quantum anteà consueuerat, illi bobus spoliati, instar iumentorum colla iugo supponentes, ipsi trahebant plaustra onusta vsque ad domum illius gementes atque dolentes. Sed vide è contra viri sancti pietatem. Annis* nouem exactis, cùm

Tertia eius expeditio in Waifariũ Aquitanum.

Triumphans de Waifario venit Parisios, & paulò pòst moritur.

Hoc tempore claret apud Brabantos sanctus Gummarus vir illustris.

En quàm dispar coniugium!

*al. septem

Certè Pipinum in continuus expeditionibus fuisse suprà patuit.

cùm dimissus à militia rediret exercitus, sanctus quoque Gummarus remeauit ad sua. Domum intranti occurrit tota familia; eiulant & clamitant omnes, se grauiter cæsos, iniustè spoliatos, modis omnibus miserabiliter vexatos. Quod ille videns, animo conturbatus est, & versus ad vxorem, Conturbet te Deus, inquit, sicut alios perturbasti. Oportet certè bonum operari ad omnes, maximè ad domesticos fidei; siue enim seruus, siue liber, omnes in Christo vnum sumus. Eademque hora iussit pecus omne è pastu reduci, & singulis quod suum erat restitui. Hic cùm ad limina Apostolorum tenderet, arborem ad vsum tentorij succisam, importunè cum eo expostulante arboris domino, suis precibus integram restituit, ac dehinc diuina admonitione intra Nethæ ambitum iubetur Oratorium construere, vbi vitam in multa sanctitate finiuit. In messe siti deficientibus, baculo terram fodit, & erupit fons largissimæ aquæ, qui adhuc visitur in Emblem, aliisque multis miraculis claruit in vita & post mortem. Locus quietis nunc Lira dicitur, olim Niuesdunt & Ledo.

Præclara aliquot S. Gummari miracula.

Hoc temporum interuallo anno sexto Constantini Copronymi impij Imperatoris Iconomachi (est is annus Christi 746.) à die
quarta Augusti vsque ad Octobris Kalendas, in Oriente factæ sunt tene- 746
bræ* densæ, quas secuti sunt terræmotus prodigiosi in Palæstina ac tota Syria; & pestis ingens, Bubonis dicta, è Calabria & Sicilia orta; quæ Constantinopolim adueniens ita eam per tres annos depasta est, vt penè desertam reddiderit: & cùm repleta cadaueribus fuissent omnia monumenta, lacus, vineæ, horti; vix supererat locus, vbi mortui sepelirentur: ea verò peste qui moriebantur, primò in ipsorum vestimentis cruciculæ inuisibiliter imprimebantur, moxque lue tacti vitam finiebant; cùm & insuper quamplurimi multis spectris miserabiliter vexarentur, vt apertè cerneretur, has à Deo clades immissas esse, vt homines à peccatis reuocarentur, ipseque inprimis impius Constantinus Imperator his admonitus à blasphemiis suis abstineret. Verùm ille, vt Pharao quondam, iustè à Deo desertus, obduratus permansit. Hæc omnia Theophanes; quæ eadem confirmantur in Oratione insigni de S. Platone à sancto Theodoro Studita, eximiæ sanctitatis & doctrinæ huius temporis Monacho. Nec de nihilo est quod de Constantini Copronymi Imperatoris Iconomachi impietate & obduratione dicimus: docebit eam vel vnicum istud quod narrabimus exemplum. Anno Im- 762
perij sui 22. (est is Christi 762.) immenso odio flagrans in Monachos, quos præ ceteris sibi in promulganda hæresi aduersarios experiebatur, cùm audisset in Auxentiano monte in Bithynia non longè à Chalcedone posito, degere magni nominis Stephanum Monachum, gratia miraculorum illustrem, potentemque sermone ad confirmandos in vera

Externa illustriora.

** caliginosæ.*

Clades triennales Constantinopoli penè incredibiles.

Flagellatur Iconomachus Imperator, sed non emendatur.

Religione eos qui vndique ad ipsum confugerent, in hunc mouere bel-
Stephanum monachum in suas partes frustrà pertrahere nititur.
lum sibi necessarium ducens, eumdem primò per Callistum Patricium,
vitum eximia dicendi facultate præditum, in suas partes allicere tenta-
uit: constantem verò repertum, è cella extrahi, ac militum custodiæ tra-
di iussit; sed paulò pòst ob tumultus Schyticos, nempe Bulgaricos, in
suum Monasterium reduci curauit. Interim Callistus nouis machinis
Sanctum oppugnans, calumnias atroces de ipsius in Imperatorem con-
uitiis & machinationibus, ac cum illustri femina vidua, Anna nomi-
ne, quæ ab ipso monasticum habitum acceperat, turpi consuetudine, in
Calumnia enormis in eumdē conficta, item frustrà.
eumdem intentauit, opera Sergij eiusdem S. Stephani discipuli, & an-
cillæ ipsius Annæ, quos multis vanis promissionibus ad eiusmodi pro-
ditionem attraxerat. Verùm ancilla hæc dominæ suæ calumniatrix cùm
paulò pòst in remunerationem proditionis in matrimonium collocata,
gemellos filios peperisset, sub mediam noctem repentè conturbati in-
fantes, arreptis maternis mamillis, horrendumque in modum exesis,
eam protinus necauerunt, & vnà cum ea viperini illi fetus extincti sunt.
Quare cùm Imperator ea se spe frustratum videret, vt tamen in Stepha-
num agere posset occasione delicti cum Anna prætensi, rursum ad alias
fraudes conuertens animum, charissimo sibi Aulico persuasit, vt simu-
lans fugam abiret ad Stephanum, & inter Monachos cooptari peteret.
Qui cùm post importunas preces, fictasque lacrymas, id ab eodem
beato Stephano extorsisset, inde arrepta Imperator occasione (quòd sci-
licet magnis iam anteà pœnis agendum sanxisset aduersus eos, qui in
Monachum aliquem reciperent) ipsum Auxentianum Monasterium
Tandem alia calumnia in exilium Stephanus pellitur.
vnà cum Templo incendi, Monachosque dispergi præcepit; Stepha-
num verò variè frustrà tentatum, vt pseudosynodo aduersas sacras Ima-
gines celebratæ subscriberet, post multa ludibria in exilium ad insu-
lam Proconnesum relegauit. Sed posteà anno Christi 765. cùm intel-
765 lexisset ab eo ibi virtute sanctarum Imaginum Christi Domini ac Dei-
paræ virginis ingentia edi miracula, illum inde Constantinopolim re-
Quin gliscentibus miraculis, carceri includitur.
duci iussit: vbi post longam cum ipso de sacrarum Imaginum cultu dis-
putationem, eumdem in publicum carcerem prætorianum detrusit;
quo pariter conclusi tenebantur & alij trecenti quadraginta duo Mo-
nachi ex variis locis collecti, omnes aliquo membro ob sacrarum Ima-
767 ginum cultum mutilati, aut alia insigni infamia notati. Deniq; biennio
pòst cùm audisset Imperator impius, Stephanum ex carcere prætoria-
no Monasterium effecisse, nec cessare totos dies noctesque à cantandis
Psalmis & Hymnis diuinis cum aliis ibidem inclusis Monachis, maio-
ri excandescens ira, eumdem necari præcepit, atque ita calcibus, fusti-
bus, saxis, omnibusque eiusmodi suppliciorum ac contumeliarum
gene-

generibus impetitus cum sociis ac per vias raptatus, gloriosissimum martyrium consummauit. Hæc ex Actis eiusdem Sancti: & meminit quoque Theophanes in Historia, qui & plures alias cædes subiungit ab eodem tyranno perpetratas in Monachos, aliosque omnis generis Orthodoxos, quicumque aut Imagines colerent, aut Sanctos inuocarent, itemque de Monasteriis tam virorum quàm feminarum ab eo euersis, aut in vsum militum suorum conuersis.

CAROLVS MAGNVS IMP.

FILIVS SVPERIORIS,

VII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit Rex annis 46. Imperator tãtùm annis postremis 14.

MORTVO Pipino, primo eius familiæ Francorum Rege, filij eius Carolus & Carlomannus (verba sunt Reginonis Prumiensis ad annum Christi septingentesimum sexagesimum octauum) eleuati sunt in Regnum, Carolus in Nonioma ciuitate, Carlomannus 768 in Suessione, septimo Idus Octobris. Et celebrauit Carolus Natalem Domini in Aquis, Pascha in Rodomo ciuitate (est id Britanniæ minoris oppidum) & inde mox anno sequenti idem Carolus cum fratre Carlomanno Hunaldum, in Aquitania rebellare & Imperio suo resistere conantem, bello superatum cepit. Porrò anno 770. Carolus habuit Synodum in Wormatia ciuitate, & Bertha Regina perrexit in 770 Baioariam, & inde Italiam ingressa est. Ita breuiter Regino. Baronius hoc modo pleniùs: Bertruda Regum Francorum mater in Italiam venit, expetens filio suo Carolo Desiderij Longobardorum Regis filiam, inter quos connubium hoc anno contractum, anno sequenti iterùm rescissum est, quasi clinica esset, & connubio inhabilis. Sic Baronius. In Actis beati Adelhardi Corbeiensis, per eius coæuum grauiter scriptis, ista leguntur: Recolere cupientes virum, quem admirabilem vniuersus prædicat orbis, quemque vidimus familiariter, vt sciat posteritas, quis iste fuerit Adelhardus, fuit è regali prosapia, Pipini Magni nepos, Caroli consobrinus Augusti. Qui cùm inter palatij tyrocinia omni mundi prudentia esset eruditus, neque ferret tamen, quòd Carolus iam dictus Desi-

Carolus & eius frater vterque Rex subiugant Hunaldum Aquitanum.

Ducit Carolus filiam Regis Longobardorũ uxorem, & anno sequenti repudiat.

Displicet hoc repudium sancto Adalhardo.

Desiderij Regis Italorum filiam repudiaret, depositis omnibus, Corbeię, imò Christi ibidem expetiit fontem. Ita ibi. Magna sunt & ingentia quæ Carolus iste gessit, vnde & cognomentum Magni iure adeptus est: sed nos quanta poterimus breuitate, seruata annorum serie, omnia sal-
771 tem insigniora recensebimus. Anno post Christum natum 771. Carlomanno fratre mortuo, vxoreque illius cum filiis ad Desiderium Longobardorum Regem fugiente, Carolus solus regnat. De quo sic Regino ad eumdem annum 771. Carolus Rex Synodum habuit ad Valentinianos, & eodem anno Carlomannus Rex defunctus est in villa Salmontiaco 2. Nonas Decembris. Venit autem Carolus ad villam Carboniacum, vbi venit ad eum Volcarius & Folradus Cappellani cum aliis Episcopis & Sacerdotibus, Werinus & Adalhardus Comites cum aliis Primatibus, qui fuerant Carlomanni: vxor verò Carlomanni cum perpaucis Francis, partibus Italiæ perrexit, & celebrauit Rex Natalem Domini in Attiniaco, & Pascha in Heristellio. Sigebertus hoc modo: Carlomannus obiit; pars Regni eius partibus Caroli se vnit, vxor eius cum filiis & Anthario Franco ad Desiderium Regem Italiæ confugit. Inde

Moritur Carlomannus frater Caroli.

772 verò anno septingentesimo septuagesimo secundo Carolus Saxoniam bello aggressus, Eresburgum castrum cepit, & idolum Saxonum, quod vocabatur Irminsul, destruit. Vbi cùm exercitus præ siccitate siti deficeret, subitò in quodam torrente media die diuinitus aquæ effusæ sunt largissimè. Saxones verò iuxta Visurgum fluuium ad Regem venientes, datis obsidibus XII. cum eo pacificantur. Ita Pithœana, quæ & Fuldensia. Regino addit: Et reuersus est Rex in Franciam, & celebrauit Natalem Domini in Heristallio, & Pascha similiter. Quæ libentiùs commemoro, vt constet eum etiam per se intendisse hisce auitis suis Cismosanis pro-

Prima Caroli expeditio contra Saxones cum Deo iuuante.

773 uinciis. Ceterùm anno 773. Carolus ab Hadriano Pontifice rogatus vt pro Dei amore & pro iustitia S. Petri super Desiderium & Longobardos veniret, consultis fidelibus, & omnibus collaudantibus, illas in partes profectus est (loquitur Regino) Genuamq; (an Geneuam, seu Gebuam?) ciuitatem veniens Synodum tenuit, & ibi exercitum diuisit in duas partes. Ipse cum vna parte per montem Cynesium perrexit, & misit Bernardum auunculum suum (an patruum?) cum reliqua parte per mōtem Iouis. Coniunxerunt se vterque exercitus ad Clusas. Quæ cùm Desiderius cognouisset, Regi & Francis cum armatis occurrit. tunc Rex Carolus castra posuit ad easdem Clusas, & misit occultè vnam scaram seu turmam de electis viris per montana. quod sentiens Desiderius statim Clusas reliquit, & quàm citiùs potuit, Papiam ingressus est. Rex Carolus cum omnibus, auxiliante Domino, & intercedente beato Petro, sine læsione Italiam ingressus est, & cùm ad Papiam peruenisset, Desiderium

Eiusdem expeditio contra Longobardos pro iustitia S. Petri.

Et tum viri fortes erant.

CAROLVS MAGNVS FRANC.REX ET IMP. VII.BRAB.PRINC.

rium intrinſecus latitantem obſedit, ibique in ſuis caſtris celebrauit Natalem Domini, & Paſcha in Roma. Intereà Saxones, occaſione accepta, poſtpoſitis ſacramentis, in finibus Francorum impetum fecerant. Quare mox anno 774. Rex Carolus à Roma reuerſus venit Papiam, ipſamque ciuitatem armis cepit, inſuper Deſiderium Regem cum vxore ſua & filia. Adalgiſus autem filius Deſiderij fuga elapſus, mare intrauit, & Conſtantinopolim perrexit. Ita Regino Prumienſis. Annales Pithœani, qui & Fuldenſes, ſic narrant: Longobardi obſidionis pertæſi cum Rege Deſiderio egrediuntur ad Regem. Ille verò altera die vrbem ingrediens, theſauros Regum repertos exercitui diſtribuit, & cunctum Italiæ Regnum adeptus in Franciam regreditur, ducens ſecum Deſiderium cum coniuge eius. Sigebertus etiam pleniùs hoc modo: Obſidionem Papienſem peſtilentia mortalitatis aggrauante, ciuitas Regi Carolo aperitur, & Deſiderius Rex cum vxore & filia capitur, & perpetuo exilio ad Gallias ad* Gilfredum Leodicenſium Epiſcopum dirigitur; ſicque graui eius gentis iugo poſt annos ducentos & ſex excuſſo, Regnum Longobardorum (verba ſunt Onuphrij) factum eſt pars Regni Francorum. Addit Regino ad eumdem hunc annum: Carolus ſubiugata Italia & ordinata, cuſtodiam Francorum in Papia dimittens, cum magno triumpho in Franciam reuerſus eſt. Et cùm veniſſet in Ingelheim, miſit quatuor ſcaras ſeu turmas in Saxoniam; quarum tres cum Saxonibus pugnas inierunt, & Deo auxiliante, victores fuerunt, quarta verò ſcara non habuit pugnam, ſed capta magna præda reuerſi ſunt in Franciam. Atqui nec ſic ceſſarunt Saxones. Quare anno ſequenti, (qui eſt 775.) Rex Carolus Synodum habuit in villa, quæ dicitur Duria, (Pithœanus triennio pòſt vocat Duriam caſtrum Coloniæ ciuitati contiguum) & inde Saxoniam pergens Sigeburgh caſtrum cepit, Hereſburgh reædificauit: ſuper Wiſeram fluuium venit in locum qui dicitur Brunisberg, vbi occurrerunt ei Saxones, volentes ripam ſupradicti fluminis defendere: ſed auxiliante Deo, & Francis decertantibus, fugatis Saxonibus, Franci ambas ripas occupauerunt, & multi Saxones occiſi ſunt. Pergit Regino: Tunc Rex diuidens exercitum, ſumpſit ſecum partem, perrexitque vſque ad Obaccrum fluuium, vbi omnes Orientales Saxones venientes cum Haſſinone Duce eorum dederunt obſides; & ſimul, eo reuertente, venerunt Angrarij in pagum, qui dicitur Bucki, vnà cum Brunone Duce eorum, & fecerunt ſicut Orientales Saxones fecerant. Sed intereà cum Francis, qui ſupra fluuium Wiſeram remanſerant, alij Saxones pugnam commiſerant, & Deo largiente, Franci victoria potiti ſunt. Quod audiens Rex, iterùm ſuper Saxones cum exercitu irruens multam ſtragem fecit, & prædam copioſam cepit ſuper Weſtphalos,

Marginalia: 774 *Capta Papia, ſeu Ticino, Deſiderium Regem Longobardorum cum vxore & filia captiuos abducit.* — *Agilfridum — *Secunda Caroli expeditio contra Saxones.* — 775 — *Tertia expeditio contra eoſdem admodum cruenta.*

phalos,& coacti obsides dederunt; quibus receptis, & multa præda capta, Carolus in Franciam reuersus est; vbi nuntiatum est ei, quòd Rotgandus Longobardus rebellare disponeret. Quare statim illas in partes iter arripuit, & celebrauit Natalem Domini in villa quæ dicitur Slechstat, in Elsatio. Ac deinde Rotgando rebelli interfecto, ad Taruisium veniens (hæc Regino ad annum 776.) ibi Pascha celebrauit, & ordinatis 776
rebus reuersus est in Franciam. Intereà Saxones castrum Heresburgh aggrediuntur. Sed apparuit gloria Dei manifestè supra domum Ecclesiæ, duobus scutis supra basilicam conspectis. Quare fugientes Pagani, mutuis se gladiis non pauci confodiunt. Hinc nihilominùs rabidi ad castrum Desuburg feruntur: sed Deo auxiliante, Francisque viriliter repugnantibus, oppidani eos persecuti sunt vsque ad fluuium Lippa, & multos interfecerunt. Itaque Carolus Rex Wormatiam veniens, Synodum Placitumque publicum celebrauit, & mox Saxonum fines penetrauit, & velut ingens tempestas omnia prosternit. Saxones perterriti, ad locum vbi Lippa oritur, venerunt, & spoponderunt se Christianos esse debere. Tunc Rex restaurauit Heresburg castrum, & aliud castrum super Lippam, vbi venientes Saxones, innumerabilis multitudo baptizati sunt. Ac deinde Carolus obsidibus acceptis, & custodiis dispositis, in Franciam reuertitur. Celebrauit Natalem Domini in Heristellio & Pascha in Nouiomago. Hæc Regino: pergeremq; ex eiusdem aliorumque veterum Annalibus res tanti Regis, quò maior esset maiestas & fides, attexere; sed, vt video, nimis prolixus essem: quare vela contraham, ne dum Brabanticos Annales profiteor, vniuersales edam. Bellum hoc Saxonicum triginta tres annos durauit: cœptum anno Christi, vt ostendimus, septingentesimo septuagesimo primo, anno demum quarto post octingentesimum finitum est. Vndecies bello subacti Saxones, toties rursum rebellarunt. Plures ex eis baptizati sunt anno belli quinto & sexto, ac tandem anno belli decimo quarto (est is Christi 785.) ipse etiam Witichindus Dux; sed sæpiùs, vti dictum est, iugum iterùm excutere sunt conati, maximè verò annis 778. & 795. Nec omnino cessarunt, donec Ca- 778
rolus anno quarto post octingentesimum, omnibus qui resistere solebant, in potestatem redactis, decem hominum millia ex iis qui vtrasque Albis fluminis ripas incolebant, cum vxoribus & liberis sublatos transtulit, & huc atque illuc per Galliam & Germaniam distribuit. Sic Eginhartus Caroli Cancellarius in eius Vita. Annales à nobis citari consueti numerum non exprimunt, sed hæc tantùm habet Regino ad dictum annum 804. Imperator Aquis hiemauit, æstate verò in Saxoniam perrexit, omnesq; qui trans Albiam in Wihmodi habitabant Saxones, cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam, & pagos Transalbianos

Dant ei Saxones obsides.

Rotgandus Longobardus rebellans mox opprimitur.

Quarta expeditione Saxones multi baptizati.

Vndecies victi Saxones, toties rursum rebellarunt.

Tandem decem hominum millibus aliò translatis plenè subiugantur.

Dantur eorum terra Abrotidu.

Expeditiones Caroli in Hispaniam contra Saracenos.

nos Abrotidis dedit. Et totidem ferè verbis eadem nec plura habent Annales Pithœani, qui & Fuldenſes, & Sigebertus. Durante autem hoc bello, aliquoties etiam Carolus cùm per ſe tum per ſuos in Hiſpaniam contra Saracenos quàm maximo poterat belli apparatu profectus eſt, omnibus, quæ adierat, oppidis atque caſtellis in deditionem acceptis, ſaluo atque incolumi ferè exercitu reuerſus eſt; præterquam quòd ſemel in Pirenæi iugo Waſcones, poſitis inſidiis vbi opacitas ſiluarum eſt, in nouiſſimum agmen irruunt, & noctis beneficio euadunt: quo in prælio Ruthlantus Britannici littoris Præfectus cum pluribus occubuit.

778 Iſta Eginhardus. Regino ad annum ſeptingenteſimum ſeptuageſimum octauum his verbis eadem confirmat: Carolus cum exercitu Hiſpaniam ingreſſus, venit ad Pampilonam ciuitatem, deinde ad Cæſar-Auguſtanam vrbem. Obſidione itaque ciuitatis territi Saraceni obſides dederunt, & immenſum pondus auri; eiectiſque Saracenis de Pampilona, muriſque eius dirutis, Waſconibuſque ſubiugatis, in Franciam Rex reuertitur. Ita Regino, & adſtipulantur Pithœana & Sigebertus. Intereà naſcitur Regi etiam bellum Baioaricum. De quo iſta Regino ad annum

Eiicit Saracenos Pampilona, itemq; Waſcones ſubiugat.

787 ſeptingenteſimnm octogeſimum ſeptimum: Carolus Rex Romam venit, & contra Heregiſum Beneuenti Ducem vadit. Sed Heregiſus muneribus & obſidibus datis gratiam eius redimit. Thaſſilonis verò nequitia (quæ ea ſit, dicetur anno ſequenti) coram Apoſtolico patefacta, eoque nolente adhortationibus pacis obtemperare, Carolus in Franciam reuerſus, Wormatiæ Synodo habita, partibus Bauariæ exercitum admo-

788 uit. Et anno ſequenti Rex Carolus congregauit Synodum in villa Ingelheim, ibique venit Thaſſilo. Cœperunt autem eum ipſi Bauari accuſare, quòd ad Auaros (erant hi Hungari Chriſtianis infeſti) tranſmiſiſſet: & conuictus ab omnibus diiudicatus eſt ad mortem: ſed miſericordia Regis, quia eius conſanguineus eſſet, vnà cum filio in Monaſterium miſſus eſt. Poſt hæc autem Carolus Ratisbonam venit, ibique marcas & fines Baioariorum diſpoſuit, indeque reuerſus in Franciam, celebrauit Natalem Domini in Aquis palatio, & Paſcha ſimiliter. Et ad annũ 791.

Eiuſdem bellum contra Thaſſilonem Bauarum, ſed citò finitū.

791 Rex Carolus propter intolerabilem malitiam Auarorum in populum & Eccleſias Dei, ad littora Danubij exercitum ducit, & præmiſſo triduano ieiunio & Litaniis, abſque læſione Pannoniam introiuit, Auaris latibula quærentibus. Et peruenit Rex vſque ad fluuium Raba, omnia cædibus & incendiis rapiniſque deuaſtans, & reuerſus Ratisbonam celebrauit ibi Natalem Domini & Paſcha ſimiliter. Ita Regino. Annales Pithœani, qui & Fuldenſes, ſic diſtinctiùs: Carolus cum Francis, Alamannis & Baioariis Auſtrali parte Danubij per Chunberg, Saxonibus & Thuringis cum parte Francorum per littus Septemtrionale pergentibus,

Præmiſſo triduano ieiunio & Letaniis, ducit in Auaros ſeu Hungaros.

bus, Frisonibus verò & qui cum ipsis erant nauali euectione per alueum euntibus, Pannoniam ingressi sunt, & omnia vastarunt. Hæc illi Annales. Ceterùm anno Christi septingentesimo nonagesimo quarto Synodus habita est in Franconofurt, in qua hæresis Feliciana damnata est, (ponebat hæc duas in Christo personas,) pseudosynodus quoque Græcorum (sic loquuntur Annales, ipseque etiam Aimoïnus) pro adorandis Imaginibus habita, ab Episcopis damnatur. Ita prorsus ibi legitur. Et mirum quàm hîc exultent nostri temporis Iconoclastæ seu Imaginum destructores. Sed præter ea quæ solidissimè ad hæc responderunt Bellarminus, Baronius, & alij,(& inprimis quòd tres versiones Latinæ illius Septimæ Synodi exstent, quarum illa peruersa, latriam seu cultum diuinum Imaginibus falsò tribuens Francofurtum allata sit) saltem Carolum eiusque Synodi Francofurdiensis Patres damnasse rabiem nostrorum Iconomachorum, qui Imagines destruunt, docent in eiusdem Concilij Actis hæc Caroli verba ad Hadrianum Papam: Vt sciat Dominus Apostolicus, & cuncta simul Romanorum Ecclesia, permittimus Sanctorum imagines, tam in Ecclesia, quamque extra Ecclesiam, propter amorem Dei & Sanctorum eius; adorare verò eas (intellige vt suprà, cultu diuino) nequaquam cogimus qui noluerint; frangere tamen vel destruere eas, si quis voluerit, non permittimus. Hæc Carolus Rex. Quin & Pontifex rescribens, tacitè reprehendit quod Carolus dixerat, se cogere nolle eos qui Imagines adorare nolint, dum inter cetera dicit, docens & inferiorem rationem adorationis esse: quia in vniuerso mundo, vbi Christianitas est, ipsæ sacræ Imagines ab omnibus fidelibus honorantur. Et vt sciatur, quis honor ab Ecclesia Imaginibus tribuatur, subiungit idem Pontifex: *Nam absit, vt ipsas Imagines, sicut quidam garriunt, deificemus.* Adeòque ipsius etiam veræ Septimæ Synodi, (quæ ex causa supradicta in Synodo Francofurtensi, pseudosynodus falsò vocatur,) hæc verba sunt Actione 3. *Imaginis enim gloria ad primitiuum transit.* Sed ad seriem Annalium reuertamur. Anno post Christum natum septingentesimo nonagesimo sexto, Caga & Iugurtho Principibus Hunnorum ciuili bello à suis occisis, campus eorum Hringum primò per Ehericum Ducem Forojuliensem, deinde per Pipinum filium Regis Caroli captus est, omnesque Hunnorum thesauri sublati, & Carolo in Aquisgrani palatio allati sunt. Tuduin autem Dux Auarorum seu Hunnorum, secundùm pollicitationem suam cum populo suo ad Carolum veniens baptizatus est. Et celebrauit Rex in eodem Aquis palatio Natalem Domini & Pascha similiter. Hæc vno ore sæpè citati Annales. At verò deinde anno 799. Leo Papa à Romanis in Litania Maiore lingua detruncata excæcatus, & per Wiruindum Abbatem, & Winegisum

Marginalia: 794 — *Synodus Francofordiensis celebratur.* — *An adoranda Imagines?* — *Frustrà de ea gloriari nostri temporis Iconoclastas.* — *Elucidatur, qua adoratio Imaginibus impendenda, qua non.* — 796 — *Hungaria à Caroli Ducibus domitus. Dux eorum baptizatur.* — 799

Ducem Spoletanum ereptus, ad Carolum in Saxoniam ad Padabrunnum deductus est. Ita iidem Annales. Sed Otho Frisingensis sic: Leo Pontifex fraudibus Paschalis Primicerij & Campuli presbyteri ex Litania abreptus est, adeoque cæsus, vt oculis & lingua captus putaretur; qui deinde ad Carolum fuga euasit. Quare Rex Romam cogitans anno proximo, peragratis Oceani Gallici littoribus, quòd Piratis infestum

Leo Pontifex à Romanis fœdè habitus fugit ad Carolum.

800 erat, dispositisque præsidiis reuertens, Turonis ad sanctum Martinum orationis causa peruenit; vbi Hildegardis coniunx eius defuncta est & humata. Sic Pithœani Annales (Regino vocat Luitgardam, & defunctam ponit pridie Nonas Iunij) inde propter Leonis Papæ causam Ro-

Moritur vxor Caroli.

801 mam Rex proficiscitur, ibique hiemauit. Et sequitur in iisdem Annalibus notatus annus octingentesimus primus, moxque hæc subiiciuntur: In die Natalis Domini ante confessionem beati Petri Apostoli, cùm Rex ab oratione surgeret, Leo Papa coronam capiti eius imposuit, & à cuncto Romanorum populo acclamatum est: CARLO AVGVSTO, A DOMINO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO, IMPERATORI ROMANORVM, VITA ET VICTORIA. Et post laudes more antiquorum Principum adoratus est. Post paucos autem dies iussit eos, qui Pontificem anno superiori deposuerant, exhiberi, & habita de eis quæstione, secundùm Legem Romanam capitis damnati sunt: pro quibus tamen Papa intercessit; ceterùm pro facinoris magnitudine deportati sunt. Sic illi Annales, itemque Regino, qui ad eumdem annum 801. etiam ista addit: Et celebrauit Imperator Natalem Domini in Aquis palatio; duos Natales Domini vni & eidem anno adscribens; indicans, ni fallor, coronationem quidem illam Imperatoriam factam fuisse, computando secundùm morem Ecclesiæ Gallicanæ anno ipso octingentesimo, (scilicet exeunte demum ad Pascha) sed à se adscriptam anno octingentesimo primo, quòd Romæ facta sit, vbi initium anni erat Natalis Domini. Tradit Eginhartus, qui adfuit, in Caroli Vita, Coronationem hanc, ipso Carolo nihil præsciente, imò & cùm fieret, ægrè ferente, confectam fuisse. Anno verò octingentesimo secundo Herena

Acclamatur Carolus Imperator.

Hostes Leonis Papæ relegantur.

Coronatio Caroli, ipso nihil præsciente, facta.

802 Imperatrix Græcorum de Constantinopoli misit Legatum nomine Leonem Spatharium de pace confirmanda inter Francos & Græcos: & Imperator Carolus, absoluto illo, vicissim misit Iesse Episcopum Ambianensem & Hemgaudum Comitem Constantinopolim, vt pacem cum ea statuerent. Isaac etiam quidam elephantem & alia munera, quæ Aarón Rex Persarum miserat, Aquisgrani Carolo detulit. Et anno sequenti (pergunt iidem Annales) Missi Imperatoris de Constantinopoli reuersi sunt, & venerunt cū eis Legati Nicephori Imperatoris tunc Rempublicam regentis. Nam post aduentum Legationis Franciæ Herenam depo-

Aarón Rex Persarum mittit ei elephantem & alia munera.

deposuerant. Quos Imperator ad se venientes, in loco qui dicitur Salz super fluuium Sala suscepit; & auditos, cum Epistola pactum faciendæ pacis continente, remisit ad propria. Ac deinde anno 804. cùm Imperator Aquis hiemasset, æstate in Saxoniam cum exercitu perrexit (hæc fuit vltima ibi expeditio) omnesque qui trans Albiam in Wihmodi habitabant Saxones (quod & suprà per anticipationem narrauimus) cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam, & pagos trans-Albianos Abrotidis dedit. Et eodem tempore Godefridus Rex Danorum venit cum classe sua, & omni equitatu Regni sui, ad locum qui dicitur Slieswijck in confinio Regni sui & Saxoniæ: Promisit enim se ad colloquium Imperatoris venturum, sed consilio suorum territus, propiùs non accessit, sed quidquid voluit per Legatos mandauit. Imperator verò super Albam fluuium sedebat in loco qui dicitur Holudsteyn, & missa ad Godefridum legatione pro fugitiuis retentis, mediante Septembri Coloniam venit; deinde ad Arduennam ingressus, venationum iocis exercitatus Aquas reuersus est. Medio autem Nouembrio allatum est ei, Leonem Papam Natalem Domini cum eo celebrare velle, vbicumque hoc contingere potuisset; quem statim, misso ad sanctum Mauritium Carolo filio suo, honorificè suscipere iussit. Ipse obuiàm illi ad Remorum ciuitatem profectus est, ibique susceptum primò Catisiacum villam, vbi Natalem Domini celebrauit, deinde Aquasgrani perduxit. Hoc tempore (teste S. Ludgero, qui quæ scripsit ante oculos habuit) à Leone Papa, ipso Carolo Imperatore præsente, in Werda Cæsaris S. Suitbertus, olim coëpiscopus S. Willibrordi, solemni ritu Catalogo Sanctorum adscribitur, quando & submersus quidam, qui quindecim ferè horis in profundo Rheni hæserat, omnibus inspectantibus ante sepulchrum S. Suitberti ad vitam rediit. Qui quidem submersus quia filius fuit Domicelli de Grimbergen Brabanti, & narratio antiquissimi Scriptoris non parum Brabantica nostra illustrabit, lubet ipsa antiquitatis verba ponere. Igitur (inquit S. Ludgerus Scriptor eius æui, capite decimo de miraculis S. Suitberti) cùm rumor aduentus sancti Leonis Papę & Caroli Imperatoris, ceterorumque Prælatorum & Principum in Werdam ad canonizandum sanctum Suitbertum vbique per vicinam prouinciam peruolasset, confluebant multi populi vtriusque sexus cum filiis & filiabus suis Werdam. Inter quos erat nobilis domina Irmgardis, germana venerabilis Hildebaldi Coloniensis Archiepiscopi, vxor strenui Bartoldi, Domicelli de Grimbergen, habitans & residens illo tempore in Troia siue Xantis. Quæ Domicella cum duabus solummodò pedissequis & primogenito suo Gocellino, semiocto annorum puero, & cum multis aliis honestis personis ex Xantis Werdam nauigans, eidem cele-

[Marginal notes: *Pacifcitur Carolus cum Imperatore Græcorum.* 804 — *Promiserat ad eum venire Rex Danorum, sed territus non venit.* — *Rursum venit ad Carolum Leo papa.* — *Insigne monumentum Antiquitatis Brabanticæ.* 804 — *Eximium nati Grimbergij*]

britati consensu mariti sui interesse voluit. Et appropinquantes Werdæ, cùm nauta propter multas alias naues ibidem congregatas subitò
Gocellinus filius Domicelli de Grimbergh submergitur.
apluſtre mutaret, vt conuenientiùs littori nauim applicaret, Gocellinus stans prope matrem in prora nauis, ex collisione nauium cespitans pedibus, corruit extra nauem in Rhenum, & ecce submersus est. Quod mater eius videns, scisso velamine capitis sui, inconsolabiliter flens magno eiulatu repleuit littora Rheni. Erat autem hora ferè quinta vespertina. Archiepiscopus verò frater eius illa audiens, multùm tristabatur, eamque consolabatur: sed ipsa quiescere nullarenus valens, noctem illam totam insomnem ducens, implorauit assiduè deuoto & contribulato corde sanctum Suitbertum, vouens, si ipsum suis suffragantibus meritis viuum recipere posset, perpetuis temporibus ipsum suo ministerio assignaret.
Vouet eum mater sancto Suitberto, si eum viuum recipiat.
Itaque altera die cùm aurora illucesceret, quidam honesti viri amore Dei & petitione Archiepiscopi, amotis nauibus, cœperunt submersum Domicellum Gocellinum quærere sagenis & vncis & aliis opportunis instrumentis. Tandem hora ferè octaua ante Missarum solemnia, quidam dictus Lambertus Dosel de Embrica vnco sentiens & tangens ipsum veste, vocatis aliis sociis, sagaciter ex profundo Rheni per vestem sursum trahens, defunctum matri præsentauit. Quæ ipsum defunctum videns, exanguis effecta est. Sed ad se reuersa, puerum vlnis amplectens, sequentibus eam multis honestis vtriusque sexus personis, flentibus & ei condolentibus, deposuit illum ante sepulchrum sancti Suitberti; factaque ab omnibus deuotè oratione (ô mirabilis Deus in
804 Sanctis suis!) ecce spiritus in illum rediit, oculos aperuit, & reuixit; surgensque stetit supra pedes suos, admiransque multitudinem populorum
Reuiuiscit dictus puer submersus.
ipsum intuentium, loquebatur matri suæ dulciter. Statimque exuentes eum madidis vestibus, propter compressionem hominum, de consilio quorumdam posuerunt in eminentiori loco, vt ab omnibus posset videri. Quo viso, factus est clamor omnium, Deum in sancto Suitberto collaudantium de tanta tamque manifesta gratia. Eadem verò hora venit festinanter equester pater eius Bartoldus cum decem tantùm (nota) vernaculis, multùm nimirum tristis & gemens de perditione dilecti filij sui. Erat enim præfectus Imperatoris Caroli in illis oris. Intrans verò Ecclesiam, cùm audisset & vidisset eum à morte resuscitatum, glorificauit Deum in sancto suo Suitberto. Archiepiscopus verò, consensu parentum, deposita argentea torque quam circa collum gessit idem Gocellinus resuscitatus, ipsum Clericum ordinauit, mutansque nomen eius ipsum Suitbertum nominauit: qui intra annum Monasterium S. Suitberti intrans, eidem Sancto semper humiliter seruiuit; assignauitque Domicellus Bartoldus eidem Monasterio, amore sancti Suitberti & filij
Offerunt eum & certa prædia sancti Suitberti Monasterio eius parentes.
sui,

fui,certa prędia perpetuis temporibus possidenda. Hęc ibi. Deinde verò
anno 805. Carolus iunior in Boëmanos Sclauos cū exercitu à patre mis- 805
sus, depopulata prouincia, Regem eorum nomine Lechonem occidit.
Idem quoque Carolus Iunior (testantibus iisdem Annalibus Pithœanis
seu Fuldensibus) anno sequenti in Sorabos super Albim fluuium habi-
tantes, à patre cum exercitu missus, depopulata Sclauorum terra, Du-
cem eorum Miliduoch similiter interfecit. Addit Regino: Duoque ca-
stella ab exercitu constructa sunt, vnum super ripam fluminis Sale, alte-
rum super Albiam. Sclauisque compressis, ex hac parte Boëmos aggre-
ditur. In Corsicam quoque classis à Pipino alio filio Imperatoris Caro-
li contra Mauros missa est, cuius aduentum Mauri non expectantes dis-
cesserant. Anno proximo (qui fuit Christi nati septimus supra octingen-
tesimum) Aaron Rex Persarum, papilionem & tentoria atrij vario colo-
re facta, miræ pulchritudinis, Imperatori Carolo misit; erant enim bys- 807
sina omnia; pallia quoque serica multa & pretiosa, & odores atque vn-
guenta, & balsamum; nec non & Horologium ex aurichalcô, arte
mechanica mirificè compositum, in quo XII. horarum cursus ad cle-
psidram vertebatur (verba sunt veterum illorum Annalium) cum toti-
dem ęreis pilulis, quę ad completionem horarum decidebant, & casu suo
subiectum sibi cymbalum tinnire faciebant, additis in eodem eiusdem
numeri equitibus, qui per XII. fenestras, completis horis, exibant, &
impulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ priùs erant apertæ clau-
debant. Ita Annales illi; eademque totidem verbis describit Regino, &
addit: Celebrauit Imperator Natalem Domini in Aquis, & Pascha
similiter. Inde anno 808. Godefridus Rex Danorum Abroditos bello 808
aggressus est: quos etsi multis affecisset malis, cum magno tamen copia-
rum suarum detrimento rediit, Reginoldo filio fratris sui, & optimis
militum suorum amissis. Carolus verò filius Imperatoris Albiam pon-
te iunxit, & cum exercitu in Liuones & Simeldingos, qui & ipsi ad Go-
defridum defecerant, transposuit, populatisque circumquaque eorum
agris, & transito iterùm flumine, cum incolumi exercitu se in Saxoniam
recepit. Anno verò octingentesimo nono, Dertosa ciuitas Hispaniæ à 809
Ludouico filio Imperatoris obsessa est, licet non expugnata. Sed eodem
anno Pipinus alius eius filius, Rex Italiæ, Venetiam bello subegit, &
non multò pòst Mediolani obiit. Sed Imperator Carolus Venetiam ite-
rùm Nicephoro Græcorum Imperatori anno sequenti reddidit, qui fuit
Christi octingentesimus decimus. Quo anno ei nuntiatum est Aquis
palatio, classem ducentarum nauium de Nortmannia in Frisiam ap- 810
plicuisse, ternaque prælia cum Frisonibus commisisse, Danosque vi-
ctores tributum victis imposuisse; etiam centum libras argenti à Fri-

Carolus filius Imperatoris ducit in Boëmanos & Sclauos.

Item Pipinus alter filius in Corsicam contra Mauros.

Horologium pro ea ætate certè insigne.

Carolus Iunior Danis se fortiter opponit.

Pipinus filius Imperatoris moritur Mediolani.

Dani ingentes prædas agunt de Frisonibus.

ſonibus eſſe ſolutas, Regemque Godefridum hæc omnia agere. Qui nuntius adeò Imperatorem concitauit, vt miſſis in omnibus circumquaque regionibus ad congregandum exercitum Legatis, ipſe ſine mora Palatio exiens, illas in partes tendere cœpit. Tranſito itaque Rheno flumine, in loco qui Lippa dicitur, cópias, quę nondum conuenerant, ſtatuit opperiri. Vbi cùm aliquot dies moraretur, elephas ille, quem ei Aaron Rex Saracenorum tranſmiſerat, ſubita morte periit. Congregatis autem copiis, Imperator ad Alarum fluuium contendit, caſtriſque iuxta confluentem eius, quo Wiſuræ flumini coniungitur, poſitis, minarum Godefridi Regis præſtolatur euentum. Nam Rex ille acie ſe cum Imperatore congredi velle iactabat. Sed cùm Imperator memorato loco ſtatiua haberet, diuerſarum rerum nuntia àd eum adferuntur. Nam & claſſem, quę Friſiam vaſtarat, domum regreſſam, & Godefridum Regem à quodam ſuo ſatellite interfectum nuntiabatur. Quibus ille acceptis, diſpoſita pro temporis conditione Saxonia, domum reuertitur. Godefrido Danorum Rege mortuo, Hemmingus filius fratris eius in Regnum ſucceſſit, & pacem cum Imperatore fecit. Imperator Aquaſgrani veniens menſe Octobri Legationes audiuit, pacemque cum Nicephoro Imperatore, & cum Abulaz Rege Hiſpaniæ fecit, & Nicephoro Venetiam reddidit. Ita Annales Pithœani & Fuldenſes, itemque Regino. Et anno proximo,

Prodeunte contra eos Imperatore Rex Danorum à ſuo ſatellite interficitur.

Dani, Græci, Hiſpani pacem Imperatoris omnes expetunt.

811 qui eſt Chriſti octingenteſimus vndecimus, his verbis pax cum Danis confirmata deſcribitur: Redeunte veris tempore, viis apertis, aduenientibus ex vtraque parte Francorum & Danorum XII. Primoribus ſuper fluuium Agidoram, datis viciſſim ſacramentis pax confirmatur. Proceres autem de parte Francorum hi fuêre: Walach, Burchardus, Bernardus, Egbertus, Theodoricus, Ano, Oſdàch, Wichman, omnes Comites; de parte verò Danorum inprimis fratres Hemmingi, deinde ceteri honorabiles. Imperator verò, pace cum Hemmingo firmata, & Placito generali ſecundùm conſuetudinem Aquis habito, in tres partes Regni ſui totidem exercitus miſit: vnum trans Albiam in Liuones, qui & ipſos vaſtauit, & caſtrum Homborch ſuperiori anno à Wilzis deſtructum reſtaurauit: alterum in Pannoniam ad controuerſias Hunnorum ac Sclauorum finiendas direxit: tertium ſuper Britones ad eorum perfidiam miſit: qui omnes, rebus proſperè geſtis, domum reuerſi ſunt. Ipſe autem Imperator ad claſſem videndam, quam præcedenti anno fieri & fabricari iuſſerat, ad Bononiam venit, Pharumque ibi ad nauigantium curſus dirigendos antiquitus conſtitutum reſtaurauit, & in eiuſdem ſummitate nocte ignem accendit. Inde ad Scaldim fluuium veniens, in loco qui dicitur Gant, naues ad eamdem claſſem ædificatas adſpexit, & circa medium Nouembris Aquas venit, vbi obuiauerunt ei Legati Hem-

Imperator tres exercitus in tres ſui Regni partes mittit.

Claſſem ad Scaldim in loco qui dicitur Gant, inſtruit.

Hemmingi Regis Aoum & Hephi munera Regis & verba pacifica deferentes. Intereà Carolus filius Imperatoris, qui maior natu erat, obiit 2. Nonas Decembris. Sic Regino, & adstipulantur alij. Porrò anno

Obiit Carolus Iunior.

octingentesimo duodecimo Hemmingus quoque Danorum Rex moritur: 812
cui cùm Sigefridus nepos Godefridi, & Anilo nepos Herioldi succedere voluissent, neque inter eos de diuisione Regni conueniret, commisso prælio, ambo moriuntur (verba sunt Reginonis:) pars tamen Anilonis adepta victoriam fratres eius Herioldum & Regnifridum Reges sibi constituit: qui missa ad Imperatorem Legatione pacem petunt. & eodem anno classis Danorum Hiberniam aggressa, à Scotis prælio superata est. Anno verò sequenti Imperator Carolus Ludouicum filium suum coronauit, & sibi consortem Imperij fecit. Bernardum quoque

Classis Danorum Hiberniam aggressa, à Scotis profligatur.

nepotem suum filium Pipini filij sui Italiæ præfecit, & Regem appellari iussit. 813
Concilia quoque super statu Ecclesiarum corrigendo ab Episcopis celebrari iussit; quorum vnum Moguntiaci, alterum Rhemis, tertium Turonis, quartum Cabilone, quintum Arelati congregatum est. Hoc anno pons apud Moguntiacum incendio conflagrauit. Hæc Annales Pithœani. Regino ad annum illum decimumtertium ista habet: Filij Godefridi Regis, & nonnulli ex Primoribus Danorum, qui iamdudum, relicta patria apud Suiones exulabant, attractis vndique copiis bellum intulerunt, & commisso cum eis prælio, eos Regno paterno expulerunt. Et eodem anno Carolus Imperator obiit, & Aquis in Basilica S. Saluatoris, & S. Dei Genitricis Mariæ honorificè sepultus est, quam Basilicam ipse mirifico opere à fundamento ædificari fecit. Sic ille more Gallicano (de quo aliquoties diximus) annum finiens demum ad Pascha. Quare alij more Romano à Natali Domini vel Kalendis Ianuarij annum auspicantes, constanter affirmant eum obiisse anno octingentesimo decimoquarto scilicet ineunte. Inter quos & Auctor Annalium à Pithœo editorum sic annum illum decimumquartum incipit:

Concilia varia Imperator celebrari curat super statu Ecclesiarum corrigendo.

Migrat ad meliorem vitam.

814

Carolus Imperator dum Aquisgrani hiemaret, anno ætatis suæ circiter LXXI. Regni autem XLVI. subactæque Italiæ XLIII. ex quo verò Imperator & Augustus appellatus est anno XIIII. quinto Kalend. Februarij rebus humanis excessit. Eginhartus, qui ei à secretis fuit, his verbis eius laudes domesticas complectitur: In solemnitatibus, inquit, veste auro texta: diademate quoque ex auro & gemmis ornatus incedebat, aliis autem diebus habitus eius parum à communi ac plebeio abhorrebat. In potu & cibo temperans, sed in potu temperantior: quippe qui ebrietatem in qualicùmque homine, nedum in se ac suis, plurimum abominabatur. Inter cœnandum aliquod elegans dictum aut Lectorem audiebat. Legebantur ei historiæ, & antiquorum res gestæ. Delectabatur

Eximiæ eius virtutes, quas vtinam viri Principes imitentur.

&

" & libris S. Augustini, præcipuè iis quos de Ciuitate Dei inscripsit. Vi-
" ni & omnis potus adeò parcus in bibendo erat, vt sub cœna raro plus ter
" biberet. Erat eloquentia copiosus & exuberans. Nec patrio tantum ser-
" mone contentus, sed & Latinam linguam ita didicit, vt æquè illa ac pa-
" tria lingua perorare sit solitus; Græcam verò meliùs intelligere quàm
" pronuntiare poterat. In discenda Grammatica Petrum Pisanum audi-
" uit: in ceteris disciplinis Albinum cognomento Alcuinum de Britan-
" nia, virum vndecumque doctissimum, præceptorem habuit; cuius etiam
" operâ Parisiense Gymnasium instituit. Liberos suos ita censuit educan-
" dos, vt tam filij quàm nepotes primò liberalibus studiis, quibus & ipse
" operam dabat, erudirentur; tum filios, quamprimùm ætas patiebatur,
" more Francorum equitare, armis ac venationibus exerceri fecit: filias
" verò lanificio assuescere, coloque ac fuso, ne per otium torperent, ope-
" ram impendere, atque ad omnem honestatem erudiri iussit. Ecclesiam
" manè & vesperi, nocturnis item horis, & Sacrificij inprimis tempore,
" quando valetudo permitteret, impigrè frequentabat. Legendi atque
" psallendi disciplinam diligentissimè per suos emendauit, erat enim
" vtriusque admodum eruditus; quamquam ipse nec publicè legeret, nec
" nisi submissim, & in commune cantaret. Præferebat mansuetudinem
" in puniendo, æquitatem tamen in iudicando, moderationem in guber-
" nando; liberalitatem verò insignem erga pauperes & peregrinos, etiam
" eos qui Ierosolymis, & in locis vicinis sub infidelibus Regibus viuebant
" oppressi. Tandem fide ampliata, statu Ecclesiæ religiosè ordinato, Re-
" gno etiam suo dilatato & pacato, anno Christi octingentesimo deci-
" moquarto, Regni sui quadragesimo sexto, subactæ verò Italiæ XLII. Im-
" perij XIII. in Palatio Aquisgranis, vbi ipse Ecclesiam miri operis in ho-
" norem S. Mariæ Virginis construxerat, ætatis suæ anno septuagesimo
" secundo, diem obiit quinto Kalend. Februarij, ac in eadem Ecclesia est
" humatus. Sic ille. Sub hoc Carolo contigerunt quæ in Vita sanctissimæ
" Virginis Brabanticæ Gudilæ ante aliquot sæcula scripta leguntur. Cùm
(inquit Auctor) ex signis ad tumbam B. Gudilæ quotidie crebrescen-
tibus, odorem virtutum eius fama adspiraret, omnibus ex consilio & dis-
positione Altissimi placuit fidelibus, de loco sepulchri eam leuare. Et
quidem ad Niuialense transferre Cœnobium erat propositum; verùm
dum ferettum receptui membrorum paratum moueri tentatur, tanto
fit pondere fixum, ac si catenis insolubilibus teneretur adstrictum. Ve-
nit proinde in mentem quibusdam Religiosis consanguinitas beatæ Gu-
dilæ cum beata Aldegunde atque Waldetrude. Erant loca Reliquia-
rum beatæ Aldegundis Malbodium, sanctæque Waldedrudis Castri-
locus. Destinabant ergo animo, nunc huc nunc illuc transferre; simili-
terque

Filios & filias quomodo educandos curarit.

Liberalitas eius in pauperes & peregrinos.

Translatio D. Gudilæ, quam Carolus egregiis donis honorauit, vt mox patebit.

Stupendum miraculũ.

terque in mouendo vires perdidêre. Intererat reuerendæ huic eleuationi quidam prouectæ, imò decrepitæ ætatis, solus à diebus sanctæ Gudilæ superstes. Huius spiritum diuina inspiratio excitauit, & in hæc verba prorumpens, Videtur, inquit, mihi eam quietis suæ sedem in oratorio S. Saluatoris elegisse, in quo eam, quoad vixit, assiduis suspiriis spiritum suum constat Deo vouisse. Et ecce accedentes feretro, tanta mox facilitate vsi sunt in ferendo, quanta priùs difficultate frustrà laborauerant in mouendo. Deportatum est ergo ad præscriptum locum Mortzelle illud venerabile corpus, populis promiscui sexus cum laude & tripudio comitantibus, miraculisq; ex glorificatione diuina prosequentibus. Nam inter eundum surdus, qui feretro se iunxerat, auditum recepit; & arbor quę in vico Ham cœperat crescere ad vestigia sanctæ Virginis, depositionis eiusdem die, custos fidissima sanctarum Reliquiarum; etiam non defecit à suo obsequio in translatione earum. Nam altera die eiusdem translationis in villam Mortzelle eadem arbor sacræ Virginis membra fuerat subsecuta, ac in eodem loco tam mirificè radicata & conuenienter transplantata coram prædicti oratorij foribus, quasi ibidem à primordio germinare cœpisset ac crescere, cùm vtraque villa à se inuicem decem milliariis distaret. Huius rei rumor circumquaque decurrit, & per cunctorum ora volitans ad palatium vsque peruenit. In tempore illo sceptrum Monarchiæ tenebat Carolus, qui ex trophæis frequentibus cognominatus est Magnus. Is tam mirificis auditis miraculis, illuc deuotus aduenit, vbi ex miraculo prædictæ arboris nouum spectaculum sibi iniecit, & ex spectaculo compunctionis granum adiecit. Qui vt Ecclesiarum Dei amator semper extitit, defensorque strenuus in cunctis deuotissimus, eamdem villam Mortzellensem sacræ Virgini testamentis condonauit legalibus, & prædictum prædiolum quoq; Ham, vnde arbor aduenerat, sub pluribus ac idoneis tradidit testibus; vt ibi tota villa deinceps subiecta maneret, vbi primùm arbor præcesserat diuinitus. Adiecit insuper præfatus Rex eo in loco Sanctimonialium aggregare cateruam, decretisq; Regalibus facultatem illis famulandi Deo adscripsit satis opportunam. Quæ singula testamento mandauit: quæ scilicet traditio vsque ad Wenemarum rata permansit; cuius vsurpatione iniusta, ad posteros suos eadem villa non sine offensa diuina pertransiit. Et vt scias, Lector, quàm familiariter idem Imperator Carolus in Brabantia nostra fuerit versatus, subiungit idem Auctor: Post hæc autem memoratus Rex Carolus exercitio venationis pro more deditus, per circumadiacentem forestem turbabat rabidas feras à suis saltibus; inter quas miræ magnitudinis vrsum insequitur; qui iam multo spatio victus, cùm nullum esset effugium, ac mortem imminentem iam iamq;

Item alia.

Imp. his excitus ad locum venit, & villas duas diuæ Gudilæ transscribit.

Adiungit quoque cateruam Sanctimonialium.

Venatur Carolus in agro Brabantico familiariter.

capien-

capiendus crebris differret flexibus, properè recto cursu tendit ad Mortzellam, & in S. Saluatoris irrumpit Ecclesiam. Tunc res contigit, quam faciliùs erat stupuisse, quàm dixisse. Nam Deus bestialem quodammodò vrsi sensum permutauit, rationemq́ue quamdam intelligendi in eo formauit. Erat namque cernere, prope Lipsana sacræ Virginis se admisisse, & sub tanta protectrice à strepitu insequentium iam securum procubuisse. Ibi subitò oblitus feritatis suæ, deflexa ceruice, submissoq́ue humiliter capite, Sanctimonialium aduenientium cœpit vestigia lambere, ac more lasciuientium catulorum omnibus aggaudere. Quòd vbi nuntiatum est Regi cum suis, rem, quæ in bestia diuinitus agebatur, intellexit, Deiq́ue magnalia in Virgine amplectens recessit, sine eiusdem vrsi quidem læsione, sed non sine rei, quam viderat in vrso, admiratione. Idem verò vrsus desistens esse siluestris, cœpit esse domesticus; & in reliquum apud eiusdem loci Sanctimoniales non aliter vixit, quàm sententia omnium ibi manentium sibi indixit. Hæc ibi. Assignat posteriùs illud Baronius, nixus Annalibus à Pithœo editis anno Christi nati octingentesimo quinto. Sed & memoria dignum est, quod Theophanes huius Caroli temporibus accidisse scribit: Anno, inquit, Constantini Co-

Vrsus diuinitus mansuescit, obstupescente Impor & socius.

Externa quædam.

770 pronymi trigesimo (est is Christi 770.) Ephesi præfectus omnes Monachos & Virgines Deo dicatas in campum educens, edixit, vt illicò ipsi inter se matrimonio iungerentur; renuentes (quorum maximus fuit numerus) priuatos luminibus in exilium relegauit. Quin anno proximo, recrudescente ipsius aduersus Monachos persecutione, per Præfectum Thraciæ cuncta eiusdem prouinciæ Monasteria, tam virorum quàm feminarum, omnia denique ipsorum bona vendidit, cunctaq́ue scripta quibus vitæ Monachorum continerentur, combussit; sed & venerandas Reliquias vel igni tradidit, vel abscondit; ipsos denique Monachos partim interfecit, partim excæcatos, aut facie crematos (gaudebat enim maximè huiusmodi tormento, vt Monachis qui prolixam barbam gestarent, eam pice, ceráve, aut oleo perungeret, ignemq́ue admoueret) in exilium expulit. Quem & alij Præsides in aliis Prouinciis imitati sunt. Hæc Theophanes. Sed eodem attestante & aliis, anno deinde septingentesi-

Constantinus Copronymus variè persequitur Monachos & Monachas.

775 mo septuagesimo quinto, impius Copronymus Iconoclasta in expeditione aduersus Bulgaros constitutus, diuinitus est in cruribus plaga percussus, & nauigio delatus in castellum Strongylum, ibi animæ & corporis (inquit Cedrenus) mortem obiit, vociferans se adhuc viuentem inextinguibili igni traditum propter Mariam, quam tum serò & frustrà proclamabat sanctam ac verè Deiparam. Ita illi.

Tandem diuinitus percutitur, seriùs tunc proclamans Mariam sanctam & verè Deiparam.

LVDO-

LVDOVICVS PIVS IMP.

FILIVS PRÆCEDENTIS, VIII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis viginti sex.

POST obitum gloriosissimi Imperatoris Caroli (sunt
verba Thegani eius æui Scriptoris) perrexit Ludoui-
cus (filius eius) de partibus Aquitaniæ, & venit Aquis-
grani Palatium, qui est annus Incarnationis Domini
octingentesimus decimus quartus, qui est primus an- 814
nus Regni eius, deditque sororibus suis partem earum
legalem, & quidquid remanserat, dedit pro anima patris. Hoc facto, Le-
gati venerunt ad eum ex omnibus Regnis & Prouinciis, inter quos ve-
nerunt & Legati Græcorum. Aimoïnus lib. 5. cap. 10. hæc addit: Defun-
cto Imperatore Carolo missus est Rampo ad filium Ludouicum ab eis
qui sepulturam eius curarunt, liberis scilicet & proceribus Palatinis, vt
& mortem eius maturè cognosceret, aduentumque suum nullo modo
comperendinaret. Qui cùm Aurelianam deuenisset ad vrbem, alium
atque alium huiusce rei tristes suscipiens nuntios post quintum diem
ab eodem loco pedem mouit, & cum tanto, quantum passa est angustia
temporis, populo iter arripuit. Timebatur enim quam maximè Wala,
summo apud Carolum Imperatorem habitus loco, ne fortè aliquid si-
nistri contra Imperatorem moliretur. Qui tamen citissimè ad eum ve-
nit, & humillima subiectione se eius nutui, secundùm consuetudinem
Francorum commendans, subdidit. Et nonnullis interiectis: Eodem an-
no generalem Conuentum Imperator Aquisgrani habuit, & per vniuer-
sas Regni sui partes, fideles ac creditarios à latere suo misit, qui æqui iu-
ris tenaces existentes peruersa corrigerent, omnibusque congruum ius
æquo libramine penderent. Hæc ibi. Deinde verò anno 816. mortuo
Leone Papa, creatus est in locum ipsius Stephanus patria Romanus.
Qui (vt auctor est Theganus) mox vt creatus est, populum Romanum 816
sacramento Ludouici Imperatoris adegit. Ac paulò pòst in Gallias ren-
dens, pro stabilienda, vt Anastasius ait, Ecclesiæ pace, honorificentissi-
mè ab ipso Imperatore obuiàm ei facto, & in ipso accessu ter ante pedes
ipsius prostrato exceptus est Rhemis, omniaque obtinuit quæ petiit.

Ludouicus, assignata sororibus parte legali, reliqua dat pro anima patris.

Per vniuersum Regnum curat diligenter iustitiam administrari.

Venit ad eum Papa pro stabilienda Ecclesiæ pace.

817 Quo similiter anno proximo moriente, Paschalis successit vir doctus & eloquens, magnanimus, simul & misericors, quem & eò sanctitatis esse euectum vt miracula ediderit, ex eodem Anastasio constat. Idem verò mox in Gallias missa legatione, confirmationem pacti & amicitiæ more prædecessorum suorum ab eodem Imperatore expetiit. Atque hoc item anno idem Ludouicus generalem habuit Aquisgrani Conuentum Episcoporum atque Abbatum. In quo inter alia fuêre constituta octoginta Capitula de recta vitæ Regularium institutione, ac victus quantitate in cunctis ditionis suæ Monasteriis: de quibus asserit Leo Ostiensis, eadem illa apud Cassinenses Monachos, perinde ferè ac Regulam S. Benedicti, obseruata esse. Additque insuper, in eodem Aquisgranensi Conuentu Ludouicum confirmasse quæcumque à Pipino auo, & Carolo patre donata vel restituta essent Ecclesiæ Romanæ: quæ quidem constitutio, tunc à Ludouico conscripta ex parte recitatur à Gratiano (dist. 63. c. Ego Ludouicus) integra autem habetur in codicibus Vaticanis. In hoc quoque Conuentu à Ludouico filium primogenitum Lotharium coronatum esse Imperatorem, Pipino verò Aquitaniam datam, & Ludouico Baioariam, tradit Auctor anonymus Vitæ Ludouici. Post quæ cùm sub finem huius anni Bernhardus filius Pipini fratris ipsius Ludouici Imperatoris, Italiæ Rex, consilio prauorum quorumdam in eumdem Imperatorem rebellans, coniurasset, moxque idem Imperator maximum aduersus eum collegisset exercitum, Bernhardus se viribus imparem cernens, ad Imperatorem accessit, ac pedibus eius prouolutus veniam petiit. Cuius ac complicum atrocis coniurationis exactiori habita disquisitione, eosdem iudicio Magnatum Francorum capitali punitione dignos, Imperator luminibus tantùm priuari permisit; Episcopos autem eiusdem coniurationis reos à Synodo Episcoporum depositos, Monasteriis mancipauit. Hæc veteres Annales, qui etiam detonsos, detrusosque in Monasterium narrant filios Caroli Magni naturales in eiusdem criminis suspicionem adductos, Drogonem, Theodoricum, & Hugonem. Sed & Adelhardus Corbeiæ Abbas, eiusdem Caroli Magni cõsobrinus, vir sanctitate conspicuus, calumniis impetitus, tunc iussus est exulare. Porrò anno Christi octingentesimo decimo nono idem

819 Imperator iterùm Conuentum habuit Aquisgrani, in quo, iisdem qui suprà attestantibus, multa de statu Ecclesiarum atque Monasteriorum decreta sunt, additaque Capitula quædam antiquis Constitutionibus. Nec tamen hęc ita accipienda sunt quasi ipse eiúsve pater Carolus quidquam in his contra auctoritatem Romani Pontificis aut Episcoporum præsumpserit: nam contrarium pluribus locis docet is qui easdem Leges Capitulares collegit Benedictus Leuita, sed quòd hæc omnia per Episcopos,

Conuentus Aquensis, in quo 80. Capitula sancita de recta Regularium vita.

Item alia.

Bernhardus Italiæ Rex in Imperatorem conspirat.

Complices coniurationis alij oculis priuantur, alij recluduntur.

Item alia decreta de statu Ecclesiarum & Monasteriorum.

LVDOVICVS PIVS IMP. VIII. BRAB. PRINC.

ſcopos, approbante ſimul Romano Pontifice, ſancienda curarit. Hoc eodem anno idem Ludouicus Imperator duxit vxorem Iudith filiam Huelfi Comitis, quam creauit Auguſtam, cùm iam anno ſuperiori mortua eſſet Irmingardis Imperatrix. De ea ſic Annales à Pithœo editi: Imperator inſpectis pleriſque nobilium filiabus, Iudith filiam Huelphi Comitis duxit vxorem. Theganus geſta huius & præcedentis anni coniungens, Tertio, inquit, die poſt amiſſionem luminum Bernardus (de quo ſuprà) obiit. Quod audiens Imperator, eum fleuit multo tempore, propter hoc quia non prohibuit Conſiliarios hanc crudelitatem agere. Et Irmingardis Regina 5. Nonas Octobris deceſſit. Sequenti verò anno accepit Imperator filiam Welfi Ducis, qui erat de nobiliſſima ſtirpe Bauarorum, & nomen virginis Iudith, quæ erat ex parte matris nobiliſſimi generis Saxonici, eamque Reginam conſtituit. Erat enim pulchra valdè. Hæc ille. ex quo matrimonio quanta mala emerſerint, videbitur infrà.

Mortua Irmingarde, ducit Imp. vxorem Iudithum.

821 Poſteà anno 821. Imperator Nouiomagi diuiſionem Regni fecit inter filios ſuos, deinde in villa Theodonis omnes qui ſuo tempore in exilium miſſi fuerant, reuocauit. Et Ludharius filius eius vxorem duxit, & apud Wormatiam hiemauit. Sic Annales Pithœani. & addit anno ſequenti: Ludouicus Imperator Sacerdotum vſus conſilio, de omnibus quæ publicè perperàm geſſit, publicam pœnitentiam egit. Quæ paulò latiùs explicantur in Vita eiuſdem Imp. per Anonymum apud eumdem Pithœum in hunc modum: Adelhardum etiam Abbatem quondam Corbeiæ Monaſterij, ſed tunc in Philiberti Monaſterio conſiſtentem, magiſterio priori reddidit. Et nonnullis interpoſitis: Poſt hæc autem palàm ſe erraſſe confeſſus, & imitatus Theodoſij Imperatoris exemplum, pœnitentiam ſpontaneam ſuſcepit. Sic ibi. Sed & qui volet legat de his res geſtas ſancti Frederici Epiſcopi Vltraiectenſis. Baronius quidem eas non probat, ſed non video cur eas improbem. Hoc eodem anno Lotharius in Italiam, Pipinus verò frater eius, & ipſe vxore ducta, in Aquitaniam miſſus eſt.

Agit publicam pœnitentiam: (vtinam pleniùs ſciatur, quare.)

Lotharius in Italiam, Pipinus in Aquitaniam à patre mittuntur.

Anno verò deinde 824. ipſe Imperator
824 cum exercitu Britanniam petit, diuiſiſque in tres partes copiis, totam ferro & igni deuaſtat, acceptiſque à perfido Britonum populo obſidibus, reuerſus eſt. Et hoc anno Legati Michaëlis Imperatoris Græcorum inter cetera munera detulerunt Ludouico Imperatori etiam libros Dionyſij Areopagitæ. Ita Sigebertus. Qua de re in hæc verba Hilduinus Abbas ſcribit in epiſtola ad Ludouicum Imperatorem, præfixa iiſdem libris: Authenticos ſanè eoſdem libros Græca lingua conſcriptos, quando Oeconomus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ & ceteri Miſſi Michaëlis legatione publica ad veſtram gloriam Compendio functi ſunt, in ipſa Vigilia ſolemnitatis S. Dionyſij pro magno munere ſuſcepimus, & in eadem

Libri Dionyſij Areopagitæ ex Græcia allati, multiſque miraculis comprobati.

eadem nocte decem & nouem nominatissimæ virtutes in ægrotorum
sanatione factæ sunt. Sic ibi. Hoc quoque eodem anno Rex Bulgarorum *Rex Bulgarorum amicitiam Imperatoris ambit.*
Omortag pacis faciendæ gratia ad Imperatorem Legatos & literas misit;
quos Rex auditos remisit, & cum eis Maghelmum de Baioaria ad memoratum Regem direxit. Anno quoque sequenti cum filiis Godefridi
Dani, pacem quam ipsi petebant, cum eis in marca eorum confirmare
iussit. Vnde anno proximo (qui est Christi 826.) Herialdus cum vxore 826
& magna Danorum multitudine apud Moguntiam baptizatus est. Sic *Herialdus Rex Danorum cum suis Moguntiæ baptizatur.*
Annales à Pithœo editi. Addit Theganus: Tunc Dominus Imperator
magnam partem Frisonum dedit ei, & cum Legatis suis dimisit eum ire
in pace. Hoc anno, iisdem Annalibus affirmantibus, Georius quidam
Presbyter de Venetia cum Baldrico Comite Foroiuliensi veniens, organum hydraulicum Aquisgrani fecit. Anno verò vigesimo septimo supra octingentesimum exercitus à Rege Saracenorum Abdiramam Gerundam Hispaniæ venit; cui Pipinus filius Imperatoris cum exercitu 827
missus resistere debebat, nisi desidia Ducum tardiùs ad marcam venisset exercitus. Bulgari quoque Sclauos in Pannonia sedentes, misso per *Negligentiùs hîc contra Saracenos, ibi contra Bulgaros res gesta.*
Drauum nauali exercitu, ferro & igni vastauêre, & expulsis eorum Ducibus, Bulgaricos super eos rectores constituerunt. Anno quidem sequenti Hludharius cum exercitu ad marcam Hispanicam missus est, similiter & Ludhauuicus iuuenis contra Bulgaros, sed nihil dignũ actum
est. Quare anno proximo (qui est Christi 829.) Aquisgrani Conuentus 829
publicus habitus est, vbi tum maximè feruebat (verba sunt Aimoïni l. 5.
c. 11.) res in marca Hispania nuper ignominiosè peracta. Qua enucleatissimè inuestigata, reperti sunt huius culpæ auctores Duces. Hos ergo, *Mitiùs castigata ignauia dedit etiam maiores turbas.*
solummodò adeptis honoribus, luere iussit culpam huius ignauiæ. Et
posteà: Imperator Wormatiam ad celebrandũ populi generalem Conuentum mense Augusto properare statuit, in quo Conuentu comperiens clandestinas circa se eorum quos vitæ reseruauerat machinationes,
Berhardum eatenus Hispaniæ partium & limitum ignauum Comitem Cameræ suæ præfecit; quæ res non solùm non seminarium discordiæ extinxit, sed potiùs augmentum creauit. Sic ibi, itemque in Vita per
Anonymum. Annales à Pithœo editi ista habent ad annum sequentem:
Commotio contra Imperatorem à primoribus Francorum in Compendio exorta, propter Bernhardum, quem in palatio esse noluerunt: 830
quo inde depulso atque fugato, in gratiam cum eo redierunt, sed ad breue temporis spatium. Ita Annales illi, & hoc solùm. Theganus, designans, vt videtur, primò annum præcedentem, deinde istum, hoc modo *Pax impetrata sed ad breue tempus.*
narrat: Alio anno venit Imperator Wormatiam, vbi & Carolo filio suo,
qui erat ex Iudith Augusta natus, terram Alemannicam & Rhæticam,

& partem aliquam Burgundiæ coram filiis suis Lothario & æquiuoco suo Ludouico tradidit. Et inde illi indignati sunt vnà cum Pipino germano eorum. Alio verò anno pertexit dominus Imperator de Aquisgrani Palatio, & peruenit ad Compendium: ibique venit ei obuiàm Pipinus filius eius cum Magnatibus primis patris sui, Hilduino Archicappellano, & Iesse Ambianensi Episcopo, Hugone & Mathfrido, & multis aliis perfidis, & voluerunt dominum Imperatorem de Regno expellere; quod prohibuit dilectus æquiuocus filius eius. Supradicti impij obiicientes ei multa contraria, dixerunt Iudith Reginam violatam esse à quodam duce Bernhardo, qui erat de stirpe regali, & domini Imperatoris ex sacro Fonte Baptismatis filius, mentientes omnia, suscipientes Reginam Iudith, eamque vi velantes, & in Monasterium mittentes, & fratres eius Conradum & Rudolfum tondentes, & in Monasterium mittentes. Et ipso anno peruenit dominus Imperator ad Nouiomagum castrum, quod est super fluuium Walum. Ista Theganus, volens talia in Iuditham conficta. Sed quis spondeat? certè non Auctor Vitæ sancti Frederici, de qua suprà. Ad annum sequentem quoque (qui est Christi 831.) sic pergit Auctor Annalium à Pithœo editorum: Conuentu apud Nouiomagum habito, Imperator, omnes qui sibi contrarij fuerant, velut iustè exauctorauit, (nota: non dicit, iustè) quosdam publicis, quosdam priuatis rebus exspolians, quosdam in exilium mittens; multumque contra se & Iudith vxorem suam, non solùm populi, sed etiam filiorum suorum animos concitauit. Sic Annales illi, itemque Sigebertus. Theganus & qui eum secuti sunt, acerbè inuehuntur in eos qui contrarij erant in hac causa Imperatori. Sed nobis magis placet quod hîc moderatè dicitur (velut iustè.) Anno itaque 832. Imperator mense Maio contra Hludouicum filium ad Augustam Vindelicum cum exercitu venit. Inde reuersus in Aquitaniam Pipinum filium Regno priuauit. Sed inde postquam vxorem abdicauit, cum magna difficultate ad Aquense Palatium regressus est. Sol deficit 5. Nonas Maij, & Luna 13. Kalend. Iulij. Sic Annales illi. Et pergunt narrare anno proximo: Imperator initio Quadragesimæ Wormatiam venit, & ibi vxore reuocata, atque exercitu congregato, contra filios suos ad se venire volentes in Alisatiam profectus, atque ibi à suis desertus ac proditus, & in filiorum potestatem redactus est. Erat ibi cum filiis Gregorius Papa Romanus. Hæc, nec plura eo anno dicti Annales. Certè Papam adfuisse nonnisi vt dissidium componeret, Vita solemnis Ludouici per Anonymum satis indicat, tum etiam Theganus ipse nihil acerbum aut durum in eum sicut in alios proferens. Nithardus Scriptor eiusdem æui sic: Pater capitur, vxor in Longobardiam exilio mittitur, ac Carolus vnà cum patre sub

magna

Marginal notes:

Filij Imperatoris ex priori coniuge in patrem insurgunt.

Nouercam in Monasterium retrudunt.

831

Vlciscitur se Imperator de aduersariis.

832

Pipinum filium Aquitaniæ Regem Regno priuat.

A suis desertus in potestatem filiorum venit.

magna custodia seruatur. Gregorius Papa itineris pœnitudine correptus,
tardiùs quàm vellet Romam reuertitur. Itaque post hæc(verba sunt An-
nalium Pithœanorum ad annum 834.)Imperator iudicio Episcoporum 834
arma deposuit, & ad agendam pœnitentiam inclusus est; vxor in Italiam
ducta. Sed proxima æstate ipse relaxatus arma resumpsit, vxorem rece- *Imperator relaxatus arma resumit, & vxorem reuocat.*
pit, Hludharium ad Italiam cum his qui eum sequi volebant, redire
coëgit. Pugnatum est eodem anno cum Malfrido & Lamberto: in quo
prælio perierunt Vodo Comes Aurelianensium, & Theodo Abbas san-
cti Martini Turonensis, & alij multi. Ita Annales illi. Nithardus hoc
modo: Et Lotharius quidem iterùm eo tenore Imperium adeptus, quod
iniustè obtinuit, faciliùs iustò iteratò amisit. Nam Pipinus & Ludhoui-
cus videntes quòd Lotharius vniuersum Imperium sibi vendicare, illos- *Schisma etiam inter ipsos filios Imperatoris.*
que deteriores efficere vellet; grauiter ferebant. Ita ibi. Reliqua posteà
exequemur: intereà enim & alia tristia occurrunt. Etenim anno Chri-
sti octingentesimo trigesimo quinto, Nortmanni, iuxta sæpè citatos An- 835
nales, Dorestadum vastauerunt, Anduerpiam ciuitatem incenderunt, *Nortmanni incendunt Antuerpiam, aliaq; multa loca vastant.*
similiter & Witlham emporium iuxta ostium Mosæ fluminis(credo le-
gendum Wlitham, nunc Geer-Vlitham) & à Frisonibus tributum ac-
ceperunt. Ita Annales illi, itemque Sigebertus, licet biennio seriùs. Et
rursum anno sequenti: Nortmanni tributum exactantes in Walehram
insulam venerunt, ibique Eggihardum eiusdem loci Comitem, &
Hemmingum Halp Dani filium cum multis aliis 15. Kalend. Iulij occi-
derunt, & Dorestadum vastauerunt, acceptoque à Frisonibus tributo
reuersi sunt. Imperator itaque, omisso itinere Italico, Aquisgrani hie-
mauit. De hac Nortmannica vastitate ista leguntur in rebus gestis san-
cti Gummari: Accidit quandoq; vt propter multas hominum iniquita-
tes, Nortmannorum gens ferocissima in eam regionem adueniret, om-
nia circumquaque depopularetur, Antuerpiam inflammaret, & vbique
luctu compleret omnia. Portò per fluuium Schildam ad *villam Tumi- ** nunc Doorne*
num peruenerunt barbari illi, vbi erat Monasterium S. Fredegandi Con- *Inter citra & Tarnenū (nunc Doorne) iuxta Antuerpiam.*
fessoris: sed Deus propter iniquitatem habitantium exosus locum, re-
liquias eius iussit aliò transferri, vt nullum esset obstaculum aduersus
imminentem desolationem. Iis sublatis, tamquam muro & propugna-
culis vrbis euersis, irruit barbara gens, & ædificia omnia, atque ipsum
Monasterium incendit, homines partim trucidauit, partim captiuos
abduxit, nihil præter humum relinquens. Inde progressi illi apud
Mechliniam S. Rumoldi Ecclesiam exusserunt, villam & incolas gla- *Item Mechliniam.*
dio & igni perdiderunt. Vbi verò ad S. Gommari Ecclesiam ventum
est, vires suas eius meritis eneruari senserunt. Cùm enim in Monasterij
tectum ignem iniecissent, repulsus & extinctus est diuinitus. Sed ea re

Lyra Fredegerum ad aram obtruncāt. magis inflammatus est furor hostilis. Itaque in templum irruunt, Fredegerum Presbyterum sacrificium offerentem ad sacram aram crudeliter perimunt. Sed non dormitat vltio præpotentis Dei. Cùm enim prædam omnem ad nauim apportarent, duo Duces eorum Reolfus & Reginarius diuinitus percussi sunt; Reolfus ventrem purgans, viscera omnia effudit; Reginarius & oculis captus, & dira morte extinctus est. Ita ibi.

837 Hinc ergo anno proximo, qui est Christi 837. naues contra Nortmannos ædificabantur, ait Auctor sæpè citatorum Annalium. *Optima pars Regni Francorum datur Carolo filio Iudithæ.* Interim optima pars Regni Francorum Carolo iuueni data est. Quare Hludharius & Hludouuicus in valle Tridentina colloquiū habuerunt ante mediam Quadragesimam. Imperator verò mense Iunio Nouiomagi Conuentu generali habito, consiliis quorumdam, pacti conscriptione Hludouuico filio suo Regnum Orientalium Francorum, quod priùs cum fauore eius tenuit, interdixit. Qui intelligens ex inuidia consiliantium talem prodiisse sententiam, *Hinc iterùm noua turba.* Edicto priùs habito, 3. Kalend. Decembris (cùm eodem mense Nouembri Pipinus filius Imperatoris Rex Aquitanorum moritur) ad Franconfurt venit. Contra quem Imperator quasi sibi aduersantem cum exercitu veniens, Mogontiaci Natalem Domini celebra-

838 uit. Deinde anno sequenti post peractam festiuitatem Natalis Domini & Theophaniæ 7. Idus Ianuarij cum exercitu nauigio Rhenum transiit. Quo cognito Hludouuicus, nefas esse sciens filium patri repugnare, cedendumque tempori iudicans, in Baioariam se recepit. Imperator autem in Franconofurt veniens, ibique manens, Ieiunium Quadragesimale inchoauit. Post Pascha verò mense Maio Wormatiam veniens, Hludhario filio suo de Italia in fidem eius venienti reconciliatur, *Præcipuè irascitur pater Ludouico filio.* Regnumq; Francorum inter eum & Carlum filium suum minimum diuidit, Hludouuico filio, pro eo quòd eum offenderat, Baioariorum prouincia tantùm concessa. Ita Annales à Pithœo editi, itemque Auctor Vitæ Ludouici anonymus apud eumdem, qui annum proximum, à Christo na-

839 to 839. his verbis adornat: Ludouicus (inquit) audiens patris erga fratres suos voluntatem, & Regni inter eos diuisionem, non tulit. Ideoque quidquid Regni trans Rhenum fuit, sibi adscribendum putauit. Quod cùm Imperatori delatum esset, in transactam festiuitatem Paschalem differendum iudicauit; qua peracta, cum multis viribus Rhenum quidem apud Moguntiacum transiit, & Triburas venit, ibique aliquamdiu ad colligendum exercitum consedit. Quo coacto, vsque *Bedomniam perrexit: ibique filius, quamquam inuitus, supplex venit, & increpatus ab eo, malè se egisse confessus, emendaturumque se perperàm gesta professus est. At Imperator in redeundo Rhenum, in loco qui Confluens dicitur, transmeauit, in Arduenna venationem solitam peracturus. In qua

**Holomiam*

Ludouicus filius ad tempus patri reconciliatur.

cum

cùm exerceretur, nuntij ad eum certissimi venerunt, affirmantes, aliquos
Aquitanorum suam sententiam expectare, qualiter res Aquitanici Re-
gni ordinaretur; alios autem indignè ferre Carolo à patre idem Regnum
traditum, eosdemque assumpsisse filium quondam Pipini Regis, Pipi-
num itidem nomine. Quare Imperator porrò suis fidelibus mandauit,
vt sibi autumni tempore aliqui eorum in Gabillone occurrerent. Ibi
enim generalem indixit Conuentum. Itaque, vti condixerat, tempore
autumnali Cabillonensem vrbem petiit, & non multò pòst cum Re-
gina & filio suo Carolo, & valida manu, Ligeri amne transmisso, Ar-
uernorum vrbem petiit; fideles suos sibi occurrentes suscepit, & suo fi-
lio Carolo cum solitis sacramentis commendari fecit; alios qui occur-
sum fidelitatemque denegarunt, comprehensos legali quæstioni subde-
re iussit. Et hæc eo agente, Natalis Domini festiuitas rediit, eamdem-
que solemnitatem Pictauis celebrauit. Ibi nuntius illi aduenit, Ludo-
uicum filium suum assumptis quibusdam Saxonibus atque Thoringis,
Alamanniam inuasisse. Hæc ibi. Quæ confirmant Annales sæpè citati
anno proximo (qui est Christi 840.) his verbis: Hludouuicus filius Im- 840
peratoris partem Regni trans Rhenum, quasi iure sibi debitam affe-
ctans, per Alamanniam facto itinere, venit ad Franconofurt, multo-
rum ad se Orientalium Francorum animis prudenti consilio conuersis.
Quo comperto, Imperator de Aquitania infecto negotio redire compul-
sus, Druogonem Archicappellanum & Adelbertum Comitem cum
aliis multis præmisit ad tuendum littus Orientale Rheni fluminis. Ipse
verò secutus in Aquisgrani Pascha celebrauit. Post Pascha autem, col-
lecto exercitu, filium per Thuringiam vsque ad terminos Barbarorum
persequitur, exclusumque à finibus Regni per Sclauorum terram cum
magno labore Baioariam redire compellit: rebus denique in partibus
illis ordinatis, ad Saltz villam Regiam reuersus, dies Litaniarum &
Ascensionis Domini solemnia celebrauit. In ipsa interim Vigilia Ascen-
sionis Domini, hoc est 4. Idus Maij, eclipsis Solis circa septimam &
octauam horam diei facta est tam valida, vt etiam stellæ propter ob-
scuritatem Solis visę sint; & ecce Imperator illis diebus morbo correptus
ægrotare cœpit; & per Mœnum fluuium nauigio ad Franconofurt, &
inde post dies paucos in insulam quamdam Rheni fluminis prope In-
gilenheim delatus, morbo inualescente 12. Kalend. Iulij diem vltimum
clausit, corpusque eius Metis ciuitatem perlatum est. Hæc Annales à Pi-
thœo editi. Scriptor domesticus rerum ipsius hæc habet de eius morte:
Vi morbi crescente, secedens in insulam quamdam ciuitati Moguntinæ
contiguam, peccata sua confessus, laudans iustitiam Dei ac dicens, Iu-
stus es Domine; posteà distributis thesauris suis, Ecclesiis, pauperibus,
filiis-

Afferuntur et tristia ex Aquitania.

Aquitanicis nondum constitutis in Alamanniam contra filium Ludouicū redire cogitur.

Pulso filio in morbum incidit, & post paucos dies moritur.

filiiſque, ſed & venia delictorum Ludouico filio abſenti conceſſa, ſigno S. Crucis pectus ſuum muniens, in ipſo mortis articulo apparentes ſibi dæmones fugauit, atque elatis ad cælum oculis lætus ad Deum migrauit 12. Kalend. Iulij, anno ætatis ſexageſimo quarto, Imperij vigeſimo ſeptimo; cuius corpus à fratre ipſius Drogone Metenſi Epiſcopo, & ſacri Palatij Archicappellano, Caroli Magni filio naturali, maxima pompa & totius Cleri ac Procerum comitatu in eamdem ciuitatem Metenſem tranſlatum eſt, atque in Eccleſia Monaſterij ſancti Arnulphi ſepultum.

Signo Crucis fugat apparentes ſibi dæmones.

840

Sepelitur Metis.

Correctus error cuiuſdam de patre S. Odulphi Brabant.

Huius Imperatoris tempore claruit in Orſchot Brabantiæ municipio, (non in Arſchot oppido, quod nonnemo nuper tradidit) Bodgis nobilis Francus, cuius filius S. Odulphus, ſupradicti Friderici Epiſcopi Vltraiectenſis ſtrenuus cooperator: itemque anno Chriſti 821. à Paſchali Romano Pontifice repertum eſt corpus S. Cæciliæ Virginis & Martyris ipſa eadem reuelante, aureis velatum indumentis ſanguine adhuc infuſis: quod inuentum ſimul cum corporibus SS. Martyrum Valeriani eius ſponſi; Tiburtij, Maximi, nec non Vrbani atque Lucij Romanorum Pontificum, tranſtulit idem Pontifex intra Vrbem in Eccleſiam eiuſdem S. Cæciliæ nomine nuncupatam, quam & plurimis donis auxit. Quomodo autem iſta ſe habuerint, Anaſtaſius deſcripſit ex ipſius Paſchalis ea de re editis literis Apoſtolicis. Quin eadem ſacra pignora diuturnitate temporis ferè in tenebris iacentia, noſtro tempore ſub Clementis Octaui Pontificatu, anno Redemptoris 1599. à Paulo Sfondrato eiuſdem tituli S. Cæciliæ Presbytero Cardinale, ita inuenta ſunt in reædificatione eiuſdem Baſilicæ, vt fuerant à Paſchale recondita; ſcilicet item cum madidis ſanguine velis, & veſte auro texta; (ô admiranda Dei opera!) quæ rurſum ab eodem Clemente Papa ſolemni ritu repoſita fuêre. Quæ ſi quis hagiomachis, id eſt, Sanctorum hoſtibus, & tunc & nunc refellendis confundendiſque, à Deo ita diſpoſita dixerit, certè non malè iudicarit.

Stupenda de reliquiis S. Cæciliæ.

LOTHA-

LOTHARIVS IMPERATOR
FILIVS PRÆCEDENTIS,
IX. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annos quindecim.

ORTVO Ludouico, dicto Pio, quàm cruentè filij de Regno concertarint, his verbis sæpè citati Annales à Pithœo editi, produnt: Anno octingentesimo quadragesimoprimo (ait Auctor) cùm conuenissent tres fratres 841
in regione Alcedorensi iuxta villam Fontinatam, & de partitione Regni concordare non possent, renuente Hluthario, qui sibi Monarchiam vendicabat, ferro decernendum, & Dei iudicio caussam examinandam decreuerunt. Factumq; est inter eos 7. Kal. Iulij prælium ingens, & tanta cædes ex vtraque parte, vt numquam ætas præsens tantam stragem in gente Francorum anteà factam meminerit. Et Hlutharius quidem ad Aquése Palatium reuertitur, Hludouicus verò & Carlus castris potiti, Carlo in Occidentalibus remanente, Hludouicus quasi mediante mense Augusto venit ad villam regiam, quæ vocatur Saltz. Hlutharius quoque, celebratis filię suæ nuptiis, rursus contra Carlum in Gallias pergit; vbi toto hiberno tempore inani labore consumpto, Aquisgrani reuertitur. Anno quoque proximo (qui est Christi 842.) Hludouicus ciuitates in Occidentali Rheni littore positas, 842
quæ partibus Hluthari j fauebant, in deditionem accipit, occurritque ei Carlus apud Argentoratum, quæ nunc Strazburg vocatur. Vnde pari intentione pergentes, Hlutharium in villa Sentiaca morantem, & à suis desertum fugere compellunt, 17. Kalend. Aprilis. At Hlutharius, collecto fido satis exercitu, apud Matasconam Galliæ vrbem consedit. Quem consecuti fratres sui, cùm iam vidissentproniorem ad pacem, fœdus inire maluerunt, quàm diutiùs contentionibus deseruire. Hludouicus verò circa autumnum apud Wormatiam Carolo fratri occurrit, Hluthario in villa Thiotonis morante. Vbi cùm Missi eorum in Confluente castello de partitione Regni concordare non possent, dilato in aliud tempus Placito, singuli ad sua reuertuntur. Ita quidem hoc anno proximo, vt iidem Annales testantur, descripto Regno à Primoribus, 843
& in tres partes diuiso, apud Virdunum Galliæ ciuitatem, tres Reges mense

Prælium cruentum inter Lotharium eiúsque fratres.

Ludouicus & Carolus coniunctis viribus Lotharium fugant.

De fœdere inter fratres tentatur, sed primùm frustrà.

mense Augusto conuenientes, Regnum inter se dispertiunt; & Hludouicus quidem Orientalem partem accepit, Carlus verò Occidentalem tenuit, Hlutharius, qui maior natu erat, mediam inter eos sortitus est portionem; factaque inter se pace, & iuramento confirmata, singuli ad disponendas tuendasque Regni sui partes reuertuntur. Ita sæpè citati Annales. Neque distinctiùs aut ipsi, aut alij veteres Annales partitionem hanc exprimunt: tantùm mediam portionem Hlutharij, vtcumque habemus suis limitibus distinctam, quam posteà alia occasione ad annum Christi octingentesimum septuagesimum proferemus. Porrò fuit hic annus lugubris Italiæ ex ingenti clade à Saracenis illata vniuersæ Campaniæ atque Samnitibus, qua illi Beneuentum occuparunt, Capuam incenderunt, atque alia mala innumera perpetrarunt: quæ isto anno cœpta (vt Nithardus & veteres nostri Annales Pithœani fidem faciunt) ad annos fermè triginta in posterum propagata esse Leo Ostiensis tradit, cùm, vt ait, Ducibus Beneuentanis inter se bellis ciuilibus decertantibus, alterutrim Saraceni ex Sicilia atque Hispania in auxilium vocati sunt. Hoc item anno Carolus Lotharij Imperatoris frater Aquitaniam quasi ad partem Regni sui iure pertinentem affectans (verba sunt eorumdem Annalium) Pipino nepoti suo molestus efficitur, eumque crebris incursionibus infestans, grande detrimentum sæpè proprij pertulit exercitus. Idem quoque Carolus anno sequenti, qui est post Christum natum 844. Bernhardum Barcenonensem Ducem, incautum & nihil ab eo mali suspicantem occidit. Pipini quoque Duces Caroli exercitum iterùm superant 7. Idus Iunij. Sed feliciùs eius frater Hludouicus Adobodritos defectionem molientes bello perdomuit, occiso Rege eorum Gozzomuil, terramque illorum & populum sibi diuinitus subiugatum per Duces ordinauit. Sic Annales illi. Hoc anno post Gregorium Quartum creatus est Romanę Sedis Pontifex Sergius eius nominis Secundus, natione Romanus, illustri familia ex patre Sergio natus, pietate, eruditione, & moribus insignis, eiecto Ioanne, qui Sedem violenter occupare tentarat. Quę quomodo se habuerint, pluribus narrat Anastasius: qui addit, Lotharium Imperatorem certiorem factum de consecratione Sergij, Romam misisse Ludouicum filium suum, vnà cum patruo suo Drogone Metensi Episcopo, aliisque plurimis Præsulibus ac Comitibus. Cur autem missus fuerit, Ado Viennensis huius pariter sæculi Scriptor, ait fuisse, vt qui iam à patre Rex Italiæ factus fuerat, Imperatoris nomen à Summo Pontifice sortiretur. quod & factum fuisse affirmat. Sed quòd etiam Romanos idem Rex sibi sacramento vellet adigere, prohibuit eos Pontifex, nisi in verba Lotharij tantùm Imperatoris iurare. Hæc Anastasius. Intereà anno Christi octingentesimo quadragesimo

Tandem inter se partiuntur Regnum.

Saraceni in Italia Beneuentum occupant, Capuam incendunt, aliaq; mala inferunt.

Item Gallia variè turbatur.

844

Lotharius mittit filium Romam, vt nomen Imperatoris sortiatur.

gesimo

LOTHARIVS IMP. IX. BRABANT. PRINCEPS.

845 gesimo quinto Nortmanni Regnum Carli vastantes per Sequanam vsque Parisios nauigiis venerunt; sed tam ab ipso quàm incolis terræ accepta pecunia copiosa, (verba sunt Annalium à Pithœo editorum) cum pace discesserunt. In Frisia quoque tribus præliis conflixerunt, in primò quidem victi, in secundis verò duobus superiores effecti, magnam hominum multitudinem prostrauerunt. Castellum etiam in Saxonia, quod vocatur Hammaburg, populati, nec inulti reuersi sunt. Carlus similiter Rex cum Britonibus conflixit, & cum grandi damno exercitus sui ipse cum paucis vix euasit. At contrà Hludouicus alter Lotharij Imperatoris frater XIV. ex Ducibus Boëmanorum cum hominibus suis Christianam Religionem desiderantes suscepit, & in Octauis Theophaniæ baptizari fecit. Tempore verò autumni in Saxonia apud Padobrunno generale Placitum habuit, vbi fratrum suorum, & Nortmannorum, Sclauorum quoque & Bulgarorum Legationes suscepit, & absoluit. Hlutharius verò Imperator Solcratum Ducem Arelatensem, & reliquos Comites illarum partium rebellare molientes, in deditionem accepit, & prout

Nortmanni tum Galliam tum Frisiam variè populantur.

XIV Duces Boëmanorum cum suis baptizantur.

846 voluit, prouinciam ordinauit. Hæc ibi. Anno verò sequenti, Gisalbertus quidam vassallus Carli filiam Hlutharij Imperatoris rapuit, & in Aquitaniam profectus in coniugem accepit. Et quidem Hludouicus vtriusque frater, cùm iuxta lacum Brigantium 2. Nonas Aprilis Pascha celebrasset, posteà cum Hluthario locutus, voluit eum cum Carlo pacificare: sed cùm res non haberet effectum, ipse Hludouicus circa medium mensem Augustum cum exercitu ad Sclauos Marcenses defectionem molientes profectus, compositis rebus, Ducem eis constituit Rasticem nepotem Moimari. Atque his temporibus Mauri Romam cum exercitu venientes, cùm non possent Vrbem irrumpere, Ecclesiam sancti Petri vastauerunt. Sic iidem Annales. Sed Leo Ostiensis de irruptione ista Maurorum tractans, præter expilationem Ecclesiæ S. Petri, quæ tunc extra Vrbem erat, ponit insuper alias eorumdem Saracenorum deprædationes per Italiam tunc factas, nec non Cassinensis cœnobij ab eorum manibus diuinitus factam liberationem, ac denique horribile naufragium nauium, prædæ, hominum, quod iidem in Africam redeuntes passi sunt, sanctis Petro & Benedicto ipsis in mari terribiliter apparentibus. De quo etiam naufragio meminit Anastasius. Hoc item anno Kalendis Martij Francorum Episcopi, qui anno superiori Meldis conuenerant, & complura statuerant tum Regi, tum vniuerso populo profutura, cùm variis superuenientibus casibus haud fuissent ea promulgata, vel executioni mandata, rursum iidem Parisiis Synodum habuêre. Verùm tantum abest, vt his correcti fuerint Regni Proceres, qui Abbatias & alias res Ecclesiasticas à Rege Carolo in beneficium accepissent, vt contrà

Filia Lotharij rapta à vassallo Caroli orta fratrum hinc inimicitia.

Saraceni Ecclesiam S. Petri & alia loca Italiæ vastant.

Inuasores Abbatiarum causa multorum malorum in Gallia.

contrà iidem apud ipsum Regem egerint, vt reiectis aliis, vndeviginti
tantummodò Canones Concilij Meldensis obseruandos promulgaue-
rit. Quare accidit, quod pronuntiauerunt Patres, vt ira, indignatio ac
tribulatio super Regem & Principes effunderentur, vt nouis (vt videbi-
tur) Normannorum incursionibus Regnum Deus affligi permiserit,
ipseque Rex iniquissimas ab eis subire leges coactus est, qui ab Episcopis
sanctè pieque iuxta Canonum traditionem statutas recusauit accipere.
Sed hæc posteà anno octingentesimo quinquagesimo. Annus octin- 847
gentesimus quadragesimus septimus, air Auctor Annalium à Pithœo
editorum, à bellis quieuit, quem Hlutharius Imperator & Hludoui-
cus eius frater mutua familiaritate transegerunt. Hludouicus tamen
Hlutharium & Carlum ita, vt voluit, pacificare non potuit, renuente
Hluthario propter iniuriam sibi à Gisberto Vasallo Carli in raptu filiæ
suæ factam. Eo anno Otgarius Moguntiacensis Episcopus XI. Kalend.
Maij obiit, in cuius locum Hrabanus ordinatus est V. Kalend. Iulij:
qui eodem anno, iubente Hludouico Rege, apud Moguntiacum Syno-
dum habuit circa Kalend. Octobris. Porrò occasio huius congregandi

Frustrà Ludouicus reconciliare inuicem fratres Lotharium & Carolum nititur.

Concilij eadem quæ Meldensis fuisse cognoscitur. Hoc enim colligitur
cùm ex multiplicibus in eodem Concilio de ea re Canonibus constitu-
tis, tum ex Synodali epistola ad eumdem Ludouicum Regem præfixa.
Qua & illud notatione dignum continetur, quòd testantur Patres se de-
creuisse, vt pro salute Regis, eiusque coniugis ac filiorum, per singulas
Diœceses ab Episcopis & Clericis, ab Abbatibus & Monachis Missę tria
millia & quingentæ celebrarentur, & Psalteria mille septingenta recita-
rentur. Pertinet item ad hoc Cōcilium, quod in iisdem antiquis Annali-
bus habetur de pseudoprophetissa, quę inter alia deliria, certum consum-
mationis sæculi diem, ipsumque eodem anno futurum, tamquam ex di-
uina reuelatione prædicabat. Vnde permulti plebeij, nonnullique etiam
Clerici timore perculsi, munera ei deferentes, se illius orationibus com-
mendabant, ac magistram sequebātur. Diligenti verò examine in Syno-

Missarum tria millia, & alia pro salute Regis decreta.

do de ea habito, professa est eadem se lucri causa, auctore quodam Pre-
sbytero, sparsisse; quę Synodali iudicio publicis cęsa flagellis, sic cum de-
decore suis vaticiniis finem imposuit. [illegible]t verò anno sequēti (qui est Chri-
sti 848.) Hlutharius Imperator & Hludouicus Rex mense Februario col- 848
loquium habuerunt in Confluente castello, vbi pars Hlutharij illud qui-
dem, sicut fama vulgabat, (loquūtur sępè citati Annales) maximè molie-
batur, vt Hludouicus, posthabita Carli amicitia, sibi sociaretur: sed Hlu-
douicus memor pacti quod cū Carlo dudum inierat, suasoria machina-
menta ingeniosè declinans, finito colloquio ad suos reuersus est. Eodem
anno Gotescalcus quidam Presbyter de prædestinatione Dei prauè sen-

Pseudoprophetissa publicè flagellis cæsa

tiens, & tam bonos ad vitam, quàm malos ad mortem perpetuam ineuitabiliter à Deo prædestinatos esse affirmans, in Conuentu Episcoporum apud Moguntiacum rationabiliter conuictus, & ad proprium Episcopum Ingumarum Remis transmissus est. Ita Annales illi; item Sigebertus, licet vno anno tardiùs, & alij. Et nota, quod maximè damnatur, quòd dixit, INEVITABILITER. nam omnino per causas liberas seu prædestinatio seu reprobatio effectus suos sortiuntur, atque ita nullo modo, quod Gotescalcus ille volebat, ineuitabiliter. Anno proximo,

Gotescalci error de prædestinatione reprobatur, & quis ille.

849 qui fuit à Christo nato 849. Boëmani more solito fidem mentientes, contra Francos rebellare moliuntur. Ad quorum perfidos motus comprimendos, Hemustus Dux partium illarum, & inter amicos Regis primus, Comitesque non pauci cum exercitu copioso mittuntur. Sed horum nonnulli, dum inconsultis ceteris, bellum hostibus paci studentibus intulerunt, statim experti sunt, quid sine timore Dei propria discordantium possit audacia: hostes enim effecti superiores, cædendo persecuti sunt eos vsque ad castra, occisorumque spolia in conspectu eorum securi detrahebant: vnde & coacti obsides Franci dabant eis, à quibus suscipere dedignati sunt, vt via publica in patriam reuerti potuissent. Ita Annales à Pithœo editi. Hoc anno cùm Romæ innotuisset, Saracenos ex Africa, ingenti comparata classe, iterùm in Italiam ad vrbis Romæ excidium properare; Leo Papa, quæcumque posset, ad eius defensionem conferens, muros dirutos refecit, multa corpora Sanctorum, quibus securiùs ciuitas custodiretur, è cœmeteriis eruta intra illam inuexit; sicque Deo placato, & Sanctis conciliatis, factum est mirabiliter, vt appropinquantibus Saracenis ad Romanum portum, Neapolitani, aliique ipsis vicini populi sponte accurrerint cum classe optimè instructa, ad subueniendum Ecclesiæ Romanæ; & maiori adhuc miraculo, vt naues Saracenorum cum illis pugnantes, vehementissimis obortis ventis omnino dissipatæ & confractæ fuerint, ipsique Barbari naufragio, ferro, fame, suppliciis consumpti sint. Hæc Anastasius. Ceterùm anno octingentesimo

Franci infeliciter contra Boëmanos pugnant.

Saraceni iterùm Italiam inuadentes insignem cladem accipiunt.

850 simo quinquagesimo immensus similiter Nortmannorum turbo Gallias inuasit, de quo ista Auctor Annalium à Pithœo editorum: Roruc, inquit, natione Nortmannus, qui temporibus Hludouici (Pij) Imperatoris cum fratre Harialdo vicum Dorestadum iure beneficij tenuit, post obitum Imperatoris, defuncto fratre, apud Lotharium proditionis crimine falsò, vt fama est, insimulatus, tentus & in custodiam missus est. Vnde fuga lapsus, in fidem Hludouici Regis veniens, cùm per aliquot annos inter Saxones, qui confines Nortmannis sunt, mansitaret, collecta Danigenatum non modica manu cœpit piraticam exercere, & loca Regni Lutharij Septemtrionalis Oceani littoribus contigua vastare; ve-

nitque per ostia Rheni fluminis Dorestadum, & occupauit eam atque
possedit. Vbi cùm à Lothario sine periculo suorum non posset expelli,
cum consilio Senatus, Legatis mediantibus in fidem receptus est, ea con-
ditione, vt tributis ceterisque negotiis ad Regis ærarium pertinentibus
inseruiret, & piraticis Danorum incursionibus obuiando resisteret. Et
eodem anno quoque Nortmanni, Godefrido Duce, per Sequanam
ascendentes, Regnum Carli prædantur; ad quorum repulsionem Hlu-
tharius Imperator in auxilium vocatus, cùm sibi pugnandum esse cum
hoste putaret, Carlus, clàm mutato consilio, Godefridum cum suis in
societatem Regni suscepit, & terram eis ad inhabitandum delegauit,
Lotharius verò ad propria reuersus est. Hæc Annales illi. Porrò an-
no sequenti, qui est Christi 851. Sorabi etiam Francorum fines crebris 851
incursionibus atque incendiis infestant. Vnde Rex Hludouicus com-
motus cum exercitu per Thuringiam iter faciens, terram eorum ingres-
sus, perditis frugibus, & omni spe adempta, magis eos fame quàm fer-
ro perdomuit. Intereà Pipinus Aquitaniæ Rex comprehensus à suis
Carlo Regi cum Regno traditur, effectusque Clericus Suessioni in Mo-
nasterio S. Medardi retruditur, & Carolus frater eius iunior in Mona-
sterio Corbeiensi. Sic iidem Annales. Et eodem anno Ludouicus Im-
perator Lotharij Imperatoris filius (sic loquuntur Ado Viennensis &
Leo Ostiensis, in suis Chronicis) rogatus Beneuentum venire, prouin-
ciam illam Italiæ à iugo Saracenorum liberauit, eos omnes internecioni
subdens. Anno verò proximo Genaldus Nortmannus, qui superioribus 852
annis iram domini sui Horuc Danorum Regis fugiens, ad Regem Hlu-
douicum se cōtulit, ab eo benignè susceptus, baptizatus est: qui cùm per
plures annos honorificè inter Francos haberetur, tandem Principibus
Borealium partium & custodibus Danici limitis, quasi lubricæ fidei de
molimine proditionis cœpit esse suspectus; vnde & ab eis occisus est.
Hæc Annales sæpè citati. Et eodem anno Leo Pontifex, absoluta quam
cœperat noua ciuitate, qua inclusit Basilicam S. Petri, cum adiacenti-
bus diuersarum gentium Romam peregrinantium ibi erectis hospitali-
bus habitaculis, eamdem aqua benedicta, multisque orationibus san-
ctificatam, solemni ritu Deo dicauit die 27. mensis Iunij, quæ ab eius
nomine Leonina dicta est. Hæc Anastasius qui aderat. Anno verò se-
quenti (est is Christi 853.) Nortmanni per Ligerim fluuium venientes
Turonum Galliæ ciuitatem prædantur, & inter alias ædes, Ecclesiam 853
quoque sancti Martini succendunt. Sic breuiter Annales à Pithœo editi.
Regino paulò plenius: Nortmanni, Britanni, cùm mare nauigio gyran-
tes, ostia Ligeris fluminis occupauerunt, repentina irruptione ciuitatem
Namnetis inuadunt; omnemque circumquaque regionem deuastantes,

Rorue Nortmanno Dorestadum à Lothario conceditur.

Item Godefrido Nortmanno pars Galliæ à Carolo.

Pipinus Aquitaniæ Rex à suis Carolo Regi traditur.

Nortmannus quidā dudum inter Francos honorificè habitus, demum ab eis occiditur.

Pars Romæ vbi Ecclesia S. Petri, hoc tempore primùm muris septa.

Nortmanni vastant Namnetes,

 primùm

Andegauum, Turones.

primùm Andegauensem, deinde Turonicam occupant vrbem, ac velut immanis tempestas cuncta consumunt. Templum etiam præcellentissimi Pontificis Martini incendio cremauerunt, euersoque maiore Monasterio, centum illic & sexdecim Monachos peremerunt. Tradunt hæc Regino, Sigebertus, Otho Frisingensis, & alij. Dei verò prouidentia factum erat, vt antequam ciuitas à Barbaris inuaderetur, S. Martini corpus inde sublatum, ab eiusdem Ecclesiæ Clericis primò Aurelianum, deinde Antisidorum transferretur, de quo Odo Cluniacensis in libello de Translatione S. Martini pluribus. Intereà Aquitanorum Legati Ludouicum Germanotum Regem crebris supplicationibus sollicitabant, vt aut ipse super eos Regnum susciperet, aut filium suum mitteret, qui eos à Carli Regis tyrannide liberaret, ne fortè ab extraneis & inimicis fidei quærere cogerentur auxilia. Quare ànno octingentesimo

Aquitani inuitant Ludouicum Germanicum contra tyrannidem Caroli.

854 quinquagesimo quarto, Hludouuicus filius Hludouuici Regis ad Aquitaniam pergit. Vbi cùm non esset susceptus, nisi ab ea tantùm sola cognatione, quam Carlus maximè offendit propter interfectionem Gozberti eorum propinqui, ceteris dissimulantibus, cum suis se circa tempus autumni in Franciam recepit. Nortmanni quoque qui continuis viginti annis (verba sunt Annalium à Pithœo editorum) Regni Francorum fines per loca nauibus accessibilia crudeliter vastabant, in patriam suam reuersi sunt; ibique inter Horuc Regem Danorum & Guduym filium fratris eius orta contentione, ita se mutua cæde mactauerunt, vt vulgus quidem promiscuum innumerabile caderet, de stirpe verò Regia nisi vnus puer, nullus remaneret, Domino sanctorum virorum suorum

Nortmanni mutuis gladiis concidunt.

855 iniurias vlciscente. Sicibi. At verò anno Christi octingentesimo quinquagesimo quinto, cùm apud Ludouicum Imperatorem Lutharij Imperatoris filium Daniel quidam Magister militum Romæ (sic loquitur Anastasius) inuidia aduersus Gratianum alium item Magistrum militum ductus, ipsum calumniosè accusasset, quòd vellet, excusso Francorum iugo, Græcos Romam euocare, his Ludouicus commotus, Romam se concito gradu contulit. Vbi in Conuentu Romanorum simul & Francorum, præsente quoque Leone Papa, habita exactissima de eadem causa quæstione, Gratianus innocens repertus est criminis intentati, & Daniel propria confessione impostor detectus, Gratiano ex libito puniendus est traditus, & ab eodem mox Imperatori petenti concessus. Hæc Anastasius qui interfuit. Et quidem tum ex his, tum ex aliis quæ narrauimus ad annum 851. liquet, Ludouicum Lotharij filium, etiam viuente patre Imperatorem in Italia se gessisse: tamen quòd pater primas partes tenuerit Imperij (vide suprà ad annũ 844.) hinc est quòd Regino & alij hoc demum anno eum filiis Imperium diuisisse, & sæculo valedixisse

Turba Romæ à Ludouico Lotharij filio composita.

dixisse

dixiſſe ſcribant. Reginonis hæc ſunt verba: Lotharius Imperium filiis ſuis diuiſit. Ludouico Italiam tradidit, eumque Imperatorem appellari fecit; Lothario Regnum, quod ex ſuo nomine vocatur, conceſſit; Carolo Prouinciæ Regnum largitus eſt: diſpoſitiſque Regni negotiis mundum reliquit, atque in Prumiam veniens, in Religionis profeſſione diem clauſit extremum 3. Kalendas Octobris. Et eadem ferè ſunt in Annalibus à Pithœo editis. Sigebertus ſic: Lotharius Imperator, partito inter filios Regno, & in Prumia habitu Monachi ſuſcepto, non multò pòſt dormiuit in Domino. Quod ad Brabantica huius temporis ſpeciatim attinet, iſta habet Molanus noſter ad trigeſimam Martij Natalium Sanctorum Belgij: Lembecæ in confinio Brabantiæ & Hannoniæ, tranſitus ſancti Veroni Confeſſoris, fratris ſanctæ Veronæ. Hic aſſeritur filius fuiſſe Ludouici Regis Teutoniæ & Alamanniæ fratris Caroli Calui. Sed Olbertus Abbas, qui ad Raginerium Comitem eius inuentionem & miracula ſcripſit, fatetur quidem eum temporibus Nortmannorum vixiſſe, ſed addit genealogiam & vitam occaſionem quamlibet inuidendo ſuſtuliſſe, ideoque Deum eam miraculis ſpecialibus nobis commendaſſe. Anno itaque quarto vltra milleſimum Humberto Presbytero ſe & Natalem ſuum reuelare dignatus eſt. Cumque diuerſa miracula ſubſequerentur, & Brachbantenſes partes intolerabiles tolerarent ſeditionum oppreſſiones, Raginerius Comes corpus ſanctum ex villa Lembeca, quæ nullas habebat munitiones, tranſtulit Caſtrilocum ad Monaſterium ſanctæ Waldetrudis. Hæc inter alia ibi. Huius Lotharij Imperatoris extremis temporibus inſeritur inter Leonem Quartum & Benedictum Tertium Ioannes Papa femina, inuenitúrque id figmentum primus litteris conſignaſſe Marianus Scotus, qui vixit demum circa annum milleſimum ſeptuageſimum. Is ſic habet: Leoni ſucceſſit Ioanna mulier annis duobus: quamuis, vt volunt, in autographo ſcriptum tantùm ſit; Ioannes, qui, vt aſſeritur, fuit mulier. Quidquid ſit, iamdudum fabulam illam firmiſſimis argumentis exploſerunt, Onuphrius in Platinam, Bellarminus, Baronius, & alij. Illud pro inſtituti noſtri ratione ſufficit, Anaſtaſium, Adonem Viennenſem, Reginonem, nec vllum Scriptorem huius æui, monſtrum illud nouiſſe, imò omnes Leoni Benedictum immediatè ſubiungentes illud ſatis refellunt. Anaſtaſij verba hæc ſunt: Hic Benedictus ob ſanctitatem vitæ, mortuo Leone, vnus dignus ſucceſſor habitus eſt. Quin etiam eadem verba ſunt apud Platinam neotericum Scriptorem, fabulæ eius cum ceteris fautorem; quò minùs ignoſcendum eſt illi, quòd ſui tam immemor, nihilominùs fabuloſam Ioannam ſuo Catalogo attexuerit. Sic & Ado Epiſcopus Viennenſis Gallus eiuſdem temporis Scriptor grauiſſimus in Chronico ſuo in

Lotharius diuiſo Imperio inter filios fit Monachus.

S. Veronus & eius ſoror S. Verona illuſtrant Brabantiam.

Differitur de Ioanna Papiſſa, quæ hoc tempore fingitur.

Oſtenditur eam confictam, contra auctoritatem omnium Scriptorum huius æui.

in Lothario ait: Et Pontifex Gregorius moritur, atque eius loco Sergius ordinatur. Illo defuncto Leo succedit. Quo obeunte Benedictus in Sede Apostolica substituitur. Et similiter loquuntur Regino, Otho Frisingensis, Lambertus, Conradus, & quis non ante Marianum? Et hoc fuit spatium ducentorum annorum, quo præter iam dictos etiam claruerunt Aimoïnus Frodoardusque Gallici insignes Scriptores, quorum nulli innotuit hoc monstrum.

LOTHARIVS II. REX

FILIVS PRÆCEDENTIS,

X. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis tredecim.

FILIVS hic Lotharij Imperatoris, & ex diuisione paterna, vt vidimus, Lotharingiæ Rex (in qua sine dubio Brabantia, vt sæpiùs docuimus) anno Christi o-
856 ctingentesimo quinquagesimo sexto, teste Reginone, Thietbergam Reginam sibi in matrimonium iunxit. Et anno proximo Ruoruc Nortmannus, qui præerat Dorestado cum consensu domini sui Lotharij Regis, classem duxit in fines Danorum, & consentiente Horieo Danorum Rege (verba sunt Annalium à Pithœo editorum) partem Regni, quæ est inter mare & Egi-
858 doram, cum sociis suis possedit. At verò post hæc anno 858. ad Ludouicum Germanicum Lotharij huius patruum Legati ab Occidente venerunt, Edadhartus Abbas & Otto Comes, & tyrannidem Carli alterius patrui, dicti Calui, se diutiùs ferre non posse testati sunt. Quibus auditis Rex Ludouuicus grauiter conturbatus est; tandem consilio sapientum, medianțe mense Augusto, collecto comitatu venit in Galliam, vbi occurrerunt ei ferè omnes Primores partium illarum, exceptis iis, quos tunc Carolus secum habuit contra Nortmannos super Ligerim fluuium. Qui vt audiuit, Ludouuicum esse intra terminos Regni sui, dimissa obsidione, cum exercitu occurrit in loco qui vocatur Briacus. Sed visa multitudine Orientalium, ipse quidem cum paucis latenter abscessit, exercitus verò ad Ludouuicum transiuit. Vbi cùm Ludouuicus nimis securè ageret, quosdam etiam clàm studere Carolo præsentisceret, simul Sara-

Lotharius ducit vxorem Thietbergam.

Ludouicus Germ. in Galliam venit euocatus contra tyrannidem Calui.

LOTHARIVS II. LOTHARINGIÆ REX, X. BRAB. PRINC.

Germanicus iterùm in Regnum suum regreditur.

Saraborum nuntiata rebellione, in Regnum suum quantocyùs regressus est. Ita Annales illi. Sed præludia tantùm hæc fuerunt malorum, vt in sequentibus videbitur. Hoc autem eodem anno Carolus Lotharij Imperatoris filius, & Lotharij huius frater, moritur, qui Prouinciam regebat; & ex Regno quod tenuerat, facta est non modica controuersia inter Lotharium Regem & patruum eius Carolum. Ita Regino ad hunc annum. Controuersia tamen illa non adeò exarsit, nisi priùs post biennium, vtcumque sopita contentione altera inter Ludouicum Germanicum & Carolum Caluum Lotharij patruos, de qua dicere cœpimus. Etenim Carolus, reuerso Ludouico in Germaniam, rebus suis consulturus, Legatos misit in Italiam ad Ludouicum nepotem Imperatorem, & ad Nicolaum Romanum Pontificem, expostulans de Ludouico fratre, qui non læsus, Regnum suum aggressus esset: qui ambo litteris Ludouicum Regem monuerunt, ne quid in alienum Regnum præsumeret. Sed ipse iis receptis, legauit pariter ad eosdem in Italiam Othonem Fuldensem Abbatem, qui suam rectam in omnibus intentionem insinuaret.

Moritur Carolus Rex Prouinciæ.

Ventilatur controuersia Germanici & Calui apud Papã & Imp. Ludouicum.

859 Quare anno sequenti, qui est Christi nati 859. Ludouuicus Rex, cùm frequentibus Legatorum suorum discursibus fratris ac nepotis sui animos sibi reconciliare studeret (loquitur Auctor Annalium à Pithœo editorum) eorumque responsa per internuntios reciproca relatione susciperet, tandem, condicto tempore, singuli cum æquo numero Principum suorum iuxta* Aeternacum castellum in quadam insula Rheni fluminis nauigio vecti conuenerunt, reliquo singulorum comitatu super littus ex vtraque parte fluminis consistente. Vbi cùm diu varia & anceps actarum simul & agendarum rerum agitata esset disputatio, condicto Placito Autumni tempore iuxta Basalam communiter habendo, singuli cum suis ad propria reuersi sunt. Ludouicus tamẽ iis, qui priori anno à Carlo deficientes sui effecti sunt, honores quos priùs habuerant, impetrare non potuit; res enim dilata est in futuro Placito definienda. Ita Auctor ille. Ceterùm istiusmodi Placitum dilatum est vsque in sequentem annum

*Alternacum

Frustrà inter eos pax tentatur.

860 octingentesimum sexagesimum, quando tandem concordia inter ipsos sancita est, de qua ista habet idẽ Auctor: Ludouicus & Rex Carlus frater eius, nepósque eorum Lotharius, cum Primatibus suis in Confluente castello conuenientes, pacem inter se & fidelitatem mutuam singuli iuramento confirmauerunt. Sic ibi. Verùm Carolum non stetisse pactis conuentis, sed cogitasse paulò pòst de inuasione alienorum, querelæ docent Ludouici fratris eius & Lotharij nepotis ad Nicolaum Pontificem epistola à Baronio edita, qua præclarum exemplum exhibent subiectionis & reuerentiæ erga Sedem Apostolicam & ipsum Nicolaum, inuitantes interim eum in Gallias, vt quos nulla pacis fœdera (verba sunt

Tandem paciscuntur, itemq; Lotharius noster.

Turbata pace, iterùm recursum ad Sedem Apostolicam.

ſunt epiſtolæ) nulla mouent fraternæ charitatis viſcera, nulla nectunt conſanguinitatis lineamenta, Apoſtolica inuectio ad cenſutam Eccleſiaſticam venire compellat. Hæc illi. Anno proximo, qui eſt Chriſti 861. Ludouicus Germaniæ Rex Conuentum habuit in Reganesburg 861
tertia ſeptimana poſt Paſcha, in quo Emuſtum ſummatem primarium inter omnes Optimates ſuos, quaſi infidelitatis reum, publicis honoribus priuauit. Interim Carlmannus filiorum Regis maximus res nouas moliri viſus eſt. Expulit enim Duces, quibus cuſtodia commiſſa erat Pannonici limitis & Carrani, & per ſuos Marcam ordinauit. Sed anno 862
ſequēti per ſacramēta pacis & ſecuritatis ſuę Reganesburgum venit, & reddita ratione conuicit aduerſarios, patrique ſuo reconciliatus eſt. Hoc quoque anno Rex ducto in Obodrictos exercitu, Ducem eorum Tabamuzilem rebellantem obedire, & filium ſuum cum aliis obſidibus dare coëgit. Iſta Annales à Pithœo editi. Eodem anno miræ tragœdiæ paràtum eſt argumentum à Lothario noſtro Lotharingiæ Rege, dum iuuenili ardore concupiſcentię fręna laxauit in amorem Waldradę, quam ab ipſa infantia conſuetudine puerili amans, vxorem accipere decreuit. Quòd verò iam legitimo Theutbergæ Reginæ matrimonio iunctus eſſet, egit cum Epiſcopis Regni ſui, vt conuocata Aquiſgrani Synodo, octo ex ipſis, Theutbergæ cauſa cognita (quæ falsò accuſata inceſtus cum proprio fratre, referebatur etiam id ſcelus confeſſa) matrimonium illud diſſoluerint, ipſique Lothario ſe incontinentem profitenti permiſerint aliam vxorem. Sed & ad corroborandam eiuſdem Regis cauſam, nouum eſt excogitatum commentum ab Aduentio Metenſium Epiſcopo, quo probare conatus eſt Waldradam iam à tenera ætate Lothario coniunctam fuiſſe matrimonio ab eiuſdem Regis patre Lothario Imperatore, ſed poſt mortem Imperatoris Theutpergam ipſi Regi inuito adhuc adoleſcentulo coniunctam fuiſſe à Theutpergæ fratre Huberto magnæ auctoritatis; ac proinde non ipſam, ſed Waldradam legitimam eſſe dicendam eiuſdem Regis coniugem. Sed ecce, inter hæc cùm idem Lotharius in ſuo Regno quoque foueret Engeltrudem Matfridi Comitis primarij filiam, ſed moribus ignominioſiſſimam, quę relicto Bosdue marito, huc illuc diuagans per ſeptem annos alienis viris inhæſerat, & ad proprium maritum redire recuſans, à Nicolao Papa excommunicata fuerat; nec non Balduinum nobilem virum, itidem ab Epiſcopis Galliæ excommunicatum, quòd Caroli Calui, cuius vaſallus erat, filiam Iudith nomine, viduam Regis Anglorum rapuiſſet vt vxorem haberet; cùm inquam de his omnibus perlatæ eſſent ad Nicolaum Papam querelæ, idem Pontifex ad eumdem Carolum Lotharij patruum literas dedit commonitorias, vt nepotem ad ſaniorem mentem reduceret. Qua-

Germanicus vincit Obodrictos.

Heu! quid poteſt cæca adulatio, timore Dei excluſo?

Verum illud: Qui ſordeſcit, ſordeſcat adhuc.

Nicolaus Papa Lotharium ad ſanam mentem reuocare nititur.

Quapropter Carolus paratus in eum vlcisci, retentus est tamen à Rege Ludouico fratre, & habito magno Conuentu Antistitum ac Comitum in villa Sablonarias tertio Nonas Nouembris, promisit Lotharius, iuxta diuinas leges ex Caroli sententia cuncta se esse impleturum. Sed mox, vt eluderet Carolum, Romanum Pontificem appellans, rogauit eumdem, vt Synodum Metis celebrandam indiceret. Hinc ergo anno sequenti, qui est Christi octingentesimus sexagesimus tertius, habita est
863 mense Iunio Metensis Synodus: in qua corruptis pecunia Sedis Apostolicæ Legatis, teste Anastasio & aliis, confirmata est expulsio Theutbergæ Reginæ legitimæ vxoris Lotharij, & Waldradæ pellicis subintroductio; hæc omnia præcipuè agentibus Gunthario Coloniensi & Theitgaudo Treuirensi Archiepiscopis. Sed iidem ad Sedem Apostolicam missi, vt ea Nicolao Papæ probanda persuaderent, tantum abest vt quod vellent obtinuerint, vt etiam ab eodem Pontifice in Synodo ea de re in Laterano collecta ipsi depositi fuerint, ac communione priuati; Actaque Synodi Metensis penitus rescissa. Hoc anno scripsit Carolus Rex ad Nicolaum Papam literas, quibus inter alia indigno se animo tulisse significauit, quod Balduinum, filiæ suæ Iudith raptorem, profugum Romæ recepisset, ac prætereà pro illo preces ad ipsum Carolum adhibuisset. Sed rescripsit Nicolaus, se quidem facinus Balduini detestatum esse, postulantem verò subsidium Apostolorum, abiicere non licuisse. Sunt hæc Nicolai ad Reginam Iudithæ matrem verba: Obnixiùs deprecamur, vt prædictus Balduinus, qui vestram per Apostolorum intercessiones desiderat beneficentiam, obtinere pro Dei amore valeat. Ad quæ Hincmarus Rhemensis Episcopus ita Nicolao rescribit: Similiter Rex noster filius vester, vt vobis pollicitus fuerat, hos inter se matrimonium contrahere permisit, & Balduinum maximis honoribus affecit. Sic ibi. Hic est Balduinus cognomento Ferreus, primus Flandriæ Comes, cui pro dote attulisse Iuditham quidquid Somona & Scaldi fluuiis & Oceano concluditur, constanter Annales tradunt. Volunt plures eodem hoc tempore quoque cœpisse Comitatum Hollandicum. Sed vide de eo infrà ad annum nongentesimum decimum tertium. Por-
864 rò anno proximo, qui est Christi 864. Hludouicus Germaniæ Rex Lotharij alter patruus, mense Augusto vltra Danubium cum manu valida profectus, Rasticen in ciuitate Dowina obsidet. At ille, cùm Regiis copiis congredi non auderet, obsides quales & quantos Rex præcepit coactus dedit. Et eodem anno Hludouicus & Carolus Reges & fratres apud Duscam villam mense Septembri conuenientes, fœdus ineunt, & quidquid inter eos leuitate humana vel suggestione militum perperàm gestum fuerat, sibi mutuò dimittunt. Hæc Annales à Pithœo editi.

Lotharius, corruptis Apostolicis Legatis, inhæret adulteræ.

Acta Legatorum Romæ rescinduntur.

Papa intercessor pro Balduino primo Flandriæ Comite.

Germanicus & Caluus inuicem reconciliantur.

Ceterùm

865

Ceterùm anno deinde octingentesimo sexagesimo quinto, testante Auctore eorumdem Annalium, Arsenius Episcopus, Nicolai Romani Pontificis Legatus, ob pacem & concordiam inter Hludouuicum Regem & nepotes eius, Hludouuicum videlicet Italiæ Imperatorem, & Hlutharium fratrem eius, missus est in Franciam: qui mense Iunio veniens apud Franconofurt, ab Ludouuico Rege honorificè susceptus est. A quo absolutus, in Galliam perrexit, & Theutbergam Reginam à Lothario dudum dimissam, sicut ei ab Apostolico iniunctum fuerat, eidem restituens, Waldradam concubinam eius in Italiam duci præcepit. Deinde in Regnum Caroli profectus, multisque ibi, quorum gratia illuc venerat, benè dispositis, Romam reuersus est. Sic ille. Extant de his Nicolai Papæ Epistolæ ad Ludouicum & Carolum communes, & ad Episcopos vtriusque Regni 25. & 26. atque in hac, ista sunt verba inter cetera: Permittatur ergo præclaro Imperatori (Ludouico) quietam ducere vitam, patruis suis nullam præsumptionem monstrantibus; liceat, inquam, ei per hereditaria Regna sibi iure deriuata piè ac iustissimè gubernare. Hæc ibi. Prouinciæ Regnum, credo, intelligit, quod fuerat Caroli eius fratris, de quo suprà ad annum 858. Anno proximo, qui est Christi 866. idem Ludouicus Imperator aduersus Saracenos Campaniam & Samnium infestantes, ingenti comparato exercitu, eos variis cladibus affecit, vt testantur Regino & Leo Ostiensis: & eodem anno cùm Waldrada Lotharij Regis concubina visa esset elusisse Apostolicam Sedem, vtpote quæ pollicita Romam se conferre expiationis delicti causa, ingressa Italiam retrò in Gallias remeasset, rursumque coacta Italiam repetere, nulla signa pœnitentiæ ostendisset; Nicolaus Papa, conuocata Ecclesia, eamdem Waldradam publicè excommunicauit quarto Nonas Februarij, eaque de re certiores reddidit omnes Episcopos per literas scriptas Idibus Iunij istius anni. Quæ vt Lotharius accepit, ad placandum Pontificem curauit, vt Aduentius Metensis Episcopus, in excusationem ipsius & Episcoporum eius Regni de his quæ in eos obiiciebantur à Nicolao, ad eum literas scriberet prolixas; quibus asseruit eumdem Lotharium renuntiasse penitus amori Waldradæ, ac Theutpergam Reginam magna dilectione & honore prosequi. Sed hæc omnia ad eludendum Pontificem: siquidem adhuc reperitur anno sequenti idem Nicolaus varias scripsisse ad Reges & Episcopos literas aduersus conatus Lotharij Theutpergam pessimè habentis, & omnibus modis Waldradam subintroducere pertentantis. At verò intereà anno Christi octingentesimo sexagesimo septimo Nortmanni oram Ligeris fluminis occupantes, Nannetensem, Andegauensem, Pictauiensem atq; Turonicam prouinciam iteratò crudeliter depopulari cœperunt, contra

Legatus Apostolicus vxorem restituens, concubinam abduci præcipit.

Idem nepotes patruus Prouincia Regnum nepoti debitum condonant, monet.

866

Waldrada pellex Lotharij publicè excommunicatur.

Variè quærunt Pontificem illudere Lotharius & complices Episcopi.

867

Intereà iteratò Nortmanni Galliam vastant.

quos Rubertus & Ranulfus, dum ipsi præliantes perimuntur, ceteri vt
oues à lupis sternuntur. Ita Regino. Annalium à Pithœo editorum Au-
ctor, simul ostendens quo tempore vixerit, his verbis eamdem stragem
breuiter perstringit: Ruodbertus Caroli Regis Comes apud Ligerim
fluuium contra Nortmannos fortiter dimicans occiditur, alter quo-
dammodò nostris temporibus Machabæus. Sic ille. Sed ad Lotharium
868 nostrum redeamus. Is anno 868. ineunte Romam profectus summo
studio nisus est Waldradam cum consensu Nicolai Pontificis sibi ma-
trimonio coniungere; sed eum iam defunctum reperiens (obiit Idibus
Nouembris anni præcedentis) in Beneuentum ad fratrem suum Hlu-
Pergit Lotharius in Italiam ad fratrem Ludouicum Imp. douuicum perrexit, & huius copulæ fautorem illum fore postulauit
apud Adrianum, qui Nicolao successit; sed petitionis effectum mini-
mè consecutus est. Ita Annales à Pithœo editi, itemque Regino, qui &
ista subiungit: Lotharius cùm Romam peruenisset, ab Hadriano Pon-
tifice honorificè susceptus est. Qui ab eodem Pontifice sciscitatus, si
monita pij patris Domini Nicolai conseruata haberet, & præstitum iu-
ramentum inuiolato fœdere custodiret; ille deceptus ab eo qui in veri-
Mentitur Pontifici quoad pellicem. tate non stetit, respondit, se ita omnia obseruasse, ac si diuinitus sibi es-
sent imparata. (Et mentiebatur; nam & Auctor à Pithœo editus clarè
habet ad annum 866. eum Waldradæ ab Italia reuocatæ iterùm se clan-
culò sociasse.) Cumque Proceres & Optimates qui cum eo venerant ea-
dem testificarentur, vniuersalis Papa talia prosequitur: Si vestræ testi-
ficationis verbis veritas suffragatur, ad confessionem S. Petri accedas;
ibi Deo propitio Hostiam salutarem pro tua non tam corporis quàm
animæ incolumitate immolabimus, ex qua nobiscum te participare
oportet; vt per hanc participationem, membris Christi vnde abscissus
esse videbaris, merearis incorporari. Finitis igitur Missarum solemni-
bus, inuitat Summus Pontifex eumdem Regem ad mensam Christi;
acceptoque in manibus Corpore & Sanguine Domini, ita eum alloqui-
Grauiter eum obtestatur Pontifex inter Missarum solemnia. tur: Si innocuum te recognoscis à prohibito, & hoc fixa mente statu-
tum habes, vt numquam Waldradę miscearis nefando concubitu, fidu-
cialiter accede; sin autem tua conscientia te accusat, nequaquam sume-
re præsumas. Qui mente captus & obcæcatus communionem Corpo-
ris & Sanguinis Domini de manu Pontificis sumpsit, non expauescens
illam sententiam quæ dicit: Horribile est incidere in manus Dei vi-
uentis. Deinde conuersus idem Præsul ad sequaces, vnicuique Commu-
Item omnes eius sequaces. nionem obtulit in hæc verba: Si Domino & Regi tuo Lothario in ob-
iecto adulterij crimine fauorem non præstitisti, Corpus & Sanguis Do-
mini nostri Iesu Christi prosit tibi in vitam æternam. Igitur quisquis
se læsum sciens, ausu temerario Communionem sub tali contestatione
porre-

porrectam sumere præsumpsit, diuino iudicio percussus ab hac luce subtractus est, antequam subsequentis anni rediret principium: perpauci, qui se à Communione subtraxerunt, vix mortis periculum euaserunt. Porrò Lotharius Româ egressus morbo corripitur, & Placentiam ciuitatem perueniens diem clausit extremum, sexto Idus Augusti. Hactenus Regino. Aimoïnus hæc habet: Lotharius Româ lætus promouens, vsque Lucam ciuitatem venit, vbi febre corripitur, grassante clade in suos, quos sub oculis suis coaceruatim mori conspiciebat; sed iudicium Dei intelligere nolens, vsque Placentiam octauo Idus Augusti peruenit; ibique Dominica die superdiurnans, circa horam nonam inopinatò exanimis pęnè effectus est, & obmutescens in crastinum, hora diei secunda moritur, & à paucis suorum, qui à clade remanserant, in quodam Monasteriolo secus ipsam ciuitatem terræ mandatur. Hæc ille. Decessit nulla prole legitima, sed tantùm Hugone filio ex Waldrada relicto: de quo aliquoties posteà.

Lotharius, grassante in suos diuina vltione, & ipse moritur.

CAROLVS CALVVS REX

PATRVVS SVPERIORIS,

XI. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annos nouem.

OTHARIO Rege sine prole legitima defuncto, etsi superesset frater eius Ludouicus Italiæ Rex & Imperator, nihilominùs eius patruus Carolus, dictus Caluus, Regnum eius occupauit. Quare, expostulante Ludouico Imperatore, ab Hadriano Pontifice decreta est ad eundem Carolum Legatio duorum Episcoporum, qua tum ipsum Regem tum Regni eius Episcopos atque Proceres, sub excommunicationis comminatione admonuit, vt abstinerent à Lotharij Regno, quod pertineret ad Ludouicum Lotharij fratrem & legitimum successorem. Scribit hæc Aimoïnus, extantque adhuc quædam Hadriani epistolæ ad eos missæ. Sed antequam hi Legati peruenissent ad Carolum, collecto Metis Concilio pridie Idus Septembris, decernentibus Episcopis Regni Lotharij, & ad id ceteros impellente Hincmaro Rhemensi, idem Rex Carolus ibi præsens, coronam eiusdem Regni acce- 868

Caluus Lotharingiam occupat, frustrà renitente Pontifice pro fratre Lotharij.

Nempe decernentibus Episcopis Lotharingiæ, Metis coronatur.

accepit, vt patet ex ipsis Synodi Actis. Regino statim post mortem Lotharij ista adiicit (licet vno anno seriùs quàm debeat, errore mortis Nicolai Papæ:) Carolus Regnum Lotharij inuadit, Coloniæ Episcopum Hilduinum constituit; Ludouicus verò Germaniæ Rex tunc ægrotans, misso Legato, rogat, ne solus hereditatem vsurpet, & alium quemdam, Wilibertum nomine, creari Coloniæ Episcopum curat. Ita ille, itemque Annales à Pithœo editi. Intereà anno sequenti, qui est Christi 869.

Studet Caluus placare Pontificem.

869 idem Rex Carolus, vt Aimoïnus auctor est, ad placandum Romanum Pontificem Legatos in Vrbem direxit, cum oblationibus ad Basilicam S. Petri, inter quas erant duæ coronæ aureæ gemmis ornatæ, pro duobus quæ possidebat Regnis. Verùm has oblationes credibile est ab Hadriano non esse susceptas, cùm de his in literis posteà ad Carolum ab ipso datis nulla sit mentio, quæ aliàs præteriri minimè consueuisset.

870 Quin anno sequenti, qui est Christi 870. Hludouicus Germaniæ Rex à Carolo ad colloquium inuitatus, mense Iunio ad Occidentem profectus est; & diuiso inter se Hlutharij Regno, Aquisgranum reuersus est, ibique per plures dies iacuit ægrotus. Ita Annales à Pithœo editi. Regino sic ad eumdem annum: Ad Marsanam iuxta Mosam venientes, Regnum æquis partibus diuiserunt, & Carolus ad Heristellium perrexit, quia ei Palatium in parte acciderat:(en causam præter alias mox suggerendas, cur Carolus potiùs in serie Principum Brabantiæ ponatur quàm Ludouicus Germanicus) Ludouicus verò ad Aquas palatium rediit, vbi duobus ferè mensibus lecto decubuit. Ita Regino. Limites vtriusque portionis in initio huius Operis integros posuimus ex Aimoïno lib.5.cap.25. Et sunt hi præcipui: Et hæc est, inquit, diuisio, quam sibi Ludouicus accepit, Coloniam, Treueros, Vtrech, Straburgh, Basileam. Et post multa: Ephternacum, Abbatiam de Aquis, Comitatum Testerbant, Bauiam, &c. De Frisia duas partes de Regno, quod Lotharius habuit. Et superaddimus ciuitatem Metensem. Et hæc est diuisio quam Carolus de eodem Regno sibi accepit, Lugdunum, Vesuntium, Viennam, Tungros, Tullum, Viridunum, Cameracum. Et inter alia quoque, sancti Seruatij, Malinas, Ledi, Altum Montem, Comitatum Texandrum. In Brachanto Comitatus III. In Asbanio Comitatus IV. De Frisia tertiam partem. Et postridie, scilicet quarto Idus eiusdem mensis Iunij, simul iterùm conuenerunt, & valefacientes se mutuò, discesserunt. Sic ille. Quid inter hæc egerit Hadrianus Papa, pro iure Ludouici Imperatoris, defuncti Lotharij fratris germani, ac proinde legitimi heredis, colligitur, ex eiusdem Pontificis variis epistolis. Certè cùm ita Regnum Lotharij à patruis vsurpatum (sed, vt vidimus, consentientibus Episcopis & Proceribus) Pontifex intellexisset, nouam

Partitur Caluus Lotharingiam cum fratre suo Germanico.

Limites vtriusque, vbi patet, Caluo Brabantiam obtigisse.

Hadrianus Papa iterùm instat pro iure Imp.

CAROLVS CALVVS LOTHAR. REX, XI. BRAB. PRINC.

nouam in Gallias misit Legationem (qua functi sunt tres Episcopi, & vnus S. R. E. Cardinalis Presbyter) cum diuersis literis, ad vtrumque Regem, eorumque Episcopos atque Proceres, scriptis quinto Kalendas Iulij pro restitutione Regni Lotharij Ludouico Imperatori ipsius fratri. Sed & prætet illas alias rursus dedisse reperitur ad Episcopos in Regno Caroli constitutos; quibus eos graui comminatione vrgens, illud maximè inculcauit, vt si Carolus Sedi Apostolicæ obtemperare in re tam iusta recusaret, ipsi se ab eius communione sciungerent, si vellenr cum Apostolica Sede communicare; alioqui fore vt indignos respuendos. Sed parum profecerunt Papa vel Imperator, potentiam virtutemque bellicam duorum istorum Regum formidantes, nisi quòd biennio post, vt dicetur, Germanicus ipse sua sponte quædam concesserit. Intereà

Imò comminatur excommunicationē sed paruo cum fructu.

871 anno proximo, qui est Christi 871. Hludouuicus & Carolus Ludouici Regis Germaniæ filij, durè accipienres, quòd quamdam partem Regni, quam Rex illis post obitum habendam delegauerat, Carlmanno fratri tradi, fama volitante audierunt, Spirensem pagum occupant, contra Regem patrem rebellare disponentes; sed posteà pax firmara est. Rex verò cùm mense Octobri cum suis colloquium habuisset in Franconofurt, inde in Baioariam profectus, contra Behemos irruptionem in Regnum suum molientes, partium suarum tutores misit. Et eodem anno Zuentibald nepos Rastizi superiori anno ob infidelitatem oculis priuati, & ipse infidelitatis insimulatus, in custodiam missus est. Verùm, nullo probante, dimissus in Regnum à Carlmanno Ludouici Regis filio, Sclauisco more nihilominùs fidem mentitus est, & Baioarios nihil mali suspicantes in castris aggressus, multos ex eis viuos comprehendit, ceteris pænè omnibus occisis. Ita Auctor Annalium à Pithœo editorum,

Germanicus strenuè agit contra Behemos.

872 qui & in hæc verba adscribit anno sequenti 872. Mense Ianuario circa Epiphaniam Domini, Imperatoris Græcorum Basilij Legati ad Ludouuicum Regem Radasbonam venerunt, atque ei inter cetera xenia crystallum miræ magnitudinis auro gemmisque ornatum cum parte non modica saluriferæ Crucis obtulerunt. Inde verò Rex in Baioariam reuersus Pascha celebrauit, & mense Maio misit Thuringos & Saxones contra Sclauos Marahenses. Sic ibi. Fuit Legationis eius, vt videtur, is finis, vt Basilius Imperator Ludouicum Regem in Ludouicum Imperatorem commouere posset. Hoc enim quoque anno, idem Basilius offensus Ludouici Augusti literis superiori anno ad eum missis, Andelgisum Ducem Beneuentanum ad defectionem sollicitasse reperitur; cuius turpissima proditione ipse Ludouicus Imperator Beneuenti in Palatio suo captiuus factus, detrusus est in carcerem, nec inde valuit eximi, donec fortissimis iuramentis pollicitus sit seruare, quæ ipsa pacta seruanda prodi-

Pars salutiferæ Crucis missa Germanico ab Imperatore Græcorum.

Ludouicus Imperator Italiæ proditione suorum capitur.

proditores obtulerunt. Hæc Regino. Nec tamen horum particeps fuit
Ludouicus Germaniæ Rex, quin potiùs, quòd in se fuit, sub idem tem-
pus partem Regni Lotharij à se hactenus vsurpatam Ludouico nepoti
Imperatori cessit, de quo ista Aimoïnus lib. 5. cap. 28. Ludouicus Ger-
maniæ Rex apud * Trientum cum Engilberga (vxore nepotis Ludouici)
loquens, partem Regni Lotharij, quam contra Carolum accepit, negle-
ctis sacramentis inter eos pactis, sine consensu ac conscientia hominum
quondam Lotharij, qui se illi commendauerant, clàm reddidit. Vnde
vtrimque sacramenta, prioribus sacramentis quæ cum fratre suo pepi-
gerat diuersa & aduersa, inter eos sunt facta. Quibus patratis, Engilber-
ga nuntium suum ad Carolum misit; mandans ei, sicut & priùs, vt ad
S. Mauritium illi occurreret. Carolus verò compertis iis quæ inter eam
& fratrem suum acta fuerant, noluit illuc ire; sed nuntios suos ad eam
direxit, qui nihil certi ab ea ei renuntiauerunt. Hæc Aimoïnus. Cete-
rùm anno à Christo nato octingentesimo septuagesimo tertio, mense 873
Iunio, Ruodulfus quidam Nortmannus de regio genere, qui Regnum
Carli prædis & incendiis sæpenumerò vastauerat, (verba sunt Annalium
à Pithœo editorum) classem direxit in Regnum Ludouuici Regis, in
Comitatum videlicet * Abdagi Regis; missisque nuntiis præcepit habi-
tatoribus loci illius, tributa sibi soluere, statimque bellum aduersus eos
instaurauit. Illi autem Dominum inuocantes, qui eos sæpiùs liberauit,
hosti armati occurrerunt, consertoque prælio ipse Ruodulfus cecidit pri-
mus, & cum eo octingenti viri. Ceteri verò cùm ad naues effugere non
potuissent, in quodam ædificio se tutati sunt, quod Frisones obsidentes,
conferebant inter se, quid de eis facere debuissent. Cumque diuersi di-
uersa dixissent, vnus Nortmannus, qui Christianus effectus longo tem-
pore cum eisdem Frisonibus conuersatus est, & eiusdem certaminis Dux
erat, ceteros hoc modo affatus est: O boni commilitones, sufficit vobis
hucusque pugnasse: quia quòd pauci contra plurimos præualuimus,
deputandum est gratiæ Dei. Scitis etiam quòd plurimi nostrûm vulne-
rati, isti autem in desperatione positi sunt. Consultius ergo videtur, vt
obsides accipiamus, donec mittant vniuersam pecuniam, quam in na-
uibus retinent, priùs etiam præstito sacramento, ne vltrà in Regnum
Hludouici Regis redeant. Huius itaque consilio ceteri assenserunt. Illi
autem miserunt pecuniam valdè multam, ac deinde cum magna con-
fusione à finibus illis discesserunt. Hæc Annales illi. Aimoïnus lib. 5.
cap. 28. sic: Intereà Rodulfus Nortmannorum Dux, qui multa mala in
Regno Carli exercuerat, in Regno Ludouici cum quingentis & eo am-
pliùs complicibus suis occisus Carolo residente secus Andegauensem ci-
uitatem nuntiatur. Carolus ergo viriliter ac strenuè obsidionem Nort-

* Tridentum

Reddit ei clàm Germanicus suam partem Lotharingiæ.

* *fortè* Abdagisi

Irruunt Nortmanni in Regnum Germanici, sed strenuè illis resistitur.

Cadunt octingenti Nortmanni cum suo Duce.

Reliqui multa pecunia se redimunt.

Caluus etiam satis prosperè agit contra Normannos.

mannorum in gyro Andegauensis ciuitatis exequens, adeò Nortmannos perdomuit, vt Primores illorum ad illum venerint, & obsides quot & quantos quæsiuit, illi dederint, petentes vt eis in quadam insula Ligeris fluuij vsque in mensem Februarium residere, & mercatum habere liceret. Porrò eiectis ab Andegauorum ciuitate Nortmannis, Carolus mense Octobrio per Cenomanos, Ambianos, Kalend. Nouembris peruenit, indeque ad Monasterium S. Vedasti, ibique Natiuitatem Domini celebrauit. Ita Aimoïnus. At verò anno sequenti, qui numeratur Chri-
874 sti 874. Carolus in Purificatione S. Mariæ cum suis Consiliariis Placitum in Monasterio sancti Quintini tenuit, generale quoque Placitum Idibus Iunij in villa Dusiaco tenuit; vbi & annua sua dona accepit. Indeque per Attiniacum & consuetos Mansionarios Compendium adiit. Hæc Aimoïnus dicto lib. 5. cap. 31. Ludouicus interim Germaniæ Rex in hebdomada Paschali Fuldense Monasterium petiit causa orationis, & inde reuersus generalem habuit Conuentum in villa Tribure. Inde

Germanicus cum Ludouico nepote & Ioanne Papa colloquiũ habet.

in Italiam per Alpes Noricas transiens, cum Hludouico nepote suo & Ioanne Romano Pontifice haud procul ab vrbe Verona colloquium habuit; indeque rediens in villa Foraheim Legatos Zuentibaldi pacem petentis suscepit. Ita Annales à Pithœo editi; vbi & visio narratur tunc facta diuinitus eidem Ludouico Germaniæ Regi patris ipsius Ludouici Pij Imperatoris petentis vt se à tormentis Purgatorij, quibus adhuc detinebatur, eriperet: qua de causa Rex (inquit Auctor ille) per vniuersa Regni sui Monasteria preces pro patre fieri mandauit. Anno sequenti, qui
875 est Christi 875. ait idem Auctor, Hludouicus Italiæ Imperator moritur,

Mortuo Ludouico Italiæ Imp. Caluus & Germanicus de ea contendũt.

circa Kalend. Augusti; cuius corpus translatum Mediolani in Basilica sancti Ambrosij sepultum est. Quod cùm Carolus (dictus Caluus, eius patruus) competiisset, illicò Regnum Italiæ inuasit. vnde Hludouuicus Germaniæ Rex iratus Carlmannum filium cum exercitu per Baioariam destinauit in Italiam, ipse verò Regnum Caroli ingressus est, vt eum de Italia exire compelleret. Sed delusit Carlus Carlmannum muneribus &

Creatur Caluus Imperator.

falsis promissis; & sic Romam profectum Carolum Ioannes Papa Imperatorem & Augustum appellari præcepit. Ita Annales Pithœani, itemque Aimoïnus, qui addit Hemmam Reginam vxorem Ludouici Germaniæ Regis eo anno post Natiuitatem Christi defunctã. At verò anno
876 proximo, qui fuit Christi 876. Hludouuicus Rex, ait Auctor dictorum Annalium, misericordia motus, ne Galliæ regionem propter Caroli stultitiam perderet, in Regnum suum mense Ianuario rediit. Carolus verò Rex de Italia in Galliam rediens, insolitos habitus assumpsisse perhibetur. Sic ille. Aimoïnus lib. 5. cap. 32. hoc modo: Ludouicus cum suo exercitu Regnum Caroli pessumdedit; sicque Natiuitatem Domini in

Attiniaco agens, per Placitamentum Primorum Regni Caroli, qui ad eum ſe contulerant, rediit, & per Treuirorum ciuitatem tranſiens, ad Palatium Franconofurt peruenit; ibidemque dies Quadrageſimæ & Paſcha Domini celebrauit: vbi & certo nuntio Emmam vxorem ſuam apud Reginsburg Palatium obiiſſe nuper poſt Natiuitatem Domini comperit. Hæc Aimoïnus. Intereà Friſones, qui vocantur Occidentales, cum Nortmannis dimicantes, victores extiterunt, omneſque theſauros, quos Nortmanni plurima loca ſpoliando congregauerant, abſtulerunt, atque inter ſe diuiſerunt. Ita Annales à Pithœo editi. Hoc eodem anno Ludouuicus Germaniæ Rex apud Franconofurt Palatium diem clauſit extremum 5. Kalend. Septembris, ſepultus in Loraſheim. Quo audito, Carolus eius frater (hic Caluus) nimia, vt aiunt, exultatione perfuſus eſt. Exercitum ergo quanta potuit celeritate adunauit, & cum omnibus viribus Regnum ingreſſus, ad Aquas Palatium venit; vbi paucis diebus moratus, Coloniam profectus eſt. Ludouicus verò Ludouici filius fortiter occurrit, Rhenum cum exercitu tranſmittit, Carolum fugat, cæſis plurimis, non longè ab Andernaco 8. Idus Octobris. Et poſt hæc conuenerunt tres fratres filij Ludouici (Germaniæ Regis) in loco, qui dicitur Saulifelt, & diuiſerunt paternum Regnum. Carolomannus ſortitus eſt Baioariam, Pannoniam, & Carnutum, nec non & Regna Sclauorum, Beheimenſium, & Matahenſium. Ludouuicus Orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Friſiam, & partem Regni Lotharij. Porrò Carolus (qui poſt Balbum imperauit, dictus Craſſus) Alemanniam, & aliquas ciuitates ex Regno Lotharij. Hæc Regino, & adſtipulantur Annales à Pithœo editi. Ceterùm anno ſequenti, qui numeratur Chriſti octingenteſimus ſeptuageſimus ſeptimus, Carolus ſenior (hic Caluus dictus) Romam ſecundò profectus eſt. 877 Vbi audiens Carolomannum cum exercitu in Italiam tendere, Ticinum Padumque tranſiens, in Gallias feſtinat. Sed priuſquam præeminentia Alpium iuga attingeret, ægritudine pulſatur, quam protinùs mors eſt ſubſecuta pridie Nonas Octobris. Sic Regino. Addit Sigebertus de potione venenata illi à Sedechia Iudæo porrecta. Sed Regino dicit: Fama eſt. Apud Aimoïnum paulò pleniùs eadem narrantur in hunc modum: Cùm expectatum à Carolo auxilium contra Saracenos non adeſſet, ad eumdem rurſum literas ſcripſit Ioannes Pontifex, quibus enixiùs ſubueniri quantò citiùs rogauit. Cuius quidem ſuſceptis Legatis Compendij, Carolus generalem Conuentum habuit Kalendis Iunij, in quo diſpoſuit de Regni adminiſtratione per filium Ludouicum cum Procerum conſilio gerenda, vſque dum ipſe Româ rediret: proficiſcenſque poſt hæc in Italiam, Ioannem Papam obuium habuit apud Vercellas, & recepto eo cum

Germanicus in ſuum Regnum reuertitur.

Germanicus moritur, & mox eius Regnū Caluus inuadit.

Filij tres Germanici partiuntur paternum Regnum.

Fruſtrà expectant Itali auxilium Calui contra Saracenos.

Carolomannus filius Germanici infesto agmine venit contra Caluum.

cum honore maximo Papiam simul petrexerunt. Vbi cùm accepissent Carolomannum filium Ludouici Regis Germaniæ infesto agmine aduersus eos venire, Tordonam petentes, Carolus proditoriè à suis destitutus, inde aufugit; Ioannes verò Romam se recepit; cùm etiam Carolomannus, accepto falso nuntio Imperatorem ac Pontificem cum ingenti exercitu apptopinquare, metu diuinitus (sic ille) pertetritus, & ipse fugam confestim in Regnum suum arripuit. Sed inter hæc inexspectatum accidit, vt paulò pòst, pridie Nonas Octobris idem Carolus Imperator veneno potatus à Sedechia medico Hebræo, anno Imperij secundo, Regni verò post mortem patris trigesimo octauo, mortuus fuerit in loco Barios dicto, sepultusque Vercellis in Ecclesia S. Eusebij; vnde post septennium translatus Parisios conditus est apud S. Dionysium. Hæc Aimoïnus. Sigebertus istis coloribus Carolum hunc depingit: Iste, inquit, post adeptum Imperium vltra se elatus, consuetudines Francorum vilipendens, Græcas glorias, & insolitos habitus adfectabat, & talati dalmatica indutus, & desuper balteo accinctus, pendente vsque ad pedes; capite verò inuoluto velamine serico, & diademate superimposito procedebat. Et cùm esset lepore timidior, & hostes fugere quàm fugare paratior, fratrem suum Ludouicum lacessebat, minatus tantas copias se conducturum, vt ab equis, flumine exhausto, ipse per aridum alueum Germaniæ Regnum intraret. Ista Sigebertus. Sanè & Aimoïnus ipse dicto lib. 5. c. 33. etsi Gallus, hæc habet: Carolus Caluus Imp. auri & argenti vi, philautia quoque ac luxuria delectatus, corona diademateque immodicè & superbè vsus est, in omne genus luxus paratior quàm in rebus agendis. Sic ille. Fuit nihilominùs patronus hominum doctorum, vt patet ex multis ei dedicatis libris, in quorum vno præfando sic eum alloquitur Ericus Monachus in Vita S. Germani Antisiodorensis: Quid Hiberniam memorem? contempto pelagi discrimine penè totam cum grege Philosophorum ad littora nostra migrantem; quotum quoquisque peritior est, vltrò sibi indicit exilium, vt Salomoni sapientissimo famuletur ad votum. Et paulò pòst: Hinc est, inquit, quòd cùm sit perantiqua sententia, Silent leges inter arma; hoc tamen tam belli quam pacis tempore apud te plurimum semper obtineat dignitatis, ita vt meritò vocitetur SCHOLA PALATIVM, cuius apex non minùs scholaribus quàm militaribus consuescit quotidie disciplinis: quidquid igitur literæ possunt, quidquid assequuntur ingenia, tibi debent. Hæc Auctor ille.

Moritur Caluus rediens ex Italia.

Depingitur Caluus à Sigeberto.

Item iisdē ferè coloribus ab Aimoeno, etsi Gallo, & Calui ferè coæuo.

Nihilominùs fouit homines doctos.

LVDO-

LVDOVICVS BALBVS IMP.

FILIVS SVPERIORIS, XII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis tantùm duobus.

PATRI Carolo successit filius Ludouicus cognomento Balbus, quòd, teste Reginone & aliis, impeditioris & tardioris esset eloquij. Molanus noster vocat virum mitem, Iustitiæ ac Religionis amatorem. Sed sanè duabus vxoribus fuit implicitus: quarum tamen alteram, ex qua Ludouicus & Carolomannus sunt geniti, repudiauit, siue iussu patris (quod indicat Regino agens de eius morte,) siue (quod constat) post mortem patris, vrgentibus eum Episcopis antequam Rex consecraretur. De quo ista Frodoardus huius sæculi Scriptor insignis, in Historia Rhemensi lib.3.c.19. agens de Hincmaro Rhemensi Archiepiscopo: Item post obitum eiusdem Caroli Imp. scripsit ad Ludouicum eius filium de ordinandis Regni principiis, proponens ei exempla prædecessorum suorum, & instruens eum per capitula de iusto Regni regimine. Et post nonnulla: In eius autem consecratione cùm conuenissent Episcopi, eumdem Regem duabus vxoribus implicitum dirimerunt, & ad meliorem frugem restituerunt. Hæc ibi. Vnctus est Rex 6. Idus Decembris anni Christi nati 877. Sed & eodem tempore acta est in Neustria Synodus, vbi inter alia, eiusdem Ludouici Legati querelas quoq; exposuerunt aduersus Hugonem Regis Lotharij pridem defuncti filium nothum: qui audita morte Caroli, collecta factiosorum manu, Regnum Ludouici magnopere infestabat. Quare mandato Synodi Hincmarus Archiepiscopus Rhemensis eius Synodi Præses commonitorias literas ad Hugonem scripsit, quæ extant apud eumdem Frodoardum, quibus post multa egregia monita, excommunicationem comminatus est nisi resipisceret. At verò inter hæc Ioannes Romanus Pontifex, vbi morte Caroli destitutum se videt eius auxilio, in quo tantopere sperauerat, reliquos verò Principes primarios pateretur infensos, ob id quod tantopere Carolo studuisset, vt se liberaret à Saracenis iamiam vrbem Romam inuasuris, nullam aliam viam inuenit, nisi vt summo dedecore annui viginti quinque millium mancusorum argenti

Quare Balbus dictus.

877 *Balbum implicitum duabus vxoribus Episcopi dirimerunt.*

Hugo filius nothus Lotharij Lotharingiam infestat.

Cogitur pacisci Pontifex cum Saracenis annuè de viginti quinque millibus mancusorū argenti

genti (erat genus numiſmatis huius temporis) penſitatione tributi eos quieſcere faceret. Id enim teſtatur ipſe Ioannes in epiſtola ad Carolomannum Ludouici Germanici filium, qui Imperium ambiebat, dum queritur à Chriſtianis etiam non Saracenis ſolis ſe premi, Lambertum & Adelbertum, de quibus mox agemus, intelligens: Sed heu, proh dolor, inquit, feſſo mihi Paganorum gladio, atque exactione cenſus vigintiquinque millium in argento mancuſorum annualiter, prædictæ matri veſtræ additus ciuilis mucro anguſtiæ eſt. Hæc Ioannes iis literis ſcriptis hoc anno menſe Nouembri. Atque adeò anni proximi (qui fuit
878 Chriſti 878.) initiò Lambertus Comes Spoletanus & Adelbertus Marchio Tuſciæ Romam cum valida manu fatigantes, tandem proditoriè ingreſſi ſunt, vbi cùm, Epiſcopis ac Clericis peſſimè habitis, Romanos proceres in verba Carolomanni iurare coëgiſſent, omnibus rebus in Vrbe confuſis, Pontifex conſilium in Gallias proficiſcendi iniit. Ea de re iſta leguntur apud Auctorem Annalium ſæpè ſæpiùs citatorum: Lambertus Witonis ſeu Widonis filius & Albertus Bonifacij filius Romam manu valida ingreſſi ſunt, & Ioanne Pontifice ſub cuſtodia retento, Optimates Romanorum fidelitatem Carolomanno ſacramento firmare coëgerunt. Quibus inde diſcedentibus, idem Pontifex domum S. Petri ingreſſus, omnes theſauros, quos ibi reperit, ad Lateranas tranſtulit, & altare S. Petri cilicio cooperuit, & cuncta oſtia eiuſdem Eccleſiæ clauſit, nullumque ibi officium ad Dei cultum pertinens per plures dies celebratum eſt; &, quod nefas eſt, omnibus vndique illuc cauſa orationis venientibus negabatur introitus, erantque ibi omnia concluſa: memoratus autem Pontifex conſcenſis nauibus per mare Tyrrhenum Regnum Caroli intrauit, ibique per totum ferè moratus eſt annum. Hæc ille, & adſtipulantur plures epiſtolæ Ioannis Pontificis, vna ad Archiepiſcopum Rauennatem data 4. Kal. Maij, itemque aliæ, ad Angelberam viduam Ludouici Imperatoris, Lotharij filij, Deo dicatam, ad Ludouicum ipſum Balbum & alios. Porrò recedentem ab Vrbe Ioannem Papam pretioſiſſimas Reliquias ſecum tuliſſe teſtatur Aimoïnus, & cum Formoſo Epiſcopo Portuenſi captiuo nauim conſcendiſſe, Arelatemque perueniſſe die Pentecoſtes tradit. Imò paulò antè eò venit. Nam die Aſcenſionis ſe Arelate Miſſam celebraſſe teſtatur ipſe Ioannes in Epiſtola ad Branimirum Principem. Ibi etiam inuento Boſone Comite Arelatenſi genero Angelbergæ Auguſtæ Deo ſacratæ, vnà cum eius filia Hemengarda eiuſdem Boſonis vxore, cum eode ſubleuanda Romana Eccleſia conſilium iniit. Quo pariter tempore, dum eſſet in via, literas dedit ad Epiſcopos Galliæ & Germaniæ, quibus ad Generalem Synodum Trecis celebrandam omnes iuberentur adeſſe. Conuenerunt igitur

Item patitur à Ducibus partium Carolomanni.

Miſeranda tunc facies vrbis Romæ.

Fugit Pontifex per mare in Galliam.

Conſultat cum Boſone Comite Arelatenſi de ſubleuanda Roma.

LVDOVICVS BALBVS IMP. XII. BRAB. PRINC.

igitur Trecis Episcopi constituta die mensis Augusti. Verùm Ludouicus ipse Rex Francorum non potuit tunc accedere, ob infirmitatem corporis, qua grauiter vexatus fuit; sed, vt Aimoïnus lib. 5. cap. 37. affirmat, ad Kalend. Septembris adfuit. Intereà (ait idem Auctor) Ioannes Papa Generalem Synodum cum Episcopis Galliarum & Belgicarum prouinciarum agẽs, qualiter Lambertum & Adalbertum, Formosum quoq; & Gregorium Nomenclatorem, & complices illorum Romæ excommunicauerit, relegi in Synodo fecit, & consensum Episcoporum in eadem excommunicatione quæsiuit, quem Episcopi scripto dederunt; petentes (sic compellant Papæ auctoritatem) Capitulum vestræ auctoritatis, qualiter nos erga Ecclesiarum nostrarum peruasores agere debemus, vt Censura Apostolicæ Sedis muniti, robustiores ac promptiores, Domino opem ferente, contra peruersos Ecclesiasticarum rerum ac facultatum raptores ac vastatores, nos successoresque nostri persistere concordi sententia valeamus. Sic Aimoïnus. Inter Ioannis Epistolas post 114. hæc ex eadem Synodo petita leguntur, qualiter idem Papa his verbis Synodum est allocutus: Vos confratres & Coëpiscopos meos volo vnanimiter in defensione sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quam constat caput esse omnium Ecclesiarum, conuenire, donec Deo auxiliante, in Sedem B. Petri Apostolorum Principis reuertamur, cum omnium hominum vestrorum armata bellico apparatu manu, & hoc non differendo, sed sub omni celeritate & certitudine sponsionis. Hîc mihi, quæso, absque vlla dilatione continuò date responsum. Et sequitur post hæc eiusdem Pontificis allocutio ad Ludouicum Regem præsentem in hunc modum: Vos, charissime fili Ludouice, gloriose Rex, precor in defensionem, liberationem atque exaltationem S. R. E. sicut prædecessores vestri fecerunt, & vobis sub obtestatione facere mandauerunt, sine procrastinatione, & vlla dilatione succurrite, quia ministri Dei estis, vindices in ira in his qui malè agunt, & non sine causa gladium portatis; ne fortè, quod absit, illa vos & Regnum vestrum culpa contingat, quæ quosdam veteres Reges inimicis & infidelibus Dei parcentes damnabiliter quondam strinxit. Vel si aliud placet, præsentialiter in isto loco date (per Deum & per beatum Petrum vos coniuro) sine mora responsum. Hæc ibi. Quid ad hæc Episcopi, quid Ludouicus Rex responderit, non inuenitur; satis certum tamen videtur, annuisse votis Pontificis. Nam cùm ipse Ludouicus ob corporis imbecillitatem ex recenti morbo contractam ducere in Vrbem ipsum Pontificem non valeret, Bosonem Comitem cum ipso voluit proficisci, cùm priùs septimo Idus Septembris idem Ludouicus in eadem Synodo Trecensi à Papa Ioanne solemni ritu Romanorum Imperator esset coronatus: de quo sic Aimoïnus

Celebrat Trecis Synodum; vbi quanam tractata sint aperitur.

Allocutio Papæ ad Episcopos.

Itē ad Regem Balbum sibi præsentem.

Balbus coronatur Imperator.

nus lib. 5. cap. 37. Et post hæc coronatus Ludouicus à Papa Ioanne septimo Idus Septembris, inuitauit eumdem Papam in domum suam, & opiparè pascens, honorauit eum multis donis ipse & vxor sua, & remisit ad Trecas ciuitatem. Et posteà per Oratores suos orauit eumdem Papam, vt vxorem illius in Reginam coronaret, sed obtinere non potuit. Et post nonnulla: Ludouicus autem Rex inuitatus à Bosone, ad domum illius perrexit cum quibusdam primoribus Consiliariis suis, & pactus ac honoratus ab illo, sed & ab vxore illius, desponsauit filiam Bosonis Carlomanno filio suo. Papa verò Ioannes Trecis mouens Cabillonum petiit: indeque per Moriennam iter agens, per claustra montis Cinisij, Italiam, à Bosone & vxore illius deductus, introiuit. Et capite proximo: Ludouicus autem Rex à Trecis Compendium reuersus, audita renuntiatione Legatorum suorum, quos ad consobrinum suum Ludouicum (Germanici filium) pro pace inter se obtinenda direxerat, cum quibusdam Consiliariis suis venit vsque ad Heristallium, & Kalend. Nouembris simul conuenientes apud Marsinam, vtrimque pax firmata est inter eos, & condixerunt Placitum in Purificatione S. Mariæ, vt simul iterùm conuenirent. Et capite sequenti: Sicque Ludouicus Ludouici filius ad sua reuersus est, & Ludouicus Caroli filius (hic Balbus) per Ardennam veniens octingentesimo septuagesimo nono anno Incarnationis Dominicæ in Longlaro Natiuitatem Domini celebrauit, aliquamdiu in Ardenna demorans, indeque iter agens, circa Purificationem sanctæ Mariæ ad Pontigonem venit; & volens ire Augustodunum, ad comprimendam rebellionem Bernardi Marchionis, vsq; ad Trecas perrexit. Sed quia ingrauescente infirmitate sua (dicebatur enim veneno infectus) longiùs ire non potuit, filium cognominem sibi Ludouicum * baiulationi Bernardi Comitis Aruernici specialiter committens, Hugonem Abbatem & Bosonem, & præfatum Bernardum cum filio suo, sed & Theodoricum cum sociis suis Augustodunum misit; quatenus ipsum Comitatum ad opus Theodorici, cui anteà illud dederat, euindicarent. Ipse autem cum magna difficultate per * Adiodrum Monasterium Compendium venit: & sentiens se ab infirmitate liberari non posse, per Odonem Bellouacensem Episcopum & Albinum Comitem, coronam, & spatham, ac reliquum Regium apparatum filio suo Ludouico misit; mandans illis, qui cum eo erant, vt eum in Regem sacrari ac coronari facerent. Ipse autem 4. Idus Aprilis, in die Parasceue vesperi obiit, & in crastina, scilicet Vigilia Paschæ, in Ecclesia sanctæ Mariæ sepultus fuit. Hæc Aimoïnus. Regnante hoc Ludouico Balbo in Galliis, itemque Lotharingia nostra Cismosana, seu Brabantia, quod Heristallium iamiam commemoratum satis docet, præter alia

Reuertitur Papa in Italiam.

Pax firmatur inter Balbum & Ludouicum filium Germanici.

879

Tactus infirmitate Balbus disponit de Regno.

* tutelæ

* an Iotrū?

Missis insignibus regiis ad filium, moritur.

Externa insignera.

argumenta in Præfatione allata. Adelfonsus cognomento Magnus, in Gallæcia Hispaniæ regnans, ad euitandos improuisos Nortmannorum incursus, Oueti munitionem construxit: vbi in Ecclesia S. Saluatoris, translatas Toleto & ex aliis Hispaniarum Ecclesiis venerandas Sanctorum reliquias, loco tutissimo asseruari voluit, auteamque Crucem gemmis ornatam miræ magnitudinis & pulchritudinis obtulit, anno (vt in eadem Cruce notandum curauit) Regni ipsius Adelfonsi decimo septimo, Æra nongentesima decima sexta, qui est annus Domini octingentesimus septuagesimus octauus. Quo pariter anno Gitro Rex Danorum, qui Angliam ferè vniuersam sibi subiecerat, superatus ab Aelfredo Rege, qui profugus latuerat in insula quadam, & diuina fretus visione bellum renouauerat, (vt Westmonasteriensis tradit) ab eodem coactus est Christianam fidem amplecti, qui deinde mutato nomine Æthelstanus est dictus.

Clarus tunc Adelfonsus Magnus Gallæcia in Hispania Rex.

Item Aelfredus Rex Angliæ.

LVDOVICVS
ET
CARLOMANNVS
REGES, FILII PRÆCEDENTIS,
XIII. BRABANTIÆ PRINCIPES.

Præfuerunt annis quinque.

LIQVI hos velut ex pellice, aut certè repudiata matre natos (de quo suprà ad annum 877. diximus) omitterent; sed quòd Aimoïnus, vt vidimus, morientem Balbum, Ludouico huic coronam ceteraq; Regni insignia misisse, mandasseque vt in Regem coronaretur, grauiter asseueret, eos Catalogo nostro inserimus. Nam & idem Auctor, eodem cap. 39. lib. 5. postquam Ludouicum Germanici filium in Regnum Lotharingiæ à quibusdam inuitatum narrauit, solemni ritu Ludouicum hunc Balbi filium cum Carolomanno fratre Reges
879 consecratos esse testatur his verbis: Angustiati, inquit, Gossinus & Conradus

LVDOVICVS ET CAROLOMANNVS LOTHAR. REGES
XIII. BRABANTIÆ PRINCIPES.

Filius Germanici inbiat Lotharingiæ.

radus (studebant hi Germanici filio) ad ipsam Reginam fecerunt confugium. Et acceptis nuntijs, ad socios suos reuersi sunt, renuntiantes Ludouicum (Germanici filium) quam primùm cum exercitu magno venturum; quoniam ad præsens venire non poterat; quia nuntiatum est ei non incerta relatione, fratrem suum Carlomannum paralysi percussum, & iam morti vicinum, cùm abiret, decessisse, suumque filium ex concubina nomine Arnulfum partem Regni illius occupasse: & ideò in illas partes festinus debebat pergere, sicut & fecit. Quod audientes Hugo Abbas & ceteri Primores, qui cum filijs quondam senioris sui agebant (Ludouico & Carolomanno filiis Balbi) quosdam Episcopos miserunt ad Ferrarias Monasterium; & ibi eos consecrari ac coronari in Reges fecerunt. Et pergit idem Auctor: Intereà Boso (persuadente vxore sua, quæ nolle se viuere dicebat, si filia Imperatoris Italiæ, scilicet Ludouici filij Lotharij primi, & desponsata Imperatori Græciæ, maritum suum Regem non faceret) partim comminatione constrictis, partim cupiditate illectis, pro Abbatiis & villis eis promissis & posteà datis, Episcopis illarum partium persuasit, vt se in Regem vngerent, & coronarent. Hugo etiam filius iunioris Lotharij ex Waldrada, collecta prædonum multitudine, Regnum patris sui molitus est inuadere. Ita Aimoïnus. Regino ad hunc eumdem annum 879. sic narrat: Boso, audita morte Ludouici, à Prouincia egreditur, totamque Burgundiam occupare nititur, pro nihilo ducens adolescentes filios Ludouici, & velut degeneres despiciens, eò quòd iussu Caroli (Calui) eorum genitrix repudiata fuerit. Quæ res attulit illi magis continuum clàm odium: siquidem iam dicti adolescentes Ludouicus & Carolomannus, industria Hugonis Abbatis & aliorum Procerum in Regnum sublimati, & eumdem Bosonem diebus vitæ suæ omni instantia sunt persecuti. Per id tempus Ludouicus, qui Austrasiis (quorum caput Metis) imperabat, cognita morte æquiuoci sui, Regnum illius inuadere disposuit, & transuadato Mosa, Imperij fines occupauit: cui occurrerunt duo memorati fratres cum valida manu, sed intercurrentibus legationibus pax roboratur. Sic Regino. Sigebertus (licet vno anno tardiùs) in hunc modum narrat: Rex Francorum Ludouicus Balbus moritur, vxorem suam ex se grauidam relinquens. De Regno eius Francis variè sentientibus, alijs illud filijs Ludouici Balbi ex concubina deberi iudicantibus, aliis Bosoni Prouinciæ Regulo ad illud iniustè inuadendum adsentientibus, alijs verò illud Regno Germaniæ resociare volentibus, nascitur interim ex legitima vxore Ludouici Balbi filius, qui ex nomine aui Carolus nominatus est. (est is Carolus Simplex dictus, de quo posteà.) Filij tamen Ludouici Balbi ex concubina, Ludouicus & Carlomannus, interim Regnum Francorum inter se diuidentes regnant annis

Nihilominùs filij Balbi coronantur Reges.

Item obiiciunt se eis hostes alij.

Filius Germanici transmittit Mosam. sed tandem pax roboratur.

Nascitur Balbi posthumus Carolus Simplex

annis quatuor, & Bosonem semper persecuti sunt. In silua Franciæ Carbonaria, plusquam nouem millia Nortmannorum à Francis cæduntur. Hæc Sigebertus. Intereà (vt Aimoïnus refert lib. 5. cap. 40.) Carolus Ludouici quondam Regis Germaniæ filius in Langobardiam perrexit, & ipsum Regnũ obtinuit. Cum quo apud Vrbam, antequam montem Iouis transitet, Ludouicus & Carlomannus loqui perrexerunt. Et illo eunte in Langobardiam, ipsisque reuersis ab eodem itinere, nuntiatum est eis, quòd Nortmanni, qui erant in Ligeri, terreno itinere terras illas deprædabantur. Et statim moti in illas partes, in die festiuitatis S. Andreæ eos inuenientes, multos ex Nortmannis occiderunt, & plures in Vigienna fluuio absorpserunt; & exercitus illorum, Deo volente, cum victoria incolumis remeauit. Prosequitur idem Auctor: At verò octingentesimo octuagesimo Incarnationis Dominicæ anno, Ludouicus Rex Germaniæ cum vxore sua ab Aquisgrano in has partes iter arripuit, & vsque ad Cluziacum venit: vbi Gozlinus & Conradus illi obuiàm venerunt, quamplurimis iam de illorum complicibus ab illorum societate retractis. Indeque Ludouicus & vxor sua ad Attiniacum, indeque ad Hetcuriacum, & sic vsque ad Ribodi montem peruenerunt. Et videntes quòd Gozlinus & Conradus, quod ei polliciti fuerant, præstare nequiuerunt, & ipse ac vxor sua, quæ sperauerunt, obtinere non possent, pactis amicitiis cum filiis Ludouici Regis Francorum, & condicto Placito futuro mense Iunio ad Gundulfi villam, reuersi sunt in patriam suam. Et in itinere inueniens Ludouicus Nortmannos, Domino opem ferente, magnam partem eorum cum exercitu suo occidit; sed in Saxonia magnum damnum in fidelibus suis per Nortmannos sustinuit. Sic ille. Auctor Annalium à Pithœo editorum paulò aliter, & propẽsus in Germanum ita narrat: Rex Ludouicus (Germanus) Natale Domini celebrauit in Franconofurt, posteà in Galliam profectus, filios Ludouuici (Balbi) ad se venientes suscepit, totumq; Regnum Hlutharij suæ ditioni* subiugauit. Inde ad expugnandos Nortmannos, qui in Scalta fluuio longo tempore resederunt, conuertit exercitum, initoque certamine plusquam quinque millia ex eis prostrauit. Sed in Saxonia cum Nortmannis infeliciter dimicatum est. nam Nortmanni superiores existentes, duos Episcopos, Thiorith & Marcuuart, & duodecim Comites cũ omnibus qui eos sequebantur, occiderunt. Prætereà XVIII. satellites regios cum suis hominibus prostrauerunt, exceptis innumerabilibus, quos in captiuitatem duxerunt. Inter plurima autem loca & Monasteria quæ depopulati sunt, etiam Baiorzuna, vbi pars maxima Frisonum habitabat, incendio concremarunt, & inde reuertentes, Nouiomagum vallo firmissimo & muris circumdantes, hiemandi sibi locum in palatio Regis parauerunt.

Carolus dictus Crassus, obtinet Regnum Longobardia.

880

Adhuc feruet factio de tradenda Lotharingia filio Germanici.

Vide hæc eadem mox distinctiùs.

* imò tantùm in locarium accepit, vt Carolomanno restitueret, teste Aimoïno infrà ad annum 882.

Nortmanni maximas inferunt clades.

Quibus Rex Ludouuicus cum manu valida occurrit, sed propter hiemis asperitatem, & loci firmitatem, rebus parum prosperè gestis, reuersus est. Sic Annales illi. Ceterùm Cōuentum indictum in mensem Iunium, de quo suprà, sic describit Aimoïnus eodē c.40.lib.5. Ludouicus & Carlomannus ad Placitum cōdictum mediante Iunio, apud Gundulfi villam obuiàm suis consobrinis venerunt. Quò Ludouicus (Germanici filius) infirmitate detentus venire non potuit, sed pro se Legatos suos direxit. Carolus autem (Crassus dictus) à Langobardia rediens illuc venit. In quo

Pactum filiorū Balbi cum filiis Germanici.

Placito communi consensu inuentum est, vt ipsi Reges Ludouici (Balbi) quondam filij ad Attiniacum redirent cum scara Ludouici Germaniæ Regis filij, & Hugonem Lotharij iunioris filium impeterent. Quò venientes, quia Hugonem non inuenerunt, sororium illius Theobaldum bello aggressi sunt; & multis interfectis, eum in fugam verterunt. Indéque cum exercitu ex Regnis suis, vnà cum scara Ludouici Regis Germa-

Nortmanni in Ganto.

niæ, prædicti Reges, ordinatis qui Regnum suum contra Nortmannos in Ganto residentes custodirent, in Burgundiam versus Bosonem per mensem Iulium à Trecatum ciuitate perrexerunt, Carolo Rege illuc cum exercitu suo in Bosonem venturo. Et nonnullis interiectis: Porrò

881 anno incarnationis Dominicæ 881. remanente Carlomanno cum suis contra Bosonis seditionem, Ludouicus frater eius reuersus est in partem

Victoria Christianorum contra Nortmannos.

Regni sui contra Nortmannos; qui vastantes omnia, in suo itinere Corbeium Monasterium & Ambianensem vrbem, aliaque sancta loca occupauerunt: de quibus non modicam partem occisis (Pithœanus habet nouem millia equitum) ceterisque fugatis, & ipse Ludouicus vnà cum suis retrorsum, nemine hostium persequente, fugam arripuit, diuino manifestante iudicio, quia quod in Normannos fuerat actum, non humana, sed diuina virtute patratum extiterit. Sic Aimoïnus. Regino ista

Carolus Crassus creatus Imperator.

huic anno adscribit: Carolus de Alemannia egressus, & Romam veniens, Imperator creatus est. Per id tempus Nortmannorum classis Walam fluuium ingressa, Neumago Palatio regio applicuit, ibique castra posuit. Quod factum cùm ad notitiam Ludouici (Germanici) perlatum esset, absque dilatione munitionem obsidione clausit. Sed conserto nonnullis diebus certamine non adeò prævaluit. Postremò Rex, accepta pollicitatione, quòd, si ab obsidione cessaret, Nortmanni continuò è Regno

Vastitates per Nortmannos omnium maxima.

illius decederent, cum omnibus copiis recessit. Illo autem recedente, Pagani Palatium vnà cum munitione flammis exurentes, nauibus ascensis, ostia Rheni repetunt. Et eodem anno mense Nouembri, duo Reges Nortmannorum, Godefridus & Sigefridus, cum inæstimabili multitudine peditum & equitum consederunt in loco qui dicitur Haslou iuxta Mosam (Pithœanus dicit Aschola secus littus Mosæ, 14. milliaribus de Rheno.)

Vastata Colonia, Leodium, Cameracum denique omnia inter Rhenum & Scaldim.

Rheno.) Et primo quidem impetu finitima loca depopulantes, Leodium ciuitatem, Traiectum castrum, Tungrensem vrbem incendio cremant. (Annales à Pithœo editi etiã Cameracum annumerant, Sigebertus item Attrebates, finesque Morinorum, Menapiorum, Brachatensium, omnemque circa Scaldim terram.) Secunda verò incursione Ribuariorum finibus effusi, cædibus, rapinis ac incendijs omnia deuastant; Coloniam Agrippinam, Bonnam, ciuitates, cum adiacentibus castellis, scilicet Tulpiacum, Vilipiacum, & Nuis igne comburunt; Aquas Palatium, item Amalimundarias & Stabilaus Monasterium in fauillam redigunt.
Quin anno proximo, qui est Christi 882. Arduennam percurrentes, Pru- 882
miam Monasterium ingrediuntur, ipso die Epiphaniæ Domini, vbi triduo commorantes, omnem in circuitu regionem depopulati sunt.

Moritur Ludouicus filius Germanici.

Dum hæc autem aguntur, Ludouicus Rex Germaniæ morbo grauatus apud Francfurt moritur 13. Kal. Martij. Ita Regino. Auctor Annalium à Pithœo editorum hoc modo narrat: Stella Cometes 15. Kalend. Februarij prima hora noctis apparuit, rem infaustam quæ citò secuta est, præmonstrans. Nam Hludouicus (Germanicus) inualescente morbo 13. Kalend. .... diem vltimum clausit. Quod audiens exercitus, qui contra Nortmannos fuerat missus, ab expugnatione hostium desistens rediit.

Nortmanni vastant & incendunt etiam Treuerim.

Nortmanni verò de sua munitione egressi, Treuirensem vrbem inuaserunt, & habitatoribus vrbis partim expulsis, partim occisis, totam in Nonis Aprilis incenderunt. Carolus autem cùm audisset obitum fratris sui maioris, de Italia per Baioariam iter in Franciã direxit, Placitum ad Wormatiam tenuit, receptis Primoribus & Regno fratris sui mense Maio. Ita Auctor ille. Regino sic: Nortmanni, audita morte Regis, nimio exultabant tripudio. Igitur Treuirorum nobilissimam ciuitatem Galliarum Nonis Aprilis, die sacratissimæ Cœnæ Domini occupant, in qua vsque sanctum diem Paschæ fessa corpora recreantes, Mediomatricum dirigunt aciem. Ea tempestate Carolus Imperator in Italia morabatur. Qui nihil tardatus, cum omnibus copiis in Franciam venit, & cum Longobardis, Baioariis, Alemannis, Thuringis, Saxonibus, Frisonibus, & omnibus Regnis suæ ditioni subiectis, Nortmannos in supradicto loco obsidere exorsus est; sed conatus eius parum effectum tenuit, indignatione cælesti desæuiente.

Godefrido Nortmanno Frisia conceditur, alij auro pacantur.

Nouissimè Godefridus Rex Nortmannorum ea conditione Christianum se fieri pollicetur, si ei munere Regis Frisia prouincia concederetur, & Gisla filia Lotharij in vxorem daretur. Qui, vt optauit, adeptus, baptizatus est, & ex sacro Fonte ab Imperatore susceptus; Sigfrido autem & reliquis Nortmannis immensum pondus auri & argenti expositum est, & tali fœnore fines Regni excedunt. Ista Regino. Aimoinus in hunc modum narrat lib. 5. cap. 41. Ludouicus Rex (Balbi

(Balbi filius)anno octingentesimo octogesimo secundo apud Compendium Natiuitatem Domini, sed & sanctum Pascha celebrauit; vbi nuntiatum est ei quòd cõsobrinus suus Ludouicus, Ludouici Regis Germaniæ filius, inutiliter sibi & Ecclesiæ ac Regno viuens, morti subcubuit. Venientes autẽ Primores partis illius Regni, quatenus quæ pater & auus illorum habuerunt, eis concederet, voluerunt se illi commendare: sed consilio Primorum suorum, propter sacramenta quæ inter eum & Carolum facta fuerant, non eos in commendationem recepit; sed & scaram hostilem, cui præfecit Theodoricum Comitem, quasi in adiutorium illorum contra Nortmannos disposuit; & ipse vltra Sequanam, perinde ac si recepturus Britonum Principes & bellatores, contra Nortmannos vsque Turonos perrexit. Et vir plenus omnibus immunditiis & vanitatibus infirmatus est corpore, & lectica deportatus vsque ad Monasterium S. Dionysij, mense Augusto, ibi mortuus est, & sepultus. Primores autem Regni expeditum nuntium miserunt ad Carlomannum, mandantes, vt relictis qui Viennam obsiderent, & seditioni Bosonis resisterent, ipse quàm ocyssimè ad eos venire festinaret; quoniam ipsi hostiliter præparati erant in occursum Nortmannorum. Ipsi autem parati erant illum recipere & se illi commendare, sicut & fecerunt. Dum autem in eodem procinctu degeret, mense Septembrio nuntiatum est illi certo nuntio, quia capta Vienna, vxorem Bosonis & filiam eius Richardus, frater ipsius Bosonis, ad Comitatum suum Augustodunensem adductas, habebat. Et interiectis ijs quæ suprà de transactione Caroli Crassi cum Nortmannis ex Reginone narrauimus; Et sic, inquit, reuersus Carolus Warmatiam, Placitum suum Kalendis Nouembris habiturus, à Nortmannis recessit. Ad quod Placitum Hugo Abbas, quibusdam sociis secum assumptis, profectus Carolum adijt, pro petitione partis Regni quam frater suus Ludouicus in * locarium acceperat, vt sicut ipse Carolus promiserat, Carlomanno restitueret. Vnde nil certi obtinuit: sed absentia illius in Regno magnum detrimentũ fecit, quia Carlomannus non habuit (quibusdam Regni Primoribus ab ipsius auxilio se retrahentibus) vnde Nortmannis posset resistere. Quapropter vsque Laudunum castellũ venerunt, disponentes Rhemos venire. Scara autem Nortmannorum plenum exercitum præcurrens vsq; Rhemensem portam peruenit. Quæ, ijs quæ extra ciuitatem inuenit deprædatis, villulas quasdam incendit, sed ciuitatem (quam nec murus nec humana manus defendit) Dei potentia & Sanctorum merita, ne illam ingrederentur, defenderunt. Carlomannus autem aduentum Nortmannorum audiens, cum quibus potuit copiis aggressus, magnam partem de ijs qui prædam ducebant occidit; sed & partim in Axona necati sunt: maximè autem ex illis, qui Rhemos

Filius Balbi recusat inuadere fines filij Germanici.

Moritur Ludouicus filius Balbi.

Carolomãnus succedit fratri Ludouico.

** Nota: Germanicus tantùm locariò habuit partem filiorum Balbi.*

Rhemensis ciuitas diuina ope cõtra Nortmannos defensa.

Rhemos adierant, volentibus ad socios suos redire, prædam excussit.
Hactenus Aimoïnus ad supradictũ annum; nec videtur vlteriùs histo-
riam prosecutus. Certè caput proximum 42. vbi mentio est mortis Ca-
tolomanni sine anno vel mense, ab alio assutum esse, paulò pòst in Ca-
rolo Simplici docebimus. Ad annum sequentem (Christi 883.) Anna- 883
les à Pithœo editi similiter finiuntur his verbis: Cæsar in Alemannia
Domini Natalem celebrauit; inde iter ad Baioariam dirigens, Pascha
Radesbonæ mansit. Hactenus (inquit Collector) vetus exemplar M. S.
ita tantùm reliqui sunt à nobis citari consueti Regino & Sigebertus, ni-
si quòd posteà in Carolo Simplici Frodoardus succedet. Regino mor-
tem Ludouici filij Balbi, quam cum Aimoïno anno præcedenti ad-
scripsimus, his verbis cum aliis quibusdam commemorat: Ludouicus
frater Carlomanni moritur apud sanctum Dionysium, & Carloman-
nus frater Regnum illius obtinuit. Circa hæc tempora autem Hugo fi-
lius Lotharij in spem recuperandi paterni Regni ab aliquibus introdu-
citur, omnesque qui iustitiam & pacem execrabantur ad eum conflu-
xerunt. Ita Regino. Sigebertus ad eumdem annum 883. similiter ea quæ
iam priùs posita sunt tantùm ponit his verbis: Nortmanni vrbem Tre-
uerim incendunt, & Metim vsque pertendunt, ibique conserto prælio
Christianos vincunt. In hoc prælio Walo Metensium Episcopus cæ-
sus est. At verò anno octingentesimo octogesimo quarto, Reginone te- 884
ferente, Nortmanni qui ab Hasloù recesserant, Sonum fluuium intrant,
ibique consederunt: quorum creberrimas incursiones cùm Carloman-
nus sustinere non posset, pecuniam pollicetur, & XII. millia pondera
argenti exigunt, totidemque annis pacem promittunt. Accepta autem
tam ingenti pecunia, funes à littore soluunt, naues conscendunt, & ma-
rina littora repetunt. Intereà Carlomannus venatum perrexit, vbi &
ab apro grauiter vulneratus, post modicum vitam cum Regno amisit.
Nortmanni verò, cognita morte Regis, protinus in Regnum reuertun-
tur; respondent se cum Carlomanno Rege, non cum alio aliquo fœdus
pepigisse. Vnde territi Optimates ad Carolum Imperatorem missos di-
rigunt, eumque in Regnum inuitant. Et eodem anno Nortmanni, qui
in Chiuheim ex Denemarca venerant, adsentiente Godefrido, Rhenum
nauigio ascendunt, & Diusburgh oppido occupato, munitionem in eo-
dem loco more solito construunt, & in ea tota hieme resident; contra
quos Henricus Dux castra posuit, & nullatenus prædas agere permisit.
Redeunte verò vernali tempore, castris exustis, ad maritima loca se re-
cipiunt. His etiam diebus Nortmanni à Sono exeunt, & rursum in Re-
gnum Lotharij reuertentes, in loco qui dicitur Louen castrametati sunt
in confinio eiusdem Regni; & continuis eiusdem Regni infestationibus

Finis historiæ Aimoïni. & Annales à Pithœo editi.

Hugo filius nothus Lotharij iterùm Lotharingiam infestat.

Carolomannus redimit pacem à Nortmannis. & moritur.

Carolus Crassus Imp. in Franciam vocatur.

Nortmanni se muniunt in Louen, vtraque Regna inde infestantes.

vtraque Regna fatigant. Ad quorum malitiam compescendam Imperator semel & iterùm exercitum misit, sed nihil dignum memoria aduersus tantam violentorum rapacitatem actum est. Hæc Regino: quæ Sigebertus vno anno tardiùs commemorat. Ita difficile est hîc exactum per omnia annorum calculum constituere. Quo mense Carolomannus obierit, incertum est. Sed cùm Fulco Episcopus Rhemensis, teste Frodoardo, scripserit pro eo literas ad Hadrianum Papam, satis apparet, non ante mensem Augustum obiisse. Ad hæc tempora sine dubio pertinent quæ in Vita sanctissimi Rumoldi Mechliniensium Patroni ante aliquot sæcula grauiter conscripta in hunc modum narrantur: Carolo (inquit Auctor) Romæ à Ioanne Papa in Imperatorem consecrato, irâ Dei, respondentis peccatis populi sui, Nortmanni, adiunctis sibi Danis, Franciam & Lotharingiam peruagantur; fines præcipuè Morinorum, Menapiorum & Brachbatensium, omnemque circa Scaldum flumen terram ferro & igni deuastant. Ac deinde recensitis breuiter ijs quæ suprà commemorauimus, Hoc tali, inquit, bellorum incendio per decem & octo annos totus orbis dum arderet, Ecclesia tamen huius Martyris nostri (Rumoldi) illæsa permansit, nec quidquam tale effera gens aduersus eam aut potuit, aut præsumpsit. Ad quam gratiâ prædæ quidam ex eis cùm accessisset, & superpositum campanarij, quod vulgus Gallum propter similitudinem formæ, nos aurarium propter obseruantiam auræ vocare possumus, rapere præsumeret, lapsum fecit, dignasque rapacitatis pœnas debita morte luit. Et quia iuxta Salomonem, pestilente flagellato, sapiens sapientior erit, hoc vnius infortunium cæteris omnibus disciplinæ fuit commonitorium. Hæc ibi. Et similiter huc referenda sunt quæ in rebus gestis D. Gudilæ in hæc verba leguntur: Ascendente ad Dominum clamore nequitiæ Christianorum, vt similem inuenirent pœnam, fines Lotharingiæ gens inuadit Danorum. Sanctuaria vertebantur in derisum, in prædam substantiæ incolarum. Ita pace turbata, res Cœnobij Mortzellensis paulatim diripit aduersariorum insatiabilis cupiditas. Qua tempestate, metu Paganorum agente, sacratissimæ virginis Gudilæ corpus à supradicto Cœnobio in locum, qui dicitur Capræmons, deportatur. Intereà Pagani impietatis suæ funiculos latiùs protendentes, atque rapinæ vastationisque fomitem magis ac magis sitientes, quæcumque poterant, consumptionis fine perdidêre, nec etiam à Cœnobio Mortzellensi manum abstinuêre. Nam igni ab eis est crematum, & irremediabili malo est inuasum; ita vt nullum nostro nunc tempori reliquerint indicium. Nam sicut nobis Dominica vox testatur, Omne Regnum in se diuisum desolabitur: Ludouicus Rex Austrasiorum fines Francorum iniustè inuasit contra fratres suos (consobrinos intellige:) & facta

Ex Vita S. Rumoldi ante plures annos scripta.

Inter decem & octo annorum vastitates, S. Rumoldi Ecclesia tamen semper illæsa.

Ex Vita S. Gudilæ.

Corpus S. Gudilæ propter Nortmannos transfertur ad Capræmontem.

facta pactione inter eos, datisque sacramentis, cùm reuerteretur, Nortmannis, qui erant progressi vsq; Carbonariam, in loco qui dicitur Thimnim, obuiauit supradictus Rex, qui Austrasiis imperauerat: cum quibus absque mora conflixit, & Deo propitiante, ex eis maximam partem gladio strauit; reliqui in fugam dilapsi in fisco regio se cōmuniunt; deinde noctu diffugiunt, & ad classem gressum dirigunt. Posteà Walam fluuium ingressi, in Niumago ad regium Palatium applicuerunt, ibiq; castra posuerunt. Et post multa: Igitur post tanta & talia Regni flagitia, recedentibus paganis, beatæ Gudilæ corpus ad præscriptum Cœnobium, ab Danis iam in nihilum redactum, rediit. Quod quamquam hostium irruptione, suique destructione vilesceret, beatæ tamen Virginis corpus ibidem seruabatur, eaque reuerentia, qua loci eiusdem valuit paupertas, venerabatur. Sic ibi.

Nota: etiã huius Auctoris Germanicus mansisse innasit fines filiorum Balbi.

S Gudila corpus refertur in suum locũ etsi desolatum.

CAROLVS SIMPLEX REX

FRATER PRÆCEDENTIVM,

XIV. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis quadraginta quinque.

CAPVT quadragesimum secundum libri quinti apud Aimoïnum facit Carolum hunc nepotem præcedentis Carlomanni ex filio Ludouico quodam, cui prænomen fuerit Nil faciens. Sed cùm Auctor illius capitis addit (sicut à maioribus accepimus) ostendit se longè posteriorem Aimoïno fuisse, quem certum est his ipsis temporibus, & priùs etiam vixisse. Et prorsus fabulosum est quod ille vult: nam extat Diploma insigne huius Caroli, quòd suo loco recensebimus, inscriptum anno Christi 894. qui sit annus Caroli secundus. Quod quidem Diploma, consonans simul cum eo quod Sigebertus testatur eum creatum Regem duodennem anno 892. planè conuincit eum natum fuisse anno 880. postumum Ludouici Balbi, quod ex eodem Sigeberto suprà quoque annotauimus; vt demiter, vnde hæc fabula nata, & tam grauis Scriptoris libris (Aimoïni dico) irrepserit. Certè (vt hæc prorsus disiiciam) etiam ab ipsius Caroli Calui natiuitate progredien-

Refellitur fabula attexta historia Aimoini:

Primùm ex certo Diplomate & Sigeberto.

do, quæ fuit non ante annum Christi 820. necesse foret vt Caluus Balbum, & hic Carlomannum, & Carlomannus Ludouicum fictum, & Ludouicus Carolum Simplicem singuli ætatis suæ anno decimo quinto, vel citiùs procreassent. Quod quidem etsi quis vel fingere vellet, præterea obstat, quod certum est ex Aimoïno suprà à nobis annotatum, Carlomanno primùm anno Christi octingentesimo septuagesimo octauo filiam Bosonis fuisse desponsam; ex quo matrimonio natus fictus ille Ludouicus, mox post biennium, aut vix biennis Carolum procreasset. Vide quò trahant fabulæ. Carolus itaque cognominatus Simplex (credo ob id quòd nomine magis quàm re, & dudum etiam vix nomine, imperarit) mortuo fratre Carolomanno, anno, vt ostendimus, octingentesimo octogesimo quarto, annos Regni sui numerare incipit, primùm sub tutore Carolo Crasso Imperatore consobrino; nempe cum mortuo Carolomanno, Franci propter continuas Nortmannorum incursiones in Regnum, vti Reginonis verbis retulimus, inuitarũt. De Carolo hoc Crasso, ista habet idem Regino ad annum sequentem, qui est

Deinde aliis quoque firmissimis argumentis.

Primus tutor Caroli Simplicis Carolus Crassus Imp.

885 Christi nati 885. Hugo (Lotharij filius ex pellice, de quo aliquoties suprà) rebellare disponens contra Imperatorem, Legatos ad Godefridum in Frisiam occultè dirigit, quatenus Regnum paternum euindicare armis posset; & si id eius industria effectum obtineret, medietatem Regni pollicetur. Godefridus Gerolfum & Galdolfum Comites Frisonum Legatos ad Cæsarem dirigit, mandatque Confluentem, Andernachum, Surícham sibi largiatur, eò quòd terra quam perceperat, minimè vini ferax esset. Quorum callida machinamenta cùm persensisset Imperator, responso suspensos absoluit, asserens per suos Missos ea responsa redditurum, quæ sibi & eidem Godefrido essent conuenientia. Posthæc autem Henricum (Ducem) mittit Imperator, & vt fraus occultaretur, cum eo Willibertum Episcopum Coloniæ, qui cum præfato Episcopo mox in Batuam proficiscitur. Godefridus verò, audito eorum aduentu, illis obuiàm procedit, ad locum qui dicitur Herispich, in quo Rheni fluenta & Wali ex vno se alueo resoluunt, & ab inuicẽ longiùs recedentes Batuam prouinciam suo gurgite cingunt. Hanc insulam ingredientes Episcopus & Comes (ab alijs dictus Dux) multa à Godefrido audiunt, multa ex parte Imperatoris respondent. Dies ad occasum vergit; soluto colloquio insulã excedunt, hospitia repetunt in crastinum reuersuri. Henricus Episcopum hortatur, vt die subsequenti Gislam vxorem Godefridi extra insulam euocaret, eamque ad pacis studium reuocare satageret; interim ipse cum Godefrido causam Eberhardi Comitis agitaret. Persuadet eidem Eberhardo, vt de iniustitia quam patiebatur, in medio adsurgens, se proclamaret; & cùm à ferocis & barbaræ gentis homine contumeliosius

Hugo Lotharingia inhians, Godefridum Nortmannum in partes suas trahit.

Mittuntur ad Godefridum Legati ab Imperatore.

Multa arte contra Barbarum vtuntur.

CAROLVS SIMPLEX LOTH.REX, XIV. BRAB.PRINC.

ſius verbum ſibi eſſet prolatum, abſque mora, euaginato gladio eum ſummo anniſu in capite percutit. Quid plura? Ab Ebarherdo primò percuſſus, & à ſatellitibus Henrici confoſſus Godofridus moritur, omneſque Nortmanni, qui in Batua reperti ſunt, trucidantur. Ita Regino. Sigebertus, licet vno anno ſeriùs quàm oporteat, in hunc modum: Hug filius Lotharij ex Waldrada pellice, paternum Lotharingiæ Regnum rebellando aſſequi ſperans, Godefrido Nortmannorum, cui ſoror ſua Giſla nupſerat, medietate affectati Regni promiſſa perſuadet: (planeque, vt apud Reginonem, niſi quod breuiùs.) Et concludit: Godefridus cum ſuis perimitur, nec multò pòſt etiam Hug ab Henrico excæcatur, & nouiſſimè in Monachum Prumiæ attondetur. Hæc Sigebertus. Porrò anno ſequenti, qui fuit Chriſti 886. Nortmanni à Sanno fluuio exeunt, & rurſus in Regno Lotharij reuertentes, in loco qui dicitur Louen caſtra ſedeſque ſtatuunt, ſcilicet in confinio vtriuſque Regni, & continuis eiuſdē Regni infeſtationibus vtraque Regna fatigant. Ita prorſus Regino. Et videri poſſent hæc oſcitanter poſita, quòd eadem verba etiam legantur ſuperiùs ad annum 884. Sed mirum videri non debet, prædones facilè caſtra mutaſſe, ſubinde etiam eadem repetiiſſe. Certè Regino, qui hæc ſcripſit, quaſi oculis eadem ſpectauit, vt paulò pòſt ad annum 892. liquebit. Et Sigebertus ſimiliter idem iſtud bis commemorat, biennio itidem diſtinctum. Qui quidem Nortmanni, anno proximo qui eſt

Tandem Godefridus cum omnibus Nortmannis in Batua trucidantur.

Hugo auctor mali excæcatus in Monaſterium retruditur.

886

Rurſum Nortmanni iuxta Louen caſtrametantur.

887 Chriſti 887. à Louen recedentes (verba ſunt eiuſdem Reginonis) Sequanam ingrediuntur, Pariſijſque applicantes caſtra ponunt, & ciuitatem obſidione claudunt. Quare Imperator perluſtrans Galliarum populos cum immenſo exercitu venit, ibique aduerſus hoſtes caſtra poſuit, ſed nil dignum Imperatoria maieſtate geſſit. In eodem verò loco, ad extremum, conceſſis terris & regionibus quæ vltra Sequanam erant, Nortmannis ad deprædandum, eò quòd incolæ illarum ſibi obtemperare nollent, in Alemanniam receſſit. Et primò quidem Luiduardum Epiſcopum Vercellenſem, vnicum conſiliarium, obiecto adulterij crimine cum dedecore repulit. Deinde coniugem ſuam Richardem pro eadem re in concionem vocat; & quamuis multa innocentiæ eius eſſent prolata argumenta, quæ Regino prolixè commemorat, tamen à ſe eam repulit. Ea, acto diſſidio, in Monaſterium, quod in proprietate ſua conſtruxerat, Deo famulatura receſſit. Quibus ita geſtis, Imperator (Carolus dictus Craſſus) corpore & animo cœpit ægrotare. Menſe itaque Nouembri Triburias venit, ibique Conuentum generalem conuocat. Vbi cernentes Optimates, non modò vires corporis, verùm etiā animi ſenſus ab eo diffugere, Arnolphum filium Carolomanni (fratris eius) vltrò in Regnum attrahunt: & ſubitò, facta conſpiratione, ab Imperatore deficientes, ad prædi-

Craſſus in Gallia nil dignum contra Nortmannos egit; quin etiam regiones vltra Sequanam eis conceſſit.

Idem corpore & animo deficiens, Imperio priuatur, ſubrogato Arnulpho.

prædictum virum certatim transeunt, ita vt in triduo vix aliquis remaneret, qui ei saltem officia humanitatis impenderet; cibus tamen & potus ex Luidperti Episcopi sumptibus administrabatur. Erat res æstimatione sortis humanæ rerum varietate miranda. Concessit autem Arnolphus Rex nonnullos fiscos in Alemannia, vnde ei alimonia præberetur; ipse verò, compositis in Francia feliciter rebus, in Baioariam reuertitur. Hæc Regino; & pergit ad annum sequentem: Carolus Imperator, tertius huius nominis, obiit pridie Idus Ianuarij, sepultusque est in Augea. Intereà Galliarum populi cum consensu Arnulphi * Oddonem Ducem filium Ruperti, Regem super se creant, qui Rempublicam viriliter texit, & contra assiduas deprędationes Nortmannorum indefessus propugnator extitit. Sic Regino. Sigebertus ad annum sequentem hoc modo: Franci, neglecto Carolo Ludouici Balbi puero, Regem sibi præficiunt Odonem filium * Roberti Ducis, qui à Nortmannis occisus fuerat. Ita ille. Sed quid? an hoc verum, quòd dicit neglectum Carolum puerum? Caput illud 42. lib. 5. Aimoïno (vt suprà docuimus) adiectum, dicit Odonem hunc, licet Saxonici generis, paruulo semper extitisse fidelem; quod pro parte credo. Sed dum etiam ipse eum vnctum dicit Regem à Galterio Episcopo, certè eatenus paruulum satis neglexisse quoque indicat. Intereà anno proximo, qui est Christi 889. Nortmanni à Senonica vrbe recedentes, denuò Parisios repetunt, & inde repulsi per Matronem fluuium Trecas Vrbem incendunt, & vsque Viridunum & Tullum vrbes cuncta depopulantur. Eodem quoque anno gens Hungarorum ferocissima à Scythicis Regnis, & à paludibus quas Tanais sua refusione in immensum porrigit, egressa est. Sub idem tempus Arnolphus Rex concessit Zuendebolch (Duci * Mahatensium) Ducatum quoque Boëmensium, eò quòd illi, antequam in Regni fastigio subleuaretur, familiaritatis gratia fuerit connexus: denique filium eius (Arnulphi intellige) quem ex pellice susceperat, à sacro Fonte leuauit, eumque ex nomine suo Zuendebolch appellari fecit. Verùm (vt idem Regino pergit narrare ad annum sequentem, & Sigebertus confirmat, licet biennio tardiùs quàm oporteat) Arnolphus hoc modo Zuendebaldo Ducatum Boëmorum addens, & Boëmanos sibi infestos fecit, & Zuendebaldo per adiectionem potentiæ materiam contra se rebellandi dedit. Ad quem debellandum, cùm ipse non sufficeret, gentem Hungarorum Deo inimicam Regno immisit, eorumque auxilio Zuendebaldum tributarium fecit. Verba sunt Sigeberti biennio pòst; sed ad hunc annum ex auctoritate Reginonis & aliorum reuocanda. Dissidet scilicet hîc iam per aliquot annorum decursum Sigebertus à Reginone, atque adeò aliquoties

Heu, quàm incerta sors humana!

888

A Francis sublimatur Rex Oddo seu Otto.

* Ottonem

* *Nẽpe eius Rutberti seu Roberti, de quo suprà ad annũ 867. in Lothario Secundo.*

889

Nortmanni iterùm Gallias incursant, & variè populantur.

* Morauiæ

Ex re parua magnum postea malum.

890

Dissident in annis Sigebertus & Regino, sed magis Reginoni fidendum.

etiam triennio & ampliùs, ita vt victoriam illam insignem Arnulphi contra Nortmannos iuxta Louanium, quam cum Reginone ponemus anno nonagesimo primo supra octingentesimum, Sigebertus demum ponat nonagesimo quinto. Sed cùm Regino, secundo ab hinc anno ostendat se hæc oculis spectasse, & Sigebertus ducentis annis tardiùs scripserit, non putamus hìc à Reginonis calculo recedendum.

Exclamat Luitprandus contra Arnulphũ Imp.

Exclamat contra prædictum Arnulphi facinus Luitprandus huius sæculi Scriptor: O cæcam Arnulphi regnandi cupiditatem! ô infelicem amarumque diem! vnius homuncionis deiectio, nempe Zuentbaldi, quem aduersarium patiebatur, fit totius Europæ contritio. Hæc ille. Intereà anno se-
891 quenti (qui numeratur Christi octingentesimus nonagesimus primus) Nortmanni duobus continuis prœliis in Britannia grauiter attriti, in Regnum Lotharij classem transferunt (Regino loquitur) & castra metati prædas exercent.

Arnulphus cõtra Nortmannos ducit.

Contra quos Arnolphus Rex exercitum dirigit; iubetque super Mosam tentoria figere. Sed antequam exercitus in vnum colligeretur, Nortmanni superiora tenentes circa Leodium Mosam transierunt, & in siluis & paludibus Aquis palario contiguis disperguntur. Sed ingrauato prœlio, Christianorum exercitus, peccatis facientibus, heu,

Primo conflictu Nortmanni vincunt.

proh dolor! terga vertit. Nortmanni, patrata victoria, castra diuitijs omnibus referta inuadunt, & trucidatis quos in bello ceperant, onerati præda ad classem reuertuntur. Fuit hæc cædes facta 6. Kalend. Iulij. Dum hæc aguntur, Arnolphus Rex in Baioariorum extremitatibus morabatur, insolentiam Sclauorum reprimens. Cui cùm nuntiata esset suorum strages, congregato exercitu, mox Rheno transmisso, circa littora Mosæ castra statuit. Interiectis diebus Nortmanni ex superiori pugna elati, cum omni virtute ad deprædandum proficiscuntur; contra quos Rex cum expeditis ad pugnam procedit. Illi cernentes acies propinquare, super fluuium qui Thilia dicitur, (Dilia est Louanium interfluens, quod mox clariùs patebit) ligno & terræ congerie more solito se communiunt, & cachinnis & exprobrationibus agmina lacessunt.

Vincunt demum Christiani iuxta Louanium, vt ex hostibus vix vnus superesset.

Rex felle commotus exercitum iubet descendere, & pedestri congressione cum aduersariis decertare. Qui dicto citiùs ab equis desilientes, clamore exhortationis dato, præsidium inimicorum irrumpunt, & Deo vires cælitus administrante, eos vsque ad internecionem ferro cædunt, ita vt ex innumerabili multitudine vix residuus esset, qui ad classem aduersum nuntium reportaret. Rebus feliciter gestis Arnulphus in Baioariam reuertitur. Ita Regino. In Annalibus Fuldensibus locus etiam pressiùs exprimitur hunc

Testimonia varia dictæ victoriæ.

in modum: Nortmanni deuastata ex maxima parte Regni Lotharici regione, prope fluuium Clyla, loco qui dicitur Louonnium (Dylam & Louanium intellige) sepibus more eorum munitione septa, securi consederunt.

runt. Sic ibi; vbi deinde & reliqua attexuntur, quæ iam narrauimus. Exclamat in hanc victoriam Helmoldus ante annos quadringentos: Bellum cælitus administratum est; siquidem centum millibus Paganorum prostratis, vix vnus de Christianis cecidisse repertus est. Auentinus tantùm habet nonaginta millia; additq́; , ob eam victoriam eodem in loco Kalendis Septembris Arnulphum cum exercitu supplicatum iuisse. Atque hæc prima occasio solemnis illius Supplicationis Louaniensis semper prima Dominica Septembris, Molano etiam ex Archiuis Louaniensium attestante. Ceterùm anno proximo, qui est Christi 892. mense Februario, Nortmanni qui ad naues remanserant, (verba sunt Reginonis) Mosam transeuntes, Ribuariorum pagum ingressi, peruenerunt vsque Bonnam: atque inde digressi, occupauerunt villam Landolfes-dorp; vbi occurrit eis exercitus Christianorum, sed nihil dignum egit. Nocte enim superueniente, recesserunt Nortmanni à iam dicta villa, & formidantes hostilem impetum, siluas semper tenentes, exercitum verò à læua post tergum relinquentes, ad Prumiam Monasterium dirigebant; ipsisque iam irruentibus Abbas & congregatio Fratrum vix fuga dilapsi sunt. At Nortmanni omnia depopulati sunt. Inde verò exeuntes, Arduennam intrant, vbi quoddam castrum in quodam præeminenti monte nouiter constructum absque mora expugnant; interfectis omnibus cum ingenti præda ad classem redeunt, oneratisque nauibus cum omnibus copiis transmarinas repetunt regiones. Per id tempus Farabertus Abbas Prumiensis curam pastoralem sua sponte per concessum Regis deposuit; & ego (nota ætatem Scriptoris) quamuis indignus, per electionem Fratrum in regimine successi; in quo tamen non diutiùs immoratus, æmulis agentibus, Richarium fratrem Gerhardi & Matfridi, inuidiosum negotij mei successorem sustinui. Atque hæc de retroactis causis, transcursisque temporibus, nam de modernis tacere disposuimus: sed ne hæc tamen per omnia intacta præteriisse culpemur, res tantùm gestas ex parte summatim annotare curabimus. Igitur anno suprà memorato mense Iulio Walgharius Comes, nepos * Oddonis Regis aduersus eumdem Regem rebellionis arma leuauit. Quare Otto, omnibus primoribus adiudicantibus, eumdem Walgharium decollari iussit, eò quòd in conuentu publico contra Regem & dominum suum gladium euaginasset. Et post hæc Otto in Aquitaniam proficiscitur contra Ramnolphum, & fratrem eius Gozbertum, Ebulonem Abbatem de S. Dionysio, & alios nonnullos qui eius imperiis obtemperare renuebant. Item eodem anno mense Septembri Megingandus Comes, nepos supradicti Ottonis Regis, dolo interfectus est ab Albetico & socijs eius in Monasterio S. Xysti, quod vocatur Sotila; cuius corpus Treuerim deportatum apud S. Maximinum

Cæsa (vt minimum) nonaginta Nortmannorum millia

892

Nortmanni, qui ad naues remanserant, nihilominus alia populantur.

En quare multum Reginonis Chronico fidamus.

*Ottonis

Oddo Rex se de hostibus vlciscitur.

Megingandus Comes nepos Oddonis dolo interfectus.

num est sepultum. Tunc Arnolphus (Germaniæ Rex) Zundibolcho filio honores Megingandi Comitis ex parte largitur. Porrò Ottone Rege in Aquitania commorante, Francorum Principes ex permaxima parte ab eo deficiunt, & agentibus Fulcone Archiepiscopo, Heriberto & Pipino Comitibus, in Rhemorũ ciuitate Carolus Ludouici Balbi ex Adelheide Regina ñatus, in Regnum eleuatur. Hæc Regino. Sigebertus pro iure Caroli posteriora illa sic pleniùs effert: Oddone Rege per consilium Francorum in Aquitania demorante, Franci puerum Carolum duodennem Ludouici Balbi filium in Regnum paternum reuocant, & Rhemis à Fulcone Archiepiscopo in Regem benedici faciunt, & oritur longa cõcertatio inter eum & Oddonem. Ita Sigebertus biennio pòst. Sed cùm etiam is ipse Carolum tantùm faciat duodennem, meritò ea huic anno

Reiecto Oddone, Franci Carolum Simplicem duodennem Regem consecrant.

893 adscribimus. At verò anno sequenti, qui est Christi 893. Arnolphus Rex Baioariam egressus, Francfurt venit (verba sunt Reginonis) & Rhenum trãsiens, ciuitates quę in Regno Lotharij sunt, ex maxima parte circumiuit: in quo itinere ingentia dona illi ab Episcopis oblata sunt. Interim Otto, compositis rebus in Aquitania, in Franciam reuertitur, & cum Rodeberto fratre Carolum fugat, defectoresque persequitur. Quare Carolus vires Ottonis ferre non valens, patrocinia Arnolphi exposcit. Æstiuo siquidem tempore iam dictus Rex Conuentum publicum Wormatiæ celebrauit; vbi Carolus venit, & Arnolphum magnis muneribus sibi conciliat, Regnumque quod vsurpauerat (ita Auctor, sed an rectè, dicemus mox) ex eius manu percepit. Iussum est etiam, vt Episcopi & Comites qui circa Mosam residebant, illi auxilium ferrent. Sed neutrum horum illi quidquam profuit. Denique Otto Rex audiens, cum exercitu super ripam Axani fluminis sedit, & copias Arnolphi intrare in Regnum nullatenus permisit. Sic Duces Arnolphi ad propria reuersi sunt, Carolus autem in Burgundiam secessit, & Ottone Parisios reuertente, rursus Regni fines occupat, & Ottonis fideles insectatur: sicque alternatim ex vtraque parte multi pereunt; ingens malitia, innumerabiles rapinæ & assiduæ prædæ fiunt. Hæc nec plura eo anno Regino: qui quàm imprudenter dicat Regnum à Carolo vsurpatum, patet; tum quòd ipse etiam anno præcedenti eum ponat legitimum Ludouici Balbi heredem, eoque titulo à Francis solemni ritu in Regnum eleuatum (quod & clariùs ex-

Otto, fugato Carolo, desertores persequitur.

Frustrà Carolus auxilium ab Imp. Arnulpho expectat.

Nihilominùs strenuè Oddoni resistit.

894 pressit Sigebertus, dicens eum in paternum Regnum reuocatum) tum quòd exstet in signe Diploma anno proximo, qui est Christi 894. Ecclesiæ Leodiensi ab hoc Carolo tamquam Lotharingiæ inferioris (in qua & Brabantia) Principe concessum, & est vt sequitur: Carolus misericordia " Dei Rex. Si iustitiam verè diligimus, & aures nostræ pietatis iustis ac- " commodare petitionibus certamus, morem, vt decet, Regium frequen- "

Diploma Simplicis datum Ecclesiæ Leodiensi.

tamus,

„ tamus, & ex hoc, in futuro remunerari omnino credimus. Quapropter
„ notum esse volumus omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, tam præ-
„ sentibus quàm & futuris, quoniam nostræ genua serenitatis adiens Do-
„ minus Franco venerabilis Episcopus, reclamauit se de quibusdam rebus
„ de fisco, scilicet Arceias in pago Portunensi sito, quas etiam ab Eua
„ Chunradi quondam muliere, per precariam acceperat, quòd vi atque
„ violentia sibi ac Ecclesiæ suæ fuissent ablatæ. Quod ergo vt verum com- *Obserua phrasim prisca pietatis.*
„ perimus, ob Dei amorem & S. Lamberti, remediumque animæ nostræ,
„ perque deprecationem charissimæ & venerabilis genitricis Adeleydis &
„ Domini Fulconis Rhemorum Archiepiscopi, præceptum nostræ aucto-
„ ritatis & hoc fieri, & ei dari iussimus; per quod iubemus atque præcipi-
„ mus, vt nemini mortalium liceat quoquo modo ab eo, vel ab Ecclesia
„ sua, successoribusque suis, prędictas res cum omni integritate, veluti con-
„ tinetur in præfata precaria; quæ ab hodierna die & deinceps habeant, te-
„ neant, possideant, vel quidquid exinde facere voluerint, liberam ac fir-
„ missimam de omnibus, sicut de alijs suę Ecclesię rebus, habeant potesta-
„ tem faciendi. Et vt hæc nostræ auctoritatis largitio per successura anno-
„ rum curricula, rata & inconuulsa permaneat, manu propria eam subter- *Sigillum Caroli gloriosissimi Regis*
„ firmauimus, & annuli nostri impressione insigniri iussimus.
„ Raubertus Notarius advicem Ausberiei Cancellarij recognouit.
„ Datum anno Incarnationis Dominicæ octingentesimo nonagesimo
„ quarto: anno quoque regnante Carolo secundo, Indictione duodecima,
„ sexto Kal. Octobris. Actum Attini exco. Sic Diploma, Tomo 1. Rerum
Leodiensium fol. 161. dignum (vt liquet) quod à nobis integrum descri-
beretur. Ad hunc annũ Regino nulla Franciea vel Lotharingica adscri-
bit, sed prolixè tantùm narrat alias Arnolphi expeditiones: quarum præ-
cipuam his verbis breuiter complectitur Sigebertus, licet tardiùs quàm *Arnulphus Imperator mittit filium Zuendeboldum in Italiam.*
oporteat: Amulphus, inquit, Rex à Berengario Italico interpellatus ad
auxilium sui contra Widonem (erat is alius Italiæ Rex) Zuendebaldum
filium suum cum exercitu in Italiam misit. Sed Wido viriliter agens, &
primores exercitus donis corrumpens, eos inefficaces redire fecit. Sed *Item ipse illuc proficiscitur.*
posteà ipse Arnulphus Longobardiam ingressus * Pergamum vrbem *Parmam
armis capit: cuius Comitem Ambrosium ante portam vrbis suspen-
dens, ceteris vrbibus terrore incusso, ad obsequium suum omnes addu-
xit. Hæc Sigebertus. Porrò anno octingentesimo nonagesimo quinto
Synodus magna celebrata est apud Triburias contra plerosque sæcula-
res, qui auctoritatem Episcopalem imminuere tentabant. Ita Regino, & 895
prolixè de his differit; ac deinde: Post hæc, inquit, Amolphus (Rex) Wor-
matiã venit, ibique Optimatibus ex omnibus Regnis suæ ditioni subie-
ctis sibi occurrentibus, Conuentum publicum celebrauit; in quo, assen-
tienti-

Præficit filium Zuendibolch Regno Lotharij.

** Oddo*

tientibus atque collaudantibus omnibus Zuendibolch filiũ. Regno Lotharij præfecit. Ita ille: sed an iure, contempto Carolo filio Balbi, aliquoties à nobis est disputatum; imò ostensum, iniuria id factum. Et in eodem Placito (verba sunt eiusdem Reginonis) * Otto Rex cum magnis muneribus ad Arnolphum venit, à quo honorificè susceptus est, omnibusque impetratis pro quibus venerat, reuersus est. Et eodem anno Zuendibolch collecto immenso exercitu, quasi Carolo aduersus Ottonem auxilium laturus, Lugdunum deprædatur. Hæc Regino. Sigebertus, licet seriùs suo more, hoc modo breuiter narrat: Arnulphus Rex Zuendebaldum filium suum ex concubina facit Regem Lotharienſium. Sic ille. Anno 896. Arnolphus secundò Italiam ingressus Romam venit, & vrbem Romanam cum consensu summi Pontificis armis cepit. Arnolphus autem ciuitatem ingressus, à Formoso Apostolicæ Sedis Præsule magno honore susceptus, ante Confessionem S. Petri coronatus, Imperator creatus est. Sic Regino. Luitprandus eiusdem sæculi Scriptor hoc modo narrat: Hoc in tempore Formosus Papa religiosus à Romanis vehementer afflictabatur, cuius & hortatu Rex Arnulfus Romam aduenerat. In cuius ingressu, vlciscendo Papæ iniurias, multos Romanorum Principes decollari præcepit. Hæc ille. At verò inde reuertens Arnolphus, paralysi morbo grauatur, ex qua infirmitate diu languescit. Eodem anno Lampertus filius Guidonis, de quo superiùs, vita decedit, & Ludouicus filius Bosonis à Longobardis inuitatus à Prouincia egressus, Italiam intrat. Ista

Zuendibolch deprædatur Lugdunũ.

896

Imp. Romam ingressus, vlciscitur Papæ iniurias.

897 Regino hoc anno, nec vlla speciatim Francica. Annus sequens apud Reginonem non habet nisi minuta quædam & peculiaria tractus Prumiensis; quare ex Baronio quædam ei adscribemus, ne vacet. Anno, inquit, 897. post Formosum Bonifacius inuadens Sedem, tenuit dies quindecim, non numerandus inter Pontifices, vtpote qui damnatus fuit in Romana Synodo sub Ioanne Nono, homo nefarius, iam anteà bis gradu depositus. Aduersus quem Stephanus, nihilo melior, insurgens, eo pulso Sedem occupauit. Quæ omnia per vim & metum extorta, maximam irrogarunt ignominiam S. R. Ecclesiæ. Sed quòd intrusorum Pontificum aliqui vt Pontifices posteà recepti inueniantur, alij verò penitus abrogati, id inde euenit, quòd illi quamuis tyrannicè Sedem adepti, tamen posteà etiam legitimè sint electi legitimis cærimoniis; accedente scilicet consensu Cleri, satius esse existimantis, eos qualescumque tolerandos, quàm Ecclesiam schismate conscindendam, maximè quòd etsi deforme, non tamen omnino insanũ caput ab ijs Ecclesiæ sit appositum, sed quod fide Catholica semper sibi constiterit. Hæc Baronius. Certè constat de hoc Stephano ex Frodoardo, grauissimo huius æui Scriptore, l. 4. Hist. Rhemens. c. 4. & 6. magnam intercurrisse literarũ consuetudinem inter ipsum Stepha-

Sedes Romana varios patitur inuasores.

Ex iis tamen nonnulli posteà vt legitimi sunt recepti, & quare.

Stephanum & Fulconé maximi nominis Rhemensiũ Archiepiscopum. Atque adeò cùm Fulco ad eum scripsisset de sua erga Sedem Romanam deuotione, inuitat eum Stephanus ad Synodum Rauennæ celebrãdam. Cui respondens Fulco, significat quoq; Odonem & Carolum Reges in pacis tandem concordia, se studente, connexos; aitque, si ab Odone Rege licentiam impetrare valuerit, se Romam aditurum. Sed obtinuit posteà idem Fulco ab eodem Stephano, vt quoniam vocatus ad Synodum ob bellorum fragores præsens adesse minimè posset, id per Legatos expleret. Hæc omnia ex Frodoardo. Vide etiam plura, totamque de Formoso Papa historiam infrà in Sergio ad annum 906. Sed ecce pax inter Odonem & Carolum facta mox iterùm rupta est, siue fine anni præsentis, siue initio proximi 898. Qua occasione, diffisus suis viribus Carolus, voluit cum Normannis fœdus inire; de quo eum grauissima epistola, teste eodem Frodoardo, castigat dictus Fulco Archiepiscopus, vbi hæc inter cetera: Quis enim, inquit, qui vobis sicut oportet fidelis est, non expauescat vos inimicorum Dei amicitiam velle? Nihil enim distat vtrum quis se Paganis societ, an abnegato Deo, idola adoret. Nam si, vt ait Apostolus, bonos mores colloquia mala corrumpunt, quãtò magis corrumpitur castitas animæ Christianæ, inimicorum ex consilijs & societate? Vnde & meritò Prophetica illa vox ad vos dirigitur, quę quondam ad Regem Israël similia facientem directa est, Quia impio præbes auxilium, & his qui oderunt Deum amicitia iungeris. Et post multa concludens: Sciatis enim quia si hoc feceritis, numquam me fidelem habebitis, sed & quos vtcumque potuero à vestra fidelitate reuocabo, & cum omnibus Coëpiscopis meis vos & omnes vestros excommunicans, æterno anathemate condemnabo. Pro fidelitate, quam vobis seruo, hæc gemebundus scribo. Hæc ille: cuius monitis cùm Carolus acquieuisset, protinus auxilium illi præstitit Deus, Ottone aduersario sublato, de cuius morte ista Regino hoc eodem anno; & quomodo tunc ab omnibus pariter Carolus fuerit receptus: * Oddo, inquit, Rex ægritudine pulsatur, & mensis Ianuarij die tertio diem clausit extremum, & apud sanctum Dionysium cum debito honore sepulturæ mandatur. Principes autem in vnum congregati, pari consilio & voluntate Carolum super se constituunt. Sic Regino. Addit Sigebertus Odonem morientem etiam obtestatum Primores vt Carolum in Regno reciperent: idemque prosequitur Meierus prolixè. Hoc anno quoque Zuendibolch Reginarium Ducem sibi fidissimum, ait dictus Regino, nescio cuius instinctu, à se repulit. Qui adiuncto sibi Odocro Comite, & quibusdam alijs, in locum qui dicitur Durfos intrauit, ibique se communiuit. Quod cùm Zuendibolch cognouisset, adunato exercitu castrum expugnare conatus est; sed

Pax inter Odonem & Carolum, sed mox iterùm rupta.

898

Grauissimè dissuadet Fulco Episcopus fœdus cum Normannis.

2 Paral. 19

Imò liberrimè ob hoc minatur Regi.

* Otto.

Moritur Rex Oddo aduersarius Simplicis per annos decem.

Lotharingi etiam deserto Zuendibolch, Carlum ad se euocant.

ſed minimè valuit propter paludes & multiplices refuſiones, quas in prædicto loco Moſa fluuius facit. Ipſo ab obſidione recedente, ptæfati Comites Carolum adeunt, & eum cum exercitu in Regnum introducunt. Tunc Zundibolch, quãuis ſerò, intelligens ſe circumuentum, cum paucis fuga dilabitur. Carolus recto itinete Aquas venit, deinde Neumagum perrexit. Sed Zuendibolch ad Franconem (Leodienſium) Epiſcopum venit; intetcurrentibuſque Legatis pax firmatut, Carolus in ſuum Regnum regreditur: (intellige vt ſuprà ad annum 893. explicuimus.) Pet id tempus Eberhardus Dux filius Meginhatdi à Watgario Friſone filio Gerolfi, cùm venatum pergeret, dolo trucidatur. Hęc Regi-
899 no. Porrò anno ptoximo, qui eſt Chriſti 899. Zuendibolch, teſte eodem, colloquium habuit cum Optimatibus Arnolphi & Catoli & ſuis apud ſanctum Goatem; & non multò pòſt denuò cum exetcitu ad Durfos venit, & * multitudinem totis viribus expugnate molitur. Sed cùm minimè conatus eius proficetet, Epiſcopis iubet, vt Reginarium & Odacrum & ſocios eorum anathematizarent. Quod cùm illi recuſarent, multis exprobrationibus & contumeliis vtitur, & ſic ad propria rediit. Hoc anno Richarius Abbas Monaſterij Prumienſis conſtituitur. Qualiter autem erga me (Regino loquitur, de quo & ad annum 892.) actum ſit, idcircò hoc in loco notare diſtuli, ne forte perſecutionis meæ cauſas exaggerare videat. Circa confinia autem huius anni Arnulphus Imperator migrauit à ſæculo 3. Kalend. Decembris, ſepultuſque eſt honorificè in Odingis, vbi & patet eius tumulatus iacet. Ita Regino. Sigebertus addit, corroſum à vermibus. Certè & Cuſpinianus ſic habet: Petiit potione medica, machinatione vxoris hoſtis ſui Spoletani Reguli ipſi porrecta, virtute toxici, à vermibus, quos pediculos vocant, corroſus 3. Kalend. Decembris.

Zuendibolch fruſtrà armorum agit. * *munitionem*

Moritur Arnulphus Imp. vi toxici à vermibus corroſus.

900 & adſtipulatur quoque Luitprandus multis verbis: Quo mortuo, anno deinde Incarnationis Dominicę nongenteſimo, inter Zuendipoldum & Primotes Regni inexpiabilis oritur diſſenſio, propter aſſiduas rapinas, quæ in Regno fiebant (Regino loquitur) & quòd cum mulieribus & ignobilioribus Regni negotia diſponens, nobiliores quoſque deiiciebat. Certatim igitur ad Ludouicum (filium Arnulphi legitimum) tranſeunt, * eumque in Regnum introducunt, & in Theodonis villa, manibus datis, eius dominationi ſe ſubiiciunt. Sed Ludouico trans Rhenum eunte, Zuendipol incendiis ac rapinis cuncta deuaſtat. Quare Ludouicus in Regnum rurſus accerſitur, & non multò pòſt à Comitibus Stephano, Gerhardo & Matfrido circa Moſam idem Zuendipol in prælio interficitur Idibus Auguſti. Hæc Regino. Sigebertus huic anno etiam iſta adſcribit: Fulco, inquit, Rhemorum Archiepiſcopus perimitur à Winemaro ſatellite Balduini Flandrenſium Comitis, pro eo quòd Abbatiam S.Ve-

** nempe pars vna Lotharingorum: nam altera, vt vidimus, Simplicem recepit; de quo & vide Diploma ad annum 894.*

Zuendipol in prælio occiditur.

S. Vedasti Attrebatis à Carolo in beneficium acceperat, quam Balduinus iam per aliquot annos, quamuis nullo concedente, inuaserat. Ita ille; fateturque idem Meierus, quantumuis factum excusare conetur. Anno sequenti, qui est Christi 901. gens Hungarorum Longobardorum fines ingressa, crudeliter cuncta deuastat. Sic breuiter Regino. 901
Sigebertus, quamuis biennio serius quàm oporteat, in hunc modum paulò pleniùs: Vngarorum gens barbara, quæ quibusdam clusis remota, nec ad Meridianam, nec ad Occidentalem plagam exeundi anteà habuerat facultatem, per Arnulphum ruptis clusis emissa, quæ Arnulpho viuente, aliquantulum temperauerat rabiei suæ, modò, eo mortuo, per totam Galliam, Germaniam, Italiamque vt fera tempestas diffunditur. Hæc ille, nec plura ad hunc annum. Ad annum quoque proximum, non nisi quod superiorem Germaniam spectat, Regino commemorat vel Sigebertus, interseruntque simul annis aliquot sequentibus pauca Italica. Credere par est, Carolum nostrum Simplicem interea vtcumque quietè vixisse. Ea quæ ipsi commemorant (ne omnino anni vacent) hæc sunt: Anno Christi 902. inquit Regino, Adalbertus cum fratribus Adalhardo & Heinrico, collecta valida manu, aduersus Eberhardum, Gebelhardum & Rudolfum fratres, ex castro quod Babenberg dicitur prosiliens, ad pugnam processit; cuius impetum viriliter illi excipientes, ferro aciem irrumpunt. Heinricus interfectus, & Adalhardus captus, & postmodum decollatus est. Eberhardus etiam vulneribus confossus, paucis interiectis diebus & ipse moritur. Et anno sequenti: Adalbertus Rudolphum Episcopum de Wirtzburgensi Ecclesia fugat, res & possessiones præfatæ Ecclesiæ crudelissimè depopulatur, filios etiam Eberhardi simul cum matre vltra Sperthesbart secedere cogit. Et ad annum 904. Ludouicus filius Bosonis Berengarium de Italia expulit. Absoluto exercitu, cum perpaucis Veronam ingressus est. Sed Berengarius improuidum Ludouicum cepit, & captum luminibus priuauit. In mense Augusto hæc facta. Sic Regino: qui deinde prolixa narratione, Conradum patrem Conradi, qui post Ludouicum regnauit, anno sequenti dicit ab Adalberto, de quo suprà, in bello 3. Kalendas Martij cæsum: atque hinc celebrato apud Triburias Conuentu circa Iulium mensem, Adalbertum à Ludouico Imperatore Germaniæ vocatum, nec obedientem, primò esse obsessum, deinde captum, ac denique omnibus adiudicantibus capitalem suscepisse sententiam 5. Idus Septembris. Atque hîc finit Regino suum Chronicon. Sigebertus duobus distinctis annis sic: Conradus Comes pater Conradi, qui post Ludouicum regnauit, perimitur in bello à Comite Alberto. Et anno sequenti: Durat rebellio Alberti vnius ex

Hungari. vt fera tempestas, per totam Europam diffunduntur.

Etiã Principes Christiani variè inter se digladiantur in Germania.

903

Item in Italia.

905

Conradus pater Conradi, posteà Imperatoris, in bello perimitur.

Primoribus Austrasiorum contra Ludouicum Regem. Hæc Sigebertus. Sunt hæc tempora, inquit Baronius, inopia Scriptorum obscura, & tyrannide Sedem Apostolicam perturbantium tetra. Certè, vt Sigebertus inter alios annotat ad annum 902. & deinceps (sed de annis multæ tenebræ sunt) Papa Stephanus omnes ordinationes Formosi prædecessoris irritas decernit, & anno sequenti Theodorus, ac deinde Ioannes I X. (& rectiùs) easdem probat. Paulò pòst iterùm Sergius eas reiicit; quin, heu scelus! (testante præter Sigebertum etiam Luitprando eius æui Scriptore lib. 1. cap. 8.) Formosum è sepulchro extractum digitis truncat, & in Tiberim abiicit. Sed quàm impiè patrarit hæc Sergius (seu Stephanus potiùs, quod vult Baronius) docet idem Luitprandus his verbis: Formosum, inquit, dum à piscatoribus inuentus, & ad beati Petri Basilicam in loculo delatus est, Sanctorum quoque imagines eum venerabiliter salutarunt; hoc namque à religiosissimis Romanæ vrbis viris persæpè audiui. Sic ille. Sergium tamen hunc, quantumuis improbum, vel potiùs Deum per eum, curam adhuc adhibuisse integræ fidei conseruandæ, Gallicanos etiam Episcopos in eo Sedem Petri fuisse veneratos, patebit mox ad annum 909. Sed iam ad seriem redeamus. Anno Christi nongentesimo septimo Bauari cum Hungaris congressi multa cæde prostrati sunt: in qua congressione

Contentio turpis Romæ de ordinatis à Formoso Papa.

Nihilominùs Episcopi Galli fidẽ sibi integram venerantur.

907 Luitbaldus Dux occisus est, cui filius suus Arnolphus in Ducatu successit. Sic incipit Continuator Reginonis, vt nunc habetur. Nam Sigebertus demum ad annum nongentesimum vult Chronicon Reginonis finiri; atque adeò eadem illa de Alberto occiso, quæ iam ad annum nongentesimum quintum & vltimum habentur, & à nobis relata sunt, ipse non nisi ad annum decimum narrat: vt mirum non sit, dissidentibus olim & nunc toto quinquennio exemplaribus, multas hinc obscuritates esse natas. Sed collatis omnibus, meritò cedit Sigebertus in his calculo Reginonis qui nunc habetur. Ad annũ proximum hoc tantùm habet idem Continuator: Hungari iterùm terminos transgressi, Saxoniam & Thuringiam vastauerunt. Et ad annum insequentem 909.

Hungari Saxoniam & Thuringiam vastant.

909 Hungari Alemanniam ingressi sunt. Sic ille, nec plura. Hoc anno, teste Baronio ex Cod. Concil. celebratum est ab Heriueo Rhemorum Archiepiscopo Concilium in Gallia Suessione, de correctione morum, & Ecclesiastica disciplina restituenda, 15. capitibus statutis. Inter alia in fine 14. capitis, quam accepissent ab Apostolica Sede admonitionem de peruersa Orientalium doctrina, auctore Photio, negante Spiritum sanctum à Filio procedere, significant. Quo inprimis declaratur perseuerasse eos, qui quomodocumque præsidebant Romanæ Ecclesiæ, in Photij detestatione & anathemate. Sed & commendatur ex eadem re

Monentur Galli Episcopi Romã de Photio negante Spiritum sanctum à Filio procedere.

re modestia Gallicanorum Episcoporum erga Rom. Ecclesiam, dum minimè merita ista scribentis Sergij attendentes, ea tantùm quæ ab eo dicerentur considerantes, ipsius obediunt iussionibus, secundùm quod fuerunt olim admoniti à Christo discipuli de sedentibus super cathe- *Matth. 23.*
dram Moysi Scribis & Pharisæis, vt facerent quæ illi dicerent, & non quæ facerent. At verò anno proximo, qui fuit Christi 910. Franci in 910
confinio Bauariæ & Franciæ Hungaris congressi, miserabiliter aut victi aut fugati sunt. in quo prælio Gebelhardus Comes interiit, relictis duobus filiis suis adhuc pueris Vdone & Herimanno, qui posteà clari & nobiles in Francia extiterunt. Hæc Cōtinuator Reginonis. & ad annum sequentem: Ludouicus Rex filius Arnolphi obiit. Cui Cuntradus filius *Ludouicus Imp moritur, succeditq; Conradus.*
Cunradi ab Adalberto occisi, regali iam stirpe deficiente, in Regno successit. Ita ille. Sic & Onuphrius in Commentario: Ludouicus Rex filius Arnolphi Imperatoris obiit Ratisbonæ mense Decembri, & in eo Caroli Magni stirps in Germaniæ Regno defecit. Porrò anno Christi 912. Hungari iterùm, nullo resistente, Franciam & Thuringam va- 912
stauerunt. Et eodem anno Otto Dux Saxonum obiit, itemque Hatto *Iterùm Hungari Saxoniam & Thuringiam vastant.*
Archiepiscopus vir strenuus & prudens, cui Heringerus successit. Hæc tantùm Continuator Reginonis. (Fuit hic Hatto Archiepiscopus Moguntinus, qui Conradum Regem Aquisgrani consecrauit.) Et similiter hæc pauca tantùm habet idem Auctor ad annum proximum: Hiems 913
magna nimis. Hungari partes Alemanniæ vastauerunt, & iuxta In fluuium à Bauaris & Alemannis occisi sunt. Et eodem anno Euerhardus Episcopus Spirensis ab Erenhardo & Cunrado Comitibus cæcatus est; Otbertus quoque Strasburgensis Episcopus occiditur. Sic ille. Hoc anno Christi nongentesimo decimo tertio, Indictione prima, nona die mensis Maij habetur consignatum Diploma Raginerij Ducis Lotharingici pœnitentis. (Ducis scilicet militaris, eius credo cuius suprà ad annū 899. meminimus.) Hic scilicet cùm priùs Ecclesiastica bona sæpiùs deprædatus esset, tandem donatione amplissimi latifundij satisfaciens in fauorem Monasterij S. Matthiæ Treuirensis, hoc Diploma confecit, quo seipsum persecutorem ac prædonem aliquoties nominans, verè pœnitentis posteris reliquit exemplum. Ad hunc quoque annum pertinent *En verum pœnitentem.*
» quæ habet Dousa lib. 5. Annalium Hollandiæ, pag. 199. Itaque (inquit.)
» me eius sententiæ esse nondum pœnitet, vt indubitatè existimem, an-
» norum numerum (de initio Comitatus Hollandici sermo est) ad hoc
» exemplum in omnibus exemplaribus refingi, atque hoc modo tempo-
» rum rationem constitui, ac redintegrari deberi DCCCCXIII. pro
» altero illo, quod hodie omnia omnium populariu m nostrorum Chro-
» nica occupauit DCCCLXIII. Hæc ille, nongentesimum decimum
 ter-

Antagonista de initio Comitatus Hollandici, Dousa & Bockenbergius.

tertium, pro octingentesimo sexagesimo tertio reponens. Antagonista eius Bockenbergius in Libello cui titulus, Ad Dousiana Ludibria, pag. 33. (referens se ad Historiam suam, nondum, quod sciam, editam, sed à me tamen apud eum visam) ad prædicta respondens; Toto cælo (inquit, de se in tertia persona loquens) errare Dousam, ostendit Bockenbergius ad annum 863. vbi declarat, non à Carolo Simplice (quod voluit Dousa) sed à Caluo datam Theodorico Primo Hollandiæ Comiti Egmondam. Hæc & plura ibi Bockenbergius. Dicam liberè, & pro instituto breuiter (fortè aliàs prolixiùs:) Sicuti Dousa iustissimas habuit causas, vt ab inueterato illo errore resiliret, (cōfer etiam nostra superiùs ad annum 873. vbi tumultuarius adhuc Frisonum Dux; rursum 881. vbi, nullo repugnante, ostia Rheni in Walam fluuium ingrediuntur & egrediuntur Nortmanni; imò anno 884. ipsum etiam Kinheim non longè ab Egmonda) sicut, inquam, ex his tunc nullum adhuc Theodoricum Comitem Egmondæ præfuisse certò euincit Dousa, ita tamen quòd annum Christi 913. faciat eius Principatus seu Comitatus initium, non æquè probo. Nam præter alia, quæ paucis explicari non possunt, Hagano ille Comes, cuius in Diplomate Egmondano mentio est, & cuius occasione Dousa rectè ad tempora Simplicis non Calui illud pertinere docet, non ante annum vigesimum post nongentesimum aliquo loco apud Simplicem extitisse videtur. Legantur omnia apud Auctores ab hoc anno vsque ad dictum annum vigesimum, si quis fortè existimet non omnia huc facientia à nobis esse producta. Ego interim non nisi anno vigesimo tertio huius sæculi, initium huiusce Comitatus constituendum existimarem, (neminem tamen cogo) motus etiam quòd secundùm religiosam Bockenbergij allegationem (& confirmabitur quoque mox simili Diplomate ad annū 916.) Diploma Egmondanum datum ipse dicat Indictione vndecima, 7. Kalendas Iulias, anno trigesimo regnante Domno Carolo Rege * redintegrante vigesimo quinto. (Notetur phrasis.) Torquet quidem se Bockenbergius, vt annum illum faciat Incarnationis Dominicæ octingentesimum sexagesimum tertium, sicque Caluo suo accommodet. Sed frustrà laborat, vt intelliget facilè Lector, si eius coniecturas ad hos Annales nostros per singulos annos expenderit; & annus noster vigesimus tertius exactè est trigesimus regnantis Caroli Simplicis, & vigesimus quintus tantùm redintegrantis (scilicet post mortem Oddonis Regis, de quo suprà ad annum 898.) imò & Indictionis vndecimæ. Sed ad seriem reuertamur. Ad annum Christi 914. Continuator Reginonis hoc tantùm ponit: Salomon Episcopus captus est. Ac deinceps per annos quinque nihil. Sed commodè Sigebertus hoc ipso anno sic: Contra Conradum Regem

Dousa quidam parte satisfacit, quadam non.

Quin etiā decennio adhuc seriùs, videtur institutus Comitatus ille.

** nempe, ex quo integras Regni habenas acceperit.*

914

Regem potentiores Regni Principes rebellionem meditati, ſcilicet Arnoldus de Baioaria, Burchardus de Sueuia, Euerardus de Francia, Giſilbertus de Lotharingia, & horum omnium præcellentior Heinricus Dux de Saxonia & Thuringia, tam ſapiētia quàm fortitudine Regis ad gratiam eius reducuntur. Solus Arnoldus ad Vngaros cum vxore & filiis fugiens, vſque ad mortem Regis ibi manſit. Ita Sigebertus. Succedit annus 915. ad quem iſta Sigebertus: Ludouicus (Boſonis filius) Veronæ captus à Berengario in vrbem admiſſo, à cuſtodibus vrbis auro corruptis, oculis priuatur. Vngari quoque Berengario confœderati Alemanniam vaſtant, ſed à Baioariis & Alemannis grauiter cæduntur. Hoc anno tranſlatum fuit corpus beati Eugenij ad Monaſterium Bronienſe in diœceſi Leodienſi per ſanctum Gerardum dicti Monaſterij fundatorem & Abbatem, à Monaſterio S. Dionyſij in Francia. Iſta Sigebertus. Et anno ſequenti, qui eſt Chriſti 916. Carolus Rex Francorum Regnum Lotharingiæ recepit. Ita Sigebertus. ſed intellige Regnum illud integrum, Raginario illo, de quo ad annum 913. & fortè etiam pluribus perturbatoribus ad meliorem mentem adductis. Nam dudum eum apud Leodienſes ſe pro Principe eius tractus geſſiſſe, adſtruit tum Diploma ſuprà ad annum 894. à nobis poſitum, tum etiam alterum hoc ab eo anno ſuperiori Stephano Epiſcopo Leodienſi conceſſum.

Principes multi contra Conradum rebellantes eius prudentia pacantur.

915

Hungari Alemanniam vaſtant, ſed mox grauiter cæduntur.

916

Rurſum Diploma, docens Simplicem præfuiſſe noſtræ Lotharingiæ.

» Carolus diuina propitiante clementia Rex Francorum. Si Deum præ* omnibus habendo, in augmentandis ſuis Eccleſiis honoramus, noſtroſque fideles in ſuis rectis petitionibus libenter excipimus, diuina humanaque nobis ſimul conciliamus: quocircà omnium noſtrorum Fidelium comperiat ſolertia, quòd Dudo Virdunenſium Epiſcopus, Auginerus Marchio ſtrenuus, pariter etiam Robertus noſtræ Serenitatis Exequutor fideliſſimus, noſtram adierunt excellentiam, poſcentes prorſus, vti interuentu Stephani venerabilis Tungrorum Epiſcopi, noſtræ conſanguinitati affinis dilectiſſimi, partibus ſanctæ Dei Genitricis Mariæ, almique martyris Lamberti in proprium traderemus Foreſtem, quæ olim pertinuerat ad Tectis villam, quam conſtat in pago Luuienſi atque in Comitatu Sichardi ſitam; atque iſtis finibus circumquaque concluſam, à Wlfingi fago vſque in fluuium Ambleuam, inde ad Monaſterium Srabulaus, ſicque vadit ad, &c. & ſic reuertitur ad Wlfingi fagum. Horum itaque petitioni gratanter aſſenſum præbentes, egimus iuxta quod fuerant obnixè poſcentes, &c. Sigillum Caroli Regis glorioſiſſimi. (vt ſuprà 894.) Gonſuinus Notarius ad vicem Heriuei Archiepiſcopi ſummique Cancellarij recognouit. Datum octauo Kalend. Septembris, Indictione tertia, anno vigeſimo tertio, regnante Carolo Rege glorioſiſſimo, redintegrante decimo octauo . . . . . .

** an oculis?*

Stephanus Epiſcopus Leodienſis ex Regia ſtirpe

Actum Monasterio S. Arnulphi in Dei nomine feliciter. Amen. Sic " tomus I. Rerum Leodiensium pag. 169. Vbi miror non explicari illud

Phrasis rara explicata.

redintegrante. Nos illud iam interpretati sumus ad annum 913. scilicet post mortem Oddonis Regis ipsius riualis, qui obiit anno 898. à quo iste 915. vel 916. prorsus est decimus octauus, & Indictio simul respondet. Ad seriem redeo. Sigebertus annos aliquot sequentes sic breuiter

917 consignat: Anno 917. Vngari Alemanniam totam deuastantes vsque Fuldam perueniunt. Et anno proximo: Vngari per Alemanniam in Alsatiam, & vsque ad Lotharingiam perueniunt. Sic ille, nec plura habet quæ ad institutum nostrum faciant Continuator Reginonis, vel

919 quisquis alius quem vidimus. Annum 919. ornant iidem morte Cunradi Germanorum Regis: in hunc modum quidem Continuator Regi-

Moritur Conradus Rex Germanorum designato successore Henrico Saxone.

nonis: Conradus Rex obiit, vir per omnia mansuetus. Sed & Henricum Saxonum Ducem vt eligerent, iussit. Ita ille. Et Sigebertus totidem ferè verbis: Conradus Rex moriens coram Principibus regni, Regem designat Henricum filium Othonis Saxonum Ducis. Sic ille. Est hic Otho, de quo suprà ad annum 912. Eius filius (Henricus hic Germaniæ Rex) cognominatus est Auceps, nempe quòd in aucupio deprehensus, salutatus sit Rex. Hoc anno auspicatur Frodoardus presbyter Rhemensis, insignis huius sæculi Chronologus, suum Chronicon his verbis: Nortmanni omnem Britanniam in cornu Galliæ, in ora scilicet maritima sitam depopulantur, proterunt, atque delent, abductis, venditis, ceterisque cunctis eiectis Britonibus. Hæc ille. Et anno se-

920 quenti, qui est Christi 920. Principes Francorum rebellantes à Ca-

En Haganonem, cuius mentio in primo Diplomate Hollàdico.

rolo Rege, quòd Haganonem Comitem de mediocribus conaretur præ ceteris extollere, Herueus Archiepiscopus Rhemensis non sine magno labore vtcumque Carolo reconciliat. Ista Frodoardus. Vocatur is Hagano à nonnullis Comes Laudunensis. Sigebertus huic anno ista adscribit: Henricus Rex contra Arnoldum ab Hungaris regressum cum exercitu in Baioariam profectus, eum virtute & sapientia ad gra-

Robertus frater Oddonis Regis clàm contra Simplicem molitur.

tiam suam inflexit. Ac deinde confirmans dicta Frodoardi: Hoc etiam anno Robertus Dux frater Odonis Regis appetens Regnũ Francorum, contra Carolum inquietabat Franciam, eiusque instinctu omnes pænè Primores Franciæ aduersabantur Carolo. Sic ille. At verò anno Chri-

921 sti 921. Carolus Rex (verba sunt Frodoardi) in Regnum Lotharij abiit, receptisque per vim quibusdam Ricuini infidelis sui præsidiis, & facta pactione vsque ad Missam sancti Martini cum Heinrico Principe Transrhenensi, reuersus est in montem Lauduni. Interea Robertus Comes Nortmannos, qui Ligerim fluuium occupauerant, per quinque menses obsedit, acceptisque ab eis obsidibus, Britanniam quam vastauerant,

uerant, cùm Nannetico pago iis concessit, qui & Fidem Christi in-
ceperunt suscipere. Carolus verò iterùm pacem cum Heinrico firmat.
Hæc Frodoardus. Sigebertus ista habet: Stephano Leodicensium
Episcopo defuncto, Richarius vir Catholicus à Carolo per auctoritatē
Papæ Rom. ordinatur Episcopus, repudiato Hilduino, qui pecunia da-
ta Duci Gisleberto, ambiebat ab eo sibi dari Episcopatum. Hoc tem-
pore clarebat inter nobiles Lotharingiæ (sine dubio vbi nunc Braban-
tia Gallicana) sanctus Pater noster Guicbertus (Sigebertus loquitur)
qui nostrum, Gemmelacense scilicet, cœnobium fundauit. Sic ille. An-
no verò proximo, qui est Christi 922. (Frodoardo testante) Robertus 922
apud Calmiciacum, & Carolus circa Rhemis, heu! castra metati sunt;
vbi nonnullis occisis ex Lotharienfibus, vulneratisque plurimis, nox
prælium diremit. Audito denique quòd hi qui cum Rotberto erāt, Lau-
dunum captum haberent, copiis Rotberti quotidie crescentibus, & Ca-
roli decrescentibus, clàm tandem secedens, cum Haganone trans Mo-
sam proficiscitur. Tunc Franci Rotbertum eligunt, ipsique se commit-
tunt, & Rotbertus Rex Rhemis apud sanctum Remigium ab Episco-
pis & Primatibus constituitur; & Heriueus Rhemorum Archiepisco-
pus obiit tertia die post consecrationem Rotberti Regis, scilicet sexto
Nonas Iulij. Hæc Frodoardus. Memoria dignum est quod Sigebertus
hoc anno commemorat his verbis: Hungaris, inquit, Franciam, Alsa-
tiam, Alemanniam depopulantibus, Henricus Rex iuxta vrbem Meres-
burg congressus, vouens Deo pro adipiscenda victoria, se hæresim Si-
moniacam de Regno suo eradicaturum, inæstimabili cæde eos vsque
ad internecionem penè deleuit. Hæc Sigebertus; & adstipulatur Wili-
chindus, & alij. Porrò anno proximo, qui est Christi 923. Rotbertus in 923
Regnum Lothariense proficiscitur (verba sunt Frodoardi) locuturus
cum Heinrico, qui ei obuiàm venit in pagum Ribuariorum, super flu-
uium Ruram; vbi & se inuicem pauerunt, & pacta amicitia discesse-
runt. Intereà Nortmanni Aquitaniam Aruerniamque deprædabantur;
contra quos Willelmus Dux Aquitaniorum & Ragemundus pugna-
uerunt; & ceciderunt ibi ex Nortmannis duodecim millia. Carolus
autem cum suis Lotharienfibus Mosam transiens, ad Atiniacum venit;
& antequam Rotbertus suos fideles adunare potuisset, Axonem transiit,
commissoque prælio, multis ex vtraque parte cadentibus, Rotbertus
quoque Rex lanceis perfossus cecidit. Hi tamen qui erant ex parte Rot-
berti, Hugo scilicet filius ipsius, & Heribertus campum obtinuerunt;
sed ob mortem Regis sui Carolum persequi destiterunt, relicto intra
Regnum Franciæ Carolo. Carolus ergo dehinc Heribertum Comitem,
ceterosque Primates, vt ad se reuertantur, exorat. Quod illi renuentes,

Carolus Simplex cum Henrico Germaniæ Rege pacem firmat.

Præualente Rotberto, Simplex trans Mosam cum Haganone proficiscitur.

Henricus Rex voto facto Hungaros egregiè vincit.

Cæsi Nortmanni ad duodecim millia.

Cæsus & Rotbertus Rex armis Simplicis.

pro Rodulfo in Burgundiam transmiserunt; qui ocyùs cum multa suorum manu illis occurrit. Tuncque Carolo trans Mosam refugiente, Rodulfus filius Richardi Rex apud vrbem Suessionensem constituitur; (erat is gener Rotberti, vt habet idem Auctor anno præcedenti) cùm intereà Heribertus, missis Legatis Carolum subdolè inuitat, & venientem cum paucis apud S. Quintinum suscipit, & in castello Theodorici super Maternam fluuium in custodiam coniicit. Atqui dum hæc geruntur, Heinricus (est is Rex Germaniæ dictus Auceps) inuitantibus se Gisleberto Comite, & Rotgario Treuirorum Præsule, depopulatus est quidquid inter Rhenum & Mosellam interiacet. Qui, audito, quòd Rodulfus, exercitus non modò è Francia, quin ex omni cogeret Burgundia, in suo se Regno recepit. Hæc Frodoardus. Sigebertus ista habet ad eumdem annum 923. Reges Heinricus & Carolus apud Bunnam confœderantur, & Carolus reddit Heinrico Regi Regnum Lotharingiæ, Episcopis & Comitibus vtrimque iureiurando rem confirmantibus. Sic ille. Sed hæc aut non gesta, aut non nisi per Legatos gesta fuerũt. Nam Carolus primùm è custodia dimissus est, vt sequetur, anno 927. Neque etiam fuit traditio hæc valida, nempe maxima parte Regni Francici, vt videmus, à Carolo tunc aliena, ne quis existimet Germanos Imperatores hinc ius in Lotharingiam acquisiuisse; tenuerunt tamen eam multis deinceps annis armis, vt liquebit. Suc-

Nouus hostis Simplicis Rodulfus Burgundus.

Interim Simplex subdolè capitur.

Fœdus eius cum Henrico Rege Germaniæ.

924 cedit nunc annus 924. quo Sigebertus hæc breuiter; Rex Heinricus pacem cum Hungaris in nouem annos firmat. Atque hinc secutum, credo, quod Frodoardus his verbis commemorat hoc eodem anno: Hungari ductu Regis Berengarij, quem Langobardi pepulerant, Italiam depopulantur; Papiam quoque vrbem succendunt. Inde per abrupta transeuntes Alpium iuga veniunt in Galliam. Quos Rodulfus Cisalpinæ Rex Galliæ & Hugo Viennensis inter angustias collium Alpinorum claudunt. Vnde inopinato loco per deuia montis euadentes, Gothiam impetunt; quos insequentes prædicti Duces, sternunt ex eis quos reperire poterant; & intereà Berengarius Italiæ Rex à suis interimitur. Ista

Multi Hũgari in Gallia sternuntur.

925 Frodoardus. Et anno sequenti; Nortmanni de Rodomo fœdus, quod olim pepigerant, irrumpentes, pagum Beluacensem atque Ambianensem depopulantur, & vsque ad Nouiomagum (scilicet Nouiomum Galliæ) prædatum veniunt. Heinricus verò Rhenum transiens oppidum Tulpiacum, quod Gisleberti fideles tutabantur, vi cepit; nec diu demoratus infra Regnum Lotharij, ad sua regreditur, obsidibus à Gisleberto acceptis. Et rursum nonnullis interiectis: Heinrico cuncti se Lotharienses committunt. Hæc Frodoardus. Memorabile est quod Sigebertus ad hunc annum narrat; Rex Heinricus, inquit, Vrbem Sclauorum

uorum Brennaburch capit, & victis Sclauis tributum imponit. Idem Rex agrarios milites recensens, edixit, vt octo eorum in agris, nonus verò in vrbe moraretur; vt octo & sibi & nono in agris laborarent, nonus verò in vrbe tertiam partem omnium frugum illorum reseruaret, in ædibus à se ad hoc extructis, vt in bello nihil alicui eorum deesset, vrbesque rebus & viris plenæ essent. Sic ille. Et mox ad annum proximum, qui est Christi 926. subiicit mortem Caroli: sed in hoc errat: nam prorsus repugnat sequens Frodoardi huius sæculi Scriptoris narratio per annos adhuc tres: Anno, inquit, 926. Ebrardus Trans-Rhenensis in Regnum Lotharij mittitur ab Heinrico iustitiam faciendi causa, & Lotharienses inter se pace consociat. Et eodem anno Hugo filius Rotberti filiam Eduardi Regis Anglorum sororem coniugis Caroli duxit vxorem. Et ad annum sequentem: Inter Rodulfum Regem 927 (verba sunt eiusdem Frodoardi) & Heribertum Comitem pro Laudunensi Comitatu simultas oritur. Heribertus Legatos trans Rhenum dirigit ad Heinricũ: quibus reuersis, euocatur ipse ad colloquium Heinrici pro eodem: ad quod properans cum Hugone Rotberti filio, pace firmata, muneribus Heinricum honorat, & honoratur ab eo; & Carolum de custodia eiicit, secumque ad S. Quintinum deducit. Et anno 928. proximè sequenti: Heribertus Rhemis cum Carolo venit, 928 indeque literas mittit Ioanni Papæ, significans de restitutione Caroli se pro viribus decertare, vt ille sub excommunicationis interminatione mandauerat. Verba sunt Frodoardi. Sed Punica fuit Heriberti fides. Nam eodem adhuc anno, eodem attestante, Hugo & Heribertus ad Heinricum colloquij causa proficiscuntur; indeq; reuertentes obuiàm pergunt Regi Rodulfo, rursusque Heribertus se illi committit, iterùm reducto sub custodia Carolo. Sed Rodulfus Rhemis veniens, pacẽ facit cum Carolo, reddens ei Attiniacum, muneribusque illum honorans. Ista Frodoardus. Et subdit anno sequenti: Heribertus & Hugo Comi- 929 tes contra Bosonem Rodulfi Regis fratrem proficiscuntur, propter quosdam Rothildis alodes nuper defunctæ, quos à Bosone pervasos repetebat Hugo gener Rothildis. Post hæc verò inducias dant Bosoni vsque ad finem Maij: Boso ad Heinricum profectus, pacem publicè iurare compellitur. Carolus apud Peronam obiit. Simultas inter Hugonem & Heribertum Comites exoritur, recepto Herluino ab Hugone, & Hilduino, qui erat Hugonis, ab Heriberto. Hæc ille. Huius Caroli Simplicis temporibus apud exteros hæc insigniora occurrunt: Anno Christi 912. adhuc superest Adefonsus Magnus, Gallæciæ in Hispania Rex, cùm regnasset annis quadraginta sex, vltra annos illos quatuor quibus cessit Regnum Garsiæ filio. Qui quidem Adefonsus paulò

Rex Henricus Vrbem Brennaburch capit.

Et quid si hoc initium feudorum, saltem in Germania.

926

Simplex nunc captiuus, nunc liber.

Idem rursum secundo nunc captiuus, nũc honoratus.

Moritur Carolus Simplex apud Peronam.

Mauri seu Saraceni victi in Hispania. paulò ante obitum, non vt Rex, sed vt Dux exercituum militans sub Rege filio, ingensque animi submissionis specimen edens, præclara de Mauris victoria potitus est, atque dignus à Deo habitus qui triumphare credatur in cælo. Sed nec diu post patris obitum vixit Garsias filius, à Deo vltore post triennium ex hac vita subtractus, qui non expectata morte patris Regnum inuaserat. Ista Ambrosius Morales. Anno item 915. mēse Augusto Saraceni, qui apud Garilianum in Campania per quadraginta fermè annos sedem tenuerant maximo Christianorum damno, tandem à Græcis simul & Latinis in ijsdem castris pugnantibus, sed & accedentibus copiis Ioannis Papæ, diuino auxilio Petri & Pauli apparentium, *Item in Italia.* debellati sunt penitus, ita vt nullus remanserit, qui non trucidatus aut captus fuerit. Rem gestam pluribus narrāt Luitprandus & Leo Ostensis.

LVDOVICVS IV. REX
DICTVS TRANSMARINVS, FILIVS SIMPLICIS, XV. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis vigintiquinque.

NNO insequenti mortem Caroli Simplicis ista commemorat Sigebertus: Post mortem Caroli Regis, nolentibus Lotharingis Heinrico Regi subesse, quidam Lotharingus nomine Christianus, simulata infirmitate, Gislebertum Ducem ad se dolo euocatum cepit, Regique misit, vt per eum Lotharingiam sibi subiiceret. At Rex inspecta industria & potentia Gisleberti, filiam suam Gerbergam ei despondet, & eum iterum Lotharingiæ præficit. Ludouicus *Ludouicus quare Transmarinus dictus* verò filius Caroli Regis insidiantes sibi fugiens, per mare transit in Angliam. Mater enim eius fuerat filia Regis Anglorum. Hæc Sigebertus triennio citiùs quàm oporteat, vti ad annum 926. ostendimus. Et eodem
930 anno proximo post mortem Caroli, nempe anno Christi nongentesimo trigesimo (loquitur Frodoardus) diuersi motus agitantur bellorum per Franciam inter Hugonem & Heribertum. (causæ à nobis expressæ sunt ad annum 929. in Carolo Simplice.) Quare Rodulphus Rex in Franciam veniens, pacem inter eos atq; Bosonem multo labore per multa Placita com-

LVDOVICVS IV. FRANC. REX, XV. BRAB. PRINC.

componit. Sed Rodulpho Rege in Burgundiam regresso, Lotharienses
in Franciam cum Gisleberto obuiàm veniunt Hugoni, & oppidum
** nempe Arnulphus tertius Flandriæ Comes.* Duagium, quod * Arnoldus tenebat, adactum obsidione capiunt. Inter-
eà homines Bosonis Victoriacum proditione recipiunt, & Mosomum
fraude peruadunt. At Heribertus à quibusdam Mosomensibus euoca-
tus, intrans oppidum, vasallos Bosonis omnes capit. Ista Frodoardus hoc
931 anno. Ac deinde anno sequenti: Rodulfus Rex in Franciam reuertitur,
Vndique flagrat Gallia intestinis bellis. & Heriberto ab illo deficiente, Rex, iuncto sibi Hugone, castellum He-
riberti Douineum capit, ac diruit, deinde Atrebatam obsidet. Heriber-
tus autem adiunctis sibi per Gislebertum Ducem Lotharienſibus, con-
tra Regem vadit, pactisque induciis vsque Kalend. Octobris vtrimque
discedit. Posteà Heribertus Comes ad Heinricum proficiscitur, eique
Pars Rodulfum Burgundum, alij Germanũ sequuntur. sese committit; & exercitus Regis atque Hugonis Laudunensem & Rhe-
mensem pagum deprædantur. Rodulfus verò Rex pergens ad Attinia-
cum, Hugonem ad Heinricum mittit, à quo Heinricus, acceptis obsidi-
bus, & pacta securitate trans Rhenum recedit. Ista Frodoardus. Et anno
932 proximo, qui est Christi 932. Rex Rodulfus in Burgundiam reuersus,
quædam castella Gisleberti & Richardi, qui à se desciuerant, receptat; &
Gisleberto recepto, à Burgundia reuertitur in Franciam, ibique Abbatiã
S. Medardi, quam Heribertus tenebat, potitus, regreditur in Burgun-
Obsidetur Ambianum. diam. Hugo verò Ambianensem obsidens ciuitatem, quam tenebant fi-
deles Heriberti, crebroque quatiens bello, sumptis tandem relinquit ob-
sidibus. Gislebertus quoque cum Lotharienſibus, inuitante se Hugone,
Item Perona. Peronam obsidet; vbi congressione frequenti plures occiduntur Lotha-
rienses; reliqui munitionem capere non valentes recedunt, locuto priùs
Gisleberto Duce cum Rege Rodulfo, mediante Hugone. Heribertus
verò trans Rhenum ad Heinricum proficiscitur. Et pergit idem Frodoar-
dus ad annum sequentem: Hungari se in tres partes diuidunt, quarum
933 pars vna Italiam petit, alia terram Heinrici trans Rhenum inuadit: con-
Hungari cæsi ab Hērico Germaniæ Rege ad triginta sex millia. tra quos profectus Heinricus cum Baioariis & Saxonibus ceterisque,
omnes vsque ad internecionem sternit; quorum triginta sex millia cæsa
referuntur, præter eos quos absorbuit fluuius, & qui viui capti sunt. In-
tereà Rodulfus Rex munitionem Heriberti, quæ dicitur castellum
Theodorici, obsidet hebdomadas sex. Posteà Walo, qui custodiebat il-
lud, Reginæ Emmæ se committit. (ecce Reginam viduam Caroli Sim-
plicis, & matrem Ludouici.) Heribertus autem castrum Theodorici su-
per Maternam fluuium positum, tradentibus illud sibi quibusdam,
quos ibi ad custodiam Walo reliquerat, recipit, dispositisque recedit cu-
stodibus. Eodem anno Hugo Rex Italiæ Romam obsidet, & Saraceni
meatus Alpium occupant, atque vicina loca deprædantur. Ista Frodoar-
dus.

dus. Succedit annus Christi 934. quo, teste eodem, Heinricus Gislebertum 934
& Eubrardum cum Episcopis Regni Lothariensis ad Rodulfum
Regem pro Heriberto dirigit; redditoque Regi castello Theodorici,
Hammus atque Perona Heriberto conceduntur vsque Kalend. Octobris.
Arnulfus verò de Flandris filiam Heriberti sumit vxorem. Interea
Gislebertus cum Lothariensibus in Franciam Heriberto venit auxilio,
velut oppidum sancti Quintini obsessurus. Sed Missi Hugonis ei venientes
obuiàm, pacem vsque ad Maium mensem pepigerunt. Et Emma

Arnulfus de Flandris ducit filiā Heriberti vxorem.

Regina defungitur. Ita Frodoardus. Hoc anno secundùm Sigebertum
Otto filius Regis Heinrici vxorem duxit filiam Eadmundi Regis Anglorum.

Item Otto postea Imp. ducit vxorem.

At verò anno Christi 935. Rudolfus Rex Placitum cum Regni 935
Primatibus Suessionis habuit. Deinde locutus cum Missis Heinrici, ad
eius properat colloquium: vbi etiam Rodulfus Rex Iurensis interfuit,
pactaque inter ipsos amicitia, etiam Heribertum cum Hugone pacarunt,
redditis quibusdam eidem Heriberto possessionibus. Sed & Heinricus,

Pax aliquanta.

Bosone recepto, terram quam priùs habuerat, ei ex magna parte
restituit. Interea Boso frater Rudolphi Regis moritur, & ad S. Remigium
sepelitur. Rodulfus quoque Rex graui per totum Autumnum decubuit
ægritudine. Sic Frodoardus, & prosequitur anno sequenti: Rex 936
Rodulfus defungitur, sepeliturque Senonis ad sanctam Columbam.
Hugo verò Comes trans mare mittit pro accersiendo ad apicem Regni
Ludouico Caroli filio, quem Rex Alstanus auunculus ipsius in Franciam
cum Fidelibus suis dirigit: cui Hugo & ceteri Francorum Proceres
obuiàm profecti, in ipsis littoreis arenis apud Bononiam sese committunt,

Moriente Rudolfo, tandem Ludouicus in Regnum accersitur.

vt erat vtrimque depactum; indeque ab ipsis Laudunum deductus,
ac Regali benedictione ditatus, vngitur atque coronatur à Domno
Artaldo Archiepiscopo, præsentibus Regni Principibus cum Episcopis
xx. & ampliùs. Ita Frodoardus. Et addit: Heinrico Rege sub iisdem
diebus obeunte, contentio de Regno inter filios ipsius agitatur: te-
rum tandem summa natu maiori Ottoni obuenit. Sic ille. Continuator
Reginonis hoc eodem anno hoc modo: Heinricus Rex 6. Nonas Iulij
diem clausit extremum, cui filius suus Otto ex Mathilde filia Theodorici

Moritur quoque Henricus Germanus; succedit Otto filius.

ex stirpe magni Witikindi Saxonis, consensu Primorum Regni, successor
eligitur. Sic ille. Quin Mathildam eiusdem Theodorici Saxonis
filiam esse testatur ante eum Witichindus quoque huius sæculi Scriptor
grauissimus. Superaddit Frodoardus & hoc: Hugo filius Roberti cum
Hugone filio Richardi, dispertita inter se Burgundia, pacem faciunt. Et
anno proximo, qui est Christi 937. Ludouicus, inquit, Rex ab Hugonis 937
Principis se procuratione separans, matrem suam Lauduni recipit. Hugo
cum Heriberto pacatur: Heribertus castellum quod dicitur Theodorici,

Rursum mox Gallia variè discissa.

ci, Walone sibi aperiente recipiens, ipsum Walonem, cùm iam suus esset,
938 in vincula coniicit. Porrò quid secutum sit, narrat idem Auctor anno
sequenti his verbis: Rex Ludouicus Heribertum per deprecationem
Hugonis ad pacem recipit. Hugo Princeps filius Rotberti sororem Otto-
nis Regis Transrhenensis filiam Heinrici ducit vxorem. Ludouicus Rex
*an potiùs Ghines? maritima loca petens, castrum supra mare, quod dicunt * Guisum, re-
staurare nisus est; dumque cum Arnulfo (Flandrensi) moratur, homines
Heriberti castrum Rhemensis Ecclesiæ Cansostem recipiunt. Quare
Ludouicus Rex euocatus ab Artaldo Archiepiscopo regreditur, ingres-
susque Laudunum, arcem nouam nuper ab Heriberto inibi ædificatam
obsidet, multisque machinis suffosso euersoque muro, cum magno tan-
Lotharienses quoque rebellant Ludouico. dem cepit labore. Gislebertus cum Lotharicnsibus Hugoni & Heriber-
to venit in adiutorium contra Regem Ludouicum, castrumque Petræ-
pontem vi capiunt. Arnulfus Comes & Heribertus inter Regem Ludo-
uicum & Hugonem dilationem accipiunt, pacem sacramento paci-
scentes vsque ad finem Ianuarij mensis. Hæc Frodoardus. Et pergit anno
939 proximo, à Christo nato 939. Lotharienses Ottonem Regem deserunt,
Iterùm se ei tradere parati sunt, sed ob pacta differtur. & ad Ludouicum Regem veniunt; qui eos recipere distulit, ob amici-
tiam quę inter eos, Legatis ipsius Ottonis & Arnulfo Comite mediante,
depacta erat. Gislebertus Dux Lotharicnsium trans Rhenum profectus
prædatum, Saxonibus se, dum reuertitur, insequentibus, in Rhenum fer-
tur desiliuisse cum equo, ibiq; vi enecatus vndarum, posteà reperiri non
potuit, vt fertur. quidam tamen ferunt, quòd à piscatoribus sit reper-
tus, atque propter spoliorum ornamenta celatus. Sic Frodoardus, parum
scilicet in re quæ recenter acciderat, adhuc certus. Et subdit: Ludouicus
Ludouicus Rex ducit vxorem sororem Ottonis Imperatoris. Rex in Regnum Lothariense regressus, relictam Gisleberti Gerbergam
ducit vxorem, Ottonis scilicet Regis sororem. Ità ille. Sed Continuator
Reginonis eodem hoc anno ista sic pleniùs: Eberhardus & Gisalbertus
cum Heinrico fratre Regis aduersus Regem (Ottonem) coniurant. Sed
iuxta Andernacum castellum cum suis Rhenum transituri, ab Vdone
& Chunrado Comitibus præuenti sunt. Eberhardus occiditur, & Gisal-
bertus in Rheno submersus necatur: (atque inde idē quod Frodoardus)
Ludouicus Rex Gerbergam viduā Gisalberti duxit vxorem. Hæc Con-
tinuator Reginonis. Sigebertus hoc etiam anno ponit rebellionis istius
initium, quodque rebelles hi prætenderint, Heinrico magis Regnum
competere quàm Ottoni, quòd Heinricus patre iam Rege natus esset,
Otto verò ante Regnum. At ponens eos demum occisos quadriennio
pòst, nimiùm exorbitat. Ceterùm (vt Frodoardus narrat, qui hæc ante
940 oculos habuit, ad annum insequentem 940.) Rex Ludouicus tunc abiit
obuiàm Wilhelmo Principi Nortmannorum, qui venit ad eum in pago
Ambia-

Ambianensi & se illi commisit. At ille dedit ei terram, quam pater eius Carolus Nortmannis concesserat; indeque contra Hugonem perrexit. Hugo verò & Heribertus, relicta obsidione Lauduni, Ottoni Regi obuiàm proficiscuntur; cui coniuncti, ad Attiniacum eum perducunt, ibique cum Rotgario Comite ipsi Ottoni sese committunt. Otto verò Rex Heinrico fratri Regnum Lothariense committit, tumque post Ludouicum in Burgundiam proficiscitur, castraque metatus super Sequanam, obsides accepit ab Hugone Nigro, ne esset nocumento Hugoni vel Heriberto, qui se subdiderant eidem Ottoni; quo facto, reuertitur Otto ad sua, Ludouicus autem Rex Laudunum redit. Ego denique (nota ætatem Frodoardi) disponens orationis gratia sepulchrum sancti Martini visere, retentus sum ab Heriberto Comite, clàm me quibusdam accusantibus apud eum, fecitque me sub custodia detineri, ablatis à me rebus, quas de Episcopatu tenebam, cum Ecclesia quam regebam in Culmisiaco, sicque plenis quinque mensibus sum detentus. Hæc Frodoardus de seipso. Ac deinde pergit: Rex verò Ludouicus in Regnum Lothariense cum Artaldo Episcopo & alijs fidelibus suis profectus est. Otto quoque Rex, Rheno transito, aduersus eum venit, sed ab eorum fidelibus inter eos induciæ determinatæ sunt. Intereà anno sequenti qui

Otto Imp. fratri suo Henrico Regnum Lothariense commisit.

Rex Ludouicus armatus Lotharingiā repetit.

est 941. Rotgarius Comes, datis obsidibus, dimittitur à Rege Ludouico, 941
Duagium castellum reddens * Arnoldo. Hugo & Heribertus Laudunum obsident. Sumptis autem secum Rex, quos vndecumque colligere potuit, in pagum Porcensem venit. Quo audito, Hugo & Heribertus, insperatum Regis inuadentes exercitum, nonnullos sternunt, reliquos in fugam vertunt. Rex ipse cum paucis eductus à suis, vix euasit. Eodem hoc anno Ludouico Regi filius nascitur; & Ludouicus Rex à Carolo Constantino in Vienna recipitur, & Aquitani ad eum veniunt, illumque suscipiunt. Hugo verò & Heribertus, Wilhelmus & Arnulphus simul loquuntur, & Heribertus inde ad Ottonem Regem trans Rhenum proficiscitur. Ista hoc anno Frodoardus; ac deinde anno proximo: Lega- 942
tus, inquit, Stephani Papæ, nomine Damasus, in Franciam venit, afferens literas Apostolicæ Sedis ad Principes Regni, cunctosque Franciæ vel Burgundiæ habitatores, vt recipiant Regem suum Ludouicum. Quod si vsque ad Natiuitatem Domini facere non procurauerint, excommunicandos tunc fore se nouerint. Intereà Rotgarius Comes apud Wilhelmum Nortmannorum Principem functus legatione pro Ludouico Rege, ibidem defunctus est. Wilhelmus verò Regem Ludouicum regaliter in Rodomo suscepit. Item Wilhelmus Pictauensis & Britones cum suis Principibus ad Regem venerunt. Cum his ergo Rex super Isaram venit. Hugo verò & Heribertus cum Ottone Duce Lothariensium ex altera

** Arnulfo scilicet Flandrensi*

Patitur Hugonem & Heribertum Principes sibi aduersos.

Iubet Pontifex, omnes Ludouicum Regem recipiant.

parte fluminis consederunt, & agitata inter eos per internuntios controuersia, tandem dantur induciæ à medio Septembri vsque ad medium Nouembris. Ludouicus quoque Rex Ottoni Regi obuiàm proficiscitur, & amicabiliter se mutuò suscipientes, amicitiam suam mutuis firmant conditionibus; multumque de pace inter Regem Ludouicum & Hugonem Otto laborans, Hugonem tandem ad eumdem Regem conuertit. Heribertus etiam pariter cum æquiuoco filio suo, ipsius Regis Ludouici efficitur. Hæc Frodoardus. Et anno sequenti 943. Arnulfus Comes

Pax inter Ludouicũ & Princepes, agente Ottone Imperatore.

943 Wilhelmum Nortmannorum Principem ad colloquium euocatum, dolo perimi fecit. Rex Ludouicus filio ipsius Wilhelmi, nato de concubina Brittanna, terram Nortmannorum dedit; & quidam Principes ipsius, se Regi committunt, quidam verò Hugoni Duci. Intereà Heribertus Comes obiit; quem sepelierunt apud sanctum Quintinum filij sui. Et audientes, Rodulfum filium Rodulfi de Gaugiaco quasi ad inuadendam terram patris eorum aduenisse, aggressi eumdem interemerunt. Quo audito, Rex Ludouicus valdè tristis efficitur, filij tamen Heriberti Comitis recipiuntur à Rege. Inde Rex Rodomo profectus, Ebroicas ab Hugone Duce recepit, & apud Parisium depressus infirmitate, pænè tota decubuit ægrotus æstate. Hugo verò Dux filiam Regis ex Lauacro sancto suscepit, & Rex ei Ducatum Franciæ delegauit, omnemque Burgundiam ipsius ditioni subiecit. Idem verò Hugo Arnulfum cum Rege pacificauit, cui Rex infensus erat ob necem Wilhelmi. Post hæc autem Otho Rex quosdam fideles Ludouici, qui sibi insidiabantur, comprehendit, & in custodia misit. Vnde inter ipsos Reges exoritur scandalum.

Moritur Heribertus Comes.

Hugo à Rege Dux Franciæ & Burgundiæ delegatur.

944 Sic Frodoardus. Et anno sequenti, qui est Christi 944. Ludouicus Rex Rodomum perueniens à Nortmannis in vrbe suscipitur, quibusdam mare petentibus, qui eum nolebant recipere, ceteris omnibus sibi subiugatis. Hugo verò Dux cum suis, & quibusdam Burgundiæ Proceribus trans Sequanam faciens iter, Baiocas vsque peruenit, & ciuitatem obsedit, quam Rex ei dederat, si eum ad subiiciendam Nortmannorum gentem adiuuaret. Receptus autem Rex à Nortmannis mandat Duci, vt à præfatæ ciuitatis obsidione discedat; quo discedente, Rex in eam ingreditur. Vnde & discordiæ fomes inter Regem concitatur & Ducem; sed & pro eo, quòd Rex obsides ab Ebroicensibus, qui Hugoni subditi erant, accepit, quos eidem Duci reddere noluit. Intereà anno proximo Christi 945. Ludouico Rege adhuc apud Rodomum agente, Gerberga Regina filium Lauduni peperit, qui Carolus ad catechizandum vocatus est. Circa Missam verò sancti Ioannis Hugo Dux Placitum cum Rege per sequestres habuit, in quo nihil certum de pace inter ipsos componenda gestum, nisi tantùm quòd inducias ad inuicem sibi dederunt vsque ad

Discordia iterùm inter Regem Ludouicum & Hugonem.

945

medium

medium mensem Augustum. Eo tempore, dum Rex Ludouicus moraretur Rodomi, Haigroldus Nortmannus, qui Baiocis præerat, mandat ei quòd ad eum venturus esset, condicto tẽmpore vel loco, si Rex ad illum locum accederet. Veniente denique Rege cum paucis ad locum denominatum, Haigroldus cum multitudine Nortmannorum armatus aduenit, inuadensque socios Regis pœnè cunctos interimit. Rex solus fugam iniit, prosequente se Nortmanno quodam sibi fideli, cum quo Rodomum veniens, comprehensus est ab alijs Nortmannis, quos sibi fideles esse putabat. Posteà Hugone Duce de Regis ereptione laborante, Nortmanni filios ipsius Regis dari sibi obsides quærunt, nec aliter Regem se dimissuros asserunt. Mittitur igitur ad Reginam pro pueris: illa minorem mittens, maiorem fatetur se non esse missuram. Datur igitur minor, & vt Rex dimittatur, Vindo Suessorum Episcopus sese obsidem tradit. Dimissus itaque à Nortmannis Rex, ab Hugone Principe suscipitur; qui committens eum Tetbaldo cuidam suorum, proficiscitur Othoni Regi obuiàm. Qui Rex nolens loqui cum eo, mittit ad eum Conradum Ducem Lothariensium; cum quo locutus Hugo, infensus Othoni Regi reuertitur. Intereà Edmundus Anglorum Rex (verba sunt Frodoardi ad annum 946.) Legatos ad Hugonem Principem pro restitutione Ludouici Regis dirigit; & idem Princeps proinde Conuentus publicos cum nepotibus suis, alijsque Regni Primatibus, agit. Demum Hugo Dux Francorum, ascito secum Hugone Nigro filij Richardi, ceterisque Regni Primatibus, Ludouicũ Regem, qui ferè per annum sub custodia detinebatur apud Tetbaldum Comitem, in Regnum restituit, recepto Lauduno castro, quod Regina Gerberga tenebat, & eidem Tetbaldo commisso. Qui Dux Hugo renouans Regi Ludouico regium honorem vel nomen, ei sese cum ceteris Regni committit Primoribus. Eo tempore Edmundus Rex transmarinus defungitur; vxor quoque Regis Othonis, soror ipsius Edmundi, decessit. Regina autem Gerberga nuper ad Ottonem Regem fratrem suum legationem direxerat, auxilium deposcens ab eo. Qui maximum colligens ex omnibus Regnis suis exercitum, venit in Franciam, Conradum quoque secum habens Cisalpinæ Galliæ Regem; quibus Rex Ludouicus obuiàm profectus, honorificè ab eis suscipitur. Sicque pariter Laudunum venientes, considerataque castri firmitate, diuerterunt ab eo, Rhemensem aggredientes vrbem: quàm cingentes obsidione, tertia die per deditionem capiunt, restituto Artaldo Præsule. Deinde relinquentes Gerbergam Reginam Rhemis, terram Hugonis aggrediuntur, & vrbem Siluanectensem obsidentes, vt viderunt munitissimam, trans Sequanam contendentes, præter ciuitates loca plura deuastant; indeque remeantes regrediuntur in sua. Ista Frodoardus;

Fraude Nortmannorum Rex circumuenitur.

Ab Hugone custodia mancipatur.

946

In Regnum Rex restituitur.

Acceptis ex Germania auxilijs, de hostibus Rex vlciscise parat.

doardus;habentq́ue eadem breuiter Continuator Reginonis & Sigebertus. Anno ſequenti, qui eſt Chriſti 947. Ludouicus Rex Aquis Paſcha cum Othone Rege celebrat, & regiis honoratur ab eo muneribus. Hugo autem Princeps à quibuſdam perſuaſus, Rhemenſem cum Hugone Præſule (fuit is Heriberti filius) quaſi mox capturus aggreditur vrbem; ſed reſiſtentibus fidelibus Regis & Artaldi Archiepiſcopi, octauo poſtquam aduenerant die, illuſi redeunt. Intereà Ludouicus Rex, expetente Arnulfo Comite, Atrebatam proficiſcitur cum Artaldo Epiſcopo, indeq́ue cum Arnulfo ad obſidendum Monaſteriolum Caſtrum Rotgarij filij Herluini progrediuntur; poſtq́ue laborem inefficacem, pluriumq́ue mortes ſuorum, ſpe priuati regrediuntur ad propria. Eodem anno Conuentus Placiti Regum Ludouici & Ottonis ſuper Charam fluuium, intrante menſe Auguſto celebratur (Hugone Principe circa Moſomum & Duodeciacum caſtra metato) vbi res litis inter Artaldum & Hugonem Rhemenſis Eccleſiæ Præſules ab Epiſcopis auditur. Induciæ belli inter Regem Ludouicum & Hugonem Principem vſque ad Synodi tempus, Ottone Rege mediante, diſponuntur; indicitur verò Synodus habenda Idus Ianuarij anni Chriſti nongenteſimi quadrageſimi octaui. Quæ Synodus (pergit idem Frodoardus) celebratur in Eccleſia S. Petri ante proſpectum Caſtri Moſomi, à Domno Rotberto, ceteriſq́ue Treuirenſis diœceſis Epiſcopis, & aliquibus Rhemenſis. Iudicatum eſt autem, vt Artaldo Præſule parochiam Rhemenſem retinente, Hugo (qui quinquennis diu fuerat Epiſcopus deſignatus, & ad duas iam Synodos venire contempſerat) abſtineret, donec ad vniuerſalem Synodum, quæ indicebatur Kalend. Auguſti ſeſe purgaturus occurreret, ipſumq́ue Capitulum Hugoni miſerunt. Qui poſt alteram diem eamdem chartam Rorberto Præſuli remiſit, hoc verbis remandans, quòd ipſorum iudicio nequaquam obediturus eſſet. Sic proclamationis literæ à Domno Artaldo diriguntur ad Sedem Romanam. Nec mora. Domnus Agapitus Papa Vicarium ſuum Marinum Epiſcopum mittit ad Ottonem, propter euocandam generalem Synodum, quæ congregata eſt in * Eglehem palatio regali in Eccleſia S. Remigij ſeptimo Idus Iunij; vbi cum Marino Sedis Apoſtolicæ Vicario adfuerunt Epiſcopi triginta Germaniæ & Galliæ, inter quos & Baldricus Traiectenſis Epiſcopus. Ingreſſi ſunt & glorioſi Reges Otto & Ludouicus. Denique Artoldo Epiſcopium Rhemenſe retinendum decernunt Patres, laudant, atque corroborant; Hugonem verò excommunicant, donec ad pœnitentiam & dignam ſatisfactionem venire procuraret. Et nonnullis interiectis: Non multò pòſt excommunicatur & Hugo Comes inimicus Ludouici Regis, pro ſuprà memoratis malis ab ipſo perpetratis, donec reſipiſcat, & ad ſatisfactionem coram Marino Vicario,

Margin notes:

947

Hugo obſidet Rhemos, ſed fruſtra.

Induciæ pactæ inter Regem & Hugonem.

948

Sententia de Epiſcopatu Rhemenſi per Synodum contra intruſum Hugonis.

* Engelheim

Synodus item alia ob eamdem cauſam iuſſu Papæ indicta.

Excommunicatur Hugo Comes, itemq́; eius intruſus Hugo Epiſcopus.

rio, vel Episcopis quibus iniuriam fecit, deueniat. Nascitur Regi Ludo-
uico filius patri cognominis. Ita Frodoardus. Et anno proximo, qui est
Christi 949. imminente Paschali solemnitate Gerberga Regina profi- 949
ciscitur ad fratrem suum Othonem Regem, & Aquisgrani palatio Pa-
scha cum ipso celebrat. Ibi tunc diuersarum gentium adfuêre Legatio- *Diuersarum gentium Legati veniunt ad Othonem Imp.*
nes, Græcorum scilicet, Italicorum, Anglorum, & aliorum quorum-
dam populorum; & Regina Rhemos regressa est, cum fraterni auxilij
pollicitatione. Rex igitur Ludouicus obuiàm pergit Conrado Lotha-
riensium Duci, & ipse Dux cum Rege locutus, inducias belli disponit
inter ipsum & Hugonem vsque ad mensem Augustum, dum Rex
idem locuturus pergat ad Regem Othonem. Eodem anno Agapitus
Papa Synodum habuit apud S. Petrum, in qua damnationem Hu-
gonis Episcopi apud Ingulenheim factam confirmauit, excommuni- *Iterùm Hugo Princeps excommunicatur.*
cans etiam Hugonem Principem, donec Ludouico Regi satisfaciat.
Anno sequenti, Christi 950. Rex Ludouicus & Hugo Princeps super 950
Maternam fluuium pacem facturi cum suis deueniunt. Et residentes
isti ex hac parte fluuij, illi ex altera, Legatos sibi inuicem mittunt, &
mediantibus atque sequestris Conrado Duce, Hugone Nigro, Adel- *Reconciliatur Hugo Regi.*
berone quoque ac Fulberto Episcopis, Hugo ad Regem venit, & suus
efficitur, pacaturque cum Arnulpho Comite & Ragenoldo Episcopo,
reddens Regi turrim Lauduni. Nec longùm pòst, Hugo cum exercitu
Ambianensem petit vrbem, ibique in turri quam Ragenbaldus Episco-
pus tenebat, recipitur; alteram verò turrim, quam Arnulfi Comitis
homines custodiebant, obsidet, Rege Lauduni ægritudine decubante.
Ipso hoc anno Otho Rex quamdam Wenedotum magnam obsederat
vrbem, nomine Praidem, Regem ipsorum in subiectionem recipit; *Victoria Imp. Ottonis*
sed & Hungaros sibi subditos facit. (Pragam, & Ducem Boëmorum
Bolislaum ex Sigeberto intelligo.) At verò anno proximo, qui est 951. 951
Fredericus Adelberonis Episcopi frater, qui filiam Hugonis Principis
sibi desponderat, in hoc Regnum veniens, munitionem in loco* Banis, *Fanis,
inconsulto Rege vel Regina construere cœpit; pro qua re Rex Ludoui-
cus dirigit ad Othonem: (verba sunt eiusdem Frodoardi:) Legati verò re-
gressi nuntiant, nolle, imò prohibere Othonem Regem, ne Fredericus
vel aliquis suorum vllam munitionem in hoc Regno habeat, nisi con-
sensu Regis Ludouici. Hoc anno Hungari ab Italia transcensis Alpibus
egressi, Aquitaniam ingressi sunt, ibique tota pænè demorati æstate, mul- *Otto Italiam ingreditur, & Berengarium fugat.*
tis hanc regionem rapinis & internecionibus attriuerunt, sicque per Ita-
liam reuersi sunt in terram suam. Otho quoque Rex Italiam adiit; ad
cuius aduentum Berengario Longobardorum Rege ab vrbe Papiæ fu-
giente, ipse Otho eamdem ingreditur vrbem: vxorem quoq;* Lotharij *al. Ludouici

Regis defuncti, filij Hugonis, sororem Chonradi Regis Iurensis sibi
952 coniugem ducit. Hæc Frodoardus. Et pergit anno sequenti 952. Otho
Rex legationem pro susceptione sui Romam dirigit: qua non obtenta
(obsistente Alberico Principe) cum vxore in sua regreditur, dimissis ad
custodiam Papiæ quibusdam ex suis. Ludouicus verò cum Gerberga
Regina Laudunum recepit. Intereà Berengarius Rex ad Conradum Du-
cem, qui Papiæ remanserat, venit; à quo in fide susceptus, ad Othonem

Permittit iterùm Otto quadam in Italia Berengario.

perducitur: quem ille benignè suscipiens, concessis eidem rebus quibus-
dam, in Italiam redire permisit. Ipse quoque Otho post celebrationem
Paschæ Papiam regreditur. Hoc item anno Hugo Comes & Dux Con-
radus cum quibusdam Lothariensibus obsident pariter munitionem
apud Maroillum, tandemque non sine suorum damno capiunt atque
succendunt. Nec mora, Rex Ludouicus & Artaldus Archiepiscopus mu-
nitionem quam præfati Principes succenderant, restruunt, custodesque
ibi plures instituunt. Inde Rex proficiscitur in partes Victuriaci castri,
aliamque munitionem contra Victuriacum instruit. Attamen anno pro-
953 ximè insequenti obtinuit Hugo à Rege, vt munitio, quæ contra Victu-
riacum castrum constructa fuerat, solueretur; Placitumque concordiæ

Simultas oritur inter Imp. & eius filium.

ac pacis Rex & Hugo mediante Quadragesima iniête Suessionis. Exori-
tur intereà inter Othonem Regem & Liudulfum filium eius, Conta-
dum quoque Ducem & quosdam Regni ipsius Primates, discordia. Na-
to siquidem Regi filio ex moderna coniuge, ferebatur eidem puero Rex
Regnum suum promittere, quod olim Liudulfo delegauerat. Rex igitur
Conradum à Ducatu Lothariensium remouet, & Conradus quærebat
vt Regem caperet; & in vrbem Maguntiam ingreditur. Intereà Gerber-
ga Regina Lauduni geminos est enixa, quorum vnus Carolus, alter vo-
catus est Heinricus. Sed Heinricus mox post Baptismum defunctus est.
Otto verò Rex vrbem Maguntiam, vbi Conradus se receperat, obsidet:
tandemque post duos ferè menses, cum egresso ad se Conrado locutus,
& obsidibus ab eo acceptis, trans Rhenum regreditur. Nec mora, Con-
radus, dimisso Maguntiæ militum suorum præsidio, Metensem appetit
vrbem. Otto autem Rex vocatus à fratre Heinrico Baioariam petit;

Liudulfus filius Imp. vastat Baioariam.

quam filius eius Liudulfus, captis quibusdam vrbibus, deuastabat. Con-
radus Metensem quoque vrbem, post non modicam ipsius deprædatio-
nem, reliquit. Hoc anno Wicfredus Coloniensis Antistes defungitur, &
Bruno frater Regis Othonis inibi Pontifex ordinatur; cui etiam Rex
Otho Regnum Lothariense committit. Sic Frodoardus, & adstipulatur
954 Sigebertus & alij. Deinde verò anno Christi 954. præmemoratus Con-

Ecce quid agat cæca ambitio & ira.

radus (testante eodem Frodoardo) pacto cum Hungaris inito, eos per
Regnum Lothariense deducit, vsque in terram Ragenarij, scilicet æmuli
sui,

ſui, atque Brunonis Epiſcopi; nimiaque peracta deprædatione, cum præda magna, captiuorumque multitudine, Regnum Ludouici ingrediuntur, ſicque per pagos Viromandenſem, Laudunenſem, atque Rhemenſem, Catalaunenſem quoque tranſeuntes, Burgundiam intrant: quorum non parua manus tam præliis quàm morbis interiit, ceteri per Italiam reuertuntur in ſua. Hæc ille. De vaſtatione hac Hungarorum in Lotharingia, & quòd nomine Lotharingiæ Brabantia noſtra contineatur, his verbis oſtendit Sigebertus in rebus geſtis S. Guiberti: Quin etiam, ait, fuit vir Domini Guibertus, dignus Apoſtolicæ prædicationis miniſterio. Siquidem cùm gens Hungarorum, tempore ſupradicti Primi Othonis aggreſſa Lotharingiam, deducta eſt à Duce Conrado vſque ad ſiluam Carbonariam, & virtute Dei apud Lobienſe Cœnobium oſtenſa, prohibita eſt vltrà prodire. Hungaris tranſeuntibus eundo & redeundo per vicum Gemmelacenſem, occurrit vir Dei Guibertus, gladio verbi Dei accinctus, paratus etiam bibere calicem paſſionis. Nec deſtitit ſanè illis idololatriæ ſpurcitia ſordentibus pandere fidei dogmata, & regni æterni myſteria, donec aliquos eorum à regno diaboli abſtraxit. Sic ibi. Et de eodem Gemmelacenſi Cœnobio mox plura. Et eodem hoc anno (pergit Frodoardus) Ludouicus filius Regis Ludouici Lauduni defungitur. Ipſe quoque Ludouicus Rex, egreſſus Lauduno, Rhemenſem veluti moraturus repetiit vrbem. Sed antequam ad Axonem fluuium perueniret, apparuit ei quaſi lupus præcedens: quem admiſſo inſecutus equo, prolabitur, grauiterque attritus Rhemos defertur, & protracto languore decubans, elephantiaſis peſte perfunditur; quo morbo confectus diem clauſit extremum, ſepultuſque eſt apud S. Remigium. Ita Frodoardus hoc anno nongenteſimo quinquageſimo quarto. Huius Ludouici tempore fundatum eſt in Lotharingia inferiore (nunc Brabantia) inſigne Cœnobium Gemblacenſe: de quo ſic Sigebertus ſæpè à nobis citatus, eiuſdem loci Monachus, ad annum 948. Immunitas noſtræ Gemmelacenſis Eccleſiæ hoc anno Imperiali confirmatur edicto, & annuli impreſſione roboratur; & Erluinus primus eius loci Abbas à ſancto Patre noſtro Guiberto electus, in ſanctitate & religionis feruore claret. Hæc in Chronicis. in Actis S. Guiberti per eumdem pleniùs in hunc modum: Inclytus Confeſſor Guibertus, militiæ ſæcularis cingulo depoſito, caſtrum ſuum Gemmelaus ſiue Gemblacum cum omnibus appendentibus, aliiſque multis, obtulit Deo & Apoſtolorum Principi beato Petro, ſanctoque Exuperio Martyri, ad conſtruendum in eorum honorem Monaſterium. Vnde mox accuſatus eſt apud Othonem Imperatorem, quòd regalem Fiſcum in ſortem Eccleſiaſtici iuris transfudiſſet. Sed beati Guiberti donationem pius Rex ratam voluit, abſoluens Monaſterium

Hungari vaſtant noſtram Lotharingiã.

S. Guibertus Gemblacenſis conuertit quoſdam Hungaros ad Chriſtum.

Moritur Ludouicus Rex.

ab

Priuilegia varia Cœnobio Gemblacensi ab Imperatore concessa.

ab omni telonio & tributo in omnibus Imperij locis, permittens etiam mercatum, percussuram monetæ, & machæriam. Concessit etiam potestatem faciendi castellum seu oppidum, vt Sanctorum pignora & Deo famulantes à falsis Christianis & Paganis protegerentur. Hæc & plura ibi de eodem sancto viro Guiberto. Quæ auctorizatio (inquit ibidem Sigebertus) facta est solemniter Leodij 12. Kalend. Octobris, anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo quadragesimo sexto, Regni Domini Ottonis Primi anno vndecimo.

LOTHARIVS III. REX

FILIVS SVPERIORIS,

XVI. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis viginti tribus.

954 LVDOVICO Rege anno nongentesimo quinquagesimo quarto, vti diximus, defuncto, Lotharius puer, filius Ludouici (verba sunt Frodoardi) apud S. Remigium Rex consecratur ab Artaldo Archiepiscopo, fauente Hugone Principe, ac Brunone Archiepiscopo, ceterisque Præsulibus, ac Proceribus Franciæ, Burgundiæ atque Aquitaniæ. Burgundia quoque & Aquitania Hugoni dantur ab ipso. Ita Frodoardus. Fuit tunc Lotharius natus annos tredecim, vt ex præcedentibus colligitur. Sigebertus vno anno tardiùs sic: Ludouico Rege Francorum mortuo, Lotharius filius eius ex Gerberga

Lotharius tredecim annorum puer Rex consecratur.

955 sorore Imperatoris regnauit. Porrò anno sequenti 955. Rex Otho Hungaris de locis suis prædatum progredientibus obuiàm profectus, pugnauit cum eis, nec eos ingredi Regna sua permisit. Hæc Frodoardus; & rursum eodem anno, nonnullis interiectis: Hungari, inquit, cum immensis copiis Baioariam ingrediuntur, volentes venire in Franciam. Contra quos Otho Rex cum * Burislao Sarmatarum Principe, & Conrado iam sibi pacificato pugnauit, & eosdem Hungaros interimens, cunctos pęnè deleuit. Conradus autem, qui Regem præcipuè de victoria confortauerat, ibidē peremptus est. Ita ille. Continuator Reginonis pugnam factam dicit apud Lichum fluuium. Sigebertus his verbis eam describit, etsi tardiùs: Vngaris iterùm Regnum Othonis Imp. ductu Conra-

** Boislao Boemo scilicet*

Insignis victoria Imperatoris Ottonis contra Hungaros.

LOTHARIVS III. FRANC. REX. XVI. BRAB. PRINC.

Conradi Ducis depopulantibus, Imperator eos bello excepit, Conrado ab Vngaris ad eum pœnitendo refugiente, & orante Deum, vt pro pœna perfidiæ suæ in ipso bello ab Vngaris perimeretur. Quo bello in tantum Vngari sunt contriti, vt nullus aut rarus eorum euaderet; Conradus tamen secundùm votum suum ibi occubuit. Ista Sigebertus. Hoc etiam anno, testante Frodoardo, Hugo Princeps Gerbergam Reginam cum filio suo Lothario Rege Parisiis honorificè ad Pascha suscipiens,

956 decenter secū per plures detinuit dies. Anno verò proximo, qui est 956. Rex Otho Placitum apud Engulenheim cum Lothariensibus tenuit; à quibus & obsides accepit de cunctis pænè ipsorum oppidis. Item aliud Placitum ab eo post Pascha Coloniæ habitum est, vbi non paucos à Lothariensibus thesauros accepit. Lotharius verò Rex munitionem quamdam super Carum fluuium pugnando recepit, & infantes Ragenarij, ac milites quosdam ibi inuentos secum abduxit, ipsumque castrum direptum incendit. Hugo Princeps obiit. Gerberga verò Regina colloquium habuit cum Brunone fratre suo, in quo prædicto Regenario sibi milites & infantes redduntur, Reginæ verò possessiones, quas illi quondam Gislebertus Dux dotis nomine dederat, restituuntur. Hæc Frodoardus. Sigebertus istud addit: Frederico Moguntiæ Archiepiscopo mortuo, Guilielmus filius Ottonis Regis substituitur. Sic ille.

Moritur Hugo Princeps, scilicet pater Hugonis Capeti.

957 Porrò anno sequenti, qui est Christi 957. (ait Frodoardus) bellorum tumultus agitantur inter Brunonem ex Præsule Ducem, & Ragenarium Comitem, ceterosque Lotharienses: item in Francia inter Balduinum filium Arnulfi, & Rotgarium quondam Erluini, ob castrum Ambianense. Tunc Rotbertus filius Heriberti se Lothario Regi committit. Qui Lotharius Rex cum matre sua, & amita sua, relicta Hugonis (imò est matertera, vt patet suprà ad annum 938) obuiàm pergit in pagum Cameracensem auunculo suo Brunoni. Vbi videns Ragenarius non posse se venienti multitudini resistere, ad Brunonem venit. At quia quæsitos dare noluit obsides, eum Bruno comprehendens, sub custodia secum deduxit; nec multò pòst trans Rhenum in exilium misit.

Varij iterū tumultus in Gallia.

Hoc anno Liudulfus Othonis filius, qui pænè totam obtinuerat Italiam, obiit, sepeliturque Maguntiæ apud S. Albanum. Ita Frodoardus. Sigebertus, etsi biennio tardiùs, hoc modo: Bruno Archiepiscopus & Archidux Lotharingiæ secundas partes in Regno fratris sui potenter & industriè administrans, Raginerum Montensem Comitem, qui Longicollus cognominabatur, apud Valentinianas euocatum capit, & irreuocabili exilio damnauit, pro eo quòd Regnum bellis inquietabat; vel, quod verius fuisse dicitur, pro eo quòd mortuo Gisleberto Duce, consanguineo suo, ea quæ Gislebertus vxori suæ Gerbergæ sorori Imperatoris

Liudulfus filius Imp. Ottonis moritur in Italia.

Raginerius Montensis à Brunone fratre Imp. captus & relegatus.

toris in dotem contulerat, violenter ei auferre præſumebat. Bonis Ragineri ad Fiſcum publicatis, filij eius Raginerus & Lambertus ad Lotharium Francorum Regem confugerunt. Ita Sigebertus. Succedit annus nongenteſimus quinquageſimus octauus, ad quem iſta Frodoardus:
Homines Tetbaldi munitionem quamdam, quæ vocatur Fara, traden- 958
tibus eam ſibi quibuſdam proditoribus capiunt. Ad quam obſidendam Rorico Præſul Laudunenſis cum amicis aduenit. Rege tandem Lothario aduentante, mediantibus Heriberto ac Rotberto fratribus, caſtrum iuſſione Tetbaldi redditur. Otho Rex aduerſus Sarmatas abiit. Bruno Colonienſis Archiepiſcopus cum exercitu Lotharienſium per Franciam proficiſcitur in Burgundiam, locuturus cum ſororibus ac nepotibus ſuis. Et anno proximo: Bruno etiam in Franciam venit, & apud 959
Compendium cum Regina ſorore, ac nepotibus ſuis diſcordantibus pro quibuſdam caſtris, quæ Rex Lotharius ex Burgundia ceperat, colloquium habuit; obſidibuſque datis, pacem inter ipſos vſque in futurum tempus Placiti pepigit. Inde Lotharienſes à Brunone Duce deſciſcunt, ſuadente quodam Immone, qui eius pridem Conſiliarius, ab eo nuper receſſerat, propter oppida quædam ipſorum nouitia, quæ idem Dux euerti præcipiebat, aliaque onera ipſis inſuera, quæ illis imponere velle ferebatur. Quibus poſtmodum reuocatis, Fredericum quemdam Comitem eis vice ſua præfecit. Hoc anno Arnulfus Comes Rhemis venit, & Eccleſiam S. Mariæ non modico argenti pondere muneraui; vnde arcæ S. Calixti, ſanctique Nicaſij ac S. Eutropiæ, ceterorumque Sanctorum ornatæ ſunt. Iſta Frodoardus; & pergit ad annum nongenteſimum ſexageſimum: Richardus, inquit, filius Willelmi Nortman- 960.
norum Princeps filiam Hugonis trans Sequanam quondam Principis duxit vxorem. Diuionem autem quamdam munitionem, quam Regis Lotharij fideles tenebant, Rotbertus frater Heriberti fidelem Regis ſe fallens, dolo ingreſſus inuadit, regiis expulſis cuſtodibus. Ad quam recipiendam Rex cum matre Regina profectus, ipſum obſidet caſtrum. Et Bruno Præſul cum Lotharienſibus & aliis ſibi ſubditis illuc adueniens, obſides à Rotberto accepit, quos Regi tradidit. Otho quoque & Hugo filij Hugonis, mediante auunculo ipſorum Brunone, ad Regem veniunt, ac ſui efficiuntur; quorum Hugonem Rex Ducem conſtituit, addito illi pago Pictauenſi ad terram quam pater ipſius tenuerat, conceſſa Othoni Burgundia. Audiens autem Bruno, quoſdam aduerſum ſe Lotharienſium inſurgere, illò cum feſtinatione regreditur. Iſta Frodoardus. Sigebertus ad hunc annum ſic: Hoc tempore per induſtriam Othonis meliorato Imperij & Eccleſiæ ſtatu, multa Monaſteria & Cœnobia ad laudem Dei & Sanctorum aut reſtaurantur, aut

Lotharienſes à Brunone deſciſcunt.

Rotbertus Diuionem dolo occupat, ſed mox relinquere cogitur.

Filij Hugonis Regi Lothario ſe tradunt, & magnas Præfecturas accipiunt.

ampliantur, aut ædificantur. Inter quæ & Euraclus, post Baldricum Episcopus Leodicensium factus, duo in vrbe Monasteria construxit, ad titulum S. Pauli Apostoli, & ad titulum S. Martini Episcopi. Hæc ille.

961 At verò anno sequenti, qui est Christi 961. Otho filius Hugonis quondam Principis ad Regem Lotharium in ipsis Festi Paschâlis diebus Laudunum venit; sed & nonnulli tam Franciæ quàm Burgundiæ Proceres. Atque exinde Placitum Regale, diuersorumq; Conuentus Principum Suessionis habetur; ad quod impediendum, si fieri posset, Richardus filius Willelmi Normanni accedens, à fidelibus Regis quibusdam peruasus, &, interemptis suorum nonnullis, in fugam versus est. Hoc anno Artaldus Rhemensis Archiepiscopus decessit pridie Kal.

Noua iterum tragædiæ argumentum.

962 Octobris. Ista Frodoardus. Et deinde anno proximo: Otho Rex Romam pacificè adiit, & amabiliter exceptus atque honore illic Imperiali sublimatus est. Quod Berengarius indignè ferens, regiones, quas regere debebat, incendere atque vastare cœpit. Intereà Gerberga Regina colloquium fratris Brunonis petiit, eique hic frater eius, ne Hugoni Rhemense redderetur Episcopium, suggessit. Rex verò Lotharius locutus cum Hugone consobrino suo, petitus est ab eo, vt præfato Hugoni Rhemensem restituat Episcopatum: indeque inducias paciscuntur vsque ad medium mensis Aprilis. Intereà Rex Lotharius cum Arnulfo Principe locutus, pacem fecit inter ipsum & nepotem ipsius, homonymum eius, quem infensum hic Comes habebat, ob necem fratris eiusdem (scilicet homonymi Amulfi) quem de * infirmitate deprehensum idem Comes interimi fecerat. Tunc ipse Princeps omnem terram suam in manu Regis dedit, ita tamen, vt ipse in vita sua inde honoratus existeret. Legatio quoque veniens ab Ioanne Papa intimat, præfatum Hugonem quondam Episcopum tam ab ipso Papa quàm ab omni Romana Synodo excommunicatum, sed & ab alia Synodo apud Papiam celebrata. Cuius Legationis redditi certiores per Brunonem Archiepiscopum, elegimus (Frodoardus loquitur) ad Episcopum Rhemensem Odalricum illustrem Clericum, fauente Lothario Rege cum Regina matre. Et anno insequenti, qui est Christi 963. Odalricus

Otho recepto etiam Italiæ Imperator.

Examinentur hæc, si placet, diligentiùs Flandri, itemq; quæ sequuntur triennio pòst.

* infidelitate

Ecce iam tum eligitur Episcopus fauente Rege.

963 Rhemensis Archiepiscopus Proceres Franciæ, qui possessiones quasdam Rhemensis occupauerant Ecclesiæ, vocari fecit. Ego verò (obserua ætatem Scriptoris) fractus ætate, ministerio me abdicaui Prælaturæ coram eodem Præsule; qui me absoluens hoc iugo, imposuit illud per electionem fratrum meorum nepoti meo Frodoardo, septuagesimo ætatis meæ anno. Atque hoc eodem anno Catalaunensem vrbem, Præsule Gibuino egresso, Heribertus & Rotbertus fratres obsident, explicitisque tandem nundinis, igne succendunt; milites turre quadam loci conscensa

Catalaunensis vrbs ab Heriberto & Rotberto fratribus vastatur.

ſa liberantur. Sic ille. Et anno proximo: Domnus Præſul Odelricus 964
Tetbaldum quemdam Procerem excommunicat propter caſtrum Codiciacum, & quædam prædia ſancti Remigij. Heribertus verò Comes villam Sparnacum ei reddidit, & amicitiam præfati Præſulis impetrauit. Ceteras quoque villas Rhemenſis Eccleſiæ, quas occupauerat, eidem Pontifici repetenti non ambigit reddere. Iſta Frodoardus. Hoc eodem anno Ioannes Duodecimus Papa obiit pridie Idus Maij, ſecundùm Continuatorem Reginonis, quem & ſequuntur Onuphrius & Baronius. Sed dubito num meliùs poneretur anno ſequenti; ipſe Lector poterit iudicare ex iis quæ ſæpè citatus Frodoardus, Auctor, vt vidimus, grauiſſimus huius ſæculi, ad annum proximum qui eſt Chriſti 965. ponit.

Dubium contra Onuphrium & Baronium.

Sunt iſta: Otho, inquit, Imperator Romæ Octauiano Papa, (eſt 965
hic Ioannes XII.) à quo fuerat ad Imperij regenda gubernacula benedictus, ab Vrbe digreſſo, & ſæpè illum reuocante Imperatore, quia de irreligioſitate ſua corripiebatur, reuerti nolente; congregata Synodo, Ioannem illuſtrem quemdam eiuſdem Eccleſiæ Clericum per electionem Romanorum, Papam ordinari fecit. Sed eo Papiam ingrediente, Octauianus à Romanis recipitur; nec multò pòſt vita diſceſſit. Ioanne verò cum Imperatore demorante Papiæ, Romani quemdam Benedictum ipſius Eccleſiæ Scriniarium eligunt, atque Pontificem ſibi ordinari faciunt, qui in Ioannis electione conſenſerat, & eidem ſubditus extiterat. Quare Imperator Otho Romam reuerſus, conuocata magna Synodo, Ioanne in Sede ſua reſtituto, Benedictum totius Synodi iudicio depoſitum ſecum abduxit, & in Saxoniam direxit. Ita Frodoardus. Tamen Baronius ex aliis antiquis Scriptoribus, Adamo & Ditmaro, ſed paulò poſterioribus Frodoardo, habet Benedictum hunc legitimum Pontificem fuiſſe & virum ſanctum. Porrò hoc eodem anno Otho filius Hugonis, qui Burgundiæ præerat, obiit, & rectores eiuſdem terræ ad Hugonem & Odonem Clericum fratres ipſius ſeſe conuertunt. Arnulfo quoque Principe decedente, terram illius Rex Lotharius ingreditur, & Proceres ipſius prouinciæ, mediante Præſule Laudunenſi, eidem ſubiiciuntur Regi. Ita Frodoardus. Sigebertus hoc anno iſtud habet: Bruno Dux & Archiepiſcopus in Franciam pergens, ad pacificandos nepotes ſuos, Lotharium Regem & filios Hugonis, vbi Compendium venit, febre correptus Rhemis rediit. Vbi quidquid habuit iure mancipi, per teſtamentum Eccleſiis Sanctorum delegato, mortuus eſt. Corpus eius à Deoderico Metenſi Epiſcopo Coloniam refertur. Hoc ille.

Altercatio magna de Sede Romana.

Arnulfo Flandro decedente, Rex Lotharius, eius terram ingreditur.

At verò anno proximo, Chriſti 966. Lotharius Rex vxorem accepit 966
Emmam filiam Regis quondam Italici. Et eodem anno Odelricus Archiepiſcopus Ragenoldum Comitem excommunicat pro villis Eccleſiæ

Lotharius Rex accepit vxorem.

cleſiæ

clesiæ Rhemensis, quas pertinaciter detinebat; & ipse Comes loca quædam eiusdem Episcopij cum suis peruadens, rapinis incendiisque deuastat. Hucusque Chronica Frodoardi Presbyteri. Et adiectum legitur: Ipso anno vir vitæ venerabilis & Rhemensis Ecclesiæ Presbyter nomine Frodoardus, honore sanctitatis venerandus, castitatis splendore Angelicus, præcedentis libelli, aliorumque librorum dictator egregius, obiit 5. Kalend. Aprilis. Sic ibi. Addita est quidem adhuc rhapsodia duorum

Otho Imp. iterùm in Italiam proficiscitur, eamdem pacaturus.

annorum, sed parui momenti. Hoc eodem anno Otho Imperator per autumnum redit in Italiam ad eiiciendum Adelbertum, adhuc regium nomen gerentem, & omnia perturbantem, & ad vlciscendum Ioannem Pontificem à Romanis eiectum, & sub custodiam traditum. Romani Imperatorem timentes, vt est apud Reginonem, Ioannem Papam in Sedem suam restituunt. Berengarius quoque Italiæ quondam Rex exul moritur, & in Bamberge regio more sepelitur: vxor Willa velum Sanctimonialium assumpsit. Baronius ex antiquis Scriptoribus. At verò an-

967 no sequenti, qui est Christi 967. Imperator (Otho) Romæ Natalem Domini celebrauit, & excepto Præfecto Vrbis, qui aufugerat, XIII. ex Ma-

XIII. Romani Proceres ab Othone suspensi.

ioribus Romanorum, qui expulsionis Domini Ioannis Papæ videbantur causæ, suspendio interire iussit. Et intrante Septembri mense Otho Rex (Iunior) Romam iturus, decenti comitatu egressus, memoriâ S. Michaëlis in Augusta ciuitate celebrauit. Hæc Continuator Reginonis; & hæc sunt vltima illius verba. Sigebertus ista huic anno adscribit: Guilielmus Archiepiscopus filius Imperatoris Moguntiæ moritur. Hoc tempore Danis, qui Christum & idola simul colebant, cum Poppone Clerico in conuiuio altercantibus, super cultura Dei & deorum, ingentis

Dani insigni miraculo tandem penitus idololatriam respuunt.

ponderis ferrum valdè ignitum Clericus cùm vsque ad placitũ omnium tulisset absque vlla læsione, Rex penitus se suosque ad colendum solum verum Deum conuertit, Clericus verò ad Episcopatũ promotus est. Hęc ille vno anno citiùs. Et deinceps per aliquot annos inopia Scriptorũ la-

968 boramus. Ad annũ 968. hęc idẽ Sigebertus: Otho minor à patre euocatus Romam à Ioanne Papa in Imperatorem benedicitur: Otho verò Impe-

Otho II. filius Imp. etiam Imp. consecratur.

rator Beneuentanos Duces potentia sua ad subiectionem sui inflexit; & in terra Saxonica venas auri & argenti primus industria sua aperuit. Et

969 anno proximo: Quidam Comes Othonis Imperatoris, ei familiaris, Romæ ante oculos omnium à diabolo arreptus, ita vt seipsum dentibus decerperet, iussu Imperatoris ad Papam Ioannem adductus, vt cathena

**ludibundis*

S. Petri collo eius circumdaretur: dum à * fallacibus Clericis semel & bis

Catena S. Petri dæmon pellitur.

alia catena furenti adhiberetur, nec quidquam remedij proueniret; tandem vera S. Petri catena allata, & collo furentis circumdata, diabolus spumans & multùm clamans abscessit. Eodem anno Imperator Otho, dum

dum partem exercitus ad Græcos misisset, vt vxorem filio suo Othoni
acciperent, Græci super eos irruunt, castra diripiunt, plures occidunt, plures
capiunt, & Constantinopolim mittunt. Ad hoc dedecus vindicandum
Imp. Otho eminentiores ex suis in Calabriam mittit; qui Græcos
aggressi, plures occidunt, plures naribus detruncatis dehonestant, & per
Apuliam & Calabriam à Græcis tributum exigunt. Constantinopolitani
audientes à suis malè pugnatum esse in Calabria, contra Imperatorem
suum Nicephorum insurgunt. Ista Sigebertus. Et anno sequenti, qui est

Otho Imp. in Apulia & Calabria se de Græcis vindicat.

Christi 970. Deodericus Metensium Episcopus, Imperatori sanguine, 970
dilectione ac familiaritate ceteris deuinctior, dum in Italica expeditione
per triennium sub eo militaret, multa corpora & pignora Sanctorum de
diuersis Italiæ locis, quocumque potuit modo, collegit. Et post enumerata
singula, sic concludit idem Sigebertus: Hæc omnia cum parte catenæ
S. Petri Apostoli, cum capillis eiusdem, & sanguine S. Stephani
protomartyris, & parte de craticula S. Laurentij martyris à Papa Ioanne
sibi donata, Præsul Deodericus in Galliam hoc anno transtulit, & in
Ecclesia S. Vincentij martyris à se in insula vrbis constructa locauit. Et

Reliquiæ multæ sanctorum Metim adferuntur.

pergit anno proximo: Apud Constantinopolim Nicephorus Imperator 971
timens à filiis suis Imperio expelli, quia senex erat, volebat eos eunuchizare.
Quorum mater Regina, quia nullo alio modo poterat eos liberare,
suasit Ioanni Nicephorum occidere, & imperare. Ioannes itaque occultè
cum funibus intrauit Palatium; & occiso Nicephoro, imperauit. Ac deinde
ad annum sequentem: Otho Imp. Romæ Othoni coimperatori 972
suo (Othoni II.) neptem Ioannis Constantinopolitani, Theophaniam
nomine, à Ioanne Papa coronatam legitimo matrimonio sociauit. Hæc
Sigebertus. Porrò anno proximo, Christi 973. Halberstati in Germania
obiit B. Mathildis Regina, mater Othonis Primi Imperatoris, pridie Idus
Martij, humilitate, patientia & aliis virtutibus celebris. Et eodem anno

Theophania neptis Imp. Constantinopolitani nubit Othonis filio.

Nonas Maij obiit & Otho Imp. cuius coniugem Adelaidē summis pietatis 973
officiis eum fuisse prosecutam Ditmarus annotauit. Hermannus
Contractus sic: Sanctus Vdalricus Augustensis Episcopus migrauit ad
Dominum 4. Nonas Iulij. Et eodem quoque anno, sed priùs, Otho Imp.
Nonis Maij subitanea morte apud * Parthenopolim obiit & sepelitur;
Otho Secundus regnat. Ita ille hoc ipso anno. Lambertus Scafnaburgensis
item hoc anno: Otho Imperator senior obiit in Mimelieka Nonis
Maij, cui filius eius Secundus Otho successit. Sic ille. Ad eumdem hunc
annum ista notat Sigebertus: Raginerus & Lambertus filij Ragineri
Longicolli, paulatim resumptis viribus, à Francia redeunt, & cum Guarnero
& Rainaldo, qui Comitatum patris eorum occupauerant, bello
apud Peronam confligunt, eosque cum multis perimunt, & super Ha-

** Magdenburgh Monster*

Otho Imp. succedente sibi filio cognomine.

Filij Raginery Montensis arma sua repetunt.

 gnam

Bossuto gnam fluuium, castello * Buxude munito, Lotharingiam infestant. Hæc
974 ille. Et prosequitur anno proximo: Otho Imperator castellum Buxudis obsidet, captum diruit, captos in eo exilio mulctat; nec tamen Raginerius à rebellione desistit. Ita ille. Inde anno sequenti, vt Baronius ex variis
975 annotat, Benedictus Romanus ex Albericis proueniens, exagitans vrgensque Bonifacium tyrannum inuasorem Apostolicæ Sedis, eum abire coëgit; qui Bonifacius Vaticana basilica expoliata, Constantinopolim nauigauit. Et tunc Romanâ Ecclesiâ liberatâ, omnium suffragio idem Benedictus ex Sutrino Episcopo creatur Rom. Pontifex: quod hoc anno contigisse, constat quoque ex eius sepulchri inscriptione. Hæc Baronius. Scafnaburgensis anno præcedenti sic: Perrexit Imperator contra Haroldum in Sleswijck. Et hoc anno: Imperator Boëmos vastauit, &

Rursum tumultuatum de Sede Romana.

976 concremauit. Atqui anno sequenti, qui est Christi 976. testante Sigeberto, filij Ragineri Longicolli, auxilio Francorum, & maximè Caroli posteà Ducis, freti, lacessunt bello Godefridum & Arnulfos Comites, qui post Guarnerum Comitatum Montensem inuaserant; montem Castrilocum obsident; multis vtrimque in conflictu fusis, obsidio remota est; victoria anceps; datur tamen palma Comitibus. Ita ille. Ac deinde anno

Pugna cruenta ad montem Castrilocum.

977 proximo, Christi 977. Ducatus, inquit, Lotharingiæ datur Carolo fratri Lotharij Regis Francorum, multis insuper conducto beneficiis, vt & ipse ab insolentiis desistat, & fratris sui Lotharij motibus obsistat. Filij Ragineri, vt pro se viriliter agerent, animati Francorum auxilio & affinitate (Raginerus quippe Hatuidem filiam Hugonis posteà Regis, Lambertus verò Gerbergam filiam Caroli Ducis duxêre vxores) in terra patrum suorum relocati sunt. Hæc Sigebertus. Ego interpretor ab Othone (est is Otho II. Imp.) Ducatum ei concessum, Rege Lothario fratre tacitè etiam fortè consentiente. Sed tantùm tacitè. Nam mox anno sequenti, eodem Sigeberto testante, Lotharius armis iterùm Lotharingiam inuasit, sed impellentibus eum (vt mox in ipso Carolo pleniùs dicemus) Franciæ Proceribus. De morte huius Lotharij Regis sic idem Sigebertus tandem ad annum 986. Lothario Rege mortuo, Ludouicus filius eius regnat anno vno. Et ad annum sequentem: Ludouico Rege mortuo, Francis Regnum transferre volentibus ad Carolum Ducem Lotharingiæ, fratrem Lotharij Regis, dum ille rem ad consilium defert, Regnum Francorum vsurpat Hugo filius Hugonis Parisiensis ex Hatuide sorore Othonis Primi. Ita Sigebertus, & adstipulantur Nangius & Odorannus apud Pithœum. Fuit hic Hugo filius Hugonis, qui obiit, vt diximus, anno 956. qui erat filius Rotberti Regis, de quo anno 923. cuius Rotberti frater, Odo similiter Rex per quinquennium, de quo ab anno 888. vsque 898. vt breuiter constet de hac stirpe, Capetica dicta.

Lotharingiæ Ducatus à quo, & quare Carolo fratri Lotharij datus.

Moritur Rex Lotharius, & anno sequenti eius filius; ac deinde inuadit Regnum Capetus.

CARO-

CAROLVS DVX

FRATER PRÆCEDENTIS, XVII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis quatuordecim.

ONCESSA Lotharingia Carolo, dissimulante, vti verisimile est, Lothario fratre, Rege Francorum; tamen mox instigantibus Franciæ Proceribus, vt ex continuatione Nangij apud Pithœum colligo, idem Lotharius anno sequenti eam ad se rursum trahere nisus est: de quo etiam Sigebertus ad annum 978. in hunc modum: 978
Pacato vndique Regno, cùm Otho Imperator Aquisgrani moraretur, Lotharius Rex Francorum subitò ad inuadendam Lotharingiam contendit, & cedenre Imperatore, quia ad pugnam imparatus erat, Rex post multam vastationem * in patriam rediit. Quem cum inæstimabili exercitu Imperator prosecutus, condicto die, scilicet Kalendis Octobris Franciam intrauit: quam vsque ad Kalend. Decembris peruagatus, fines Rhemensium, Laudunensium, Suessionum & Parisiensium diuersa clade vastauit, Ecclesiis tantùm Dei omni immunitate concessa: in redeundo tamen circa Axonam fluuium, partem impedimentorum amisit. Ita Sigebertus, & adstipulantur Scafnaburgẽsis, Contractus, & alij. Mirum est quod ad annum sequentem, qui est Christi 979. idem Sigebertus annotat: 979
Hoc anno, inquit, complentur mille anni à Natiuitate Christi, secundùm veritatem Euangelij, qui secundùm Cyclum Dionysij anno ab hinc XXI. finientur, sicque in anno Dominicæ Passionis veritati Euangelicæ contraitur. Ita ille. & similem difficultatem sibi fingunt Marianus Scotus & Wigorniensis, alioqui non infimæ notæ Chronologi. Sed voluissem ab eis scire, cur ipsi tamen calculum Dionysij seruent. Antiquissima Diplomata quoque calculum Dionysij confirmant, & Fasti Consulares. Atque adeò quòd illi XXI. annos sibi fingunt, qui nusquam sunt, vt Pascha Christi ritè constituant, (falsò præsupponentes in calculo Iulij Cæsaris, quoad consonantiam motus Solis & Lunæ, ex quo Pascha constituitur, nihil desiderari) id demum nostra ætate à Gregorio XIII. Pontifice anno 1583. correctum est, sublatis tantùm tunc semel decem diebus. Sed hæc occasione Sigeberti: nunc ad seriem redeo. Anno Christi non-

Lotharingiam frustrà Galli repetere nituntur.

*repatriauit.

De eo quòd olim fingebatur Cyclus Euangelicus à Cyclo Dionysij diuersus.

 gente-

980 gentesimo octogesimo, teste eodem Sigeberto, Otho Imperator (eius nominis Secundus) & Lotharius Rex, conuenientes super Charum fluuium pacificantur, datis inuicem sacramentis, & Rex Lotharius Lotharingiam abiurat. Ita Sigebertus. Sed continuatio Nangij apud Pithœum plenius sic: Lotharius Rex Francorum contra voluntatem Principum Regni sui Rhemis pacificauit cum Othone Imperatore, deditque Othoni in beneficium Lotharingiæ Ducatum; quod magis corda prædictorum Principum contristauit, & maximè Hugonem Capucij Parisiensem Comitem, & Heinricum fratrem eius Ducem Burgundiæ. Sic ille.

Rex Lotharius Lotharingiam abiurat, sed contra voluntatem Procerum suorum.

981 Ad annum proximum, Christi 981. hoc tantùm habet Contractus: Otto Imperator Neapolim venit. Sigebertus ponit alia, sed ponenda primùm anno sequenti. Hoc anno consignatum habetur insigne Diploma ab Othone Imperatore concessum Ecclesiæ Leodiensi, cuius hoc est breuiculum: In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis: Otto, diuina fauente " clemētia Imperator Augustus. Nouerint omnes nostri fideles, tam præ- " sentes quàm etiam futuri, quòd venerabilis Episcopus Leodiēsium Not- " kerus, præcepta quædam nostris obtulit obtutibus, quæ ab antecessori- " ribus nostris Pipino, Carolo, Lodouico, & item Carolo Regibus Franco- " rum collata erant Ecclesiæ S. Mariæ & S. Lamberti; & insuper à patre " nostro Ottone Imperatore confirmata, super vniuersas possessiones eius- " dem matris Ecclesiæ, quarum istæ sunt capitales; Hoyum, Fosses, Lobies, " Tungres, Maslines, & super cetera loca cum omnibus rebus & homini- " bus ad ea pertinentibus, vt omni publica potestate exclusa, in manu Epi- " scopi singulariter consistant. Nos itaque, &c. Datum octauo Idus Ianua- " rij, anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo octuagesimo primo, " Regni Ottonis Secundi decimonono, Imperij verò decimotertio, Indi- " ctione nona. Actum in Gruma. Extat integrum Tomo 1. Rerum Leo- "

Diploma Othonis II. concessum Ecclesiæ Leodiensi.

982 diensium, pag. 209. At verò anno sequenti, qui est Christi 982. teste Hermanno Contracto, Otho Imp. apud Calabriam, occiso à Græcis & Saracenis exercitu, de naui exiliens, natando aufugit. Sic paucis ille hoc anno. Baronius refert ad annum sequentem, & Sigebertus ad præcedentem; nos medium cum Contracto eligimus. Sigeberti hæc sunt: Græci infensi quòd Imp. Otho prouincias Græcorum inuaderet, conducto sibi Saracenorum auxilio, Imperatori in Calabria bello congrediuntur; in quo bello omnes Romanorum copiæ penè deletæ sunt. Imperator natando nitens euadere, à nautis ignorantibus eum capitur; & à quodam agnitus, nec proditus, allatis pecuniis liberatur, & ascenso equo, vix euasit. Ita ille. Qua clade accepta idem Imperator anno proximo de eligen-

Copiis Othonis Imp. cæsis, ipse vix natando euasit.

983 do filio suo successore Comitia Veronæ habuit; indeque Romam veniens, mœrore confectus (verba sunt Ditmari) 7. Idus Decembris ex

hac

CAROLVS LOTHARINGIÆ DVX, XVII. BRAB. PRINC.

hac luce subtractus est, & conditus labro porphyretico ad introitum
Moritur Otho I. sepultus Romæ.
Orientalis portæ Paradisi domus S. Petri, quod etiam nunc cernitur. Hęc
ille apud Baronium. Contractus sic: Otho Imp. Romæ 6. Idus Decem-
bris moritur, & ibi sepelitur: succedit Otho Tertius eius filius admodum
984 puer. Porrò anno 984. Lotharius Rex Francorum, ait Sigebertus, ad in-
Iterùm Lotharius Rex conatur inuadere Lotharingiam.
uadendam Lotharingiam rursum laborans, vrbem Virdunum & Go-
defridum ipsius vrbis Comitem capit. Ita ille. Et anno sequenti 985. Lo-
tharius Rex videns Imperatorem virtute militum suorum proficere, vr-
bem Virdunum & Godefridum Comitem reddit. Sic ille. Quæ intelli-
985 genda esse tantùm de Transmosana Lotharingia (manente Carolo no-
stro in quieta Cismosanæ possessione) satis liquet. Eadem etiam pleniùs
exponit Nangius apud Pithœum his verbis: Lotharius, inquit, Rex vi-
dens Othonem Imperatorem Othonis filium, quem Barones Teutoni-
ci de manu Henrici Ducis Bauariæ filij Henrici fratris Othonis Primi
extorquentes in Regno paterno sublimauerant, virtute suorum militum
proficere, mandatis & apicibus eius obtemperans, Virdunum vrbem
Fit tractatus concordiæ de Virduno & alijs Transmosanis.
reddidit, & Godefridum Comitem de carceribus liberauit, tractatum-
que concordiæ cum patre suo iam pactum, cum eo stabiliuit. Hæc ibi.
Anno verò sequenti, qui est Christi 986. Lotharius Rex moritur. de quo
ita Sigebertus hoc ipso anno: Lothario Rege Francorum mortuo, Ludo-
986 uicus filius eius regnat anno vno. Ita ille. Nangius apud Pithœum hoc
Moritur Lotharius Rex.
modo: Lotharius Rex Franciæ plenus dierum obiit, & Rhemis in Ec-
clesia S. Remigij sepultus est, Hugoni Capet cognato suo commendans
filium Ludouicum iuuenem, qui post eum regnauit. Et adstipulatur
Odorannus apud eumdem, Obiit, inquiens, Lotharius Rex, commisso
filio suo Ludouico iuniore Hugoni Duci vnà cum Regno. Ita illi. Cete-
987 rùm anno proximo, Christi 987. Ludouico Francorum Rege mortuo
Item eius filius; vocaturque tunc ad Regnum noster Carolus, sed frustrà.
(verba sunt Sigeberti) Francis Regnum transferre volentibus ad Caro-
lum Ducem Lotharingiæ (sic noster inscribitur) fratrem Lotharij Regis;
dum ille rem ad consilium defert, Regnum Francorum vsurpat Hugo
filius Hugonis Parisiensis, ex Hatuide sorore Othonis Primi. Ita Sige-
bertus, adstipulaturque Nangius; additque, adminiculante Richardo
Duce Nortmanniæ, & aliis aliquot, Hugonem coronatum hoc anno
** proauiam Capetus nequaquam ex stirpe Carolina.*
Rhemis. Quin idem etiam astruere conatur, eum fuisse ex stirpe Caroli
Magni per * auiam maternam Mathildam, matrem Othonis Primi;
quasi illa fuisset filia Ludouici IV. filij Arnulphi Imp. dicitque idem
fundatum esse in decretali Innocentij ad Ludouicum Sextum: sed tutius
est credere vetustioribus, qui faciunt Mathildam filiam Theodorici ex
stirpe magni Witichindi Saxonis. (vide suprà ad annum 936.) Itaque an-
no nongentesimo octuagesimo octauo (pergit Sigebertus) Carolus Dux
(noster)

(noster) Regnum Francorum ex paterna & auita successione sibi debi- 988
tum contra Hugonem Regem suum nepotem repetit, eumque bello *Carolus noster auitum Regnū armis repetit.*
perurgens, Laudunum vrbem capit: Hugo autem Rex eum obsidet. Sed
secundo obsidionis mense obsessi prosilientes, castra obsidentium in-
cendunt; ipse Rex Hugo, plurimis suorum peremptis, turpiter fugiens
vix euasit. Et ad annum proximum: Carolus Dux Montem-acutum ex- 989
pugnat, Suessionis vsque vastando peraccedit, inde Rhemim aggredi- *Plures vrbes occupat.*
tur, & Laudunum multa cum prǫda reuertitur. Ac deinde anno 990. Ca- 990
rolus Dux Rhemim occupat; Archiepiscopum, quem Hugo Rex præfecerat, & quosdam Primates capit, & Lauduno relegat. Hæc Sigebertus, mox anno sequenti breuiter commemorans eius mortem. Atqui alia etiam sunt commemoranda. Etenim non bellicis solùm, sed & aliis virtutibus eum insigniter fulsisse, testantur Clerici Bruxellenses in Vita S. Gudilæ ante aliquot sæcula grauiter conscripta his verbis: Othone Secundo, inquiunt, tenente Imperium, Carolus frater Lotharij Regis Francorum in Regno Lotharienſi adeptus est Ducatum. Qui statum Imperij dolens perturbari multipliciter, ad melioranda negotia animum aduertit solerter. Vnde inter cetera res ablatas Ecclesiæ Mortzellensi inuasorum partibus nisus est subtrahere, & sanctæ Gudilæ famulantibus restituere. Sed quiuis scire potest facilè, quàm difficilè corrigantur, quæ in consuetudinem venerunt diutina dilatione. Sua loco sancto volebat reddere industria Caroli Ducis, sed obstabat audacia peruasoris, nec Deum timentis, nec hominem reuerentis. Insurgunt testes iniqui, & mentita est iniquitas sibi. Hermenfridum omnes suæ partis clamant esse patris successorem, & paterni boni heredem. Sed Ducis præualente potentia, Hermenfridus, suique complices, amantes terrena, paruipendentes cælestia, inito consilio, inuasas terras retinent sibi, & pretiosam margaritam, omnibus datis comparandam, corpus scilicet sanctæ Gudilæ, dant bono negotiatori, Carolo videlicet glorioso Duci. O miseros & miserandos omni modo, qui instar brutorum animalium terram respicientes pectore prono, ac ventri obedientes, non Deo, ipsi se indignos iudicant tanto dono! Et sicut paternam rapacitatem eis hereditate cessisse gauisi sunt, sic quasi æterno mucrone perfossi, paternæ necis exitum sibi contigisse tristati sunt. Nam vniuersos eiusdem possessionis coheredes, inaudita miserabilique nece notum est finiri ad extrema venientes. Carolus verò Dux pro nihilo ducens damna terrarum, felici commercio gaudet se cælestem suscepisse thesaurum. Quem cum debito honore in Ecclesiam sancti Gaugerici Bruxellæ intulit; & quid sibi cessisset boni, gestiens probare oculis, temerè, quamuis deuotè, delibare voluit. aperuit thecam Virginis: sed mirum dictu; Ecclesiam totam derepentè nebula circum-

Magna cura Carolo etiam rerum diuinarum.

Recuperat corpus sanctæ Gudilæ.

Transfert illud cum debito honore Bruxellam.

circumfundit,omnemq́ue diurni luminis adſpectum in nocturnas tenebras permutans, oculos præſentium caligo retundit, atque ſic prouidentia Dei omnes ab incepta temeritate retraxit. Saniori igitur præſcriptus Dux innitens conſilio, ſe vnà cum aliquanta fidelium plebe, in contritione carnis ac ſpiritus coarctauit triduo; vt quod faciendum incauta perſuaſit temeritas, ſumma,quæ omnia vincit, impetraret humilitas. Et iam tertia dies illuxit, memoratuſq́ue Princeps ad loculum beatæ Virginis cum Sacerdotibus ac thymiamate acceſſit,aperuit, & quod deſiderabat vidit, inuocataq́ue Dei maieſtate, recluſit ac ſigillo ſignauit. Poſteà verò partem quamdam villæ,quæ vocatur Molenbecca,ſanctæ Gudilæ tradidit,& ſex familias addidit, & alia complura Altaris veſtimenta donauit. Illic non ſine magna veneratione quieuit vſque ad tempora Comitis Baldrici nepotis Caroli Ducis.Sic ibi.Baronius ad annum 978. his verbis ea complectitur:Eodem tempore,inquit,Carolus Dux Lotharingiæ,frater Lotharij Regis,pugnans aduerſus Hermenfredum occupatorem rerum Eccleſiaſticarum,accepit ab eo corpus S.Gudilæ Virginis,& Bruxellas intulit. Inuaſores autem poſſeſſionum illius & deſcendentes heredes diuina vindicta iugiter eſt proſecuta,vt omnes miſerando vitæ finirent interitu. Ita ille. Obiit tantus Dux Aureliæ in captiuitate (verba ſunt Molani)anno 991.Lauduni cum vxore interceptus.Ex vxore autem ſua,quę Trecarum Comitis erat filia,genuit Othonem Ducem,Gerbergam nuptam Lamberto Comiti Louanienſi, & Ermengardem nuptam Alberto Comiti Namurcenſi.Hæc ille;de quibus nos plura in Gerberga & Lamberto. Tempore huius Principis anno Chriſti 985.Ramirus Rex Legionenſis in Hiſpania eius nominis III. vita defungitur, cuius ea ex parte memoria infamis eſt,quòd inito fœdere cum Arabum Rege,totius belli vim conuerterit aduerſus Caſtellæ Comites, & Veremundum in Gallæcia regnantem;ſicq́ue plura loca munita ab infidelibus capta ſunt, & Eccleſiæ deſolatæ,cęſiq́ue Chriſtiani.Sed & inter alia funeſtiſſimum illud accidit, vt à Ruderico Comite vocati Arabes Compoſtellam, vſquequaque omnia cæde miſcentes, eamdem ciuitatem captam diruerint,mœnibuſq́ue nudauerint; magno miraculo, Apoſtolo Iacobo tamen ſepulchrum ſuum illæſum ſeruante,ſed & hoſtes graui morbo puniente; quo omnes eos interiiſſe Sampyrus Epiſcopus, ſui temporis res geſtas proſecutus, tradit.

Legat diua Gudilæ Molenbeccam & alia.

Moritur Carolus in captiuitate Aureliæ.

Inſignia huius ani Hiſpanica.

OTHO

OTHO DVX

FILIVS PRÆCEDENTIS,

XVIII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis quatuordecim.

SIGEBERTVS Gemblacensis Chronologus, qui scripsit ante annos quingentos, ista habet ad annum Christi nongentesimum nonagesimum primum: Carolus 991
Dux moritur, Otho filius eius succedit ei in Ducatu Lothariensium. nec plura. *Otho succedit patri* Molanus cap. 40. Militiæ sacræ hoc tantùm addit: Qui quidem Otho anno 1005. sine liberis decessit, sepultus Niuellæ ad sanctam Gertrudem, aut, vt aliqui volunt, Coloniæ ad S. Mariam. Sic ille. Et similiter Diuæus vno hoc verbo Othonem hunc transcurrit: Othonem Ducem, nulla re memorabili gesta, fata sustulerunt anno 1005. Dolendum, res gestas annorum quatuordecim, vt videmus, ita hactenus latêre. Nos eas ex vicinis saltem adornare conabimur. *Res eius hactenus obscura eruuntur.* Sigebertus, postquam dixisset ad annum illum 991. de morte Caroli & successione Othonis, ista subnectit anno 992. Rhemis Synodo totius Franciæ congregata, Arnulfus nepos 992
Caroli Ducis, quem ipse Episcopum Rhemis substituerat, exordinatus damnatur, & Adelgarius Presbyter, qui vrbem prodidit, & portas Carolo aperuit, insolabiliter excommunicatur; Gerbertus substituitur Episcopus. Sed quibusdam causam ventilantibus non potuisse degradari Arnulfum absque auctoritate Papæ Romani, * Gerbertus depositus ad Othonem Imperatorem se contulit. *• Nota. Est is qui posteà Siluester II. Papa.* Hæc omnia Sigebertus ad illum annum. Sed per triennium totum ista fuisse agitata docet Baronius in suis Annalibus, inter cetera refutans quoque Acta illius Synodi, quoad proditionem quæ Arnulfo imponebatur. *Arnulfus Episcopus nepos Othonis, falsò proditionis accusatur.* Rem totam in hanc sententiam describit idem Baronius potissimùm ex Auctario Aimoïni: Anno nongentesimo nonagesimo secundo, inquit, reclamante damnationi Arnulfi Seguino Archiepiscopo Senonensi, Legati Regis Hugonis & Episcoporum ipsi fauentium Romam missi, cùm triduum tantùm Romæ expectassent, reuersi retulerunt cum stomacho, se non fuisse auditos, nec vllum tulerunt responsum. Et mox Episcopi Hugoni Regi fauentes, Arnulfum iterùm deponunt, & Gerbertum Philosophum eligunt.

993 gunt. Et ad annum sequentem 993. Arnulfus Archiepiscopus Rhemensis à Rege Hugone & Episcopis illi fauentibus cum dedecore de Ecclesia beatę Mariæ Rhemensis expulsus, alligatusque, in carcere Aurelianæ manet annis duobus. Et prosequitur anno proximo: Hugo, inquiens, Rex Francorum cùm audisset Ioannem Papam ob eiectionem & carcerem Arnulfi Rhemensis Archiepiscopi vehementer esse commotum,

In carcerem à Capeto idem Episcopus retruditur.

994 nec alia Legatione ad eum missa esse placatum, præsenti anno iteratò inuitat eum in Gallias ad componendas discordias Rhemensis Ecclesiæ. Extant Hugonis litterę apud Masonium lib. 3. Annalium Franciæ. Quid Ioannes rescripserit non liquet, nec in Gallias profectus est; misit tamen illuc Legatum sanctissimum Leonem Abbatem S. Bonifacij. Hæc ille. Et quis dubitet, quin Otho Dux noster in causa tam iusta cognatum suum Arnulfum pro viribus adiuuerit? Itaque anno sequenti, qui

Insurgit pro eo Pontifex Romanus.

995 est Christi 995. (testante eadem Appendice Aimoïni) misso Leone Abbate à Sede Apostolica, collecto Concilio iterùm in vrbe Rhemensi, ex iussione Apostolici, reuocatus est Arnulfus de custodia, & cum honore magno receptus in propria Sede. Gerbertus autem intelligens, quòd iniustè Pontificalem suscepisset dignitatem, pœnitentia ductus est. Altercationem verò Gerberti Pontificis, inquit Auctor, & Leonis Abbatis valdè vtilem, pleniùs inuenies in Gestis Pontificum Rhemorum. Hæc ibi. Quomodo hic Gerbertus posteà factus sit Pontifex Romanus, dictus Siluester II. & quòd non fuerit Necromanticus, quod quidam finxerunt, ostendemus mox. Intereà mortuo Ioanne Papa, eius nominis

Restituitur in suã Sedem nepos nostri Othonis.

996 Decimoquinto, anno 996. Gregorius Quintus, Saxo, Papa electus est, Othone Imperatore Rauennę existente, & iam iam Romam tendente. Ita enim verum est, & quod Petrus Damianus epistola 2. ad Cadolum Pseudopapam sui temporis scribit, Ioannem Placentinum, qui à Crescentio contra hunc Gregorium intrusus est, eiecto Gregorio Imperatoris Othonis consanguineo (sunt eius verba) Cathedram vt tyrannum obtinuisse; & quod Ditmarus nihilominùs commemorat, Othonem Romam venientem (tendentem scilicet) nepotem suum Brunonem Othonis Ducis filium (Gregorium nuncupatum) in loco Ioannis Papę nuper defuncti cum omnium laude præsentium constituisse. Sunt propria verba vtriusque Auctoris. Tunc ergo Otho Romam se contulit ad expugnandum tyrannum Crescentium Vrbem occupantem. Qui, audito Othonis aduentu, in inexpugnabili sancti Angeli arce se cum suis inclusit. Tandem Thamnus Dux Othonis quasi ex eius præcepto iusiurãdum securitatis præstat Crescentio, si arcem dimittat: quo ille deceptus, reus maiestatis constituitur, & capite plectitur. Ita Baronius ex Leone Ostiensi, Petro Damiano, & Vita S. Romualdi: vbi & narratur, Tham-

Altercatio de Sede Romana.

Crescentius tyrannus ab Othone Imperatore capite plexus.

OTHO LOTHARIN. DVX. XVIII. BRAB. PRINCEPS.

Thamnum, propter periurium istud, suasu S. Romualdi Monachum esse factum. Post hæc autem Otho coronatur Imperator à Gregorio Papa 5. Idus Iunij: & non multò pòst idem Gregorius, agente Othone qui sine liberis erat, ne post eius mortem de Imperio certaretur, constituisse traditur, vt Germaniæ Principes perpetuò Imperatorem eligerent.

Constituuntur hoc tempore Electores Imperij.

Certè deinceps electione creati sunt Imperatores, sed ita, vt vsque ad annum millesimum ducentesimum sæpiùs plures quàm septem Electores fuisse constet; nempe omnes Germaniæ Principes & Præsules, qui Comitiis intererant, vt Baronius pluribus ostendit. Atqui anno millesimo ducentesimo quadragesimo quinto in Concilio Lugdunensi sub Innocentio Quarto, vt habent Acta eius Concilij apud Matthæum Paris in Historia Anglicana, Electores Imperatoris his verbis leguntur:

Inter eos etiam aliquando Dux Brabantiæ.

Laici, Dux Austriæ, Dux Bauariæ, Dux Saxonum, Dux Brabantiæ, qui & Louaniæ; Prælati, Archiepiscopi, Coloniensis, Moguntinus, & Salsburgensis. Ita ibi. Et sequitur: Isti ducentur in insulam quamdam Rheni, & dimittentur soli in ea, & amouebuntur omnes nauiculæ, & ibi tractabunt de electione Imperatoris. Nec adueniat aliquis ad eos donec sint concordes. Huic negotio præerit Archiepiscopus Coloniensis, secundus Moguntinus, tertius Salsburgensis. Hæc de Electoribus septenario numero definitis. Sed paulò pòst cedentibus quatuor suo

Cur, & quando his iuri suo renuntiarit.

iuri (siue quòd ab eo onere liberi esse voluerint, vel fortè etiam eligi magis quàm eligere desiderarint) alij subrogati sunt: de quibus hæc Albertus Stadensis, qui Chronicon suum perduxit vsq; ad annum 1256. Ex prætaxatione, inquit, Principum & consensu, eligunt Imperatorem Treuirensis, Moguntinus, & Coloniensis: & de sæcularibus, Palatinus eligit, quia Dapifer est; Dux Saxoniæ, quia Marescalcus; & Marggrauius de Brandeburch, quia Camerarius; Rex Boëmiæ, qui Pincerna est, non eligit, quia non est Teutonicus. Hæc ille. Sub huius Othonis Prin-

997 cipatu ad annum 997. commemorat Sigebertus de Ansfrido Comite Bratuspantium his verbis: Clarebat, inquit, hoc tempore inter Gallos

Claret S. Ansfridus ex Comite Bratuspantiū Episcopus Vltraiectensis.

Ansfridus, qui cùm fuisset Comes Bratuspantium, non minùs iustitia quàm potentia sæculari famosus, deposito militiæ cingulo, tonsuratus in Clericum, eò prouectus est, vt ordinaretur Episcopus Vltraiectensis Ecclesiæ. Hæc ille. Quæ quomodo nihil impediant, quominùs Otho noster eodem tempore fuerit primarius Brabantiæ Princeps, vide diligenter tractatum in Præfatione huius Operis. Ceterùm anno sequenti,

998 qui fuit Christi 998. illud memorabile accidit (quod Godefridus Viterbiensis eo tempore carmine cecinit, & plures in suos Annales postea retulerunt) vt Imperator Otho eius nominis III. cùm Mutinam in Italiam venisset, & iuxta illam ciuitatem in villa Amula dicta, hospitio susce-

susceptus esset, ibi coactus fuerit Augustam vxorem suam Mariam nomine, filiam Regis Aragonum, publicè cremandam iudicare. Nempe coniecerat femina procax oculos in Comitem quemdam forma eximium, sed castum; ideoque passa ab eo repulsam, eumdem præ rabie, de pertentata pudicitia calumniosè accusauit apud Imperatorem: qui nimiùm credulus vxori, mox Comitem morte damnauit. Vxor Comitis cùm virum capite amputatum didicisset, doloris impatiens Imperatorem conuenit pro tribunali sedentem, proiectoque capite viri in medium, Imperatorem reum innocentis sanguinis proclamat, ius sibi reddi petit, probationem per contrectationem ferri candentis, vt tunc mos erat, offerens. Quid agat Imperator? Probationem inferri permittit. Tractat itaque diu multumque mulier ferrum candens inusta & prorsus illæsa, magnoque animo vindictam in ipsum Imperatorem deinde exigit. Fatetur Imperator culpam, sed poscit inducias. Interim accurrentes Proceres pro vita Imperatoris feminam deprecantur; & cùm frustrà diu laboratum esset, tandem tamen ea est conditione transactum, vt auctrix sceleris Augusta flammis culpam lueret, Imperator, tribus castris viduæ donatis, vitam redimeret. Anno 999. Grego- 999
rius V. Pontifex (iuxta Baronium ex Ditmaro) obiit mense Februario; in cuius Epitaphio ista inter cetera leguntur, digna quæ hîc inserantur:

En alterum Ioseph, & impudicam vxorē Imperatoris.

Imperatrix flammis mortem innocētis luit.

Pauperibus dives per singula Sabbata vestes
Diuisit, numero cautus Apostolico. Ac deinde:
Vsus Francisca, vulgari, & voce Latina,
Instituit populos eloquio triplici.

Epitaphiū Gregorij V. Papæ.

En verum Pontificem, cui successit Siluester Monachus Gallus, Gerbertus anteà dictus, ex Rhemensi Rauennas, ac demum Romanus Pontifex. De hoc ista Sigebertus: Gerbertus, qui & Siluester, qui & ipse inter claros scientia literarum egregiè claruit. Quidam tamen Siluestrum istum transeunt, quippe qui à quibusdam etiam Necromantiæ arguitur. Ita ille, nimiùm credulus Actis nomine Bennonis Cardinalis, qui post 80. annos pulsus à Gregorio Septimo, simulque inimicus disciplinis Astronomicis, quibus Gerbertus iste, pridem præceptor Roberti Regis, insigniter claruit, (quod rarum tunc erat) eum ex Astrologo facit Necromanticum. Sed Scriptores eius sæculi, Helgaldus Floriacensis in Vita Rotberti Regis, Ditmarus Germanus, & alij, honorificentissimè vbique de eo loquuntur. Helgaldus hæc inter cetera: In Apostolica Sede multa virtutum operatus est insignia, & præcipuè in eleemosyna sancta. Legitur etiamnum hoc quoq; in eius Epitaphio in Laterano:

Siluester II Papa temerè Necromantia insimulatus.

Cui nimiùm placuit sociali mente fidelis,
Obtulit hoc Cæsar tertius Otho sibi.

Tempus vterque comit clara virtute Sophiæ,
Gaudet & omne seclum, frangitur omne reum:
(quidquid scilicet sceleratum & criminosum.) Anno sequenti, qui est
1000 Christi millesimus, apud Rauennam Italiæ ciuitatem quidam Vilgardus Grammaticus, deceptus præstigiis dæmonum ipsi apparentium sub specie poëtarum Virgilij, Horatij, & Iuuenalis, cœpit multa turgidè contra fidem Christianam effurire, assereréq; dictis Poëtarum per omnia esse credendum. Sed eo per Petrum eius ciuitatis Archiepiscopũ confutato, plures quoque eius discipuli pertinaces cùm gladio tum incendio puniti sunt. Ex Sardinia quoque insula eodẽ tempore aliqui egressi, qui populum in Hispania corrumperent, & ipsi à viris Catholicis mox extermi-
1001 nati sunt. Hæc Glaber huius tẽporis Scriptor, quæ occasionem dederunt & alteri errori, quasi statim finito mille annorum numero Antichristus adueniret, & non longo pòst tempore vniuersale Iudiciũ succederet. De quo ita Abbo Floriacensis Abbas in Apologetico ad Robertum Regem Francorum: Nam fama, inquit, per totum mundum impleuerat, quòd quando Annuntiatio Dominica in Parasceue contigisset, absque vllo scrupulo finis sęculi esset. Cui errori tradit se ex Euangelio & Apocalypsi & libro Danielis restitisse. Sanè disertis verbis Christus discipulorũ curiositatem retundit dicens, Act. 1. Non est vestrum nosse tẽpora & momenta quæ Pater posuit in sua potestate. Hoc eodem anno primo huius sæculi, nempe primo supra millesimum, multi ponunt obiisse Othonẽ III. Imp. vt Frisingensis, Vrspergẽsis, Contractus, & alij. Baronius putat eos errare, secutusq; alios quosdã, reiicit eius obitum in annũ secundum huius sæculi. Sed cùm mortuus sit mense Ianuario, facilè hæc, meo quidẽ iuditio, conciliabuntur, nempe vt Ianuarius aliis sit anni secundi initium more Romano, aliis finis anni primi exeuntis ad Pascha more Gallico, qui mos etiamnũ in Anglia seruatur. Hermannus Contractus his verbis eius mortem hoc anno primo post millesimũ commemorat: Otho Imperator in Italia 10. Kal. Februarias obiit, & intestina eius Augustæ, reliquum corpus Aquisgrani sepelitur. Sigebertus anno sequenti
1002 hoc modo: Otho Imp. degens Romæ, dum cum Romanis se remissiùs agit, tractans qualiter iura Regni & Ecclesię ad antiquum statum reformaret; Romani per hoc ad cõtemptum eius adducti, subitò contra eum conspirant, & aliquot militum eius peremptis, eum in Palatio obsident. Vnde per industriam Heinrici Ducis Baioariæ & Hugonis Marchionis Italiæ, simulato pacto vix extractus, Roma decedit. Et quia vxor Crescentis eum ad amorem suum pellexerat, dolens pro eius discessu, venenum (chirothecis, vt alij exprimunt, subtiliter inspersum) ei misit: quo ille consumptus, inter remeandum in Italia moritur. Sic ille.

Hæresis poëtica orta & repressa.

Item error, de mundo tunc perituro.

Ratio conciliandi discrepantes Chronologos.

Moritur Otho III. Imp. veneno ab vxore Crescentis data.

Succes-

Succeſſit ei Henricus Bauariæ Dux. Hoc eodem anno 1002. (vt Leo
Oſtienſis narrat) Nortmanni quadraginta numero peregrino habitu
Ieroſolymis, quò orationis cauſa perrexerant, redeuntes, Salernum
applicuerunt, viri & ſtatura proceri, & ſpecie venuſti, & armis præcipui.
Qui cùm eam ciuitatem à Saracenis obſeſſam reperiſſent, accenſis vir-
tute diuina animis, à Guaimario Principe equos armaq; poſcentes, ſubi-
tò in illos irruerũt; plurimiſq; peremptis, & reliquis in fugam verſis, mi-
rabili victoria potiti ſunt. Quæ occaſio fuit, vt prædictus Princeps cum
eis Legatos ſuos cum fructibus terræ doniſq; militaribus ad Nortman-
nos in Galliam mitteret, eoſq; ad ſe inuitaret, & ipſi poſteà in Italiã ve-
nirent, ac demum dominatum obtinerent. At verò anno tertio ſupra
millesimum iam imminente, contigit, in vniuerſo pænè terrarum orbe, 1003
præcipuè tamen in Italia & Galliis (teſte Glabro) innouari Eccleſiarum
Baſilicas, etiamſi pleræque decenter locatæ minimè indiguiſſent, æmu-
latamque vnamquamque gentem aduerſus alteram decentiore in his
cultu frui. Erat enim, inquit, inſtar, ac ſi mundus ipſe excutiendo ſemet,
reiecta vetuſtate, paſſim candidam veſtem indueret. Tunc deniq; Epi-
ſcopalium ſedium Eccleſias pęnè vniuerſas, ac cetera quæq; diuerſorum
Sanctorum Monaſteria, ſeu minora villarum Oratoria, in meliora quiq;
permutauere Fideles. Hæc Glaber, grauis eius temporis Scriptor. Crede-
re par eſt, Othonem noſtrum quoque hac occaſione multa locis ſacris
contuliſſe, patris Caroli ſanè haud degenerem filium. Dolendum de eo
& ſequentibus aliquot Principibus noſtris tam pauca hactenus adhuc
eruta. Memoratu dignum eſt, quòd cùm anno 1004. Synodi in Galliis 1004
celebraretur, & his Robertus Rex diligenter adeſſet, contigerit aliquan-
do, cùm Rex vidiſſet Lambertum Lingonienſem Epiſcopum mole car-
nis grauatum (verba ſunt Helgardi in Roberti Vita) pedes ſuos depende-
re ab alto, pietate ductus, à longè quærens ſuppedaneum, propriis mani-
bus id Epiſcopi pedibus ſuppoſuerit. At qui humili obſequio eis inſer-
uire paratus erat, eoſdem tamen cùm exigeret zelus Catholicæ fidei,
quo iugiter æſtuabat, redarguere minimè prætermiſit. Qua de re præ-
clarum eſt exemplum, quod idem Auctor refert; quo, vt ait, Leutheri-
cum Senonenſem Archiepiſcopum de Chriſto non benè ſentientem, &
aduerſus nonnullos, quos odio habebat, probationem quærentem in
corpore Domini, idem Rex grauiter redarguit. Anno ſequenti 1005. 1005
Otho Princeps noſter ex hac vita tranſiit; de quo Sigebertus eo anno iſta
tantùm: Mortuo Othone Duce, Ducatus Lotharingiæ datur Comiti
Godefrido, filio Godefridi Ardennenſis. Hæc ille; quæ poſteriora ver-
ba non intelligenda eſſe niſi de parte Lotharingiæ, declarabunt mox
cùm alia, tum etiam verba eiuſdem Sigeberti ad annum 1013. ponenda.

Nortmanni qua occaſione primùm in Italiam venerunt.

Vbiq; paſſim, æmulatione quadam, loca ſacra ornantur.

Illuſtria duo exempla Roberti Regis Francorum.

Moritur Otho Dux noſter.

LAMBERTVS
CVM GERBERGA
SORORE PRÆCEDENTIS,
XIX. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis decem.

Lambertus dote vxoris Brabantiæ Princeps.

VIT hæc Gerberga filia Caroli, & soror Othonis proximè præcedentis Dueis, maritus autem eius Lambertus, dictus Longicollius, fratet Rainerij Comitis Montensis seu Hannoniensis. De eo sic Molanus cap. 42. Militiæ sacræ Ducum Brabantiæ: Mortuo Othone sine liberis, Lambertus maritus Gerbergæ amplissimum districtum Comitatum Louaniensem & Bracbantensem, inuito sancto Henrico Imperatore, multorum potentissimorum Principum sanguine, affinitate, atque fœderibus subnixus sibi retinuit, iure hereditario ex parte vxoris suæ Gerbergæ. Ita ferè Molanus. Et adstipulatur Diuæus lib. 6. Rerum Brabanticarum, inter liberos Caroli, his verbis Gerbergam depingens: Gerbergam, inquit, Lamberto Montensi nuptam, qui vxorio iure post soceri mortem Louaniensem Comitatum obtinuit, qui Louanium, Bruxellam, Niuellam, Villeuotdiam cum Futa ac Sonia silua complectebatur. Sic illi. Testatur quidem idem Diuæus lib. 1. c. 4. Auctores se habere, qui velint Lambertum hunc ex patrimonio proprio Louaniensem Comitatum possedisse: & hæret ipse eo loco; sed facilè expedio. Mouet illum, quod Diploma exstet Othonis Primi Imperatoris, quo mense Iulio anni 947. Lamberto Comiti Louaniensium viro forti ac bellicoso Abbatiæ Gemblacensis Aduocatiam commisit. Esto. Primùm & ipse videt, non pati temporum rationem vt Diploma hoc Lamberto marito Gerbergæ aptetur. Quis ergo ille Lambertus Louaniensium tunc Comes? Suspicor, Lambertum, huius Lamberti patruum, cuius suprà mentio habita est anno 973. & 976. cuius Comitatus paternus, vt ex iisdem locis constat, cùm fuerit Comitatus Montensis, idcircò tamen in Diplomate illo credo simul Comitem Louaniensem inscribi, quòd Otho Primus Imp. tunc regnans, ac Lotharingiam pænè vniuersam armis tenens, Lambertum illum temporarium Comitem Louaniensem

Louaniensis Comitatu qua continentur.

Refutatur opinio eorū qui Lambertum proprio iure faciunt Comitem Louaniensem.

LAMBERTVS ET GERBERGA, XIX. BRAB. PRINC.

Nempe patruum eius tantùm fuit in Comitatu Louaniensi Imperatoris Legatus.

niensem à se priùs factum, etiam Aduocatia Gemblacensi anno il-
lo 947. honorarit. At verò postquam Ducatus totus Lotharingiæ, Cis-
mosanæ etiam, (in quo sine dubio est Louanium, quod etiamnum in-
signia veteris Lotharingiæ seu Austrasiæ vti Metropolis, sibi vendicat)
Carolo fratri Lotharij Regis, anno 977. vti vidimus, etiam ab Imperato-
re fuerit concessus, sitque ab eius filio Othone possessus, nihil mirum,
si eum Gerbergæ einsdem Othonis sorori, Caroli que filiæ, & nulli alteri
1005 adscribimus. Constitutus quidem est mox à morte Othonis, anno 1005.
(vti diximus ex Sigeberto) ab Imperatore Henrico Godefridus Lotha-
ringiæ Dux, & post eum alij per annos ferè centum (credo, idcircò quòd
Imperatores Lotharingiam feudum masculum reputantes, nec Gerber-
gæ nec posterorum eius rationem haberent, quod & Meierus indicat, &
Sigebertus etiam ipse infrà ad annum 1034.) sed nullo iure. Nam constat
Beggam tertiam Lotharingiæ nostræ Principem fratri Grimoaldo suc-
cessisse; ex cuius sanguine, hæc nostra Gerberga & ipsa eodem iure fratri
suo Othoni sine liberis defuncto succedit. Sed ad res gestas veniamus.

Imperatores Brabantiam tanquam feudum masculum sibi vendicant, sed non rectè.

Cl. V. Lipsius de Lamberto hoc, eiusque Gerberga, hæc splendidè suo
more, sed breuiter, in suo Louanio, lib. 1. cap. 11. Lambertus igitur iam
Comes, & viribus finibusq; auctior: sed & plura appetebat. Nam spes de
Lotharingia non deserebat, & omnia occupandæ mouebat & turbabat;
ideoque Godefridus nouellus Dux, suis & Imperij viribus, in fines no-
stros venit, summam, vt putabat, manum bello impositurus. Itaque Lo-
uanium ipsum obsedit, & Lambertum inibi clausit. Qui sunt auxilio?
Deus, & ciues. Atque isti mira virtute & constantia, post varios conatus
aut adsultus, hostem irritum irrisumque dimiserunt. Ita finis belli, non
spei: quam tamen interpellauit Leodicensis Episcopus Baldericus, qui
statim anno sequente bellum intulit, & iuxta Hugardas castra est meta-
tus. Noster aduenit, manum conseruit, & cum cæde aliqua (trecenti ob-
iisse dicuntur) Antistitem fugauit. Ille, quod bello non potuit, à religio-
ne voluit impetratum; & Sacrorum communione ipsum ciuesq; arcuit,
donec Comes Horrentium villam velut luendæ culpæ, ipsi posterisque
adsignauit. Iterumque cum Godefrido occupatore Lotharingiæ bellum.
Hic Hainouiam inuaserat, quam Reginerius, ex fratre nepos huius no-
stri, tenebat; ideoque statim suppetias venit, & infelix prælium iniit, in
quo vitam amisit. Id pugnatum circa Florennas: scribitque Sigebertus,
phylacterium à collo pendulum habuisse Lambertum, in quo Diuo-
rum reliquiæ: atque id in medio ardore prælij excussum vel amissum di-
uinitus, & vitam ei mox ereptam. Ita summatim Lipsius. Sed nos ea-
dem ad fontes excutiamus, & si possumus, nonnulla addamus. An-
1006 no 1006. ait Sigebertus, castrum Valentianas situm in Marcha Franciæ
& Lo-

Godefridus Imperatoris Legatus Louanium frustrà obsidet.

Bellum Lamberti contra Leodienses.

Aliud eiusdem contra Godefridum Hannoniã inuadentem.

& Lotharingiæ, quod Balduinus Comes Flandrensium inuaserat, Imperator Heinricus obsidet, concurrentibus ad auxilium eius Rotberto Rege Francorum, & Richardo Comite Nortmannorum. En primam originem belli Imperatoris, etiam contra nostrum Lambertum. Meierus sic clariùs eadem narrat: Delectu, inquit, tota Flandria habito, Balduinus contra auunculum suum Gothofredum Arduennensem Scaldem transit, Eynhamam, Brachantum, Valentianas, cum aliis plerisque Lotharingici iuris locis capit. Nec cunctatur Cæsar suppetias venire suo Arduennati, adductis raptim copiis Valentianas, Flandrumque in ijs obsidet. Tum alia ex parte Robertus Rex Franciæ, Richardusque Dux Nortmanniæ Flandro auxilio aduolant. Cogitur Cæsar soluere obsidionem, reque abire infecta. Ita Meierus. Hinc igitur anno sequenti 1007. 1007

Idem bellum Hannoniecum latiùs explicatur.

idem Imperator (verba sunt Sigeberti) quia de obsidione Valentianensi inefficax redierat, contra Balduinum profectus, castrum Gandauum inuadit, & depopulatâ terrâ, aliquot Flandrensium Primores capit. Vnde Balduinus perterritus Imperatori satisfacit, Valentianas reddit, datisque obsidibus, cum sacramento fidelitatis, manus ei dedit. Posteà Imperator seditione suorum coactus, Valentianas Balduino beneficiauit, vt sibi contra motus suorum auxilio esset. Posteà ei etiam Walachras addidit. Ita Sigebertus. Meierus addit, Valachrias cum aliis Zelandiæ insulis: quæ quidem res, ait, origo fuit longissimæ inter Flandros atque Hollandos discordiæ, ac belli quod per quadringentos propè per interualla tenuit annos, contendentibus vsque Hollandis Zelandiam iure optimo esse suam, donatione quadam ab Ludouico Ludouici Pij filio profecta.

Balduinus Flander primò Imperatoris hostis, posteà etiam accepit ab eo Walachras insulas.

Annus 1008. insignis est Diplomate illo Heinrici Imp. concesso Baldrico 1008
Episcopo Leodiensi, quod posuimus in Proœmio Operis, simulque ostendimus quam lucem id adferat rebus nostris Brabanticis. Itaque Lector inde illud repetat. Sed & ne putes tam amplum fuisse imperium Godefridi illius Arduennatis seu filij Arduennatis, vt quidam suspicantur, audi eodem tempore etiam de alio Duce Mosellanorum, qui & ipsam vrbem Metim, Lotharingiæ Metropolim, in potestate habuerit. Anno 1009. ait Sigebertus, Heinricus Imp. Metim vrbem obsidet, propter Deodericum fratrem vxoris suæ contra se rebellantem, qui Episcopatum ipsius vrbis occupauerat. 1009
Dux enim Mosellanorum, item Deodericus nomine, post fratrem suum Alberonem, dato Episcopatu Metensium filio suo adhuc puero, tutorem ei substituit ipsum Deodericum: qui puero vrbe excluso, & Episcopatu vsurpato, ipsum etiam Deodericum Ducem bello cepit. Sed vrbe per obsidionem pænè desolatâ, tandem pax conuenit. Duos annos vacuos transilio. Anno 1012. inquit idem Sigebertus, Heinricus Imperator Godefridum Ducem cum exercitu in fines

Præter Godefridum Arduennatem, etiam alius tunc Lotharingiæ Dux.

Sententia Molani de auulso Comitatu Louaniensi à cetera Brabantia.

fines Brausſpantium mittit, ad obſidendum caſtrum Louanium; ſed inefficax rediit. Verba ſunt Sigeberti. Sed deinceps, vt vult Molanus, ne ciuilibus bellis pius Princeps Heinricus Regna ſua magis inquietaret, voluit Duces ſuos Lotharingiæ (hoc eſt à ſe delegatos) auulſo hoc Comitatu carere. Sic ille. Nos eum nec hanc, nec partem alteram Lotharingiæ bono iure (etſi credo bona fide) occupaſſe iam ſæpiùs oſtendimus, & potiſſimùm in Præfatione. Diuæus limites horum Ducum Imperialium his verbis deſcribit in fine Libri ſexti: Hęc, inquit, de priſcis Lotharingię Ducibus, quibus maximam Brabantiæ partem ſubiectam fuiſſe certum eſt; Campaniam videlicet, Marchiam Antuerpienſem, Gallo-Brabantiæ partem, & ea quæ à Louanio in Haſbaniam protenduntur, vbi nunc Thenenſis iuriſdictio eſt. Addit idem Auctor: Terram quoque Gasbecanam, Aſcanam, Grimbergenſem, ceteraque à Bruxella in Flandriam vergentia. Ita ille. Sed heus! vt tamen conſtet Affligemium & vicina loca fuiſſe iuris Comitum Louanienſium: quod ſanè liquidò patebit in Hérico Tertio; ſicut & latiùs de his in Procemio Operis diſſeruimus. Ceterùm geſſit ſimiliter bellum coactus Lambertus noſter contra Leodien-

Limites Præfectorum imperialium nimiùm à Diuæo extenſi.

1013 ſes: de quo iſta Sigebertus ad annum 1013. Baldricus Epiſcopus, cùm in villa, Huguardis dicta, caſtellum muniret, Lantbertus Comes Louanienſis eum aggreditur; & Epiſcopus, Lantberto vincente, multis ſuorum captis & occiſis, graui atteritur infortunio. Terræmotus factus eſt maximus circa meridiem 14. Kal. Decembris. Sic ille. Ægidius Chronographus Leodienſis, qui ſcripſit ſub annum 1240. quantumuis Lamberto noſtro durus, hæc tamen habet inter alia: His diebus Baldricus Epiſcopus pro ſalute ac munimento Eccleſiarum, quæ ſuæ ſubiacebant poteſtati, ſuper allodium ſuum, quod Huguardis erat ſitum, diſponebat ædificare caſtrum. Cuius opus maturè inſtituens, primò ad tutelam eiuſdem caſtri, optimum præcepit foſſatum fieri, quod adhuc, vt illius villæ teſtantur incolæ, perſeuerat. Hoc incepto, Comes Louanienſis Lambertus cognomento * Barbatus vehementer Epiſcopum offendit, & ne fieri debeat, directa Legatione contradicit, faceturque illud caſtrum, quod intendebat conſtruere, multum oppido ſuo officere. Benignè reſpondet Epiſcopus, pro ſalute & tutela Eccleſiarum ſe id opus inſtituiſſe, oppido eius nihil officere, ſe ab incepto nullo modo velle deſiſtere. Et poſt multa, de ipſo congreſſu; Sed, inquit, vt vera relatione didicimus, congreſſione prima noſtræ ceſſit parti victoria. Deinde Comes Namurcenſis, turpi motus fuga ſui nepotis, paratis militum ſuffragiis, ſe ad aciem quàm velociſſimè contulit, & facto graui impetu, redeunte cum ſuis Louanienſi Comite, Epiſcopi militibus fugam nihil tale ſuſpicantibus incuſſit. Perhibetur etiam in illa congreſſione, præter vulneratos & captos, trecentos homi-

Bellum Lamberti contra Leodienſes pleniùs narratur.

** Mirum! nam aliàs Lambertus ſecundus ab hoc aliis vocatur Barbatus.*

Præter vulneratos & captos trecenti occiſi.

hominès vita caruiſſe. Huius tam luctuoſus belli exitus euenit Hugar-
dis ſexto Kalend. Octobris. Hæc ille. ac deinde prolixè de erecto occa-
ſione huius cladis apud Leodium Monaſterio D. Iacobi: quod Placen-
tius his verbis breuiter commemorat: Infortunium, inquit, quamquam
alicunde Baldricus Epiſcopus vlciſci potuiſſet, in melius tamen argu-
mentum conuertere maluit. Vnde rebus pacatis, Monaſterium diui
Iacobi apud Leodium inſtituit, quo Monachi perpetuò pro occiſis
hoſtias Deo immolarent. Hæc illi; ac ſimiliter quomodo tandem tra-
dita Horrentij villa pax facta ſit, anno, vt colligo, ſequenti, nempe 1014.
Atque codé anno, ſexto Kalend. Martij, Henricus Rex Germaniæ Ro-
mæ Imperator coronatus eſt, cuius coronationis cerimonias, ab eis qui
interfuiſſent acceptas, Ditmarus his verbis narrat, dignas quæ hîc inſe- 1014
rantur: Decurſis, inquit, à Dominica incarnatione poſt millenarij
plenitudinem numeri annis tredecim, & in ſubſequentis anni menſe ſe-
cundo ac hebdomada tertia, anno autem Regni eius decimotertio & die
Dominica, ac ſexto Kalend. Martij, Henricus Dei gratia Rex inclytus, à
Senatoribus duodecim vallatus, quorum ſex raſi barba, alij prolixa, my-
ſticè incedebant cum baculis, cum dilecta coniuge Chunegunde ad
Eccleſiam S. Petri, Papa expectante, venit. Et antequam introduceretur,
ab eodem interrogatus, ſi fidelis vellet Romanæ patronus eſſe & defen-
ſor Eccleſiæ, ſibi autem ſuiſque ſucceſſoribus per omnia fidelis; deuota
profeſſione reſpondit. Et tunc ab eodem inunctionem & coronam,
cum coniuge ſua ſuſcepit. Priorem autem coronam ſuper altare Prin-
cipis Apoſtolorum ſuſpendi præcepit: eodemq; die Papa (erat is Benedi-
ctus VIII.) cœnam ad Lateranum fecit copioſam. Hæc Ditmarus. Sed
ad Lambertum noſtrum redeamus. Cecidit is ſtrenuè pugnans an-
no proximo 1015. eo bello quod pro nepote Raginerio Comite Mon- 1015
tenſi ſeu Hannonienſi contra ſupradictum Godefridum Imperialem
Ducem Hannoniam populantem geſſit; de quo iſta Sigebertus ad eum-
dem annum: Godefridus Dux Comitatum Montenſem depopulatur,
quem Raignerus cum patruo ſuo Lantberto Louanienſi inſecutus, apud
Florinas pugnam conſerunt; vbi pluſquam quadringenti viri occiſi
ſunt, & ipſe Lantbertus occubuit. Vbi res mira contigit. Cùm Lant-
bertus ſpem victoriæ iam haberet (habebat quippe phylacterium à
collo vſque ad pectus pendens, Sanctorum reliquiis refertum, quorum
patrocinio ſe in periculis tutum fore credebat) inſtante ei termino vitæ,
phylacterium illud à collo eius exiens, ſuper tumulum campi exſiluit,
& mox Comes anteà inuictus perimitur. Quidam militum phylacte-
rium accipiens, in caliga abſcondit, ſed coxa eius & crure intumeſcen-
te, rem prodidit, & phylacterium domino ſuo Hetheloni fratri Ducis

Monaſterium D. Iacobi hac occaſione Leodij extructum.

Ritus conſecrandi Imperatorum, digni qui notentur.

Cadit in prælio noſter Lambertus.

Nota vetuſtam pietatem in reliquiis Sanctorũ.

(Godefridi) dedit. Hactenus Sigebertus. Obiit Lambertus pridie Idus Septembris, vir à puero variè exercitus, (verba sunt Lipsij) & animi magnus, medius fortunæ. Sepultus est Niuigellis; vbi & vxor eius Gerberga. Sic & Diuæus. Nec plura de Gerberga inuenio, nisi quòd obiter mox dicetur cum filio adhuc aliquamdiu præfuisse.

Sepulti Lambertus & Gerberga Niuellæ.

HENRICVS I.

FILIVS GERBERGÆ

XX. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis viginti tribus.

LAMBERTVS moriens (pergit Lipsius) filium reliquit Henricum, quem didici cum matre Gerberga res aliquamdiu administrasse; sed in pace. Memorabile quidem nihil inuenio, præter in vsus sacrorum donationes quasdam. Præfuit ita viginti quatuor circiter annos, noster, vt sic dicam, Numa. Mors tamen tragica; & à captiuo quodam suo, viro nobili Hermanno domi insidiosè interfectus est, siue, vt alij exprimunt, in arce. Factum anno 1038. Hæc, nec plura Lipsius. Tentemus, si ex antiquis Annalibus adhuc eruamus. Certè cùm à captiuo suo viro nobili interemptus referatur, dubium non videtur, quin alicuius saltem belli aleam fuerit expertus. De bellis eo temporum interuallo gestis, transiliens annum 1016. hæc inuenio in Annalibus. Anno 1017. inquit Sigebertus, in Fresonia Deoderico Comite filio Arnulphi Gandauensis debellante, Frisones in vin-

Henricus filius Gerbergæ noster velut Numa I. Lipsio.

Eruuntur nihilominus huius quoque facinora bellica.

1017 dictam patris sui ab eis occisi, Godefridus Dux ad eum ab Imperatore mittitur; & conserto prælio, repentè voce, (nescitur vnde emissa) Fugite, Fugite, cunctis fugientibus, multi à paucis Fresonibus perimuntur; Dux verò (Godefridus) capitur. Et anno sequenti: Godefridus Dux, impetrata Fresonibus ab Imperatore Henrico totius iniustitiæ impunitate,

Pugna infausta Ardennatis contra Frisones.

1018 à captiuitate soluitur, & non multò pòst moritur, & frater eius Gothelo in Ducatu substituitur. Hæc Sigebertus. Anni quatuor sequentes vacant, nihil suppeditantes, quod instituto nostro seruiat. Anno 1023. teste

1023 eodem Sigeberto, Henricus Imp. & Rotbertus Rex Francorum super Charum fluuium apud Euosium conueniunt, de statu Ecclesiæ, Regni,

&

HENRICVS XX. BRAB. PRINC.

& Imperij tractaturi, & condicto, vt super his confirmandis etiam Papam Romanum simul ambo Papiæ opportunè conuenirent: Imperator Regem & suos, multos etiam qui tantùm ad demirandam Imperatoriam maiestatem conuenerant, tanta liberalitate donauit, vt opibus Regum Persarum aut Arabum posset comparari Imperatoris munificentia. Ita Sigebertus. Sed Glaber eius temporis Scriptor congressum hunc factum tradit super Mosam fluuium, qui, vt inquit, limes erat vtriusque Regni; & hæc addit: Cùm plures ex ambabus partibus insinuarent, indecens esse, vt quis illorum, tantorum scilicet Regum, semet humilians, quasi in alterius transiret auxilium; satiusque fore, vt in fluminis medium nauibus portarentur simul locuturi; vtetque Princeps illud in mente habens, (verba sunt Glabri) Quantò magnus es, humilia te in omnibus, eiusmodi suorum consilium reiecit: primusque Henricus Imperator summo manè transiit cum paucis ad Robertum Regem, mutuoque amplexu semet deosculantes, post Missarum solemnia ambo vnà pransi sunt: post prandium verò obtulit Henrico Robertus immensa munera auri atque argenti, & pretiosarum gemmarum, centumque insuper equos magnificè phaleratos, & super vnumquemque loricam & galeam: sed Henricus ex illis omnibus tantùm librum Euangelij suscepit auro & lapidibus pretiosis insertum, ac phylacterium eiusdem operis, continens dentem S. Vincentij martyris; vxor autem ipsius pares auri tantùm inaures. Sequenti autem die, cùm Rex Robertus ad Imperatoris tentoria transiisset, eidem sublimiter suscepto, similiter post prandium centum libræ auri puri ab Henrico oblatæ sunt, sed Rex pares tantùm naues * auri ex illo sumpsit, firmatoque pacto amicitiæ vterque rediit ad propria. Hactenus Glaber. Sed anno 1024. tertio Idus Iulij mortuus est idem Henricus Imperator, & sepultus Bambergæ; quam ciuitatem Episcopali sede, pluribusque Monasteriis, & amplissimis donis & redditibus illustrauerat. Hic ad mortem veniens, inquit Leo Ostiensis, Episcopis Abbatibusque præsentibus Chunegundem coniugem suam propinquis tradidit, dicens: Recipite quam mihi tradidistis, virginem vestram. Eadem & alij plures testantur, mutuo consensu eos amore Christi castimoniam seruasse asserentes, sicque renouata sunt in Christianis Imperatoribus, quæ in primitiua Ecclesia aliquando apud Fideles reperta fuisse Tertullianus lib. 1. ad vxorem cap. 6. docet. De Henrici morte & subrogatione Conradi hæc Sigebertus: Heinricus Imp. consulentibus se Principibus super substitutione Regni, designans Conradum virum regij generis, & egregiæ liberalitatis, moritur. Cono Dux præpotens, cùm ad Imperium adspirare vellet, repudiatur, instinctu Arbonis Moguntini Archiepiscopi,

Notanda contentio modestiæ inter Imperatorem & Regem Francorum Eccli. 3.

En rursum priscum studium Reliquiarũ sanctarum

** an inaures*

1024

Resuscitata miracula primitiua Ecclesia in virginitate vxoris Imp.

ſcopi, & aliquotum Regni Primatum,& Conradus ad Imperium ſubli- *Conradus*
matur. Hæc ille. Sed pergamus inquirere, quo bello captiuus ille Henri- *ſubrogatur*
co noſtro obtigerit. Annum 1025. intactum tranſeo. Anno 1026. inquit *Henrico in*
Sigebertus, Rotbertus Rex Francorum ad inuadendam Lotharingiam *Imperium.* 1026
animũ intendit, ſed citò ab hoc conatu deſtitit. Gothelone (enim) Duce,
qui propter priuatum odium grauabat Regnum Conradi,& aliis Princi-
pibus ad pacis vnitatem adductis, Regni proſperitas, & Regno accreuit
tranquillitas. Sic ille. Ac deinde anno 1027. Rex Conradus Romam ſe 1027
contulit, atque ipſo Paſchatis die à Ioanne Papa Imperator ſolemnibus
ritibus inunctus eſt & coronatus: proxima verò Dominica inde digreſ- *Coronatur*
ſus rediit in Germaniam, & ſancti Ioannis Baptiſtæ Natiuitatem cele- *ſolemni ri-*
brauit Herbipoli. Tradit hæc Auctor Vitæ ſancti Gothardi. De qui- *tu Romæ.*
bus agens pariter Otto Friſingenſis, ait Conradum inter duos Reges,
Cnutum Anglorum & Rodulphum Burgundionum, honorificè pro-
cedentem à Summo Pontifice coronatum, & ab omni populo Roma-
no Imperatoris & Auguſti nomen ſortitum eſſe. Anno milleſimo vige- 1028
ſimo octauo, mortuo Hugone Roberti Francorum Regis filio, quem
pater Regni conſortem elegerat, magnæ diſſenſiones obortæ ſunt inter
ipſum Regem,& Reginam Conſtantiam, decernente Roberto Regnum *Altercatio*
deberi ſecundogenito Henrico, Regina verò muliebri adfectione adni- *de ſucceſ-*
tente, vt tertiogenito traderetur Roberto. Cuius controuerſiæ occaſione *ſione Regis*
magnum excitatum eſt domeſticum bellum, etiam inter Principes atque *Francorũ.*
Epiſcopos, aliis Regi, Reginæ aliis ſtudentibus: cùm interim Rex, colle-
cto Rhemis ſuorum conuentu, Henricum coronauit. Quæ omnia hoc
anno contigiſſe, ex Glabro, qui tunc viuens cuncta ob oculos habuit, in-
telligimus: ſed nondum ſublatum diſſidium, quin durauit annos qua-
tuor; & quod turpius eſt, cùm tandem Henricus & Robertus filij Ro-
berti Regis inter ſe tranſegiſſent, ſimul aduerſus patrem anno 1031. in- 1031
ſtigante præcipuè matre, arma verterunt: quos ille armis perſecutus, *Filij in pa-*
paulò pòſt conſilio Wilhelmi Abbatis S. Benigni, magni nominis huius *trem in-*
temporis viri, & miraculis clari, ad pacem redeuntes ſuſcepit. Sed his diu- *ſurgunt.*
tiùs non immoramur, quòd veriſimile non ſit, Henricum noſtrum his
ciuilibus bellis vlla ratione ſe miſcuiſſe. Tranſmitto intactos annos
duos. At verò anno 1034. Frederico Moſellanorum Duce mortuo (ver- 1034
ba ſunt Sigeberti) quia mares filios non habebat, quibus Ducatus com- *Ex plures*
peteret, Gothelo Dux, impetrato ab Imperatore etiam Moſellanorum *rurſum*
Ducatu, in Lotharingia potentiùs principatur. Intereà anno ſequenti, *Lotharin-* *gia Duces.*
Burgundionibus non deſiſtentibus à conſueta contra Regem ſuum in- 1035
ſolentia, Rex Rodulfus Regnum Burgundiæ Conrado Imperatori tra-
didit. Quod cùm Odo Campanenſis Rodulfi nepos ab Imperatore non

P 3 impe-

Burgundi à Lotharingis superantur.

1036 impetraret, contra Imperatorem bellans (ait Sigebertus ad annum 1036.)
Lotharingiam incursat, castella oppugnat, vrbem Leucorum, quæ Tullus dicitur, obsidet, & in nullo temperat furori suo. Quare anno sequenti Gothelo Dux ægrè ferens insolentiam Francorum, cum Lotharingis
1037 occurrit Odoni, & conserto prælio apud Barum, Odo perimitur, & Francorum exercitus graui cæde attritus à Lotharingia fugere compellitur. Hæc Sigebertus. Ego vix dubito Henricum nostrum simul cum aliis Lotharingis huic pugnæ interfuisse, ibique obtigisse illi Hermannum captiuum, cuius perfidia interfectus sit: nam & mors eius tragica mox contigit anno sequenti; de qua ista breuiter Sigebertus ad annum 1038. Heinricus Louaniensis Comes domi suæ perimitur à captiuo Harmanno, eique succedit filius suus Otho. Cui immatura morte præ-
1038 uento, succedit patruus eius Baldricus, qui & Lantbertus. Hæc Sigebertus, & ex eo Lipsius, & alij. Huius Principis quo hæc insigniora apud exteros memoriæ tradita sunt.

Verisimile, hac pugna captiuum, à quo casus est, Henricum nostrum obtinuisse.

Claret hoc tempore Guido Aretinus inuentor regularum Musicarum.

Claruit, inquit Sigebertus ad annum 1028, hoc tempore in Italia Guido Aretinus multi inter Musicos nominis, in hoc etiam Philosophis præferendus, quòd ignotos cantus etiam pueri faciliùs discant per eius regulam, quàm per vocem Magistri, aut per vsum alicuius instrumenti: dum sex literis vel syllabis (vt, re, mi, fa, sol, la) modulatim appositis, ad sex voces, quas solas regulatiter Musica recipit, hisque vocibus per flexuras digitorum læuæ manus distinctis, per integrum diapason, se oculis & auribus ingerunt intentæ & remissæ eleuationes vel depositiones earumdem sex vocum. Hæc de initio regularis Musicæ Sigebertus: quæ quibus auctoribus deinde ad tantum splendorem excreuerit, non est huius loci dicere. Accidit & hoc, dignum quod hîc inseratur, vt anno Christi 1037. nempe Æra millesima septuagesima quinta (sic loquitur vetus Hispanorum calculus) vt bello ciuili inter se pugnantibus Hispaniæ Regibus, occisoque Veremundo Rege Legionensi, à Magno Fernando Castellæ Rege ipsius cognato, iuncta sint posteà simul in vnum duo illa Regna: & ex eo tempore idem Fernandus magnopere proferens Imperium, Conimbricam, aliasque ciuitates Mauris ademit; adiutus potissimùm ope S. Iacobi Apostoli pro ipso decertantis: ad cuius etiam sepulchrum pro agendis gratiis pluries Compostellam peregrinatus est.

Coalescunt in Hispania Regnũ Legionense & Castella.

LAM-

LAMBERTVS BALDRICVS
ALIIS LAMBERTVS II.
FRATER PRÆCEDENTIS,
XXI. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis sexdecim.

ENRICO, inquit Lipsius, Otho successit, eius filius, breuis æui puer, neque annum ipsum in Principatu exegit.
Ergo patruus eius Lambertus Baldericus cognomento *Summa rerum gestarum huius Lamberti ex Lipsio.*
eum excepit, filius illius Primi. Hic est qui decimas agri
Louaniensis, collegio Canonicorum diui Petri adsignauit, octauo imperij sui anno. Idem diuæ Gudilæ
corpus, quod Bruxellæ asseruatur, è Gaugerici æde sublatum in S. Michaëlis (ita tunc dicebatur) reposuit: & ipsum illud templum auxit vel
ornauit, Canonicos instituit, & ampliter satis donauit. Factum anno 1047. vt monumenta in eo ipso templo nunc docent; adiuuante & *Bruxellæ Canonici ab eo instituti.*
fauente in talibus optima coniuge Oda, quæ filia fuit Gozelonis Lotharingiæ Ducis. Sed neque Martis expers hic Princeps fuit. Nam cùm Flandria bello arderet, quod Henricus Tertius Imp. inferebat Balduino Comiti, noster arma cum vicino iunxit; sed arma parum fausta. Flander
variè petitur, vincitur, terrâ & mari; cùm Hollandi & Zelandi in partes *Infausta huius arma cum Flandro contra Imperatorem.*
Cęsarianas ducti aut tracti essent. Itaque Clausulis captis (ait Sigebertus, & puto Slusas hodiernas esse) multam cædem Imperator fecit: ipsum Lambertum, cùm Tornacum obsessum pergeret, obuium sibi, aut in ipsa obsidione (vt alij) interfecit. Ita Lipsius, sed eadem elucidemus, &
quantum licet etiam nonnulla addamus. Anno 1038. vt etiam suprà diximus, Henrico domi suæ perempto succedit ei filius suus Otho (loquitur Sigebertus) cui immatura morte præuento, succedit patruus eius Baldricus, qui & Lantbertus. Anno proximo, teste eodem Sigeberto, pridie Nonas Iunij obiit Conradus Imperator; post quem Henricus filius eius imperauit. Obiit autem Traiecti ad Rhenum, quod nunc Vltraiectum vocatur; Spiræ deinde sepultus, vt Schafnaburgensis & Contractus exprimunt. Et nihil eo anno vel quatuor sequentibus inuenio, quod res nostras Brabanticas illustrare possit. Sed ad annum 1044. ista lego apud

Conrado Imperatori defuncto succedit filius Henricus.

1038 1039 1044

Contractum eius sæculi Scriptorem: Gozzilo Dux Lotharienſium moriens, Gozziloni filio, quamuis ignauo, Ducatum ſuum à Rege Henrico promiſſum relinquere diſpoſuit. Sed alter filius eius Gotefridus iamdudum Dux, cum Ducatum fratri debitum contra fas à Rege ſibi obtinere nequiuiſſet, iuſiurandum fidemque poſtponens, rebellare pio Regi preſumpſit. Ita Cōtractus. Sigebertus, ſed vno anno tardiùs quàm oporteat, hoc modo: Gothelo Dux obiit, cuius filius, dum ei Ducatus Moſellanorū denegatur, altero Ducatu repudiato, contra Imperatorem rebel-

Godefridus nepos Ardennatis rebellat Imperatori.

1045 lat. Porrò anno ſequenti, qui eſt 1045. idem Godefridus Dux (verba ſunt Contracti) rebellioni ſuæ deſperans, Regique ad deditionem veniens in

1046 cuſtodiam mittitur. Attamen anno proximo, cùm Rex Paſchale feſtum àpud Traiectum Freſiæ vrbem egiſſet, & ſubſecutis diebus nauali expeditione in Phladirtingam fretum traiiciens, pagum quendam, quem Theodoricus Marchio ſibi vſurpauerat, ab eo eripuiſſet, (vnde ille rebellionis cauſam ſumpſit) poſteà ſanctum Pentecoſtes Aquiſgrani faciens, Gotefrido Duce è cuſtodia relaxato, ſibique procedenti terratenus proſtrato, Ducatum ſuum miſertus reddidit. Sic ille. Et proſequitur anno

Prima pugna Imp. in Phladirtinga contra Marchionem Theodoricum ſauſta.

1047 ſequenti 1047. his verbis: Per idem tempus cùm expeditionem Henricus Rex in Pannonias ad Petrum vlciſcendum diſponeret, Gotefridus Dux cum Balduino de Flandris, & aliis nonnullis rebellionem innouaſſe, bellumque copiis collectis parauiſſe; Theodoricus quoque de Phladirtinga Marchio rebellauiſſe, & Epiſcopatus ſibi contiguos ad iniuriam Imperatoris populatus eſſe nuntiatur. Præterea Andreas, qui Regnum Petri obtinuit, iam crebrò Legatos ſupplices miſerat, Regnum ſe ab Hūgaris coactūm ſuſcepiſſe confirmans, de Petri ſeſe iniuriis excuſans: quique aduerſus eum coniurauerant, partim à ſe trucidatos, partim Imperatori tradendos denuntians, ſuámque Imperatori ſubiectionem, annuum cenſum, & deuotam ſeruitutem, ſi Regnum ſe habere permitteret, mandans. Quibus ex cauſis, dilata expeditione illa, cùm Gotefridus quoque Dux rebellionem ſuam callidis Legationibus diſſimularet, autumnali tempore, nauali exercitu collecto, contra Theodoricum in Phladirtingam arma commouit. Sed aquoſis impedientibus locis, parum proficere potuit; & reuertens, aduerſariis marino curſu leuibus ſcaphis latrocinantium more ſequentibus, & extremos quoſque incurſando cædentibus; non modicam in exercitu cladem pertulit. Ipſo quoque tempore Gotefridus, inter alia quæ contra Regem geſſit, Virdunenſem ciuitatem dolo captam incendit & euertit. Hæc ille. Inter quæ Lambertum noſtrum ſeu Baldricum adhuc quieuiſſe, ſuadent illa quæ ſuprà Lipſius eum hoc anno in templum D. Gudilæ pietatis ſuæ monimenta tanto ſtudio contuliſſe ſcribit; & alij adſtipulantur. Et in Actis D. Gudilæ ante plures annos

Rurſum conſpirant contra Imperatorem dictus Marchio & Balduinus Flander.

Parum feliciter pugnat Imp. in Phladirtinga Hollandiæ.

grauiter

LAMBERTVS BALDRICVS XXI. BRAB. PRINC.

Lambertus noster interea vacat pietati.

grauiter ſcriptis, ita clarè lego: Milleſimo quadrageſimo ſeptimo anno Incarnationis Dominicæ, 15. Indictione, Damaſo Apoſtolicæ Sedi præſidente ſummo Pontifice, Henrico II. regnante (nempe II. Imp. & III. Germanorum Rege) dedicatum eſt in monte Bruxellæ templum 16. Kalend. Decembris, ad laudem noſtri Redemptoris, in honore ſancti Archangeli Michaëlis à Gerardo Cameracenſi Epiſcopo. Lambertus verò, qui & Baldricus Comes, Henrico fratri ſuccedens, cuius præſentiâ (nota) tunc cuncta extiterunt illic decenter ordinata, eodem die, illud corpus ſanctiſſimum (diuæ Gudilæ) de Eccleſia S. Gaugerici, cum Epiſcopo ceteriſque ſacris Ordinibus, leuauit, atque cum ſummo honore in Eccleſia ſancti Michaëlis repoſuit. Et annuente in omnibus vxore ſua Oda, quæ fuit Gozelonis Ducis filia, ad ſeruiendum Deo, ſanctæque Gudilæ virgini, ibi Clericos conſtituit, & ad vſus eorum ipſam Eccleſiam cum decimis, & alia plura legaliter contulit. Ibi nunc quoque ad oſtendenda glorioſæ Virginis merita, multa & magna fiunt miracula. Sic ibi. Poſteà an-

Transfert corpus ſanctæ Gudilæ decenter.

1048 no 1048. eodem Contracto atteſtante, Gotefridus, de quo ſuprà, Adelbertum Ducem ſe deprædantem perſecutus, & dimiſſa multitudine, cum paucis inuentum, cum aliis qui repugnare tentabant occidit. Poſt quem Gotefridus Dux ab Imperatore conſtituitur. Verba ſunt eiuſdem Au-
1049 ctoris. Et progreditur velut ad annum ſequentem: Imperator Natalem Domini Friſingiæ, & Purificationem S. Mariæ Ratiſponæ agens, Baioariæ Ducem Conradum conſtituit, & circa Quadrageſimale tempus, inde in Saxoniam receſſit. Intereà glaciali hiemi ſuppeditante, nonnulli de partibus maritimis milites & Principes cum Leodinenſi Epiſcopo, Traiectenſi, & Metenſi congregati, Theoderico in Phladirtinga inſidias tendunt, commiſſaque pugna victum occidunt, & prouinciam illam Imperatori ſubiiciunt: quam tamen non multò pôſt Gotefridus occupans, ab eiſdem pugna petitus, & victus vix aufugit. Hæc Contractus eius æui Scriptor. Vnde miror vnde hauſerit Meierus quæ adſcribit anno præcedenti in hunc modum: Albertum Ducem Gothofredus Lotharingus occidit. Eius Ducatum, quem Moſellanicum vocant, Henricus Auguſtus Gerardo Elſatienſi, Lotharingiam verò Friderico Lutzelburgenſi Balduini Flandrenſis auunculo attribuit; & eodem anno Dordraci Theodoricus Comes Hollandiæ, coniuratione Agrippinenſium ac Leodienſium, occiditur Idibus Maij. Ita ille. Sed hæc preſſiùs excutienda relinquimus rerum Hollandicarum Scriptoribus. Illud certum, Gotefridum tunc contra Imperatorem eam prouinciam occupare fuiſſe conatum. Nam ita ſubdit idem Contractus: Secuta æſtate, cùm Imperator expeditionem contra Gotefridum & Balduinum à Domino Papa excommunicatos pararet, Gotefridus Aquiſgranum venit, & opitulante Papa, gratiam

Tertiò Theodoricus Marchio Phladirtinga bello petitur, & occiditur.

Bellum Imperatoris contra Godefridum & Balduinum à Papa excommunicatos.

tiam Imperatoris promeruit. Balduinus quoque, vastata ab exercitu magna ex parte prouincia sua, tandem obsides dedit, & pactum cum Imperatore fecit. Sic Contractus. Et Sigebertus etiam ad eumdem hunc annum: Leo Papa in Gallias veniens, vt motus Imperij à Balduino & Godefrido concitatos sedaret, Godefridum quidem Imperatori reconciliauit; Balduino verò pertinaciùs agente, contra eum Imperator exercitum duxit. Sed tandem Balduinus flexus, condicto die Aquis Imperatori satisfecit. Ita Sigebertus. Sed instabilis fuit pax, vt mox videbimus. Meierus eam pacem anno sequenti 1050. interim confirmatam scribit hac ra- 1050.
tione: Balduinus, inquit, Princeps Camaracum Andouerpiamque occupata oppida, per pacem factam Henrico Cæsari restituit. Nihilominùs mox renata est discordia; de qua ista Sigebertus ad annum sequentem 1051. Balduinus Flandrensis, inuaso Hagionensium Comitatu, contra Imperatorem rebellat. Sic ille. Meierus paulò pleniùs: Defuncto, inquit, Hermanno Comite Montensi, Balduinus Princeps statim post Pa- 1051.
scha magnis viribus inuasit Hannoniã; qua subacta, Castriloci celebrauit Balduini filij nuptias cum Richilde eius terræ Principe, Hermanni vidua, Raginerij Montensium Comitis filia. Hinc renatum cum Cæsare bellum, eò quòd Hannonia Imperialis esset iuris. Hæc Meierus. Eodem hoc anno apud Contractum hæc obiter inseruntur verba: Per idem tempus Imperator Lampertum Comitem rebellare molientem ad deditionem compulit. Quæ de nostro intelligenda esse, tum antecedentia, tum sequentia suadent, certè sanguine proximè Comites Hannonienses contingebat: quæ causa fuit vt paulò pòst totum se Balduino Flandro contra Imperatorem traderet; de quo ista Sigebertus biennio pòst, nempe an- 1053.
no 1053. Balduinus Comes terminos Lotharingiæ incursans, Hoyum oppidum incendit. Godefridus quoque iterùm rebellat, quia ducta vxore Bonifacij Marchionis Italiæ, iussu Imperatoris à Longobardia expulsus erat. Et anno sequenti: Henricus Imperator, filio suo Henrico puero 1054.
quinquenni Aquis in Regem sublimato, contra Balduinum proficiscitur: & Scaldim fluuium, Balduino fugiente, transiens, omnia depopulatur, atque insuper apertis sibi * Clausulæ portis, multam cædem inimicorum facit, & vltrà progrediens Lambertum (Louaniensem) Comitem Balduini auxiliarem cum multis perimit, multos etiam Flandrensium Primates exercitum suum prosequentes concludit intra vrbem Tornacum, & obsessos capit. Hæc, nec plura Sigebertus. Meierus hunc & præcedentem annum coniungens, in hunc modum narrat: An- 1053
no 1053. Balduinus Princeps vnà cum duobus filiis Balduino ac Roberto, iuncto sibi Duce Godefrido, acerrimè aduersus Cæsarem administrat bellum, Lotharingiam longè incursat. Ipse Tutlinium, Balduinus

Cameracum & Antuerpiam Balduinus Flander Imperatori restituit.

Causa cur Lambertus noster se iunxerit Balduino Flandro.

* Sluſ.

Mors Lamberti nostri infausta.

duinus filius Hoyum incendit. Zelandiæ autem insulas, ab Cæsarianis atque Hollandis occupatas, Robertus recuperat. Tantis Cæsar irritatus
1054 damnis, anno 1054. firmissimo cum exercitu rursum venit in Flandriam, præmisso cum parte copiarum Iohanne Atrebate, qui flumen Scaldim transmittere tentat. Is erat à Pio (Balduinum intelligit) bonis omnibus exutus, ac Flandria pulsus. Hunc Balduinus, ad ripam Scaldis sinistram metatus castra, transitu prohibuit: qua Cæsar re cognita, aliam suorum manum per Camaracum, aliam mari, fractis claustris, in Flandriam iubet irrumpere. Magna tum Flandri afflicti calamitate; ductique ad magnum numerum in captiuitatem, igni ferroque euastatis eorum agris. Pulsus à Scalde Balduinus in tuta se recipere loca cogitur, suæque consulere saluti. Obsedit Augustus Tornacum. Id oppidum Lantbertus Comes Louaniensium cum multis Primatibus Flandris Balduini nomine custodiebat. Victor Henricus vrbem expugnat, diripit, direptamque incendit. Louaniensis cum aliis non paucis occiditur, permulti ex Flandrica nobilitate viui in hostium veniunt potestatem, quos cum ingenti præda captiuos duxit Augustus in Germaniam. Timore huius Henrici Imperatoris Balduinus in Flandria Occidentali magnam duxit fossam pertingentem à Comitatu Lessensi vsque ad mare, ne posthac tam facile alicui ex ea parte pateret irruptio. Ista Meierus. Cæsus est Lambertus secundùm Lipsium ex Memoriis Louaniensium 13. Kalend. Iulij, iam dicto anno 1054. Iacet Niuigellis. Et cur ibi ferè primi Comites? Credo, inquit, per Religionem: certum, Defensores & Aduocatos eius Cœnobij fuisse. Ita ille. Externa insigniora horum temporum, sed tristia, ista inuenio. Anno 1032. mortuo Ioanne Decimonono eius nominis Romano Pontifice, Benedictus Octauus (ab aliis vocatus Nonus) Pontificatum suscepit. Hic patria Romanus, ex Comitibus Tusculanis, homo ignauus & dissolutæ vitæ, nunc à populo pulsus, nunc iterùm restitutus est. Denique erant tum (vt Otho Frisingensis Scriptor grauis, vicinus illorum temporum, & alij testantur) tres Pontifices, Siluester, Ioannes, vnus ad S. Petrum, alter ad S. Mariam Maiorem, & tertius hic Benedictus in Laterano. Qui cùm tandem acceptis certis vectigalibus, suasu Ioannis Gratiani viri religiosi, sic à Papatu recessissent, idem Gratianus Pontifex creatus est, & Gregorius Sextus vocatus. Factum id sub Kalend. Maij anno 1045. Henrici Imp. septimo. Verùm anno sequenti Henricus Rex in Italiam cum exercitu veniens (loquitur Contractus) Papiæ Synodum celebrauit, indeque Placentiam accedens, Gratianum (nempe Gregorium Papam Sextum) ad se venientem honorificè suscepit: iuxta verò Natalem Domini, non longè ab vrbe Roma apud Sutriam Synodo item acta, causaque erroneorum

Tornacum à Cæsare obsessum, & expugnatum.

Sepultus Lambertus noster Niuella.

Tres simul pro Pontificibus Romanis se gerunt.

neorum Pontificum diligentiùs ventilata, eundem Gratianum conuictum baculo Pastorali priuauit; ac deinde omnium tam Romanorum quàm aliorum consensu, Sindigerum natione Saxonem Episcopum Bambergensem multùm reluctantem, Summum Pontificem constituit; qui ipsa Natalis Domini die Romæ ex more consecratus, Clemens Secundus vocatus est; idemque die eadem Henricum Regem & coniugem eius Agnetem (filiam Wilhelmi Comitis Pictauiensis) Imperiali benedictione sublimauit. Hęc Contractus. Tantum quidem sibi Henricus vsurpauit. Sed transactio illa Gratiani cum tribus Papis, an emptio Sedis fuerit, an redemptio potiùs vexationis ad bonum publicum, iudicent Canonum periti. Hoc constat, Gregorium hunc Sextum à viris sanctissimis, nominatim à B. Petro Damiani epistola ad eum data, simoniæ & turpitudinum triumphatorem vocari. Et Otho Frisingensis Germanus lib. 6. cap. 32. similiter factum Gratiani excusat: & capite sequenti, cùm narrasset, quomodo vsurpasset sibi Henricus ius constituendi & destituendi Episcopos; Infirmatus, inquit, publicè culpas suas recognoscens, decimo septimo Regni sui anno diem clausit extremum. Hæc Otho Frisingensis, frater Conradi Tertij Imperatoris: quæ idcircò paulò prolixiùs retulimus, quòd quidam mirè sibi in hoc facto Imperatoris Henrici placeant. Ad annum 1051. ista habet Sigebertus: 1051

Depositus ab Imp. Pontifex; sed an rectè, mox dicetur.

Papa depositus ab Imperatore, tamen magnis encomiis à veteribus celebratur.

Francia turbatur per Berengarium Turonensem, qui asserebat, Eucharistiam, quam sumimus in altari, non esse reuerà Corpus & Sanguinem Christi. Ita breuiter Sigebertus. De eo pleniùs Lanfrancus huius temporis Scriptor, qui in Commentatio aduersus eumdem Berengarium testatur; anno præcedenti duas contra eum celebratas Synodos; & in Romana quidem, lectis literis ab eo ad ipsum Lanfrancum transmissis, de Corpore & Sanguine Domini, iisdemque contra vsitatissimam Ecclesiæ fidem conscriptis repertis, promulgatam esse in eum damnationis & excommunicationis sententiam: Lanfrancum verò, qui ob eiusmodi literas ad ipsum scriptas in suspicionem hæresis adductus fuerat, post eam publicè damnatam & confutatam, absolutum esse, & innocentem declaratum: in Synodo autem Vercellensi, celebrata mense Septembri, cùm ad eam vocatus Berengarius non comparuisset, iterùm damnatum esse vnà cum peruersa ipsius hæresi. Qui quidem instabilis Berengarius quomodo posteà tamen semel & iterùm palinodiam cantauerit, dicetur suis locis.

Berengarius Sacramentarius primùm innotescit.

Damnata hæresis Sacramentaria semel & iterùm.

HENRICVS II.

FILIVS PRÆCEDENTIS, XXII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis quatuordecim.

1054 *Lipsius in suo Louanio nimius hic breuis.*

LAMBERTO Secundo, ait Lipsius, successit Henricus Secundus eius filius; cui vxor Adela filia Lanrgrauij Thuringiæ. Neque aliud de eo lego, quàm cum Hollandis variè pugnasse, & obiisse anno 1068. Ita Lipsius in suo Louanio, nimium hîc breuis. Sed explicatiùs, & quantum ex fontibus Antiquitatum eruere licebit, co-
1055 piosiùs quoque de eodem dicendum. Anno 1055. teste Sigeberto, Balduinus Flandrensis cum Godefrido (suprà sæpè memorato) auunculum suum Fredericum Ducem intra Andouerpum obsidet; sed concurrentibus Lotharingis ab oppugnatione desistit. Ita Sigebertus. Vocat Meierus Fredericum Lutzelenburgensem, cui Lotharingiam, spreto Godefrido, Augustus attribuerat: additque, Balduinum, refugientem eum in oppidum Andouerpum, obsedisse; sed breui pòst, aduentantibus magno numero Lotharingis, soluisse obsidionem, ac in Flandriam reduxisse exercitum. Haud difficulter credam, & hîc Henricum nostrum cum ceteris Lotharingis pro Frederico pugnasse. Nam & mox ad

Antuerpia obsidetur: sed mox soluitur obsidio.

1056 annum 1058. manifestum est eùm pro Cæsare stetisse. Anno 1056. Henricus Tertius Germanorum Rex & Secundus eius nominis Imperator, cùm septem aut eo ampliùs diebus lecto decubuisset, diem clausit extremum, sepultus Spiræ, Papa præsente, die Apostolorum Simonis & Iudæ; (sic Schafnaburgēsis, Sigebertus, & alij) filiolo Henrico, puero circiter sexenni (nam variant Auctores) ei succedente: ita vt quæcumque per annos aliquot ab Imperatore gesta narrabuntur, eius matri Agneti, & Proceribus Regni tribuenda sint. Ita subnectit idem Sigebertus ad

Moritur Henricus Imperator eius nominis II. & Rex Germanorum III.

1057 annum sequentem 1057. Coloniæ generali Conuentu habito, Balduinus & Godefridus, mediante Victore Papa, ad gratiam Regis & pacem reducuntur, & omnes bellorum motus sedantur. Ita ille. Sed heu! non-
1058 dum omnes. Nam mox subdit idem Auctor ad annum 1058. In Frisonia, captis ab Imperatore Henrico aliquibus castellis, Frisones à rebellione refrænantur. Sic ille. Annales Hollandici seu Frisici paulò aliter, &

pro

HENRICVS II. XXII. BRAB. PRINC.

Bellum Frisonicum diuersò à diuersis narratum, diligentiùs excutitur.

pro se interpretantur, narrantque in hunc modum: Cùm Theodoticus Hollandiæ Comes (eius nominis Quartus) sine prole decessisset, frater eius Florentius ex Frisia in Hollandiam accersitus, Reipublicæ gubemacula suscepit. Huius successibus externi Principes aliquot, Archiepiscopus Coloniensis, Antistes Leodinus, & Comes Louaniensis inuidentes (sic Annales illi loquuntur) anno 1058. contraxerunt exercitum, quo nouum Comitem Principatu deturbarent. Quod vbi ad Florentium permanasset, statim ex consilio senis cuiusdam, quà hostem venturum credebat, factas clàm noctu ingentes foueas, fœno & stramine operuit: in quas hostes cùm incidissent, adfuit Florentius, & magna priùs edita cæde, multos abduxit captiuos; inter quos erat & Comes Louaniensis, quem posteà duobus millibus marcarum argenti redemptum dimisit. Sic illi Annales. Miror Meierum nihil horum attingere.

Fertur in eo captus Comes Louaniensis.

Corrigitur Chronicon Hollandiæ.

Sed inprimis errant Annales Hollandici in nomine Comitis Louaniensis, dum eum Lambertum vocant; nam suprà patuit, Lambertum quadriennio antè & iuxta Tornacum cæsum. Itaque hæc de eius filio Henrico hoc accipienda sint. Haud tamen scio an tam illustris ea fuerit Hollandorum contra Comitem Louaniensem victoria. Nam & certum est, quod Sigebertus retulit, eodem illo anno 1058. in Frisia captis aliquibus castellis Frisones auspiciis Imperatoris à rebellione fuisse repressos: ac denique ipsi Hollandi fatentur (vt suo loco mox dicemus) Comitem suum Florentium ab Archiepiscopo Coloniensi (erat is tunc præcipuus tutor Henrici Regis pueri) bello petitum, & à Comite Cuyckensi consanguineo Louaniensis nostri occisum. Interim prodigium accidit, quod istis

Prodigium iuxta Tornacum colubrorum altrinsecus pugnantiũ.

1059 verbis describit Sigebertus noster ad annum 1059. In pago, inquit, Bracbatensi iuxta Tornacum multitudines colubrorum altrinsecus congregatæ, prodigioso prælio inter se concurrunt; & multis vtrimque occisis, victa pars fugiens in cauo arboris se abscondit, altera pars vincentium more insequens, cum sibilo circumstrepebat, donec circumiecto ab hominibus igne, omnes concrematæ sunt. Hæc Sigebertus: & anno sequenti moritur Henricus Francorum Rex, eodem attestante. De cuius morte

1060 pleniùs Meierus. Anno 1060. moriens Henricus Rex Francorum, Balduino Comiti Flandriæ, viro (inquit Æmilius) integerrimo, ac fidei sapientiæque perspectissimæ, Philippi Hugonisque liberorum, Regnique Francici tutelam tradidit. Et quidem ceteri Proceres Franci versari Flandrum in rerum procutatione summa moderatione tulerunt: at Vascones alieniores ab eo erant; nec æquo animo fecerunt imperata, veriti (vt dicebant) ne tutelam pupillorum suum faceret Regnum. Quare cognita Vasconum lubrica fide, Balduinus (Pius cognominatus) specie quidem in Saracenos Hispaniæ imminentes, sed reuera in Vasconiam

Rex Franciæ moriens Flandrum constituit liberorum suorum tutorem.

ingen-

ingentes duxit copias, coëgitque Vasconum Primores ad officium con-
uenire, seque iureiurando sibi deuincire, acceptis velut obsidibus eorum
liberis. Hæc res consilio arteque magis (vt idem inquit) quàm armis in- *Vascones subacti à Flandro.*
gentem Flandro maiestatem conciliauit. Hucusque Meierus; qui deinde
subiungit ad annum sequentem 1061. Florentius Comes Hollandiæ ab 1061
Brabantinis bello occiditur 14. Kalend. Iulias, funeratus in Monasterio
Egmondano. Ita ille. Annales Hollandiæ hæc referunt ad annum se-
quentem, & ex ijs summatim Diuæus in hunc modum: Henricus Loua- *Bellum Henrici nostri cum Hollandis, referente Diuæo.*
niensis, adito Comitatu, cum Hollandis variè conflictatus est: his enim
anno 1058. bellum inferens, confœderatus Coloniensi Archiepiscopo,
Episcopo Leodiensi, Vichardo Aduocato Gelriæ & Hermanno Comiti
de Cuyck, vnà cum Vichardo prœlio captus est; at renouato bello, an-
no 1062. Florentius Comes ab Hermanni Comitis de Cuyck milite ad
pagum, qui Hemert vocatur, inter Mosam ac Vahalim oppressus est.
Sic Diuæus. Antiquior tamen vnicus qui mihi visus est, Ioannes de Be-
ka, cum Meiero assignat illud anno 1061. & his verbis narrat: His diebus, *Idem bellum ex narratione Ioannis de Beka.*
scilicet anno Domini 1061. Florentius Comes Hollandiæ Princeps im-
perterritus, ob vindictam fratris sui contra superiores Comites expedi-
tionem validam eduxit: quos omnes, occisis plurimis, cum triumphali
laude subegit. Contigit autem, vt idem Comes nimis confisus in virtu-
te suæ fortitudinis obdormiret lassus in Hammerth meridiano tempore
sub ramis vmbrosæ salicis; & ecce fugitiui pugiles, quos idem Comes
paulò priùs in bello deuicerat, inopinatè superuenerunt, qui eumdem
cum multis armigeris condormientibus 14. Kalend. Iulij trucidarunt.
Sic ille. Annales Hollandici nominatim exprimunt ab Hermanno Co-
mite de Cuyck hanc cladem illatam, simulque trucidatos cum Floren-
tio circiter mille sexcentos viros. Anno 1062. id memorabile accidit 1062
quod Meierus narrat (& à Molano prætereà in Fastos seu Natales Belgi- *Campana per se sonans in sepulturam hominis fame mortui.*
cos relatum est ad 16. Augusti.) cùm fames intolerabilis Flandros pre-
meret, grandisque multitudo hominum panis quærendi gratia conflue-
ret Aldenburgum, repertus ibi quidam prima luce, qui sub dio de nocte,
fame (vt creditum est) perierat, qui dum sepeliretur, & prohiberet sacer-
dos Godobertus ne pulsarentur campanæ, eò quòd homo esset ignotus;
ecce stupentibus cunctis qui aderant, prodigio per se æra illa personue-
runt. Eodem anno, teste Schafnaburgensi huius ætatis Scriptore graui,
Imperatrix nutriens adhuc filium suum, Regni negotia per seipsam cu-
rabat, vtebaturque plurimùm consilio Henrici Augustensis Episcopi.
Vnde nec suspicionem incæsti amoris effugere potuit. Ad vltimum Co- *Puer Imperator matri subtrahitur.*
loniensis Episcopus, communicatis cum Egberto Comite & cum Otto-
ne Duce Bauarorum consiliis, Regem puerum, post solemnes epulas, ex

ſancti Suitberti inſula primùm aſtu, deinde blanditiis à matre auulſit, &
1063 Coloniam abduxit. Hinc ergo, vt idem proſequitur ad annum ſequentem, educatio Regis atque ordinatio omnium rerum publicarum penes Epiſcopos erat, eminebantque inter eos Moguntinus & Colonienſis Archiepiſcopi. A quibus cùm in partem conſilij Adelbertus Bremenſis Archiepiſcopus aſſumptus fuiſſet, ille ſæpiùs colloquendo, obſequendo etiam atque aſſentando, ita ſibi Regem breui deuinxerat, vt ipſe pænè Monarchiam vſurpare videretur. Secundas poſt eum partes agebat Werenher Comes, iuuenis tam ingenio quàm ætate ferox. Conualeſcente audacia, in ipſa Monaſteria impetum faciebant, atque ea inter ſe tamquam prouincias partiebantur, Rege ad omnia quæ iuſſus fuiſſet, puerili facilitate annuēte. Hæc Schafnaburgēſis. Sed dices, Quorſum hæc? Ne cui mirum ſit, ex tam praua huius Regis Henrici educatione tam multa mala poſteà, vt videbimus, inundaſſe. Eodem anno, teſte Meiero, Aldemardij confectum eſt matrimonium inter Robertum Balduini Flandrenſis filium natu minorem, ac Gertrudem viduam Florentij Comitis Hollandiæ. Aſſignatæ Roberto pro ſua hereditaria portione quinq; inſulæ Zelandicæ, Walachria, Scaldia, Zuytbeuera, Noortbeuera, Borſelia: Comitatus ad hæc Aloſtanus cum terra Quatuorofficiorum, ac grandi ſumma pecuniæ. Profectus Robertus in Hollandiam cum Gertrude celebrauit nuptias, ſtatimque (nomine priuignorum) indicto Friſiis bello, partem aliquantam eius Regionis ſubegit, indeque
1065 nomen ſibi Friſio peperit. Annum 1064. tranſeo. Anno 1065. (verba ſunt Sigeberti) Frederico Duce mortuo, Godefridus Ducatum recepit. Et multi vſque ad ſeptem millia orandi voto Ieroſolymam petentes, ab Arabitis in Paraſceue in quodam caſtello obſeſſi ſunt, & ita occiſi aut vulnerati ſunt, vt de ſeptem & eo ampliùs millibus vix duo millia reuerſi ſint. Hęc breuiter Sigebertus. Continuator Contracti hoc modo: Henricus Rex Natalem Domini Goſlariæ, diem autem Paſchæ Wormatiæ celebrauit. Et ibidem accinctus eſt gladio, anno Regni ſui 9. ætatis autem 14. & Dux Gotfridus ſcutarius eius eligitur. Addit Schafnaburgenſis: Statimque primam ſuſceptæ armaturæ experientiam in Arciepiſcopum Colonienſem (S. Annonem) dediſſet, niſi res turbatas Imperatrix tempeſtiuo valdè conſilio compoſuiſſet. Duces verò eorum qui Ieroſolymam peregrinationem ſuſceperant, nominat idem Auctor Sigefridum Moguntinum, Gunderum Babengenſem, Othonem Ratiſponenſem & Wilhelmum Traiectenſem Epiſcopos; teſtaturque, ob oſtentatas inconſultiùs per iter ſuas opes, damnum tantum & cladem eos accepiſſe. Conſentit & Marianus Scotus, qui exprimit eos ſcutellas & vaſa aurea & argentea oſtentaſſe, ſicque ex ſeptem millibus duo tantùm millia

Imperij ſtatus variè concutitur.

Inſulæ Zelandicæ pactæ in matrimonium Flandri cum vidua Comitis Hollandiæ.

Ampliùs quinque millia Christianorum ab Arabitis caduntur.

lia reuerſos. Anno 1066. Cometes apparuit tota Paſchali hebdomada 1066
(loquitur Sigebertus:)Harwich Rex Northanymbrorum cum mille pę- *In Anglia varia prælia.*
nè nauibus venit in Angliam regnaturus, & in vrbe Ebotaci pluſquam
mille laicos & centum Presbyteros de Anglis occidit. Cui Araldus Rex
Anglorum cum ſeptem legionibus ſuperueniens, eum cum multis oc-
cidit. Interim Guilielmus Comes Northmannorum (ab Eduardo, vt
multi tradunt, heres inſtitutus) cum Francis Angliam intrat, & conſer-
to cum Anglis prælio, Araldum cum multis millibus perimit, & re-
gnat in Anglia annis 30. Hæc Sigebertus. Anno 1067. teſte Vrſpergenſi, 1067
Henricus Rex Bertham Othonis Marchionis cuiuſdam Italiæ & Adel- *Henricus Imperator ducit vxorem.*
heidæ filiam accepit vxorem, nuptias celebrans Triburiæ. Et eodem
anno, vt notat Meierus, Kalend. Septembris obiit Inſulis Magnus ille
Balduinus Flander, cognomento Pius ſeu Bonus, ſuccedente ſibi filio
Balduino, dicto Montenſi. Et hæc eſt velut ſupputatio annorum, quibus
Henricus noſter præfuit. Qui quid fecerit poſt bella illa contra Hollan-
dos ſuprà commemorata, non inuenio, etiam poſt multam inquiſitio-
nem. Mors eius incidit (vt ſuprà verbis Lipſij diximus) in annum Chri-
ſti 1068. Diuæus hoc tantillum addit: Obiit hic Comes anno 1068. re- 1068
lictis Henrico ac Gothfredo. Ita & Chronicon vernaculum: ſed vbi *Moritur Henricus noſter relictis duobus filiis.*
ſepultus ſit, nondum certum affirmare audeo: vtinam hoc & alia
eruant aliquando alij. His infauſtis temporibus anno Chriſti 1055. Le-
gati Apoſtolici in Galliis inuigilauit ſedulitas, vt Berengarium (de quo
ſub Lamberto huius Henrici patre dicere cœpimus) rurſum hæreſim,
quam fuerat deteſtatus, defendentem ac propalantem, vel ad meliorem
mentem reduceret, vel Synodali ſententia damnaret. Quamobrem, ne
ſubterfugiendi ampliùs locus eſſet, Turonis Concilium Apoſtolica in-
dixit auctoritate: in quo Berengarius iterùm deteſtatus errorem, fidei *Sacramentaria hæreſis Berengarij duobus iterùm Conciliis damnata.*
Catholicæ propria manu ſubſcripſit, ac iureiurando firmauit. Teſtantur
id qui aduerſus eumdem Berengarium eodem tempore ſcripſerunt,
Lanfrancus poſteà Cantuarienſis, & Guitmundus Auerſanus Epiſcopus.
Sed ſimulans impius pœnitentiam, vbi diſceſſit Legatus, rurſum cœpit
infauſtam hæreſim propugnare. Quare anno 1059. iterùm in Synodo
Romana damnatus eſt, vbi & palinodiam rurſum cecinit, vt teſtantur il-
la verba in Corpus Canonicum relata: Ego Berengarius. Sed cùm nihilo-
minùs poſteà adhuc inſaniret, non ſolùm eum refutarunt doctiſſimis ſuis
ſcriptis, Lanfrancus, Guitmundus, S. Wolphelmus Abbas Bruwilerenſis
iuxta Coloniam, & alij, ſed etiam Deus ipſe pro veritate ſtetit. Nam (vt
Petrus Damiani teſtatur in epiſtola ad Deſiderium Caſſinenſem Abba-
tem, reſcribens ad litteras quas ab eo acceperat, dum prædicta Synodus
Romæ celebraretur) cùm mulier quædam zelotypa, habens virum ex

adulterij fraude ſuſpectum, à vicina muliere conſilium petiiſſet, qualiter eum ſibi vendicare poſſet proprio thoro eſſe contentum; & ab eadem edocta eſſet, vt Corpus Dominicum quaſi communicatura à Sacerdote perceptum, ac palliolo reſeruatum, viro ſuo poſtmodum non ſine quibuſdam maleficiis (heu ſcelus!) propinaret, euenit, vt illa particula Dominici Corporis inuenta ſit vſque ad medietatem in carnem conuerſa, altera verò medietas panis ſpeciem non mutauerit. Additque in eius confirmationem, ſimile aliud miraculum de Amalphitano tunc exiſtente Epiſcopo; qui cùm aliquando ad menſam Domini ſacrificaturus acceſſiſſet, ſed ſuper Sacramento Dominici Corporis incredulus hæſitaret, in ipſa confractione ſalutaris Hoſtiæ, rubra prorſus ac perfecta caro inter eius manus apparuit, ita vt digitos illius cruentaret. Hæc ille vir doctiſſimus, & Catalogo Sanctorum adſcriptus. Atque ô miſeros adhuc noſtri ſæculi Berengarianos!

Eadem hæreſis refutata diuinitus ſtupendo miraculo.

Item altero; vtroque deſcripto à viro eius æui ſummæ auctoritatis.

HENRICVS III.

FILIVS SVPERIORIS,

XXIII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis viginti octo.

Res huius ſummatim ex Lipſio.

HENRICO Secundo Henricus Tertius ſufficitur filius natu maximus: (verba ſunt Cl. viri Lipſij) cui vxor Gertrudis, filia Roberti Comitis Flandriæ. Annos viginti octo rexit pacatè, id eſt, beatè: nec belli aut tumultus ſub eo ſermo. Mortem in ludicro haſtarum certamine inuenit, à Goſuino viro nobili (quem diu inuitum ſecum concurrere adigit) vno ictu confoſſus. Is fuit annus 1096. Et huius monimenta pietatis exſtant Donationes Cœnobiis factæ, inprimis Affliginienſi. Sepultus eſt Niuigellis: liberos mares non reliquit. Hæc, nec plura de eo Lipſius in Encomiis Comitum Louanienſium; neque adiicit quidquam Diuæus. Quare & hîc, ſi poſ-
1068 ſumus, lucem aliquam ex vicinis adferamus. Eodem anno 1068. quo Henricus noſter Principatum adiit, Germania mirè turbari cœpit; de quo ſic Vrſpergenſis: Henricus Rex Germanorum, adoleſcentiæ vſus libertate, Saxoniam ſolam ex omni Imperio cœpit incolere, Principes deſpi-

Henricus Rex Germanorum adoleſcens, variè Rempub. turbat

HENRICVS III. XXIII. BRAB. PRINCEPS.

deſpicere, filias illuſtrium quibuſlibet obſcurè natis coniugare, priuata præſidia inſtituere. His ſeminariis contigit Regi quàm plurimos inſidiatores creſcere. Erant qui non tam ipſum quàm Adelbertum Bremenſem Archiepiſcopum culpandum iudicarent. Hæc ille. Addit

1069 Schafnaburgenſis anno proximo 1069. iſta: Rex Natalem Domini Goſlariæ celebrauit, Paſcha Quidelemburgi, Pentecoſten Coloniæ. Poſt Pentecoſten Wormatiæ cum Principibus Regni colloquium habuit. Ibi primùm cum Epiſcopo Moguntino rem ſecretò agit, deinceps Rex ad publicum refert, ſibi cum vxore ſua non conuenire; nullum

Parat diuortiū cum vxore, nullo eius prolato crimine.

eius crimen adferre, ſed ſe (incertum quo fato) nullam cum eo maritalis operis copiam habere. Epiſcopus Synodum indixit Moguntiæ, proxima poſt Feſtum ſancti Michaëlis hebdomada. Imminente iam die Rex Moguntiam concitus properabat. Et ecce inter eundum comperit Legatum Sedis Apoſtolicæ ſuum Moguntiæ aduentum præſtolari. Conſternatus, vix & ægrè amicorum conſiliis ſuperatus, Franconofurt abiit, ibique eos, qui Moguntiæ conuenerant, ſtatuto die adeſſe iuſſit. Quò dum frequentes adueniſſent, Petrus Damianus (is Legatus erat Sedis Apoſtolicæ, vir ætate & vitæ innocentia admodum reuerendus)

Reſiſtit eius conatibus Legatus Apoſtolicus.

mandata expoſuit Romani Pontificis; peſſimam rem, & ab homine Chriſtiano, nedum ab regio multùm abhorrentem eſſe, quam moliatur. Tum verò in eum coorti omnes qui aderant Principes, aiebant æqua cenſere Romanum Pontificem. Hęc Schafnaburgenſis, qui ea ante

1070 oculos habuit. Anno 1070. teſte Sigeberto, Gerardus Dux Moſellanorum moritur; moritur etiam Dux Godefridus. Gerardo filius eius Diodericus, Godefrido ſuccedit filius eius Godefridus Gibboſus, etſi corpore exiguus, tamen animo eximius. Sic ille. Meierus hoc modo: Obiit Godofredus Arduennenſis Lotharingiæ Dux, relictis liberis Gothofredo cognomine Gibbero, & Ida Gothofredi Ieroſolymorum Regis matre. Et addit: Inter hæc Balduinus Montenſis vita exceſſit

Semina funeſti belli Flandrici

16. Kal. Auguſti; Arnulpho Flandriam, Balduino Hannoniam teſtamento aſſignauit; Roberto fratri commiſit tutelam Arnulphi. Qua illi denegata, obnitente Richilde Arnulphi matre, declarauit ſe inimicum; & è contrà Richildis feroci ingenio mulier, quidquid Roberti eſſet in Flandris, vt Comitatum Aloſtanum, Quatuor officia, Inſulaſque

1071 Zelandicas inuaſit, atque in fiſcum redegit. Atque hæc origo funeſti

Gibboſus nomine Epiſcopi Vltraiectini armatus intrat Hollandiam.

in Flandria belli, de quo aliquoties ſequentibus annis; in quo quam partem ſecutus ſit noſter Henricus, inueniet Lector mox anno ab hinc ſecundo. Interim anno 1071. Gothofredus quoque Lotharingiæ Dux cognomento Gibberoſus, vti Aduocatus Wilhelmi Epiſcopi Vltraiectenſis, cui multas partes Friſiæ & Hollandiæ Henricus Germanorum

Rex

Rex seu dederat seu reddiderat (de quo plura Diplomata apud Hedum) vnà cum Episcopo sumptis armis intrat Hollandiam. Cui Robertus supradictus, pro Theodorico priuigno cum exercitu occurrens, apud Leidam inita pugna, cum magna strage suorum vincitur, & cum vxore & Theodorico Gandauum fugit, & Godefridus Dux Comitatum Hollandiæ de manu Episcopi in beneficium accipiens, annis quinque armis tenuit. Ad Robertum intereà raptim conuenit omnis nobilitas Flandriæ Teutonicæ, durum Richildis imperium exosa. Richildis, sequente eam Flandria Gallica, opem Philippi Franciæ Regis implorat. Cruentis duobus prœliis iuxta Casletum pugnatum est. Cæsus est inter alios Arnulphus Comes. Sunt Auctores, ait Meierus, qui ad viginti duo millia hominum occubuisse tradant. Victoria potitus est Robertus mense Februario, die D. Petri Cathedræ Festo, anno 1071. seu, vt Sigebertus more Romano supputat 1072. Robertus pace cum Rege Philippo composita, fidem illi præstitit, estque ab illo Flandriæ salutatus Comes. Hæc pro maiori parte Meierus. Et subdit: At verò anno 1072.

Accipit idem Hollandiam in beneficium de manu Episcopi.

Cruenta prœlia Flandrorum inter se.

1072

Richildis Montensis animosa mulier, delere dedecus, filiumque alterum (Balduinum) ad paternum perducere Regnum ardebat animo. Sed postquam nullam vltrà inueniret opem in Francis, conuersa ad Episcopum Leodiensem Theoduinum, supremum illi in Hannoniam iudicium dignitatemque assensu Henrici Cæsaris attribuit. Hinc grandi ab Theoduino impetrata pecunia, Gothefredum Bulionensem, Eustathij Comitis Boloniæ filium, Albertum Namurcensem, Henricum Louaniensem, Comitesque prætereà Altimontis & Montis Acuti in Arduenna cum aliis multis in societatem armorum sibi adiungit, reparatoque bello incursus aliquot in Flandriam facit. At Frisius parum timuit feminæ iam victæ conatus. Ita Meierus, & adstipulatur Chronicon Leodiense, etiam recens editum. Anno 1073. Rex Germanorum

Aduocatur & Henricus noster in partem belli Flandrici.

1073

Henricus Natalem Domini Babenberg celebrauit, (verba sunt Schafnaburgensis) ibi Bertholdo Duci Carintiensium Ducatum sine legitima discussione abstulit. Rudolphus quoque Dux Sueuorum tumultum aliquem Reip. machinari formidabatur. Ibi quoque Coloniensis Archiepiscopus (S. Anno) offensus his quæ plurima præter æquum & bonum fiebant in Palatio, petiit à Rege vacationem deinceps dari sibi à rerum publicarum administratione, causatus in senium iam vergentem ætatem. Quod Rex haud difficulter annuit, & tamquam seuerissimo pædagogo liberatus, statim in omnia genera flagitiorum, ruptis omnibus modestiæ & temperantiæ frænis, præcipitem se dedit. Sanctum Pascha Ratisponæ, Pentecosten in Augusta celebrauit. Alexander Papa, qui & Anselmus, decessit: cui Romani protinus, inconsulto Rege, suc-

Imp remoto sanctissimo pædagogo totum se laxat vitiis.

Hildebrandus (qui & Gregorius Septimus) iniuria sinistrè relata.

successorem elegerunt Hildebrandum, virum Sacris literis eruditissimum, & in tota Ecclesia tempore quoque piorum Pontificum omni virtutum genere celeberrimum. Statim Rex à latere suo Eberhardum Comitem misit. Is veniens Romam, benignè à prædicto viro susceptus est. Cumque illi mandata Regis exposuisset, respondit se, Deo teste, electum à Romanis violenter, cogi tamen nullo modo potuisse, vt ordinari se permitteret, donec in electionem suam, tam Regem quàm Principes Teutonici Regni consensisse certa Legatione cognosceret, & sine dubio dilaturum, donec sibi voluntatem Regis certus inde veniens nuntius intimaret. Hoc vbi Regi nuntiatum est, libenter suscepit satisfactionem, & lætissimo suffragio, vt ordinaretur, mandauit; quod & factum est anno sequente in Purificatione sanctæ Mariæ. Hæc Schafnaburgensis, Scriptor Germanus eius sæculi grauissimus, ne temerè credatur Sigeberto & aliis schismaticis huius sæculi, mira contra hunc Hildebrandum (Gregorium Septimum dictum) declamantibus. An-
1074 no 1074. eodem Schafnaburgensi referente, Hildebrandus Papa cum Episcopis Italiæ conueniens iam frequentibus Synodis decreuerat, vt secundùm instituta antiquorum Canonum Presbyteri vxores non haberent, habentes aut dimittant, aut deponantur. Sic ille. Sigebertus valdè malignè hæc interpretatur. Sed nihil noui sanxisse Gregorium, tum Schafnaburgensis verba iam posita, tum prolixè Baronius, Bellarminus

Cælibatus Sacerdotibus indictus secundùm antiquos Canones.

1075 & alij docent. Nos in Historia pergimus. Anno 1075. teste Sigeberto, Henricus Imp. Saxones grauissimo prælio vincit; eosque iterata expeditione perurgens, cunctos eorum Principes, Episcopos, Duces, Comites, ceterosque potentes ad deditionem coëgit. Ita ille. Causam huius belli, quod multis durauit annis, hanc Schafnaburgensis adsignat ad annum 1073. Rex, inquit, Saxones omnes seruilis esse conditionis crebro sermone vsurpabat. His dictis Principes Saxoniæ moti, clandestina conuenticula crebrò faciebant. Erant in ea coniuratione Episcopi octo, Duces & Comites decem (omnes ab Auctore nominati) tum vulgus promiscuum supra sexaginta millia. Igitur circiter Kalend. Augusti Legatos mittunt ad Regem tum Goslariæ constitutum; postulant, vt castella quæ ad euersionem Saxoniæ per singulos montes colliculosque exstruxerat, dirui iuberet; vt vilissimos homines de Palatio eiiceret; vt abdicato grege concubinarum, quibus attrito frontis rubore incubabat, Reginam coniugali loco haberet & diligeret; vt cetera probra, nunc saltem maturato sensu & ætate, abdicaret. Hæc Schafnaburgésis; quo sciat Lector quomodo intelligendus sit Sigebertus nimiùm Henrico addictus, cùm eum subinde propter breuitatem producimus. Sic enim prosequitur anno
1076 proximo 1076. Gregorius Papa totus in Henricum Imperatorem inuehitur,

Henricus Imp. III. Rex Germanor. IV. bello Saxones lacessit.

Causa huius belli Saxonici.

hitur, & quoſcumque poteſt ab eo verbis & ſcriptis auertit, animum
etiam Agnetis matris ipſius ab eo alienat. Et eodem anno Godefridus
Gibboſus Dux Lotharingiæ Antuerpiæ à ſicario per inſidias grauiter læ-
ſus moritur. Heinricus Imp. Conrado filio ſuo Ducatum Lotharingiæ,
Marcham verò Andouerpenſem Godefrido Euſtathij Comitis Bono-
niæ filio, Godefridi Gibboſi ex Ida ſorore nepoti, acri adoleſcenti tradi-
dit.

Godefridus Gibboſus Antuerpiæ per ſicarium trucidatur.

Quæ poſteriora, quia Sigeberto videntur aſſuta, lubet etiam eadem
verbis Schafnaburgẽſis narrare. Gozilo (inquit ille, Godefridolum Gib-
boſum intelligens) Dux Lotharingorum, cùm eſſet in confinio Lotha-
ringiæ & Flandriæ, in ciuitate quæ dicitur Antwerpha, occiſus eſt per in-
ſidias, vt putabatur, Ruberti Flandrenſis Comitis. Cùm enim ad neceſſi-
tatem naturæ ſeceſſiſſet, appoſitus extra domum ſpiculator confodit
eum per ſecreta natium. Qui deinde vix 7. diebus ſuperſtes, 4. Kalend.
Martij vita deceſſit, Verdunis iuxta patrem ſepultus. Rex Paſcha Traie-
ꝺi celebrauit, ibiq́ue Ducatum Lotharingiæ filio ſuo Cunrado, Mar-
chiam verò quæ dicitur Antwerpha, Godefrido conſobrino Gozelonis
Ducis filio Euſtathij Comitis impigro, & ad rem militarem acerrimo
adoleſcenti tradidit. Hæc ille. Beka ſcribit Gibboſum anno 1075. per
quemdam Giſelbertum ſuper latrinam letaliter ſauciatum ad Traie-
ꝺum duci ſe iuſſiſſe, vbi 5. Kalend. Martij ſpiritum exhalarit.

An fortè hic primùm nomen Marchiæ (nempe anno 1008. adhuc latuit. vide Præfationem.

An-
no 1077. in Concilio 24. Epiſcoporum, Abbatum, multorumq́ue Cleri- 1077
corum (loquitur Marianus, eius temporis Scriptor Moguntinus) Wor-
matiæ menſe Martio, præſente Henrico Rege, decretum eſt, vt bannum
Hildebrandi Papæ nullus curaret, nec Papa eſſet. Quare anno ſequenti 1078
Gregorius Præſul venerabilis, hæreticorum inſaniam, Catholicorum
quoque cognoſcens conſtantiam, adſtipulante veritate, Rodolpho Re-
gi miſſis literis Apoſtolicam mandauit benediꝺionem: in quibus et-
iam omnibus Chriſti fidelibus inſinuauit, Henrico propter ſuperbiam,
inobedientiam ac falſitatem, Regni dignitatem ablatam; Rodolpho verò
Regi pro ſua humilitate, obedientia & veritate, auꝺoritate ſanꝺi Petri
collatam. Ita Marianus. Continuator Schafnaburgenſis hoc modo ad
annum præcedentem: Rodolphus Rex conſtitutus eſt in loco, qui dici-
tur Forchem, & in media Quadrageſima (nempe anno illo exeunte ad
Paſcha more Gallicano) apud Mogontiam vnꝺus eſt in Regem à Sige-
frido Archiepiſcopo.

De contentione Papæ & Imperatoris graue teſtimoniũ Scriptoris illius temporis.

Et hunc calculum ſeruat etiam Vrſpergenſis. Vnde
& ſubdit velut ad annum ſequentem: Anno 1078. Henricus Rex prope-
ranti contra ſe cum multo exercitu Rodolfo iuxta Stronui occurrit; ini-
toque prælio, non pauci ex his atque illis proſternuntur, ac incerta fit vi-
ꝺoria.

Henricus & Rodolphus Imperatores inter ſe bello concurrunt.

Et anno proximo 1079. iterùm bellum fit inter Heinricum &
Rodolfum in loco qui dicitur Fladereheim, hieme nimis aſpera; vbi 1079

R Rex

Rex Heinricus in Orientalem Franciam cum paucis diuertit. Ita Vrspergensis.
1080 At verò anno 1080. apud Brixiam Noricam (verba sunt Mariani) triginta Episcoporum, magnæque partis Optimatum Regni Conuentus contra Hildebrandum Papam habetur. (Et vt alij addunt, Wigbertus Rauennensis Archiepiscopus Papa eligitur 7. Kal. Iulij.) Bellum iuxta Elstra committitur à Rege Henrico Idus Octobris, in quo Rodolphus Rex occiditur, & Merseburg sepelitur, Saxones verò victoriam reportant.

Rodulphus Rex in bello cadit.

1081 Et anno sequenti: Henricus cum magno exercitu Romam profectus, eam obsedit. Papa audiens multos Romanos fauere schismaticis, desperans recepit se in domum Theodorici vel Crescentis; sed nec ibi se tutum sciens, cum paucis noctu Salernum abiit: vbi vsque ad obitum
1082 suum habitauit. Henricus Rex nascitur. Porrò anno 1082. (pergit idem Marianus) Catholici per Saxoniam constituti constituerunt super se Regem Hermannum. Iste Hermannus fuit Lotharingus, vir sapiens, modestus, genere & fortitudine insignis. Ipsius filius erat Otho Palatinus, Comes de Rinecke. Hæc illi Germani Scriptores. Sed in patriam remigremus.

Rursum Hermannus contra Henricum Imp. Rex constituitur.

1083 Anno 1083. Affligemense cœnobium (vt apud Sigebertum legitur) tale, auxiliante Deo, sumpsit exordium. Prædicante Weterico seruo Dei, qui quasi stella matutina in medio nebulæ apparuit, conuersi quinque milites suis integrè renuntiant. Inter quos Gerardus Niger, qui ceteris excellentior videbatur, Doctoris sui consilio animatus, cum socijs locum Afflighem dictum, sicut nomine, sic omni barbarie incultum (quippe qui latrocinantium tantùm conuenticulis aptus erat) ædificare, & Claustrum in eo exstruere aggreditur. Sic ibi, & adstipulatur Meierus. Quàm deformis tunc fuerit Ecclesiæ facies, iam per aliquot annos vidimus, itemque confirmat anno sequenti his verbis idem Sigebertus, quantumuis cæcus alioqui in causa Henrici Quarti Regis & III. Impera-
1084 toris, contra Gregorium VII. Anno 1084. inquit, Romani Imperatorem Henricum Vrbe recipiunt, & eorum iudicio Hildebrandus Papa abdicatur, & Guicbertus Rauennatum Archiepiscopus in Sedem Apostolicam inthronizatus Clemens nominatur; his, qui pro Imperatore erant, contendentibus iustè Hildebrandum esse depositum, tamquam Maiestatis reum, qui contra Imperatorem alium Regem ordinauerit, & rebellandi audaciam adsumpserit; his autem qui contrà sentiebant, reclamantibus, Vniuersalem Papam non nisi vniuersali Concilio, non paucorum iudicio, laicali censura, Imperiali potentia posse à Pontificatu amoueri; & quod grauius est, in loco viuentis Episcopi aliquem suffectum contra Canonicam auctoritatem agere, & cetera id genus. Et
1085 subdit anno sequenti: Hildebrandus Papa apud Salernum exulans moritur. & adiicit fabulam, quasi Gregorius moriens pœnituerit, quòd Henri-

Initium cœnobij Affligemensis in Brabantia

Schisma conflatum. An rectè, iudicet Lector, vel etiam ex his verbis, etsi hominis schismatici.

Henticum Regem excommunicaſſet. Sed aliud teſtatur Auctor Vitæ
S. Anſelmi Lucenſis, homo Italus, qui eius morti potuit eſſe præſens:
Fabula Sigeberti de Gregorio VII refutata
qui ſcribit eundem Gregorium VII. quos ſibi obedientes viuens bene-
dixerat, morientem quoque commendaſſe; Henricianos autem penitus;
quouſque teſipiſcerent, reprobaſſe. Anno 1086. Affligemenſis cœnobij 1086
Fundatores, qui omnibus abiectis ira nudi ad ædificandum Clauſtrum
conuenerant, (verba ſunt Sigeberti) vt nihil ſecum, præter panes tres, di-
midium caſeum, & pauca ferramenta detulerint, vix tribus annis ex-
actis, à Getardo Cametacenſi Epiſcopo in honore Apoſtolorum Petri
& Pauli Eccleſiam dedicari faciunt. Comitiſſa Adela cum duobus filiis
ſuis Heinrico & Godefrido ad ædificandum inibi Cœnobium eũdem
Affligemenſe cœnobiũ ab Henrico noſtro eiuſque matre & fratre conſtructum.
locum libertate donauit. Prædicti fratres, Monachos, à quibus mona-
chicum ordinem diſcerent, ſibi adſociauerunt. Hæc apud Sigebertum.
Meierus ad annum 1083. notat primum incentorem horum pugilum
Affligemenſium fuiſſe Monachum Blandinienſem. Lipſius in ſuo
Louanio cap. 12. inſcribit Donationem Affligemenſem hoc eodem an-
no 1086. & hoc titulo: Henricus, diuina propitiante clementia, Btacba-
tenſis patriæ Comes & Aduocatus. Et pergit idem Sigebertus ad an-
num ſequentem 1087. Domnus Fulgentius Affligemenſis cœnobij 1087
primus Abbas hoc anno electus eſt in feſtiuitate S. Martini. Ac deinde 1088
anno 1088. Dominus Fulgentius primus Affligemenſis cœnobij Abbas
conſecratus eſt in feſtiuitate S. Gregorij. Atque hoc eodem anno, iuxta
Conſecratur primus abbas Affligemenſis
Vrſpergenſem, Bertha Imperatrix obiit, & Spiræ ſepulta eſt. Et mox an-
no ſequenti Imperator nuptias iterùm Coloniæ celebrauit, quamdam 1089
Vtonis Marchionis viduam, Ruſcorum Regis filiam ducens vxorem. Et
eodem anno ſextum bellum committitur iuxta Glichin caſtellum in
Thuringia, inter Henricum Imp. & Egbertum Marchionem, in quo
Burchardus Epiſcopus Loſanenſis occiſus eſt, & Egbertus Marchio
iuxta aquam quæ dicitur Selicha in molendino quodam miſerabiliter
interfectus occubuit. Memorabile eſt quod Dodechinus narrat ad an- 1090
num 1090. in hunc modum: Vultramus, inquit, Magdeburgenſis Anti-
ſtes, cùm eſſet fauens præcipuè Henrico Regi, miſſis literis ad Ludoui-
cum Comitem ſuggerit, vt ſe ſubdens Regi, tueretur partes eius. (Literæ
ponuntur ab Auctore; in genere ſcilicet, quòd omnis poteſtas à Deo ſit,
nec ſcindenda quoque ſit charitas.) Comes Ludouicus inter cetera ſic
Literæ Epiſcopi Magdeburgenſis pro Henrico Imperatore excommunicato.
reſpondet: Quæ autem ſunt, inquis, à Deo ordinata ſunt. Da igitur po-
teſtatem ordinatam, & non reſiſtimus, imò dabimus ilicò manus. Miror
autem, ſi in te vel gutta ſanguinis eſt, quòd non erubeſcis Domnum
Henricum Regem dicere, vel ordinem habere. An ordo tibi videtur, in
corpus ſuum peccare, videlicet (proh pudor, proh nefas!) vxorem pro-
Reſpondet ijs Ludouicus Comes, abominanda commemorans eius ſcelera.

R 2 priam

priam ſcelere inaudito lupanar facere? Audi vera, non fucata. Omnis qui dignitates ſpirituales vendit, hæreticus eſt. Domnus autem Henricus, quem Regem dicunt, Epiſcopatus & Abbatias vendit. Etenim Conſtantienſem, Babenbergenſem, Moguntinenſem, & plures alias pro pecunia; Ratiſponenſem, Auguſtenſem, Straſburgenſem, pro gladio; Abbatiam Fuldenſem pro adulterio; Monaſterienſem Epiſcopatum (quod audire nefas eſt) pro Sodomitica immunditia vendidit. Quæ ſi impudenter negare volueris, teſte cælo, teſte terra, omnes etiam à fumo redeuntes concludent. Hæc Dodechinus. Sequentes annos his verbis Sigebertus conſi-
1091 gnat: Anno 1091. Heinricus Imp. in Italia caſtella & munitiones ad-
Henricus Imp. magnã partem Italiæ ſibi ſubiicit. uerſantium ſibi expugnat, Mantuam quoque obſidet & capit. Anno 1092. incentoribus Saxonici belli omnibus pænè peremptis, Saxones pertæſi malorum, compoſita inter ſe pace quieſcunt. Et anno ſe-
1093 quenti 1093. Conradus filius Imp. Heinrici in Italia ſe ad patris ſui ad-
1094 uerſarios contulit. Vnde anno proximo illi qui ſe ad Imperatorem in
Sumit contra eum arma filius, ſed iuſtiſſima de cauſa. Italia tranſtulerant, eo ad Galliam reuerſo, omnes pænè ad hoſtes eius rurſum tranſeunt, & munitiones ab eo expugnatas contra eum muniunt. Hæc ita breuiter Sigebertus; ſed cauſam iuſtam defectionis filij hanc aperit Dodechinus, ad annum illum 1093. nempe quòd filium ſpurium nominaret, quia nouercam ſuam ab Imperatore omnibus proſtitutam (proh ſcelus!) etiam ipſe noller contaminare; quare ipſe quoque & nouerca eodem anno ad Mathildam Marchioniſſam Italię confugerunt. Quæ noſtris Annalibus inſerimus, tum vt ſciatur iuſtè decertaſſe Romanos Pontifices contra tam impium Imperatorem, ſi qua ratione illum
Certè maxima laus, bonum eſſe inter malos. corrigere potuiſſent; tum vt magis eluceat pietas noſtri Henrici Fundatoris Afflígemenſis ſæculo tam improbo, & tot ſceleribus impunè contaminato. De obitu noſtri Henrici hæc tantùm habet Sigebertus ad an-
1095 num 1095. Henricus Comes Louanienſis perimitur. Alij ad annum ſequentem reiiciunt, credo, quòd in Februario vel Martio obierit anno 1095. Gallis exeunte, hoc eſt 1096. Romanis ineunte. Qui diſtinctiùs
1096 eius mortem recenſet Meierus, in hunc modum narrat: Anno 1096. Henricus Comes Louanienſis, cui nupſerat Gertrudis Roberti Comitis (dicti Friſij) ſoror, profectus Tornacum ad Euerardum Principem ciuitatis, quemdam ex illius nobilitate Goſceguinum fortiſſimum virum temerè prouocat, inuitumque ac renitentem equeſtri certamine ſecum
Perit noſter Henricus in haſtiludio Tornaci. concurrere cogit, à quo primo ſtatim incurſu haſta confoſſus interiit, ſepultus multis cum lacrymis in æde diuæ Gertrudis, Niuigellanæ, ſubeunte in eius locum fratre Godofredo cognomento Barbato; nupſitque dehinc Gertrudis Theodorico Comiti Elſatiæ, mater ex illo Theodorici Comitis Flandriæ. Hæc Meierus. Subdit idem de

expe-

expeditione in Terram sanctam; sed de ea nos mox in ingressu Principis sequentis. Ceterùm sub hoc Principe Henrico cœpit Ordo sacer Carthusianorum, primò durum tramitem ingrediente Brunone Coloniensi cum aliquot sociis. Sigebertus initium ponit ad annum 1084. historia Vitæ eiusdem S. Brunonis etiam biennio priùs. Interim confirmatus non est Ordo ante annum 1086. Occasio vitæ tam arctæ suscipiendæ his verbis narratur in dicta historia: Per id tempus circa annum salutis millesimum octogesimum secundum, Parisiis literarum studia florebant, & erat illic tum magna turba studiosorum, tum non pauci Doctores insignes. Accidit autem tunc in ea vrbe sanè horrendum & sæculis omnibus memorandum spectaculum, quod & Carthusianæ scilicet vitæ instituendæ occasionem præbuit. Quidam enim valdè celebris Doctor, præ ceteris multa doctrina & eximia morum honestate instructus (quantum quidem homines, qui externa sola intuentur, existimare possent) diem clausit extremum, more Christiano Ecclesiasticis necquidquam munitus Sacramentis. Et ô iudicia Dei verè tremenda! viris Ecclesiasticis Preces illas, quas Vigilias defunctorum vocant, recitantibus, vbi ventum est ad eam Lectionem, cuius initium est, Responde mihi; is qui erat vita functus, in ipso feretro erexit se, & paululùm eleuato capite, cunctis videntibus & audientibus, & ad tantam rei nouitatem non immeritò stupentibus, alta & horrenda voce dixit: Iusto Dei iudicio accusatus sum. Et his dictis, rursum in feretro deposuit caput. Differtur itaque sepultura in diem crastinum: repetitisque exequiis, iterùm Lectio supradicta est recitata; cùm ecce rursum ille ingenti voce clamat: Iusto Dei iudicio iudicatus sum. Tum verò corripiuntur adstantes omnes summa & incredibili admiratione, horrendumque spectaculum stupore afficit vniuersos. Sed quia tamen necdum ea quæ hactenus dixerat, se iusto Dei iudicio & accusatum & iudicatum, apertam habebant damnationis eius significationem, cùm possent & in bonam accipi partem, cunctis visum est etiam in tertium diem eius protrahere sepulturam. Quo illucescente, tota ferè ciuitas accurrit, tam inusitatum & terribile iudicium Dei nosse cupiens. Vbi cùm eodem modo iterarentur exequiarum ritus, & ad Lectionem, quam diximus, peruentum esset, tum rursum grandi boatu proclamat:

Parcite funeribus, mihi nil prodesse valetis.
Heu infelicem! cur me genuere parentes?
Ah miser æternos vado damnatus ad ignes.

Et quis ad eam vocem non totus à se discedat? Damnatum ille se iusto Dei iudicio clamabat, qui sic inter homines vixisse visus erat, vt ab omnibus sanctus putaretur. Et ille quidem, vt omni Ecclesiæ suffragio, & ipsa

Ordo Carthusianorũ instituitur à B. Brunone Coloniensi.

Eius initium ex horrendo spectaculo.

O iudicia Dei abyssus multa!

Damnatum se proclamat qui ab omnibus sanctus habebatur.

 ipsa

ipſa quoque Eccleſiaſtica ſepultura indignus, in loco profano in ſterquilinio deinde ſepultus eſt. Fuit verò ſanè permultis efficax incitamentum ad vitam animumq́ue corrigendum tam inauditum miraculum. Nam & ipſe venerabilis Bruno, cùm præſens adeſſet, territus & ſalubriter compunctus, mox accerſiuit ad ſe nonnullos ex magis familiaribus ſociis & diſcipulis, Magiſtrum videlicet Landuinum, qui poſt eum primus fuit Carthuſiæ præfectus ſiue Prior, duos Stephanos, Burgenſem & Dienſem, ambos Canonicos S. Rufi, Hugonem, quem dicebant Cappellanum, quòd ſolus inter eos ſacerdotio initiatus eſſet, duos laicos Andream & Guarinum, qui & ipſi huic ſpectaculo interfuerant: Et quis, inquit, amici mei, tam ſaxeo ſit pectore, quem tale exemplum ad agendam pœnitentiam non impellat? Vnicum tantùm ſupereſt remedium, vera pœnitentia, cùm Saluator dicat, Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Itaque in mentem eis venit vir tum ſanctiſſimus beatus Hugo, Epiſcopus Gratianopolitanus: cogitant in eius diœceſi montes illos altiſſimos & loca deſerta, atque ea cauſa pœnitentiæ agendæ maximè opportuna eſſe: denique ad eum ſe conferunt. Porrò per idem tempus vidit S. Hugo Epiſcopus in ſomnis Deum in ea eremo, quæ Carthuſia dicebatur, ſuæ Maieſtati domum exædificantem, ſeptem quoque ſtellas colore rutilo in orbem diſpoſitas; cùm ecce paulò poſt Bruno cum ſex ſociis aduenit, locum eremiticæ vitæ congruum humiliter ab eo petens. Et ille quidem beatus Antiſtes, poſtquam abundè probaſſet eorum conſtantiam, eis dedit eremum Carthuſiæ, exſtruens quoque eis ibi Eccleſiam & parua domicilia vel cellulas. Hæc prolixiùs verbotenus ex dicta hiſtoria, tum quia inprimis illuſtria, tum vt conſtet, nec tum quidem inter tot ſordes Imperatoris Henrici, & plurimorum ſchiſmaticorum ei fauentium, Deum Eccleſiam ſuam neglexiſſe.

S. Bruno & ſocij perculſi ſpectaculo, pœnitentiæ ſe tradunt.

Locus dictus Carthuſia, diuinitus deſignatus.

GODE-

GODEFRIDVS BARBATVS

FRATER PRÆCEDENTIS,

XXIV. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis quadragintaquatuor.

De eo ista scribit Molanus capite 55. Militiæ sacræ: Perempto Tornaci in armorum ludo anno 1096. Henrico Comite, successit ei, filiabus fratris defuncti exclusis, eius frater Godefridus de Louanio dictus. Lipsius his verbis eum depingit, seu delineat potiùs: Henricus liberos mares non reliquit. Itaque venit in locum frater Godefridus, duplici cognomine, Barbatus, & Magnus. Illud habuit à voce, qua se obligauit barbam non ponere, donec Lotharingiæ, Ducatus diu debiti, compos esset. Alterum ab isto ipso manauit, quòd ea adiectione verè iam magnus esset; tum & animo ac virtute merebatur. Auctores habeo, qui tradant, quo tempore frater Henricus obiit, in Syria, nobili illa Godefridi expeditione, captiuum fuisse: eoque communi patriæ decreto matrem Adelam rebus præfectam, donec de filio certiora adferrentur. Ad quem liberandum reducendumque Oliuerius Leefdalius vir nobilis Bruxellâ missus, feliciter rem confecit, & optantibus suis Principem restituit. Statim redux Sophiam filiam Henrici Quarti Imp. vxorem accepit, atque ea ad Ducatū Lotharingiæ gradum struxit. Ita Lipsius, & quod ad captiuitatem Godefridi eiusque liberationem spectat, adstipulatur quoque Molanus dicto cap. 55. exprimens ipsum simul cum Henrico filio Imperatoris sub Rege Armeniæ captiuum fuisse. Sed vt Lipsius tacet de Henrico filio Imperatoris capto, sic quoque nullum Scriptorem eius æui inuenio (qui tamen plures sunt) qui eo anno vel copias ipsas Christianorum in Armenia fuisse tradant, vel tantæ rei, capti scilicet filij Imperatoris, vsquam meminerint; quin contrà plures eorum restantur, Christianorum exercitum non ante annum millesimum nonagesimum septimum Asiam esse ingressum. Qui tamen hæc de capto Godefrido defendere velit, credo poterit vtcumque, ex iis quæ habet Vrspergensis ad annum hunc nonagesimum sextum. Baronius quoque hoc pacto supputat ad eumdem hunc annum nonagesimum sextum: Hoc anno expeditio Occidentalium in Orientem, sub diuersis

1096

Cur Godefridus bis dictus Barbatus.

Dissentiuntur dissentientes qua de eo vulgò traduntur.

Argumentia in vtramque partem.

diuersis Ducibus, diuerso tempore, diuersis locis in procinctu posita, Constantinopolim versus iter arripuit; aliique ex ipsis qui primi fuere, sub Gualrero Duce, octaua die mensis Martij, alij paulò pòst sub Petro Eremita profecti sunt: Godefredus autem Bullonius Dux Lotharingiæ cum aliis Ducibus & Comitibus die 15. Augusti, alij demum, vt Boamundus Comes Apuliæ, anno sequenti. Sic ille. Sed ad res ipsas veniamus.

1096 *Occasio expeditionis sacræ ad recuperandã Terram sanctam.* Sigebertus ad eumdem annum ista adscribit: Occidentales populi dolentes loca sancta Ierosolymis à gentilibus profanari, & Turcos etiam terminos Christianorum iam multa ex parte inuasisse, innumerabiles, vna adspiratione moti, & multis signis sibi ostensis, alij ab aliis animati, Duces, Comites, potentes, nobiles ac ignobiles vndique concurrunt, ab Hispania, à Prouincia, ab Aquitania, à Britannia, à Scotia, ab Anglia, à Nortmannia, à Francia, à Lotharingia, à Burgundia, à Germania, à Langobardia, ab Apulia, & ab aliis Regnis, & virtute & signo sanctæ Crucis signati & armati vltum ire parant iniurias Dei in hostes Christiani nominis. *Principes primarij huius sacri belli.* Eminebant in hoc Dei hostico Dux Lotharingiæ Godefridus (hic est Bullonius, qui primos suos milites Antuerpiæ collegit, de quo plura anno ab hinc quarto) & fratres eius Eustathius & Balduinus, Balduinus Comes Montensis, Rotbertus Comes Flandrensis, Stephanus Comes Blesensis, Hugo frater Regis Francorum, Rotbertus Comes Nortmanniæ, Raimundus Comes de S. Ægidij, Boiamundus Dux Apuliæ. Hæc Sigebertus; & pergit ad annum sequentem

1097 1097. Exercitus Dei aggressus terminos Paganorum, viriliter agit, primumque eis bellum fuit ad pontem Pharphar fluminis 9. Kal. Martij, vbi multi Turcorum occisi sunt. Secundum eis fuit bellum apud *Capta à Christianis Nicæa & Laodicea.* Nicæam 3. Nonas Martij, in quo etiam Pagani victi sunt. Capta ergo Nicæa, capta etiam Laodicea, cùm essent plusquam trecenta millia armatorum in exercitu Christianorum, tanta eis omnium rerum suppetebat copia, vt aries vno nummo, bos vix 12. nummis venderentur.

1098 Verùm anno proximo 1098. obsessa Antiochia, in tantum attenuati sunt Christiani, propter omnium rerum penuriam, vt in toto exercitu vix centum boni equi inuenirentur; & tamen, quamuis ex desperatione rerũ multi se subtraxerint, multi etiam repatriauerint (Sigebertum produco, eius breuitate delectatus) nono tamen obsidionis mense *Item Antiochia.* capta est Antiochia. Hinc Christiani à Paganis versa vice obsessi, tanta rursum fame afflicti sunt, vt vix ab humanis carnibus abstinerent. Sed confortati à Domino per inuentam ipsius lanceam, à tempore Apostolorum non visam, ipsa lancea eos præcedente, obsessi obsessoribus concurrerunt 4. Kal. Iulij, & hoc tertio bello victoriam adepti sunt. Quartum bellum fuit eis in Romania Kalend. Iulij, & ibi Turci victi sunt.

Com-

GODEFRIDVS BARBATVS XXIV. BRAB. PRINC.

Christiani ad interiora penetrant, non sine maximis difficultatibus.

Commissa Antiochia Duci Baiamundo, Christiani propter vitandum
tædium & famem, & maximè propter discordias Principum, proficiscuntur in Syriam; & expugnatis Marra & Barta vrbibus Saracenorum,
& multis castellis, tanta ibi rursum fame afflicti sunt, vt corpora Saracenorũ iam fœtentia comedere compulsi sunt. Sed anno sequenti 1099.
1099 exercitus Dei, diuino monitu in interiora Syriæ profectus, larga Dei
manu refocillatus est; quia ciues & castellani illius regionis Legatos cum
multis donariis præmittebant, parati etiam oppida vel vrbes eis tradere. A quibus Christiani securitate accepta, & indicto vrbibus tributo,
interim etiam multis eorum qui se subtraxerant, ad eos apud Tyrum
recurrentibus, tandem perueniunt Ierusalem; eaque obsessa, cùm laborarent præ victus, & maximè præ aquæ inopia, omnes ex communi decreto, nudis pedibus quotidie orando circuibant vrbem. Octauo ergo
talis humiliationis die, obsidionis autem die 38. capta est Ierusalem
Idibus Iulij in 6. Feria: & in templo, & in porticu eius Christiani cum
Paganis quinto bello conferto, tanta in eis cæde debacchati sunt, vt in
sanguine occisorum equitarent vsque ad genua equorum. Cùm ordinatum esset, qui Ierusalem deberent retinere, Principibus iam de repatriando agentibus, ecce Rex Saracenorum ad debellandos eos venit
Ascalonam, cum centum millibus equitum, & quadringentis millibus
peditum. Quibus cùm occurrisset exercitus Domini, in quo non plus
quàm 5. millia equitum & 15. millia peditum erant, Deo pro seruis suis
ad se clamantibus pugnante, & nube eos ab æstu Solis defendente, Saraceni solo Christianorum impetu territi, omnes proiectis armis fugerunt: & in hoc sexto bello 4. Kal. Augusti facto, cæsa sunt centum millia Paganorum, in porta verò Ascalonæ suffocati sunt ad duo millia. At eorum qui in mari perierunt, & qui inter spineta consumpti
sunt, numerus nescitur. Duce Godefrido electo ad principandum remanentibus in Ierusalem, ceteri Principes repatriant. Ita Sigebertus.
Addo verba Molani in fine cap. 50. Vrbs capta est Idibus Iulij, eo die, vt
legitur in epistola Ducum belli, quo primitiua Ecclesia inde abiecta
fuit, cumq; Festum de dispersione celebratur. In ea epistola (pergit idem
Auctor) Godefridus Dux non aliter se nominans, quàm gratia Dei sancti sepulchri Aduocatum; primus legitur, ponte ordinato, cum fratre suo
Eustathio vrbem ingressus. Quos continuò subsecuti sunt Ludolphus &
Guilhelmus vterini fratres, post quos Flandrensium Comes & Nortmannorum Dux. Hæc ibi. De eius morte anno proximo 1100. ista nimis
1100 breuiter Sigebertus: Godefridus Dux Lotharienſium, & Princeps Ierosolymitanorum moritur. Balduinus frater eius in Principatu ei succedit.
Pleniùs Molanus, in hunc modum: Dum vlteriùs victor pergit verus
Christi

Capiunt Christiani Ierosolymam.

Cæsa centum millia Paganorũ.

Godefridus Bullonius primus Ierosolymam irrupit, inde ei à sociis illa data.

Christi Confessor, centuplum accepturus, intra primum annum Regni sui per validam ægritudinem viam vniuersæ carnis est ingressus 15. Kal. Augusti anno 1100. cui in Regno Balduinus Comes Edessanus frater eius electione suffectus est. Et paulò superiùs eodem capite præcipuas laudes huius Godefridi commemorans; Hic, inquit, castrum suum Buillon cum longè lateque diffuso territorio, maiori gloria sui quàm ementis, mille trecentis marchis argenti purissimi, & tribus auri, diuendidit: à quo tempore Leodiensis Episcopus se Dominum ac posteà Ducem vocauit Bullonensem. Atque, vt D. Bernardi verbis, quibus ipse in exhortatione ad Ludouicum iuniorem vsus est, pleniùs dicam, tria amplissima patrimonia, suum, fratris, & matris, partim oppignorauit, partim distraxit, vt copias piorum plusquam pro virili aleret. Ita Molanus verbis Bernardi. Et pergit: Collegerat autem optimus Princeps in Antwerpiensi suo Marchionatu primitias huius sacræ militiæ, adscribens ei duodecim primos viros in honorem XII. Apostolorum. Sed & Ecclesiam D. Michaëlis multis donatiis ditauit, commendans se & militiam dicto Archangelo, Ecclesiæ Principi. Eadem de causa multa S. Petro donauit Affligemij in nouo Monasterio, in finibus Comitatus Louaniensis. Hæc Molanus. Addit Vrspergensis Scriptor eius temporis: Ante montem Caluariæ in vestibulo Golgothanæ Ecclesiæ extat eius Mausoleum lapide Pario constructum. Sed ad alia pergamus. Anno 1101. inquit Sigebertus, Conradus filius Heinrici Imp. adhuc patri rebellis, in Italia moritur. Heinricus Imp. Heinricum Lemburgensem aduersantem sibi debellat, & expugnatis eius castellis eum ad deditionem cogit. Sed posteà ei multa summa gratiam suam redimenti, etiam Ducatum Lotharingiæ donat. Sic ille; sed honorificentiùs de Cunrado Vrspergensis, quamuis & ipse alioqui plus satis Henrico addictus: Chunradus Rex nono anno, postquam à patris Palatio discesserat, à Regno transitorio ad æternum creditur Regnum migrasse. Et subdit idem ad annum sequentem 1102. Imperator Henricus habito cum Principibus colloquio Romam se profecturum, ac generale Concilium circa Februarij Kalend. inibi conuocaturum condixit, quatenus confirmaretur vnitas, quæ tot annis scissa permansit. Constat tamen nec ipsum iuxta placitum venisse, nec nuntia dignitati Apostolicæ subiectionem profitentia misisse. Ita Vrspergensis. Eodem anno (teste Sigeberto) Roberto Flandrensium Comite inquietante vrbem Cameracum, Henricus Imp. contra eum proficiscitur; & aliquibus eius castellis expugnatis, asperitate instantis hiemis redire compellitur. Et anno sequenti 1103. idem Imp. sedatis Saxonum motibus, pacem in quadriennium constituit. Legiæ quoque generali Conuentu habito, Rotbertus Comes Flandrensis in gratiam eius recipitur. Hæc Sigebertus.

Catalogus virtutum eiusdem Bullonij.

Conscripsit militiæ sacræ primitias Antuerpiæ.

1101 *Imperator Limburgensem debellat, mox iterùm in gratiam recipit.*

1102

1103

Corpus S. Odæ in Campinia è terra leuatur.

bertus. Atque eodem anno, teste Ægidio Leodiensi, Obertus Episcopus
corpus S. Odæ virginis, quæ illuminata olim fuerat ad sepulchrum
B. Lamberti, de terra leuauit, & in Ecclesia Rhadensi in Campinia Bra-
bantica decenter collocauit. Fuit verò hæc virgo filia Regis Scotiæ. Ita il-
1104 le. Progreditur Sigebertus: Anno 1104. Ierosolymitæ Accaron vrbem
1105 capiunt, & anno proximo innumerabilem Paganorum multitudinem
gloriosa victoria conterunt. Porrò eodem anno filius Imperatoris Hein-
rici à patre auersus, quotquot potuit ab eo auertit, & sub obtentu melio-
1106 randæ Reipublicæ & restaurandæ Ecclesiæ in eum insurgit. Et anno se-

Filius contra patrem Imp. insurgit, specie restituendæ Reipublicæ.

quenti: Imperatore Henrico morante Leodij, filius eius Aquas-Grani
venit, & volens venire Leodium contra patrem suum, quinta Feria Do-
minicæ Cœnæ præmisit suos præoccupare pontem apud Wisatum, ne
quis sibi venienti obstaret; sed militibus patris concurrentibus ad exoc-
cupandum pontem, milites filij à ponte repelluntur. Coloniensibus quo-
que fidem Imperatori seruantibus, at eorum Archiepiscopo filium con-
tra patrem animante, Colonia obsessa oppugnatur, nec tamen expugna-

Moritur Henricus Imp. III. & Rex Germanorũ IV. Leodij.

tur. Interim Henricus Imp. Leodij moritur, eique succedit filius æqui-
uocus eius. Ita Sigebertus. Vrspergensis hîc admodum est prolixus. Do-
dechinus ista habet: Imperator ante Natiuitatem Domini à filio capi-
tur. Heinricus Rex (filius) Natiuitatem Domini Mogontiæ celebrauit,
ibique Conuentum habuit de habenda pace. Communicato consilio
Principum, patrem suæ curiæ præsentauit, qui pridie Kalend. Ianuarij
apud Ingelheim prædicto filio suo coram quibusdam Principibus Re-
gnũ tradidit. Cometa stella visa est. Henricus iunior Coloniam obsidet
ad iniuriam patris. Sed interim moritur pater apud Leodium constitu-

Dudum manet insepultus Imp. quia anathemati innexus.

tus, & Spiram deportatus in quamdam desertam ecclesiolam deponitur
insepultus, pro eo quòd à tot & tantis Patribus tanto tempore perman-
sisset excommunicatus. Verùm, vt de illo omnia loquar, erat valdè mise-
ricors in eleëmosynis pauperum; obstinata tamen mente in excommu-
nicatione permansit, quod omnia bonitatis eius opera obnubilat. Sic il-
le. Onuphrius scribit eum obiisse Leodij 7. Idus Augusti. Hoc eodem
anno (narrante eodem Sigeberto) Henricus Dux Lemburgensis, qui ab
Imperatore ad filium eius animo transiens, eum contra patrem suum
consilio armauerat, & à filio ad patrem rediens partes filij debellauerat,
mortuo Imperatore, vt reum Maiestatis se filio Regis dedidit, & ab eo
captus custodiæ traditur; de qua tamen ipse posteà per industriam suam

Datur Ducatus Limburgensis nostro Godefrido.

euasit. Ducatus eius datur Godefrido Comiti Louaniensi. Ita Sigebertus.
Et hîc inprimis nota, Godefridum nostrum verisimiliter potiùs fuisse
partium filij Catholici quàm patris schismatici. Deinde & nota belli-
1107 cam eius virtutem; nam ita subiicit idem Auctor: Anno 1107. Hein-
ricus

ricus Exdux affectans repetere Ducatum, occupat oppidum Aquas-Grani contra Godefridum Ducem. Sed hoc non ferens Dux Godefridus, oppidum Aquense violenter inrupit, oppidanos à fauore Heinrici exterruit, aliquos Comites & multos potentes & nobiles cepit. Ipse Heinricus cum filijs suis vix fuga euasit. Vxorem eius capere Dux indignum duxit. Comites & honoratiores eorum quos ceperat, per conditionem sub semilitandi sibi conciliatos, ad fidelitatem suam adduxit. Ita Sigebertus. Addit Diuæus: Domum reuersus, Louanij celebre Conciliū Procerum indicit, vbi Homiæ, Gasbecæ, ac Angiæ Barones beneficia sua ab eo recognouerunt, eaq; præstitêre sacramenta, quæ pristinis Lotharingiæ Ducibus dare soliti erant. Solus ex Bertoldorum clarissima familia Amoldus nouo Duci obsistebat, omni obsequij genere denegato, opibus nimijs ac potentiæ confisus, cùm in ipso Brabantiæ vmbilico Mechlinienses, Grimberganos, Turnoutanos, ac Ghelenses possideret. Vnde effectū, vt rebellem, quoad viueret, sub iugū mittere nō potuerit: quinimò semel ab eo cruentissimè victus, omnem nobilitatis florem amisit, & Brabantia multis in locis vastata est. Sic ille. Sed cùm huius intestini belli apud Leodienses vel Flandrenses Scriptores nec vestigiū vllum inueniam, credo cladem hanc non omnino tantam fuisse. Interim anno 1108. Heinricus Imp. cōtra Ro- 1108
bertū Flandrensem vadit, & pacto pacis magis vtrimque simulato quàm
composito, pænè inefficax rediit. Et anno sequenti idem Imperator cōtra 1109
Vngaros vadit, sed similiter facto pacto redit. Porrò anno 1110. Henricus 1110
Rex cum ingenti exercitu in Italiam veniens, coronam Imperij suscepturus, insignem Legationē præmisit ad Paschalem Papam, qua se fidelem filiumque profiteretur esse velle S. Petri; cùm interim nonnullas vrbes ei resistentes expugnans in Tusciam venit, & Natale Domini Florentiæ celebrauit. Prolixè de his pro Catholicis Petrus Cassinensis, & pro schismaticis Vrspergensis. Petrus cap. 37. l. 4. sui Chronici Cassinensis inter cetera habet ista verba: Erat autem hiems. Cumque in Tusciam Henricus deuenisset, missis Romam nuntiis, inter illos & Petrum Leonis & ceteros Pontificis nuntios in porticu S. Petri conuenit; vt Imperator die Coronationis suæ omne malè vsurpatum Ecclesiasticū ius per scriptum deponeret, cùm idipsum Papa de negotiis Regalibus faceret; dimitteret Ecclesias liberas cum oblationibus & possessionibus suis, quę ad Regnum non pertinent, patrimonia possessionesque B. Petri restitueret, sicuti à Carolo, Ludouico, Henrico, aliisque Imperatoribus concessa sunt libera; seruaretque ea B. Petro pro iuribus. Sic ibi. Itaque his legibus anno 1111. pridie 1111
Idus Februarij Henricus solemniter Romam ingressus est, tentataque est eo die Coronatio, omnibus in templo congregatis. Sed cùm Henricus inuestituras sibi permitti vellet, & Paschalis se eas concedere non posse

Godefridus Aquisgranum armis sibi asserit.

Barones Brabantiæ beneficia sua ab eo recognoscunt, solo reluctante Grimbergano.

Henricus V Germania Rex & IV. Imp. tendit cum exercitu in Italiam.

Altercatio eius cum Romano Pontifice sincerè narratur.

affirmaret, ortis tumultibus & pugnis inter Germanos & Romanos,
Henricus Pontificem & plures Cardinales, multosque alios captiuos ab-
duxit, & apud castrum quoddam in Sabinis sexaginta & vnum dies
detinuit, donec Paschalis fractus concaptiuorum precibus, scripto eidem
Henrico concessit Episcopos & Abbates Regni sui (canonicè tamen &
absque simonia electos) per annulum & virgam inuestire; & vt electi,
licet canonicè, non aliter, quàm præuia inuestitura Regia, consecraren-
Tandem coronatur Imperator. tur; sicque in Basilica S. Petri tandem ipsa die Iduum Aprilis Henricus
à Paschali coronatus est. Sanè hæc per vim extorta esse, & ipse Vrsper-
gensis schismaticus fatetur, etsi ludens irreuerenter in S. Scriptura: Po-
stremò (inquit) Pater Apostolicus custoditus est vsque ad pacatam con-
secrationem Imperatoris, in exemplum Patriarchæ Iacob dicentis ad
Angelum: Non dimittam te nisi benedixeris mihi. De reuerso verò in
Germaniam Henrico hæc addit idem Vrspergensis: Mense Augusto an-
niuersarium patris sui Spiræ magnificè celebrauit. Nam toto quinquen-
nio suspensa communio sepulturæ & orationum, nunc tandem conces-
1112 sa erat. Sed ecce anno sequenti 1112. eodem etiam Vrspergensi narrante,
Paschalis Papa multa patitur à Romanis, ob Priuilegium concessum Imperatori. Domnus Apostolicus multas à Romana Ecclesia passus est iniurias,
quòd Regem Henricum Priuilegio sacrilego condonasset, atque inde in
Concilio 15. Kal. Aprilis habito Lateranis, vltimo die Concilij, ne quis
de fide ipsius dubitaret, dixit: Amplector omnem diuinam Scriptu-
ram, quatuor Vniuersalia Concilia, & Decreta sanctorum Patrum Ro-
manorum Pontificum, & præcipuè Decreta Domni mei Papæ Grego-
rij VII. & b. m. Papæ Vrbani, in omnibus & per omnia. Quibus exple-
tis, surrexit Gerardus Engolismensis Episcopus Legatus in Aquitania, &
communi consensu legit hanc scripturam: Priuilegium illud quod non
est Priuilegium (sed verè debet dici Prauilegium per violentiam Regis
Heinrici extortum, nos omnes hoc in sancto Concilio congregati, dam-
namus & irritum esse iudicamus, & omnino excommunicamus, quia
Reuocatur dictum Priuilegium, quasi vi extortum. in eo continetur quòd Electus canonicè à nemine consecretur, nisi priùs
à Rege inuestiatur, quod est contra Spiritum sanctum, & Canonicam
institutionem. Et perlecta charta, acclamabant omnes, Amen, Amen. Et
Archiepiscopus Ioannes Patriarcha Venetus, Sennes Capuanus, & alij
ferè centum Episcopi subscripserunt. Hæc Vrspergensis, etsi schismati-
cus. cuius schismatis aliqualem finem vide infrà anno 1122. Sed ad læ-
1113 tiora, si possumus, conuertamur. Anno 1113. ait Anselmus Continuator
Sigeberti, Balduinus Ierosolymorum Rex vxorem ducit relictam Roge-
1114 ri Ducis Siciliæ. Et anno sequenti 1114. Henricus Imperator Moguntiæ
1115 vxorem ducit filiam Heinrici Regis Anglorum. At verò anno 1115. Hen-
ricus Imperator, dum quidquid libet, licere putat, magnas Regni pæ-
nè

nè totius inimicitias comparauit. Etenim, quia superioribus annis Al-
bertum Cancellarium & alios quosdam Regni Principes insidiosè ce-
perat, & sine audientia & iudicio, custodiæ mancipauerat, alijs simi-
lia timentibus suspectus erat. Vnde etiam Fredericus Coloniensis Ar-
chiepiscopus ab eo auersus, totis viribus, adiutantibus Godefrido Lo-
tharingiæ Duce, Henrico Exduce, & Frederico Arnesburgio, insequi-
tur eum & fautores eius, oppida & castella contra se posita impugnat,

Plures contra Imperatorem arma sumunt, inter alios etiam noster Godefridus.

& omnia ad eum pertinentia ferro & igni vastat. Hæc Anselmus. Ad-
dit Diuæus: Henrico in Lotharingiam descendente, Colonia obsidium
passa, capi non potuit. Itaque Imperator hiemis aduentu domum reuo-
catus, Transrhenanorum motu prohibitus est hoc bellum prosequi.
Hinc illud Anselmi ad annum proximum: Henricus Imperator in Ita- 1116
liam secedit propter asperos motus Regni, & maximè propter Marchi-
sæ Mathildis cognatæ suæ, quæ recèns obierat, hereditatem obtinen-
dam. Anno 1117. mense Ianuario, 3. Nonas ipsius, in aliquibus locis, sed 1117
non vsquequaque, terræmotus accidit, adeò vt quarumdam vrbium par-
tes cum Ecclesijs subruisse dicantur. Anno 1118. Balduinus Rex Ieru- 1118

Ingens terræmotus.

salem moritur frater Godefridi; succedit Balduinus filius Comitis de
Reitesta. Item Paschalis Papa moritur, succedente Ioanne Caietano, qui
Gelasium se nominauit; quo in Gallias transeunte, obnitente sibi Hen-
rico Imperatore, & ipse Imperator ab Italia in Lotharingiam repatriat,
& secundùm illud, Qui à multis timetur, necesse est, vt & ipse multos ti-
meat, coniuratos in se Regni Principes, modò minis, modò blanditijs,
modò vi, modò satisfactione ad pacem inuitat. Hæc Anselmus; & addit:
Anno 1119. Gelasius Papa Cluniaci moritur, & Domnus Guido Vien- 1119

Imperator cùm à multis timeatur, ipse quoque multos timet.

nensis in Papam eligitur, & Calistus nomine designatur. Hoc anno bel-
lum Leodiense Godefrido nostro hac de causa ortum est. Narrabo verbis
Ægidij Leodiensis: Antistite Oberto vniuersæ carnis viam ingresso, con-
uenientibus in vnum fidelibus, de substituendo Pastore diu inuicem
contulere. Sed orta est magnæ dissensionis procella. Discordare ab inui-

Contentio de Episcopatu Leodiensi.

cem Clerus & populus, nobilitas & vulgus; electionis tamen dies in com-
muni præfigitur. Intereà Dux Louanij, alijque nobiliores Alexandrum
Archidiaconum & Sacristam seorsum trahunt, & quia cum eo consenti-
rent, ageret ipse gnauiter, aperiunt. Ille credens si quid deliquisset, eorum
ope tutum fore, Henricum Imperatorem cum prædictis nobilibus adit,
ac repræsentat, & ab illo ipsum baculum Pontificalem cum annulo
accipit. Collecta subinde Rhemis Synodo Pontifex Calixtus adfuit,
electumque Domnum Fredericum benedixit. Alexander in castello
Hoyensi erat, Ducis Godefridi, Comitisque Lamberti sibi promissum
opperiens aduentum. At Domnus Fredericus Episcopus & frater eius

Vni electo fauet Dux Godefridus, alteri Comes Namurcensis.

Comes Namurcensis dederunt se murum pro domo Domini. Nam dispositis necessariis Hoyum petunt. Incolæ verò vltrò fores aperientes obuiàm pergunt, se suaque omnia dedentes. At illi ingressi castellum expugnare sunt aggressi, cùm intereà Dux Godefridus magno cum exercitu nuntiatur aduentare. Cui vt obstrueretur transitus, concurrentes quidam ad pontem, in securi & ascia deiecerunt eum. Ita Ducis frustratus est aduentus. qui eodem die Comitatum Hoy succendit, pars suorum nostros sequentes pontem transiit: sed Comite viriliter resistente, plures submersi fuerunt, reliqui verò cum suo Duce montem statim reliquerunt. Ita Dux cum graui ira inefficax rediens, omnia municipia Episcopij & Comitatus Namurcensis vastabat, omnesque fortes suos copulans agmini, Leodium in manu graui accessit. Reuersus & ipse Episcopus Fredericus vnà cum fratre suo, crebros & maximos eius ęquipollenter expugnauit assultus, gratia Dei per omnia victor existens. Ita Ægidius, nec diffitetur Diuæus, sed obscuriùs narrat. Anno eodem, Meiero teste, Balduinus Flandriæ Comes ex vulnere in Nortmannia accepto Rosilariæ obiit 15. Kal. Iulias, postquam Carolum suum amitinum Danorum Regis filium ex asse instituisset heredem, sepultus ad D. Bertini. Cùm Carolus inauguraretur, acerrimam habuit aduersariam Clementiam Burgundam Balduini defuncti matrem. Nupsit ea, eodem attestante, anno sequenti 1120. mense Februario, Godefrido Duci Louaniensi; vnde & distinctiùs hoc modo legendum apud Diuæum: Mense Februarij Clementia vidua Roberti Ierosolymitani, Comitis Flandriæ, & soror Callisti II. Pontificis, nupsit Duci; vnde etiam Dux fauore Callisti Episcopatum Leodiensem vacantem morte Frederici faciliùs fratri Adalberoni Metensi Canonico impetrauit. Ita Diuæus. Sed hoc non nisi post biennium contigit, vt idem indicat; & Anselmus & alij eiusdem temporis Scriptores attestantur. Ægidius etiam maius adscribit elogium huic Adalberoni: Successit, inquit, Domino Frederico Dominus Albero, primicerius ex Clero S. Stephani Metensis, frater Ducis Louaniensis Godefridi, vir summæ auctoritatis & innocentiæ, qui columbina simplicitate canonicè electus, substitutus est Præsul Leodiensis Ecclesiæ 57. Ad cuius ingressum quanta pax Ecclesiæ sanctæ redierit, quomodo prædonum incursus cessarint, ipsi quoque Principes timore perculsi (tamquam præsente leone cetera animalia) conquieuerint, videre iucundum fuit. Sic ille, de sublato tributo mortuæ manus, & basilicis noctu ab eo aditis nihil memorans; habent tamen eadem cum Diuæo etiam nonnulli Leodienses.

Namurcensis, capto Hoyo, præualet Godefrido.

1120

Godefridus ducit viduam Comitis Flandriæ uxorem.

Frater eius Albero eligitur Episcopus Leodiensis.

Multa eiusdem Alberonis laudes.

1121 Anno sequenti 1121. referente Diuæo, Henricus Rex Angliæ duxit Adelam filiam Ducis Godefridi; & adstipulatur Meierus, vocans eam Adeliciam; Anselmus tamen adscribit anno pręcedenti, appellatque Atheleidam;

dam;ea quomodo conciliari poſſint,ſæpè diximus. Anno 1122.facto vni- 1122
uerſali Conuentu apud vrbem Vangionum, quæ nunc Wormatia dici- *Tandē pax*
tur, (verba ſunt Vrſpergenſis,) ſicut longū,ita & incredibile memoratu *ſancitur*
eſt, quàm prudenti,quàm inſtanti,quamque per omnia ſollicito cuncto- *inter Pon-*
rum Procerum conſilio, pro pace & concordia per vnam vel ampliùs *tificem &*
hebdomadam certatum ſit, donec ipſe, in cuius manu cor Regis eſt, om- *Imperato-*
nem animoſitatem Auguſti, ſub Apoſtolicæ reuerentiæ obedientiam, *rem.*
cauſa matris Eccleſiæ,etiam vltra ſpem plurimorum inflexit. Sed vtriuſ-
» que partis meliùs edocebunt ſubter annotata ſcripta: Ego Henricus Dei *Diploma*
» gratia Romanorum Imperator Aug. pro amore Dei & ſanctæ Romanæ *Henrici*
» Eccleſiæ, & Domni Papæ Caliſti, & pro remedio animæ meæ,dimitto *Imperato-*
» Deo & ſanctis eius Apoſtolis Petro & Paulo,ſanctę Catholicæ Eccleſiæ *ris.*
» omnem inueſtituram per annulum & baculum, & cōcedo in omnibus
» Eccleſiis fieri electionem, & liberam conſecrationem. Poſſeſſiones &
» regalia B. Petri, quæ à principio huius diſcordiæ vſque ad hodiernam
» diem, ſiue tempore patris mei,ſiue etiam meo ablata ſunt,quæ habeo,ei-
» dem S.Romanæ Eccleſię reſtituo;quæ autem non habeo,vt reſtituantur,
» fideliter iuuabo. Poſſeſſiones etiam omnium aliarum Eccleſiarum &
» Principum, & aliorum tam Clericorum quàm laicorum,conſilio Prin-
» cipum & iuſtitia,quæ habeo,reddam;quæ non habeo,vt reddantur,fide-
» liter iuuabo: & do veram pacem Caliſto,S.Romanæ Eccleſiæ,& omni-
» bus qui in parte ipſius ſunt vel fuerunt; & in quibus S.Romana Eccleſia
» auxilium poſtulauerit, fideliter iuuabo. Deinde ſcriptum Caliſti: Ego *Diploma*
» Caliſtus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Henrico Dei gratia Roma- *Pontificis*
» norum Imp. Auguſto concedo electiones Epiſcoporum & Abbatum *Caliſti.*
» Teutonici Regni, qui ad Regnum pertinent, in præſentia tua fieri, abſ-
» que ſimonia, & aliqua violentia, vt ſi qua inter partes diſcordia emer-
» ſerit, Metropolitani & Prouincialium conſilio vel iudicio, ſaniori par-
» ti aſſenſum & auxilium præbeas; electus autem regalia per te recipiat
» (exceptis omnibus, quæ ad Romanam Eccleſiam pertinere noſcun-
» tur) & quæ ex his iure tibi debet,faciat. Ex alijs verò partibus Impe-
» rij conſecratus infra ſex menſes regalia * per ſceptrum à te recipiat. **Nota, de*
» De quibus verò mihi querimoniam feceris, ſecundùm officij mei de- *ſceptro:*
» bitum, auxilium meum præſtabo. Do tibi veram pacem, & omnibus *ſcilicet non*
» qui in parte tua ſunt vel fuerunt tempore huius diſcordiæ. Data anno *amplius per bacu-*
» milleſimo centeſimo vigeſimo ſecundo, 9. Kal. Octobris. Et pergit *lum Epi-*
idem Vrſpergenſis: Huiuſmodi ſcripta atque reſcripta propter infinitæ *ſcopalem &*
multitudinis conuentum, loco campeſtri iuxta Rhenum lecta,ſunt data *annulum.*
& accepta; poſtquam multimodas laudes rerum gubernatori redditas,
celebratis à Domino Oſtienſi diuinis Sacramentis (inter quæ Dom-

num Imperarorem cum pacis osculo ſanctaque communione pleniſſi-
mè reconciliauit)diſceſſum eſt ab omnibus cum lætitia infinita. Ita Vrſ-
pergenſis; refertque ea ſcripta iiſdem quoque verbis Anſelmus in ſuo
Chronico: quæ vtinam, ſicut diligenter ſcripta, ita & diligenter deinde
fuiſſent ſeruata. Eodem hoc anno poſt Paſcha cùm Imp. Henricus Leo-
dij eſſet, querela apud eum facta de inſolentiis cuiuſdam Gotuini, ca-
ſtrum eius, quod Mons-falconis dicitur, adnitente ſibi Godefrido Duce,
obſidet, capit, incendit, & deſtruit. Ita Anſelmus (Diuæus vocat Falco-
1123 burgum.) Pergit Anſelmus: Anno 1123. Balduinus Ieroſolymorum
1124 Rex à Saracenis capitur. Et anno ſequenti 1124. Canonici Andouer-
penſes à Godefrido Bullonio Duce Lotharingiæ, & Marchione Ando-
uerpenſi fundati, Northberto & ſociis eius templum S. Michaëlis cedunt,
& inde ad ædem beatæ Mariæ Virginis migrant. Ita Anſelmus. Sed nos
de eo mox pleniùs, vbi & alia loca pia tempore huius Godefridi erecta
recenſebimus. Anno 1125. Henricus Imp. Leodij Paſcha celebrat, inde
1125 Aquas contendens, morbo dracunculi, qui ſibi erat natiuus, moleſtari
cœpit. Deinde Neumaium venit, poſteà quaſi Pentecoſten celebratu-
rus Vltraiectum. Sed cùm per dies languor ingraueſceret, tandem Feria
quinta in Pentecoſte vitam cum Regno amiſit. Hæc Anſelmus. Apud
Stadenſem hoc additur: Et in Spira iuxta patrem Henricum, auum
Henricum, & proauum Conradum ſepelitur. Vnde adhuc hodie ſu-
pra quatuor eorum tumbas gradatim inuenies ſcriptum:

Filius hic, pater hic, auus hic, proauus iacet iſthic.

Succeſſit Lotharius electus, teſte Onuphrio, Idibus Septembris. Sequitur
1126 annus 1126. quo (vt Anſelmus ait) exercitus Dei bis cõgreſſus eſt cum Sa-
racenis. In primo prælio de Paganis ceciderunt duo millia quingenti, de
Chriſtianis ſolummodò 15. in ſecundo autẽ non incruentam victoriam
habuerunt Chriſtiani; ſed quamuis plurima pars eorum perierit, tamen
auxilio Dei reuigorati abſque numero hoſtes contriuerunt & vicerunt.
1127 Anno ſequenti, quidam Flandrenſium Proceres Dominum ſuum Caro-
lum Comitem Morinorum Brugis in templo S. Donatiani Pſalmos ca-
nentem iugulant. Actum Kal. Martij. Comitatus Morinorum à Ludo-
uico Rege Francorum datur Guilielmo filio Roberti Comitis Nort-
manniæ, fratris Guilielmi Regis Anglorum. Pluribus de his Meierus, ad
annum tamen præcedentem (ſcilicet exeuntem more Gallico non ante
Paſcha) inter cetera hoc habet: Nortmannum, etſi à Flandrorum
Comitum ſtemmate Mathildem Balduini Pij filiam auiam habuiſſet
paternam, tamen Arnulphus Danus, & Theodoricus Elſatius, Baldui-
nuſque Montenſis ſanguinis propinquitate antecedebant. Sed Nort-
manno, qui Ioannam Reginæ ſororem duxerat in matrimonium, hoc
fauoris

Falcoburgum ab Imperatore destruitur iuuante Godefrido.

Canonici Antuerpienses cedunt templum S. Michaelis sancto Norberto & sociis.

Moritur Henricus V. Germanorum Rex & IV Imperator.

B. Carolus Comes Flandrorum in templo iugulatur.

Causa longissimi postea in Flandria belli.

fauoris conciliabat. Hæc scilicet causa diuturni in Flandria belli. Anno 1128. Domnus Adelbero Episcopus Leodicensium obiit in Circum- 1128
cisione Domini, sepultusque est in Ecclesia S. Ægidij, in qua Canonicos regulares posuerat, & multa bona tribuerat. Sic Ægidius. Et eodem anno, teste Anselmo, orta seditione inter Guilielmum Comitem & Morinos (Flandros intelligit) annitentibus Equitio & Daniele Maioribus Flandriæ, accersitur Theodoricus filius Theodorici Ducis Alsatiæ, nepos Roberti Comitis Flandriæ ex sorore Gertrude. Sed dum Godefridus Dux Louaniensis Guilielmo Comiti auxiliaretur, congressio facta est vtriusque exercitus ante castellum quod dicitur Alost. Ibi Guilielmus Comes quemdam militem aggrediens monomachia, in dextro brachio lanceatur, & subrepente dracunculo, quinto die moritur. Comitatus Theodorico datur à Rege Francorum Ludouico, quia cognatus eius erat ex matertera Gertrude. Sic Anselmus. Diuæus hoc modo: Duci Godefrido Alostanos vrgenti coniunctus Guilielmus, Theodoricum Alosti obsedit: quem, cùm erupisset, ad Appolam victum vsque ad oppidi portas insecutus, à ciue Alostano balista ictus interiit. Theodoricus verò Alosto egressus, omnem mox Flandriam obedientem fecit, Gothfredo Duce sibi conciliato. Anno sequenti, qui est Christi 1129. 1129
prælium apud Dutatium inter Alexandrum Leodicensem Episcopum & Godefridum Louaniensem Comitem (verba sunt Anselmi) in quo tanta strages fuit, vt peditum vtrimque octingenti & 24. numero insimul oppetierint. Actum 7. Idus Augusti. Sic ille. Paulò pleniùs Ægidius: Eo tempore multi aduersus Ecclesiam calcaneum erexerunt. Non defuerunt tamen periclitanti Ecclesiæ sanctæ patrocinia B. Lamberti. Nam Alexander Episcopus contra Louaniensem Ducem pugnaturus, orationū munitus clypeis, triduano indicto ieiunio, in congressu impat innumerabilem sub mœnibus Durachij fugauit & protriuit exercitum, capto Ducis vexillo, dicto Gallicè Standart, opere plumario, à Regina Angliæ ei misso, quod fastu superbiæ quadriga boum ferebat. Summa eorum qui ibi mortui sunt, fuit peditum vtrimque nongentorum & 24. exceptis his qui fugientes vulnerati incertis horis & diebus sunt mortui. Actum 7. Idus Augusti. Hæc ille. Verùm magno constitisse Leodiensibus hanc victoriam, satis indicat versiculus iste inter alios ab eodem positos: Louaniensis Dux vix campo cessit Godefridus. Causam belli his verbis perstringit Diuæus: Alexander Episcopus Aduocatiam Trudonensis oppidi, quæ veteri iure Durasli Comitum erat, pulso Gisberto Comite, occupauit: qui commotus hac iniuria, alias Leodiensis Ecclesiæ opes inuasit. Exinde controuersiâ vsque ad apertum bellum progressâ, vtrimque vicinos Principes concitarunt. Sic ille. Anno 1130. 1130

Godefridus Dux auxiliatur in Flandria Nortmāno contra Elsatium.

Caso Nortmanno, deuincit sibi eum Elsatius.

Bellum Godefridi contra Leodienses.

Victoria penes Leodienses.

Causa id dicti belli.

 Hono-

Honorius Papa moritur, Romanæ Ecclesiæ pax interpolatur, altercantibus duobus de Sede Apostolica. Gregorius, qui Innocentius dictus est, veritus potentiam Petri Leonis, tandem apud S. Ægidium appulit,
1131 & fauore omnium Francorum celebratur. Et anno sequenti multo comitatu Episcoporum & Abbatum 11. Kalend. Aprilis Leodium venit.
Pontifex & Imperator Leodij colloquuntur. Ibi à Lothario Rege honoratur; tota ciuitas in obsequio feruet; Dominica in medio Quadragesimæ ad S. Lamberti Missam celebrat, Regem & Reginam coronat, coniugatos Presbyteros excommunicat. Hæc ibi.
1132 Anno 1132. Florentius Niger, frater Theodorici Hollandiæ Comitis, ad venationem pergens in Alstede ad muros Vltraiectinos ab Hermanno Comite de Cuyck trucidatus est. Ita Heda. Et eodem anno Lotharius, collectis viribus, Romam iter parat cum Innocentio Papa; sed vario rerum euentu multas difficultates in eundo patitur. Ac demum
1133 anno sequenti 1133. veterem Romam ingressus, Innocentium Papam in patriarchio Lateranēsi relocat, & ab ipso in Imperatorem benedicitur. Sed Romanos à dissidio nequiens reuocare, dissimulato negotio, inefficax rediit. Hæc Anselmus; & subiungit ad annum se-
1134 quentem 1134. Kalendis Octobris: Intempestæ noctis silentio, motus magnus factus est in mari, ita vt littora sua præteriret, & tamen in se
Magna maris inundatio. iterùm resideret. Sequenti verò nocte, primo crepusculo cum omni impetu terminos egrediens, omnia circumquaque, id est villas, castella, ecclesias ita pessumdedit, vt tres Comitatus, id est, Walecras, & Wales,
**Bebant an Beuelãt?* & * Brebant, cum homine & pecore penitus exterminaret. Sequens an-
1135 nus (loquitur Diuæus) morte Henrici Anglorum Regis, qui gener Du-
1136 cis nostri fuerat, eminuit. Proximo anno Gothfredus Dux Præmonstra-
Parcum cœnobium iuxta Louanium à Godefrido extruitur. tensium cœnobium fundauit prope Louanij muros in venaticis septis, (Parcū appellat.) Anno proximo Alexander Episcopus Leodiensis simoniæ causam, accusantibus suis, dicere coactus in Synodo Pisana mœrore defecit pridie Nonas Iulij, Adalberone filio Comitis Gelriæ suffecto.
1137 Subsequens annus (pergit idem Diuæus) Lotharium Imperatorem sus-
1138 tulit, cui Cunradum Sueuiæ Ducem Principes subrogarunt. Et ecce an-
1139 nus 1139. Brabantis funestus, Gothfredum quoque Ducem 8. Kal. Fe-
Moritur Dux Godefridus, sepultus Affligemij. bruarij maximo omnium luctu hac luce subtraxit, virum fortitudine, religione, ac omnigena virtute conspicuum. Testantur sanè religionem Parcense, Bigardense, S. Michaëlis, Frigidimontis cœnobia ab eo condita: Trudonense verò & Affliginiense beneficiis aucta. Porrò corpore eius Affliginij deposito, Gothfredus maior filiorum eius Ducatum adiit. Sic Diuæus. Sed nūc de Monasteriis ab eo vel eius tempore structis exactiùs tractemus. Anno huius sæculi decimo quinto, teste Anselmo, Tanchelinus hæreticus, qui Andouerpiam, Walacram, & circumiacentes insu-

las

las, & maritima loca in partibus illis multis hæresibus infecerat, occiditur. Factum id, cùm pulsus tandem à Godefrido nostro nauigio fugit. Habet hoc Molanus. Docuerat is, sacri Ordinis ministros nihil esse, Corporis & Sanguinis Christi perceptionem sumentibus ad salutem non prodesse. Vestibus deauratis incedens, conuiuiorum apparatibus suos dementauerat, in resistentes sæuierat, nec poterat Antuerpiæ impostura dudum extirpari, etiamsi duodecim Clericorum congregatio ab Episcopo Cameracensi in subsidium sacerdotis, qui & turpiter viuebat, & solus erat in Ecclesia S. Michaëlis, instituta esset. Quare tandem Clerici & charitate & euidenti necessitate cogente, S. Nortberto & Fratribus eius per manum Episcopi hanc Ecclesiam cum quibusdam reditibus dederunt, & Clerici in eodem oppido aliam sibi Ecclesiam constituerunt. Tunc (ait Robertus ad annum 1124.) audientes verbum Fratrum, & videntes opera, nonnulli compuncti, Corpus Dominicum, quod vel in cistis vel foraminibus per decem aut quindecim aut eo ampliùs annos abdiderant, reportabant. Colligo itaque, Fratres hanc messem ingressos anno illo vigesimo quarto; attamen eos Patrem seu Abbatem non accepisse nisi triennio pòst, cùm Nortbertus factus fuisset Magdeburgensis Archiepiscopus, ex Vitæ eius cap. 46. disco. Atque huic congregationi etiam quædam adiecit hic Godefridus Dux, vt docent eius loci monimenta. Sub eodem quoque Godefrido cœpit Vlierbecum iuxta Louanium Ordinis S. Benedicti sub annum 1125. perfectum demum anno 1163. Hinc Cœnobium Virginum eiusdem Ordinis in colle iuxta Cortenberge anno 1129. Et eodem anno Parcum iuxta Louanium Ordinis Præmonstratensis, Godefrido Duce locum feris siluestribus animi causa alendis destinatum in meliores vsus conuertente, consentientibus filiis Godefrido & Henrico, approbanteque Alexandro Leodiensi Episcopo. Posteà sub annum 1132. etiam Grimberganum eidem Ordini associatum est, cùm priùs fuisset Canonicorum regularium anno 1110. à Wilhelmo Berthoutio institutum. Sequitur Auerbodiense eiusdem candidi Ordinis Præmonstratensium circiter anno 1133. erectum. Literæ confirmationis extant Tom. II. Rerum Leodiensium recèns editarum; vnæ Arnoldi Comitis Lossensis fundatoris, datæ anno 1134. aliæ Innocentij Papæ idem confirmantis anno 1139. Hinc celebre illud Tongerloënse item Ord. Præmonstratensis sub annum 1134. Fundator primus fuit vir plebeius (sic scriptum inuenio) sed opibus pollens, nomine Gislebertus, qui se suaque vniuersa Deo tradens, ibidem Religiosus Conuersus (vt vocant) factus est. Posteà à variis dotatum, tandem à Ioanne II. Brabantiæ Duce anno 1297. in clientelam susceptum est. Hæ tres iam postremò nominatæ Abbatiæ, Parcensis, Auerbodiensis, & Tongerloënsis, ex Abbatia S. Michaëlis

Tanchelinus scelestus hæresiarcha Antuerpiæ.

Initia Cœnobij S. Michaelis Antuerpiæ.

Plura etiam alia Cœnobia in Brabantia tempore huius Godefridi erecta.

Imprimis quinque Cœnobia Ordinis S. Nortberti.

Ex S. Michaële ad tria Cœnobia primi Fratres missi, ad unum ex Floreffia.

chaëlis Antuerpiensis primos Fratres acceperunt; sicut etiam anno 1133. cœnobium Heilesemense à Floreffiensi, quod primum omnium in Belgio sub annum 1122. cœpit, vt est Vitæ S. Nortberti cap. 21. Et eodem anno cum Heilesemensi institutum est quoque Monasterium magnum Bigardiense prope Bruxellas.

GODEFRIDVS II.

FILIVS PRÆCEDENTIS, XXV. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis tribus.

HVIVS Principatum orditur Diuæus his verbis: Corpore superioris Godefridi Affliginij deposito, Gothfredus maior filiorum eius Ducatum adiit; quem cum Henrico, Aleyda, Ida, alioque Affliginiensi Monacho ex filia Henrici Quarti Regis Germanorum & Tertij Imperatoris extulerat. Aleidam Rex Anglorum, Idam Cliniæ Comes vxores habuerunt. Initio verò sequentis anni Henricus

Sororum huius Godefridi illustres nuptiæ.

1140 frater noui Ducis viuis excessit; cuius viduam Laurentiam, Theodoricus pater Flandriæ Comes Irano Balduini Crassi Comitis Alostensis filio iunxit. Ita Diuæus: quæ posteriora totidem ferè verbis ad eumdem quoque annum notat Meierus; verùm vtrùm Henricus alius fuerit ab Affliginiensi Monacho, quod vult Diuæus, dubito. Nam hæc habet diligens horum scrutator Dn. Molanus cap. 56. Militiæ sacræ: Godefridus de Louanio moriens duos reliquit filios, sed qui mox eum moriendo secuti sunt. Legitur enim in antiquissimo Codice Parcensis Ecclesiæ: Anno MCXL. obiit Godefridus Dux magnus. Anno MCXLI. obiit Henricus Comes filius eius. Anno MCXLII. obiit Godefridus Dux iunior frater Comitis H. Obiit autem Henricus Comes Cõuersus Monasterij Affligemensis. Cui etiam bona quædam contulit, vt declarat subsequens

Conandũ, si possint Diuæus & Meierus Molano conciliari.

charta: In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. Notum sit omnibus " tam præsentibus quàm futuris, quòd ego Henricus filius Ducis Gode- " fridi Ducis Lotharingiæ & Comitis Louanij, ob declinandas miseran- " das & ærumnosas huius sæculi procellas, ad Monasterium Affligemen- " se quasi portum salutis confugi; vbi Deo & sanctis Apostolis eius Petro "

Donatio facta Ecclesiæ Affligemensi ab Henrico fratre huius Godefridi.

GODEFRIDVS II. XXV. BRAB. PRINCEPS.

& Paulo sub præsentia domini Petri Abbatis, & totius Congregationis, „ adstantibus hominibus meis, meipsum in Monachum offerens, allo- „ dium quod apud Sichne, & Rode iuxta Werde, ex patre meo me liberè „ contingebat, & commune cum fratre meo Duce Godefrido patris mei „ successore possidebam in aquis & pascuis, in campis & siluis, & in om- „ nibus ad ius nostrum pertinentibus, pro anima patris mei, & matris „ meæ, & Clarisiæ sororis nostræ, & pro meipso, & pro prædicto fratre, „ meo Duce Godefrido, & sororibus meis Aleide Regina Angliæ, & Ida „ Comitissa, & pro omnibus parentibus & amicis in eleemosyna tradidi. „ Hæc apud Molanum dicto loco. Et consonant quæ sunt in Auctario Gemblacensi, edito à Miræo nostro ex MS. Lipsiano his verbis: Heinricus Comes, filius Ducis Godefridi superiore anno defuncti, militiæ cingulo deposito, Affligemensis Monachus factus, cælestis militiæ signaculum accepit, & citò vocatus à Deo migrauit. Sic ibi. Sed ad res ipsius Godefridi Ducis veniamus. De iis sic idem Auctarium ad annum eum-

Henricus ille fit Monachus.

1140 dem 1140. Henricus Comes Lemburgensis, dolens se priuatum honore Ducatus quem pater suus habuerat, Godefrido Duci rebellis erat, contiguos sibi possessionum eius reditus inuadebat, & sicubi præualebat, nulli amicorum eius parcebat. Ita ibi. Quod ne quis putet de patre dictum, his verbis idem Auctor anno præcedenti & patris mortem & filij ingressum consignat: Godefridus, inquit, Louaniensis Dux Lothariensium, magnum patriæ suæ decus, vir suo tempore, & tempori & honori (nota) sciens se decenter conformare, moritur, & Affligemensis templi sepultura honoratur. Conradus Tertius Rex huius nominis, Godefridum filium Godefridi Ducis facit paterni honoris successorem, ea maximè pro causa, quia suæ coniugis sororem ei dederat vxorem. Hæc Auctor; qui prosequens anno proximo verba à nobis paulò antè prolata, de Henrico Limburgensi rebelli ista subnectit: Godefridus Dux grauiter ferens insolentiam eius, oppidum S. Trudonis cum multo equitum peditumque exercitu obsedit, ciues ad deditionem coëgit, obsides promissæ sibi fidelitatis accepit. Deinde cum eodem exercitu progressus, & Aquas-Grani oppidum ingressus, cum multo potentatu per biduum in sede iudiciaria resedit, exactiones quas Ducem Lotharingiæ exigere decebat, exegit, oppidanos suæ fidelitati astrinxit, & ne Heinrici Comitis fautores essent, ostentatione potentiæ suæ deterruit. Ita Auctarium illud. Diuæus insuper hoc: Adactis ciuibus vt secum arma caperent, Limburgensem, obiectis copiis reditum impedientem profligauit, & victor in Brabantiam rediit; vbi victoriæ lætitia, nato ei filio, adaucta est, quem suo nomine appellari iussit. Sic ille. sed eum potiùs natum esse anno sequenti, vel etiam fortè 1142. ineunte, sequentia, ni fallor, suadebunt. Nam

Godefridus noster patitur sibi infestum Exducem Limburgensem.

Habet vxorem sororem vxoris Imperatoris.

Aquisgranum occupat, & Limburgensem profligat.

Nam & quod Diuæus scribit, eo anno quo natus est infans, mel Louanij pluisse, clarè ponitur in eodem Auctario, vt videbimus, biennio serius. Porrò anno sequenti 1141. Adelbero huius nominis II. Leodicensium Episcopus (verba sunt eiusdem Auctarij Gemblacensis) dolens fraudulenta inuasione Comitis Raginoldi iam per 7. annos violenter retineri castrum Bullonium, quod cum omnibus appendiciis suis Otbertus Episcopus multa summa argenti acquisierat Episcopio Leodiensi, inspecta opportunitate castrum obsedit cum multa equitum peditumque multitudine: plus tamen de diuina quàm de humano confidens auxilio, corpus B.Lamberti ad locum obsidionis iussit deferri, sic sperans quod inchoauerat, prosperari & accelerari. Nec frustratus est spe sua. In paucis enim diebus castrum recepit cum Dei & S.Lamberti auxilio, quod multo tempore, multorum labore nimio vix longa reddidisset obsidio. Quanta ibi conrigerint, quanta etiã nunc contingant ad corpus B.Lamberti miraculorum insignia, quia non est huius operis, prudentioribus relinquimus æstimanda, vel si eis placuerit, describenda. Hæc Auctor ille: nec quidquam tangit vspiam de bello Godefridi nostri cum Grimberganis; quod tamen Chronicum vulgare, & alij quidam faciunt tam cruentum. Diuæus his verbis commemorat post victoriam de Limburgensi: Ceterùm Bertoldos rursum comua efferentes impari fortuna Godefridus tentauit: victores enim hostes omnia recuperauêre, quæ Barbatus Dux ademerat: nec feliciorem annum proximum Brabantini habuêre; Gothfredus enim Dux, cùm bellũ Bertoldus rursum moliretur, Idibus Iunij fatis concessit. Hæc ille, bellum hoc primum anno eius sæculi quadragesimo primo gestum esse satis indicans; etsi vitiosus in margine sit numerus. Nam Godefridum defunctum esse anno quadragesimo secundo, mox liquebit. Historia vulgaris (vt eam Latio donauit Grammaius) ista habet, à Godefrido patre ad hunc filium transiens: Postrema Godefridi Ducis (patris) in Grimberganos expeditio cessit prosperè; vici enim aliquot in potestatem redacti, & Asca expugnata, cuius Dominus Grimberganarum partium acerrimus erat propugnator. Nec quidquam Godefridi Primi æuo ampliùs gestum, cui inter mortales vltimus annus fuit 1139. dies 8. Kal. Februarij (intellige, exiens annus ille more Gallico non ante Pascha; alioqui 1140. vt vidimus:) quo moriente (pergit idem Auctor) induciæ cum Bertoldis fuerunt; quibus exspirantibus iterùm nouum bellum gliscere. Exultare Godefridus Secundus Dux victoria recèns contra Limburgenses parta, Bertoldos flocci pendere, Grimbergæ obsidium magnis viribus moliri. Nec latuêre hæc Bertoldum: pretiosissima igitur quæque agri Grimbergani, iussu eius, partim Grimbergam, partim Mechliniam comportata; qua Duci

1141

Victoria S.Lamberti ad Bullonium.

Bellum Grimberganum vt à Diuæo narratur.

Idem bellum pluribus explicatur.

Parat Godefridus obsidere Grimbergam.

T transf-

transeundum erat, fossæ aliaque id genus impedimenta obiecta. Nam oppido exire, & cum Duce manum conserere cum exiguo copiarũ quod *Discediitur vtrimque sine prælio; agri tantùm vastati.* ad inanium erat, Bredanus dissuadebat. Godefridus itaque Dux in Grimberganos profectus, Strombecam inter & Grimbergam consederat, ratus Bertoldum, qua erat ferocia, illicò ad prælium descensurum. Verùm Bertoldus (vt diximus) Bredani consilio munitissimo loco se continebat. Duci itaque discedendum fuit, & Bruxellam reducendæ copiæ. Mox Bertoldus, in agrum Bruxellensem facto impetu, omnia sibi à Barbato ademptà recuperauit; atque adeò inter infausti belli tumultus Ducem fata
1142 occuparunt anno 1142. Hæc ibi. Mortem eius Gemblacense Auctarium *Moritur Dux Godefridus. Louanij sepultus.* his annotat verbis: Anno 1142. Godefridus Iunior II. Dux Lotharingiæ, tertio anno sui Ducatus immatura morte præripitur, hepatica passione consumptus; Louanij in templo tumulatur. Succedit filius eius æquiuocus, primum adhuc agens ætatis annum. Et paulò superiùs ad eumdem annum: In vicinia Louaniensi mel stillauir de cælo in modũ roris; quod verum mel fuisse, probauerunt multi visu, gustu, & contrectatione. Hæc Auctor ille. Sub hoc Principe anno 1140. Iettense Monasterium, quod *Diligemiũ cænobium fundatum.* Diligemium hodie nuncupant, vno à Bruxella milliario in pago Iette fundatur, Fratribus Truncinio euocatis, & Woltelmo primo Abbate cõstituto. Hæc Miræus ex Balduino Niniuensi Chronologo. Accidit & hoc memoria inprimis dignum anno 1141. Tiburtini non longè ab vrbe Roma positi, occasione schismatis de quo suprà dictum est, haud parêre *Rebellant Itali Papæ Innocentio.* Romano Pontifici assueti, per pacem redigi in obedientiam indignantes, resistere Innocentio Pontifici sunt ausi. Qua contumelia se affici Romani videntes, dum eorum clandestinas paterentur iugiter incursiones, ad subiugandos illos omne studium impendere sunt aggressi: sed ab ijs turpiter in fugam versi, adeò impatienter hanc ignominiam tulerũt, vt licet posteà ijdem Tiburtini armis spiritualibus & tempotalibus Innocentij cedentes, deditionem fecerint; tamen Romani volentes vt eos Pontifex per obsides & sacramentum ad durissima subeunda cogeret, nempe, vt ruptis muris omnes prouinciã cederent; cùm ipse immani eorũ petitioni annuere nollet, seditione mota in Capitolio conuenientes, antiquam *Antiquam formam Respubl. Romani restituere conantur.* Vrbis dignitatem restaurare proposuerunt, ordinemque Senatorum, qui iam per multa tempora cessauerat, constituerunt, ac rursum cum Tiburtinis bellum innouarunt, frustrà conante Innocentio eos tum minis tum blanditiis à cœptis reuocare. Narrat hæc Otto Frisingensis huius sæculi Scriptor; cuius item relatione constat, pestilentem illam auram rebellionis insufflasse Romanis Arnaldum de Brixia nouum hæresiarcham, dum iactaret laicorum esse omnia temporalia, & à Clericis iniustissimè detineri.

GODE-

GODEFRIDVS III. IN CVNIS FILIVS PRÆCEDENTIS, XXVI. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis quadragintaquatuor.

Res huius Principis in hunc modum auspicatur Diuæus: Repentino Ducis Godefridi superioris interitu quantum Respublica detrimenti acceperit, mox apparuit: 1142 Bertoldi enim, quorum impetus nec ab eo nec à patre eius refrænari potuerat, morte eius omnem animum Brabantinis concidisse rati, cœptum antè bellum acriùs prosequuntur, & Bruxellensium finibus quassatis, Villeuordiam pagum arcemque, cum alia vicina Netelaria captas exustasque euertunt. Barones intereà Brabantiæ, missis ad Cunradum Imperatorem (qui Gothfredo puero auunculus erat) Ducatum nouello Duci confirmari impetrarunt. Quare celebri Ordinum Conuentu Louanij indicto, creatis Duci tutoribus Disthemij, Birbachi, ac Wesemaliæ Baronibus, & Domino à Wemmela, omnes sacramenta fecêre: ibidem de repellendis Bertoldis consultatum. Missi qui à Theodorico Flandriæ Comite opem peterent: ijs aduenientibus in hostem iuêre; à quo victi, cæsis auxiliaribus, Comitem secundò adire compulsi, duriorem eum inuenêre: suorum etiam priori clade motus, nouum in Flandria militem colligi vetuit, nisi hac lege, vt adultus Dux se beneficiarium eius profiteretur. Quod cùm facturum tutores iureiurando cauerent, è præsenti necessitate ijs, ita vti voluerat Comes, promissis, maxima nobilitatis Flandriæ pars in Brabantiam profecta est: nec minori diligentia Bertoldi suæ partis Principes concitabant, mediâ etiam Franciâ militem elicientes. Iis tamen seriùs mouentibus, Brabanti, paratis ad expeditionem necessariis, Bruxellâ mouent. Arx erat Grimbergæ, binis ab vrbe milliaribus, contra impetũ hostilem fortiùs munita: vnde Viluordiam vicinamque regionem Bertoldi depopulari solebant. Hanc, omnibus in itinere protritis, adorti, primo impetu captam, obtruncatis custodibus, cum Cœnobio exussere. Inde Mechliniam procedentes, eadem clade afflictis circumvicinis villis, cùm oppido obsidionem apparerent, Bertoldos cum omnibus auxiliis Grimbergam venisse, & arcem multò quàm antè munitiorem restaurare cog-nouerunt.

Grimberganus Vilenordiam & vicinam Netelariã euertit.

Pugnant Brabantini cum Grimberganis infeliciter.

Altera pugna in qua Grimberga est exusta, multiq; obtruncati.

 noue-

nouerunt. Quare, relicta Mechlinia, Grimbergam reuersi, in hostium conspectu castra locarunt. Vbi cùm de summa rei diutiùs deliberatum esset, tandem caduceatorem in hostium castra mitti placuit. Huic in mandatis datum, vt omnium nomine hosti edicat, si positis armis, Ducis ipsorumque arbitrio se causamque suam committat, ipsos omnem daturos operam, vt controuersia sine vllo suo incommodo finiatur. Quòd si omni sano consilio, omni clientis officio, omni denique humanitate reiectis, in rebellione persistat (prolixus sum verbis Diuæi) paratos se iam de summa rei prælio contendere: quo si vinci eum contingat, nihil aliud quàm crudelissimam sed iustam pœnam expectandam. Hæc monentem vix sine iniuria castris excedere iussere. Eo itaque ad suos reuerso, cùm nec minitando nec blandiendo pacati quidquam ab hostibus eliceretur; Barones, ad quos summa rei pertinebat, altera luce omnes ad prælium paratos esse iusserunt. Missus tum consilio Gasebecani Baronis Bruxellam Arnoldus à Craienheymio Eques, infantem Ducem matris vberibus abstractum attulit: quo viso, immane, quantum aucti sint animis milites; præter innatam virtutem, etiam miseratione infantis ad fortiter agendum concitati, quem ex Duce captiuum facturi forent, si ignaui operam nauarent. Altera porrò die, quæ prælio destinata erat, vtrimque Rectores militem castris eduxêre: Dux noster in cunis ante aciei principia salici appensus est, vagitu suo victoriæ auctor futurus. Pari dein ferocia vtrique alteros petiuêre. Pugnatum eo die tanta vtrimque cæde, vt maiorem nullus anteà factam meminerit: neutris tamen cedentibus, superuentu noctis, à prælio destitêre. Simili pænè euentu postera die certamen repetitum. Tertia porrò luce, ex desperata vincendi moriendíve pertinacia, magis accensis animorum odiis, summo furore in prælium ruunt; nec vsque ad meridiem, vter vinceret, discerni potuit. Tum verò Bertoldici, cæsis suorum primis, Brabantinorum vndique inferentium pondere confracti, in fugam se coniecere; & insecuti pari ferocitate victores, nullum cædium finem faciunt, ea crudelitate, vt colorem Senna fluuius ex interemptorum sanguine mutauerit. Nec incruenta fuit nostris ea victoria, nempe desideratis Baronibus Disthemij, Rochellariæ, Wesemaliæ, Birbachi, Lefdaliæ, Rauisij, Trasignij & Horniæ. Hostium verò pænè omnes Duces cæsi, Gerardus cognomento Barba draconis, Arnoldus filius senioris Bertoldi, & hi Domini seu Domicelli, Capellæ, Ittræ, Scoudebroukæ & Barleghemij; Henricus ab Oye-brugga, Ioannes & Sigerus filij Ioannis Domini Bredæ; Comes Vizzonij in Biturigibus Galliæ, Dominus de Coucy Picardus; Domini de Iselstein & Arele Hollandi; Dominus Brouchorsij Geltus. Arnoldus verò senior cum Waltero filio captus

Instruitur tertia pugna, misso caduceatore.

Infans Dux in cunis ad castra adducitur.

Biduo pugnatur dubio Marte.

1143

Demum vincunt Brabanti, etsi non sine magna suorum clade.

GODEFRIDVS III. IN CVNIS. XXVI. BRAB. PRINC.

captus, post sextam hebdomadam dolore vulnerum confectus est; Walterus post quadriennium certis legibus, vt dicemus, custodia dimissus

Euertitur arx Grimbergana, non tamen omnino, vt ad an. 1159 liquebit.

est. Post hanc victoriam Brabanti, euersa Grimbergæ arce, auxiliis dimissis, domum quisque suam concessere. Huçusque Diuæus locutus. Nec cuiquam mirum videatur de infante in cunis aciei præfixo. Certè id olim, teste Iustino, etiam fecerunt Macedones contra Illyricos pugnaturi. Bellica narratio vulgaris, à Grammaio, vt diximus, conuersa, etiam duplo prolixior est; sed nobis hæc Diuæi prolixa satis atque etiam sufficiens visa est. Ponit autem Vulgaris primos belli congressus ad 8. Kalend. Iulij, postremos verò ad 18. Kalend. Septembris, anni 1144. A quo tempore cùm ibidem dicantur fluxisse anni quatuor cùm posteà Cæsar & Francus in bellum sacrum nomina dederunt, euincitur bellum hoc finitum anno præcedenti, scilicet quadragesimo-
1143 tertio, vt mox ex anno suscepti belli sacri patebit. Ad eumdem an. 1143.

Feuda certa Godefrido ab Imperatore confirmantur.

itidem Auctarium Gemblacense hoc habet: Conradus Rex concessit filio Godefridi Ducis iunioris adhuc puerulo, quidquid beneficij vel honoris antecessores eius habuerunt de manu Imperatoris. Sic ibi. Aliquamdiu hæsitaui de tota hac narratione Grimbergensi, quòd Scriptor Gemblacensis eius temporis, & ipse Brabantus, ne meminisset quidem: sed posteà exemit scrupulum illũ Scriptor Affligemensis, quem produ-
1144 cemus ad annum 1159. Intereà anno 1144. eodem Gemblacensi testante, Fulco IV. Rex Ierosolymitarum quintodecimo anno Regni sui vita de-
1145 cessit, & Balduinus filius ei successit. Et anno sequenti ciuitas Edessa,

Edessa à Paganis capitur, omnibus Christianis crudeliter trucidatis.

quæ & Rohaiz dicitur, multo tempore à Christianis possessa, per negligentiam Christianorum & insidias Paganorum capitur, omnesque qui in ea inuenti sunt perfectæ ætatis Christiani trucidantur; adolescentes vtriusque sexus per diuersas Paganorum prouincias in seruos & ancillas
1146 venumdantur. Vnde anno proximo, qui est Christi 1146. Occidentales Christiani dolentes de tanta clade, iustoque dolore commoti, vno animo parique consensu ad debellandos eos proficisci deliberant. In tantum autem erant omnes prompti & alacres ad hanc profectionem,

Ad secundum bellum sacrũ se accingunt Imperator & Franciæ Rex.

vt & Conradus Rex Teutoniæ, & Ludouicus Rex Franciæ, Religiosorum virorum, & præcipuè Bernardi Abbatis Claræuallensis monitis animati, & ipsi prompto animo ad hanc expeditionem sese accingerent. Sic ibi. Tunc, eodem quoque D. Bernardo agente, Walterus Bertoldus, de quo suprà, carcere liberatus, dato fratre obside, ad idem bellum sa-
1147 crum Imperatori se iunxit. Pergit idem Auctor: Hinc ergo anno 1147. Conradus Rex Heinricum filium suum Aquis-Grani in Regem sublimauit, ne post decessum suum Regnum absq; Principe remaneret. Pars Christiani exercitus Ierusalẽ nauigio petens, Olisiponem vrbem Hispaniæ,

niæ, virtute Dei Saracenis pulsis, cepit, & Christianis reddidit. Cõradus
Imp. cum 50. & ampliùs millibus militũ, & innumerabili manu peditũ,
transito mari, quod Brachium S. Georgij dicunt, tum dolo Græcorum,
tum incursione Turcorum, tum penuria famis, pænè totum exercitum
amisit. Et eodem anno Monachi duodecim cum Laurentio Abbate, & *Aedificatur Monasteriũ Villariense.*
quinq; Conuersis à B. Bernardo ex Clara-Valle in Brabãtiam missi Vil-
lariense Monasterium ædificarunt. Anno proximo 1148. Conradus & 1148
Ludouicus Reges, qui superiore anno cum infinito exercitu fuerãt trans
mare vt Paganos debellarent, nihil prosperè fecerunt; sed tantis exercitus
eorum attritus est infortuniis, tum fame, tum mortalitate, tum ferro ho-
stium, vt de tot millibus tam copiosæ multitudinis vix pauci repatria-
uerint. Eodem anno Alnæ ad Sabim fluuiũ Monachi item Cistercien- *Item Monasterium Alnense.*
ses per beatum Bernardum collocantur, petente Heinrico Episcopo Leo-
diensi. Sic Gemblacensis, & finit. Sed non nisi sequenti anno Conra-
dum & Ludouicum reuersos, tum alij, tum Continuator Affliginiensis
Monachus his verbis docet: Anno, inquit, 1149. Imperator Conradus & 1149
Rex Franciæ Ludouicus sine vllo effectu procinctum soluunt, & ab iti-
nere Ierosolymorum reuertuntur, numquam audita tanta infelicitate
tanti exercitus. Ita ille. Annos duos transilio. Anno 1152. teste eodem 1152
Affligemensi, Conradus Imp. diem vltimum clausit; cui successit Fre- *Moritur Conradus Imp. succedente sibi Frederico.*
dericus consobrinus eius. Et eodem anno in Ecclesia S. Nicolai, quæ
constructa est in oppido Brusellensi, Deus per beatam Virginem ope-
ratus est tanta miracula, quòd à temporibus Apostolorum adeò magna
& frequentia in tam breui tempore nusquam sint audita. Dum enim
consensu Abbatis Affligemensis & consilio Fratrum, feretrum in ho-
nore S. Mariæ auro & argento operiendum, ab Ecclesia Wauerensi
cum ceteris Reliquiis, quæ in eadem continentur, fuisset allatum, & in
Ecclesia S. Nicolai decenter locatum, statim operante diuina virtute, *Bruxellæ in Ecclesia S. Nicolai innumera fiunt miracula.*
per merita gloriosæ Virginis cæci visum, surdi auditum, claudi gressum
recipiunt, & tot infirmi variis languoribus oppressi à Paschali hebdo-
mada, vsque in diem Natiuitatis S. Ioannis, sanitatem optatam conse-
cuti sunt, vt si Fratres supradictæ Ecclesiæ hæc per singula stili officio fi-
delium memoriæ commendassent, non paruum volumen posteris pro- 1153
futurum conscripsissent. Hæc ibi. Annus 1153. magnorum virorum in- *Moritur S. Bernardus relinquens ea die in Clara-Valle animas Deo seruientes 770.*
signitur funeribus. Decessit Pôtifex Romanus Eugenius, decessit & eius
instructor diuus Bernardus Claræ-Vallis clarissimus Abbas 12. Kalend.
Septembris, relinquens ea die (verba sunt historiæ Vitæ eius) inhabi-
tantes in Clara-Valle animas Domino seruientes septingentas septua-
ginta. Anno 1154. Anastasius Papa ex hac vita decessit; successit ei Adria- 1154
nus, anteà Nicolaus dictus, Episcopus Albanensis. Anno 1155. Godefri- 1155

T 4 dus

dus iunior Dux Lotharingiæ, (teste Affligemensi) Margaritam filiam Heinrici Comitis Lemburgensis in coniugio sortitus est: per quod tandem rebus omnibus pace compositis, contentio longo tempore protracta, ea conditione finita est, vt Godefridus confirmatum sibi Ducatum sine vlla contradictione, nec non Aduocatiam S. Trudonis, & castellum Rode obtineat, atque omnium quæ possidet idem Comes, post decessum eius, medietatem accipiens, hereditario iure successor fiat. Ita ille. Diuæus nominat Rodam Aquisgrani vicinam arcem. Rursum transeo annos tres, tamquam parum aut nihil instituto nostro adferentes. Ad

Godefridus noster inter cetera obtinet etiam Aduocatiã S. Trudonis.

1159 annum 1159. hæc notat idem Affligemensis: Bellum grauissimum ortum erat ante annos circiter 20. inter Ducem Louaniensem Godefridum iuniorem, & Walterum cognomento Bertoldum. Puer quidem Godefridus adhuc in cunis iacebat, turba autem seditiosorum vtriusque partis pacem turbabat. Vnde magnum malum processit, & quasi quoddam contagium terram vtriusque inuasit. Agricolæ enim bonis suis spoliati, miseri & exules de finibus suis sunt egressi, terra deserta habitatoribus inculta remansit. Erat cernere miseriam, incendia, homicidia, rerum omnium deprædationes violenter fieri ferè per annos 20. donec hoc anno, bello quarto Grimbergensis

Bellum Grimbergani quartum & vltimum.

Vrbs antiquaruit, multos dominata per annos;

castrumq; magnũ & famosum, quod humana virtute vix poterat, iusto Dei iudicio combustum, & ad solum vsq; dirutum est. Accidit hoc in festo S. Remigij. Itaq; omni auxilio destitutus, à Comite Flandriæ derelictus, cui soli innitebatur, cum Duce, serò tamen, in pacem rediit. Hæc ille Scriptor huius temporis. Diuæus (cuius confusi sunt hîc annorũ numeri) ista addit: Circa idem ferè tempus Godefridus noster profectus in Flandriam, multa Comiti Theodorico obtulit, vt sacramentum à tutoribus initio Principatus, necessitate vrgente, extortũ remitteret: quod cùm nullis ab eo precibus euinceret, fertur euaginatum ensem Comiti tradidisse, dixisseque, Ceruicem sibi præcidi potiùs cupere, quàm nobilissimum Ducatum Comitis beneficio possidere; delectatumq; ea constantia Comitem, terra Teneramundana (quæ eatenus iuris Brabantici fuerat) contentum fuisse. Mox Godefridus Waltero ac Gerardo ignouit filiis Walteri Bertoldi (de quo superiùs) iisque bona paterna reddidit; ea tamen lege regioni Grimberganæ imposita, vt minor natu iure primogenituræ in feudis frueretur: qua ratione Walterus Mechliniæ dominium à fratre Gerardo, is verò Grimbergam à Duce beneficium recognouit. Sic ille, nihil tamen adferens, quomodo illi sic domiti sint. Vulgaris illa à Grammaio conuersa belli Grimbergani Historia, sic item frigidè concludit: Interiecto aliquot annorum spatio post patris mor-

Heroicum factum nostri Godefridi.

Apud Grimberganos minor natu gaudet iure primogenituræ.

tem

tem Dux noster filios in gratiam recepit. Ferunt Fredericum Barbarossam Imperatorem, vt captis precator adesset, Louanium venisse. Ita ille. Miror, dictos Auctores non meminisse quarti istius belli Grimbergani, quod initio huius anni ex Scriptore eius sæculi iam stabiliuimus. Nec minùs mirum mihi, Annales Flandricos nullam vspiam mentionem facere eorum quæ hîc Diuæus inter Godefridum & Flandriæ Comitem acta describit. Meminit quidem partis alicuius Meierus ad annum huius sæculi quadragesimum, sed prorsus in vnum commiscens diuersissimas res gestas ampliùs octodecim annorum. Anno proximo, qui est 1160
Christi 1160. (loquitur Diuæus) Henricus cognomento Leo, Dux Saxoniæ, Vandalis veteri sede expulsis, missis in inferiorem Germaniam Adolfo Comite Holsatiæ ac Henrico Scatensi, nouas Brabantinorum, Flandrorum, ac Hollandorum colonias in Vandaliam ac Vagriam deduxit: & anno sequenti Louanium muris circumdari cœpisse in scriptis 1161
codicibus reperio. Hæc Diuæus. Anno 1162. Imperator Fredericus, teste 1162
Affligemensi, à Rege Francorum inuitatus, vt sublato schismate, Romanæ Ecclesiæ pax firma redderetur, Concilium in territorio Vesuntionum in Dola villa super Saonam fluuium in Decollationem S. Ioãnis Baptistæ conuocauit; sed Rege Franciæ ab Imperatore auerso, quique sine effectu in sua redierunt. Hæc ille. Causam iniquam Frederici his verbis aperit Neubrigẽsis, Scriptor eius temporis Anglus: Poterat sanè scissura illa citò resarciri, poterat multitudini paucitas cedere atque vniri, nisi Fredericus Imp. veteri odio Rolandi Alexandrum non ferens, partem Octauianam tuendam fouendamque suscepisset. Sic ille. Etenim electus traditur Alexander à XXII. Cardinalibus, tribus tantùm suffragantibus Octauiano. Hoc tantùm adfertur pro Frederico, quòd Alexander non voluerit submittere causam suam Concilio ab Imperatore Papiæ indicto; quare & ibi Octauianus Papa declaratus est, & alij deinde duo post eum per annos octodecim. Anno 1163. corpora trium Magorum à Rai- 1163
naldo Coloniensi Electo, de Ecclesia quadam ciuitati Mediolanensi contigua (Mediolano anno præcedenti à Frederico Imp. capto) translata sunt, & cum magno gaudio & exultatione totius prouinciæ ciuitati Coloniensi illata, & in Ecclesia S. Petri reposita sunt. Hæc Scriptor Affligemensis; & subdit: Quòd si quis vult scire quomodo de partibus suis translata sunt Constantinopolim, & de Constantinopoli Mediolanum, id in Ecclesia S. Petri Coloniensis inueniet. Et sic finit suum Auctarium. Anno 1164. annotante Meiero, cùm schisma per id tempus grauiter Ec- 1164
clesiasticam perturbaret quietem, Henricus Anglorum Rex fretus conditione temporis, non veritus est Ecclesiasticæ libertati manus inijcere, conatus profanæ ditioni omne subiicere Sacerdotium. Sic ille. Et subdit

Colonia noua ex Brabantia & vicinis locis in Vandaliam ducta.

Discutitur causa schismatis à Frederico Imp. conflati.

Corpora SS. Trium Magorum transferuntur Coloniam.

1165 ad annum sequentem: Philippus Comes cum Matthæo fratre & Gode-
Godefridus auxiliatur Flandri contra Hollandos. frido Comite Louaniensi, instructa multarum nauium classe, mouet in
Florentium Comitem Hollandiæ, qui per id tempus terra marique Flan-
dris incommodabat. Cessit hæc expeditio Flandris perquam prospere.
Enimuerò Florentius, qui tantam sibi vim militum piratarumque con-
flauerat, vt totius maris impetium obtinere videretur, circumuentus vn-
dique à nostris, desperata spe resistendi, sine vllo propè certamine se
Florentius Comes Hollandiæ à Flandro capitur. suosque Philippo Principi dedidit. Adductus Brugas, atque in Cœnobio
diui Donatiani diligenti cura seruatus; de piratis nonnullis sumptum
supplicium. Sic ille. & prolixè secundo anno pòst, de liberatione eiusdem
Florentij. Et subscribit pro parte Chronicum Hollandicum, vt nunc ha-
betur, itemque Heda. Quin ita etiam notat Continuator Aquicinctensis
ad eumdem annum his verbis: Philippus Comes Flandriæ, & Matthæus
frater eius Comes Boloniæ, & Godefridus Dux Louaniensis, cum septem
ferè millibus nauium expeditionem mouent aduersus Comitem Hol-
landiæ; quem in deditionem venientem cum suis Comes Flandriæ diu-
** Nodus haud exiguus in historia Hollandica.* tiùs tenuit in captiuitate. Hæc ille. Interim examinet Lector quid sibi
velit* Ioannes Beka Historicus Vltraiectinus, qui scripsit ante annos tre-
centos, dum huius belli non videtur meminisse, quin potiùs narret his
ipsis annis alias huius Florentij Comitis Hollandiæ Frisicas expeditio-
1166 nes. Anno 1166. iuxta Diuæum, Hugo Angiæ Dominus, iniuria à Bal-
duino Hanuoniæ Comite affectus, arcem in oppido suo ædificauit, &
Regulus Angiensis ab Hanone deficit ad Brabantū. Gothfredo Duci fœdere sociatus, & repentè Hannonio hostis effectus,
ope Brabantinorum, ipse posterique eius multo tempore Hannoniam
infestarunt. Ita Diuæus. Meierus his verbis narrat: Sub idem tempus
Hugo Angiensis cum filiis Gossuino, Engelberto, Sigero & Bonifacio
arcem apud Angiam exædificauit, professus se primùm beneficiarium
Balduini Comitis Hanoniæ; sed paulò pòst, relicta Hanonij amicitia,
fœdus icit cum Comite Louaniensi, eaque ex noua arce, ipse posteri-
tasque eius, iunctis sibi Brachbantis, perdiu Hanonienses infestauerunt.
1167 Anno 1167. teste Aquicinctensi, Fredericus Imp. Italienses leuibus prœliis
fundit; illi autem pro libertate patriæ suæ tuenda satis animati, de omni-
bus pænè Italiæ ciuitatibus, quæ inter Alpes & Romam consistunt, in
vnum conuenientes, ciuitatem Mediolanensem egregiè munitam reædi-
1168 ficant. Anno 1168. obiit Theodoricus Flandriæ Comes, cuius hoc Epita-
phiū in templo Watinensi legitur: Hîc iacet sepultus Dominus Theodo-
En firmum documentū sacri Sanguinis Brugis. ricus de Elsatia, Comes Flandriæ: qui quatuor vicibus Terram sanctā vi-
sitauit; & inde regrediens, Sanguinem Domini nostri Iesu Christi secū de-
tulit, & villæ Brugensi tradidit; & postquā Flandriam annis quadraginta
strenuè rexerat, apud Grauelingos obiit anno Domini M. C. LXVIII. An-
no

no 1169. Fredericus Imp. ad cōprimendos Italienses ire disponens, Hen- 1169
ricum filium suum adhuc puerum in Regem sublimat Aquis. Et anno
sequenti Thomas Atchiepiscopus Cantuariensis ab Henrico Angliæ 1170
Rege, septenni exilio iniuriatus, tandem ipsius Regis permissu ante Na-
tale Domini ad suam sedem reuertitur; sed non multò pòst die 5. Na-
tiuitatis Domini in maiori Ecclesia à satellitibus præfati Regis capite
mutilato, effusoque cerebro coronatur à Domino; ad cuius sepul-
chrum mira & inaudita fiunt miracula. Hæc Aquicinctensis. Eodem
anno, referente Diuæo, Gothfredus noster ab Henrico Luceburgi ac
Namurci, Balduino quoque Hannoniæ Comitibus prælio ad Hagam
Camiriam victus est, amissis duobus virorum millibus. Sic ille. Meie-
rus paulò pleniùs: Per eos dies Balduinus Hanoniensis Margaritæ El-
satiensis maritus, valida ex Flandria Hannoniaque Henrico Namur-
censi, eidem Luceburgensi auunculo suo adduxit auxilia contra Gode-
fridum Comitem Louaniensem, iuris nescio quid in Namurcum de-
poscentem. Ad Hagam Carniriam collata signa, victus fugatusque
Louaniensis duo ampliùs amisit virorum millia. Desiderari ex hac parte
equites omnino quinque, cum peditibus paulò ampliùs centum. Ita
Meierus. Diuæus ista subiicit: Sequenti anno Alexander Episcopus 1171
Leodiensis in Italica expeditione Imp. Frederici interiit: cui Rudol-
phus suffectus, filius Lotharingiæ Ducis. Gothfredus Dux à Namurci
Comite, ope Flandrorum rursum victus. Hæc ille. Mirum quid velit,
nisi fortè hoc notet quod anno proximo ex Meiero proferemus. Inte-
rim hoc anno oppignorauit idem Gothfredus beneficium Ducatus sui,
quod situm est in villa Harstallij (sic loquitur Diploma quod extat in
Rebus Leodiensibus) Radulpho Leodiensi Episcopo pro trecentis mar-
chis in manu Frederici Imp. Sed Diploma signatum est 3. Kal. Octobris.
Suspicor Diuæum hoc voluisse quod notat Meierus ad annum sequen-
tem 1172. his verbis: Balduinus Hanoniensis ex Flandria & Hannonia, 1172
Henrico Namurcensi auunculo suo portauit auxilia contra Henricum
Comitem Limburgensem, fines Namurcensium grauiter infestantem.
Arcem Herlonensem obsedit; sed decimo obsidionis die Limburgius
videns se longè imparem, pacem exorauit. Anno 1173. (narrante Aqui- 1173
cinctensi) contra Heinricum Angliæ Regem (occisorem S. Thomæ
Cantuariensis) coniuratione vxoris & filiorum eius, quorumdam etiam
Optimatum eius exorta, filij eius ad Ludouicum Regem Francorum
contra patrem auxilium petentes confugiunt. Rex verò Francorum
assumpto secum Philippo Comite Flandrensi, in Nortmanniam expe-
ditionem ducit: castrum quoddam cum magna difficultate cepit: sed
his qui in arce eiusdem castri erant, viriliter repugnantibus, eam capere
non

S. Thomas Cantuariensis Martyr insignibus fulget miraculis.

Godefridus noster infeliciter pugnat contra Comitem Namurcensem.

Oppignorat Godefridus Herstallum Episcopo Leodiensi trecentis marchis.

Rex Angliæ occisor S. Thomæ à filiis & Rege Francorum bello petitur.

non potuit. Rex itaque relicta obsidione, pænè inefficax rediit. Et an-
1174 no proximo Ludouicus Rex Francorum, Heinricus & Richardus fi-
lij Regis Anglorum cum Philippo Comite Flandriæ contra præfa-
Varia vtrimque edita clades. tum Regem iterùm insurgunt: qui in Nortmanniam profecti, ciuitatem
Rothomagum obsederunt. Pars verò quædam exercitus Flandriæ, in-
stinctu Roberti Cameracensis Electi, Angliam deprædatura, trans mare
mittitur: quorum alij marina tempestate quassati, alij verò ab Anglis
militibus viriliter suscepti, & ignominiose repulsi, cum dedecore ad
propria sunt reuersi. Heinricus Rex Angliæ, cernens se ab omnibus
impeti, in se reuersus, tandem hoc suis imputauit peccatis, & suis viribus
Tandem Rex eccifor in se reuersus, Martyrem humilitate pacat. diffidens, diuinum poscit auxilium. Qui Cantuariam veniens, bea-
tum Thomam Archiepiscopum olim à se iniuriosè tractatum, humili
& deuota satisfactione, ad sanctum tumulum eius vberrimè flendo, pla-
cauit. Hæc Aquicinctensis. Meierus ista: Eodem anno (nempe 1174.)
multi Flandrorum, qui Robertum Comitem Lincestriæ, Hugonemque
ab Nouo castello Regni Anglici turbatores ex Flandria in Angliā sunt
secuti, ad Fanum Edmundi circumuenti, partim occisi sunt, partim
capti, aut in fugam dissipati. Robertus & Hugo in vincula coniecti.
Brabanti etiam huius expeditionis Anglicanæ socij. Sic ille. Diuæus hoc modo: Heinricus Rex Anglorum, Brabantorum
auxiliaribus copiis conductis, Britannorum Proceres ad obedientiam
armata vi coëgit. Porrò Brabantinorum complures Radulphus de Ful-
geriis per regionem suam palantes intercepit; moxque, captis Cim-
burgæ arce ac Dolâ oppido fraude custodum, ab iisdem Brabantinis
cum Comite Cestriæ aliisque confœderatis profligatus, inclususque
turri cuidam, ea expugnata captus ad Regem deductus est. Hinc multæ
eius terræ arces à Brabantinis Regi subditæ. Erat eo tempore Henricus
filius eius Ludouico Francorum Regi fœdere sociatus. Et progreditur
1175 idem Auctor: Sequenti anno Henricus pater Rex in Angliam cum Bra-
bantinorum copiis profectus, nutantes Regni ciuitates recepit, vbi etiam
capto Guilielmo Scotorum Rege in Nortmanniam reuersus, pacem
1176 cum Francis iniit. Anno salutis 1176. Louanium ferè totum incendio
periit in profesto S. Laurentij. Henricus quoque iunior Rex cum patre
Clarent Brabanti similiter aliis expeditionibus. conciliatus est. Brabantinos verò Regis stipendia merentes in Aqui-
taniam traductos lego, aliquot post annos Burdegalam infestasse.
Iidem, ductu Christiani Archiepiscopi Moguntini, Frederico Im-
peratori in Italia quoque eo ferè tempore militabant, vt Robertus
Abbas asserit. Albertus verò Crantzius in Saxonia sua etiam hoc ad-
dit, æstimatos tum Brabantinos, vt suo tempore Heluetios. Hacte-
1177 nus Diuæus. Anno 1177. vt Aquicinctensis, Auctor eius tempo-
ris narrat, Imperator degens in ciuitate Rauenna, & Alexander Pa-
pa in

pa in Venetia, Legationes alternatim de pace inter ipsos reformanda
plus vice simplici mittunt. Tandem 9. Kalend. Augusti facta est læ-
Quomodo Barbarossa Imp fuerit reconciliatus Papæ, ex Scriptore istius sæculi.
titia magna in vniuersali Ecclesia. Christianus enim Archiepiscopus
Moguntinus, qui & Cancellarius, & Primates Regni cum Episcopis
conuenientes, Fredericum Imp. ad Dominum Papam Alexandrum,
discalceatum, & Regiis ornamentis nudatum, in Venetia, in loco qui
Altus riuus nuncupatur, adduxerunt. Sanè quàm timoratum Deo, &
obedientem Ecclesiæ & Domino Papæ se curauerit exhibere, lacrymis
pedes eius deosculando, & regiis muneribus honorando, magnificè
demonstrauit. Sequenti verò die, in festiuitate scilicet S. Iacobi Aposto-
li, Domnus Papa cum Cardinalibus suis & Episcopis Missam solemni-
ter celebrauit, & prædictum Imperatorem à vinculo anathematis ab-
solutū, Corpore & Sanguine Domini nostri Iesu Christi, in confirma-
tionem vnitatis & pacis communicauit. Totaque ciuitas lætatur, &
Imperatorem muneribus honorans, conuiuiis vacat. Hæc Auctor illius
Exploditur fabula vulgaris.
temporis. Et vbi nunc fictum illud; Super aspidem & basiliscum am-
bulabis: & velut responsum Papæ à Frederico Imp. Non tibi, sed Pe-
tro? quæ etiam vide solidè à Baronio refutata. Annos duos intactos re-
linquo. Anno 1180. teste eodem Aquicinctensi, Ludouicus Rex Fran- 1180
corum Septimus, per annum paralysi dissolutus, tandem mense Se-
ptembri morbo & vita caruit, cui successit filius eius Philippus, huius
nominis Rex Secundus. Anno 1181. inter Philippum Franciæ Regem 1181
Henricus filius Godefridi nostri auxiliatur Flādro contra Regem Francorū.
(verba sunt Diuæi) & Philippum Comitem Flandriæ atrox de Comi-
tatu Veromanduorum bellum exortum. Erant Comitis socij Baldui-
nus Comes Hannoniæ, Henricus filius Gothfredi nostri, qui filiam
Matthæi Comitis Boloniæ, neptem Comitis Flandriæ vxorem habe-
bat, cum quadraginta ordinis equestris viris. Mouerunt vterque in al-
terius conspectum; nihil tamen præter inducias actum est. Sic ille, &
adstipulatur Meierus. Pergit Diuæus: Sequenti anno bellum inter Goth- 1182
fredum Ducem ac Balduinum Hannoniæ Comitem renatum, hac de
causa: Princeps Angiæ Gosuinus, vicos aliquot in Brabantia possidens,
Lembecam ex his Balduino oppignorauerat; quam munire volente Bal-
Mouet Dux noster contra Hannones.
duino, veritus ne in posterum Brabantinis officeret, missis Legatis inter-
cessit Dux: persistenti in opere arma infert, ac Vanastam occupauit.
Opposuit delectissimam suorum aciem Balduinus; cumque ad Lem-
becam congressuri viderentur, Philippus Comes Flandriæ Balduinum
Comitem ad inducias coëgit, donec Dux ex Asia, quò iter parabat, re-
uertisset. Porrò anno proximo, paratis omnibus ad expeditionem ne- 1183
Henricus eius filius proficiscitur ad bellum sacrū.
cessariis, Gothfredus Dux in morbum incidit; quo aggrauante, Henri-
cum filium in Asiam misit: quò ille delatus, labascentes Christiano-

rum res offendit, ex Guidonis Lusiniani, ceterorumque Principum internis odiis; è quibus sumptâ audaciâ, Saladini potentia intantum creuerat, vt Mesopotamiam, & celeberrimam Cœlesyriæ vrbem Alapiam in potestatem redigeret. Porrò sub ipsum Henrici appulsum Damasco egressus, rursum in Palæstinam impetũ fecit. Obiecit se cum exercitu satis copioso Balduinus VI. Rex cum Guidone Lusiniano Sibyllæ sororis marito, Henricus item noster, Boëmundus Princeps Antiochiæ, & Raimundus Comes Tripolitanus, apparebatq; Saladinũ vinci potuisse, nisi nostrorum discordia consilia, pugnæ felicioris fortunã manibus eiecissent. Quare hostis euadens, tentata Petra deserti, sed mox aduentu nominatorum Principum inde repulsus, ad sua reuertit. Eodem anno Gothfredus Dux, superante vi morbi 12. Kal. Septembris vita exiit, Louanij in D. Petri Basilica sepultus. Vxores hic duas habuerat, Margaretam filiam Comitis Limburgensis Henrici, vnde Henricum genuit, Albertum Episcopum Leodiensem, & Aleydam; & ea mortua filiam Comitis Lossensis; è qua sustulit Guilielmum primum Paruisij Dominum, & Henricum Dominum de Cuyck: ad quem quo iure hoc dominium peruenerit, nondum reperi. Hactenus Diuæus, in anno obitus secutus Chronicon vulgare. Sed suspicor ibi irrepsisse 83. pro 86. Nam anno octogesimo sexto huius sæculi eum adhuc viuentem nominat Aquicinctensis sæpè citatus, Scriptor huius sæculi. Qui si fortè credatur errasse vt Godefridum pro Henrico nominarit, certè Meierus quoque ad annum octogesimum quintum vtrumque, & patrem Godefridum & filium Henricum, adhuc viuere testatur, itemque Godefridum etiam nominat adhuc anno sequenti. Meieri hæc sunt verba ad annum octo-

Moritur Dux Godefridus, Louanij sepultus.

Corrigitur error Diuæi, & Chronici vulgaris.

1185 gesimum quintum: Godofredo Louaniensi ex Syria reduci (ita & Molanus cap. 57. quidquid de hoc iam anteà dixerit Diuæus) bellum primo quoque tempore Balduinus Hanoniensis faciendum existimauit, Flandrique opem in illum expetiit. Contrà Flandrus summa ope nisus est componere inter illos gratiam, vt Balduinus sibi contra Gallos auxiliaretur; at nihil promouit. Enimuerò negauit pertinaciter Hanoniensis, pacem se vllam aut inducias Louaniensi daturum. Tali in dissidio Hanoniensis à Flandro discessit, copiasque Tubisiæ adunauit. Eò celeriter Iacobum Aueniensem Philippus misit, qui ab Balduino inducias Louaniensi etiam atque etiam peteret: quas Flandrus postquam non impetrasset, Hillinum Variniacensem cum trecentis equitibus Louaniensi misit auxilio; quo accepto Louaniensis virium incremento, mox Lembecam, quæ Hanoniensis erat partium, incendit, manusque cum Hanoniensi fortiter conseruit. Dum hęc aguntur, Hanoniensis diu multumque à Francis sollicitatus, ad generum suum Philippum Regem Lutetiam

Recrudescit bellum inter Hanoniam & Brabantiam.

tetiam Parisiorum proficiscitur, ac fœdus cum illo contra Philippum Elsatium Flandrum ferit. Ea cognita re inflammatus Elsatius ira, ad vlciscendum protinus Hannoniensem se accinxit. Primùm omnium Iacobum Aueniensem in suas traxit partes, castraque Auenas, Landrechas, Leuzam, Lutosamque ab illo accepta firmis præsidiis muniuit. Philippum Agrippinensium Pontificem, Godofredum Louaniensem, eiusque filium Henricum in societatem armorum adsciuit. Flandrus, adsumpto secum vnà Aueniensi, per fines Cameracensium hostilem in Hannoniam duxit exercitum; alia ex parte Archiepiscopus Agrippinensis cum mille trecentis equitibus, Gothofredusque cum filio Henrico ac magno peditatu populatum venere Hannoniam per Siluam carbonariam; ad hæc Doacenses Pabulaniique ab Occidente haud minùs ferociter populationibus & incendiis Hanoniam sunt aggressi. Inter hæc Hanoniensis ingenti mœstitia animi, cùm ex Castriloco omnem circà regionem fumantem ardentemque prospiceret, de sententia Eustathij Rodiensis, de induciis ad hostem misit. Tum Elsatij paululùm resedit iracundia, datisque induciis, auxiliisque dimissis, per Brabantiam rediit in Flandriam. Hæc Meierus illo anno. Qui quidem & sequenti anno 1186 Godefridi meminit in hunc modum: Renatum bellum inter Godofridum Louaniensem & Henricum Namurcensem, cui quòd auunculus eius esset, Balduinus Hanoniensis profectus est suppetias, ac Gemblacum cum Monasterio, montemque diui Huberti, ac loca quædam alia ab Louaniensi munita incendit. Sic ille. Ita & Aquicinctensis ad eumdem hunc annum: Balduinus Comes Hainoënsis, & Heinricus auunculus eius Comes Namucensis super Godefridum Ducem Louaniensem vadunt, & eius terram incendunt. Villa Gemblacensis peroptima cum Ecclesia sancti Guicberti tunc est incensa. Hæc ille. Obiit itaque Godefridus hic noster non ante hunc annum 1186. quo etiam fiet vt faciliùs constet illud Chronologicon tritum apud Siluæducenses: GODEFRIDVS DVX E SILVA FECIT OPPIDVM: quo significatur, anno octogesimo quarto Siluam-ducis ab eo fundatam. Sub hoc Principe Godefrido anno 1173. Fastradus miles de Wtwyck Postellæ in Campinia Hospitale instituit, Abbati Floreffiensi id tradens, vt Virgines Ordinis Præmonstratensis ibi constitueret hospitibus seruituras. Et id factùm. Sed posteà anno 1270. decretum vt mortuis Virginibus non aliæ assumerentur, sed regerent Hospitale aliquot Religiosi ex Floreffia cum Magistro seu Prouisore ipsis confirmando litteris Ducalibus.

Item aliud bellũ inter Flandrum & Hannonem.

Brabanti Flandris auxiliãtes Hannoniã populantur.

Gemblacũ & alia quædam Brabantia loca vastantur.

Siluæ-ducis ciuitas construitur.

Initia hospitalis Postellensis in Campinia Brabantica.

HENRICVS IV.

ALIIS I. DVX,

FILIVS PRÆCEDENTIS,

XXVII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis quadraginta nouem.

ENRICVM filium patri Godefrido successisse in Principatum omnes consentiunt; sed quo anno, non æquè clarum est: nostram sententiam iam prompsimus, nempe vt id factum anno huius sæculi octogesimo sexto existimemus. Anno hinc proximo prorsus labefactatæ sunt res Christianorum in Syria, de quo hæc Meierus:
1187 Anno 1187. Saladinus Ægypti Sultanus Tiberiadem obsidebat. Nostri in Syria magna laborabant discordia, Raimundo Tripolitano cum Guidone Ierosolymorum Rege graues in primis simultates gerente. Conscripto nihilominùs exercitu, contra Saladinum itum. Commisso ad Ethin vicum prælio, Tripolitanus in fugam se suosque surripuit. Pugnabant egregiè Christiani, sed pauci à pluribus victi sunt. Guido Rex viuus in hostium venit potestatem. Capta sacrosancta Crux. Ierosolyma ab victore Saladino circumsessa, sexto Nonas Octobris conditionibus redditur. Nostri abeunt incolumes: Sibylla Regina cũ Latinis emigrat; reliqui Christiani nomine Græci, Syri, Armeni, Iacobitæ, Georgiani, Nestorianique remanserunt. Ita Meierus. Aquicinctinus hoc modo: Armenij, Græci Christiani magno dato auri pretio sepulchrum Domini cum sua Ecclesia, & Domini templum à Saladino redemerunt. Remanserunt
1188 Christianis tantùm Antiochia Syriæ, Tyrus & Tripolis. Sic ille. Anno 1188. hortante Clemente Tertio Papa, parant se Principes Christiani ad capessendum sacrum bellum. Heraclius Patriarcha Ierosolymitanus in Galliam Angliamque eius rei gratia venit. Nouæ tota Gallia pro belli sumptibus imponuntur decimæ; vocanturque hæ Saladinides. Primus omnium ex Belgis mouit Iacobus Auenien sis, delatusque est mari cum septem armatorum millibus in Siciliam; quem secuti statim magna classe Dani, Frisij, Hollandi, Flandrique. Hæc Meierus; & prosequitur ad an-
1189 num sequentem 1189. Fredericus Augustus, senio licet grauis, sacra indutus

Christiani infeliciter pugnant in Syria mutuò diffidentes.

Ierosolyma iterum venit in manus Barbarorum.

Paratur tertia expeditio ad recuperanda loca sacra.

HENRICVS IV. XXVII. BRAB. PRINCEPS.

Fredericus Imp. miserè perit in Armenia.

tus arma validissimum exercitum ex Germania per Pannonias ac Græciam in Armeniam iam perduxerat: qui dum ibi Selephum flumen incautiùs transmitteret, equo offendente, lapsus, ita affectus est, vt inter manus sublatus paulò pòst expirarit. Flandri, Brabanti, Hanones, apud Messanam Siciliæ vrbem Iacobo Aueniensi se coniunxerunt, illoque Duce in Syriam nauigauerunt. Ita Meierus. Expeditionis Principes, ait Diuæus, fuerunt, Fredericus Sueuiæ Dux, Philippus Comes Flandriæ, Florentius Hollandiæ, Gerardus Lossensis, Theodericus Cliuiæ, Otto Gelriæ Comites: addunt Henricum Ducem nostrum Chronica Brabantiæ; alij, & veriùs, Iacobum Auenarum Dominum Brabantinorum ingentes copias eò duxisse ferunt. Sic ille. Henricum domi mansisse suspicor ob vicinum incendium, de quo ista Aquicinctensis anno præcedenti: Comes Namurcensis Heinricus filiam suam vnicā adhuc lactentem dat Heinrico Comiti Trecarum, & cum ea, post suum decessum, omnem terræ suæ Comitatum. Balduinus Comes Hainoënsis, ex sorore nepos eius, hoc audiens & videns indoluit. Cùm autem ante mensem Augustum in guerra Regis Francorum, Trecensis inexcusabiliter occupatus esset, & Namurcensis lecto decumberet, Balduinus vndecumque contracto exercitu castrum milite nudatum reperiens, inexpugnabile castrum Namucense, vt putabatur, fortuna sibi arridente cepit. Mediante autem mense Augusto, vltrà progrediens, & castellum fortissimum Bouiniense obsidione cingens, post diem xv. viriliter cepit, & omnem terram citra Mosam Comitatus Namucensis sibi subdidit. Hæc Aquicinctensis. Addit Diuæus istud ad annum 1189. Lego hoc anno Balduini Comitis ac Henrici Ducis discordiam sopitam, Philippo Flandriæ Comite, & Coloniæ Archiepiscopo auctoribus. Anno 1190. narrante Meiero, Saladinus ex Assyria, Media, Perside, Arabia, Ægypto, maximis ductis copiis, eximere obsidione Ptolemaida conatus, pedem referre cogitur. Hic duo tamen Latinorum millia ceciderunt. Et eodem anno Philippus Franciæ, Richardusque Angliæ Reges sacram sumpserunt expeditionem. Gallus ex Genua, Anglus ex Massilia in Siciliam sunt delati. At dum hiemem necessariò ibi agunt, in vetera odia simultatesque sunt prolapsi. Nihilominùs anno proximo 1191. appetente vere, Franci Burgundionesque & Flandri prospero cursu ex Sicilia nauigauerunt in Syriam. Angli verò tempestate in Cyprum compulsi, totam eam insulam sui iuris fecerunt. In Syriam dehinc delati Francis se coniunxerunt. Horum aduentu Barbari necessitate adacti, Ptolemaïdem diu fortiter defensam reddiderunt. Ea in obsidione quinquaginta ampliùs ex nostris Comites & Episcopi pestilentia sunt absumpti, in quibus Philippus Comes Flandriæ, qui decessit Kalend. Iulij, vrbe nondū capta. Vrbe recepta

Brabanti quoque huius expeditionis socij.

Comes Hānoniensis capit Namurcensem & Bouiniensem arces.

1190

Reges Frāciæ & Angliæ proficiscuntur ad bellum sacrum.

1191

Francus

Francus Rex, cæli grauitatem excusans, domum se recepit. Ita ille; & adstipulatur Aquicinctensis, cui Ptolemais vocatur Acon, apud quem hæc sequuntur: Anno 1192. Radulfo Leodicensi Episcopo, qui cum Frederico Imp. Crucem assumpserat, in itinere anno superiori mortuo; duo per contentionem in prædicta Ecclesia sunt electi, Autbertus scilicet (aliis Albertus) frater Ducis Louaniensis, & Autbertus (item Albertus) frater Comitis de Reitesta. Verumtamen Louaniensi Alberto iustior pars, sanior & multiplicior, fauebat. Heinricus autem Imp. ab expeditione Apuliensi reuersus, electionem vtriusque cassauit, & Lotharium Bonnensem Præpositum ditissimum ad ciuitatem dirigens, palatium Episcopi, villas & castella Episcopij ei tradidit; Clerum quoque cum populo ei obedire præcepit. Hæc omnia, vt quidam existimant, fecit Imperator consilio Balduini Comitis Hainoënsis. Nam propter ipsius Ducis animositatem, & inueteratam erga se simultatem, infestum habebat ipsius fratrem. Ipse verò Albertus frater Ducis, videns factam in se iniustitiam, timore Imperatoris, habitu pauperis viatoris assumpto, ad pedes Cælestini Papæ in Lateranum peruenit. Audita autem Papa electionis ratione & concordia, electo litteras suas tradidit, Archiepiscopo mandans Coloniensi, vt ei munus conferat consecrationis. Denique Wilhelmus Rhemensis Archiepiscopus, litteris à Cælestino Papa acceptis, Albertum Leodicensem Electum in ciuitate Rhemensi mense Septembri Episcopum consecrauit, Archiepiscopo Coloniensi ab eius consecratione se excusante. Eclipsis Lunæ accidit 11. Kal. Decembris. Et subsequenti die Albertus Leodicensis Episcopus, à quibusdam proditoribus extra vrbem Rhemensem eductus, inaudita mortis crudelitate perimitur. Eum Henricus Imp. qui Lothario fauebat, quem in sedem Leodicensem intruserat, à Regno suo excluserat. Qui fuerint interfectores Episcopi, & à quo missi, ignoratur; hoc tamen scitur, quòd de Germania venerint, & illuc confugerint. Isti patrem suum & Dominum de ciuitate Rhemensi callidè educentes, vt liberiùs perpetrarent flagitium, secundo mense consecrationis eius vix elapso, caput sancti Sacerdotis mucrone impio mutilauerunt. Prudens Lector, nota inauditam proditorum versutiam. Pridie enim quàm ista agere deliberarent, *hominium ei fecerunt, ne eos haberet suspectos. Hęc Auctor tunc viuens. Et prosequitur anno sequenti 1193. Henricus Dux Louaniensis, & Henricus patruus eius (intellige auunculus) Dux Ardennensis, insurgunt contra Comitem de Ostada, & Lotharium fratrem eius, quem Heinricus Imp. in Sedem intruserat Leodicensem, pro interfectione Alberti Episcopi nominatæ vrbis; omnia eius castella, quæ circa Rhenum possidebat, capiunt, & quædam destruunt & incendunt; ipse autem Comes cum fratre suo ad Imperato-

Rex Francia captâ Ptolemaidâ domum reuertitur.

1192 *Albertus frater Ducis nostri eligitur Episcopus Leodiensis.*

Confirmatur à Cælestino Papa.

Crudeliter idem Episcopus à sicariis necatur.

* Homagium seu sacramentum

1193 *Parat Dux noster eiúsque auunculus vlcisci eius necem.*

rem fecit confugium. Cælestinus Papa omnes interfectores Episcopi anathemate perpetuo innodauit. Lotharius quoque Leodicensis intrusus omni prælatione à Cælestino priuatur. Henricus itaque Imp. de morte Episcopi supradicti parentibus eius satisfaciens, motus seu turbas Principum Regni, qui aduersus eum propter hanc causam insurrexerant, conatur sedare; ea conditione vt Duci Louaniensi & Ardennensi, cum consilio Capituli liceret quem voluerint eligere Episcopum in sede Leodicensi; qui auctoritate Imperiali freti, elegerunt Simonem filium Ducis Ardennensis. Sic ille. Diuæus vocat Henricum alterum Comitem

Imperator concedit Duci vt eligat cum consilio Capituli Episcopum quem volit.

1194 Limburgi & Arduennæ. Anno 1194. (teste eodem Aquicinctensi) Balduinus Comes Flandrorum & Hainoënsium in ipsis diebus Quadragesimæ exercitum congregans copiosum, contra Heinricum Ducem Louaniæ & quosdam Flandrenses sibi rebelles hostiliter vadit; sed parum proficiens penè inefficax rediit; & induciæ vix obtinentur vsque ad medium mensis Augusti. Sic Aquicinctensis. Copiosiùs de his Diuæus ad hunc modum: Theodericus Beuemæ & Dixmudæ Dominus, Comitatu Alosti exclusus, inito cum Brabantinis fœdere, Replemondam occupauit; è qua continuis excursionibus vexata Wasia ac Alostanis, ingentem sæpiùs prædam opido inuexit. Porrò Balduinus Comes (quem hæc Brabantinorum ope fieri non latebat) coacta militari manu, Niuellenses ac Angianos Brabantinis consentientes grauiter afflixit; ac Angiam Ingelberto Principi extortam muro nudauit.

Comes Flandria mouet in Henricum nostrum.

Angia muro nudatur.

Tradit Meierus, Henricum Imperatorem, vt hanc contentionem sopiret, in Tessandriam venisse; nihil tamen extra inducias impetrasse vsque in Natalem Baptistæ. Exeuntibus induciis, nouus inimicitiarum fomes bellum resuscitauit. Erat tum Namurcensium Comes Henricus ætate grauis, ac nulla sobole felix. E sororibus eius Adelheide maiore Balduinus Comes, Isabella minore Valeranus Luceburgensium Comes, prodierant. Nec dubium erat Balduinū, ipso iure & compluribus beneficiis auunculum demeritum, eo defuncto, successurum. At Henricus Comes, incertum qua de causa à Balduino alienatus, instigante Duce nostro, Valerano successionem Comitatus addixerat. Hinc in Namurcenses bellum translatum. Erant Henricus Namurci, Valeranus Luceburgi Comites totius negotij capita. His Henricus Dux noster, Henricus Limburgij Comes Valerani socer, cum Henrico ac Valerano filiis, Albertus Amburgi, Fredericus Vianæ, Gerardus Iuliaci Comites accesserant. Horum auxiliis Namurcensis Balduino occurrit. Tradit Meierus, congressione in Namurcensium finibus Balduinum victorem Henricos Lemburgenses capros abduxisse cum 121. equitibus; nec multò pòst Hallis inter eum ac Ducem nostrum conuenisse. Hæc Diuæus.

Henricus noster auxiliaris Comitis Namurcensis contra Hannonem.

Hoc

Hoc eodem anno, ait Aquicinctensis, Margareta Hainoënsium & Flandrensium Comitissa moritur, & in templo S. Donatiani iuxta Carolum Comitem Brugis sepelitur; cui successit in Comitatu Flandrorum Balduinus filius eius. Sicque Comitatus reuersus est ad iustum heredem Balduini Hasnoniensis, qui ab anno 1072. possessus fuerat à successoribus Roberti Casletensis Comitis (Frisium intelligit) per annos C.XXIII. Sic ille. Meierus hoc eius adscribit epitaphium: Hæc fuit Margareta vxor Balduini Comitis Flandriæ & Hannoniæ, primi Marchionis de Namur, mater Elisabeth sanctissimæ Francorum Reginæ, filia Theodorici, & soror Philippi Comitum Flandriæ. Hæc fuit plurimorum meritorum, præcellens in omni opere bono cunctas mulieres viuentes tempore suo. Obiit XVII. Kal. Decembris anno Domini M. C. XCIIII. mense Nouembri. Requiescat in pace. Et pergit: Balduinus futurus Græcorum Augustus, qui stirps prima inter fratres eminebat, defuncta matre, Comes mox salutatur Flandriæ, haud ita multò pòst in Hannoniam quoque successurus patri. Ac deinde ad annum sequentem: Balduinus Balduini pater, cùm Castriloci grauiter ægrotaret, Philippo filio Comitatum Namurcensem testamento legauit, adiecta conditione, vt eum Principatum ipse ab Balduino fratre, Balduinus verò à Cæsare in beneficium acciperet, teneretque; & breui pòst moritur. Tum Balduinus Princeps post ductas magnificè patri exequias, Hannoniensi Principatui est inauguratus; & Philippo fratri iuxta paterni testamenti formulam Comitatum permisit Namurcicum, Henrico autem fratri sexcenta in Flandris, ac quadringenta in Hanonibus assignauit agri iugera. Hæc Meierus. Anno 1196. teste Aquicinctensi, Heinricus Imp. hieme transacta, iterùm ad Siciliam & Apuliam proficiscitur, & quidquid in Regno corrigendum erat, ab eo corrigitur. Præparantur etiam naues & cetera quæ Teutonicis, qui superiori anno Cruces assumpserant, ad transfretandum erant necessaria. Ab Apennino monte vsque ad mare Oceanum per totam Galliam & Germaniam fames in tantum præualuit, vt maximam vtriusque sexus multitudinem contigerit interisse. Nam triticum 40. vel 50. solidis venumdabatur, quod pro quatuor aut quinque ante hanc pestem dabatur. Sic ille. Hoc anno, referente Grammaio, consignatur Diploma quoddam Cœnobij Michaëlitici Antuerpiensis; vbi nominatur Guilielmus de Lyre, Officialis Ducis in Antuerpia, cum Scabinis Ducis duobus: qui titulus quid sibi velit, aliis, vel fortè nostris secundis operis, inquirendum diligentiùs relinquimus. Anno 1197. fames annis superioribus concepta nullum habuit temperamentum. Inter Philippum Regem Francorum & Balduinum Comitem Flandrorum pax turbatur, instinctu Richardi Regis An-

Margins: 1194 — *Moritur Margareta Comitissa Flandriæ, Hannoniæ, &c.* — *Eius epitaphium.* — 1195 — *Item moritur Comes Hannoniæ Balduinus.* — 1196 — *Paratur quarta expeditio pro recuperanda Terra sancta.* — 1197

Anglorum. Hæc Aquicinctensis. Eodem anno, vt habet Diuæus, Cælestinus Pontifex & Henricus Imp. fortissimum exercitum in Syriacam expeditionem misere, cui intererant Henricus Saxoniæ, Henricus Lotharingiæ & Brabantiæ Duces, Henricus Comes Palatinus, Valeranus Limburgi Comes, aliique complures. Hi in Syriam delati, Ioppen ac Berytum Saracenis ademerunt. Hactenus rectè Diuæus. At quod subiungit, anno sequenti Henricum Imp. Panormi in Sicilia obiisse 10. Kal. Maij, errat. Nam Aquicinctanus tunc viuens narrat eum obiisse hoc anno; additque Baronius ex Rogerio, eum defunctum in Vigilia S. Michaëlis die 28. Septembris, cùm paulò antè, ipsis Kalend. Septembris (vt Arnoldus quoque Lubecensis tunc viuens testatur) classis eius soluisset Messanâ Orientem versus, sub ductu Conradi Hildesemensis Episcopi Imperatoris Cancellarij, & felicissima vsa nauigatione peruenisset in Palæstinam ad portum Accon 22. eiusdem mensis. Hæc pluribus, quò certiùs etiã constet, quando Henricus noster eò profectus sit.

Proficiscitur cum aliis etiam Henricus noster in Syriam.

Moritur Henricus Imp.

1198 Anno 1198. eodem Aquicinctensi narrante, Cælestinus III. Papa senex & plenus dierum moritur; Lotharius Diaconus Cardinalis, vocatus Innocentius III. ætate iuuenis succedit. Post mortem verò Henrici Imp. Primates regni Teutonici de Rege substituendo diffidentes, Sueui, Baioarij, Alemanni, Apulienses vel Sicilienses Philippum Ducem Sueuorum, fratrem Henrici Imp. tutoremq; filij eiusdem elegerunt; Saxones autem & Lotharingi Othonem Comitem Pictauiensem, filium Henrici Ducis Saxonum, in Aquensi Palatio in Regem sublimauerunt. Duxit autem Otho Rex vxorem filiam Godefridi Comitis Louaniensis ac Ducis Lotharingiæ. Hæc Auctor illius temporis. vnde miror à Diuæo & aliis vxorem hanc Ottonis vocari filiam Henrici, ipsumque Henricum socerum. De Ottone addit Meierus, eum fuisse Ricardi Anglorum Regis & Ducis Normannorum ex sorore nepotem, ne mireris eum

Item moritur Cælestinus Papa

Imperatores duo in schismate, Philippus & Otto.

Duxit Otho sororem nostri Henrici.

1199 vocari Comitem Pictauiensem. Anno 1199. secundùm eumdem Aquicinctensem, Balduinus Comes Flandrorum terram Regis Francorum vastat rapinis & incendiis. Philippus Comes Namucensis frater eius cum aliis quibusdã militibus capitur, qui vincti ferro ad Regem in Franciam diriguntur. Maria Balduini vxor Francorum Regis neptis, Parisios ad Regem pro pace inter ipsum & maritum constituenda proficiscitur. Eam Rex honorificè & suscepit & dimisit. Pax autem hoc anno conditionibus istis est conclusa, vt Balduino Comiti eiusque heredibus tota Flandria vltra nouum Fossatum siue aggerem ad Orientem cedat; Rex verò Atrebatum, Audomaropolim, Lensium, Bapalmam, Ariam, Hesdinum, aliaque citra Fossatum sita. Hæc ibi. Prætensum ius à Francis testatur Meierus ad annum 1191. nempe quasi Isabella Philippi huius Regis

Regi Frãciæ magna pars Artesiæ à Flandro concessa.

Regis Francorum auia ab Elsatio auunculo ex asse fuisset heres instituta. Anno 1200. narrante Diuæo (nempe ille annus in margine adscri- 1200
bitur) Otto Imperator, assumpto secum socero (Henricum nostrum intelligit) Bopardiam tentauit, quorumdam nuntiis eò vocatus: vbi inedia exercitum premente ad sua reuertit. Eodem pænè tempore cum Theodorico de Are Episcopo Vltraiectino Theodoricum Hol- 1202
landiæ ac Ottonem Geldriæ Comites contendisse lego. Et anno 1202. *Henricus noster auxiliaris Episcopi Vltraiectini contra Gelrum.*
(sic habet numerus, scilicet anno illius sæculi secundo) Henricus Dux noster, Theodorico Episcopo Vltraiectino confœderatus, in Gelriam mouit. Occurrit Comes Otto, & congressuri proculdubiò fuissent, nisi Otto Imperator, ac Adolphus Archiepiscopus Coloniæ, vtroque Traiectum ad Mosam vocato, pacem fieri impetrassent, deductis tum exercitibus. Alij posteriùs prælio decertatum captumque Geldrum, alij ad Imperatorem iter habentem furtiuè interceptum ferunt. Constat sanè captum fuisse, obsidebat tum Vltraiectum Theodoricus Hollandiæ Comes; qui fortuna Ottonis Comitis intellecta, soluta obsidione, cum omnibus viribus Brabantiam ingreditur: vbi subita inuasione, Boscoducis capto, Guilielmum primum Parwisij Baronem & Henricum Dominum de Cuyck fratres Ducis cum ingenti præda abegit. *Comes Hollandiæ, capto Buscoducis, primores etiã captos abducit.* Interim Dux noster, delectis suorum tumultuariis copiis, Boscum seruare properans, cùm captum, hostesque iam ad sua recedere in itinere cognouisset; accelerata quantum poterat profectione, Hosdenam, (vbi hostes castra habebant) iter direxit. Fauit fors cœptis. Hollandi omnis mali securi, in castris agebant. Brabantini ferociter inuecti, subito impetu, perculsis omnibus, castra cum ipso Comite cepere, priusquam arma arripere hostium quisquam posset. *Brabanti excutiunt Hollandis prædam.* Hæc Brabantinorum Chronographi testantur. Hollandici verò suos in vico Hosdena Brabantinorum exercitum, quamuis fortiorem, summa virtute excepisse, ac solo numero victos asserunt, cùm Brabantini Coloniæ Archiepiscopi, Leodiensis Episcopi, Ducis Limburgensis, & Comitis Flandriæ auxiliis iuuarentur. Quidquid sit, capti vterque Comes, ingenti auro se redemêre; adeò vt Gelrus terram à Traiecto vsque Ruremundam ratione trium millium marcharum pignori Leodiensibus sisteret. Vtrumque dimissum Dux affinitate sibi iunxit; Florentio Hollandi filio Mathildam, aliam Geldro collocans. *Affines Ducis nostri fiunt vterque, & Geldrus & Hollandus.* Hæc eo anno à Brabantinis gesta. Sic Diuæus, satis confusè quidem. Sed quid agas? Auctarium Aquicinctense hîc finitur; Meierus de his nihil habet, similiter nec Chronologus Leodiensis: Vltraiectensium tantùm Chronologus Ioannes Beka, vicinus istorum temporum, de his agit; sed prorsus, vti Diuæus iam dixit ea ab Hollandis Chronologis narrari. Ego ista eius verba adiicienda censui: Theodoricus Hol-

Hollandiæ Comes (inquit) volens Ottonem Geldriæ suum complicem eruere de manibus Ducis, dissoluit obsidionem ab vrbe Traiectensi, ac oppidum Ducis, quod dicitur Buscum, obsedit in manu forti; quod tandem die 7. mensis Septembris armipotenter intrauit. Wilhelmum fratrem Ducis, ac Henricum de * Busch complurimosque milites cepit. Ita Ioannes Beka. Heda, alioqui eadem narrans, sic habet: Et Siluamducis oppidum non spernendum circumuallans, die septimo ad deditionem coëgit, in quo Wilhelmum fratrem Ducis cum multis nobilibus cepit.

* Notent studiosi, hunc de Busch, vocari suprà de Cuyck.

1203 Hæc illi. Anno 1203. testibus iisdem, cùm Theodoricus Comes pensatis damnis cum magno pondo auri iam anteà laxatus esset, 2. Nonas Nouembris apud Dotdracum cessit è viuis, vnica filia nomine Ada relicta, antequam illi tutorem designasset, conquestus multùm de absentia fratris sui Wilhelmi Comitis Frisiæ. At coniunx eius habens Wilhelmum Comitem exosum, & regendi ipsa cupida, nondum adimpletis exequiis acciuit Ludouicum Comitem Lossensem ex arce Altena; cui properè aduenienti Dordracum despondet Adam filiam, & næniis (proh pudor!) miscentur nuptiæ. Ita illi, causam aperientes secuti inde belli Hollandici.

Moritur Theodoricus Comes Hollandiæ.

1204 Anno 1204. iuxta Stadensem, Teutonici, capta Constantinopoli, Regem sibi Comitem Flandriæ Balduinū constituerunt. Ita ille. Et eodem anno, narrante Diuæo, Philippus Imperator, Ottonianę factionis Principes, alios armis, multos verò pretio, variisque pollicitationibus partibus suis conciliabat. Fuit in his & Henricus noster, quòd Otto Imp. Mariæ vxori

Capta Constantinopoli Balduinus Flander cōstituitur Imperator.

1205 esset iniquior; quam & paulò pòst repudiauit. Anno proximo idem Philippus pulcherrimo suæ partis Principum numero stipatus Aquas venit; vbi ab Adolpho Coloniensi Archiepiscopo corona redimitus est. Mox Adolphus à Romano Pontifice sacris amotus, quòd Imperatori sibi inuiso adhæreret, successorem accepit Brunonem; qui Ottonis Imp. partibus addictissimus erat, in cuius & fide Colonienses perstabant. Quos Philippus ope sibi deuotorum, ac Henrici imprimis Ducis nostri anno

Dux noster relicto Othone pugnat pro Philippo Imp.

1206 proximo 1206. impetens, Ottonem cum Brunone in itinere sese opponentes ad Wassenbergam profligauit: vbi Brunone capto, Otto Coloniam, inde ciuibus diffisus in Angliam nauigauit. Ea clade consternati Colonienses, Henrico Duce nostro intercessore multis precibus parato, Bopardiæ Philippum supplices accedunt. Recepti in fidem, misso illuc Cunrado Archiepiscopo Moguntino, sacramenta præstiterunt. Ita Diuæus, & adstipulatur Stadensis huius sæculi Scriptor his verbis ad eumdem hunc annum adscriptis: Philippus & Otto iterùm vires suas circa Coloniam sunt experti, & Otto iterùm grauiter vulneratus. Tandem Colonienses, dimisso Ottone, in Philippi gratiam redierunt. Et subdit

1207 idem Auctor: Anno 1207. Philippus & Otto, habito Conuentu in Quedlin-

delinburg, duobus Cardinalibus præsentibus, de reconciliatione tentan-
tes, nihil profecerunt. Et anno sequenti Rex Philippus à Comite Witilſ- 1208
pach in Bauenberg occiditur 11. Kalend. Iulij, & in Spira sepelitur. Rex *Imp. Philippus occiditur.*
Otto, accedentibus sibi primùm Saxonibus, deinde Principibus, despon-
sata sibi etiam Regis Philippi filia, subitò est in Imperio confirmatus.
Ac deinde anno proximo Romæ à Papa Innocentio coronatur. Hæc Sta- 1209
densis. Diuæus de coronatione distinctiùs: Otto Italiam ingressus, omni- *Otho Imp. Romæ coronatur.*
bus Romam vsque in fidem receptis, 4. Nonas Octobris ab Innocentio
Pontifice Imperiali corona redimitur: quibus peractis, in Apuliam pro-
fectus, oppida eius regionis plurima subiecit Imperio. Pontifici mini-
tanti excommunicationē, nisi occupata redderentur Ecclesiæ, Otto non
paruit, quin etiam Campaniæ manum iniecit, Frederico Henrici VI.
Imp. filio Siciliæ Regi subiectæ. Quare sequenti anno, cùm Innocentius 1210
Pontifex Ottonem tota Germania excommunicatum declarasset, Prin- *Fredericus II. creatur Imp. excommunicato Othone.*
cipes Germanorū, Conuentu celebrato, Fredericum Regem Siciliæ Im-
peratorem creant. Erant eorum primi Rex Boëmiæ, Dux Austriæ, Dux
Baioariæ, Landtgrauius Thuringiæ, Siphridus Archiepiscopus Mogun-
tinus. Hugo etiam Leodiensis Episcopus Ottonem tota diœcesi sua sa-
cris amotum, & Imperio depositum pronuntiauit. Anno 1211. Henricus 1211
Palatinus Comes, Henricus Dux noster alijque aliquot Ottoni addicti,
Moguntinam regionem grauiter depopulati sunt. Et sub finem eius anni
Otto in Germaniam rediit. Anno sequenti Henricus Dux noster Ottoni 1212
nimiùm addictus mense Maio in Leodienses mouit; quos cùm igne & *Henricus noster Othoni nimiùm addictus mouet in Leodienses.*
ferro variè afflixisset, ipsam vrbem regionis primariam Ascensionis fe-
sto armis cepit, Episcopo paulò antè Hoyum elapso. Hîc magna cru-
delitate grassatus miles, templorum, matronarum, virginumque nihil
intactum reliquisse fertur: commissa in ipsis Basilicis homicidia, stu-
pra; nec incendium vrbs euasisset, nisi Castellanus Bruxellensis fi-
lium ibi Canonicum habens obstitisset. Intereà Episcopus Hoyo in
Ducem excommunicationem iaculatus, vltorem D. Lambertum, cu-
ius sacra temerata fuerant, inuocabat; verùm, id contemnentibus Bra-
bantinis, cùm armis spiritualibus non posset, decreuit profanis impetum
propellere. Collecta igitur non modica militum manu, abscedentes in-
secutus, consequi non potuit. Innocentius verò Pontifex, hac re com- *Tota Brabantia subiicitur à Papa Ecclesiastico interdicto.*
perta, toti Brabantiæ sacris interdixit, Leodienses à præstito per vim Ot-
toni sacramento absoluens. Otto verò Imperator eodem tempore Thu-
ringiæ Lantgrauium Hermannum bello petiit, cuius munitissimas arces
Rotenburgam & Salsungam cum oppido Wisensi destruxit. Dum hæc
fierent, Fredericus Alpibus Rhæticis in Germaniam delatus, Constan-
tiam venit: cui, relicto Thuringico bello, occurrens Otto, multis cum

deferentibus, in Saxoniam confugit; Fredericus verò Hagenoa mox potitus est. Hæc Diuæus. Ceterùm quanta fuerit clades Leodiensibus à nostro illata, etiam externus Scriptor eius temporis Stadensis his paucis verbis satis indicat ad eumdem hunc annum: Dux, inquit, Brabantiæ
1213 Leodium destruxit. Anno insequenti 1213. Fredericus mense Maio in celeberrimo Principum Conuentu coronatus est (verba sunt Diuæi.) Erat

Dux noster socius Francorum contra Flandrum, & quare.

ei confœderatus Philippus Francorum Rex, Ottoni ob Anglicam affinitatem infestissimus. Huic Philippo eo anno graue cum Ferdinando Flandriæ Comite, Ioannæ Constantinopolitanę marito (cuius pater Balduinus octauo priùs anno ad Hadrianopolim seu captus seu cæsus erat) cœpit bellum: in quo Henricus noster, quamquam Ottoniarum alioqui partium, Regi fœdere iunctus, simul Ferdinando Ottonis amico obsistebat, ob promissam scilicet Leodiensibus opem à Ferdinando alienus.

Ducit filiam Regis Francorum vxorem.

Profectus ergo Suessiones ad Regem, Mariam filiam eius vxorem duxit; pactus cum Rege, vt bellum Flandriæ inferens, Comitem inprimis ab ope Leodiensibus præstanda diuerteret. Reuersus itaque à Suessionibus Henricus, mox in Leodiensem terram processit: vbi toto Lossensi Comitatu ac Hasbania igne consumptis, Tungros cepit: quibus dire-

Henricus secundò Leodienses inuadit.

ptis, in Leodium impetum fecit: repulsus tamen virtute ciuium, concrematis suburbiis, circa vesperam suos Stendremaliæ castra locare iussit. Consederant non procul inde Hugonis Episcopi, Ludouici Lossensis, Henrici Arduennæ Comitum copiæ: à quibus non modicam eo die (erat 15. Kal. Maij) Brabantini itinere fessi iacturam accepêre. Postridie Dux Hugardiam versus mouit: vbi Episcopus Hoyanos, Dionantenses ac Fossenses sese opperiri iusserat; ipse verò Ducis vestigiis insistens, prope eum sub vesperum castra locauit. Altera die, quarto videlicet Kal.

Cruentum prælium inter Leodienses & Brabantinos.

Maij, vtrimque productis exercitibus, ferocissimè concurrunt. Brabantini oratione atque exemplo Ducis sui animati, summa virtute irruentes, Lossensem equo deiecerunt. Pauidus inde Arduennas, qui proximè confligebat, iam fugam circumspectabat, nisi Lossensis virtute fratris in equum sublatus fuisset. Vnde confirmati Leodienses, Brabantinos fame ac priorum dierum lassitudine pænè enecatos facilè in fugam disiiciunt.

Brabanti victi, maximè Louanienses & Lyrani.

Louanienses porrò ac Lyrani (qui in prima acie dimicabant) multis hostium interemptis, ad 2000. periêre; reliqui dispersi, hac illac domum cum ipso Duce confugerunt. Episcopus post hanc victoriam, exustis Thenensium agris, Leuiam expugnauit cum arce Hannuti. Ita Diuæus. In Chronico citato nomine Chronici Gemblacensis, in Notis tom. 2. Rerum Leodiensium, iisdem his narratis, sic Auctor concludit: Tunc venit Hugo Episcopus, & cum eo Ludouicus Comes Lossensis, & multos de exercitu Ducis interfecerunt, ita quòd ad duo millia nume-

rus eorum ascendit,& pro maiori parte de Louanio & de Lyra extiterunt. Et posteà incenderunt Lyewis; & tandem ex istis comprehendi potest, quàm sit periculosum Ecclesiã Dei perturbare. Namq; qui anno Domini 1212. Brabàntiniones tam horrenda mala in Ecclesiis Leodij perpetrarunt, hæc eis strages hominum anno sequenti 1213. ad Steps iuxta castrum de Montenaken euenit. Hæc ibi. Addit Diuæus deinde ad eumdem hunc annum, sed inuerso temporum ordine, vt mox docebimus: Philippus intereà Rex Francorum, Flandriâ pænè in potestatem redactâ, *Dux noster cum Rege Frãcorum obsidet Gãdauum, & paulò pòst capit.* Gandauo copias admouit. Ad quem Dux noster profectus cum suorum ampla manu, cis-Scaldana parte vrbis versus Brabantiam castra posuit. Dum hîc sedent, Ferdinandus Comes auxiliis Anglorum adiutus mense Iunio classem regiam in portu Dammensi oppressit, & suis expositis Dammum oppugnare adoritur. Porrò Philippus Rex cum Duce nostro Dammensibus auxilio profectus, profligata Flandrorum Anglorumq́ue acie, & reliquiis classis incensis, Gandauum mox terrore eius victoriæ cepit; imperatisq́ue toti Flandriæ obsidibus domum retrò abiit. Post cuius discessum Ferdinandus potitus mox rursum omni Flandria, adiunctis sibi Guilielmo Saleberiæ ac Guilielmo Hollandiæ Comitibus, statim in Brabantiam duxit; vbi Henricum Ducem subita inuasione Bru- *Vlciscitur se insigniter Flander de nostro Duce.* xellæ inclusum pepulit, relicto Franco, secum fœdus inire, Henrico & Gothfredo filiis obsidibus. Hæc Diuæus, sed turbato temporis ordine. Nam vt ex Meiero constat, obsidio Gandaui contigit statim post Pentecosten, & clades Brabantinorum in Octobri, non in Aprili, quod ponit *Corrigitur ratio temporum in Diuæo.* Diuæus. Nam ita legitur de hac pugna apud Leodienses:

At Brabantini cæduntur nocte Calixti.

atque adeò (vt ibi etiã clarè exprimitur) Dominica qua cantatur Iustus es Domine, 3. Id. Oct. id est in Vigilia Calixti Papæ. Neque etiam verisimile est, (quod secundũ Diuæum dicendum esset) tanta accepta clade in Aprili, Brabantinos circa Pentecosten mox in Gandauenses prosiliisse. Ceterũ clades illa postrema illata per Ferdinandum contigit deinde in vere, anno eodẽ 1213. exeunte more Gallico ad Pascha, hoc est 1214. more Romano ineũte. De ea sic Meierus ad finem dicti anni 1213. inter cetera: Eò necessitatis Louaniensem adegit Ferdinãdus, vt relictis Philippi Regis partibus, nouum secum fœdus societatemq; armorum iungere illum compelleret, datis in eius rei fidem obsidibus, duobus eius filiis Henrico & Gotofredo, qui mox Gandauum ducti sunt asseruandi in arce. Hæc 1214
Meierus. Initio sequẽtis anni (verba sunt Diuæi) Otto Imp. latebris Saxo- *Henricus noster auxiliaris Flandris cõtra Francum.* niæ egressus, Ottonis Geldriæ Comitis sibi dissentientis terrâ latiùs peruastatâ, Traiectum ad Mosam venit; vbi Valerano Limburgi Comite aliisq; eius tractus Nobilibus in societatem adscitis, & ipse bellum Fran-

corum Regi parabat; in quod Ferdinandus Comes, Rex Anglorũ Ioannes, Henricus Dux noster, Reinaldus Comes Bononiæ nomina dederãt. Ferunt, tum Mariam Brabantini filiam ei iunctam fuisse: quod tamen multò antè accidisse, ex Abbate Vrspergensi eius temporis æquali retulimus. Assumptis igitur ijs qui auxilia non modica adducebant, per Brabantiam in Hannoniam progressus, Valentianis summo honore à Ferdinando Comite exceptus est. Hîc Couentu celebrato, cõuenêre eius partis Principes, frater Imperatoris, Henricus Palatinus, Henricus Dux noster, Valeranus Limburgi Comes, Guilielmus Comes Saleberiæ cũ Anglicis auxiliis, Bernardus Dominus de Oistremala, Gerardus de Randenroda. Dum hîc de summa belli deliberant, Tornacenses Francorum Regem vrbe receperunt: quorum defectione non parum territis, ne ceteri eorum exemplum sequerentur, placuit omnes copias mox eò deducere. Quare cùm Moretaniam tribus à Tornaco leucis mouissent, Philippus Rex, ne inuitus prœlio decernere cõpelleretur, Tornaco munito, Insulas altero die processit. Erat is Dominicus dies, quo Ottonianos quieturos sperabat; at illi comperto Regis itinere, summa celeritate insecuti, ad pontem Bouinum exercitus postrema inuadunt. Quo animaduerso, Rex subsistere suos, ac signa Ottonianis inferri iussit; moxque cùm in Menij pagi fano orasset, acies instruxit, Comitẽ S. Pauli in dextro, Eudonem Burgundiæ Ducem in altero collocans; ipse mediam aciem sibi sumpsit; Flammulæ vexillum Valoni de Montiniaco Equiti cõmittens. In aduersa acie Otto se Regi, Henticum Ducem nostrum cum Reinaldo Bononiæ Comite Eudoni, Flandrum S. Pauli Comiti opposuit, tradita Aquila viro fortissimo Bernardo Oostremalo. Primi omnium Campani à dextro Francorum cornu in Flandros irrupêre; quibus paruo negotio profligatis, Flandri ceteram S. Pauli Comitis phalangem premebant, cùm eos Pontini ac Guiennæ Comites à tergo adorti, trucidatis compluribus in fugam coniecêre, Ferdinando Comite capto. Tum Victor San-Paullinus, nullo iam à Flandris metu, Regi à Germanis presso opportunus adcurrit. Hi enim capiendi Regis desiderio, intimis aciei mediæ penetratis, cæsis corporis custodibus, circumuentum equo deiecerant; actumque de eo erat, nisi à Petro Tristano alteri impositus, & superuentu San-Paullini euasisset. Nec minor Franciæ nobilitati ardor erat, Imperatorem in potestatem redigendi; quem, ne securi pectus ei diuideretur, pernix equus auexit. At Rege periculis exempto, Otto vndique Francorum ferro impetitus, abiecto cultu in tutum se recepit. Restabant Dux Henricus & Reinaldus Comes; qui, ceteris profligatis, diu Francorum impetu sustentato, tandem cessere. Dux amissis 700. equitibus fortissimis, fuga sibi consuluit. Comes ab hostibus captus est. Acta hæc 7. Kal. Augusti: vbi capti sunt

Otho Imp. & Rex Frãcorum singuli cum socijs arma expediunt.

Cruenta inter Imp. & Regem Francorũ pugna iuxta Tornacum.

Capitur Ferdinandus Flandriæ Comes.

Imp. & Henricus noster fuga sibi consulunt.

ſunt Flandriæ, Saleberiæ, Bononiæ, Palatinus, Comites; Ooſtremalus,
Randenrodius,& nobilitatis Flandriæ multitudo. Regreſſo in Brabantiam Duci metum incuſſit non modicum nouum Imperator Fredericus:
qui Rheno tranſito Moſaque, & ſubactis eius tractus Principibus, Brabantiæ bellum minabatur. Itaque hunc Dux cum plurimis ſuæ terræ
Nobilibus accedens,iurata fide, oblatoque obſide filio,facilè pacauit, &
ab Ottone diſceſſit: quo tempore Leodienſi etiam Epiſcopo conciliatus
Henricus relicto Ottone Imp. partes Frederici ſequitur.
eſt. Sequentis anni 1215. principio Innocentius Pontifex, celebrata Lateɾani Synodo, ſacram expeditionem, miſſis tota Europâ litteris,edixit: in 1215
quam,Aquiſgrani Conuentu celebrato,nomina dedêre,Fredericus Imp.
Siphridus Archiepiſcopus Moguntiæ,Hugo Leodij Epiſcopus, Bambergæ,Patauiæ,Argentinæ Epiſcopi: Henricus Dux noſter,Dux Merauiæ,
Dux Limburgi Valeranus, Dux Anceiæ , Comes Palatinus Tubingæ,
Marchio Badenus,Ludouicus Loſſenſis, Adolphus Montenſis, Ioannes
Spanheimenſis,Iuliaci Comites;aliique innumeri Nobiles.Theodoricus
Treuirorum Archiepiſcopus ac Henricus Dux noſter Coloniam profecti (quæ etiamnum cum Theodorico Archiepiſcopo ſuo Ottonem reuerebatur vt Imperatorem) ciues ad obedientiam Frederici reduxêre,interdicto factorum, cui per annum & quinque menſes obnoxij fuerant,
Item Colonienſes ad Fredericũ traducit.
ſolutos : vbi quarta Auguſti Imperator ſummo cum honore exceptus,
ſeptiduo commoratus eſt. Et paulò pòſt Engelbertus filius Comitis
Montenſis à Clero Archiepiſcopus electus eſt. Menſe Iulio anni ſequentis 1216. Henricus Dux Cœnobium ac leproſorũ domum condidit pro- 1216
pè Louanium, eo loco qui Bancum dicitur; cuius fundationis teſtes fuêre,Goſuinus Dominus Heuerlæ, Dominus Rotſelariæ, à Gocenchuria,
ab Attencuria, à Limala Equires,& alij. Hæc Diuæus. Anno 1217. teſte
Fundatur Leproſarium in Banco iuxta Louanium.
Meiero, Chriſtiani Principes, Vngari imprimis & Germani,ſacro repe- 1217
tito bello,ampliſſimo exercitu terra marique in Orientem contendunt.
Ex Flandris Hanonibuſque qui ſunt profecti,Galterum Auenienſem habuêre Ducem. Ioanna Princeps omnibus modis laborabat per Papam
&alios Ferdinandum virum liberare; ſed nihil promouit,iurante Rege,
ſe viuo, numquam liberatum iri. Anno quoque proximo Fredericus 1218
Cæſar manus iniecit Aloſtanis, Waſiæ, Quatuor Officiis,& inſulis Zelandicis,eò quòd Ioanna Comes non veniſſet iuratum in eius verba. Vbi
cùm excuſaſſet Ioanna viri captiuitatem, per quam non licuiſſet ſibi id
ſatis maturè facere , eam excuſationem interuentu quorumdam Auguſtus tandem accêpit. Chriſtianum exercitum ex Syria Rex Ieroſolymorum in Ægyptum duxit,ac Damiatam clariſſimam vrbem obſedit. Deceſſit Cæſar Otto apud Brunouicum. Sic Meierus. Paulò pleniùs Leodienſis de morte Ottonis: Anno, inquit, gratiæ 1218. Otto cùm in ſuo
Terra Aloſtana & vicina cum inſulis Zelandicis feuda Imperij.
Moritur Otto Imp.

 deam-

deambularet secretario, tantam, vt dicitur, sumpsit copiam electuarij laxatiui, quòd disrupta viscera cogeret ebullire. Ita ibi. Pergit Meierus:
1219 Anno 1219. nostri in Ægypto Duces Damiatam nobilem vrbem longa
Damiata Aegypti à Christianis capitur.
domitam obsidione, tandem, absumptis pestilentia omnibus penè defensoribus, paruo negotio mense Nouembri ceperunt. Quo grauiter nuntio perculsus Conradinus Sultanus, Ierosolymam muris nudauit, de retinenda ea desperans, Dauidis tamen turri, ac sacrosancto sepulchro Domini, victus Religiosorum virorum precibus, pepercit. Hæc Meierus. Eodem anno (referente Diuæo) Reinerus ab Vdechem Eques, filias suas quas octo habebat, Præmonstratensium habitum indutas sacro velo
1220 texit, in vico Pelleberga, qui vno à Louanio milliari distat. Anno 1220.
Fredericus Imp Romæ coronatur.
Fredericus II. Imp. Romæ in Basilica Vaticana ab Hugolino Ostiensi Episcopo, Legato Honorij III. Papæ 10. Kalendas Decembris coronatus
1221 est. Anno 1221. Christiani Principes (loquitur Meierus) in Ægypto Cairum vrbem maximam obsederunt: verùm locorum ac rerum ignari, dum decliuioribus locis metantur castra, apertis Nili increscentis cataractis, aquarum magnitudine subitò sunt circumuenti, atque ita vndique
Coguntur nostri cedere Damiatâ.
interclusi, vt coacti sint pacem quam vellet cum Sultano facere, reddi-
1222 taque Damiata Ægypto decedere. Hinc ergo anno proximo 1222. Ioannes Rex Ierosolymorum spe assequendi auxilij aduersus Orientis barbariem, Frederico Imp. Iolem filiam despondit; profectusque in Hispaniam ipse, Berengariam duxit vxorem Castellæ Regis sororem. An-
1223 no 1223. Philippus Francorum Rex cùm Meduntæ ægrotaret, sexaginta
Obiit Philippus Rex Francorū.
aureorum millia ad sacri belli necessitates Ioanni Ierosolymorum Regi attribuit; resque humanas reliquit, cui Ludouicus filius successit. Hæc Meierus. Annum 1224. transilio. Ad annum 1225. ista notat Ægidius Leo-
1225 diensis: Anno Domini 1225. defuncta sine liberis Comitissa de Muhal Gertrude, quæ fuit filia Comitis Alberti, Hugo Episcopus fidelitatem & hominium terræ absq; omni contradictione recepit, & castella de Muha & de Waleue ingreditur 14. Kal. Aprilis, Feria 4. ante Pascha floridum. Quod audiens Dux Henricus Louaniensis, ira commotus Curiam apud Francfort adiens, Episcopum ad Curiam citari fecit, nec tamen aduersus eum præualuit. Hæc ibi. Ad eumdem annum prolixè Meierus de Pseu-
Pseudo-Balduinus Constantinopolitanus strangulatur.
do-Balduino, qui se Balduinum Constantinopolitanum patrem Ioannæ Flandriæ Comitissæ fingens, quem ore referebat, tandem strangulatus est. Dolum fassus, dixit se Bertrandum de Raijs Campanum esse, qui diu apud Valentianas Eremita, denique habitu peregrini hanc personam induerat. Confer quæ sunt ad annum 1213. Eodem anno, referente Diuæo, Basilica D. Michaëlis Louanij corruit, & Heinricus Dux incolas Encuriæ (Incourt) Louaniensium quibusdam priuilegijs vti concessit.

Ita Diuæus; & subiungit anno proximo 1226. Gregorij IX. Pontificis 1226
iussu Ducem nostrum arcem Randerodiam ab hæreticorum colluuie
infessam diruisse. Sed Gregorius ille Pontifex factus non est ante Iulium
anni sequentis. Interim, si erratum est in Pontificis nomine, haud absimilia notat quoque hoc anno Meierus: Bellum, inquit, rursus susceptũ est auspiciis Pontificis Romani in damnatam iamdiu Albiorum hæresim: quo bello Auenionem nobilem vrbem ea, vt tradunt, labe infectam, Ludouicus Rex post longam obsidionem cepit, ac muro recinxit. Et eodem anno obiit Rex Ludouicus principio mẽsis Nouembris, succedente filio Ludouico puero, qui posteà Sanctus dictus est. Hic, interuentu pręcipuè Blanchæ matris, Ferdinandũ Flandriæ Comitem sobrinum suum vinculis soluit, post annos duodecim quàm captus fuerat; iis tamen legibus, de quibus egimus ante annos viginti septem, nempe anno præcedentis seculi nonagesimo nono. Hæc Meierus. Anni duo sequentes vacant. Ad annum 1229. ista narrat Diuæus: Henricus Dux & Hen- 1229
ricus filius eius Bruxellensibus varia concessere priuilegia, inter quę ista:

Nodus in ratione temporum.

Comes Flandriæ soluitur captiuitate Francica post duodecim annos.

„ Vt homicida capite luat, bonis eius ad proximos tamen deuoluendis. Si „ vrbe profugiat, bona eius fisco, vxori verò (modò ea vidua permanserit) suum patrimonium cedat. Si vxorem prolesque non habeat, omnia „ eius bona fisco cedant. Vxor homicidæ si vidua non fuerit, præter pa„ trimonium suum, etiam dimidium quæstus percipiat; cuius reliquum „ partim fisco, partim liberis cedat. Simili pœna afficiatur, qui stuprum, „ incendium, rapinam commiserit, aut pacem infregerit. Mutilans alium „ pœnam talionis incurrat. Ista Diuæus. Anno 1230. Ierosolyma (teste 1230
Onuphrio) à Frederico II. Imperatore recuperatur. Miræus noster ad annum præcedentem his verbis commemorat: Fredericus II. Imperator ad eas pacis conditiones Sultanum adegit, vt vrbs Ierosolymitana, Nazareth, Ioppe, & alia quædam loca Christianis restituerentur, induciis inter Christianos & Saracenos in decennium constitutis, & Paschæ festum Fredericus Ierosolymis celebrauit, more regio coronatus procedens. Ita ille ex Vrspergensi, & rectè; nempe anno 1229. more Gallico exeunte non ante Pascha. Duos rursum annos transilio. Porrò an-
no 1233. Henricus Dux (verba sunt Diuæi) & Henricus filius eius edixe- 1233
runt, vt ciuis Louaniensis iniuria affecto conciui suo opem non ferens, centum solidorum pœnam luat, aut ciuitatis ius amittat. Item remiserunt Louaniensibus tributum, quod muniendæ vrbi iam aliquot annos colligebatur. Præter hæc Henricus iunior, peculiari priuilegio fundum nemoris prope vrbem, quod Loo dicitur, ciuium vsui concessit. Acta hæc mense Martio in frequenti Ordinum Conuentu, cui aderant Gothfredus de Pareweis, cum Ingelrammo fratre, Guilielmus de

Priuilegia Bruxellensibus ab hoc Henrico concessa.

Restituitur Ierosolyma & alia loca Christianis.

Nota antiquus Diplomatis Brabãtici subscriptiones.

Grimberga, Arnoldus Dapifer à Rotselaria, Gosuinus à Gochencuria, ab Heuerlis, ab Attenhouia, Clutingus, à Limalia; & Abbates Villariensis, Affligemensis, Vlierbacensis, Parcensis, & Prior Prouincialis Prædicatorum in Teutonia, & Decanus & Capitulum S. Petri. Se-
1234 quenti anno, Stadingorum vesania nouam occasionem dedit, qua Brabantinorum virtus posteris innotesceret. Hi inuiarum paludum præsidio freti, cùm Bremensibus Archiepiscopis à multis annis obluctati fuissent, tandem Gerardo à Lippia Archiepiscopo pertinaciùs rebellantes, prœlio quoque superiores euaserant; Lippiæ Comite fratre eius inter alios desiderato. Vnde ferociores effecti, nullis blanditiis, rationibus aut minis refrænari poterant, hæreseos pessimæ labe commaculati. Quare Summus Pontifex, publicata sacra expeditione, omnes pænè inferioris Germaniæ Duces ac Comites in eos concitauit. Henricus Louaniensis, maior Ducis nostri filius, totius expeditionis ductor creatus est; cui se coniunxerunt Florentius Hollandiæ, Theodoricus Cliuiæ Comites, & ex nobilitate Brabantica Valterus Bertholdus Machliniæ Dominus, Valterus à Bochouda, Arnoldus à Wesemalia, Guilielmus à Grimberga, Dominus ab Asca Brabantinorum vexillifer; è Flandris, Robertus Dominus Bethuniæ, Theodoricus Beuernensis Dixmudæ Præfectus, Raso Dominus Gauriæ. Hi mense Iulio Bremam delati vnà cum Archiepiscopo, rebellium terram aggressi, cùm ad paludes ventum esset, ne cœno prohiberentur, pontes sterni iusserunt: quorum aduentu comperto, perduelles summo furore occurrunt, ducibus Boleco à Baldesleto, Tannone ab Hundorpa, Teduario ab Aggere, hominibus desperatissimis. At nostri, iis conspectis, summè exhilarati, ferociter irruunt; Clero eminus stante, ac victoriam à Deo exorante. Sustinuere aliquamdiu impetum Stadingi, donec Cliuianis terga pulsantibus, vndiq; circumuenti disijcerentur. Trucidati tum à victoribus sine vlla miseratione ad 9000. reliqui fugientes Viserâ submersi. Quibus sperato celeriùs confectis, Cruce signati, singuli domos suas reuertuntur. Ita Diuæus. Confirmantur eadem ex Stadensi Chronologo eius tractus & temporis, qui etiam distinctiùs multa narrat in hunc modũ: Anno, inquit, 1234. Heinricus Dux Brabantiæ, & Florentius Comes Hollandiæ, Bremæ existentes contra Stedingos viriliter se accinxerunt, tamquam contra inimicos manifestos Ecclesiæ. Quæsierunt enim Stedingi hi responsa dæmonum, simulacra fecerunt cerea, consulentes etiam in suis spurcitiis erroneas Pythonissas; & quod deterius est omnibus, Viaticum salutis æternæ horribiliùs, quàm deceat exprimi, pertractantes: Clericos etiam & Religiosos impiè lacerantes, cruciabant omni genere tormentorum. Itaque Bremensis Archiepiscopus, Dux memoratus & Comes, peregrinorumque

Stadingi heretici ferociter seuiunt.

Suscipiunt contra eos bellum filius Henrici nostri & alij Principes.

Vincuntur & trucidãtur Stadingi ad nouẽ millia.

Errores & scelera Stadingorum.

que non modica multitudo 6. Kal. Iulij die Sabbati processerunt vnanimiter contra eos. Dux Brabantiæ & Comes Hollandiæ primo congressu pestilentes illos super agrum Oldenesche, vbi conuenerant, viriliter inuaserunt, sed ipsi summo conamine se defenderunt. Statim Comes de Cliuo cum suis à latere irruens super illos, ipsorum aciem dissipauit. Clerus, qui eminus adstans, rei exitum expectabat, Media vita, & alia miserationis carmina cum mœrore cecinit, & pro Crucis victoria supplicabat. Nec mora, illi maligni ab exercitu Domini opprimuntur, hastis perfossi, gladiis percussi, equorum pedibus conculcati. Et ira manus Domini inualuit super eos, vt in breui spatio eorum VI. millia (an IX?) interierint. Plurimi ex eis fugæ præsidium postulantes, in proxima fouea, & in Wisera se submerserunt. Si qui euaserunt, sub cæli ventis quatuor sunt dispersi. Comes Heinricus de Oldenborg ibidem cecidit, & cum eo peregrini aliqui circiter nouem. Sic ille. Mense Augusto anni sequentis 1235. referente Diuæo, Fredericus Imperator Moguntiæ frequenti Principum Concilio, Ottonem Brunswici Ducem in gratiam recepit. Aderat inter alios, Henricus Dux noster: qui morbo incidente, Coloniam relatus, ibidem Nonis Septembris exspirauit; cuius corpus sui Louanium deferentes, in medio Chori condiderunt monumento lapideo, cui formam corporis eius ad viuum insculptam esse satis apparet. Huius Principis Henrici tempore, (concesso ab eo Diplomate anno 1201.) vrbis Antuerpiensis pomœrium prolatum est, portis constitutis, vbi etiamnum pontes & fossæ, quæ à vaccis, à vineis, à D. Catharina, à Meta, à Cametaco, à D. Ioanne nomen habent. Ad hoc in Brabantia, præter supradicta Cœnobia, etiam ista initium habent: Camera iuxta Bruxellam sub annum 1201. Abbatia D. Gertrudis Louanij anno 1204. Inde iuxta Louanium sub annum 1219. Insula Ducis iuxta Ghempam Virginum Ordinis Præmonstratensium, & Parcum Dominarum Ordinis Cisterciensis. Paulò pòst & Franciscani Bruxellæ recepti sunt, nempe anno 1227. & Dominicani Louanij anno 1228. & Siluæducis anno 1229. (vocatur is annus 15. Ordinis.) Franciscani quoque Mechliniæ & Louanij anno 1231. Et eodem anno, teste Thoma Cantipratensi, Beginaghium Niuellense habebat Virginum duo millia. Anno quoque 1228. Diestæ forū lapidibus sterni permissum est: & anno 1230. Henricus Dux hominibus villæ de Oosterwyc eamdem legem & libertatem dat, quam habent Burgenses de Silua apud Ordunum, excepto telonio Rheni. Porrò liberi Henrici huius, ex vxore priori Mathilde, filia Comitis Bononiæ, qui erat frater Philippi Comitis Flandriæ, Henricus successor, Gothfredus, Maria Ottonis Imp. coniunx; & Mathildis, primùm Palatino, deinde Florentio Hollandiæ Comiti nupta; & tres præ-

Confirmãtur superiora verbis Scriptoru eius temporis.

1235

Moritur Dux noster Coloniæ inde delatus Louanium.

Antuerpiæ pomœrium prolatum.

Varia Cœnobia & alia loca eius tēpore instituta.

Eius vxores duæ, & ex eis liberi.

prætereà filiæ, vna Gelri vxor, alia Comitis Aruernorum, de tertia non satis constat: ex coniuge verò posteriori nomine Maria, filia Philippi Regis Francorum, duæ filiæ; ex quibus vna nupsit Theodorico Cliuiæ Comiti.

HENRICVS V.

ALIIS II. DVX,

FILIVS PRÆCEDENTIS,

XXVIII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis duodecim.

1235 ORTE Henrici Ducis (verba sunt Diuæi) Ducatus
Lotharingiæ ac Brabantiæ & Imperij Marchia Henrico Louaniensi cessère, filio eius natu maiori. Gothfredo, facilè adducor vt credam, Harstalli & Gasbecæ
Ioannes Louaniensis Dominus Herstalli & Gasbecæ dominia obuenisse. Nam Ioannes quidam cognomento Louaniensis hæc dominia possedit circa annum 1306. & ante eum Henricus Louaniensis, fortè filius istius Gothfredi; sed de his nihil temerè asserere ausim. Ita Diuæus; & progreditur:
Erat Henrico huic nostro vxor Maria filia Philippi olim fortissimi Imperatoris, vnde viuo patre sustulerat Henricum, Mathildam vxorem Roberti primi Atrebatium Comitis, Mariam vxorem Ludouici Ducis
Henrici Ducis vxores & liberi. Bauariæ, Beatricem vxorem Hermanni Lantgrauij Thuringiæ, & Margaretam primam Abbatissam eius Cœnobij, quod à patre conditum, Vallis Ducis appellatur, duobus à Louanio milliaribus, Cisterciensium Ordinis. Defuncta Maria, ex Sophia filia Ludouici Lantgrauij & diuæ Elisabeth Henricum genuit Thuringiæ Lantgrauium. Hactenus Di-
1236 uæus. Anno 1236. referente Meiero, Ludouicus Francorum Rex, cuius posteà est consecrata memoria, ex Atrebatesio, Fanoque S. Odomari & Aria nouum conflauit Comitatum, eumque Roberto fratri attribuit;
Primus Comes Artesiæ ducit Mathildã filiam Henrici. mansitque Atrebatesium in Regum potestate, quadragintaquinque per annos, priusquam rediret ad Comites Flandros. Ita ille. Diuæus hoc modo: Eodem anno Robertus donatione D. Ludouici fratris sui Regis Francorum, Atrebatium Comes nouus, Mathildam Ducis nostri
1237 filiam duxit. Pergit Meierus: Anno 1237. mense Octobri Ioanna Flandriæ

HENRICVS V. XXVIII. BRAB. PRINCEPS.

driæ Comitiſſa, ſobolis procreandæ cupida, de conſilio Ludouici Regis
nupſit Thomæ fratri Comitis Sabaudiæ, Reginatum Galliæ, Angliæ &
Siciliæ auunculo: quem ad fidelitatis iuramentum Rex antè admittere
noluit, quàm in pacem iuraſſet anni vigeſimi ſexti huius ſæculi; iurauit-
que in illam apud Compendium, factam pro redemptione Comitis Fer-
1238 dinandi. Anno ſequenti, Guilielmus Sabaudienſis frater dicti Thomæ
creatur Epiſcopus Leodienſis. Cui cùm Valeranus Lemburganus, ob
cauſam neſcio quam, inferret bellum, tanta Thomas fratri portauit
auxilia, vt ad primum aduentus ſui nuntium perterritos hoſtes in fugam
verterit. Profectus inde Romam Guilielmus confirmatus eſt ab Gre-
gorio Nono: ſed rediens domum in Sabaudia obiit, ac tumulatus eſt Ca-
tacumbis in Cœnobio Ciſtercienſi. Hæc Meierus, & meminit etiam
Diuæus. Cauſam quam Meierus ignoraſſe ſe ſcribit, his verbis com-
memorat Ægidius Leodienſis eo tempore viuens: Orta his diebus con-
tentione inter Ioannem Epiſcopum & Comitem Waleranum cauſa ca-
ſtri, quod Smaragdus vel *Pilaus vacea ab incolis terræ illius vocatur,
non longè diſtans à fluuio Moſæ & oppido Dyonianto, Ioannes Epiſco-
pus caſtrum cum exercitu magno tam Leodienſium quàm Flandren-
ſium aliorumque Nobilium obſedit. Sed ecce cùm obſeſſos iam penè
in deſperationem adegiſſet, morbo correptus, ignorante exercitu, Dyo-
nantum proficiſcitur; vbi poſt paucos dies in damnum totius patriæ
diem clauſit extremum ſexto Nonas Maij anno Domini 1238. Corpus
verò eius à Dyonanto nocte delatum eſt, & in valle S. Lamberti hono-
rificè ſepultum; occultè tamen, ne de tanti viri exanimatione obſeſſi
animarentur, & de exercitus noſtri perturbatione ſuperbirent hoſtes
eorum. Poſt deceſſum autem Domini Ioannis Epiſcopi celebratur
electio circa feſtum beati Ioannis Baptiſtæ: in qua electione pars quæ-
dam in Dominum Ottonem Præpoſitum Traiectenſem & maioris
Eccleſiæ Canonicum conuenit, altera verò pars in Dominum Guiliel-
mum Valentinæ Eccleſiæ Electum, fratrem Comitis Flandriæ, virum
bonum & honeſtum, conſenſit. Hęc & plura ille, vſq; finem anni proxi-
mi: ſed quia illi diſſidio Henricus noſter, vt apparet, nō ſe miſcuit, nihil
1239 addimus. Interim anno ſequenti 1239. (vti narrat Diuæus) Henricus Dux
noſter Coloniam obſidione concluſit; quam cùm expugnatu difficilem
cerneret, ea relicta, Bonnam vſque vineas Archiepiſcopi incendit, aper-
tiſque viuariorum ſeptis feras emiſit. Inde in arces conuerſo impetu,
Randerodium deiecit. Mox, cùm Dalhemenſes commeatum, qui è Bra-
bantia ad obſidionem vehebatur, intercepiſſent, aggreſſus id oppidum,
paruó negotio expugnauit. Cauſam huius belli nuſquam reperio. Porrò
Henricum Ducem deinceps à rebus bellicis conquieuiſſe, tradunt Chro-

Subuenit Comes Flandria fratri ſuo Epiſcopo Leodienſi.

Cauſa belli inter Leodienſes & Lemburgenſes.

* Poulvache

Moritur Epiſcopus Leodienſis.

Henricus noſter fruſtrà Coloniam obſidet.

nica Brabantiæ. Hæc Diuæus, & mox subiungit eius mortem, silentio premens res gestas integri octennij. Eas itaque, quantum licet, suppleamus. *Diuæus suppletur.* Anno 1240. Henricus hic, Maria Sueuica coniuge, Philippi Imp. 1240 filia, è viuis sublata (loquitur Miræus noster) secundis nuptiis Sophiam sibi iungit Ludouici Thuringiæ Hassiæque Lantgrauij & S. Elisabethæ filiam. *Ducit Henricus Sophiam filiam sanctæ Elisabethæ uxorem.* Ex Maria Henricum III. Brabantiæ Ducem sustulit. Ex Sophia tulit item Henricum filium cognomine Brabantinum dictum. Qui cùm expers paterni Ducatus Brabantini esset, fratri prærogatiua ætatis transscripti, annos duodecim natus adiecit oculos atque animum ad Thuringiæ & Hassiæ Principatum, materno iure & gratia fretus. Sed ecce mortuo Hermanno fratre Sophiæ, cui ius illud sine controuersia debebatur, successit, & vindicauit sibi, exclusa femina, Henricus frater Ludouici, patruus Sophiæ, tenuitque quoad vixit, opibus & potentia valdè auctus, & Rex Romanorum faciente Pontifice Innocentio II. contra Conradum Frederici filium electus; *Longa concertatio de Thuringiæ patrimonio Sophiæ.* quem prælio apud Francofurtum etiam vicit; vir magni animi & spei, sed quam fata inciderunt, obiitque anno post electionem, liberorum expers. Ea res iterùm ius & spem Sophiæ præbuit; venitque multis aduocantibus in Thuringiam; etsi alij contra nitebantur, aduocato Henrico altero, Marchione Misniæ & terræ Orientalis, nato ex sorore Henrici Regis defuncti. Sophia vetus ius prætendebat, ille nouellum. Denique, pacificatione aliquoties tentata, & irrita, armis decertatum est: quorum finis, vt partitione facta, Thuringia penes Marchionem Misniæ maneret, Hassia Henrico Brabantino cederet. *Tandem Henricus Brabantinus Sophiæ filius obtinet saltem Hassiam.* Idque ad posteros obtinuit, & stirps ista, quæ hodieque est Lantgrauiorum Hassiæ, originem & dynastiam suam Henrico & Sophiæ eius matri debet acceptam. Sophia porrò maternæ pietatis atque in pauperes beneficentiæ heres & adsecla, Louanij xenodochium insigne, eius vrbis hodie præcipuum, excitauit: Deiparæ item Virginis cultui in primis fuit mancipata. Creditur autem à matre imagines aliquot Deiparæ accepisse, quas ob eius memoriam charas sanctasque habuit; *Imagines plures Deiparæ ab hac Sophia locis religiosis relictæ.* è quibus vnam Viluordiæ apud Brabantos, in cœtu Virginum Religiosarum Ordinis hodie Carmelitani dedit & dedicauit, miraculis olim & nuper claram, cui cognomen Diuæ Consolatricis, à re inditum; quia multi malis animi corporisque remedia illic aut leuamenta reperiebant. Tres alias dedisse traditur Mathildi sorori mariti sui. At dices, Vnde apud vnam Sophiam tot imagines eiusdem prototypi? & in quem vsum? Respondebo mox. Pergit Miræus: Hæc Mathildis alteris nuptiis iuncta Florentio IV. Hollandiæ & Zelandiæ Comiti (ex quo coniugio Guilielmus II. ille natus qui posteà Rex Romanorum est electus) tandem moriens imagines illas dispartiuit, & locis suis quamque assignauit; vnam Graue-

ſandæ Hollandiæ veteri oppido,(quod finitimum eſt Loſdunenſi Virginum Ciſtercienſium Cœnobio, quod ipſa condiderat,in eoque vitam à morte mariti caſtè pieque egerat;) alteram Harlemi, ad ſeruandam in Sacrario Sodalium Carmelitarum; tertiam denique Hallis Hannoniæ collocari voluit, fortè quia inter alias prolem ex Florentio marito Adelheidem genuerat, nuptam Ioanni Auennenſi, Comiti Hannoniæ: & hanc igitur, eiuſque ditionem ſacro hoc donario iuit auctum. Hoc euenit anno Chriſti 1267. quo Mathildis illa diem obiit. Hæc Miræus in ſuo Auctario ad Sigebertum, ſimulque Cl. V. Lipſius in ſua Deipara Hallenſi. Quæ quia nihilominùs ſuggillatur à malè feriatis hominibus, addo tot imagines eiuſdem prototypi accepiſſe Sophiam noſtram ſiue à matre S. Eliſabetha, imitante pietatem materteræ ſuæ S. Hedwigis Poloniæ Duciſſæ, ſiue etiam earum aliquas ab ipſa S. Heldwige; nam illa poſt S.Eliſabetham obiit. Illud nemo niſi cōtentioſus negabit, Hedwigem hanc certè pro Feſtorum ratione nunc hanc nunc illam imaginem ſibi præferri voluiſſe, ipſâ nihilominùs vnam quoque propriis manibus geſtante. Nam ita lego in eius rebus geſtis grauiter ante aliquot ſæcula conſcriptis: Habebat autem (inquit Auctor) Deo dilecta Hedwigis permultas Sanctorum imagines & Reliquias, quibus congruam præſtabat reuerentiam, eaſque ſibi ad Eccleſiam eunti voluit præferri: inter quas cùm ſanctiſſimæ Chriſti Matris paruam imaginem ipſa ſæpiùs ſuis manibus geſtaret, vt ex amore crebrò eam poſſet intueri, & inſpiciendo ad eius amorem ſe poſſet ampliùs excitare, factum eſt, vt cùm ea imagine interdum benediceret languidis, ilicò quoque curarentur. Ita ibi. Atq; hæc occaſione coniugij Sophiæ hoc anno cum Henrico Duce

Inter alias & illa quæ Hallis miraculis claret.

Diſcutitur ſolidè vnde tot imagines eiuſdem prototypi apud vnam Sophiam.

Notent diligenter irriſores imaginum.

1241 noſtro initi. Anno ſequenti 1241. Gregorius IX. Pontifex Max. moritur Romæ 11. Kalend. Septemb. Succedit Cæleſtinus IV. patria Mediolanenſis,ex nobili familia Caſtilonæa. Sed eo 8.Idus Octobris hoc ipſo anno defuncto,vacauit Sedes Romana annū 1. & menſes 8. Hic Gregorius libros Decretalium per Raymundū virum doctum & ſanctum Ordinis Prædicatorum digeri fecit, ſicut etiamnum in vſu ſunt. Itaq; anno 1242.

Vacat Sedes Roma annum 1. & menſes 8.

1242 vacauit Sedes Apoſtolica, magno Reip.Chriſtianæ incommodo;de quo iſta Stadenſis tunc viuens, paucis verbis multa complexus: Duobus annis (nempe etiam ſecundùm Onuphrium ab initio Octobris anni 1241. vſque finem Iunij anni 1243.) Sedes Papalis vacauit, Cardinalibus inter ſe diſcordantibus,& quibuſdam Romam intrare non audentibus. Vnde contigit, vt ſe inuicem frequentiùs vocarent ad electionem; & etiam ipſi tam inter ſe quàm ab aliis multas controuerſias & inſolentias ſuſtine-

Cardinales tam inter ſe quàm ab aliis multas inſolentias ſuſtinent.

1243 rent. Hæc ille. Anno 1243. Cardinales à Frederico II. Imp. capti, cùm agente Balduino Imp.Conſtantinopolitano,qui tunc Parmæ erat,liberi

ad

ad Comitia sacra essent dimissi, Anagniæ in Hernicis conuenientes (Mi-
ræi sunt verba) Sinibaldum Fliscum Genuensem, Obizzonis Louaniæ
Comitis filium Pontificem renunciant. Qui Anagniæ 4. Kalend. Iulij in
Cathedrali Basilica consecratus Innocentij Quarti nomen induit. Is pi-
leo rubro Cardinales cohonestauit: quo significare voluit, Cardinalibus *Pileus rubeus Cardinalibus assignatur, & quare.*
etiam sanguinem vitamque pro Christo & libertate Ecclesiastica prom-
ptè effundendam. Ita ille. Hoc anno notatum extat insigne illud monu-
mentum pietatis Antuerpiensium, quo Dominicanos Argentinâ ad se
vocarunt, his inter alia verbis: Religiosis viris Prouinciali Fratrum Præ-
" dicatorum Teutoniæ & Fratribus Diffinitoribus Capituli apud Argen- *Euocantur Fratre Prædicatores Antuerpiam.*
" tinam, Scabini & communitas Antuerpiensis. Omni deuotionis affectu
" vestram propulsantes exoramus charitatem, quatenus Collegium Fra-
" trum vestrorum Antuerpiam destinari faciatis. Hos enim ipsos affectu
" sincero & dilectione stabili pertractare compromittimus; firmam te-
" nentes fiduciam, quòd, cùm Dominus benedixerit domui Ægypti pro-
" pter introitum Ioseph, & domui Laban propter Iacob, benedictionis di-
" uinæ munus ad introitum eorumdem consequemur. Datum in Inuen-
" tione S. Stephani anno M.CC.XLIII. En priscam pietatem. Anno 1244.
" (Meiero referente) incidit rursus discordia de Comitatu Namurcensi.
Certè sub Kal. Decembris Ioanna Principe Insulæ ægrotante, Thomas 1244
Pollenacam (an Voleuacam? vide anno 1238.) castellum Namurcicæ siue *Flander cepit castrum quoddam ditionis Namurcensis.*
Arduennicæ ditionis obsedit, & cepit, plura facturus, nisi in humanis
esse desiisset Ioanna, quæ decessit Nonis Decembris, anno ætatis circiter
altero & quinquagesimo. Elata est in Monasterium Markettam, ac se-
pulta iuxta Ferdinandum. Imperauit annos vndequadraginta. Thomas
nulla sobole ex ea pater, amplis donatus muneribus remeauit, vnde ve-
nerât, in Sabaudiam. Defunctæ nulla superstite sobole Ioannæ Marga-
reta soror successit; quam D. Ludouicus Gallorum Rex priùs in fidem
accipere noluit, quàm in pacem anni XXVI. pro redemptione Ferdinandi *Imò hæc pax cœpta seu extorta est iam tum anno præcedentis sæculi nonagesimo nono.*
factam iurasset. Igitur eam pacem per suas litteras approbauit, confirma-
uitque; licet obtinere nequiret, vt idem Nobilitas ciuitatesque facerent.
Ista Meierus. Anno 1245. Concilium primum Lugdunense & Vniuersa-
le XIII. celebratur; atque in eo Fredericus II. Imp. vt rebellis Ecclesiæ ab
Innocentio IV. die 21. Iunij Imperio priuatur. Ita Onuphrius. De eo sic
Stadensis huius temporis Scriptor: Papa in Burgundiam Lugdunum, 1245
quæ prima Sedes est Galliarum, veniens, post festum Ioannis Baptistæ
ibidem Concilium celebrauit, & in iam dicto Concilio, scilicet die Iaco-
bi, contra Imperatorem excommunicationis sententiam renouauit, &
eum ab Imperiali culmine deposuit, & hanc depositionem per totam Ec-
clesiam promulgauit. Intereà sollicitari fecit Principes, quos ad Imperium

Frederico II Imp. excommunicato subrogatur Henricus Lantgrauius.

Dux Brabantiæ, qui & Louaniæ, vnus Electorum Imperij.

regendum credidit idoneos. Tandem Heinricus Lantgrauius, cognomento Raſpe, multis euictus precibus Imperium accepit. Hæc ille. In Actis huius Concilij apud Matthæum Paris in Hiſtoria Anglicana his verbis leguntur Electores Imperatoris: Laici, Dux Auſtriæ, Dux Bauariæ, Dux Saxonum, Dux Brabantiæ, qui & Louaniæ; Prælati, Archiepiſcopi Colonienſis, Moguntinus & Salsburgenſis. Hæc ibi, de quibus prolixius egimus ſupra ad annum nongenteſimum nonageſimum ſextum. Anno 1246. (narrante Meiero) Ioannes Auenienſis ſubnixus ope Guilielmi
1246 Comitis Hollandiæ, cuius duxerat ſororem in matrimonium, matri ſuæ Margaretæ bellum indixit, ideò quòd Guilielmo Dampetræ poſterioris thori primigenio Flandriam poſt ſe deſtinaret, quam iure optimo (quidquid exciperetur contra legitimum patris eius cum Margareta coniugium) ſibi debitam contendebat. Hac ex re maxima oborta rerum omnium perturbatio, donec diui Regis Ludouici Odoniſque Rom. Pontificis Legati arbitrio, vtraque pars conſentientibus animis controuerſiam omnem decidendam permitteret; qui poſt maturum conſilium pronuntiauerunt, vt morte Margaretæ Dampetra Flandriam, Auenienſis iam nunc adiret Hannoniam; ſuiſque vterque fratribus iuxta conſuetudinem per ſortem bonorum prouideret. His ita peractis, Guilielmus Princeps cum multis ex Flandrica nobilitate nomẽ dedit in ſacram militiam, primo quoque tempore Regem in Aſiam ſecuturus. Margareta autem inſignia Guilielmi mariti Flandricis inſeruit, Hannoniæque inſignia reliquit. Hæc Meierus. Sequitur annus triſtis morte Henrici no-

Contentio inter fratres Flandros arbitrio Regis Franciæ & Legati Apoſtolici deciditur.

1247 ſtri, ſimulque filiæ eius Mariæ, de quibus ſic Diuæus: Kalendis Februarij anni 1247. Henricus noſter hac vita deceſſit, cõditus in Cœnobio Villarienſi, filio eius Henrico Principatum excipiente, qui Adelheidam filiam Hugonis Burgundiæ Ducis vxorem habebat; & eodem anno Ludouicus Dux Baioariæ ac Comes Palatinus, Mariam Henrici Secundi Ducis filiam vxorem, falſo adulterij crimine, Werdæ in Sueuia necari iuſſit: in cuius facti expiationem Monaſterium in Baioaria condidit, Furſtẽfeldiam nomine. Sub hoc Principe incunabula ſua repetit Cœnobium Auguſtinianorũ Louanij anno 1236. Dominicanorum Antuerpiæ anno 1243. vt dictum eſt, & ſub annum 1244. Cœnobium Lintrenſe Virginum Ordinis Ciſtercienſis, dote accepta à Domino de Weſemale. Anno quoque 1245. Abbatia Ciſtercienſis inſtituti virorum, titulo S. Bernardi, (quæ ante decennium in pago Vremde ab Ægidio Berthout fundata fuerat) à ſecundo loci Abbate tranſlata eſt in Hemichem locum Scaldis allapſu opportuniorem. Sub idem etiam tẽpus, nempe anno 1246. S. Lutgardis Virgo ſanctiſſima, vſa magiſterio Ioannis Lyrani, viri ſimiliter eximia ſanctitate illuſtris, migrauit ad cælũ; de quibus iſta

Moritur Henricus noſter ſepultus Villaria.

Plura Cœnobia apud Brabantes hodem tempore conſtructa.

pauca

pauca ſubiicere lubet ex rebus geſtis Lutgardis, per coæuum Thomam Cantipratenſem Dominicanum Louanienſem & Suffraganeum Cameracenſem grauiſſimè conſcriptis: Lutgardis (inquit Auctor) pia Virgo ex illa quondam Tungrorum celeberrima ciuitate, patre ciue, matre nobili, trahens originem, dum adhuc iuuencula eſſet, quantum illa ætas patiebatur, valdè quidem ad nuptias inhiare videbatur. Cuius mentem cùm matris inſtantia modò minis modò blandimentis emolliſſet, vbi illa annos duodecim exceſſit, in Monaſterio S. Catharinæ, quod eſt prope oppidum S. Trudonis in Haſbania inter Deo ſacratas Virgines Ordinis S. Benedicti eam diuino ſeruitio mancipauit; vbi obtulit ſanè ſeipſam deinceps quotidie Domino holocauſtum gratuitum. Vnde quia talem lucernam ſub modio latere par non erat, poſita ſuper candelabrum, facta eſt Priorissa in eodem Monaſterio, vno omnium conſenſu electa. Fuit autem in illo loco annis circiter duodecim, eratque eodem tempore Magiſter Ioannes Lyranus, Leodienſis diœceſis, vir eximia ſanctitate. Qui non ignorans perfectiſſimum Lutgardis propoſitum, cùm admonuiſſet eam, vt abdicato Prioriſſæ officio, ad Aquirianum Ciſtercienſis Ordinis Monaſterium ſe transfertet, illa à Deo quoque admonita, parens ſupradicti Magiſtri Ioannis admonitioni, Aquiriam ſe contulit, quod eſt Monaſterium in Ducis Brabantiæ regione. Stupenda ſunt quæ idem Auctor narrare pergit, inter cetera hoc ſanè: Imminente, inquit, peſte ſæuiſſima Albigenſium hæreticorum, beatiſſima Virgo Maria apparuit Lutgardi vultu lugubri & obſcurato. Cui compatiens in viſione Lutgardis, cùm quæſiſſet ab ea, vnde tantus eſſet faciei ſqualor, quæ alioqui plena eſſet omnis gratiæ; beatiſſima Virgo reſpondit: Ecce ab hæreticis & pſeudo-Chriſtianis rurſus conſpuitur, rurſus crucifigitur Filius meus. Tu ergo aſſume tibi lamentum, & perpetuis ſeptem annis ieiunato, vt ſopiatur ira Filij mei, quæ generatim vniuerſo imminet orbi. Itaque toto ſeptennio tale illa ſibi indixit ieiunium, vt pane & cereuiſia contenta eſſet. Hæc & plura ibi.

Etiam S. Lutgardis tunc Brabantiam illuſtrat.

Libenter paret admonitioni Ioannis Lyrani viri pij.

Nota illuſtrem ſimul & tremendam viſionem.

HENRICVS VI.

ALIIS III.

FILIVS SVPERIORIS,

XXIX. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis tredecim.

ANNO 1247. vt dictum eſt, Heinrico ſuperiori defuncto, filius eius Henricus Principatum excepit, qui Aleidem (alijs Adelheidem) filiam Hugonis Burgundiæ Ducis vxorem habebat. Anno ſequenti, narrante Diuæo,
1248 mortuo Henrico Lantgrauio Thuringiæ, quem abiecto Frederico II. Principes Regem elegerant, Guilielmus filius Florentij ac Mathildæ Brabantinæ (erat ea filia Henrici Primi) Comes Hollandiæ Rex Romanorum electus eſt; qui mox Aquiſgrani, operâ Henrici Leodienſium Epiſcopi, reſeratis Kalendis Nouembris coronam accepit. Tradunt Brabantiæ Chronographi, Ducem noſtrum, cùm illi Regnum deferretur, hunc conſanguineum ſuum promouiſſe. Addit Brando, inſignia Imperij Duci miſſa, & ab eo ad Comitem remiſſa; Hollandici verò, ſolius æmulationis ergô id factum calumniantur, verito Duce Comitis indolem, malenteque eum Imperij negotia longè à Brabantia ſemotum agitare, quàm vicinum potentiſſimum habere. Aderant coronationi Guilielmi Imperatoris, Petrus Capuæ, Siphridus Moguntiæ, Arnoldus Treuirorum, Cunradus Coloniæ Archiepiſcopi, Henricus Leodij Epiſcopus, Bohemiæ Rex, Ludouicus Palatinus Dux Bauariæ, Henricus Dux noſter, Otto auunculus Comitis, Epiſcopus Traiecti, alijque penè inferioris Germaniæ Principes omnes. Hæc Diuæus. Variant de tempore Auctores: & inprimis miror, quomodo electio Guilielmi in Faſtis Onuphrij aſſcribatur biennio priùs, nempe anno quadrageſimo ſexto. Proferam, quæ apud Scriptores eius temporis de his inueniam. Stadenſis breuiter his verbis annum quadrageſimum ſeptimum conſignat: Henricus Lantgrauius, qui Imperium acceptauerat, eſt defunctus. Quem Papa mortuum intelligens, Petrum Capucium de aureo velo Diaconum Cardinalem miſit in Teutoniam; qui euocatis Archiepiſcopis & Epiſcopis, quos potuit, Concilium prope Coloniam

Guilielmus Hollandiæ Comes eligitur Imp.

Adſiſtit eius coronationi inter ceteros etiam Dux noſter.

Eadem plenius ex Scriptoribus eius temporis deſcribitur.

HENRICVS VI. XXIX. BRAB. PRINCEPS.

loniam celebrauit in Festo Michaëlis; & Feria quinta post Michaëlis Wilhelmus à quibusdam Episcopis & Comitibus in Nussia, in Regem Romanum ad gubernandum Imperium est electus. Ac deinde ad annum quadragesimum octauum: Cruce signati Aquensem ciuitatem longa obsidione obtinentes, Wilhelmum coronauerunt. Sic ille; & adstipulatur Hocsemius Leodiensis, etiam prolixiùs eadem prosecutus. Anno, inquit, Domini 1246. bonæ memoriæ Roberto Leodiensi Episcopo viam vniuersæ carnis ingresso, propter discordiam electorum vacante Leodiensi Sede per annum, Frederico huius nominis Imperatore Secundo iam ante biennium per Papam Innocentium Quartum Imperio destituto, & Lantgrauio Thuringiæ per procurationem & mandatum eiusdem Summi Pontificis in Regem Alamanniæ coronato, & citò pòst ab hac luce subtracto; Frederico Romanam Ecclesiam in manu valida persequente, Papa in adiutorium Ecclesiæ alium Regem eligi disponebat. Vnde prudenter considerans ad propositum posse suum peruenire faciliùs, si circa locum ad eligendos Reges antiqua consuetudine deputatum auxilia compararet; Wilhelmum Hollandiæ Comitem, & Henricum fratrem Ottonis Comitis Geldriæ ex duabus Ducis Brabantini sororibus procreatos, vnum in Regem & alium in Leodiensem Episcopum concepit sublimare. Horum namq; progenies ab antiquo proauorum claro Regali semine propagata, & stipata militari potentia diuiti, electionis Regiæ locum, vrbem Aquensem videlicet, propinquior ambiebat: vnde promotionibus horum per Dominum Petrum Capucium S. Georgij ad velum aureum Presbyterum Cardinalem, quem ad hoc Papa delegauerat, procuratis, Henrici huius per Conradum Coloniensem Archiepiscopum electio confirmatur. Anno ergo Domini 1247. sexto Idus Octobris hic iuuenis moribus & ætate Leodiensem dispensatiuè rexit Ecclesiam, ad Sacerdotium non promotus. Cùm verò Aquenses moniti per Papam vt electionem Regis admitterent, & in hoc sibi per contumaciam rebellarent, eorum propter hoc loco cum incolis interdicto, cùm demum contra ipsos tamquam fautores Frederici, & inimicos fidei Christi, fideles Crucis insigniri charactere, prædicationibus inuitasset; idem Wilhelmus, signo sibi Crucis assumpto cum ceteris, vrbem prædictam cum Legato & viginti fermè millibus ex diuersis prouinciis collectis, sub anno Domini 1248. mense Maio Aquis per sex menses potenter obsedit. At Aquenses animosè sua mœnia defendebant, Fredericum in suum adiutorium expectantes. Tunc vbi flumen vrbem pertransiens effluit, agger immensus erigitur, quo recalcitrante percussum paulatim flumē regurgitare cogitur, loci submersionem incolis minitando: sed cautè ciues, haustoriis citò rotis ad remedium

Papa in adiutoriū Ecclesiæ alium Regem eligi disponit.

Progenies Ducum Brabantiæ ab antiquo Regali semine.

Guilielmus Rex Romanorum obsidet Aquisgranum.

dium præparatis, ad partem aptam eminentia fluminis deriuantes, aduersariorum ingenia deludebant. Sed tandem per sex menses inediâ fatigati, certis pactis Electo portas aperiunt, cùm ampliùs resistere non valerent. Et eodem anno Kalendis Nouembris die Dominico, adhuc Frederico viuente, Electus in Regem Alamaniæ consecratur. Hactenus Leodiensis. Hoc eodem anno 1248. cœpta est expeditio noua in Terram sanctam per S. Ludouicum Franciæ Regem: quæ, quia à multis non satis distinctè narratur, depromam eam breuiter ex eius Vita scripta per Gaufredum, qui erat ei à sacris confessionibus: Anno (inquit ille) 1248. Crux prædicabatur in diœcesis Coloniensis pago, quem vulgò Bedonfrisium vocant; vbi tum Feria sexta ante Pentecosten tres Cruces visebantur in aëre. Visa fuit etiam Crucis forma alio tempore in Enchusen, videlicet Phrisiæ oppido, cùm ibi prædicaretur: in Traiectensi quoque diœcesi in Doccum, in S. Bonifacij Martyris die. Creduntur scilicet bis apparuisse Cruces, ne quis ambigeret de prima apparitione; atque ita factum est, vt Coloniensis prouincia ad trecentas ferè naues appararet. Quin priùs anno Christi 1247. petente Ludouico Christianissimo Rege, magna Dominicæ Crucis portio Constantinopoli Parisios translata est, cùm ecce proximo inde anno Rex Ludouicus sexta Feria à Pentecoste iter transmarinum suscepit. Inerunt autem cum eo Odo Tusculanus Episcopus Apostolicæ Sedis Legatus, & duo fratres Regis, Robertus Comes Atrebatensis, & Carolus Andegauensis Comes, cum vxoribus suis, & multis Franciæ Episcopis & Nobilibus. Et quidem erat etiam Alphonsus Comes Pictauiensis Regis frater Cruce signatus; sed eo anno cum Blancha Regina matre, ob Regni tuitionem, mansit domi. Appulit autem Rex ad Cyprum paulò ante ferias B. Matthiæ; vbi cùm hiemassent, Sabbato post Domini Adscensionem omnes Damiatam contendunt. Capta est autem Damiata, quam alij Heliopolim vocant, anno ab orbe redempto millesimo ducentesimo quadragesimo nono. Ita ibi. Supradictus Leodiensis hoc modo: Tertio 1249
Idus Iunij sexta Feria obsident Damiatam: Dominica verò sequenti, Turcis Damiatæ custodibus, nescitur quo casu, perterritis, relictis omnibus aufugerunt, captaque taliter ciuitate, post paululum Rex Ludouicus suis amissis capitur. Hæc illi. Sed vide pleniùs ad annum sequentem. Ad annum hunc 1249. ista commemorat Stadensis: Wilhelmus coronatus, procedens vlteriùs, Imperij bona, quæ poterat, occupauit. Deinde circa Rhenum aliquamdiu commoratus, cùm expensas Regi congruas non haberet, in Hollandiam est ingressus, & iterùm posteà ad partes Rheni rediit, & terras sibi aliquas subiugauit. Ita ille. Anno 1250. 1250
referente Meiero, defuncto Meledino Sultano, Melexala filius paternum mox

Tandē post sex menses eo potitur.

Cruces variis locis in aëre visuntur.

S. Ludouicus Francorum Rex proficiscitur ad recuperandam Terrā sanctam.

Recuperat Damiatam.

Guilielmus Rex fortitudine potior quàm opibus.

mox adeptus Imperium, omnium Barbarorum tam Saracenorum quàm Turcarum vires in nostros contraxit. Et nostris nihil feliciter ampliùs cessit. vniuersum exercitum pestilens quidam inuaserat morbus, qui per nobilia in primis capita est vagatus. Rege ipso, bonaque Optimatium parte morbo implicita, facilè cessit Barbaris victoria. Ipse Rex cum fratribus Catolo & Alfonso, cum Guilielmo Dampetra iam designato Flandriæ Comite, alijsque permultis, viuus in hostium venit potestatem: ac Nobiles ampliùs ducenti ferro aut morbo absumpti: octo millia pondo auri pro sua suorumque redemptione Rex soluit; Damiatam vrbem, captiuosque Barbaros reddidit, exercitum factis induciis ex Ægypto in Syriam deportauit. Decessit Tarenti Imperator Fredericus Secundus. Ita Meierus. De morte Frederici eiusq; successore hæc Onuphrius: Fredericus II. Imp. Idibus Decembris in Apulia moritur anno ætatis 57. & Panormi sepelitur. Post quem Conradus IV. eius filius ex Iole Ioannis Regis Ierosolymitani filia, se Regem Germaniæ & Siciliæ nominauit. De

Rex Ludouicus cum multis aliis in potestatē Barbarorum venit.

Moritur Fredericus II. Imp.

1251 eo hæc Leodiensis: Anno 1251. Conradus Rex Alemanniæ, filius Frederici II. Imperatoris, quem viuens huic Regno præfecerat, ipso mortuo, vt Regnum Siciliæ patris sui susciperet, per mare venit Apuliam; & capta Neapoli, muris eius destructis, anno sequenti, cùm infirmari cœpisset, miscente venenum proditore, decessit. Hæc ille. Diuæus non exprimens annum, ista coronationi Wilhelmi subiungit: Eodem ferè tempore Leodienses Episcopo suo rebellarunt sacris Ordinibus initiari nolenti, quos ille ope Ducis nostri, Comitumque Gelriæ Lossensis ac Iuliaci ad obsequium redegit. Ferunt pacto tum Duci cessisse Mechliniæ partem dimidiam, & Hugardiæ circumuicinorumque pagorum iurisdictionem. Ita Diuæus; sed præcipua hæc dissensio non ante annum quinquagesimum quintum contigit, vt ibi pleniùs ex Leodiensi narrabimus. Pergit Diuæus: Quarto Principatus anno (est is sine dubio hic quinquagesimus primus) Dux Henricus cum Coloniensibus fœdus percussit, ratum etiam futurum, quamuis Archiepiscopum Duci discordem esse contigerit. Actum hoc mense Decembri, operâ Ottonis Comitis Geldriæ. Porrò

Henricus noster sancit fœdus cum Coloniensibus.

1252 sequenti anno 1252. Guilielmus Imperator ferocissimum cœpit cum Flandris bellum hac de causa. Margareta secunda filia Balduini Comitis Flandriæ ac posteà Imperatoris Constantinopolitani, patre in sacrum bellū profecto, ex non legitimo Burchardi Aueniensis concubitu (cuius ipsa curæ commissa erat) Ioannem, Balduinum ac Guidonem pepererat: dein Guilielmo à Dampetra nobili Burgundo iuncta (vt etiam suprà commemoratum est ad annum quadragesimum sextum) alios complures genuit; quibus illa, spretis Aueniensibus, Flandricum Comitatum addixit. Porrò Aueniensium natu maximus, cùm sororem Guilielmi Impe-

Origo belli grauissimi inter Flandros, & Regem Guilielmum Comitem Hollandiæ.

Imperatoris, vxorem haberet, ſperans eius ope Flandricum Comitatum
obtinere, Hannoniam paulò antè occuparat; (imò matre cedente poſſe-
derat ex pacto, de quo ſuprà anno 1246.) Inde tamen repulſus, hoc
anno, decreto Guilielmi, Namurcum, Aloſtanos, Waſiam, Quatuor
officiorum terram, cetera Imperialis iuris à Flandriæ Comitibus poſſi-
deri ſolita obtinuit; prætexta cauſa Margaretæ his terris priuandæ, quòd
clientelæ ſacramentum debitè non feciſſet. Acta hæc Francofurti 5. Idus
Iulij, præſentibus Henrico Duce noſtro, Cunrado Archiepiſcopo Co-
loniæ, Hugone Spirano Epiſcopo, Henrico Leodienſi, Adamo Brunſui-
cenſi. Reſtitutus tum in Hannoniam ope Imperatoria Auenienſis. Se-
quenti anno 1253. Flandri, cùm Hannoniam Auenienſi iam ſubditam 1253
conſpicerent, in Hollandos bellum transferunt, in Valachriam inſulam
Guidone ac Ioanne à Dampetra Margaretæ filiis cum copioſo exercitu
miſſis. Henricus verò Dux noſter, veritus ne nimia ſanguinis effuſio ex
hac diſcordia fieret, Antuerpiam vtriuſque partis Legatos conuocat.
Vbi dum is pacem ſummis laboribus conciliare ſtudet, Flandri Floren-
tium fratrem Imperatoris, & Lupum Cliuianum aggreſſi, magnam
cladem accepêre, captis Guidone ac Ioanne à Dampetra. Nihil poſt
hanc victoriam de pace cum Imperatore agi potuit, ob id vel maximè
offenſo, quòd induciarum tempore, ſui armis inuaſi forent. Ita Diuæus.
Quin & ipſe Meierus Flander de ſuis Flandris: Acerrimè, inquit, ab
Hollandis in inſidiis locatis excepti, atroci prælio victi ſunt, ac fœda oc-
cidione ad magnum numerum cæſi. Capti Principis filij, Guido Ioan-
neſque cum Comitibus Theobaldo Barrenſi ac Godefredo Ghiſnenſi,
cum aliis ducentis 30. vt Guiſianus tradit, Equeſtris ordinis viris, tota
claſſe cum omni inſtrumento bellico amiſſa. Hæc in Valachria ad
Weſtcapellam quarto Nonas Iulias. Retulêre quidam in litteras, ad 30.
vel hoc ampliùs hominum millia ex noſtris occubuiſſe. Iſta Meierus.
Progreditur Diuæus: Anno proximo 1254. D. Ludouicus Franciæ Rex 1254
(cui ſummum ius erat in Flandros) Carolum fratrem Comitem cum
maximis armatorum copiis contra Auenienſem in Flandrorum ſubſi-
dium miſit: à quo mox omnis Hannonia recepta, præter Angiam, quæ
virtute Valteri eius oppidi Principis, nulla vi reſerari potuit; cæſis etiam
in oppugnatione Ciniaci ac Grandiſprati Comitibus. At Guilielmus
intereà maximas Hollandorum copias colligebat: quibus paratis, per
Brabantiam Hannoniæ propiùs accedens, Aſchæ Brabantiæ loco ca-
ſtra locauit. Indicta tum die, vt in Aſcana planitie ferro contenderetur,
Valeſius Francus, relictâ Angiâ, Valentianas retrogreſſus, repentè diſpa-
ruit. Receptus poſt eius digreſſum Angiâ Imperator, Valentianas etiam
mox recuperauit, Carolo Comite in Franciam abeunte. Sic Diuæus; &
adſti-

Celebrantur à Guilelmo Rege Comitia Francofurti.

Henricus noſter fruſtrà ſtudet Flandros & Hollandos conciliare.

Flandri vincuntur, ad VVeſtcapellam Zelandiæ.

Gallica ſubſidia veniunt Flandris, ſed nullo effectu.

adſtipulatur Meierus. Sed nunc excutiendum eſt, quod ſuperiùs de
Mechlinia & Hugardia Duci noſtro tranſſcriptis Diuæus ſuggeſſit. De
eo hæc Leodienſis Chronologus Hocſemius in Henrico Gelrenſi, ca-
pite 5. pag. 288. poſt multa præludia diſſenſionum inter Epiſcopum
Henricum & ſubditos narrata ad annum 1255. vt patebit: Hinc, inquit,
Electus furore commotus, excommunicationis & interdicti ſententias
contra Leodienſes conſcribi præcipit, & Hoyenſes. Sed cùm non inue-
niretur qui Leodium mandata deferret, tandem per puerum & femi-
1255 nam diriguntur; Prædicatores & Minores, litteris à puero clàm receptis,

Bellũ Leodienſium cõtra ſuum Epiſcopum.

organa ſuſpenderunt. Sed cùm Presbytero ſancti Huberti dare litteras
voluiſſet, deprehenditur, & ablatis ſibi litteris capitur, carceratur, pane &
aqua cibatur. Hîc iterùm Canonici pro parte à ciuitate recedunt, inter-
dictum ne violare cogantur. Deniq; Hoyenſes caſtrum Waremiæ com-
buſſerunt: ſed Canonicis maioris Eccleſiæ ſuper hoc conquerentibus, ca-
ſtrum reparare promittunt. Sed Electus propterea non pacatus, contra
Leodienſes, Hoyenſes, Dionantenſes, Sancti-Trudonenſes, Brabantiæ
Ducis, fratris ſui Geldrenſis, Iuliacenſis, Loſſenſis Comitum, & aliorum

Obligantur Duci noſtro pro ſtipendiis ab Epiſcopo villa de Hugardis, de Bauenchien & Mechlinia.

plurimorum auxilia procurauit; vnde villas de Hugardis, de Bauen-
chien, & Mechliniam Duci pro ſtipendiis obligauit. Canonici verò
maiores in Leodio reſidentes, hoc reputantes illicitum, Ducem admo-
nent, vt villarum occupationem Eccleſiæ derelinquat: quod cùm Dux
facere recuſaret, excommunicatur; Media vita (ritus erat ſummi luctus)
cantatur, terræ imagines proſternuntur. Hoyenſes interim, quia cu-
ſtodes caſtri de Muhal ſpoliabant ipſis alimenta ferentes, caſtrum im-
petunt, reſiſtunt cuſtodes; ex quibus quinque peremptis Hoyenſes receſ-
ſerunt incolumes, & habentes obuios Leodienſes Hasbaniam peragrant,

Dux noſter obſidet Sancti-Trudonenſes.

aduerſariorum domos vndique conflagrando. Denique Leodienſis Ele-
ctus, omnium ſuorum exercitu conglobato, per Ducem Brabantiæ ob-
ſedit Sancti-Trudonenſes: qui territi Electo ſe certis pactionibus reddi-
derunt. Tunc ſororius Electi, Comes Iuliacenſis, verſus Muhal properat
cum Hasbanis: & cùm Hoyenſes caſtrum Waremiæ, vt præmittitur,
combuſſiſſent, ad propria reuertentes, inter Anteyum & Vinamont in
eos pugna commiſſa, Hoyenſibus terga vertentibus, præfatus Comes
hos inſequitur fugientes; ſternuntur, truncantur, necantur, & reliqui ca-
piuntur anno Domini 1255. 4. Idus Auguſti, in die S. Laurentij. Hæc in-

Caditur Rex Guilielmus Comes Hollandiæ.

ter alia Leodienſis. Fine huius anni (ſic loquitur Diuæus) 5. Kalend.
Februarias Guilielmus Imperator, in Occidentales Friſios profectus,
tumultuario incurſu paludi congelatæ inhærens interimitur: cuius com-
perto interitu, Ioannes Auenienſis mœrore contabuit. Sic Diuæus, an-
num more Gallico ad Paſcha exeuntem conſtituens. Ita & Meierus.
Quare

Quare more Romano annum à Kalendis Ianuariis auspicatus Stadensis, eius mortem ad annum sequentem quinquagesimum sextum reiicit. Anno, inquit, 1256. Wilhelmus Romanorum Rex occiditur à Fresonibus Medemleck prope Hollandiam morantibus, in loco incognito ab eisdem sepultus. Sic ille: & hoc anno finit Chronicon suum. pergit Diuæus: Sequenti anno (quinquagesimum sextum intelligit) Henrici Ducis nostri sedulitas effecit, vt Bruxellæ de pace inter Hollandos ac Flandros conueniret, per quam Guido ac Ioannes à Dampetra libertati restituti sunt: insulæ Zelandiæ Flandris mansêre, sed pacta est Florentio fratri Imperatoris occisi Beatrix filia Guidonis, easdem insulas doti allatura, aliáque complura. Ita Diuæus. Meierus pleniùs in hunc modum: Bruxellæ pax conuenit inter Margaretam Comitem ac Florentium fratrem Guilielmi Regis defuncti, eumdem tutorem Florentij filij Guilielmi. Liberati Guido Ioannesque Flandrenses cum ceteris captiuis grandi ære. Nam proditum est hîc Gandauenses per se contulisse ad octo millia nummûm. Pactum vt Florentius tutor, aut eo deficiente, Florentius eius pupillus duceret vxorem Beatricem Guidonis Comitis filiam, cui dos esset Zelandia tota in fide ac clientela Comitum Flandriæ. Quòd si casus ita ferret, vt neuter horum Beatricem duceret, tunc vnus aliquis ex filiis Guidonis duceret Mathildem Guilielmi Regis cæsi filiam, cum Zelandia, quo dictum est modo, tenenda. Confirmata pax apud Peronam mense Septembri per Regem Ludouicum, & Osteruandia Ioanni Auennio post mortem matris per eumdem Regem attributa; duxitque posteà, secundùm formulam huius fœderis, Florentius filius Guilielmi Regis Beatricem in matrimonium, primus Comes appellatus Zelandiæ. Cessit & Carolus Andegauensis, Ludouici Regis interuentu Hannonia, solutis illi belli superioris impendiis, quæ intra quinquennium haud absque magno fremitu atque indignatione Flandria pependit. Hæc Meierus. Meminit huius pacis etiam Leodiensis, cum priùs Brabantica quædam narrasset, digna quæ hîc inserantur. Anno, inquit, Domini 1256. vt Electus Mechliniã, Hugardis, & Bauenchien, quas Duci pro mille trecentisque marchis obligauerat, dum eum contra rebelles suos fouerat, recuperare valeret, vicesimam partem redituum Cleri à Sede Apostolica impetrauit. Quam cùm in Ducatu niteretur exigere, Dux firmauit iuramento, quòd si quis Electo vicesimam soluerit, decimam exiget ab eodem: & sic Brabantiæ Clerus Electo vicesimam soluere contradicit, & ne procedat ad sententias Sedem Apostolicam appellauit. Hoc anno, mediante S. Ludouico Rege Franciæ, Flandrenses & Hollandenses conuertuntur ad pacem. Deinde pace simulata Sancti-Trudonem Electus ingreditur, armata multitudine subsequente; & Scabinis

1256

Pax inter Hollandos & Flãdros Bruxellæ cõciliatur.

Zelandia dos Flãdra nupturæ Hollando.

Florentius primus Comes Zelandiæ.

Clerus Brabanticus prouocat ad Sedem Apostolicam.

binis depositis, illorum loco alios subrogauit, per quos priuantur honore, dirutis eorum domibus, qui sibi magis fuerant aduersati. Hoc metu perterriti ditiores, cum suis mobilibus aufugerunt. Iratus Electus iuramento confirmat, quòd nisi profugi reuertantur, eorum dirui faciet mansiones: porram versus Brabanriam aggere claudit; versus Traiectum turrim trabibus erigit, hanc muniens & fossatis. Dux à romeamento rediens, & præmissa percipiens, exercitum congregauit; Electus econtrà, cognatorum auxilia, se muniens, aduocat: sed citò desiit hæc tempestas. Nam ex pacto restituuntur ablata, abiudicatio firma manet; si tamen & passi sententiam, reuertantur, ipsis in pace remanere licebit, quò minùs per iustitiam infestentur; Electus turrim nouam nihilominùs firmare poterit & munire, ne Trudonenses iterùm valeant rebellare. Et pergit

Nouus motus inter Ducem nostrum & Episcopum, sed qui citò componitur

1257 idem Auctor ad annum sequentem: Anno, inquit, Domini 1257. in die Ascensionis Domini 16. Kalend. Iunij, Richardus Regis Angliæ Henrici frater, Comes Cornubiæ ditissimus, qui per pecuniam electionem sibi parauerat, in Regem Alamaniæ Aquisgrani per Conradum Coloniensem Archiepiscopũ consecratur. Sic ille. Onuphrius de eo non nisi anno sequenti hoc modo: Richardus Cornubiæ Comes Henrici Angliæ Regis frater, à quibusdam Germaniæ Proceribus 8. Idus Ianuarij, ab alijs Alfonsus Rex Castellæ & Legionis pridie Kalend. Aprilis creatur Rex Romanorum. Sed fortasse illud est, quod idem Leodiensis itidem subiungit ad annum illum sequentem quinquagesimum octauum: Richar-

Duo Imperatores seu Reges Romanorum in schismate

1258 dus Rex venit Hoyum cum magna Nobilium comitiua. Sic ille. Gessit Richardus nomen Regis Romanorum annis 6. Alfonsus verò annis 15. mens. 6. teste eodem Onuphrio. Narrauerat Leodiensis ad annũ 1256. hoc modo: Hoc anno Imperatrix Constantinopolitana, Namurci residens, exactione Burgenses nititur aggrauare: propter quod clàm ad Comitem Luchilburgensem per illos nuntij diriguntur, persuadentes, vt maternam hereditatem veniat accepturus: qui nimio repletus gaudio, illuc militiam dirigit; quam Namurcenses circa mediam noctem Natiuitatis Dominicæ intromittunt. Ab his castrum die crastino obsidetur: sed castro benè munito, in biennium obsidio est protracta. Sic ibi. Pergit ergo nunc hoc anno 1258. Hoc anno, videlicet 1258. cùm Ioannes de Auennis Comes Hannoniæ, asserens castrum cum terra Namurcensi ad suũ dominium pertinere, ad soluendum obsidionẽ maximo exercitu pręparato venisset, tandem factâ concordiâ Lutzilburgensis Comitatũ Namurcensem à Comite Hannoniæ releuauit in feudum. Cumq; Dominus Franco de Wesemale Bastardus, Capitaneus castri, illud animosè biẽnio defendisset, deficientibus omnino victualibus, cùm iam loco panis equorũ suorum sanguinem coctum comedissent, in die Vincentij castrũ reddidit obsidenti; qui

Castrum Namurcense biennio toto obsessũ & quare?

Sanè & fame crimes multes.

qui cùm ſcrutatus fuiſſet ſingula loca, Capitaneo teſtatur honorem, in caſtro tantum panis non inueniens vnde puer famelicus lacrymans poſſit quietari. Ita Hocſemius Leodienſis. Hoc eodẽ anno, referente Diuęo, Florentius frater Imperatoris Guilielmi, idemq́ue tutor Florentij Comitis Hollandiæ, Antuerpiæ in decurſione militari occiſus eſt. Delata eſt tum Hollandiæ cura Henrico Duci noſtro, conſobrino dicti Comitis Florentij: ſed non multò pôſt, ob aulicorum ſuorum inſolentiam, Hollandiâ pulſus eſt. Sic Diuæus. Paulò pleniùs eadem Beka vicinus illorum temporum in hunc modum: Occiſo Rege Wilhelmo, Florentius huius nominis Quintus, anni dimidij tener infantulus, xv. Hollandiæ Comes ſucceſſit: quem Florentius Præſes patruus eius in tutelam accipiens, Comitatum ad tres annos in pace rexit: qui demum læſus in tyrocinio defunctus eſt in Antuerpiâ, ſed abinde tranſlatus requieſcit in Valachria. Dux verò Brabantiæ exhinc curam eiuſdem infantis accipiens; Hollandiam ad tempus regere cœpit; qui pro * forefacto ſuorum miniſterialium dedignanter expulſus fuit. Deinde principaliores Hollandiæ conſtanter elegerint in tutorem eiuſdem pueri Comitem Geldriæ, & econtrà principales Zelandiæ conſtituerunt tutricem ipſius Aleidim Comitiſſam Hannoniæ: de qua controuerſia demum in Vooruerzee magnum excreuit prælium, vbi plurimis ab vtraque parte peremptis, magnæ depopulationis excreuit homicidium. Sed Hollandiæ populus victorioſè præualuit, & Comes Geldriæ præfecturam terræ potenter obtinuit. Hæc ille; quæ præuidens, credo, noſter Henricus Princeps modeſtus, non tam pulſus eſt fortaſſe, quàm ſponte deinceps tali prouincia abſtinuit.

Florentius tutor Hollandiæ in haſtiludio perit Antuerpiæ.

* forfait ſcilicet inſolentia.

Variè & cruentè de tutela pueri certatur.

Anno 1259. (dicam breuiter verbis Leodienſis Hiſto- 1259
rici) Conſtantinopolis, quæ dudum per Gallicos capta fuerat & Venetos, per Palæologum Græcorum vi prælij euincitur. Sic ille. Hæc in Græcia, inquit Meierus, accepta clades per Venetorum Genuenſiumq́; inteſtina diſſidia, qui eodem anno de imperio Ptolemaidis, quod vnum noſtris in Syria reſtabat emporium, inuicem digladiantes, Latinis in Græcia nullam tulère opem. Ita Meierus.

Constantinopolis Gallis noſtris diſſidentibus à Græcis eripitur.

Anno 1260. Henricus Dux 1260
noſter viuis exceſſit (loquitur Diuæus) conditus Louanij in Cœnobio Prædicatorum, quod ipſe cum vxore condiderat: filios reliquit Henricum, Ioannem, Gothfredum, & filiam Mariam vxorem Philippi Tertij eius nominis Francorum Regis. Sic ille. Dn. Molanus his verbis de eius morte commemorat ex Petro de Thuno: Henricus, inquit, III. inter Principes ſui temporis ſanguinis nobilitate pręclarus, qui ſuæ nobilitatis lineam moribus atque virtutibus clariorem effecit, ad ſubſidium Terræ ſanctæ Cruce ſignatus, antequã proficiſceretur, morte præuentus, in iuuentute florida & in bona confeſſione Louanij obiit, anno M. CC. LX.

Moritur Dux noſter Cruce ſignatus, antequam ad Terrã ſanctam proficiſceretur.

Loca pia eius tempore erecta. pridie Kalend. Martij. Tempore huius Principis anno 1249. cœptum est strui Beginagium extra muros oppidi Mechliniensis, quod tandem instar oppiduli excrescens, aliquot millia habuit Virginum, donec à Nouatoribus nostris specie vrbis muniendę, ac in Beginagio munitionem erigeret hostis, dirutum fuit. Nunc vtcumque iterùm se colligit, loco insigni in ipso oppido coëmpto. Et in eadem ciuitate anno 1252. Eremitæ D. Augustini Conuentum instruere cœperunt, priuatorum primùm eleëmosynis, sed demum anno 1305. Ægidio Bertholdo iuuante, perfectū est. Posteà, lapso sexennio, nempe biennio ante mortem huius nostri Henrici, Minoritæ quoque Siluæ-ducis locum obtinuerunt, & anno sequenti, nempe 1259. Beginagium Arschotanum initium sumpsit, collato ad hoc ab Henrico duce & Aleide vxore suo horreo.

ALEIDIS

PRO LIBERIS,

XXX. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis septem.

ORTVO Henrico superiore, cùm filij impuberes essent, (verba sunt Diuæi) Alheidis Principatum administrauit vsque ad annum 1266. Erat Henricus maximus filiorum eius vecors ac omnino Principis loco indignissimus. Quare mater, consilio Valteri Bertholdi Machliniæ Principis, in Burgundiæ quoddam Cœnobium eo latenter ablegato, (vide pleniùs paulò pòst) Ioannem Ducatui præficere conabatur virtuosissimi ingenij adolescentem. Id indignè ferentes Arnoldus Baro Wesemaliæ, ciuesque Louanienses soli causam Henrici propugnabant, iniuriâ ei Ducatum auferri figmentes; quem si per se minùs regere posset, tutores gubernatoresque dandos, vt permultis aliarum gentium Principibus factum olim, ac indies fieri compertum erat. Hæc verò tanta tamque constanti in Henricum fide agitabant, vt etiam aduenienti cum matre Ioanni (vt Principatum de more ibi iniret) vrbem præcluderent. Nec hoc contenti, Bertholdum velut totius mali auctorem bello petentes, ex agro Mechliniensi prædas egêre: repulsi inde, cùm maioribus copiis reuerterentur, fusi fugatique pacem à Ioanne Duce & Alheide eius matre petere coacti sunt. Ita Diuæus.

Contentio, quæ filiorū patri succederet, vtri referatur à Diuæo.

ALEIDIS PRO LIBERIS, XXX. BRAB. PRINCEPS.

Causa einsdem dissensionis diligentiùs excussa.

uæus. De iisdem distinctiùs Molanus capite 62. Militiæ sacræ; fortè etiam pleniùs, factum ne id sit iure an iniuria. Henricus, inquit, Tertius (nobis Sextus) heredem reliquit Henticum Quartum, puerum nouem annorum: qui postquam sub tutoribus octo annis Ducem egisset, membris debilis, & sensu deficiens, fratri suo Ioanni Ducatum resignauit, primùm in Cortenberge, & deinde Cameraci coram Richardo Imperatore sæculo abrenuntians, Monachalem habitum Duione in Burgundia assumpsit. Hæc Molanus. Operæpretium videtur addere quod Leodiensis commemorat, cuius miror nusquam Diuæum aut Mola-
1267 num meminisse. Anno (inquit ille) Domini 1267. cùm Ducis auxilio Mechlinia rebellaret Episcopo, idem valido exercitu cingens obsidione

Mechlinia obsessa ab Episcopo Leodiensi. sed citò iterùm deserta.

Mechliniam, defectu victualium circa principium hiemis negotio rediit imperfecto. Et cùm ab obsidione reuerteretur, offensus, turrim, quam Dux apud Wijc in Traiecto fundauetat, funditus diruit, & castrum suum de Monteforti in terra Guelriæ de turris huius lapidibus instaurauit. Et solus & in solidum iurisdictionem exercuit in Traiecto. Sed & castrum Domini de Iacea, Hirgia dictum, expugnando prędauit, Dominum eius ad obedientiam compellendo. Ista Hocsemius. Sed cuius Ducis auxilio Mechlinia rebellauit? num Henrici, cuius partes fouebant Louanienses; an Ioannis, cui fauebat mater & Bertholdus Dominus alterius portionis oppidi Mechliniani? Verisimilius Louanienses pro Henrico pugnantes simul Episcopum contra Mechlinienses concitasse. Nam inuenio matri Aleidi cum hoc Episcopo Henrico Gelrensi probè conuenisse; vt docebit Diploma mox proferendum. Neque mi-

Cur Aleidis ponatur in serie Principum.

retur quis me Aleidem in serie Principum ponere. etenim publicis tabulis tempore viduitatis Ducissa Lotharingiæ & Brabantiæ vocatur, quarum hoc est breuiarium: Aleidis Ducissa Lotharingiæ & Brabantiæ « (verba sunt Diplomatis) vniuersis pręsentes litteras inspecturis faluté in « Domino sempiternam. Nouerit vniuersitas vestra, quòd cùm inter viros « venerabiles Canonicos Antuerpiensis Ecclesiæ ex vna parte, & Wilhel- « mum dictũ Sclauwart Scultetũ Antuerpiensem, Nicolaũ Ammannum, « Arnoldum Cambitorem, Iohannem dictum Aleyn, & eorum consortes « Burgenses Antuerpiẽses ex altera, super diuersis articulis orta esset materia «

Compromittunt Canonici & ciues Antuerpienses in sententiam Ducissæ Aleidis.

quęstionis, prout in Instrumento super hoc confecto pleniùs continetur; « partes prędictæ super dictis cõtrouersiis, articulis & querelis in nos com- « promiserunt, sub pœna centum librarum Louaniensiũ, nobis à parte, quę « contta dictum nostrum seu arbitrium venerit, soluendarum. Nos autem « onere huiusmodi in nos suscepto, visis & diligenter inspectis querelis & « articulis dictorum Canonicorũ ab ipsis nobis traditis, & responsionibus « ipsorum Burgensiũ ad præmissa, in dicto negotio, prout ad præsens pos- «
sumus,

» » ſumus, procedere intendentes, habito cum Reuerendo Patre Domino
» Leodienſi Epiſcopo, Nobili viro Domino Comite Ghelriæ, & aliis No-
» bilibus & Magnatibus ac viris prudentibus conſilio, ac diligenti tracta-
» tu, pace ac concordia, ac vtilitate dictarum partium penſatis, pronuntia-
» mus arbitrando & ordinamus, &c. In cuius rei teſtimonium ſigillum
» noſtrum præſentibus litteris eſt appenſum. Actum & Datum apud Ant-
» uerpiam in Monaſterio beati Michaëlis, præſentibus Epiſcopo & Co-
» mite prædictis, viris Nobilibus Domino Bertholdo de Machlinia, Do-
» mino Ar. de Rothelaer Dapifero, Domino Henrico de Bauttiſent, Do-
» mino Waltero de Windhe Dapifero Brabant, prædictis partibus & plu-
» ribus aliis Clericis & laicis anno Domini M. CC. LX. tertio, Feria quinta
» ante feſtum beati Clementis. Ita Tabulæ illæ. Porrò quàm religioſa, quamque æqui & recti tenax fuerit hæc Princeps, perpetuo documento erit Opuſculum 27. inter Opuſcula magni illius Thomæ Aquinatis, quod huic Duciſſæ inſcripſit, memor erecti recèns ab illa eiuſque marito anno 1256. Louanij ſui Ordinis Prædicatorij Fratribus inſigni Cœnobio: nam ceſſit ijs, vt Lipſius loquitur, ipſam Aulam ſuã, quam in Diliȩ inſula habebat, medio ferè vrbis loco, quam Annales Baſſam curtim, id eſt inferiorem aulam vocant, ad diſcrimen illius ſuperæ quam Burgum dicimus. Titulus Opuſculi eſt De regimine Iudæorum, ſed verius De bono regimine Principis in vniuerſum; cuius hæc præcipua lubet adſcribere: Excellentiæ veſtræ (inquit Diuus ille & Magnus) recepi litteras, ex quibus & piam ſollicitudinem circa regimen ſubditorum veſtrorum, & deuotam dilectionem, quam habetis ad Fratres noſtri Ordinis, plenariè intellexi, Deo gratias agens, qui veſtro cordi tantarum virtutum ſemina inſpirauit. Quod tamen in ijſdem à me requirebatis litteris, vt vobis ſuper quibuſdam articulis reſponderem, vtique mihi difficile fuit, tum propter occupationes meas, quas requirit operatio lectionis; tum quia mihi placeret, vt ſuper his requireretis aliorum conſilium magis in talibus peritorum. Verùm quia indecens reputaui, vt veſtræ ſollicitudini negligens coadiutor inueniar, aut dilectioni ingratus exiſtam, ſuper propoſitis articulis vobis ad præſens reſpondere curaui, abſque præiudicio ſententiæ melioris. Hæc D. Thomas, ac primùm reſpondet ad eam quæſtionem, Si liceat illi aliquo tempore, & quo, exactionem facere in Iudæos? Quam reſponſionem prolixam qui velit in fonte videat; nobis ſatis eſt hinc diſcere, eo tempore Iudæos in Brabantia non paruo numero conſediſſe. Ad quæſtiones alias venio, quarum enodationes perpetuò poſſunt Brabantiæ noſtræ vſui & honori eſſe. Sic ergo deinde idem Angelicus Doctor: Quintò, inquit, quærebatis de Balliuis & Officialibus veſtris, ſi liceat eis officia vendere, vel mutuò ab eis recipere aliquid certum, do-

En & tunc quàm ſplēdeat aula Brabantica.

Cœnobium Prædicatorum Louanij ab hac Aleide eiuſq́ marito extructum.

Reſpondet D. Thomas Aquinas variis quæſtionibus ſibi ab Aleide propoſitis.

Vtrùm liceat Balliuatus & alia huiuſmodi officia vendere.

nec tantum recipiant ex officiis. Ad quod dicendum videtur, quòd quæstio ista duas difficultates habere videtur; quarum prima est de officiorum venditione. Circa quam considerandum videtur, quod Apostolus dicit, quòd multa licent, quæ non expediunt. Cùm autem Baliuis & Officialibus vestris nihil committatis, nisi temporalis officium potestatis, non video quare huiusmodi officia non liceat vobis vendere, dummodò talibus vendatis, de quibus possit præsumi quòd sint vtiles ad talia officia exercenda, & non tanto pretio vendantur officia, quòd recuperari non possit sine grauamine vestrorum subditorum. Sed tamen talis venditio expediens non videtur. Primò quidem, quia contingit frequenter, quòd illi qui essent magis idonei ad huiusmodi officia exercenda, sunt pauperes, vt emere non possint; & si sunt diuites, illi qui meliores sunt, talia officia non ambiunt, nec inhiant ad lucra ex officio acquirenda. Sequitur igitur, quòd vt plurimùm illi officia in terra vestra suscipiant, qui sunt peiores, ambitiosi, & pecuniæ amatores, quos etiam probabile est subditos vestros opprimere, & vestra etiam commoda non sic fideliter procurare. Secunda verò dubitatio circa hunc Articulum esse potest de mutuo. Circa quod dicendum videtur, quòd si hoc pacto mutuum dant, vt officium accipiant, absque dubio pactum est vsurarium, quia pro mutuo accipiunt officij potestatem; vnde in hoc datis eis occasionem peccandi; & ipsi etiam tunc tenentur resignare officio taliter acquisito. Si tamen gratis officia dederitis, & pòst ab eis mutuum acceperitis quod de suo officio possint recipere, hoc absque omni peccato fieri potest. Sextò quærebatis, Si liceat vobis exactiones facere in vestros subditos Christianos? In quo considerare debetis, quòd Principes terrarum sunt à Deo instituti, non quidem vt propria lucra quærant, sed vt communem populi vtilitatem procurent. Contingit tamen aliquando quòd Principes non habent sufficientes reditus ad custodiam terræ, & ad alia quæ imminent rationabiliter Principibus expetenda; & in tali casu iustum est, vt subditi exhibeant, vnde possit communis eorum vtilitas procurari. Et inde est quòd in aliquibus terris ex antiqua consuetudine Domini suis subditis certas collectas imponunt: quæ si non sunt immoderatæ, absque peccato exigi possunt; quia secundùm Apostolum, Nullus militat stipendiis suis. Et similis casus esse videtur, si aliquis casus emergat de nouo, in quo oportet plura expendere pro vtilitate communi, vel pro honesto statu Principis conseruando, ad quæ non sufficiunt reditus proprij vel exactiones consuetæ; puta, si hostes terram inuadant, vel aliquis similis casus emergat. Tunc enim & præter solitas exactiones possunt licitè terrarum Principes à suis subditis aliqua exigere pro vtilitate communi. Si verò velint exigere vltra id quod est institutum,

Respondetur licere aliqua ratione, nequaquam tamen expedire.

An liceat exactiones facere in subditos, & quousque.

1. Cor. 9.

Casus in quibus licet nouas exactiones imponere.

tum, pro ſola libidine habendi, aut propter inordinatas & immoderatas
expenſas, hoc eis omnino non licet. Vnde Ioannes Baptiſta militibus ad
ſe venientibus dixit: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & *Lucæ 3.*
contenti eſtote ſtipendiis veſtris. Hæc ſunt, Illuſtris & Religioſa Domi-
na, &c. Valeat dominatio veſtra per tempora longiora. Atque hoc eſt, ni
fallor, quod Cl. V. Lipſius cap. 16. ſui Louanij adumbrat, de hoc inclyto
Aquinate agens, his verbis: Familiarem fuiſſe Principibus noſtris con-
ſtat; & Aleidem (ſic ille vocat, vt & nos, non Adelheidem) viduam dicti
Henrici ad eum Pariſiis agentem ſcriptitaſſe, & conſilia vitæ dirigendæ
petiiſſe, atque accepiſſe. Tantæ ergo Principi cùm aliquamdiu (vt ſuprà
dicere cœpimus) Louanienſes fuiſſent reluctati, denique ſupplices facti *Tandem*
ſunt. Quo anno illud, non æquè liquet. Satis certum, non priùs quàm vi- *Louanien-*
derent Louanienſes Henricum ſuum Cameraci ſolemni ritu Ducatum *ſes Aleidi*
fratri Ioanni ceſſiſſe, vbi & ſæculo eum renuntiaſſe coram Richardo Im- *magnæ he-*
peratore, iam anteà Molanus commemorauit. Miræus ceſſionem hanc *roinæ recõ-*
adſcribit anno 1267. his verbis velut Diuæi: Henricus Henrici III. Bra- *ciliantur.* 1267
bantiæ Ducis filius natu maximus cùm eſſet ad Imperium ineptus, agen-
te matre Aleide, 9. Kal. Iunias Cameraci ceſſit Ducatum Ioanni fratri ſe- *Cedit Hen-*
cundo genito, præſente Richardo Cornubiæ Comite, qui Imperatoris *ricus fra-*
Romani titulum eo tempore gerebat. Henricus porrò Diuionem in Bur- *tri Duca-*
gundiam ſecedens, monaſticemque profeſſus, in Canonicorum Regula- *tum ipſe*
rium Cœnobio vitam finiit. Sic ille. Dubito tamen an eodem anno in- *Monachũ*
auguratus ſit Ioannes, quamquam id velit numerus in margine Diuæi *induens.*
Operi adſcriptus, magiſque puto inaugurationem illam non ante an- 1268
num ſexageſimum octauum contigiſſe, tum quòd Molanus Imperio
Aleidis octennium tribuat, tum quòd ſuprà Leodienſis pònat obſidio-
nem Mechlinienſem circa principium hiemis anni ſexageſimi ſeptimi.
Quin ipſe quoque Diuæus, poſtquam de Louanienſibus dixit, Fuſi fuga-
tique pacem à Ioanne Duce & Adelheide eius matre petere coacti ſunt;
immediatè ſubiungit: Menſe Maio anni ſequentis, (quid ni ergo ſexa-
geſimi octaui?) in Cortebergenſi Cœnobio habitis Comitiis, Adel-
heidis omnem rebellionem, ſibi, filio, fautoribuſque eius irrogatam Lo-
uanienſibus remiſit, promittentibus Ioannem ſecundum filium eius ſe
in Ducem recepturos. Aderant huic conuentui, Valterus Angiæ Do- *Nomina*
minus, Valterus Bertholdus Machliniæ Dominus, Arnoldus Diſthæ *Procerum*
Dominus, Leonius Caſtellanus Bruxellenſis, Ioannes Bryna Dominus *quibus*
Lyntræ, Henricus ab Aſca Eques; & Legati Bruxellenſium, Tillemon- *præſentibus*
tanorum, Leuienſium, Antuerpienſium, Lyrenſium, Geldonienſium, *Louanien-*
& Gemblacenſium. Facta poſt hæc diuiſio inter Ioannem ac Goth- *ſes Aleidi ſunt recon-ciliati.*
fredum

fredum fratres; Ioanni Ducatus Lotharingiæ ac Brabantiæ permansit; Gothfredo verò dominia Arschotanum, Birbachense, Sicheniense, ac Rodiæ S. Agathæ adsignata: qui quæsito remotiore connubio, filiam Comitis Virsonij in Biturigibus Galliæ vxorem duxit. Sed nunc quoque, quę alibi insigniora tẽpore huius Principis inciderunt, attexamus.

Godefrido fratri Ducis assignatur dominium Arschotanum, & alia.

Anno 1261. Alexandro IV. Papa die 8. Kalend. Iunij, cùm vacasset Sedes menses 3. Vrbanus Quartus Gallus Trecensis ex Patriarcha Ierosolymitano summus Pontifex renuntiatus est 4. Kalend. Septembris, qui præter alia multa præclara, etiam festum Corporis Christi, cuius Officium tum D. Thomas Aquinas composuit, solemnissimo ritu instituit. At

Vrbanus IV institutus Festũ Corporis Christi.

1262 verò anno sequenti (Meiero commemorante) grauis incidit discordia iterùm super Comitatu Namurcensi. Balduinus Græcorum Augustus egestate adactus, hunc Blanchæ Reginę vendiderat. Blancha autem mulier omnibus prędita virtutibus, Augusti miserata infortuniũ, eumdem Comitatum Marthæ Augustæ reddiderat. At Henricus Lucemburgensium Princeps, iuris nescio quid in Namurcũ se habere contendens (vide suprà ad annum 1258.) fretus fauore ciuium, victo interfectoq; Augustæ Prætore ciuitatẽ inuasit. Margareta Flandriæ Comes, quæ, reste orbe terratum, potiore quàm Luceburgensis iure Namurcum asserere poterat, nihil cunctabatur agnatæ Augustæ firma atq; expedita mittere auxilia, Flandrorum Hannoniorumque aucta viribus. Namurcum oppidum, atque in illo Luceburgensem Augusta potenter obsedit. Fertur remissiùs hîc egisse, fautorque Lucemburgensi extitisse Balduinus Auenienśis, qui Hannoniẽsibus pręerat, adeò vt auctor fuerit dandi Luceburgensi 15. dierum inducias; quæ res Campanis, qui cum Augusta venerant, vsque eò displicuit, vt è vestigio se domum teciperent, soluereturque in totum obsidio. Pauco tamen intercedente tempore composiræ res, dextræque intermixtæ, & non modò fœdus, verùm & affinitas iuncta. Guido Comes Margaretæ filius id temporis cælebs Isabellam Luceburgensis filiam duxit vxorem, Comesque seu Marchio (vt vocant) Namurcensium, Augusta assentiente est salutatus. Hæc Meierus. & pergit: An-

Contendũt de Namurco Lutzenburgenses & vidua Balduini Augusti.

1263 no deinde 1263. Vrbanus Quartus, genere Gallus, Carolum diui Ludouici Regis fratrem, Andegauensis Phoceucisque prouinciæ Principem in Italiam accersiuit ad capessendum Regnum Siciliæ, propterea quòd Manfredus Tarenti Princeps, Frederici Augusti ex pellice filius, postquam patrem (vt rumor erat) collisis faucibus suffocasset Conradumque fratrem Siciliæ Regem veneno sustulisset, Regnum Siciliæ inuaderet, societatem cum Saracenis ex Africa adscitis iungeret, Romanæ Ecclesiæ ditiones occuparet, exercitus Pontificios

Sicilia datur Carolo fratri sancti Ludouici Regis, & quo titulo.

cios funderet, vrbes caperet. Ita ille. Leodiensis verò hoc modo:
Vrbanus Papa Quartus exercitus Saracenorum, quem in patrimonium
Romanæ Ecclesiæ Manfredus miserat, suffragio Cruce signatorum potenter abegit; & Regnum Siciliæ, quod per violentiam occupabat Manfredus, Carolo Andegauensi Comiti sancti Ludouici Regis Franciæ fratri contulit, vt eriperet ab eodem. Et anno sequenti 1264. Cometes, qua- 1264
lis numquam, tunc apparuit ab Oriente cum magno fulgore cõsurgens,
vt ad medium hemisphærij comam suam perlucidam protraheret; & *Moritur Vrbanus Papa.*
tunc Vrbanus Papa cœpit protinus infirmari: quo plus tribus mensibus
ægrotante, & tunc defuncto, euanuit & Cometes. Anno verò 1265. præ-
fatus Carolus pro Regno Siciliæ sibi dato, nauigio venit in Apuliam; & 1265
bello campestri Manfredum vita Regnoque priuauit, & obtinuit Siciliæ Principatum. Hoc anno Clemens Quartus in Papam eligitur. Hic natus fuit de oppido S. Ægidij in Prouincia, optimè litteratus in Iure ciuili, & optimus Aduocatus, demum Legum professor vxoratus, & gradatim ascendens, Consiliarius Regis, Archiepiscopus Narbonensis, Cardinalis Sabinensis, denique Papa sanctissimus. Hic habuit vnam filiam *Insigne exemplũ Clementis Papa, de non exaltandis consanguineis.* nomine Cæciliam, quam multi magni Nobiles ab ipso petierunt in vxorem; quos deridens dicebat, Vos non petitis Cæciliam, sed scilicet Papam. Hanc autem noluit maritare, sed mediocriter eidem prouidẽs, quamdiu vixit, voluit viuere honestè in quodam Monasterio Monialium in ciuitate Nemausensi. Nullum de suo sanguine altiùs extulit, sed de eleëmosynis suis mediocriter sustentauit eos qui indigebant. Rectus fuit adeò in omnibus, vt nulli Regi vel Principi deferret, & ideò ab omnibus diligebatur & timebatur, maximè à S. Ludouico quondam Domino suo, qui ad inuicem de sanctitate vitæ crebris exercitationibus cõsolabantur, & in bonis actibus quilibet finiuit vitam miraculis coruscando. Ita Leodiensis: sed intellige Manfredum cæsum in Februario, hoc anno more Gallico exeunte demum ad Pascha. Vnde & Miræus noster ex Ricordano eius temporis Scriptore adscribit anno sequenti, scili-
cet ineunti more Romano Kalendis Ianuarij. Sunt hæc eius verba: An- 1266
no 1266. Carolus Prouinciæ Comes, S. Ludouici Galliæ Regis frater, ab Vrbano IV. primùm, pòst à Clemente IIII. in Italiam euocatus, in die Epiphaniæ iussu Clementis Papæ per duos Cardinales Legatos Romæ Rex Siciliæ & Apuliæ appellatus, Manfredum Frederici II. Imp. filium *Sicilia feudum Ecclesiæ Romanæ sub onere quadraginta millium aureorum annuorum.* pridie Kalend. Martias, prælio ad Beneuentum commisso, interemit, & Regnum vtrumque occupauit. Mandatum est autem vt quadraginta mille aureos nouus Rex penderet quotannis Romanæ Ecclesiæ, atque ab Imperij nomine abstineret. Ricordanum in Florentina historia, huius temporis Scriptorem, consule. Hæc Miræus; ac deinde subiungit ad annum

num sequentem de Aleide nostra quæ suprà retulimus. Sub huius quoque Aleidis Principatu iam exeunte, aut certè Ioannis filij ineunte, nempe anno 1268. Pandocheium illud Siluæducense, hebdomadaria largissima panum distributione celeberrimum, initium habet.

IOANNES I.

FILIVS PRÆCEDENTIVM, XXXI. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis viginti septem.

1268 SEDATO motu ciuili, de quo in precedente Aleide dictum est, Ioannes Dux (verba sunt Diuæi) mense Iunio vrbem ingressus, imperium totius regionis recepit: confirmataque Cortebergensi pace, ac omnibus vrbis Louaniensis priuilegiis pro rato habitis, promisit se annis singulis nouos vrbi Scabinos daturum; Iudæos quoque ac Cauuersinos (ita fœneratores tum vocabant) eodem quo Bruxellę tenerentur, loco habiturum, adhibitis testibus Valtero Bertoldo Machliniæ, Arnoldo Disthæ, Arnoldo Wesemaliæ Dominis, ac Legatis Bruxellensibus. Creatos tum lego nouos Scabinos, Ioannem ab Herent, Arnoldum à Roda, Ægidium ex Limingis, Petrum à Calstris, Ioannem Edelhetum, Valterum Blaneardum, Valterum cognominatum Crikensteen. Pulsi paulò pòst Louanio textorum complures, seditionem agitare conuicti, quorum exsilio nouus Dux subscripsit mense Septembri. Hactenus Diuæus. Memorabile est quod Hocsemius Leodiensis, proximus horum temporum; anno 1268. adscribit: Conradinus, inquit, ex Conrado Rege nepos Frederici cum exercitu maximo Teutonicorum, Lombardorum pariter & Tuscorum, Romam veniens, velut Imperator magno desiderio à quibusdam recipitur. Et assumpto secum Senatore Vrbis Henrico fratre Regis Castellæ, auitum Sicilię Regnum recuperare desiderans, venit in Apuliam, & cum Carolo duro campestri bello dimicans, cum Nobilibus multis capitur, eiusq; caput sententia cuiusdam Iudicis amputatur. quod factum contra ius bellicum Principibus videbatur; propter quod Guido Comes Flandriæ, qui tunc aderat, obuius fortè Iudici huic gradus ascendenti, à se percussum capite clauâ deiecit, inquiens:

Ioannes Dux rata habet Louaniensium priuilegia.

Pelluntur Louanio plures textores.

Infeliciter pugnat Conradinus nepos Frederici II. Imp. contra Carolum Siciliæ Regem constitutũ.

IOANNES I. XXXI. BRAB. PRINCEPS.

inquiens: In tam nobile caput sententiam non proferes amodò tam crudelē. Hæc ille; nominans tamen perperàm Guidonem pro filio eius Roberto. Meierus hoc modo: Cœnradinus totam Siciliam, exceptis Syracusis, Messana, & Panormo, in deditionem acceperat; sed tandem ad lacum Fuscinum memorabili prælio ab Carolo victus ipse, Duxque Austriæ (quod crudele visu) securi percussi sunt. Annum 1269. intactum transi-
1270 lio. Anno 1270. Dux Ioannes iterùm Louaniensium iura, pacemque Cortebergensem confirmauit mense Maio. Hæc tantùm ad annum illum Diuæus. Adscribuntur huic anno apud Leodiensem ista: Cùm sanctus Ludouicus Rex Franciæ, laboribus & captiuitate pristina non perterritus, pro recuperatione Terræ sanctæ cum multis Nobilibus & Prælatis denuò transfretasset, vnus de duobus filiis Regis, quos adduxerat, Ioannes, pestilentia, quæ circa mare vigebat, occubuit; quæ pòst Legatum Papæ, ac ipsum Regē Franciæ cum Nobilibus multis absumpsit, cùm iam & Carthaginem prope Tunitium manu valida occupassent, tunc frater eius Carolus Rex Siciliæ, pro quo Ludouicus miserat, superuenit: qui cùm Saracenos inciperet impugnare, Saraceni perterriti pepigerunt, & solutis expensis Rex Tunitij Regis Siciliæ tributarius est effectus. Ita Hocsemius Leodiensis. Paulò pleniùs, vt apparet, Miræus ex variis. Afflictis Syriæ rebus opem laturus S. Ludouicus Galliæ Rex cum tribus filiis Ioanne, Philippo, & Petro, itemque genero Theobaldo Vasconum & Nauarrorum Rege, Kalendis Martij soluit Massilia; primumque in Sardiniam, deinde in Africam cursu directo, Tunetum ibi aliquot menses obsessum est, ac demum expugnatum. Dumque fratrem Carolum Siciliæ Regem cum magnis copiis aduentantem Ludouicus expectat, pestis in castris exorta, primò Ioannem Ludouici filium, deinde Romani Pontificis Legatum, postremò Regem ipsum 8. Kalend. Septembris profluuio sustulit. Cum ignominia nostris ex Africa discendendum fuisset, nisi Carolus Siciliæ Rex superuentu suo eos confirmasset. Cum barbaris itaque ea lege conuentum, vt quadraginta aureorum millia ipsi Carolo & posteris quotannis pende-
1271 rent, quanto tributo Siculus Romanæ Ecclesiæ erat obnoxius. Anno 1271. referente Diuæo, cùm incolæ oppidi Hosdeniensis in ipso limite Brabantiæ ac Hollandiæ siti Boscum-Ducis infestarent, Dux eò profectus oppidum cepit. Et eodem anno obiit Arnoldus Dominus Disthæ, conditus in oppido suo, in Franciscanorum Cœnobio, quod ipse condiderat: successit ei Arnoldus filius, quem ex Elisabetha filia Ducis Brabantiæ sustulerat. Sic ille; attamen huius expeditionis Hosdeniensis nullam apud Hollandos vel Flandros Scriptores adhuc inueni memoriam. An-
1272 ni sequentis mense Augusto, Ioannes Dux permisit Louaniensibus Scabinis

S. Ludouicus Rex iterùm proficiscitur ad recuperandam Terram sanctam.

Tuneto expugnato, sanctus Rex cum pluribus aliis peste moritur.

Dux noster domat Husdenses Boscoducensibus infestos.

binis

binis ac Senatoribus, (ſic loquitur Diuæus) vt ſuo arbitrio vectigalia *Idem ampla concedit priuilegia Louanienſibus.*
noua indicere, vetera augere, diminueréve liceret quoties commodum
foret Reipublicæ, adhibitis teſtibus Adelheide matre, Valtero Bertoldo
Machliniæ Domino, Ægidio fratre eius, ac Henrico Domino Boutreſ-
hemi. Et ſequenti anno Ioannes Dux vxorem accepit Margaretam fi- 1273
liam Guidonis Comitis Flandriæ; ex qua genuit Ioannem ſucceſſorem *Ducis vxorem filiam Comitis Flandriæ.*
ſuum, Gothfredum qui infans periit, Margaretam vxorem Henrici VII.
Imperatoris, & Mariam Amadeo Comiti Sabaudiæ nuptam. Hæc ille.
Addit Leodienſis: Anno Domini 1273. Richardus Rex moritur, & Ro-
dulphus Dux Auſtriæ in Regem Alamaniæ coronatur. Sic ille, qui ſcri-
pſit circa annum Domini 1335. Anno 1274. Maria ſoror Ducis noſtri in 1274
Franciam ducta, Philippo eius nominis III. Regi nupſit, ac feſto Ioan-
nis Baptiſtæ in Regio ſacello coronata eſt manu Petri Archiepiſcopi
Rhemorum; indignato ob id Archiepiſcopo Senonum, quòd in ſua diœ-
ceſi Rhemenſis id præſumpſiſſet. Prodière ex eo matrimonio Ludouicus
Dux Eburonum & Margareta vxor Eduardi Anglorum Regis. Eodem
anno Henricus Leodij Epiſcopus ob ſimoniam in Concilio Lugdunenſi *Deponitur Epiſcopus Leodienſis ſimoniacus in Concilio Lugdunenſi.*
depoſitus, Ioannem Anginũ Epiſcopum Tornacenſem ſucceſſorem ac-
cepit. Iſta Diuæus. De Epiſcopo ſuo pleniùs hoc modo Hocſemius: Gre-
gorius Decimus Pontificatus ſui anno 2. Lugduni Vniuerſale pro paſſa-
gio Terræ ſanctæ Concilium congregauit: ad quod dum fuiſſet Epiſco-
pus Henricus perſonaliter euocatus, & Leodienſes, Hoyenſes, Dionan-
tenſes, ac Sancti-Trudonenſes hoc perpenderent, deſtinant ad Conci-
lium, qui de inſolentiis ipſum & deflorationibus virginum accuſarent.
Cùm Papa vellet procedere contra ipſum, petiit an vellet cedere, vel ſen-
tentiam expectare? Qui ſperans obtinere gratiam, annulum reſignauit;
ſed inanem hunc Papa permiſit abire. Hic poſt depoſitionem ſuam
duodecim vixit annis. Huic Papa ante priuationem ſuam pulchram de-
ſtinauit epiſtolam; vbi hæc inter cetera: Accepimus namque non ſine *Admonitoria grauiſſima Papæ ad dictum Epiſcopum.*
multa mentis amaritudine, quòd tu Epiſcopali grauitate prorſus abie-
cta, ſimoniæ, incontinentiæ, aliiſque variis & diuerſis criminibus irre-
titus, voluptatibus & deſideriis carnis te totaliter deputas, ita quòd tam
ante promotionem tuam quàm etiam poſt, quamplures filios & filias
procreaſti, etiam in operibus mortis gloriam ponens. (& numerat Ponti-
fex multa & valdè diſtincta, tamquam optimè informatus.) Ac tandem
concludit: Ha Deus! cur tu ſic es famæ prodigus & ſalutis oblitus? Exi-
guo debetur miſericordia, ſed potentes potenter tormenta patientur, &
graue iudicium imminet his qui præſunt. Nam ſi manus hominis eua-
ſeris, ipſius tamen Dei pro tantis exceſſibus manus effugere non valebis.
Hæc ibi inter alia. Anno ſequenti 1275. narrat idem Leodienſis, caſtrum 1275

de Falais à Duce nostro esse releuatũ, & anno sequenti Meeffiam similiter spoliatã: quæ miror à Diuæo prætermissa. Cùm, inquit, progenies castri de Belloforti fidelis Episcopo & Episcopatui fauorabilis extitisset, quia Bailliuus Condrosij Ialain villã Domini Ioannis de Gones, fratris Domini de Belloforti & Domini Rigaldi de Falais, vna vacca prædauerat, proinde discordia grauis exoritur, Episcopatui pernociua. Nam tribus prędictis fratribus Episcopatum infestantibus, Hoyenses mansiunculam dicti Ioannis in palude iuxta Tytantiam destruxerunt, castrum de Gones incendio deuastantes, castrumque de Belloforti obsidione frustrà cinxerunt. Tunc Episcopus castrum de Falais fecit per Bailliuũ Hasbaniæ obsideri; Dominus verò castri se sentiens imparẽ, castrum suum in feudum à Duce Brabantiæ releuauit. Vbi cùm Dux magnum exercitum, vt obsidionẽ solueret, congregasset, exercitus Episcopi relicta sede discessit. Tunc pariter & reliqui duo fratres castra sua receperunt in beneficium à Comite Namurcensi, terram B. Lamberti martyris relinquentes. Vnde cùm Comes Namurcensis hortatu fratrum istorum terram Episcopatus tentaret inuadere, Hoyenses, adiuncto sibi pariter agmine militari, terram Comitis igne ferroque vastarunt. Quare Comes perturbatus, Flandriæ Comitis & Ducis Brabantiæ subsidium postulans, exercitu multorum nobilium collecto, se parat in exitium terræ nostræ. Denique Comes Lutzilburgensis, qui venerat in auxilium Flandriæ Comitis, villam de Cennaco pro libito spoliauit funditus & euertit 14. Kalend. Maij, anno Domini 1276. Et in crastino 13. Kal. Maij, Dominica qua cantatur Misericordia, Dux Brabantiæ prædata Meeffia, residuum igne consumpsit. Hæc ille. Hoc eodem anno 1276. (referente Diuæo) cùm Ludouicus, maximus natu filiorum Regis Franciæ, quem ex filia Regis Arragonum sustulerat, interiisset, Petrus quidam Breschius aulicorum potentissimus, veneni suspectus, in Mariam Reginam Ducis nostri sororem, nouercam defuncti, crimen retorsit; palàm asserens, vt sui regnarent, statuisse eam omnes prioris tori liberos Regios tollere. Inquisitum in eam acerbiùs, quàm Reginæ maiestatem deceret, factione Breschij plus æquo præualente. Porrò cùm custodes etiam adhiberentur, missis ad fratrem Ducem secretissimis litteris eum in Franciam euocauit. Profectum lego Bruxella Lutetiam vno die, solo famulo & cane comitibus, eosque quoad vixit, summè dilexisse. Addunt Chronographi, Ducem simulato Franciscani habitu ad sororem inrromissum, cùm eam criminis exortem verissima confessione cognouisset, mox Franciscani habitu exuto, innocentiam eius armis probare voluisse, prouocato in certamen singulare eo qui contrarium asserere vellet. Ceterùm nullo se committere auso, Breschius cùm fugam adornaret, deinde retractus vinculis adstringitur;

Ex parua scintilla maximum oritur incendium.

Dominus de Falais castrum suum à Duce nostro in feudum releuat.

1276 *Spoliat Dux noster Meeffiam, & residuũ igne consumit.*

Sororem suam Reginam Franciæ, falsò accusatam homicidij, liberat.

tur, mox, fatis vrgentibus, cùm & Regni secreta Hispanis prodidisse certissimis indiciis conuinceretur, quæstioni subditus, dolum omnem retexit: vnde Parlamenti iudicio condemnatus, communi sontium patibulo suffixus est, tanto Procerum gaudio, vt ipse Dux Burgundiæ & Robertus Comes Atrebatium cum Ioanne Duce nostro ad locum vsque supplicij perrexerint, vt hominem scelestum ac omnibus æquè exosum sublimem viderent. Anno sequenti 1277. Guilielmus Comes Iuliaci 1277
cum tribus filiis & 464. Nobilibus, & non exiguo armatorum numero, Aquasgrani (cuius vrbis Aduocatiam veteri iure suam repetebat) sub vesperum intrauit: quo comperto ciues, arreptis tumultuariè armis, in forum compulsum cum omnibus suis summa crudelitate trucidarunt. Sunt qui id factione Ducis nostri factum adserunt, quorum Brando addit; cùm in vltionem cæsi Comitis, Comes Limburgi copias oppido admouisset, Brabantinum, pulso eo, ab Aquensibus receptum, & oppidi Aduocatum creatū. Sed Ioannes Trithemius Abbas in Chronico Hirtzaugiensi potiùs Ducem Comitis mortem vltum esse scribere videtur, his verbis: Wilhelmo, inquit, Comite Iuliacensi mortuo, Siphridus Archiepiscopus Coloniensis dudum eius inimicus, Aquensibus confœderatus, terram illius destitutam Principe, armata manu ingreditur, omnia ferro & igne demolitur, oppida capit, obtinet munitiones, totumque in suam potestatem redigit Comitatum. Contra quem Dux Brabantiæ auxilio consanguineorum & amicorum Comitis occisi, exercitum duxit; sed parum profecit. Tandem Martino Papa Quarto vices suas interponente, concordia facta est, & Archiepiscopus omnia quæ abstulerat dominia, oppida, castra & villas restituit. Hæc apud Diuæum. Leodiensis hoc modo breuiter: Anno 1277. 16. Kalendas Aprilis, Comes Iuliacensis cum duobus filiis, militibus pluribus & armigeris Marte doctissimis, inconsultè Aquensium subeunt mœnia cum populo bellaturi; quibus pariter interemptis, Aquensium gladios pauci euaserunt. Sed Waleramus de Falcomonte, paternis cautus periculis, qui simili casu à Coloniensibus fuerat interfectus, cùm ceteris introitum dissuadere non posset, ipsos dimisit, macellum cum eis intrare recusans. Ita ille. Anno 1278. Rudolfus 1278
Imp. in Marchfeldensi Austriæ agro vincit & cædit Odoacrum Regem Bohemiæ, Austriamque sibi subiicit. Odoacro occiso successit in Regno filius eius Wenceslaus II. Huic Rudolfus Imp. filiam suam Gutham siue Iuttam tradidit vxorem; sororem verò Wenceslai Regis iunxit Rudolfo filio suo iuniori, quem & Austriæ Ducem constituit. Is Pragæ obijt, ibidem in cathedrali Basilica sepultus, relicto filio Ioanne, qui apud auunculum suum Wenceslaum Bohemiæ Regem mansit: Albertus autem Rudolfi Imp. filius senior fratri in Ducatu Austriæ successit, & ex coniu-

Comes Iuliacensis trucidatur crudelissimè ab Aquisgranensibus.

Dux noster mortem Comitis vlcisci parat.

Rudolfus Austriacus Imp. vincit Regem Bohemiæ, hinc paulatim aucta opes.

ge Mathilde Ducis Carinthiæ Comitiſque Titolenſis ſorore multos vtriuſque ſexus liberos ſuſtulit. Sic Siffridus. Lubet adſcribere inſigne huius Rudolfi pietatis modeſtiæque Chriſtianæ exemplum verbis Lipſij; qui poſt alia quædam eiuſce generis commemorata ita infit: Téne ego hîc Rudolfe Auſtriace prætercam? te, qui fluctuans per diſſidia Imperium ſtabiliiſti? Quo merito? inquiretè in Deum, & diuina conſulta nefas; nec facio: ſed non eſt inquiſitio quæ in aperto ſunt memorare. Tu in modica adhuc fortuna, nec niſi Comes Habeſpurgenſis, pietatis multiplex ſtudium prætuliſti: & illi ſequentem magnitudinem tuam vaticinia & diuinæ voces adſcripſerunt. Vnum videamus. Venatum fortè, vt nobilitas illa & noſtra ſolet, cum paucis in equo exiuerat. Pluuius dies erat, & viæ fractæ & ſordentes: ecce occurrit Sacerdos venerabilem & myſticam Hoſtiam, extremum ſolatium ægro laturus; & occurrit pedes. Is adſpectus pium pectus perculit. nec ſine indignatiuncula aliqua equo deſilit: &, Me vehi, te qui Seruatorem meum portas pedibus incedere? indecorum vel impium ſit; conſcende, & equum hunc cape. Iuſſio, non preces erant: paret ille, & iſte capite reuelato humilis ſequitur, ad ipſas ædes ægri deducit, ab iiſdem eodem habitu reducit. Iam domi & apud ſe Sacerdos erat, qui officio attonitus, benè abeunti dixit, & ſimul Imperium ipſi poſteriſque prædixit. Et res illa certa, & rata iſta fuit, ac fidem etiam nunc ab euentis habet. Hactenus Lipſius.

Eiuſdem Imp exemplum memorabile pietatis ex Lipſio.

1279 Anno 1279. vndecimo die Septembris (narrante Meiero) apud Dammum Proceres Flandrici Guidonem filium Margaretæ maximum natu conſalutauerunt Comitem Flandriæ, eique iuramentum fidelitatis præſtiterunt, volente ac iubente Margareta, propterea quòd iam ætate ipſa grauis, diutiùs Principatus adminiſtrationem gerere nequiret. Ac dehinc principio Februarij, dum Gandaui eſſet Margareta, ingraueſcente indies valetudine, humanæ naturæ debitum perſoluit 10. die eiuſdem menſis, ætatis ſuæ anno circiter 76. ſepulta Felinis. Guido dehinc, vt dixi, Flandriam, Ioannes

Margareta filium Guidonem Comitem Flandriæ ſalutari iubet, & non multò pòſt moritur.

1280 Aueniensis filius Ioannis adiit Hannoniam. Anno ſequenti 1280. Rodulfus Cæſar per ſententiam imperialem declarat Aluſtanos, Waſiam, IV. Officia, inſulaſque Zelandicas ad fiſcum rediiſſe, eò quòd de ijs Guido non præſtitiſſet in tempore iuramentum; attribuitque Cæſar eas omnes Ioanni Aueniensi, Comiti Hannoniæ, quamuis de iiſdem terris Guidonomine matris anno 1262. in vrbe Gandauo iuraſſet in verba Cæſaris Richardi. At Guido ſentiens ſe grauatum iniuria, Romanum appellauit Pontificem; defunctoque poſt annos aliquot Rodolpho, Cæſari Alberto ſe apud Aquas-Grani iureiurando deuinxit, reuocata ſententia Ru-

Guidoni deſciſcunt cum Imperio, ſed quod poſteà ſublatum eſt.

1281 dolphi. Hæc Meierus. Anno proximo, qui eſt Chriſti 1281. Siculi, Gallorum præſidiariorum inſolentiam, luxum, faſtumque pertæſi, conſpira-

ſpiratione facta, vno tempore, ac pænè horâ, cùm ære Campano ad Veſpertinas preces in Feſto Paſchæ ſignum daretur, Gallos omnes per vniuerſam inſulam trucidant, nullo ætatis, ſexus vel ordinis diſcrimine habito. Hinc Veſperæ Siculę, in prouerbium abiere. Alij ad annum ſequentem referunt (ea credo ratione quam ad reconciliandam Chronologiam iam ſæpè produximus.) Hac verò cæde patrata, Siculi ad Petrum Aragonię Regem (cui Conſtantia, Manfredi à Carolo vita & Regno ſpoliati filia, nupſerat) deficiunt. Is nuntius Romam ad Carolum Siciliæ Regem delatus, vehementer eius animum turbauit, moxque Carolum filium in Galliam ad nepotem ſuum Philippum Regem miſit, ſubſidium ab eo poſtulatum. At Carolus neque ſuis neque alienis viribus Siciliam recuperare vmquam potuit. Iſta ex Auctario Miræi.

In Sicilia omnes Galli ab incolis ex condicto vno hora trucidantur.

Translata hinc Sicilia ad Petrum Aragonia Regem.

Anno vno 1282. referente Diuæo, Ioannes Dux edixit Louanij, vti Sca- 1282
bini æquè ac ceteri tributa penderent: operarij ſtatis diei horis, pulſu campanæ ad operas vocarentur: promiſit etiam Louanienſibus, ſe compulſurum exteros quoſque ad ea, quæ, Scabinis teſtibus, ciui promiſerint facere aut dare, facienda dandáve; renouaturum quoque Scabinos annis ſingulis profeſto Natalis D. Ioannis Baptiſtæ. Acta hæc menſe Septembri. Eodem anno Henricus frater Comitis Geldriæ, captum ac grauiter afflictum prope Tilemontem, Ioannem Angianum ſucceſſorem ſuum in Epiſcopatu Leodienſi reliquit pænè exanimem: qui mox reſumptis animis, Hugardiam properans, ibi defecit; ſuccedente Ioanne filio Guidonis Flandriæ Comitis: à quo obſeſſum ope Ducis noſtri Falcoburgum, expugnari non potuit. Ita Diuæus. Leodienſis Hocſemius refert paulò aliter in hunc modum de morte Ioannis Epiſcopi: (numerus anni obitus vitiatus eſt, ſed videtur ab eo adſcribi anno præcedēti.) Cùm Henricus de Monteforti dudum Leodienſium Epiſcopus ab Epiſcopo Ioanne ſummam repeteret ſatis magnam, quam expendiſſe ſe dudum, cùm fuiſſet Epiſcopus, conuerſamque in vtilitatem Eccleſiæ aſſerebat, & hanc ſoluere Epiſcopus denegaret, tandem die ſtatuto apud Hugardis villam Epiſcopi ad tractandum de concordia conuenerunt; Epiſcopus verò parcens expenſis, cum paucis illuc venit inermis. Vbi cùm in domo quadam, dicta Brule, aqua circumcincta, in parochia natiuitatis meæ Hugardis crederet eſſe ſecurus, per ſatellites Henrici noctu capitur, & in caballo cum ſtricta ſella poſitus abducitur feſtinanter. Qui cùm pinguis eſſet, anguſtia ſellæ, & ſucceſſoris inconſueta ventilatione deficiens, ante portam Monaſterij de Helencinis equo depoſitus, aliis recedentibus, remanſit ibidem, & in diluculo ſpiritum exhalauit anno Pontificatus ſui 7. ab Incarnatione Domini.... in Feſto B. Bartholomæi. Hęc ille. De obſeſſione tamen illa Falcoburgenſi nihil; interim Meietus eius quoque

Edixit Ioannes Dux vti Louanij Scabini æquè ac ceteri tributa pendant.

Miserè perit Ioannes Angianus Episcopus Leodiensis.

meminit his verbis: Poſt Angianum, inquit, hoc anno 1282. fit Epiſco-

Eius ſucceſſor fruſtrà cum Ioanne noſtro obſidet Valkenburgum.

pus Leodienſis Ioannes filius Guidonis, ex priore matrimonio, priùs
Epiſcopus Mediomatricum, ſingulari vir modeſtia, Iuriſque ſcientia cla-
rus, qui ſtatim à ſuſcepta dignitate, cum Ioanne Duce Brabantiæ ſororio
ſuo Valkenburgenſem obſedit arcem, ſed expugnare nequiuit. Ita Meie-
1283 rus; & ſubdit: Anno verò 1283. Martinus IV. grauiſſimis cenſuris damna-
uit Petrum Arragonenſem, eò quòd Siciliam & Apuliam inuaderet,
quæ prouinciæ Carolo Andegauenſi per ſummos Sacerdotes fuerant aſ-
ſignatæ, annoque ſequente Carolus ſucceſſore Carolo filio moritur. Sic
ille. ſed pleniùs Leodienſis: His temporibus, ait, Crux contra Petrum

Crux prædicatur contra Petrum Arragonum velut inuaſorem patrimonij Eccleſiæ.

Regem Arragoniæ prædicatur, quam Philippus Rex Franciæ, Cor leo-
nis dictus, contra voluntatem filiorum ſuorum Philippi Formoſi &
Caroli, tunc aſſumpſit, quia Petrus erat auunculus eorumdem. Rex
verò profectus in Arragoniam cum infinitis Nobilibus & armigeris,
de diuerſis mundi partibus congregatis, penuria victualium reuerti-
tur nihil agens, pluribus in via defunctis. Hæc Leodienſis. Diuæus
noſter de eadem expeditione Arragonica etiam multò copioſiùs ad
annum ſequentem; ſimulque de aliis Brabantiæ noſtræ propriis, An-
1284 no 1284. (inquit) ex morte Comitis Limburgenſis Henrici, grauiſſi-

Origo diutini belli Limburgenſis.

mum inter inferioris Germaniæ Principes bellum exoritur. Fuerat Hen-
rico filia vnica Ermengardis, Reinaldo iuncta Geldriæ Comiti; quæ,
non relictis liberis, diu ante patrem deceſſerat. Eius tamen morte non
obſtante, Reinaldus defuncto ſocero, quamquam iniuriâ, proximum
ſe Limburgenſi Ducatui heredem prætendebat. Propior illo Adolphus
Montenſis Comes, ne cum potentiore contenderet, ius ſuum Duci no-
ſtro Ioanni vendidit. Pulchra tum occaſio Duci viſa, Principatum et-
iam vltra Moſam proferendi: quare collecto fortiſſimo armatorum in

Dux noſter collecto exercitu Moſam trãſit.

Brabantia numero, Moſam tranſiit. Hîc verò omnes pænè eius tractus
Principes, partim Gelro concitante, partim veterato odio hoſtes repe-
rit; Siphridum videlicet Coloniæ Archiepiſcopum, Henricum Luce-
burgi, Cliuiæ, Spanhemij Comites, aliosque complures; Valeranum
etiam Falcoburgi Dominum exulceratum, quòd Dux ante biennium
Leodienſi Epiſcopo Falcoburgum obſidenti auxilia miſiſſet: iiſdem par-
tibus Limburgenſes ciues acceſſerant. Tantæ hoſtium multitudini ſum-
ma virtute ſe Dux noſter obiiciens, Limala arce priùs demolita, Aquen-
ſibus ſibi deuotis forte præſidium ac commeatum intulit: Valeranum

Auocatus à Rege Francorum inducias ſancit.

quoque Falcoburgi Dominum à Traiecto pulſum ſtrauit; quibus per-
actis, cùm ad vlteriora tenderet, Philippi Regis Francorum Legatione
auerſus eſt. Hic enim, proclamatæ tùm in Arragones expeditioni ſocium
ſummopere cupiens Ducem, Nigellæ Dominum miſerat, vt confectis
indu-

induciis, eum in Franciam perduceret. Cui Dux ægrè acquiescens, tandem inducias cum hoste pactus, domum abscessit, Arragonicæ expeditioni se suosque apparaturus. Porrò huius belli causa fuerat, quòd Petro Arragonum Rege instigante, Siculi à Carolo Rege suo auersi, vna die omnes Francos in Sicilia repertos crudeliter interemissent, recepto post hoc tota Insula Arragone :quod factum adeò Pontifici Romano displicuerat, vt etiam Regnum Arragonum Petro oblatum, Carolo Philippi Regis fratri Comiti Valesiæ iam deberi decerneret. Hæc in Arragones
mouendi Francis causa fuit. Anno sequenti 1285.expeditio inita : trans- 1285
scensis Pirenæis, Gerunda trimestri obsessa,cùm Petrus Rex tumultuaria *Interficitur*
suorum manu obsessores impetens interfectus esset, tandem cessit. Ea *Petrus Rex Arragonū.*
capta, cùm Regem morbus inuaderet,Franci domum reuertuntur mense Octobri; quorum Rex Philippus, cùm Perpinianum aduenisset, ingruente vi morbi, eodem mense obiit. Ioannes verò Dux,ac Gothfredus Comes Virsonij frater eius,qui huic etiam bello interfuerat, fine anni in Brabantiam redierunt. Ita finiit bellum Arragonicum. Reuerso Duce,
cùm induciæ expirassent, Geldri initio sequentis anni,ea quæ Brabantiæ 1286
Duces trans Mosam possident,inuasere: quo intellecto, mouit in hostes *Lacessente*
Dux, capraque Bommela cum adiacenti regione, eos Tylam quoque *Geldro, Dux*
metu relinquere coëgit; quam, exstinctis ignibus (quos illi in recessu suo *noster Bommelam &*
iniecerant) reparatam forti præsidio muniuit: capta etiam tum Hosdena *Tylam capit.*
oppidulum,& arx quæ Mal-repas nominabatur. Tum aliò conuerso impetu, Limburgum controuersi Comitatus caput,& Mullem arcem Gelricæ ditionis captam Dux incendit. Florentius etiam Hollandiæ Comes
Duci Ioanni confœderatus,Nouum fossatum Gelro ademit. Anno pro- 1287
ximo, qui fuit 1287. cùm Siphridus Archiepiscopus Coloniensis Comitatum Montensem depopularetur,Dux noster eò profectus, fœderatum, *Conspirant*
repulso Archiepiscopo, eo metu liberauit. Inita tum Falcoburgi conspi- *plures contra Ducem*
ratio de repellendo è Transmosanis Duce: in quam nomina dedere Si- *Ioannem.*
phridus Archiepiscopus, Reinaldus Gelriæ, Henricus Luceburgi cum Balduino & Valerano fratribus,Adolphus Nassauiæ, Henricus Westreburgi,Henricus Spanhemi, Murtij quoque Comites: Ioannes Dominus Limpurgi,& Valeranus Falcoburgi Dominus.Ceteri verò Transmosani Principes, Adolphus Montensis,Henricus de Windec,Valeranus & Gerardus fratres Iuliaci,Euerardus Marchiæ, & cis Mosam Arnoldus Lossensis,Comites,cum Episcopo Leodiensi,Duci nostro Ioanni cõiurauere.
Porrò sequentis anni 1288. principio, cùm Principum interuentu decre- 1288
tum esset, vt Traiectum conueniretur, & controuersia, vtriusque partis *Frustrà*
Principũ arbitrio,inter Ducem & Gelrũ finiretur; Gelrus pactis stare, & *tentatur*
eò venire noluit:sed paucis suæ partis Falcoburgum conuocatis,ius suum *pax.*

in Comitatu Limburgensi controuerso Comiti Lucemburgi vendidit. Erat tum Traiecti cum exercitu Dux noster: qui comperto hostis molimine, supra modum excanduit, indictaque suis profectione, summa celeritate Falcoburgum properauit; hinc opidò dilapsum Coloniensem ad Rhenum vsque persecutus, equos suos in Rheno potari iussit: tum quoque exustis Bonnæ (quò Episcopus confugerat) suburbiis, vineta Archiepiscopi, & venatica septa, dimissis quò vellent feris, destruxit. Hæc agenti Colonienses ciues præter anni 1251. fœdus, nouo etiam fœdere iuncti sunt. Valeranus item Iuliaci, ac Adolphus Montium, Comites accessêre, auxilia fortissima in Gelrum polliciti, si Woringam arcem exscinderet, prædonum munitissimum receptaculum. Quorum ille postulatis acquiescens, hebdomadas aliquot arci assedit, maximo exercitu Brabantinorum septus, ac nouis in dies eò confluentibus copiis. Ceterùm Archiepiscopus, cùm arcem obsideri intellexisset, missis ad suæ partis Principes nuntiis, auxilia vndique in Ducem ciebat. Conuenêre mox ad eum Gelrus, Luceburgensis, Nassauius, Falcoburgensis, ceterique confœderati, singuli delectissimos suorum adducentes. Nec minor erat Duci nostro, cogendis auxiliaribus diligentia; cui frater Gothfredus Comes Virsonij, & S. Pauli Comes è Francia, Arnoldus Lossensis, Euerhardus Marchiæ Comites, Valeranus Iuliacensis ac Adolphus Monrensis (quibus suasoribus Woringam obsidebat) maximas copias confecêre. Quibus instructus, contempto hostium numero, Woringam mouentibus occurrit: mox iis conspectis, cùm suos oratione breui animasset, impetum fieri iussit: quem hostes summa virtute excepêre: nec ab hominum memoria in eo tractu atrociùs bellatum ferunt. Omnes enim pęnè Inferioris Germaniæ vires in eam pugnam congestæ erant. Durauit vsque ad extimum diei conflictus; tandem Brabantini sese mutuò ad fortissimè agendū cohortati, tanta vi hostibus illati sunt, vt compluribus eorum interemptis, reliquis verò in fugam coniectis, victoriam, quamquam non omnino incruentam, pepererint. Cæsi ex hostibus Henricus Lucceburgensis cum Balduino, Valerano ac Ioanne fratribus, & 400. Equestris ordinis viri: capti Coloniensis, Gelrus, Nassauius, Falcoburgensis. A Brabantinis verò cecidit Valterus Bertholdus Mechliniæ Princeps, vir fortissimus, & Arnoldus à Zellem Eques. Pugnatum est 5. Idus Iunij festo Bonifacij. Post hanc victoriam Dux, capta euersaque Woringa, domum reuertit, magnam Brabanticæ virtutis opinionem in Trans-Mosanis relinquens. Porrò Gelrus, antequam eius manum euaderet, datis sacramentis, Limburgensi Comitatu cedere coactus fuit. Ita Diuæus. Commemorat eadem paucis, sed elegantissimè, lucemque simul affundens, Molanus cap. 63. Militiæ sacræ, his

Vastat Ioannes omnia vsque Bonnam.

Obsidet Woringā castrum, receptaculum prædonum.

Strenuè occurrit hosti obsidionem soluere paranti.

Vincit fortiter, etsi non sine clade.

Cogitur Geldrus cedere Comitatu Limburgensi.

his verbis: Ioannes Primus, inquit, benignè annuens precibus Comitis Montensis, Walrami Comitis Iuliacensis, & ciuium Coloniensium, obsedit Woringiam, pessimum diaboli nidum: è quo negotiatoribus & peregrinis à prædonibus, qui illic morabantur, multo tempore plurima illata fuerant damna. Archiepiscopus Coloniensis, sub quo locus erat constitutus, anno 1288. die 5. Iunij, cum horrendo exercitu, qui contra Paganismum videbatur sufficere posse, aderat: attulerant etiam compedes, manicas, & funes, quibus Brabantinos captiuos vincirent. Dux verò, tametsi decuplo plures essent hostes, obuiàm tamen eis in aciem processit, cùm acerrimè vtrimque pugnatum fuit. Vbi & Dux ipse, quasi vnus de Machabæis supra modum strenuè sese fortiterque gessit, ac post diuturniorem conflictum victor euasit, captis Archiepiscopo Siuerto, Comite Geldriæ, Domino de Valkenborch, Comite Mursensi, Comite de Nassau, qui postmodum Imperator fuit, multisque aliis Nobilibus & militibus. Ex parte Ducis pauci corruerunt, quorum præcipui fuêre, Waltherus Berthouts Dominus Mechliniæ, & Arnoldus de Zeelhem, homo probus, moribusque compositus. *Capti superiori prælio Episcopus Coloniensis, Comes Geldriæ, Mursensis, Nassouius, alij.* Hæc ille. Sic & Leodiensis eius temporis Scriptor: Comes Geldriæ ac Archiepiscopus, cum multis Nobilibus ac aliis, catenis & vinculis, quas in perniciem Ducis parauerant, constringuntur. Et exprimit, à tertia hora vsque nonam vespertinam fuisse pugnatum, cùm hostes tertia parte numero essent potiores, cæsosque ex parte Gelri duo millia & quingentos, *Cæsi Gelri duo millia quingenti.* præter captos & confossos vulneribus. Anno 1289. narrante Meiero, in 1289 Syria Tripolis insignis ciuitas à Saracenis expugnata est & direpta, pulsis occisisque Christianis. Et addit: Miserrima erant tempora. Per intestina nostrorum odia, ex ambitione maximè profecta, pessum vbique ibant omnia. Secundò verò anno post victoriam Woringanam (nempe 1290.) Dux noster Ioannes eas sanctiones edidit (verba sunt Di- 1290 uæi) quas *Land-***Kueren* vernaculè appellant: quibus pœnæ in eos sta- * *Keuren* tutæ sunt, qui alios maledictis lacessierint, percusserint, pulsarint, aut mutilos reddiderint; qui arma interdicta portarint, qui furtum fecerint, qui incendium fecerint, matronam virginemque violarint, pacem à Iudice indictam infregerint, terminum in agris mutarint, &c. In iisdem quoque multa ciuilium rerum iura statuta sunt, quæ in Commentariis Legum Brabanticarum requirenda sunt. Sed inter omnia dignum recensere duximus, pœnam eorum qui virginem matronámve violarint, *Lex Ioannis: Stupratori lignea serra ceruix præciditur.* quorum ceruicem lignea serra præcidi voluit Dux; vt & pacis infractorem quadrifariàm diuidi. Acta hæc in celeberrimo Ordinũ Conuentu, cui intererant Ioannes filius Ducis, Gothfredus frater Ducis, Gothfredus Comes Vianæ consanguineus Ducis, Ioannes Dominus de Cuyck,

Domi-

Dominus Disthæ, Domini Rotſelariæ, Walchemi, Weſemaliæ, ab
1291 Aſca, Bautreshemi, & alij. Hactenus Diuæus. Intereà anno ſequenti Meleſates Ægyptiorum Regis filius, ingentibus adductis copiis, cepit Ptolemaidem clariſſimam vrbem, quam vnam in Syriâ reliquam noſtri habebant, cùm de eius Principatu atque poſſeſſione miſerè inter ſe Duces noſtri dudum digladiarentur, occiſiſque multis Christianorum millibus, euerſam reliquit. Sic Meierus. Siffridus hoc modo; additque etiam alia: Tyro, inquit, Sidone, Tripoli & Berytho à Sultano Ægypti Rege captis atque euerſis, demum Ptolemais ſiue Acon, vrbs Syriæ maritima, ab eodem capitur, funditusque exſcinditur. Sicque Chriſtiani vniuerſi, Terra ſancta, ducentis ferè annis poſſeſſa, expulſi ſunt. Multi ex ijs in Cyprum inſulam ſe receperunt. Et eodem anno Rodulfus I. Imperator moritur 15. Iulij, cùm vixiſſet annos 73. menſes 5. & regnaſſet annos 18. Spiræ honorifico tumulo conditus. Iſta Siffri-

Chriſtiani vniuerſa tandè Terra ſancta depelluntur.

1292 dus. Pergit Diuæus: Anno 1292. Henricus Comes Luceburgi, Henrici pugna Woringana cæſi filius, ducit filiam Ioannis Ducis noſtri Margaretam. Et eodem anno Brabantini in præcedentium bellorum impenſas, Duci ſuo, omnium bonorum viceſimam ſumma liberalitate contulerunt: quorum ille beneuolentiæ id gratiæ retulit, vt ſe ſucceſſoréſve numquam in futurum huiuſcemodi tributum exacturos iuraret; adhibitis qui teſtium vice ſignarent chartam, Adolpho Imperatore, Ioanne Ducis filio Henrico Luceburgi Comite Ducis genero, Roberto Burgundiæ Duce, Roberto Atrebatium, Guidone Flandriæ, Ioanne Bleſenſi, Ioanne Hannoniæ, Roberto Niuerni, Florentio Hollandiæ, Reinaldo Gelriæ, Ottone Cliuiæ, Guidone S. Pauli, Arnoldo Loſſenſi, Valerano Iuliaci Comitibus, Valerano Falcoburgi Domino, Archiepiſcopo Rhemorum, Epiſcopis Leodienſi, Tornacenſi, Cameracenſi, Traiectenſi; quorum nomina inſerimus, vt conſtet, à quibus iam tum aula Brabantica frequentari cœpta ſit. Nec miretur quis Adolphum Imperatorem inſcribi: nam Siffridus & alij (etiam Onuphrius) teſtantur eum hoc anno 8. Idus Ianuarij Francofurti Regem Romanorum renuntiatum. Et eodem hoc anno pridie Nonas Aprilis moriente Nicolao Quarto, Sedes Pontificia deinde vacauit annos duos, menſes tres. Annum 1293. tranſeo intactum. At

Brabanti viceſimam omnium ſuorum bonorum liberaliter ſuo Duci concedunt, ſed ea tantùm vice.

Adolphus renuntiatus Rex Romanorum.

1294 verò anno milleſimo ducenteſimo nonageſimo quarto poſt diuturnam Sedis Apoſtolicæ vacationem die 5. Iulij Petrus de Muriona ex Eremita Papa electus eſt, dictus Cæleſtinus V. qui ſingulari, & numquam antè aut pòſt vſitato exemplo poſt quinque deinde menſes Papatui renuntiauit, miraculis anteà & poſteà clarus; vt in Vita eius à nobis contracta, inter Vitas Sanctorum latiùs narrauimus. Et eodem anno (verba ſunt Hocſemij Leodienſis, eius ſæculi Scriptoris) cùm Henricus Comes Barrenſis, Eduar-

Cæleſtinus Quintus ſponte Pontificatum abdicat.

Eduardi Regis Angliæ filiam desponsasset, cuius Regis aliam filiam Ioannes Brabantiæ Ducis Primi Ioannis filius habebat vxorem, & apud Barrum prope Lotharingiam (à quo Barrenses Comites traxerunt sui titulum Principatus) nuptiis huiusmodi fuisset solemnissima festiuitas proclamata, præfatus Dux Ioannes Primus insidens equo maximo, ludis intentus Herculeis, sponsa spectante, cum ceteris, arrepta lancea, dextrarium calcaribus perurgendo, obuiat militi, qui tunc de pari dimicat cum eodem; quibus dextrariorum cursibus collisis ad inuicem, lacerti Ducis musculo hasta militis perfosso, Dux equo depositus, 5. Nonas Maij in die Inuentionis S. Crucis, anno 1294. cum tristitia multorum diem clausit extremum. Hæc Auctor illius temporis, ne quis miretur nos hîc à Diuæi calculo recedere. Diuęus triennio tardiùs his verbis eius mortem commemorat: Eodem anno Eduardus Rex Anglorum Mariam filiam suam Henrico Comiti coniunxit; ad quas nuptias Ioannes Dux noster profectus, ludis militaribus vulnus accepit; eoque malè curato, ad quintum Idus Iunij hac vita decessit. Cuius corpus Bruxellam à suis relatum ad Franciscanos conditum est. Alij asserunt Barri id accidisse, vbi Comes Henricus hastiludia celebrabat; concurrisse ibi Ducem cum Petro à Beffro-monte, ab eoque casu interemptum. Ita Diuęus. Miræus noster ferè eodem modo; sed ad annum hunc, similiter vt nos; additque, tumulum eius nostra ætate à Caluinianis violatum. Leodiensis Scriptor hoc ei adscribit velut Epitaphium: Hic animosus, & in armis promptissimus, extra patriam suam magnificus videbatur: & quia munera donabat extraneis affluenter, & sumptus maximos faciebat, credebatur virtutis medium attigisse; sed exactio quam in subditos exercebat, metas largitatis docuit transuolasse. Sic ille. Huius Principis ætate anno 1274. Beginagium Siluæducense separatum est ab Ecclesia de Ortduno (sic tum vocabatur primaria Buscoducensium parochia) & anno 1277. in eodem oppido Nosocomium maius sumpsit initium, subseruientibus ægrotis vtriusque sexus Religiosis Ordinis sancti Augustini. Sed anno 1376. Augustiniani viri submoti sunt, si rectè supputat Gramaius.

Ioannes in hastiludio vulneratus paulò pòst moritur.

Sepelitur Bruxellæ.

Testimonium Scriptoris Leodiensis de ipso.

Nosocomium Siluæducense cōstruitur.

IOANNES II.

FILIVS SVPERIORIS, XXXII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis octodecim.

MORTVO Ioanne Duce superiore, filiorum eius natu maximus Ioannes (loquitur Diuęus) Principatum suæ gentis excepit, gener Eduardi Anglorum Regis, ducta Margareta filia; quam matronam prudentissimam summè nostrates dilexisse, ac Brabantiam operibus aliquot decorasse ferunt: inter quæ, arcis Furanæ deambu-

1295 latorium memorant. Hic mox anno 1295. (secundùm eundem Diuæum, sed pręposterè inter res gestas patris eius) Wassebergam arcem Transmosanam imperata detrectantem euertit. Cœpit tum bellum atrocissimum inter Francos Flandrosque. Guido Comes auus maternus Ducis nostri, pace simulata, à Philippo Francorum Rege, cognomento Pulchro, euocatus Lutetiam, in custodiam missus est, quasi Anglorum fœdus affectasset & amicitiam, filia sua Regis filio desponsata. Ita Diuæus. Pleniùs de origine huius belli Meierus ad annum præcedentem: Guido, inquit, Princeps filiam suam Philippam posteriore ortam vxore Edouardo Walliæ Principi, Regis Anglorum Eduardi filio ac heredi despondit. Siquidem cùm magnam haberet liberorum cohortem, nihil habuit prius, atque splendidè omnes elocare. Ceterùm Anglus multa ab Philippo Gallorum Rege repetens, bellum illi cœpit facere; itaque vt suam vndique firmaret factionem, mirum in modum Procerum Gallorum ambiuit amicitias. Ac deinde ad annum istum 1295. Philippo Regi valdè suspectæ erant & inuisæ Flandrorum opes: quapropter ægerrimo tulit animo, quòd, se inconsulto, filiam suam Guido Comes, Angli Regis filio despondisset. Hæc ille, aliaque eadem deinde, quę iam retulimus ex Diuæo. Sed & ista Meierus ad annum sequentem subiungit, quæ Di-

Euertit Ioannes hic Wasseberg am arcem Transmosanam.

Causa creenti belli inter Flandros & Francos.

1296 uæus pręteriit: Anno, inquit, 1296. vbi in Anglia cognita est Guidonis captiuitas, missus statim Aymundus Eduardi frater cum exercitu in Vassates. Missi alia parte à Franco contra hos Carolus Valesius & Robertus Atrebas. Inito prælio victi fugatique Angli. Burdigala primùm, inde tota recepta Vasconia. Angli omnes expulsi: simul per Galterum Creciacum

Pro captiuo Comite Flandriæ, Rex Angliæ in Franciam irrumpit.

IOANNES II. XXXII. BRAB. PRINCEPS.

ciacum pulsus Henricus Comes Ambarorum Eduardi gener, (idem vt videtur qui suprà Barensis) qui in Campaniam magnos fecerat incursus. Ita victor vtrobique Gallus. Inter hæc pacificante Romano Pontifice, ac fideiubente Amedeo Comite Sabaudię, Guido Comes custodia liberatur, his legibus, vt filiam suam Eduardo regio iuueni desponsam Philippo Regi obsidem traderet, nec fœdus vllum cum Anglis Regni hostibus pangeret, pacem anno 25. pro Ferdinando Principe factam inconcussam seruaret. Abducta igitur per regios Legatos Philippa virgo ex Flandris Lutetiam Parisiorum; Guido vxorque domum reuertunt: nec cunctantur filiam instanter repetere; intercessorem sibi conciliant Bonifacium Papam. At surdas omnibus Rex prębet aures. vnde Guido tanta ira doloreque commotus est, vt cum Eduardo Anglorum Rege aureos illi montes pollicente, fœdus ferire non dubitauerit. Hæc Meierus: quæ à Diuęo prætermissa, necessariò ad lucem historiæ putaui inserenda. Diuæus tantùm his verbis rem tantam perstringit: Sequenti anno, inquit, (nempe hoc eodem 1296.) Comes Guido, tradita filia obside, à Francis dimissus in Flandriam redit; vbi cùm sæpiùs filiam incassùm repetiisset, coacto Gerardi-monte multorum Principum Concilio, fœdus cōtra Francos percussit cum Adolpho Imperatore, Eduardo Rege Anglorum, Ioanne filio Ducis nostri, Henrico Comite Bari: ac Floreffiæ & Gemblaci Abbatibus in Franciam Fecialibus missis, Regi bellum indixit. Hæc ille, quasi Ioannis nostri pater adhuc viueret. Sed rectiùs Meierus hoc modo: Fit conuentus ad oppidum Gerardimontem. Adulphus Cæsar Anglicana allectus pecunia, simul Eduardus Rex Angliæ, Guido Comes Flandriæ, Ioannes Dux Brabantiæ gener Eduardi, idem Guidonis ex filia nepos, Henricus Comes Barensium Eduardi gener, Albertus Dux Austrię, fœdus inter se feriunt aduersus Philippum Gallorum Regem, & Ioannem Comitem Hannoniæ Galli tutantem partes. Sic Meierus, & plura subiicit, quibus ipse Meierus, etsi Flander, satis inconsultò tamen Guidonem tantum bellum suscepisse declarat. Inferenda & ista ex Hocsemio Leodiensi; quæ vel inprimis miror à Diuæo omissa: Anno, inquit, 1296. cùm Dux Brabantiæ in præiudicium Ecclesiæ, oppidi Traiectensis dominium occupasset, & propter hoc inter Episcopum & Ducem fuisset exorta discordia; & demum per ipsos fuisset in arbitros compromissum, arbitri talem sententiam protulerunt, quòd locus antiquæ villæ iurisdictionis esset Episcopi, hoc excepto, quòd omnes incolæ loci censum capitalem B. Petro Louaniensi cum sua familia soluentes, & cetera vltra villam veterem ampliata ad Ducis dominium pertinerent, & sic Ecclesia per hoc arbitrium enormiter fuit læsa. nam homines loci censum soluunt quasi communiter

Pax coit, liberato Comite, sed data filia obside.

Guido Comes fœdus init cum Imperatore, Rege Anglorum, & aliis.

Trāsactio de Traiecto ad Mosam; vbi per villam veterē intellige Wyck. nūpe fāctus Seruatius sepultus traditur in medeo aggeris publici.

muniter sancto Petro. Hæc Leodiensis. Pergit Diuæus: Anno 1297. 1297
Philippus Rex mora in Flandriam expeditione, omnes pænè regionis ciuitates, quamquam fortissimis præsidiis à Guidone Comite munitas, partim vi, partim deditione expugnauit. Et anno proximo 1298. Alber- 1298
tus Austriæ Dux Adolphum Imperatorem in agro Wormatiensi interemit prœlio cruentissimo, 9. Iulij: vbi Ioannem Ducem nostrum Austrio affuisse quidam tradunt, nescio quàm verè. Ita ille quidem: sed sanè non video quid incommodi habeat sequens in eam rem Meieri narratio. Anno, inquit, 1297. Philippo Rege magnam partem Flandriæ occupante, Adolphus Augustus apud Coloniam Agrippinam restitit; quò ad eum, de consilio Ioannis Hannonij, misit Pulcher Rex Iacobum Castellionensem cum grandi pondere auri, vt sic eum à Flandria auerteret: simul Albertum Ducem Austriæ haud minore ære conduxit, qui bellum illi faceret, atque in Germania ipsum distineret. Intereà pactæ in Flandria induciæ ferè ad biennium. Quare anno proximo 1298. Albertus Dux Austriæ Rodulphi superioris Augusti filius, Imperij æmulus, coniurationem fecit Germanorum Procerum in Adulphum, ideò quòd corruptus Gallici Regis auro fidem Flandro & sociis fefellisset. Habuit Austricus suarum partium Brabantinum, Luceburgensem, Geldrensem, Albomontanum, cum multis aliis: adunatis ad 14. pugnatorum millibus Aquas-Grani obsedit. Adulphus ex Frisiis potissimùm & Hungaris Bauarisque cogit copias ad 18. millia armatorum. Gallus Anglusque Austricum iuuabant pecuniario subsidio: hic indignatus, quòd fidem Adolphus soluisset; ille vt ambos à Guidone auerteret, simul spe ductus, vt si Adolpho grauius quid accidisset, ad Imperij solium Carolus Valesius, vt Bonifacius Papa cupere videbatur, proueheretur. Sexto Nonas Iulij prælium non procul ab Alzheim in agro Wormatiensi consertum. Adulphus victus est, & occisus. Ludouicus Bauarus cum aliis multis captus. Electus deinde in Augustum Austricus, non absque graui inuidia Regis Gallici, quòd Carolo fratri videret Austricum prælatum; fuitque hæc origo inimicitiarum inter Bonifacium Papam & Regem Pulchrum. Hæc Meierus; ac deinde ad annum 1299. In fine an- 1299
ni, postquam ad Epiphaniam Domini induciæ terminatæ sunt, Carolus Valesius cum grandi exercitu rediit in Flandriam. Guido Comes exacta vir ætate bello gerendo minimè idoneus, filio Roberto prouinciam bellicam tradidit. Ipse Ruplemundæ valida munitione se continuit, ab Anglis & Germanis desertus, parumque (vt rebus fieri assolet aduersis) à suis honoratus. Ista Meierus. Progreditur Diuæus: Anno 1300. natus 1300
Duci nostro Ioanni filius nomen patris accepit. Et eodem anno Philippus Rex Guidonem Flandriæ Comitem ad voluntariam deditionem coactum

Induciæ in Flandria ad biennium.

Dux noster auxiliarius Alberti Austriaci contra Adolphum Nassouium

Cruento prælio vincitur, & cadit Adolphus.

coactum in Franciam abduxit, Iacobum fratrem Comitis S. Pauli summum Flandriæ præfectũ relinquens. Mechliniam quoque eodem anno

Emit Dux noster Mechliniam ab Episcopo Leodiensi.

Dux noster emit ab Hugone Leodiensi Episcopo, cùm Leodiensium iugum non ferrent. Receptus Mechliniæ Dux summo cum honore, Stapulam (est id ius commercij, quo merces aliquò illatæ transferri non possunt, nisi priùs statutis loco & tempore, ciuibus aut mercatoribus eius loci venum expositæ fuerint) auenæ, salis, & piscium, quibus ex veteri Antuerpia fruebatur priuilegio, Mechliniæ concessit, consilio Ioannis Bertoldi alterius partis Principis. Quod indignè factum fremebant Antuerpienses; inter alia id asserentes, quòd Ducem nostrum, beneficiario iure ab Imperatore Antuerpiam possidentem, iura ciuitatis suo arbitrio non liceret mutare. Atque hinc anno 1301. Hugo Episcopus Leodiensis, vrgente quorumdam inuidia submotus, Bisontio Archiepiscopus datus est, subrogato Adolpho à Waldech. Et mense Iulio Guilielmus frater Ioannis Bertoldi Mechliniæ Principis, Episcopus Vltraiecti à suis

Altercatio inter Mechlinienses & Antuerpienses de iure Stapulæ.

1301

1302 prælio interemptus est. Sequenti anno 1302. plebs Flandrica Francorum iugum excussit; initio à Brugensibus sumpto, quos Iacobi præfecti insolentia eò adegerat. Quo repulso, interemptisque Francorum primis, Brugensium exemplo, Gandenses cæterique Regios quoque eiiciunt. Confestim duces se multitudini præbuêre Guido Namurci Comes, Guidonis Comitis capti filius, Guilielmus item à Iuliaco, Ioannes Dominus de Cuyck Brabantinus, & ex eadem gente Brabantica Gosuinus à Gossenhouia, Eques clarissimus. His in Franciam relatis, Robertus Comes Atrebatium decretæ in rebelles expeditioni ductor eligitur; quem comitabantur Rudolphus à Nella Comestabuli, Guido Comes S. Pauli, Robertus Comes Bononiæ, Gothfredus item nostri Ducis patruus, Comes Virsonis cum Ioanne filio: quibus id animi fuisse Iacobus Meierus ex fama commemorat, vt nepotem Brabantia eiicerent, si res in Flandria prosperè cessisset; ac in eum finem Teneramundæ præsidia immissa. Mense Iulio, cùm Franci ad Cortracum castra locassent, Flandri cum omnibus copiis eò mouent. Ceterùm commissis exercitibus, Francica nobilitas superbâ temeritate ac nullo ordine in prælium ruens, omnibus suis exitio fuit. Deferbescente etenim primo furore, cùm à Flandris summa virtute exciperentur, fœdam fugam iniêre; insecuti mox Flandri, promiscua omnium cæde facta, victoriam obtinuêre. Cæsa Francorum capita Robertus Comes, Gothfredus Ducis nostri patruus cum Ioanne filio, ac Equitum Brabantinorum nobilissimi qui eum secuti fuerant, Arnoldus Wesemaliæ, Arnoldus Walehemi, Henricus Bautreshemi, Domini; Laurentius filius Domini Walhemij, Baldardus à Paruisio, Arnoldus ab Echouia cum Ioanne filio, Geldul-

Flandri iugum Francicum excutere incipiunt.

Franci ad Cortracum castra locant.

Caduntur turpiter Franci.

phus

phus à Winga, Arnoldus ab Hofftadio cum tribus nepotibus, Dominus Cranedunci, & Louanienfes Equites Henricus à Wilra & Guilielmus à Radinga. Tradunt Flandrenfium Annales, periiffe Francos ampliùs quindecim millia. Acta hæc 11. Augufti. Conceffère mox in Flandrorum poteftatem Infulæ, Duacum, Cafletum, ac poftrema omnium Teneramunda. Hic Gothfredus Comes Virfonis duas reliquit filias, vnam Harecuriæ Comiti, alteram Loffenfi nuptas, qui foceri opes Brabanticas inter fefe diuifère, ille Arfchotanum Baronatum cum Birbacenfi, Loffenfis verò Sichenas cum Rodia fanctæ Agathæ accipientes. *Nota de Baronatu Arfchotano.*

Eodem anno Adolphus Epifcopus Leodienfis, compofita Foffenfium feditione, ac Mirua arce expugnata, Leodium reuerfus, non fine veneni fufpicione interiit. Philippus verò Rex, poft fuorum cladem iterùm in Flandriam defcendens, obiicientibus fefe cum fortiffimo delectu Namurcenfi, ceterifque ductoribus plebis, retroceffit. Fine eius anni Guilielmus à Iuliaco, Ioannes Dominus de Cuyck, Henricus Dominus de Loches Limburgenfis, Flandros ad Arcas obfidendas ducentes, ab Odomarenfi præfidio afflicti funt. Et ecce, dum hæc fierent, ex Mechlinienfium rebellione in Brabantia nouum bellum exoritur. Hi etenim, cæfo quodam è Ducis familia, cùm ad interfectores puniendos Dux eò contenderet, recepta in fefe paucorum fontium caufa, oppidum claufere. Ob quam iniuriam cōmotus Dux, primo vere oppidum maximis Brabantinorum viribus, & affumpto Ioanne Bertoldo, circumfedit. (nempe eodem illo anno, non ante Pafcha, more Gallico tunc recepto, exeunte.) *Bellum Mechlinienfe, eiufq; caufa.*

Cœpta initio Martij obfidio, cùm ad finem eius menfis duraffet; Prædicatores quidam ac Francifcani in caftra egreffi, reuerentiâ proximorum feftorum Pafchalium inducias impetrauere, vt intereà de pacis conditionibus ageretur. Ea pacis fpes effecit vt excubiis minùs inuigilarent noftri. Quod confpicati Mechlinienfes, ad omnes occafiones intenti, in Antuerpienfium ac Lyranorum caftra ferociùs eruperunt: quorum plurimis trucidatis, fumma tamen virtute in oppidum repulfi funt, etiamfi Dux, Dilia fluuio dirimente, fuis adeffe non poffet. Inter cæfos eminebant Gerardus Vorfelariæ Dominus, & Gothfredus à Lyra, Equites fortiffimi. *Erumpunt ftrenuè Mechlinienfes in caftra Antuerpienfiū & Lyranorum.*

In hac obfidione inter Louanienfes ac Antuerpienfes de Lyranis controuertebatur; quos fub Louanienfium fignis militare folitos, Valterus Folcardus eorum ductor tum ad Antuerpienfium caftra trahere aufus fuerat. Vnde non mediocriter offenfi Louanienfes vix Ducis interceffu placati funt, ne Folcardo manus inferrent; interim quoque, vt dictum eft, Lyrani, clade accepta à Mechlinienfibus, pœnas dederant, quòd vetera figna reliquiffent. Repulfis porrò in oppidum Mechlinienfibus, præcifa omni fpe pacis, obfidio arctiùs vrgebatur, & vigiliæ *Obfidio Mechlinienfis arctiùs vrgetur.*

1303 vigiliæ maiore diligentia agebantur. Intereà anno sequenti 1303. mense Maio Ioannes Dux ob auxilia in bellum Mechliniense, multa suis Brabantis concessit priuilegia; inter quæ Louaniensibus, Ne de ciue, alibi quàm in vrbe iudicetur; néve ciuis alibi vinclis constringatur. Acta hæc mense Maio in castris, adhibitis testibus Gothfredo Comite Vianæ, Ioanne Domino de Cuyck, Gerardo Rochelariæ, Arnoldo Walehemi, Gerardo Disthę, Arnoldo Wesemalio Bergæ, Dominis; Daniele à Bouchauda, Iuano à Meldert Equitibus, Gothfredo ab Hellebeca Senescallo Brabantiæ. Porrò Mechlinienses famis metu sæpè egressi, vt commeatum è vicinis agris vrbi inferrent, cùm à nostris graui semper clade affecti, ac plerumque, interceptis iis quæ congesserant, prohiberentur, aliud inuentum excogitarunt: constructis siquidem nauibus bellicis Diliâ in Scaldim vecti, ex opposita Flandriæ ora aliquamdiu esui necessariis fouebantur; donec obiecta pari numero Ducis classe ad Replemondam nauali prælio superati, cæsis, captis mersisve omnibus pęnè suis ad extremas compulsi angustias, deditionem facerent, ea lege, vt porta Bruxellensis, ac muri propinqui deiicerentur: quod ne fieret, ingenti auri vi à Duce redemêre. Acta hæc mense Septembri. Eodem mense Ioannes Dux, cùm in Ioannem Hollandiæ ac Hannoniæ Comitem, Flandris confœderatus, bellum appararet, à suis opem expostulans, non antè impetrauit, quàm id gratuitum fore, nec ex vlla obedientiæ necessitate deberi profiteretur: cuius professionis causam nos chartæ insertam vidimus, videlicet; quia non Reip. causa id bellum susciperetur, sed in Flandrorum solummodò gratiam. Etenim Flandri non contenti prioribus bellis, multa maiora animo complexi Atrebatibus simul ac Zelandis, à diuersissimo limite vicinis suis, vno eodemque tempore arma intulerunt. Et quidem cessit non improspere vtrumque bellum: Atrebaticum quidem, capta Teruana, aliisque ignobilioribus oppidis, Philippum Regem ad inducias à Kalendis Octobris vsque principium proximè insequentis Maij perpulit; per quas dimissus, datis obsidibus filiis, & vt in carcerem rediret, nisi intra tempus induciarum pax coïret, Guido Comes in Flandriam venit; Zelandicum verò, capto ante eius reditum Middelburgo, posteà in Hollandiam quoque translatum est, anno videlicet insequenti 1304. Vbi capta Leida, Delphis, ac omni præter Harlemum vlteriori Hollandia, ductu Guidonis iunioris filij Guidonis Comitis Namurcensis; in citeriori verò captis Seuenberga, & Gertrudis-Berga, Dordracum Dux noster obsidebat. Vnde virtute Nicolai Puteani discedere coactus, omnia pari, qua ceperat celeritate, amisit, in reditu quoque non modica clade affectus à persequentibus vsque Boscum Hollandis: cui oppido ignem tum iniectum ferunt.

Mechlinienses structis nauibus bellicis aliquàdiu obsidionem tolerant, sed tandem se dedunt.

Flandri auxiliante Duce nostro duplex simul suscipiunt bellum.

1304 *Potiuntur Flandri maiori parte Zelandiæ & Hollandiæ.*

Pari

Pari virtute eiecti eo anno etiam tota Hollandia Flandri, & Guido Namurcensis in Zelandia captus est. Ita Diuæus. Posteriora hoc modo Meierus: Eodem tempore meridianam Hollandiam Ioannes Dux Brabantiæ inuadit, omniumque oppidorum adeptus est deditionem præter Dordracum. Eam ciuitatem 10. dies obsidet, maioremque eius partem per ignita missilia incendit. Tandem Dordracenses, Duce Nicolao à Puteo forti ac nobili viro, magnis viribus erumpunt, ac retrocedere singulari virtute Brabantos cogunt, totaque Zuythollandia expellunt. Nec his contenti, vsque ad Buscumducis insectantur, ferro incendioque omnia deformantes, adeò vt Bosco etiam Ducis firmo oppido ignem iniicerent per inflammatas sagittas; reuersi dehinc cum diuite præda per Fanum D. Gertrudis, vnde & Brabantos eiecerunt. Sic ille. Porrò finitis induciis, ait Diuæus, Guido senior Comes, vti pactus erat, iterùm in Francorum vincula abiit. At Philippus Rex, maioribus quàm vnquam anteà copijs, in Flandriam descendens, cum Flandris dubio Marte congressus, Insulas primarium oppidum obsedit, Maria Regis nouerca, cui charus erat Dux noster, Ioanne item Duce ipso, & Amadeo Sabaudiæ Comite multùm interim laborantibus, vt pax coiret. Conuentum tandem in hoc, vt summâ pecuniæ (quæ tamen 800000. librarum nõ excederet) mulctæ loco persolutâ, Comes Comitatum reciperet, Flandris sua libertas maneret; Duaco interim ac Insulis Regi arrhę ſtitis: insuper octo arbitri, vtrimq; videlicet quatuor, legerentur, qui reliqua componerent: quibus peractis, Guido Comes Compendij in Francia obiit. Lecti mox arbitri à Francorum parte, Ludouicus Comes Eburonum, Robertus Dux Burgundiæ, Amadeus Comes Sabaudiæ, Ioannes Comes Druidum; à Flandris, Ioannes Dominus de Cuyck Brabantus genere, Ioannes à Gaura Dominus Scornacij, Gerardus Maurus Burggrauius Gandensis, & Gerardus Sotteghemi Dominus. Hæc Diuæus; quibus ista Meierus adiicit: Rex principio Octobris cum gaudio domum regressus, statuit Lutetiæ ad B. Virginis ædem statuam equestrem sui periculi monumentum, quod in Pabula adiit. Apud Cortracum multi ex Gallis suorum corpora inuestigauerunt. Guido Princeps obiit Compendij in custodia Nonis Martij, octogesimum ætatis annum transgressus. Pace composita, sæpè dixisse narratur, Nũc securus morior, liberata Republica. Pergit Diuæus: Mense Iunio anni sequentis, Achiaci ad fluuium

Iterùm eiiciuntur.

Ioannes Dux noster frustrà Dordracũ obsidet.

Pax tentatur inter Francum & Flandrum.

Tandem coit pax.

Guido Comes moritur etsi in carcere adhuc, tamen lætatus iam factã pacem.

Oringiam pax anni prioris maxima sui parte commutata est, his addi- 1305
„ tis: Ne à Comite Nobilibúsve Flandriæ contra Francos fœdus iniri liceret, Comitatu in fiscum redigendo, si secùs fieret: Insula, Duacum, Orchiacum, Casletum, Curtracum vsque 20000. nummûm assignatione arrhæ stent: Gandaui, Brugæ, Hipræ, Insulæ, Duaci muros Regi demoliri

Pax eadem grauatur iniquis conditionibus.

moliri liceret. Hæc aliaque complura Robertus maior Guidonis filius iurare compulsus est, priusquam vinculis eximeretur. Signatam lego hanc pacem à Ioanne Duce nostro, Henrico Comite Luceburgi, ac Nobilibus Flandriæ pænè omnibus. Addit Meierus: Per hoc fœdus iniquitatis (ita enim id Flandri nominabant) Robertus Comes, & fratres eius, omnesque captiui vtrimque redempti sunt. Magno verò in periculo fuerunt procuratores, qui illud signis suis roborarant, fuissentque proculdubiò interfecti, si palàm denuntiare illud, vt erat, tentassent. Siquidem nullam illis factam potestatem ciuitates dixerunt, nisi de mulcta illa quæ octingenta millia nummûm non excederet, alias pacis conditiones in castris expositas & lectas esse, quarum ipsi probum haberent exemplar. Hæc Meierus. Hoc anno Clemens Quintus Gal-

Sedes Pontificia amigrat in Gallias.

lus sedem Pontificiam Româ Auenionem vrbem Galliæ transtulit, de quo vide pleniùs infrà ad annum huius sæculi septuagesimum octauum, cùm iterùm tandem postliminiò Romam restituta est. Pergit Diuæus:

1306 Sequenti anno 1306. seditionibus in Brabantia laborari cœpit, plebe in

Bruxellæ plebs in Nobilitatem insurgit.

nobilitatem insurgente, & maximè Bruxellæ; vbi ignobile vulgus in vnum collectum, pulsis Patriciis, domos eorum funditus demoliebatur, frustrà, ne id fieret, vxore Ducis deprecante. Quo intellecto, Dux noster coacto exercitu, primùm Furas, inde Viluordiam concessit. At perduelles, comperto Ducem Furæ consistere, prima die Maij extentis signis eò properant. Disceptabatur tum in Ducis consilio, obuiámne multitudini eundum esset, quibusdam asserentibus eam aduenire pacis impetrandæ causa. Placuit tandem militem Viluordia educi, cùm interim neque Legatis missis, neque caduceatoribus, Bruxellenses quid peterent, significarent. Occurrêre alteri alteris in latissimis Viluordianis pratis, vbi vtrimq; explicatis ordinibus, cùm aliquamdiu dimicatum esset, Bruxellenses cessêre: quorum multis cæsis, reliqui in de-

Victi Bruxellenses trepidi Ducem recipiunt.

ditionem venêre. His Bruxellam renuntiatis, trepida vrbs Ducem muris recepit. Qui abolitis iis, quæ in Nobilitatis perniciem excogitarant plebeij, Magistratibusq; plebeijs depositis, Patricios pristino honori restituit, Edicto promulgato; cuius capita præcipua hęc fuêre: Vt singu- «

Leges à Duce Bruxellensibus præscriptæ.

lis annis octiduo ante Natalem Baptistæ, ex septem Patriciorum fami- « liis, eorum videlicet, qui Sherhuychs, Leones, à Rodebeca, Sher-roeloffs, « è Via strata, à Frigido monte, & ab Aquis, eorumq; qui ad eas pertinent, « septem Scabini deligantur; singuli videlicet è singulis familiis. Vt electio « hæc ab iis qui prioris anni Scabinatu defunguntur fiat. Vt electos reij- «

Inter ceteras, Opifices à Duce iussi arma tradant.

cere Duci integrum sit, alios ex eadem familia surrogando. Ne ab opi- « ficum collegiis conuenticula, vel tributorum collationes, inuito Senatu « fiant. Opificum singuli à Duce iussi arma tradant; Priuilegia à Duce «

plebi

„ plebi ab anno 1303. vſque nunc tradita obſoleſcant. Vt gubernacula
„ Xenodochij S.Nicolai penes Scabinos ſint; prouentibus verò eiuſdem,
„ inopes Patricij ſolùm generis ſuſtententur. Ne opifici alterius gratiâ
„ conciuis arma liceat ſumere,niſi conſanguinei. Vt textores fulloneſque
„ motus auctores vrbe excedant. Vt Prætor ſeu Amptmannus vrbis Patri-
„ ciis deinceps auxilio ſit, ſi quem à plebe motum fieri contingat. Eo ne-
„ gante opem, Patriciis liceat ſuo arbitrio ſeditionem coërcere. Edictum
hoc obſignarunt Ioannes Dux, Gerardus Comes Iuliaci, Arnoldus Co- *Viri illuſtres eo tempore.*
mes Loſſenſis,Ioannes Dominus de Cuyck„ Florentius Bertoldus Do-
minus Berlariæ,Raſo Dominus Lydekercke & Bredæ,Gerardus Diſthę,
Gerardus Weſemalius Dominus Bergæ & Woudæ,Gerardus Dominus
Rochelariæ,Arnol.D.Weſemaliæ Marſcallus Brabantiæ, Otto à Cuyck
D. Zalchemi, Ioannes à Louanio D. Harſtalli; Ægidius Bertoldus
D. Mechliniæ, Daniel à Bochouda, Henricus à Wanga Seneſcallus
Brabantiæ Iwanus à Meldert,Valterus à Wineghemo. Acta hæc menſe
Iunio.Menſe Septembri eiuſdem anni Ioannes Dux Louanienſibus ſimi- *Licere Louanij Senatui omnem motū Reip. per ſe coërcere.*
liter quædam iura conceſſit;inter cetera, vt omnem motum cōtra Rem-
publ. ortum Senatui coërcere liceat. Obſignarunt tum pleriqué ex ſu-
prà nominatis,tum prætereà Luceburgi,Namurci,Loſſenſis, Iuliaci Co-
mites, Falcoburgi Dominus, Heuerlæ Dominus, & rurſum Ioannes à
Louanio, titulo duplici, Dominus Herſtalli & Gaſebecæ. Menſe Ia- 1307
nuario anni ſequentis celebratæ nuptiæ Eduardi iunioris Regis Anglo-
rum & Iſabellæ filiæ Philippi Pulchri Regis Franciæ: quibus etiam
Ioannem Ducem noſtrum interfuiſſe tradunt. Ex eo matrimonio pro-
diens Eduardus Tertius Rex, poſt aliquot annos Francorum Regnum,
mortuis auunculis,cum maxima Francorum ſtrage poſtulauit. Kalen-
dis Maij anni proximi 1308. Albertus Imperator haud procul Rinfelda, 1308
inſidiis Ioannis patruelis ſui periit. Cui à Principibus Germaniæ Hen- *Alberto Imp. caſo ſuccedit Henricus Lutzemburgius.*
ricus Luceburgi Comes,Ducis noſtri Ioannis ſororius,ſuffectus eſt,ſpre-
to Philippo Francorum Rege,qui ſummo labore Imperium ambiebat.
Coronatus Henricus Aquiſgrani Epiphaniæ feſto ſequenti,frequentiſſi-
mo Principum Conuentu,mox in Italiam iter adparauit. Obiit eo anno
Ioannes Dominus de Cuyck Brabantinus,vir tam re militari quàm pru-
dentia excellentiſſimus, quique Flandris fortiſſimus Francico bello du-
ctor exſtiterat; ſucceſſit huic Ioannes filius. Anno 1309. Antuerpienſes 1309
Stapulam auenæ,ſalis,ac piſcium ab Henrico Imperatore recuperarunt, *Recuperant Antuerpienſes Stapulam pridem Mechlinienſibus conceſſam.*
datis ea de re litteris 29. Octobris. Colluuies hominum ex inferiori Ger-
mania ac Francia,prætextâ causâ belli Saracenici, Iudæis hoc anno ma-
gnam cladem intulit; quos bonis ſpoliatos, pecudum more iugulabant.
Quare veritus Dux noſter, ne conſumptis Iudæis, aliò horum efferato-
rum

rum hominum impetus verteretur, Genapiam Iudęis in Brabantia commorantibus præsidio concessit; iisque mox à Cruce signatis obsessis opitulatus, magnam obsidentium copiam interfecit. Cuius victoriæ exemplo reliquis dispersis, insanus hic furor consenuit. Ita Diuæus. Leodiensis hoc modo: Eodem tempore quidam ex lasciuia Cruce signati, de diuersis mundi partibus conuenerunt, & Iudæos interficiebant vbique; & propter eorum insolentiam magna pars eorum fuit apud Genapiam villam Ducis Brabantiæ interempta; qui tandē Auenionem quasi 30 millium numero peruenerunt; & cùm transfretare tentassent, dispersi sunt,

Iudæi à furore plebis interuentu Ducis nostri liberantur.

1310 & cum penuria reuertuntur. Pergit Diuæus: Anno millesimo trecentesimo decimo Theobaldus Episcopus Leodiensis venditionem Mechliniæ ab Hugone Episcopo Duci nostro factam reuocans, in curia Romana obtinuit Itaque Dux noster decennio solo huius oppidi fruitione gauisus est. Hæc Diuæus; sed quàm solidè, nondum video. Nam Hocsemius Leodiensis Scriptor huius sæculi, cùm multa hoc ipso anno & aliis annis de Theobaldo hoc scribat, nusquam tamen huius rei meminit. Placentius nostræ ætatis Auctor etiam hæc tantùm commemorat: Theobaldus, inquit, Leodium adueniens, omnia perturbata inuenit; lites quippe suscitatæ fuerant inter Ioannem patriæ Inter-Regem & Ducem Brabantiæ. Vnde vtrimque incursantes pagos combusserunt, & se mutuò occiderunt; quæ sua industria statim composuit. Hæc ille. Eodem anno, inquit Diuæus, Imperator, misso Ioanne filio ad Regnum Boëmiæ occupandum, per se Italicam expeditionem iniit, vbi Margaretam vxorem Genuæ amisit, Ioannis Primi Brabantiæ Ducis filiam, è qua Ioannem sustulerat hunc Boëmiæ Regem. Ita Diuæus. Lubet de iisdem paulò pleniùs & distinctiùs adscribere ex Hoesemio eius sęculi Scriptore. Anno, inquit, Domini 1310. Rex Boëmiæ moritur, vnica filia hęrede relicta, quam Henricus Rex Ioanni filio suo matrimonio copulauit, eumque fratri suo Archiepiscopo Treuirensi commendās, cum Principibus, Theobaldo Episcopo, Lupoldo Austriæ, Ludouico Bauariæ Ducibus, Waleramo fratre ipsius Regis, Guidone & Henrico fratribus Comitis Namurcensis, Ioanne de Agimont, ac multis aliis Nobilibus, & cum Regina vxore meritò charissima transalpinat, vt in vrbe tandem Imperiali coronaretur. Cumque peruenisset Mediolanum, eodem anno corona ferrea, vt moris est, coronatur ibidem. Inde tendens Brixiam, vt rebellionem retunderet, per* Ianuam transiens, re & nomine Regina peroptima, & dominus Ioannes de Agimont frater Comitis Lossensis, de medio sunt sublati. Inde procedēs vlteriùs, Brixiam obsidione vallauit. Denique cùm diu in vacuum laborassent, tandem ira permoti, insultum

Disputatur, an hoc tempore Leodienses recuperarint Mechliniam.

Regnum Boëmiæ filio Luxemburgij nuptiis obtingit.

Rex Germaniæ Henricus Luxemburgius in Italiam tendit.

* Genuam

1311 facientes Brixiam capiunt violenter. Anno verò Domini 1311. Rex muros

ros Brixiæ diruit, rebellionis auctores faciens decollari. Intereà Rex Siciliæ Robertus Ioannem fratrem suum præmiserat, vt Cæsaris introitum in vrbem Romam impediret: qui Ioannes pro parte Vrsinorum partem Vrbis maiorem occupabat; Columpnenses verò monte Gibelini, fauentes Henrico, solum pontem Molli, armatorum castris vallatum, ad Regis transitum obseruabant. Annus iam inchoatus erat 1312. & 1312
commissæ erant aliquot pugnæ, in quarum vna Theobaldus Episcopus multis confossus vulneribus reddidit se captiuum, & captiuus intra triduum diem clausit extremum, anno Domini 1312. die 13. Maij. Tunc Rex videns quòd apud S. Petrum maiorem Ecclesiam propter inimicorum potentiam suæ consequi non posset insignia dignitatis, apud Ecclesiam S. Petri ad Vincula in contrata Columpnensium per Cardinales ad hoc Legatos Papę, quos secum adduxerat Imperator, solemniter consecratur. Sic ille. Facta hæc coronatio iuxta Onuphrium 3. Kalend. Iulij. Eodem anno, mense Septembri (verba sunt Diuæi) Ioannes Dux noster, cùm ægritudine grauari inciperet, celeberrimum nobilitatis ac populi Brabantini Concilium conuocauit; quo præsente, hæc salutaria Reip. iura ac priuilegia concessit, promisitque pro se posterisque suis in „ perpetuum: Nullum deinceps tributum exigendum, nisi Ducem, filiósve suos Equestri ordini adscribi, coniugium inire, aut bello capi contingat. Singulis subiectorum Brabantiæ ius ex æquo ac priuilegiorum forma dicendum. Chartas priuilegiorum inconsultis Ordinibus non mutandas. Singulas vrbes in sua libertate conseruandas. Eligendos à Duce cum communi consilio patriæ ex Equestri ordine quatuor, populares decem; videlicet à Louanio tres, Bruxella totidem; Antuerpia, Thenis, Leuia, Boscho, vnum. Ab his post vigesimum quemque diem Cortebergam conueniendum, corrigendumque si quid iniuria ab aliquo fieri probatum fuerit, decernendum demum quidquid Reipublicæ vtile inuenerint. Eorum sententiæ non solùm potentissimo cuique, verùm & Duci ipsi acquiescendum; ab iisdem sacramentum exigendum, sese pauperi & diuiti æquè iudicium facturos. Qui Conuentus Cortebergensis decretis non obediet, pro perduelli habendum, &c. Priuilegium hoc sigillis suis ratum fecerunt, Feria quarta ante Bauonis, anno Domini 1312. Dux ipse Ioannes, Comites Iuliaci & Lossensis, Equites triginta quinque, Proceres alij viginti & vnus, & Legati ciuitatum hoc ordine; Louanij, Bruxellæ, Antuerpiæ, Boschi, Thenarum, Leuiæ, Niuellæ, Geldoniæ, Genapiæ, Lyræ, Herendalsti, Turnohoudæ, Hannuti, Viluordiæ, Furæ, Ischæ, Merchteniæ, & Capellæ. Inter Proceres, præter illos iam sæpè suprà nominatos, sunt & hi; Huluenhoudæ, Keerbergæ, Sombreffæ, Quacbecæ Domini, Ioannes Menius frater Ducis,

Rex Siciliæ & alij se ei opponunt.

Tandem tamen coronatur Henricus Imperator.

Priuilegia concessa Brabantis à Ioanne Duce.

Electis à Duce cum consilio patriæ, etiam Ducem ipsum in controuersiis debere parere.

En quatuor primaria ciuitates Brabantiæ eadem quæ nunc.

Dominus Wautiæ & Dongelbberghæ, item Equites à Boulerio, à Gora, à Doma, à Bosco, à Meldert, ab Ophema, à Gentinis, Domini Marbesij, Iauchiæ, à Barlamonte, Dominus Bruuiriarum, à Betchemo & alij. Quibus peractis, Ioannes Dux, inualescente vi morbi (innato vesicæ calculo, ait Barlandus) Futæ hac vita decessit hoc eodem anno 1312. sexto Kalend. Nouembris. Corpus Bruxellam delatum, in Basilica D. Gudilæ conditũ est, in medio Chori. Hæc Diuæus. Gallicus Angianus ista adnectit: Et anno proximo obiit Imperator Henricus Lutzenburgius, qui vicerat & domuerat omnem terram vsq; Romam. Huius Ioannis tempore anno 1301. Sichena oppidum muniri cœptum est, cùm anteà ibi arx tantùm esset. Et anno 1304. pomœrium Antuerpiense iterùm prolatum, inclusis Kipdorpensi vico & Croneburgico; & eodem anno iuxta Bruxellam Eremitagium erectum est Viridis vallis, posteà anno 1344. factum Cœnobium Canonicorum Regularium, eodemque anno ibi templum est consecratum.

Moritur Ioannes Dux, conditus Bruxellæ ad D. Gudilæ.

Opera publica eius æuo constructa.

IOANNES III.

FILIVS PRÆCEDENTIS, XXXIII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis quadragintatribus.

1312 IOANNE Secundo, inquit Diuæus, è viuis sublato, cùm Ioannes Tertius duodecimum annum ætatis necdum expleuisset, ex Rectorum eius licentia non parua calamitate Resp. afflicta est. Ij etenim thesauros à patre eius collectos, vt externis negotiatoribus, (qui Reip. ingentes pecunias crediderant) satisfieret, in rem suam verterentes, effecêre, vt negotiatores nostrates in vicinas regiones commercij caussa profecti, vbique à Reip. creditoribus, vinclis astringi iuberentur: quam rei indignitatem in sequentem annum 1313. tulit Brabantia, neque diu-
1313 tiùs. Tum enim Rectores vrbium in vnum collocuti, cùm diu remedium huic incommodo diligentiùs inquisissent, decreuere tandem, vt partim tributo viritim collecto, partim auro ex ærariis publicis suppleto, externi pacarentur. Census verò ac vectigalia, quæ Ducali fisco ab vrbibus debebantur, eatenus non penderentur, donec de auro creditoribus

Brabanti vbique à creditoribus Reipublicæ detinentur.

Ducis

IOANNES III. XXXIII. BRAB. PRINCEPS.

Tandem huic malo remedium inuentum, ne quidquam fro mentibus Quæstoribus Ducalibus.

Ducis persoluto, vrbibus compensatio facta foret. Additum itidem, vt prouentus redditusque omnes Ducalis Fisci in eamdem compensationem traherentur. Vtque hæc diligentiùs maiorique cum fide agerentur, è singulis vrbium Quæstor vnus delectus, quem defunctum Quæstuta necessarium foret rationem Conuentui Ordinum dicere; magna Quæstorum Ducalium indignatione, cupientium, vt antè factum fuerat, è Prouincialium visceribus expleri. His peractis, liberata graui curâ Respublica, & negotiatoribus tutò quóuis proficisci licuit. Mense Iulio eiusdem anni Louanienses & Bruxellenses fœdus inter se percusserunt, cuius præcipuæ conditiones hæ fuêre: Si ciues aliquos vtriusque vrbis inter sese controuerti contingeret, per vtriusque Senatum compescendos fore. Vtramque vrbem alteri, defendendis contra quemlibet iuribus ac Priuilegiis auxilio fore. Si iura alterius à Duce imminui contingat, omnibus viribus alteram id prohibitūtam. Neutram admissuram, vt terminis

Louanienses & Bruxellenses se mutuo fœdere deuinciunt.

1314 Brabantiæ quidquam adimatur, &c. Anno proximo 1314. mense Iunio Ioannes Princeps, iam pubertatem attingens, Louanij totius Brabantiæ Ducatum accepit, iuratus more maiorum vniuersæ gentis priuilegia rata firmaque se habiturum. Ad hæc promisit, se nusquam nisi in vrbibus nummum signaturum. Reparaturum se, si quemquam ob debitum suum parentumve suorum capi contigerit. Præturam aut apparitoris officia ad vitam nemini daturum. Quæstoribus anno priori electis omnium prouentuum suorum receptionem permissurum. Quæstorem suum singulis annis ad rationes dandas coacturum, &c. Obsignarunt hęc Gerardus Iuliacensis, Arnoldus Lossensis, Comites; Dominus Falcoburgi & Monioy, D. Mechliniæ, D. Disthæ, D. Wesemaliæ, Philippus à Liedekerca Dominus Bredæ, &c. Hæc Diuæus, quem miror tam confusè dicere Ioannem tum pubertatem attigisse: imò eo tempore duxerat vxorem, ni fallor. Nam hoc est in præambulis eiusdem priuilegij à Diuæo citati inter cetera: Volumus & ordinamus de consilio & voluntate dilecti & chari Domini & patris nostri Domini Ludouici filij Regis Franciæ, Comitis Ebroïcensis, & aliorum Consiliariorum nostrorum, pro nobis & nostris successoribus, quatenus omnes articuli infrascripti perpetuò firmi permaneant. Sic ibi. Et sunt articuli iam à Diuæo relati. & infrà: Datū anno gratiæ MCCC. & XIV. die Veneris post Octauas Petri & Pauli. Hoc eodem anno Ludouicus Bauarus Rudolfi I. Imp. ex filia nepos, 18. Octobris Imperator à quibusdam Germaniæ Proceribus designatur; & eodem die ijsdemq; Comitijs ab alijs Germanię Principibus Fredericus Austriacus Imp. salutatur: qui quidem inter se annos 13. de Imperio acriter contenderunt. Obiit eo anno 3. Kal. Decembris Philippus Pulcher Francię Rex, succedente Ludouico Huttino. A mense Maio

Inauguratur Princeps Ioannes, adiectis etiam aliis priuilegiis.

Vxor Ioannis nostri filia Comitis Ebroicensis, filij Regis Francorum.

Duo Imperatores in schismate.

anni

anni insequentis millesimi trecentesimi decimiquinti, referente Diuæo, 1315
pluuia per decem menses continuos durauit, adeò vt nec fruges nec ceteri
fructus eo anno ad maturitatem peruenirent. Subsecuta hinc annonæ
caritas extrema, & quâ maiorem totâ Europâ numquam fuisse consta-
bat. Hæc maximam mortalitatem humano generi inuexit, mendicis
passim in Basilicarum acædium vestibulis, in plateis, in agris præ inedia
efflantibus: quorum corpora cùm tariùs defoderentur, orta hinc pestis
acerbissima multas hominum myriades sustulit. Antuerpiæ hoc tem- *Magna Antuerpiæ & alibi annonæ caritas simul & pestis.*
pore trientem modij frumenti 60. grossis Turonicis veniisse proditum
est; Louanij verò modium nouem florenis. Sic Diuæus. De calamitate
hac scribit Hocsemius Leodiensis tunc viuens in hunc modum: Hoc an-
no vsque ad Augustum sequentem tanta fuit mortalitas & caristia, quòd
modius siliginis mensuræ Thenensis (quorum quinque modij quatuor
tantùm mensuræ Leodiensium adæquant) decem florenis aureis vende-
batur, & de Hospitali in Louanio, biga bis vel ter in die onerata sex vel
octo cadaueribus mortuorum, extra villam in nouo facto cœmeterio,
miseranda corpuscula continuò deportabat: quæ cùm transiret quotidie
ante domum, quâ tunc morati cœperam, fœtore cogente, conduxi mihi
domum in suburbiis iuxta campos. Et idem in villis ceteris continge-
bat; & tamen bladis granaria erant plena, sed ad loca maritima, vbi ma-
ior erat caristia, portabantur: anno verò sequenti, minori quàm vnius flo-
reni pretio modius vendebatur. Ita ille. Pergit Diuæus: Paulò pòst (An-
gianus adscribit annum 1316.) Otto Burenæ Comes Bruxellam venit, 1316
vbi veteri (nescio vnde) reuocatâ controuersiâ quadam, cùm à Consilio
Ducis reiiceretur, vt graui iniuria offensus, domum properauit; & Ty-
lam Brabantici tum iuris oppidum (superatis qui ad eum propellendum *Quomodo Tyla ad Brabantiã venerit, vide ad annum 1286.*
egressi erant ciuibus) vnà cum victis ingressus occupauit, præda inde
auecta non mediocri. Quo in Brabantiam relato, ardentem id vlcisci è
iuuenili ferocia Ducem, vix proximorum consilium salubre cohibuit,
Guilielmum Hollandiæ Comitem Bureni ex filia notha socerum offen-
di metuentium. Missa tamen in Hollandiam Legatio de iniuriis con-
questa effecit, vt Hoochstrati paci conciliandæ indiceretur. Vbi id a- *Comes Burenus sese in captiuitatem Brabanticam dans, mox dimittitur.*
ctum est, vt Burenus sese in captiuitatem Brabanticam daret, donec de
iniuria satisfactum foret, quem mox in soceri gratiam nostri dimisêre.
Anno 1317. mense Aprili Phalæ textorum (Hallam vocant) Louanij
strui cœptæ, in quibus pereunte postmodum lanificio, Theologia, Ius
ac Medicina hucusque docentur. Sic Diuæus. Splendidiùs & paulò co- 1317
piosiùs Cl. V. Lipsius in suo Louanio cap. 4. libri tertij: Est, inquit, publi- *Phalæ seu Hallæ, nunc Auditoriũ publicum, Louanij ædificantur.*
cus locus, vbi tres primariæ scientiæ docentur, Theologia, Iurispru-
dentia, Medicina: prima inferiùs, supernè duæ reliquæ: & sunt Audi-

toria in vniuersum quinque. Ædificium vetus est, nec huic vsui primò structum: structum autem lanificibus, cùm ij in flore essent, anno M.CCC.XVII. quod duplex inscriptio parietibus inserta docet. Vocant Halas, vt solent ista hominum aut mercium receptacula: liceret Basilicas dixisse; vt autem nunc vsus est, Athenæum appellemus. Pro-
1318 sequitur Diuæus: Anno sequenti 1318. Ioannes Dux noster primùm arma cinxit hac de causa. Gerardus Iuliaci Comes post diuturnas conflictationes, Reinaldum Falcoburgi Dominum captum in arce Niderga arctissimè custodiebat. Qui tandem promissâ ingenti pecuniæ summâ dimissus, suos primùm, mox & externos in agro suo prædia possidentes immenso tributo onerabat. Id indignum rati Traiectenses, querelam Ducis Concilio deferunt. Legati, qui ablata Traiectensibus restitui, ac vi deinceps abstineri iuberent, ad Reinaldum missi. Nihil ille Legatorum monitione mollitus, at peiora multò ausus, Traiectenses bello vrgere cœpit. Quo comperto, hostis iudicatus, & bellum contra eum decretum, seuerissimo delectu toti Brabantiæ imperato. Denique mense Iulio Ioannes Dux comitatus omni pænè nobilitate, Mosam transgressus, vastato Falcoburgensi agro, Sitterium oppidum, cui incolæ regionis fortunas resque suas intulerant, obsidione cinxit. Inerat huic oppido præsidium fortissimum, duces item expertissimi, à quibus oppugnatores sæpiùs repulsi. Accidit interim Kal. Augusti, vt Louanienses propugnaculum vnum aggressi, eo potirentur; quorum æmulatione Antuerpienses cum Mechliniensibus aliud vicinum oppugnantes aliquamdiu, licet à Bredanis iuuarentur, tamen cum cæde reiecti sunt. Ita vi vrbem expugnari posse diffisus Dux, exstrui machinas altitudinis immensæ iussit; quibus sublatiùs erectis, turribus ac muris propugnatores sagittis arcerentur. Quæ conspicati illi, pauidique à futura fame, deditionem fecêre, vitam solam incolumem pacti. Acta hæc festo diui Laurentij. Horum exemplum Harlenses secuti sunt. Et eodem pænè tempore Adolphus Episcopus Leodiensis, ob suos itidem tributis pressos Reinaldo infestus, similiter Haram arcem Traiecto vicinam cæsis præsidiariis euertit. Porrò Reinaldus à Duce paulò pôst in gratiam receptus, à Traiectensium iniuria se destiturum promisit, multatis primùm Sitterio ac Harlâ oppidis. Nec tamen vlla iuramenti reuerentia, post Brabantini discessum, à Traiectensibus vexandis contineri potuit. Vnde bello iterùm petitus, cùm voluntariam deditionem fecisset, Louanij in arce custodiæ traditus est: ea tamen libertate, vt manè exeuntem ad vesperum redire oporteret. Inter hæc Ioannes Bohemiæ Rex, idem Comes Lucceburgi (qui Henrico Imperatore ac Margareta filia Ioannis primi Ducis prodierat) Bruxellam venit; vbi in Concilium

Causa belli Falcoburgensis.

Vastato agro Falcoburgensi. Brabanti Sitterium obsident.

Dedunt se Sitterienses, item Harlenses.

Falcenburgius nõ quiescens iterùm bello petitur, ac tandẽ sponte se captiuum tradit

lium Ducis admissus, partem sibi Ducatus Brabantiæ deberi palàm asseruit. Cui per Rogerium à Lefdalia Cancellarium, virum disertissimum, responsum est; iniquam Duci Proceribusque videri Regis postulationem, cùm id ab omni memoria inter Brabantinos obseruatum sit, ne masculo superstite, fœminis in Ducatu successionis ius detur: interim offerre Ducem, vt Procerum Brabantiæ ac Iurisprudentum sententiæ ea de re mos geratur. Quo intellecto, Rex ad minas conuersus, & se, quod Iuris disceptatione non daretur, armis experturum dictitans, statim Bruxellâ discessit, odium in Brabantinos altissimo corde premens, erupturum post aliquot annos maximo vtriusque partis damno. Hæc subodoratus Reinaldus, clandestinam Louanio fugam meditabatur. Verùm proditus, Genappiam missus, arctissimè ibi toto biennio seruatus est; donec Leodiensi, Gelro, Hollando, vadibus datis, vt si ad certam non regrederetur, 21. mille libras argenti soluturum, euasit. Acta hæc circa annum salutis 1326. Sic Diuæus, transiliens integros septem annos medios; quos tentemus, vt aliunde vtcumque saltem adornemus. Hocsemius Leodiensis ad annum 1318. cùm itidem narrasset turrem de Harne fortissimam, quæ à Domino de Falcomont tenebatur, interfectis custodibus per Episcopum, simul (addit ille) & Ducem Brabantiæ, captam & funditus destructam, ista subiungit: Eodē anno Episcopus terram Regis Bohemiæ cum exercitu magno vastauit in Comitatu suo Lutzilburgensi, post triduum reuertendo. Et anno Domini 1319. Inter Dionantenses & Bouiniēses ortâ discordiâ circa Natalem Domini, bellatores plures à Comite Namurcensi Bouiniensibus in adiutorium transmittuntur, quorum aliqui in armis periti iuxta Dionantum veniunt, quasi pauci cum multis vellent petulanter dimicare. 1319 Quod videntes Dionantenses, illuc properant animosè; sed aduersarij se fugere simulantes, Bouiniam appropinquant. Tunc exeuntes qui Bouiniam recèns missi fuerant, Dionantenses fatuè sequentes alios incluserunt: quorum aliquibus interfectis, triginta (sicut Dionantenses asserunt) capiuntur, & in crastino, ligatis illorum vulneribus, mortui reperiuntur in campis; quos adhuc hodie interfectos in carcere conqueruntur, sed Namurcenses hos asserunt bellando necatos. Hac immanitate Dionantenses nimiùm prouocati, Leodienses infestare non cessant, ab ipsis adiutorium tamquam à fratribus flagitando: vnde anno Domini 1320. in 1320 Aprili, clamore Dionantensium ciuitas prouocata, Episcopum inuitum quasi prouocat ad vindictam. Quocircà terram Comitis Namurcensis intrat Episcopus cum exercitu generali, ipsam igne concremando; deinde treugæ ad biennium statuuntur. Sed ecce intereà Dionantenses turrim erigere fortissimam incepetunt, vnde machinis erectis per

Ioannes Bohemiæ Rex minabūdus petit in Brabantia veluti hereditatem maternam.

Falcenbergius tandē fuga euasit

Episcopus Leodiensis vastat terram Regis Bohemiæ in Comitatu Lutzenburgensi.

Dionātenses strategemate Bouiniæ clausi & cæsi.

Dionantēses, turri exstructa Bouiniēses fatigant.

per Bouiniam lapides iacere possint, domos oppidi diruendo; & in hie-
me, stringente gelu, aquâ calidâ calcem sabulo commiscebant. Boui-
nienses itaque hac nouitate turbati, turrim ipsam, treugis durantibus,
impugnare machinis inceperunt, vt conatus Dionantensium impedi-
1321 rent. Qua præsumptione cōmotus Episcopus, anno Domini 1321. post
festum B. Ioannis, adiuncto sibi consanguineo suo Comite de Monti-
bus, cum 33. militibus, & equitibus plusquam centum galeatis, 41. die-
bus Bouiniam obsidione vallauit, muros arietibus quatiendo. Sed in-
tereà die 3. Augusti, Comes Namurcensis sentiens Hasbaniam homi-
nibus vacuatam, adiuncto sibi in quingentis galeis supplemento de
Flandria & Hannonia militari, cum sex millibus terræ suæ peditum va-
staturus intrauit. Quod sentientes Dominus Iacobus de Leut & Ame-
lius de Bouegnistier, tunc Bailliuus Capituli, quos Episcopus pro cu-
stodia terræ retrò dimiserat, cum 140. tantùm equitibus, pulsatis cam-
panis, &. sequentibus peditibus, inimicos inuadunt, & pluribus inter-
fectis, omnes ferè reliquos capiunt. Hîc idem Amelius miles efficitur:
huic etiam Capitulum, cùm diues non esset, in remunerationem probi-
tatis huiusmodi, quinquaginta modios speltæ annuæ pensionis donauit
ad vitam. In crastinum verò Bouiniensiū obsidio est soluta. His tempo-
ribus iterùm Episcopus contra Regem Bohemiæ, & Comitem Namur-
censem, habuit magnam guerram. Anno verò 1322. Iudæi per Franciam
1322 vna die vniuersaliter capiuntur. Et eodē anno Conacenses locum suum
muris, portis muniunt & fossatis. Comes quoq; Namurcensis à Brugensi-
bus in quodā conflictu capitur, qui tandem euasit subtiliter per cloacam.
Anno verò 1323. Fredericus Dux Austrogothiæ, qui se pro Rege gerebat,
1323 à Ludouico Bauaro Aquis coronato, campestri bello (succurrente, cùm
Ludouicus pænè defecisset, Rege Bohemiæ) vincitur, captiuatur; & tan-
dem pacificati sunt ad inuicem, ita quòd Reges ambo se mutuò nomina-
bant. Anno verò Domini 1324. Carolus Rex Franciæ (mortua vxore sua,
1324 filia scilicet Regis Bohemiæ, quam anno duxerat præcedenti) patrui sui
Ludouici Comitis Ebroïcensis filiam, sororem vxoris Ducis Brabantiæ,
dispensatiuè sibi matrimonialiter copulauit. Hinc anno Domini 1325.
1325 Dominica in crastino Bartholomæi, progenies de Warfesees & de Wa-
rous contra domum de Awans in campis prope Doumartin infaustè
pugnauerunt, de suo genere pluribus interemptis strenuis. Nam Henri-
cus de Hermalle, Ioannes de Landris, Ioannes de Ceruo, Lambertus de
Herduemont, & ampliùs 40. suæ partis de melioribus ibi gladio cecide-
runt, ceteris fuga lapsis. Ex parte verò Castellani, militis nuper facti, Ar-
noldus de Iehaigne miles, & Butoir, fratres eius, cum 12. ibidem armige-
ris interfectis, treugis tamen existentibus inter ipsos; propter quod (se-
cundùm

Episcopus Leodiensis obsidet Bouiniam.

Interim Namurcenses incursant Hasbaniā, sed malè excipiuntur.

Prælium inter Fredericum Austricum & Bauarum Impp.

Contentio cruenta apud Leodiēses inter nobiles de Warfesees & de Awans.

cundùm legem patriæ) vtriuſque partis honor & corpora in manus Epiſcopi ceciderunt. Sed parti victæ, mediantibus quibuſdam pactionibus, delictum per Epiſcopum condonatur. Ciuitas verò victores, quorumdam decepta fraudibus, ipſos ne caſtigare poſſet Epiſcopus, tuebatur. Propter quod Epiſcopus circa Remigij contra Leodienſes prope Creſtengnes maximum exercitum congregauit; in quo ſui generis 11. habebat Comites, & Regem Bohemiæ, cum magno militum apparatu: ſed Rege Bohemiæ & quibuſdam aliis non ex corde iuuantibus, receſſerunt: ſed paulò pòſt pars Caſtellani, mediantibus quibuſdam pactionibus, fecit pacem cum Epiſcopo. Hæc omnia Leodienſis, eius temporis Scriptor.

Vix tandem dicta controuerſia componitur.

Redeo iam ad Diuæum. Acta, inquit, hæc circa annum ſalutis 1326. Et ſubdit: Recrudeſcebat tum Bohemi cum Duce noſtro diſſidium, Colonienſis ac multorum Transrhenanorum fœdere adaucto Bohemo: quibus fiſus Reinaldus Falcoburgi Dominus, falſa fide, ac deluſis qui pro eo fideiuſſerant, rurſum Traiectenſium fines incurſare cœpit. Nec ſegnior in ijs vindicandis, quàm olim Dux noſter, ingentem belli apparatum mouens, tranſito Moſa, perduellem ipſum Falcoburgi concluſit: cumque nouem hebdomadibus oppido aſſediſſet, nullo obſeſſis ſuppetias ferente, ad obſidionales conuerſus artes, nouo commento aggere è ceſpitibus ac materia congeſto, Geualiæ fluminis alueum infra oppidum obſtruxit. Vnde effectum, vt fluuius ſolitùm meare prohibitus, ac retrouerſus omnia oppidi plana exundans tegeret, incolis omnibus in arcem confugientibus: quam multitudinis hominum non capacem, mox in poteſtatem venturam conſtabat, niſi Bohemus callidis technis auertiſſet. 1326

Falcoburgũ iteràm à Duce noſtro obſidetur.

Erat tum Gerardus Iuliaci Comes, amicorum Ducis integerrimus, ac plurimorum in Brabantia poſſeſſor. Hunc pacis interceſſorem patauit: quo agente, præſtituta die colloquio Rodæ conuentum eſt, decretumque ibi, vt Falcoburgi muri diruerentur, inter Bohemum ac Ducem pax concors eſſet; cetera arbitrio Bohemi inter Ducem ac Reinaldum componerentur. Ita quaſi firmatâ iam amicitiâ, Bohemus Ducem Bruxellam comitatus, filium illi natum menſe Octobri è ſacro Fonte ſuſcepit; rogatus tamen vt Reinaldi cauſæ finem faceret, otium excuſans, domum rediit. Eodem menſe Dux noſter priuilegium dedit Bruxel-

Pax tandem, ea lege vt Falcoburgi muri diruerentur.

„ lenſibus: Ne ciuem, bonáve eius, niſi Scabinorum iudicio conuictum, arrhæ ſiſti liceat. Ne de ciue Bruxellenſi, niſi clara luce, ſupplicium ſumatur. Ne ciuis Bruxellenſis alibi quàm in hac vrbe cuſtodiæ tradatur. Ne quis ciui manum immittat, niſi Amptmannus, eiúſve apparitores. Ne extraneum, à creditore ſuo Bruxellenſi arrhæ ſiſti iuſſum, eximi liceat, niſi Scabinorum iudicio aut creditoris conſenſu liber declaretur. Ne parentum bona ob liberorum delicta Fiſco addi-

Priuilegium quoddam datum Bruxellenſibus.

addicantur, &c. Signatum ab Ottone Domino de Cuyck, Rogerio à Leuedalia, Domino Orscoti & Parci, Ioanne à Radeshouia, Nicolao ab Harlaria, Rudolfo Pipepoio Senescalco Brabantiæ, Equitibus. Insequentis anni 1327. mense Nouembri Dux noster concessit hæc Priuilegia Louanienfibus: Si ciuem ab aliquo accusari contingat, vt solis Scabinis eam accusationem prodat Prætor, eorumque sententiâ accusatum capiat, supplicio dedat. Ne ciuis in custodiam extra vrbem abducatur. Ne ciuem custodiæ tradi liceat, qui in iudicium sisti, fideiussore dato, possit. Ne Prætoris apparitores tabernariam exerceant. Ne quis lanificium intra secundum ab vrbe milliarium exerceat, &c. Signatum tum à suprà nominatis in proximo Diplomate, tum etiam à Domino Mechliniæ, Domino Disthæ, Burggrauio Antuerpiæ. Eodem anno Eduardus iunior Rex Angliæ, indicto sibi à Roberto Scotorum Rege bello, auxilia ex inferiori Germania conuocauit; inter quæ fuisse reperio Ducem Ioannem, cui aderant Brabantici Equites, Theodoricus à Valecuria, Raso à Grauia, Henricus Bertoldus Dominus Duffle, Ioannes à Gasebeca, Ioannes cognomento Ferrum teli, Valterus ab Huldeberga, Guilielmus à Courtellis. Ita Diuæus. Meierus Ducem nostrum non recenset, sed tantùm Brabantinos illos Equites, dicitque Ioannem Hannoniæ Comitis fratrem Belgicorum auxiliorum fuisse caput. Et subdit: Ioannes Maior, qui de rebus Scotorum scribit, octo millia refert fuisse equitum, triginta millia peditum, ac sagittariorum millia viginti quatuor. Tale in pueritia sua Eduardus magnitudinis specimen præbuit. Scoti, vbi se longè inferiores esse viderunt, pacem per matrimonium ordinauerunt. Dauid Roberti Regis filius sororem Eduardi Ioannam duxit vxorem. Eodem anno Eduardus Rex captiuus, Eduardi Tertij pater, per Isabellam vxorem & adulterum eius Mortimerium necatus est in carcere à custodibus illi datis. Sed tandem & Isabella à filio Eduardo necata est in carcere, postquam ex Mortimerio grauida esset facta. Mortimerius verò, desectis genitalibus eius, magnoque igni in conspectu eius crematis, capite plexus, inque partes quaternas diuisus. Hæc inserta ex Meiero.

1327

Priuilegiū aliud concessum Louaniensibus.

Brabanti Equites militantes Anglo contra Scotum.

Immania scelera Isabellæ Angliæ Reginæ eiúsque amasij iusté tandem punita.

1328 Prosequitur narrationem suam Diuæus: Anno, inquit, 1328. bellum Transmosanum renouatū est. Ioannes Bohemiæ Rex arbitrium finiendæ inter Ducem nostrum & Reinaldum Falcoburgium controuersiæ in sese receperat. Porrò Duce accelerationem sententiæ grauiter vrgente, Niuellæ colloquium habuêre. Hîc Bohemus, antequam pacis Leges proferre vellet, muros Falcoburgi instaurari postulauit. Tam iniqua Regis petitione commoto Duce, infestiores vtrimque discesserunt, acerba sibi mutuò minitati, mox bellum, missis Fecialibus, indicentes. Dux noster, curatis ea hieme expeditioni necessariis, primo vere Mosam transf-

Recrudescit bellum Falcoburgense.

transmisit. Primum impetum Falcoburgum excepit, quod celeriùs reparatum Valerano filio Reinaldus commiserat cum 300. fortissimis equitibus. His per nouem hebdomadas obsessis, nullum quietis tempus concessêre Brabantini, interdiu oppugnationibus, noctu missili igni fatigatis. Mensis Maij anni 1329. die nona, vigiliis continuis pæ- 1329
nè enecati Falcoburgenses, licet commeatu supplente, vitam ac oppidum incolumia pacti, sese potestati Ducis permisêre; quibus peractis, *Iterùm Falcoburgum Duci deditur.* Dux, dirutâ arce, domum suos reduxit. Boëmus intereà in Franciam profectus, Regem variis sollicitationibus in Ducem commouebat: ceterùm nihil promouens, vt pacis intercessor misero Reinaldo esset, rogabat. Missi tum à Rege Legati, vt tota controuersia eius arbitrio committeretur, à Duce postulaturi. Qui benignè accepti, remissique mox, ac vnà cum iis è Ducis familia viri prudentissimi, qui Regem edocerent, quo in statu bellum esset: quòd, non cupiditate aliena inuadendi, sed suorum tutandorum causa, aduersus diuersorum sacramentorum infractorem arma sumpsisset. *Frustrà mititur Boëmus Regem Franciæ contra Ducem nostrũ commouere.* Id tamen cùm partim Boëmi, partim aliorum Principum precibus depositurus esset, se variis Boëmi dilationibus primùm ludibrio habitum, mox conspexisse se Conuentu Niuellensi, quàm inimico in se Boëmus animo foret: quare orare Regem, vt bellum, quod ad finem pænè perduxerat, prosequi se sineret. Ea Legatione facilè persuasum Regi, ne hostibus vllam opem ferret, donec noua ex causa Duci nostro hostis efficeretur, vt pòst dicemus. Hæc Diuæus.
Anno 1330. Frederico Austrio 13. Ianuarij defuncto, solus imperat Lu- 1330
douicus Bauarus. & nihilominùs Nicolaus Antipapa Ludouici coactus abdicat 8. Kalend. Septembris. Ita Onuphrius. De eodem Antipapa Leodiensis Scriptor hoc modo: *Antipapa Bauari abdicat, sponte an coactus, variant sententiæ.* Eodem anno 1330. Idibus Septembris Petrus de Corbario Ordinis Fratrũ Minorum, qui se Papam creari per Ludouicum Bauarum & Cardinales fecerat, & multos suis beneficiis & dignitatibus priuauerat, ac aliis contulerat, vbi Bauarus regnabat, venit ad misericordiam sponte, sicut Papa dicebat, aliis asserentibus quòd coactus. Sic ille. Redeo ad Diuæum: Robertus Atrebas vir fortissimus, Franciâ profugit hac de causa. *Robertus Atrebas Franciâ profugit.* Erant Roberto II. Comiti Atrebatium, qui ad Curtracum ceciderat, liberi duo, Philippus & Mathildis; quorum Philippus ante patrem mortuus hunc Robertum reliquit, qui adultus litem Mathildæ amitæ mouerat de Comitatu Atrebatium, quem sibi deberi contendebat. Cumque diu hæc quæstio in Curia Parisiensi agitata fuisset, tandem anno huius sæculi trigesimo secundùm Mathildam iudicatum est. *Vide etiam Meierum.* Vnde ille quasi iniuriâ sibi factâ efferatus, ad Ioannem Namurci Comitem consanguineum suum, moxque inde anno sequenti 1331. metu ne Regi dederetur, Na- 1331

murco

murco in Brabantiam confugit: vbi à Duce summa cum gratulatione, vt consobrinus (erat enim ex auia paterna filia Henrici Ducis Brabantiæ) Louanij plerumque morabatur. Quo in Franciam relato, Philippus Rex, missis Legatis, Atrebatem vt Regni Francici perduellem dedi expetiit. Non paruit Dux, nempe nulla clientela Regi obstrictus; verùm Attrebatem deinceps etiam multò honestiùs habuit. Quare Rex, destinatis ad Boëmum, ceterosque Brabantini hostes, multis auri talentis, vt bello Brabantiæ fines vrgerent, mandabat. Coiêre tum fœdere, Ioannes Rex Boëmiæ, Archiepiscopus Treuirorum eius frater, Henricus Archiepiscopus Coloniæ, Adolphus Episcopus Leodij, Reinaldus Dux Geldriæ, Gerardus Iuliaci, Ioannes Namurci, Ludouicus Lossensis Comites, Eduardus Dux Bari, Comites Marcæ & de Catzenelnbogen, Rainaldus Dominus Falcoburgi, Valeranus eius frater, Ioannes frater Comitis Hannoniæ & Hollandiæ, Theodoricus Dominus Hensbergæ. Litteras, ait Diuæus, penes me habeo, quibus Eduardus Dux Bari, bellum Louaniensibus indixit, eò quòd Attrebatem vrbe suâ recepissent, datas in Ianuario anni 1331. (nempe anno illo tunc more Gallico non ante Pascha

Parat Rex Franciæ bellum contra Ducem nostrum vt receptatorem sui hostis.

1332 exeunte.) Itaque sequenti anno 1332. confœderati Principes adiuncto sibi quoque Comite Vgelli (qui Francorum Regis Comes stabuli erat) Trudonense oppidum petunt, Brabantiam inde inuasuri. Porrò Dux noster, licet hostium numero longè impar, impauidus tamen, assumptis secum Brabantinorum fortissimis, ad Hasbanicum limen hosti obuiàm prodiit, & munitâ contra omnem impetum Leuiâ, Helisheimi concedit: quę Abbatia à Thenis in Hasbaniam vergit, paruo à Trudonensi oppido spatio dissita. Guilielmus intereà Hollandiæ Comes, veritus, ne exercitus vtrimque maxima cum sanguinis effusione committi possent (licet ob senium lecticâ veheretur) in Ducis castra se contulit: quem cùm pacis cupidum cognouisset, inde ad hostem paria persuasurus discessit. At horum animos pacem omnino aspernari inueniens, ad Ducem reuersus, eo monito, vt impetum tantæ multitudinis fortiter exciperet, si fortè cominus concertandum foret, ad sua dolens reuertit. Hostes verò post eius discessum, Brabantiam Gallicam ingressi, exustis vicis, ac Hanuto oppidulo, magnam huic regioni vastitatem intulerunt: quorùm tergis insistens Dux noster, missis Fecialibus, postulabat, ne inertium hominum more terras deprædarentur; sed si viri essent, paratum se collatis exercitibus acie decernere. Ceterùm illi Brabantinorum sæpiùs vires experti, auribus hæc surdis spernebant. Hollandus verò iterùm, assumpto pacis persuadendæ onere, nihil præter sex hebdomadum inducias impetrare potuit à 12. Maij cœpturas. Hactenus Diuæus, cui consonat etiam quoad temporis rationem Hocsemius Leodiensis; qui postquam multis verbis conatus

Impauidus occurrit Regi noster Ioannes.

Frustrà suadet Hollandus ea quæ pacis.

Franci Brabantiã vastant, sed confligere non audent.

conatus est causam Atrebatensis improbare, recensitis confœderatorum contra Ducem nostrum nominibus (vt suprà) hoc modo concludit: Hi & plures alij Ducem Brabantiæ vnanimiter diffidarunt: Comes Barrensis & Conestabliarius, ex illa causa quòd Dux Regem ipsorũ Dominum offendisset; ceteri omnes, quòd Dux in bonis eorũ, iuribus & iurisdictionibus suis iniuriabatur iisdem: qui omnes, excepto Archiepiscopo & Comite Barrensi, apud Fexhe villam Episcopi, cum bonarum villarum consilio, tractatu habito, cum multitudine armatorum Hannutum villam Ducis cum quibusdam aliis circumiacentibus combusserunt, anno Domini 1332. nono Kalend. Maij. Hæc ille. *Hannutum vastatur.* Prosequitur sua Diuæus: Durantibus induciis Legati inter Philippum Regem & Ioannem Ducem nostrum assiduè commeantes, de conciliandis his Principibus multùm laborarunt. Guilielmus verò Hollandiæ ac Hannoniæ Comes, missa Philippa coniuge sorore Regis, peruicit vt colloquio dies præscriberetur. Perductus tum Dux noster à Senonum ac Teruanæ Episcopis in Franciam, à Rege Compendij exceptus est summo honore, præsente etiam Philippo Nauarræ Rege, & Duce Eburonicum, Ducis consanguineo. Ludouicus enim auus Philippi prodierat è coniugio Philippi III. Regis & Mariæ filiæ Henrici Tertij. Inde Lutetiam vnà profecti, pace inter sese firmata, affinitatem inierunt: Maria filia Regis, Ioannis Ducis filio desponsata. *Tandē pax sancitur filia Regis filio Ducis nostri desponsata.* Eodem tempore Bohemiæ Rex in Franciam veniens, vt Regem à pace diuerteret, nihil præstare potuit, Nauarro ceterísque Ducis consanguineis obstantibus. Mense Octobri decreta expeditio in Syriam, cui nomina dedêre Philippus Frãciæ, Ioannes Bohemiæ, Philippus Nauarræ, Reges: Ioannes Dux noster, Otto Dux Burgundiæ, ac complures alij. Ibidem cùm Bohemus, vt pacem cum Duce iniret, multorum precibus sollicitaretur, numquam euinci potuit. His peractis reuersus domum Dux, filiũ pulchro comitatu in Franciam misit; quem mortua ante nuptias sponsa, Rex multis honoratum muneribus patri remisit. *Moritur sponsa ante nuptias.* De Roberto verò Atrebate quid tum actũ sit, non reperio; crediderim, audita pace Regis cum Duce, in Angliam profugisse. Interim anno proximo, qui est eius sæculi trigesimus tertius, Mechlinia nouum veteribus Ducis 1333
nostri inimicis Ludouicum Flandriæ Comitem socium adiunxit. Emerat hic vtramque Mechliniæ partem, vnam ab Adolpho Leodiensi Episcopo, alteram à Reinaldo Gelriæ Duce, qui vnicam Florentij Bertoldi filiam Sophiam vxorem habebat: quorum vterque per Consiliarios suos mandarat Mechliniensibus, vt sacramenta tamquam legitimo Principi Comiti Flandriæ præstarent. *Emit Comes Flandriæ Mechliniam, ex quo nouum bellum.* Porrò Mechlinienses aspernati Flandrorum imperium, eiectis iis qui sacramenta pro Flandro expetitum venerant; Legatis missis ad Ducem, defendi se ab eo, cui beneficia-

rio iure subiecti erant, postulabant. Et sanè venditio ipsa summo Iure (vti videtur) nulla erat, cùm feuda, inconsulto domino, vasallum alienare non liceat. Hęc verò sola ratio videbatur sufficere patrocinio Mechliniensium suscipiendo. Receptus igitur summa ciuium congratulatione, singulos sacramento sibi deuinxit. Quod cùm Ludouicus Comes intellexisset, Mechliniensium bonis, quæ in Flandria possidebant, fisco suo applicatis, veteres omnes Brabantinorum hostes Valentianas pellexit, adscito etiam in societatem Guilielmo Comite Hollandię & Hannoniæ. Ita Diuæus, cuius verbis consultò inserui clausulam (vti videtur.) Nam in hunc modum narrat Hocsemius Canonicus Leodiensis tunc viuens: Comite Flandrensi in Cameraco tunc pręsente, Consiliarij Leodiensis Episcopi, cum quibusdam de Collegio nostro, eidem Comiti oppidum Mechliniense, si placeret Capitulo, pro centum millibus regalium vendiderunt, octo vnciis ad marcham, & marcha ad quinquaginta quinque regales, & quinque florenis de Florentia ad quatuor regales computatis: quibus reuersis, post multos tractatus venditio per Capitulum confirmatur tali conditione, quòd Comes ipsam in feudum ab Ecclesia releuaret, nec à Comitatu suo in perpetuum alienatione qualibet separaret, quod & fecit de Gramont & de Bochem, antiqua Ecclesiæ feuda pariter releuando. Satisfacto verò de pretio, missis de Collegio nostro Canonicis cum Procuratoribus Comitis, Mechliniæ, in quantum tunc fieri poterat, possessio traditur; Scabini & Villicus deponuntur; Gubernatores, vt Comiti obediant, requiruntur; quibus dilationem petentibus, ea non obtenta, præfati Canonici cum Procuratoribus Comitis recesserunt anno Domini 1333. mensis Iulij die 14. Hac occasione Dux Brabantiæ, cui displicebat iste contractus (ex eo quòd Mechlinienses cum eo contra quoslibet, & contra Dominum suum Leodiensem Episcopum rebellando bellare consueuerant) post multa verborum subterfugia se cum Mechliniensibus fœderauit; quod Comes sentiens, diffidauit eumdem. Sic ille. Pergit Diuæus: Tunc coiêre in fœdus Ioannes Bohemiæ Rex, Coloniæ Treuirorumque Archiepiscopi, Gelrus, Iuliacensis, Leodiensis, Namurcensis, Falcoburgēsis, Monioyus, Hensbergensis, Lossensis; Flander verò & Hollandus totius erant negotij caput. Decretum hîc, vt quilibet à suo limite Brabantiam inuaderet; néve quis confœderatorum, reliquis insciis, pacem cum Duce iniret. Flander verò tantum se bellum à sua parte illaturum spopondit, vt Dux omnem Trans-Mosanarum rerum memoriam penitus abiicere cogeretur. His peractis, Duci Furæ tum existenti per Feciales singuli vno tempore bellum indixerunt. Primi omnium Flandri à Teneramonda exorsi, Malgam Lippeloumque cum Affligimensi cœnobio exussere, Bruxellam

Venditum Mechliniæ dimidium centum millibus regalium.

Accipit Dux noster Mechlinienses in tutelam.

Varios simul accipit Brabantus hostes.

Primum omnium Flander Brabantiam populatur.

iam fugientibus Monachis. Noster verò Dux, productis Asca cohortibus, peruastato Teneramondam vsque agro Alostano, Bruxellam reuertit. Ita agrorum villarumque vtrimque dispendiis certatum, nec vmquam cominus dimicatum, nisi quòd 500. Flandros equites, Bruxellam vsque excurrentes, Philippus Comes Vianæ, Dominus Grimbergæ, Theodoricus à Valecuria, Ioannes à Leuedalia, Gisbertus à Wesemalia, Valterus ab Huldeberga, Hermannus ab Ossa, coniuncti Eduardo Duci Barensi (is enim tunc Duci nostro militabat) in insidias protractos loco qui Helleken dicitur, profligarunt; vbi compluribus trucidatis, capti 150. Louanij & Furæ custodiæ traditi sunt, vno solùm Bruxellensium desiderato. Dum hæc in Brabantiæ parte geruntur, in Transmosanis Rodam validissimis hostium exercitibus circumuallatam adfertur; eoque rem deductam, vt pressis inopiâ necessariorum præsidiariis, Ioannes ab Orstruilra & Dominus Steuordæ præsidij Præfecti, compulsi fuerint paeisci, nisi ante finem mensis subueniretur, oppidum se dedituros. Quo nuntio nequaquam perculsus Dux sedulò prouidendum statuit, ne quid in ea parte offenderetur. Mandata itaque Baronibus Brabantiæ Flandrici limitis cura, cùm Nauarræum Regem è Francia sibi auxilio aduenire, ac iam Hannoniæ fines attigisse, impediri verò transitum à Guilielmo Comite comperisset, assumpto secum Barensi ac 400. equitum cataphractorum, Niuellam vsque progressus, Guilielmum Comitem Francis transitum dare, metu coëgit. Inde maturato in Transmosanos itinere, Comitatum Lossensem (Comite prohibere non auso) permensus, Traiectum peruenit. Prægressus tum aduentus eius rumor non parum hostes perterruit, miraculo adscribentes, eum ijs in finibus videri, quem vix in Brabantia rurum æstimarant: itaque nihil iam spei reliquum erat, nisi Leodiensem à tergo reditum ei præclusurum. Porrò Dux, transito Mosa, calcata hostili terra, commeatum ad satiem vsque inuenit, fugientibus passim incolis, ac villas omni genere necessariorum refertas præ celeritate relinquentibus, ac alterius diei summo manè ad Rodam venit. Exierat iam dies præfixa deditioni, & oppidum traditum fortissimo milite hostes munierant. Vnde accessu eius Dux prohibitus, nec obsidionali apparatu instructus, Theodericum à Valecuria, Ioannem ab Orstruilra ad hostes misit, edicturos, aduenisse se iam, vt cominus consertis manibus de Rodæ possessione decernerent. At illi, dimissis Legatis, ac spreta in præsens præliandi conditione, id solùm moliebantur, vt Duce variis ibi dilationibus distento, Lossensi ac Leodiensi tempus foret iter prohibendi. Illi etenim, deiectis Mosæ pontibus, omnem huic rei operam impendebant. Reuersis Legatis, Dux toto die, etsi pluuioso, suos in armis continuit. Altero verò diluculo, com-

Flandri plures trucidati, capti 150.

Instant & Transmosani hostes, Roda nece obsessa.

Celerrimè proficiscitur Dux cum exercitu vltra Mosam, & tamen tardiùs.

Agunt hostes vt Duci iter reditura præcludant, sed frustrà.

pertis ijs quæ Leodienses cum Lossensibus mediati dicebantur, Traiectum iter vertit: hinc eluso hostium conatu, vstoque Lossensi Comitatu, in Brabantiam reuertit. Sed hoc incommodi accidit, quòd Duce ad Rodam sedente, Præfectus Sitterij, cùm prælio Ducem cum hostibus decertaturum sperasset, cum omni pæne præsidio ad eum profectus est: moxque ea occasione Sitterienses vsi, filios Reinaldi Falcoburgensis ad se vocatos, oppido recepêre. Reuersus in Brabantiam Dux, Francis, qui iam Niuellam venerant, occurrit: cum quibus de transmittendo iterùm Mosa varia consilia habuit. Illi verò, qui magis paci componendæ quàm bello aduenerant, omne medium pacificandis Principibus quærebant; verùm præter inducias nihil concludi potuit: quibus durantibus, Legati Philippi Franciæ Regis inter vtrosque commeantes, effecêre, vt controuersiam vtrimque arbitrio committerent, sequentis anni initio æqua sententia finiendam. Hæc eo anno Brabantini ab hostibus vndique cincti fortiter egêre. Concessit eo anno Dux noster Louaniensibus piscatum in Dylia communem, venationem item ad Orientalem Dyliæ partem omnium ferarum, præter ceruorum, hinnulorum, aprorum. Actum hoc mense Septembri, cùm mense Augusto confirmatæ chartæ Cortebergensi etiam addidisset, vt ex Antuerpia duos ad eum Conuentum mitti liceret; vnum item à Niuella: promisit etiam, se singulis annis in omnes Iudices Officiariósve quoscumque inquisitionem communi Ordinum consilio facturum, qua rectène an secùs officio functi fuerint, rationem

Interim Sitterienses absentibus præsidiariis, Falcoburgio iterùm se tradunt.

Confirmata charta Cortebergensis, eique etiam quædam addita.

1334 reddere compellantur. Initio sequentis anni 1334. cùm Philippus Rex sententiam pacis proferre deberet, vsque in Septembrem distulit, induciis eousque prorogatis: quo tempore, quamquam Brabantiæ nihil necessariorum inueheretur, omnibus circùm hostilibus, omnia tamen meliori ibi pretio væniisse, quàm alibi ferunt; id quoque miraculo adscribunt, quòd Hollandi Flandríve nihil toto eo tempore halecum ceperint, quasi ipsis elementis Brabantiæ fauentibus. Mense Septembri has pacis leges Rex edixit: Ioannes filius Ducis filiam Hollandi, Henricus filius « secundus Gelri filiam, filius Iuliacensis filiam Ducis vxorem, ducerent: « Hollandum ac Iuliacensem auri summâ Dux donaret, vt & Bohemum « & Leodiensem: Tiliam verò Gelro ipse, vicissim ipsi Gelrus quosdam « Hosdenæ propinquos pagos concederet: Mechliniam Rex eatenus ma- « nu teneret, donec de Ducis ac Flandri iure penitus edoceretur: ea pace « fœdera omnia contra Brabantinum inita dissoluerentur. His peractis « Fredericum à Picquino Rex, qui Mechliniam suo nomine custodiret, misit. Connubia quoque hæc aliqua, etsi multò pòst, firmata sunt. Eodem anno 1334. cùm Ioannes Hosdenæ Dominus viuis excessisset, de Principatu eius contendi cœpit. Vendiderat hunc, consilio Ioannis ab Elbau-

Variis affinitatibus promissis, & aliis Dux noster vtcumque hostes suos pacat.

Contentio de dominio Hosdensi.

Elsbaudia Equitis ac Domini à Cranedunca Duci nostro, cuius beneficio multò antè possidebatur. Ceterùm, eo defuncto, Comes Saffebergæ, qui sororem eius vnicam vxorem habebat, Bruxellam veniens, dominio Hosdenæ inuestiri cupiebat. Non recipiente Duce, verùm ad se eum Principatum pertinere asserente, tristis domum abscessit. Vbi coacto haud magno armatorum globo, Turnohoudam vsque excurrit: quo incenso, magnam prædam abduxit, Comitis Hollandiæ Guilielmi subsidio fretus, cui necdum amico penitus in Ducem animo Hosdenam vendiderat; cuius tamen ille potiri non potuit, arce valido Brabantinorum præsidio munita. Sed non multò post, sedata ea discordia, assignati sunt Saffebergensi ex ærario Boscensi recipiendi annui 300. regales aurei, ac Hosdena Duci permansit. Anno 1335. cùm inter Louanienses ac Antuerpienses de septemdecim vicis Santhouianæ iurisdictionis controuerteretur, sub quorum signis militarent, Dux noster secundùm Louanienses iudicauit mense Februario. Et eodem anno bellum illud, omnium quæ vmquam ab homine nato gesta sunt, maximum cruentissimumque, originem sumpsit; quod inter Anglos Francosque etiam post multa tempora necdum sedari potuit. Regnabat tum Anglis Eduardus Tertius eo nomine, filius Eduardi & Isabellæ filiæ Philippi Pulchri Francorum: de quorum connubio ad annum 1307. diximus. Hic à patre malorum consiliis deditissimo, cum Isabella matre pulsus Angliâ, postquam diu in Francia egisset, Ioannis Comitis Bellemontani (qui frater erat Guilielmi Hannoniæ Comitis & Hollandiæ) Hannoniorum, Brabantinorum, Flandrorum ac Hollandorum virtute in patriam restitutus, patre aduersariisque in potestatem redactis, Regnum obtinuerat anno 1327. mox in continentem transmittens, Philippo Valesio nouo Francorum Regi Vasalli-iuramentum de Aquitania præstiterat. Hunc Robertus Atrebas (vt antè tetulimus) è Brabantia in Angliam profugus, incitare indies non desinebat, vt Regnum Francorum iure materno suum, à Philippo Valesio, quem longę cognationis propinquitate antecedebat, armis repeteret. Rex sæpiùs hanc rem apud se deliberatam priori anno ad Concilium retulerat. Placuit Principibus in continentem mitti, qui inferioris Germaniæ Principes in societatem alliceret, Lincolniæ Episcopum. Hic in continentem nauigans, Hannoniam petit: vbi Guilielmo Comiti Regis socero collocutus, cùm is vicinos Principes, Coloniensem, Brabantinum, Gelrum, Iuliacensem, Falcoburgensem sollicitandos censuisset, in Angliam reuertit. Remissus mox cum maximo Nobilium comitatu, Ducem primùm Brabantiæ, mox Gelrum, Iuliacensem, Coloniensem, Falcoburgensem, Arnoldum à Blanckenhemo, Guilielmum à Dueuorda in societatem pertraxit, promittente Duce se mille equites Re-

Venditur Hosdena Comiti Hollandiæ, nihilominùs manet ea Brabantiæ Duci.

1335

Initium & causa cruentissimi & longissimi belli inter Anglos & Francos.

En quid possit vnus profugus.

Sollicitat Rex Anglorũ primùm Comitẽ Hannoniæ, deinde & alios.

gi adductum, quàm primùm in continentem appulisset. Flandri verò Comiti suo auersi, Iacobi Arteuillę hortatu, etiam vltrò amicitiam Anglorum appetebant. Hæc eo anno Anglus in inferiori Germania peregit.
1336 Sequenti anno 1336. classis Anglorum Comite Derbij ac Valtero à Manniaco Hannonio Ducibus præmissa, Cadsandiam insulam, profligata Nobilitate Flandrica, in potestatem redactam exussit, atque in Angliam renauigauit. Et eodem anno pridie Kal. Aprilis Dux noster ac Comes Flandriæ conuenêre, vt Mechliniam pariter possiderent, alter in clientela alterius: vectigalia æqualiter partirentur: Schultetum & Quæstorem simul constituerent: qui ad Nekerspolam morantur ciues, Duci; qui ad Blidebergam, Flandro subessent. Neutri, inuito altero, munitiones construere liceret. Inde anno 1337. Guilielmus Comes Hanoniæ

Pactum quatenus Dux noster & Flandriæ Comes pari iure Mechliniam tenerent.

1337 obiit, successore Guilielmo, qui Ioannam filiam Ducis nostri vxorem habebat. Hoc anno mense Iunio vxorem Ludouici Imperatoris Louanij fuisse reperio, & donatam à Senatu vasis aliquot vini Rhenani, itidem purpureis pannis & vno sturione. Eodem anno Iacobus Arteuilla factiosissimus homo, Ludouicum Comitem, Anglicum fœdus adspernantem, Flandriâ pepulit. Et in fine huius anni Eduardus Rex in vere Antuerpiam appulit. Anni 1338. initio Dux noster, Reinaldus Geldriæ

Arteuilla factiosus homo Comitē suum Flandriâ pellit.

1338 Dux, Gerardus Iuliaci Marchio, Ioannes Comes Bellimontis Antuerpiam veniunt; vbi de ratione belli consultato, promissoque se ad Iulij mensis medium cum exercitibus aduenturos, singuli domos suas reuertuntur. Dux noster, misso Ludouico à Tranegena in Franciam, Regem orabat, ne quid sinistri ob Anglum receptum de se suspicaretur; eum etenim, quòd consanguineus esset, iustè terris suis prohibere non potuisse. Cùm præstituta dies adueniret, nec Transmosani mouerent, Ducem nostrum quiescere prætexentes, vrgebat eum Angliæ Rex, vt secundùm promissa ad præscriptum adesse non moraretur, ne sua dilatione reliquis desciscendi ansam daret. Ille benignè acceptis Legatis, confœderatos Principes Hallas euocauit. Vbi diutiùs collocuti Anglo, vt Imperatoris fœdus expeteret, persuasere: quo impetrato, iustiorem ipsis in Francos belligerandi causam fore, tamquam iussu Imperatoris: nec id difficile fore, quòd Cameracum Franci vetustum Imperij oppidum occupassent.

Excusat se Dux noster apud Franciæ Regem.

Cùm hoc placuisset, missus in Germaniam Guilielmus Iuliaci Marchio, omnia pro votis retulit: quo redeunte, Conuentu Harcæ Lossensis Comitatus oppidulo celebrato, publicatæ Imperatoris litteræ; quibus Eduardo Vicaria Imperij, & potestas nomine Imperatoris auri signandi concessa est, iussique omnes Imperij Principes eidem Vicario tamquam Imperatori obedire: quibus peractis, decretoque vt Cameracum sequenti anno aggrederentur, singuli domos suas remearunt.

Angliæ Rex Vicarius Imperij declaratur, quò tutiùs Dux noster & alij eius partes sequantur.

Eduar-

Eduardus verò Rex tota ea hieme in arce Louaniensi moram fecit, vxore ab Anglia eò venire iussa. Pecuniam quoque ea hieme Antuerpiæ cudi iussit, imagine sua & Imperatoris signatam. Initio anni sequentis 1339. textorum magna copia, ob seditionem motam, Louanio 1339
pulsa est. Et eiusdem anni mense Iunio Eduardus Rex Louanio Viluordiam profectus, Anglicas copias, quas iamdudum euocarat, excepit. Inde Mechliniæ celebrato suæ partis Principum colloquio, per Bruxellam, Niuellam, ac Valentianas, versus Cameracum perrexit. Paulò pòst Germaniæ Principes aduenêre, Dux Geltiæ, Comites Montium, Salinæ; Arnoldus à Blanckenhemo, Reinaldus Dominus Falcoburgi, Comes item Hannoniæ & Hollandiæ cum Ioanne patruo. Sexto pòst die, Ioannes Dux noster nongentos cataphractos apprimè instructos adduxit, missoque caduceatore (quod antè distulerat) Franco bellum indixit: quod adeò Legato eius in Francia displicuit, vt mœrore solueretur. Ita clausi vndique Cameracenses; sed quamquam sæpiùs oppugnarentur, fortissimè tamen se defenderunt. Quare Angliæ Rex, nullo ferè incommodo ab obsidentibus illato, cùm Francum Peronæ suos colligere comperisset, solutâ obsidione cum omnibus copiis eò contendit: cumque in conspectu exercitus vtrimque constitissent, cùm in Anglicis castris dubitaretur, Ioanne Duce nostro tamen prælio contendendum censente, missus in aduersa castra caduceator, tertiam inde diem prælio indictam attulit. Cuius diei summo diluculo vtrimque acies ordinatæ. Eduardus Germanos in prima acie posuit, Reinaldum videlicet Gelriæ Ducem, Comitem Nassouiæ, Montium, Salinæ; Reinaldum Dominum Falcoburgi, Ludouicum Marchionem Brandeburgi, Ioannem Comitem Bellimontis, Arnoldum à Blankenhemo, Guilielmum à Duueuorda. Brabantini verò cum suo Duce secundam aciem obtinebant; Otto videlicet Dominus de Cuyck, Henricus de Boutresʃ-hemo Dominus Bergarũ, Ioannes de Pollana Dominus Bredæ, Dominus Rodę, Gerardus Dominus Vorselariæ, Bernardus D. Borneuallis, Reinaldus D. Scoonuorstij, Ioannes Dominus Withemi, Gisbertus ab Apcouda Dominus Gasebecæ, Hẽricus Bertoldus D. Dufflę, Theodoricus à Valecurio, Raso à Grauia, Ioannes à Gasebeca, Ægidius à Quaderibba, Walterus ab Huldeberga, & Flandri aliquot. Tertiam aciẽ Anglica Nobilitas explebat. Totidem aciebus Franci dispositi: in quorum castris variabant eo die sententiæ, multis asserentibus insipientissimum fore, si Franci cum Anglis in ipso limite Regni decernerent: nam si vincerẽtur, procul dubiò hostem Regnum nullo resistente perrepturum. Altera porrò die, cùm itidem Franci non mouerent, Eduardus Rex cum Duce nostro Auennas retrouertit: vbi dimissis Germanorum auxiliis, ambo Bruxellam

Magna multitudo textorum ob seditionem Louanio pellitur.

Cameracenses obsessi strenuè se defendunt.

Dies prælio dicitur.

Acies instruunt, & nihilominùs res in summum abit.

contendunt. Eò vocatum Iacobum Arteuillam, Rex Anglus variis modis sollicitabat, vt Flandros suos fœderi associaret: quod tamen ægrè impetrari potuit, grauioribus sacramentis, pecuniariis etiam multis deuinctis Flandris, ne contra Francos quidquam molirentur. Sed postremò, cùm Arteuillæ callido consilio Eduardus Franciæ Regis titulum, vt iure materno sibi debitum, assumeret, Gandaui Conuentu indicto, Flandri (quasi sacramento Philippo Regi Francorum præstito soluti) libentissimè partes eius suscepere; promittentes insuper, se suis impensis Insulas Duacumque Francis erepturos. Ibidem fœdus ictum est inter Brabantiæ Ducem & Comitem Flandriæ, nec non vtriusque Prouinciæ ciuitates, mense Decembri, die tertia; in quo fœdere hæc inter alia sancita: Quòd si fortè alterutri ab alteris læsos se proclament, tam « Dux quàm Comes præscripti, eligent singuli duos ex suo Consilio, & « tres ciuitates primariæ vtriusque prouinciæ singulæ vnum Scabinum; « qui decem, ad ciuitatem vnam primariam viciniorem loco, vbi iniuria « facta prætenditur, conuenientes, plenam auctoritatem hoc ipso habebũt « controuersiæ decidendæ: neque ex dicta ciuitate quisquam eorum discedere « permittetur, nisi controuersiâ priùs omnino sopitâ. Ita hoc fœdus. « Porrò Eduardus Rex eo anno Antuerpiâ in Angliam enauigauit, supplendo militi, ac auro colligendo operam nauaturus. Mense Martio Dux noster statuit, Ne quis aurum, officij alicuius gratia redimendi, expo- « nat. Homicidæ, si exsilij gratia fiat, simul vt bona sua restituantur. Vt « Senatui populoque Louaniensi vrbem suo arbitrio, etiam inconsulto « Duce, munire liceat. Signata ab Ottone Domino de Cuyck consangui- « neo Ducis, Ægidio à Quaderibba, Domino Bergæ, Ioanne à Carsbeca,

Astu Arteuilla Flandri Anglo se iungunt.

Pactum quomodo eo tempore controuersiæ sine armis sopiuntur.

1340 Hermanno ab Ossa, Equitibus. Initio anni proximi 1340. Ioannes Nortmanniæ Dux à patre Rege Philippo in Hannoniam missus, tota regione fœdè deuastata, Thynum obsedit. Accurrunt mox subsidio Guilielmus Comes Hannoniæ cum Ioanne patruo, Ioannes Dux noster cum 600. equitibus, Reinaldus Dux Geldriæ, Ioannes Comes Namurci, Comes Montium, Reinaldus Dominus Falcoburgi, & cum 6000. Flandrorum Iacobus Arteuilla. Ceterùm & hinc sine prælio discessum, consulente Duce nostro, vsque ad Eduardi Regis aduentum differri. Is intereà, profligata in Slusano portu Francica classe, cùm in Flandriam appulisset, rectà Gandauum contendit. Eódem, soluta Thynæ obsidione, confœderati Principes properarunt. Inde Viluordiæ habito Conuentu, decretum est, vt mense Iulio singuli cum exercitibus Tornacum conuenirent: quo cognito, Franci fortissimum præsidium inmisere. Nihilominùs ad præstitutam diem Anglus eiusque confœderati, moto procinctu, validissimis copiis oppidum cinxere. Rex Anglus Martiniana porta,

Rex Francia in Hannoniam irrumpit.

Obsidet Anglus cum suis, inter quos & Dux noster, Tornacũ.

Dux

Dux noster cum Brabantinis ad Valencenatem in Abbatia S. Nicolai, ad alteram ripam Scaldis porta Fontis; Germani his proximi versus Hannoniam consedere. Vrbe vndique clausa, obsessi eruptionibus sæpiùs non infeliciter tentatis, oppugnationes hostium partim virtute, partim variis artibus eludebant. Obsessores autem castris sæpenumerò egressi, è vicinis agris ingentem prædam castris inferebant. Inter quos Comes Hannoniæ Orchiam & S. Amandum Francis ademit. Germani verò Anglo militantes variè cum Philippi Regis Francorum milite confligebant; qui Philippus Rex obsidionem prohibiturus, ad pontem Bouinum castra locarat. Erat Fontanellæ Cœnobio Ioanna Regis Philippi soror, eadem Guilielmi Comitis Hannoniæ mater: quæ inter vtrosque Reges sæpiùs commeans, tantum effecit, vt spe pacis, induciæ annuæ fierent. Lecti vtrimque, quorum arbitrio pacis leges conficerentur; ab Anglo, Ioannes Dux noster, Reinaldus Gelriæ Dux, Episcopus Lincolniæ, Guilielmus Marchio Iuliaci, Ioannis patruus Comitis Hannoniæ; à Franco, Ioannes Rex Bohemię, Carolus Comes Alenzonij, Adolphus Episcopus Leodij, Ludouicus Comes Flandriæ, & Comes Armeniacus. Ab his

Datis induciis, de pace agi cœptum, sed frustrà.

tamen nihil concludi potuit. Anno sequenti 1341. Lilloum pagus 1341
Scaldi propinquus, qui ante aliquot annos inundatione fluminis arenis tectus fuerat, structis aggeribus à vi fluminis vindicatus fuit, impensis Alarei Præpositi Louaniensis, Reddituarij Brabantiæ. Hæc tantùm hoc anno Diuæus. Adiicit ista Meierus: Rex Eduardus cum maximo bellatorum numero applicat in Britanniam Gallicam. Vix perscribi posset, quàm durum quámque calamitosum bellum hoc Britannicum fuerit. Quàm autem cruentè à Gallis sit gestum, hinc videas. Ad castellum, quòd nomen habet Vallum Granatij, ducenti Britones, Francos ducentos ad pugnam prouocabant, ea conditione, vt si Britones vincerent, Franci obsidionem Castelli relinquerent; sin vincerentur, in victorum forent potestate. Accepta conditione Franci vicerunt, Britonesque omnes prælio interfecerunt, præter triginta quos captiuos acceperunt. At Ioannes Dux Normanniæ cruentus carnifex, in Nannetensi obsidione omnes illos triginta decollauit, capitaque per murum in vrbem proiecit. Eodem anno saccos lanæ ampliùs mille misit Eduardus Rex in Flandriam, vnde quæstus bonus, læta tempora, grandisque lætitia vbique orta. Hæc Meierus. Pergit Diuæus, & adscribit anno sequenti 1342. bellum Hoyensium, quibus opem tulerit Dux noster, sed illud non contigisse ante annum 1343. ex Hocsemio eius temporis Scriptore patet; qui cùm de incendio Mechliniensi eodem hoc anno cum Diuæo narrasset, non nisi sequenti commemorat de Hoyensibus. Sunt hæc eius verba: Anno Domini 1342. die 25. Aprilis obiit Do- 1342
minus

Pagus Lilloo à vi fluminis vindicatur.

Cruento duello ducenti Britones contra ducentos Francos concurrunt.

minus Benedictus XII. & electus est die 7. mensis sequentis dictus Clemens VI. Et eodem anno mensis Maij die antepænultima Vigilia Sacramenti, circa horam nonam, igne fortuito fuit Mechlinia conflagrata.

Mechlinia conflagrat.

1343 Anno verò Domini 1343. resumuntur & aggrauantur processus Apostolici contra Dominum de Heinsburg. Et ex tunc inter Episcopũ & Commune Hoyense magna dissensio est exorta. Hæc Leodiensis Hocsemius, eademque pluribus prosequitur; nobis sufficiet verbis Diuæi ea commemorasse. Dux, inquit, noster Hoyanis ab Episcopo Leodiensi iniuria affectis opem tulit; quorum oppido receptus, arcem immisso præsidio à vi Episcopi tutatus est. Vnde orto bello, cùm Episcopus propulsando Duci militem aggregaret, Leuiæ in Brabantia controuersia composita: deducto Hoyo præsidio, ciues ab Episcopo gratiam commeruere. An-

Bellum iterùm cum Leodiensibus, sed mox sopitum.

1344 no 1344. cùm Philippus Rex Francorum Haricuriæ Comitem, aliosque Normanniæ Nobiles proditionis insimulatos necasset, Gothfredus ab Haricuria vir fortissimus, metu, ne ob consanguinitatem Comitis pari sorte inuolueretur, in Brabantiam confugit; vbi multas possessiones habebat: nam ex Gothfredi Comitis Virsonij filia prodierat. Porrò Dux noster cùm Regis gratiam summo labore Gothfredo conciliare niteretur, nihil effecit. Vnde ille in Francum efferatus, in Angliam profugit, belli fax altera. Annum proximum Diuæus intactum relinquit; sed operæpretium duco ista ex Meiero adscribere: Anno 1345. inquit, Tenera-

Haricurius belli Anglicani fax altera.

1345 mundani rebellionem mouerunt contra Tripolim (nempe contra Flandriæ regimen tribus ciuitatibus ab Arteuelda turbatore tributum) causa erat, quòd in lanificio Gandenses illis nouas vellent præscribere leges, quibus solito angustiores minorisque pretij pannos suos conficere deberent. Eam ob rem auxiliarem sibi Ludouicum Comitem adsciscunt, ac mœnibus recipiunt. Et Ioannes Dux Brabantiæ studiosè dat operam, vt fracto Tripolitano fœdere pax in solidum componatur, totaque Flandria Comitem suum recipiat. Tandem Arteuelda Gandaui tumultu populari occiditur, finditur ei securi caput, mensis Iulij die 17. Nihilominùs Teneramunda obsessa est; tota Flandria, multisque Anglis illuc ad eam obsidendam confluentibus. Quare Comes, cognita hostium multitudine, priusquam vndique concluderetur, cum Domino Ambasiensi, cuius tunc Teneramunda erat, vt habet Historia Atrebarensis, retrò abiit in Brabantiam. Tandem Dux Brabantiæ, petentibus suppliciter ciuibus, intercessorem se præbet; illiusque arbitrio controuersia decidenda committitur. Facta oppidanis potestas, vt pannos conficerent veteri consuetudine, sed quinque dumtaxat Quartis latos; in mœnibus autem suis Flandriam versus tria coacti facere foramina, spatio pedum quadraginta, quæ numquam claudi possent, nisi de Gan-

Arteuelda occiso nihilo fit Flandria pacatior.

Obsidio Teneramondana intercessu Ducis nostri soluitur.

Gandensium, Brugensium, & Hyprensium consensu; quieuitque dehinc Flandria adusque Natalem D. Ioannis Baptistæ insequentis anni. Comes autem inter hæc pacem omnibus quæsiuit modis, sed adeò erant Flandrorũ animi agglutinati Anglis, vt auelli ab illis non possent. Quare anno sequenti 1346. Mechliniam Ioanni Duci Brabantiæ Ludouicus 1346
Comes totam cessit pro 85. millibus aureorum regalium, iuramento à Clemente Pontifice solutus, quo tenebatur id oppidum numquam alienare. Sed priusquam Ioannes numeraret, Ludouicus in viuis esse desiit. Ita Meierus. Diuæus hoc modo: Mense Iunio Dux noster cum Ludouico Comite Flandriæ conuenit, vt persolutis Comiti 85000. regalibus, totam Mechliniam obtineret, impetraretque sacramenti eius, quo iurauerat Leodiensibus, Mechliniense oppidum numquam à reliqua Flandria auulsum iri, absolutionem. Porrò id ne fieret, Leodienses apud Clementem Pontificem summopere obnitebantur, vt vix intercessu Philippi Regis Comes religione iurisiurandi liberaretur. Eodem anno Eduardus Angliç Rex, instigante Gothfredo ab Haricuria, in Nortmanniam classe venit, quam totam pænè permensus, vrgente à tergo Philippo Rege, cùm ad Creciacum Picardiæ vicum peruenisset, assumpto ex necessitate animo, paruis copiis ingentem Francorum strauit exercitum: à quorum parte desiderati Ioannes Bohemiç Rex, Rudolfus Dux Lotharingiæ, Ludouicus Comes Flandriæ, aliique innumeri. Commissum hoc prælium, teste Meiero, qui & de eo pleniùs, postridie D. Bartholomæi, die 26. Augusti. Post eam victoriam Eduardus Caleto copias admouit; quod, tutantibus fortissimè Francorum nobilissimis, vix sequenti anno obtinuit: sollicitatis interim Brabantiæ vrbibus, vt in societate contra Francum perstarent. Intereà Ludouico Comiti Ludouicus filius successit; quem sibi generum adsciscere, Eduardus Rex & Dux noster Ioannes æquè contendebant. Erat alienior ab Anglicâ Ludouicus, quòd patris interfectorem socerum nollet. Nec ob id tamen Eduardus apud plebem Flandricam (etiamsi apud eam Angli amor, cæso paulò antè Arteuilla, multùm deferbuisset) incitare desinebat, quatenus Comitem ad filiæ suæ nuptias perpellerent: si id fieret, Insulam, Duacum, & Betuniam se suis impensis recuperaturum; idque Flandris ob lanæ Anglicæ commercium plurimum vtile fore spopondit. Quibus permota plebs, Comitem, vellet nollet, ad affinitatem Angli adeundam compellebat. Qui necessitati obsecundans, habitis cum Anglo Caletum obsidente colloquiis, cùm se totum huic rei affectum commonstraret, minùs cautè obseruantibus suis, simulato aucupio in Franciam confugit. At verò Ioannes Dux noster maiore compendio negotium suum curarat. Etenim, cùm ob sanguinis propinquitatem, nullius pænè Franciæ aut inferioris Germaniæ Prin-

Dux noster emit Mechliniã reliquũ à Comite Flandria 85000 regalibus.

Vincit Anglus Francum ad Creciacum, vbi & cæsus Ioannes Bohemiæ Rex, Co. Flandriæ, & alij.

Caletũ ab Anglo obsidetur.

Multis lenociniis Anglus sibi Flandriam & Comitẽ deuincire studet.

Econtrà multo artificio Dux noster eundem Flandriæ Comitem generũ habere laborat.

Principum affinitatem quærere posset sine Romani Pontificis venia, Philippus Francorum Rex, necdum penitus placatus Duci, vehementer in Curia Romana obstabat, ne Duci filios filiásve suas nuptum dare volenti, sanguinis venia daretur. Quare Duci opus fuit, amicitiam Regis, missis suorum primis, iterùm expetere; hoc inter alia promisso, si Comes filiam suam acciperet, effecturum se, vt abiecto Anglico fœdere, Flandri in futurum Francis concordes essent. Re ad Regium Senatum delata, placuit Brabantinæ cum Flandro connubium. Quo per Legatos suos relato, Dux, missis ad Ludouicum Comitem litteris, eum facilè ad id quod volebat attraxit. Acta hæc eo tempore, quo de Anglico matrimonio tractabatur, paulò antequam Comes in Franciam confugeret. Durante hac obsidione, Eduardus Rex Reinaldum filium Reinaldi Ducis Geldriæ ad nuptias filiæ Iuliacensis propellere volebat; qui memor pacti anni millesimi trecentesimi trigesimi quarti, & iussionis paternæ, qua adegerat eum moriens, vt filiam Brabantini sibi pactam duceret, in præsenti parêre se simulans, capta opportunitate ad Ducem Antuerpiam confugit, & filiam eius Mariam se ducturum recepit. Ineunte verò an-

Item nititur Anglus sibi Geldrũ & Iuliacẽ sem obnoxios facere.

1347 no proximo 1347. Dux noster in Franciam profectus est, vt de filiæ suæ cum Comite Flandriæ Ludouico matrimonio cum Rege colloqueretur. Habitus tum Conuentus in sancto Quintino Veromanduorum oppido: vbi sponsalia confecta Henrici filij maioris Ducis Brabantiæ cum filia Ioannis Ducis Nortmanniæ; Gothfredi secundi filij cum filia Ducis Burbonij; Ioannæ filiæ cum Wenceslao Duce Luceburgensi filio Ioannis Regis Bohemiæ; Margaretæ cum Ludouico Comite Flandriæ, & Mariæ cum Reinaldo Duce Geldriæ nuptiæ comprobatæ. Ibidem Ludouicus Comes Mechliniàm vniuersam socero concessit, facta gratia octoginta quinque millium regalium præcedenti anno promissorum. Acta hæc mense Iunio. Et eodem mense nuptias Ludouici Comitis, & Reginaldi Geldriæ Ducis Viluordiæ Dux noster celebrauit. Porrò eiusdem anni mense Augusto, præsidiarij, qui Caleto inerant, inedia, vigiliisque fracti oppidum Regi Eduardo dedidere: qui pulsis veteribus incolis, Anglorum colonias eò deduxit. Eodem quoque anno Leodienses victoria anni præcedentis (qua fuso Engelberti à Marka Episcopi sui exercitu Reinaldum Falcoburgi Dominum interceperant) elati, ductore quodam molitore, Nobilium domos passim demoliebantur. Itaque cum Arcantellam, ripis Mosæ inhærentem arcem (cuius Dominus Reinerius nomine, Ducis nostri beneficiarius erat) obsiderent, profugus is Reinerius in Brabantiam, à Duce auxilia postulauit. Qui tota Brabantia coacto milite, in Leodiensium terram profecturus, Reinaldum Geldriæ Ducem & Theodoricum ab Hensberga Comitem Lossensem eodem

Magnis affinitatibus Dux noster liberos suos elocat.

Caleto Angli potiuntur, pulsisque Francis, colonos Anglos illuc traducit.

dem exciuit. Porrò Leodienses, diruta Arcantella, ad 3000. hominum nostris obuiàm effusi, cùm Gelros impeterent, irruentibus à tergo Brabantinis, vsque ad mille quingentos cecidêre; inde reliquis in fugam coniectis, diruta arce Maleni, quam in Brabantinorum perniciem excitarant, coactisque pacem suscipere Trudonensibus, Episcopum Leodio Dux noster restituit. Claruit eo prælio Henrici filij Ioannis Ducis virtus, quem Limburgi Ducatu & Mechlinia pater donarat, & eo prælio Equitem crearat. Erat eo bello ductor Louaniensium Valterus à Maloponte Eques, ab obsidione Caleti (vbi cum Louaniensibus aliquot Anglo militabat) euocatus. Ceterùm anno proximo 1348. Petrus 1348
Couterellus homo factiosus Prætor Louaniensibus datus est; cui nihil prius fuit, quàm discordias inter Patricios ac plebem, item inter eosdem ac Ducem discordias serere. Erat tum Louaniensibus non modica cum Duce cõtrouersia, eò quòd census ac vectigalia Ducis Senatus arrhæ stipulatus tetat, donec merces ciuium ob Ducis debita in Francia detentæ liberarentur, idque ex veteri priuilegio, cuius anno 1314. meminimus. Hanc rem Couterellus in peius exaggeratam Duci detulerat, Duce acerbiùs concitato, ita vt vrbi bellum indiceret. Sed toto penè Senatu Bruxellam eunte, Ordinum precibus Dux placatus est, ne quid durius in Louanienses statueret. Mense Nouembri eiusdem anni Henricus Dux Limburgi fatis concessit, vir fortissimus, ac Imperatori summè dilectus, & Regi Franciæ. Hæc Diuæus, postremis illis verbis, credo, signans Henricum filium Ducis; de quo bis anno præcedenti. Sed illud miror quomodo ibidem eum vocet maiorem filium Ducis, cùm anteà anno 1332. meminerit alterius filij, Ioannis nomine, iam tum ducturi Mariam filiam Regis Franciæ, neque vspiam tradat de eius morte; nisi quòd suspicor Ioannem illum filium primogenitum obiisse anno huius sæculi quadragesimo quinto, id colligens ex verbis Meieri, licet deprauatis, illi anno adscriptis, & quòd hac ratione Henricus iam vocetur à Diuæo maior natu. Pergit Diuæus: Sequenti anno 1349. Flagellatores primùm visi. Pe- 1349
stis sæuiit, & Iudæi impietatis rei supplicijs affecti sunt, & Margareta Brabantica vxor Ludouici Comitis tunc primùm à Flandris excepta: Sic ille breuiter. De iisdem Radulphus de Riuo Leodiensis hoc modo: Magna per vniuersum orbem pestilentia anno salutis 1348. grassata fuit: Ab India siquidem ortum habens, sensimque per omnes prouincias, maximè Alemanniam, Galliam, Angliam, Flandriam irrepens, mediam ferè partem hominum absumpsit. Cuius calamitatis causa Iudæis à plerisque fuit adscripta, quòd fontes & aërem veneno infecissent, qui idcircò in diuersis mundi regionibus partim gladio cæsi, partim submersi, & tandem in Brabantia toto ferè biennio igne vitam finierunt.

Victis ad Arcantellam Leodiensibus; Dux noster Episcopum sedi restituit.

Couterellus quidam factiosus penè discordiam excitarat inter Louanienses & Ducem.

Nodus quidam in Diuæo soluitur.

Pestis sæuissima penè per totum orbem grassatur.

Hanc plagam sanguinis excepit profluuium, inaudito cruciatus genere infinitos enecans: denique sacri ignis adustio carnem ad ossa vsque consumens. His cladibus afflicti plerique mortales, publicam peccatorum pœnitentiam agebant, precibus, lacrymis, flagris sibi inflictis Dei misericordiam implorantes. A quibus exorta fuit secta Flagellantium, breui tempore per orbem Christianum longè lateque diffusa. Hi sine legitimi Superioris ductu seminudi incedentes, cruces manibus portabant, capita caputio & pileo, pudenda lineo operiebant, flagellis in cuspide tres nodos aculeatos habentibus semetipsos publicè intra & extra Ecclesiam ad cruorem vsque cædebant; carmina quædam fidei partim contraria, partim suspecta cantabant, post triginta tres dies horasque duodecim ab huiusmodi flagellatione reuelatum sibi ab Angelo asserentes, mundatos se à peccatis non secùs ac si nouo Baptismatis Sacramento abluti essent. Clemens VI. Pontifex horum hæresim persequens, pertinaces sæculari brachio tradi iussit; quare circa nostras & Mosellæ

Hinc præpostera Flagellantium pœnitentia & secta exorta.

1350 partes non diu visi fuerunt. Anno verò 1350. moritur Philippus Rex Francorũ, cuius filius Ioannes 26. Septembris Rhemis coronatur. Et eodem anno Clemens Pontifex Iubileum Bonifacij Octaui propter breuitatem humanæ vitæ ad quinquagesimum quemque annum reduxit. Hæc Leodiensis seu Tongrensis à Riuo. Hoc item anno, teste Diuæo, Couterellus Louaniensium Prætor conspirauit in Senatum, collecto factiosissimo quoque textorum, ob id Patriciis infestorum, quòd ex officio complures seditionem agitantes, Senatus ante decennium in exsilium expulerat: inquisito tamen in eam conspirationem, nihil cõperiri potuit de auctoribus. Obiit eo anno Raso à Grauia Eques fortissimus, cuius etiam exteri Chronographi meminere in bellis Anglicis. Et fine eius anni die 15. Aprilis nata est Ludouico Comiti Flandriæ filia Margareta, omnium inferioris Germaniæ Principatuum heredes ex Philippo Burgundo suo tempore productura. Anni sequentis 1351. fine orta lis

Reducitur Iubileum sacrum ad annum quinquagesimum.

Nascitur Comiti Flandriæ ex filia Ducis nostri filia Margareta.

1351 Louanij inter Ioannem Herzium & Henricum à Boutreshemo Equites; quorum vterque ea in vrbe potentissimos consanguineos habebat; & vix sedari potuit, ne armis in foro concurrerent. Eo quoque anno mense Martio obiit Valterus à Netenis Eques Louaniensis, conditusq; in Cœnobio Augustinianorũ. Ita Diuæus, Louaniensia tantùm huic anno adscribens. Sed lubet etiam alia non parui momenti (tamen paucis) adiicere. Anno 1351. inquit Meierus, Ioannes Franciæ Rex Lutetiæ in æde diui Audoëni Ordinem Stellæ instituit; Eduardus autem Rex apud suos Ordinem Garterij, id quod ligaculum sonat tibiale virile aut muliebre. Hoc eodem anno Hollandia Zelandiaque grauibus bellis quatiuntur. Quarto die Iulij pugna naualis in amne Mosa inter matrem Margaretam

Instituuntur Ordo Stellæ in Francia & Ordo Garterij in Anglia.

tam Ludouici Imp. viduam & filium Guilielmum, qui Hollãdiam, Ze-
landiamq́; cum Hannonia, viua matre (quæ fratri in eos Comitatus iure
successerat) sibi vendicabat. Hîc Costus Renessius, Florentius Hamsteda,
multique alij Nobiles & numerosum sine nomine vulgus, Angli item
multi auxilio missi interierunt. Victa Augusta in Angliam ad sororem
Reginam fugit. Re dehinc vtcumque pacificata, Hanoniam sibi Augu-
sta in vita retinuit. Ista Meierus. Annos duos sequentes Diuæus his
item verbis transmittit: Anno 1352. Valterus à Maloponte Eques, ductor 1352
Louaniensium, obiit, cuius locum Bernardus Dominus Borneuallis,
Eques fortissimus, mense Februario anni sequentis iniit; cuius inferiùs
abundè mentio fiet. Sic ille. Sed cur non & illud ex Meiero adiiciam,
posteris, si sapiant, insigne documentum? Ludouicus, inquit, Princeps,
cùm esset in flore ætatis suæ, ad omnem se voluptatem ac delicias (proh
pudor!) conuertit. Quidquid libitum erat, licere sibi putabat. Annus
erat 1353. secuta res tristis & probrosa. Profectus in Galliam, gratiosam 1353
quamdam puellam ex se grauidam reliquit; deque prole honorificè ba-
ptizanda, puerperaque iuuanda, negotium dedit. Verùm vbi primùm
resciuit Margareta eius vxor, dolo ad se vocatæ puellæ nares detruncat,
vnde intra dies ternos præpropero partu gemellos masculos enixa, statim
vnà cum infantibus obiit. Incredibile memoratu est, quanto dolore si-
mul & ira ob hæc permotus Ludouicus fuerit. Hæc Meierus. Pergit
Diuæus: Anno 1354. cùm Ioannes Dux in ægritudinem incidisset, Loua- 1354
nij conuentu Ordinum diu deliberatum est, cui imperium regionis, si
eum mori contingeret, deferretur, filiis eius paulò antè elatis. Tandem
communibus omnium animis Wenceslaus, Ioannæ filiæ maioris ma-
ritus, Gelro & Flandro prælatus est. Et sequenti anno 1355. Ioannes Dux, 1355
cùm se morti iam proximum cerneret, demandata Wenceslao Republi-
ca, commonitisque Ordinibus, vt ei vxorique fidi deinceps essent, No-
nis Decembris fatis concessit, ætatis anno quinquagesimo quinto, susce-
pto, vt Trithemius scribit, habitu Benedictino. Corpus in Abbatiam
Villariensem elatum est. Ita Diuæus, & adstipulatur Tongrensis de Ri-
uo, his verbis obitum eius commemorans: Anno 1355. obiit Ioannes
Dux Brabantiæ, qui locum & gentem suam summa tranquillitate re-
xit, sepultus in Monasterio Villariensi, habitu Ordinis Cisterciensis. Ha-
buit Dux iste tres filias, Margaretam nuptam Comiti Flandriæ, Ma-
riam nuptam Reinaldo Duci Geldriæ, & Ioannam primogenitam, nu-
ptam primùm Wilhelmo Comiti Hollandiæ, & post eius obitum Wen-
ceslao Duci Lutzemburgensi: quod ita curauerat pater, futurum spe-
rans, vt amicitia magnorum Principum, quibus sanguine iunctus erat
Wenceslaus, longam suis relinqueret pacem; quod non ita euenit. Hæc
ille.

Prælium cruentum inter matrem & filium Hollandiæ Comites.

En fructus præposteræ libidinis.

Moritur Dux Ioannes, demandata Republica Wenceslao marito Ioannæ filiæ.

O spes hominum incertas!

Ee 2

ille. De filiis quoque eius tribus, sed ante eum mortuis, vide suprà ad annum 1332. & 1347. Sub hoc Principe Grammaius cœptũ vult Palatium Bruxellense, sed quod deinde splendidiùs adornatum constat à Philippo Bono sub annum Christi 1452. ac demum splendidissimè auctum à successoribus. Sub eodem quoque Principe anno 1312. ex eleemosynis piorum, agente quodam Fratre Gerardo, initiũ habet Cœnobium Sororum Pœnitentium Antuerpiæ, quæ Albæ vocantur; & anno 1320. Carthusia, dicta Vallis S. Catharinæ, in vico Kiela iuxta Antuerpiam, auctore quodam vrbis Dancardo, vt idem loquitur, voti reo: quæ quidem Carthusia anno 1542. impetu exercitus Rossemiani destructa, Lyram migrauit. Anno verò deinde 1350. institutum fuit iuxta eamdem vrbem celebre Hospitale à quodam Falcone de Lampage, vbi non multò pòst Cœnobium Virginum Regularium coaluit, quæ Facontinæ vocantur. Et ad idem tempus ortum suum quoque referunt ibidem Tertiariæ Sorores, domo à quodam Sudermannio iis coëmpta.

Cœnobia quatuor huius tempore Antuerpiæ & in suburbio ædificata.

WENCESLAVS
CVM IOANNA,
FILIA PRÆCEDENTIS,
XXXIV. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit in vniuersum annis quadraginta nouem.

1355 IOANNI Duci iustis persolutis, Wenceslaus Dux, qui Ioannam maiorem natu eius filiam vxorem habebat, cum vxore Louanium profectus, mox die tertia Ianuarij anni 1355. more Gallico ad proximum Pascha exeuntis, Principatum gentis Brabantiæ ibi suscepit; excepti à Senatu ac populo summo honore Duces, sex pannis purpureis, sex item bobus, ac totidem vini plaustris donati sunt. Iurati de more omnia se Reipublicæ iura conseruaturos; præter hoc, promiserunt ea quæ sequuntur: Chartas omnes priuilegiorum Reipublicæ, « Louanij sese condituros, tribus clauibus confectis, quarum vna in Du- « cum, secunda in Louaniensium, tertia in Bruxellensium potestate foret. « Rempublicam nullis debitis obligationibúsve, inuitis vrbibus, onera- « turos.

Priuilegia à Wenceslao & vxore iurata.

WENCESLAVS ET IOANNA XXXIV. BRAB. PRINC.

turos. Neminem ad arcana Reipub. consilia, qui Brabantinus non sit, « admissuros. Ducatum Limburgi, Dalhemum, Spremontem, Rodam, « Carpos, Wassebergam & Hosdenam cum Brabantiæ reliquæ corpore « vnituros. Nullum in iisdem oppidis præsidio posituros, qui non cis Mo- « sam de fide ritè cauerit. Communem pacem, quæ *Lands-vrede* inter « inferiores Germanos appellatur, conseruaturos. Fœdera cum Leodien- « sibus ac Flandris rata habituros. Bellum, nisi cum Ordinibus deliberato, « non aggressuros. Præturas apparitionésve vendi aut elocari non passu- « ros. Brabantiâ neminem in captiuitatem auehi iussuros. Aurum argen « túmve, inconsultis Ordinibus, non signaturos. Magistratus singulis « annis renouaturos. Nothos spuriosque ab omni Magistratu prohibi- « turos. Magistratus quosuis officio defunctos, gestorum rationem vt di- « cant, coacturos; proposito per parochias Edicto, quo cuilibet de Magi- « stratus iniuriâ Inquisitoribus conqueri liceat. Curaturos item, vt sin- « gulis annis Louanij vel Bruxellæ Inquisitores collecti de Magistratibus « inquirant; sontibus multam indicant, insontesque officio restituant. « Homicidam, nisi placatis cæsi consanguineis, patriæ se non restituturos. « Si Brabantinus Brabantinum extra Brabantiam in ius vocet (extra cau- « sam testamentariam, dotiū, vel piè legatorum) in caput eius & fortunas « animaduersuros. Exules ob seditiones, homicidia, furta, stupra, Bra- « bantiâ non recepturos. Quæcumque oppida, arces, terrásve generali ex- « peditione subigendas Brabantiæ annexuros. Omnium Cœnobiorum « priuilegia rata seruaturos. Hominibus sancti Petri Louaniensis suum « ius non imminuturos. Qui metu, ne causam perdat, ius suum Eccle- « siastico alicui vendet, qui ad aliud quàm ad patrium tribunal illam « trahat, in caput ac fortunas eius se animaduersuros. Omnibus, vt præ- « dia frugésve aduersus ferarum vastationem canibus tueantur, conces- « suros. Leporum vulpiumque, etiam venationem ceterarum ferarum « solis Nobilibus extra viuaria liberam concessuros. Bailliuum Gallo- « brabantiæ cum apparitoribus ex solis Brabantinis constituturos. Acta « hæc mensis die Ianuarij tertia anni 1355. exeuntis more Gallico demum ad Pascha, vt dictum est. Vnde & quidam scilicet annum quinquagesimum sextum adscribunt, à Kalendis Ianuariis computu Romano annum auspicantes. Signata verò sunt à Theodorico ab Homa Domino Paruwisij & Craneburgi, Henrico Bertoldo Domino Dufflæ & Ghelæ, Gerardo Domino Vorselariæ Burggrauio Geldoniæ, Ioanne Domino Bouchoudæ, Bernardo Domino Borneuallis Senescallo Brabantiæ, Equitibus. At verò deinde Louanio Duces Bruxellam atque inde Antuerpiam profecti, ius Stapulæ Antuerpiensibus confirmarunt. Intereà Ludouicus Flandriæ Comes, quòd Venceslaum à Loua-

Bellum, nisi cum Ordinibus deliberato, non aggressuros.

Brabantinū extra Brabantiam in ius non vocandum, nisi in tribus causis.

Modus cōcilianda Chronologia in multis.

Confirmāt Duces ius Stapula Antuerpiensibus.

Louanienſibus Ducem acceptum cognouiſſet, ſe verò (licet Margare-
tam Ioannæ ſororem duxiſſet) in vniuerſum Brabantiâ excludi, miſſis
Legatis, aliquam Brabantiæ partem doti vxoris adſcribi poſtulauit.
Legatis benignè habitis, reſponſum datum, vti Comes Mechliniam
conueniret, vbi cum Duce controuerſiam componeret. Ceterùm cùm
hinc ſine vlla pacificatione diſcedendum videretur, Comes, ſollicitaris
Mechlinienſium animis, promiſſiſque iis nouis priuilegiis, & in iis Sta-
pula trium mercium, de qua aliquoties dictum, tantum effecit, vt ibi-
dem gratiſſimus haberetur. Vnde quaſi proclamato bello, cùm Mech-
liniam Comes validis præſidiis impleuiſſet, Dux econtrà arces aliquot
Mechliniæ propinquas, & limitem Flandricum muniuit. Mox Co-
mes Montanus, Germanorũ aliquot auxiliaribus adductis, Mechlinien-
ſes grauiter afflixit; Bruxellenſes verò permixti Antuerpienſibus, Wa-
ſiam Gandauum vſq; incurſionibus variis exurebant. Ita Diuæus. Paulò
aliter Meierus, in hunc qui ſequitur modum, ad annum huius ſæculi
quinquageſimum ſextum: Belli, inquit, Brabantini duæ erant cauſæ: 1356
Mechlinia empta à patre Ludouici; ſed poſt eius mortem perſuaſione
Philippi Gallorum Regis alienata, vt ſuprà relatum eſt. Altera, quòd
decem annua millia nummûm Florentinorum dotem Margaretæ Prin-
cipis à Ioanne Duce promiſſam Venceſlaus Dux pendere recuſaret. Ar-
mat itaque Ludouicus omnem Flandricam iuuentutem. Adfuere Gan-
denſes, Brugenſes & Hyprenſes, & ceteræ Flandriæ Præfecturæ. Mechli-
nia timore perterrita, in deditionem venit. Priuilegia illi confirmata:
nundinæ piſcium, ſalis & auenæ, conceſſæ. Inde occurrit Venceſlaus
cum magnis copiis. Prælium factum iuxta Bruccellam ad Scotam ar-
borem (vbi nunc Carthuſienſe Cœnobium) ibi Flandri egregiè vicerunt.
Fugatus Venceſlaus, occiſi permulti Brabantini; capta nullo ferè nego-
tio Bruccella, & direpta, partimque incenſa: capta quoque Louanium,
Niuella, Fura, Leucacum, Tilmontium, aliaque loca. Hæc 17. die Au-
guſti. Ita Meierus; quæ eadem Diuæus etiam pluribus proſequitur.
Dum hæc fierent, inquit, Venceſlaus Traiectum ad Moſam profectus,
cum Carolo fratre Imperatore, eius nominis Quarto, fœdus pepigit his
» legibus: Vt Venceſlaus ac Ioanna Ducatum Lotharingiæ, Brabantiæ ac
» Lemburgi, quoad viuerent, perinde poſſiderent; Venceſlao tamen nihil
» ex iis, inuita vxore, alienare liceret. Si Ioannam ſine liberis priorem mo-
» ri contingeret, ipſi Venceſlao Ducatus permaneret. Si Ioanna Venceſlao
» ſine liberis mortuo rurſum nuberet, proles ex eo connubio ſuccederet.
» Si ambo ſine liberis decederent, Ducatuum dictorum ſucceſſio penes
» Carolum aut alium quemuis proximum Luceburgenſis familiæ heredẽ
foret. Acta hæc ſine anni 1355. & à Legatis Vrbium Brabantiæ confir-
mata.

Belli inter Brabantos & Flandros initia.

Eadem clariùs à Meiero relata.

Bellum Flandricũ summatim narratur, sed mox etiam pleniùs cõmemorandum.

O ignauos tunc vrbium Legatos!

mata. Hęc Diuæus; quæ permisisse Ioannam scribit Dinterus, quòd sorori suæ Margaretæ eiusque marito Ludouico Comiti grauissimè esset offensa. Pergit Diuęus: Initio anni sequentis, Ludouicus, intellectis iis quę Traiecti agebantur, cum magno armatorum numero Brabantiam ingressus, Bruxellam vsque villas agrosque passim exussit. Quo comperto Louanienses, delectu suis imperato, cum cohortibus aliquot, ductore Bernardo Borneuallis Domino Equite, Bruxellam properarunt: vbi habito cum Bruxellensibus colloquio, persuasisque iis, vt vnà in Flandriam irent, quamquam à prudentioribus monerentur, ne se potentiori Flandro obiicerent; spreto eorum consilio, Bruxellâ mouent. Adiunxit se iis Comes Montanus cum Germanicis cohortibus. Consederat tum Ludouicus Comes ad Scotam pagum Carthusia celebrem, magno Flandrorum exercitu stipatus; facto in eos impetu, Brabantini summa virtute excipiuntur: Comes Montanus perrupta aduersa acie Flandros à tergo cędens, nostris victoriam peperisset, nisi Aschæ Dominus Brabantinorum Vexillifer, fœdè abiecto signo, suos in fugam attraxisset. Cæsi tum magno numero Brabantini, reliqui fugam partim Bruxellam, partim Louanium iniere. Percepta hæc clades in Augusto, vbi captus inter ceteros Ioannes Dominus Ardui-Montis. Comes Flandriæ Ludouicus mox cum suis progressus, Bruxellam metu consternatam sine vllo negotio occupauit: vbi in Curia erecto signo Flandrico, mutatisque Magistratibus, & ciuibus in verba sua adactis, Sigirum ab Heitfelda Equitem Amptmannum creauit; nullaque deinceps vi vsus, suos necessaria etiam auro redimere à ciuibus coëgit. Inde, præsidio ibi relicto, Louanium (capta in itinere Fura arce) concessit; vbi, omnibus summo terrore fractis admissus, Senatum populumque in forum, vt fidelitatis sacramenta facerent, vocauit. Paruit iussis maxima Senatus pars; sed plebs Flandro auersa, (si vera sunt quæ tradunt Chronographi Brabantini vernaculi) Guilielmi Sadelarij Monachi è S. Gertrudis Cœnobio oratione permota, ne à genuinis Ducibus desciscerent, domum suam quisq; defluxit. Addunt iidem Chronologi, eo viso Comitem, quasi paruæ adessent ad compescendum vires, confestim relicta vrbe, Bruxellam, atque inde Mechliniam rediisse. Sed verisimilius est, ait Diuæus, quod Flandri tradunt, post victoriam ad Scotam, Bruxellam, Louanium, Niuellam, Tillemontem, Leuiamque pariter Comiti fidem præstitisse. Id enim Guilielmi Hollandiæ Comitis Tabulæ de pace, de quibus posteà, apertissimè confirmant, vbi has vrbes omnes Flandro iurasse fidem scribitur. Et ego (verba sunt Diuæi) chartulas penes me habeo, 21. Septembris Mechliniæ hoc anno confectas, quibus Comes Valterum Caynogam Louaniensibus Prætorem constituit, eiusdem sigillo munitas: quod Comitem

Brabanti à Flandris ad Scotam iuxta Bruxellam caduntur.

Occupat Comes Flandriæ Bruxellã, mox etiam Louaniũ.

Frustrà extenuant hanc victoriã Chronologi vernaculi.

Comes Flandriæ nouum Prætorem Louanij constituit.

mitem minimè facturum fuisse credo, si tam subitò Louanio discessisset. Porrò concordant omnes mense Augusto hanc cladem accidisse. Interim eodem pęnè tempore Valterus Herenmasius Eques, Louanio in Angliam missus, à Moranto pirata Flandro interceptus, magna auri summa à Louaniensibus redemptus est. Dum hęc fierent, Vencessaus Dux Germanorum auxilia Traiecti colligebat. Erat in comitatu eius Euerardus quidam cognomento Sheren Claes, Patricius Bruxellensis: qui patriam à Flandris occupatam indignè ferens, communicato cum familiaribus consilio, clanculùm Bruxellam properat; admonitis per secretissimos nuntios consanguineis suis in vrbe, quid agendum foret: cumque in eum locum, qui Claræ-paludes dicitur, peruenisset, noctu admotis scalis cum aliquot suorum muros transcendit: mox, sociatis sibi, quot potuerat, consanguineis, Curiam inuasit; eiectoque Flandrico, Ducis sui signum extulit. Confluxu mox ciuium aliquorum Flandros in extremam vrbis partem coniecit: vbi illi, portarum vnâ præsidio firmatâ, ne exitus præcluderetur, mox omnes præcipiti fuga in Flandriam abiere. Ita præter spem recuperata patria, Euerardus Ducem de rebus gestis certiorem fecit: qui cum maximis Germanorum copiis Bruxellam reuersus, meritis honoribus affectum, ac Equitem creatum, in proximorum numerum adsciuit; vnde Sherenclasiorum familia apud posteros semper plurimùm eminuit; quamquam etiam anteà illustres viros protulisset, ac in his Ioannem huius Euerardi fratrem, Cameraci Episcopum. Erant Germanorum primi, qui eo tempore Vencessao militabant, Comes Montanus, Lossensis, Cattinnelobocius, Ioannes Comes Meghemi, Daniel Dominus Meruwedæ, Gerardus D. Iselstein, Ioannes D. Arduimontis, Dominus Brederodę, Dominus Amerzoiæ, D. Warluzij, Theodoricus à Billichouia, Gerardus Rostochius, Ioannes ab Hamalia, Reinerus & Henricus ab Arcantella, Theodoricus à Rupeforti, aliique viri nobilitate insignes. Reuerso Duce, rursum inter Brabantinos ac Flandros ad Santfletum dimicatum lego, aduersa nostris fortuna, & Philippo à Wedergrota Equite capto. Namurcum etiam à Duce obsessum mense Nouembri. Eodem bello Louanienses primùm bombardis vsos, easque duodecim numero tum coëmisse in Annalibus nostris reperio, quas *Donder-bussen* appellabant. Hæc Diuæus hoc anno quinquagesimo sexto; vbi aliquando mirabar quid sibi vellet de Namurco à Duce nostro tunc obsesso, cùm vix sua tueri, vt vidimus, posset. Tandem lucem mihi attulit de Riuo Leodiensis Chronographus, res gestas huius anni ita commemorans: Igitur acri certamine inito, tandemque Domino de Assche, hereditario Brabantiæ Vexillifero, Flandrorum armis in fugam acto, Wencessai quoque copioso exercitu, quem ex Germania duxerat, partim fuso, partim

Sherenclasius, admotis noctu scalis, Flandros Bruxellâ eijcit.

Nobiles Germani Wencesłao tunc militantes.

Bombarda hoc tempore primum Louaniensibus in vsu.

partim fugato, victoria Flandro cessit. Hac non infeliciter vsus Comes, Bruxellense suburbium flammis donat, vrbs ipsa se dedit. Mox eius exemplo Mechlinia, Louanium, & alia minora oppida imperium eius agnoscunt. Solum Buscumducis Wenceslao paret; ad quod ille Ioannaque illius vxor refugit. Wenceslaus interim impigre amicos aduocans, extemplò iustum cogit exercitum, Flandrosque magna celeritate aggressus, Bruxellas, Louanium, ceteraque oppida in suam potestatem redigit, sola Mechlinia Comiti Flandriæ parente. Nec ideò animos demittit Flander, vocatis in auxilium Comite Namurcensi nepote suo, & Engelberto Leodiensi Episcopo. Mittuntur viri strenui, rei militaris periti: hi Brabantiæ partem aggressi, Landen oppidum vicosque circumquaque adiacentes populantur, & ferro flammaque vastant. His auditis, Brabantinę acies accurrunt; acriter hinc inde concurritur; magna vtrimque hominum strages editur. Habebant tunc Brabantini captiuos non paucos Leodienses; quos Lambertus de Vpey miles cum parua peditum manu, magno vitæ suæ discrimine, ex hostium manibus eripuit. Hæc ille inter alia. Annectit huic anno etiam ista Meierus: Tota hieme per varios vtrimque incursus continuatum bellum: Lembeca, Gaesbeca, Anderlecht, Lombeca, Hellebeca, & Affliginia incensa. Pugna quoque Pictauica in Galliis pugnata fuit 13. Kalend. Octobris, vincentibus Anglis, vbi millia Gallorum circiter septem occisa; capti viri nobiles ad mille septingentos: inter quos & ipse Rex Ioannes, & filius eius natu minimus Philippus, dictus Audax, Comites septemdecim, plurimique alij Nobiles. Qui quidem Philippus paulò pòst Dux Burgundiæ & Comes Flandriæ cur id cognomentū acceperit, ita narrat idem Meierus ad annum sequentem: Quodam prandio, inquit, in Anglia, dum recumbentibus Regibus, Philippus filius patri, & Anglus quidā Nobilis Regi suo ministrarent, & Anglus prior Eduardo Regi ministraret, Philippus iratus colaphum illi impegit, Ministrabis (inquiens) tu prior Regi Angliæ, vbi simul accumbit Franciæ Rex? Et quidem minister cæsus vlcisci se ferro parabat, sed acriter Eduardus Rex prohibuit, & collaudato Philippi facto, Gallicè adiecit: *Vous estes Philippe le hardy*; factumque est vt ex ea die id cognominis retineret, vt Philippus Audax vel Animosus

1357 diceretur. Hactenus Meierus. Initio anni sequentis quinquagesimi septimi (prosequente Diuæo) commeante inter vtrosque Principes, Ducem Venceslaum & Comitem Ludouicum, Guilielmo Comite Hollandiæ & Hannoniæ, tandem de pace agi cœpit: quæ Ati Hannoniæ oppido his conditionibus clausa est: Pax inter vtrosque esset perpetua; & captiui « vtriusque sine pretio dimitterentur, exceptis ijs qui pretium exsoluerant, « aut vadibus datis ad certam diem spoponderant. Bonis pulsi tempore « belli

Buscumducis receptaculum Wenceslai & vxoris.

Namurcenses & Leodienses auxiliares Flandrorū item Brabantiam populātur.

Tota hieme continuatur bellum.

Cæsi ab Anglis Franci 7000. capti 1700. inter quos & Rex, & filius, paulò pòst dictus Audax.

Vnde Philippus Burgundus dictus sit Audax.

Tandem pax sancitur inter Brabantū & Flandrum.

» belli restituerentur. Comes præsidium Affligemio deduceret, & Mona-
» chos restitueret. Vt Ludouicus Comes vrbes Brabantiæ à sacramento
» illi præstito absolueret. Louanienses, Bruxellenses, Niuellenses cum
» Thenensibus, singulis annis Comiti, dum viueret, earum vrbium im-
» pensis per senas hebdomadas militarét, singuli propriis vexillis, numero
» verò 25. virorum. (Meierus habet, cum 25. cataphractis sub singulis ip- *Comiti Flandriæ titulus*
» sorum militaribus signis.) Comiti, quoad viueret, Ducis Brabantiæ ti-
» tulo, Baronum vrbiumque consilio assumpto, vti liceret. Eidem Duces *Ducis Brabantiæ conceditur, itémque Antuerpia, & alia.*
» nostri Mechliniam pro belli impensis cederent. Margaretæ Comi-
» tis vxori Antuerpia, cum vicis, Houa, Wilrica, Berchemo, Ordris, Vil-
» merdonga, Scadebrouca, Lilloa, Berendraco, Burgfleto, Sandtfleto,
» Seilla, Dorna, & Wineghemo, doti assignarentur, ea tamen lege, ne quid
» de priuilegiis Antuerpiensium mutet minuárve Comes. Beneficio
» Ducum Brabantinorum hæc Comes possideret. Marchiæ sacri Im-
» perij titulus tamen penes Duces remaneret. Munitiones à Comite in
» Ascana terra structæ diruerentur. Hosdenam Duces Guilielmo Co- *Hosdena permissa Hollando.*
» miti huius pacis arbitro concederent. Acta hæc quarta Iunij secun-
dùm Diuæum, secundùm Meierum tertia sequentis mensis Iulij. Ma-
riæ alteri sorori Ioannæ, vxori Reinaldi Geldriæ Ducis, doti data erat à
Ioanne patre terra Turnhoudana, comprehendens Turnohoudam, *Limites terra Turnhoudana, dos Brabantica nupta Geldro.*
Wechelam, Ghierlam, Lillam, Berzeum, Vorselariam, Stagnum Marci
(vulgò *Marx-plas*) Arendongam, Weldam, Poppelam, Rauelsiam; qua
ille contentus, nihil omnino Ioannam Wencessaumque mouebat. Por-
rò his peractis, profecti Antuerpiam Ludouicus & Margareta, sacra-
menta à ciuibus exegerunt. Interim Mechlinienses Comitem vrgebant,
vt promissas initio belli Stapulas ipsis concederet. Obstabant summo-
pere Antuerpienses, asserebantque Comitem iure feudali Antuerpiæ
Dominum, nihil se de iure eorum immutaturum Atensi pace promi-
sisse: præterea se has Stapulas & Imperatoris & Ducis nostri priuilegio
pacificè dudum possedisse, cùm in Comitis potestatem concederent:
quare iniustum fore, si priuilegio tam veteri priuarentur. Comes verò
contemptim, spretis iis quæ allegabant, armata manu vrbem ingressus,
abductis primoribus, compulit (si obsides suos recipere vellent) eos suæ *Comes Flandriæ vi & fraude Antuerpiâ Mechliniam ius Stapulæ transfert.*
voluntati obsecundare, chartasque omnes, quas in Archiuis oppidi con-
diderant, de eo priuilegio Comiti tradere, lectas inspectasque reddita-
rum se spondenti. Verùm contra omne ius, falsa fide, Stapulæ ius Mech-
liniensibus donauit, sic remissis Antuerpiam obsidibus. Anno proximo,
qui est Christi 1358. Louanienses fossas ac mœnia exteriora vrbis fodere 1358
exorsi, quarto pòst anno perfecêre. Ista nec plura hoc anno Diuæus. Lu-
bet insigne hoc adiicere ex Meiero: Eodem anno, inquit, mense Aprili,

Comes Hollandiæ incidit in phrenesim.

feriis diui Georgij martyris, Guilielmus Bauarus Comes Hanoniæ & Hollandiæ phrenesim & amentiam incurrit, ita vt claudi ac seruari per totam reliquam vitam deberet; eoque statu perseuerauit per annos triginta ad vltimum vsque vitæ diem. Vltio diuina fuisse putarut, propterea quòd tam asper, durus ac rebellis fuisset matri suæ Margaretæ Augustę.(vide suprà ad annum 1351.)Hæc Meierus. Progreditur Diuæus: An-
1359 no insequenti (nempe 1359.) Eduardus Rex Anglorum cum Ioanne Rege Francorum captiuo suo (de quo ante triennium) pacem variis conditionibus pactus, quòd eæ à Concilio Parisiensi non reciperentur, rursum in continentem ex Anglia transmisit, Francos vi armata ad recipiendas conditiones coacturus. Præmiserat fidissimos suorum, qui stipendiarios ex inferiori Germania conducerent. Meruêre tum stipendia Regi ex Brabantinis Henricus à Bautreshemo Dominus Bergarum, Gerardus ab Harda, Franco ab Halis, omnium suæ ætatis Brabantinorum habitus fortissimus; quique Eduardo Regi in Aquitanicis, Britannicis, Nortmannicis, Hispanicisq; bellis fortem sæpiùs operam nauauit. Porrò Eduardus Rex à Caleto Picardiam permensus, Rhemos obsedit. Inde obsidione soluta, perusto omni agro interiacenti, Carnutes processit. Erat in expeditione Valterus quidam cognomento ab Hochstrata Patricius Bruxellensis: hic, aggregatis Brabantinorum aliquot, aliorumque Regi merentium expeditissimis, Ribeboisam arcem inter Moduntam ac Lutetiam sitam occupauit: vnde annis aliquot variis excursionibus peruastatâ vicinâ terrâ, numquam inde pelli potuit, nisi aureorum mul-
1360 tis millibus Regi Franco extortis, vt suo loco dicemus. Anno sequenti 1360. pax inter Anglos & Francos Carnutibus coiit, dimissusque Francus Rex, datis obsidibus nobilissimis Francorum. Leges pacis his verbis breuiter describit de Riuo Tongrensis seu Leodiensis: Anno 1360. inter « hos summos Principes pax auctoritate Innocentij Papæ inita est; cuius « summa fuit, vt Anglus Franco cederet omni iure quod in Franciæ Re- « gnum, in Nortmanniam, in Andegauenses, & Cenomanos haberet: « At obtineret Aquitaniam his finibus, ad quos inngerenrur Vascones, Pi- « ctones, Xantones, Petragorij, Cadurci, Lemouices, Engolismenses, Ca- « leti, Guiarum & Ponticum Comitatus; ipseq; nullum deinceps vectigal « vel iusiurandū daret Franco. Francus verò redemptionis nomine ad cer- « tam diem tricies centena millia aureorum persolueret; & intereà datis « obsidibus, liber rediret in Galliã. Sic ille, itemq; Meierus. Pergit Diuæus: «

Anglus cū auxilius Brabanticis & aliis rursum Franciam inuadit.

Leges pacis inter Anglum & Francum, agente Innocentio Papa.

Initia tumultuum Louaniensium, ex re quasi nihili.

Hoc eodē anno Petrus Couterellus Prætor Louaniensium cùm odium in Patricios alto corde premens, nocendi aliquam materiem diu quæsiisset, tandem voti compos fit hac occasione: Rusticum quemdam, qui carrum piscibus onustum luto inhærentem, alligato ex vicinis pascuis equo, extra-

extraxerat, in vincula coniecit: mox furti causam dicere coactum, licet Scabini insontem iudicarent, dimittere noluit. Erant tum in Scabinorum officio, Ioannes à Calstris, Radulphus à Radingis, Equites; Ioannes à Berthema, Valterus Eueloga, Hartliebus Puzius, Franco Edelherus, & Ioannes à Radeshouio: qui pertinaciam hominis indignati, absoluto reo, iurisdictionem Prætori interdixerunt. Quamobrem supra modum incandescens, Furam proficiscitur; reque ad Concilium Ducis delata, eaque in maius exaggerata, quasi non sibi, verùm ipsi Duci iniuria facta esset, Ducem multùm in Louanienses exacerbauit. Erant in Concilio Ducis permulti, non minùs quàm ipse Couterellus, Patriciis infesti, eorumq; præcipuus Reginhartus dictus Schonevorsta. Hic cùm res in deliberationem deduceretur, Duci persuadere conabatur, vt plebi Patricios committeret seu obiiceret: si id fieret, facilè Patriciorum libertatem opprimi posse; qui iam eò proteruiæ processissent, vt & Duci ipsi præscribere leges tentarent. Quod cùm agi Couterellus subolfecisset, non exspectato Ducis responso, Louanium rediit, venenum omne, quod dudum animo conceperat, euomiturus. Plebe etenim in forum excita, cùm pauca de iniuria sua præfatus esset, mox mutata orationis forma, de Patriciorum duro in eos imperio, quantis vectigalium oneribus premerentur; porrò quàm indignè ab omni Magistratu honoribusque arcerentur, disseruit; nisi viros se præstent, omnem mox libertatem plebis pessum ituram: offerri nunc occasionem libertatis vendicandæ, conniuente ipso Duce. Et persuasit facilè. Itaque sumptis armis, ad magnum forum, tota ea nocte ante Falam consedère; & Patricij, prodito per ancillam cuiusdam è suis plebis motu, Curiam occuparant. Erat tum Louanij Gerardus à Vorselaria Eques fortissimus: qui crebrò inter vtrosque commeans, pacem summo labore plebi persuadere conabatur. Ceterùm plebe obdurata, Patriciis consuluit, vt per Curiam erumperent, se in omnibus adfore pollicitus: quod ijs tentare non ausis, indignabundè abscessit. Exoriente itaque Sole, Couterellus ad Curiam cum suis perrexit. Tum Patricij metu pauidi, rogare, quid ita, quamque ob causam cum armis in publicum procederent. Respondere illi, se nullius exitio aduenisse; verùm statum vrbis ac diuitias scire velle, & rationes à Quæstoribus exigere; quibus editis, confestim se ab armis discessuros. Quo audito Patricij, conscientia à Quæstoribus rei benè gestæ freti, Couterellum in Curiam admisere. Ceterùm is confestim claues vrbis tradere eos compulit, & ipsos in arcis custodiam misit. Renouati mox de plebe Magistratus. Creati Consules N. ex Patriciis, Ioannes à Cumptich ex plebe. Scabini verò ex Patriciis quatuor, ex plebe tres, Couterello Rempublicam pro libito gubernante. Quibus ita ex sententia gestis,

En quid possit inuidia & æmulatio.

Concitat Couterellus Prætor plebem contra Patricios.

Inuadit in Curiam.

Mutat totam faciem Reipublicæ.

Couterellus Reynardum Dominum Schonevorstæ de omnibus certiorem fecit, eique ac Duci immensam pecuniam addixit, vt à plebe acta confirmarentur. Captiui intereà ex Patriciis, veriti ne quid durius in eos statueretur, persolutâ Couterello ingenti pecuniâ, liberati, vrbe profugerant. Fuêre eorum nobilissimi, Ioannes à Bornevalle, filius Bernardi Ductoris Louaniensium, Gobhelmus, à Calstris, Maurellus, à Wilra, Radulphus, à Radingis, ex Luningis, Herengodeuaerts, à Maloponte, Herzius, Platvoet, Herenmaes, à Borchouiis, omnes Equites; armigerorum verò ingens numerus: quibus arma adempta Couterellus suis distribuit. Aberat tum Wenceslaus in Leucos seu Lucemburgios profectus. Quare Ioanna Dux, re ad consilium suum delata, Legatis Louanium missis, Patricios recipi postulabat. Petiêre seditiosi, Parcum (Cœnobium est iuxta Louanium) mitti aliquos è Ducali Consilio, cum quibus de pace ageretur. Quo facto, cùm Boutreshemi & Heuerlæ Domini, Gerardus ab Elsta, Henricus à Delbrouca, Bertrandus à Lara, Ludouicus Martellus, Equites, negotio se intermiscerent, pax confecta, sed mox rursum infracta est. Vnde effectum, vt seditio vsque in annum sequentem duraret. Simili modo & Bruxella eo anno concussa est. Plebs è suo corpore mediam Senatus partem creari volens, ante biennium, metu maioris motus, Patriciis permittentibus, votis potita fuerat; nec inde modestior, hoc anno sublatis penitus Patriciis, omnes Magistratus inuadere sperans, in res nouas insurrexit. Patricij verò, hoc cognito, in vnum coëuntes, & iungente se iis Gerardo à Vorselaria, qui Louanio illuc aduenerat, ne id malum remotiùs serperet, Decuriones singulorum officiorum in Curiam vocarunt, vt de causa seditionis inquireretur. Lanij suos mittere abnuentes, vim Patriciis pararunt. At illi, coacto non modico clientum suorum manu, portam lapideam obstruxerunt, ne Cappellensis parochiæ incolæ laniis se iungerent. Hinc in forum Intestinorum progressi, occurrentes lanios profugant; moxque, ædibus eorum effractis, omnes in custodiam mittunt. Quo facto, antequam fama eius cladis latiùs spargeretur, versus lapideam portam perrexêre; qua effracta, Cappellenses expectabant. Iam in forum irrumpere nitebantur; Patricij verò ante Curiam consistentes, partem suorum per posticum mœnium versus Cappellam miserant, qui vicum Fullonum incenderent. Præmissi etiam ad Sabulum, qui conspecto igne, classicum sonantes, Cappellenses à tergo inuaderent. Quo, vt constitutum erat, facto, Cappellenses, quò fugerent nescij, multi cæsi, complures verò capti pœnas suæ temeritatis variis suppliciis dedêre. Hic finis seditionis
1361 Bruxellæ. Sequenti anno 1361. durante adhuc seditione Louaniensi, Couterellus, ceterique coniurati, veriti ne Patriciorum instantia permo-

Mittit Louanium Legatos Ioanna Dux.

Conficitur pax, sed haud diuturna.

Item Bruxella fœdè tumultuatur.

Seditiosi multi cæsi, alij capti similiter pœnas luunt.

tus

tus Dux vrbi copias admoueret, ferendæ propulsandæque obsidioni congrua prouidebant, pecuniæ in primis conficiendæ insudantes; quam, centesima bonorum ciuibus indicta, ingentem conflarunt. Curarat tum Couterellus eligi Consules Henricum Papam Patricium, ac Henricum Andream ex plebe. Interim Wenceslaus componendæ huius discordiæ causa coacto exercitu, Louanio haut procul castra locauit mense Octobri. Vnde metu consternati Couterellus ac reliqui eius factionis, de pace Legatos misêre; promittentes se Patricios non solùm in vrbem recepturos, verùm etiam de omnibus iniuriis satisfacturos. Re ad Consilium Principis delata, præscriptæ hæ pacis leges: Vt
,, inter Patricios plebeiosque iniuriarum obliuio esset. Ij, qui seditionis
,, auctores fuerant, Duci occurrentes nudis capitibus, ac in genua pro-
,, uoluti pacem expeterent. Senatus deinceps ex Patriciis & plebe deli-
,, geretur. Scabini videlicet quatuor ex Patriciis, tres ex plebe, vnde-
,, cim vtrimque Iurati; ex quibus duo Consules essent Patricij. Qui pe-
,, cuniariam multam seditionis tempore indictam necdum exsoluissent,
,, immunes essent. Charta Priuilegij à Ducibus, cùm Louanij Principa-
,, tum exciperent, condita, redderetur. Arma ferre plebeij deinceps veta-
,, rentur. Si in Senatus electione dissidium fieri contingat, Prædicatorum,
,, Franciscanorum, Augustinianorum arbitrio decidatur. Signata hæc à Wenceslao ac Ioanna Ducibus, Guilielmo Duce Iuliaci, Roberto Namurcensi, Ioanne Comite Salinæ, Arnoldo Domino Rumenæ & Quaebecæ consanguineis Ducis; Reinardo Domino Schoonuorstij, Henrico à Bautreshemo Domino Bergarum, & aliis, 19. Octobris. Postera die ingressus Wenceslaus Dux, summo honore exceptus est. Lecti tum Scabini, quibus toto eo anno vrbs caruerat; à Radingis, à Netenis, Couterellus (Prætura, vt credo, abrogata) & Kersmaker Patricij; Monetarius, Sisayna, Gerlachus, ex plebe. Mox tamen hæc conciliatio, metu à plebeiis extorta, nouas subinde discordias inuexit; Patriciis impotentiùs ferentibus plebem honoribus sibi æquatam, & Couterello omnia ad se trahente. Cuius potentiam eò creuisse legi, vt sumpto vrbis sigillo, diuersarum regionum hominibus redditus vitales diuenderet, pecunia inde prodeunte in suam suorumque rem versa. Quam indignitatem non ferentes Patriciorum optimi quique, rursum vrbe secessêre. Hinc anno insequenti 1362. mense Iunio Couterellus se ac Gedulphum Roggam 1362
Consules; Scabinos verò Godertoium, à Dormala, Papam, Meningum, Pistorem, Andream ac Herthalsium creari curauit: ac memor casuum humanorum, fortuna iam secunda afflante, suæ sortis non oblitus, sibi suisque litteras obligatorias complures obsignauit; vt si actorum ratio reddenda aliquando foret, vnà ablatis iis ad longinqua confugerent.

Coacto exercitu mouet Wenceslaus in Louanienses.

Pax tandem seditiosis datur, nec ista diuturna.

Toto anno Louanium fuerat sine Scabinis.

Iterùm sibi omnia arrogat Couterellus plebeijs innixus.

Rursum tendit in Louanienses Wenceslaus.

Pace constituta patricij Louanium redeunt.

Interim Patricij apud Ducem instare non desinebant, vt coërcita Couterelli plebisque insania, eos in patriam reduceret: quorum precibus, tursum magno Nobilium militumque numero stipatus Bancum procedens (quod Cœnobium est vrbi propinquum) tantum metum incussit, vt sine mora Couterellus suique, pacta incolumitate, ad eum egrederentur, imperata se facturos, ac Patricios vrbe recepturos polliciti. Tum Dux confirmatæ paci prioris anni addidit, vt Patricij, plebeiorumque officiorum Decuriones se in perpetuum eam seruaturos iurarent. Patricij duodecim, plebs 40. obsides darent. Acta hæc 8. Februarij, adhibitis testibus Ioanne à Pollano Domino Leccæ, Henrico à Boutreshemo Domino Bergarum, Dominis Bouchoudæ, Withemi, Borneuallis, & Ioanne à Luceburgo Sigillifero. His peractis, Patricij omnes in vrbem maxima lætitia rediêre, numero vltra centum; quos & singulos Diuæus nominat, plures, etiam iam semel atque iterùm nominatos, & addit: Tanto Nobilium numero Louanium ea tempestate florebat. Confecta pace, promissa Duci viginti octo millia aureorum, qui *Moutons* patria lingua appellabantur; Domino Schoonvorstæ tria millia, Domino Bergarum mille, Duci Iuliacensi tria millia sexcenti, aliæque summæ aliis, sicque Dux Furam se contulit. Quò profectus Couterellus, cùm se parum gratum Duci Nobilitatique conspiceret, mali quid ominatus, Louanium reuertit: vbi collectis fortunis suis, assumptisque iis litteris, quas eum sibi suisque sigillo vrbis dudum obsignasse diximus, vrbe abcessit, multos seditiosorum secum trahens. Suffectus mox in Consulatu Ioannes à Calstris Eques, in Prætura verò Arnoldus à Wilta. Hæc Diuæus.

Couterellus collectis fortunis cum multis seditiosis Louanio discedit.

Eodem anno, inquit de Riuo Leodiensis huius temporis Scriptor, mense Septembri obiit Innocentius Sextus, & electus est Grimardus Abbas sancti Victoris Massiliensis in Italia eo tempore agens; quo ego quoque qui hæc scribo (nota ætatem Scriptoris) istic eram. Hic ex Italia Auenionem rediens, coronatus Dominica die sancto Leonardo sacra, Vrbani Quinti nomen assumpsit, & anno Pontificatus sui quarto Auenione relicta, Italiam repetiit. Ecclesiam Lateranensem, Ecclesiam B. Benedicti in monte Cassino, aliasque plures vetustate collapsas statim restituit, vitęque sanctimonia tam celebre nomen breui tempore consecutus fuit, vt sicut nuper in Auenione, Rex Franciæ Ioânes cum Regina Regnique Proceribus eum veluti Sanctum magna veneratione prosecuti fuerant, ita in Vrbe Imperator Carolus, Imperator quoq; Constantinopolitanus & alij Principes viri præcipuo honore haberent. Hac tempestate Ioannes Wiclefus hæresiarcha, quia non potuit consequi Episcopatum Vigorniensem, cœpit deprauata sua dogmata per Angliam spargere, scriptis plusquam 200. librorum voluminibus, quibus non suis tantùm, sed &

Vrbanus V. Auenione parat Romam Sedem Pontificiam reducere.

Wiclefus fit hæresiarcha ob non adeptum Episcopatum.

Mar-

Marcionis & Manichæorum à pluribus retrò sæculis damnatis ab Ecclesia hæresibus, Angliam, Scotiam, & vicina loca infecit. Hæc de Riuo tunc viuens. Sed intelligendum est Vrbanum cœpisse, quod successor scilicet eius Gregorius II. perfecit: nempe vt is decimosexto hinc anno ex Auenione Romam Sedem Pontificiam omnino restituerit, anno septuagesimo tertio postquam inde abfuisset, tumultuante dudum vndique Italia. De quo & idem Auctor paulò pòst pleniùs: Anno 1363. mense Maio Dux Wenceslaus Louanium venit (verba sunt Diuæi) 1363
vbi summa omnium congratulatione exceptus, compositoque vrbis statu, Nouem viros constituit, sex Patricios, tres plebeios; quorum arbitrio Patriciis id omne quod pro sui redemptione biennio antè exsoluere coacti fuerant, restitueretur. Acta hæc Kalend. Maij. Erat eo tempore Wenceslao Duci cum Gelris bellum hac de causa: Reinaldus primus Dux Gelriæ, mortuâ Sophiâ, filia Florentij Bertoldi Mechliniæ Domini, ex sorore Eduardi Regis Angliæ Reinaldum ac Eduardum protulerat. Inter hos, defuncto parente, multis annis conflictatum fuit, vtrisque potentissimis in Geldria factionibus subnixis. Reinaldo Heckerlingi, aliis Heeckheri; Eduardo verò Bronchorstij fauebant: quorum ope biennio antè Eduardus fratrem Reinaldum ceperat, ac in arcem munitissimam coniecerat. Erat Reinaldo nupta Maria Ioannæ Ducis nostræ soror, quæ in Brabantiam profuga, Wenceslaum permouit in Gelriam ducere: vbi is, rebus fortiter gestis, Bommelæ Werdam Eduardo ademit. Hinc bello vtrimque exsuscitato, cùm Eduardus Bommelam recuperasset, Dux noster, collecto exercitu, Gelriam ingressus immensam prædam reduxit. Paria meditante Eduardo, quorumdam Principum intercessione dextræ mixtæ 1369. Reinaldo tamen in vinculis permanente. Sequentis anni 1364. initio, cùm Couterellus, 1364
suique, litterarum vigore (quarum antè meminimus) mercatores aliosq; ciues variis in locis detinerent, statutum à Duce, vt Couterellus, Ioannes Hannemannus, eorumque socij ad 41. in perpetuum exsules essent, proposito præmio 400. aureorum, qui Couterellum viuum mortuúmve adduxisset; qui aliquem de ceteris, 25. Acta hæc 13. Maij, signata à Dominis Bredæ, Bergarum, Vorselariæ, Bouchoudæ, & Bomeuallis. Eodem anno, mortuo Ioanne Rege Francorum, Carolus filius eius mense Maio Rhemis coronatus est. Huic coronationi Wenceslaus Dux, noui Regis auunculus, interfuit: nam soror eius Bona, Ioannis defuncti Regis vxor fuerat. Inde reuersus Rauastenum obsedit ad ripam Mosæ situm oppidum, à Domino Falcoburgi tum possessum; quod tamen expugnare nequiuit. Eodem anno colluuies hominum perditissimorum, qui Regibus Franciæ & Angliæ meruerant, in vnum collecta, totâ Galliâ vaga-

Initia & causa belli Geldrici.

Monet Wenceslaum in Geldrum Eduardũ, qui Reinaldũ fratrem maritum sororis Ioannæ nostræ in vinculis habebat.

400 aurei constituuntur in caput seditiosi Couterelli.

Obsidet Wenceslaus Rauastenum, sed nullo effectu.

 gaba-

gabatur: qui cùm infinita scelera patrassent, diuersis in locis carptim occisi fuerunt: quorum non parua manu in Leucis fusa, Dux noster Meselinum Paruum, Ducem eorum, Luceburgi supplicio affecit. Eodem anno Rex Cypri, cùm totam pænè Europam peragrasset, vt Principes Christianos in Turcas concitaret, Bruxellam venit, vbi liberaliter exceptus est. Sub idem tempus Valterus ab Hoochstrata, cuius & suprà meminimus, qui occupatam Ribeboisam arcem Meduntæ vicinā quinquennio summa mercatorum iactura tenuerat, cùm nullis commentis inde pelli posset, auro emptus est; & acceptis à Bertrando Gesquinate Francorum Comitestabuli sex millibus Francorum aureorum, Bruxellam rediit. Hoc quoque anno Couterellus, collecta non modica suorum manu, eaque turmatim præmissa, vrbi Louaniensi insidias tendebat, sperans eorum ope, quos fidos in vrbe habebat, eam in potestatem redigere: sed conspiratione detecta, punitisque consortibus, totus hic dolus euanuit.

Rex Cypri frustrà conatur Christianos in Turcas concitare.

1365 Sequenti anno 1365. Carolus Imperator Wenceslaum fratrem Alsatiæ Præfectum, ac viarum publicarum defensorem constituit, vt ab incursu Linfarorū itinera obsidentium negotiatores viatoresq; tueretur; quod ille munus non segniter obiuit.

Carolus Imperator Wenceslaū fratrem creat Præfectum Alsatiæ.

1366 Anno proximo 1366. Dux Hamersbachiam arcem, cuius incolæ mercatorum maximi spoliatores erant, obsidione fatigatam diruit. Suberat Hamersbachia Fasterado à Meroda puero, cuius tutores hæc inde fieri permittebant. Hæc Diuæus, quibus pauca addere lubet ex Meiero: Renatum, inquit, hoc anno bellum, prædæque ac latrocinia, cum grandi mercatorum præcipuè dispendio, inter Flandriam & Hanoniam. Causam ex eo natam lego, quòd Ioannem Angiensem Ludouici Flandriæ Comitis cognatum Albertus Bauarus Procurator Hanoniæ capite truncasset apud Quercetum. Ceterùm pacificatum tandem lego, cædemque Angiani ab Alberto maxima pecunia expiatam ac redemptam. Hollandi fatentur Angianum sui vindices habuisse sex fortissimos fratres. Eodem anno Petrus Rex Cypri de Saracenis victoriam retulit, & cum Sultano Ægypti inducias pepigit; itemq; Eduardus Princeps Walliæ profectus in Hispaniam Petrum Regem Castellæ, qui ad ipsum pro auxilio in Vasconiam refugerat, victis Gallis, pulsoque Henrico notho, in Regnum restituit. Verùm cùm Petrus Rex pacta pro milite stipendia non solueret, nihil ampliùs auxilij à Principe Walliæ accepit.

Prædæ inter Fladros & Hannonos.

1367 Quapropter anno insequenti 1367. Henricus germanus eius ille nothus auxilio Gallorum rediit, victumq; fratrem ac in potestatem redactum securi percussit, & Regnum occupauit. Mense Decembri ad ferias D. Nicasij per noctem tanta inhorruit tempestas ac furor ventorum, vt dies mundi nouissimus adesse videretur. Orta ad hæc pestilentia magnum extinxit mortalium numerum

Henricus nothus occupat Regnum Castellæ, Petro fratre securi percusso.

rum apud Flandros & Brabantos, eorumque vicinos. Ita Meierus. Hoc eodem anno, referente Radulpho de Riuo Decano Tongrensi, qui tum viuebat, Ioannes Mandeuilius natione Anglus, vir ingenio & arte medendi eminens, qui toto ferè terrarum orbe peragrato, tribus linguis peregrinationem suam doctissimè conscripsit, in alium orbem nullis finibus clausum, longeque hoc quietiorem & beatiorem, migrauit 17. Nouembris, sepultus in Ecclesia Wilhelmitarum, non procul à mœnibus ciuitatis Leodiensis. Hæc ille. Anno 1368. narrante Diuæo, Margareta 1368

Moritur Comitissa Flandriæ, Ioannæ nostræ soror, vnica filia relicta.

vxor Ludouici Comitis Flandriæ Ioannæ nostræ soror viuis excessit, filia vnica relicta, nomine item Margareta, quam Philippo fratri suo iungi Carolus Rex Francorum omni modo cupiebat. Quamobrem Tornacum profectus, Wenceslaum Ducem, Albertum Comitem Hannoniæ & Hollandiæ, & Ludouicum eò exciuit. Ludouicus, excusata valetudine, in Flandria remansit, instantibus vehementiùs Flandriæ vrbibus, vt nisi receptis Insula, Duaco, & Orchia, in id coniugium non consentiret. Porrò mater Comitis, virilis animi mulier, cùm sibi

Margareta Flandrica desponsatur Philippo Audaci fratri Regis Francorum

mamillam abscindere minaretur qua eum lactatat, euicit, vt regiis postulatis acquiesceret. Anno insequenti 1369. Petrus Couterellus se vrbi Louaniensi numquam controuersiam moturum spopondit de 1400. veteribus scutatis, quos sibi ad vitam suam deberi sigillo 1369
vrbis, vti diximus, falsò obsignatat; nec se suosque vmquam ijs aut consimilibus litteris vsuros. Acta hæc mense Martio, adhibitis vadibus qui cum Couterello tabulas huius pacti obsignarent, Ioanne Domino Bouchoudæ, Valtero Domino Heuerlæ, Equitibus; & Henrico à Cuyck. Eiusdem anni 13. Kalend. Iulij, Gandaui nuptiæ celebratæ inter Philippum Ducem Burgundiæ & Margaretam filiam Comitis Flan-

Eorumdem nuptiæ celebrantur magna pompa.

driæ magna pompa; quibus & Wenceslaus cum Ioanna intererat. Hæc tantùm Diuæus. Meierus inter alia etiam hæc adiicit: Mense Iulio Angli, Belgæ, & Germani, duce Ioanne Lancastrio Eduardi Regis filio Calesiam magno numero applicant, Ghisnenses, omnesque Atrebates miris modis vexant, omnia ruinis & incendiis vastant. Contra eas grassationes exercitus Gallorum, Duce Philippo Audace, quamuis nouello marito, Somonam fluuium transit, atque ad Monstrolium oppidum descendit: Angli in valle Toruahemensi castrametati sunt, Dux Burgundiæ montem Toruehanicum occupauit. Magna erat prælij expectatio. Priores Regis nutu abierunt Galli, ignominiosè quidem, sed fructuosè, & Angli postero die similiter Calesiam se receperunt. Hoc anno mense

Venerabile Corpus Christi Bruxellæ à Iudæis confossum cruore aspergitur.

Iunio Iudæi Bruxellæ venerabile Corpus Christi pugionibus & gladiis transfixerunt, vnde cruor copiosè effluxit; quod ob scelus eodem in oppido viui fuêre concremati. Ista Meierus: confirmanturque eadem ex

Archiuis ratiociniorum Brabantiæ, vbi hæc inter cetera etiamnum leguntur: Item recepta ex venditis bonis Iudæorum, postquam exusti sunt circa Ascensionis Domini anno 1370. qui delati fuerant, & condemnati vt viui exurerentur, eò quòd pugionibus transfixerant sanctum Sacramentum Altaris, furtim ex Cappella S. Catharinæ Bruxellēsis sublatum, quatenus eadem bona venerunt ad manum Receptoris: primùm, per
1370 manum Reineri Hollants Collectoris Bruxellensis. Anno 1370. Ordo S. Brigidæ virorum & mulierum, ab eadem sancta femina paulò antè instituens, confirmatur: & eodem anno 14. Kalend. Ianuarij Vrbanus Quintus Papa obiit. Ita Onuphrius. Nihilominùs de Riuo tunc viuens
Vrbanus Papa moritur, & mox miraculis claret. tradit eum defunctum anno præcedenti; qui & hæc addit: 19. Decembris Feria 5. moritur Vrbanus Quintus SS. memoriæ Pontifex, in Ecclesia Auenionensi primò sepulturæ traditus, vbi statim multis cœpit miraculis coruscare; inde translatus Marsiliam in Monasterium S. Victoris, vbi priùs Abbas fuerat: successit Gregorius Vndecimus, de quo vide dicta & anticipata ex eodem hoc Auctore suprà ante annos octo, itemque dicen-
1371 da annis octo pòst. Anni 1371. mense Maio (verba sunt Diuæi) Ioannes
Nascitur Ioannes filius Audacis. futurus Dux Burgundiæ & Comes Flandriæ natus est, ex Philippo & Margareta progenitus. Gestum eo anno bellum Iuliacense à Wenceslao Duce infeliciter. Id ortum habuit hac de causa: Prædones aliquot, exspoliatis mercatoribus, in Iuliacensem terram receptum habere dicebantur. Quo ad Ducem nostrum delato, missa Legatione ad Iuliacensem Marchionem Guilielmum, monebat, vt mercatoribus iacturam resarciri, & in maleficos animaduerti curaret. Ceterùm Iuliacensis, illiberaliter habitis Legatis, eius sententiæ responsum dedit, vt bellum quàm pacem cum
Bellum cū Iuliacensibus ob mercatores spoliatos. Duce malle videretur. Reuersis Legatis, bellum in Iuliam decretum; conscriptisque in Brabantia equitum peditumque numerosis copiis, auxilia etiam non modica, Francia, Flandria, Lucemburgo, ac Alsatia vicinisque regionibus exciuit. Parata expeditione, Bruxellâ per Louanium Traiectum Mosæ Brabantinorum exercitus processit. Huc etiam auxiliares confluxere. Recensito ibi milite, in Iuliam Dux progressus, obuium hostem habuit. De modo pugnæ variatur. Frossardus Gallicus
Variè refertur de hac pugna. Historicus, scribit exploratores à nostris præmissos, nihil certi retulisse; hostes verò nostrorum dispositionem longè antè edoctos, alterius diei summa luce, nostris tam improuisò superuenisse, vt Duci ad Missæ solemnia eunti de eorum aduentu trepidè nuntiaretur. Inde magis trepidè ordines dispositos, mox à custodibus corporis Ducis Ioanne Falcone, Balduino à Belloforti, Roberto Coloniensi, & Gerardo Biesio, disiectum in fronte aciei ferocientem Bruxellensium equitatum: porrò intellecta ea nostrorum trepidatione, hostes, facto impetu, strata con-

confestim prima acie, quam Guido Comes S. Pauli & Valeranus F. ductabant, reliquos pari impetu disiecisse, trucidatisque compluribus, maximum captiuorum numerum fuisse. Nostri verò Chronographi asserunt Brabantos prima congressione victores, cæso Eduardo Geldriæ Duce, capto quoque per Ioannem à Dighemo Bruxellensem Guilielmo Marchione, sub vesperam quieuisse, moxque omnis metus securos à reliquiis exercitus Iuliacensis repentino incursu superatos. Interim omnes concinunt captum Ducem nostrum; cæsum ab altera parte Geldrum; vtrimque desideratam non modicam multitudinem, à nostris verò maiorem cæsorum cladem & captiuorum. Cæsorum ex nostris illustriores fuêre, Henricus à Cuyck, Valterus à Geldonia, Ioannes à Calstris, Franco Sueuus, Valterus Pipenpoius, Guilielmus à Glymis, Equites; Ioannes à Redelghemo Prætor Bruxellensium; ex auxiliatibus Guido à Ligniaco Comes S. Pauli, Ludouicus à Sanpya, Getlacus à Boulandia, Georgius à Visbacho, Vynricus à Waieberga, Equites. Captiuorum numerus iniri non potuit. Pugnatum est hoc prælium 13. Kal. Septembris. Ita Diuæus, apud quem, qui volet, etiam legere poterit prolixum catalogum omnium Nobilium qui huic expeditioni interfuerunt. Scriptor Leodiensis seu Tongrensis, Radulphus de Riuo aliquoties citatus, qui tunc viuebat, his verbis bellum istud commemorat: Anno, inquit, à Christo nato 1371. Octaua Assumptionis B. Mariæ Virginis, ex parua scintilla magnum, vti assolet, inter Wenceslaum Brabantiæ Ducem & Guilhelmum Iuliacensem Marchionem exarsit belli incendium, quòd ille diceret suos Brabantinos negotiatores in agris Iuliæ, magno sui contemptu, fuisse spoliatos. Igitur ea re mirum in modum commotus, magnum vndique conflauit exercitum. Erant in eo plerique omnes Nobiles viri Brabantini, Leodienses, Namurcenses, & inprimis Lambertus de Vpey Magister militiæ patriæ Leodiensis, Robertus & Lodouicus fratres Comitis Namurcensis, & alij harum Prouinciarum heroës præcipui: Marchionis verò castra sequebantur Dux Geldriæ, Comes de Monte, & alij primatij Alemanniæ milites. Cùm ad arma ventum est, dudum incerto Marte congressum, donec victoria in partes Marchionis inclinauit. Capti sunt in eo certamine Petrus de Barro D. de Seranio, & alij perplures exercitus Brabantini viri primores: Dux ipse multorum telis expositus, tamen incolumis captus, Iuliacum primò, deinde in Nynderke castrum munitissimum ductus est. Sed nec Iuliacenses sine cæde congressi sunt. Nam & Eduardus Dux Geldriæ telo in facie ictus post triduum obiit; cuius mortem diuturna & atrocia pro Ducatu Geldriæ secuta sunt certamina. Anno verò sequente 1372. Carolus IV. Imperator, fratris sui Wenceslai captiuitatem dolens venit Aquisgranum, vel pacem acturus, 1372

Interim constat Ducem Wenceslaum victum & captum.

Idem bellum, vt commemoratur à Scriptore eius temporis.

Dudum incerto Marte pugnatum: posteà victoria ad Iuliacensem inclinauit, sed cruenta, cæso inter alios etiam Duce Geldriæ.

vel Marchioni bellum illaturus. Igitur Episcopo Leodiensi, Imperatore, Ducissa Brabantiæ, & pluribus aliis Proceribus interuentoribus, vtrimque auditis partibus, pax coiit, hac cum aliis conditione adiecta, vt Dux Brabantiæ liber gratis dimitteretur; quod extemplò factum fuit. Sic Auctor ille, res sui temporis describens. Diuæus narrationem suam hoc modo prosequitur: Perlato in Brabantiam huius cladis nuntio, Ioanna vxor Ducis grauiter consternata, consilio Regis Franciæ Confluentes profecta est ad Carolum fratrem Wenceslai Imperatorem Romanum; à quo benignè accepta, remissaque cum spe mariti paulò pòst recipiendi, domum rediit. Initio itaque sequentis anni Carolus Imperator, proscripto Iuliacensi, totam pænè Germaniam in eum concitabat, nisi Archiepiscopi Rheni, Episcopus Leodiensis, & Albertus Comes Hollandiæ & Hannoniæ cum Ottone fratre Duce Baioariæ cohibuissent: quorum consilio vocatus Aquas-Grani Iuliacensis, missis ad eum Alberto ac Ottone, libertati restitutum Wenceslaum vnà adduxit. Confirmata eo Conuentu pax inter Ducem ac Iuliacensem; ac captiui omnes, qui cum detinentibus nondum pacti fuerant, sine pretio dimissi. Reuerso in Brabantiam Duce, multis vectigalibus Respublica onerata est, vt externis Nobilibus, qui vnà cum Duce capti fuerant, de damnis, quæ eo bello perpessi erant, satisfieret. Censarum familiarum capita in Brabantia fuêre 100000. quibus singulis indicti duo aurei montones, cum vno quadrante, vt ego in manuscripto codice deprehendi. Eodem anno status Reipublicę Louaniensis mutatus est à Duce, decreto, vt Senatus deinceps totus pænè ex Patriciis eligeretur: septem videlicet Scabini, 19. Iurati, & ex his dùo Consules; sex Censores Lanificij; ex plebe duo Iurati, & Censores totidem. Credo ademptum à Duce plebi Magistratus gerendi priuilegium, ob auxilia in Iuliacense bellum denegata. Renouatum seu reuocatum potiùs ad vsum fuit eo anno inquisitionis decretum à Wenceslao ac Ioanna Ducibus pridem constitutum; videlicet vt inquisitio fieret in omnes qui ab anno 1351. vsque ad annum hunc Magistratum gessissent: qua facta, ac per Inquisitores ad Censores huic negotio deputatos delata, secundùm cuiusque malefacti conditionem, à Censotibus pecuniaria vel alia maior in eos qui Magistratum iniquè gessissent, indiceretur pœna. Quæstores præterea deligerentur, qui mulctarum pecuniariarum receptionem haberent. Lecti tum Inquisitores, ex militari Ordine Molebesia, Pijlijser, Equites; ex vrbibus Eueloga, & Absalonis, Louanienses; à Frigido monte, & à Sponta, Bruxellenses; Leonius à Bosco; à Wanga Thenensis; Medegemus Leuiensis; Blancus Niuellensis. Similiter lecti alij Censores & Quæstores, & capitalis pœna indicta ijs, qui Inquisitorum Censorúmve actis obsisterent.

Satagit Ioanna nostra pro Wenceslao marito ca ptiuo.

Agente Imperatore & alijs, Wenceslaus liber dimittitur.

Respublica Louaniensis tota ferè iterùm ad Patricios transfertur.

Constituũtur Inquisitores & Censores in eos qui Magistratum non benè administrarunt.

Con-

Confirmata item à Duce charta Cortebergensis anno 1312. à Ioanne Se-
cundo Duce concessa, additumque vt non solùm Cortebergæ, verùm
vbicumque Conuentus ageretur, vtque in locum Antuerpiæ (quæ iam
Comiti Flandriæ parebat) Lyra Senatorem vnum ad eum Conuentum
mitteret. Obsignata hæc à Ducibus Wenceslao ac Ioanna; quibus testes
accessère Guilielmus à Flandria Comes Namurci, Dominus Slusę, Gui-
lielmus filius eius, Ludouicus à Namurco Dominus Pitteghemi, Theo-
doricus ab Hornis Dominus Paruwisij ac Dufflæ, Suederus ab Apcou-
da Dominus Gasebecæ, Henricus Dominus Disthæ, D. Wesemaliæ,

Dum Antuerpia Flandro paret, Lyra vnum Senatorem ad Comitia Brabantica mittit.

D. Petreshemi, & alij. Sequenti anno 1373. Duci modica controuersia in- 1373
cidit cum vrbibus Brabantiæ. Erat priori anno indictum vectigal fru-
mentarium; quo vt minùs profuturo, aliud tributum in singulas familias
exegerat, vt antè dictum est. In hoc ea lege vrbes consenserant, si Cle-
rus quoque contribueret, & Quæstores noui illi colligendo decerne-
rentur, ne à Ducalis Fisci administratoribus collecta difflueret. Quod
proximorum instigatione ægriùs Dux ferens, Bruxella Genappam in-
dignabundus concessit. Et quidem initio anni proximi 1374. Dux Ge- 1374

Dissidium inter Ducē & Ordines super tributo colligendo.

nappa progressus, Niuellense territorium incursare cœpit. Ceterùm, ne
hæc controuersia ingentis alicuius mali origo fieret, Ioannes ab Arkel
Episcopus Leodiensis, ac vrbes eius diœceseos prohibuerunt: ipsi ete-
nim seduli inter vtrosque euntes redeuntesque effecerunt, vt Braniæ vi-
„ co Brabantiæ conuenirent. Vbi pax coiit his conditionibus: Vt obli-
„ uio omnium iniuriarum hinc inde esset. Fœdus, quod capto Duce
„ vrbes oppidaque inierant rescinderetur, Diplomatibus, quæcum-
„ que ea de re conscripta erant, abolitis. Sexaginta millia aureorum Or-
„ dines Duci exsoluerent; atque ex iis 20000. Clerus; his adderentur à
„ duobus Ordinibus, ab vrbibus 25000. à Nobilitate 15000. Quibus
„ colligendis Quæstores ab Ordinibus deligerentur, duobus à Duce
„ additis. Quod præter hanc summam captiuis redimendis deesset, è
„ Fisco Ducali suppleretur; prouideretque Dux ne quid ex mora detri-
„ menti Resp. caperet: alioqui id impendio eius resarciendum fore, &c.

Conciliantur mutuò, agente ab Arkel Episcopo Leodiensi.

Sequenti anno 1375. Mechlinia ex incendio grauissimum damnum ac- 1375
cepit: & Viluordiæ Dux Wenceslaus arcem exstruere cœpit; quod oppi-
dum muris ab eo cinctum quidam asserunt. Hæc Diuæus. Addit ista
Meierus: Brugis conuenerunt Legati de pace inter Reges componenda:
sed nihil pactum est præter inducias prolatas adusque Natalem D. Ioan-
nis Baptistæ anni 1376. Et habebat Magister equitum exercitum in
finibus Flandriæ Occidentalis, perinde ac Ludouico Comiti parum
Galli fiderent: siquidem & Ludouicus numquam ad Conuentus istos
Brugenses accedere voluit, sed alibi in Flandria cum cognato suo Ioanne

Extruit Wenceslaus arcem Viluordiæ.

Agitantur Brugis tota hieme Regalia conuiuia.

Duce Britanniæ maximis ſumptibus ætatem tranſegit, nulli parcens auro. Similiter Dux Burgundiæ, ceteraque tum Galliæ tum Angliæ nobilitas Brugis regalia inter ſe agitabant conuiuia, plenumque erat oppidum nobilium virorum magnificentia. Egit autem Britannus annum totum apud Ludouicum in Flandria, & Legati vtriuſque Regis totam item Brugis agebant hiemem. Ita Meierus. Pergit Diuæus: Anno ſe-
1376 quenti 1376. cùm Arnoldo à Wilra Prætura defuncto Dux Guilielmum à Wilra Equitem aut Ioannem Album ſucceſſorem dare vellet, obſtitere Louanienſes, veteri priuilegio innixi, ne, qui Scabini Magiſtratum in ea vrbe egiſſet, Præturam obiret. Vnde non parum commoto Duce, tamen alius Prætor datus eſt Nicolaus à S. Gaugerico Eques Bruxellenſis. Menſe Ianuario obiit Eques clariſſimus Bernardus Dominus Borneuallis, Ductor Louanienſium, cōditus in Franciſcanorum Cœnobio, ad dextram partem Chori: ſucceſſit ei Ioannes filius, cuius poſteà
1377 ampla mentio fiet. Menſe Septembri anni proximi 1377. Ioannes Dominus Grousfeldæ, cùm oppidulum in Tranſmoſanis nomine Woutvucht emiſſet, iuſſu Wenceſlai Ducis, in Leodienſium odium incidit. Egreſſi etenim magna multitudine Grousfeldam obſidio cinxêre. Cuius controuerſiæ cauſa, quamuis ſæpiſſimè conuentum ſit de pace, difficulter tamen componi potuit. Eodem anno Carolus Imp. cum Wenceſlao filio Ducem Wenceſlaum in Brabantia inuiſit; quem ſummo officio à Louanienſibus muneratum lego. Electi deinde à Duce ſedecim viri partim ex Patriciis, partim ex plebe, Louanienſibus; qui inſpectis vrbis rationibus, ærario ab ingenti debitorum onere liberando conſulerent, eò quòd ciues ab vrbis creditoribus vbiuis in vincula ducerentur. Initio
1378 anni ſequentis 1378. Dux noſter cum Carolo fratre Imperatore in Franciam profectus eſt, perturbatiſſimo iam vrbis Louanienſis ſtatu. Plebs etenim, ſemel deguſtatis honoribus, omnem his recuperandis operam impendebat. Vnde abſentiam Ducis nacta, concitata iterùm ſeditione, ſumptoque alborum capitiorum inſigni, Patricios vrbe pepulere: qui duce Ioanne à Calſtris Equite Arſcotū profugerunt. Reuocatus tum in Brabantiam Dux nouū de Magiſtratibus gerendis Edictum propoſuit: Vt ſingulis annis Iuratorum vndecim, Scabinorum tres, Cenſorum quatuor ex plebe; vnus vtrimq; Conſul deligerentur. Ferunt à plebe ob hoc Edictum 9000. aureorum Ducem extorſiſſe. Lecti Conſules, Ioannes Suarterius Eques, & Valterus à Leyda, homo in plebe præpotens. Maxima poſt hæc Patriciorum pars vrbe abſtinuit; ſolis iis, qui plebeiam factionem non omnino aſpernabantur, in vrbem reuertentibus. Quare propoſita lege, vt omnes Patricij, qui extra vrbem commorabantur, domum ſub exſilij pœna redirent, miſſa Capitiatorum manus Arſcotum,

Louanienſium priuilegiū: Qui Scabinus fuit, Prætor non fit.

Carolus Imp. cum filio VVenceſlao, magno honore Louanij excipitur.

Wenceſlao noſtro cum fratre Imp. in Franciā profecto, iterùm Louanienſes tumultuantur.

vt

vt Ioannem à Calstris, ceterosque violenta manu reducerent, fortiter repulsi sunt. Renatum posteà bellum à Leodio, quo Leodienses in Brabantiam excurrentes, Landinum ac Hannutum exussêre; sed mediante Ludouico Comite Flandriæ in inducias desiit. (causam belli mox ex Leodiensi narrabimus.) Mense Decembri Ioannes à Schoonvorsta, Dominus Monijoyæ, Senescallus Brabantiæ creatus est. Mox orta inter Guilielmum Dominum Wesemaliæ ac Louanienses controuersia: cùm is Louaniensium ciues Westerloæ in vincla coniecisset, hi viciβim armata vi egreßi multos Wesemaliensium captiuos Louanium abduxêre. Hinc inter Patricios ac plebem Louanienses cædibus ac incendiis agi cœpit, cùm plebs Patricios perpetuo exsilio multaret, Patricij apprehensos quoscumque poterant ex plebe neci dederent. Ista Diuæus. Scriptor Tongrensis de Riuo addit, causam belli Leodiensis fuisse schisma tam vniuersalis quàm Leodiensis Ecclesiæ, narratque in hunc modum res sui temporis: Hoc tempore, inquit, cœpit schisma in Ecclesia, quo neque temporis diuturnitate maius, neque calamitatum fertilius extitit. Clemens Quintus circa annum Domini 1305. Sedem Pontificiam ab vrbe Roma in Auenionem Galliæ vrbem transtulerat, eò quòd Romæ existentes seditiones Italicas, quæ tunc frequentes erant, sedare non posset; manseratque deinceps istic Sedes ad hæc vsque tempora per annos septuaginta tres, cùm anno præcedenti 1377. mense Ianuario Gregorius Vndecimus eam Romæ restituit, mansitq; ipse ibi vsque ad obitum, assistentibus sibi Cardinalibus sedecim, Citramontanis duodecim, Italis quatuor. Obiit is Gregorius hoc anno 1378. die 27. Martij, sepultusque est Romæ in Ecclesia S. Mariæ Nouæ. Decimo à morte die Cardinales intrantes Cōclaue, cùm Citramontani in electione Pontificis difficulter conuenirent, quibusdam etiam metum, vt ferebatur, iniicientibus, quòd ciues Romani Conclaue armati circumirent, Romanum postulantes, tandem declaratus est Pontifex non ex præsentibus quispiam, sed Bartholomæus Archiepiscopus Barensium absens, patria Neapolitanus, dictus Vrbanus Sextus. Electione facta, populus existimans electum Romanum non esse, irruit in Conclaue; quo furore perculsi Cardinales fingunt Franciscum tit. S. Sabinæ Cardinalem esse electum: quo audito, populus furore deposito, eo nomine illum salutauit & adorauit. Interim fugiunt Cardinales, aliqui in castrum S. Angeli, alij extra Vrbem ad arces & munitiora loca. Rebus paulò pòst, vt gestæ erant, cognitis, Cardinales omnes ad electum Vrbanum Sextum Pontificem redeunt, & ipsum primo Paschatis festo, quod in 19. Aprilis incidit, de more coronant. Quin etiam ad primarios orbis Principes de electione Vrbani litteras destinant; liberè inter se & cum Pontifice conuersantur, omnis generis

Leodienses Landinum ac Hannutū exurūt: causam vide sub finē huius anni.

Causa cur ante annos septuaginta tres Sedes Pōtificia in Galliam fuit translata.

Oritur Romæ perniciosū (nempe 40. ferè annorum) schisma.

Cōsecratus Vrbanus Sextus, nullusq; ei contradicit integris mensibus quinque.

Gg actus

actus iurisdictionales cum Vrbano veluti Summo Pontifice quinque amplius mensibus exercent. Intereà Vrbanus omnem operam restituendæ disciplinæ Ecclesiasticæ impendit, imperat Cardinalibus vt pompam minuant, omnem Simoniæ labem restitutione eluant, &c. Hinc Cardinales Galli numero octo frendere, capita conferre; tandem freti fauore Ioannæ Neapolitanæ Reginæ & Regis Galliæ, Anagniam & Fundos clanculùm petunt, factaque turpissima secessione, electionem Vrbani coactam fuisse prætexentes, alium sibi ex suo corpore Summum (vt dicebant) Pontificem creant. Is erat Robertus Cardinalis Gebennensis, Comitis Gebennæ filius. Hunc mense Septembri electum, tandem Kalend. Nouembris coronauerunt, Clementem Septimum appellantes. Atque hoc est initium perniciosi schismatis, quod per annos ferè quadraginta durauit, Europa tota animis studiisque discissa; Francia, Hispania, Scotia, Sabaudia, cum adiacentibus, Clementi adhærentibus; Italia verò, Alemannia, Anglia, Flandria, Hungaria, Bohemia, partibusq; vicinis sub Vrbani obedientia permanentibus. Non deerant tamen, qui se Neutrales dicerét, donec Concilio generali res tota decideretur. Hac ergo occasione à Leodiensibus hoc anno electus Persandus à Clemente perperàm confirmatur: quod intelligens Vrbanus, Dominum Arnoldum de Hory sub id tempus in Curia existentem ad Episcopatum Leodiensem prouehit, qui & receptus est; Persando frustrà auxiliis Brabantiæ & Cliuiæ Ducum Episcopatum occupare conante. Hæc Auctor, ea omnia ante oculos habês. Redeo ad Diuæum: Anno 1379. inquit ille, Duce Wenceslao Luceburgum profecto, omnia in peius versa sunt. Louaniensium

Tandem Cardinales octo clamãt electionem eius fuisse coactam.

Itaque Antipapã Clementem eligunt dictũ Septimum

Hinc & schisma in Ecclesia Leodiensi: Duce nostro fouente simul constitutum à Clemente.

1379 exemplo, plebeij vbique in Magistratum insurgebant; Louanij verò in Nicolaum à S. Gaugerico Prætorem absentem acerbiùs tumultuatum: mox à Capitiatis vi effractum Parcense Cœnobium, quòd exsulum Patriciorum aliquot ibi delitescere dicerentur: cessit denique Prætura Nicolaus à S. Gaugerico, suffecto Ioãne Burggrauio Montenace, Equite; & dum hæc fierent, lecti noui Coss. Simon ab Ouerbroucа, Valterus Saxo. Intereà Valterus à Leida Exconsul plebeius Bruxellam profectus mense Decembri, noctu interfectus est Patriciorum conspiratione ibi commorantium: quo Louanium relato, plebs immane quantum in Patricios efferbuit. Missi mox Bruxellam Legati Simon Cos. Ioannes Quinque, Guilielmus à veteri Heuerla, vt de interfectoribus supplicium sumeretur, Ioannam Ducem, Senatumque Bruxellæ monituri: quorum non exspectato reditu, efferata factio Capitiatorum, Patriciorum quotquot eius facinoris vel leuissima suspicio alligabat, in Curiam venire compulsos, firma sagittariorum cohorte custodiri iusserunt. Porrò Ioanna Dux, remissis Legatis, litteras ad plebem dedit, postulans ne quid in captiuos acer-

Cæsus Bruxella per insidias Ex-Consul Louaniẽsis plebeius: hinc plebs, si vnquam antè, furit.

Conatur Ioãna pacare plebem, sed frustrà.

acerbiùs statueretur; se mox Louanium venturam, ac cædem Valteri à Leyda non vulgariter vindicaturam. Eodem tempore superuenêre & Ludouici Comitis Flandriæ litteræ, quibus ille Henricum à Velpa Patricium, hospitem quondam suum, vinclis eximeretur, petebat. Non negatum id Comiti. Ceterùm ne Ioanna Dux Louanium veniens ceteros manibus eorum eriperet metuentes, armis sumptis in forum ruunt: vbi cõstipata, ne quis elaberetur, Curia, sagittarios captiuorum custodes vinctos omnes fenestris eiicere cogunt, exceptosque hastis, fœda dilaniatione crudelissimè conficiunt.

Patricij fenestris eiecti & infestis hastis à plebe lacerantur.

Erat captiuorum illustrissimus Ioannes Planipes (*Platvoet* vernaculè) Eques; quem sagittariorum vnus miseratione tanti viri affectus, sub scamno latere permiserat: sed re detecta, ambo, vt ceteri, præcipites dati. Patrato eo facinore, Capitiati innocentium cruore toto corpore conspersi domos quisque suas confluxêre.

Patriciorũ nomina & numerus.

Cæsorum Patriciorum nominatos reperio Ioannem Planipedem, Ioannem Album, Rudolfum ex Limingis, Ludouicum Caynogam, Alardum Sadelarium. ad 17. fuisse ferunt, alij 13. His peractis, oppida suæ iurisdictionis, mox Leodiensis quoque diœceseos, Louanium conuocarunt. Venêre Senatus Thenensis, Leuiensis, Distanus, Halensis, Arscotanus, Lyranus, & Geldoniensis. Quibus post multam deliberationem in mandatis datum, vt Bruxellam profecti Ioannam commonefacerent, vt de Leydæ interfectoribus supplicium maturaret; de cæde verò quæ in Patricios patrata erat (quòd ea in iustam vltionem accidisset) non magnopere angeretur.

Obserua impudentiam furentis plebis.

Missus quoque ad Ducem Lutetiam (quò à Luceburgo aberat) Legatus, qui edoctum eum de ordine gestorum, vt domum quamprimùm maturaret, oraret. Rediit is mense Ianuario, oppidorum Legatis etiamnum Bruxellæ agentibus; quos Louanium misit, iussos Louaniensibus edicere, se confestim eò venturum, ac in vtriusq; cædis auctores æquo iudicio animaduersurum.

Seditiosi territi responso Ducis, intercessores ad eum mittunt.

Quo responso accepto, non parum Ducem veriti, Leodiensium, Tungrorum, Trudonensiumq; Legatis exoratis, vt vnà cum Thenensibus, Leuiensibus, Niuellensibus ac Prætore Louaniensium Bruxellam proficiscerentur, vt Ducem quoquo modo placarent, expetiere: offerentes se ex Ducis ac omni bonorum arbitrio satisfactionem subituros, si Conuentu Banci vel Parci indicto, Dux eò proximorum suorum aliquot mitteret. Quod tum impetrari non potuit: mox, cùm Bruxellenses ac Louanienses secretò quædam agere Dux comperisset, ademptis plebi armis, claues etiam portarum ad se deferri iussit. Porrò in fine anni, pertinacibus Leodiensibus, vt Conuentus Banci vel Parci indiceretur, Dux cessit.

Fit Conuentus Fura, sed sine effectu.

Præscripta tamen dies Bancum conueniendi, incertum qua de causa, diffluxit: res Furam translata; missi eò, Prætor Louaniensis, Ioan-

Ioannes à Borchouiis, Guilielmus à veteri Heuerla, Consules. Summa eorum quæ Louanienses offerebant, hæc erat: Vt iis, qui manum Patriciis trucidandis immiserant, in transmarinam peregrinationem damnatis, reliqui nulla pœna afficerentur. Dum hæc agerentur, à Tungris Louanium nuntius aduenit, armatos indies in suis ac Hasbaniæ finibus videri; non dubia opinione in Louanienses quidquam moliendi. Fama hæc comprobata, iisdem armatis mox circa Louanium conspectis: quare excubiæ tota vrbe agi cœpere. Porrò Conuentus Furanus, cùm ea quæ Louanienses offerebant, pro modo delicti exigua viderentur, dissolutus

1380 est. Mense Aprili sequentis anni 1380. nouus Banci Conuentus actus: vbi fida Bruxellensium opera effectum, vt voto Louaniensium pax « concluderetur; videlicet sola pœna transmarinæ peregrinationis homi- « cidis indicta; iis verò qui Leidanum interfecerant perpetuo exsilio pu- « nitis; eo addito, vt ex ærario publico cum cæsorum Patriciorum liberis « veteri iure componeretur. Acta hæc mense Maio. Ea expiatione cetero- « rum Patriciorum consanguinei pacati fuêre, præter Petrum Planipedem Ioannis ac Ioannem Ioannis Albi filios. Ita Diuæus. Eadem breuiùs, & pro parte distinctiùs Cl. V. Lipsius in suo Louanio lib. 2. cap. 11. in hūc modum: Periere hac rabie ad septemdecim; additusque vnus è plebe, quòd is Platuorium, misertus veteris patroni, scamnis abditum veste contexerat. Hæc facta 16. Kal. Decembris: & qui Patrum reliqui domi reperti sunt, in custodiam dati. Post factum, frigus & mox pœnitentia aut metus subiit. Nam quomodo Principem hæc laturum? qui breui rediturus, pœnas de sontibus insontibusque caperet. Itaque deprecatores parant Lewenses, Tillemontanos, Diesthemienses, Liranos, Bruxellenses, Eburones quoque & Tungros: & citiùs, ecce, opinione Wenceslaus Bruxellam venit. Arma & machinas ille parabat, vltioni intentus; cùm Legati à prædictis ciuitatibus adsunt, & veniam suppliciter petunt, expiationem cædis, quam vellet, offerentes. Tandem, diu deliberato, præscriptum, vt quatuordecim è plebe, præcipui auctores, in Cyprum relegarentur; agnatis cæsorum certa pecuniæ summa daretur. Mitis transactio, & intra magnitudinem noxæ omnibus visa: tum illud turpe, quòd ipsis relegatis pecunia in viaticum quasi Legatis à Republica attribueretur. Itaque non fuit animis placandis. Nam Patriciorum iuuentus fremebat, sanguinem parentum venalem non habere, nec modica ista pecunia redimendum. Iamque vicinis locis aut arcibus occupatis, bellum in suos ipsi ciues gerebant, & prædas vndique agebant. Nec cessare etiam plebeij: quin vim & maleficia reponere, vel augere; & denique longiùs ire, & contra Principem etiam occulta fœdera cum Gandensibus (qui arma in Comitem tunc habebant, & tota

Tandem apud Bancum res transfigitur.

Eadem, vt narrantur à Cl. Viro Lipsio.

Multa peccata in transactione tamen noxa.

Hinc cruti iterum tumultus.

& tota pænè Flandria dominabantur) ferire. Denique post mutuas vtrimque cædes, doctus tandem Wenceslaus frustrà & temerè plebi indultum, arma cepit, vrbemque assedit. Ista Lipsius; sed postrema hæc obsidio non nisi biennio pòst. De Gandensium ista tumultuatione hæc Meierus ad annum septuagesimum nonum: Ortum bellum Flandricum septem annorum, quod tamen bellum dici non debet, sed seditio ciuilis, gentis insania, pestis Reipublicæ, & Numinis flagellum propter nimiam motum corruptionem irati. Periuria, adulteria, cædes, latrocinia, taliaque alia tam multiplicia vbique locorum regnabant, vt à nemine satis valeant enarrari. Prima autem malorum occasio ipsum (proh dolor!) Comitem habuit auctorem. Semel, iterùm ac tertiùm exhaustum ærarium Flandria subleuarat. Tandem Gandenses, qui primas tenere solent in collationibus concedendis, conferre ampliùs grauabantur. Sic Meierus. De eo & de Riuo Scriptor eius temporis sæpè productus: Incidit, inquit, in hunc annum origo euenti & diuturni Gandensium tumultus, qui à paruis (vt solet) initiis ortus, in septem annos, hoc est ad annum 1385. quo scribere desij, protractus fuit, & supra ducenta hominum millia absumpsit. Sic ille. Sed redeamus ad Diuæum. Confecta, inquit ille, pace parum duratura, missi Leodium Ioannes à Borchouijs, Arnoldus Godertoius, Senatores; ab Episcopo impetrarunt vt Interdictum sacrorum (quod Episcopus ob cædem Patriciorum aliquot qui tonsurati erant, induxerat) remitteretur. Eodem tempore cùm Gandauenses sæuissimo bello cum Comite suo conflictarentur, Ioannes cognomento Lossensis, ciuis Louaniensis, perpetuo multatus est exsilio, quòd Louanienses Gandensibus sagittariorum ac bombardarum opem laturos, temerè effutiisset. Per idem tempus Ioanni Suarterio Consuli & Equiti exsilium indictum, suffecto in reliquum anni Arnoldo Godertoio. Fine eius anni Petrus Planipes ac Ioannes Albus, Ioannem ab Holara ciuem Louaniensem Capitiatorum vnum crudeliter interemerunt Mechliniæ; Ludouicum quoque Ægidium in necem Ioannis cognomento Flandri subornasse dicebantur Gerardus à Radingis, Gothfredus ex Limingis, Henricus, Ludouicus ac Valterus fratres Pinnocci. Hinc noui belli seminarium. Louanienses, missis Bruxellam Mechliniamque Legatis, de cædibus horum inquiri à Duce & Senatu Mechliniensi
flagitabant. Initio anni sequentis 1381. Gerardus à Radingis ac Pinoc- 1381
ci fratres Louanium vocati, vt cædem Ioannis Flandri eluerent, cùm non adessent, prædia eorum iussu Louaniensium vsta sunt; missique in Hasbaniam Henricus à Schora cum sagittariorum cohorte, vt hos, Planipedem ac Album, conquirerent, ac in vrbem pertraherent. Valterum Caynogam & Valterum ex Porta, Patricios, in oppidulo Lossensis

Eodē tempore & Gandenses contra Comitem suū tumultuātur.

Tumultu Gandensi per annos septem supra ducenta hominum millia absumpta.

Quidam ob solum sparsam seditionis famam exsilio mulctatur.

Varia vtrimque apud Louanienses latrocinia & vastationes.

 sensis

ſenſis Comitatus, quod Hatca dicitur, in vincla duci iuſſerunt. At illi, implorato iure ciuitatis, concita plebe, Henricum à Schora, captis quatuor ſuorum, Halas vſque fugarunt; vixque impetrari potuit, ne quatuor captiui ſupplicio dedetentur. Eodem anno Ioannem à Grauio ciuem, Patricij aliquot Domæ captum pedibus manibuſque mutilatum Louanium remiſere; ij tamen Louanienſium diligentia à Guilielmo ab Horrino Ballino Hasbaniæ mox capti, capite luerunt. Leuia quoque ci-
1382 uitas eodem anno ſeditione concuſſa. Menſe Iunio anni proximi 1382. Valterus Saxo plebeiorum Louanij potentiſſimus, Puttæ à Ludouico Crickſteen, Pinnoccis fratribus, & Gothfredo ex Limingis captus abuectuſque eſt. Mox Louanienſes Lyndam pagum Ioannis à Calſtris exuſſere; hic verò cum Ludouico Crickſteen in vltionem, prædia Ægidij Mariæ in Erpa pago vaſtauit. Inde euenitt, v Dux Patriciorum cauſam defendendam ſuſciperet. Etenim Louanienſes, miſſis ad eum Legatis, Saxonem liberari, & Mariæ iacturam ſarciri voluerant, ſe in exurendis prædiis Ioannis à Calſtris nihil peccaſſe aſſerentes, quòd in vltionem intercepti Conſulis id factum eſſet. Vnde is commotus, comperto etiam cum vicinis oppidis indies ſecreta colloquia agitari, miſſis in Hollandiam Gelriamque nuntiis, exercitum refrenandæ huic licentiæ cogere cœpit. Econtrà non mediocriter conſternati vrbis Louanienſis Rectores, Nobiles, ceteraſque vrbes ac oppida enixè orabant, ne quas copias in eorum perniciem reciperent, aut bellum è ſuis ciuitatibus Louanio inferri paterentur. Porrò Dux, paratis expeditioni congruis, menſe Octobri, Genapiam Ordinibus conuocatis, Louanienſium proteruiam ſe compeſcere velle exponit, vt ad præſcriptam diem cum iuſto armatorum numero adeſſent præcipiens. Quo comperto, Louanienſes muniendæ vrbi omnem operam impendentes, propugnacula erigere, commeatum inferre, ceteraque obſidioni tolerandæ agitare cœperunt, creatis Capitaneis, Valtero Repardo, Ioanne à Molebeca, & Matthia Wontermanno. Tertio Nonas Decembris Dux maximo armatorum exercitu ſtipatus, è Fura Bancum profectus, propiùs vrbem caſtra locauit. In finem Ianuarij durauit obſidio: quo temporis ſpatio leuibus aliquando præliis certatum eſt, vrbs verò numquam oppugnata, quòd Arnoldus ab Horna Leodienſis Epiſcopus cum eius diœceſios vrbibus omne medium paci quærerent. Vix tamen multitudini perſuadere potuerunt, vt Ducem muris reciperent. Fine Ianuarij pax firmata eſt his legibus: Vt Duci vrbem ingredienti populus omnis ſupplex, nudis capite pedibuſque occurreret; ac prouolutus veniam rebellionis humiliter expeteret. Munitiones vrbis diruerentur. Patricij, qui aliquot antè annis exſulabant, reciperentur. Auctores rebellionis exſilio mulctarentur. Murorum pars dirue-

Plebeij Louanienſes pagũ Lyndam, Patricij vice verſa prædia in Erpa exurunt.

Cogit W. teſſeras copias Louanienſibus domandis.

Satagunt & Louanienſes obſidioni tolerandæ.

Tandem pax interceſſore Epiſcopo Leodienſi ſancitur.

„ dirueretur, qua Dux vrbem ingressurus esset, &c. Obsignarunt leges pacis Wenceslaus ac Ioanna Duces, Arnoldus ab Horna Episcopus Leodiensis, Reinaldus à Falcoburgo, Dominus Sitterij & Bornæ, Suederus ab Apcouda Dominus Gasbecæ, Ioannes Dominus Wesemaliæ & Falesiæ, Marscalcus Brabantiæ, Henricus Dominus Disthæ, Burchgrauius Antuerpiæ, Ioannes Dominus Leccæ & Bredæ, & alij. His peractis, Dux in oppidum admissus, eiecto seditiosissimo quoque, Ioannem Suarterium Equitem gladio feriri iussit. Mox, eo Bruxellam reuerso, textores seditionem nouam moliri comperti, arma in publicum conferre coacti sunt. Ioannes verò à Calstris, Eques clarissimus, ductor Louaniensium effectus est, qui tum Ioannis Clutingi Equitis Bruxellensis filiam Mariam vxorem habebat. Initio anni sequentis 1383 (nempe à Paschate, vti sæpè monuimus, illum auspicando) exsules Louanienses coniuncti cum ceteris exsulibus Brabantinis, Leodiensibus, aliarumque regionum, Leuiam intercepere mense Maio: in quos post triduum irruens Razo Dominus Lintræ cum tumultuaria suorum manu, compluribus eorum trucidatis, oppidum recuperauit; residui eorum capti, ac Louanium adducti pœnas dedere. Exinde ceteri exsules Brabantia profugi, in Hasbania latebant: vbi, missis aliquot suorum, cum Petro Siluano Gandensium factiosorum duce fœdus iniere; cuius ope adiuti, diuersis itineribus properantes Louanium interciperent. Captus tum eorum vnus Filuordiæ; qui portam vnam eius oppidi adaperturum se Guilielmo Repardo exsulum ductori receperat, estque is supplicio addictus. Quo comperto, exsules ex Hasbania per Campiniam in Hollandiam properantes, cùm à Ducibus nostris Wenceslao & Ioanna Alberto Hollandiæ Comiti signa quibus agnoscerentur, prodita intellexissent; Gandauum sese, quanta poterant celeritate, protipuerunt. Anno sequenti 1384. exsulum colluuies in vnum collecta (qui partim Louanio, Thenis, Leuia, S. Trudone, vicinisque oppidis eiecti erant) Apros se nominabant, ac infinitis malis Brabantiam affligebant; ita vt profligandæ huic multitudini, armatos turatim ad pulsum campanæ colligi necesse fuerit: ita plures eorum variis in locis capti; inter quos Franco eminebat nomine Sigerius, Hugatdiæ capite cæsus. Porrò Dux noster Wenceslaus Luceburgum hoc anno profectus mense Decembri, fatis concessit, nulla prole relicta; cuius corpus ab eius regionis Nobilitate in Oriuallensi Cœnobio conditum est. Ita quidem Diuæus; atqui Wenceslaum anno superiori defunctum, Miræus certò astruit. Sunt hęc eius verba ad annum pręcedentem: Wenceslaus Luceburgi Dux primus à fratre Carolo IV. Imperatore creatus, idemque iure vxorio Brabantiæ & Limburgi Dux, hoc anno, pridie Conceptionis Deiparę, nulla prole relicta moritur, vt ex Epitaphio mihi

Initia noui tumultus, sed citò repressa.

1383

Nihilominùs exsules Louanienses Gandensibus se iungunt.

1384

Colluuies exsulum, qui se Apros nominabant.

Moritur Dux Wenceslaus.

constat, quod in Aureæ vallis apud Leucos Monasterio legitur. Hæc Miræus, & adstipulatur etiam Meierus.

Wenceslao, vt diximus, viuis exempto (pergit Diuæus) Ioanna sola Remp. administrare cœpit, renascente tum Gelrico bello. Non parum tamen è coniugis amantissimi morte consternata, morbo grauissimo aliquamdiu conflictata est. Vnde conualescens, partium suarum firmum præsidium fore rata, si Philippi Burgundiæ Ducis liberis connubia prouideret, (vtpote ad quos Brabantiam deuolui necessarium foret,

Agente Ioanna nostra, duplices nuptiæ inter Burgundos & Hollandos liberos coëunt.

si humanitus sibi quid accideret) Albertum Bauarum Comitem Hollandiæ & Hannoniæ vehementiùs vrgebat, vt Margaretam filiam Ioanni Philippi Ducis filio, Guilielmum verò filium Margaretæ filiæ Philippi coniungeret. Renuit primùm Bauarus, vno tempore binas cum Burgundo affinitates inutiles fore iudicans: posteà tamen, pensatis diligentiùs prudentissimæ feminæ postulatis, acquieuit. Quinto itaque
1385 Idus Aprilis anni 1385. Cameraci vtrorumque nuptiis celebratis interfuere Carolus Rex Francorum, Duces præterea, Burgundiæ, Borbonij, & Bauariæ, Albertus Comes, & Ioanna Princeps nostra. Durantibus his nuptiis, exsules Louanienses, Gandensium ope, Louanio rursus mali aliquid moliebantur: verùm, detecto dolo, Gasbecano agro peruastato in Flandriam redeunt: & Ioannes à Dyntra vir nobilis chartulas Louanij valuis ædium affigi fecit, quibus vrbi bellum indicebat. Reuersa in patriam Ioanna, ingens tributum à suis exigebat, vt Ducatum Lim-

Eiusdem industriâ tumultus Gandensis post septennium quoque extinctus.

burgi oppignoratum redimeret. Extinctum eodem anno bellum Flandricum, quod septennio toto Gandenses in Ludouicum Comitem sustinuerant. Pacis diligentissima mediatrix Princeps nostra, non impensis, non itineris labori, non sanitati suæ parcebat, quò motum hunc sopiret. Conuentum conclusumq́. de pace Tornaci in S. Martini Cœnobio 18. Decembris. Renata mox inter Antuerpienses ac Mechlinienses Stapularum controuersia. Ista tantùm hoc anno Diuæus; sed explicanda magis posteriora ex Meiero. Habet ille dudum ad annum octogesimum tertium ista verba: Incidit contentio inter Ludouicum Flandriæ Comitem & Ioannem Biturigem; eoque discordiæ controuersia processit, vt pugionem suum Biturix Ludouico in pectus proiiceret. Accidit id die

Ludouicus Co. Flādriæ pugione traiectus, tertio deinde die moritur.

festo Epiphaniæ Domini, eoque ex vulnere tertio pòst die Ludouicus obiit, sepultus Insulæ ad D. Petri magnifico mausoleo & amplissimis exequiis. Et ad annum sequentem 1384. post iusta Ludouico patri honorificentissimè facta, Margareta Princeps cum Philippo marito Duce Burgundiæ Principatui Flandrico inauguratur in oppido Brugensi, 26. die Aprilis. Capta mox de Gandauensibus Aldemarda per Amulphum Toparchum Scornacensem: & anno denique proximo 1385. die.

octauo

octauo post Pascha, hoc est quinto Idus Aprilis, Ioannes filius Ducis Audacis vxorem ducit Margaretam filiam Alberti Bauari Comitis Hanoniæ, Hollandiæ & Zelandiæ; simul Guilielmus filius Bauari ducit vxorem Margaretam filiam Audacis. Hæ nuptiæ apud Cameracum maxima Nobilitatis frequentia celebrantur. Dotem dedit vterque pater filiæ suæ centum millia francorum. Hoc anno in fine Nouembris tandem cum Gandensibus pactæ induciæ in Kalend. Ianuarias. Denique pax Tornaci coiit, quamuis difficillimè. Etenim Gandauenses Legati adeò superbi & obstinati fuête, teste Philippo Wilandio, vt procumbere Duci ad pedes mordicus detrectarent, dicentes id se non habere in mandatis à ciuitate: quæ res Duci valdè displicuit: sed consilio Alberti Hannonij, Ioanna Brabātina & Margareta Niuernensis, nomine Gandauensium, sese Duci ad pedes proiiciunt: quod cernens Princeps Margareta, à latere eius surgens pariter ante eum procubuit, deprecata pro sua ciuitate Gandauensi. Igitur condonata tandem delicta omnia & maleficia. Leges, consuetudines, iura & priuilegia omnia comprobata. Facta omnium exsulum & fugitiuorum reductio. Captiui vtrimque redditi. Rescissum à Gandauensibus fœdus Anglicum. Nouis Principibus iurata perpetua fides. Fractoribus pacis lex sancita, vt vita bonisque priuentur. Actum Tornaci in Cœnobio D. Martini 18. die Decembris: atque is terminus fuit septennali bello Flandrico, in quo millia hominum ampliùs ducenta periisse traduntur. Hæc Meierus.

Confirmatur superiùs narrata, ex Meiero.

Prosequitur sua Diuæus: Initio sequentis anni 1386. Geltriæ Dux Guilielmus Iuliacensis, Ioanni à 1386
Grousfelda Equiti Transmosano infestus, quòd Vuchtam, Gangellam, ac Millam nullis conditionibus ab eo redimere posset, omnem perdendi hominis occasionem quærebat. Tandem disseminato inter eum ac Reinaldum Dominum Schonvorstæ odio, voto suo potitus est. Hic etenim, immissis percussoribus, eum paruo comitatu properantem trucidauit. Cuius morte grauiter in Reinaldum sunt affecti Brabantini, quòd hominem fidei singularis, ipse è primis Brabantiæ iugulari iussisset.

Causæ noui belli Geldrici.

Vrgebat intereà Transmosanarum trium arcium restitutionem Gelrus; at frustrà. Quare missis Bruxellam fecialibus, bellum Brabantinis indixit. Cui propulsando Ioanna, Ioannem Dominum Withemi cum valido præsidio Bosco immisit, cui maximè timebatur à Grauia Mosæ ciuitate, Gelrorum copiis infessa. Hanc à veteribus Principibus de Cuyck olim possessam constat. Porrò Principum horum familiam Comitum titulo insignitam, antè retulimus; donec Hermannus ob cædem N. Comitis Hollandiæ iudicio Lotharij II. Imperatoris eo titulo priuaretur. Peruenit tandem hic Principatus ad Henricum fratrem Henrici Primi, cuius in gestis anni 1202. meminimus. Huic successit Ioannes, deinde Ioan-

Gelrus Brabantis bellum indicit.

Series Comitum seu Dominorum de Cuyck.

Ioannes II. qui bello Flandrico clarus obiit anno 1308. post eum Ioannes III. qui tempore Ioannis III. Ducis defunctus, Ottonem Dominum à Cuyck, & Heuerlæ, & Ioannem Dominum Hoochstrati liberos reliquit. Porrò Grauiam anteà liberã clientelæ Ioannis III. Ducis, acceptis ab eo aliquot aureorum millibus, commisit. Successores Ottonis Ioannes IV. & post eũ Ioannes V. beneficiarios se Wenceslao Duci recognouerunt; quo defuncto, inter Vedemarum fratrem & Ioannem ex Henrico fratre maiore nepotem, controuersum est de Principatu. Vedemarus ipso iure potior, occupata Grauia, beneficiarium itidem Ioannæ Principis se professus est. Hunc paulò pòst Ioanni Domino Withemi, nomine Brabantinorum Grauiam tradere volentem, Ioannes filius, gener Guilielmi Ducis Gelriæ ex filia notha, socero vinctum tradidit: moxque soceri viribus occupato Principatu, Grauiam Gelrico præsidio custodiri permisit, quod post mortem Wenceslai Ducis actum fuerat. Ita Brabantinis Bosco, Gelris Grauia excurrentibus, interscitus ager miserè affligebatur. Ceterùm Brabantini Grauiam sibi ereptam frementes, mense Septembri huius anni, magno belli apparatu, oppidum circumdedere. Miserant singulæ vrbes in eam expeditionem suorum præstantissimos. Louaniensium ductores erant Ioannes à Calstris Eques, Henricus Pijlijser, Gothfredus ex Limingis, Ludouicus Pinnocus, Stephanus Smachtus; Bruxellensium Euerardus Sherclaes, Nicolaus Sueuus, Theodoricus ab Heetvelda, Equites. Quibus multitudinem animantibus, sæpiùs fortiter oppugnatum oppidum, multò fortiùs defendebatur. Vna oppugnatione Theodoricus ab Heetvelda vir fortissimus, propulsatis defensoribus, in murorum pinnas euaserat, oppidumque eo die captum fuisset, nisi reliqui, eo ignauè deserto, retrocessissent. Mox ille, reuersis hostibus ad propugnacula, à muro in fossã deiectus, vix à suis neci eripi potuit. Ita reuocata obsidione Brabantini deinceps in castris quieuêre, fame oppidum euinci posse rati. At Geldrus hoc veritus, Albertum Bauarum crebris litteris orabat, vt pacis inter se ac Brabãtinos medius fieret. Qui Boscum ad Ioannam profectus, hincque iterùm ad Geldrum properans, eos composuit ea conditione, vt Grauia Brabantinis reddita, captiui vtrimque dimitterentur. Sed præcipites in reddendis, quos ipsi ceperant, captiuis, Brabantini Geldro fidem fallendi ansam obiecere. Is etenim, occupata iterùm Grauia, pulsisque inde Brabantinis, captiuos etiam suos retinuit. Quod factum indignè ferentibus Brabantinis, rursum miscentibus se negotio Franco Rege ac Philippo Duce Burgundiæ, Cameraci, Antuerpiæ, Bergæ D. Gertrudis, item Bosci de pace componenda variè deliberato, Geldro verò omnem pacem aspernante, bellum vtrimque renouatum est. Anno sequenti 1387. cùm de bello

Narratio prolixa, quomodo Grauiam feudũ Brabantiæ Geldrus ad se traxerit.

Grauia oppugnata fortiter, fortiùs defenditur.

Pax inter Brabantos & Gelros facta, sed mox iterũ rupta.

1387

bello Geldrico consultaretur, Sigerus ab Apcouda Dominus Gasebecæ immane facinus admisit. Est in iurisdictione Bruxellensium 1387 Roda pagus latæ iurisdictionis, cuius aliquot villas Gasebecanæ ditioni attribui apud Ioannam Ducem instabat Segerus. Intercedebant Bruxellæ Senatores, quidquid Gasebecanæ ditioni adiiceretur, suæ detrahi non ignorantes: atque horum omnium acerrimus Gasebecani hostis erat Euerardus Sherclaes, erepta olim Flandris patria clarus, Scabinus tum vrbis. Ita eliso conatu suo, Gasebecanus, recondito paululùm odio, Euerardo Lennocam Gasebecanæ ditionis pagum, vbi prædia possidebat, properanti Bailliuum suum immisit, qui hominem lingua exsecta, pedeque mutilatum Bruxellam remisit. Tam horrendo facinore commota vrbs, edicta expeditione, ea ipsa die magnum armatorum agmen Vlesenbecam duxit, missis ad omnes Brabantiæ vrbes litteris, vt confestim scelus id vlturi, cum fortissimis suorum cohortibus Gasebecam accurrerent. Interim altera die, quæ erat Veneris sancta, Bruxellenses castra Gasebecæ apposuere. Tum verò initio sequentis anni 1388. Euerardus interiit, 9. videlicet Aprilis, & Louanienses ac ceterarum vrbium populi (exceptis Boscensibus Gelrico bello impeditis) magnis copiis Gasebecam confluxerunt. Erant tum Louaniensium primi, Valterus à Maloponte Eques, Ludouicus Pinnoccus, Gothfredus ex Limingis. Porrò Ioanna Dux, missis Louanium litteris, Sigerum ab ea cæde excusare nitebatur, quasi non eo iubente facta: cui illi respondêre, excusationem eam se sine aliarum vrbium consilio admittere non posse. Ita continuata toto eo mense obsidione, arx tandem dedita ac diruta est, Sigero interim consanguineorum auxilia circa Distham frustrà colligente. His peractis bellum in Gelriam totis viribus versum. Mense Maio inita expeditio, ducibus Ioanne Domino Borneuallis, Razone Domino Lintræ, Ioanne Domino Leccæ & Bredæ, Ioanne Domino Withemi Senescallo, & aliis. Petita prima omnium Grauia belli fax, eaque arctissimè conclusa. Porrò Gelrus, fallentibus Anglorum auxiliis, obsidioni soluendæ impar erat; nec dubium erat, oppidum tum Brabantinis cessurum, nisi fortunam suam insigni temeritate commaculassent. Mosæ etenim ponte ad Rauastenum (venia Domini Hornæ, cuius id oppidum erat) transito, vsque ad 1000. in Gelriam effusi prædas agere cœperunt, reliqua parte exercitus ad obsidionem relicta. Quo Neomagum relato, Gelrus primùm pauidus, mox resumpto animo, suos quamquam paucos oppido eduxit, comitantibus Domino Ghesmæ, Domino Hucelemi, Ottone Domino Haspræ, Domino Hensbergæ, factoque in Brabantinos impetu, disiectis eorum ordinibus, in fugam coniecere, multis trucidatis: capti Domini Borneuallis

Immane facinus Domini Gasbecani.

Sherclasi Bruxellensium liberatorem lingua & pede mutilari curat.

1388

Gasbeca obsessa, nititur Dux Ioanna Gasbecanum excusare, sed frustra.

Resumpto bello Gelrico iterum Grauia obsidetur.

Brabanti ad prædas effusi caeduntur.

neuallis & Lintræ, & Ludouicus Pinnoccus Louanienſis; reliqui variò effugere. Ea clade in caſtra allata, fit mox omnium, qui ad obſidionem remanſerant, præceps fuga; quibus nihil ſalutarius, quàm Gelros, qui Grauiæ inerant, ſuorum victoriam non antè reſciiſſe. Gelrus Neomagum reuerſus, captiuorum ſpolia diuæ Virgini dedicauit. Paulò ante Grauiæ obſidionem Dux Ioanna Dominum Borneuallis, Dominum Ioannem ab Ophemo Equitem, Nicolaum à Monioya, Ioannem à Grauia Legatos in Franciam miſerat, à Rege Carolo ac Philippo Burgundiæ Duce auxilia poſtulaturos. Hi, repertis Rege ac Duce Roromagi, expoſita Legatione impetrarunt, vt Guilielmus à Tremolia ac Geruaſius Miranda, cum 400. equitibus, præmitterentur, qui trium arcium præſidio diſpoſiti, Stralam oppidulum Gelris ademerant. Interim Burgundus Rege ac Nobilitate in Gelriam deducendo ſedulò laborabat: ſeriùs tamen, quàm vellet, expeditio iniri potuit, multis Principum tam procul Regno proficiſci, præſertim metu Britannici belli ingruente, diſſuadentibus. Vicit tamen pertinax Ducis labor, vt paulò pòſt dicemus. Porrò hoc eodem anno Gelrus, conſternatis adhuc è priori clade noſtris, Moſam tranſgreſſus, tota Campinia latè vaſtata, Oſtreuicam, Geſtellam, Beeam, inſignes pagos exuſſit, ingentique præda abacta, per Horniam domum reuertit. Ferunt, tum Colonienſem, Monaſterienſem, Bremenſem, Traiectenſem, Antiſtites; Ducem Cliuiæ, Comitem Murſij, Abbatem Prumiæ Gelro adfuiſſe. Acta hæc in Auguſto. Poſt eius diſceſſum, delecti in Brabantia 1200. equites, & 4000. ſagittariorum, qui Oſſę, Littæ, Herpæ, aliiſque obiectis Gelriæ munitionibus impoſiti ſunt. Intereà Carolus Rex Francorum, compoſitis rebus Britannicis, expeditionem Gelricam iniit, præmiſſis in Brabantiam, qui iter exercitui apparari iuberent. Sed vrbibus Brabanticis tantæ hominum multitudini tranſitum denegantibus, per Arduennam itum eſt, præeunte exercitum Engerrano Cociaci Domino cum mille equitibus ac magna operariorum copia, qui arboribus eius ſiluæ conciſis, viam Regi aperirent. Rege Arduennam ingreſſo, Ioanna Dux noſtra illuc profecta, aſſumptis ſecum Comite Salinæ, Ioãne Domino Rotſelariæ, N. Domino Bocquehoudæ, Baſtoniæ, eius aduentum expectauit: cui, Ducique Burgundiæ aliquamdiu collocuta, domum reuertit. Guilielmus verò Iuliæ Dux, Gelri pater, tam propinquo Rege, ſummo metu concuſſus, Arnoldum ab Horna Epiſcopum Leodienſem præmittens, eo interceſſore, via Regem accedendi parata, ei in ipſo Iuliæ limite occurrit, data fide ſpondens, ſe filium ad bonam rationem adducturum. Remiſſus ergo vnà cum Colonienſi & Leodienſi Neomagum, filium multis perſuaſionibus, quamquam ægrè, cuictum ad Regem deduxit. Vbi is confeſſus temerè ſe tanto Regi

Soluitur Grauiæ obſidio.

Strala oppidulum Geldris ademitur.

Geldrus ſ[illegible] vaſtat Brabantiæ pagos, Oſtreuicam, Becam, & alios.

Auxilia ingentia Francorum pro Brabantis in Geldriam tendunt.

Agentibus Colonienſi & Leodiẽſi Epiſcopis bellum Geldricum componetur.

Regi bellum indixiſſe, iuratuſque ſe Brabantinos deinceps non vexaturum, in gratiam receptus eſt. Porrò Francos, dum hæc fierent, Ruremondam vſque excurriſſe aiunt; vnde, metu aucto, Gelrum faciliùs ad pacem reductum credo. His celeriùs ſperato confectis, Rex fine Octobris Rhemos rediit. Sequenti anno 1389. Arnoldus ab Homa Epiſcopus Leodienſis obiit; Suederus ab Abcouda Gaſebecam reſtaurare ab vrbibus prohibetur; ad hoc, Dominus Hensbergæ eo anno è Brabantia prædas egit, ſed mox oppido à Leodienſibus obſeſſo, domum redire compulſus eſt. Hæc tantùm hoc anno Diuæus; quibus iſta lubet adiicere ex Meiero: Hoc anno, inquit, inſtitutæ feriæ Viſitationis beatæ Mariæ ab Vrbano Papa, vt ipſa Virgo Deipara intercedere dignetur pro pace & concordia Eccleſiæ. Item apud Diuionem Burgundiæ Dux Audax & eius filius Ioannes, Regem & Biturigem, fratremque Regis Ludouicum Aurelianum, & alios magnificè accipiunt. Inde ſimul omnes Auenionem profecti Antipapam inuiſunt; qui horum omnium propinquis & familiaribus per expectatiuas ſuas omnia pinguia toto Regno ſacerdotia accumulauit, vt ita Regem & ſatrapas ineſcaret, atque in gratia & amicitia contineret. Hinc maximæ querelæ proborum virorum, qui litterarum ſtudiis nauantes operam, ad nullos honores potuêre pertingere. Sub Kalend. Nouembris Romæ obiit Papa Vrbanus, ſuccedente mox in locum eius Bonifacio Nono; manſitque eodem, quo fuit, ſtatu Gallorum ſchiſma. Obiit eodem anno quoque Lutetiæ Epiſcopus Tornacenſis Petrus ab Auxeio, qui per totam Flandriam propter ſchiſma quòd Clementinus eſſet, nihil habuit obedientiæ, factuſque poſt eum Epiſcopus Conſiliarius Philippi Ducis Ludouicus Trimolus, iuxtà atque ille Clementinus. Iſta Meierus. Pergit Diuæus: Menſe Maio anni proximi 1390. Ioannes filius Alberti Comitis Hannoniæ & Hollandiæ electus Epiſcopus, Leodium magno comitatu ingreſſus eſt. Pax inter Geltos ac Brabantinos confirmata menſe Octobri. Eodem anno Engelbertus à Marca Eques, adiunctus Domino Iauchiæ, Iſcam pagum Bruxellenſium iuriſdictionis ſubita inuaſione percurrit; ac eo exuſto, prædiſque abactis, præter Geldoniam, domum reuertitur. Hæc Diuæus; adiicimus iſta ex Meiero. Flandros, inquit, variis modis Philippus conatur ad ſectam traducere Pſeudopapæ Clementis; ſed numerant illi ſexaginta millia nummûm, eamque moleſtiam ita redimunt, tacetque Dux illa de re ad tempus. Simul de moneta Ludouici Comitis prohibita murmurant, & grauiter queruntur. Nec minor querela de noua arce Sluſana à Gallis inſeſſa; petuntque vt ea Flandricæ ſit omnino ditionis, atque à Flandris non Gallis cuſtodiatur, eamque rem tandem obtinent. Anno proximo 1391. idem Philippus

1389

Hensbergæ nus prædas agit de Brabantia.

Rex Franciæ & Burgundus Antipapam Auenione inuiſunt, non ſine magno proborum ſcandalo.

1390

Flandri magno redimunt ne cogantur obedire Antipapæ Clementi.

1391

Audax terrore sui nominis multa agit quæ Flandri nolunt.

Burgundus auctoritate sua ac terrore nominis multos in Flandria à Romani Pontificis obedientia in suam trahit factionem. Hinc discordia grauis & seditio inter populares orta: alij Vrbanistæ, alij vocabantur Clementini. Hi non plus communicationis inter se habebant, quàm olim Iudæi & Samaritani. Multis locis cessatum etiam ab omni diuino cultu. Sed Gandauenses, quidquid Philippus ageret, constanter in obedientia Vrbani eiusque successoris perstiterunt. Pauci erant Nobiles qui non essent Clementini; sed maxima longè pars multitudinis Vrbanistæ erant. Hactenus Meierus. Diuæus ista tantùm huic anno ad-

Louanij 200. floreni in singula capita exsulum constituuntur.

scribit: Anno 1391. edictum à Louaniensibus, Thenensibus, ac Leuiensibus, vt qui exsulem interficeret, 200. florenis Hollandicis præmij vice donaretur: cuius lucri cupidine tres adolescentes Guilielmum Repardum Louaniensium exsulum ductorem interemere. Idem annum proximum intactum relinquit; ad quem Meierus sua prosequens, ista

1392 commemorat: Anno, inquit, 1392. non cessat Dux Audax auctoritate, gratia, minis, potentia, allicere, trahere, cogere Flandros in suam prauam opinionem, vt ex Vrbanistis Clementini fierent & schismatici, multosque ad hoc perducit: quapropter complures ex sacerdotio, multique ex

Multi Flandri aliò commigrant, ne cogantur esse schismatici.

laicis, relictis Brugis sacerdotiis ac bonis suis, Coloniam, Leodium, aliasque in ciuitates commigrant, moti maximè concionibus & assertionibus Ioannis van Waes Pastoris diuæ Walburgis, & Iacobi ab Ostburgo presbyteri. Eos concionatores si comprehendere Audax potuisset, haud dubiè necasset; sed clàm fugerunt Gandauum, & inde Leodium, spretis quæ Brugis habebant sacerdotiis. Domesticus item motus Brugis ortus ob eam Philippi persecutionem, captusque ab eo Petrus Rollariensis ci-

Multa turba in Flandria, magnaque constantia Catholicorum.

uis Brugensis celebris ac primarius, pottatusque Insulam, ac capite ibi truncatus est. Ioannes quoque Heyla laudatissimus ille Eques ob eamdem causam Insulæ in custodiam datus est, in qua obiit. Magna pars Brugensium in fine ieiuniorum instante Pascha Gandauum petunt, ibique peccata confitentur, & sacram ineunt Communionem; Brugis autem Dominicis Festisque diebus vacua stabant templa, nolentibus illa subire ciuibus, ideò quòd sacerdotes essent Clementini, coacti scilicet per Principem ac Nobilitatem. Hæc Meierus. Causam cur plerique Flandri tam constanter Vrbano adhæserint, præter alias, istam inuenio apud

Cur Flādri tam strenuè Comiti suo Antipapista resisterent, insigne documentū Scriptoris eius temporis.

Radulphum de Riuo eius sæculi Scriptorem Leodiensem seu Tongrensem, in Ioanne de Arckel cap. 12. vbi de initio huius schismatis, & Ludouico Flandriæ Comite socero Audacis agit: Multa, inquit, in Vrbani electione Ludouicum confirmabant; maximè quòd ipse Cardinalis Gebennensis, qui se modò Clementem Pontificem dicit, statim post Vrbani electionem scripserat ipsi Ludouico, Vrbanum iustè ac legitimè fuisse

fuisse electum. Idcirco Comes familiaribus dicere solebat: Iste Cle-
mens cùm Morinorum priùs ac inde Cameracensium esset Episcopus,
familiaritate ac amicitia mihi coniunctus fuit: tantoque illi libentiùs
adhærerem, nisi proprio suo testimonio hisce ad me litteris suam ipse
damnaret causam. Scribit enim, vt videtis (aiebat) Vrbanum rectè &
legitimè esse creatum. Si igitur (inquit) Vrbani legitima est electio,
iustus ipse Pontifex, Clemensque Pseudoprophеta sit oportet; non enim
duos summos Sacerdotes capit orbis. Hæc & plura in eam sententiam *Inuestigatur cui parti tunc inhæserint Brabanti.*
Auctor tunc viuens. Cui parti Brabantini adhæserint, ex iis vtcum-
que colligo quæ commemorat Meierus ad annum sequentem 1393.
Ad Pentecosten, inquit, venit Dux Audax Brugas, cum Episcopo 1393
Tornacensi Clementino, qui nouos Sacerdotes cupiuit creare Bru-
gis. Sed postquam vidisset vacuas stare Ecclesias, Slusam sunt profe-
cti. Hic conuocato Conuentu Philippus perfecit, vt Slusani verbote-
nus Vrbani obedientiæ renuntiarent. Idem quoque fecisse dicuntur
Hyprenses cum infernatibus Flandris. Brugenses autem dubij tituba-
bant. Gandauenses, cùm idem Ducis nomine quidam proponerent, *Gandenses constantissimi tunc Catholicorum.*
motum conciuerunt, ad quem sedandum Ioannes de Wilde Poëta &
Orator eloquentissimus, producto in forum venerabili Corpore Chri-
sti, orationem ibi habuit ad populum, grauem, piam & vtilem Reipub.
cuius initium erat: Hic est Deus Deus noster. qua quidem oratione po-
puli seditionem compescuit. Plurimi his diebus (nota) ex Flandria in
Brabantiam, Leodium, Traiectumque migrauerunt. Omnes ferè Car- *Catholici etiam Brabanti.*
thusienses cum aliis multis Ecclesiasticis Flandriam reliquerunt. Getar-
dus cognomento de Zipa, Doctor sacræ Theologiæ & Abbas in Bou-
deloo, Abbatiam suam, sicut plures alij, reliquit, & petiit Brabantiam.
Gandauenses tamen, quidquid Dux Audax & Episcopi molirentur, ad
finem vsque immobiles & constantes in Vrbani obedientia perstite-
runt. Ita Meierus. Hui! Et quidem si tunc tanta passi pro vitando schi-
smate, quid posteà debuissent pro vitanda hæresi? Anno proximo 1394. 1394
(commemorante Diuæo) inter Albertum Comitem Hollandiæ ac Gui-
lielmum filium contentio orta, hac de causa, quòd Guilielmus concubi- *Contentio inter Albertū Hollandiæ Comitē eiúsque filium oritur.*
nam Patris Aleidam occidi curasset. Dicebantur eius facti conscij Phi-
lippus Burggrauius Leydę, Ioannes Dominus Leccę & Bredæ, ac eius fa-
miliæ complures, quos armis grauiter hoc anno Albertus persecutus est.
Paulò pòst etiam Ioanne Domino Leccæ mortuo, de filiæ eius (quam
vnicam reliquit) tutela, inter Henricum patruum eius ac Henricum à
Bergis Equites controuerti cœpit: quorum ille testamento fratris potior
erat; hic verò, Steenberga ac Rosendallia occupatis, vt tutorem se gerere
cœpit. Hoc eodem anno Michaël à Ligniaco Hannonius Brabantiæ ter-

minos incurrens, multos Niuellensium ac Bruxellensium mercatores abduxit. Hæc Diuæus. Quin adiiciam & ista ex Meiero? Postquam, inquit, per Galliam ob Regis morbum (phrenesim intelligit) publico edicto prohibita essent omnia ludorum genera, præter arcum ballistarium & manuarium, Tornacenses ludos fecerunt ballistariorum; conueneruntque Tornacum oppida quadraginta, quæ principio mensis Iulij, sortibus ductis, iaculari cœperunt hoc ordine: (& enumerat singula, nos tantùm Belgica ponemus:) Vrsigundus, hoc est Fanum Gisleni in Hannonia viris sex, Niuella Brabantiæ quatuor, Vilfordium septem, Hallæ septem, Melbodium septem, Dixmuda quinque, Basseia sex, Fanum Amandi decem, Betunea decem, Atrebatum decē, Atha Hannoniæ decem, Mechlinia decem, Quercetum Comitis septem, Doacum sex, Hypta decem, Bruxella decem, Mons castrorum decem, Cheruia decem, Aldernarda decem, Gerardimons decem, Binchium octo, Cameracum decē, Angia septem, Condatum octo, Huesda septem, Antuerpia decē, Lyra sex, Auennæ sex, Brugæ decem, Insula Flandriæ decem, Namurcum quatuordecim, Valentianæ decē, Cortracum decem, Fanum Odomari decem, Slusa quatuor. Toto numero 387. ballistarij (nempe simul Franciæ oppidis, quæ hîc non sunt, computatis.) Ad hos ludos maxima pompa venêre Brugenses, ciues mercatoresque opulentissimi, bysso, holoserico, Damascenoque vestiti, aureis torquibus magnis ac pretiosis ornati, vnde primam laudem præmiumque de pulcherrimo ingressu reportarunt. Lutetia verò Parisiorum remotissima erat ciuitas omnium venientium, indeque suum habuit præmium. Hyprenses ex iaculatione primas tulerunt, duas argenteas amphoras deauratas decem marcharum argenti, & vnius vnciæ. Doacenses post hos secundas tulerunt duas amphoras argenteas deauratas sex marcharum cum vna vncia. Tertias tulit Dixmuda, duos scyphos argenteos deauratos trium marcharum ac paulò ampliùs. Quartas meruit Bruxella, duos vrseolos argenteos deauratos duarum marcharum cum dimidia. Ad 8. diem Augusti domum omnes à Tornaco reuerterunt. Anno sequen-

Ludus ballistariorū solemnis Tornaci.

Qui & quanti ex Belgis ibi comparuerint?

Præmia Brugensiū, Iprensium, & aliorū.

1395 ti 1395. Carolus Galliæ & Richardus Angliæ Reges conueniunt iuxta Fanum D. Odomari fixis ibi tentoriis in patenti campo. Signa amicitiæ permulta & magna inter eos ostenduntur. Isabella filia Caroli septem annorum puella tradita Richardo in coniugium qui annum agebat ætatis 30. Induciæ factæ in annos 30. sed fide Punica. Indictus Lutetiæ Conuentus de adulterino Papa tollendo, sanciendaque Ecclesiæ vnione. Quippe Carolus Rex morbo suo aliisque incommodis & certis flagellis admonitus, manum Dei timere tandem cœpit. At Petrus Luna, qui anno superiori Clementi Antipapæ suffectus erat, dictus Benedictus

Mediis spōsalibus, induciæ fanciuntur inter Angliā & Francum, sed fide Punica.

dictus homo callidus rogatus, vt concordiæ gratia cederet Pontificatu *Frustrà*
suo, mirum in modum tergiuersatus toti Concilio illusit, & vt Regem *agitur de*
deliniret, attribuit ei per vniuersum Galliarū Regnum Ecclesiarum de- *tollendo*
cimas, ad suppetias ferendas Hungariæ Regi contra Turcas. Hæc Meie- *schismate Ecclesiæ.*
rus; & prosequitur anno sequenti 1396. prolixè de eodem bello Hungari-
co; sed sufficiet nobis illud paucis verbis cum Molano Militiæ sacræ ca- 1396
pite 67. attingere. Cùm, inquit ille, Sigismundo Hungariæ Regi necesse
fuit bellum parare contra Pazaitem (aliis Baiazetem) Turcarum Impera-
torem, habuit voluntarios belli socios ex Gallia Angliaque non paucos,
illustri loco natos. Tum Philippus Audax, qui Carolo sexto Rege phre-
netico instar Regis erat, Gallis præfecit filium suum Ioannem iuuenem *Philippus*
annorum circiter 25. præclaræ indolis, & omni Nobilitati gratissi- *Audax Flandriæ*
mum. Ceterùm dum ad Nicopolim Galli primam aciem sibi expetunt *Comes a-*
auidiùs, (imò rapiunt, ait Meierus,) inchoata pugna, priusquam omnis *pud Fran-cos est in-*
acies explicaretur, turpiter succubuerunt, quamquam plures ex Barbaris *star Regis.*
quàm ex nostris ea pugna ceciderint, anno 1396. quarto Kalend. Octo- *Infelix*
bris. Capti hoc bello fuere Nobiles plùs minùs trecenti, qui fœda morte *pugna nostrorum*
à Tyranno necati sunt. Inter quos Henricus Antroniensis frater Hugonis *cōtra Tur-*
Procomitis Gandensis, Ioannes verò Burgundio cum 25. Nobilibus *cam.*
ægrè redemptus est ducentis millibus ducatorum, fide & virtute Ioannis
Helliaci, Equitis Atrebatis, qui paulò antè Pazaitæ ministrauerat. Ad
quam redemptionem Gandauenses quinquaginta millia florenorum
contulerunt. Hæc Molanus ex Meiero & aliis. Diuæus ista comme-
morat tantùm hoc anno: Rursum, inquit, Geldrici belli initia appare-
bant, cùm Reinardum Dominū Schoonvorstæ ac Sichenarum Geldrus
bello impeteret, Schoonvorsta obsidione cincta; à qua tamen, Ioanne
Episcopo Leodiensi accurrente, discedere coactus est. Ioannæ verò Duci
nostræ, Viluordiæ, Oyæ, ac Traiecti monetam signanti, obstitêre pri-
mariæ vrbes, veteri Priuilegio innixæ, quo nisi in iis vrbibus aurum ar- *Monetam*
gentúmve signare Ducibus liceat; ac euicere, vt Monetariis, qui in an- *Brabanticam cudere*
tedictis locis cudere inceperant, otium indiceretur. Actum eodem an- *non licere,*
no de Legatis in Hannoniam mittendis, qui contra fœdera factum que- *nisi in pri-*
rerentur, quòd Michaël à Ligniaco ex oppidis Hannoniæ Brabantiam *marijs vr-bibus.*
incurrere permissus esset. Fine anni Ioannes à Castris Eques ob dotem
vxoris, quæ Henrici à Bautreshemo Domini Bergarum filia erat, cum
Henrico nouo Bergarum Domino sororio suo non parum diffidebat.
Anno insequenti 1397. Antuerpia ac Bergæ incendio afflictæ, & bel- 1397
lum Geldricum rursum erupit. Erat inter Transmosanos Nobiles Ar- *Antuerpia & Bergæ*
noldus Hoymenus Eques, qui priori bello Geldrico pro Brabanti- *incendio*
nis militauerat. Hic denegato sibi, quod deberi asserebat, stipen- *afflictæ.*

dij ſupplemento, ad Geldrum ſe contulit. Præter hoc, Guilielmum
Tranſ-Rhenanum è familia Geldri Boſcenſes ſupplicio addixerant,
quòd motum in eo oppido concitaſſet. Meierus dicit, ob cędem in ebrie-
tate ſua ibi factam. Hæc erant in cauſa, vt Colonienſis Archiepiſcopus
ac Gelrus partim Hoymenum, partim Tranſ. Rhenanum vindicaturi,
Colonienſes & Geldrus, bellū Brabantis indicunt.
Brabantinis bellum indicerent. A quibus cùm Boſco timeretur, miſit
eò Ioanna Dux noſtra Seneſcallum Brabantiæ Henricum Dominum
Diſthæ, Henricum ab Homa Dominum Paruwiſij, Ioannem Domi-
num Weſemaliæ. Hi Gelro obuiàm procedere non auſi, quòd ciuibus
ipſis Boſcum, tamquam Gelro non malè fauentibus, tuendum non cre-
derent, eo oppido ſe continuere, præmiſſis Endouiam 300. armatis, vt
eos ab hoſte tuerentur. Erat tum Gelrus Oſtreuicæ; ad quem, miſſo Ca-
duceatore, Ioanna prælium obtulit, vbicumque vellet committendum;
pollicita interim ſe centum vini plauſtra ac trecentos boues ad eum
Turpiter fugientibus Geldris Brabanti Geldriam & Iuliam flamma ferroq́ue vaſtant.
deſtinaturam, vt à prædanda Campania abſtineret. Spreta ille conditio-
ne, eadem nocte iter domum facere cœpit pauidus, quòd maximas Bra-
bantinorum copias circa Herendalſtum conuenire intelligeret. Inſecuti
abeuntem noſtri, Moſa Traiecti tranſmiſſo, Iuliam ac Gelriam cæde
incendioq́ue depopulati ſunt, Vlitinga ac Aldenhouia captis. Fine eius
anni Philippus Dux Burgundiæ Valeranum Comitem ſancti Pauli in
Brabantiam miſit, petiturum ab Ordinibus, vt Mechliniam ad Ducem
publici negotij ergò conuenirent. Erat huius Conuentus cauſa, vt Duca-
tus Brabantiæ, quamquam viua etiamnum Ioanna, liberis eius, ſacra-
mentis trium Ordinum addiceretur. Miſêre Mechliniam Legationes
1398 ſuas vrbes ſingulæ. Inde anni proximi 1398. initio reſponſum eſt ab Or-
dinibus; cùm Ioannæ Principi humanitus quid acciderit, facturos ſe li-
beris eius quod fas foret. Ita diſſoluto eo Conuentu, toti in belli Gelrici
Confœderantur & Leodienſes Brabantis contra Geldros.
rationibus noſtri vertuntur. Initum mox Diſthæ fœdus cum Leodien-
ſibus, vt pari exitu hoſtis mox peteretur. Intereà Ioannes Gunderius Lit-
tæ arcis cuſtos, Dromelam & Brachtum Gelrica præſidia incendit: Gel-
rus verò Grauia egreſſus, Littam, alioſq́ue aliquot pagos. Menſe Iunio
Barones Brabantiæ, Ioannes Weſemaliæ, Henricus à Bautreshemo Ber-
garum, Ioannes Rotſelarię, Ioannes Seneſcallus Withemi Domini, Hen-
ricus à Lecca, Iacobus à Glymis Equites Traiectum mouent; eòdem
cum delectu ſuorum Louanienſes, & Bruxellenſes: aderat etiam Vale-
ranus Comes S. Pauli cum Burgundicis auxiliis. Tanto apparatu 25. Iu-
nij Traiecto profecti, verſus Nouam ciuitatem proceſſere. Inerat huic
Gelrus, qui murorum firmitati diffiſus, iniecto igne, aliò profugit. Inde
noſtri coniuncti Leodienſibus (quorum ductores erant Ioannes Baua-
rus Epiſcopus & Henricus Dominus Paruwiſij) Ruremondam circum-
ualla-

Obsident simul Ruremondam, sed nullo effectu, fallentibus Leodiensibus.

uallarunt; nostri vltra Ruram, Leodienses inter hunc & Mosam castra locantes. Non erant quorumdam Leodiensium, ac maximè Episcopi, à Gelro auersi animi. Ab his itaque seorsum, insciis nostris, cum Gelro pax composita, ac deductus Leodiensium miles. Cuius discessu nostri potiundæ Ruremondæ diffisi, conclamatis vasis, metu inopiæ Lennicam petiere, iam ab incolis inuadente terrore desertam; vbi inuenta vini ad satiem copia, panis penuria non parum affligebantur. Diruto hoc oppido, Aquas properatum, omnibus in itinere igne consumptis. Dum hîc essent, Valeranum Comitem cupido incessit, patrem suum, Iuliacensi pridem bello anno 1371. interfectum, vindicandi: omnes Brabantinorum copias Iuliacum duxit: vnde incolæ, audito hostium aduentu, iam fugam auersa porta faciebant. Quos insecutus Valeranus, multis eorum captis, trium millium aureorum pretio captiuos, ac oppidum, ne incenderetur, redimere compulit. His confectis, conuerso Aquas itinere, oratis Aquensibus, vt rerum necessariarum forum exhiberent, cùm nihil efficerent, verùm etiam misso vnico plaustro panis derisui haberentur, exusto oppidi suburbano, atque villis finitimis vsque ad Saluatoris montem, die 18. Iulij ad Gulpam castra locarunt, altera verò die die Traiectum omnes rediere.

Brabanti Iuliacum obtinent, & ne incendant, tria millia aureorum accipiunt.

Gliscunt multa dissidia domestica inter Brabantos.

Eisdem temporibus inter varios Brabantinos Nobiles dissensiones oriri cœperunt; vnde pòst aliquot prouenere excursiones mutuæ; ad ciuilia bella progressuræ, nisi sano quorumdam consilio interuentum fuisset. Boscenses tum in oppido suo dissidebant inter sese; Bergenses in Principem moti erant; Ioannes à Calstris Louaniensium ductor Eques Arnoldum à Peda virum Bruxellæ Nobilem in certamen prouocarat. At de his aliisque paulò pòst. Mense Octobri Geldrus Campaniam vastabundè ingressus, cùm nostros contrà tendere nuntiaretur, Hezeuica Dinteraque vstis, retrocessit, de induciis Legatos mittens, quas vsque ad sequentis veris initium nostri concessere. Hæc Diuæus. Apud Meierum ista prætereà huic anno adscripta sunt: Coit rursum Concilium Gallicanæ Ecclesiæ apud Lutetiam Parisiorum; cui Concilio Episcopos Rhemensem, Rotomagensem, Senonensem, Parisiensem, Bellouacensem, propter accepta ab Antipapa immensa beneficia mordicus nimis Clementinæ factioni adhærentes, Rex interesse non est passus. Hinc post longam altercationem, operam dante maximam schola Parisiensi, quæ semper in veritate perstiterat inuicta, decretum, vt Antipapa Pontificatu se abdicet, sicut ante electionem se facturum concordiæ gratiâ promiserat: quod si recusasset, armis eum esse cogendum. Missi ad eum Petrus Aliacensis, & Ioannes Maingrius, qui & Bussicaudus, vir militaris. Respondet Antichristus ille, se Papam esse, & Papam moriturum: eaque in responsione obstinatus perstat. Tum secessio

Decretum Parisiis. Antipapa sponte abdicet, vel armis cogatur.

tandem à Gallis ab illo facta: expectatiuæ gratiæ damnatæ; sacra beneficia à collatoribus accepta: obsessus in Auenione à magno Regis exercitu duce Bussicaudo; donec tandem furtim (vt refert Ganguinus) eductus est operâ Petri Braquemontis. Hoc anno Maria soror Ioannæ Brabantinę, vidua Reginaldi Ducis Gelriæ, pia & religiosa mulier sine liberis Bruccellæ obiit, tumulata ad Franciscanos. Guilielmus Ostrouandius Alberti Comitis Hollandiæ filius ducit rursus exercitum in Frisios: Staueram oppidum capit, Frisiamque totam imperata facere cogit. Hactenus Meierus. Progreditur Diuæus: Finientibus induciis vere anni 1399. Brabantinæ vrbes Legationes ad Philippum Burgundiæ Ducem misère, petituros, vt tanta auxilia Ioannæ Principi præstaret, quò tandem aliquando Gelrorum metus Brabantiâ dispelleretur. Sed apparante eas copias Duce, vt finem huic bello facturus videretur; ecce Legati à Gelro in Brabantiam venere, æquas pacis conditiones offerentes; & mense Iunio Rauasteni Mosæ oppido pax conclusa est, non sine offensione Philippi, quòd multa iam in belli apparatum expendisset. Boscum eo anno grauissima seditione concussum est. Exsul eius vrbis Hoochstrati captus, tortusque, sontes complures in vrbe nominabat: quos pars populi puniri, pars dimitti volebat. Quibus inter sese contendentibus, commota vrbe, in eo tumultu Dominus Veræ Zelandus in vincla coniectus est. Quo in Hollandiam relato, Albertus Comes, Baronis sui captiuitatem immodicè ferens, cùm nullis litteris Bosco eripere quiret, Louaniensium, Bruxellensium, ac Distensium lanas in Zelandia detineri iussit. Excusabant illi, solùm id Boscensium facinus, non omnium Brabantinorum commune esse: non tamen ob id merces Zelandiâ euehi potuere. Quare summopere eo anno laboratum est, vt sopito motu Boscensium, Veræ Dominus dimitteretur. Miscuit se Dux Burgundiæ, consiliariis suis Louanium missis; nec minore diligentia res Bergensium cum Principe suo agitata: verùm ob pertinaciam partium nihil pacificari potuit. Nouus mox turbo exortus inter Henricum Disthæ Dominum, & Reinaldum Schoonvorstæ ac Sichenarum Dominum, quorum vterque potentissimos in Brabantia fautores erat habiturus. Reinaldus Henricum è magna auri summa debitorem suum ad dandos vades compulerat: indignum id Henrico visum, à se peti, quod ab ijs qui soluendo non sunt, exigi solet: hæc dissidiorum causa. Initio anni sequentis sæcularis millesimi quadringentesimi, cùm Senescallus Brabantiæ Venloniam (an Venrodiam?) arcem Pauli ab Hastricht Equitis Boscensis obsideret, grauiùs vrgeri causa Boscensium cœpit: sed illi in seditione pertinaces, nec Herendalsti, nec Lyræ ab Ordinibus acta, vt pax ijs cum Ioanna Duce foret, admittere voluere. Eiecti tum vrbe

Moritur soror Ioannæ nostra vidua Geldriæ.

1399

Pax inter Brabantos & Gelaros sancitur.

Belli initia cum Hollandis ob detentum Buscoducis Veræ Dominum.

Item aliùs motus inter Disthæ ac Sichenarū regulos.

1400

be

be Patricij viri boni, Henricus Dicbier, Gerardus à Bercla, & alij complures. Eodem anno Domini Houfalizæ & Bolandiæ, cum Valtero à Prelez, è Namurcensi ac Leodiensi terra Brabantiam infestarunt. Legati Namurcum ac Leodium missi, qui fœdus confractum quererentur. Namurcensis Comes mense Octobri Bruxellam veniens se de Bolandio purgauit, quòd (quamquam subiectum suum) cohibere non posset. Impositum à Brabantinis Hanuto præsidium. Crescentibus quoque in Brabantiam malis intestinis, Guilielmus à Meldert & Oliuerius à Binchemo Equites territorij Thenensis arma vterque in alterum mouebant; & Guilielmo multos auxiliares è Bruxella per Louanium aduenisse lego: Ioannes etiam à Glymis Eques, & Razo à Grauio Dominus Maleuiæ, in Gallo-Brabantia conflictabantur. Ad hæc Bruxellæ Theodoricus ab Heetvelda Eques dolo quorumdam trucidatus est, vir per omnia fortissimus; & pari sorte Arnoldus Bauius Mechliniæ periit. Ista Diuæus, quibus operæpretium pauca ex Meiero adiicere. Motus, inquit, hoc anno Imperio est ob intolerabilem ignauiam Wenceslaus Imperator, electusque in eius locum Robertus Dux Bauariæ, Palatinus idem Rheni, cui statim Coloniensis Pontifex Imperialem tiaram imposuit. Multati grauibus incendiis & ruinis Aquenses & Geldrenses, noui Principis rudimento rebellare ausi. Palæologus Imperator Græcus Lutetiam venit Parisiorum ad Regem, atque inde transmisit in Angliam, vt discordiis Regum compositis, tandem Turcis posset resisti. At inanem sumpsit laborem. Anno sequenti 1401. Ludouicus Aurelianus, patruo suo Duci 1401
Audaci omnibus modis negotium facessit. Luceburgensis ditionis administrationem à Rege Bohemiæ impetrat, fœdusque cum Guilielmo iungit Duce Gelriæ, vt patruum bello aggrediatur. Gelrium cum quingentis equitibus in Parisios secum adducit. In agro Parisiaco hinc nepos, inde patruus, copias adunant ad præliandum: sed Biturix frater Audacis, nepotis temeritatem castigat, pacificatorque intercedit. Et firma rataque futura sperabatur ea reconciliatio, sed breui tamen tempore perseuerauit. Reuersus domum Gelrius diem suum obiit sine liberis 14. Kal. Martias, tumulatus cum Catherina vxore apud Munichusam, succedente illi in Iuliacum, Gelriam & Zutphaniam, Raynoldo fratre Quarto eius nominis. Hucusque Meierus. Eodem anno, commemorante Diuæo, mense Maio Dominus Hensbergæ Boscensium agrum infestabat: quo metu depulso, Boscenses, conuocatis Ostreuicam ceteris vrbibus, exposita causa dissidij, eaque in exsulum perfidiam reiecta, orabant, vt paci inter eos ac Principem conciliandæ studerent. Reuersi vrbium Legati ab Ostreuica Bruxellam, Ioannam ad pacem Boscensibus dandam inclinarunt; Boscenses tamen nulla ratione induci potuerunt,

Præterea Namurcenses quidam & Leodienses de Brabantis prædas agunt.

Quin & Bruxellæ Mechliniæque singuli Equites fraude trucidantur.

Initia simultatum inter Aurelianum, eiusque patruum Audacem.

Buscoducenses vix tandem à tumultu desceduunt.

vt veniam antè actorum peterent. Mense Septembri Dux Burgundiæ, adducto Bruxellam Antonio filio, vt eum Ducem Ordines cooptarent, idem acpridem anno 1398. responsum tulit. Laboratum interim quoque Disthæ ac Sichenarum Toparchis pacificandis; sed Distensis controuersiam Ordinum arbitrio committere noluit. Itaque varij Conuentus ea de re frustrà habiti. Sequenti anno 1402. Atrebati celebratæ nuptiæ Antonij, futuri Ducis nostri, & Ioannæ filiæ Valerani Comitis S. Pauli. Reformata Respublica Thenensium à Louaniensibus ac Bruxellensibus; eiectique qui repetundarum accusabantur, Ioannes ab Halla, Henricus ab Oudeuorda, Franco Oliuerij. Redditus vitales, quibus ærarium pænè oppressum erat, in hereditarios mutari fuit necessarium, vt annuis redditüum solutionibus minùs grauaretur, non sine graui incommodo: iis etenim redditibus etiamnum ciuitas obnoxia est, qui sine hac mutatione, morte eorum qui eas percipiebant, perituri fuerant; sed tum rebus afflictis non aliud remedium dabatur. Reinaldus Dominus Schoonvorstæ variis Conuentibus nihil inter se ac Distensem agi perpendens, ex arce Louaniensi (cuius ipse custos erat) trans Mosam concessit, amicorum suorum viribus iniuriam sibi factam vindicaturus: nam paulò antè quoque Gelriæ Dux, Comes Blanckenhemi, & Abbas Prumiæ rescripserant Louaniensibus, vti Schoonvorstio satisfieret: nam Distensem ab iis facilè cogi posse, qui ciuis eorum esset. Eodem etiam pænè tempore Dominus Calidi-montis, auxilio Domini Hufalizæ, armata manu ingressus Gallo-Brabantiam, Bossutum exussit, priuatam ob causam Ioanni Domino Bossuti discors. Hoc anno mense Octobri Henricus à Lecca Eques, Dominus Hezeuicæ, Boscensium exsulum fotor maximus, Bosci, complurimis suorum cæsis, captus est, licet incolumitate pacta eò vocatus esset. Cui liberando quamquam Nobilitas omnis insudaret, non tamen nisi sacramentis viro nobili indignis obstrictum Boscēses dimiserunt. Vnde Nobilitas, indicto ei oppido bello, ciues vbicumque inuentos vinclis compingebant, occidebantque etiam nonnullos. Maximus ob eam rē hostis Boscensium erat Dominus à Meghem; sed controuersia mense Ianuario Bruxellæ sopita est. Fine eius anni Henricus Eueloga, Valterus Eueloga cum Henrico filio, Henricus & Walterus Wittemanni Cunradum Dominum Elsboæ fratrem Reynaldi, Domini Schoonvorstæ & Sichenarum, Louanij interemerunt, in ædibus Ioannis ab Huffla Senatoris cubantem noctu insidiis aggressi 7. Martij. Inquisitum in auctores facinoris, & Henricus Eueloga captus capite luit. Nihilominùs Cunradus filius, & Reinatdus frater Cunradi, nec non Henricus Comes Salinæ ex sorore nepos, confestim missis Louanium fecialibus, aqua & igni oppido interdixere: moxque, coacto arma-

Laboratum item Distensi ac Sichenēsi pacificandis, sed in vanum.

1402

Sichenensis armis se vindicare parat.

Boscoducum obsidetur a Nobilitate, ob casos Hezevvicanos, captumque Hezevvicæ Dominum.

Fœdum latrocinium Louanij commissum magnas dat turbas.

armatorum numero, Mosam transgressi per Lossensem Comitatum Sichenas versus processere. Misêre Legatos obuiàm Louanienses, bellum deprecantes, deque facinore vrbem excusantes, quod à peruersissimis quibusdam patratum, sibi non minùs quàm consanguineis displiceret: nam se & de quibusdam auctoribus supplicium sumpsisse, & sedulò curare, vt in ceteros pariter animaduerteretur. Placati iis excusationibus, vt rationi consonis, Schoonvorstij omnem in Louanienses iram deposuere. Hæc Diuæus. Eodem hoc anno (teste Meiero) Rex Galliæ Carolus Sextus, recepta vtcumque sanitate, fratrem suum Ludouicum Aurelianum Vicarium sibi constituit. Is statim nouam collationem indicit, & neque Ecclesiæ ministros immunes esse sinit: qui inter se discordes magnam conciunt turbam. Guido Pontifex Rhemorum cum suis pendere detrectat; econtrà Archiepiscopus Senonum iis qui contribuere recusarent, aqua & igni interdicit. Rex in morbum suum recidit. Aurelianum Magnates tamquam per ætatem imprudentem & minimè idoneum rerum procuratione mouent, eamque Burgundioni Philippo Audaci eius patruo reddunt; qui vel ipse nouam collectam cogere conatur; sed Rhemensis nimis obstat. A Gallis quoque Henrico Anglorum Regi bellum indicitur, quòd Richardum suum Regem ac Dominum per summum scelus prodidisset & occidisset, Reginamque bonis suis spoliasset; pridie Kalend. Martias natalis Caroli, posteà Septimi Gallorum Regis. Ista Meierus. Progreditur Diuæus ad annum sequentem 1403. Initio, inquit, anni proximi Bruxellæ ob cædem Theodorici Heetveldij Equitis tumultuati cœptum. Filij etenim eius, Ioannes, Guilielmus & Valterus Equites, quòd Dominum Nicolaum Sueuum Equitem & Wenceslaum cognomento Ducem eius facti insimularent, ab iis ad singulare certamen prouocabantur; quod ne fieret, maximè Reipublicæ Bruxellensium intererat, cùm vtrimque maximum consanguineorum numerum in partes attracturi forent, si res certamini committeretur. Louanienses plurimùm his conciliandis studuere, suo malo edocti, quantum ex huiusmodi ciuilibus discordiis incendium sæpiùs oriatur. Composita est eodem anno Niuellensium causa, qui quòd Henricum à Lecca Seneschallum, quemdam ciuem suum vrbe educentem, vi armata prohibuerant, in offensam Ioannæ Ducis reciderant. Hoc quoque anno Engelbertus Comes Nassauiæ filiam Ioannis Domini Leccæ & Bredæ vxorem duxit. Erat illi genus ab Adolpho Imp. deductum: Adolphus Ottonem, Otto Henricum, Henricus Ottonem alterum, hic Ioannem, Ioannes Engelbertum hunc genuerat. Porrò Philippus Dux Burgundiæ, quamquam Antonium filium eius secundogenitum Dux nostra Ioanna diu antè adoptasset, veritus tamen, ne ea mortua, illi obstaculum

Magna ibi turba in Francia ratione exactionum etiam Ecclesiasticis ab Aureliano impositarum.

A Gallis Henrico Anglorum Regi bellum indicitur.

1403

Niuellenses in gratiam recipiuntur pro eo quòd ciuem suũ educi armis prohibuissent.

ſtaculum aliquod in adipiſcendo Lotharingiæ, Brabantiæ, ac Limburgi Ducatu oriretur, plurimùm nitebatur Antonio, viua adhuc

Multa offert Audax Brabantis vt plenum Antonium recipiant, sed nondum obtinet.

Ioanna, Principatum confirmari; pollicitus Ordinibus Brabantiæ, ſi id fieret, Antuerpiam Mechliniamque perpetuò Brabantiæ connexurum; Tenceramundam verò eatenus Brabantinorum poteſtati conceſſurum, donec terram de Cuyck & Grauiam ſuis ſumptibus recuperaſſet. Ceterùm fruſtrà hæc; cùm Brabantini nihil de Ducatus ſucceſſione, viua Principe, agere velle reſponderent. Venerant non multò pòſt

Item instat pro Brabãtia ſucceſſione Rex Bohemiæ.

à Wenceſlao Eximperatore Rege Bohemorum Legati, Ducatum ſuo Regi ſecundùm conuenta anni milleſimi trecenteſimi quinquageſimi ſexti poſtulantes: quibus idem quod Burgundo reſponſum datum eſt. Nec ob id propoſito Dux Burgundus deſiſtebat, verùm Nobiles Brabantiæ aggreſſus, paulatim complures eorum partim pollicitationibus humanioribus, partim donis in ſuam voluntatem pertraxit. Quorum opera, conciliatis ſibi vrbium Senatoribus, fine huius anni Bruxellam venit; vbi in celeberrimo Ordinum cœtu Antonio filio eius in præſens gubernacula Ducatus tradita ſunt, ita tamen vt Ducis nomine adhuc abſtineret. Ita Diuæus; quibus lubet pauca ex Meiero attexere. Hoc anno, inquit ille, in mari Hollandico tum admodum

Stupenda quædam, de muliere marina in Hollandia capta.

procelloſo & alto capta mulier marina, nuda & muta, portata in oppidum Edam, & inde Harlem, veſtita eſt, didicitque edere panem & lactaria, & vixit annos multos ſemper muta. Didicit item nere, & honorem exhibuit ſanctæ Cruci, quamuis muta. Hæc ille, adſtipulaturque Chro-

1404 nicon Hollandicum. Redeo ad Diuæum. Initio anni ſequentis 1404. Dux Philippus Bruxella digreſſus Hallis Hannoniæ obiit 6. Kal. Maij.

Antonius Burgundus creatur Brabantiæ Rector.

Mox Ioanna Duce Ducatu ſe abdicante, cumque Antonio, pacto certæ aureorum ſummæ intercedente, tradente, Ordines Antonium Rectorem Brabantiæ crearunt. Iurauit is omnia Brabantiæ iura ſe rata habiturum, menſe Iunio, in celeberrimo Ordinum Conuentu. Exinde Ducis Limburgi nomine aſſumpto, edixit ne quis Nobilis aliquem (niſi do-

1405 meſticus eſſet) inſignibus ſuis veſtiret. Inſequenti anno 1405. Antonius noſter, Limburgi Dux Bochoudam obſedit, Bruxellenſibus ac Louanienſibus caſtra ſequi detrectantibus hac occaſione. Erat tum Amtmannus Bruxellenſis Ioannes à Grimberga Dominus Aſchæ: qui, quòd Ioannem Diſthemum Prætorem Boſcenſem, ob ſupplicium de ciue Bruxellenſe, quamquam interdicente Senatu Bruxellenſe, ſumptum, perpetuo exſilio multaſſet, (quaſi vltra modum poteſtatis excurrens) à

Mortuo Audace, eius filij & alij in Aureliani monens.

Duce captus ac Genappam miſſus erat: hæc obſequia detrectandi cauſa. Eodem anno Ioannes Dux nouus Burgundiæ & Comes Flandriæ cum Antonio ac Philippo fratribus, Ioannes Epiſcopus Leodienſis,

Ioannes

Ioannes Comes Cliuiæ, Lutetiam mouerunt, vt Ludouicum Aureliani Ducem Pariſiis pellerent. Cœperat iam inter Burgundos ac Aurelianos bellum inteſtinum, Philippo Duce etiamnum viuo, vt ſuprà diximus. Portò hac vice etiam certarum non eſt, pace quorumdam enixo ſtudio ſpecie tenus conciliata: quæ ſimultas, maximo Franciæ malo, in acer- *Coit pax, ſed parum duratura.* bas tandem diſſenſiones erupit. Ita Burgundus Picardiam, Aurelianus Aquitaniam, ab Anglis tutaturi petunt. Ineunte anno proximo 1406. 1406
Dux Limburgi Antonius in Brabantiam reuerſus, Ioannem à Noua platea Equitem, Razoni à Grauia Prætorem Louanienſium ſubſtiruit. Intereà Bruxellenſes indignè ferentes Ioannem Duſchenum, de quo dictum eſt, (mirû, nam ſuprà vocatur Diſthenus) liberè Prætura Boſcenſi fungi, Aſcanum verò Genappæ cuſtoditi, Simonem Tremillium familiarem Ducis in vincula coniecerunt. Quo Dux intellecto, Viluordiam profectus, copias colligere cœpit, vt agrum Bruxellenſem inuaderet. Portò Louanienſes veriti Bruxellenſibus, multis precibus à Duce obtinuere, vt Louanij de conditionibus, quibus in gratiam reciperentur, deliberaretur. Statutum ibi, vt perſolutis octo millibus aureorum, Scarebecam vſque Duci ſupplices occurrerent. Hinc Kal. Decembris *Moritur Ioanna noſtra, Bruxellæ ad Carmelitas ſepulta.* Ioanna Princeps noſtra viuis exceſſit, cùm Ducatum Lotharingiæ, Brabantiæ ac Limburgi quinquaginta & vno annis, minùs diebus triginta tribus, poſſediſſet. Cuius corpus Bruxellæ in Carmelitarum choro conditum eſt: ac penes eam iacet filius Guilielmus, quem ex Guilielmo Comite Hannoniæ ac Hollandiæ ſublatum infantem amiſerat. Hucuſque Diuæus. Mortem eius Meierus commemorat his verbis & laudibus: Kalend. Decembris Ioanna Dux Brabantiæ, vidua Wenceſlai, multo confecta ſenio, poſt alterum & quinquageſimum Imperij ſui annum ſine liberis moritur. Apud fratres Carmelitas Bruccellæ ſepelitur, mu- *Encomium eius ex Meiero.* lier ſancta & omnium virtutum genere referta: quæ nocere nemini & prodeſſe multis ſemper ſtuduit, chara ſuis populatibus, omniquè Nobilitati venerabilis. Antonio fratri Ducis Ioannis Burgundi iuxta voluntatem patris Philippi Brabantia obuenit, ideò quòd defuncta hæc Ioanna ſoror eſſet eius auiæ maternæ, ſeu magna matertera. Sic ille. Illuſtres & clari ſub hac Principe in Brabantia præter ſuprà nominatos repetiuntur tum in expeditione illa anni 1371. contra Geldros, tum in ſignandis quibuſdam publicis tabulis ex Louanienſibus, à Wilta, à Calſtris, à Wec- *Illuſtriores huius temporis in præcipuis vrbibus.* ſelia, Suarterius, à Maloponte, à Limingis, à Wanroda: ex Bruxellenſibus, à Selleca, ab Hamma, à Berthemo, à Tumbis, ab Aſcha, à Lathemo, ab Hellebeca, à Melderio, ab Ada, ab Elſta, à Mera, Pipenpoij: ex Gallo-Brabantia, à Marianſarte, à Glimis, de Molebeſia, à Traſiniis, à Iauchia, à Dongelberga, à Fontanis, à Melino: ex Marchia Antuer-

Illustres à nunc Marchia Antuerpiensi. pienſi, ab Immerzela, à Sompeca, à Berchemo, à Craienhema, Dominus Grobbendongæ, à Noua platea, à Pollana, à Ligno, à Scadenbrouca, à Nouoburgo, à Reniſſa, à Ranſto, à Ketza, à Bergis: ex iuriſdictione Boſcenſi, à Geldorpa, à * Goura, Dicbier, à Boxtella, Cocus: ex Præfectura Thenenſi, ab Eleshemo, à Carsbeca, à Melderia, à Durato, à Winga, à Winthemo. Adderem plures, ſed quando finis?

** Goera,*

ANTONIVS BVRGVNDVS

NEPOS SVPERIORIS, XXXV. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis nouem.

1406 CVRATO Ioannæ Ducis funere, Antonius cum ampliſſimo Nobilium comitatu (verba ſunt Diuæi) Louanium profectus, Principatum gentis ibidem de more ſuſcepit 18. die Decembris anno huius ſæculi ſexto. Florebat tum nobilitate Brabantia, niſi quòd dominiorum magna pars ad exterorum poteſtatem peruenerat. Louanio profectus Dux Antonius, Bruxellæ 21. Decembris, &

Antonius Louanij in auguratur, ac deinceps in alijs urbibus.

1407 Antuerpiæ 2. Ianuarij inauguratus eſt. Menſe Iunio anni ſequentis 1407. Dux noſter Razonem à Grauio Dominum Maleuiæ Louanienſibus Prætorem dedit. Obiit eo anno 12. Auguſti Ioanna coniunx Ducis, filia Valerani Comitis S. Pauli, quam Furæ condi iuſſit. Eodem anno Ioannes Dux Burgundiæ frater Antonij Ludouicum Aureliani Comitem, cuius aliquoties ſuprà meminimus, interfici iuſſit Lutetiæ, conducta ad id ſicariorum manu haut magna; vt Francorum Hiſtoriis latiùs proditur. Ita Diuæus. Chronographus Leodienſis in Ioanne Bauaro his verbis narrat: Hoc anno Ludouicus Dux Aurelianenſis, frater Caroli Sexti Francorum Regis, conduxerat quemdam, vt Ioannem Burgundum proditoriè perderet. Reſciuit hoc ille, & ait: Perde illum qui te miſit, & conduplicabo mercedem tuam; & factum eſt ita 22. Nouembris feria 3. Pariſiis poſt cœnam, cuius occaſione plus decies centena millia hominum periiſſe leguntur. Sic ibi. Interim Dux noſter, ait Diuæus, apparabat bello Tranſmoſano neceſſaria, vt Reynaldum Gelriæ Ducem clientelam cauſa Grauiæ oppiduli profiteri armis cogeret, ſimulque vt Traiecten-

Ioannes Burgundus Antonij frater Aurelianum Pariſiis trucidandum curat.

ANTONIVS BVRGVNDVS, XXXV. BRAB. PRINCEPS.

Traiectenses subigeret, Leodiensium instinctu obsequia denegantes. Leodienses Ioanni Bauaro Episcoporum discordes, eo pulso, Theodoricum ab Horna filium Henrici Domini Paruwisij Episcopum elegerant. Quare Bauarus ad fratrem Guilielmum Hanoniæ Comitem profugus, eius ope Leodienses incursionibus paulò antè lacessierat. Porrò Traiectenses, nuntiis in Brabantiam missis, differti aduentum Ducis postulabant, donec inter se deliberarent, num tutò Duci sacramenta præstituri forent, cùm Bauaro, vt Episcopo Leodiensi, paulò antè fidem dedissent. Qua excusatione spreta vt friuola, nihilominùs profectus est Dux noster, comitante Philippo fratre Comite Niuerni, Valerano socero, Comite Namurci, Dominis S. Georgij & Croiaci, ac Brabantiæ Nobilibus aliquot. Louanienses enim ac Bruxellenses palàm auxilia denegarant; ad quos à Leodiensibus litteras ac nuntios clandestinos missos lego, qui eos à præstanda Duci ope auerterent. Dum iter ingrederetur, Ducem vexillum vrbis suæ efferri volentem Louanienses prohibuere, apudque ceteras vrbes idem fieri effecere. Vnde irarum ille plenus, tamen ne exteri auxiliares diffluerent, per terras Leodiensium processit. Quo comperto, Leodienses ad 20000. hominum Traiectum mouerunt, volentes Theodoricum Episcopum suum simul cum Duce ibi inaugurari. Potentia tamen eorum qui cum Duce venerant, ne quid acerbius tentarent, obstitit. At Traiectenses summo honore excepto Duci sacramenta fecere, Leodiensibus, pactis cum Duce induciis, iam dilapsis. Quibus peractis Dux, transito Mosa, Gelrum ad obsequium redegit. Hic etenim ferox initio, ac Roberti Imperatoris fœdere tumidus, Ducis copias nihili fecerat. Nam Robertus Imperator, missis ad Antonium minacibus litteris, Brabantia cederet, aut sibi beneficiarij fide adstringeretur, edicebat. Sed Duce iam Falcoburgum progresso, & Imperator cum iis quas Gelri subsidio parabat copiis recesserat, & Gelrus in castra Brabantica veniens fidem Duci iurauit. His peractis, Dux Orscotum, dimisso exercitu, venit, irâ in vrbes Brabantiæ, ob negata auxilia exæstuans. Itaque nullam earum ingressus præter Antuerpiam, in Franciam ea hieme discessit, demandata cura Reipub. Senescallo Brabantiæ, & Petro à Cranedonga Cancellario. Initio anni sequen-
1408 tis 1408. Traiectenses, qui recepto Duce nostro, ac Theodorico nouo Leodiensium Electo repulso, non parum Leodienses commouerant, Bauarum oppido suo recepere. Quod factum, præter veteres iniurias, ita tumultuatricem gentem concitauit, vt sine mora, sumptis armis, ad oppidi obsidionem accurrerent. Non latebant hæc Ioannem Ducem Burgundiæ Bauari sororium, etsi Lutetiæ negotiis implicitum arduis, vtpote accusatione in Aurelianum proposita, qua iustè

Mouet Antonius noster contra Geldros & Traiectenses.

Negantibus Louaniensibus, Bruxellensibus ac aliis auxilia, nihilominùs expeditio procedit.

Traiectenses Duci sacramentum dicunt.

Item Geldrus.

Leodienses Bauarum Episcopum suum eiectum obsidone Traiecti.

iuſtè eum interfectum commonſtrare nitebatur: quam proculdubiò, eo diſcedente, non parum æſtimationis perdituram conſtabat, Principibus omnibus pænè Francici Regni aut hoſtibus ſuis, aut non niſi ſimulatè amicis. Poſtpoſita tamen ea manendi neceſſitate, vt conſanguineo & affini ſubueniret, è Francia in Flandriam conceſſit; vbi Guilielmo Bauaro Comiti Hannoniæ & Hollandiæ collocutus, in Leodienſes, ſimul cum Philippo Ducis fratre, Guilielmo Namurcenſi, Petro Luceburgẽſi, Couuerſanæ Comite, ac Angiæ Domino Engelberto Angiano mouet. Cui Leodienſes, relicta Traiecti obſidione, ad 50000. hominum haud procul Leodio occurrerunt, ductore nouo Epiſcopo ac patre eius Henrico. Collatis ſignis victi ad internecionem ſunt Leodienſes, cæſis Theodorico Electo cum Henrico patre & alio fratre; redactiſque mox in poteſtatem Bauari omnibus diœceſeos ciuitatibus, Ioannes Burgundus in Franciam rediit. Non erat tamen, teſte Meiero, incruenta Burgundo hæc victoria, amiſſis pugnatoribus ſcilicet paulò minùs ſexcentis. Eo prælio, ait ipſum Chronicon Leodienſe recèns editum, triginta ſex millia Leodienſium extincta fuiſſe ſcribunt. Abſtinuerant ſe ab hoc bello Antonius Dux noſter, ac Valeranus Comes S. Pauli, pactorum, vt ferebatur, gnari, quibus Bauarus Theodorico Hornano Epiſcopatum ſe ceſſurum promiſiſſet. Eodem hoc anno quærebatur Duci noſtro Antonio noua coniunx Eliſabeth filia Ioannis Luceburgenſis, Ducis Gorlitij in Auſtria; qui frater erat Wenceſlai Eximperatoris Regis Bohemiæ, & Sigiſmundi tunc Hungariæ Regis, poſteà Imperatoris, filius verò Caroli Quarti Imperatoris. Doti dixit huic puellæ Wenceſlaus patruus Ducatum Luceburgi, Comitatum Ciniaci, & Aduocatiam Alſatiæ, quæ Wenceſlaus olim Dux noſter ex patrimonio poſſederat; ac ſimul inducta ſunt ſeu obliterata pacta anni milleſimi trecenteſimi quinquageſimi ſexti, cum Carolo Imperatore à Brabantinis inita, Antonium iuſtè Brabantiam poſſidere declarato. Obſtare nitebatur huic connubio Robertus Imperator, ne Wenceſlao deceſſori ſuo vires accreſcerent, ſed fruſtrà. Portò maturanti in Brabantiam ſponſæ Dux Antonius Engelbertum Naſſouium Dominum Bredæ, & Epiſcopum Catalunenſem obuiàm
miſit. Anni proximi 1409. menſe Iunio (an Iulio?) ſponſa Louanium venit, 1409
donata ab Senatu vrbis argenteis aliquot amphoris, tribus vini vaſis, ac pannis aliquot Louanienſibus: inde Bruxellam profecta 17. Kalend. Auguſti Duci coniuncta eſt. Aderant huic ſolemnitati fratres Ducis, Comites Hollandiæ, Namurci, aliique complures. Compoſita eſt paulò pòſt à Burgundo inter Ducem noſtrum Antonium ac Guilielmum Hollandiæ & Hannoniæ Comitem controuerſia ex dote, quæ Ioannæ Duci olim noſtræ ex priori connubio debebatur: ſoluitque Guilielmus

Ioannes Burgundus Bauari ſororum copias conſtrauit, Bauaro liberando.

Cæſi Leodienſes ad triginta ampliùs millia.

Ducit Antonius noſter ſecundam coniugem cui dos Lutzenburgum.

Celebrantur nuptiæ Bruxellæ.

ex arbitrio Burgundi Duci nostro septuaginta millia scuratorum veterum. Quibus peractis, circa finem anni Burgundus Ducem nostrum secum in Franciam abduxit. Anno proximo 1410. mensis Iunij die 11. coniunx Antonij Ducis nostri filium peperit, maximo cum omnium gaudio. Misêre cò vrbes Legationes frequentissimas, quæ Baptismo infantis interessent. Lego Louanio missos ad sexaginta. Ioannes Episcopus Leodiensis & Dominus Hensbergæ infantem à Fonte susceperunt. Crescentibus tum in Francia Aurelianæ factionis fœderatis, Dux Burgundiæ Ioannes, verso in suam factionem Rege Carolo, immensum exercitum in Franciam conuocat, quasi Regi à coniuratis tutando. Reuersus in Brabantiam Dux noster, mense Augusto, maximo delectu habito, pulcherrimas copias fratri Parisios adduxit. Nam sagittariorum cohortes ab vrbibus missas lego. Haud procul Lutetiâ aberant Aurelianæ factionis Principes. Sed dum certamen ab omnibus expectatur, Duce nostro Antonio & Duce Biturigum annitentibus, Vincestriæ pax secunda huius intestinæ discordiæ parum duratura coiit. Etenim Burgundiæ ac Biturigum Duces ea pace gubernaculis Reip. amoti, dum quisque ea reperit, pacem turbauêre. Eodem anno inter Antuerpienses ac Mechlinienses vetus Stapularum renata controuersia. His Ioannes Burgundiæ Dux & Flandriæ Comes, illis Antonius noster eius frater, fauebant; eo ardore, vt aliquanto tempore inimicitias inter se gererent. Antuerpienses structo ad Rumstam castello, Mechlinienses non paruis damnis afficiebant. Initio anni sequentis 1411. turbata pace Vincestriæ, cùm Armeniaci (ita Aurelianæ factioni tunc nomen) indicto Duci Burgundiæ Ioanni bello, Lutetiam tentassent; Ioannes Dux, collectis totius Flandriæ viribus, adscitoque Antonio nostro fratre, Ioanne Bauaro Leodiensi Episcopo, eiusque fratre Guilielmo Hannoniæ & Hollandiæ Comite, in Veromanduos iter fecit: vbi captis Hana, Nigella, Roya, Chaumaco, cùm deinde Mondiderio assideret, facta à Flandris fœda discessione, domum reuerti compellitur. Hinc Armeniaci, quasi eo fugiente, cornua efferre: sed ille rursus Parisios profectus, effecit, vt Armeniaci proscripti à Regio Senatu, etiam sacris ab Vrbano Pontifice mouerentur: dein variis ciuitatibus eos expulit. Porrò Dux noster Antonius mense Octobri in Brabantiam reuersus, subsidia à suis petiit, quatenus Nobiles quosdam Leucorum seu Luceburgensium sibi rebelles domaret; moxque in Leucos mouens, Luceburgi aliisq; eius Regionis oppidis summa gratulatione exceptus est. Resistebat Huardus Elternæ Dominus, quem Ludouicus Aurelianus Dux, demandatâ sibi olim à Wenceslao Bohemiæ Rege Leucorum curâ, Præfectum ibi constituerat. Itaque ille (licet mortuo Aureliano) vt perpetuam Præfecturam prætendens, cùm à Duce obside-ri

[Marginal notes:] 1410 *Parit Elisabetha Ducissa filium, maximo omnium gaudio.* — *Parat Antonius expeditionem in Franciam.* — *Renascitur inter Antuerpienses & Mechlinienses vetus Stapularum controuersia.* — 1411 — *Varia fortuna Antonij nostri & fratris in Francia.* — *Luceburgenses quosdam rebelles Antonius domat.*

ri vereretur, Clunetum cognomento Brabantum, Armeniacorum fortissimum ductorem auxilio exciuerat. Venit Clunetus Mommediam cum validis copiis: in quem facto impetu Brabantini, non parua clade afficiunt: elapsus ille Leucis profugit: Huardus verò, desperata ope, Elternis Ducem recepit; moxque Mommedia, Danuillerium, Orchimons Duci cessêre: quibus peractis Dux in Brabantiam rediit. Sequenti anno 1412. Duce nostro Antonio in Bateburgi obsidionem copias colli- 1412
gente, vrbes delectum ciuium fieri nolebant, agitabantque secreta inter sese consilia, vt vi prohiberent, si quid ob hoc Dux moliretur. Proinde Legatos Leuiensium ac Thenensium Louanium euntes Dux intercepit, paria in Bruxellenses meditatus, nisi missa Louanio sagittariorum manus Bruxellam saluos deduxisset. Euocati mox Ordines Viluordiam: vbi Dux in frequenti Principum Conuentu de vrbium proteruia multa conquerebatur. Aderant è singulis vrbibus Senatores aliquot: qui benè defensâ Reip. suæ causâ, nihil à se proteruè actum excusabant; verùm singularum vrbium iura malè à Duce defendi, assiduis Francorum bellis implicito, vt se abundè commonstrare posse affirmabant, si è Ducis consilio aliqui delegantur, qui per singulas vrbes profecti omnium querelas perciperent. Datum mox id negotij Henrico à Bergis Senescallo Grimbergæ Domino, Enghelberto à Marca, Arnoldo à Craienhemo, Guilielmo Bontio Equitibus, & Ægidio à Viue-monte, Duce interim Tumohoudæ commorante.

Detrectant Brabanti Antonio in exteros dare auxilia.

Ordines palàm protestantur iura vrbium malè à Duce defendi, & probationem offerunt.

Profecti ergo Louanium, Bruxellam, Thenas, Niuellam, Leuiam, auditis singulorum querelis, Turnohoudam detulerunt. Querebantur sanè Louanienses ac Bruxellenses, iudicia Scabinorum suorum à Lyranis sperni, ceterisque qui iurisdictioni Antuerpiensium subiacent. Louanienses item suorum Scabinorum iudicia à Leuiensibus in eorum territotio prohiberi; Thenenses ac Leuienses Legatorum suorum captiuitatem: omnes verò hæc pariter, tertam Cuyckensem, Grauiamque adhuc in manibus Gelrorum consistere; arces Transmosanas oppignoratas non redimi; Boscenses non vindicari, quibus paulò antè Guilielmus Gentius Eques, subita inuasione occupata vrbe, ingens damnum intulerat. His visis, auditisque Dux, dimissis Leuiensium ac Thenensium captiuis, iura cuiusque vrbis se in posterum defensurum spopondit; moxque redintegrata amicitia, mense Aprili Bruxellam rediit. Obiit hoc anno Henricus à Bautreshemo Dominus Bergarum, relictis Ioanna ac Oda filiabus, quarum illa Ioanni Domino Glymarum, Oda verò Florentio à Borselo nupserant. Insequenti anno 1413. Ioannes à Schoonvorsta Dominus Mo- 1413
nioyæ ac Cranedungæ, cum Hornæ Domino conflixit in finibus Campaniæ Brabanticæ. Bruxellenses Guilielmum ab Asca Prætorem suum

Missi Legati ad omnes vrbes, varias querelas attulerunt.

Auditis querelis Dux se omnia correcturum spondet, sicq; amicitia redintegratur.

Bruxellenses Pratorem suum proscribūt, nequidquam indignante Duce

exsilio multant summa cum indignatione Ducis, eiusq́; exsilium à ceteris vrbibus Viluordiæ confirmatum est. Ioannes à Glymis & Florentius à Borsela suprà nominati, generi Henrici Domini Bergarum, de soceri hereditate contendentes, hac lege pacati sunt, vt Florentius, perceptis aliquot aureorum millibus, Ioanni Bergas cederet. Ineunte anno 1414.
1414 cùm Dux noster ingens tributum à Brabantinis postularet, decretum ab Ordinibus Louanij congregatis, ne Duci acquiescerent, nisi singularum vrbium defectus, vt Turnohoudæ nuper promiserat, restauraret. Agebatur eo anno summo labore de Thoma Disthæ Domino Duci reconciliando. Erat causa eius eiuscemodi: Disthenses se ab eo iniustis vectigalibus onerari Duci questi fuerant: ille edicto Ducis iussus nihil vltra debita onera ciuibus suis extorquere, Henricum Papam oppidi Scabinum ad Palatium suum euocatum occidi curarat, acerrimum ciuium propugnatorem. Tulit hoc Dux Antonius grauissimè, vt & quod Sichenas à Schoonvorstæ Domino emisset in Ioannis Schoonvorstij Monioyæ Domini præiudicium, ad quem, mortuo Schoonvorstio, eæ rediturae erant. Thoma itaque Distha pulso, Ioannem Sueuum Patricium Bruxellæ oppido præfecit, Ægidio à Monte Quæstore addito, mutatisq́ue eius oppidi Magistratibus. Thomas Louanium profugerat; vbi cùm iure ciuium eius vrbis, quo neminem inauditum bonis pelli licebat, sese tueretur, ab Ordinibus ac præcipuè Louaniensibus de reconciliatione eius sedulò agitabatur. Verùm obfirmatus aduersum hæc Dux, numquam tot hominum precibus molliri potuit. Erat Thomæ frater Episcopus Argentinæ, qui iussu Sigismundi Imperatoris in Brabantiam veniens in mandatis habebat, sollicitare Ducem, vti Thomam in gratiam reciperet; si is refragaretur, opem ab Imperatore polliceri. At Thomas, vt erat homo perduellionis omnis ac perfidiæ hostis maximus, fratri respondit, malle se patria laribusq́; exactū, quoad viueret, exsulem agere, quàm receptis in Principem suū externis auxiliis perfidię crimine conspurcari. Qua eius responsione ad Palatium relata, Dux, patefactis postulationi Ordinum auribus, Thomæ ignouit, coronatorū tamen septem millibus multato, antequam patrimonium restitueretur: simul etiam pax inter eum ac ciues suos reformata est, eiectis in exsilium Popæ (an Papæ?) interfectoribus. Paulò antequam hæc fierent, Carolo Rege Francorum in Armeniacam factionem nomen dare cōpulso (erat enim is iam multis annis maxima anni parte insania oppressus) bellum in Burgundiæ Ducem Ioannem proclamatū fuerat, omnium pænè Francię Procerum conspiratione. Suasu itaque Armeniacorum Rex Lutetia exercitu producto, Compendium, Suessiones, Laudunū, omniaq́; vsque ad Arrebatum in potestatem redigit. Obsessi Atrebates arctissimè. Tandem Antonius Dux noster cum Mar-

Noua difficultas à Thoma Distha Domino.

Dudum Louanienses frustrà laborant Thomam Duci reconciliare.

Tandem ipsius Thomæ quedā probitas enicit iram Ducis.

Obsidetur Atrebatum à Rege Franciæ.

Margareta sorore vxore Comitis Hannoniæ & Hollãdiæ in castra Regia profectus, summo labore persuaso Rege, pacis Atrebatensis auctor fuit; quæ mense Februario Lutetiæ in magna festiuitate omnium Principum sacramentis fuit confirmata. Eodem anno Valeranus Comes S. Pauli, quem Antonius Dux noster vniuerso Luceburgensium Ducatui præfecerat, Nouam-villam Mosæ oppidum à Ioannis Domini Orchimontis præsidio insessum expugnauit. Hoc quoque anno variæ Legationes missæ, ad controuersiam inter Ducem nostrum ac Sigismundum Imperatorem, quæ de Luceburgensi Ducatu intercesserat, dirimendam. Placuit tandem, vt mutuo colloquio rem disceptarent, quod aliam ob causam irritum fuit. Anno insequenti 1415. pridie Idus Aprilis Valeranus Comes sancti Pauli Inodij Leucorum seu Luceburgensium oppido decessit; ex cuius filia Ioanna Dux noster Antonius, Ioannem ac Philippum, filios habebat, qui auo in Comitatu S. Pauli ac ceteris eius opibus succedere, sicut & patri posteà in Brabantiæ Ducatu. Finitis tum induciis inter Anglum ac Francum, cùm Franciam suum domesticum malum abundè grauaret, Angli prætereà cruentissimum bellum excitauere. Non contentus etenim Henricus Angliæ Rex Catharina filia Regis Caroli, quæ sponte offerebatur, Aquitaniam omnem Nortmanniamq; doti constitui volebat. Ita Legatis vtrorumque sine vlla spe pacis discedentibus, Henricus Rex omnem in continentem transmittendi apparatum adornabat. Porrò Dux noster sub ipso belli rumore Brabantiam repetens, mense Aprili varia cum suis consilia habuit. Quibus bello abstinere eum, vt superuacaneo, nec è re Brabantica, suadentibus, cùm obstinatum eum ad iter comperissent, sagittariorum opem denegarunt. Mense Octobri Dux Louanium venit; vbi filiis suis Ordinum curæ commendatis, clàm noctu Franciam versus pertexit, paucis Nobilium Brabantiæ eum comitantibus, idque celeritate quanta poterat maxima. Angli etenim, captis fortissimis Nortmanniæ ciuitatibus, in Morinorum fines peruenerant: quos pænè consecuti Franci, ne interiora Galliæ peruaderent, arcebant. Necessitate itaque vrgente Angli, quamquam decuplo inferiores, Francos summa virtute (ipso die SS. Crispini & Crispiniani 25. Octobris in campis Blangianis, inquit Leodiensis, prope Asincyriam) attriuerunt, cæsis eorum nobilissimis, Antonio Duce nostro, Philippo Comite Niuerni eius fratre, Eduardo Duce Bari, Comite Alenzonij, Carolo Alibreto Comite stabuli, aliisque compluribus; & ex Brabantinis, qui Antonium secuti fuerant, à Lidekerka, à Castregata, ab Heetvelda, à Fontanis; captis verò Carolo Duce Aureliani, Ioanne Duce Borbonij aliisque infinitis; & è nostris Domino Rotselariæ, Cornelio à Lidekerka, à Glymis, à S. Gaugerico. Engerannus apud Meierum decem millia Francorum

Controuersia inter Ducem nostrum & Sigismundum Imp. de Lutzenburgensi Ducatu.

1415

Iterùm adornatur bellum inter Francum & Gallum.

Frustrà dissuadetur Duci nostro Antonio Francicum bellum.

Angli vincunt Francos, cæso inter plures etiam nostro Antonio.

rum

rum occubuisse commemorat, certè numeratos ad sepulturam in eodem loco quinque millia & octingentos, preter asportatos, & longiùs dispersos, idem testatur. Inuentum tertia pòst die Ducis nostri Antonij corpus, per oppidum S. Pauli, Tornacum & Hallas, atque inde Bruxellam delatum est; vbi exequiæ magna pompa perfectæ sunt, quibus interfuere Thomas Dominus Disthæ, Dominus Wesemaliæ, Comes Leynæ, Dominus Rodij S. Agathæ, alijq; Equites & Nobiles complures, itemque Legati vrbium. Hinc corpore Ducis Furæ condito, consultatum, quibus conditionibus nouus Dux reciperetur. Deducta Turnhoudâ Viluordiam vidua Ducis Elisabeth, vbi graui morbo laborauerat. Actum de arcibus Transmosanis ab Hensbergæ Domini ceterorumque oppignoratione eximendis; Legatis eorum Traiectum vocatis, cum quibus tum nihil conueniri potuit. Reuersi intereà ex Anglorum captiuitate Ioannes Rotselariæ Dominus, Ioannes à Glymis Eques, ceterique Brabantiæ Nobiles. Statutum ob Ordinibus, Ioannem filium Antonij Ducem fieri ea lege, vt cùm decimum octauum ætatis annum excesserit, noua sacramenta præstet. Hactenus Diuæus. Hoc anno Ioannes Papa XXII. in Concilio Generali Constantiensi, quod ipse indixerat, vir bello & armis aptior quàm religioni (verba sunt Onuphrij) exauctoratus est, ipseque etiam depositioni posteà subscripsit. Etenim persuasus à Sigismundo Imperatore, vt Concilium indiceret, quatenus reiectis duobus Antipapis, sublato perniciosissimo schismate quod annis propè quadraginta tenuerat, ipse in Pontificatu possit confirmari, cum Cardinalibus in Concilio præsens, cùm paulò pòst dignitatem suam in periculum reuocari cerneret, clàm habitu mutato, Constantiâ discessit. Ex fuga retractus, & quæstione in eum instituta, Pontificatus ei abrogatus est 4. Kalend. Iunij, cui damnationi & ipse pridie Kal. Iunij in oppido Schafhusia consensit. Ad quadraginta capitula, ait Platina, contra eum probata sunt: quorum aliqua cùm in eo minimè immutari possent (adeò erant inueterata) contra fidem iudicata sunt. Hæc ille; nec mitiora Onuphrius: qui addit, Gregorium itē XII. per procuratorem 4. Nonas Iunij abdicasse. Ac demum cùm per annos duos Benedictum Antipapam frustrà ad Concilium Cardinales Patresque ibi præsentes vocassent, post vacationem annorum duorum & quinque à cessione Ioannis (qui licet improbus, tamē legitimè electus fuerat) creatus est Pontifex 3. Nonas Nouembris Martinus V. dictus anteà Otho Columna Romanus. In eodem Concilio itidem anno huius sæculi decimo quinto Ioannes Hus & Hieronymus à Praga hæresiarchæ pertinaces iudicati sunt, ac brachij sæcularis sententia iuxta Imperiales sanctiones combusti. De quibus confingunt Nouatores id contra fidem publi-

Post triduū inuentum corpus, Bruxellā, inde Furā deportatur.

Ioannes filius patri subrogatur, sed certa lege.

In Concilio Constātiensi Ioannes Papa deponitur, ipseq; etiā consentus.

Itē Gregorius XII.

publicam seu Saluum conductum Imperatoris esse factum, adduntque præterea, sanxisse etiam eamdem Synodum, hæreticis non esse fidem seruandam. Sed retudit fortiter hanc sycophantiam seu calumniam inter alios etiam noster Swertius; cuius contra Plancium verba pauca lubet adscribere: Quid vis (inquit ille Plancium compellans) Sigismundum, vel Concilium promisso Sigismundi stare? ipse Hus non stetit. Contra pacta & conuenta, cùm hæresim suam, quod sperarat, Concilio probare non posset, fuga se proripuit. (Auctores habeo præter alios etiam Laurentium Hunstedum Caluinistam.) Retractus ex fuga, ad errores suos pertinaciam grande malum adiecit, & mortis sententiam accepit. Extat Teutonica Historia Vlrici Reichental ciuis Constantiensis & testis ocularis, in qua asserit Ioannem Hus & Hieronymum Pragensem promisisse illis à quibus in carcere visitabantur, velle se & hæreses reuocare, & contrarium prædicando non ampliùs Rempublicam perturbare, ob idque pulsatas esse ter campanas in signum lætitiæ; sed non multò pòst palinodiam cecinisse, ac proinde pœnam mortis incurrisse, hæreticis (inprimis perturbatoribus) à legibus Imperatoriis non semel decretam.

Retunditur sycophantia Nouatorũ de Ioanne Hus & Hieronymo à Praga hæreticis combustis.

Puniti illi Iure Imperiali nempe vt perturbatores Republicæ.

Quòd verò impudenter addunt Synodum illam definijsse hæreticis fidem non esse seruandam, en ipsissima eius Synodi verba: » Præsens sancta Synodus, ex quouis Saluo-conductu per Imperatorem & alios sæculi » Principes hæreticis vel de hæresi diffamatis (putantes eosdem sic à suis » erroribus reuocare) quocumque vinculo se astrinxerint, concesso, nullum » fidei Catholicæ vel iurisdictioni Ecclesiasticæ præiudicium generari, » vel impedimentum præstari posse seu debere declarat; quò minùs, dicto » Saluo-conductu non obstante, liceat Iudici competenti & Ecclesiastico » de huiusmodi personarum erroribus inquirere, & aliàs contra eos debere » procedere, eosdemque punire, quantum iustitia suadebit, si suos errores » reuocare pertinaciter recusauerint; etiamsi de Saluo-conductu confisi ad » locum venerint iudicij, aliàs non venturi: nec sic promittentem, cùm » aliàs fecerit, quod in ipso est, ex hoc in aliquo remansisse obligatum. Hactenus verba pura puta Concilij; quibus, vt videre est, nihil aliud definitur, quàm fidem datam à Principibus sæcularibus nequaquam præiudicare posse iurisdictioni Ecclesiasticæ, vtpote quæ sit alterius generis, & cui ipse quoque Imperator subsit.

Falsissimũ esse Synodum definisse hæreticis non esse seruandam fidem.

En ipsa Synodi verba.

Tantum declarauit Imperatoris Saluum-conductum non posse præiudicare iuri Ecclesiæ.

In hunc sensum ista Gregorius Nazianzenus, cognomento Theologus, Oratione XVII. ad ciues Nazianzenos, & irascentem Præfectum: Quid igitur dicitis? an me liberè loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque imperio meo lex Christi subiecit. Imperium enim nos quoque gerimus; addo, etiam præstantius & perfectius. Nisi verò æquum est spiritum carni fasces submittere, & cælestia terrenis cedere. Ita ille. Quid? si tanti viri auctoritati refragaris,

Idem confirmatur auctoritate Gregorij Nazianzeni.

ris,audi saltem, ô Planci, Caluinum tuum lib.4. Instit. cap.11. §.4. Magistratus si pius est, non volet se eximere communi filiorum Dei subie-
Quin & verbis aduersarij Ecclesia Ioannis Caluini. ctione,cuius non postrema pars est, Ecclesiæ ex verbo Dei iudicanti se subiicere; tantum abest, vt iudicium illud tollere debeat. Quid enim honorificentius,inquit Ambrosius, quàm vt Ecclesiæ filius dicatur Imperator? Imperator enim bonus intra Ecclesiam non supra Ecclesiam est. Hæc Caluinus quantumuis naufragus, hoc saltem Politicis huius temporis melior.

IOANNES IV.

FILIVS PRÆCEDENTIS,

XXXVI. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit annis duodecim.

ECIMVM tertium ætatis annum Ioannes, Antonij natu maior filius, agebat, cùm mense Ianuario anno huius
1415 *Inauguratur Ioannes Ducatui Louanij, datis ei Rectoribus.* sæculi decimo quinto ad Pascha tunc exeunte, Louanij in Ducem reciperetur; vbi datis acceptisque sacramentis, Diuæo commemorante, promisit de renouando, vbi decimum octauum ætatis annum exiisset, iureiurando, vt inter Ordines nuper statutum fuerat. Creati tum è singulis vrbium viri prudentissimi Rectores nouo Duci, Razo à Grauia, Louaniensis; Reinerus Mosius, Bruxellensis; Nicolaus à Stelandia, Antuerpiensis; Theodericus Rouetus Eques, à Bosco. Datus Prætor Louaniensibus Ludouicus Pinnoccus Eques. Miserat Ioannes Burgundiæ Dux, nostri Ioannis patruus, qui inaugurationi noui Ducis adessent, Episcopum Tornacensem, & Iacobum Curtoiambum Equitem; Louanio Bruxellam, Antuerpiam ac Boscum profectus nouus Dux, sacramenta à ciuibus excepit. Porrò in-
Ioannes ab Arcla trucidatur: hinc turbæ. ter hæc Ioannes ab Arcla Hollandus Eques, qui Furæ exequiis Antonij Ducis adfuerat, cùm domum proficisceretur, dolo quorumdam Hollandiæ Nobilium captus ac in Hollandiam ductus est, insimulatus, quòd cum Reynaldo Gelro Duce secretò quædam contra Guilielmum Comitem Hollandiæ molitus esset. Erat hic ciuis Bruxellensis. Quare Bruxellenses grauiùs indignati, ciuem suum Brabantiâ auectum, conuocatis reliquis vrbibus, vt de eo liberando simul operam impenderent, exorabant. At ij qui Ioannem Ducem nostrum regebant, prohibebant, ne tuitione

IOANNES IV. ANT. F. XXXVI. BRAB. PRINCEPS.

tione Arclensis Hollandi excitarentur; asserentes non è vana suspicione, sed patefacto crimine reum effectum. Ira deferbescente Bruxellensium studio, decennio ferè in carcere permansit; at reliquis, qui eiusdem coniurationis arcessebantur, facinore eluto, ignotum est. Venit per eos dies Bruxellam Dux Burgundiæ Ioannes, tutelam Ducis nostri exposcens: qua denegata iratus, abducto vnà Philippo fratre Ducis in Picardiam concessit, vbi S. Pauli Comitatus incolas in verba eius adegit. Is enim Comitatus & Ligniacensis huic iuueni ex hereditate obuenerant; quos Ioannes Burgundiæ Dux tutorio nomine pronepote aliquamdiu gubernauit.

Ioannes Burgundiæ Dux idemq́; Co. Flādriæ Ioannis nostri patruus frustrà eiusdē poscit tutelam

1416 Anno sequenti 1416. Elisabeth noui Ducis nouerca, cùm 5000. coronatorum aureorū nomine dotis ab Ordinibus offerrentur, indignabunda Bruxella Luceburgum concessit. Miserat Legatos nouus Dux, qui Sigismundo Imperatori nomine suo de Antuerpia ac Traiecto fidem darent; qui nisi nepti suæ Elisabethæ nouercæ Ducis satisfactum foret, Ducem in clientelam recipere noluit. Rumor interim erat, Ioannem Episcopum Leodiensem arma mouere, vt Ducem nostrum Traiecto arceret, concitante Ioanne à Monioya, ærarij Episcopalis præfecto, Brabantinis irato, ob Ioanni Burgundiæ Duci (sub quo ipse administrationem rerum Brabanticarum non modicam sperabat) tutelam Ducis nostri denegatam. Moti eo anno Magistratu Henricus à Bergis Senescallus, Guilielmus Ascanius ac Ioannes ab Elsta Quæstores, ac administrationis rationem Ordinibus dare coacti.

Offert Dux noster Imperatori clientelam de Antuerpia & Traiecto.

Anno sequenti 1417. mense Maio
1417 Ioannes Dux noster cum magnis copiis Traiectum profectus, Leodiensi impedire non auso, à ciuibus fidelitatis iuramenta exegit. Vltima eius mensis die Guilielmus Comes Hollandiæ & Hannoniæ viuis excessit; Primatibus vtriusque Comitatus primùm iureiurando deuinctis, vt Iacobam filiam suam vnicam Duci nostro coniungerent. Itaque Dux noster, cui id connubium maximè placebat (nam collimitanei erant Iacobæ Comitatus Brabantiæ, vnus ab Occidente, alter à Septemtrione) vbi animaduertit extremam voluntatem patris se generum designasse, Gandauum ad Ioannem patruum Burgundiæ Ducem profectus, cum eo hac de re colloquium habuit. Assentiente eo, commeantibus inter vtrosque Legatis, Birfletum conueniri decretum; vbi inter Ioannem Ducem nostrum ac Iacobam peracta sponsalia, Ioanne Bauaro tamen Electo Leodiensi sponsæ patruo, suffragio suo roborare nolente, nisi ea quæ pater Albertus ac Guilielmus frater olim ipsi legassent, rata manerent. Deinde, quia Dux & Iacoba in secundo consanguinitatis gradu se mutuò pertingebant, missi Constantiam, qui sanguinis veniam à Synodo Patrum ibi congregata expeterent; Sigismundo Imperatore ac Ioanne Bauaro Episcopo seu Electo Leodienſi refragantibus, diu frustrà labora-

Traiectenses Duci nostro sacramentum dicunt, Episcopo Leodiensi impedire non auso.

Mortuo Guilielmo Hollando filia eius vnica Iacoba nostro Duci despondetur.

borarunt. Bauarus enim pertæſus iam rerum ſacrarum, cùm ſacerdotio initiari nolentem ſui etiam ſpernerent, Leodio egreſſus, pertentatis ſecretò Dordracenſium primis, mox eo oppido receptus eſt; miſitque procuratorem Conſtantiam qui reſignaret Epiſcopatum Synodo, ac ſimul Ducis noſtri ac Iacobæ nuptias impediret. Intereà Dux noſter, ſoluto Conuentu Birfletano, ad ſuos remeans, licet ab initio decretum eſſet vt omnia quatuor virorum conſilio ageret, iis tamen inconſultis, Guilielmum ab Aſcha Prætorem Bruxellenſibus dedit. Ioannes quoque Bauatus, cùm Dordracenos in verba ſua, tamquam tutoris Iacobæ neptis, iurare coëgiſſet, litteris ad reliquas vrbes Hollandiæ miſſis, paria ab iis fieri poſtulabat. Quibus non ad votum ſuccedentibus, cùm & Iacoba patrui tutelam aſpernaretur, Schoonhouiæ de conciliandis partibus actum eſt. Vbi palàm denegatis ſibi Hollandiæ gubernaculis, cùm & iam contentum eſſe debere iis quæ Birfletano Conuentu ipſi promiſſa eſſent, Iacoba aſſereret, iratus diſceſſit; moxque conciliatis ſibi Guilielmo ab Arcla, Ioanne & Guilielmo ab Egmonda fratribus Equitibus, Gorichemum occupauit. Quo comperto, Iacoba cum Margareta matre ac Valerano à Brederoda Equite, claſſe in arcem eius oppidi venit: & inde egreſſa, fortiter repulſo hoſte, oppidum recuperauit, cæſis hoſtium primis Guilielmo ab Arcla, Domino Petrishemi, aliiſque, non tamen incruentè; nam Valeranum à Brederoda virum fortiſſimum amiſit: poſt quam pugnam Iacoba, Gorichemo validis præſidiis munito, Hagam conceſſit. Interim Legatis Conſtantiæ fideliter operam ſuam nauantibus, Martinus Quintus nouus Pontifex connubio Ducis ac Iacobæ conſenſit; quod metu Sigiſmundi Imperatoris poſteà reuocaſſe fertur. Hæc Diuæus, ſed non ſatis exactè tempora conſignans; Meierus in hunc modum ſupputat: Mortuus eſt Delphinus, maritus Iacobæ, toxico ſublatus, octauo poſt Paſcha die 14. Kalend. Maij: quo ex caſu tantum mœroris concepit Hannonius Iacobæ pater, vt & ipſe mox moreretur pridie Kalend. Iunias. Eo defuncto, inquit, frater Hannonij Ioannes Bauarus 28. iam annum titulum gerens Epiſcopatus Leodienſis, poſt tot mactatas perditaſque Chriſtiani gregis oues, in Concilio Conſtantienſi Epiſcopatum & Diaconatum deponit, ducitque vxorem Eliſabetham Antonij Brabantini viduam Lutzeburgenſi Ducatu dotatam; Iacobam verò viduam Delphini, ſuam ex germano defuncto neptem, ſpoliare Hollandia Zelandiaque nititur; reſuſcitatis, vt eſt in Hollandorum Hiſtoriis, Hamatorum, & Aſellatorum, vulgò Hauckiorum, (Principis maieſtati hi fauebant) & Cabelliauorum factionibus. Dordracum fauore ciuium, & Nobilium Aſellatorum maximè, capit. At verò Iacoba haud ſegniter agit, ſed Gorichum ſtatim obſidet. Pugnatum eſt

Imp & Bauarus Electus Leodienſis impedire nituntur dictas nuptias.

Bauarus nepti ſuæ Iacobæ mouet bellum occupato Dordraco.

Item occupat Gorichemum, ſed à quo mox a Iacoba iterùm expellitur.

Diſtinctiùs ex Meiero de rebus Iacobæ.

Reſuſcitata iterùm apud Hollandos Hamatorū & Aſellatorum factiones.

Kk 2 Kalend.

Kalend. Decembribus: Iacoba egregiè vicit: mille circiter ex aduersariis interfecit, ac totidem cepit. Interfecti Guilielmus Arkelius seu Herculanus, Otho Burensis & Petersomius. capti Nobiles, Comites Verreburgensis, Vburgensis, Alardus Burensis, Egmondanus, Heterius, Homotius, & alij: sed Valeranum Brederodium magno suo damno Iacoba desiderauit. Et illa quidem oppido Gorichomio potita est; sed & Bauarus, quamuis victus, Dordracum retinuit. Burgundio nepti suæ Iacobæ succurrit. Coit Conuentus apud Birofluctum. Ibi soluto per nouum

Dispensatur à Papa Martino Quinto inter Iacobam & Ioannem. Papam Martinum cognationis vinculo, Iacoba Ioanni Duci Brabantiæ Antonij defuncti filio desponsata est agenti sextumdecimum non plus ætatis annum. Fremere & irasci Bauarus, conarique Sigismundi Cæsaris fauore nepti Hollandiam Hagnoniamque detrahere; sed Iacobæ causa, opesque & vires præualuerunt. Ita de his Meierus. Prosequitur Diuæus: Pontificis Diploma Ioannes Dux per Engelbertum Nassauium Bredæ & Henricum à Bergis Grimbergæ Dominos Hagam ad Iacobam destinauit mense Ianuario; & paulò pòst, videlicet die 8. mensis Martij, ipse septus nobilissimorum Principum comitatu Hollandiam petiit. Disceptatum aliquamdiu Hagæ super Pontificio Diplomate, & maximè super eius reuocatione, cuius exemplar Bauarus Duci nostro tradendum curarat; placuit tamen nihilominùs in connubio procedi. Itaque anno

1418 *Celebrantur nuptiæ in Haga Comitu.* proximo 1418. mense Aprili celebratæ sunt nuptiæ Ioannis Ducis & Iacobæ in frequentissimo Nobilium ac vrbium vtriusque Principatus conuetu. Aderat Tornacensis Episcopus, Legationis à Ioanne Duce Burgundiæ eodemque Flandriæ Comite caput. Quin etiam superuenêre mox à Martino Pontifice litteræ, quæ reuocationem metu Imperatoris factam, rescissam esse, ac Ioannem Ducem cum Iacoba fine vllo scrupulo matrimonium agere posse edocebant. Receptus itaque est omnibus penè Hollandiæ oppidis ac Zelandiæ, ac inde domum reuertit: vbi non

Dux domū reuersus nouas inuenit turbas. modica cum suis discordia interuenit. Erat illi Quæstor Guilielmus à Monte, qui facili Principis ingenio abusus, Engelbertum Bredæ, Henricum à Bergis Grimbergæ, Henricum à Lecca Hezeuiæ (an Hezeuicæ?) Dominos ita ab eo alienarat, vt aliquem horum in conspectum suum venire non pateretur, quasi eius constitutionis auctores, qua gubernatio Brabantiæ ipsi ob ætatem interdicta paulò antè fuerat. Econtrà illi gratiâ Principis exclusi, Louanium conuocatis Ordinibus, Guilielmum incentorem Principis perpetuo exsilio damnatum tota Brabantia edixerunt, & Bruxellenses Prætorem suum damnationis edictum proponi nolentem in carcerem miserunt. Intereà quoque Bauarus, Ducem nostrum Hollandia ceterisque vxoris opibus potiri fremens, ducta pridem Elisabetha Ducis nostri nouerca, & cum Sigismundo fœdere inito, Hollan-

landiam, Zelandiam, ac Hannoniam beneficiario iure ab eo possidendas accepit, quasi ad Imperium mortuo Guilielmo Comite sine mascula prole deuolutas. Interdicta itaque Duci nostro administratio harum regionum, datis litteris Imperialibus Constantiæ 29. Martij. Quarum litterarum munimini fisus Bauarus, cùm Hollandiæ, Zelandiæ, ac Hanno-niæ oppida sollicitaret, hoc responsum tulit: Regiones has neque feudum Imperij esse, nec ad mares solos deuolui, cùm certissimo experimento constet, Valtrudim Carolomanni Austrasiæ Principis neptem, Richildim quoque Comitatum Hannoniæ, Adan ac Margaretam Comitatum Hollandiæ maritis dotales attulisse: præter hæc iniquissimum esse, Bauarum, collaudato olim Birfleti Ducis nostri ac Iacobæ connubio, ac secundùm eius Conuentus pacta feudis suis ab ea inuasatus, nunc tam fœdè obniti. At ille verbis contendere tatus inutile, Dordraci ac Brielæ coactis naualibus copiis Hollandiam variè incurrit. Quo in Brabantiam nuntiato, decreta Iacobæ auxilia, ductore Ioanne Domino Wesemaliæ; & Ioannes Dux ipse Bergam S. Gertrudis profectus, præmissis suis, Dordracum obsedit: quod oppidum cùm variis exstructis è terra propugnaculis, nostri fame vrgerent, egressi quadam vice præsidiarij, facto in Antuerpienses impetu, summa virtute ab ijs repelluntur: obsidio tamen deinde, hinc à Brabantinis, illinc ab Hollandinis, soluta est, in solis propugnaculis relicto præsidio, eo euentu, vt ceteris digressis, Dordraceni præsidiarios omnes crudeliter occiderint. Paulò pòst Roterodamo à Bauaro intercepto, Philippus filius Ioannis Ducis Burgundiæ & Comitis Flandriæ, Ludouicus à Luceburgo Episcopus Tarauanæ, Petrus à Luceburgo frater eius, Comes Couuersanæ, Dominus Angiæ, in Hollandiam venerunt: quibus agentibus, Worichemi Dux noster & Bauarus pacem iniere. Cessit Dux Bauaro, tamquam Rectori Hollandiæ, Zelandiæ, ac Frisiæ constituto, Dordracum, Gorichemum, Arclam, Ledetdamum, Roterodamum, Wotdam, Vomanum ac Brielam: vicissim Bauarus omne ius suum in Comitatus Hollandiæ ac Hannoniæ eiurauit. His peractis, Ioannes Dux cum Iacoba in Hannoniam digreditur, vbi receptis ab eius terræ populo sacramentis, cùm quadam die venatum exiisset, fratres Iacobæ nothi Guilielmum à Monte, cuius suprà mentio fuit, Quæstorem Ducis interfecerunt, ipsa Iacoba, vt ferebatur, non ignorante. Cuius vt amicissimi hominis morte Dux consternatus, triduo eum luxit; vixque à Iacoba induci potuit, vt dolorem poneret. Porrò pòst Montani interitum, annitente Iacoba, Nassauius, Grimberganus, ac Hezuicensis pristino in aula loco restituti sunt: nec diu superuixit Grimberganus, redeunte tum Grimberga ad Ioannem Bergarum Dominum: sed Bruxellenses, ob Guilielmi ab Ascha deten-

Imperator Duci nostro interdicit administratione Comitatuũ Iacobæ, tãquam quæ ad se essent deuoluta.

Eidem solidè respondetur; nihilominùs Bauarus ope simul Imp. inuadit Iacobæ terras.

Obsidere Brabanti Dordracum, sed lento progressu.

Transigitur inter Bauarum & Ducem nostrum.

Quæstor Ducis à Iacobæ fratribus nothis trucidatur.

 tionem,

tionem, & Louanienses ob præproperam à Dordraco discessionem, Duci inuisi, hoc anno eum placare nequiuerunt. Anno sequenti 1419. Ioannes Bauarus Rector Hollandiæ, & Iacobus ab Apcouda Dominus Gasebecæ, Leydam expugnauêre; atque eodem anno Ioannes Dux Burgundiæ fraude Caroli Delphini ad colloquium euocatus, Montcrellæ ad confluentem Iouæ & Sequanæ miserè trucidatus est, successore Philippo filio. Ita Diuæus, cædem tanti viri tam paucis verbis transmittens. Meierus de ea prolixè, & hæc inter cetera: Pridie Kalend. Augusti Pontem Isaræ Angli capiunt de nocte. Grandis incessit dolor de perditione illius oppidi. Gisortium quoque post tres hebdomadas obsidionis Thomas Dux Clarentiæ ad deditionem compulit. Delphinus cum multis millibus armatorum confert se ad Montrolium Sequanæ, statimque misso in Tricasses Campaniæ Taneguyo, Burgundionem ad se accersit, si quo pacto (vt simulabat) consilium capi possit Anglis Regno repellendis. Iam paulò antè die 11. Iulij pax sanctè iurata erat & amnestia omnium præteritorum inter Delphinum & Burgundionem, eratque die 29. eiusdem mensis renouata & confirmata. Itaque Burgundio tandem venit. Quid fit? pacificè ingressum cum decem Nobilibus, & colloquentem cum Delphino, Taneguyus parua securi ad hoc sub veste præparata Ducem in faciem, seu vt alij, in ceruicem verberat, cumque instar bouis mactat. Cadit Dux. Quidam Ludouicus Lædus gladium in ventrem eius adegit, ita vt ex vulnere intestina exilirent. Tum Delphinus, tenens gladium suum nudum, Puto, inquit, satis illum habere. Expoliant eum omnibus vestibus præter thoracem & ocreas; anulosque, præcidentes eius digitos, furantur, inspiciente Delphino, tenenteque gladium suum nudum. Archenbaldus Flussas procumbens super Ducem vt protegeret, interficitur: alij nonnulli vulnerantur, reliqui eius Nobiles superstites capiuntur. Pars militum maxima Brayum recurrunt; sed multi interfecti sunt ab insequentibus sicariorum copiis. Tractus Dux pedibus semel atque iterùm per totum cruentatum locum, vt Delphino ostenderetur mortuus. Iacet tota nocte ibi exanime cadauer; postero die cum thorace & ocreis sepelitur; factaque illi piacularia sacra 12. pietate ciuium. Sic manibus parentatum Aureliani, de quo anno 1407. Sed & audi aliud facinus. Eo die quo cædes crudelissima facta est (erat is decimus Septembris) spargit litteras Delphinus per Regnum, exponens se dies 18. apud Monstrolium aduentum exspectasse Ducis Burgundiæ capiendo consilio de Anglis pellendis. Tandem Ducem venisse, superbè atque adeò cum contemptu locutum, prehendisse gladium, vt Delphinum feriret; sed per Dei gratiam Delphinum seruatum esse, atque imminens euasisse periculum per fidos ministros suos, ipsumque Bur-

[Margin notes:]
1419
Bauarus Leidam expugnat.
Delphinus Franciæ fraudulenter ad se euocat Ioannem Burgundum.
Instar bouis Burgundus Ioannes nostri patruus mactatur.
Indignissimè præsente Delphino cadauer eius tractatur.
Quin missis litteris Delphinus spargit Burgundum se voluisse gladio trucidare.

Burgundum eò loci esse interfectum. Hæc & plura Meierus: sed ad Diuæum nostrum tedeo. Eodem mense (illo teste) Guilielmus ab Ascha Bruxellensium captiuus, perpetuo exsilio damnatus est in Concilio vrbium Brabantiæ; itemque eo mense Iacoba Bauara seu Hollanda Ducis nostri vxor in Brabantiam venit: quam Viluordiam ingressam salutatum iuêre vrbium Legati. Inde mense Februario Iacoba Louanium introiit, summo honore à ciuibus excepta. Intereà Dux Boscum profectus, ac ibi aliquantulùm commoratus, Grobbendungam concessit: vbi consilio Iacobi Gasebecæ Domini, Ioannis Wesemaliæ Domini, Ioannis à Schoonvorsta, Domini Monioyæ, remotis Hollandicis matronis virginibusque, matrem ac vxorem Wesemalij & vxorem Ascani Iacobæ adiunxerunt; itemque remotus est Magistratu Senescalli Ioannes Dominus Rotselariæ; iisque peractis Viluordiam reuertuntur: vbi iis quæ Grobbendungæ acta statutaque erant, Iacobæ prælegentes, non parum feminam turbarunt, quòd alumnis suis ita priuanda esset. Quin illa Ducem Viluordia Furam proficiscentem consecuta, à proposito seducere nulla ratione potuit. Initio anni sequêtis 1420. Reinerus à Bergis Senescal- 1420
lus Brabâtiæ effectus est. Creati tum à Duce noui Cõsiliarij, Guilielmus Ascanus cum filio, Guilielmus & Ioannes Bontij, & Nicolaus à Werua, Equites. Acta hæc Antuerpiæ. Inde Dux in Zelandiam diuertens, auctore Ascano, Præfecturam Hollandiæ, Zelandiæ ac Frisiæ Bauaro in septennium confirmauit, additis & Marchia Antuerpiensi & Herendalsti Prætura, idque inscia Iacoba ac Nobilitate Brabantica. Reuertentem Ducem Bruxellam Margareta socrus interpellabat, ne filiæ matronas virginesque Hollandicas, quibus ab infantia assueuerat, detraheret; at ille consilio potissimùm (vt ferunt) Euerardi Shetenclaes Equitis, durus in pristina sententia perstitit. Quam eius pertinaciam detestata socrus, altera die Iacobam secum Canoyam Hannoniæ abduxit: cuius discessio Nobilitatem Brabanticam in primis malè habuit. Porrò Louanium conuenientes Ordines, deliberarunt de puniendis iis, quorum consilio tam durus vxori quàm Nobilitati vrbibusque inimicus Dux effectus fuerat. Hîc fœdere inito, quo Ducem ad sanitatem redigerent, sibi mutuò opem pollicentur. Ascanum cum filio, Euerardum Sherenclaes, aliosque aliquot in Cypriam peregrinationem damnant. Aderant his consiliis Engelbertus Nassauius Dominus Bredæ, Ioannes Dominus Rotselariæ, Ioannes à Withemo Dominus Boutreshemi, Henricus Dominus Heuerlæ, Ioannes Dominus Schoonhouiæ, Dominus Lintræ, aliique complures, & vrbes Brabantiæ: coactus quoque est iurare Senescallus Brabantiæ Reinerus, se decreto Ordinum non contrauenturum. Bruxellenses ac Antuerpienses, qui huic Conuentui non adfuerant, per

Iacoba Ducis nostri vxor summo honore Louanij excipitur, sed breue fuit gaudium.

Agunt nonnulli vt remoueantur ab ea matronæ Hollandicæ.

Agit & alia quædam Dux imprudenter.

Abducit Iacobam mater eius in Hannoniam, ob prædicta Ducis irata.

Legatos omnia comprobauerunt. Missus Bruxellam nuntius, qui Duci statuta Ordinum enuntiaret; quibus ille spretis, in exsulum locum alios è familiaribus substituit. Eadem quoque ab Ordinibus Iacobæ, quæ tum Ati erat, significata; eamque Legatione missa, vt Louanium veniret, enixè orabant. Ceterùm Ducem indies in peius ruere, ac se totum infimis hominibus, & qui eum ab Ordinibus auerterent, deditum conspicati, Edmundum ab Emichouia Commendatorem Ioannitarum, ac Dominum Chantreynæ in Franciam miserunt ad Philippum fratrem Ducis nostri Ioannis Comitem sancti Pauli; quem iuuenem fortem, ac longè à fraternis moribus alienum, pridem Ioannes patruus Dux Burgundiæ Præfectum Lutetiæ crearat, iam verò illum Picardiæ Rex Francus præfecerat. Hunc itaque orarunt, vt in Brabantiam veniens gubernationem terræ acciperet. Venit is mense Septembri Bruxellam, vbi salutato fratre Louanium concessit, causam discordiæ inter fratrem ac Ordines discussurus. Porrò edoctus à Nobilibus, quòd infimo cuique deditus Dux, reiecto Ordinum consilio, magnam Brabantiæ partem ac Hollandiam Bauaro tradidisset, quodque vxorem à se abegisset, eorum partes tutandas suscepit. Vocata mox Iacoba cum matre Louanium venit; eódem & Ludouicus à Luceburgo Episcopus Tarauanæ & Hugo à Lannoya Legati Philippi Ducis Burgundiæ venere, vt pacem conciliarent. Indicta dies, vt ad 3. Kalend. Octobris Viluordiam conuenirent. Quò profectis Philippo Comite S. Pauli, & Iacoba & matre, Ioannes Dux diu exspectatus non venit, morbum excusans; parique simulatione iis secundò delusis, clanculùm, paucis comitantibus, in arcem Bosco vicinam, nomine Herleriam concessit. Huc ad eum properantibus exsulibus, Boscum paulò pòst iuit. Inde Cliuiæ Duci, Domino Hensbergæ, Comiti Blanckenhemij, aliisque Transmosanis (quos, vt Nobilitatem armis ad obsequium cogeret, euocarat) Hezij occurrit: Hezio Traiectum Mosæ processit. His Viluordiam delatis, omnium suffragiis Philippo Comiti sancti Pauli Ducis nostri fratri Reipub. gubernacula deferuntur. Hactenus Diuæus. Meierus in hunc modum caussam discordiæ cum vxore propiùs aperit: Orta, inquit, grandis discordia inter Ducem Brabantiæ Ioannem & vxorem eius Iacobam Bauaram, adeò vt diuortium cum illo facere prorsus vellet, dictitans numquam sibi cordi fuisse eas nuptias, sed coactam à matre Ioanni esse nuptam. Erat impar societas. Tenera admodum habitudine corporis fuit Brabantus, viribus non fortibus, hebetique & tardo ingenio. At Iacoba femina præstanti animo, ingenio acri, florentissima ætate, succi plena, dotibusque tum animi tum corporis felix. (Hæc ex Meiero per parenthesim.) Pergit Diuæus: Philippus Ducis frater Bruxellam reuersus,

Spernit Dux proscriptionem quorumdã ab Ordinibus factã.

Mittuntur Legati in Franciam ad fratrem Ducis, ipse vt malis Brabantiæ medeatur.

Suscipit Philippus frater Ducis Ordinũ causam tuendam.

Ioannes Dux, nolens se committere arbitris, arma parat.

Causa dissidij inter Ioannem eiusq; coniugem vti à Meiero narrantur.

uersus, mox apparatum in bellum Hollandicum cogere incipit. Bauarus enim Duci nostro Ioanni conspirans, Berga S. Gertrudis occupata, arcem obsidebat validè munitam, quam Theodericus à Merweda Eques Hollandus pro Iacoba tuebatur. *Bauarus, conspirante nostro Duce, obsidet arcem Berga S. Gertrudis.* Indicta itaque expeditione Philippus cùm forti popularium manu Bruxella egressus Iacobam Hosdenam duxit: qua Arnoldi à Zeuenberga fidei tradita, Bergam simul progressi, decimo pòst die commeatum ac cetera necessaria arci intulere: quo facto, ad finem Octobris domum rediere. *Succurrit arci pro Iacoba Ducis nostri frater.* Post eorum discessum, præsidiarij arcis missili igne totum pænè oppidum exussere. Reuersus Bruxellam Regens, Guilielmum à Montenaea Dominum Grazæ Senescallum, Ioannem à Dighemo Prætorem Brùxellæ, deposito Ioanne Clutingo, constituit: mox Abbates Brabantiæ Traiectum misit, Duci reditum in patriam persuasuros. *Abbates mittuntur Traiectū, qui Duci reditum persuadeant.* At ille, simulato, vt Legati Ordinum ad 15. Decembris Distham ad se mitterentur, clanculùm sollicitatis Bruxellæ Primoribus agebat, vt noctu Distha properantem Bruxella reciperent, Ioanne Clutingo cum virga prætoria occurrente. Conuentu itaque Disthæ collecto, cùm variis dolis differret, tandem equites ac pedites globatim in eo tractu coïre, Louanium adfertur. Vnde malum quid Regens suspicatus, Nobilitatē ac ciues in armis ad omnem euentum paratos esse iussit. At Ioannes Dux celeritate vsus, antequam ij conuenirent, nocte intempesta Distha digressus, comitantibus Heinsbergæ Domino, Ioanne à Bura Prępposito Aquensi & exsulibus, summo diluculo ad Bruxellæ portas visus est. Sequebatur eum Murtij Comes, prohibentibus Mosæ transitum Traiectensibus, longum emensus. Tam subito Ducis aduentu consternata plebs Bruxellēsis, omnis doli licet ignara, vrbe tamen eum recipi noluit, nisi centum viginti equitum comitatu. *Inexspectatus Dux inuadit Bruxellā, recedente postridie Regēte eius fratre Louanium.* Interim Patricij, quibus consciis Dux aduenerat, portam Louaniensem aperiunt; quam patefactam denso agmine irrumpentes vrbe potiuntur, in postremo agmine Duce secuto. Erat tum Regens Bruxellæ; qui fratri collocutus, Louanium altera die regreditur, quò maxima Nobilitatis Brabantiæ pars conuenerat. Porrò Ioannes Dux, conuocatis in curiam Bruxellensibus, spopondit, nihil eos mali passuros: non enim in eorum perniciem adducta esse Germanorum auxilia, sed vt se ab omni vi tutaretur: nam se nihil aliud quàm pacem cum Ordinibus cupere, orareq; eos, vt ipsi totis viribus ei conficiundæ incumbant. Erant sanè Patricij Duci fideles, promiserantque, si Regens quid moliretur, omni conatu se prohibituros, oblatis portarum clauibus. Sed plebem militis extranei voces, per tabernas se auro Brabantico ditandos iactantis, ac nudis gladiis incedētis minæ non parum commouebant. *Plebs Bruxellensis in milites à Duce adductos insurgit.* Sexto itaque Kalend. Februarij motu excitato, vix à Duce Curia egresso, potuere sedari. Post biduū verò cùm Germa-

Germanos impetũ in eos facere velle ferretur, quamprimũ Cœnobij Frigidimõtani campanula ad nocturnas horas vocaret, nulla ratione contineri plebs potuit. Commota itaq; tota vrbe, Dominus Hensbergæ, cete-

Præcipuis Ducibus auxiliariũ Germanorum captis, Regẽs Bruxellam reuertit, moxq; Conuentum Ordinum indicit.

rique Germani vincti in carcerem coniiciebantur; Comite Murtij è domo, in qua diuersabatur, exire prohibito; ac eodem die Regens cum omni pænè Nobilitate Louanio Bruxellam rediens, plebis constantiam plurimùm collaudauit. Postridie Palatium ingressus, maximam partem familiarium fratris ac Patriciorum vrbis cepit; moxque Ordinum Conuentum ibi indixit, quò Louanienses Rasonem à Grauio Conf. Ioannem Album, Ægidium Diuitem, Henricum à Calstris, ac reliquæ vrbes suos Legatos misêre. Eo Conuentu hæc statuta sunt: Vt ex captiuis « Henricus Clutingus, Ioannes à Frigidomonte Eques, Euerardus Dux, « Ioannes Scoccardus Louanij in arce; Ioannes & Guilielmus Clutingi « Antuerpiæ, alij alibi seruarentur; Ægidius Kegel, Ioannes metten « Schachte, Ioannes Cayus, Ioannes ab Ideghemo, in perpetuum exsules « essent, publicatis bonis. Qui captiuorum aliquem carcere fracto fugien- « tem detineret, occiderétve, 500. coronatis donaretur. Dux hæc rata ha- « bere cogeretur. Præter hæc, permissa plebs vnà cum Patriciis Magistra- «

Viciſſim Ioannes Dux proficiſcitur Louanium.

tus gerere. Dum hæc fierent, Ioannes Dux cum Thoma Disthæ ac Ioanne Rotselariæ Dominis Louanium discesserat. His peractis, Regens Ioannem Clutingum gladio subiecit, Ioanne à Dighemo Prætore constituto: dimissique mox Germani milites, retentis Nobilibus ad centum quinquaginta. Sparso in vicinas regiones harum rerum rumore, Ioannes ab Hensberga Episcopus Leodiensis, & Aquenses, litteras in Bra-

Detinentur passim mercatores Brabanti ob Germanos Bruxella detentos.

bantiam misêre; ille patrem ac fratrem, Aquenses verò Præpositum suum dimitti postulantes: quod cùm non impetrarent, mercatores detinere cœperunt. Eodem anno Disthenses sententia Ordinum multati sunt, quòd Ducem, iis inconsultis, recepissent. Obiit eo anno Henricus ab Immerzela Eques Antuerpiensis. Festis Paschalibus anni sequen-

1421 tis 1421. plebe Bruxellensium iterùm seditiones agitante, Euerardus

Sherenclasius quidam & alij duo, tumultuante plebe, Bruxellæ capite plexi.

Shernclaes Eques, filius Euerardi, cuius sub Wencesłao ac Ioanna Ducibus meminimus, cum aliis duobus capite truncatus est: & iisdem pænè diebus Dux cum Regente Gandauum profecti sunt, vt ludis militaribus à Philippo Duce Burgundiæ celebrandis interessent. Inde reuersis, de captiuis Germaniæ Nobilibus ad certam diem relaxandis agi cœpit, plurimùm obluctantibus Bruxellensibus, qui Murtij Comitem ceterosque non antè dimissuros palàm edixerunt, quàm de iis, qui Louanij, Antuerpiæ, ac alibi seruabãtur, supplicium sumeretur. Horum itaq; ob-

Item quatuordecim alij alibi.

stinato in captiuorum necem studio cedentes Ordines, quatuordecim captiuos eò adductos, gladio cædi iusserunt. Itaque toto eo tumultu cæsi

Bruxel-

Bruxellensium nobilissimi, aut in exsilium pulsi. Interim Sigismundus Imperator minaces litteras in Brabantiam miserat, Imperiali proscriptione pulsaturus, nisi Murtium, Hensbergensem, Steiuardum à Roda, ceterosque Germanos liberos facerent. Idem Electores exposcebant, obduratis tamen aduersum hæc Brabantinis. Quare captiui Gerardum à Zipa Regentis intimum muneribus corruperunt: à quo persuasus Regens, (cuius nutu omnia agebantur eo tempore) Hensbergensem ac Præpositum fide data ad certam diem se reuersuros, Murtium verò sine conditione dimisit. Porrò illi falsa fide, cùm ad præscriptam diem non reuertissent, variis in posterum conuentibus à Brabantinis iuramento solui postularunt. Post hæc de Ducis ac Regentis concordia actum est: nam Regens gubernationem fratri reddere detrectabat, obiecta controuersia etiam noua, qua partem regionis sibi deberi aiebat. Habebat hic fortissimos suæ causæ assertores Bruxellenses, Louaniensibus à Duce stantibus. Eodem anno, proclamato in Bohemos Hussitas bello, Henricus à Lecca & Wenceslaus Shemclaes Equites multos Brabantinorũ eò duxêre: Domini Hornæ & Monioyæ inter se conflixêre, magna vtriusque partis clade. Ista Diuæus; quibus adiicienda pauca ex Meiero: Bohemi, inquit, per id tempus, ob deformatissimos mores Clericorum vociferantur pro reformatione Ecclesiæ; plura mala cœperunt & dicere & facere, multos Monachos Sacerdotesque occisos suis locis expellere, bona illorum diripere; tumultuari toto Regno. Sigismundus Augustus omnibus se viribus obiicere, sed parum proficere, crescente indies miserandum in modum malo. Mense Nouembri, nocte diuæ Elisabethæ, quæ 13. Kalend. Decembris illuxit, in Hollandia, Zelandia & Flandria per maris tempestatem horrendæ factæ inundationes. Inter Montem diuæ Gertrudis & Dordracum, tota illa fertilissima & ditissima regio submersa est: quo damno complures viri nobiles, viri locupleres, ad inopiam & miseriam sunt redacti; manetque adhuc hodie regio illa cum suis 72. pagis absorpta in mari. Hactenus Meierus. Initio anni proximi 1422. (commemorante Diuæo) Brabantini cum Ioanne Domino 1422
Hensbergæ conuenere, vt redditis tabulis de oppignoratione arcium Transmosanarum, quæ à patre Hensbergensis Antonio Duci facta fuerat, absolueretur sacramento Bruxellensibus præstito de redeundo in captiuitatem. Non destitit tamen posteà pecuniam ex oppignoratione debitam sæpiùs repetere. Conciliata etiam inter Ducem ac fratrem concordia, Regentis nomine abolito: promissa Duci 180000. Francorum aureorum, Philippo fratri 210000. Dux recepta gubernatione Brabantiæ antè acta omnia comprobauit; Iura Ordinum rata promisit, &c. datis ea de re tabulis, quas testium loco signarunt, Ludouicus ab Harecuria Episco-

Vix tandem Germanorum Duces dimittuntur.

Bohemi prætextu reformandæ Ecclesiæ in Monachos & Sacerdotes sæuiunt.

72. Pagi inter Dordracum & Gertrudebergam vna nocte inundantur.

Pax sancitur tandem inter Ducem nostrũ eiusque fratrem, Regentis nomine abolito.

Episcopus Rothomagensis, Dominus Arschoti, Petrus à Luceburgo, Comes Couuersani & Bremiæ, Dominus Angiæ, Engelbertus Comes Nassauiæ, Dominus Leccæ & Bredæ, Thomas Dominus Disthæ & Sichenarum, Dominus Wesemaliæ & Phalesiæ, Dominus Rochelariæ, Vorsclariæ & Retiæ, Ioannes à Cuyck Dominus Hoochstratæ, Dominus Paruwisij, Dominus Bergarum, Grimbergę & Meselini, Dominus Helmondæ, Dominus Boxtellæ, Dominus Eldræ & Trazinij, Dominus Mierlæ, Dominus Geldorpæ, & alij. His peractis, frater Ducis Philippus in Franciam rediit. Porrò Iacoba vxor Ducis nostri Ioannis tum in Hannonia degens, instigantibus proximis suis, Ducis consortium multò antè, vt dictum est, auersata, ex Hannonia Caletum profecta, illinc in Angliam enauigauit: moxque missis Romam Legatis, Duci diuortium opposuit, adulterina dicens ea Diplomata fuisse, quorum virtute cognationis vinculum inter eos solutum dicebatur. Citatus Romam Dux, Episcopum Cameracensem ac Ioannem Bontium eò misit, vt causam nuptiarum contra Procuratores Iacobæ defenderent. At illa, non expectato litis fine, Hunfredo Duci Clocestriæ nupsit, fratri Henrici Quinti

Traiicit Iacoba in Angliam, missisq; Romã Legatis, praetexit matrimonium fuisse nullum.

1423 Regis Anglorum. Anno sequenti 1423. cùm Henricus Rex Angliæ, & Philippus Burgundiæ Dux, pacandis Ioanni ac Hunfredo Ducibus, vtque arbitrio suo controuersiam committerent, laborarent; Hunfredus ac Iacoba omnem concordiam aspernati, ex Anglia soluentes Caletum appellunt. Inde maturato itinere in Hannoniam eos properantes Mareta mater, ac Dominus Hauareti (falsa, quam Ioanni Duci, vt eius regionis Senescallus, addixerat, fide) omnibus pænè eius regionis oppidis liberaliter recipi curarunt; maxima tamen Nobilium pars in Ducis nostri fide inconuulsa perstitit. Qui edoctus quæ in Hannonia fiebant, missis ad Burgundum Ducem, fratrem item Philippum, ac Ioannem Bauarum Iacobæ patruum Hollandiæ Procuratorem nuntiis, auxilia in bellum Hannonicum expetiit. Bauarus verò, cùm iis præstandis non segnis instaret, morbo correptus circa finem anni interiit. Ita Diuæus. Chronicon tamen Leodiense initio anni sequentis (more Romano supputando) mortem Bauari commemorat his verbis: Anno, inquit, 1424. in Festo Epiphaniæ obiit tutor Hollandiæ, idemqui quondam Electus fuit Episcopus Leodiensis Ioannes de Bauaria, veneno sublatus per Equitem Ioannem de Vlyet, qui ad hoc à Duce Clocestriæ inductus ferebatur, ne Ioannes de Bauaria suppetias, quas promiserat, Duci Brabantiæ ferret aduersus Iacobam: qui quidem Ioannes de Vlyet ob hoc facinus in Haga Comitis decollatus, & quadripartito dissectus est. Sic ibi. Anni sequentis initio (vigesimum quartum eius sæ-

Pendente lite, ducto Hunfredo Clocestrio Anglo cum eo in Hannoniam redit.

Bauarus Iacobæ patruus parans contra Anglum copias moritur.

1424 culi Diuæus designat) Gerardus à Zipa Ducis nostri intimus haut procul

cul Fura, à Ioanne Blondello interfectus est. Porrò Dux noster ex morte Bauari veritus motum aliquem in Hollandia futurum; simul prohibiturus, ne Iacobæ fautores ibi quid motus cierent, celeriter eò contendit, Philippo fratre, Petro Angiæ Domino, Thoma Disthæ, Engelberto Nassauio Bredæ Dominis, Brabantiæ præsidio relictis. Recepere Ducem Hollandi, Zelandi, ac Frisij summo honore; omnes fidem, vt vero Principi, ac tutori Iacobæ, illi promittentes: qui lustratæ toti regioni Iacobum Dominum Gasebecæ Rectorem instituit. Eo absente, Anglis Gallicam-Brabantiam incurrentibus, Ordines Brabantiæ Ioannem Monioyæ ac Ioannē Wesemaliæ Dominos Niuellam, Rotselariæ verò ac Bergarum Dominos Hallam misêre, vt limitem eum in hostem tuerentur: qui Anglorum vagabundas cohortes variis locis afflixerunt. Munierat Clocestrius Braniam oppidulum valido præsidio, vnde non parū damni proximis Brabantiæ agricolis inferebatur. Id prohibituri Wesemaliæ ac Monioyæ Domini cum Engelberto ab Angia, sæpiùs ad Braniæ muros egressi, vna vice Anglos in insidias pertractos magna cum cęde vicerunt, ad portas vsque prosecuti. Intereà reuerso in Brabantiam Duce Ioanne, Iacoba, misso in Hollandiam Florentio à Kyshoa Equite, Schoonhouiam obsideri iussit; cuius arci Guilielmus Consterus & Arnoldus Beylingus inerant. Oppido mox capto, arx, cùm aliquamdiu sustinuisset, famis quoque metu dedita est. Excedentibus præsidiariis, detentum Beylingum Florentius viuum defodit: Gasebecanus verò, etsi pulsis Hollandia Duci nostro aduersis, Schoonhouiam tamen postea, quamquam longa obsidione lassatam, expugnare non potuit. Dum hæc in Hollandia fierent, Brabantini Braniæ obsidionem ingenti apparatu moliuntur; quibus superuenere eo tempore copiosa à Burgundo Duce auxilia, ductoribus Ioanne Domino Croiaci, Ioanne Domino Insulæ Adami, Andrea à Valinis. Omnibus Brabantiæ vrbibus imperatus delectus. Louanienses 6. Februarij mouerunt ductu Ludouici Pinnocci Equitis, quem nobilissimi Patriciorum eius vrbis sequebantur. Paratis omnibus ad expeditionē necessariis, Philippus Comes S. Pauli, frater Ducis nostri, ac ceteri Barones Brabantiæ Braniam versus iter dirigentes, propius oppidum castra posuerunt. Erant tam nostratium quàm auxiliarium copiarum numerus vltra triginta hominum millia. (alij ad 60000. augent.) Tanto numero cincti Branienses, Anglorum 200. præsidio defensi, fortiter restitere, ita vt nostri, cùm oppugnationem instituissent, clausis vsque ad vesperam sustinentibus, superuentu noctis abscedere coacti sint. Nihilominùs præsidiarij, ea die nostrorum virtutem experti, postridie Caduceatore misso, deditionem offerunt, modò honestis cōditionibus sibi abire liceret. Porrò Brabantinorum ductoribus visum

Ioannes noster in Hollandiā proficiscitur, fratre suo & aliis Brabantiæ præsidio relictis.

Clocestrius Anglus Brania Hannoniæ sedens à Brabantis strenuè excipitur.

Kyshoa pro Iacoba Schoonhouiam Hollandiæ occupat, viuo defosso arcis Præfecto.

Brania Hannoniæ à Brabantis & auxiliaribus obsidetur.

non eſt oblatis conditionibus deditos recipere. Ita ea die deliberando cõſumpta, cùm noſtri ad ſecundam oppugnationem verterẽtur, Angli duriorũ metu, oppidum dedidere, vitæ ac fortunarum incolumitatẽ ſibi ac ciuibus ea lege pacti, vt ciues Duci noſtro fidelitatis quoque ſacramenta præſtarent. Alij Anglos ſibi ſolùm conſuluiſſe, ciuibus Ducis arbitrio permiſſis, ferunt. Quidquid ſit, in eo conſonant, quòd poſt deditionem factam, noſtri oppidum irruentes, trucidatis Anglorum ac ciuium compluribus, diripuerint exuſſerintque, ciuium quamplurimis fidei in Iacobam conſtantis, publico ſupplicio affectis. His peractis, cùm noſtri reditum maturarent (imbre enim ac niualibus aquis procedere vetabantur) Clocestrius à Sonnegio Anglorum aliquot cohortes emiſit: qui noſtrorum terga conſecuti, ſicuti ſors ferret, extrema agminis carperent. Ducebat extremam aciem Philippus Comes ex Louanienſium ac Bruxellenſium fortiſſimis pænè conflatam: qui, animaduerſo hoſte, confertim euntes, nullam inuadendi dabant occaſionem. At media noſtrorum acies, in qua Barones ferè Brabantiæ, ac in his præcipuus Ioannes Rotſelariæ Dominus conſtiterat, Anglorum inuaſione conterriti, præcipiti profectione, relictis impedimentis, domum confluxerunt, Clocestrium cum omnibus Anglorum viribus à tergo conſequi rati. Philippus verò Comes ſuis in ordine retentis, effecit, ne ea die clades acciperetur. Ob tam fœdam diſceſſionem, Rotſelarium, ceteroſque Barones ab vrbibus plurimùm argutos fuiſſe, in Annalibus Louanienſium reperio. Hæc Diuæus. Obſeſſam captamque Braniam his verbis Meierus perſtringit: Inter hæc deſcendit Dux ex Burgundia in Flandriam, Brabanto ſe adiungit, creſcitque eorum exercitus vltra triginta pugnatorum millia. Obſeſſa Brania Hannoniæ; quæ ab ardente milite cupiditate prædæ, principio Martij contra Ducum voluntatem capta, direptaque & incenſa eſt. Angli multi, ciueſque multi interfecti. Ita ille. Intereà, inquit Diuæus, ſuperuenêre à Burgundiæ Duce ad noſtros nuntij, qui pactum eſſe, vt inter eum ac Clocestrium ſingulari certamine decerneretur, nuntiabant; ac interim à bello inter noſtros ac Anglos quies eſſet. Paria Clocestrius ſuis ſignificauit. Quare digreſſi ab inuicẽ Angli Sonnegium, noſtri Hallam ac in vicina oppida conceſſere: Clocestrius verò, Iacoba Montenſium fidei commiſſa (qui ſe corporum ac fortunarum omnium periculo eam defenſuram receperant) in Angliam reuertit, certamini ſingulari neceſſaria ibi paraturus. Philippus ſanè Dux Burgundiæ acerrimus à cæde patris Anglorum defenſor, cùm Henricum Regem Quintum, etiam Francorum Regni compotem feciſſet, Henricum Sextum quoque ſucceſſorem eius pari fide coluerat. Huic Henrico pater Ioannem Betfordiæ ac Hunfredum Clocestriæ Duces, patruos tutores reliquerat, ea lege, vt fœdus cum Burgun-

Brania ab Anglis deditur, vita & fortunis saluis.

Sauitum ibi nobilominùs à Brabantis.

Maculam præterea aliam Brabanti contrahunt.

Pro parte excusati tamen à Meiero Brabanti.

Clocestrius in Angliã proficiscitur, paraturus se ad duellum contra Philippum Ducem Burgundiæ.

Burgundo initum filio suo integrum seruarent. Vnde & non mediocriter consternatus Betfordus fuerat, cùm Iacobam fratri iunctam accepisset, omnique studio & coràm correpto fratre, & prohibitis opem dare Anglis, incubuerat, ne ex conflictationibus Anglorum cum Brabantinis, Burgundus his affectissimus ab Anglorum fœdere diuerteret. Verùm Clocestrius, spretis fraternis monitis, etiam periurij Philippum Burgundum incessebat, quòd opem bello Hannonico nostris dedisset. Hæc causa erat, cur hi Principes sese mutuò prouocarint. Fine anni Martinus Pontifex, cùm Romam delatum esset, Bullas adulterinas variis in locis affixas, continentes connubium Ducis nostri ac Iacobæ ab eo rescissum; Ducem nostrum per litteras monuit, ne temerè huiuscemodi prauis delationibus crederet; effecturum enim se quàm citissimè, vt sententia inter eos ediceretur.

Causa duelli, quòd Clocestrium Burgundū periurum vocasset.

Initio sequentis anni 1425. non obstantibus Burgundi ac Clocestrij pactis, bellum Hannonicum recruduit. 1425
Brabantini ac Picardi ductores, productis in Hannoniam militibus, eius regionis oppida aggrediebantur. Concessêre in eorum potestatem partim voluntate, partim metu Valentianæ, Condarum, Sonegium, Atum, Bochanum, aliæque aliquot, ita vt sola pænè Montium vrbs Iacobam respiceret. Interreà mater Iacobæ, sollicitato Philippo Burgundo, vt auctor concordiæ fieret, Insulæ, Duaci, Aldenardæ, aduocatis eódem Brabantinorum Legatis, colloquia plura cum eo habuit.

Plures ciuitates Hānoniæ Iacobam deserunt.

Nihilominùs Dux noster Ioannes, Guilielmo Comite Seynæ, Thoma Domino Disthæ, & Arnoldo à Craienhemo Brabantiam gubernare iussis, Niuellam proficiscens, Comites Pontiberæ ac Conuersani cum Engelberto Angiano ac Ioanne Domino Monioyæ præmisit, vt Montense præsidium tentarent; ipseque cum reliquo exercitu post biduum subsecutus, vrbem circumdedit: vnde grauiùs filiæ metuens Margareta, Philippum Ducem fortiùs vrgebat.

Obsidetur etiam Iacoba ipsa in vrbe Montensi.

Conuenêre tandem (Ioanne Duce nostro Duacum vocato) vt Iacoba in potestate Burgundi esset, donec lis in Curia Romana finiretur; Duci verò nostro totius Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ ac Frisiæ gubernacula redderentur, veniâ datâ ijs qui Iacobam aliquatenus fouissent. Hoc pactum, Iacoba, ad se delatum, primùm aspernata, mox Montensium seditione coacta est recipere: ij etenim, vrgentibus obsidionem Brabantis, cùm inopiam metuerent, occisis ad 250. Clocestriæ factionis, vix à Ludouico Montfortio, viro ex Hollandia nobilissimo, temperarunt, minati Iacobæ, nisi paci acquiesceret, se eam hosti dedituros. Hæc ijs agitantibus, Dux noster à Duaco Valentianas petiit; vbi exactis iuramentis Comiti dari solitis, in castra rediit: eódem Burgundus Aurengiæ Dominum Ioannem à Cabillone misit, vt Iacobam exciperet. Idibus Iuniis, cùm vrbe egressa Iacoba esset, Engelberto Nassauio Bredæ Domino, &

Tandem certis legibus Philippo Burgundo traditur seruanda Gandaui.

Declaratur Philippus Burgundus Rector Hollandiæ, Zelandiæ & Frisiæ.

Iacoba delusis custodibus astu euadit Schoonhouiam Hollandiæ.

Clocestrius despondens animum, relicta Iacoba, ducit aliam.

Dissidium Antuerpiensium cum Domino Bergarum.

Henrico à Lecca collocuta, orabat, vt in Brabantiæ aliquo loco morari permitteretur, non tam metu Burgundi, quàm vt Hollandiæ eò propior esset. Quo denegato, Gandauum auehitur; Montenses verò Petro Comiti Conuersani, ac Engelberto ab Angia, nomine Ducis fidelitatem iurarunt: Ioannes Luceburgensis, ille fortissimus Francorum existimatus, Hannoniæ Præfectura à Duce donatus est, declaratusq; Philippus Burgundiæ Dux Rector Hollandiæ, Zelandiæ, ac Frisiæ. Porrò Iacoba Gandaui aliquantulùm commorata, omne medium elabendi quærebat. Erant Arnoldi duo, ex Hollandorum non infima nobilitate, vnus Spiringus, alter ab Alburgo cognominatus: hi, suscepto Iacobæ eximendæ negotio, Gandauum properant, veredarios ei rei aptissimos secum adducentes. Paratis ad iter necessariis, virili habitu induta Kalend. Septembribus, iis duobus comitibus, vrbe effugit; ac nõ intermisso itinere, tertio pòst die Worichemum venit. Inde Ioanni à Viana Equiti aduentu suo significato, ab eo Schoonhouiam deducta est. Mox Goudæ quoque ac Veteribus Aquis opera Ioannis Burggraui Monfordæ recepta, obiicientes se reliquas Hollandiæ vrbes ad Alfenam vicit. Quibus in Angliam relatis, Clocestrius, Filnatræ Dominum cum ingenti classe in Hollandiam misit; sed eum Philippus Burgundiæ Dux, obiecta non modica nauium copia, nauali prælio egregiè superauit in portu Zelandiæ, quem *Brouwers-hauen* appellant, mense Ianuario, cæsis Anglorum nobilissimis. Eodem mense Venetus ac Vrsinus connubium Ducis nostri ac Iacobæ iniuria diremptum, ac eam in manus Sabaudiæ Comitis custodiæ tradendam censuere. Fortior tamen in Hollandia erat tum factio Iacobæ, quàm vt ad executionem sententiæ perduci posset. Verùm Clocestrius hoc comperto, reuocatis ab Hollandia suis, Aleonoram Combatriam, qua cum multò antè assueuerat, puellam eleganti forma duxit. Eodem anno Antuerpienses cum Ioanne Domino Bergarum dissidebant. Prætor Bergensis ciuem eorum pisces falsis nummis ibi coëmentem in vincla coniectum, ipsis repetẽtibus reddere noluerat, ius aliquod supremæ iurisdictionis Antuerpiæ in Bergas esse denegans. Hunc Prætorem Antuerpiæ tota Brabantia exsulare iussum, Princeps Bergensis defendebat. Quare Antuerpiensibus armata vi in Bergenses excurrentibus, Petrus Conuersani Comes, ac Ioannes Monioyæ Dominus composuere cõtrouersiam. Hæc Diuæus, sed confusiùs & præproperè de pugna ad Alfenam. Apud Meierum enim hoc ordine, hisque verbis: priùs pugna ad *Brouwers-hauen*, ac deinde altera ad Alfenam commemorantur: Schoonhouia, Gouda, Oudevvater, Viana, Monfordia, Camerlandi, Alcmarij, cum ditione Ecclesiæ Traiectensis, à Iacobæ partibus steterũt; à quibus nec alienus erat Rodulphus Traiectensium Episcopus. Mittit

prætereà

prætereà Clocestrius tria circiter millia Anglorum Iacobæ suppetias. Horum Dux erat Dominus à Filuuatere. Appellunt in Scaldiam seu Scandiam (vulgò *Scauwen*) Zelandiæ insulam. Burgundio Procurator Hollandiæ & Zelandiæ haud segniter suas adunat copias, illisque occurrit inter Quamaiam, & portum vulgò dictum *Brouwers-hauen*. Pugnatum haud procul ab illo portu. Vixdum parati erant nostri, dum ab hostibus ardentissimè inuaderentur: quod cernens Burgundio ex prætoria naui, quæ aggeri adiacebat, aduolare suis auxilio non distulit, ascensoque equo, mox inter primos cum Dordracensibus se adiungit: quæ tamen tam fortis magnanimitas propemodum exitio illi fuit. Premebatur valdè ab hostibus, grandique erat in periculo, donec Ioannes omnium fortissimus magna impressione cum suis patentem illi locum expedisset, prostratis ac cæsis ante eum Anglis, aliisque hostibus permultis. Vasto enim & robusto vir corpore cædem fecit grandem, clamitans continuò, Iugulate vos fortiter, ego satis multos prosternam. Visuntur adhuc arma eius in Lillo castro, longè maiora quàm cuiquam magno iam viro conueniant. Ceciderunt ex parte Iacobæ primæ nobilitatis Nobiles quindecim, ex parte Burgundionis ferè totidem; sed maxima clades Anglorum fuit. Sic pugnatum Idibus Ianuariis, quando feriæ sunt diui Hilarij Episcopi. Capti memorantur Angli circiter ducenti, reliquis occisis pænè omnibus. His ita gestis, Burgundus, dispositis per Hollandiam præsidiis, in Flandriam reuertit, augetq; exercitum, reuersurus adulto vere in Hollandiam. At verò nihil territa Iacoba, mox anno proximo 1426. die quarto Aprilis obsidet per spatium quatuor hebdomadarum oppidum Harlemum, nihil tutum, nihil inconcussum in circuitu relinquens. Pagos multos incendit; multos item circum Delfos, corruptis maris aggeribus & septis, demergit. Præfectus præsidij apud Harlem erat Rolandus Wtkerkanus fortis Eques, cum filio Domini Isambergensis, & aliquanto numero militum. Ioannes autem Wtkerkanus cum Flandris, Hollandis, Zelandisque circiter octingentis Rolando patri opem laturus, priusquam Dux esset paratus, in Hollandiam præcedit, atque Leydam vsque peruenit: sed cùm inde Harlem petit, Iacoba, omissa obsidione, occurrit illi ad Alphen vicum super Rhenum iuxta Leydam; vbi circumuentus hostium insidiis, loco iniquo pugnare cogitur, amissisque ex suis circiter quingentis, ipse ægrè cum paucis euadit. Creati Equites ab Iacoba, quæ pugnæ aderat, Ioannes Wassenaer, Ioannes à Longeraco, & alij. Hæc pridie Kalend. Maias, manè, prima luce. Iacoba victrix Goudam se recepit. Hinc Iacoba suos mittit ad Hornas in finibus Frisorum, vt id oppidi capiant: vbi præsidio erant Ioannes Villarius & nothus Fani S. Pauli cum quingentis selectis pugnatoribus; qui summa virtute erumpentes,

Superiora quædam ex Meiero distinctiùs repetuntur.

Pugna cruenta Angli ad Brouvvershauē à Burgundo superantur.

1426 *Iacoba nihil territa obsidet Harlemū.*

Fortiter vincit hostem Iacoba ad Alfen vicum.

tes, cum hostibus dimicant, & quadringentos circiter interficiunt, permultis insuper vulneratis. Ita Meierus. Diuæus in hunc modum prosequitur: Anno sequenti (iam inceptum 1426. intelligit) variis inter Iacobam ac Philippum Ducem conflictibus certatum ad Harlemum, ad Hornam, Hollandiæ oppida. Obsessa captaque à Burgundo Seuenberga, Arnoldo Domino eius in exsilium pulso. Productum obsidium, referente Meiero, in tres totos menses; tandem coacti inopia ciues, secessionem à Præfecto suo faciunt, & cum Burgundo paciscuntur, deduntque illi oppidum, vita fortunisque saluis, principio Aprilis. Seuenbergensis quæstus de conditionibus nonnullis sibi malè seruatis, patria extorris, ad inopiam deuenit, in qua vitam finiuit. Hoc eodem anno Ioannes Dux noster, cùm vrbs Louaniensis, pereunte lanificio, paulatim ad vastitatem rediret, Gymnasium ibi instituit; impetrato à Martino V. Pontifice, vt Iura, Medicina, ac Artes prælegerentur. Iacta prælectionis fundamenta septima Septembris, cùm Dedicatio eius vrbis celebraretur: Nicolaus Prumius Decretorum Doctor summa cum laude orauit, præsente Ducis Consilio, Iacobo Borbonio, Ioanne Domino Wesemaliæ, Valtero vandet Noot, Equitibus, ac omnibus pænè Brabantiæ Abbatibus. Quanto affectu hoc fecerit Ioannes Dux, ipse non tacuit, (ait Molanus) vbi inter cetera iurisdictioni renuntians sic scribit: Studium generale Louaniense per nos summis consiliis & ardentibus desideriis expetitum, per sanctissimum Dominum nostrum Apostolicum tam consultè quàm prouidè ad crebram nostram instantiam ordinatum & erectum est, ad communem nostrorum Principatuum & Dominiorum, & signanter Ducatus nostri Brabantiæ, quem sua virtute poscente non immeritò præ ceteris adamamus, totiusque Reipublicæ commoditatem, vtilitatem & profectum. Hæc Ioannes Dux fundator anno 1426. die 7. Nouembris. Sub idem tempus Dux non paruum discrimen adiit: Margareta enim Iacobæ mater venatum in Soniam egresso Duci insidias tetenderat, misso Iacobo Cheualerio, qui comitatum Ducis exploraret. Captus Cheualerius, ac quæstioni subditus præter spem seruabatur, in eum finem, vt festo Parasceues Dux eum liberum faceret. Porrò Dux ad Conuentum Lyræ indictum profecturus, cùm Bruxella exiisset, pridie Palmarum, subitaneo percussus est morbo. Relatus Bruxellam festo Cœnæ obiit 17. Aprilis, ætatis anno 24. Traditur, morte instante, Psalmum Miserere mei Deus, deuotissimè pronuntiasse. Corpus eius aromatibus conditum, 22. Aprilis Furæ sepultum est.

Alia eius pugna ad Hornam, sed minus felix.

Seuenberga Burgundo deditur.

Erigit Ioannes Dux noster Gymnasium Louaniense.

Cheualerius quidã capitur, vt qui insidias Duci Ioanni tetendisset.

Moritur Dux Ioannes, sepultus Furæ.

PHI-

PHILIPPVS

FRATER SVPERIORIS, XXXVII. BRABANTIÆ PRINCEPS.

Præfuit tantùm annis tribus.

PHILIPPVS Comes S. Pauli & Liniaci, Ducis superioris frater, ad quem morte fratris Ducatus pertinebat, Romam tum iter adornarat, vt inde Ierosolyma proficisceretur. Addiderant se Comites Louaniensium nobilissimi, Ludouicus Pinnoccus Eques, Ioannes Pinoccus, Radulphus à Dorna, Michaël Absalonis. Porrò non consentiente Pontifice, vt tam longinquam peregrinationem iniret, cùm domum reuerteretur, mortem fratris in itinere cognouit. Quare accelerata profectione, fine Aprilis, ineunte anno eius sæculi vigesimo septimo, in patriam delatus est. Sequenti mense Louanium ingressus, Principa- 1427
tum ibi de more suscepit, Guilielmumque Comitem à Seyna, Dominum Rodij S. Agathæ, Senescallum constituit. Inde ad alias vrbes profectus, pari honore ab omnibus exceptus est; mox de Cheualerio pœnas sumpsit. Reformatis legibus Brabanticis, forum iudiciarium Bruxellæ instituit, Ioanne Bontio Cancellario constituto. Iisdem diebus, cùm Louaniensibus offenderetur, quòd Turnohoudæ Prætorem Scabinorum iudicio inobedientem vi armata Louanium adduxissent, à Senescallo placatus est. Porrò quia Leodienses obstabant, ne qui in Academia Louaniensi studentes fructus præbendarum suarum integros perciperent, Nicolaus Prumius ac Henricus ab Hougardia Doctores Leodium profecti, Bullas Pontificis, quæ id assentirent, commonstrarunt. Missus quoque est Romam Henricus à Mera Doctor, vt & Theologiam in Academia prælegi impetraret. Ceterùm cum Leodiensibus nihil conueniri potuit. Episcopus Romam appellat; Præsides Academiæ obsistentes, exequentesque in Canonicos Leodienses sententiam Bullæ Pontificiæ, excommunicatione percutit. Inter hæc Dux cùm à Baronibus dissentiret, proximorum suorum operâ à Ioanne Rotselariæ, Ioanne Wesemaliæ, Engelberto Bredæ Dominis, & Engelberto ab Angia abalienatur. Eodem anno filius Comitis Salinæ, filiam Domini Rotselariæ duxit. Hæc tantùm Diuæus. Sed lubet simul, vt cœpimus, insigniora de Bur-

Inauguratur Philippus Louanij, inde in alijs quoque vrbibus.

Obnituntur Leodienses priuilegiis noui Gymnasij Louaniensis.

Alienatur Dux noster à suis Baronibus.

Burgundo (quòd & mox in Brabantiam successurus sit) ex Meiero attexere. Ducit itaque hoc anno Burgundus ex portu Slusa exercitum in Hollandiam, vt rebellionem defectionemque quorumdam compescat, qui in eius priùs iurarant verba. Obsidet oppidum Amersfordiam, tum situ tum defensoribus munitissimum. Cinctum erat dumis densissimis, fossisque perenni aqua stagnantibus. Hæc oppugnatio diu tenuit aspera & terribilis. Hîc se Burgundus magno exposuit periculo. Transiit aquam & fossas, pugnabatque sua manu in propugnatores, qui magno erant numero, & viri robustissimi, pro patria, aris focisque, & vita decertantes. Amisit hîc Burgundus Ioannem à Bosco telo ballistario interfectum, cum aliis quibusdam Nobilibus impigrè dimicantibus; coactusque tandem est canere receptui, seque propter ingens periculum ab oppido retrahere. Tunc Amsterdami Burgundus grandem ædificat nauem, quæ instar valli esse videbatur: Catum illi dixêre. Hunc Catum per mediam hiemem in Emstra fluuio locat contra Traiectenses, illumque obsident Traiectenses, sed capere non valent. Traiectenses enim cum Iacoba fœdus fecerant. Delphis quoque & Roterodami, quòd & ipsi lubrica agerent fide, ac Iacobæ se reddere tentarant, securi Burgundus nonnullos percussit. Camerlandos, Westuros, & Teslandos subiugat. In Dordracenses quoque nonnullos capitali supplicio animaduertit. Hîc Duces Gelriæ & Cliuij Burgundo militabant. Commissa & apud Wieringam pugna naualis inter Guilielmum Brederodium Iacobæ Ducem, & Harlemenses, Homenses, Amsterdamos, aliosque Burgundioni fœderatos: quo prælio victus & captus est Brederodius cum multis suæ factionis, ex quibus 80. decollati; sed Brederodius gratiam obtinuit. Iam in Hollandia omnia erant Burgundi præter Schoonhouiam, Oudewatriam & Goudam, vbi se Iacoba consobrina eius continebat. Contra ea oppida Burgundus Ioannem Villarium Adamæum, & Leonellum Bomouillam cum præsidiis satis magnis relinquit, seque in Flandriam recipit, delectusque habet, vt rursus in Hollandiam traiiciat. Iraque anno proximo 1428. ineunte, ex portu Slusensi magnis iterùm copiis Burgundus Hollandiam petit, statimque Goudam oppidum, & in illo Iacobam Principem obsidet. Goudani timore perterriti consilium dant Iacobæ, vt cum Burgundo plenam ac solidam faciat pacem. Igitur Iacoba Burgundum verum agnoscit suum heredem, vt morte eius in Hannoniam, Hollandiam, Zelandiam, & Frisiam succedat, ipsumque horum Principatuum Præsidem ac Procuratorem creat. Promittit insuper se nulli nupturam, nisi de consensu Burgundi, & ciuitatum suorum Principatuum: sibi pro victu ac dignitate sua redditus & vectigalia ampla retinet, possidendaque accipit in vita Comitatum Osteruandiæ, Zuytbeuelandiam,

Burgundus Flandriæ Comes Amersfordiã Iacobæ studentem obsidet.

Item naui quadam bellica Amstelrodami extructa vexat Traiectenses.

Vincit ad Wieringam nauali prælio Brederodium & alios Iacobæ Duces.

1428

Tandem & Gouda ciuitas & cum ea Iacoba certis legibus traditur.

PHILIPPVS ANT. F. XXXVII. BRAB. PRINCEPS.

diam, terram Brilensem, Vorensemque, & quædam alia. Facta hæc quarta die Maij. Compositis item rebus cum Episcopo Traiectensi, Franconem Borsaliensem Burgundus pro se constituit Præsidem Hollandiæ, Zelandiæ, & Frisiæ, atque ita in Flandriam exercitum reduxit. Bruxellæ ludi facti Equestres, in quibus adfuit & Burgundiæ Dux Philippus cum multa Nobilitate. Hæc Meierus. Diuæus annum istum vigesimum octauum his tantùm verbis consignat: Summus, inquit, anno sequenti (hunc intelligit) labor erat Ordinibus, Batonibus ad gratiam Principis reducendis: finita tandem controuersia, de Ducis connubio agi cœpit. Regnabat tum Siculis Ludouicus Andegauensis: huius filia Iolentis Duci vxor parabatur. Rediit eo anno à Syriaca peregrinatione Ludouicus Pinnoccus Eques Louaniensis. Sequenti anno 1429. Ioanni Bontio Cancellariatum abdicanti, Ioannem Gislenum Gallo-Brabantum, Satti natum, Dux subrogauit, Decanum S. Dionysij Leodiensis: cuius opera pax inter nostros ac Leodienses, quæ dudum vacillabat, confirmata est. Dux Traiectum profectus, cùm Leodienses Verneburgensis iniurias conquererentur (qui Limburgum oppignoratum possidebat) eum oppido expulit, Henricum à Grousfelda Equitem ibi Præfectum instituens. Processum erat super connubio Ducis eatenus, vt sponsalibus peractis, sponsam solùm deduci restaret. Quare missis Rhemos Engelberto ab Angia, Ioanne Rotselariæ, Ioanne Boutreshemi, Rasone Riueriarum Dominis cum 300. vt eam ibi exciperent, iussit. Sed sequenti anno 1430. paulò post Legatorũ discessum, morbus Ducem inuasit; quo aggrauante, 4. Augusti in arce Louaniensi vita excessit, non sine veneni suspicione, cuius Calliobandes quidam insimulabatur. At visitato corpore, apostema hepati innatum inuentum est. Celebratus Ordinum Conuentus Louanij, decretumque, vt corpus Ducis conditum aromatibus ac in arcis sacello repositum, loco non antè moueretur, quàm de nouo Principe certi forent. Hæc Diuæus. Intereà Burgundus, futurus mox Brabantiæ Dux, Principatibus suis Comitatum quoque Namurcensem adiecerat: de quo ita in Chronico Leodiensi: Anno millesimo quadringentesimo vigesimo nono Philippus Burgundio Comitatus Namurcensis possessionem accepit, defuncto Ioanne Namurcensi Comite, qui, quòd legitimo herede careret, eum Philippo certa pecuniæ summa vendiderat. Hæc res cùm Leodiensibus molesta esset, instigante potissimùm Delphino Franciæ, ductore Euerardo de Marka agros Namurcensium populantur, exercitu collecto armatorum quinquaginta millium: Bellofordium capiunt & cremant; Poluacham capiunt, occisò eius Præfecto; Golesimam captam, diremptamque incendunt; Bouinas oppidum obsident; cui rei illis accommodatissima erat turris ad Dio-

Borsaliensis præficitur Hollandiæ, Zelandiæ, & Frisiæ, pro Burgundo.

Quæritur Duci nostro vxor filia Regis Siciliæ.

1429

Verneburgensem Leodienses infestantem castigat.

1430

Dum sponsa adducitur, Dux moritur.

Supplentur plura à Diuæo prætermissa.

1429

Pro Comitatu Namurcensi, quãtumuis coempto, multùm digladiari cogitur Burgundus.

Tandem pax cõt.

Dionantum sita, nomine Turris superbiæ; ex qua quid Bouinis fieret, facilè speculabantur. Aduersus Leodienses Philippus, qui tum Compendium obsidione premebat, cum satis magnis copiis miserat Antonium Croiacum, qui Fossas oppidulum, seruato duntaxat templo, exussit, aliaque Leodiensibus incommoda multa intulit. Atque hæc quidem cùm reluctante Antistite suo Hensbergio facerent, cui cum Philippo optimè conueniebat, Philippus, intercedente præsertim Archiepiscopo Coloniensi, hostibus certis quibusdam conditionibus pacem concessit, inter quas & vna fuit, vt Turris illa superbiæ destrueretur, neque vlla deinceps alia inter Dionantum & Bouinas extrueretur. Hæc Auctor ille, annum sequentem simul connectens, vt ex sequenti narratione Meieri patet. Anno, inquit ille, vigesimo nono Aurelianenses ciues fame propè domiti, ita rerum omnium laborabant penuria, vt in extrema agerent necessitate. At iam omni humano destitutis auxilio diuina benignitas succurrit, hostes in fugam propellit, vrbem obsidione liberat mense Maio. Ductu puellæ (verba sunt synchroni seu coætanei Scriptoris) Franci victoria potiuntur, & Classidas Dux Anglorum submergitur in aquis Ligeris, ex turri in profluentem salire coactus ardente. Ductu Ioannæ puellæ Francus vnus fugauit mille Anglos, & duo fugauerunt decem millia. Mirabilis Deus in Sanctis suis. Ioannes nothus Aurelianensis, idem Comes Dunensis, & Ioanna puella, duces præcipui in omnibus rebus & bellis erant. Angli omnibus locis excussi, fusi, fugati, cæsi. Carolus Rex puellæ ductu Rhemis inunctus & coronatus. Rhemi, Cathalaunum, Compendium, Bellouacum, Laudunum, Suessiones, Senones, Carnutes, aliæque ciuitates & populi, pulsis Anglis, in fidem redeunt sola Dei gratia & benignitate. Hæc coætaneus ille. Sub finem Septembris Philippus Burgundiæ Dux magno armatorum numero ex Abbævilla Parisios petit. Maximo eum gaudio & gratulatione Parisij excipiunt, orantque vt vrbis præfecturam, impedito satis in Nortmannia Bethfordo Anglo, accipere velit. Vrgentibus illis, paruit Dux eorum voluntati, quamuis ferè inuitus. Conuenere tunc ad eum Legati Regis Caroli, pactæque sunt induciæ adusque Pascha insequentis anni inter Regios & Burgundos tantùm: nam de nullis induciis audire volebant Angli. Philippus verò, quò quietiùs priuatis vacaret rebus, non repudiandas illas existimauit: nempe nouam ducturus erat vxorem Elisabetham Ioannis Regis Lusitaniæ filiam. Ea sub Natalem Dominicum Slusam applicuit adducta ab vno fratrum suorum, & per Legatos missos ex Flandria. His celebrandis nuptiis nouas ædes Philippus Brugis in Regia exædificat. Secundò anteà nuptias celebrarat, ex neutris prole suscepta, sed nullo ferè apparatu, si cum hisce conferas. Brugenses ad portam vsque obuiàm

Angli in Francia mirè vincuntur ductu puellæ Ioannæ.

Burgundus etsi partiũ Anglicarum, tamen vsque ad Pascha cum Francis inducias sancit, causa nuptiarum quas parabat.

Ducit Philippus Burgūdiæ Dux & Flandriæ Comes Elisabethā Lusitanam Brugis Regia planè pompa.

uiàm sponsæ procedunt. Sexaginta quatuor habebant tubas & lituos, quibus quanta melodia canebant, haud facilè posset enarrari. Quàm visendus ornatus ille omnium, quà transiit sponsa, viarum, quæ vtrimque vestitæ erant tam variis ac pretiosis tapetibus pannisque variorum colorum, quis valeat exprimere? Negotiabantur enim tum Brugis nationes mercatorum totius ferè orbis terrarum, quæ inter se omnes certabāt aduentum honorificare tantæ sponsæ. Ante Regiam factus leo lapideus, qui altero suo pede anteriore, tribus ex meatibus optimum Rhenense fundebat vinum, bibentibus omnibus quantum volebant. Intra Regiam, iuxta Sacellum, ceruus lapideus posterioribus sedens pedibus, anteriore suo dextro pede fundebat omnibus rubrum vinum optimum Belnense. Monoceros in grandi aula, cuius ex pedibus rosacea abluendis manibus dulcissimè scaturiit, varia simul vina, commutatis vicibus, vt Hippocraticum, Maluisæam, Romanæam, Muscadetum, aliaq; deliciosa & exquisita suo ex comu omnibus sitientibus profundens. Ad mensam sponsæ aulæa deaurata, aliæque pretiosæ vestes, quibus aula vndique erat ornata, vexilla signaque militaria plusquam ad regalem pompam, quæ aliis scribenda relinquimus. Erat is nuptialis ac triumphalis dies decimus Ianuarij. Habebat secum Dux sorores suas, Annam Bethfordij & Mariam Cliuensis vxores, cum alia Nobilitate permulta. Habebat 24. Proceres suos eodem die in Ordinem amplissimum Aurei velleris allectos; de quo istud eius Diploma, sed non nisi biennio pòst datum: Philippus Dei gratia Dux Burgundiæ, Lothricij, Brabantiæ, Lemburgij, Comes Flandriæ, Arthesij, Burgundiæ Palatinus & de Namur, " Marchisius sancti Imperij, Dominus Salinarum & Mechliniæ: Notum " facimus omnibus præsentibus & futuris, quòd propter magnum & per- " fectum amorem, quem habemus erga nobilem statum & ordinem di- " gnitatis Equestris, per quem Ordinem vera fides Catholica, status nostræ " sanctæ matris Ecclesiæ, & tranquillitas prosperitasque Reipublicæ sit (vt " esse potest) defensa, custodita, & conseruata; Nos ad laudem & gloriam " omnipotentis Creatoris & Redemptoris nostri, ad reuerentiam matris " eius gloriosæ Virginis, & ad honorem Domini nostri sancti Andreæ " gloriosi Apostoli & Martyris, ad exaltationem fidei, & sanctæ Ecclesiæ, " & excitationē virtutum & bonorū morum, decimo die mensis Ianuarij " anno Domini nostri millesimo quadringentesimo vigesimo nono, qui " erat dies solemnizationis matrimonij inter nos & nostram charissimā & " amantissimā cōiugem Elisabeth in oppido nostro Brugensi, accepimus, " creauimus, & ordinauimus, & per has præsentes accipimus, creamus & " ordinamus Ordinem & Fraternitatem dignitatis Equestris, & amicabilis " societatis, certi numeri Equitum, quem volumus appellari Ordinē Vel- "

Omnibus sitientibus continuò scaturit vinum.

Eo die nuptiarum institutus ab eo Ordo Equitum Aurei velleris.

Notent illustres Equites dicti Ordinis.

leris

„ leris aurei, ſub forma, conditionibus, ſtatutis, modis, & articulis qui ſe-
„ quuntur,&c. Datum in oppido noſtro Inſulenſi 27. die Nouembris, an-
„ no gratiæ milleſimo quadringenteſimo trigeſimo primo. Singulis dedit Dux Collyrium aureum, dependente ab illo aureo vellere, quæ poſt mortem cuiuſque ad Ordinem redeunt, aliis diſtribuenda. Origo & appellatio eſt ſiue ab Iaſone illo in Colchida cum Argonautis proficiſcente, ſeu (quod magis ſuadent aulæa antiquiſſima huius Philippi etiamnum quotannis ad D. Gudilæ Bruxellæ ſuſpendi conſueta) à Gedeone magno illo Iſraëlitarum Duce, qui vellus ſiccum, deinde rorulentum vidit, eoque ſigno confirmatus trecentos tantùm iuſſu Dei viros elegit, quibus innumerabiles Madianitarum copias profligauit. Plura qui de hoc Ordine deſiderat, ab aliis petat. neque enim hîc omnia infarcienda ſunt. Hinc Philippus Peronam contrahit magnas copias. Celebrat eò loci Paſcha cum vxore: inde concedit Mondiderium. Ineunte anno ſequenti 1430. Philippus per Nouiodunum mouens capit Choſiacum Iſaræ, ac ſolo æquat: inde, cùm eſſet apud Condinum iuxta Compendium, conſilium capit de Compendio obſidendo. Pridie feriarum Aſcenſionis Dominicæ, quæ tum incidit in 9. Kalend. Iunias, hora quinta pomeridiana Ioanna puella & Poton Santralla cum quingentis circiter pugnatoribus ex Compendio erumpunt, vt apud Mariniacum obruant Bodonem Noiellam: ſed Angli & Ioannes Lucemburgius, qui cum cohortibus ſuis non procul aberant, fortiter Bodoni accurrunt auxilio. Pugnatum eſt acriter apud Clariacum; ſed Galli cùm creſcentem hoſtium numerum perferre nequirent, Compendium ſe recipiunt. Burgundiones propter necem Franciſci Atrebatis paulò antè puellæ conſenſu ſecuri percuſſi, acriter puellam inſequuntur, illamque ſuos ante ſe ducentem, priuſquam peruenire poſſet in oppidum, equo deiectam capiunt, ductamque Mariniacum, tradunt ſuo Duci Ioanni Lucemburgenſi, qui primùm apud Bellum locum, dehinc in arce Bellorauorio diu illam tenuit captiuam. Tandem Anglis tradita, anno proximo trigeſimo primo, tertio Kalend. Iunias Rothomagi ab iis tamquam venefica cremata eſt, cinereſque in profluentem abiecti; ſed iniuriâ, vt patet ex iis quæ Miræus noſter poſt alios profert ex S. Antonino, Ioanne Gerſone, informatione ſolemni iuſſu Papæ facta, quæ in ſcrinio Eccleſiæ Pariſienſis, inquit idem, adhuc ſeruatur. Ærea quoque fortiſſimæ virginis ante Chriſti crucifixi imaginem flectentis ſtatua Aureliæ in ponte ſuper Ligeri viſitur, accepti beneficij monimentum. Hæc de Ioanna. Porrò dum Philippus Burgundus ad Compendium ſedet, ægrotare cœpit (quod & ſuprà commemorauimus) Philippus noſter Brabantiæ Dux, & non multò pòſt Louanij vitæ ſuæ finem clauſit pridie Nonarum Auguſti; cuius de morte

Celebratis nuptiis, cũ exercitu & vxore Burgundus tẽdit in Frãciam.

1430

Pugnatur apud Clariacũ, vbi & Ioanna puella in manus Burgundionum venit.

Exuritur eadẽ Ioanna ab Anglis Rothomagi, tamquam venefica, ſed iniuriâ.

Reditur ordine temporum ad mortem noſtri Philippi Brabanti.

re certior factus Burgundio, relictis qui Compendij continuent obsidium, ipse celeriter in Flandriam se recipit, vt Brabantiæ, Lothricijque & Limburgij accipiat possessionem. Erat nempe Philippi patruelis sui defuncti proximus heres. Verùm enimuerò duos totos consumpsit menses, priusquam hoc posset peragere, obstaculum præbente Margareta eius amita filia Philippi Audacis, vidua Hagnoniæ, quæ se potiorem esse heredem frustrà conabatur astruere. Itaque receptus est Philippus illos in Principatus ad quartum Nonas Octobris, quando feriæ sunt diui Francisci Confessoris. Ita Meierus. De iisdem Diuæus etiam paulò pleniùs in hunc modum: De Ducatus successione inter Philippum Burgundiæ Ducem ac Margaretam matrem Iacobæ controuersia erat; asserente hac, se amitam patrui filio præferri debere: nam se Antonij sororem, vno gradu eius liberis propiorem esse, quàm Philippum Ioanne fratre Antonij prognatum. Hæc Margareta Louanium veniens Ordinibus proposuit. Eòdem Legatos suos Dux Philippus, in Compendij obsidione cum Anglis persistens, Episcopos Tornaci, Ambianorum & Atrebatium misit. Qui in Ordinum cœtum admissi, rationes Margaretæ refellere sunt aggressi; asserentes, mortua Ioanna Duce vidua Wenceslai, Ducatum ipso iure ad Ioannem Philippi patrem peruenisse; cessisse verò eum Antonio fratri, sed conditione addita, vt si Antonium liberósve eius sine prole mori contingeret, Ducatus ad Ioannis heredes reuerteretur: vnde summo iure Philippum Ducatus possessionem petere. Porrò Ordinibus, discussis vtrorumque allegationibus, visum fuit, Philippo Principatum deferre. Vnanimi itaque assensione decreuerunt, Legatis Philippi suos vnà adiungere. Qui Compendium profecti, salutatum Principem orarunt, vt quamprimùm in Brabantiam properaret. Quibus ille acquiescens, commissa Ioanni à Luceburgo exercitus ac obsidionis cura, in Brabantiam perrexit. Vbi votis omnium exceptus, primùm Louanij, deinde in reliquis vrbibus populum in verba sua iurare fecit. Ea vicissim quæ ipse populo Brabantico iurauit promisitque, huiuscemodi fuere: Priuilegia sua Clero Nobilitatique ac vrbibus rata habiturum. Ius vnicuique secundùm suæ vrbis aut loci consuetudinem legesque ex æquo dicturum. Priuilegia totius Reipub. Niuella Antuerpiam translaturum, ac ibidem asseruaturum, confectis tribus clauibus, quarum vna penes Ducem, altera penes Louanienses, tertia penes Bruxellenses foret: hoc addito, vt tam ipsi, quàm vrbibus exemplaria Priuilegiorum transcriberentur. Immunem fore Rempub. à belli Francici impendiis, aut Leodiensis. Assumpturum se titulum Ducis Lotharingiæ, Brabantiæ ac Limburgi; item Marchionis sacri Imperij: ac nouo sigillo causas Ducatus consignaturum. Constitutu-rum

Duos integros menses laborat Burgūdus vt possit succedere in Brabantiam, obsistente sibi Margareta amita.

Disseritur de iure vtriusque.

Tādem ius Burgundi prapollere iudicatur.

Iuratis priuilegiis Ducatum Brabantia adit.

„ rum item ſeptem viros, qui ſe abſente Reip. negotia curaturi ſint. E qui-
„ bus vnum Cancellarium; reliquos ſex Conſiliarios fore, linguæ Latinæ,
„ Gallicæ ac Germanicæ non expertes: quorum quatuor neceſſarium foret
„ Baronibus prodiiſſe aut Baronatum patrimoniali vel dotali iure poſſide-
„ re; duos reliquos de ſuo conſilio quos libuerit creaturum, callentes ta-
„ men linguam Germanicam. Eoſdem omnes ac ſimul etiam quicumque
„ Duci à ſecretis futuri eſſent, promiſſuros, nihil ſe conſcripturos obſigna-
„ turóſve, quod Ducatui præiudicium damnumq́ue aliquod allaturum
„ ſit. Magiſtratus non creaturum mutaturúmve, aut atrocium etiam fa-
„ cinorum gratiam daturum, niſi Conſiliariis Brabantiæ, vel ad minimum
„ quatuor ex iis auctoribus; quibus & neceſſarium ſit creationis eiuſce-
„ modi aut remiſſionis tabulas ſubſignare. Neminem Conſiliarij Bra-
„ bantiæ Magiſtratu fungi permiſſurum, qui non è legitimis nuptiis, &
„ in Brabantia natus ſit, aut patrimoniali dotalíve iure Baronatum poſ-
„ ſideat: exceptis Angiæ Domino & Ioanne Domino Withemi; huic qui-
„ dem eatenus, quà dominium in Brabantia poſſederit. Comitem Ver-
„ neburgi, de oppignoratione Limburgi controuerſiam mouentem paca-
„ turum, effecturumq́ue vt Louanij ac Herendalſti ciues Engries capti li-
„ berentur. Ducatum Limburgi in perpetuum Brabantiæ annexurum.
„ Luiturum item pretia, quibus arces Tranſmoſanas prædeceſſores ſui op-
„ pignorarunt, &c. Signata Louanij, die quinta Octobris, anno Domini
„ milleſimo quadringenteſimo & trigeſimo.

Nota benè: Dux ipſe conſtituet, & quinque quidem neceſſariò Brabantos, ſed duos tamen reliquos quos vult, modò calleant Germanicè.

Interim Dux non poteſt facere gratiam atrocium facinorum, niſi ſaltè quatuor Conſiliariis aſſentientibus.

Ducatum Limburgi perpetuò debere Brabantiæ manere annexum.

FRANCISCI HARÆI

ANNALES

DVCVM SEV PRINCIPVM

BRABANTIÆ

TOTIVSQ. BELGII.

TOMVS SECVNDVS;

Quo BELGII VNITI PRINCIPVM res gestæ enarrantur.

FRANCISCI HARÆI
ANNALES
DVCVM SEV PRINCIPVM BRABANTIÆ TOTIVSQ. BELGII.
TOMVS SECVNDVS.

PHILIPPVS BONVS
CONSOBRINVS PRÆCEDENTIS, XXXVIII. BRABANTIÆ PRIMVS BELGII VNITI PRINCEPS.

Præfuit Brabantiæ annis trigintaseptem.

HILIPPVS Burgundus, cognomento Bonus, Ioannis Intrepidi filius, Philippi Audacis nepos, Ioannis Valesij Franciæ Regis pronepos, cùm ditionibus paternis Burgundiæ, Flandrię, & aliis ab anno 1419. per annos vndecim præfuisset, inauguratus est quoque Brabantiæ, vt dictum est, tamquam proximus heres anno 1430. quarto Nonas Octobris. Is dum adhuc in Brabantia agit, sub Kalend. Nouembris Galli factionis Caroli Compendium, dudum à Burgundi milite obsessum, liberant. Tormenta bellica & bombardæ Philippi (verba sunt Meieri) hîc omnes perditæ, & captæ ab hostibus. Victi item Angli & Burgundiones in Cathalaunis ad locum eum, quem

Philippus pronepos Regu Francorum.

1430

Vincuntur Angli & Burgundi in Francia.

Grosettam vocant; interfecti multi; capti amplius quingenti. Eodem anno 16. Kalend. Februarias nascitur Bruxellæ Philippo ex Elisabetha vxore primogenitus suus Antonius, sed qui proximo anno finem viuen-
1431 di fecit. Anno sequenti 1431. tertio Kal. Iunias Rothomagi, vt etiam suprà commemorauimus, ab Anglis igni cremata est Ioanna puella liberatrix Galliarum, Debboræ, Iudith & Esther à Scriptore eius temporis comparata. Mense Augusto sub ferias diui Bartholomæi Antonius Comes Vaudemontij, frater Caroli Lotharingiæ Ducis defuncti, armis & ope Burgundi eum Ducatum obtinuit contra Renatum generum Caroli. Pridie Kalend. Decembris, ipsis feriis D. Andreæ, celebrata à Burgundo prima Comitia seu primum Capitulum Velleris aurei Insulæ, ad D. Petri, per triduum; de cuius Ordinis institutione pluribus egimus ante

Vaudemontius obtinet Lotharingiam armis & ope nostri Philippi.

1432 biennium. Anno 1432. mense Augusto, Gandenses arreptis armis in seditionem vertuntur, clamitantes auream argenteamq; monetam puram putam non cudi. Senatores tres tumultū sedare conantes interficiuntur, ceteri vrbe pelluntur. Tenuit hæc insania dies duodecim; tunc opera proborum sedati improbi veniam petunt, & impetrant, exigua pecuniæ summa multati. Sub idem tempus Burgundus in Hollandiam proficiscitur, captum Borselium, quòd ei Iacoba præter leges pacis suprà anno vigesimo octauo commemoratas nupsisset, Ripelmundam abducit: quo vt potiatur Iacoba, patrias ditiones omnino Burgundo resignat, certis sibi ad vitam retentis vectigalibus, ac titulis Comitatus Oosteruantij in

Borselius, quòd Iacoba ei nupsisset, Ripelmundam abducitur: quo vt potiatur illa, ditiones paternas Burgundo resignat.

1433 Hannonia, ac Dominij Vornani in Hollandia. Anno 1433. gladio percussus est Ægidius Postellanus Hannonius, conuictus Burgundum venationi intentum ballista traiicere statuisse; corpusque in quatuor partes dissectum. Margareta Burgundi amita & Iacobæ mater, quòd dictus Ægidius in eius aula foret educatus, auctor facinoris existimabatur: iniustè enim Burgundum omnia ad se trahere sæpè questa erat. Hactenus
1434 Diuæus & Meierus: deinceps ferè Heuterus: Anno 1434. mense Februario, inquit ille, Philippus comitatus ducentis viris nobilibus in Sabaudiam proficiscitur honestaturus nuptias Comitis Geneuæ, relicta vxore Isabella cum Carolo filio bimestri Cabilone in Burgundia. Nuptiis finitis in Burgundiam reuertitur, iustisque præsidiis in finibus relictis, mense Aprili sexcētis stipatus equitibus per Artesiā Flandriamq; in Brabantiam peruenit, pacemq; inter Antuerpienses, Bruxellenses ac Mechlinienses facit. Oppugnarant enim acriter Antuerpienses iuncti Bruxellēsibus Mechlinienses, ob fora nundinasque, quas quisque suæ vrbi asseuerabat deberi.

Proficiscitur Bonus in Sabaudiam, relicta vxore & filio bimestri in Burgūdia. Componit dissidia quæ erant inter ciuitates Brabantiæ

1435 Anno 1435. pertinaciter instatur reconciliandis Franco & Burgundo super nece Ioannis patris Burgundi, quem Carolus Franciæ Rex, (eo tempore Delphinus) anno 1419. vt dictum est, in conspectu suo fœdè contra

pro-

PHILIPPVS BONVS XXXVIII. BRAB. I. BELGII VNITI PRINC.

promissam securitatem Monteraui necari iusserat. Vrbs Atrebatensium
colloquio est constituta. Vniuersæ penè Europæ Legati conuenerant.
Bellum tot annis fuerat, quo plusquam trecenta hominum millia perie-

Tota penè Europa laborat conciliando Franco & Burgundo, solo obnitente Anglo.

rant, familiarum centum millia vagabantur. Sed cùm sæpiùs commu-
nicassent, ab Anglis nihil æqui obtineri potuit. Volebant enim retinere
omnia, quæ confœderati Burgundo in Francia obtinuerant, quin etiam
(quod Francis intolerabile erat) vt Carolus Franciæ Rex ea quæ adhuc
tenebat, beneficiario iure ipse & eius successores ab Anglo peterent. Re-
lictis igitur Anglis, Legati Francici, Borbonij Dux, Artus Magister
equitum, Comes Vendomæ, & Episcopus Rhemensis, Bono apud
D. Vedastum in sacello suo sacris intento ad genua procumbunt, nec
surgunt, donec multis lacrymis & rationibus, collacrymante etiam
vxore Boni, eum ad lacrymas & condonationem iniuriæ permouissent.

Tandem Burgundus multis precibus & lacrymis euictus, Franco fœdam patris necem condonat.

Legatus Pontificius solemniter in se recipit iusiurandum, quo iurarat si-
ne Anglo pacem se non facturum. Conscriptæ pacis leges mense Se-
ptembri, inter alias hæ: Iuxta Monterauum in ponte Crux ænea cum in- «
scriptione causæ sumptu Franci erigitor. Ibidem in templo Missa quoti- «
diana, & iuxta oppidum Cœnobium Carthusianorum 12. Sacerdotum «
pro anima Intrepidi fundantor. Præter Comitatum Matisconensem & «
Castellaniam Barrensem, Quintinopolis, Ambianum, Abbatis-villa, «
aliaque oppida ad vtramque Somonæ ripam sita Burgundo cedant, do- «
nec ipsi aut successoribus Francus eiusve heres quadringenta aureo- «
1436 rum millia persoluerit. Initio anni 1436. Bonus Lalani Regulum sex- «

Pellit Burgundus Anglos Parisiis.

centis cum equitibus Regi Carolo contra Anglos mittit, qui iuncti Vil-
lanio ac equitum Magistro, Anglos è Fano S. Dionysij, ac paulò pòst,
adiuuantibus in gratiam Burgundi ciuibus, vrbe etiam Parisiensi pel-
lunt. Eodem anno, mense Iunio, Bonus Caletum obsidet, ducens inter
ceteros triginta Flandrorum millia. Verùm cùm Hollandi frustrà por-

Seditionibus Flandrorũ impeditur, ne plura tunc possit.

tum obstruere essent conati, Gandenses in seditionem versi primi ex ca-
stris discedunt, mox & alij. Insecuti Angli omnia latè populantur. Tu-
multuatum hinc Brugis à 9. Kalend. Septembris vsque 4. Nonas Octo-
bris, & trucidatus Scultetus. Bonus quoque vix vxorem & filium è ma-
1437 nibus tumultuantium impetrat. Quid agat? colligit copias, sed territos
1438 & supplices factos mox in gratiam vtcumque recipit. Sed anno proxi-

Bonus, edicto ne quis cum Brugensibus contrahat, dilabentibus mercatoribus Brugenses domat.

mo vlcisci se parans, simulans in Hollandos se ducere, vrbe receptus vix
effugit, occisis plurimis è suis. Tandem interdicto, ne quis cum Brugen-
sibus mercimonia ageret, dum mercatores & ditiores aliò dilabuntur,
anno 1438. Kalend. Martij pax firma data est; ducenta aureorum equi-
tum millia soluenda; & quadraginta duo seditionis auctores nominati
pace excluduntur; ex his vndecim tantùm reperti, capite plexi ac in ro-

tas acti sunt. Mense Iunio Bonus Cameracum venit, vbi Catharina Caroli Septimi Francorum Regis filia decem annorum virgo desponsatur Carolo Charloo Boni filio, sed quæ post paucos menses obiit. Initio an-
ni 1439. Burgundus, interposita auctoritate sua, Louanienses, Bruxellen- 1439
ses ac Mechlinienses inuicem conciliat, qui ciuile bellum ob minores rei frumentariæ causas (cuius tum temporis magna vbique erat inopia) inter se gesserant; similibusque fermè negotiis fuit occupatus diuersis in locis anno 1440. 1441. & 1442. prudentia ac auctoritate innumerabilia sopiens ciuitatum dissidia. Mense Iulio denuò Francorum Anglorumq. Legati pacis causa conueniunt; & quamquam Burgundus ad rem componendam nullum non mouerет lapidem, nil tamen est effectum. Hollandi ac Zelandi hoc anno cum Osterlingis parua de causa bellabant, sæpeque inter se mari acriter conflixerunt, nauesque mercatorum diri-
puerunt. Anno 1440. coniurarant plerique Francorum Proceres cum 1440
Delphino contra Regem Carolum, quem in ordinem redigere, ac filio Regni administrationem tradere cupiebant. Sed is facinus detestatus, eos ab impio proposito, rationibus interposita auctoritate deterruit. Mense Nouembri Carolum Aurelianorum Ducem, Ludouici Aureliani ab Intrepido anno 1407. mactari iussi filium, qui à prælio Azincurtiano annis 25. in Anglia captiuus fuerat, Burgundus à carcere liberat, persolutis propria è pecunia pro eius redemptione ducentis aureorum liliorum millibus. Inuenta est hoc anno apud Europæos ars imprimendi libros: sed an apud Moguntiacos, an apud Harlemenses (quod verisimiliter astruere conatur in sua Batauia Iunius) non definio. Latè de his Miræus noster in suo stricto alioqui Chronico, quem qui volet adeat. Anno 1442. mense Nouembri Fredericus Austriacus, electus Romano-
rum Rex, posteaquam Aquisgrani corona argentea esset redimitus, per 1442
Burgundiam in Austriam reuertens, à Bono magno cum honore decem diebus Besontij vario lætitiæ genere est exceptus, magnisque muneribus ornatus, cedens omni iure, quod Imperij nomine in Hollandiam, Zelandiam, Frisiam ac Brabantiam habere posset. Anno 1443. Burgundus Lutzenburgum armis occupat, cedente ei ius suum certa annua pensione Elisabetha Antonij Brabanti vidua, cui Lutzenburgum à Wenceslao Imp. patruo pro dote erat assignatum, frustrà repugnante Bruinswicensi, qui tamen pecuniis posteà etiam est placatus. An-
no 1444. denuò Turonum conueniunt Legati Francorum, Anglorum,
ac Burgundionum; cumque pacem facere non possent, inducias in vi- 1443
ginti menses pangunt, quo tempore sæpiùs à Burgundo pax frustrà 1444
est tentata. Mense Nouembri Isabella Boni vxor in Hollandiam proficiscitur tollendis Cabbeliauorum ac Hauc ciorum factionibus, qui omni-

Varia iterùm sopit ciuitatum Brabantiæ dissidia.

Liberat Bonus suo ære ex Anglicano carcere filium Aureliani iussu Intrepidi trucidati.

Ars impressoria librorum inuenta.

Cedit Fredericus Imp. omni iure quod Imperij nomine in Hollandiam, Zeland. Frisiã aut Brabantiam habere posset.

Frustrà iterum pax tentatur inter Anglum & Francum.

omnibus belli calamitatibus prouinciam vexabant. Sed quòd imbel-
li comitatu aduenisset, à factiosis est contempta. Præfecto igitur Hol-
landis in locum non ita pridem defuncti Guilielmi Lalani, Gossino
1445 Wildæo, ad maritum reuertitur. Mense Ianuario anni 1445. variorum
Regum, Ducum Principumque Legati in Angliam de pace acturi ap-
pellunt. Sed cùm partes componere non possent, inducias ad mensem
1447 vsque Aprilem anni 1447. prolongant. Huius anni æstate Turcarum

Turca Rhodum obsessam deserere cogitur.

Rex seu Tyrannus insulam Rhodum oppugnat. Illuc itaque Bonus tri-
remes tres egregiè armatas ductu nobilis Lusitani auxilio mittit, acce-
denteque ceterorum quoque Principum Christianorum auxilio, Turca
re infecta decedere cogitur. Hoc anno Hollandi ob factiones crudeliter
inter se sæuiebant. Amsterodami armata manu Cabbeliaui oppido sunt
pulsi. Leidis ad pugnam instructi Hauceij ad cœmeterium vsq; D. Pan-

Saeuiunt inter se factiones in Hollandia, sed aliquot capite aut pecunia multatis, aliquamdiu cessant.

cratij aguntur, ibique incursu Sacerdotum Christiana sacra manu tenen-
tium, reuerentia Numinis vix tandem domum dilabuntur, eædemque
furiæ per omnia Hollandorũ oppida flagrabant, Cabbeliauis probanti-
bus Bonum ab Iacoba heredem scriptum, Haucciis idem improbanri-
bus. Quare Bonus eò profectus, ac capita aliquot seditionis è medio tol-
lens, quosdam etiam pecunia mulctans, inducias furori dedit. Eo tem-
pore Wildæus Hollandiæ Gubernaror ac Præfectus Medenblickius
(Drossardum vocant) se mutuò de non contemnendis criminibus accu-
sarant. Quare Louestenum in carcerem missi, post sextum captiuitatis
mensem Wildæo ceruix abscinditur, Medenblikio antiquus restituitur

Manet Burgundus biennio in Hollandia, nec tamen factiones prorsus tollere potest.

locus: mansitque Burgundus per biennium in Hollandia, nec tamen
omnino factiones tollere potuit. Luerant Brugenses Caletanam disces-
sionem, quærebatque Philippus occasionem etiam de Gandensibus se
vlciscendi. Excogitat igitur nouum perpetuumque vectigal, quod
vniuersæ Flandriæ pro discessionis satisfactione mense Martio an-
ni 1448. imperat. Petebat autem nouem stuferos in singulos salis sac-
1448 cos, expectabantque minora oppida, quid vrbes essent responsuræ. Bru-

Tumultu aiunt item Flandri, & in primis Gandenses.

genses recentis vulneris memoria silebant, idem faciebant Iprenses.
Gandenses verò ægrè ferentes se inconsultis Flandriæ Comitẽ vectiga-
lia imperare noua, primi planè collationem abnuunt. Bonus ad Ka-
lend. vsque Septembris anni 1449. filet; tum occupatis Audenarda,
1449 Teneramunda, Gauera ac Ripelmonda, iustisque præsidiis munitis,

Potestate priuat Bonus omnes qui Gandaui publico munere fungebantur.

vltra vectigal salis aliud quoque siligini ac tritico indicit: cumque Gan-
densesnil se collaturos affirmassent, qui publico fungebantur munere
potestare priuat, proposito per vniuersam Flandriam edicto, ne quis vl-
la in re Gandensis populi iussis pareat. Flandrorum Ordines ciuile bel-
lum veriti, Gandauum proficiscuntur, consensuque vtriusque partis, im-
muni-

munitatum Gandensium vetera diplomata, vt secundùm ea rem com-
ponant, inspiciunt. Quinque fermè mensibus elapsis, mense Martio an-
no 1450. pronuntiant, Flandriæ Comitem pro arbitrio Gandaui Magi- 1450
stratu mouere, ac in eum quem vellet, legere posse. Stant Ordinum sen-
Ordines Flandriæ, inspectis priuilegiis, pronunciãt Bono hoc licuisse.
tentiæ Gandenses ad mensem vsque Augustum; tum concitati à Petro
Tinctio, Ludouico Hamero aliisque infimæ sortis hominibus, vrbe pel-
lunt omnes quos Principi fauere arbitrabantur, exterisque in vrbem ad-
missis, ius illis ciuitatis donant. At ille quò æquiore causâ bellum auspi-
caretur, sese reprimebat, conquerens tantùm apud Flandriæ Ordines, sine
suo consensu Gandenses vrbis immunitates exteris, pulsis amicis suis,
communicasse, ac proinde in vincula sibi tradi petebat Danielem Ser-
sandrum summum opificum Præfectum, Liuinum Potterum, ac Liui-
num Sneuotium. Renuunt primò Gandenses, donec à Nobilibus, Du-
cem eis gratiam sua deprecatione facturum pollicentibus, persuasi con-
sentiunt. Proficiscuntur igitur mense Maio anni 1451. dicti tres Tenera- 1451
mondam, Bonoque ad genua prouoluti, veniam submissè orant. Sed is,
Seditionis auctores supplices facti. (quibus Nobiles veniam velut addixerãt) nihilominùs Bonus proscribit.
contempta Nobilium promissione, Flandria eos exulare iubet; quæ res
adeò populum contra Nobiles (quos malo animo promisisse existima-
bat) irritauit, vt captos eodem momento octodecim viros Nobiles capite
puniissent, nisi bonorum intercessione moti, facinus distulissent. Quin
etiam paulò pòst factorum pœnitentia ducti, in gratiam Principis capite
plectunt Petrum Tinctium ac Ludouicum Hamerum seditionis aucto-
res: cumque tribus hebdomadibus iustitium in vrbe fuisset, lectis nouis
Senatoribus domum reuertuntur, mensque Nouembri Legatos ad
Item velut, tota ciuitas veniam petit, sed non impetrat.
Principem mittentes, rogant vt electionem sua auctoritate confirmet,
pacemque populo Gandensi donet. Sed cùm nil pacati retulissent, cum
armis iterùm ad forum Veneris prouolantes, belli Tribunos creant, Ioan-
nem Heuerslagium ac alios tres: qui belli fundamentum, exacerbato
Principis animo, iacturi, octo Nobilibus viris ex octodecim prædictis; in
publico ceruices abscindi iubent. Hinc ipsa Feria sexta sancta ante Pascha
occupant Gaueram, pauloque pòst etiam arces Pucceanam & Estan-
debergam; ac deinde mense Aprili anni 1452. Audenardam frustrà 1452
dolo tentatam obsidione cingunt. Sed Bonus paulò pòst suis subue-
nit, cæsis circiter tribus Gandensium millibus. Plures etiam hoc an-
Hinc ergo apertum & cruentum bellum.
no & sequenti inter Gandenses & Principis Duces aliæ pugnæ cruen-
tæ commissæ sunt; atque adeò in agro Gandensi supra octo villarum
millia, trecenti pagi, ac ædes hominum nobilium opulentorumque
complures sunt exustæ; ac quicumque vtrisque in manus veniebant,
sine gratia interficiebantur. Hoc eodem anno 1453. occupat Guiliel- 1453
mus Brunswicensium Dux Theodonis villam, Lutzenburgicæ ditio-

 nis

Lutzenburgica ditio frustrà à Brunsvvicensi tentatur: hinc cum Bono trāsigit.

nis oppidum,existimans Bono (quòd Gandenses ad officium cogere non
posset) vires defendendo Lutzenburgo defuturas. Sed is Crouiacum
octingentis ballistatiis ac trecentis lanceariis instructum veteranis equi-
tibus,contra Brunsvvicensem mittit,qui variis eum prælijs ita exercuere,
vt de secundo belli euentu desperans, pace facta, omni iure Bono Lut-
zenburgum cederet. Intereà Rex Franciæ certas pacis leges à se inter
Gandenses & Bonum conceptas Gandauum mittit; sed parum ab-

Bonus totis viribus cōtra Gandenses accingitur.

fuit, quin eius Legatus à plebe violaretur. Itaque tandem Bonus vi-
dens bello finem imponi non posse,nisi iustis viribus peruicacem aggre-
deretur populum, vndique militem conscribi iubet,ac 15. Kalendas Au-
gusti ad Gaueram castra locat. Post quatriduum continuo tormento-
rum reboatu effractis Gauetæ muris,deditio facta est; centum Ganden-
ses ad arbores iugulantur; cùm paulò pòst 10. Kalendas eiusdem mensis
totus Gandensis populus suppetias laturus in aciem prodit,viginti quin-
que armatorum millia, & totidem ferè millia agrestium & inconditæ
plebis. Bonus sexdecim peditum equitumque millia ducebat. Concur-
ritur non longè à Gauera,& Gandenses ænea tormenta contra Burgun-

Dudum pugnatur dubio Marte.

dicas acies exonerantes non paucos interficiunt; cùm ecce, casu, an (vt
quidam volunt) dolo Anglorum apud Gandenses militantium, vas pul-
ueris tormentarij igne corripitur. Hinc primùm trepidatio: nam & qui-
dam Angli ad Bonum transibant; sed resumptis animis Gandenses for-
titer instant,ita vt & Boni equus quatuor locis,& filius Carolus in planta
dextri pedis vulneratus esset,multiq; Nobiles & ignobiles caderent;tan-

Tandem victi Gandenses,decem millibus eorum occisis, captis mille sexcentis.

dem tamen victi Gandenses cesserunt. Occisi Gandenses decem millia,
capti mille sexcenti,ac ex his eodem die strangulati trecenti. Bonus desi-
derauit circiter septingentos; qui cæsos intuens, commiserans dixisse fer-
tur: Súntne hæ oues meæ? Gratias tibi summe Deus, quòd me ab iis
opprimi non permiseris; & mox litteras Gandauum mittit nihilomi-
nùs pacem offerens; quæ & paulò pòst secuta est, nempe postridie Ka-

Certis legibus Gandenses supplices veniam petunt & impetrant.

lendas Augusti. Pro impensis belli trecenta aureorum equitum millia, «
ac pro templis exustis quinquaginta millia promissa; viginti quinque «
Senatores lineis supra nudum induti,& bis mille ciues atrati omnes nu- «
dis pedibus & capite, ad pedes Boni extra portam supplices veniam pe- «
tunt,& impetrant,ibidemque opificum omnium militaria signa offerũt, «
quæ Bonus paulò pòst partim Boloniæ partim Hallæ D. Virgini sacra- «
uit. Nec intrauit tunc Bonus Gandauum,sed Insulas se contulit, ibique
se & suos refecit. Hoc eodem anno 29. Maij Constantinopolis in po-
testatem Mahumetis Turcæ venit,52. diebus cōtinuè ab eo oppugnata.
Sæuitum in Christianos suprà quàm dici potest. Quæ res ita Bonum
1454 affecit, vt anno 1454. proximè sequenti libentissimè ad Imperatorem
Frede-

Fredericum profectus ipse sit, acturus de expeditione contra Turcas. De quo sic Æneas Siluius, posteà Pius II. Pontifex nominatus, epistola 127.
„ Vnus, inquit, mihi videtur supra omnes commendandus Philippus
„ Burgundiæ Dux, qui vocatus ad Conuentum noluit excusari, noluit
„ Reip. deesse. (Nota; obliquè taxatur Imperator, qui morbum excusabat.)
„ Venit Ratisponā, iturumq; se contra Turcos in persona propria pollicitus
„ est, si vel Cęsar, vel Rex Hungariæ, vel alius magnus Princeps exercitum
„ duceret. Sin minùs, missurum se quas posset copias. Neque in hisce re-
„ bus excusatum se habere voluit, nisi tale superueniret impedimentum,
„ quod tota Christianitas legitimum reputaret. Hęc ille & plura in laudem Philippi. Reuersus in Belgas Philippus, lætatur filium Carolum Insulis Isabellam Borboniam 13. Kalend. Nouembres vxorem duxisse, eamque ex eo grauidam à matronis nuntiari. Exinde anno 1455. magno Belgarum commodo, perpetuum instituit Concilium, suamque semper aulam Senatores sequi voluit, hac ratione subditorum lites appellatione cogniturus, ac quæ alicuius forent momenti, suo iudicio finiturus, frustrà renitente Curia Parisiensi; nempe neminem Parisios appellare prohibebat, tantùm, qui vellent, possent ad eius Senatum quoque appellare. Philippus Austriacus posteà Senatores illos diuisit, certumque vtrique parti locum adsignauit: vna Mechliniæ (sumpto supremi Concilij nomine) vbi è Curiis prouincialibus Flandri, Arthesij, Hollandi, Zelandi, Frisij ac Lutzenburgij appellant; altera Bruxellæ, seruato Arcani Concilij nomine, constituta. Hoc anno circa Kalend. Aprilis mortuus erat Adolphus Diepenholdius Antistes Traiecti ad Rhenum, tum temporis totius ditionis Dominus. Quamobrem Bonus summa diligentia filium suum nothum Dauidem, tunc Terowanæ Episcopum, commendabat. Geldriæ Dux pro Bauaro laborabat: sed neglecto vtroque, Gisbertus Bredenrodius electus est; qui cùm confirmationem à Calixto Papa impetrare non posset, quòd Bonus filio Dauidi à Calixto Episcopatum impetrasset, tandem anno sequenti 1456. mense Aprili tes arbitrio Ducis Cliuiæ ac Domini Brederodij commissa est: qui adhibitis in consilium Renessio, Preusio, Montfortio, & aliis, sic pronuntiarunt; Bredenrodius cedet, sed seruata Dompростia ac Præpositura Audemunsterana; addet Burgundus Præposituram D. Donatiani Brugis, & quotannis septé aureorum millia. Dauentrienses, cæterique Transisulani cessionem non admittebant. Quare acriter à Bono per duos menses obsessi, tandem opera Cliuiæ Ducis Ordinumque Vltraiectensium pacantur. Hoc eodem anno Ludouicus Galliæ Delphinus patri Carolo VII. Galliæ Regi infensus ad Philippum confugit, & annos quinque apud Belgas humanissimè est habitus; at magno nostro malo ac damno, quod posteà sensimus,

Magno zelo occurrere vult Bonus Constantinopoli tunc recens à Turcis captæ.

Carolus filius Boni ducit vxorem Isabellam Borboniam.

1455 *Institũ Curia suprema in Belgio, frustrà reclamantibus Parisiensibus.*

Quomodo Dauid Burgundus factus sit Episcopus Vltraiectinus.

1456

1457 mus. Anno 1457. duodecima Februarij nata est Maria filia & heres vnica Caroli Philippi Boni filij, cùm periculosissimum dissidium paulò pòst inter patrem Philippum & Carolum filium incidit. Pater Philippum Crouiacum filio volebat dare Cubicularium, ille alium obstinatè postulabat. Filius ad tempus Bruxellâ Teneramundam secessit, posteà veniam à patre petiit, & accepit: relegati dissidij auctores. Mense Aprili

Nascitur Maria filia Caroli, vnica posteà heres Belgicarum prouinciarum.

1458 anno 1458. cùm sæpissimè Principem Gandenses rogassent, confirmandæ pacis causa, vrbem inuiseret, comitatus filio Carolo, Delphino, ac quadraginta Nobilibus Equitibus Gandauum proficiscitur. Numquam tanto cum honore Princeps in vrbe fuit exceptus, à porta Walportæa ad ædes suas Wallenses quatuor horas aspiciēdis ludis consumpsit. Octo continuis diebus hinc inde conuiuiis publicè ac priuatim est certatum. Æstate anni 1459. conuocarat Papa Pius huius nominis Secun-

Nunc primùm Bonus Gandauum post turbas ingreditur, magnificentissiméque excipitur.

1459 dus Mantuam Christianos fermè Principes omnes, quo communi consilio ac viribus in Turcas bellum decerneretur, miseràtque & suos Burgundus Legatos. Sed quòd Imperator tanto exercitui ducendo parum se efficacem commonstraret, re infecta est discessum. An-

Frustrà agitur de expeditione in Turcam.

1460 num 1460. læta pace exegit Bonus, sed longo incognitoque implicatus morbo. Quo pellendo inter varia remedia Medicis est visum, comam poneret. Hinc sentiens mussitando se rideri, edicit omnes Nobiles itidem comam ponant. Parentibus Bruxellæ eodem die quingentis, etiam ceteri Nobiles in aliis vrbibus paruerunt; & quod tunc ridiculum vulgo visum est, posteà ab omnibus passim est receptum, plures tamen Princi-

Occasione morbi Bonus comam ponit; hinc eius iussu etiam Nobiles.

1461 pes adhuc posteà quoq; diu comam nutrierunt. Mense Iulio anni 1461. moritur Carolus Francorum Rex huius nominis Septimus, magno Delphini gaudio, qui apud Belgas quintū iam annum (vt dictum est) iram patris declinabat. Itaque deducente eum Burgundo cum filio Carolo ac præcipuis Belgarum Proceribus in Rhemos, indeque (postquam corona Regia fuisset redimitus) Parisios, solemni ritu ibi Rex proclamatur. Bonus Parisiis in ædibus suis Atrebatensibus diuersatus, Regiam magnificentiam familiari mensa superabat, nullusque alicuius nominis non donatus ab eo discedebat. Vbi cùm duos fermè menses hæsisset, ac nouo Regi de Burgundia, Artesia, ac Flandria clientale iusiurandum præstitisset, Hesdinum rediit. Carolus filius Regem Parisiis in Turones proficiscentem comitatus est, ac deinde in Belgas reuersus, patris mor-

Nota Boni magnificentiam liberalitatémque sanè Regiam.

1462 bo, è quo is tamen Bruxellæ conualuit, reuocatus. Anno 1462. Ioannes Custenius ac Ioannes Ingieus capiuntur, instantibusque Augusti Kalendis Ripelmondę capite plectuntur, conuicti quòd Carolum Charloum, posteà Pugnacem dictum, veneno aut veneficiis è medio tollere conati essent, numquam tamen Crouiacos nec alios Proceres Carolo suspectos nomi-

nominarunt. Anni 1463. æſtate Bonus Crouiacorum (vt ferebatur) per- 1463
ſuaſione, acceptis quadringentis aureorum liliorum millibus, Regi Lu-
donico oppida ad vtramque Somonæ ripam ſita, pignore ex pace Atre-
batenſi anni trigeſimi quinti hactenus detenta, reſtituit: quod adeò ęgrè
Carolus filius à patre Bono diſſidet.
filius Carolus tulit (cùm paci illi Atrebatenſi nondum per omnia eſſet
ſatisfactum) vt rurſum à patre diſcedens cum vxore Gorinchemium
Hollandorum oppidũ proficiſceretur; pax tamen iterùm facta eſt. An-
no 1464. menſe Maio idem Carolus Burgundus ſecretè fœdus cum Ca- 1464
rolo Biturigum Duce Regis Ludouici fratre, Franciſco Britonum Duce,
ac multis aliis Francorum Proceribus, contra Regem, conſentiente patre
facit, quòd ſenex, etſi ſerò, videret, Ludouicum Regem duriſſimum con-
tra fratrem Carolum; etiam omnes veteres Præfectos loco mouere, ac
Idem Carolus ſecretũ fœdus init contra Ludouicum Regem Frãcorum.
demum non niſi vltionem contra Burgundos moliturum. Sed dolebat
Turcicam expeditionem tam magnificè à ſe votam, ac ardenti deſiderio
ſæpiùs expetitam, hac de cauſa neceſſariò omittendam. Ne tamen om-
nino Pontifici fidem datam fefelliſſe videretur, instructis apud Zelan-
dos duodecim triremibus, multiſque his onerariis additis, decem millia
lectorum peditum imponit, præficitque filios nothos Antonium ac
Balduinum, quibus in præſenti pecunia numerat ducenta aureorum li-
liorum millia, perſoluto inſuper vnicuique militi, trimeſtri ſtipendio.
Iunxerant ſe tam piæ expeditioni voluntarij Nobiles multi, quibus præ-
erat Simon Lalanus cum filio Philippo. Gandenſes trecentos triginta
Inſtruit Bonus 12. triremes aliaſq; naues contra Turcas, imponens eis decem millia peditum.
ciues publico ſumptu miſerant. Rebus omnibus paratis, Sluzis Bru-
genſium portu claſſis egreditur, magnoque maris emenſo ſpatio, cùm
ad Fretum Herculeum perueniſſet, nuntiatur Mauros ac Pœnos Se-
ptam Africæ ciuitatem Luſitaniæ Regis præſidio munitam magno
hominum numero obſidere. Quare proximum Africæ portum occu-
pantes, expoſito milite, ac in aciem collocato, Septam pergunt. Sed
Mauri viribus diffiſi, relicta obſidione, domum dilabuntur. Cùm
In itinere Belgæ Septã Africæ ab obſidione Maurorum liberant.
Septæ aliquamdiu militem naueſque refeciſſent, paratique Anconam
ad Pontificem (vbi copiæ Chriſtianorum conueniebant) profecturi
forent, ſubitò Pontificis mors, ac expeditionis omiſſio nuntiatur. (obiit
enim Pius II. Septembri 1464.) Quare conuerſo itinere menſe Februa-
Morte Pontificis concidit expeditio.
rio anni 1465. Maſſiliam cum claſſe appellunt, indeque pedeſtri itine- 1465
re in Burgundiam ac Belgas perueniunt. Bonus ſenio ac dolore irri-
tæ expeditionis in morbum incidens, fugacis tandem aliquando vitæ
finem optabat, ac proinde filium Carolum vniuerſarum ditionum
Præfectum nominat; qui potentia vtendum ratus, durante patris mor-
bo, Crouiacos, Eſtampium, ac qui cum his faciebant, iudiciali ſenten-
tia condemnatos è Belgis exulare iubet, bonaque eorum fiſco addicit.

Dissidium Boni cum filio Carolo vix tadem componitur.

Sed Princeps sanitate recuperata, in integrum omnes, rescissa sententia, restituit, filiumque potestate exutum aliquamdiu in conspectum admittere noluit, variasque ei tendens insidias capere conabatur. Is verò se Gorichemi iterùm iusto munitus præsidio continebat. Tandem interpellatus non semel Bonus à filio notho Antonio, cui multum tribuere erat solitus, ac à Proceribus exoratus, instructusque ab Ordinibus de Regis Franciæ contra se ac filium coniuratione, eum denuò in gratiam recipit, transfugiente tunc seriò ad Francorum Regem Estampio Boni patruele, cum magna Crouiacorum Procerum parte, ac Ioanne Lannoio Hollandiæ Gubernatore. Eodem anno Carolus in Franciam cum exercitu contendit, duodecim habens equitum millia, ac peditum non contemnendam manum, quibus præerant Ludolfus Lutzenburgius, Adolfus Rauastanius, Antonius Burgundus, Philippus Lalanus, & alij, sequebanturque tormenta ab equis attracta ac commeatus; cùm interea Leodienses, magnis promissis à Francorum Rege inducti, bellum Philippo Bono indicunt. Sperabat hac ratione Rex se à Carolo Burgundo, qui cum exercitu Franciam ingressus erat, liberari posse. Sed Bonus, eo in Francia relicto, beneficiarios tantùm reuocat Nobiles; ductuque Cliuię Geldriæque Ducum sanguine sibi iunctorum, Nassauij, Hornani, ac Gasbecani, in Leodienses magnam peditum equitumque manum mittit: qui copiarum multitudine territi, quòd Rex contrà quàm promiserat, nec aurum nec militem in auxilium mitteret, è Namurcęis ac Hannoniis (vbi prædando vrendoque agricolas vexarant) Leodium se recipiunt. Nec interim cessabatur in Francia à bello. Nam quinto Kalend. Augusti eiusdem anni ad Mohendricum (pagus est haut procul Parisiis Aureliam tendenti) acriter pluribus insultibus decertatum est. Rex Ludouicus tandem Corbeliam beneficio noctis euasit, Carolus nocte illa & die insequenti in loco pugnæ victor constitit. Ceciderunt ab vtraque parte circiter duo virorum millia; è quibus Franci, maximè equites, ac inter hos Seneschallum, Belinum ac Flocquetum cum multis Nobilibus desiderarunt, Carolus ballistarios plures pedites amisit. Post paucos dies ad arcem siluæ Vincennis hæc pax facta est: Rex oppida ad vtramq; Somonæ ripam sita, Comitatum Boloniensem ac Guinensem, Carolo Burgundo reddito, neque eo viuo vlla pecunia redimito. Flandria in perpetuum libera ab appellationibus ad Curiam Parisiensem maneto. Fratri Carolo Rex Normanniæ Ducatum concedito, ac Lutzenburgum D. Pauli Comitem Magistrum equitum creato. Carolus ad patrem in Brabantiam cum victore exercitu reuersus, tantum terrorem Leodiensibus incussit, vt mox & ipsi pacem peterent. Promiserunt trecenta aureorum liliorum millia intra sexennium soluenda, agnoscentes Braban-

Transfugiút Estampius & magna Crouiacorum pars ad Francum.

Leodienses Bono bellũ indicunt, instigante Franco, vt eum duplici bello detineret.

Pugnatum cruentè in Francia ad Mohendricum, victore Burgundo hinc pax facta.

Victor exercitus etiam Leodienses pacem petere cogit.

tiæ Ducem Leodiensis diœcesis Protectorem, eaque de causa ei alia singulis annis mille aurea lilia numeraturos recipiunt. Antistiti quoque suo compensaturos damnum belli huius tempore illatum pollicentur. Erat is è familia Borbonica, quare ei Carolus memoria vxoris recèns 5. Kalend. Octobris Antuerpiæ defunctæ enixiùs fauebat, oderantque magis Leodienses. Hæc ita acta transactaque mense Ianuario anni 1466. à Leodiis, cùm mox proximo Aprili (Franco, vt creditur, instigante) ab iisdem eadem violantur, Dionantiis bello causam præbentibus. Opes enim eos quietem pati non sinebant, recipientes oppido omnes qui postremæ pacis conditionibus in exilium fuerant acti, eosdemque cum ciuibus suis in Namurcæos Hannoniosque prædatum mittentes. Itaque Bonus mense Augusto, collectis triginta hominum millibus, postrema induens arma, cum filio in Leodios profectus Dinantum obsidione cingit, vndique tormentis illud quatit, & ruina ad irruptionem idonea facta, nihilominùs suadere nititur, ne vim tanti exercitus stultè experiantur. Æqui nihil, contumeliarum satis redditur. Bouinenses quoque vicinorum periculo moti ciuem suum Dinantum mittunt; qui eadem persuadere conatus, cùm dicendi finem fecisset, cum puero qui comes venerat, contra Ius gentium in patibulum agitur, ac in oppidi muro patibulum collocant. Quo barbarico facinore Princeps irritatus oppugnationis signum edicit. Præsidiarij de defensione desperantes, obscura nocte plures transfugiunt. Erat hoc tempore Leodiensium Antistes Hoiæ, vnde per certum hominem Bonum certiorem facit; Leodienses, eductis triginta hominum millibus, in auxilium Dinantiorum properare. Pars Burgundi exercitus Leodios expectat ad pugnam instructa, ceteri Dinantios per murorum ruinas inuadunt. Sed hi desperata defensione octo honestissimos ciues, qui vrbem, vitam tantùm deprecantes, dedant, ad Principem mittunt. Is nulla conditione vrbem dedi, sed suo omnia arbitrio permitti volebat; quod tandem, humanitate eius frustrà cõfisi, fecere, portarum claues Antonio Burgundo adferentes, ille fratri Carolo, hic patri, qui eas filio Carolo reddidit. Is redditione clauium ciuitatem suo arbitrio permissam iudicans, exercitui diripiendam dedit. Durauit opulentissimæ ciuitatis vastatio octo continuis diebus: ditissimi quique ciuium abducti, libertatem magno posteà redimere sunt coacti: octingenti, tamquã belli auctores, bini inuicem colligati, in Mosa sunt submersi: ignis deinde oppido iniectus reliqua consumpsit: muri denique, vallum, turresque disiectæ, ac repletæ fossæ dirutum Dionantum docuere. Leodienses, qui Dinantiis, vt suprà dictum est, in auxilium properabant, intellecto oppidi miserabili statu, festinanti itinere vrbem repetunt; statimque lectis probatissimis ciuibus ad Bonum Namurcum, quò se ille

Moritur vxor Caroli.

1466

Dionantenses violata pace iterùm in Namurcaos & Hannonios excurrunt.

Iidem Dionantenses Legatum Bouinensium cum puero contra Ius gentium in crucem agunt.

Exacerbatus hac barbarie Bonus seuerissimè Dionantenses castigari permittit.

Direptum & funditus excisum oppidum, octingenti in Mosa quoq; bini submersi.

Leodienses supplices iterum in gratiam Bonus recepit.

receperat, impetrandæ pacis causâ oratum mittunt: qui supplicibus parcendum censens, iisdem eis conditionibus pacem, quibus filius Carolus ante annum fecerat, dedit, petitis tantùm quinquaginta obsidibus ad pacis confirmationem; è quibus Leodienses triginta duos, Tungri, Centrones, Hasselij singuli sex misêre. Namurco Bonus Bruxellam, indeq́ue

1467 mense Martio anni 1467. Brugas peruenit; vbi circiter Nonas Iulij ęgrotare incipiens, postridie Idus eiusdem mensis leui sed continua febri extinctus Deo spiritum placidè reddidit, ætatis anno 72. posteaquam à morte patris 48. annos ditiones hereditarias rexisset, Brabantiam verò annos 37. Conditus est Brugis apud D. Donatianum, primæq́ue hîc ei factæ exequiæ, donec mortua anno 1473. vxore Isabella, refossum cadauer, simul Digeoni, vt iusserat, apud prædecessores penes Carthusianos conderetur. Flore ætatis concubinarum mutatione gaudebat, secunda fortuna ac prospera valetudine illectus, suscepitq́ue è variis filios octo, filias sex, ex quibus duo, Cornelius (qui in bello Gandensi occubuit) & Antonius, maximè clarent facinoribus. Ex Cornelio Deluerdingij, Pratenses ac Wostini; ex Antonio, Beueræ, Veræ, ac Capellæ Domini. Sub hoc Principe anno 1452. initium habuit Cœnobiũ S. Agnetis Dommelanum in Campinia tertiæ Regulæ S. Francisci; & anno 1462. iuxta Bruxellam Carthusiani, & in ipsa ciuitate anno sequenti 1463. Prædicatores.

Moritur Bonus leui sed continua febri Brugis Flandriæ.

Cœnobia sub hoc Principe in Belgio constructa.

CAROLVS AVDAX

FILIVS PRÆCEDENTIS, XXXIX. BRABANTIÆ II. BELGII VNITI PRINCEPS.

Præfuit annis decem.

CAROLVS Burgundus, à multis Audax, ab aliis Pugnax cognominatus, filius heresq́ue vnicus Philippi Boni ac Isabellæ Lusitanæ, natus est Digeoni metropoli Ducatus Burgundiæ, 4. Idus Nouembris anno 1433. nomenq́ue ei datum à Carolo Comite Neuersij, qui cum Antonio Crouiaco eum è sacro suscepit Lauacro; Equestriq́ue à patre eodem momento ornatus dignitate, Comes Charloi est nomina-

Carolus mox è sacro Fonte à patre Eques creatur.

CAROLVS AVDAX XXXIX. BRAB. II. BELGII VNITI PRINC.

minatus.(attingit is Comitatus fines Burgundię, Boiboniæ, ac Baulosij.) E Burgundia, vix impleto biennio, Gandauum mittitur. Anno ætatis octauo linguam fastidiens Latinam, veterum Historias Gallicè translatas auidissimè cœpit legere: fessus operam Musicis dabat, donec adultis viribus arma tractans, equitando, saltando, luctando, iaciendo ad scopum, digladiandoque se exerceret. Anno 1452. prima in bello contra Gandenses arma induit, secutus patrem prælio Bazelensi prope Ripelmondam, in quo eius frater nothus Cornelius occubuit. Deinde cum turma suorum equitum præsidium Morbecanum aggressus, intra munitionem hostes compulit, obsedissetque, nisi tutorum auctoritas intercessisset. Pugna Gauerensis tertia fuit eius expeditio, de qua, sicut & de aliis bellis viuente patre ab eo confectis, diximus in Philippo Bono eius

Arma induit nondum viginti annos natus, ferocissimus in hostes.

1467 patre. Quo defuncto, ipse tertio Kalend. Augusti anno 1467. Gandaui Flandriæ Comes inauguratur, vrbem ac bona restituens quingentis ac sexaginta tribus ciuibus, qui à patre postrema pace in exsilium, bonis fisco addictis, acti fuerunt. Et ecce vix inauguratione peracta, tam Gandenses quàm Mechlinienses tumultuantur. Gandenses (vbi tum Audax erat) cum armis in forum congregati, Priuilegia veteresque immunitates à Bono ereptas reddi sibi volebant: quod cùm coactus fecisset, Bruxellam reuersus reuocat, armáque domandis rebellibus parat. Sed Senatus, virique Nobiles, congregatis in tempore amicis ac clientibus, seditiosos viis foróque, cumpluribus è textorum ordine occisis, pellunt, captósque seditionis auctores partim gladio, partim laqueo puniunt, fuga elapsos perpetuo multant exsilio. Ad Principem deinde, Bruxellam profecti, diplomata, quæ seditiosi ciues extorserant, reddunt, pacemque in genua supplices prouoluti, persolutis quinquaginta aureorum liliorum millibus, impetrant. Mechlinienses quoque ad se reuersi pacem, solutis quindecim aureorum liliorum millibus, obtinent. Eodem anno Leodienses à Francis iterùm dementati, quamquam quinquaginta eorum obsides Audacis in potestate adhuc essent, circa Idus Septembres in Huia oppido Antistitem suum Borbonium obsident. Qui iusto destitutus præsidio, obscura nocte cum paucis in Brabantiam ad Pugnacem confugit. Leodienses, spoliata exustáque Hoia, fines etiam Limburgensium ac Lutzenburgensium inuadunt, ac populationibus vexant, fugato ijs è locis Ioanne Cliuensium Duce, eiúsque fratre Rauastani Regulo. Itaque Audax summa cura exercitum cogit, & non multò pòst Bruxella Louanium proficiscitur, vbi exercitus viginti millium conuenerat, eoque S. Trudonis oppidum (alij Centronum vocant) cingit. Agitur hîc de Leodiensium obsidibus: tandem hac conditione omnes dimittit, vt si quem eorum contra se posthac arma sumpsisse reperisset, vita bonísque mulctaretur.

Gandaui vix inauguratus, ad arma concurrentibus ciuibus, Priuilegia à patre erepta reddere cogitur.

Vlcisci se parat; sed castigatis seditiosis, receptisque Priuilegiis placari se sinit.

Leodienses dementati à Francis, iterùm arma contra Burgundum induunt.

Præerat

Præerat oppido peditum trium millium præsidio vir Nobilis Reinerus Ruuraius. Tertio obsidionis die, ductu Barræ viri quoque Nobilis, vrbe Leodiensi triginta peditum millia, quingentis additis equitibus exeunt, æneáque secum tormenta aliquot ac magnam commeatus vim trahunt, oppidum S. Trudonis liberaturi; perueneråntque ad pagum Bruslanum, quod quingentis tantùm abest oppido passibus. Hîc Audax, relicto ad obsidionem Marlæ Comite cum quatuor peditum millibus, ac sexcentis Anglis ballistariis, obuiàm Leodiensibus vadit, consertóque cruento prælio, plurimis occisis, reliquos in fugam agit.

Oppidum S. Trudonis ab Audace obsessum Leodienses liberare frustrà parant.

Cecidere Leodiensium circiter nouem millia, ac inter hos Præfectus Barra: capta circiter sex hominum millia, plaustra armis commeatúque onusta trecenta, sex ænea maiora tormenta, ac è minoribus centum viginti. Desiderauit Audax viros octingentos.

Caduntur Leodienses ad nouem circiter millia, cadentibus Burgundis octingentis.

Qua clade Leodium allata, Legati Franciæ Regis Ludouici, qui aurum ibi pro auxiliaribus cogebant Francis, clàm cum pecunia ex perturbata vrbe in Franciam fugerunt. Tertio à pugna die Centrones deditionem faciunt, omnibus vita bonáque concessa; decem exceptis, capitéque truncatis, è quibus sex obsides apud Audacem fuerant. Ruuraius cum præsidio, relictis armis, in tutum est deductus. Inde excercitus Tungros petit, qui sexto obsidionis die iisdem quibus Centrones conditionibus deditionem faciunt. Decem & hîc capite plexi, è quibus quinque obsides fuerant; exceptáque vrbe Leodiensi, reliqua eius ditionis oppida omnia similiter, allatis clauibus, leges accipiunt.

Dedit se Burgundo oppidum S. Trudonis, hinc & Tungri, & alia oppida omnia inferiora.

Tandem Leodienses propria clade ac defectione sociorum territi, deditionem quoque faciunt. Eam his verbis Placentius Leodius describit: Intelligentes Leodij se non aliter cum Burgundo pacisci posse, nisi & pecuniam ingentem soluerent, murósque & turres suæ ciuitatis aliorúmque oppidorum diruerent, ad pactum huiusmodi cunctantes copias Caroli prodire experiuntur: & quàm arctissimè obsessa ciuitate, facta deinde inter ciues discordia, pars per vnam portam exit, & se & vrbem gratiæ eius dedit; pars verò per alteram, dimissis vrbe ac bonis, aufugit, & ad Ludouicum Franciæ Regem præsidij causa se contulit. Dux Carolus ciuibus mandat, vt turres omnes, muros & antemuralia demoliantur: deinde Leodiorum arma omnia, bombardas, & quidquid bellici apparatus habebant, in vrbe & subiectis locis abstulit. Nec his satiatus, eos vt sibi soluerent trecenta millia florenorum, sacramentis obligauit. Hæc Leodius. Alius sic: Salutem dumtaxat pacti, reliqua omnia Ducis arbitrio permittunt.

Item Leodiũ ipsum, vbi turres muriq́; destructi, & tormenta bellica omnia ablata.

Decima itaque septimà Nouembris instructa acie Dux Carolus vnà cum Episcopo Leodium ingressus est armatus, interdicta tamen omni direptione & violentia militibus suis: & cùm arma tormentaq; omnia erepta nauibus imposita Namurcum, indeque in Brabantiam præmisisset, vigesimo

gesimo octauo eiusdem Nouembris cum exercitu ipse secutus est, paucis sed opportunis in locis præsidio relicto. Huius anni hiemem Bruxellæ exegit, Gandensium tumultuum expectans euentum, quòd sub belli huius initium excitata seditione, priuilegia repetiissent. Sed intellecta Principis victoria animis cecidere, & paulò pòst missis Bruxellam probissimis ciuibus, eius potestati priuilegia omnia permittũt, signaque opificum militaria noua ad eius pedes deponunt, præsentibus Francorum, Anglorum, Britonum ac Biturigum Legatis, pacemque impetrant: multati tantùm quindecim aureorum liliorum millibus, & aliis tribus millibus pro consiliariis: & septem seditionis auctores sunt proscripti.

Gandenses etiam supplices ab Audace veniam petunt.

1468 Mense Martio anni 1468. Montibus Hannoniæ Audax inauguratur, indeque Insulas profectus magna cum pompa est susceptus. Insulis Brugas peruenit, magnoque cum honore, dato acceptoque iureiurando est susceptus: Ordinesque hîc Flandriæ congregati intra proximum decennium, vti petierat, decies centies aureorum equitum millia sunt polliciti; vxori quam desponsam habebat, & paulò pòst duxit, (scilicet Margaretam Eboracensem sororem Eduardi Quarti, qui victo & occiso Henrico Sexto Lancastrio, dicto Rubeæ rosæ, tandem anno 1471. vt dicemus, plenum imperium Anglorum accepit) ac filiæ, singulis centena millia. Brugis Gandauum profectus, sexdecim millia inermium ciuium extra vrbem obuios habuit, se vrbemque potestati eius committentes, timore tamen magis quàm amore, vt multi interpretabantur, sic Principem honorantes. Circa Idus Apriles Brugis in Collegio Franconatium, conseruationem iurat immunitatum, donaturque viginti libris puri puti argenti; paulóque pòst nuptiis, eadem in vrbe, Regia magnificentia celebratis cum Margareta Eboracensi, de qua diximus, adeunt eum Legati Francorum ac Britonum, quibus sæpenumerò suos miserat, conabaturque Rex Ludouicus Audaci persuadere, vt reiecto fœdere quod cum fratre Carolo ac Britone icerat, nouum inter se pangerent. Cumque eò perducere eum nullis rationibus posset, Proceribus suis iam magis Rex fidens, huius anni æstate exercitum contra Britonem mittit, munitaque quædam loca expugnat. Audax Peronæ magna cum diligentia militem Britoni opem laturus cogit. Rex verò transitum illi impediturus cum exercitu Compengam tendit, Legatisque ad Britonem ac fratrem Carolum missis, pacem haud tamen diuturnam cum eis inscio Audace facit, sufficere arbitratus, quòd illi, remissis veteris fœderis tabulis, ab eius amicitia discessissent. Audax in Regis perfidiam inuectus, iniuriam sese numquam depositurum minatur. Sed Rex centum viginti aureorum liliorum millibus ei numeratis, ægrum aliquo modo placauit animum; impetrataque pace conditiones renouant; quarum confirmanda-

Celebrantur Brugis nuptiæ Caroli cum Margareta Eboracensi.

Resumitur bellũ Francicum.

Idem vtcumq; pacificatur.

mandatum causa Peronæ ad Audacem exercitum habenti, sexaginta tantùm equitibus ac octoginta Scotis stipatus satellitibus Rex venit, confisus litteris eius manu ad se scriptis, quibus de securitate suam fidem interponebat. Cùm summa cum amicitia ac familiaritate inter se aliquamdiu communicassent, subitò nuntiatur, Leodienses, violata pace, Tungrorum vrbem occupasse, Antistitem, Guidonemque Imbercurtium comprehendisse, Archidiaconum vnum cum aliquot Canonicis ac clarioribus ciuibus interfecisse, cadaueraque in frusta secuisse. Erant hæc vera, procurataque missis clàm Leodium Legatis à Rege Francorum, cùm Audax Peronæ exercitum cogeret. Sed pace cum Proceribus ac Audace facta alios miserat, qui priores reuocaturi seriùs aduenerant.

Interim Leodienses instigati à Franco, iterùm tumultuabantur. Episcopo capto, alijs fœdè mactatis.

Leodienses Audacem cum Rege in gratiam rediisse audientes, pœnitentia violatæ pacis ducti, Antistitem ceteris cum captiuis ineunte Octobri in libertatem restituunt, sperantes hac ratione Audacem placari posse. Sed is pacem Francicorum Legatorum opera violatam edoctus, furens Regem Peronensi in arce custodiri iubet. Tribus diebus in arce cum his qui simul in custodiam dati fuerant, Rex sedit, vno è domesticis specie rei familiaris curandæ dimisso, qui quindecim aureorum liliorum millia Audacis consiliariis ac amicis diuisit, multoque plus, Rege in libertatem restituto, est pollicitus. Sic Rex quarto captiuitatis die auri sui omnipotentia hac lege liberatur, cum Audace Rex vt in Leodios proficiscatur, Burgundicam in armis Crucem ad belli usque finem laturus. Leodienses his intellectis, frustraque per Antistitem suum tentata pace, summa cum diligentia fossas purgant, portas vallumque reficiunt, & ad resistendum se parant. Tandem comitatus Ludouico Rege adest Audax die 22. Octobris; suburbiaque occupans frustrà repugnantibus Leodiensibus, septem continuis diebus nec ipse nec quisquam in exercitu arma deposuit. Octauo die positis armis exercitui quietem concedit, ac reficere corpora iubet, postero die vrbem muro pro parte carentem variis locis oppugnaturos. Leodienses à Francis clàm ea de re edocti, facinus sanè audax ac strenuum concipiunt. Sciebant quibus in ædibus Rex & Audax se quieti dedissent, custodia exigua circa ædes posita. Eliguntur sexcenti è Francimontanis fortissimi veterani, ducebanturque ab ædium dominis in quibus Principes cubabant, iamque inter colles, primis custodibus præfocatis, ædibus appropinquabant, cùm quidam in transitu petulanter domunculam argillaceam hastis perforantes, trecentos in eo cubantes Nobiles excitant. Hinc ergo & in castris & in vrbe ad arma conclamatum est, fortiterque vtrimque dimicatum. Francimontani omnes strenuè pugnantes ante Principum diuersoria cæduntur, ædium dominis ibidem cadentibus. Quid agat Audax? Mox circa meridiem

Hinc ergò furens Audax Regem qui ad se venerat detinet, & secum profisci in Leodienses cogit.

Obsident Audax & Rex Leodium summa pertinacia.

Francimōtani sexcenti audacter sanè ex vrbe in obsessores erumpunt.

ridiem die Octobris trigesimo signum oppugnandæ vrbis edicit. Leo-
dienses nil minùs quàm vrbis oppugnationem eo die ac hora expectan-

Leodium tertiò capitur, ciuibus omnibus qui poterant in siluam Arduennam euadentibus.

tes, fessi nocturna pugna, quemadmodum & Burgundos existimant,
positis armis corpora curabant, nocturnaque inuicem facinora narra-
bãt, adeò vt Rex Ludouicus, Audax, Aurãtius, Marscalcus & Imbercur-
tius ventilantibus vexillis quadraginta hominum millia in vrbem nullo
resistente perducerent, tantum subirò strepitum tympanis ac tubis exci-
tantes, vt viri, mulieres, pueri maximo numero in siluam Arduennam
salui euaderent, relictis ædibus omni diuitiarum genere scatentibus, ac
mensis ciborum diuersitate repletis, quæ militi in prædam sunt conces-

Seruati qui ad templa confugerant, tamen eadem templa fœdè spoliata.

sa. Vix trecenti in vrbe periere. Vitæ eorum consultum, qui ad ædes
sacras confugerant: eæ tamen quoque direptæ sunt, dum se miles ditiores
captiuos quærere simulat. Sed Audax à Papa paulò pòst admonitus,
non pauca restituenda templis curauit. Præda ditissimæ vrbis immensa
fuit, multique gregarij milites hîc opes sibi ac posteris quæsiere. Octauo
ab vrbis expugnatione die Rex ægrè impetratata dimissione in Regnum

Ferro & flãma immanè sæuitum.

reuertitur. Audax firmiori exercitus cum parte in Francimontanos, tam-
quam vitæ suæ insidiatores, profectus, militi incolarum opes in prædam
donat, interfectis qui per ætatem arma ferre poterant omnibus, Vulcano
reliqua consecrans. Eadem ratione Leodij est sæuitum, exceptis Diuo-
rum fanis ac Canonicorum ædibus. Deleti sunt funditus Leodienses,
cùm spatio biennij à Ianuario anni 1466. ter supplices facti, ter iterùm
bellũ renouassent, anno 1468. pridie Kalend. Nouembris, tam rigido gelu
tum sæuiente, vt non minùs Burgundi frigore ac siti (omnibus mox gelu
constrictis) oppugnarentur, quàm Leodienses ferro ac igne. Gandenses
sub huius belli initium denuò coniurarant, rebellaturi si Audax infelici-
1469 ter pugnasset. At seuera Leodiensium pœna territi, per Legatos tertiùm

Liber hac hieme Audax à bello, ipse per se ius dicit, inter Consiliarios ter singulis hebdomadibus præsidens.

Bruxellam missos tandem circa Nonas Ianuarij 1469. consignatam pa-
cem impetrant. Liber hac hieme Audax à bello, Brabantis Hannoniis-
que ipse ius dicebat, ter singulis hebdomadibus inter Consiliarios præsi-
dens, ac pro infimis maximè, vt ius suum obtinerent, curans. Mense
Aprili eadem de causa in Occidentalem Flandriam est profectus, mense
Maio Gandaui, Iulio Brugis, Augusto in Hollandia ac Zelandia eadem
agit, mirum in modum hac agendi ratione populorum erga se amorem

Scelestus quidam, vt fœminâ potiatur, eius maritum falsò proditionis incusatum capite plecti curat.

ac reuerentiam excitans, reliquitque inter cetera rigidæ æquitatis hoc me-
morabile exemplum, tum ab aliis tum etiam à Cl. V. Lipsio cap. 8. Exem-
plorum recitatum. Erat Audaci vir nobilis in feruenti gratia; atque ei
Præfecturam oppidi in Zelandia dedit. Ipse ibi in otio amorem conci-
pit in alterius coniugem: quam cùm blanditiis expugnare non posset, si
fortè terrore vincat, maritum falsò proditionis insimulatum in vincula
coniicit.

coniicit. Femina, quò maritum liberet, ægrè tandem in ſtuprum conſentit; ſed ille perpetuis vt fruatur amplexibus, in carcere quoque maritum trucidat. Quid agat femina? Conſilio & comitatu amicorum Principem adit, & facinora explicat. Iubet Princeps eam manere in aula, & in vicinum cubiculum ſecedere, dum Præfectum vocat; nam fortè & ipſe in aula erat. Venit; introducitur & mulier. Hanc noſtin'? ait Princeps. Colorem homo murat, & Princeps exſequitur: At querelas quas ſuper te defert etiam noſti? Quid ais? Vacillat, perplexè loquitur; tandem, remotis aliis, ſpe gratiæ Principi ſcelera fatetur, veniam ſupplex petit, offerens etiam feminam coniugem ducere. Adeſt vocata, vix victa Principi obſequitur, & ſolemnibus verbis præſente Principe matrimonium celebratur. Tum Princeps: At tu noue marite, hoc iam nunc largire, vt ſi prior ſine liberis obeas, hæc coniunx heres omnium bonorum tuorum ſit. Libens concedit, teſtes audiunt, tabularius ſcribit. Et his iam peractis Princeps ad feminam: Dic ſodes, animo tuo factum iam ſatis? Satis, inquit mulier. At nondum meo, ille ſubiicit; & ablegata femina, iubet Præfectum in illum ipſum carcerem duci, in quo maritus cęſus erat, & pariter cæſum in arcam ligneam deponi. Mulier duobus maritis eodem ferè tempore, eodem certè ſupplicio amiſſis, mox in morbum incidit, & fato obiit, hoc ſolùm alteris nuptiis lucrata, vt liberos ex priore coniugio diuites relinqueret noua hereditate. Simile ſeueri iuris exemplum in Vita Guilielmi Tertij Chronicon Hollandorũ narrat, ob ereptam tantùm ruſtico vaccam, Præfectum capite plectentis. Hæc tum alij, tum etiam Lipſius. Anno 1470. Audax triginta ingentes onerarias 1470
naues rebus neceſſariis ad bellum inſtructas, ductu Henrici Borſelij Veræ Reguli, contra Richardum Warwici Comitem Anglum mittit, qui Francorum fiſus amicitia Belgas mercatores mari deprædabatur, pacemque cum Anglorum Rege Henrico Sexto (quem paulò ante Regno depulerat) Francorum Regis opera redintegrarat; treſque hi Principes fœdere facto ſtatuerant Eduardum Quartum (cuius ſororem Audax in vxorem duxerat) Albæ roſæ Principem, Angliæ Regno pellere, ac poſteà coadunatis viribus Audacem opprimere, ac ditiones eius diuidere. Borſelius itaque, pulſo mari Warwicio, diſſipatiſque eius nauibus, maris imperium obtinuit. Quod ęgrè ferens Rex Ludouicus, inſtructa Rothomagi Francica claſſe, eique Warwici Comite Præfecto, Henricum Sextum, pulſo Eduardo Quarto, in Regnũ reſtituit. Eduardus cum quadringentis viris nobilibus in Hollandiam appellit, indeque in Flandriam ad Audacem, eiuſque vxorem ſororem ſuam, peruenit; ac ab eis ducentis aureorum equitum millibus eſt donatus, excepta pecunia, quam liberali animo Ordines prouinciarum contulere, velut conniuente inſuper Audace,

Idem ſponte venia, feminã hanc iuſſu Audacis vxorem ducit, eamdemq; ſcribit heredem.

Nihilominùs virum Audax capite multari iubet.

Adornat Audax claſſem contra Richardum Anglum molientem contra fratrem vxoris Audacis. Eduardum dictum Albæ roſæ.

Rubea roſa triumphat ope Regis Francorũ.

Eduardus, dictus Alba rosa, acceptis ab Audace auxiliis, iterùm in Angliam traijcit.

vt instructas quot vellent ad bellum naues ei commodatò darent, ac qui cum eo in Angliam traiicere cuperent, permittens. Eduardus igitur Belgarum liberalitate viribus auctus, mense Martio anni 1471. in Angliam proficiscitur: confluunt statim amici veteres ac noui, inter quos eius frater Georgius Clarenciæ Dux (qui primùm pro Henrico Rege steterat) magna auxilia adducunt. Pugnatur ter acriter, sed semper Eduardus vi-
1471 ctor, postremò prælio Regem Henricum cum vnico filio captum interfici iubet, cadente Richardo Warwicio, omnibusque aduersæ partis Anglorum Proceribus. Atque ex eo tempore in Regnum restitutus, incredibili Belgarum lætitia, summo autem Francorũ cum dolore, Eduardus regnat.

Triũphat Eduardus caeso Henrico Rubea rosa, eiusq; filio vnico.

Rex Francorum Ludouicus irritatus contra Audacem, quòd Eduardo suppetias tulisset, contendit clàm, vt oppida ad Somonam sita in partes suas trahat: quod cùm Ioannes Borbonij Dux secretò Audaci apud Hollandos tum agenti nuntiari curasset, credere priùs noluit, quàm Regem fratrem suum Carolum in Aquitaniam procul suis ditionibus amandasse, Britonemque & alios ab eius amicitia omnino alienasse didicisset. Festinanter itaque ex Hollandia in Flandriam, indeque in Atrebates profectus, exercitum conscribit.

Rex Franciæ astu Ambianũ & Fanum D.Quintini occupat.

Sed Rex, ac si iam pax violata foret, astu Ambianum Fanumq; D.Quintini occupat, recepissetque iisdem artibus Abbęvillam ac Dorlanũ, nisi Esquardius in tempore iustum misisset præsidium. Occupandis hisce Picardorũ oppidis plurimùm Regi profuit opera Balduini Burgundi Audacis fratris nothi; qui etiã post paucos dies, deserto fratre, cum multis aliis Nobilibus ad Regem transiit. Verebatur Audax ne & frater Antonius coniurationis foret particeps. Sed cùm is fidem ac constantiam suam probasset, resumpto Audax animo ad bellum totum se conuertens, breui quindecim virorum millibus armatis Picquenium ad deditionem cogit, indeq; castra Ambianum promouet.

Idem Rex populatur Burgundiam: hinc induciæ in annum factæ.

Rex exercitus parte in Burgundiam missa, incendiis ac populationibus omnia vastat; cõcurrentes ad arma Nobiles, multis interfectis captisque, bis superat, munita aliquot loca capit. Audax tot incommodis subitò circumuentus, cùm per duos menses Ambianum frustrà obsedisset, nec Rex faceret pugnæ copiam, inducias in annum facit, quæ Kalendis Martij anno 1472. finirentur. Bruxellas reuersus Audax, conuocatis Ordinibus, docet, Ambianum Fanumque D. Quintini inopia ordinariorum equitum in Regis potestatem deuenisse: proinde necesse fore, vt certam singulis annis pecuniæ summam, singulæ regiones conferant, qua octingenti equites in Belgarum finibus ordinario perpetuoque stipendio alerentur. Promittunt singulis annis centum viginti aureorum liliorum millia, quæ post paucos menses ad quingenta millia Audacis astutia creuere; fuitque hoc primum ordinariarum Equestrium turmarum

Primum initium ordinariarũ Equestrium turmarum apud Belgas finibus defendendis.

rum

rum apud Belgas initium. Austriaci ad ter quinas turmas auxerunt. Kalendis Maij anno 1472. finitis induciis, Rex & Audax militem conscribunt: verùm tantò diligentiùs Rex, quòd frater eius Carolus (cui secretò venenum dari iusserat) animam agens circa Kalend. Iunij moreretur, prolongarántque inducias ad Idus vsque Iunij, pollicitus Rex se tum pacem reddito Ambiano Fanóque D. Quintini facturum, si dimisso exercitu in Belgas Audax rediisset. Facit id Audax immoderato desiderio recuperandi dictas ciuitates; sed deceptus est, cùm Rex nihil minùs cogitaret: quod dimisso Audacis exercitu, ac finitis induciis de pace tacens, occupata Guienna, Britonémque bello persecutus apertè comprobauit. Audax serò perspecta Regis versutia, regionum suarum Ordinibus perscribit, proprium eum fratrem veneno sustulisse, violata fide sibi verba dedisse, Britonem contra fœdus bello vexare, de his se vlcisci statuisse. Omnibus ei operam pollicentibus, immenso exercitu coadunato, cùm Somonam traiecisset, Neslanam expugnat: hinc Roienses & Mondiderij se dedunt: Bauasium obsidet. Vbi cùm frustrà mensem triuisset, circa Idus Iulij, castra haud procul Rothomago locat, pugnam omni ratione quærens. Rex suis non satis fidens, exercitum opportunis locis semper continebat, ne (quod summo studio quærebant) Audax Britoque vires coniungerent. Quo Audax perspecto, mense Septembri paruo accepto detrimento cum exercitu in Atrebates est reuersus, pauloque pòst Brito cum Rege pacem iterùm facit. Audax inducias sancit, quæ ad mensem vsque Martium anni 1473. durarent, quæ deinde ad Kalend. Iunij 1474. tandémque ad Kal. Maij 1475. sunt prolatæ, omnibus modis quærente interim Audace, vt Ambianum Fanumq; D. Quintini Regi per fas nefásque (vt sibi fecerat) eriperet. Hoc eodem anno 1472. mense Septembri Audaci Geldriæ Ducatus & Comitatus Zurphaniæ accesserunt, vendente Arnoldo Duce, impiúmque filium Adolphum exheredante; qui quòd patrem annis sex durè in carcere habuerat, industria Audacis iam ipse erat in vinculis, patre in libertatem asserto. Arnoldus quoque sexto inde mense moriens, in Februario anni 1473. itidem testamento venditionem confirmauit. Quin etiam mense Maio proximo Collegium Equitum Aurei velleris Valencenis celebratum: vbi opera Ioannis Rubenpræi, Crouiaci Audaci reconciliati sunt, & sic contra
» Adolphum per Procuratorem legitimè auditum pronuntiatum: Venditio Ducatus Gelriæ ac Comitatus Zutphaniæ, testamentúmque Ducis iustum ratúmque censetur. Audax Ducatus Gelriæ ac Comitatus Zutphaniæ possessionem omni tempore iure adire potest. Adolfus Gelrius, propter inhumanam erga proprium patrem impietatem in carcere vitam finiat. Lata sententia Audax Traiectum ad Mosam profectus, exercitum

1472

Audax deluditur à Rege Francorum.

Ingreditur idem Franciam cum valido exercitu iniuriam vlturus.

Ducatus Geldriæ Audaci transscribitur venditione Arnoldi, quem impius filius sex annis in carcere habuerat, itemq; paulò pòst testamento.

1473

Confirmatur Geldria Audaci à Collegio Equitum Aurei velleris, filio impio perpetuo carcere adiudicato.

Tradit se ei Ruremoda, hanc & Venloua, muris eius tormentis disiectis.

citum conscribit, vi vel amicitia à Gelris Dux inaugurandus. Ruremonda aduenienti portas aperit, sequunturque Cuca, Kesselum, Borna, Zittertum, cum nonnullis aliis. Venlonij cùm aliquamdiu se defendissent, muris verò tormentis disiectis, auxilium nusquam conspicerent, honestis conditionibus deditionem faciunt. Gerardus Iuliacensis, quamquam ab Imperatore Frederico in possessionem Gelriæ positus, tamen Audacis potentiam veritus, consentiente filio suo Guilielmo, Audaci omne ius suum octoginta aureorum florenorum millibus cedit. Quod cùm Gelrij intellexissent, statim Audaci portas quoque aperiunt, Gochtum, Strala, Gelra, Graua, Wachtendoncum, Lensa, Bommela, Tiletum, Bura, Erkelensa. Neomagenses in contumacia perseuerantes, vrbe imbellem turbam eiecerant, ac aliquamdiu ductu viri nobilis Reineri Bruchusij strenuè se defendebant, Carolum Adolfi filium octennem

Tandē omnium oppidorum vltimum Neomagum post tertiam obsidionis hebdomadam.

secum habentes. Tandem cadente ferocia, quòd nusquam gentium opem expectarent, circa Kal. Augusti interuentu Ioannis Cliuiæ Ducis vitam pacti, tertia obsidionis hebdomada portas aperiunt. Audace vrbem intrante, viri feminæque omnes in genua cadentes gratiam, ne diriperentur, altis vocibus rogabant: quod tandem à Proceribus exoratus hac conditione admisit, soluerent Iuliacensium Duci octoginta illa aureorum florenorum millia. Post hæc in Gelriæ Ducem ac Zutphaniæ Comitem ab omnibus Ordinibus inauguratur, claues ei adferentibus omnium ciuitatum Magistratibus; pecunia interim multati sunt Lobe-

Inauguratur Audax in omnibus Geldriæ ciuitatibus.

cani, Zutphanij, Arnhemij, Hasselij, Hattemij, Grolli, Hardewicani, Deutecomenses, Elburchij, Dusburghij, Oldenburgenses, Osualli, quòd non ante captū Neomagum venissent. Carolus Adolfi filius & soror ab eo osculo excepti, Gandauum mittuntur, vbi apud vxorem & filiam honestissimè sunt educati. Dimidia exercitus parte dimissa, cum reliquis copiis Traiectum ad Mosam reuertitur, relicto Geldriis Gubernatore Guilielmo Egmondano Iselsteinę Regulo. Traiecto Aquisgranum contendit, inde Lutzenburgum, villicos vbique à militari insolentia seuerè

Iter instituit vt colloquatur Imperatori Frederico.

defendens. Petierat colloquium Frederici Imperatoris: qui certior factus eum cum exercitu Imperij fines attigisse, multis Germanorum cinctus Proceribus, in Treuiros est profectus; vbi circa Nonas Octobris Audax Imperatorem inuisit, ac posteaquam sæpiùs inter se secretò communicassent, conuiuiis, donis, ludicrisque belli spectaculis certassent, Audace in nullo magnificentiæ Imperiali cedente, Imperator filio suo Maximi-

Nuptiæ petuntur Mariæ filiæ Audacis pro Maximiliano Imp. filio

liano octodecim tum annorum adolescenti filiam eius Mariam vxorem petit. Pollicetur Audax, si Imperator veteri restituta dignitate, Burgundiæ se Regem nominasset, titulumque Legati Imperij adderet. Imperator tantùm vt Maximiliano suo amplas conciliaret nuptias, se omnia

nia facturum promittit, iamque Treueris parabantur quæ ad nouum Regem coronandum erant necessaria, corona aurea, sceptrum Regium, & alia; erectusque visebatur in templo D. Virginis thronus Imperatorius, ac paucis infra hunc gradibus Regius; cùm intereà Rex Franciæ suggerit Imperatori, caueat sibi ab Audace, titulo Legati præcipuè insidiari eum Imperio. Quare Imperator, quasi aliò subitò euocatus, reiecta (vt simulabat propter filij nuptias) in aliud tempus coronatione, non salutato Audace, Coloniam properauit. Hîc delusum se cernens Audax, ira fremens, iram tamen dissimulauit, ne magis esset risui.

Insigni astu Rex Franciæ proponit Audacem ridendum.

Per id tempus Coloniæ inter Antistitem Robertum Bauarum ac Ordinem Ecclesiasticum oritur dissidium. Ecclesiasticis sese ciues, pulso vrbe Roberto, iunxere, ac in eius locum Hermannum Hassium elegere. Audax Imperium orbis animo meditans, aperiri in Germaniam sibi iter gauisus, Roberto opem suam addicit, simul de ignominia ab Imperatore illata vltionem se sumpturum sperans. Robertus à Papa censuris oneratur, quin etiam Imperator pro Coloniensibus exercitum conscribit.

Roberto Episcopo Coloniensi à suis eiecto, & à Papa excommunicato, nihilominùs Audax suã operam addicit.

1474 Interim ineunte anno 1474. nascitur quoque Audaci aliud hac de causa bellum. Sigismundus Austriacus Comes Tirolis, cùm contra Heluetios acre ac diuturnum pro dignitate, illi verò pro libertate bellum gessissent, (nam hi ab anno 1314. ac deinceps, excusso iugo Austriaco, in libertatem se vindicarant) ad tantam rei pecuniariæ inopiam deuenerat, vt Audaci mense Iunio anni 1467. oppignoraret ditiones suas ad vtramque Rheni ripam, Sungoiam, Brisgoain, nigrum Nemus, ac Ferrettã, acceptis octoginta aureorum florenorum millibus. Præfecerat Audax dictis regionibus Petrum Hagenbachium virum nobilem, sed crudelem, auarum, libidinosum, ac superbum, itaque omnibus exosum. Ludouicus quoque Francorum Rex, quò plures Audaci hostes concitaret, Sigismundo certis conditionibus octoginta aureorum millia, quibus sua redimeret, dat mutuò, satis sibi persuadens Audacem tergiuersaturum.

Nascitur interea Audaci quoque aliud bellum cum Sigismundo Austriaco Comite Tirolis.

Erat pecunia Basileæ parata, Audax eam numeratam vult Besoncij oppido Burgundiæ; hinc bellum. Brisachiani excitata seditione Hagenbachium in vincula coniiciunt, præsidiarios partim cædunt, partim pellunt; quin paulò pòst Rhenani omnes fœdere facto, iudiciali ordine Hagenbachium de stupris, rapinis, & similibus conuictum & condemnatum, Brisachij in foro capite plectunt.

Præfectus constitutus ab Audace conspirantium Rhenanorum sententia publicè capite plectitur.

Hîc Audax vindictam altè spirare. Quare iam dictis Rhenanis iungunt se Fredericus Palatinus, Antistes Argentinensis, Basiliensis, Colmariensis, Selestadiensis, Constantiensis, ac clàm opera consilióque Regis Francorum Reinerus quoque Lotharingiæ Dux. Audax tot Principum contra se intellecto fœdere, animo non deficit, sed maiores quàm vnquam fecerat, copias

cogit, accepitque paulò pòst à Sabaudiæ Duce quatuot peditum millia; adduxitque Iacobus Galeottus nobili apud Insubres loco natus, ac Nicolaus Campobachij Comes exsul Neapolitanus, auctot posteà exitij Pugnacis, mille sexcéros Italos equires, ac peditum duo millia; Somerseri verò Dux Anglorum ballistariorum sex millia. Quibus cùm Belgas Burgundosque iunxisset, sexaginta hominum millia in armis habens, Nucium tertio infra Coloniam milliari ad Rhenum oppidum sexto Kalend. Augusti venit; iudicans, si Colonienses in otdinem redegisset, bellum Rhenense cum Sigismundo parui negorij fore. Exetcitu in quinque acies distributo, totidem locis oppidum premir, tormentis nocte dieque muros quassans, ac sæpiùs frustrà oppugnans, desideratis per varias oppugnariones suprà tribus hominum millibus: nempe defendebat strenuè oppidum cum tribus vereranorum peditum millibus, & quingenris equitibus, Hessi Electi Coloniensis frater. Quare omissa vi, arctè vndique oppidum claudere conatur, donec se tradat. Germaniæ Procerres indignum rati Imperij maiestatem ab Audaci inuadi, coactis in vnum quinquaginta hominum millibus, quingentis tantùm à Burgundis passibus Imperatore Duce castra locant. Erant Pugnacis castra ad instar vrbis, statuetatque loco non discedere, nisi Nucio in potestatem redacto. Iraque Imperator aliam solnendæ obsidionis viam non videns, Rhenenses in Burgundiam confœdetarasque eis Regiones mittit: quibuscum Baumontius congressus, desideratis duobus Burgundionum millibus, fuga consulete sibi est coactus; conuersique Rhenani in Iacobi Remontij ditionem, expugnant Elicurtum, Remontium, ac Gransam. Circa Besoncium verò ac Pontarlam omnia in prædam vertunt, indeq; in Sabaudiam infesto agmine tendentes occupant Murtum, Otbam, Aubonam, Petetlingam, Montenalium, Estauagum, Iuerdunum, Fontium, Fanum Crucis, Clauem, cum viginti castellis. Morga ac Niona voluntariam deditionem fecere. Reinerus Lotharingiæ Dux, acceptis à Francorum Rege aliquot equitum turmis, suisque his iunctis, Lutzenburgios inuadit ac depopulatut. Francorum Rex Atrebates vastat, ac ad vrbem vsque excurrens, præsidiarios erumpentes prælio superat, capto Iacobo Lutzenburgio, cum Carensij, Remontij ac Contaij Regulis: deinde igne ac ferro in vicinos omnes sæuiens, vniuersaque adeò Germania ac Gallia ad opprimendum Audacem Belgarum Principem vires consiliaque in vnum contulerat. Quibus non obstantibus, manebat Audax pertinaci proposito in obsidione; quamquam Christianus, primus huius nominis Danorum Rex, Hispania ac Roma veniens, eoque deflectens, quòd ab Imperatore Frederico ditionē Dirmariensem, Holsatiensem ac Stolmariensem, quò Daniæ Regno coniungeret, impetrasset,

Audax collectis sexaginta armatorum millibus Nucium tendit, Colonienses vt sterabat, domiturus, dehinc facilè & alios.

Germaniæ Proceres exercitu quinquaginta millium Audaci se obiiciunt.

Cùm pugna opportunitas non esset, variè Audacis hostes Burgundiam, Sabaudiā, & Lutzenburgum populantur.

Excurrit quoque Rex Franciæ in Atrebates.

ſet, pacem fruſtrà facere eſſet conatus; quemadmodum & Papæ Legatus, Antiſtes quoque Mediolanenſis, ac non pauci alij vtriuſque ordinis Principes viri tentarant. Audax enim fortunæ ac militi fidens, ardebat deſiderio pugnandi cum Cæſare. Sed is nil temerè committendum fortunæ iudicans, munitis caſtris, magno tormentorum numero inſtructus, ſuos continebat. Tandem menſe Maio anni 1475. coactus eſt Audax obſidionem ſoluere, quòd Anglorum Rex exercitum, eius gratia ac rogatu coactum, in Franciam traiicere pararet, quò iunctis viribus in Francum mouerent. Tentare tamen, antequam in Belgas reuertatur, ſtatuit, an Imperatorem ad pugnam pellicere poſſet, inſtructa acie ad hoſtes pergit, maioribus tormentis carros, plauſtra, ac reliqua caſtrorum impedimenta diſiicit, hominum equorumque ſtragem facit, adeò vt Germani ignominiam diutiùs non ferentes, obtenta ab Imperatore poteſtate, in pugnam tria equitum millia educerent, ac acriter ſtrenueque cum Belgis concurrerent. Cùm non paucis deſideratis Germani fugam circumſpectarent, admiſſumque fermè in conſpectu Imperatoris dedecus eſſet, Antiſtes Monaſterienſis, eductis quinque equitum ſuorum millibus, vim Belgarum repreſſit. Hinc pacis mentio à Legato Pontificio iniecta eſt. Verùm cùm de conditionibus conuenire non poſſent, inducias magno Nucianorum gaudio in nouem menſes faciunt, quòd iis vix quatuordecim dierum cibaria, vndecimo iam menſe tolerata obſidione, ſupereſſent. Paulò pòſt opera eiuſdem Legati pax quoque coiit, cauſa Antiſtitum Colonienſium ac oppidi Nucij iudicio Summi Pontificis commiſſa. Sed quòd ceteræ conditiones ſecretò pactæ maiori Procerum Germanorum parti eſſent incognitæ, ægerrimè pacem ferebant. Hinc ergo iterùm tumultus, & paulò pòſt ad 16. Kalend. Iulij cruenta etiam pugna, in qua Germani pedites circiter mille quingenti, Burgundi tantùm centum triginta cecidere. Poſteà pax renouatur, & ſignatur. Qua quia non comprehendebantur Lotharingiæ nec Auſtriæ Duces, Heluetij, Rhenenſes, nec Francorum Rex, miſit idem Rex in Burgundiam quatuor peditum ac duo equitum millia, Duce Borbonio filio notho. Hic cùm omnis cladis genere regionem infeſtaſſet, concurrentes ad arma Nobiles prope Chinoum cruento fundit prælio, captumque Antonium Lutzenburgium ac Ludouicum Mommartinum cum multis aliis viris Nobilibus in Franciam abducit, cæſis Burgundionum duobus millibus. Traiecerat intereà Eduardus Anglorum Rex Caletum viginti bellatorum millia, ac in Picardiam rectà contendebat, cùm Audax, relicta exercitus ſui parte maxima contra Lotharingum ac Heluetios, quibus bellum inferre ſtatuebat, parua manu ad Anglica peruenit caſtra: quod adeò ægrè Rex tulit Eduardus, vt vix contumelioſis abſtineret verbis,

Fruſtrà Papa, Rex Daniæ, & alij ſuadent Audaci pacem.

1475

Velitaris pugna fatis acris ad Nuſsiam.

Tandem cauſa Colonienſis Summo Pontifici commiſſa, poſt vndecimum menſem obſidionis Nuſſenſis.

Magna patitur damna Audax in Burgundia.

Item alienatur ab eo Eduardus Rex Angliæ pactis cum Franco in nouem annos induciis.

verbis, oriretúrque inter eos non ficta simultas; quod paulò pòst Rex Eduardus pactis in nouem annos cum Franco induciis palàm est testatus, pollicente singulis illi annis Francorum Rege quinquaginta aureorum liliorum millia; in promptu quoque numerauit septuaginta quinque millia, addens sexcenta optimi vini Francici dolia; in Proceres verò Anglos tam extitit liberalis, vt Franciam auro exhaurire diceretur. Conditionibus ritè obsignatis, Rex Eduardus mense Septembri in Angliam, non salutato Audace, reuertitur. Itaq; Audax quoque cum eodem

Hinc ergo & Audax cum Franco paciscitur in nouem annos, quò mercatura refloreat.

Rege Francorum Ludouico in nouem annos inducias facit, per quas mercatura inter Francos ac Belgas, quæ per quinquennium cessauerat, magno incolarum gaudio iterùm vtcumque florere cœpit. Quare liberaliter Principi Belgæ magnam pecuniæ summam ad gerendum bellum partim numerant, partim promittunt; sicque ille eodem adhuc mense Septembri in Lotharingiam cum exercitu proficiscitur, vlturus (vti fama spargebat) iniuriam à Duce tempore Nucianæ obsidionis sibi illatam, ac repetiturus pecuniam ab auo patreque suo prædecessoribus eius mutuò datam. Deditionem statim faciunt Bria, Bas-

Audax in Lotharingos ducit, & multa oppida partim vi partim deditione accipit.

sompuia, Chastemum, Abia, Gressa, Loniacum, Confluentia, Auricurtum, Flouilla, Dendremum, Landra, Samblaum, Boqueuilla, Nontaum, Membruna, Baiona, Antensona, Versonna, Samurum, Gangona, Marsacum, & Spinaum. Chamoum vi expugnat, præsidiariosque ad arbores strangulari iubet. Dux Reinerus, Nancio ac Sirico præsidiis necessariisque de rebus prouisis, cum pretiosissima supellectile in Franciam ad Regem Ludouicum confugit. Exinde Siricum per mensem oppugnatum circa Idus Nouembres deditionem facit. Sirico expugnato, Nancio exer-

Tandem & Nanceinum post nouem hebdomadarum obsidionem se ei tradit.

citum admouet, ac posteaquam per nouem hebdomadas sæpiùs frustrà oppugnasset, non paucis desideratis fortibus viris, inter quos cecidit Philippus Bergis ad Scaldim Regulus, extremam parari vim ciues ac præsidiarij videntes, animis cecidêre, pactique vitam ac bona oppidum tradi-
1476 dêre, paucis exceptis, in quos laqueo est animaduersum. Initio anni 1476. Heluetij potentia ac fortuna Audacis moti, missis Legatis pacem petunt, pollicentes se Duci Sabaudiæ, Iacobo Remontij Comiti, cæterisque eius confœderatis quæ eripuerant reddituros: quin & veteranus quidam Heluetius seorsim persuasurus candidè addebat; sanè phaleras equitatus Audacis pluris valere vniuersis Heluetiorum spoliis. Sed Audax inni-

Heluetios pacem petentes stultè in gratiā recipere differt: hinc ergo illi arma expediunt.

xus dudum concepto proferendorum limitum ab Oceano Hollandico ad Italiæ vsque Alpes proposito, cùm in Burgundiam rediisset, responsurum se ait. Heluetij quid vellet intelligentes, veteranorum delectu habito, exercitum cogunt, quos & clàm Rex Ludouicus pecunia iuuit. Intereà Audax Comitem Nicolaum Campobachium in Italiam, numeratis

qua-

quadraginta aureorum liliorum millibus, mittit, vt conscriptis quadringentis lanceariis equitibus, iungat se auxiliariis Ducis Mediolanensis, ac Iolæ Sabaudæ: qui in vnum copiis coactis, cùm quindecim armatorum millia recensuissent, inexspectato aduentu Losannam occupant. Audax, vniuersa occupata Lotharingia, ac proinde contra Heluetios cum exercitu moturus, primùm Gransam, Comitis Remontij oppidum in Heluetiorum finibus situm, ac non ita dudum ab eis occupatum, munitumque præsidio octingentorum peditum, obsidione cingit, frustraque illud aliquoties oppugnās, circiter centum quinquaginta viros fortes amittit. Sed cùm acriùs quàm anteà præsidiarij vim parari variis locis conspicerent, nemine suppetias ferente, pacti vitam, oppidum cum arce dedunt. Audax (quod numquā anteà fecerat) rupta fide octoginta ad arbores strangulari iubet, ducentos proxima in palude mergi, ceteros abduci captiuos. Quæ perfida crudelitas omnium Germanorum animos ab eo alienauit, atque ita irritauit Heluetios, vt duce Comite Hermanno Eptingemio Comitis Sigismundi Austriaci Legato, peditum viginti millia ad Vaumarum, vbi Audacis ordinarij corporis custodes in præsidio erant, castra locarent: augetúrque mox eorum numerus auxiliis Episcopi Basiliensis ac Argentinensis. Audax aduentu Heluetiorum cognito, etsi omnibus dissuadentibus, obuiàm proficiscitur, & angusto inter duos montes itinere congreditur. Fratres nothi Audacis cum Heluetiis fortiter dimicantes, ac studio cedentes, ex angustiis hostem in apertum campum pellicere, deinde exoneratis tormentis equitatu vndique inuadere statuerant. Sed militum vulgus consilij ignarum, existimantes eos verè fugere, fugam passim capessunt; ducibúsque astum explicantibus, ac vt starent pugnaréntque iubentibus, non obediunt; aucto pauore, cùm ex incognitis montium viis, recentes subitò Heluetij, latera suorum inuaderent. Audax sua cum acie subsidio festinans, à Campobachio ac aliis equitibus acies angusto in loco explicare non valentibus deseritur; tandémque dissipato vniuerso exercitu, fugam cum ceteris capere cogitur. Veniunt in hostium potestatem bellica tormenta, & omnis belli apparatus, tantumque pecuniæ & supellectilis pretiosæ, vt aceruis factis Heluetius miles inter se diuideret, & supellex tricies centenis aureorum liliorum millibus sit æstimata. Insigne exemplum his qui fortunæ bonis stultè insolescunt. Ex Audacis exercitu (quòd maior pars pugnam non tentarit) non vltra duo hominum millia cecidere (errant insigniter qui supra viginti quatuor millia interfecta scribunt) capta tamen sunt signa militaria viginti & septem. Nobiles multi fugam sistere conati periere, ac inter hos Ioannes Lutzenburgius Marlæ Comes, Lignacus, Antonius Lalanus, Rollinus. Capti tantùm ducenti, quos Helue-

Gransum in Heluetiorum finibus Audax obsidet, & paulò pòst deditione capit.

Ob violatam ab eo fidē omnes Germani & Heluetij contra eum conspirant.

Inter angustias montium Audax vincitur, & fuga sibi consulere cogitur.

Relicta signa militaria viginti septem, cæsa virorum duo millia, capti ducenti.

Heluetij in vindictam commilitonum Granſæ ſtrangulatorum, depoſitis ſepultiſque cadaueribus, iiſdem in laqueis ſuffocauerunt. Audax ea nocte fuga Inerdunum peruenit, ac manè Loſannam, vbi dolore accepti dedecoris, in animi corporiſque ægritudinem incidens, belli tamen curam non omiſit. Vtcumque ſe colligens, coactis iterùm viginti quinque circiter militum millibus, Murtum obſidione cingit. Heluetij, Rhenani, Comeſque Sigiſmundus, collectis triginta peditum, ac quatuor equitum millibus, contrà proficiſcuntur, venitque eorum in caſtra Reinerus Lotharingiæ Dux, à Franco mediocri pecuniæ ſumma, ac quadringentis equitibus inſtructus, quem Regis intuitu exercitui præeſſe volût. Quingentis tantùm paſſibus Heluetij ab Audacis caſtris aberant, cùm recuperandi decoris deſiderio ardens, prior eductis copiis inſtructa acie in pugnam prodit. Heluetij ſuis in caſtris quieti corpora curabant, quos cùm Audax horam & ampliùs inſtructa acie expectaſſet, ſæpiuſque per Anglos balliſtarios ad pugnam irritaſſet, nec tamen quiſquam prodiret, ſatis ſeſe eo die animandis ſuis profeciſſe iudicans, poſtremæ aciei pro rei neceſſitate non ſatis prouidens, ad caſtra reuertitur. Heluetij in hanc parati occaſionem, ſubitò omnibus caſtrorum portis peditem educunt, poſtremamque Audacis aciem tanta vi inuadunt, vt tempus conuertendi exercitus eriperent. Corporis tamen eius cuſtodes in pedes deſilientes, Anglis iuncti balliſtariis, irrumpentes Heluetios non ſolùm excipiunt, ſed acri pugna edita, cedere etiam loco primos cogunt, donec Comitis Sigiſmundi equites, his interfectis, reliquorum impetus repreſſiſſent, ac priuſquam Audacis equites è prima in poſtremam aciem peruenire, tormentaque eòdem attrahi poterant, in fugam omnes vertiſſent. Cecidere pugnantes è Burgundis Belgiſque morte nō inulta circiter octo peditum millia, tantumdemq; Germani in fuga interfecere. E Nobilitate pugnantes interiere Somerſeti Dux ex Anglia ad Audacem cum ala equitum balliſtariorum ſuo nomine profectus, Philippus Grimbergius, Iacobus Maſius Audacis vexillifer, peneſque ipſum viri nobiles complures. Qui Murti in obſidione relicti fuerant, cognita clade, vaſa conclamant. Sed in perterritos præſidiarij erumpentes, facilè omnes, ereptis impedimentis, in fugam agunt, pauloque poſt in equites Germanos incidentes, ad vnum ferè omnes cæduntur. Audax tribus tantùm hominum millibus ſtipatus, Riuerium in Burgundiam fuga peruenit, Heluetiis ad noctem tā̆tùm inſequentibus, deinde ad prædam conuerſis. Altera hæc clades ita Audacem atra bile repleuit, vt nonnumquam cogitabundus totos dies ſolus ſederet; debilitatoque calore naturali poſthac calidiſſimis vinis vſus eſt, cùm ante has clades ob caloris abundantiam ante ac poſt prandium priſanæ cremore vti conſueuiſſet. Rex Franciæ vtendum hac occaſione ratus, mit-

Iterùm colligit Audax ad viginti quinque millia.

Secundam accipit cladem ab iiſdem Heluetiis.

Cecidere Burgundi pugnantes morte non inulta, circiter octo millia totidémque in fuga interfecti.

Audax tribus tantùm millibus hominum ſtipatus in Burgundiam fuga euadit.

Lotharingus clàm à Franco pecunia iuuatur, quò & ipse seorsim Audacem fatiget.

tus, mittit statim ad Reinerum Lotharingiæ Ducem Legatos cum pecunia, suadens in tanta opportunitate non quiescere, sed priusquam Audax vires reficiat, sua recuperare, Heluetios interim Rhenanósque omni ratione conciliare, vt eorum auxilio resistere possit. Regia pecunia Reinerus quatuor peditum millia, ac mille quingentos equites Francos conscribit; moritúrque eodem tempore Maria Haricuttij Comes, vidua aui eius Antonij Comitis Vaudemontij, cuius hereditate ditatus magnã quoque pecuniæ summam conflauit. Parua itaque quam diximus manu occupat Reinerus Vaudemontium, Espinalum, ac aliquot munita castella, auctoque exercitu Nancij præsidium Burgundicum obsidione premit. Præerat oppido Ioannes Rubenpræus ac Cochinus quadringentorum Anglorum Dux vetus, qui communi consilio se defendentes Audacem expectabant.

Obsidet Lotharingus Nancium.

Sed is vix sui potens, sex hebdomadibus in Burgundia domi desidens nil agebat, frustrà monentibus amicis Reinerum parua manu Nancium obsidentem, misso milite pelleret. Intereà Cochinus Nancij in vallo deambulans tormenti globo interficitur, Anglique de auxilio desperantes, ac Duce orbati, primò Rubenpræum rogant, deinde cogunt, vti præsidiariorum vitæ ac fortunis, dedito oppido, consulat: quod cùm is fecisset, tertio post deditionem die, Audax serò cum exercitu veniens, Reinerum sequi instituit.

Deditur idem oppidum, serius accurrente Audace.

Is se imparem sciens, exercitu proximis in oppidis distributo, duodecim tantùm comitatus equitibus ad Heluetios auxilij caussa cum pecunia contendit. Habebat Audax in exercitu non vltra sex bellatorum millia; hosteque, quo cum congrederetur non reperto, Nancium obsidere instituit, Comite Nicolao Campobachio Italo exercitus Legato constituto, quamquam eum primo contra Heluetios prælio turpiter deseruisset.

Obsidet iterùm Nancium Audax paruis cum copiis & brumali tempore.

Erat is Neapolitanus, Arragoniis ac Andegauensibus pro eo Regno contendentibus, Andegauensium semper partes secutus, donec his ab Arragoniis pulsis, exutus fortunis cũ multis aliis Proceribus proscriberetur. Intereà Ducis Reineri œconomus, cognomine Suffron, mense Nouembri cùm Nancæos commeatu ac milite iuuisset, cum paucis in tergo fortiter pugnans, circumuentus à Burgundis capitur, & paulò pòst supplicio addicitur. Strangulandus cùm frustrà sæpiùs, impediente Campobachio, de re magni momenti colloquium Audacis expetiisset, hæc postrema protulit verba: Sanè Audaci non minùs quàm mihi postremus instat dies; quod qui ei à consiliis est intimus, probè nouit. Hæc ille. Campobachium dudum insidiatorem notans; de quo Cominæus tunc præsens prolixissimè.

Milites Audacis maiori ex parte ægroti, malè armati, & omnium rerum inopia laborantes.

Et obsidebat Audax exiguo cum exercitu brumalibus diebus pertinaci proposito Nancæum, proditore, vt posteà etiã certò patuit, exercitus Legato Campobachio, militibus maiori ex parte aduersa valetudine affectis, malè ar-

maris, ac omnium rerum inopia laborantibus. Scribit igitur Guilielmo Hugoneto Burgundiæ Cancellario (cui ante paucos dies dono dederat Flandriæ oppidum Middelburgum) conuocatis Belgarum Ordinibus, pecuniam ac recentem in supplementum militem imperet, clientelasq; suo nomine ad arma cogat, quòd Heluetij ac Rhenani exercitum soluendæ obsidioni pararent. At contrà Campobachius primariis aliquot Belgarum viris scribit, necesse non esse brumalibus diebus Nobiles ad equum conuocare, quòd Heluetij iustum non cogerent exercitum, Nancæique post octo dies commeatus inopia deditionem certò videantur facturi; non nimiùm Hugoneti dictis terrerentur, qui proprium magis quæstum quàm Principis necessitatem, rei bellicæ imperitus, ob oculos habere consueuisset. Qui Campobachij acceperant litteras, scientes quo is apud Principem esset loco, hoc est summò, effecerunt, pecuniæ parum Hugonetus impetrare potuerit, nobilitate etiam passim ante ver arma induere recusante. Quæ omnia resciscens Audax (præter Campobachij perfidiam) iurat se in immorigeros non aliter quàm in rebelles animaduersurum. Engelbertus tamen Nassauij ac Ioannes Chimaij Comes aliquot cum Nobilibus ac paucis peditibus summa cum difficultate ac periculo Nancæana ad castra perueniunt, magna Principi auxilia promittentes, si bellum ducere, ac pugnæ in ver supersedere vellet; sed sana non admittebat consilia, etsi multis singulis diebus in exercitu fame ac frigore morientibus. Intereà Heluetij ac Rhenani sollicitatione Ducis Reineri quindecim circiter bellatorum millia coëgerant, Rege singulis clàm aureum lilium numerante, ac pro reliqua solutione fideiubente: sicque Dux Reinerus confœderatis iunctus, instantibus Ianuarij Kalendis anni 1477. castra Beneuillæ locat, postero die ad Fanum D. Nicolai,
1477 quod haud procul Nancæo distat; vnde Nonis Ianuarij, vt oppido de rebus necessariis prouideat, aut cum Audace confligat, instructa acie Nancæum rectà pergit. Audax de hostium aduentu certior factus, Præfectos, quod ab aliquot annis non consueuerat, ad consilium vocat. Prudentiores vnanimi voce suadebant, castra Ponmussonium mouere, ac exercitum proximis in oppidis castellisque, vsque ver proximum diuidere. Germanos enim Lotharingici auxiliares, importato Nancæi commeatu, brumæ diebus loca de præsidiis ac commeatu prouisa non obsessuros, sed domum vitatis frigoribus dilapsuros, nec facilè iterùm coituros Ducis Reineri causa pecunia inopis. Salubre consilium altus Audacis animus contemnens, ex Campobachij sententia instructa acie, paucos valetudinarios recentibus ferocientibusque obiicit hostibus. Vix enim decem virorum millia in exercitu habebat, è quibus duo tantùm millia sana benèque armata erant, quæ in fronte contra quindecim Germa-

Frustrà expectat Audax subsidia ex Belgio, impediente proditore Cãpobachio.

Veniunt tamen ad eum summa hieme Nassouius & Chimaius, paucíq; alij.

Intereà Heluetij ac Rhenani ad quindecim millia parant Nancæo succurrere.

Reiicit Audax sanum consilium plurium de differenda pugna.

Confligit cum vix duobus millibus sanis contra quindecim millia.

Germanorum millia collocat, quemadmodum Oliuerius Marcanus, Audaci tunc inter domesticos seruiens ac pugnæ præsens, in Annalibus sanctè affirmat. Defendebant se Burgundi aliquamdiu pro paucitate strenuè, nec in fugam agi potuerunt, priusquam Campobachius proditor (de cuius exitu, in filia Audacis) quadringentis suis cum Italis ad hostes transiisset; tum, pulsis ceteris, Eptingemius Germanus à sinistro latere pedites Burgundos inuadit, ac post breuem pugnam, equitum clade territos in fugam ruptis ordinibus agit. Audax vniuersi exercitus dissipatione motus, cùm frustrà ordines retentare ac fugam sistere, sæpiùs inuadentem feriens hostem, esset conatus, ab omnibus se fermè desertum conspiciens, vi per vrgentes aliquot erumpens hostes, consulere sibi conatur. Sed cùm paucis comitatus Nobilibus viris ad Fanum Ioannis Rhodij, haud procul Nancæo, peruenisset, ac equo calcaribus concitato obuium torrentem saltu transilire vellet, eo præ lassitudine ad ripam offendente, in torrentem cadunt, sequebanturque eum multi, sed quis esset ignorantes; è quibus Claudius Baumontius Nobilis Lotharingus inter pedites militans, surdus, atque ita quæ inclamabantur non intelligens, equi iacentis clunes infesta hallebarda tanta vi reiterato aliquoties impetu verberat, vt frustrà surgere conatus ephippio Audacem armis grauem eiicere cogeret; inque eum deinde Claudius cruento conuersus telo, repetitis sæpè ictibus, eodem in loco iacentem mactat, superuenientesq; Germani pedites ignoto cadaueri arma vestimentaque detrahunt. Iacebat Audax nudus ignotúsque, ac haud procul eo Ioannes Rubenpræus Contaius, Viuilla, aliquótque alij domestici eius Nobiles, viri fortes, tertio primùm à pugna die cogniti, tribus in corpore Audacis magnis vulneribus repertis, vno cæsim ab aure vsque ad dentes, & aliis duobus circa femora punctim hallebarda inflictis. Periere simul è Burgundis circiter tria virorum millia: capti verò Nobiles hi; filij Rottelini ac Nassouij, Comes quidam Anglus, Crouiacus, Chimaus, Galeottus, Antonius ac Balduinus Audacis fratres nothi, Iodocus Lalanus admodum saucius, Oliuerius Marcanus Historiographus, Montaguris ac Montfortius. Cecidit Audax Nonis Ianuarij, anno eius sæculi septuagesimo septimo ineunte, vt nunc cõputamus, seu septuagesimo sexto exeunte ad Pascha, more tunc recepto, annos natus quadraginta quatuor, mensem vnum, dies 25. Post triduum vix agnitus per Medicum suum & Amanuensem captiuos (ita facies totumque corpus frigore ac tabe fœdata erant) iussu Reineri Ducis in primario Nancæi templo, ante summum altare D. Georgio sacrum, sepultus est, iuxtaque eum, qui vnà ceciderant viri Nobiles; erectaque ab eodem Reinero tumba, & super eam imago Audacis, additis natalium insignibus, vt etiamnum hodie apparet: adfixaque

Equo cessitante præ lassitudine Audax torrenti armatus immergitur.

Ignotus occiditur & spoliatur.

Periere vnà cum eo circiter tria virorum millia, capti etiam plurimi.

Post triduũ vix agnitus Nancæi sepelitur.

fixáque Epitaphia varia, inter alia hoc breue non inconcinnum:

Eius tumba & Epitaphium.

Te pacis piguit, te tæduit atque quietis,
Carole, ficque iaces? iamque quiesce tibi.

Posteà à Carolo Quinto eius ossa Lutzenburgum deuecta, eius soror Leonora demum Brugis Flandrorũ in Choro templi D. Mariæ ossibus filiæ eius Mariæ coniunxit. Sub huius Principatu anno 1474. initium habuit Carthusia Louaniensis. Fundum & primas officinas dedit Walterus Waterlet Prępositus Malbodiensis. Promouerunt institutum Margareta Audacis vxor anno 1489. & Maria vidua Marchionis Arschoti.

Carthusia Louaniensis bonis temporis instituta.

MAXIMILIANVS
CVM MARIA
FILIA SVPERIORIS,
XL. BRABANTIÆ
III. BELGII VNITI PRINCEPS.

Præfuit annos quinque, hebdomadas vndecim.

Compellere nititur Rex Franciæ Mariam viginti annorum natam, ad nuptias filij sui octennis.

CAESO ad Nancæum Carolo, paternas ditiones Maria filia heresque vnica adiit, sed magnis multisque calamitatibus priùs exercita. Nam præter quòd dolor immensus esset, patre tam sæua morte sublato, ipsaque nondum nuptui tradita, mox hostes sensit qui vel maximè solatio auxilioque esse debebant. Nona statim Ia-
1477 nuarij anni 1477. cùm quarta eiusdem mensis pater Audax cecidisset, Francorum Rex Ludouicus, qui eam è sacro Fonte susceperat, cum quo & pater anno 1475. inducias pepigerat in annos nouem, pupillæ prouinciis inhians, eamque ad filij sui octennis nuptias, cùm ipsa nata esset annos circiter viginti, compellere nitens, inter cetera hæc ad Tramulium Lignij Comitem scribit: Amicissime Comes, litteras tuas, quæ de rebus me magnis audituque gratissimis summopere delectarunt, accepi. Tempus est omnes animi corporisque neruos intendas, vt Ducatus Comitatusque Burgundiæ tua prudentia voluntariam mihi deditionem faciant: decreuisse enim me vt nuptiæ inter cognatam Mariam ac filium Carolum

Docet id epistola ipsius Regis, pluraq; etiam alia.

MAXIMILIANVS ET MARIA, XL. BRABANTIÆ
III. BELGII VNITI PRINCIPES.

lum primo quoque tempore effectum sortiantur. Sed caue Comes, in « Burgundiam cum armata manu proficisci, nisi certò tibi de Audacis « morte constiterit. Plessio, nona Ianuarij 1477. Vtque hæc consequeretur, « certis locis & interuallis tunc primùm ab eo (teste Cominæo) dispositi sunt celeres equi. Hinc ergo partim astu partim armis, deficiente etiam ad Francorum Regem Ioanne Challonio Aurantiæ Principe, tota ferè Burgūdia non multò pòst à Rege aut capta aut vastata est. Nec mitiores Mariæ fuêre Gandenses dicam, an Ordines ibi congregati, quibus Maria vndecima Februarij, ipso inaugurationis die, ea priuilegia concedere coacta fuit, quæ successores eius tamquam extorta, & contra Principis dignitatem, resciderūt. Missi sunt eo tempore Legati ad Franciæ Regem, cùm Gandenses apertè rebellantes, Maria in potestatem redacta, Flandriæ gubernationem inuadere nomine trium ditionis Ordinum auderent, Mariam cogentes, vt priuilegia ab auo Philippo patreque Carolo vrbi ob rebellionem erepta statim restitueret. Per idem tempus Rex Ludouicus, iusto exercitu collecto, in Atrebates mouet, spe potiundæ Artesiæ ac Hannoniæ. In itinere ei portas aperiunt Hannum, Chasteletum, Fanum D. Quintini, aliaque ad Somonam oppida Burgundo oppignorata. Occupat astu paulò pòst quòque Tornacum ciuitatem tunc liberam. Præerat eo tempore Atrebatensibus Adolfus Cliuius, qui certior de Audacis morte factus, ad Ducem Mariam Gandaui inuitè habitantem contendit, relicto Atrebati proditore Creucceurio, de cuius animi mutatione nil metuebat, quòd ante paucos dies cum ceteris Proceribus Mariæ sacramentum dixisset, cuius operaRex minori oppido potitus, alteram oppidi partem deditione quoque non multò pòst accepit, hac lege; tantisper eum Dominum agnoscant, dum Maria filia eius nupserit, vel clientale saltem iuramentum præstiterit, liberi intereà ab omni militari præsidio. Iter facienti deditionem quoque Atrebatensium conditionibus faciunt Lensij, Bethunij, Terwanenses ac Hesdinij. Dux Maria Regem contra omnem æquitatem ruptis induciis prouincias suas occupare considerans, ad eum pro pace miserat Cancellarium Hugonetum, & Imbercurtium cum aliis. Rex mille artibus aggressus erat, vt deserta Maria, sibi sacramentum dicerent. At illi nil facere nec promittere volebant, nisi matrimonium Maria cum filio eius Carolo contraxisset. Tandem has proponit pacis iniquissimas conditiones: Nubat cognata « Maria filio meo Carolo, omnia ei sarta tecta manebunt. Si propter filij « mei pueritiam huius non est animi, cedat mihi meisque successoribus in « perpetuum Ducarum Comitatúmque Burgundiæ, Boloniensem ac A- « trebatensem. Reddat oppida omnia ad vtramque Somonæ ripam sita. « Persoluat mihi in numerata pecunia sexcenta millia aureorum liliorum. «

Tunc primùm dispositi celeres equi, teste Cominæo.

Gandenses quoque rebellantes, Mariâ in potestatem redactâ, quædam ei extorquēt.

Isthic Francus multa oppida ei adimit; occupans etiā Tornacum tunc liberum.

Occupat item Atrebatum. Lensium. Bethunā, Teruuanam Hesdinum.

Legatis ad se missis proponit Rex has iniquissimas conditiones.

Datis

„ Datis vadibus promittat,ſe ſine meo cõſilio nec permiſſione viro nuptu-„ rã. Gandenſes quoque,amiſſo Atrebato & aliis,Flandriæ timentes,ad Regem Legatos deſtinant,petentes à bello deſiſtat,quòd Maria Belgarũ negotia in Ordinum poteſtate conſtituiſſet. Negat id Rex, litteriſq́; partim à Duce Maria partim Viduæ Audacis manu,partim Adolfi Cliuij digitis ad ſe exaratis docet Mariam Belgarũ negotia conſtituiſſe arbitrio nouercæ Margaretæ, Imbercurtij, Hugoneti,ac Adolfi Cliuij. Traditæ ſunt illis eæ litteræ,quibus Gandauum allatis, plebs furibunda Imbercurtiũ ac Hugonetũ in vincula coniicit,clamitat eos proditores,ac Franco ſtudere, cædis quoq; Audacis nõ miſſa pecunia nec milite cauſam dediſſe. Admouentur primùm tormẽtis,deinde gladio,Maria per alios primùm,deinde & per ſe (ô dura pectora!) in omnium conſpectu paſſis crinibus cumq́; multis lacrymis fruſtrà pro iis deprecante: quæ tam indigna tantorũ virorum cædes ita omnes probos affecit,vt nihil ſalutarius Reipub. quàm procuratas quamprimùm Mariæ nuptias exiſtimarent. Dum Rex Ludouicus hac ratione Burgundiam,Arteſiam ac Picardiam inuadit, Flandri eius claſſico excitati ad arma, Ducibus Gandenſibus ac Brugenſibus cõcurrunt, armatiſque circiter viginti virorum millibus eis Adolfum Geldriæ Ducem (de quo ſuprà ad annum 1472.) Cortracenſi carcere eductum præficiunt. Ducit Gelder Flandros Tornacum,vt, eiectis Francis, Flandriæ agros ab eorum populatione liberaret. Locat caſtra ad pontem Deſpierres,ſummopere pro decore annitẽs,quòd ſibi viduo Flandri Mariæ nuptias, inuitis etiam omnibus, promiſiſſent. Nocte quadam Gelder ſuburbia incendit;cúmq; circiter auroram fruſtrà hoſtem expectans diſcederet,Franci magna manu erũpentes,poſtremos cædunt. Gelder Flandris euadendi ſpatium daturus, cum paucis vim Francorum ſuſtinet;ſed tandẽ à maiori parte deſertus, à Franciſco Sauuagero infeſta lancea equo deiicitur. Defendit ſe pedes aliquamdiu ignotus,donec eum pluribus inuadentibus eodem loco interficitur. Moribundus bis alta voce Gelriam inclamat, ſicq́; cadauer Tornacum auectum cùm nemo redimeret, ibi à Francis ſepultũ eſt. Exinde Catharina interfecti Adolfi ſoror, pulſis tota Gelria Præfectis ab Audace conſtitutis,adiuuante Borbonio Leodienſiũ Antiſtite,Caroli pueri Adolfi filij auũculo,omnes in verba pueri Caroli, etſi apud Mariam detẽti,adigit, diſſimulante his difficillimis temporibus Maria;atq; adeò manſit exinde dicta Catharina in Geldriæ gubernatione,donec Carolus multò pòſt,vt ſuo tẽpore narrabimus,amitam eo onere liberaret. Tandem ergo ſeriò agunt Belgarũ Ordines de Mariæ nuptiis. Miſerat non ſemel Cæſar Fredericus III. ad Belgarũ Ordines,vt Mariam filio ſuo Maximiliano acciperet;ſed demum menſe Iunio honeſtiſſimam ad ipſam Ducẽ Mariam, ac congregatos cum ea Ordines,deſtinat Legationem,

Angit malum Gandenſes ſua proteruia.

Imbercurtius ac Hugonetus à Gandenſibus gladio admouentur, fruſtrà pro iis publicè deprecante Maria.

Flandri rebelles Geldrum carcere exemptum ſibi Ducẽ conſtituunt.

Interficitur idem Gelder à Francis in pugna ad Tornacum.

Agitur ab Ordinibus Belgicis de Mariæ nuptiis.

Venit in Belgium insignis Legatio pro Maximiliano Imp. filio, cui dudũ Maria dicebatur desponsa.

tionem, Archipræsules Moguntinum ac Treuerensem, Antistitem Metensem Gallica loquentem lingua, Ludouicum Bauarum, & alios. Admissi Gandauum Legati (frustrà renitente Philippo Cliuio, qui & ipse procum agebat) cùm in conspectum Mariæ totiusq; Concilij venissent, omnium nomine Antistes Metensis verba facit; docet Carolum Audacem ac Fredericum Cæsarem, facta ad Nussium pace, de Mariæ ac Maximiliani nuptiis transegisse; ac tandem litteras suauissimas ipsius Mariæ Maximiliano idem confirmantes, simul cum arrha adamante ingenti, aureo annulo incluso, proferens, quàm officiosissimè nomine Archiducis Maximiliani rogat, dignaretur Dux Maria datæ fidei satisfacere; eademque Legati Ordinibus Belgicis hac de causa Louanij congregatis proponunt. Ordines de voluntate Mariæ, ac qui cum ea erant Procerum instinctu, communi assensu in nuptias descendunt, mittuntque

Datur consensus in nuptias.

cum Cæsaris Legatis Balduinum Lanoium, qui hæc Cæsari eiusque filio nuntiaret, Bauaro post paucos dies semiarmato Principum more Maximiliani nomine cum Maria concumbente. Exinde Maximilianus, liberato è Nancæanæ cladis captiuitate Comite Chimao, in Belgas splendidissimo cum comitatu proficiscitur. Aderant Archipræsules Moguntinus & Treuerensis, Marchio Badensis, Brandenburgius, Albertus Saxo, Dux Iuliæ, Antistes Metensis, Lantgrauius Hassiæ, cum multis aliis. Singulæ Belgarum ciuitates Coloniam vsque Agrippinam Legatos cum donis obuiàm misêre, nec indonatus per Germanorum vrbes iuit. Tandem 17. mensis Augusti Gandauum perueniens, salutata desideratissima sponsa, omnibusque aulicis, postridie 18. Augusti, præeunte Antistite Tomacensi, eam in vxorem duxit. Missæ sacrificium à

Maximilianus, ducta Maria, mox animum adiicit ad constituendum statum Reip.

Legato Summi Pontificis maxima solemnitate fuit peractum. Paucis deinde diebus nuptiis datis, ad constituendum Reipublicæ statum, resistendúmq; Francis ex Ordinum sententia animum adiicit. Initio mensis Septembris Egmondæ Dominum Valenchenas cum 100. equitibus Germanis mittit. Iungunt his Antuerpiani suo ære conductos viginti equites, ac trecentos pedites sclopetarios, cum quatuor tormentis campestribus: atque interim Maximilianus, data acceptáque fide, in Principem à Brabantis, Flandris, ac Hannoniis inauguratur, solitis cærimoniis

1478 primariis in ciuitatibus celebratis. Ineunte anno 1478. leuibus præliis Belgæ contra Francos aliquoties feliciter pugnarunt. Circa festum Paschatis Maximilianus Middelburgij Zelandiæ inauguratur, aderántque & Hollandiæ Ordines; mansitque ibi septimanis sex, frustrà conciliandis Hauckiis & Cabelliauiis operam impendens. Paulò pòst Brugis Or-

Condæum Hannoniæ à Franco obsidetur.

dinem Aurei velleris ipse accepit, & aliis deinde impendit; cùm intereà tertio Kalend. Maij Francorum Rex Condæum Hannoniæ oppidum obsidet.

obſidet. Præerant Condæo Mingouallius ac Freſnæ Dominus præſidio vigintiquinque lancieariorum equitum ac octoginta peditum, quibus iuncti fideles ciues ✱ ſimul trecentorum virorum numerum implebant. Habebat in exercitu Rex circiter viginti millia pugnatorum. Quatiuntur muri quatuordecim maioribus tormentis, continuis viginti octo horis. Ruinæ ingentes inuitant Francos ad irruptionem; ſed Mingouallius nuſquam auxilium proſpectans, ne ſuos temerè certæ morti obiiceret, Kalendis Maij ea lege deditionem facit, vt qui exire vellent, ſaluis rebus omnibus poſſent; qui manere cuperent, tutò idem liceret. Dediderunt ſe quoque Francis Bieſium, Briſolium, Eſtrambruga, Haurechium, Treſlonga, Boſſuum, ac circumiacentia Condæo caſtella.

Idem deditur Frãco, cum vicinis caſtellis.

Eodem tempore Tornaco ac è vicinis præſidiis collecti octingenti circiter equites Franci, Flandriam Audenardam vſque populantur: quos excipientes Dudſellius & Auricanus cum octingen- 1478
tis peditibus ad pagum Egcuium, prædam eripiunt, quadringentis partim cæſis, partim captis; cecidere è Belgis tantùm triginta. Intereà Maximilianus quatuordecim virorum millibus è Belgis in vnum coactis, hiſque duobus Germanorum peditum millibus iunctis, in hoc totus erat, Regem Francoſque Hannonia pelleret.

Maximilianus collecto iuſto exercitu Franco obuiàm proficiſcitur.

Ab alia parte Iacobus Romontij Comes ac Philippus Cliuius, collectis quatuor virorum millibus, recipiunt Boſſuum, Treſlongam, Haurechium, ac Villam. Maximilianus cum exercitu Criſpinum proceſſit, cuius metu circa Kalend. Iunias non Condæum ſolùm, ſed etiam Queſnoium, Bochainum, & caſtrum Antoignij Franci deſerunt. Erat hoc tempore Rex Francorum Cametaci, qui & hinc ſe ſuoſque non multò pòſt deduxit, ſiue Imperij Germanici reuerentia, ſiue quacumque alia de cauſa: interim feruebat adhuc Burgundia conflictibus; Gelri etiam Duce Meurſio bellum Hollandis, Brabantis ac Cliuiis, quod biennio durauit, inferunt.

Recuperat pleraque in Hannonia. Etiam Cameracum à Franco deſeritur.

Eodem ferè tempore Maximilianus, reſtituta Leodienſibus Cruce (quam Picon vocant) ab Audace illis ablata, non parum re parua infeſtos eorum animos ſibi deuinxit. Hoc anno nono Kalend. Iulij natus eſt Brugis Maximiliano filius, de quo eſt hoc rude metrum numerale:

OMnIbVs aCCeptVs regnat noVVs eCCe phILIppVs.

& quarto Kal. Auguſti à ſacro eum Lauacro ſuſcepêre Margareta Audacis vidua, Adolfus Cliuius Rauaſtainæ Regulus nomine Cæſaris, & Lutzenburgius D. Pauli Comes nomine Henrici VII. Anglorum Regis. Et exinde fiunt inter Regem Ludouicum & Maximilianum induciæ in an-
» num, quæ initium ſint habituræ 15. Kal. Auguſti ea lege, Rex vt Maxi-
» miliano reſtitueret ante finem primi menſis quidquid in Comitatu Bur-
» gundiæ ac Hannoniæ occuparat: (quod quamquam ægrè, tandem Rex

Naſcitur Maria filius Philippus, & induciæ fiunt cum Franco in annum certis legibus, & ſpe pacis.

conſci-

consentit, Germanos ac Heluetios veritus, quibus parum placere sciebat, vicinum sibi Burgundiæ Comitatum Francicis ditionibus iungi.) Ceteræ verò ditiones eo manerent statu quo erant, donec sex viri ab vtraque « parte Tornacum missi de absoluta tractassent pace. Denique Rex Tor- « naco præsidium deduceret, vrbemque liberam relinqueret. De pace « Francis non comparentibus, nil actum est. Tornacenses Regio liberati præsidio, mense Nouembri cum Maximiliano transigunt, pollicenturque se Francicum ampliùs non admissuros militem. Varia his duobus annis exigua prælia, atrocia tamen, inter Belgas, Francos, vicinasque nationes, mari extitêre. Sed sub finem huius anni Belgæ, pulsis piratis omnibus, repressisque Francis, maris imperium obtinuere. Bello inter Francos

Tornacenses liberati Francico præsidio cum Maximiliano trãsigunt.

1479 ac Belgas ad tempus sopito, dissidium aliunde exarsit. Gandenses enim mense Februario anni 1479. contra vrbis Rectores arma sumunt, quòd teruncio singulum cereuisiæ poculum onerassent. Arma vtraque pars capit, pugnatur diuersis vrbis locis, cadunt è plebe triginta quinque, capiuntur multi, pars capite plectitur, alij exsilio multantur. Intereà Franci, quod promiserant lege induciarum, præsidia ex aliquot Hannoniæ castellis non deducebant. Quare Bossuij ac Harciæ Domini Sellam inuadunt, Francosque deditionem facere cogunt, vlteriusque progressi occupant Creueceurium, Osinum, Esnam, Lesdaignum, Honecurtum, adiutique auxiliis Philippi Cliuij ac Ioannis Lutzenburgij Bochainum quoque recipiunt, Baureuorium desertum reperientes, præsidio firmant. Franci ex aduerso circa Iunij Kalendas septingentos equites cogunt, pedites multò plures, Duceque Creueceurio recipiunt Osinum, Creueceurium, Lesdaignum, Esnam ac Baureuorium, Bochainum frustrà tentant. Et hæc dum fiunt, induciæ tamen violatæ non dicebantur. Sub finem induciarum Maximilianus considerans Regem à pace abhorrere, ad Fanum D. Audomari profectus, exercitũ colligit, ita vt, delectu habito, circiter viginti octo millia bellatorum recenseret. Mouet sexto Kal. Augusti Terowanam versus infessam præsidio 400. galeatorum equitum, & 1500. ballistariorum peditum. Vbi dum Maximilianus necessaria ad expugnationem parat, nuntiatur Francos ductu Creueceurij iusto cum exercitu ad soluendam obsidionem properare, esseque in pago Blangensi. Quare Maximilianus exercitum in vnum locum contrahit, maiora tormenta ad oppidum Airam deuehi iubet, minora in pugnæ vsum seruat. Irridebant Terowanenses, quasi aduenientibus Francis fugam circumspiceret. Sed ille ponte reperto, eoque quatuor millibus Flandrorum munito, generosè viginti nondum annos natus contra Creueceurium proditorem (vide suprà ad annum septuagesimum septimum) nequidquam colles duos Enguinensem ac Guine-

Tumultuantur Gandenses contra vrbis Rectores ob vnum teruncium singulis poculis cereuisiæ impositum.

Franco non præstante quæ promiserat, iterùm vtrimque vis bellica.

Obsidet Maximilianus Terouuanã, etsi 400. equitibus & 1500. peditibus munitam.

Guinegatam insedentem in aciem prodit. Habebat Creuecceurius circiter tria millia equitum, quatuordecim millia peditum, ac sex millia rusticorum. Secunda erat post meridiem hora, calor intentissimus, ardor ab vtraque parte pugnandi maior. Pugnatur aliquamdiu acerrimè. Sed Francorum equitum multitudine oppressi equites Belgici, tandem fugam Airam versus arripiunt. Insequitur eos Creuecceurius ac Torcius cum tribus equitum turmis longiùs quàm exercitus Ducem decebat. Maximilianus, equitum suorum conspecta fuga, peditum phalangem, cui se iunxerat, promouet, ac primus fortiter lanceam pedestrem in strenuum equitem Britonem nomine Alexandrum rumpit, eumque equo deiectum propria manu capit. Creuecceurius ac Torcius, è prima equitum Belgarum insecutione reuertentes, sperabat eumdem aliarum acierum successum se reperturos. Sed in hastatos incidentes Flandrorum pedites, pars maior capitur, aliquot cæduntur, pauci cum Ducibus effugiunt. Insequebantur Austriaci, Belgæ ac Burgundi, fugientes ad portas vsque Fani D. Pauli, Hesdini, Dorlani, & vicinorum locorum; sed pauci equites, qui viginti octo horis ex equis non descenderant, insuperque & cladem acceperant, pedites que lassitudine & sudore fluentes reficiendi necessariò eodem erant loco. Requieuit igitur Maximilianus ea nocte in castris & tentoriis Francorum: durauerat enim pugna ab hora secunda pomeridiana vsque ad octauam vespertinam. Postero die Airam peruenit. Creuecceurius dispersas in vnum colligens copias Blangesij mansit, summoque manè Hesdinum venit. Periêre è Francis circiter nouem virorum millia, ac inter hos Peuteusij Comes, Argentellius, Bauuosius, Torcij Legatus, Dordanus, Brecquius. Capti sunt perpauci. A parte Maximiliani, Romontij Comes in dextro crure fuit vulneratus, Cruningius duos sub se perdidit equos. Equites Belgæ desiderati ducenti, ac inter hos Iacobus ac Antonius Halwini, Rudlederus, Ardenburgius, Parwesius, Rotselatius, ac aliquot alij viri Nobiles. Pedites cecidere perpauci, eorumque constantia victoriam Maximiliano parauit. Contigit hæc pugna, dicta Blangiaca, Viesvilla & Guinigatæa, à vicinis locis, 7. Idus Augusti. Mense Septembri, in vnum coactis mille equitibus ac peditum sex millibus, Romontij Comitem Maximilianus ad obsidendum Maubonium castrum munitissimum à prædonibus insessum mittit. Post varias oppugnationes arbitrio Romontij se dedentes, pars seminuda dimittitur, pars ad arbores strangulatur. Hinc Lilersium Romontius peruenit; sed propugnatore non inuento, ignem tectis iniiciens, ad Maximilianum cum copiis venit, qui cum altera exercitus parte ad Fanum D. Pauli castra habebat. Hoc enim oppidum bis mille ducenti Germani Francorum Regi militantes custodiebant. Exit pars alacriter,

Pugnatur aliquamdiu acerrimè dubio Marte ad Guinegatam, non procul à Blangio pago.

Tandem victoria ad Maximilianum inclinat.

Pugnatum à secunda pomeridiana vsque ad octauam vespertinam, cæsis circiter nouem millibus Francorum.

Maubonium castrum in potestatem Maximiliani venit, bene & Lilersium.

expe-

Vtrimque deprædationes & velitationes.

experiuntur cum Belgis vires, discedunt paucis vtrimq; desideratis æquo Marte. Hinc Belgæ ad Atrebatensium vsq; portas nemine cõtrà exeunte excurrunt, mille artibus Francos ad pugnam frustrà irritantes. Dimisso igitur Maximilianus exercitu, veteranos in præsidia distribuit. Tunc Franci hinc inde ab Hannonibus & Flandris prædas agunt, Chimaenses vice versa ditionem Leodiensem tamquam Francis fauentem depopu-

Nascitur Mariæ filia Margarita.

1480 lantur. Anno 1480. mensis Ianuarij die decima, parit Bruxellæ Dux Maria filiam Margaritam. Suscepere eam è sacro Fonte Margareta Eboracensis Audacis vidua, Anna Burgunda Rauaistainij vxor, ac Ioannes Challonius Aurantij Princeps dudum ad Mariam reuersus. Huius quoque anni initio Ioannes Carodolctus, Schampuansij Dominus, Burgundiæ fit Cancellarius in locum Gulielmi Hugoneti à Gandensibus interfecti, Aurantij Principe ægerrimè eius promotionem ferente. Petierat enim sæpiùs eamdem dignitatem pro Guilielmo Rochefortio, qui posteà Franciæ Cancellarius est factus.

Gandensibus iterùm tumultuãtibus, Maximilianus iratus inde discedit, primò Mechliniam, inde in Hollandiam.

Vere huius anni Gandenses Ordinum Flandriæ consensu, maximeque Dudzellæ Domini instinctu, Maximiliano leges sumptuarias, quibus familiam instituat, ditionesque regat, scribere ausi sunt, complures in exilium agentes, qui ab eo dignitatibus ornati, diu probè rectèque muniis functi fuerant: qua insolentia grauiter offensus, cum vxore Maria vrbe discedens, Mechliniam contendit; eaque ibi relicta Bredam est profectus, inde Gertrubergam, conscensaque naui Roterodamum venit, vbi in morbum incidens, adeò grauiter aliquamdiu laborauit, vt Medici de vita desperarent. Sed tandem natura morbum superante, conualuit.

Rex Francorum inuadit ditionē Lutzenburgensem.

Exinde Francorum Rex circiter viginti virorum millia in ditionem mittit Lutzenburgensem, Duce Carolo Ambosio: qui primo impetu Vertonium expugnat, præsidiariisq; partim cæsis partim captis, paulò pôst Iuosium per deditionem accipit, ac in Franciam cum copiis reuertitur. Sub huius anni finem Wolfardus Borselius Hauckicæ factioni fauere repertus, præsertim ob non sedatam tumultuationem, quam ij præsente Borselio in Haga-Comitis excitarant, iubente Maximiliano, in præsentia Adolfi Rauastainij & Ioannis Egmondij, in oppido Gorichemio gubernationi Hollandiæ Zelandiæque renuntiare cogitur, succeditque ei Iodocus Lalanus. Vere an-

Hauckios seditiosos in Hollandia Maximilianus castigat, inde in Frãcos tendit.

1481 ni 1481. Maximilianus iterùm in Hollandiam profectus, bellum Hauckiis infert. It cum eo Salezarus, Fani D. Martini Dominus, Habartus, ac alij Nobiles præfecti. Capiuntur capita aliquot Hauckiorum ac securi percutiuntur. Vrbem Leidanam in quinquaginta millia florenorum condemnat, quòd sine causa Hauckios admisisset. Exinde ex Hollandia contra Francos proficiscitur. Expugnat, diripit, ac exurit Baumontium Hannoniæ. Arx, cùm aliquamdiu tenuisset, tandem quoque deditionem

nem facit. Sed vix inde cum exercitu discesserat, quin statim Belgæ à Francis pellerentur, quòd iterùm Maximilianus in Hollandiam contra Hauckios omnia perturbantes proficisci esset coactus. Roterodami ac Goudæ honorificè admittitur, tum Audewateræ ac Leidæ, capite hîc puniens Theodoricum Potterum, auctorem vt Henricus Brouchusius Geldrico cum præsidio in ciuitatem Hauckiis auxiliaturus admitteretur. In profesto Paschatis Hagam-Comitis venit, indeque post octo dies Dordracum, quod Egmondius non ita pridem, eiectis Hauckiis, astu occupauerat, nauem velut solis saligneis viminibus (intus latente milite) onustam portui inuehi curans. Rebus Hollandicis ex animi sententia confectis, Maximilianus Nonis Maij Boscoduci numerum Equitum aurei Velleris supplet; filiumque Philippum trimulum Equitem creatum aureo torque condecorat. Venerat & Maria vterum gerens Buscoducum, vt cum marito inauguraretur; vbi cùm scena lignea rumperetur, Maria tamen omnésq; qui in scena stabant ruentes nihil se læserunt. Pridie Kalend. Iulij annuæ inter Francos ac Belgas induciæ publicantur: quæ ita scilicet sunt seruatæ, vt intereà ab vtraq; parte tamen miles à prędationibus non abstineret. Sub idem tempus Geldrij, præcipueq; Neomagenses, Brabantinorum Hollandorúmque agros continuis incursionibus vastabant, Meursio eorum nomine cum Cliuio bellum gerente. Causas vide superiùs anno septuagesimo secundo & septimo. Quare Maximilianus cum mediocribus contra eos copiis profectus, variis locis minutis præliis Geldros fundit, sed nullibi maiore incommodo quàm iuxta Wageningam: qua pugna quingenti ciues Neomagenses, exceptis exteris, periêre; capti sunt multò plures. Domiti Neomagenses ceterique Geldri cum Maximiliano transigunt, omnesque se eius potestati, exceptis Venneloniis, committunt. Proficiscitur Maximilianus cum vxore Neomagum, ac in Geldriæ Duces inaugurantur. Idem fit Zutfaniæ: præficitque Geldriæ ac Zutfaniæ Adolfum Nassouuium à Visba; qui (vt posteà narrabimus) non probè hoc munere est functus. Vxore Maria Bruxellam remissa, Rurmondæ militem cogit, ac Venneloum obsidet. Cúmque muri tormentis disiecti militem ad irrumpendum inuitarent, emissis Vennelonij Legatis, honestis legibus deditionem faciunt. Inde dimisso milite, Maximilianus Antuerpiam venit, vbi ab ignotis aliquot circa vesperam occiditur Dudzellæ Dominus, summus Gandensium Balliuus, postremæ Gandensis seditionis caput, eáque de causa plebi gratus; quæ, eius morte intellecta, alium seditionis ducem circumspicit, causámque quærens, mox vrbe ac Flandria exulare iubet Gasbechi Dominum, multósque alios claros nobilésque viros. Postridie Kal. Septembris nascitur Bruxellæ Maximiliano filius Franciscus, qui vigesima tertia

Ex Gallia redire cogitur, iterùm tumultuantibus Hollandis.

Maximilianus filium Philippum trimulum Busciducis Equitem creat.

Geldri Brabantiæ & Hollandiæ agros incursant.

Domiti Geldri Maximilianū cum vxore recipiunt, tardiùs tamen aliis Venlonij.

Pergunt tumultuari Gandenses, proscripto etiam Gasbechi Domino & aliis.

tertia Decembris ſequentis obiit. Exinde Franci occupant oppidum Cambreſiacum haud procul Cameraco ſitum, inde Condæum vſque ad Scaldim excurrentes. Erat hoc tempore Maximilianus cum vxore Brugis. Exit illa cum Nobilium virorum ac virginum comitatu ad venationem, inſpectura hierofalconum ac accipitrum, quibus plurimùm delectabatur, artem ac ſolertiam. Inſidebat noto aſturconi, admodum animoſo ac feroci. Cingula quæ ſellam ſeſſoriam ſtringebant, dum incitatus aſturco ardentiùs fertur, inter currendum ſoluuntur. Labitur ſupina equo Maria in tergum, læditque coſtas adeò grauiter, vt poſt tertiam ſeptimanam decumbere cogeretur. Hactenus enim vim mali diſſimulando nemini aperire, mariti cauſa, fuerat auſa. Tandem accedente continua febri, quinto Kal. Aprilis anno 1482. in ciuitate Brugenſi Deo animam reddidit, quartùm grauida, ætatis anno vigeſimo quinto, incredibili cum dolore Maximiliani. In ipſo enim iuuentæ flore ac vigore conſtituti, inuicem tenerrimè adamabant; adeò vt Maximilianus per omnem vitam cùm de ea mentionem inferret, aut fieri audiret, à lacrymis aut ſuſpirio abſtinere non potuerit. Fit viduus anno ætatis vigeſimo tertio. Conditur Maria ſumma cum celebritate Brugis, in templo, vt petierat, diuæ Virginis Mariæ, tertio Nonas Apriles. Cor Antuerpiæ in matris ſepulchro ad D. Michaëlis clauſum eſt. Huius Mariæ Principatu anno octogeſimo primo Ioannes II. Luſitaniæ Rex peritiſſimis ea tempeſtate Mathematicis Roderico & Ioſepho Medicis ſuis, itemque Martino Bohemo, qui ſe Ioannis Regiomontani diſcipulum ferebat, negotium dedit, aliquid communi conſilio excogitarent, ad curſum nauium in pelago, quamuis ignoto, regendum, abducto nauta à ſiderum ſibi familiarium conſpectu. Ita Aſtrolabium inſtrumentum, quod anteà ad colligendos ſtellarum motus dumtaxat adhiberi conſueuerat, ad explorandam ſimul locorum (vt vocant) latitudinem ab ijs accommodatum eſt.

Maria inter venandum equo lapſa grauiter læditur.

1482 *Tandem poſt tertiam hebdomadam moritur Maria, incredibili dolore Maximiliani.*

PHI-

PHILIPPVS AVSTRIACVS, POSTEA HISPANIÆ REX, FILIVS SVPERIORIS, XLI. BRABANTIÆ IV. BELGII VNITI PRINCEPS.

Præfuit partim per tutores, partim per se, annis 24. & mensibus sex.

MAXIMILIANO vxori Mariæ iusta persoluente, Francorum aliquot Præfecti, 4. Kalend. Aprilis vigilum negligentia Bohainum occupant, ciuibus ac præsidiariis ad arcem confugientibus; vnde mox in oppidum armati reuertentes variis locis incendunt: quare Franci discedere coacti, ædibus quæ nondum ardebant, ipsi quoque ignem iniiciunt. Belgæ alia parte occupant castrum Elicurtum ac Baureuorium. Sed Mouyus Fani D. Quintini Præfectus, coactis trecentis equitibus ac quadringentis peditibus, dicta castella, eiectis Belgis, recuperat. Demum 12. Kal. Augusti Maximilianus, conuocatis Brabantis, ab ijs liberorum suorũ tutor constituitur. Idem Ipris, coactis Flandriæ Ordinibus, tentat; sed Gandensium intercessione, recusant. Hinc postea miseriæ. Sub idem tempus iuxta Leodium Ludouicus Borbonius Leodiensium Antistes, machinatione Guilielmi Mercani Arenbergij in insidias pertractus, à sicariis Francis fine Augusti interficitur, corpusq; in Mosam abiicitur, atque insuper conuocato Leodiensiũ populo, gloriatur Mercanus sua opera Antistitem omnium præcedentium calamitatũ à Brabantis acceptarum auctorem interfectum, petitq; filium suum Ioannem Mercanum Coloniæ litteris operã dantem in Antistitem eligant. Peruenerat Maximilianus in Hollandiam ac Zelandiam; tutelaque liberorum suscepta, in Brabantiam reuertit: intellectaque Præsulis Leodiensis indigna cæde, consilio cum Brabantis habito, vindicare scelus, nec pati vt Mercanus

1482

Maximilianus à Brabantis liberorum suorum tutor constitutus, tamen à Flandris ad tutelã non admittitur.

Borbonius Episcopus Leodiensis fœdè mactatur.

eiuſque complices erga cõmunem Præſulem, Burgundicæ familiæ fau-
torem, impunè tantum facinus ſint auſi, ſtatuit. Pedites enim equiteſque
Franci, à Mercano ad facinus perpetrandum conducti, magno numero
palàm ac impunè in vrbe vagabantur. Attribuuntur ſtatim Philippo
Cliuio belli huius Imperatori quingenti equites, & millequingenti pe-
dites, cui ſe mox aliis cum copiis iunxere varij Proceres, ac voluntario-
rum militum numerus ingens, petuntque primùm D. Trudonis oppi-
dum, quod Kalend. Septembris deditionem facit. Hìc ad Cliuij caſtra
adducit Marcgrauius Antuerpienſis centum equites, Marcus Louanien-
ſis octingentos haſtatos pedites, Balliuus Brabantiæ alam equitum ac
mille ducentos pedites. Sequitur mox Challonius Aurantij Princeps
cum equite ac pedite Burgundo. Oppidum Burchlonium occupant ac
diripiunt. Expugnant ſpoliantque Haſſeltum, dein muros portaſque
deiiciunt, ciues occidunt aut captiuos abducunt. Hìc ad exercitum cum
nobili iuſtoque comitatu venit Romontij Comes Sabaudus; multaque
oppida ditionis Leodienſis deditione facta, in gratiam, magna priùs nu-
merata pecuniæ ſumma, recipiuntur. Nono Kal. Octobris vniuerſus
exercitus vnico ab vrbe Leodienſi milliari, qua parte Tungros reſpicit,
caſtra locat, certantque leuibus indies prælijs. Pars exercitus Tungros
obſidet, qui poſt paucos dies inopia commeatus deditionem faciunt.

Conſtitutus etiam ab Hollandis Maximilianus tutor, per Brabantiā in Leodienſes mouet.

Potitur S. Trudone, Burchlonio, Haſſelto, alijs.

Intereà Maximilianus cum Ludouico Vndecimo Francorum Rege pa-
cem propter Flandrorum rebellionem facit, his aliiſq; licet iniquiſſimis
conditionibus: Carolus Delfinus Regis filius Margaretam Maximilia- «
ni filiam in vxorem ducito, eaque mox pace publicata Atrebati traditor, «
& in Francia enutritor. Margareta Delfino in dotem Comitatus Arte- «
ſiæ, Burgundiæ, Maſconum, Auxerræ, Charoloij, Salinarum, Barræ ad «
Sequanam, Boloniæ ac Noierij adferto. Nec Rex, nec Delfinus, nec Ma- «
ximilianus, tutelam Philippi Auſtriaci prætendito, neque gerito, ſed «
Belgarum Ordinibus in eo quo nunc ſunt ſtatu relinquito. Maximilia- «
nus ac Philippus vt Flandriæ Comes eiuſque ditionis Ordines Pariſien- «
ſem Senatum pro ſuprema prouocationis curia agnoſcito, eaque de re «
litteras Regi dato. Pace iniqua facta, Maximilianus ad bellum Leodien- «
ſe totus accingitur. Tribus Leodio milliaribus arx ſtabat Houloinga, in
qua octingenti erant prædones Mercani, Brabantis infeſtiſſimi, quibus
centum ſexaginta equites eiuſdem farinæ auxilio venerant. Cliuius cete-
rique Proceres cum octo virorum millibus poſtridie Nonas Ianuarij
1483 anni 1483. eos obſidet, tormentiſque facto ingreſſu, præſidiarios ad de-
ditionem cogit; qui nudi, albam manu virgulam in gratiæ ſignum fe-
rentes, exeunt. Hinc Mercanus circiter viginti virorum millia Leodio
educens, contra Cliuium in aciem prodit. Brabanti eorumque ſocij pre-
catione

Sancit Maximilianus pacem cum Franco, propter Flandrorum rebellionem, iniquis licet legibus.

Totus ad bellum Leodienſe accingitur.

PHILIPPVS AVSTRIACVS, XLI. BRAB. IV. BELGII VNITI PRINC.

Ex pietatem veterum.

catione ad Deum facta, promittunt superstites proximo die Veneris pane ac aqua victuros. Pugnatur acriter, tandem virtute peditum Austriacorum acies Leodiensium perrumpitur, ac in præcipitem fugam agitur. Periere è Leodiensibus circiter tria virorum millia, capti multò plures, tormenta omnia cum signis militaribus in potestatem redacta, ex Austriacis plùs minùs quinquaginta cecidere. Hinc posita ferocia Leodienses pacem petunt, eaque lege inter alias impetrant, vt singulis annis, Maximiliano triginta duo millia aureorum florenorum soluerent, Ducémque Brabantiæ Protectorem ditionis vrbísque Leodiensis agnoscerent. Tenebat hoc tempore Traiectum ad Rhenum (Vltraiectum vulgò) partes Hauckiorum, eaque de causa Antistes Dauid Burgundus sede erat pulsus. Oppressum captumque Vltraiecti Episcopum Amorsfortium suæ factionis oppidum relegauerant Hauckij, iustaque custodia sepserant: Maximilianus Antistitem affinem indigno carcere liberaturus, arma parat, ac copias contra Vltraiectinos mouet. Habebant Hauckij in vrbe mercenarios equites centum viginti, pedites mille quadringentos. Iodocus Lalanus Hollandiæ Præfectus contra vrbem cum copiis præmittitur, adducebátque Sorræ Comes mille quingentos Germanos pedites, Lancelotus Barlaimontius bis mille Picardos ac Hannones, quibus imperabant Salezarus, Hiergius, Hutinus, Habartus ac Hercules Lalanus. Mense Iunio ad vrbem cum octo virorum millibus Lalanus venit. Barlaimontius suburbium insulare, dictum *de Weert*, bis reiectus, tertiò expugnat, munitiones proferens ad vrbis vsque fossarum labra. Adest 18. Iunij Maximilianus, qui hactenus Gorinchemi conscribendo militi fuerat intentus, quinque millia peditum cum non paucis equitibus adducens; statimque misso milite, munitionem quæ in Portu (quem *de Vaert* vocant) expugnant ac incendunt. Tum proferri tormenta, quatique murum iubet. Erumpunt aliquot equites; repelluntur, captis viginti. Proposito oppugnationis signo, miles se parat. Vltraiectenses, de rei euentu timentes, mittunt ad Maximilianum Eingelbertum Cliuium, Montvortij Comitem, ac Consules duos, vt de compositione agerent. Interim miles iniussus ad vrbis oppugnationem sine ordine conuolat. Non desunt sibi ciues, nec præsidiarij. Cadit Sorræ Comes cum aliquot Germanis; eóque res deuenerat, vt collato pede pugnaretur. Doluit ob hæc Maximilianus: nam ferè transactum erat, auctoritatemque suam lædi satis intelligebat, quasi mala fide cum eis tractasset. Ciues exigua victoria elati, conditiones reiiciunt. Detinentur hac de causa in castris Eingelbertus Cliuius ac alter Consulum. Iodocus Lalanus paruo asturconi insidens, vrbis situm comitante Egmondio perspiciebat, cùm ecce è veste purpurea agnitus, à duobus vulneratur sclopetariis. Deducitur

Leodienses accepta clade circiter trium millium virorum pacem petunt, impetrantque ea lege vt Brabantiæ Ducem Protectorem suum agnoscant.

Bellū aliud in Vltraiectinos, ob captum ab ipsis suum Episcopum Dauidem Burgundum.

Oppugnatur acriter vrbs.

Dum de deditione agitur, hinc iniussus miles nihilominùs ad oppugnationem prosilit, vnde Lalanus vrbem eboquetans trasicitur.

citur ad diuersorium propinquum. Venit huc statim Maximilianus, ac postea quam per duas horas soli essent collocuti, commendatis vxore ac liberis, paulò pòst pridie Nonas Augusti moritur, Densæ in Flandria sepultus: nec diu posteà Vltraiectini moram facientes, his inter alias le-
,, gibus Maximiliano se dedunt: Pro belli impensis Maximiliano quadra-
,, ginta millia florenorum certis temporibus soluitote. Equites peditésque
,, præsidiarij statim inermes exitote, præsidiúmque Maximiliani per por-
,, tam aut muri ruinam, vt illi visum fuerit, recipiunto. Annui ciuium re-
,, ditus, qui die publicationis pacis debebuntur, semel Maximiliano ce-
,, dunto. Maximilianus in vrbe arcem, loco quo voluerit, extruito. Hæc acta transactaque pridie Kal. Septembris circa mediam noctem. Hoc anno 2. Kal. Septembris obiit Ludouicus Vndecimus Francorum Rex, succedente filio Carolo, cùm anteà mense Martio etiam obiisset Rex Anglorum Eduardus Quartus. Anno sequenti 1484. vndecimo Kalend. 1484
Februarij, obscura nocte, viginti pedites Austriaci occupant Amersfortium, quòd congelaris fossis custodias negligenter curassent. Austriaci suorum paucitatem dissimulaturi, ingenti sublato clamore omnes securos esse iubent, qui cum Antistite Dauide sentiant. Qua voce audita, statim se Austriacis Cabelliauij iungunt, ac Hauckia factione eiecta, bona diripiunt. Maximilianus eodem tempore in Hannonia filij Philippi tutor admittitur. Hoc anno initium sumpsit summa Belgarum calamitas, è bello ciuili orta. Brabantiæ pars maior, ac Cabelliauij Hollandi cum Maximiliano stabant, quemadmodum & Hannones, Lutzenburgenses, Namurcenses, ac Rectores ferè omnes, exceptis Flandris, parteque Brabantiæ minore; quorum antesignani Gandenses, iactantes Maximilianum nimium Germanis & exteris tribuere, in potestate habentes Philippum Austriacum, eius nomine se omnia administrare simulabant, assignatis ei viris nobilibus Adolfo Rauastainio, Philippo Burgundo, Romontij Comite, ac Gruthusæ Domino. Scribit ad hos litteras Maximilianus, docens, iniuriam quam Flandri, erepta proprij filij cura ac tutela, contra rerum naturam, omniúmque ferè Belgarum iudicium eam sibi deferentium, faciebant. Cùm Proceres quid Maximiliano essent responsuri, dubitarent, Flandri propria auctoritate non satis honestè nec modestè respondent. Eodem tempore Gandenses ac Brugenses Antuerpiensium foris, nundinis, ac mercaturæ immunitatibus insidiabantur; illi vicissim Flandrorum prærogatiuis imminebant. Maximilianus considerans Gandenses ad bellum se parare, insidiatur oppidis circa Gandauum sitis. Instruit Mechliniæ plaustra tria, imponit iuuenes acerrimos. In vno sedebant hi schemate sacratum Virginum, in secundo Monachorum, in tertio mercatorum seu

Leges quibus Vltraiectini Maximiliano non multò pòst se tradunt.

Amersfortium vide captũ, pulsis Hauckiis.

Caussa prætensa à Flandris & aliis paucis, cur dedito apud se Philippo, nollent habere Maximilianum eius tutelam.

Astu militari occupat Maximilianus Teneramondam.

ciuium, omnes ſub veſtibus egregiè armati; ſic portam Teneramondæ occupant, ſequénſque mox Maximilianus cum octingentis equitibus oppido potitur. Et ſimiliter aſtu militari ſecundo Nonas Ianuarij anni ſequentis Audenardam in poteſtatem redigit. Exſtruxerant Gandenſes inter Zaſtingam ac Calloum in Clopperſdikio iuxta Scaldim munitionem amplam, tormentiſque ac viris probè inſtruxerant. Ex hac Antuerpiam proficiſcentes aut redeuntes ſpoliabant, infeſtique erant. Mittit huc militem Maximilianus, iungunt ſe eis Antuerpiani, munitionemque inuadunt, tandemque expugnant, Gandenſium præſidiariis in pugna interfectis, aut ad arborem iugulatis. Hoc tempore mari non minùs infeſtè bellum gerebatur. Sluzani enim armatis nauibus è Zelandia ac Hollandia omni momento prædas agebant, ac decima ſexta Maij Vliſſingam, quæ tum nec foſſa nec vallo erat munita, inuadunt ac diripiunt, Scoltetum Walterum Domburgium cum multis in templo interficiunt, & contra fidem ditiores ciues omnes abducunt. Maximilianus hæc impediturus, in inſulam Walechranam iuſtum mittit militum præſidium; quod opportunis diſtributũ locis exinde Flandrorum deſcenſiones prohibuit. Intereà Martinus Suauræus, vir militaris, conſcriptis apud Heluetios mille ducentis peditibus, in Brabantiam redit, contraque Aloſtanos ac Niniuenſes ducit, ſubſequente Philippo Cliuio cum duobus millibus Brabantinorum peditum ac quadringentis equitibus. Contra hos præſidium Aloſtanum erumpens, in oppidum retruditur. Naſſauuius cum Heluetiis Niniuenſes præſidio carentes inuadit, & oppidum expugnat. Gandenſes res ſuas indies peius ire videntes, vireſq; Maximiliani creſcere, ad Francorum Regem, Ioannem Brugenſem, Gruthuſæ Dominum cum honorifico comitatu mittunt; cuius operâ Rex eis in auxilium, duce Creuecœurio mittit ſexcentos quinquaginta lancearios equites ac bis mille pedites: qui initio menſis Maij in Flandriam contendens, propinquuſque Tornaco, intromitti cupit, ſed fruſtrà; quare quinto Idus Maij Denſam proficiſcitur, ac quindecim diebus manet. Conſiderans Maximilianus non ſolùm Romontij Comitem à ſe defeciſſe, ducémque rebellium Flandrorum factum, ſed etiam Francorum Regem duce Creuecœurio ſe ſuoſque oppugnare, collectis in vnum quatuor millibus peditum ac duobus millibus equitum, fruſtrà tentato in itinere Aloſto, ad Creuecœurium prælio certaturus contendit. Sed certior factus eum Gandauum perueniſſe, non multò pòſt cum omnibus copiis ad vrbem Gandenſem accedit, inſidias iuxta D. Bauonis portam locans. Ipſe cum paucis Proceribus ac equitibus ſe dat in conſpectum; Montignius ab altera parte cum quadringentis equitibus prædabatur, nihilque intactum, ad portas vſque excurrens, relinquebat. Quare tandem ſonitu campanæ, cui nomen

[Margin:] 1485 — Item Audenardam. — Flandri vice verſa ex Sluſano portu Vliſſingam Zelandiæ populantur. — Accipiunt Gandenſes auxilia à Franco. — Audet Maximilianus prodire in conſpectum vrbis Gandauenſis, quò auxilia ſe receperant.

nomen eſt Rolandus, magnus ciuium numerus ad recuperandam prædam vrbe cum armis exit. Monrignius, acta præ ſe præda, abitum ſimulat. Gandenſes acerrimè inſtant, inſidiarumque loca pertranſeunt. Surguut qui latuerant, eoſque à tergo inuadunt. Idem à fronte facit Montignius; multi cadunt ac vulnerantur, adeoque Auſtriaci fugientium Gandenſium veſtigiis inſiſtunt, vt tres qui vnà in vrbem irruperant, poſteà confoſſi ſint reperti. Periêre è Gandenſibus circiter mille: molæ frumentariæ quinque exuſtæ, quemadmodum & pars portæ D. Bauonis; quæ niſi opera Ioannis Rantreli fuiſſet occluſa, captum Gandauum eo die periiſſet. Dimiſſo enim cratere, ad quem ſpectaturus pugnam aſcenderat, hoſtes ciueſque excluſit. Ex hoc tempore Gandenſes multum de priſtina ferocia remiſere. Hoc rerum apud Belgas ſtatu, Carolus Octauus Francorum Rex Margaretam Philippi Auſtriaci ſororem ſibi deſponſam in poteſtate habens, ad Brabantiæ ac Hannoniæ Ordines inter cetera ſic ſcribit: Carolus Dei gratia Francorum Rex. De bello inter patrem noſtrum Auſtriæ Archiducem, fratrem Philippum, & tres Flandriæ Ordines orto ſummopere doluimus. Miſimus Legatos. Hi rem eò deduxere, vt frater dictíque Ordines negotium arbitrio noſtro, Principúmque noſtri ſanguinis aut Senatus Pariſienſis ſententia definiendum committerent; cui præſentationi acquieſcere pater noſter noluit, ſed iuſto cum exercitu Flandriam inuadens, incolas omni genere calamitatis affecit. Id autem nobis nulla ratione eſt ferendum, quippe qui ſupremam in Flandriam iuriſdictionem obtinemus, ac iure vxoris damnum Flandriæ illatum aliqua ratione ſentimus. Datum Roüe, decimo Kalend. Iunij. Carolus. His litteris ab Ordinibus ad Maximilianum miſſis, iis reſponſione prohibita, ipſe inter cetera ſic reſcribit: Sereniſſime Rex, vidi tuas litteras ad Ordines ſcriptas, quibus tibi placet eam mihi inurere notam, ac ſi cum ſumma iniuria contra naturam filio meo dilectiſſimo, Ordinibúſque Flandriæ bellum inferrem. Nouere omnes homines iniuriam, qua à Flandris in hunc vſq; diem afficior, filium meum Gandaui, me, eóque inuiro, vi detinentibus, ac pro arbitrio gubernantibus. Sed ſpero, iuuante Deo, breui me eum carcere ac tyrannide eorum liberaturum. Quare honori tuo conſultum vt pater cupiens, te admoneo, ne poſthac ſimiles litteras mittas. Nam pręter ſpem ſummam quam in Deo ac iuſtiſſima habeo cauſa, non ſolùm litteras tuas, ſed etiam minas contemno, id teſtaturus inuicta conſcientia, qua hoſtes omnes perſequi non deſiſtam; reſiſtant, eóſque iuuent qui velint, ac præcipuè rebelles ſubditos, in quo nunc totus ſum, rationis ac æquitatis præſcripto obediens. Vale Domine ac cognate honorande. Deus te diu incolumem ſeruet, ac ſanum omnibus in rebus conſilium dare dignetur. Ex vrbe noſtra

Quin egreſſos contra ſe Gandenſes ad mille circiter viros cadit.

Litteræ Regis Franciæ pro Flandris.

Reſponſio Maximiliani ad eaſdem.

ſtra Duacenſi, pridie Kal. Iunij. Maximilianus. Iam Flandros belli ciuilis tædere incipiebat, maiórque pars Gandenſium ac Brugenſium pacem petebat, pecuniæ inopiam allegantes: quibus Guilielmus Rimius Syndicus homo ſeditioſus conſulebat, Ducis Philippi pretioſiorem ſupellectilem venderent. Ægerrimè id ferebat Martinus (alij Matthiam vocant) Paiartus, ſummus opificum Decanus, inſtigátque ſecretò populum, pacem petere non deſiſtat. Fit ita. Sed cùm res differretur, exacerbatur plebs contra pacis oſores. Iam anteà enim Teneramondæ tredecim Aurei velleris Equites congregari æquiſſimas pacis leges Gandenſibus obtulerant, eáſque plebs admiſiſſet, niſi qui cum imperio in vrbe tum erant, impediuiſſent. Receperant hi ſe mox ad pacis mentionem Aloſtum. Mandant Gandenſes Præfecto Aloſtano captos ad vrbem remittat. Paret non inuitus, quòd vereretur ne ab his Francorum auxilio, oppidi gubernatione priuaretur. Erant inter hos præcipui, Raſlingemius, Rimius, Coppenollius, Ouredenus; è quibus paulò pòſt Gandaui Rimio ac Ouredeno, pacis Teneramondanæ interceſſoribus, capita publicè abſcinduntur; ceteri plebis interuentu liberati, clàm Tornacum migrant. Romontij Comes Flandricæ coniurationis Imperator, Aloſti erat cum trecentis Francis: is rebus ſuis diffidens, cum præſidio ad Creuecceurium tendit. Sedebat hic in Veteribus caſtris iuxta Tornacum in ſuburbio diui Martini, nulla cum ratione Tornacenſibus admittere volentibus: quare decimo ſexto Kalendas Iulij Heſdinum cum Romontio rediit, nulla, quæ tanto Duci exercituíque honori eſſe poterat, re memorabili geſta. Confecto hac ratione bello, ſeptimo Kalend. Iulij Maximilianus Brugas cum nobili decentíque comitatu intrat. Excipiunt eum ciues lætis animis, pacem ſibi gratam demonſtrantes. Erant eadem in vrbe Nobiles aliquot, qui contra Maximilianum cum Flandris acerrimè pugnarant: ſtatim in carcerem ducuntur, bona fiſco addicuntur. Vxor ſororque Romontij donantur Philippo Cliuio: Borſelius Ter-veræ Dominus captiuus fit Beueræ Domini. Ita Flandri integram pacem deſiderantes, eam tandem his inter ceteras legibus impetrant: Flandriæ Ordines ac Vrbes Archiducem Maximilianum filij ſui Philippi tutorem agnoſcunto. Philippum extra vrbis portam adductum in patris Maximiliani poteſtatem conſtituunto, promittentre Maximiliano ſe filium extra Belgij limites, antequam adoleuerit, non abducturum. Rerum iudicialium in Flandria is ſtatus, qui ante bellum fuit, maneto. Acceptorum impenſarúmq; rationes Inſulis veteri more redduntor. Ordines Flandriæ Maximiliano tribus temporibus 700. florenorum millia in bellicos ſumptus à ſe factos ſoluunto. Exinde Gandenſes ſe parant, vt Maximilianum honorificè excipiant. Exeunt ei cum Philippo Auſtria-

Maior pars Flandrorũ ad pacem inclinat.

Pacis oſores dilapſi primò Gandauum retrahuntur, deinde duobus etiam capita abſcinduntur.

Maximilianus dilapſis capitibus rebellium, Brugas ingreditur.

Conditiones pacis inter Maximilianũ & Flandros.

Austriaco obuiàm Adolfus Rauastainius, Antonius Burgundus, cum filio Philippo, multisque aliis Nobilibus, qui in vrbe cum Philippo Austriaco erant detenti. Philippus, viso patre, ex equo desilit, flexoque poplite salutat, tantóque vtrimque animi cum affectu in amplexum ruunt, vt maiori astantium parti lacrymas excuterent. Gandenses viso Maximiliano in genua procumbunt, ac dum leguntur pacis leges, manent: dein Nonis Iulij omnes vrbem porta Brugensi intrant, sequentibus Germanorum peditum quinque millibus. Tum Maximilianus proprio gladio tactis scapulis, in Equitum cooptat numerum Martinum Paiartum, quòd eum semper pacis auctorem fuisse sciret. Quinto pòst hæc die Gandenses iterùm ad arma hac de causa recurrunt. Tres Germani milites, ancillam hospitis sui violare conati, iussu Magistratus in carcerem ducuntur. Germani nullius se imperio subiici censentes præter Præfecti rerum capitalium suæ legionis, (Prouostum vocant) eo inscio, numero quatuor ad carcerem contendunt, ancillæ claues extorquent, ac ianuas duas aperiunt. Restabat postrema, cùm vociferatione dictæ ancillæ accurrentes ciues, ac quidnam esset edocti, ad Magistratum tendunt, ius de carcerum effractoribus ac virginum violatoribus petentes fieri. Promittente Magistratu, nihilominùs magno numero cum armis ad forum contendunt, signa militaria proferunt, seque plaustris muniunt. Maximilianus, causæ ignarus, eò Philippum Cliuium ac Cameracẽsem mittit Antistitem. Loquentibus aures præbere nolunt. Hora noctis decima, motis signis, ad ædes Maximiliani contendunt. Ille Germanos ad pugnam instrui iubet; vrbémque flamma ferroque vastasset, nisi eum Proceres exorassent, placassentque. Chimaus ac Beuerus rem pacificaturi ad ciues exeunt, sed fermè violantur, maiórque famulorum pars galeros ac superiorem vestem perdidit, eodémque momento Rolandus dat sonum. Maximilianus aliquot Germanos, Heluetios ac Anglos exploratum mittit, seriòne pugnam quærant, an ebrij aliquot tumultum excitent. Hi Gandenses variis locis aggressi, nonnullos vulnerant ac sternunt, complures in fugam agunt. Cùmque Maximilianus, instructa acie, se seriò ad pugnam pararet, animis plebs cadens, domum reuertit, armaque ponit. Verebantur enim etiam à tergo arma proborum ciuium, vndique Maximiliano in auxilium coëuntium. Is cum sua acie ad Ædem publicam profectus, pacis violatores, ac tumultus excitatores à Magistratu exigit. Traduntur tertio à tumultu die octo. Intereà ex omnibus circumiacentibus oppidis ad Maximilianum auxilia conuolant, opportunaque vrbis loca occupant. Tum cogit Gandenses restaurare quinque lapideos pontes, quos demoliti erant, ne Maximiliano è castro Wallensi in vrbem pateret aditus; filiumque Philippum Gandauo

Gandenses Maximiliani supplices excipiunt, tantisper dum leges pacis leguntur, in genua prouoluti.

Violare conãtur Gandaui quidam Germani ancillam sui hospitis.

Hinc hora noctis decima ciues cum armis ad ædes Maximiliani contendunt.

Tumultuatores aliquot cæsi; reliqui domum dilabuntur.

Philippus Auſtriacus Gandauo eductus Mechliniā deducitur.

Gandauo eductum Mechliniam ſub cuſtodia Adolfi Rauaſtainij mittit. Promittunt Gandenſes ſe ſoluturos ſupra promiſſam pacis legibus ſummam, centum viginti ſeptem millia aureorum liliorum. Exinde auctores poſtremi tumultus numero triginta tres gehennæ adiudicantur, octoque ex his capite plectuntur; è quibus duo ſinguli ſeptem millia aureorum liliorum pro redimenda vita fruſtrà offerebant: centum circiter in exilium mittuntur.

Octo ſeditioſis Gandenſibus capite plexis, centum præterea in exilium pelluntur.

Decimo Kalendas Auguſti in ipſo ingreſſu arcis Wallenſis Maximilianus in Ducali throno ſedebat. Aſſidebant à dextris & ſiniſtris Conſiliarij Proceréſque. Accedunt omnes vrbis Gandenſis Rectores, ac quot è populo adſtare poterant, capitibus nudis. Tunc Gandenſium Syndicus: Confitentur Gandenſes extremè ſe erga clementiſſimum Principem peccaſſe, incurriſſeque mulctam vitæ ac bonorum. Hinc offerunt ciſtulam, in qua cuſtodiebantur nouem volumina, priuilegia à Francorum Regibus rebellionis tempore ciuibus donata, aut Comitibus extorta continentia: quæ omnibus inſpectantibus Præfectus Diplomatum, detractis ſigillis, diſcidit. Tum veniam petunt. Reſpondet Maximilianus, Cùm feciſſent quod promiſerant. Quo audito omnes iterùm atque iterùm veniam ingeminant. Tandem Maximilianus eam ſeſe abſolutè dare pronuntiat, promittens clementem ſe futurum Principem, ſi in fide perſtitiſſent, ac cùm primùm filius Philippus adoleuiſſet, ſeſe ei gubernationem ceſſurum. Tum Octoviris noui legendi Magiſtratus dat curam: quo facto epulum apparari iubet, in quo omnibus qui petebant, vinum gratis propinabatur.

Gandenſes iterum atque iterùm ſupplices, vix tandem Maximilianum placant.

Exinde pax publicatur. Merweſij Dominus Flandriæ præficitur, Iacobus Ghiſtellius Mottæ Dominus vrbis Gandenſis fit Præfectus, magnum Balliuum vocant. Secundo Nonas Nouembres Maximilianus Antuerpia Buſcoducum, inde Grauam Rutemondamque proficiſcitur. Vndecimo Kal. Ianuarij Rutmonda Hensbergam venit, audienſque patrem Fredericum Cæſarem (quem ab octo annis non viderat) Aquiſgranum veniſſe, eò tendit. Vnico ab vrbe milliari eum ſalutat Dux Iuliæ, ducentis comitatus equitibus, pauloque pòſt à Cæſare miſſi adſunt Marchio Badenſis ac Comes Wittenbergæ. Hos ipſe tandem Cæſar Fredericus ſequitur, qui aliquamdiu ſolus cum Maximiliano locutus, tandem magna cum pompa ſimul A-

Occurrit Maximilianus Patri Cæſari Aquiſgranum.

1486 quiſgranum ingrediuntur. Decimoquarto Kal. Martij anno 1486. Maximilianus Auſtriæ Archidux Francfurti ad Mœnum, communi Germaniæ Septemvirûm aſſenſione, in Romanorum Regem eligitur, coronatúrque Aquiſgrani die nono menſis Aprilis: eò Norimbergâ, vbi tum erat, allata corona, qua olim Carolus Magnus fuit redimitus. Aquiſgrano Cæſar ac Romanorum Rex (ſic poſthac Maximilianum appellabo) ceterique Germaniæ ac Belgarum Proceres, Coloniam Agrippinam pro-

Eligitur Maximilianus Romanorum Rex.

proficiſcuntur, vbi publicè conuiuiis ludicriſque bellorum ſpectaculis ſæpiùs ingenti ciuium gaudio fuit certatum. Vigeſima Maij Cæſar ac Rom. Rex inuicem amplexi, ille in ſuperiorem, hic in inferiorem Germaniam contendit; Sonſiumque eo die profectus, ab Archipræſule honorificè excolitur. Manè Nuſium veniens, paucis diebus oppidi ſitum, ſoceri Audacis memor, qui id vndecim menſibus obſederat, eſt contemplatus. Hinc Erquelemium, inde Hulquenroiam venit. Tandem aurea indutus Imperiali veſte, Ruremondam armatus introiit. Poſtero die ad arcem Horſtiam diuertens, noctem egit; tum Buſcoducum venit, obuiámque ei ſacer profanuſq; Ordo cum vniuerſo populo duos boues mirum in modum ſaginatos, ac duo ingentia dolia vino Rhenenſi plena, dono offerunt: res eo tempore admodum honorifica, nunc ridicula. Buſcoduco Heuſdam mouet, in itinere aucupio ſe recreans. Cùm hîc triduo hæſiſſet, ac controuerſiã inter Archipræſulem Colonienſem Cliuiæque Ducem ortam compoſuiſſet, vtrumque contentum à ſe dimiſit. Heuſda Gorinchemũ profectus, prandet, præmiſſaq; nauibus Dordracum maxima comitatus parte, terreſtri itinere eques ſubſequitur, toto itinere quatuor horarum vaſibus pice infectis honoris cauſa ardentibus. Donatur à Dordracenis quarto Iunij boue incredibilis pinguedinis, immenſæque vaſtitatis, tum ſturione viuo, longitudinis quinque vlnarum. Poſtero die Legatos Hollandorum audit, qui per Iacobum Alemondium Orationem ei panegyricam recitauere. Exinde ex Hollandis Equites creat, Abbenbrouckium, Dorpium, Zoutium, Cuſingium, Catzium, Eſpangiam, Nortwickium. Dordraco Geertrudebergam proficiſcitur, indeq; Bredam. Poſtero die Turnholtum, vbi ſe per aliquot dies venatione ac aucupio exercuit, inuiſente hîc eum Boſſuij Domino & aliis. Ex eo tempore, quo Creuecœurius cum exercitu Gandauum venerat, pax inter Belgas ac Francos violata cenſebatur; ſed vterque id Princeps diſſimularat, aliis impediti rebus. Nunc Salezarus minor Duacenſium Præfectus, feliciter appoſitis muro ſcalis, adiuuante eum nocte ventoſa ac pluuia, Terowanam occupat: hinc ergo apertum bellum. Pridie Idus Iunij Rom. Rex, qui cum ſummo honore ac ſumptu Antuerpiæ, Mechliniæ ac Bruxellæ fuerat exceptus, certior factus patrem Cæſarem honeſtiſſimo comitatu ſe inuiſentem haud procul Bruxella abeſſe, cum filio Philippo Louanium prouolat, patremque excipit, qui incredibili deſiderio videndi nepotis tenebatur: quem cùm ſenex tenerè eſſet amplexus, ac cum lacrymis exoſculatus, beneque non ſemel precatus, ſimul Bruxellam contendentes, vigeſimo ſecundo Iulij, qui D. Magdalenæ eſt conſecratus, intrant, vbi poſt paucos dies leui de cauſa tumultus inter ciues ac Germanos milites oritur. Ciues ſtatim à Magiſtratu pacantur; Germani

Redit Rex Romanorũ à patre in Belgium.

Vbique ſplendidè excipitur, primùm Buſcoducis.

Inde Gorinchemij, tum Dordraci, vbi & omnium Hollandorum Legati eum excepere.

Præfectus Duacenſiũ Terowanam nocte ventoſa occupat: hinc ſeq. apertum bellum.

Cæsar filiũ & nepotem Bruxellæ inuisit. vbi Germani in dolia aliquot vini iram suam effundunt.

instructa acie ad Curiam, vbi Principes genio indulgentes mensæ assidebant, tendunt, reperientesque in curribus onerariis dolia aliquot vino Rhenensi plena, eo die à Magistratu Cæsari dono data, positis armis iram omnem in ea conuertunt, prædam faciunt, neque discedunt antequam ea exhausissent. Bruxella Cæsar Mechliniam, indeque Antuerpiam venit, vbique ingenti cum sumptu ac magnificentia exceptus. Exinde Rom. Rex circiter quindecim millia bellatorum in vnum colligit, præficitque Cliuium, Chimaum (iam primùm Principis titulo à se exornatum) ac Nassauium. Erat enim & Creuecœurius iustis cum copiis egressus. Hunc ergo ad pugnam cogere, aut Terowanam de commeatu,

Austriaci Terowanam necessariis instruunt, hinc & Lensium capiunt.

quo summopere egebat, prouidere instituerant. Sed Creuecœurio in aciem non descendente, introductis Terowanam rebus necessariis, in Attebates contendunt, ac obsessum aliquamdiu Lensium tandem ad deditionem cum aliquot in circuitu castellis cogunt, plura executuri, nisi Heluetiorum militum subita defectione, Rom. Rex qui ad castra veniebat, fuisset impeditus. Legatis igitur iterùm exercitu commisso, Insulas (dimissis Heluetiis, qui à Francis pecuniis corrupti dicebantur) contendit. Exercitus quoque paulò pòst, inopia commeatus dilabentibus militibus, valdè fuit diminutus; quin & Germanorum aliquot vexilla, stipendia non soluta causantes, circa Mabugam ac Auennam omnia

Tria millia Germanorum ad Francum deficiunt.

in prædam vertunt: cumque stipendia offerrentur, tria millia sublatis signis ad Francorum Regem transiere; quatuor millia in fide perstantes, stipendia accepere. Cæsar Fredericus posteaquam per tres menses in Brabantia, Hannonia, ac Flandria Ordinum sumptu hilares egisset dies, in Germaniam est reuersus, comitante eum Romanorum Regis nomine Mingouallij Domino; ipse, distributo exercitu in præsidia, Bruxellam venit. Sed ecce accedunt eum Terowanensium Legati, extremam commeatus inopiam exponentes, ac subsidium rogantes. Conuocat ergo Proceres ac militem, proficiscitur Cortracum, Iperas, indeque ad Fanum D. Audomari. Creuecœurius enim, intellecta Terowa-

Terowanēses pressi à Gallis, extrema laborant rerum penuria.

nensium egestate, mille sexcentos equites ac tria peditum millia coëgerat; insessisq; opportunis locis ad eam Terowanenses redegerat inopiam, vt canes, feles, mures, ac similia etiam deficerent. Nassauius Bergis D. Winoci substiterat, Rom. Regis aduentum exspectans, ac Creuecœurium quotidie minutis præliis vexans, oppidanis verò spem citæ liberationis præbens. Ducenti enim eius equites aliquid frumenti intulerant. Habebat in armis Rom. Rex octo Germanorum, quatuor Belgarum peditum millia, centum cataphractos, & mille sexcentos leuis armaturæ equites. Sequebantur ducenta plaustra omni commeatus genere onusta. Instructis aciebus, Terowanam proficiscitur. Sed Francorum Præfecti inter se dissi-

Dissidentibus Francorum Præfectis, commeatus Terovvanam inuehitur.

dissidentes causa fuere, vt milites Picardi ac Bolonienses, relictis munitionibus ac Præfectis, domum reuerterentur, quos Creuecœurius deserta Terowana sequi est coactus; introduxitque Rom. Rex plaustra commeatu onerata, ac discessit, reuertens mense Ianuario anni 1487. Bruxellam. Creuecœurius verò numquam quietus, sed flagrans desiderio recuperandæ Terowanæ, ad eius obsidionem mense Februario reuertitur, re- 1487
stitutis veteribus circum oppidum munitionibus: quibus non obstantibus paulò pòst Belgæ, importato iterùm commeatu, oppidanos eo inuito refecêre, paucis ab vtraque parte cadentibus. Intereà, quarto Kal. Maij Franci, ductore Creuecœurio, sub nocte obscura Fanum D. Audomari occupant. Ingressus eis patuit, partim nauigio, quà Aa fluuius Bertinensi Cœnobio permeato vrbe abscedit, partim scalis mœnibus admotis, & cito pede dimensis, dum molæ aquaticæ, quæ tum graui cum strepitu prouoluebantur, excubias fallunt. Mense quoque Iulio idem Creuecœurius Terowanam recuperat, simili ferè stratagemate, quo anno superiore eam Salezarius occupauerat. Nec hoc contentus, subornato commodo proditore quasi de Bethunia Belgis tradenda, octauo Kalend. Augusti plurimos iuxta vrbem & Pontem Merwillæ Belgas cædit, & capit. Captiuorum præcipui fuere Carolus Egmondanus Geldriæ Dux, annos tantùm quindecim natus, Nassauius, Bossuus, Forestius, Mastaingius ac alij aliquot. Ductus est Carolus Egmondius cum ceteris in Franciam, ac Borboniis maternis cognatis custodiendus datus; apud quos per continuum ferè quinquennium egit. Tum Geldris pecuniam ad eius redemptionem cogentibus, Meursij Comes proprium filium obsidem dat, donec promissa numeraretur pecunia; quod tandem anno 1492. est factum. Ea clades Rom. Regi sanè fuit acerbissima; sed paulò pòst recrudescens cum Flandris ciuile bellum etiam dolorem curarúmque molem auxit.

Terrovvana iterùm obsidetur, iterúmque commeatu iuuatur; sed intereà Fanum D. Audomari à Francis astu capitur. Hinc & Terovvana stratagemate ad Francos redit.

Ad hæc insigni quoque cladem accipiunt Belgæ ad Bethuniam.

Fuerat Rassingemius, vt suprà dictum est, inter præcipuos belli pridem Gandensis concitatores, paceque facta, post mortem Rimij Tornacum primùm, deinde Insulas cum vniuersa familia migrarat, tutò se ibi mansurum existimans. Sed Carolus Merneuillius, iussu Romanorum Regis, Nassauij aliquot corporis custodes sibi adsciscit, Rassingemiumque tamquam Regi Francorum studentem capit, ac in arce Viluordiana custodiæ tradit, cognatis affinibusque vincula eius ęgerrimè ferentibus. Itaque huius anni æstate Adrianus Liekerkius, Rassingemij patruelis, armatis quatuordecim viris fidissimis, ad portā castri Viluordiani accedit, ceterisq; in insidiis collocatis, cum tribus intromitti petit, obseruato tempore quo Walhainij Dominus, oppidi arcisq; Præfectus, Bruxellam ad Rom. Regem erat profectus. Negato primùm ingressu, promissis blanditiisque tandem impetrat. Causam obtendebat visendæ famosæ arcis. Hîc re-

Iterùm nouum bellum ciuile ex captiuitate Rassingemij.

Astu idem Rassingemius ex captiuitate Viluordiana liberatur.

perto Rassingemio in area deambulante, ait illi Liekerkius: Eamus, cognate, diutiùs quàm par est hîc hæsisti. Rassingemius, exuta veste talari, breuem induit, galerum capiti impónit, ac abit. Custos clamorem tollit. Illi caput parieti illidunt, semimortuum in terra relinquentes. Exeunt Liekerkius ac Rassingemius arce, ascendunt paratos equos, ac cum ceteris armatis, non intermisso equorum cursu, Tornacum veniunt. Hinc Gandauum profecti, quàm tetro carcere sine causa Viluordi Rassingemius fuisset detentus, non sine mendacio narrant. Idem omnes manere, qui aliquando arma contra Rom. Regem defendendæ libertatis causa tulere.

Ab eodem & Liekerkio Rassingemij patruele rursum concitantur ad arma Gandenses.

Nil seruare Rom. Regem eorum quæ pace Gandensi promisit. Esse sine iustitia Flandriam, sine disciplina militiam. Cogendum Rom. Regem rationem reddat de acceptis pecuniis, quas Germani numquam satiati deuorarunt, & in Germaniam miserunt. Philippum Bonum nec Carolum Audacem tantum simul per omnem vitam nummorum accepisse, quantum paucis abhinc annis charybdis Rom. Regis absorbuisset. Hæc veri speciem habebant, nisi accessisset mendacium & calumnia. Eodem enim tempore corporis Rom. Regis custodes, non soluta stipendia conquerentes, partem agri Brabantici ac Hannoniæ depopulabantur, ac Germani milites agrum Brugensium: Bruxellæ verò nullus hospiti suo satisfaciebat. Hinc ergo Gandensium rebelles, clàm bello inter se decreto, Liekerkio negotium dant, prior id Rom. Regi inferat. Is eductis tribus Gandensium millibus cum multis plaustris ac tormentis bellicis,

1488 quinto Idus Ianuarij anno 1488. nocte intempesta prope Cortracum

Occupant Gandenses duce Liekerkio Cortracum.

consîdet. Cùm diluxisset, oppidi custodes quærunt, vnde & quid tot plaustra. Respondent aurigæ, è proximis pagis timore Gandensium se fugere. Interim maior manus Gandensium aduenit, ac per glaciem in muros peruadit. Tormento porta aperitur. Obiiciunt corpora armati ciues ac pauci præsidiarij. Pugnatur hora cum dimidia acriter, deinde vrbe potiuntur; præsidiarij ad arcem profugiunt, posteróque die deditionem & ipsi faciunt. Rex Rom. re intellecta, Philippum Cliuium cum trecentis peditibus his qui in arce erant, auxilio mittit. Sed serò veniens, etiam Ipris non admissus, Brugas ad Regem Rom. reuertitur. Initio mensis Februarij, concitatione hostium Rom. Regis Brugenses in seditionem vertuntur; cùm tamen Rom. Rex sine præsidio alicuius momenti ad vrbem venisset, expectaturus Belgarum Ordines, qui de pace cum Francorum Rege ineunda erant acturi. Collegia opificum opportuna vrbis loca raptis armis occupant, ad quos cùm Rom. Rex exiguo cum comitatu venisset, & causam tumultus quæsiisset, superbum ac parum ad rem responsum accepit. Postridie Kalend. Februarij cohors ciuium vna, sublato signo, quod puero tredecim annorum in manus dederant, ad æ-

Item Brugenses Rom. Rege præsente tumultuari audent.

des

des Petri Lanckhalsij Curiæ Rom. Regis Magistri pergunt; domi non reperto, diripiunt, armáque inuenta ad domum deferunt. Inde ad ædes Feurij Flandriæ Quæstoris, Baradotij Thesaurarij Rom. Regis, ac Meningij (aliàs Ninhouij) Consulis Brugensis contendunt, quos etiam nusquam reperiere. Rom. Rex cum Proceribus & comitatu intra ædes armatus se continebat. Eius iussu Beueræ ac Mingouallij Reguli ad forum venientes, blandè rogant quid velint, ac an contra Regem Rom. arma ceperint. Negant, viuere se velle ac mori cum eo affirmantes; sed non se forum derelicturos, nisi in manus sibi forent traditi ij qui res eius malè administrarant. Nonis Februarij Gandauo litteræ ad populum Brugensem veniunt, petentes Rom. Regem firma custodia asseruent. Litteris lectis, vesperi circa horam sextam Tribunus supremus à populo coactus ad Rom. Regem venit, nuntians populum ac Præfectos velle, ad forum veniat. Paret pedes, sequente Beuero, Mingouallio, Lalano, Pollainio, ac aliis nonnullis. Litteras Gandenses ei dant legendas. Necessitate visa, petit in ædibus suis vt custodiatur. Plusquam horam super hac re consulunt. Tandem negatur, sed in domo aromatopolæ ad fori angulum satis angusta includitur, ac custoditur. Domui nomen tum erat *Cranenburgh.* Multi è comitatu Regis incognito habitu euasere, aliqui in carcerem sunt contrusi, pauci cum eo manere permissi. Quinto Idus Februarij, instantibus Gandensium Legatis, fenestræ domus in qua Rom. Rex erat, ferreis crassis clathris cãcellàtim muniuntur, & ex singulis collegiis octo viri, qui eum noctu diuque diligenter custodiant, mittuntur. Post biduum è fæce plebis plures in Rom. Regis domũ irruunt, omnia in prædam vertunt, causati armorum aceruum in ciuium perniciem congregatorum se reperisse; quod falsum erat, meraque calumnia. Exinde annitentibus Gandensibus noui leguntur nomine Ducis Philippi ac Francorum Regis Magistratus, Rom. verò Regem ad filij ditiones gubernandas inidoneum declarant. Tum Brugis discedunt Legati Duacensium, Insulensium, Orchiaci, Valenchenensium, & alij, à Rom. Rege ante seditionem, vt diximus, euocati: quorũ præsentia liberati Brugenses, in carcerem coniiciunt Villerualli Dominum, Dudzellium, Cancellarium Carondeletum, Ioannem Lanoium, D. Bertini Abbatem. Tum Rom. Regem adeunt, dictos Nobiles in carcerem se conieciſſe affirmantes, quò faciliùs pax Nobilibus exosa ineatur; deinde vt iniustos prædatores puniant petunt, offerentes Regi quatuor millia librarum Flandricarum, quibus domesticis Nobilibus satisfaciat, aliaque quatuor millia, quæ corporis sui custodibus numeret. Actis Rex gratiis pecuniam non petit; eodemque die in eius cubiculum irruunt aliquot nebulones, capiuntque Pollainium, Nassauium, Volquenstainium, Mingouallium, Lalanum,

Inuolant domos Officiariorum eius armatis, eos se petere, non Rom. Regem dicentes.

Interea Gandenses litteris à Brugensibus petunt, eum vt firma custodia seruent.

Itaque asseruatur, nec in domo propria, sed in domo priuata in angulo fori.

Domũ eius Brugenses diripiunt, aliaq; indigna committunt.

Domesticos Nobiles à latere eius ad carcerem abripiunt, duobus tantùm ei ad ministerium relictis.

Wettæum, Mainium, ac aliquot alios, & in carcerem coniiciunt; mansitque tantùm cum Rege Sorræ Comes, cum alio Germano Comite. Vetant insuper Beueræ Domino ne diuersorio iniussu egrediatur. Quarto post hæc die Sorræ Comes cum altero Germano Comite, iussu Regis ex vrbe habitu feminarum euasêre. Exinde publicari iubent, Rom. Regis domestici ac milites latebris absconditi ad vetus forum sine metu veniant stipendia accepturi, addita capitis pœna si quis non veniat. Prodeunt circiter quadringenti milites partim Germani, partim Wallones; quibus fabri lignarij visis, vnus eorum clamat, Occidite proditores. Inermis miles in fugam se coniicit: insequuntur per omnes vias fabri, vulnerant plerosque. Sed bonorum virorum ac præcipuè feminarum operâ occultata pars maior mortem euasit. Post hæc verentes ne Rex aliqua ratione aut arte è domo Cranêburgica elaberetur, ei in ædes Philippi Cliuij migrandum nuntiant. Respondet, se Canenburgica non discessurum, nisi succollantes inde se deportassent: non rectè eos facere, quòd nullo personæ suæ respectu habito sic agerent: duodecimum iam agi annum, quòd cum maxima cura, diligentia ac periculis Belgas defenderit: scire se mortalem esse; si se occidant, non omnes Austriacos secum occubituros esse. Quibus verbis cum maiestate prolatis, effecit vt multi lacrymas vix continentes, omnes certè eo deserto ad forum reuerterentur. Quarto Kalendas Martij, cùm paulò antè Coppenollius cum præsidio Francorum Brugas intrasset, pax cum Francis anno 1482. inita, & nunc renouata publicatur, Rom. Rege adhuc in ædibus Cranenburgicis sedente Exin Coppenollius auream argenteamque monetam in vulgus spargit, & non multò pòst Rom. Rex ex Cranenburgica ad Philippi Cliuij domũ similiter ferreis clathris probè munitam migrare cogitur, concessis ei rursum decem Nobilibus domesticis. Philippus Cliuius, intellecta tam arcta Rom. Regis captiuitate, collecto milite Sluzam occupat, ac vtrique arci de rebus necessariis prouidet, militare signum Rom. Regis exponens. Erant hoc tempore Hulstæ in præsidio mille circiter ducenti veterani pedites Germani, ac totidem Wallones. Præerat eis Saueusius, qui adeò grauiter Gandensibus nocte dieque fuit infestus, vt molas etiam quæ iuxta vrbem vento aguntur, redimere cogerentur, singulis mensibus quatuor millia aureorum liliorum persoluentes. Postridie Nonas Martij Brugenses Iacobo Ghistellio, Dudzellæ Domino, quasi publicam pecuniam in rem propriam conuertisset, cum aliis nouem in foro capita abscindi iubent. Intereà Philippus Austriacus Mechliniæ agens Ordines conuocat, rogat, rationem qua patrem liberet suggerant. Promittunt omnes extremam operam. Brabantiæ ac Hannoniæ Ordines singuli Legatum castrensem ad hoc cum litteris Gandauum ac Brugas mit-

Item alia indigna in eius milites ipsúmque committunt.

Tandem cum maiestate Rex loquutur, si se occidant, non omnes simul Austriacos occubituros: itaque videant.

Philippus Cliuius pro Rom. Rege Sluzam occupat.

Brugenses, capto adhuc Rom Rege, Ghistellio, & aliis nouem capita in foro abscindi curant.

mittunt. Sed Gandenses ad Ordines Mechliniæ congregatos scribentes, petebant, quarto Idus Martij ipsi Gandauum venirent. Sub idem tempus Mechliniam Legati Principum Imperij veniunt, missos se docent cum consilio Ordinum, Rom. Regi liberando; cupere omnino Germaniæ Principes, operam opesque offerentes, id vi aut amicitia fiat. Paulò pòst Gandenses interficiunt Martinum (aliàs Matthiam) Paiartum, postremæ cum Rom. Rege pacis auctorem, eò quòd Gandensibus promisisset Rom. Regem in vrbem vltra quingentos pedites non introducturum, adduxisse autem quinque millia. Hic per quatriduum immanissimè tortus, torturæ violentia decē ciues Gandenses honestissimos consortes nominarat, quos ad cœnā cum vxoribus quidam Gandensium Præfectus, opere calcearius, lautissimè acceptos intempesta nocte dormientes, è lecto in carcerem ducit, statimque vocatis sacerdotibus ac carnifice, ceruices abscindi iubet. Hoc rerum statu Brugis publicatur, si quis Petrum Lanckhalsium occuluisset, & non proderet, cum vxore ac liberis in superiori propriarum ædium limine suspenderetur, bona publicarentur, cognati ac affines omnes in perpetuum exsularent. Delituerat hactenus Lanckhalsius per quinque septimanas apud confectorem pileorum, quem omnes existimabant eius esse infestissimum hostem. Hic atrocitate edicti territus, Lanckhalsium rogat sibi consulat. Dum igitur mutato habitu, facie fuco obducta euadere conatur, agnitus captusque, grauiùs quàm vllus vmquam torquetur, & postquam reuocasset quòd Nobiles aliquot vi tormentorum accusasset, exprobrans Coppenollio præsenti & aliis sua scelera, capite truncatur. Tandem pridie festi Paschatis Brugenses, relicto foro, quod per sex septimanas continuas insederant, domos quisque suas repetunt septemdecim circiter virorum millia, cùm paulò pòst litteræ à Summo Pontifice Innocentio Octauo ad Brugenses scriptæ adferuntur, quibus constituta excommunicationis pœna iubebantur Rom. Regem dimittere. Intereà Gandauum peruenerat pars maior Legatorum Ordinum Belgarum. Agitur de liberatione Rom. Regis acerrimè; quæ demum post aliquot dierum ingentes disceptationes
» his est obtenta conditionibus: Philippus Cliuius, Hainoius, ac Volquen-
» staini Dominus, obsides Rom. Regis nomine, donec conditionibus sa-
» tisfecerit, Brugis ac Gandaui manento, nomineque Cliuij pater eius
» Adolfus intereà Slusam eiusque arces gubernato. Exteros milites om-
» nes intra tertium liberationis suæ diem Rex è Flandria, ac post septi-
» mum è Belgio, sine maleficio dimittito. Rex Philippum Cliuium cete-
» rosque obsides à dicto sibi sacramento liberato, potestatem eis faciens
» militandi cum Flandris contra se, si hanc pacem violarit. Pacem Rom.
» Rex Ordinum omnium auxilio, si fieri possit, cum Francis facito. Flan-

Summè incumbunt tam Brabantiæ & Hannoniæ Ordines, quàm Germaniæ Principes, Rom Regi liberando.

Barbarum facinus cusu dā calcearij Gandensis curantis necari decem suos conciues.

Tandem & Lanckhalsio supplicio affecto, Brugenses, relicto foro quod per sex septimanas continuas insederant, quisque domum dilabitur.

Leges quibus ad extremum Rom. Rex liberatus est post quartum captiuitatis mensem.

dri æquè ac Romanorum Rex militem omnem dimittunto, Regiq; pro« compensandis damnis incommodisq; ternis vicibus quinquaginta mil-« lia aureorum liliorum persoluunto, sed Rex proprio ære redimi curato« Gruthusæ Dominum, Cõsulem Brugensem, ac alios qui eius libertatem« procurantes capti fuere. His & alia minora addita fuere: quibus propria« manu Rom. Rex subsignatis, in libertatẽ postridie Idus Maij restituitur, quarto ferè à captiuitate mense, aduenientique publicæ Supplicationi comitem se iungit, & in scenam ligneam Altari instructam conscendens, ita iurat: Libera voluntate, in præsentia sacræ Eucharistiæ, particulæ« Crucis Domini, Euangeliorum, corporis D. Donatiani, ac Canonis Mis-« sæ, promittimus conseruaturos nos ac re ipsa completuros pacem ac con-« ditiones inter nos ab vna parte, ac tres Flandriæ Ordines, quique cum eis« stetere, ab altera parte factas: ad hæc fide Regia pollicentes nos num-« quam eos violari permissuros, liberans Flandros omnes à sacramento« quod nobis vt patri ac tutori filij nostri dixerunt. Iuraruntque deinde« Beueræ Dominus, Legati Ordinum Prouinciarum, ac postremò tres Flandriæ Ordines, & Præfecti omnes ciuitatis Brugensis. E scena in ædes Rauastainij Rex contendit ac prandet, vnaque cum eo Vicarius Antistitis Tomacensis, qui Sacrum fecit & iuramenta suscepit, Abbates D. Petri Gandaui ac Afflegemij, cum Beuero. Absoluto ferè prandio, armatus intrat Philippus Cliuius, mensæque adhibetur. Post meridiem Ro. Rex ad Templum D. Donatiani properat, ibique Cliuium à sacramento sibi dato liberat, eumque in hæc verba iurare permittit: Ego Philippus Cli-« uius promitto ac iuro iturum me Gandauum, atque ibi obsidem mansu-« rum, donec initæ pacis conditionibus ab vtraque parte plenè sit satisfa-« ctum. Intereà aduenerant copiæ Germanorum Rom. Regem expectan-« tium: qui salutatis ad portam Crucis Brabantinorum, Hannonum ac Namurcensium Legatis, iisque gratiis actis, ad Germanos contendit, deducente eum tantisper Cliuio. Rex ad arcem Malam, Cliuius comitante Volquenstainio ac Hainouio Brugas, indéque Gandauum proficiscitur. Exinde Rex cum exercitu Ardenburgum, inde Middelburgum Flandriæ tendit. Brugenses metuentes vim militum, qui duce ipso Cæsare Frederico Belgij finibus appropinquabant, Germanos Pręfectos rogant, dignentur apud Cæsarem pro ipsis intercedere. Promittunt hi, sed faciliùs impetraturos se asserunt, si obsides dimittant: sic obsides dimis-« si sunt, solo Cliuio non grauatè, vt videbatur, Gandaui manente. Tum pax per vniuersam publicatur Flandriam. Ceteri Belgæ partim eam publicauere, partim vt indecoram contempsere: scribitque etiam Rom. Rex ad ciuitates quæ eam nondum publicauerant, ne id faciant, iubétque quinquaginta plaustra commeatu onerata ad castra sua Meyngam mittant.

Quid? An non postea hæc violata? Sed respondebatur, nouam sicneam actionem, patris scilicet vindicantis iniuriam filij; seu Cæsaris sua trans Scaldim vindicantis.

Philippus Cliuius sacramento, quo Rom. Regi tenebatur, in speciem liberatur, sed certè nequaquam quo tenebatur eius filio.

Obsides Maximiliani dimittuntur, solo Cliuio non grauatè, vt videbatur, Gandaui manente.

tant. Intereà adest cum copiis Cæsar castigaturus protetuiam Flandrorum, cùm Gandenses tribus millibus peditum, & quadringentis galeatis equiribus à Franco acceptis sese communiunt. Ægetrimè id tulere Hannones, Antuerpiani, Mechliniani, cetetæque Belgarum Rom. Regi fidæ ciuitates. Cæsar castra haud procul Gandauo ad pagum Euergem locans, Legatum castrensem (Heraldúm vocant) ad vrbem mittit, iubens se supremum ditionis Trans-Scaldanæ Dominum agnoscant recipiantque, statimque mittant Cancellarium Carondeletum, Mingouallium, cetetósque Nobiles quos in vinculis habebant. Legatione ad plebem euulgata, Præfectus ille calcearius suprà memoratus, cum Sacerdote ac carnifice ad carcerem iterùm clàm pergit, præcipuis capita abscissurus, eáque Cæsari in coreaciis marsupiis transmissurus, nisi re intellecta, superueniens Cliuius barbaro facinori intercessisset. Quinto Idus Iunij Badensis & Nouellius mento tenus fossas transgressi, noctu Densam Rom. Regi vendicant, Francis in fugam actis. Laborabat Rom. Rex summopere, Philippum Cliuium vt in suas partes pertraheret, persuadere conatus eum non pro pace Brugensi, sed contrà Cæsarem iam arma gerere; se quoque patrem Cæsarem armatum Imperij nomine sequi, non quòd pacem Brugensem violare cupiat. Sed hæc frustrà Cliuio occinebantur, aliis interpretantibus, Cliuium apud Gandenses imperare, quàm apud Cæsarem subesse malle. Cæsar tertio Idus Iulij motis Euergemio castris, dimissáque maiori exercitus parte, Antuerpiam pridie Kal. Augusti venit, cùm sex hebdomadibus, nulla re memorabili gesta, Gandenses ac Brugenses omni cladis genere egregiè vexasset; & Nonis Septembris Antuerpiæ in area Abbatiæ diui Michaëlis pro tribunali sub dio sedens, Cliuium vt Imperij perduellem, rebellemque clientem, honore ac bonis priuatum proscribit, Ordinésque Belgarum ibidem congregatos admonet, pacem anno 1482. initam obseruent. Hoc tempore Rom. Rex Philippum Burgundum Tetueræ ac Beueræ Dominum & Ioannem Salozarum in Hispaniam ad Ferdinandum Arragoniæ ac Elisabetham Castellæ Reges tria petitum mittit: primùm perpetuæ pacis causa fœdus fieret; deinde vt Rom. Regi viduo filiam Elisabetham vxorem darent, ac filiam Ioannam filio Philippo desponderent. Fit fœdus. Sed Elisabetham Portugalliæ Regis filio desponsatam renuntiant: quod ad Ioannam, sese libenter ea de re communicaturos quamprimùm adoleuisset. Exinde Cliuius 14. Kal. Octobris fauore aliquot ciuium Bruxellæ cum quingentis equitibus per portam Flandricam intromittitur. Rom. Rex re intellecta, Mechliniam cum iusto præsidio mittit Ioannem ac Cornelium Bergios fratres, vt filio Philippo Austriaco sint præsidio, quem summopere in potestatē redactum cupiebat Cliuius. Bergij fratres

Cæsar vt supremus ditionis Tran-Scaldanæ Dominus Gādauenses vt se recipiant, frustra petit.

Frustrà id agitur vt Cliuius Gandenses deserat.

Mittit Rō. Rex Legatos in Hispaniam. cuius Legationis fructus tandem nuptiæ Philippi filij.

Capta à Cliuio Bruxella, Rom. Rex Mechliniam & in ea filium firmo præsidio munit.

fratres Viluordam occupant, præsidioque muniunt, quotidie ad portas vsque Bruxellensium excurrentes. Cæsar ac Belgarum Ordines cum Cliuio Mechliniæ frustrà de pace agunt. Quare septimo Idus Octobris Diestam Cæsar profectus, inde in Germaniam rediit, filio Rom. Regi relinquens Albertum Saxonem Thuringiæ Lantgrauium cum iusta peditum equitumque Germanorum manu, virum militiæ peritum. Occupata Bruxella, Cliuius paulatim effecit, vt dimidia ferè pars Brabantiæ ac Leodiensis ditionis à Rom. Rege deficiens, sibi ac Flandris iungerentur. Octauo Kal. Nouembris Niuellæ admittitur, & paulò pòst quoque Louanij. Offerebanr Brabanti ac Flandri, Cliuium secuti, Rom. Regi centum millia aureorum Rhenensium florenorum Coloniæ numeranda, si relictis Belgis in Germaniam non ampliùs reuersurus proficisci voluisset, ac Ordinibus Proceribusque filio parte matris sanguine iunctis (quorum primus Cliuius) gubernationem reliquisset, sed frustrà. In Flandria Euersteinus ac Morbecanus Rom. Regi militantes, Dunkerkam eiectis Francis occupant, auctique militum numero, sui etiam iuris faciunr Pontem Rowarti, Gistellam, Womenam, Essedum, ac alia aliquot opportuna loca. Cliuius, coadunatis Flandrorum copiis, Niportum ducit, ac nomine Ducis Philippi deditionem fieri iubet. Esse se eius affirmant ciues, sed Cliuium hoc rerum statu non agnoscere. Deinde Niportani, vicinorum auxiliis aucti, adeò Cliuium minutis vexant præliis, vt statim ijs è partibus discederet; viresq; Creueceurio coniungens in potestatem redigunt Bergas D. Winoci, ac Borburgum, cui Daniel Prataeus præerat: qui inde Niportum profectus, diligenter illud custodiuit, Cliuio ac Creueceurio diuersis viis singulis ad sua paulò pòst proficiscentibus. Mense Nouembri pridie D. Elisabethæ Franciscus Bredenrodius, partium Cliuij & Haukiorum, Slusis soluens quadraginta octo instructis actuariis nauibus nouum sinum, qui ab eo nomen habet, penetrans, quò tutus ab Armuanis & Middelburgiis esset, Rotterodamum tendit, illudque nocte idem festum sequente proditione quorumdam occupat, omnesque Cabbeliauios aut capit, aut eiicit. Postridie Idus Decembris Duacenses, Insulenses, ac Orchiacenses pacem anno 1482. cum Francis factam
1489 recipiunt. Et ecce anno 1489. tertio Idus Februarij Burgundi ac Belgæ, forti ciuium opera adiuti, eiectis Francis Fanum D. Audomari recuperant. In vrbe tessera erat lucernà ardẽs ad turrim, vbi ciues fautores excubabant, suspensa, dum hi qui foris sint stata hora felem verberibus altissimè vociferari compellerent. Ad arcem fugientes Franci, tandem discordes facti, etiam eam reliquerunt. Post hæc Euersteinius, Saueusius, Morbecani fratres, fugientibus Francis, Grauelingam, Borburgum, Bergas D. Winoci, castellaque ibidem complura occupant, ac potestatem à Rom.

Cedūt quoque Niuella & Louanium Cliuio: idq; ab eis petebatur instanter, vti Maximilianus Belgio discederet.

Frustrà tentat Cliuius Occidentalem Flandriā.

Occupat pro Cliuio Bredenrodius Roterodamum.

Fanum D. Audomari ui et uirum Francis eripitur.

Rom. Rege accipiunt recipiendi in gratiam omnes qui desertis Francis & Cliuio ad obsequium rediissent, quemadmodum & ius conferendorum officiorum, ac dispositionem de publicatis bonis. Eo tempore confoederatio solemnis inter Rom. Regem, eius filium Philippum ac Henricum VII. Anglorum Regem facta, postridie Idus Februarij Dordraci in Archiuis est relata, & publicata Valenchenis 4. Nonas Martij, deinde & alibi. Sub 14. Februarij D. Valentino sacrum, Rom. Rex subitò in vnum collectis Cabbelliauis, Schiedamum obsidere iubet; ipse cum Germanis Roterodamum premit, sed non adeò arctè, quin Roterodamenses egressi pagum Auderschieum occuparent ac munirent, inde Delfos vsque excurrentes: qui sine ordine contrà egressi, tractique à Rotterodamiis in insidias, cæduntur, multi capiuntur, ceteri Delfos perfugiunt, desideratis circiter ducentis viris, ac inter hos vrbis Consule, qui in partes dissectus, Delfos à suis in viminea fuit reportatus sporta. Schiedamenses idem conaturi in Cabbelliauorum castra irruperant, ac Harlemios fugauerant, sed à ceteris Schiedamum repelluntur, quod mox rebus suis diffisi deseruere, Regiis adhuc ad Roterodamum sedentibus. Exeunte Martio Flandri collectis quadringentis equitibus ac multis peditibus, Bruxellenses summa commeatus inopia laborantes iuuant, inuectis in vrbem ducentis quinquaginta plaustris omni commeatus genere onustis. Erat hoc tempore Cliuius cum valido præsidio Louanij, Saxone haud procul eadem vrbe castra habente. Tertio Kalendas Maij Cliuius Arschotanis in auxilium circiter quadringentos Francos misit, vt Antuerpiensium ac Mechliniensium agros infestarent. Læti ciues ac rustici qui eò se contulerant, lautè eos excipientes genio indulgebant, eò magis quòd postero die Maij Kalendæ ad id inuitarent. Saxo de eorum incuria edoctus, mox cum iusta Germanorum manu adest, media nocte è dumetis in oppidum irrumpens, ac paucos resistentes obtruncans, capit, ignemque aliquot locis Germani iniicientes elegantissimum exussere templum. Lætati sunt summopere Mechliniani ac Antuerpiani, quòd nulli magis eorum agris fuissent infesti, seque iam immeritò conquestos videbant, quasi Saxo clàm cum Cliuio sentiret. Sexto Idus Maij Cliuius eductis Bruxella circiter sex millibus virorum cum tormentis, Hallam Hannoniæ expugnaturus properat: vix erant Hallæ centum præsidiarij adueniente Cliuio; sed Mabonius cum ducentis veniens Hannonum equitibus animum eis auxit. Edocti de Bruxellensium aduentu, permittunt eos fossam transire, partemque murum conscendere; sed cùm in oppidum descendere conarentur, omni armorum genere opportunis è locis eos deturbant. Cliuius, quòd detectis insidiis nemo in oppido pro se moueret, statim receptui canit, ac cum multis sauciis, exustis Hallæ suburbiis, ac in

ijs

Schiedamū simul & Roterodamum Rom. Rex obsidere parat.

Variæ velitationes inter Hamos & Cabbelliauos.

Vastationes etiam in Brabātia, Louaniensibus & Bruxellensibus variè Mechlinienses & Antuerpienses incursantibus.

Arschotum Saxo pro Rom. Rege capit.

Frustrà tentat Cliuius Hallam Hannoniæ.

iis ſuis qui ceciderant, Bruxellam reuertitur. Circa Idus Maij quoque Gandenſes, armatis circiter quatuor Flandrorum millibus, ac octingentis Francis, ad Occidentalem deuaſtandam Flandriam proficiſcuntur. Figunt caſtra prope Niportum. Adueniunt intereà Vendomius ac Creueceurius cum viginti circiter virorum millibus, magnoque tormentorum numero tanta muros pertinacia quatiunt, vt decem tormenta per-

Item Flandri & Fràci turpiter diſcedunt ab oppugnatione Niporti.

calefacta diſrumperentur. Facto hiatu Picardi ac Bolonienſes irrumpere conantur, ſed repulſi ſunt: ſuccedunt eodem euentu Heluetij. Tum equites grauis armaturæ, dimiſſis equis, oppidanos inuadunt; qua inuaſione feminæ Niportanæ galeis ac ferreis thoracibus indutæ, viris feſſis, sauciis ac formidine correptis audacter ſucceſſere. Vendomius maiorem militum manum in oppido eſſe, quàm erat ab exploratoribus relatum,

Pugna in Hollandia inter Hauckios & Cabbellianos & præcipuè ad Roterodamum, victoribus Cabellianis, hoc eſt Reg. Romanorum.

exiſtimans, tertio Kal. Iulij, motis caſtris obſidionem ſoluit. Eodem tempore in Hollandia Ioannes Naeltwijckius Hauckicæ partis Geertrudebergam occuparat; indeque initio menſis Iunij cum Ioanne Montvortio mille ſtipati peditibus Leidam contendunt, ac vi introitum tentant. Sed armati Cabelliaui opera Ioannis Egmondij Hollandiæ Gubernatoris, eos illata clade repellunt. Hi Coudekerkam reuerſi, arcem Poulgæſtiam recipiunt, ſed Egmondius mox cum Leidanis egreſſus eamdem expugnat & incendit. Hinc 17. eiuſdem Iunij pugnatur ad Roterodamum inter Regios ac Hauckios: victoria Regiorum fuit; multi cæſi ac aquis ſuffocati ſunt, captus Naeltwijckius cum multis aliis: paulòque pòſt, Franciſco Bredenrodio Sluſas redeunte, Rote-

Tandem Roterodamenſes ſe dedunt.

rodamenſes deditionem faciunt. Nono Kalendas Iulij Cliuius iterùm Hallam Hannoniæ aggreditur, hiatum efficit vt tria plauſtra inuicem à latere iuncta ingredi potuiſſent; ad hæc ignem erat eiaculatus, vt aliquot ædes arderent. Ciues Deo & tutelari Deiparæ confiſi, aquam bullientem, circulos ligneos ſtuppa, pice, ac ſulphure circumlitos præparant; ab vna parte admotis ſcalis, ab oppoſita pleno Marte inuaduntur. Sed cùm ad veſperam vſque acriter ab vtraque parte eſſet pugna-

Cliuius iterùm cum dedecore Hallam occupare nititur.

tum, inclinante die Cliuiani multis vulneratis ac aliquot deſideratis, recedunt. Menſe Iulio Saxo Thenam omnibus rebus neceſſariis abundantem, ac cum Cliuio non ita dudum ſentientem, cùm fruſtrà aliquamdiu oppugnaſſet, ac amaris ſarcaſmis indies ab eis irrideretur, duobus locis ipſa meridie oppidum aggreſſus, cùm idem ſæpiùs feciſſet, vt eos in conſuetudinem adductos negligere vim aſſueſceret, tandem

Thena à Saxone capta, direpta & incenſa.

omnibus annixus copiis vi irrumpit, ac per multos dies opulentam ciuitatem diripit atque incendit, Francis ac Leodiis præſidiariis pro maiori parte cæſis, paucis captis. Demum menſe Auguſto Germaniæ Principes Francofurti ad Mœnum pacem, auditis omnium Legatis, hiſce conditio-

» ditionibus concipiunt: Rex Romanorum ac Francorum certo mox lo-
» co conueniunto. Quod attinet ad controuersiam Belgarum contra Ro-
» manorum Regem, promittit Francorum Rex, ea in re se rationem ho-
» noris ac existimationis Rom. Regis habiturum, quemadmodum pro-
» prij patris, cuius filiam matrimonio teneat obstrictam. Nobiles cum
» Rom. Rege Brugis capti, & adhuc Gandaui & in Francia detenti, liberi
» sine pretio dimittuntor. Gandenses conditiones pacis Gaueranæ cum
» Philippo Bono olim initas, quod attinet ad annuam Magistratuum ele-
» ctionem, ac ius quod extra intraque vrbem tum ciuibus tum Comitis
» ministris dicent, obseruanto. Rom. Regi pro factis belli impensis, consti-
» tutis temporibus Flandriæ Ordines semel quingenta viginti quinque
» millia florenorum soluunto. Rom. Rex in gratiam Regis Caroli Philip-
» pum Cliuium in gratiam recipito, eique omnia sua vxorisque bona re-
» stituito. In gratiam Rom. Regis Rex Carolus Ludouicum Aureliano-
» rum Ducem carcere dimittito, modò Rom. Rex spondeat, eum posthac
» contra Regem Carolum noui nil moliturum. Ad hæc in gratiam Rom.
» Regis restituet idem Rex Annæ Britonum Duci oppida, vrbes, muni-
» tiones ac arces quas in eius ditione occupauit, modò illa Anglos omnes
» ditione sua dimiserit. (Nempe parabat Rom. Rex eam sibi coniugem, sed
» Rex Carolus eam præripuit, vt pòst dicetur.) Iubebit vterque Rex sta-
» tim publicari suis in prouinciis conditiones pacis anno 1482. initas.

Leges pacis inter Rom. Regem, & Belgas eorúmque auxiliarem Regē Francorum.

Ecce riuales, & ideò haud diu fide amici.

Publicata est pax apud Francos ac Belgas, magno omnium gaudio, præterquam Brabantinorum. Nam adeò statim pestilentia sæuire cœpit, vt octodecim mensium spatio in sola vrbe Bruxellensi triginta hominum millia obierint. Cliuius pacem impedire non valens, accepta à Saxone fide publica, septimo Kalend. Septembris cum vxore præsidio quingentorum equitum Bruxella discedit, permissumque illi fuit omnem supellectilem ac prædam, quò vellet, auehere; quam ægrè duodecim plaustra, à tribus singula equis attracta, capere poterant.

Cliuius accepta fide publica, cum omni supellectile Bruxella discedit.

Tunc in Franciam Legati missi sunt ad Regem; qui & pacem confir-
» mauit 28. Octobris, in qua & hæc inter cetera expressit: Maximilia-
» nus Rom. Rex absolutam filij sui Ducis Philippi tutelam habeat, &
» pacis leges Rom. Regi Brugis extortæ restituuntor ac discerpuntor. Hinc
Eingelbertus Nassauij Comes Flandriæ Gubernator à Rom. Rege constitutus, vbique Magistratum renouat. Deinde Ordinum ac Procerum adhibito consilio, circa Christi Natalem moneta ad veterem valorem Edicto reuocatur, vtpote quæ duabus tertiis excreuerat: quæ subita mutatio multas lites & incommoda attulit. Tornacenses prudentiùs eius æstimationem dimidia tantùm parte primò mutilarunt. Anno 1490. variis in locis nonnulli adhuc reluctabatur. Ipso D. Magdalenæ 1490

Mutatis vbiq; Magistratibus, moneta quæ duabus tertiis excreuerat, reuocatur ad veterem valorem.

Bredentodius & Naeltwijckius Hauckiæ partis tentarunt Goeream, vt inde vicinos popularentur, sed frustrà fuit; & posteà Bredenrodius instructa mediocri classe, cum quingentis circiter Hauckiis Slusam ad Cliuium iterùm nauigans, insequente Ioanne Egmondio ac Pollainio pugnare coactus superatur. Euadit quidem cum maxima parte ad Riperij portum, militémque exponit: sed & hîc, victoribus insequentibus, pugnate compulsus iterùm superatur, desideratis simul ab vtraque parte trecentis viris. Bredenrodius grauiter vulneratus capitur, ac Dordracum perducitut, vbi paulò pòst è vulneribus obiit, sepultus apud Augustinianos. Erat adhuc adolescens Louanio à studiis ad arma ab Hauckiis auocatus, miseréque seductus. Ei enim Hollandiæ Zelandiæque Comitatum deberi asserebant, Philippo Cliuio Flandriæ; Philippo Austriaco tantùm Brabantiam ac Burgundiam. Apud Hannones quoque prædonum dux erat filius nothus Domini Bellemontij, qui, occupata arce Bellemontia, iter facientibus ac rusticis nocte diéque erat infestus; adeò vt tandem Hannones, rei indignitate moti, contra Antonium Rollinum Aimeriæ Dominum, Hannoniæ Pręfectum, summopere murmurarent. Conscriptis igitur quadringentis peditibus Bellemontium proficiscitur: cumque deditionem facete nollent, vi expugnat, latronum maiori parte cæsa, ceteris ad vnum omnibus cum Bellemontio captis, ac Bergis Hannoniæ in carcerem conclusis; vbi tandem iuridica sententia Bellemontio cum suis omnibus caput amputatur, corporáque in quatuor partes secta hinc inde ad aliorum exemplum in arboribus suspenduntut. Adrianus etiam Vilainus Rassingemij Dominus, cùm deserto Cliuio in gratiam cum Rom. Rege rediisset, Gandauoq; ad domum, quam ruri habebat, cum quatuor famulis properaret, à sexdecim Cliuij equitibus ex insidiis inuasus, dimidio ab vrbe milliari multis vulneribus confoditur. Eodem anno similiter Dominus Montvortij iuxta Vltraiectum, vir animi inquieti, Vltraiectinos Hollandósque iniuriis afficere, latrociniisque vexare nō desistebat, cùm tandem Albertus Saxo, eductis contra eum copiis, oppidum Montvortium cum arce obsidet, munitionémque idoneo loco erectam expugnat. Tum animi ciuium præsidiariorúmque cecidere, faciuntque hac lege deditionem, vt ciuibus nil præter interiorem lineam vestem relinqueretur, exteri milites, quò vellent, salui abirent. Sed maior pars, dicto Rom. Regi eiúsq; filio Philippo sacramento, apud Saxonem mansit. Montvortio ea lege gratia est facta, vt si denuò contra Regem Ducémque arma sumpsisset, quæcumque apud Belgas possidebat, in perpetuum Ducis Philippi fisco manerent. Hæc acta circiter Idus Augusti. quo tempore Saxo cum copiis Dordracum profectus, militem nauibus imponit, nemineque quò tenderet sciente, subitò Ziriczeam inuadit,

Bredenrodius Hauckius vulneribus confossus, captus, paulò pòst Dordraci moritur.

In Hannonia etiam Bellemontius omnia turbans tandem capitur, & capite plectitur.

Similiter Montfortius Vltraiectinos Hollādosq́; infestans, capto oppido à Saxone domatur.

uadit,& viginti millibus florenorum multat, quòd Cliuium non semel
commeatu & puluere tormentario iuuissent,& in Northauen portu mu-
nitionem erectam præsidio munit. Quin etiam hoc toto anno Brugen- *Initia nouorum tumultuum apud Brugenses.*
ses nolentes (vt Chronicon Hollandiæ tradit) edictum de imminu-
tione monetæ recipere, Nassauio Flandriæ Gubernatori obluctaban-
tur. Is occasionem quærens Brugenses castigandi, Guardiam magnam
Rom. Regis, mille quingentorum equirum,& ter mille veteranorum pe-
ditum, huc illuc tunc prædantem, ex Hannonia in Flandriam mox post
pacem anni superioris euocarat. Hi Ardenburgi castra facientes, omnia
in circuitu deprædabantur. Brugenses insolentiam militarem ægrè fe-
rentes, iniussu Nassauij (quod ille quærebat) arma contra Guardienses
sumunt, Præfectum militiæ peritum, Georgiũ Picquauetum nomine, à
Cliuio accipiunt, nouumque fœdus cum Cliuio ac Gandensibus ineunt.
Munierant Brugenses Blanckenbergum; quod cùm Guardienses obsi-
dere parant, Brugenses ad eorum munitionem quam prope Dammum
habebant, proficiscuntur. Vnde Guardienses relicto Blanckenbergo *Fœderati Cliuio & Gandensibus infeliciter cum milite Ro. Regis confligunt.*
contra Brugenses tendunt,& aliquot occisis ac sauciatis, plerisque captis,
omnes in fugam coniiciunt. Magna erat in vrbe Brugensi fames. Qua-
re Cliuius, Slusæ se continens, rogatu Picquaueti iis naues aliquot com-
meatu onustas mittit. Cum quibus Picquauetus nocte discedens, ac à
Nassauio diligenter custodias Dammi obeunte conspectus, post breuem
nocturnam superatus pugnam cum omnibus nauibus capitur, sociis
partim aqua mersis, partim ad patibulum strangulatis, paucis pecunia
se redimentibus; ipse Picquauetus capite luit: sic demum Brugenses pa- *Pacem rursum petunt & impetrant.*
cem petunt,& impetrant his inter alias legibus, 4. Idus Decembres, cùm
„ tumultus durasset mensibus quatuordecim: Brugenses solemni ritu ve-
„ niam ruptæ pacis è præscripto Nassauij petunto. Pro belli impensis
„ Rom. Regi eiusque filio centum quinquaginta millia Andreanorum
„ florenorum soluunto. Summa hæc non nisi ex vrbis incolis colligitor.
„ Nominabit Nassauius viros quinquaginta sex, è quibus aliquot capite
„ luent, alij qui poterunt, vitam libertatemque ex eius arbitrio redimunto.
Sub huius anni æstatem Carolus Gelder ex Francica captiuitate (de qua *Gelria pellit Præfectos à Rege Rom. constitutos.*
ad annum 1487. dictum est) in Gelriam venit, omnesque Gelri, eiectis
Rom. Regis Rectoribus, ei sacramentum dicunt. Initio Ianuarij an-
ni 1491. Rom. Rex ac Anna Britonum Dux de ineundo matrimonio 1491
inuicem dant fidem, mittitque ei subsidio duo millia peditum, decu-
buitque cum ea Aurantius armatus nomine Rom. Regis. Sed Rex Fran-
corum Carolus Renesium, in quo Anna erat, longa obsidione vexatum,
tandem in potestatem redigit, Rom. Regis militibus trium mensium
stipendio ad deditionem coëmptis, vrbemque ei cum Duce Anna tra-

Rex Franciæ Rom. Regi præripit Annam Ducissam Britanniæ.

dentibus, quam post paucos dies in vxorem Rex Carolus duxit, neglecta Margareta Rom. Regis filia, de qua suprà ad annum 1483. Mense Maio Gandenses, auctore Reinero quodam calceorum sutore, in seditionem versi, insignia Philippi Cliuij resumunt, Rolandum sonant, Cliuij militem in vrbem admittunt, summum opificum Præfectum impedire conantem ante publicas ædes interficiunt, filium eius tormentis lacerant, nautarum Præfecto cum quinquaginta viris probis caput amputant: ducenti vrbe diffugiunt. Ioannes Coppenollius iterùm creatur summus opificum Præfectus, qui rusticorum turbam quæ ad vrbem confugerat, in legionem quinque millium distribuens, Arnoldum Clericum adolescentem rusticum alti ac ferocis animi eis præfecit. Cuius gloria bellica variis excursionibus feliciter confectis ita creuit, vt non multò pòst eius æmuli, videlicet sanguinarius ille calcearius Reinerus (Remigius aliis) & Coppenollius eum fratre, à plebe occisi sint; ille tumultuariè, hi torti & publicè capite plexi. Sub idem tempus Legati Rom. Regis ac Archiducis Philippi, consensu Cliuij, Slusæ Magistratum mutant, ac cum eo de reconciliatione agunt. Respondet se nec apicem vnum discedere velle à conditionibus Francofurdensibus & Turonensibus, quibus cauebatur, Slusam cum vtraque arce in sua mansuram potestate, dum sese Reges inuisissent, ac de sua reconciliatione sententiam protulissent. Multa tunc vltrò citroque acta sunt illi reconciliando, sed frustrà. Hac æstate Turcæ, coacta iusta militum manu, Carniolam Windorum Marcam, indéque Ciliam, Carinthiam ac Stiriam ingressi, multa hominum millia capiunt. Sed Rom. Regis iussu contra eos cum subitario milite Georgius Heberstainius profectus, hostem, illata clade, prouinciis expulit, ac maximam prædæ partem recuperauit. Circa idem tempus Archidux Philippus Eingelbertum Nassauium ac Præsidem Curiæ Flandriæ cum nobili comitatu ad Francorum Regem mittit, repetitum sororem Margaritam ac restitutionem ditionum vrbiumque quas è pacto pacis anni 1482. reddere Rex iubebatur, si nuptiæ fuissent dissolutæ. Rex frigidè respondens, consultaturum se super eorum petitionem ait. Videns Nassauius legationem suam non admodum Francis esse gratam, petito acceptoque commeatu ad Archiducem reuertitur. Circa finem mensis Decembris apud Kenemerlandios & vicinos Aquilonares Hollandos tumultuari cœptum est hac de causa. Nicolaus Pynsius (vulgò Corfius cognominatus) illarum ditionum Quæstor exacturus iussu Gubernatoris Senatusque Hollandici duriùs tributa dudum promissa, Alcmariæ à nebulonibus fuisset trucidatus, nisi noctis beneficio Hagam-Comitis euasisset. Harlemenses etiam quidam seditiosi solutionem detrectant, crescebatque indies coniuratorum numerus. Gubernator,

Tumultus iterū Gandensium cruenti.

Legati Ro Regis, & Philippi Archiducis, consensu Cliuij, Slusæ Magistratum mutant.

Repetit Archidux à Rege Francorum sororem, & vrbes pacti anni 1482.

Tumultus apud Aquilonares Hollandos occasione Quæstoris duriùs tributa exigentis.

nator Senatuſque aſtutè edici curant, nihil promiſſæ pecuniæ ampliùs exigendum, iamque acta obliuioni quoque ſepelienda: ſic poſitis ſeditioſi armis domum quiſque diſcedit. Poſt aliquot hebdomadas 1492
menſe Martio anni 1492. Egmondius Gubernator conſilio Senatus Ordinumque Hollandiæ rebelles puniturus, ducentos cogit pedites, atque ad pagum caſtrúmque ſuum Egmondam prope Alcmariam ſitum iter per Oceani æſtuaria inſtituens venit: ſed reſciuerunt eius inſtitutum rebelles, collectiſque Alcmariæ mille circiter viris, ad reſiſtendum ſe parant; quare Hagam-Comitis maiora adducturus auxilia Egmondius reuertitur. Alcmariani & vicini animis elati, primùm in militaribus ſignis caſeum & panem, quaſi ad tantam inopiam exactionibus redacti, depingunt, (hinc vulgò dictum *Het Caeſen-broots-ſpel*) ac deinde tertio Maij, ipſo inuentæ S. Crucis die, Harlemum tendunt, illudque fauentibus ſibi nonnullis tumultuariè occupant. Interficiunt Scolretum Nicolaum Ruuium, ac cum fratre elapſi anni Conſulem, duoſque Scabinos, ceteris fuga ſibi conſulentibus.

Tumultuatores hi (dicti Het Caſebroots ſpel) Harlemum occupant.

Nec his contenti, poſt aliquot dies ſex circiter millia rebellium hora 10. ante meridiem Harlemo profecta Leidam contendunt, ac circa noctem Nortwici altero Leida milliari caſtra conſtituunt, poſteroque die ante meridiem campeſtribus tormentis Leidanos vexant, portamque Rhenanam quatiunt. Cùm neminem exire viderent, ad oppugnationem conuerſi aliquamdiu ſtrenuè depugnant. Tandem à Leidanis vi depulſi, non paucos deſiderauere, multi ſaucij diſceſſere; ortaque diſſenſione hi diſcedere, illi ad oppugnationem redire volebant.

Quin & Leidam oppugnant, ſed magna accepta clade repelluntur.

Leidani ſeditioſos remittere animos ſentientes, accepta poteſtate, equites pediteſque aliquot erumpunt, obuios malè armatos, ac cuſtodias imperitè diſpoſitas obtruncant; ingentemque è ſucceſſu tollentes clamorem, hoſtes formidine captos perturbant. Egmondius occaſioni intentus, cum ceteris præſidiariis ac maxima ciuium parte auxilio exit, rebelleſque inita pugna diuerſis locis aggreditur. Reſiſtunt primò acriter, ſed renouante aliquoties Egmondio cum equitibus impetum, tandem vndique in fugam aguntur. Harlemenſes cum vno tantùm militari ſigno media nocte domum reuertuntur, Alcmariani omnia ſigna perdidere. Accepta eſt altera clades ad Bewerwicam.

Item alteram cladem accipiunt ad Bevvervvicam.

Quare hi pacem ſuadebant, alij bellum volebant; hi Gelros mercede conduci petebant, illi Hollandum militem quærebant; rem pecuniariam nemo ſeriò expediebat. Tandem pacis ſuaſores obtinebant, Legati vt ad Saxonem mitterentur. Sed hoc rerum ſtatu nuntiatur, auxiliares prope Hemskerckam conueniſſe quingentos, pluréſque exſpectari. Proficiſcuntur eis Harlemo in auxilium ſexcenti pedites, tandemque in vnum coactis omnibus, ſupra tria peditum millia probè armata recenſuere. Germani, Duce Oberſtainio

Tertiò vincuntur iidem Casenbrotii ad Hemskerkam.

Demum pacem petũt, & impetrant.

Seditiosi tres Præfecti capite plexi, aliis dictũ: Nolite ampliùs insanire.

Miles in Christi imaginem iniurius capite luit.

Magno apparatu Slusa, & in ea Cliuiensis ab Archiduce obsidetur.

stainio eis obuiàm eunt, Hemskerkæque propinqui aciem instruunt. Idem faciunt Casenbrotij. Concurritur animosè, ac diu victoria anceps fuit. Sed tandem cæsis pertinacioribus, tyrones rustici veteranis Germanis virtute, astu, ac pugnandi constantia impares, solutis ordinibus in fugam se coniiciunt. Periêre Casenbrotij circiter quingenti, pauci capti, pars maior effugit. Duo Frisonum millia nauibus aduecta, cùm è propinquo aggere sociorum cladem conspexissent, conscensis nauibus domum renauigant: Harlemenses, intellecta suorum clade, Legatis suis, qui Hagæ-Comitis apud Saxonem pro pace satagebant, scribunt, ne sine ea domum reuertantur, sed quoquomodò quàm honestissimam impetrent. Pax ea ratione coit: Vt innocentibus gratia fieret, nocentes Saxonis arbi- « trio punirentur. Soluerent coniurati pro belli impensis ducenta quin- « quaginta millia florenorum, singulo viginti quatuor stuferis Brabanticis « æstimato. Pace 15. die Maij subsignata, Saxo cum Proceribus Harlemum « intrat, statimque tribus seditiosorum Præfectis capita abscindi iubet. Posteà Saxo cum filio Georgio & Ioanne Immerselio Consule Antuerpiano ad Harlemensium venit Prætorium. In foro stabant viginti sex viri, partim Alcmariani, partim vicini, capite ac pedibus nudi; qui viso Saxone, in genua procumbunt. Aduocatus seu Syndicus Harlemensis Ioannes Tattinius, cùm priùs rebelles aliquamdiu officij admonuisset, pro ceteris submissè gratiam petit. Tum Saxo alta voce ita profatur: Om- « nia vobis sunt condonata, nolite ampliùs insanire. Alcmariani cum vi- « cinis dono Saxoni dedere decem millia florenorum, Harlemenses multam suam pecuniariam spatio trium dierum persoluêre, ad publicam ædem perferentes mundum omnem muliebrem, torques annulosque aureos, & pocula argentea, quibus militi Germano stipendia sunt persoluta. Harlemi Saxone agente nuntiatur, militem Germanum, qui pecuniam suam alea perdiderat, in templum venisse, & euaginato pugione crucifixi Iesu Christi imaginem bis acie impetiisse. Captum capite plecti, idque stipiti impositum portæ imponi, cadauerque in quatuor partes sectum variis locis suspendi iussit. Hoc tumultu pendente Archidux Philippus, eique à consilio Proceres considerantes, Cliuium munitione Slusana ac fœdere Francico ferocem, honestam omnem pacem reiicere, constituunt Slusam (vnde infinitæ prædationes toto quinquennio factæ fuerant) armis subigere; terrestri exercitui Saxo, classi Burgundus Terveræ ac Beueræ Dominus, Præfecti designantur. Beuerus cum filio Saxonis in portum Slusanum è Zelandia quadraginta tres adducit naues militariter instructas, triginta onerarias minores (vulgo *Heuen*) tredecim maiores (*Hulcken* dictas.) His tria millia pugnatorum tormentaque maiora vehebantur, iactisque in portu anchoris, ne quis Slusam intrare

aut

aut exire possit prohibebant. Cliuius eductis septingentis peditibus ac triginta equitibus, tribusque tormentis maioribus, classem indesinenter oppugnat. Illa eius militem suis impetit tormentis, sed nulla re memorabili gesta Slusam reuertitur. Mense Maio eódem appellunt viginti duæ naues optimæ armatæ ab Angliæ Rege Archiduci in auxilium missæ, in quibus vehebantur veterani pedites bis mille quingenti, pauloque pôst adueniunt aliæ quatuor Saxonis iussu ab Hollandis armatæ; iamque Saxo Slusam etiam terra seriò premere incipiebat. Tum Gandenses, sublatis paulò antè, vt suprà diximus, seditiosissimis, calceario & Coppenollio, ad saniora consilia conuersi, diuturnoque bello exhausti, vnanimi consensu Mechliniam ad Archiducem Philippum pro pace Legatos mittunt; quæ instantibus Iulij Kalendis his tandem legibus

Veniunt Archiduci auxiliares ab Anglia viginti duæ naues bellicæ cum veteranis 2100.

„ est data, vocataque pax Casantiana: Gandenses Rom. Regem tutorem „ filij sui Philippi bonorumque eius omnium agnoscunto, regereque filium pro arbitrio sinunto. Pro belli impensis septuaginta octo millia „ florenorum soluunto; è quibus viginti quinque millia primo mense numeranto, ceteras portiones spatio duorum annorum pensionibus quatuor pendunto, & Archiduci viginti quinque millia. Pœnam mediocrem in oppido Hulstano, quam Archidux iubebit, concessa fide publica luunto. Vrbis priuilegia ex Archiducis arbitrio moderantor. Balliuus ac Magistratus ad sui quisque custodiam duodecim satellites legito: neminem in ius Gandauum vocato præter ciues, ac veteri vrbis castellania comprehensos. Quod ad valoris monetæ restitutionem attinet, ea in re vicinos imitantor. His strictè seruatis legibus omnia anteacta absolutè condonantor; quisq; ad sua redito, contentus conditione qua ea reperiet. „ Confirmat Archidux pacem Turonensem. Exules domum redeuntes, in „ hanc pacem præsente Balliuo iuranto. Hæc acta transactaque ac sigillis sunt munita Hulsti mense Augusto. Premebatur obsidione, vt dictum est, Slusa. Tum ad Saxonis castra venit Adolfus Cliuius Rauastainij Dominus Philippi Cliuij pater, admodum senex, per Legatum castrensem à filio petens, accepta fide publica Slusam sibi intrare liceret. Negat filius patri, magna omnium admiratione. Saxo intereà ad portus ingressum munitionem erigit, rebusq; necessariis communit, vnde Francorum naues auxilium Cliuio ferre conantes tormentis repelleret. Posteà stipatus octingentis peditibus Slusam contendit, Cliuianósque ad pugnam prouocat. Exeunt aliquot; certatur ab hora quarta pomeridiana ad nonam vespertinam; paucisque vtrimque desideratis, æquo Marte disceditur. Inde Saxo exercitum promouet, castráque locat ad Fanum Annæ Termuiæ. Erumpunt Slusani, ac sex Germanos interficiunt. Post hæc castra vno Slusa milliari locantur. Idibus Augusti ad Saxonem veniunt

Leges pacis, rebellibus Gandensibus concessa.

Saxo ad portus Slusani ingressum munitionem erigit.

Variæ velitationes cũ Slusanis.

mille ducenti Brugensium pedites cum aliquot tormentis, primóq; die considunt Lapscuri: contra hos statim Slusani erumpunt: cadunt ac vulnerantur vtrimque aliquot, tandémque recipere se Slusani coguntur. Brugenses castra sua communiunt. Tum Saxo dimidio Slusa milliari castra transfert. Fortia interim facta compluta hinc inde à veteranis, singulis diebus ex prouocatione certo numero pugnantibus, edebantur. Mense Septembri Cliuius cum trecentis militibus è minori descendens arce, ad Germanorum accessit tormenta, è quibus tria clauis ferreis, vbi ignem concipiunt, adactis, reddit inutilia; ac cùm maiora molitetur, crudescente pugna est inhibitus, nonnullisque desideratis ac sauciatis ad arcem rediit. Vndecimo Kalend. Octobres Cliuio mors patris sui Adolfi nuntiatur; vix mouetur. Excursiones ac minuta prælia nullo die intermittebantur, semperque hinc inde aliquot cadebant & sauciabantur. Paulò pòst Slusæ ignis fortuitus consumit omnem puluerem tormentarium, tanto cum fragore, vt multi captum oppidum existimarent. Quare posthac Cliuius (quem deinceps Rauastainij Dominum appellabo) ad pacis mentionem aures præbere cœpit, maximè agente Chimao & Nassauio. Tandem postridie Idus Octobris Slusæ, quæ à 13. Kal. Iulij fuerat obsessa, pax publicatur, his inter alias conditionibus tertio Idus eiusdem signata: Philippus Cliuius Rauastainij Dominus Alberto Saxoni nominè Rom. Regis ac Archiducis Philippi sacramentum dicito, « eique omni loco, semper, ac contra quos iusserit, fideliter operam se na- « uaturum promittito. Archidux ac Saxo curantote vt Rauastainius Im- « periali proscriptione liberetur; nec ferent, ea de re aliquis apud Belgas « ei sit molestus. Rauastainius in manus Saxonis castrum maius eiúsque « claues dato, isque Rauastainio eas reddito, qui anteà promittet Rom. Re- « gi proprio id ore à se petenti, aut Archiduci Philippo cùm ad annũ ætatis decimum octauum peruenerit, seu eius heredi, se restituturũ. Minus « castrum cum oppido Slusa statim in potestatem Saxonis constituito. An- « nua pensio sex millium florenorum Rauastainio restituitor. Libera re- « rum suarum omnium possessione patriáque vtuntor, & Rauastainius, & « quicumque eius partes sunt secuti. Nulli Rauastainium, nec qui cum eo « fecere, ob præterita detriméta in ius vocare fas esto. Hinc die quinto Nouembris Cardonio Atrebatensium Præfecto per Philippum Creueceurium cum militibus multis Atrebato commodùm euocato, atque in ea vrbe relicto Carquelantio Britone, Ioannes Marius ciuis Atrebatensis, Grisardus vulgò à multa canitie dictus, vir quidem fortunæ tenuis, sed acris ingenij, suique Principis perquam studiosus, cooperantibus Iacobo Lobbæo, Ioanne à S. Paulo, & Petro Regio, miro prorsus stratagemate militem Regis Rom. eiúsque filij Philippi in Atrebatense oppidum, quod

Moritur Adolfus Rauensteinius Cliuij pater.

Tandem pax cum Cliuio sancitur.

En multa turbatoribus indulta.

Atrebatum (quod quindecim annos sub Francis gemuerat) memorabili stratagemate recuperatur.

quod totos quindecim annos sub Regis Franciæ iugo ingemuerat, porta Haigeruæ ſſ admittit, Roberto Melunio, Vaudreio, Lanoio, Belleforerio, Raſſino, Contaio, aliiſq; Ducibus Belgis ſex millia partim peditum partim equirum ſilente nocte ciuitati inferentibus, eamque occupantibus. Griſardus multis compotationibus apud Channium Francum, certarum portarum claudendarum onus habentem, eam fidem etiam propter canitiem obtinuerat, vt (Channio aliquoties ad pocula manente) ipſe cum militibus eius nomine portas clauderet. Quod cùm ſæpiùs fideliter feciſſet, quodam die ad portam cum militibus profecturus, ex condicto, in itinere à coniuratorum vno, ſemiebrium ſe ſimulante, poculúmque vino plenum manu tenente, inrrò, vt bibat, ac mox diſcedat, adigitur. Rogat Griſardus milites, paululùm prætedanr, ſe paucis ab homine ebrio ſe expediturum. Ingreſſus inuenit ceram, argillam, aliáque dudum parata, & celeriter claues exprimunt; ſicque Griſardus ad portam it, claudit, &, vt ſæpè anteà, ad Channium, cum eo compotaturus, comitantibus militibus redit, claues reddit. Claues ita expreſſas mox coniuratus ille Duaci fabricandas curat; tertiuſque coniuratus (hic pictor erat) Melunium, Vaudreium, alióſque Burgundos ductores ad ſtratagema incitat. Stato die iam dicto 5. Nouembris Griſardus, cui omnia Franci credebant, ſignum conſtitutum Burgundis exhibet. Illud erat, cantilena eo tempore Atrebati admodum trita. Eam in vallo intenta voce alacriter Griſardo cantante, Burgundi inter colliculos iter placidè faciebant, equorum ſoleis panno laneo ſuffultis, hinniendique facultate ijs impedita; & eo ſilente, ſtabant: ſic erat condictum. Veſperi hora nona coniuratorum vnus clàm in turrim conſcenderat (nam & huius clauem expreſſerant) ac ferream campanæ linguam adeò alreri lareri adſtrinxerat, vt cùm fortè populum ad arma conuocare vellent, non poſſent. Ex coniuratis duo in muris vigilabant, dum ſocij cum tribus Francis coniurationis ignaris largiùs ſumentes vinum in porta excubant. Circa duodecimam pictor portæ Haigueruæ oſtiolum modeſtiſſimè aperit, ac ad Burgundos aduentantes contendit. Omnia ſalua nuntiat, ranrùm ne ſeipſos prodant, ſed teſſeram Griſardi cantantis diligenter obſeruent: eo canente, quàm placidiſſimè incedant; eo ſilente, ſtent. Silebat nempe, accedentibus eò loci vigiliarum Præfectis. Pictor dat eis teſſeram Francicam D. Georgij, ipſe accipit Burgundicam tunc D. Michaëlis; ſicque ad vrbem redit, comitantibus eum tredecim militibus Burgundis. Cùm ad vrbem omnes copiæ appropinquaſſenr, tredecim illi, quos pictor adduxerat, portæ cuſtodes ad vnum omnes capiunt, ſtatimque integras valuas, nemine reſiſtenre, aperiunt, ductoréſque Burgundicos cum pedite equiteque intromittunt, ſemper Griſardo, & ala-

Griſardus cum coniuratis claues vrbis magna dexteritate in cera & argilla exprimit.

Fabricantur claues Duaci.

Diligentiſſimè curantur & alia omnia ad vrbem aſtu capiendam neceſſaria.

Potiuntur [B]urgundi Atrebato.

& alacriùs etiam tunc cantante. Sic circa horam tertiam matutinam Burgundi vrbe potiti sunt, & paulò pòst etiam castro maiori, oppidóq; minori, Francis fugientibus; & septimo die Nouembris Magistratus renouatus est, omnésque coniurati in eum allecti, Grisardo Prætore vrbis seu Meiero constituto. Hoc anno Christophorus Columbus Genuensis, paucis à Ferdinando Rege Arragoniæ & Castellæ nauibus obtentis, primus in Occidentem longiùs enauigare tentauit, reperitque varias insulas anteà ignotas, quibus noua indidit nomina, Fanum Dominici, Hispaniola, Ferdinandina, Elisabethina; nunc constanti nomenclatura vocan-

Columbus primus detegit nouum orbem Occidentalem.

1493 tur tres præcipuæ, Hispaniola, Cuba, Iamaica. Mense Ianuario anni 1493. Creuecœurius dolens sibi Atrebatum hoc modo ereptum, alio dolo id recuperare destinat. Mittit ad oppidum militem. Is se transfugam simulans, multa in Francis culpat, sicque Archiduci ac Gubernatori Contaio sacramentum dicit; asseuerans præterea, Proceres multos Picardiæ insolentiam Francorum pertæsos cupere in partes Archiducis inclinare; horumque præcipuum esse tandem aperit Baufortij Dominum, qui cum familia ac thesauro paratus esset Atrebatum venire, modò in gratiam recepto fides ei publica missis litteris concederetur; attribuerent sibi viros sex cum litteris fidem facientibus, qui secum ad Baufortium eant: pollicetur se eum adducturum. Placent hæc Contaio, ceterísque Præfectis; dant simulatori comites sex. Qui cùm per noctem paululùm processissent, à Creuecœurio capti, donis ingentibúsque promissis eò adducuntur, vt dicto Francorum Regi sacramento promitterent se auxiliaturos, vt vrbs Atrebatensis recuperaretur. Id autem futurum, si nocte eò reuertentes portam exiguo tempore apertam tenuissent, fingentes Baufortium in propinquo adesse; seséque in humeros adferre arcas pretiosiorem eius supellectilem habentes: aderátque ancilla, quæ sese è Baufortij familia aduenire, similiaque ferre simulabat. Circa horam noctis nonam vrbi appropinquant, subsequente paruo interuallo cum valida peditum manu Creuecœurio. Compellant voce notos portæ custodes, eámque aperiri petunt, adesse in propinquo Baufortium cum familia, apportaréque se humeris argentea eius vasa. Aperitur arcis porta; introëunt, sequuntur pauci equi, supellectilem fictitiam apportantes. Expectant simulanter non Baufortium, sed iustis cum copiis Creuecœurium; qui institutum stratagema omninò ad effectum perduxisset, nisi subitò vnus proditionis pœnitens exclamasset, Clauditе actutùm portam, aut proditi perditique sumus; Creuecœurius enim cum magna militum manu vestigiis hæret; iterátque bis & ter eadem anxius verba. Hic omnium postremus intrarat. Quare ceteri pedem referre conati, clausam à custodibus portam reperiunt, statimque omnes reliqui

Simili arte Franci Atrebatum iterùm sibi vindicare studens.

Certè & hoc insigne monumentum.

Atrebatum penè iterùm receptum; sed tamen seruatur.

reliqui cum ancilla capiuntur. Simulator transfuga cum quinque Belgis veritatem fassi postridie capite puniuntur, corporáque in quatuor partes secta variis locis suspenduntur; eadémque ancillæ fuisset conditio, nisi se grauidam dixisset. Hæc facta mense Aprili. Paulò pòst inter Rom. Regem, Archiducem Philippum ac Carolum Francorum Regem, vigesi-
» ma tertia Maij his inrer alias conditionibus Senliaci pax initur: Rex Ca-
» rolus Margaritam Austriacam in manus Rom. Regis, Archiducis Phi-
» lippi, aut Legatorum eorum, vbi & quando placuerit tradito. Rex Caro-
» lus ac Margarita ab omni nuptiarum vinculo liberos se hinc inde confi-
» tentor; pacta conuenta ea de re inita, irrita habento. Regi ac Archiduci de
» iis rebus iure agēdi potestas maneto, quæ cōditionibus pacis anni 1482.
» sunt conceptæ, ac hisce conditionibus non determinatæ. Restituet pace
» publicata Rex Carolus Rom. Regi, vt Archiducis patri ac tutori, Comi-
» tatum Burgundiæ, Attesiæ, Charloij, ac Noieij, auctoritatem iuris patro-
» nalis, in quibus id ei competet, retinens. Hesdinium, Aira ac Bethunia
» in potestate Regis Caroli manento, donec Archidux ætatis annum vi-
» gesimum attigerit, (quod erit octauo Kal. Iunij anno 1498.) & tunc Ar-
» chidux eiúsve heres clientale sacramentum de iis Regi dixerit. Rex Ca-
» rolus in possessione Comitatus Masconnij, Auxerræ, ac Bartæ ad Sequa-
» nam maneto, donec de iure harum ditionum via iuridica sit statutum.
» In gratiam bonorúmque possessionem ab vtraque parte, qui contrarias
» fouerunt partes, recipiunror. Promulgatur Senliaci pax solemni pompa, à Rom. Regis Legatis & Rege Carolo sacramento confirmata. Tum Legati Margaritam Austriacam ad Fanum D. Quintini adducunt, inde Cameracum; vnde Francorum Proceres in Franciam reuertuntur. Postero die Margarita Valenchenas intrat. Pace cum Francis seriò inita, ac Belgarum seditionibus sublatis, exteri milites omnes, persolutis stipendiis, dimittuntur, ac inter hos Guardienses; qui deinde cum Ducibus in Geldriam ac Vltraiectensem ditionem se contulere, prædásque ibi ingentes coëgere, quòd aliquot eorum commilitones ibi non secùs ac publici grassatores fuissent patibulis affixi. Tum contra Carolum Geldriæ Ducem abiere, illique acre bellum nomine Archiducis Philippi intulere, quòd Dux paulò antè finitimis Belgis id prior fecisset, ac non obstante Senliaca pace, adhuc in eo perseueraret. Decimo tertio Kalend. Septembres moritur Lintzij Austriæ oppido Cæsar Fredericus Tertius, cùm vixisset annos septuaginta septem, ac imperasset annos quinquaginta tres, sepultus Viennæ in templo D. Stephani, perfecto à Maximiliano filio insigni Mausoleo, quod pater Fredericus ante annos viginti inchoarat. Turcæ, intellecta Cęsaris morte, initio anni 1494. irruunt in Croatiā. 1494
Romanorum Rex Maximilianus (quē exinde Cæsarem nominabo) collecto

Pax, Senliaca dicta, inter Francum & Ro. Regem eiusq. filium.

En, ergo agebat Philippus tunc annum decimum quintum.

Margarita soror Philippi Archiducis ex Francia reducitur annos nata vndecim.

Moritur Fredericus Imp. Maximiliani pater, Philippi auus.

lecto exercitu eis obuiàm tendit. Sed expectare non ausi, discessere. Cæsar in Austriam reuersus, exercitum dimittit, pauloq; pòst Oeniponte in vxorem ducit Blancam Mariam filiam Galeacij Mariæ Sfortiæ Ducis Mediolanensis, sororem Ioannis Galeacij, qui à patruo Ludouico Sfortia imperio Mediolanensi fuit exutus, ac demū veneno sublatus. Mirabantur complures Cæsarem Maximilianum ad tam impares descendisse nuptias: sed hi non considerabant Cæsarem ob nimiam liberalitatem continuaque bella semper pecuniæ indigum, cum ea in dotem, ac pro Diplomate quo Ludouicus Sfortia sponsæ patruus Dux Mediolanensis renuntiabatur, accipere quadringenta millia aureorum ducatorum; pro mundo eius muliebri ducenta millia, aliaque centum millia quibus sponsæ nuptias cognati eius ac affines honorare dicebantur. Sed biennium integrum Blanca Maria non superuixit. Inter venandū enim (vt & Maria Burgunda prior Cæsaris vxor) equo delapsa, non multò pòst è casu, cum fœtu quem vtero gerebat, nullis relictis liberis periit. Exinde Cæsaris iussu Antuerpiæ publicatur, Philippum Cliuium Rauastainij Regulum proscriptione, qua eum Fredericus Cæsar ferierat, liberatum in integrum restitui, veterémque ei honorem, bona, locum ac dignitatem reddi. Nono Kalend. Maij obiit Philippus Creueceurius Esquardij Dominus, cuius suprà sæpiùs meminimus, vir belli peritissimus, multisque ornatus dotibus, nisi eas perfidia maculasset, sepultus Boloniæ apud Picardos.

Maximilianus ducit secundam vxorem, sed quæ biennium integrum non superuixit.

Vt eret idem Maximilianus vxoris suæ patruum Ducem Mediolanensem, quadringentis millibus ducatorum paciscitur.

Cliuius Cæsarea proscriptione Antuerpiæ liberatur.

Cùm Cæsar per quinquennium & sex menses à Belgis abfuisset, eò cum Maria Blanca vxore venit, primò Coloniam, inde Traiectum ad Mosam, vbi eum filius Philippus filiaque Margarita cum præcipua Nobilitate præstolabantur, ibique felices nuptias ac aduentum gratulantes, aliquamdiu festos egerunt dies. Cùm Grauiam peruenissent, obuium habent Carolum Egmondium qui se Ducem Geldriæ dicebat, sperans opera Alberti Saxonis à Cæsare Ducatus quietam possessionem se impetraturum, sed frustrà. Obsidebant Cæsariani Neomagum vrbem primariam, murosque tormentis quatiebant. Sed cùm paucis mensibus summo Geldrorum incommodo bellum durasset, tandem Principum aliquot Germaniæ intercessione res componitur. Committunt Cæsar ac « Carolus Egmondius controuersiam sex Imperij Septem-viris; assume- « returque, si opus esset, septimus Argentinensium Antistes, sententiaque « à pluralitate consentientium penderet; intereà Carolus prouentibus Du- « calibus frueretur. Si causa cecidisset, tum Cæsari ac Archiduci Philippo « vt beneficiarius cliens operam impenderet, acceptis ea de causa singulis « annis sex millibus aureorum Rhenensium florenorum. Non obstante « hac partium submissione, pax paulò pòst à Carolo rumpitur, ita vt necessariò in Geldria relicti Guardienses non frustrà resisterent. Cæsar

Reuisit Cæsar liberos suos, cùm per quinque annos & mediū Belgio abfuisses.

Compromittunt Cæsar & Geldrus in pacem, sed nullo effectu.

cum

cum vxore, filio, filia, Antistite Moguntino, Frederico Saxoniæ Duce, multaque alia nobilitate Mechliniam, indeque Antuerpiam venit, necessaria parans, vt filius Philippus Louanij in Ducem Brabantiæ inauguraretur. Decreuerat enim filium annum decimum septimum agentem emancipare. Philippus Rauastainius, quamuis secundùm pacis Slusanæ leges tutò Cæsarem adire poterat, misso tamen ad eum viro nobili rogare iubet, num Imperatoriam Maiestatem salutatum sibi venire liceat. Assentit hilari ore Cæsar. Cumque Rauastainius procul Cæsaris aspexisset vultum, ex equo descendit, pedesque appropinquans, ac Cæsarem subridere videns, flexo genu dextro inquit: Ago Maiestati tuæ gratias, quòd me in conspectum admittere sit dignata. Si ante hunc diem aliquid commisi in quo Maiestatem tuam offenderim, rogo id mihi ex animo ignoscere dignetur, ac veniam præteritorum tribuere. Reddit ei Cæsar: Iamdudum ea animo deponens libenter tibi ignoui, ac liberaliter etiamnum ignosco. Cùm autem hæc aulica ratione in speciem prolata Rauastainio viderentur, ac proinde ei non satisfacerent, non multò pòst ad Carolum Francorum Regem se contulit; à quo deinde Genuæ Ligurũ Metropoli præficitur. Sed nihil ibi memoria dignum, quemadmodum nec contra Turcas gessit, per omnem posteà vitam bello infelix. Francis enim (vt pòst dicetur) Genua pulsis, in Franciam est reuersus, nulláque auctoritate nec dignitate ornatus, inglorius inter eos egit, tandemque sine liberis moriens, bona omnia cognato Cliuiæ Duci reliquit. Intereà Cæsar cum filio Philippo multisque Proceribus Louanium contendit, ibique solitis cærimoniis in Ducem inauguratur. Tum moneta aurea argenteáque in populum spargitur. Exinde Dux Philippus Equites creat. Tum Principes Antuerpiam redeunt; eadémque ratione Dux qua Louanij, sed maiori cum pompa inauguratur, quemadmodum & paulò pòst in ceteris omnibus Brabantiæ aliarúmque prouinciarum præcipuis ciuitatibus. Gertrudébergæ 12. Decembris nomine totius Hollandiæ inauguratus est, posteà Romerswalij nomine omnium ciuitatum Zelandiæ. Anno 1495. postridie Nonas Apriles Cæsar in Germaniam 1495
reuersus, cum Summo Pontifice Alexandro Sexto, & Ferdinando ac Elisabetha Hispaniarũ Regibus ac cum Venetis contra Carolum Octauum Francorum Regem, qui superiori anno magnis copiis in Italiam transgressus statum Florentinæ Reipublicæ mutarat, & pulsis Arragoniis Regnum Neapolitanum occuparat, fœdus in speciem facit. Aliis enim implicitì negotiis, nec Cæsar nec Hispanus quidquam fœderi contulerunt. Conuocat hoc anno Archidux Philippus Mechliniæ Belgarum Ordines, ac ex eorum consilio statum Reip. Belgicæ ciuilibus bellis ac diuersis seditionibus valdè perturbatum, in ordinem, qui maximè Principi ac

Venit Cæsar Mechliniam, indeq; Antuerpiam.

Cliuius Rauestainius benignè à Cæsare per omnia in gratiam recipitur, ad colloquium eius admissus.

Nihilominùs idem Cliuius ad Franciam transfugit, vbi inglorius obiit.

Philippus Archidux præsente patre Cæsare, Louanij inauguratur, inde Antuerpiæ & in ceteris vrbibus.

Initiũ belli Italici in regno Neapolitano.

 subditis

ſubditis conuenire videbatur, redigit. Deinde miſſo ad Angliæ Regem Philippo Burgundo Beueræ ac Teruerę Domino cum viris aliquot doctis, controuerſias mari ac terra mercaturæ cauſa ortas componunt, veteremque amicitiam renouant ac ſtabiliunt.

Renouatur Edictum, quo olim à Philippo Bono conſenſu Summi Pontificis modus opibus eccleſiaſticis poſitus eſt.

Ad hæc Edictum olim à Philippo Bono conſenſu Summi Pontificis publicatum renouatur, ne quis Romę obtenta maiora Sacerdotia ſacrámque dignitatem ſine Principis conſenſu (Placet vocant) poſſideret, néve poſthac ſacrati homines agros vllos ſine Principis conſenſu emerent. Tum inducias cum Geldro in ſex menſes concipit, Cæſare ægerrimè ferente. Exinde Cæſar, Wormatiæ Comitia Principum ciuitatúmque Germaniæ liberarum celebrans, auxilia contra Francorum Regem petit, quòd non ſolùm Regnum Neapolitanum ac Belgas inuaſiſſet, ſed perturbata Chriſtiana Eccleſia, vrbem Romam, fugiente Venetias Pontifice, occuparat. Petit etiam conſueto more opem contra Turcas. Sed ſententiarum diuerſitate nil memoratu dignum fuit decretum. Singularium aliquot Procerum quæſtiones, vitandi ciuilis belli cauſa, fuere ſopitæ. Ludouicus Sfortia, accepto Diplomate, Dux Mediolanenſis à Cæſare renuntiatur, & Comes Wirtembergij eodem tempore Ducis ab eo titulum accipit.

Caſtrum Eſdain, receptaculū raptorum, debellatur.

Quinto Kalend. Septembris caſtrum Roberti Mercani, nomine Eſdain (cuius præſidiarij dudum vndique rapaci manu prædas egerant) multis operis ac tormentorum ictibus debellatum deditionem facit. Controuerſia quæ inter Mercanum ac Badenſem erat, Procerū ſententiæ committitur. Præſidiarij, dicto Archiduci ſacramēto nemini ſe nocituros, in arce manſere. Menſe Octobri Archidux Philippus Legatos ad Francorū Regem mittit; petens pacem Senliacam inuiolatam ſeruari curet. Ita ſe factură Rex promittit.

Inſtituit Cæſar Camerā Imperialem.

Pridie Kal. Nouemb. Cęſar Francofurti ad Mœnum Romani Imperij Senatū, quem vulgò Camęram Imperialem vocant, inſtituit, dictóque die inter horam nonā & decimam antemeridianā in ædibus Bruxellis Iudices hos cum Aſſeſſoribus conſtituit, Eittelfredericū Zollernenſem, Bernhardum Eberſtainium, Richardum Neccardienſem Comites; Theodorum Pleiminganum, Nicolaum Heiurenum, Georgium Neideccenſem, Auringam Simanam, Martinum Walderodenſem Barones.

Legati Francici liberaliter ab Archiduce donati, contenti domum reuertuntur.

1496 Menſe Febr. anni 1496. Rex Carolus ad Archiducem Legatos mittit, petitum, ſibi Mortangam Hannoniæ oppidum reſtituat, ſi ſecundùm formulam pacis Senliacæ, ante conſtitutum tempus, Airam, Heſdinum, ac Bethuniam recipere velit. Legati liberaliter donati in Franciam contenti reuertuntur. Poſt hæc Archidux à patre Cæſare dudum vocatus, in Germaniam circa finē menſis Aprilis proficiſcitur. Kal. Maij Traiectum ad Moſam veniens, cùm ciues pro more ligneā auem è malo ſcorpionibus deiicere conarentur, rogatus è numero eſſe dignaretur, conſentit, ac poſt

aliquot

aliquot repetitos ictus, auem magno ciuium gaudio altissima arbore deiicit, ciuesque huius Sodalitatis liberaliter donat. Inde Coloniam Agrippinam profectus magno cum honore recipitur. Idem fit maximè in ditione Ferretana, à quibus in Principem inauguratur, quemadmodum & in aliis cognati sui Sigismundi Austriaci ditionibus, dudum patri eius donatis. Secundo Kal. Iulij Viennam ad Cæsarem patrem venit, ac secretis communicationibus per multos dies, remotis arbitris, tempus impendunt, agentes, vt creditum est, de asserenda Geldria, recipienda sponsa, ac recuperandis ditionibus, quas Francorum Rex eripuerat, de conciliandis Heluetiis, & similibus. Hinc simul Insbrucum, id est Oenipontem, perueniunt, ac in mensem vsque Augustum manent. Circa finem Iulij Ludouicus Sfortia Mediolanensis in Germaniam venerat, Cæsarem in Insubres perducturus; Archidux Austriacos suos inuisens, patrem Lintzij expectabat: Cæsar à Ludouico Sfortia ad bellum contra Francos in Italia suscipiendum incitatus, ea tandem lege est assensus, ne filius Philippus ei se misceret, sed in Belgium reuersus, pacis Senliacæ conditiones obseruaret. Rebus ad hunc modum constitutis, filio in Belgium redeundi potestatem facit, dimissoque Ægidio Buslidio Præposito Leodiensi, filio alios adiungit comites ac Consiliarios: qui cum eo per celebriores Germaniæ ciuitates profecti, à Principibus ac liberis ciuitatibus magno cum honore sunt exculti. Duodecimo Kal. Octobres in Zelandiam Hispanica classis centum triginta quinque nauium appellit, qua vehebatur Ioanna Arragona Ferdinandi ac Elisabethæ Hispaniæ Regum filia, desponsata Archiduci Philippo, ac non ita dudum per Legatum illi nupta. Venit Ioanna cum præcipua Nobilitate Antuerpiam (militibus ac sociis naualibus in insula Walcherana ad classem manentibus) summoque cum honore, ingentique pompa omnium Nationum in vrbe mercaturam facientium, recipitur. Margarita Austriaca fratri eius Hispaniæ Principi desponsata, Namurco Antuerpiam profecta, sponsa sponsæ felicem gratulatur aduentum, bonaque omnia inuicem precantur. Congressus harum duarum Principum fuit perquam suauis ac blandus; non enim multùm ætate distabant. Archidux vix è Germania reuersus, Liræ Brabantiæ oppido sponsam Antuerpiâ venientem excipit, ac duodecimo Kal. Nouembres in vxorem ducit, iungente eos Henrico Bergio Antistite Cameracensi: nuptiæ verò exiguo cum comitatu ac parua pompa Liræ sunt celebratæ, sed posteà Bruxellę Regia planè magnificentia instauratæ. Erat eo tempore Cæsar in Italia, primumq; Genuam, deinde Pisas circa Nonas Octobres ingressus, deiectis Fräcicis liliatis insigniis, Aquilam Romanã eius loco substituerat. Oppugnabantur Pisani à Florentinis auxilio Francorũ. Defendebantur verò à Summo

Archidux Traiecti ad Mosam, deiecta aue lignea, Rex.

Multis diebus Viennæ Archidux cum patre Cæsare secretò communicat.

Rediens in Belgium, magnis vbique honoribus excolitur.

Venit ad eum Ioanna sponsa filia Regum Hispaniæ.

Nuptiæ celebrantur primùm Liræ, sed posteà splendidiùs iterùm Bruxellæ.

Fœderati in Italia, hinc Florentini cum Rege Galliæ, illinc reliqui cum Cæsare.

Pontifice, Venetis ac Sfortia, qui Cæsarem in fœdus ac ad ferendũ auxilium pertraxerant. Conueniunt omniũ confœderatorum Legationes, inter quos erat & Philibertus Sabaudię Dux, ducentos adducens lancearios equites, ac clientale Cęsari sacramentum de Sabaudia dicens. Decernunt Liburnum Florentinorum portum terra marique oppugnandum, ne eius opportunitate ad inuadendam Italiam Francorum classis vteretur. Cæsar oppidi situ terra marique perlustrata, copias terrestres adducit.

Liburnum Florentinorum portus obsidetur, sed irrito conatu.

Veneta classis mari premebat. Florentini iustum Liburni habebant præsidium, cui nec commeatus nec tormenta deerant. Præerat Bettinus Ricasolis, qui mox adiutus Nortmannica naue, quæ secundo vento, contemptis Venetis, in portum se intulerat, ac octingentos Vascones cum multo commeatu exposuerat, insigniter se defẽdebat, tantò feliciùs, quòd Veneti & Sfortiani dissiderent de Liburni possessione, etiam antequam esset in potestate. Tandem cùm media hieme, sæua tempestas aliquot Venetorum triremes perfregisset, ceterasque in altum eiecisset; milites terra Liburnum prementes eadem coacti tempestate, è castris magno numero Pisas perfugêre. Quare Cæsar, soluta obsidione, reductisque copiis, Ticinum ad Sfortiam, indeque in Germaniam est reuersus. Apud Belgas Hispaniæ Proceres qui Ioannam Arragonam comitati erant,

Reuertit Cæsar in Germaniã.

1497 cum Margarita Austriaca mense Februario anno 1497. naues Vlissingæ in Hispaniam traiecturi conscendunt, vt Ioanni Arragonio Hispaniarum Principi nuberet. Comitatus est Archidux sororem Middelburgum Zelandiæ vsque, mansitq́; donec vento flãte secundo classem ascendisset, ac è portu soluisset; tum Bruxellã reuertitur. Hispanica classis Angliam in conspectu habens, subita ac periculosissima oborta tempestate, haud procul naufragio abfuit: quo tẽpore (res memoria digna) Margarita naturali hilaritate nõ destituta, cùm iuxta nautarũ in eo periculo morem, manus sibi ac in iis aliquot aurei obligarentur, vt erat Gallica lingua facunda, vtpote vt futura Regina in Francia enutrita; hoc sibi ipsi Epitaphium lusit; atque chartæ cereæ inclusum, alteri manui cum aureis alligari voluit, vt posteà ab vndis ad littus eiecta cognitaque, honestè terræ mandaretur:

Margarita Archiducis soror nuptura Principi Hispaniæ, illuc nauigat.

Intrepida instante naufragio, lepidissimũ sibi scribit Epitaphiũ.

Cy gist Margole, noble Damoiselle,
Deux fois mariée, & morte pucelle.

quòd Latinè sic sonat:

Margaris hoc tegitur tumulo clarissima; quæ bis
Nupta quidem, mansit sed sine labe pudor.

Tandem multis superatis difficultatibus, ac aliquot amissis nauibus, ceterisque ferè omnibus iactu onerum seruatis, ægrè portum Angliæ oppidi Hamptonæ tenuit. Honestè ac pro dignitate à Rege Henrico Septimo excepti, rebus necessariis sunt adiuti. Cumque per tres hebdomadas

das

das ventum ex Oriente flantem expectassent, eo se exhibente, dant vela, magnumque maris emensi spatium, valida iterùm cogente necessitate, Galliciæ portum, qui à D. Andrea nomen habet, intrant, Regesque certiores de suo aduentu faciunt. Properat eis statim cum multa Nobilitate obuiàm Castellæ Conestabilis, ac haud procul vrbe Burgensi Rex Reginaque Margaritam amplexi ad vrbem deducunt. Postero die eam Princeps Ioannes cum magna solemnitate in vxorem ducit, celebranturque ingenti Hispanorum gaudio sumptuosissimæ aliquot diebus nuptiæ. Sed lætitiam hanc non multò pòst nubes tristis inuoluit. Nam fine huius eiusdem anni obiit idem Ioannes Hispaniarum Princeps ardenti febre, relinquens vxorem Margaritam Austriacam grauidam, quæ paulò pòst animi dolore immaturum edidit fœtum masculum, quæ altera fuit Hispaniæ mœroris causa. Hoc anno postridie Kal. Iulij fortuito igne Anghiani periêre quingentæ ædes, extincti fumo ac flamma plusquam quinquaginta homines. Oppidum Diestum in Brabantia hoc tempore sub imperio erat Ducis Iuliæ, vt beneficium Ducis Brabantiæ. Iusserat Dux Iuliæ ibidem leui de causa ciues aliquot capite plecti. Horum propinqui ad Procuratorem causarum Brabantiæ Ducis de supplicij iniquitate erant conquesti. Hic die dicta Ducem Iuliæ coram Senatu Ducis Brabantiæ in ius vocat; defendebat ille se per Procuratorem: sed tandem causæ diffidens, oppidum Diestum cum omni, quod in eo habebat iure Eingelberto Nassauij Comiti vendit, cuius posteri exinde id possedêre. Eodem ferè tempore Ioannes Carondeletus Champuansij Dominus Burgundiæ Cancellarius dignitate exuitur, inimicorum calumniis, vt quidam volebant, circumuentus, promotúsque est in eius locum vndecimo Kalend. Ianuarij Thomas Plainius Maignij Dominus, natione (vt Carondeletus) Burgundus; cuius consilio mox statutum ac publicatum fuit, ne quis sericis aut laneis vteretur vestibus, nisi eæ apud Belgas factæ textæque essent: quæ lex mercatorum astu ac donis parum diuturna fuit. Paulò pòst Balduinus Lanoius Molenbaisij Dominus cum honorifico comitatu in Franciam ad Regem ab Archiduce mittitur, vt Ducatum Burgundiæ, ac in Artesia Airam, Hesdinum ac Bethuniam, ceterasque vrbes eius iuris repeteret. Honorificè à Rege excipitur, legationéque in secretiori Concilio audita, speciosis Lanoius verbis ducitur. Cúmque discedendi tempus aduenisset, frigido scripto remissus est, vt facilè Franci demonstrarent, sese Burgundiâ nisi per vim non discessuros. 1498 Septimo Idus Apriles anni 1498. obiit Francorum Rex Carolus Octauus, annos natus viginti & octo, è quibus regnauit tredecim. Anna Britona ter ei peperit, sed infantes obiêre. Erat enim Rex corpore & animo infirmus. Fessus ludo paruæ pilæ, in quo se cum reticulo exer-

In Anglia aliquamdiu ex tempestate recreata tandem prosperè Hispaniam attingit.

Nuptiæ eius, sed breuis gaudij.

Narratur qua ratione Diestum oppidum à Duce Iuliæ ad Nassouios venerit.

Lex lata, sed parum diuturna, ne quis vestiretur, nisi sericis aut laneis apud Belgas textis.

Moritur Carolus Octauus Francorum Rex apoplexia, nullis relictis liberis.

exercuerat, in cubiculum secedit, ceterosque è fenestra ludentes aspiciens, subito neruorum stupore, quem Græci apoplexiam vocant, corripitur, priuatúsque sensu ac motu in terram decidens, paulò pòst exspirat. Quinto Kal. Iunij eius loco Rhemis inungitur Ludouicus Aurelianorum Dux, Rex huius nominis Duodecimus. Comparat intereà Cæsar iustum ex Heluetiis exercitum, cum quo in Burgundiæ Ducatum filij sui maternam hereditatem contendit. Præerat Francorum nomine Burgundis Tramulius Dux vetus; qui cùm in vrbem Digionensem se cum copiis includere esset coactus, Cæsari sine dubio cessisset, nisi pecunia corrupti Heluetij subitò stipendia ac missionem petiissent. Carolus quoque Dux Gelriæ dictus, à Francis concitatus, contempta Septem-virûm Germaniæ sententia (de qua suprà ante quadriennium) quòd contra se fecisset, Belgis è Geldria bellum infert. Quare facilè Cæsar eum Rege Ludouico id summopere expetente, inducias aliquot mensium, dimissa exercitus maiori parte, facit; cumque Louanium peruenisset, Ioanna filij Philippi vxor, filiam parit Leonoram matris Cæsaris Maximiliani nomen referentem: Præsul Cameracensis infantem sacra lauit Aqua, eam inde suscipiente nomine Cæsaris Marchione Badensi. Huic adsistebant Margarita Eboracensis ac Anna Burgunda Adolfi Rauastainij vidua, nomine Elisabethę Hispaniarum Reginæ. Hoc tempore in Frisia dudum potentes erant factiones; vna se Vercoperos appellabant, hanc Groningani fouebant; altera Sciringanos. Groningani mirum ius in vicinos (Ommelandios vocant) prætendunt. Non enim Ommelandiis vel pullum equinum alibi quàm Groningæ emere aut vendere licet. Singulæ ciuitates præter vnum pistorem, sutorem, calcearium, lanei lineiq; panni venditorem, nec alias, quibus vita societásque humana indiget, tabernas habere possunt, adeò vt necessariò amplissimis pagis ea sint Groningæ comparanda, quæ vna non potest suppeditare taberna. Quæ verò domi vel in agris rusticis nascuntur, nullibi præterquam Groningæ vendere licet, nisi ingentem multam soluere malint. Sciringani, Duce Gotscalco Iongema, anno 1494. aduocata è Belgio Guardiensium legione, Groninganos, excepta Leuwarda ac Oostergoia, omni Frisia pepulerant; nunc verentes, dimissis Guardianis, Groninganorum potentiam, inito consilio Franicæ concludunt, Principem aliquem potentem in Frisiæ peculiarem Dominum assumendum; mittunt Legatos ad Albertum Saxonem apud Hollandos agentem. Communicat is Cæsari, eiúsque filio Philippo. Hi considerantes sese Duci Alberto propter bella ex stipendio vltra trecenta florenorum millia debere, in Frisiorum Legationem consentiunt, traditóque Diplomate Albertum Saxonem, legitimósque eius heredes, hereditarios Frisiæ vtriusque Gubernatores (hoc enim tantùm

Cæsar pro filio in Burgundiam irrumpit, sed fructu cunctùm induciarum.

Nascitur Leonora filia Philippi Archiducis ex Ioanna Arragonia.

Duræ leges à Groninganis prætensæ in Ommelandios.

Nata hinc gramen inter Frisios dissidia.

» tantùm titulo est decoratus) nominant, ea conditione, vt hanc donatio-
» nem tàm pro debitis in hunc vsque diem stipendiis quàm pro præstito-
» rum officiorum munere honorario acciperet, seseque Cæsaris Comitis-
» que Hollandiæ cum omnibus posteris clientem profiteretur, restituturi
» Hollandiæ Comiti Frisiam, cùm ei aut eius heredibus dicta trecenta
» florenorum millia cum omni pecunia, quam ipsi aut eius posteri do-
» mandis rebellibus, extruendis necessariis munitionibus, alendisque per-
» petuis stipendiariis erogassent, esset restituta. Sic exhibito Diplomate, Saxonis nomine Scaubergius à Snekiis ac Westergoiis statim inauguratur, vt etiam paulò pôst ab Oostergoiis, qui tum primùm à Groninganis defecerant. Sequuntur hos Zeuenwoldæ ac Sciringicæ factionis Nobiles ignobilésque omnes. Groningani idem facere iussi recusant, quemadmodũ Leuwardij ac Vercoperi omnes. Leuwardij cùm strenuè se aliquamdiu contra Scaubergium defendissent, tandem & ipsi Saxonem Principem recipiunt, pacti res omnes saluas, & vt qui vellent Groningam migrare possint: præficiturque oppido Witterfoxius, qui contrariæ factionis ædibus aliquot dirutis, arcem Leuwardæ ædificat, quæ etiamnum hodie visitur. Sciringani, dominationis Groninganæ hostes capitales, Etzardum quoque Ouerendæ Comitem ad bellum Groninganis inferendum omni arte concitant, corpora opesque in hanc rem singuli offerentes. Is re benè examinata, clàm cum Saxone conspirat, auxiliisque ab eo acceptis cùm suas iunxisset copias, bellum subitò Groninganis infert. Defendunt illi se strenuè, donec variis fracti cladibus ad Fredericum Badensem Præsulem Vltraiectinum donatione Cæsaris Henrici Quarti (vt volunt) Groningæ Dominum se conferunt, auxiliumque petunt. Is partes auditurus, eos Vollenhouam conuenire iubet. Cùm frustrà pro pace laborasset, inducias in mensem vsque Martium anni 1499. facit: quibus stantibus, iterùm pro pace in Hollandia conueniunt, ex vna parte Albertus Saxo cum filio Georgio & Comes Etzardus, è Groninganis Schatterus & Horenkens Consules, & Pastor D. Martini; ab Ommelandiis Abbas Selwarti, Commendator Warsumij, ac Albertus Guikuma. Sed cùm nec hîc conuenire possent, prolongat Præsul inducias vsque ad septimum Kal. Iulij. Postridie Kalend. Iulij Archidux Philippus Duaci inauguratur, indeque Atrebatum profectus, Franciæ Cancellario clientale sacramentum solita cum cærimonia de Flandria ac Artesia dicit; is verò Archiduci nomine Regis, de Bolonia, petens secundùm formulam pacis Senliacæ, Aita sibi, Hesdinum ac Bethunia redderentur: quod statim Rex Ludouicus, missis ad horum oppidorum Præfectos in eam rem litteris, fieri curauit. Exinde Atrebati 25. Iunij in Artesiæ Comitem magno omnium Ordinum gaudio inauguratur. Erat enim

Tandem postulatus ab eis Dominus peculiaris, & datus Albertus Saxo, certis legibus.

Opponunt se Saxoni Groningani & aliquot alij.

Capta Leuvarda, arx ibi cõstruitur.

Frustrà laborat Episcopus Vltraiectinus paci Frisicæ cõponendæ.

1499

Tandem paci Senliacæ satisfit, tam à Rege Franciæ quàm ab Archiduce.

enim Princeps formosissimus, annorum viginti & vnius, Regiam maiestatem ore, vultu, totoque corporis habitu referens. Atrebates eo viso, adeò sunt lætati, vt miseriarum, quas longo tempote eius nomine pertulerant, obliuiscerentur. Octauo Idus Iulij Comes Nassouius Bethuniam profectus, Philippi Principis nomine eius oppidi possessionem accepit.

Cæsar profisiscens cum copiis in Geldriam venit, sed mox domũ reuocatur.

Exinde Cæsar è Germania in Geldriam cum copiis descendens, Catolo numquam quieto bellum infert, oppidumque Atkelensium capit. Defendit se Geldet quantum potest, acceptis clàm à Francorum Rege quingentis lancearіis equitibus, Ducibus notho Borbonio ac Marcano Esdainæ Domino. Cæsari quoque Cliuiæ ac Iuliæ Ducum auxilia non defuête. Sed paulò pòst tes ex parte componitur, Cæsare in Germaniam reuerti coacto, propter nouum inter confœderatos Sueuos subditos suos ac Heluetios ortum bellum. Finitis inter Groninganos eorúmque hostes mense Iulio huius anni induciis, bellum vtraque pars summo studio apparabat.

Groninganі toti se instruunt contra Ezardum aliosq́ hostes clàm cum Saxone facientes.

Eligunt Groningani quatuor tribunos militares, Heralma, Schatterum, Comerum, ac Comina; qui educto milite Dammum, Fermsonium, Otterdumium, Rheidam, Watenҫum, ac loca vicina ptæsidiario milite occupant, arcemque Kipperdanam, ceterásque Hamrmij, Detsumij ac Stickæ incendunt. Etzardus, Ducibus Groninganæ ditionis Nobilibus, in Oltamptiũ octingentos mittit veteranos pedites, ac bis mille armatos suæ ditionis rusticos; qui Winschotam ac Slohteram prætergressi ad Abbatiam Witwirum consident, partemque Oltampij sacramentum dicere, ac statim Etzardo numerate bis mille ducentos daleros cogunt.

Aduenien te hoste Dammum deserunt, hostiq́ relinquunt muniendũ.

Groningani qui Dammi in ptæsidio erant, eos exspectare non ausi, deserto oppido, Groningam reuertuntur. Nobiles id occupantes, fossa valloque muniunt. Postero die Etzardus comitatus mille aliis armatis rusticis Dammum venit; Oltamptios non parentes populationibus ac incendiis vexat. Witterfoxius, intellecto Etzardi aduentu, cum ducentis quinquaginta veteranis ad eum contendit: sed prope Colhamum à Groninganis numero longè superantibus victus, inter primos præliando cadit, ac cum eo citciter centum quinquaginta ex Guardiensibus; Dammo nihilominùs in potestate Etzardi manente. Hic etat Frisiæ status æstate huius anni, cùm Albertus Saxo mense Aprili Leuwatdæ, & in vicinis oppidis esset inaugutatus hac vtrimque sacramenti forma:

Forma iuramenti, qua se Saxo Frisiis obstrinxit.

Nos Albertus Saxoniæ Dux, Lantgrauius Thuringiæ ac Marchio Misniæ « notum facimus, nos in protectionem defensionemque nostram accepisse « ac accipere omnes ac singulos cuiuscumque generis ac ordinis homines « ditionis Frisicæ, eorum oppida, pagos, munitiones ac incolas; promittimusque, extra Frisiam ad conuentus agendos eos numquam euocaturos, « sed ius omnibus singulisque æquissimè domi dicturos. Priuilegia quo- «

que

„ queac immunitates omnium ſingulorumq́ue conſeruabimus, nouaſque
„ leges ſine eorum aſſenſu nullas feremus. Et ſic Albertus Dux. Friſij verò
„ in hanc ſententiam cum eo conuenere ac iurauere: Nos homines ſacri ac
„ profani ordinis, Nobiles ac ignobiles ditionis Weſtfriſiæ, agnoſcimus,
„ eligimus ac recipimus in abſolutum Principem, Ducem Albertum Sa-
„ xonem, eiúſque legitimos heredes conditionibus deſcriptis in Diplo-
„ mate Cæſaris. Si neceſſitate preſſi Dux Albertus eiúſque heredes in Fri-
„ ſia gubernandi cauſa habitare non poſſint, nóſque eam ob cauſam eum
„ eiúſve heredes pro Principe agnoſcere nec recipere ampliùs voluerimus,
„ promittimus nos illi aut eius legitimis heredibus ſoluturos eam pecu-
„ niæ ſummam, quam durante gubernatione nutriendis militibus, aut
„ quibuſuis aliis de cauſis regioni neceſſariis impenderit. Quo facto inte-
„ grum nobis erit, aliũ pro arbitrio eligere Principem. Donamus ac con-
„ ſentimus Duci Alberto eiúſque heredibus Dominia, tributa, ac annuos
„ reditus ſequentes: ſingulis recipient annis à ſingulis Friſonum ædibus
„ duos Flandricos groſſos, ſtuferum Brabanticum conſtituentes. Singuli
„ equi, ſingulaque pecora biennium excedentia groſſum vnum ſoluent.
„ Annui Friſonum reditus, ac agrorum annuæ locationes ſingulis annis
„ centeſimum Principi ſoluent nummum. Qui proprios colent agros, ſol-
„ uent habita ratione vicini agro conducto vtentis. Singula cereuiſiæ do-
„ lia aliunde in Friſiam aducta octo ſoluent groſſos, è quibus Princeps
„ ſex, ærarium loci duos recipiet; liberi tamen erunt homines ſacri ac No-
„ biles. Vini vigeſimam Princeps habebit menſuram. Pannus laneus, cu-
„ ius vlna triginta vendetur ſtuferis, ac lineus, qui decem, ſingulæ vlnæ
„ quatuor ſoluent groſſos, quæque dictam non attingent ſummam, duos
„ groſſos. Harum rerum ſolutio hoc anno ac die initium ſumet. In cuius
„ rei teſtimonium hęc Snechi ſubſignauimus, ac ſigillo ordinario ditionis
„ Weſtegoicæ muniuimus pridie Kalend. Maij, anno 1499. Hoc eodem
anno vigeſima prima Auguſti vendidit Fredericus Badenſis Antiſtes
Vltraiectinus Ordinum ditionis conſenſu Ioanni Rouero Montfortij
Burchgrauio ſupremam iuriſdictionem, quæ ipſis in oppido ac ditio-
ne Montfortiana ab omni antiquitate competebat, ſeruata patronali
præeminentia, ac imperandi tributi poteſtate, ſemel acceptis quatuor
millibus aureorum Rhenenſium florenorum.

Pactum quo ſe Friſij viciſſim Saxoni ſubiecerũt.

Inter cætera addixerunt centeſimã quotannis redituum & elocationis omnium agrorum.

Vendit Epiſcopus Vltraiectinus ſupremã Montfortij iuriſdictionem ſemel quatuor millibus aureorum.

Anno ſeculari à nato Chriſto milleſimo quingenteſimo, menſe Ianua- 1500
rio Groningani muniunt arces quæ ſunt Vtwarti, Muedæ, Zudenburæ,
ac Slohteræ, indeq́ue cum iuſtis copiis ac aliquot tormentis Dammum,
Dickhuſam, ac Delfzilam tentant. Sed continuæ pluuiæ, ac per cataractas
procuratæ agrorum inundationes eos domum redire coëgerunt. Tum
Etzardus, ſuis eductis copiis, incendit Wageburgum, Vthuſam ac Mue-
dam.

Etzardus variis populationibus laceſſit Groninganos.

dam. Vtwartij, tradita arce, præsidiũ admisere. Marnij rebus suis timentes, arma capiunt. Mittuntur eis auxilio Groningani atque Ommelandij, ac simul castra Vinsumij locant. Sed appropinquante cum copiis Etzardo, oritur inter socios dissensio. Groningani domum abeunt, militibus stipendiariis munito Vinsumij loco relicto. Etzardus dissentientes inuadit, repugnant nonnulli, alij seruato ordine discedunt, tertij fugam capiunt. Marnij, non paucis desideratis, malè habiti domum rediere. Per idem tempus rebellant contra Saxonem Oostergoij, Westergoij, ac Zeuenwoldij, ac filium eius Henricum Frankeræ obsident. Veniunt Saxoni, Duce Brunswicano eius genero, auxiliares copiæ è Germania; quibus vt ingressum obstruerent, collecta circiter decem armatorum millia castra Bomsterzilæ munierant. Dux Albertus in vnum coactis veteribus ac nouis copiis, ad hostem pergit, cumque eos instructa acie in conspectum haberet, per sclopetarios leuibus vexat diuersis locis pugnis. Intereà idoneo loco constitutis tormentis, tantam à latere eis cladem infert, vt vix tentata pugna, omnes fugam arriperent. Multi capiuntur, plures interficiuntur, aquisque merguntur. Tum Dux castra Vrawcloosteram transfert, expectans, quid consilij rebelles qui Frankeram obsidebant, essent capturi. Cùm eos in castris manere, premereque oppidum velle intellexisset, eò contendit. Illi, re intellecta, simulque de sociorum clade ad Bomsterzilam certiores facti, concepta formidine, impedimenta conuasant, ac non expectatis Ducibus ad sua plerique dilabuntur, manente obstinatè in obsidione Præfecto Suckero cum mille quingentis veteranis: in quem obscura nocte erumpẽs Henricus Saxo, Suckerum cum ducentis quinquaginta viris interficit, ceteros omnes in præcipitem fugã agit; superuenientesque summo manè Duces, tormenta ac alia impedimenta sui iuris faciunt. Inde Duces cum Henrico Saxone Leuwardam ac ad cetera Frisiæ oppida proficiscuntur. Nullus non portas aperiebat, veniam clementiamque petens obuiàm Ducibus veniebat. Rebus in Westfrisia recuperatis, ad domandos obsidendosque Groninganos Dux Albertus animum conuertit. Locat Adewarti castra, tandemq; septimo Kal. Martij eadem ad Abbatiam Selwartum, haud procul Groninga parte Septemtrionali sitam, transfert; continuisq; præliis ac opportuna occupando loca tantum efficit, vt vndique seriò obsiderentur. Tum maiora profert tormenta, ac omnia ad oppugnationẽ necessaria parat, nocte dieque ciues tormentorum globis vexans; vbi cùm aliquando superbæ ciuitatis situm incautiùs speculatur, tormenti manualis globo leuiter in capite sauciatur; cuius curandi causa cùm se Dammum contulisset, accedente febri decumbere senex cogitur. Intereà Fredericus Badensis Præsul Vltraiectinus summopere pro pace satagebat. Idem studebat Georgius Thu-

Ostergoij, Westergoij ac Zeuenvvoldij contra Saxonem rebellant, ac Frankerã obsident.

Prælio ijdem superantur.

Soluere coguntur obsidionem cœptam.

Westfrisis domitis, Saxo Groningã obsidere parat.

Inter speculandum vrbis sitũ, tormenti globo vulneratur.

Thurenus, Cæſaris in Friſia Legatus, qui poſt multas diſceptationes, variaque colloquia, tandem Groningæ iuxta Elbingæ portam, vndecimo
» Kal. Septembris hiſce legibus conuenere: Groningani Ommelandios ſacramento, quod ſibi noua confœderatione dixerunt, liberanto. Ommelandij ac Groningani, donec Imperiali ſententia de iure Ducis Alberti ac ciuitatis Groninganæ fuerit decretum, liberi manento. Intereà Georgius Thurenus Ommelandios gubernato, dicto ſacramento, ſe in nullius eos conſtiturum poteſtatem, niſi quem Imperialis ſententia Dominum declaraſſet. Pendente lite Groningani iuribus conſuetis vtuntor, ita vt nemini liceat alibi vendere butyrum, caſeum, equos, boues, vaccas, frumenta, legumina, oues, porcos, quàm in ciuitate ac foro Groningano, exceptis ſacris hominibus, Nobilibus, ac Dammiis; qui ea quæ ager eorum proferet, vbi voluerint, vendere poterunt. Eadem libertate Oltamptij, durante ſequeſtri tantùm tempore, vtuntor. Groningani Comiti Etzardo ſummam quatuor millium quingentorum Dauidicorum florenorum, quam eis mutuò dedit, reſtituunto, & ſi vſuram de dicta ſumma debeant, ex ſententia Antiſtitis Vltraiectini ac Ducis Alberti ſoluunto.

Leges pacis agente Legato Cæſaris ſanciuntur.

Quibus ita cōſtitutis, Dux Albertus obſidionem ſoluens, maiorem exercitus partem in Weſtfriſiam mittit, iuſtum Dammi præſidium relinquens. Ipſe ingraueſcente febri, & leui vulnere in ſenili corpore ſubputreſcente, cùm in Ooſtfriſiam contendiſſet, paulò pòſt Emdæ ſupremum diem claudit, ſuccedente ei filio natu maximo Georgio. Hoc anno ſæculari 1500. ſexto Kalend. Martij, qui D. Matthiæ tum ſacer erat, quòd annus eſſet biſſextilis, natus eſt Gandaui Flandriæ Archiduci Philippo filius Carolus, poſteà Cæſar eius nominis Quintus: Nonis Martij ſacro Fonti præſentatur, Margarita Eboracenſi vidua Caroli Audacis infantem vlnis geſtante, cui dextrum latus claudebat Margarita Auſtriaca Hiſpaniarum Principis iuuencula vidua, quæ non ita dudum ex Hiſpaniis cum Ioanna puerpera redierat; ſiniſtrum latus claudebat Carolus Crouiacus Chimai Princeps, iuſſu Aulæ (inquit Marchantius) accedente quarto Ioanne Bergarū ad Scaldim Domino, patre Antonij primi Marchionis. Antiſtes Tornacenſis infantem Sacra vnda abluit; nomen Caroli indidit Chimaus in memoriam proaui Caroli Audacis. Rectores vrbis Gandenſis infanti obtulere nauem argenteam quinquaginta pondo, omen futurarum opum, quas ei ſucceſſoribúſque naues incognitis inſulis ac terris repertis eſſent aduecturæ. Ter poſt hæc in populum aurea argenteáque ſpargitur moneta; primùm ab Archiduce infantis patre, deinde à Senatu Gandenſi, tertiò à mercatore panni ſerici. Menſe Maio Archidux Bethuniæ & ad Fanum D. Audomari inauguratur; indéque Dunkercam peruenit, tum Greuelingam, vbique liberaliter donatus. Hîc,

Moritur Albertus Saxo leui vulnere in ſenili corpore ſubputrefacto; ſuccedente filio Georgio.

Naſcitur Gandaui Carolus, poſteà Imperator eius nominis Quintus.

Pompa Baptiſmalis eiuſdem.

Colloquuntur iuxta Caletum Rex Angliæ & Archidux.

Hîc, missis ad eum Anglorum Rex Legatis, statuunt colloquij diem ac locum in templo D. Petri, vnico distans Caleto milliari. Prior venit cum Regina Rex Henricus VII. quinto Idus Iunij eódē contendit Archidux, Anglorum Proceribus obuiàm prodeuntibus, deinde Rege Henrico. Cùm inuicem honorassent, amplexique essent, Archidux Reginam eiusque comitatum inuisit, salutatque. Tum Principes per tres & ampliùs horas soli colloquuntur. Absoluto prandio, cùm hinc inde comites donis onerassenr, ac inter se muneribus certassent, ad sua rediêre. Archidux Greuelingam, Veurnam, hinc Niportum, tum Ostendam, tandem Ardiburgum peruenit, vbique summo cum honore exceptus, muneribusque exceptus. E Flandria Lutzenburgum proficiscitur, vbi dicto acceptoque sacramento in Ducem inauguratur, relicta ditionis gubernatione Marchioni Badensi. Hoc anno Cæsare grauissimo bello inter Sueuos ac Heluetios occupato, Ludouicus Duodecimus Francorum Rex Alexandriam, deinde Mediolanum eiecto Ludouico Sfortia, copiisque eius ad Padum amnem profligatis, occupauit, fugiente Sfortia cum liberis fratréque Ascanio Cardinale in Germaniam ad Cæsarem: vnde post quintum mensem à Mediolanensibus, Francorum insolentiam fessis, reuocatus, cum forti Heluetiorum manu, quam mercede conduxerat, Mediolanum est reuersus. Sed paulò pòst nouus Francorum exercitus duce Tramulio rediens, ac se veteribus Lignij, Triuultij, ac Venetorum copiis iungens, Heluetiisque qui Sfortiæ militabanr pecunia corruptis, Mediolanum Franci cum vniuerso Ducatu recuperauere, Ludouico Sfortia, ita vt inter pedites Heluetios, eorum more vestitus ac armatus, Nouaria per medium Francorum exercitum exire, ac in tutum ignotus effugere conabatur, capto, in Franciam abducto, ac tristi carcere Lugduni incluso, perquam exiguo scribendi ac legendi concesso solatio, vbi tandem post decimum captiuitatis annum miser periit, relictis duobus filiis Maximiliano ac Francisco, qui in Insubrum Imperio inuicem succedentes, cum summa miseria, exiguo tempore regnauere, tandémque sine liberis obiere.

Inauguratur Archidux apud Lutzēburgicos.

Sfortia Mediolano à Gallo pulsus, post quintum mensem illud recuperat, sed mox iterū pellitur.

In Franciam demū abductus Sfortia. post decimū captiuitatis annum ibi miser obiit.

1501 Archidux Philippus Bruxellæ Brabantiæ anno 1501. 4. Kal. Februarij in templo Carmelitarum, Sacro ac cærimoniis pro more peractis, Equitum Aurei velleris numerum supplet. Decimo quarto Kal. Iunij Legio Guardiensis stipendiis Groninganis adscripta, Dammum arcta obsidione cingit. Groningani illud cum Guardiensibus duobus diuersis locis oppugnant; sed desideratis ducentis, ac multis sauciatis, repelluntur. Co. Etzardus cum mille quadringenris militibus ac quingentis rusticis Amisiam traiicir, & Fermsonij castra metatur. Groningani ac Guardienses, relicto Dammo, instructa acie obuiàm proficiscuntur. Exspectat idoneo loco Etzardus, tormentisque maioribus præ se actis, adeò Groninganos

Groningani Dammum obsidens.

ninganos ac Guardienſes perturbat, vt orta diſſenſione (alij proditionem dixêre) vixq; tentata pugna Seltwartum reuerterentur. Sed rupto in itinere ponte, multi ſunt ſubmerſi ac cæſi, ceteri fuga Groningam verſus ſibi conſuluêre. Periêre è Groninganis circiter ſeptingenti, ac inter hos Conſulũ filij aliquot. Conſules ipſi captiui abducti ſunt. Poſt hanc victoriam Hugo Liſenachi Burchgrauius, Saxonis Legatus, cum multa Germanorum ac Weſtfriſiorũ Nobilitate Adewartum, Etzardus verò ſuis cum copiis Winſumium venit, ac communi conſilio Adewartũ inſigniter muniunt, coactis Ommelandiis ſuo ſumptu operas facerent, inſuperq; magnam pecuniæ ſummã conferrent, in recuſantes igne ſæuientes. Inde ad portas vſque Groninganas excurrunt, omnia igne ferroq; vaſtant, Drentamq; vniuerſam depopulantur. Sub idẽ tempus Comiti Etzardo contra Brunſwichiũ & Oldenburgenſem Comites, Nobileſq; Butiagerlandios, domi oritur bellum: qua vſus occaſione Fredericus Badenſis Vltraiectinus Præſul, inducias inter Saxonem, Groninganos ac Etzardum facit, quæ initium eſſent habituræ Kal. Octobris huius anni, finituræ ſexto Kal. Maij anno 1504. ſæpiùs intereà diuerſis locis fruſtrà pro pace satagentes. Æſtate huius anni in ditione Leodienſi ac vicinis reperta ſunt in hominum vtriuſque ſexus veſtimentis ſigna Crucis, adeò exactè expreſſa, vt nullus pictor meliùs poſſet. Plures cælo demiſſas cruces affirmabant, quò Principes oſtenti terrore ad bellum Turcis inferendum animarentur. Decimo quinto Kal. Auguſti naſcitur Bruxellæ Archiduci filia Eliſabeth, quam Henricus Bergius Antiſtes Cameracenſis ſacra Vndalauit. Pridie Idus Auguſti Archidux Lugdunum ad Regem Francorum Ludouicum mittit Ægidium Buſlidium Archipræſulem Biſuntinum cum Cheuræ ac Vertij Dominis, vt filiam natu maximam Claudiam ex Anna Britone natam, filio ſuo Carolo ex promiſſo conuentóque deſpondeat. Promittebat Rex cum filia maternam hereditatem, Britonum Ducatum; Cæſar Regem Ludouicum Mediolani Ducem conceſſo Diplomate, ac ſacramento clientali accepto, ea conditione renuntiaret, vt ſi dictæ nuptiæ Regis culpa effectum non fuiſſent ſortitæ, conceſſio dicti Ducatus nullius foret momenti, ſed omnis actio, quam iure Imperij in Ducatum Mediolanenſem Cæſar habebat, ad Carolum Auſtriacũ rediret. Exinde deſponſatur Margarita Auſtriaca, Ioannis Hiſpaniarum Principis vidua, Philiberto Sabaudiæ Duci: quę decimo Kal. Nouembres Bruxella diſcedens, per Hannoniam, Picardiam, Franciam, Burgundiam, ac tandem in Sabaudiam venit; vbi duobus milliaribus à Geneua, loco dicto Roma Mouſtier, Duci Philiberto matrimonio coniungitur, præeunte Moriennæ Antiſtite: & pridie Nonas Decembres Geneuam ingrediuntur, venientibus obuiàm Ducis Philiberti fratribus,

Groningani cæſi circiter ſeptingenti, haud pauci capti, reliqui fuga ſibi conſuluerunt.

Sanciuntur induciæ. & intereà diuerſis locis fruſtrà de pace agitur.

Naſcitur Archiduci filia Eliſabeth.

Deſpondetur Carolus infans Claudiæ Franciæ.

Nubit Margarita Archiducis ſoror Duci Sabaudiæ.

bus, Carolo poſt cum Duce, quatuordecim tum annos nato, Philippo decem annorum puero, Archipræſule ac Comite Geneuæ; ibidemque Margarita magna cum pompa lætitiaque inauguratur. Paulò ante has nuptias Bruxellam venerat Bellevillæ Dominus, à Rege Ludouico miſſus, rogans, quandoquidem Archiduci iure vxoris, poſt mortem Ioannis Hiſpaniarum Principis, hereditas Hiſpanica neceſſariò erat adeunda, dignaretur per Franciam in Hiſpaniam terreſtri itinere proficiſci ſtabiliendæ amicitiæ cauſa. Habito diu ſuper hac re cum Proceribus, Conſiliariis, ac Ordinum Legatis conſilio, duæ erant ſententiæ. Carolus Croiacus Chimai Princeps longa oratione diſſuadebat, ab initio recenſens bella, eorum cauſas, fœderúmque inconſtantiam, ac artes quibus à quadringentis annis Francorum Reges Belgas opprimere eſſent conati; nequaquam iſta memoriâ eſſe deponenda. Ægidius Buſlidius Archipræſul Biſuntinus (qui fuerat Archiduci Pædagogus) econtrà illuc eundum, vitatis maris iactationibus, quibus ſoror tam fœdè habita fuerat, ſuadebat, docens nihil periculi à Ludouico Rege eſſe, quem conſtaret à vindicta eſſe alieniſſimum; quod & exemplo tunc noto iniuriæ acceptæ à Duce Lotharingo, comprobauit. Etenim is cùm deprecaretur iam Regem factum, obliuiſceretur iniuriæ irrogatæ ei dum Dux Aurelianus eſſet, iocabundum Regem reſpondiſſe, non æquum eſſe, vt Rex Franciæ memor ſit iniuriæ Duci Aureliæ illatæ. Quòd verò tam enixè deſideret per eius Regnum iter Archidux faciat, non aliam ſubeſſe cauſam, quàm quòd eum omni ratione beneficiis deuincire cupiat, quò Cæſar Archiducis pater eum Imperiali auctoritate, deuicto Sfortia, Ducem Mediolanenſem cum ſucceſſoribus renuntiet. Archipræſulis oratione Archidux Proceréſque confirmati, per Franciam eundum communi conſenſu decernunt. Præficit Archidux Belgis Eingelbertum Naſſauium, ei à conſiliis iungens, ac ſine quorum conſilio nihil eum facere volebat, Ioannem Hornanum Præſulem Leodienſem, Cornelium Bergum, Berſelij ac Cheuræ Dominos. Liberos verò Mechliniæ educari præcipiebat, cura Margaretæ Eboracenſis Audacis viduæ, Thomæ Plainij Burgundiæ Cancellarij, ac Domini de Rauaſtain. Exinde quarto Nouembris cum Ioanna vxore Bruxella diſcedens cum ampliſſimo comitatu, Bergas Hannoniæ venit, hinc Valenchenas, Cameracum, Fanum diui Quintini, occurrente Francica Nobilitate. Inde Nouiodunum, Compengam, Senliacum, Fanum D. Dionyſij, Pariſios, Aureliam; poſtremò Bloſium, vbi Rex ac Regina eos expectabant. Hîc excepti à Rege ſalutant Reginam, deinde & Claudiam Francicam deſponſatam Carolo Auſtriaco, cui adamantem auro incluſum æſtimatum mille quingentis aureis liliis Archidux Ioanna dat dono. Poſt decem feſtos Bloſij exactos dies

Mortuo Principe Hiſpaniæ, diſceptatur mari an terra Archidux cum vxore in Hiſpaniam proficiſcatur.

Tandem vincit ſententia, terreſtri itinere per Franciam eundum.

Iter eorum, Bruxella Bergas Hannoniæ, Cameracum, hinc ad Fanum diui Quintini, occurrente ibi Francica Nobilitate.

dies Ambosiam Archiduces, comitante hucusque Rege, proficiscuntur;
hinc in Turones, Pictauos, Congacos ac Vascones. Initio mensis Ianua-
rij anno 1502. Garumnam amnem traiiciunt, veniuntque Castillonium, 1502
Candillacum, Langonum, Carisium, deinde Requefortium Regni Na-
Similiter in Nauarra occurrit eis Rex Nauarra.
uarræ oppidum, inde Tartasium, tum Arquesium, vbi Regem Nauarræ
ad se venientem salutant. Hinc Baionam proficiscuntur; valedicentesq́;
Nauarro, pergunt ad Fanum Ioannis Lusij, postremum hoc loco Franci-
ci Regni oppidum; indéque Fontarabiam apud Cantabros (nunc Biscaia
dicitur) vbi supremus D. Iacobi Commendator cum filio, qui Regno Bæ-
ticæ seu Granadæ præerat, multísque aliis Hispaniæ Proceribus, eis ob-
uiàm procedit, felicémque gratulatur aduentum. Inde Riuam, Victo-
rium, Mirandam, tandemque circa Idus Februarij Burgos perueniunt.
Comestabilis Castellę, Archiduces cum omni comitatu Fontarabia huc-
Iter eorundem per ciuitates Hispaniæ.
usque suis sumptibus deduxit, ac tractauit, muneráque perampla, vti &
Proceribus Belgis dedit. Burgis Valladoletum veniunt, obuiumque
habent Naiaræ Ducem, Castellæ Ammiralem, Præsides ac Consiliarios
summi Hispaniæ Consilij, Ordinemque sacrum, totumque effusum vi-
sendi noui Principis studio populum. Hinc Medinam, tunc Segouiam
veniunt; vnde pridie Kalend. Maij Toletum ad Hispaniæ Reges conten-
dentes, coacti sunt aliquot dies hærere in pago Ollies, duobus Toleto
Archidux iuxta Toletum morbo variolorum correptus à socero Rege inuisitur.
milliaribus, correpto Archiduce morbo puerili, sed periculoso, maculis
toto corpore fœdè erumpentibus, Medici Variolos vocant, Belgæ *de Masselen*, Galli *Rougeroles*: quo Rex Ferdinandus audito Olliesium con-
tendit, generumque lecto decumbentem inuisit, & reuertit. Septimo
Maij Archiduces Toletum pergunt, dimidióque ab vrbe milliari ob-
uiàm habent Regem Ferdinandum, cuius comitatus vltra sex virorum
millia habebat. Vrbis portam intrantes, à Magistratu sub aurea recepti
vmbella, Rege ad dextram, vxore Ioanna ad sinistram equitante ad sum-
mum eunt templum; factáque prece, Deoque actis gratiis, ad palatium
Tandem splendidissima pompa Toleti excipiuntur.
contendunt, Reginamque Elisabetham in sede magnifica sedentem,
iuxtaque Hispaniæ Principes feminas conspiciunt. Viso Regina gene-
ro, ac filia, surgens obuiàm venit, generumque ad oris, Belgarum Proce-
res ad manus osculũ admittit. Deinde filiã amplexatur; simúlq; quatuor
Principes vna mensa prandentes: ea remota, Rex generum, Regina filiam
ad secreta colloquia abducit. Decimo Kalend. Iulij Rex & Regina in ge-
nerali Ordinum Hispaniæ Castella dependentium consessu declarant,
Archiducem Philippum, eius vxorem Ioannam, communésque liberos,
Dicitur eis vt Hispaniæ heredibus sacramentum.
veros legitimósque suos heredes: tum Nobiles vtriusque ordinis, vrbium
Ordinúmq; Legati eis sacramentũ dicunt. Moritur hîc Toleti in Mona-
sterio D. Bernardi vigesima tertia Augusti Ægidius Buslidius Archipręsul
 Bisun-

Bisuntinus, vir inter summos, olim pueritiæ Archiducis pædagogus. Die decima septima Octobris Archiduces Medinam cæli veniunt, vigesima sexta Saragossam (olim Cæsar-Augusta dicebatur) ibique obseruationem Priuilegiorum Arragonijs iurant, ipsique Ioannam legitimam Regis Ferdinandi heredem agnoscunt, & Philippum eius legitimum maritum. Iamque Hispaniæ Principes (sic enim deinceps Archiduces appellabo) in Belgium reditum parabant, sed petunt Rex & Regina ea hieme in Hispania maneant, quòd Princeps Ioanna haud procul à partu abesset, bellúmque inter Francos ac Hispanos renouatum in Italia arderet. Docet Princeps Philippus id res Belgicas non permittere, sed se vxorem, donec peperisset, relicturum, tum petere, bona eorum cum gratia ad se in Belgium reuertatur. Cùm consensissent, noluit tamen Rex Ferdinandus eum per Franciam in Belgium redire, nisi securitatis causa Rex Ludouicus obsides Belgis tradidisset, donec eò Princeps sine iniuria peruenisset.

Ioanna dũ pariat manet in Hispania.

Mittit statim Rex Ludouicus Valencenas Gastonem Foxij, Carolum Monspenserij, ac Carolum Vendomæ Comites, vixdum pubescentes Regij sanguinis adolescentes. Exinde decima nona Decembris Princeps Philippus, valedictis Regibus, ac vxore tenerè plorante, Madritio Saragossam redit, aliquótque diebus regiè exceptus, tandem septima Ianuarij

Archidux iam Hispania Princeps, reditum in Belgium adornat.

1503 anno 1503. venit Laridam Cataloniæ ciuitatem & Academiam, decima octaua Barcilonam, vigesima quinta Gatonnam, octauo Februarij Perpuuanum. Pridie Kal. Martij, transitis Salsis, Sigam Languedoci oppidum intrat; cúmque intellexisset Francos obsides apud Belgas esse, proficiscitur Narbonam, tum Mompellerium, vbi Legatos patris sui Cæsaris, Furstenbergij Comitem, Domproostium Vltraiectinum, ac Dominum de Fay reperit. Nona Martij Mincium venit, decima Auignonem, decima quarta Aurantium, inde ad Pontem sancti Spiritus; vbi ei nuntiatur, vxorem Ioannam Alcalæ peperisse filium Ferdinandum. Decima sexta venit Tumoni, vitans Valenciam ob pestem valdè grassantem, vigesima Viennam prouinciæ Lugdunensis, vigesima secunda Lugdunum. Huc mox Rex Ludouicus cum Regina vxore, multisque Franciæ Proceribus, occurrit, aliquótque diebus se recrearunt. Decima septima Aprilis Burgium in Sabaudiam Princeps proficiscitur, à Duce eiúsque vxore, sorore sua, magnificè exceptus. Sed mox acri corripitur febre. Paulò meliùs habens, Lugdunum ex promisso reuertitur, Regi ac Reginæ valedicturus. Sed in febrim recidiuus, tam grauiter ægrotauit, vt de vita Medici desperarent. Vulgus venenum ei datum aiebat. Sed mox paululùm conualescens, fecit ne plebs inconsideratè loqueretur. Rex verò ac Regina ei valedicentes in citeriorem abiêre Franciam. Princeps Philippus lectica vectus ad Sabaudum reuertitur, vnde confirmata vale-

Redit in Belgiũ per Prouinciã, vbi ei nuntiatur vxorem Toleti Ferdinandum enixam.

Occurrit ei Lugduni Rex & Regina Franciæ.

Per Sabaudiam trãsit Philippus in Burgundiam, vbiq; splendidissimè exceptus.

valetudine ad Fanum D.Claudij Comitatus Burgundiæ venit, vigesima Iulij Salinas, vigesima secunda Vaudreium, vigesima tertia Dolam; decima tertia Augusti Graiàm venit, vigesima Haricurtiam, inde Iupam; tum Brisachi Rhenum transiens, Friburgum venit, inde Neustattum Comitis Furstenbergij; vigesima nona Senueringam, vbi à Wirtembergij Comite lautè cum comitatu excipitur. Pridie Kalend. Septembres intrat Ritelingam, tum Eilingam, Austriaca oppida; Kal. Septembris Oulinam, tum Augustam Vindelicorum; octauo Septembris Lauffenbergam; inde Oenipontem tendens, iuxta vrbem Cæsarem patrem obuiàm habet, seque mutuò ex equo amplexantur: noluerat enim Cæsar filium ex equo descendere. Tum ab Imperatrice Maria Blanca Sfortia omnibusque aulicis ac Principibus honorificentissimè excipitur, ac per mensem partim Oeniponti, partim Hallæ propinquo ei oppido cum patre egit, variis exercitiis se recreantes. Tandem sexta Octobris, obtenta abeundi facultate, ac multis ingentibúsque muneribus bellicísque ingentibus tormentis à patre donatus, è Comitatu Tyrolis in Bauariam, ditionémque Wirtembergensem reuertit, inde Bruxellam Sueuiæ, tum Heidelbergam Comitis Palatini, exinde Vlnam, Oppenheimium, Maguntiam, tandémque pridie Kal. Nouembres Coloniam Agrippinam, tertio Nouembris Duram Iuliæ, inde Aquisgranum, Traiectum ad Mosam, ad Fanum D.Trudonis, Louanium. Nona Nouembris Mechliniam intrat, tanto perfusus imbri vt toto corpore maderet, cogenturque Mechliniani ignes gratulatorios ac similia lætitiæ signa in proximum differre diem. Hîc amplexis liberis, corúmque nutriciis salutatis, aliquamdiu ex tanto itinere requieuit. Hoc anno Franci ab Hispanis ductu Ferdinandi Consalui è Regno Neapolitano eiici pellique cœpere: quam historiam si quis exactè scire cupit, legat Iouium & alios. Interim Francorum Rex magna suis in Italia mox mittit auxilia; vtque Hispaniæ vires diuersis locis distractas, imbecilliores in Italia redderet, duobus prætereà iustis exercitibus (excepto Italico) Hispaniam terra aggreditur; hoc Russionensem Comitatum, altero Cantabros (nunc Biscainos) inuadens, ac versus Fontarabiam properare iubens; instructaque valida classe, Cataloniæ ac Valenciæ oram omni calamitatis genere infestare præcipit. Eodem anno obiit Mechliniæ Margarita Eboracensis, Caroli Audacis vidua, sepulta apud Franciscanos. Anno 1504. Princeps 1504
Philippus, cernens Carolum Geldrum contra aui Arnoldi venditionem testamento approbatam, confirmatámque Cæsaris Sigismundi Diplomate, (de quibus suprà ad annum septuagesimum secundum superioris sæculi) in Geldria vi regnare, eum debellare, vniuersáque Geldria pellere (vti patri è Germania discedens se facturum fuerat pollicitus)

Denique venit ad patrem Cæsarem Oenipontem.

Redux per ciuitates Germaniæ venit Coloniam, hinc demum Mechliniã.

Ardet insigniter bellum inter Francum & Ferdinandũ Regem Hispaniæ Philippi nostri socerum.

Parat Philippus bellum in Geldros.

tus) constituit. Præmittit cum tribus virorum millibus in Geldriam Legatum Vergij Dominum Burgundum; qui indicto per Legatum castrensem bello, arces aliquot expugnat, Præfectis ac præsidiariis in vincula coniectis. Intereà Princeps iusto exercitu coacto, Mosam Grauæ traiicit, expugnatisque tribus castellis ad Neomagum castra ponens, erumpentes Geldros in vrbem reiicit. Cleuam exinde exercitum ducens, transmisso Rheno Arnhemum obsidet, productisque tormentis mœnia deiicit.

Obsidet Arnhemū Princeps Philippus.

Exstruxerant haud procul porta oppidani munitionem; hanc Austriaci occupant. Arnhemij summa in eos vi erumpentes recuperant. Sed cùm paulò pòst puluis tormentarius deficeret, quique eum perferre in ciuitatem erant conati, cæsi, capti aut strāgulati essent, quamquam nec commeatus nec militum inopia premerentur, hisce legibus deditionem faciunt: Arnhemienses ad veterem familię Burgundiæ obe- « dientiam reuertuntor. Princeps in vrbem armata manu, si ei placuęrit, « per hiarum tormentis factum intrato. Ea qua Princeps iubebit ratione « gratiam rebellionis toganto. Sacramentum Principi nouum dicunto, ac « posthac obsequentes subditos se futuros promittunto. Cetera omnia cō- « donata sunto. Has conditiones statim admisere Arnhemij, Hatremij, «

Dedunt se ei Arnhemij.

Item Hatremij, Tieltij, Bommelij, alij.

Hardarwicani (paulò antè fortuito igne planè vastati) Elburgij, Tieltij, Bommelij, Dousburgij, Lochemij, Grollij; ac è Nobilitate Bronchorstij, Wischij, Therenbergij, Sceinkij, Batemburgij, Anholtij, ac plerique alij, omnesque Principi sacramentum dixere. Itaque mense Iulio Princeps, comitatus multis Proceribus Arnhemum ingreditur; magnoque cum honore exceptus, inauguratusque, paulò pòst haud procul Zutfania castra locat. Mittunt mense Septembri honestiores ciues rogatum, conditionibus Arnhemensium in gratiam recipiantur. Consentit Princeps. Sed reuersis Legatis, mox concitatione Nobilium, qui à Carolo ad eos erant missi, animis mutantur, formulamq; Arnhemiam respuunt. Carolus in pugnam non exibat, sed exustis vbique rusticorum fortunis, effecerat, vt commeatus difficulter in castra adueheretur; ipse locis munitis, sæpè ea mutans, se continebat. Tandem iisdem ferè quibus superioribus annis, pax haud diu duratura conditionibus initur.

Pax fit cum Carolo Geldro, sed parum duratura.

Eodem ferè tempore Dux Georgius (stantibus adhuc induciis cum Groninganis) Westfrisiis leges ciuiles ac capitales dedit; Curiam vbi ex prouocatione litigarent, instituit; pondereque ac mensura vna hac vti iussit. Grana, « frumenta ac legumina cuiuscumque sunt generis, mensura oppidi Bols- « wattij distribuuntor. Laneis ac lineis pannis diuendendis vlna oppidi « Worcomij, quod est apud Frisios, vtuntor. Poculi mensura, qua vinum, « cereuisia, ceteraque liquida publicè venduntur, mensura Leuwardica « distrahuntor. Quidquid per libram aut stateram commutatur, ponde- «

Leges ciuiles eo tempore apud Frisios à Saxone.

re

» re quo vrbs Colonienſis vtuntor. Vas butyri trecentas libras pondetis
» Colonienſis, dolio non connumetato, habeto. Libta magna caſei (mote
» metcatorum loquendo) trecentas ſimiliter libras pẽdeto. Finitæ induciæ
cum Groninganis, operâ Euerwini Comitis Benthemij vſque ad Paſcha
anni 1505. prolongantur, facilè concedente Duce Georgio, quòd Cæſari
in auxilium proficiſci contra Philippum Comitem Palatinum eiuſque
filium Robertum, ſuperiorem Bauariam ſibi vſurpantem, neceſſariò cogeretut.
Poſteà Cæſar pacem ſancit cum Ludouico Duodecimo Franco-
» rum Rege hac fotmula: Claudiam Regis filiam Catolo Auſtriaco de-
» ſponſaram ratum habento. Rex eiuſque Proceres ei ſanguine iuncti ſpon-
» ſalia ſubſignanto. Cæſat reſciſſo Diplomate Sfortiæ conceſſo, nouum Re-
» gi eiúſque maſculis legitimis liberis, ijſque deficientibus, è filia natu
» maxima Carolo Auſtriaco nupta, concedito: quæ nuptiæ ſi Francorum
» culpa effectu caruerint, tum Catolus Auſtriacus, eius fratet, & ex ijs
» nati libeti nepoteſq; in Ducatum Mediolanenſem ſuccedunto. Fœderi
» cum Papa Iulio contra Venetos icto Cæſat accedito. Pro Diplomare Du-
» cali ditionis Mediolanenſis Cæſari ducenta millia auteorum liliorum
» ſoluito. Lodouicum Sfortiam carcere libetato. Quamquam hæ condi-
tiones non diu ſint ſeruatæ, nec Sfortia carcere emiſſus, fuit tamen poſt-
hæc multò mitiùs habitus, facta ſcribendi ac legendi libera poteſtate.

Pax sancitur inter Cæſarem & Regem Francorum de Ducatu Mediolanenſi.

Hoc anno pridie Kal. Iunij obiit Eingelbertus Naſſauij Comes. Obiit
quoque quinto Kalend. Decembres Medinæ Campi, quinquennio poſt
filij Ioannis mortem, Eliſabetha Hiſpaniæ Regina, heroïna numquam
ſatis laudata, ad quam ſpectabant Caſtellæ Regna, Hiſpaniarum maxi-
ma præſtantiſſimaque pars. Quate cùm Fetdinando Regi in Arrago-
niam, ea mortua, iure eſſer migtandum, ac relinquenda Principi Phi-
lippo Auſtriaco, eiuſque vxori Ioannæ Regnorum Caſtellæ gubernatiò,
Rex Ferdinandus ſe oppoſuit, quòd facto Eliſabeth teſtamento ſibi Ca-
ſtellæ gubernationem ad vitam legaſſer. At eam id iuris non habuiſſe,
Hiſpaniæ Proceres diſſetebant: à quibus Princeps Philippus concitatus,
iter in Hiſpaniam inuito ſocero adornabat, Caſtellæ hereditatem vi vel
amicitia aditurus. Sed tandem Fredericus Toletanus Albæ Dux, Fran-
ciſcus Puuenefius Archipræſul Toletanus Caſtellæ Cancellarius, Ioan-
nes Lutzenbutgius Villæ Dominus, ac Ioannes Emmanuel Ætarij
Præfectus, controuerſiam inter ſocerum ac generum his condirionibus
» compoſuêre: Princeps Philippus nil ſine ſoceri Ferdinandi voluntate nec
» conſiliis in Hiſpania agito. Hiſpaniæ Regni ritulus communis eſto.
» Regni vectigalia æqua portione diuidunto, idemque de nouarum Inſu-
» larum in mari Indico repertarum reditibus faciunto. Donatio munio-
» rum D. Iacobi Calattauæ ac Alcantatæ iuris Fetdinandi maneto. Alter

Moritur Eliſabetha Regina Hiſpaniæ.

Ex eius teſtamento ortum diſſidium inter Philippum & ſocerum.

Componitur vtcumque idem diſſidium.

alteri militum auxilia, belli tẽpore, recipientis sumptu submittito. Cæsar «
his conditionibus comprehenditor. Philippus tamen in Hispaniam pro- «
fectus non est nisi post menses tredecim, ob Gelricam perfidiam & alia
1505 in Belgio detentus. Postridie Idus Ianuarij anno 1505. celebrat Princeps Philippus Bruxellæ Brabantiæ in templo D. Gudilæ exequias Elisabethæ Reginæ Hispaniæ, & posteà solemni ritu ipse eiúsque vxor à Legato castrensi, in eodem templo ter Reges Castellæ, Legionis, Toleti, Granadæ, &c. acclamantur, vsúsque est deinceps Philippus in suis Diplomatibus hoc titulo: Philippus Dei gratia Rex Castellæ, Legionis, &c. Princeps Arragoniæ, Siciliæ, &c. Archidux Austriæ, Dux Burgũdię, &c. Mense Martio Rex Ludouicus Georgium Ambosium Cardinalem Rothomagensem ad Cæsarem in Germaniam Hagenauæ Comitia celebrantem mittit, suo ei nomine clientale sacramentum de Ducatu Mediolanensi ac Comitatu Ticinensi Angleriæque diceret, quemadmodum pacis conditionibus superiori anno conceptis erat conuentum, pręsentátque dimidiam promissæ pecuniæ partem, reliquam ex pacto numeraturus, cùm Cæsar in Italiam venisset. Ambosius Diploma accepit septimo Aprilis huius anni Hagenauæ exaratum. Sub idem tempus Rex Castellæ ad patrem Cæsarem Hagenauam venerat; vbi sæpiùs habito consilio, tandem etiam pacem cum Francorum Rege factam Cæsar approbat, in eam præsente Ambosio iurans. Tum Rex Castellæ patri Cæsari clientale dicit sacramentum de Geldria, Zutfania, ac pro filio Carolo de Lutzenburgo. Finitæ erant hoc anno festo Paschatis inter Groninganos eorúmque hostes induciæ. Ter diuersis locis pro pace frustrà egerant. Exinde Groningani Dammum excurrentes, viginti quatuor præsidiarios leui pugna captos Groningam perducunt. Saxonici Adewarti præsidium augent, quotidiéque ad portas vsque Groninganas excurrunt, venítq; eódem Comes Etzardus, relicto Damni fratre Vckone cum mille præsidiariis. His non obstantibus, Groningani cum quingentis armatis egressi, spoliant exurúntque Oosterwicum, Heueschám, Weiwartum, domúmque cum magna præda reuertuntur. Etzardus, armatis ter mille quingentis viris, munit templum Slohteranum, Zuitlatanum, Terpuntanum, conatus vndique impedire ne commeatus Groningam deferretur. Aperuerat etiam cataractas aliquot, aquáque marina loca decliuia inundarat. Ad hæc, rogante Duce Georgio, Cæsar semel & iterùm Groningam scribit, Ducem Georgium Principem à se creatum admittant: demum Groninganos rebelles Imperio proscribit. Groningani proscriptione parum moti, auxilium ab Vltraiectinis expectabant: quod haud dubiè Antistite Duce venisset, nisi eodem tempore Cæsarem cum Philippo filio, dum contra Geldrum bellum gerit, idem eadem

Celebratis Bruxellæ exequiis Elisabethæ, Philippus & Ioanna ter solemni ritu Reges Castellæ, &c. acclamãtur.

Rex Philippus patri Cæsari clientale sacramentum dicit de Geldria, &c.

Saxonici & Groningani mutuis populationibus sæuiunt.

Proscribitur Groningani à Cæsare.

eadem opera in Vltraiectinos conuersuros timuisset. Etenim instante
mensis Aprilis fine, Rex Castellæ Philippus, impetrata à patre Cæsare
potestate, in Belgium reuersus erat; & coacto non contemnendo exerci-
tu, iterùm, vt patri pollicitus fuerat, Geldros inuaserat. Graua ei portas
aperuerat, idemque fecerant minora omnia pro maiori parte oppida.
Restabant Neomagum, Rurmonda, Venlonium, Zutfania, Bomme-
lium, Arnhemum, ac Tiletum. Rex castra ad Arnhemum ponit. Caro-
lus Geldrus ad omnes ferè Germaniæ Principes litteras dederat, cau-
samque suam commendarat. Sed quòd à maxima parte parùm probare-
tur, nulla auxilia impetrarat. Conuertit itaque se ad Francorum Regem,
cum eo æternum fœdus pro se posterisque firmissimum sanctissimum-
que (sic enim fœderis verba sonant) sanciens. Sed quòd se rebus adhuc
omnibus imparatum Castellæ Rex non expectatus iustis cum copiis in-
uasisset, pro tempore arte ac dolo agendum ratus, accepta fide publi-
ca, ad Castellæ Regem in arcem Rosendalam venit, ac in hunc mo-
» dum ei adulatur: Tuus ego sum, Domine, humilis famulus, venique
» huc, declaraturus me vires non habere, quibus tibi resistere velim aut
» possim; proinde positis armis, pacem amicitiámque certis conditio-
» nibus rogatum veni. Rex Castellæ ad eius verba subridens, arrepta
manu, è terra eum leuat, iuxtáque se sedere iubet; factisque induciis
Carolus promittit (præstito iureiurando, ac sumpto Iesu Christi Cor-
pore sacro) se Castellæ Regem breui in Hispaniam proficiscentem
cum honesto comitatu secuturum, statimque Bruxellam venturum, se
suosq; ad iter instructurum: quam in rem tria florenorum millia ei Rex
dat dono, ac Ducatus Geldriæ reditibus vti sinit. Exinde quarto Kal. Au-
» gusti Tileti induciæ duorum annorum his legibus publicantur: Liberè
» vtrimque subditi commeanto, ac mercaturam aliáq; negotia exercento.
» Iudices certo numero hinc inde leguntor, qui durantibus induciis de ab-
» soluta pace tractent. Partes duorum mensium spatio Tabulas omnes
» profertunto, quibus ius suum tueri volunt: quod si non fecerint, causa
» cadunto, ac condemnantor. Carolus Castellæ Regi Bommelium, Tile-
» tum ac arcem Hattemiam tradito; reliqua oppida & munitiones, quas
» vtraque pars habet, durantibus induciis seruanto. Omnes Geldriæ Or-
» dines eum Ducem habento ac sacramentum dicunto, quem dicti Iudi-
» ces, lata sententia, Geldriæ Ducem pronuntiabunt. Cæsar his conditio-
» nibus subscribat. Exinde simul ad oppidum Zanctis ditionis Cliuię pro-
ficiscuntur, inuisuri Cæsarem, qui eò non ita dudum cum exiguis vene-
rat copiis. Hoc anno quarto Idus Septembris obiit Philibertus Dux
Sabaudiæ, nullis è Margarita Austriaca relictis liberis, ætatis anno vige-
simoquarto, rediens à venatione, qua adeò corpus incaluerat, vt cùm

Iterùm venit Rex Philippus cum exercitu in Geldriam rebellantem.

Carolus Geldrus ficta animi demissione inducias impetrat.

Iurat Geldrus se profecturum cum Philippo in Hispaniam, quod tamen non fecit.

Leges induciarum & via struenda pacis publicantur.

Moritur Dux Sabaudiæ.

patum

Nascitur Bruxellæ Regi Castellæ filia Maria.

parum frigidæ hausisset, continuò animam efflaret. Decimoquinto Ka-
lend. Octobres nascitur Regi Castellæ Bruxellæ filia, cui nomen est indi-
tum Maria. Testes sacræ ablutionis fuêre Cæsar ac vidua Engelberti
Nassauij. Duodecimo Octobris pax super Regno Neapolitano his inter

Pax aliquanta super Regno Neapolitano.

alias legibus constituitur: Cedit Rex Ludouicus Regi Ferdinando inte- «
gra possessione & titulo Regni Neapolitani ac Ierosolymitani. Ducet Rex «
Ferdinandus in vxorem germanam Foxeam Regis Ludouici ex sorore «
neptem. Actum Blosij. Addebantur conditiones multæ, sed ferè sine «
effectu. Narrauimus sub finem anni præcedentis, Regem Castellæ cum
socero Ferdinando de gubernatione conuenisse. Quibus conditionibus
quamuis eum Rex Ferdinandus non fore contentum crederet, naues ta-

Nauigat Philippus cum vxore ex Zelandia in Hispaniam.

men multas, quibus cum vxore in Hispaniam veheretur, miserat. Iungit
his Castellæ Rex Belgicas quinquaginta, ac cum vniuersa familia, Regi-
naque Ioanna, multisq; Proceribus, Carolo Geldro morbum simulante,
maximam earum ornatissimamque Middelburgi (vbi paulò antè in Ab-
batia Equitum Aurei velleris numerum suppleuerat) in Zelandia con-
1506 scendens, quarto Idus Ianuarij anno 1506. sublatis velis in altum conten-
dit. Dederat illi Cæsar comitem ac Achatē indiuiduum Wolfgangum
Comitem Furstenbergij, virum multis animi corporisque dotibus insi-
gnitum. Cùm Angliam in conspectu haberent, nauis Regia fortuito cor-
ripitur igne, tanta omnium consternatione, vt extremam adesse horam

Maximis iactatis periculis & procellis in Angliam appellunt, tribus nauibus cum omnibus hominibus ac rebus mari absorptis.

vererentur. Sed sociorum naualium diligentia ignis restinguitur. Exinde
tempestas adeò horribilis ac sæua eos excipit, vt haud procul naufragio
abessent, ægréque in portum oppidi Hamptonæ (quod est in Anglia)
nauis Regia paucis comitata appellit, tribus cum omnibus rebus ac ho-
minibus fluctibus absorptis, ceteris per varios Britonum Anglorumque
portus varia fortuna, magno cum incommodo disiectis. Excepti sunt à
Rege Henrico Septimo summa cum beneuolentia ac humanitate, maris
tranquillitatem ac ventum secundum exspectantes. Rogatus Castellæ
Rex inuisit Angliæ Regem in arce Windesora, haud procul Londino si-
ta, ac post aliquot dierum festiuitatem renouant pacis conditiones, ante
multos annos inter Hispaniæ Angliæque Reges conceptas. Cumque

Renouat Philippus tabulas veteris amicitiæ cum Anglis.

earum tabulas Angliæ Cancellarius attulisset, Castellæque Rex perle-
gi iussisset, statim propria manu subsignat; neque vlla in re sese diffi-
cilem præbet, quàm in traditione Suffolciæ Ducis, quem bello Gel-
drico Hattemi captum in arce Namurcensi honesta custodia detine-
bat. Eum enim Rex Henricus summopere expetebat, quòd in Re-
gnum Angliæ, è contraria factione natus, ius prætenderet, pollici-
tus sese eum non interfecturum: quod dum vixit, seruauit; sed filius
Henricus Octauus infelicem senem, mox post patris mortem, securi per-
cussit.

cussit. Posteaquā RexCastellæ ferè per tres menses apud Angliæ Regem summo cum honore ac lętitia exceptus fuisset, secretoq; de nuptiis Caroli Austriaci ac Margaritæ filiæ dicti Regis Henrici natu maximæ tractassent (certiores enim iam facti erant, Frācorum Regem filiam Claudiam secretò despondisse Francisco Engulemę Comiti) vento ex Oriente flante naues instrui iubet. Nono Kalend. Maij conscensis nauibus in Hispaniam dant vela; ad eoque felici vtuntur nauigatione, vt quinto Kal. Maij Corongam in Gallicia appellerent, vbi cum summa lætitia ab omni hominum sexu ac genere sunt excepti. Accurrêre ex vniuersa ferè Hispania Proceres, quique dudum Regi Ferdinando non admodum æqui fuerāt, Regi Philippo, nouas socero conditiones extorqueat, suadent, fore asseuerantes, vt nil neget; quòd astutus senex apertè perspiceret, Procerum populique maiorem partem animis ad generum defecisse. Paret horum consilio Castellæ Rex, nouas socero super communi pacta gubernatione adferens difficultates; cui id minùs durum fuit, quòd iam tale quid euenturum præuiderat. Ne igitur inuitus cogeretur, oblatas cōditiones, paucis mutatis, subsignat, ac in hanc formulam genero consentiente acce-
» ptanteque, mutat: Rex Ferdinandus Castellæ Regnorum administra-
» tione, omnique iure quod in iis habere potest, cedito; è Castella migrato,
» nec se amplius regnandi causa reuersurum promittito. Regnum Nea-
» politanum cum Sicilia Rex Ferdinandus habeto. Indiæ Occidentalis ve-
» ctigalia Regi Ferdinando cedunto. Donatio dignitatis Equitum Ordi-
» nis D. Iacobi Alcantaræ ac Calatrauæ iuris Ferdinandi maneto. Quot-
» annis è Regno Castellæ viginti quinque millia aureorum Ducatorum
» recipito. Post hæc statim Rex Ferdinandus in Artagoniam, indeq; paulò pòst Neapolim est profectus, constitutisque eius Regni negotiis permansit, donec mortuo Rege Philippo, ad Castellæ gubernationem reuocaretur, abducto in Hispaniam magno Consaluo, quòd eum ad Regnum adspirare Neapolitanum suspicaretur. Hoc anno fame ac aduersis minutis prœliis fracti Groningani, seque desertos ab Antistite Vltraiectino ac Trans-Isulanis conspicientes, vnanimi omnium Ordinum consensu, post multorum dierum maturas deliberationes mense Aprili habitas, cum Comite Etzardo Oostfrisiis seu Ouerembdiis imperante, transigere, eumque odio Saxonis, cogenteque necessitate, Principem recipere de-
„ cernunt; quod tandem his inter alias factum est conditionibus: Gronin-
„ gani nomine Sacri Romani Imperij Comitem Etzardum cum fratre
„ Vckone ac mille armatis peditibus in ciuitatem recipiunto, ac sacramē-
„ tum dicunto, nomineque Imperij Principem inauguranto. Partem ciui-
„ tatis quam petet, in eius potestatem constituunto, vbi pro arbitratu ar-
„ cem ædificare, sine Ecclesiæ Vltraiectinæ ac Antistitis præiudicio, possit.

Comiti

Agitur secretò de despōsanda Carolo Austriaco filia Regis Angliæ.

Feliciter in Hispaniam appellunt.

Leges nouæ, & pleniores inter Philippum & socerum sancita.

Groningani deserti ab Episcopo Vltraiectino & Trāsisulanis pacem circūspectant.

In odium Saxonis.

Etzardum cum fratre Ouerēbdiæ Comites in Dominos recipiunt, arce construi permissa.

Comiti nomine Imperij ius omne, quod sibi in ciuitate ac Ommelandiis esse contendunt, cedunto; ipse secundùm veteres consuetudines vim legum obtinentes ius summa cum æquitate dicito. Quòd ad bellicas quæ factæ sunt attinet expensas, sententiæ Septem-virûm Imperij stanto; quæ vt quàm moderatissima obtineatur, Comes curato. Comites non permittunto, vt aliquod frumenti genus natum apud Ommelandios, aliò quàm Groningam aut Dammum venum aduehatur. Quod ad butyrum ac caseum attinet, Comes in ordinem redueito, quem Groninganis ac Ommelandiis maximè expedire iudicabit. Quæcumque belli tempore hinc inde euenere, obliuioni tamquam numquam facta danto. Tabulas signant ac sigillis muniunt hinc Etzardus ac Vcko Comites, inde Schatterus, Horenkens, Woldentius ac Sickinganus Consules, septimo Kalend. Maij. Etzardus mox arcem in vrbe molitur, eò loci qui est inter *Steinentijl*, *Dreinkelaers toren*, ac *Oosterpoort*, diruens extra ac intra ciuitatem ea de causa, persolutis pretiis, plurium ædes. Ommelandij suo sumptu fossas, vallum, ac extantes à gleba cespiteque munitiones facere coguntur, maiori quidem parte non grauatim odio Groninganorum. Dux Saxoniæ Georgius, qui hoc tempore in Germania erat, in Frisiam mittit Marscalcum suum Henricum Stalsburgij Comitem, cum aliquot Consiliariis; qui persolutis militi stipendiis, præsidia Selwarto, Adewarto, ac ceteris munitionibus deducunt, ac ne vnum quidem militem in ditione Groningana reliquere. Idibus Iulij Adewartum venit dictus Marscalcus, Comes Herinkus, Vitus Drakenburgius Præfectus Emdanus, cum Cancellario ac Consiliariis Comitis Etzardi, conuocántque Langewoldios, Fredewoldios, Hummeischæos, ac Middagios; commemorant quàm calamitoso bello sint liberati, ac ne rursum in præteritas recidant ærumnas, Ducem Georgium in Frisia duos constituisse Legatos, donec perfectis in Germania negotiis, in Frisiam redeat, è quibus Comes Stalsburgius eius nomine Westfrisios esset gubernaturus, Comes Etzardus Groningam cum Ommelandiis. His eum velle ac iubere non minùs quàm sibi ipsi obediant. Tum Præfectus Emdanus ac Etzardi Cancellarius, exhibita potestate, absoluunt Ommelandios à præstito Comiti sacramento, eosque sub Imperium Ducis Georgij, hereditarij nomine Imperij Frisiæ Gubernatoris, constituunt. Accipiunt hi conditionem, ac Duci Georgio nouum dicunt sacramentum. Detrectarunt id quidem Dammij & aliquot alij, sed quod iis post aliquot annos malè cessit. Initio mensis Augusti inter Ducem Georgium ac Comitem Etzardum certæ hac formula conditiones concipiuntur: Comes Etzardus titulo Legati ditionis Frisiæ, quæ Amisia ac Laura fluminibus continetur, Ducis Georgij Gubernator esto, dictique Ducis

Permittunt etiam alia haud pauca.

Construitur Groninga arx.

Declarat Etzardus se tantùm pro Duce Saxone Legatum velle agere: & hinc noua turba.

Pacta conuenta inter Saxonē & Etzardum.

» Ducis auctoritas sarta tecta maneat, enixè curato. Nil noui apud Ommelandios molitor. Groninganos nec Ommelandios multato ob transgressionem decreti per Ducem Georgium Westfrisiis causa mensuræ statæ & ponderis nuper lati, antequam ea communi consensu sit recepta. Exactiones ac tributa, quæ Dux Ommelandiis imperabit, vt & ea quæ Duci ab initio iure ordinario concessa sunt, summa diligentia colligito: quibus recipiendis Quæstorem Dux, Etzardus verò Legatum, qui præsidiariis munitiones custodientibus stipendia persoluat, dato. Vt Dammij ac Oltamprij, qui non ita dudum in Ducis Georgij nomen iurare recusarunt, id ante instantem mensem Octobrem vi aut amicitia inducti faciant, Etzardus sedulò curato. Has conditiones Comes Erzardus ac Comes Stalburgius mense Augusto Harlingæ subsignarunt.

Tributa colligenda à duobus, vno à Saxone altero ab Etzardo constituendis.

Hoc eodem anno Cæsar Legatos ad Franciæ Regem miserat, petitum sibi in Italiam traiecturo promissam pecuniam ac auxilia mitteret, exulesque Mediolanenses è postremæ pacis formula restitueret. Quæ cùm Rex differret, facilè Cæsar eum nil facturum prospiciens, filium Philippum Castellæ Regem admonet, Francum fœdus violaturum; eo id facilè credente, quòd mense Maio Rex Ludouicus litteras cum Legatis in Hispaniam ad Castellæ Regem, ac alias ad Belgarum aliquot ciuitates misisset (dissimulare enim diutiùs rem nequibat) significans se rationibus ac precibus Ordinum Regni sui inductum consensisse in nuptias Francisci Valesij Engulemæ Comitis ac Claudiæ filiæ suæ Carolo Austriaco desponsatæ, maximè quòd filium sibi nasci nullum videret, nemóque propinquior Salicæ Legis decreto ad Regnum quàm Franciscus esset. Læsi fœderis iniuriam Austriaci Principes dissimulabant, quòd cum exercitu in Italiam, indeque Romam proficisci Cæsar constituisset, vt corona aurea à Summo Pontifice redimitus, Regem Philippum Romanorum Regem renunciaret. Sed hæc consilia morbo Ladislai Bohemiæ ac Hungariæ Regis, cui certo iure Cæsar succedere, si sine liberis obiisset, debebat, euanuere. Fine mensis Augusti Rex Castellæ cum vxore Ioanna vrbem Burgos intrat, statimque loca pia Miraflorам ac Carthusianos inuisit. Post dies aliquot ad ludum paruæ pilæ cum reticulo se exercitaturus contendit: cumque pomeridiano tempore, summis cæli caloribus, nimio exercitio sanguis æstuaret, ac stomacho humorem petenti, frigidam auidiùs infudisset, statim malè habere cœpit. Inualescente morbo, decumbere cogitur; animumque extemplò ad Deum conuertens, testamentum condit ac consignat, Sacramentis Ecclesiæ Catholicæ se munit: tantáque fuit intereà continuò sine vlla remissione sæuientis validissimi morbi vis, vt paucis diebus virum robustissimum, in ipso ætatis flore constitutum, summo om-

Excusat Francus quòd filiam Carolo nostro desponsam alteri tradat.

Philippus post lusum pila auidiùs bibens morbum incurrit.

nium cum dolore ſeptimo Kalend. Octobris è viuis violenter raperet, anno ætatis vigeſimo octauo, relicta vxore Ioanna grauida, quæ poſthumam paulò pòſt peperit Catharinam; intellectáque Regis mariti morte, adeò intemperanter doluit, vt ex eo tempore numquam ampliùs mente ſatis valuerit, cùm tamen ſeptuageſimum prætergreſſa ſit ætatis annum. Conditum eſt Regis corpus apud Carthuſianos iuxta Burgos Hiſpaniæ, & cor Brugis Flandriæ apud matrem. Mortem eius Cometes menſe Auguſto in Occidentem flammeſcens prædicere eſt viſus.

Florenti ætate moritur; vxore adeò dolente, vt ex eo tempore numquam ampliùs mente ſatis valuerit.

CAROLVS

HISPANIÆ REX,

POSTEA IMPERATOR EIVS NOMINIS V.

FILIVS SVPERIORIS,

XLII. BRABANTIÆ

V. BELGII VNITI PRINCEPS.

Præfuit annos quadraginta nouem.

1506 IVVLGATA per terrarum orbem mortis Philippi Auſtriaci Caſtellæ Regis fama, variè Principes affecit; ac ſi quis alius, Cæſar Maximilianus, tanto orbatus filio, inprimis iuſtè doluit. Deinde Anglorum Rex Henricus Septimus, deſtinans (vt ſuprà dictum eſt) filiam ſuam Carolo Auſtriaco ſponſam, miſſis ad Guilielmum Crouiacum Cheueræ ac Arſchoti Dominum, tum temporis Belgarum ac Regiorum liberorum Gubernatorem, litteris, oſtendit ſe Regis Philippi morte non parum doluiſſe, res ditioneſque liberorum eius curæ ſibi eſſe ac futuras. Inter alia hæc ſcribit: Petimus, conſilio Ordinum (quos conueniſſe intelleximus) liberos Principis veſtri eorumque res fideliter ac diligenter gubernetis, inprimis verò finibus veſtris benè proſpiciatis, ne quid vicini Fráci per iniuriam occupent. Quod ad nos attinet, ſi ratione, conſilio, aut re Principi Carolo adhuc puero, eiuſque ſororibus ac fratri, Belgarũ prouinciis ac Ordinibus gratificari poſſumus, non id alia ratio-

Cheurius Belgarum ac Regiorum liberorum Gubernator.

ne,

CAROLVS V. IMP. ET HISP. REX, XLII. BRABANTIÆ
V. BELGII VNITI PRINCEPS.

1506 ne, quàm si eorum pater Dominusque Castellæ Rex adhuc in viuis esset, «
summo studio libenter faciemus. Certiores quoque facti sumus litteris «
Cancellarij nostri, Francos, rupta fide, excursiones, prædas ac incendia fa- «
cere, Brabantiam per Geldriæ Ducem deprædari, captiuos abduci, ho- «
stiliáque omnia tentari. Scribimus etiam hoc tempore ad Cæsarem Ma- «
ximilianum, eum adhortantes, primo quoque tempore in Belgium pro- «
ficiscatur. E castro nostro Cingio, decimo quarto Kal. Nouembres. Nem- «
pe Carolus Gelder, morte Castellæ Regis, liberorum eius pueritia, Cæsa-
ris variis in Germania & Italia negotiis, promissisque Francicis confi-
dens, mox rupta pace, Brabantiam inuaserat, Turnholtum spoliarat ac
incenderat, totaque Campinia magnam prædam plurimosque capti-
uos abduxerat. Initio anni 1507. considerantes Belgæ, bellum esse
cum Geldro, instare cum Franco, Legatos in Austriam ad Cæsarem Im-
1507 stij agentem mittunt, rogatum (quod paulò antè incondita plebs stultè
recusarat) dignaretur nepotis ex filio Caroli Austriaci Ditiones regere ac
defendere. Lectu digna est apud Heuterum Cancellarij Brabantiæ
Hauthemij hanc in rem ad Cæsarem oratio, vbi hæc inter cetera: Roga- «
mus intimo cordis affectu, obliuisci digneris iniuriæ Maiestati tuæ à sola «
plebe illatæ. Verè dixit post Hesiodum Liuius, Populum aut superbè «
imperare, aut humiliter seruire, medium non nouisse. Regnum Belga- «
rum Monarchia, sed prudentibus probisque Consiliariis fulta diu stat, «
nec aliter: idcircò quòd populus natura generosus, mortis fortunarumq; «
contemptor, si seruiliter habeatur, citò in vindictam exurgat; contrà, si «
secundùm leges leniter humaniterque tractetur, nulla Prouincia fideliùs «
Principes suos agnoscat. Et perorando: Indigent pueri Principes tuo «
auxilio, tremulaque id voce per nos nunc eblandiuntur: nos verò om- «
nesque probi supplices insistimus, plebs erroris sui culpam demisso vultu «
deprecatur; natura subditorum efflagitat, Deus venire Cæsarem iubet, «
extrema rerum Belgicarum necessitas extorturam se confidit. Iuuent, «
rogamus, aliquid nunc lacrymæ omnium Ordinum nomine contra æ- «
tatis nostræ decus dignitatemque erumpentes. Silente Hauthemio, ce- «
terisque Legatis eadem demissè petentibus, promittit Cæsar, quam-
primùm possit, se in Belgium venturum, interim commissa Prouin-
ciarum Belgicarum cura filiæ Margaritæ Principis Castellæ, ac de-
inde Ducis Sabaudiæ viduæ, amitæ Caroli Austriaci; cui ex Ordinum
sententia Consiliarios Belgas dedit Cheuræ Dominum ac alios, Caro-
lum puerum Latinis litteris veraque pietate imbuendum tradens Adria-
no Florentio Vltraiectino, qui posteà Summus Pontifex fuit eius nomi-
nis Sextus. Iniit Margarita gubernationem Belgicarum Ditionum
die 28. Maij. Hoc anno Comitia Cæsar habuit Constantiæ cum Prin-
cipibus

Speciosissima promittit Anglus, nuptias Caroli cum sua filia meditans.

Inuadit Ditiones Caroli pueri Geldrus.

Rogant Belgæ Cæsarem, dignetur ditiones nepotis regere ac defendere.

Genius Belgarum graphicè depictus.

Promittit Cæsar se quamprimùm possit, ad Belgas venturum, interim dat eis gubernatricem Margaritam filiam.

cipibus Imperij à vigesimo tertio die Aprilis in mensem vsq; Augustum. 1507
Sub idem tempus Genuenses, qui paulò antè rebellauerant, & Nobilitatem eiecerant, citiùs omni opinione à Ludouico Duodecimo Francorum Rege superantur, & acceptis quibuscumque legibus in deditionem veniunt. Paulus de Nouis tinctor, quem Ducem Genuenses creauerant, ex conflictu per mare fugiens, Pisis à classe Gallica capitur, & Genuæ capite plectitur. Mense Septembri Carolus Gelder, adueniente ad se è Francia Roberto Marcano cum quadringentis galeatis equitibus ac bis mille peditibus, iterùm Brabantiam inuadit, Diestum frustrà oppugnat, strenuè se defendentibus Nassauij præsidiariis & ciuibus; Thienam obsider, & 29. Septembris captam fœdè populatur, multis ciuibus trucidatis, pluribus Ruremondam paulò pòst abductis. Manserunt ibi vsque finem mensis Octobris, ex Brabantia & Hasbania intereà immensam colligentes prædam, tum Gelri cum captiuis & præda Ruremondam reuertuntur, Marcanus cum Francis præda onustis in Franciam. Qui cùm in silua Arduenna iuxta D. Huberti Fanum castra haberent, equosque reficerent, maximè quos è Brabantia & Hasbania abegerant, subitò à ducentis Namurcensium peditibus totidémque equitibus nocte opprimuntur. Cadunt triginta quatuor Franci, reliqui in proxima silua fuga elabuntur. Quingenti equi cum omnibus impedimentis & præda capiuntur, ceterique seminudi in Franciam reuertuntur. Intereà Egmondij Dominus Hollandiæ Gubernator, arcem Poroiam ad Mosam obsidet: sed aduolante omnibus cum copiis in auxilium Geldro, discedere cogitur. Cumque Poroiæ præsidiarij omnibus vicinis essent infestissimi, sequenti anno mense Iulio ab Anholtij Domino expugnantur, Præfecto Swewindio cum duodecim præsidiariis strangulato, ceteris singulari cum veste dimissis. Sub finem huius anni, & deinceps
anno proximo 1508. Veneti magnis animis, quòd se ab Austriacis Car- 1508
nias Alpes & vicina loca incolentibus irritatos dicerent, conscriptis decem peditum duobusque equitum millibus, Duce Bartholomæo Liuiano (aliis Aluiano) Nicolao Vrsino, Vitellio Tifernate, ac plerisque aliis veteranis Ducibus, hereditarias Cæsaris ditiones ad Athesim sitas inuadunt, Carnos, Histrios, ac Foro-Iulienses vastant. Ab alia parte Andreas Grittus cum quinque peditum millibus ac equitibus leuis armaturæ Epirotis ac Macedonibus (quos hodie Albanos vocant) Alpes Athesinas occupat. Ducit contra Grittum partem Cæsarei exercitus Sixtus Trantsonius: sed in valle oppidi Codoriani, niuosis Alpium anfractibus, vbi explicare aciem non poterat, à Veneto exercitu deprehensus, inita pugna Trantsonius superatur, maiori parte cum eo cæsa, captoque Barone Turriensi, cum aliis viris præclaris. Altera Cæsariani exercitus

Genuenses à Franco domantur.

Geldrus auxilio Francorū Diestham frustra oppugnat, sed Thenam fœdè diripit.

Franci auxiliares à Namur. censibus ceduntur, & præda exuuntur.

Initia & causæ belli inter Cæsarem & Venetos.

Pugnant Cæsariani infeliciter cum Venetis.

1508 pars in Italiam se dimittere conata, ad arcem Petronianam à Nicolao Comite Petiliano Venetorum ac Triuultio Francorum Ducibus, accepta clade, est repulsa. Veneti partim fuso, partim repulso Cæsaris exercitu, ad deditionem compellunt Clusium, Cadoram, Gradiscam, Cormonam, Goritiam ac Wipachum. Antonius Contarenus, educta classe, occupat Dumum, Tergestum, ac Bistoniam; & nisi vlteriùs Triuultius procedere recusasset, sciens Regem Francorum non omnino Cæsarem irritari velle, Tridentũ cum vniuersa subiecta ditione Veneti in potestatem redegissent. Cæsar enim eo tempore imparatus Coloniæ Agrippinæ res Belgicas ac Imperij tractabat. Quas ob causas facilè Paulus Lichtensteinius, Præsul Tridentinus, inducias inter Cæsarem & Venetos in triennium pangit, ea lege Venetis percommoda, quæ quisque tenebat intereà temporis possideret, ac pro arbitrio muniret; quibus induciis tamen Cæsariani nulla ratione induci potuêre vt Carolus Gelder comprehenderetur. Quærebat intereà Cæsar rationem qua acceptum à Venetis detrimentum ac dedecus sarciret: irritarant enim hoc bello Veneti non solùm Cæsarem, sed etiam Papam Iulium, & hactenus socium Ludouicum Francorum Regem, maximè ôb arrogantes induciarum conditiones, quas se inconsulto, neglectoque Geldro, præscripserant. Retundendam igitur superbæ vrbis ambitionem Pontifex Iulius, Cæsar, Francus ac Hispanus iudicantes, contra Venetos coniurant; ac Cameraci apud Belgas locum mittendorum Legatorum, sanciendique fœderis, tanto silentio constituunt, vt cùm ex fama tale quid agi spargeretur, Veneti non crederent. Venit Cameracum pro Cæsare filia eius Margarita Belgarũ gubernatrix, Matthæus Langius Cæsari ab Epistolis, ac Nicolaus Frisius; pro Rege Francorum, Georgius Ambosius Cardinalis Rothomagensis, tandemque & Ferdinandi Hispaniæ Regis Legatus; sparserantque famam, se coiisse, vt pacem inter Castellæ Principem Carolum Austriacum ac Carolum Geldrum facerent, factis inter eos hac de causa quadraginta dierum induciis; tractántque multa variáque de rebus Geldricis ac Nauarræis, sed adeò frigidè multis verbis chartas implentes, vt facilè appareret, non hisce de rebus eos conuenisse. Denique decimo Decembris die fœdus Cameraci concluditur, ac in summo templo publicatur; non tamen ea parte quòd bellum communibus viribus in Venetos esset decretum. Repetebat ab ijs Pontifex Iulius vt ab iniustis possessoribus, Fauentiam, Ariminum, Rauennam, Ceruiam; Cæsar Imperij nomine Patanium, Vicentiam, Veronam, suo nomine Forum-Iulij & Taurisium; Francorum Rex vt Insubrum Dux, Cremonam, Giarodadam, Brixiam, Bergomum, & Cremam; Hispaniæ Rex portus & oppida Venetis oppignorata, Sipontum, Tranium, Monopolim, Brundusium, ac Hidrun-

Cæsare Coloniæ rebus Belgicis ac Imperij distento, sancit inter eum & Venetos Episcopus Tridentinus inducias in triennium.

Excogitat Cæsar rationem de Venetis se vlciscendi.

Conuenit is Cameraci cum Legati Cæsaris, & Regũ Franciæ & Aragoniæ.

Hidruntum. Vt aurem Cæſar legitimo titulo inducias cum Venetis fa- 1508
» ctas rumpere poſſet, cautum fuit, Pontifex ab eo vt Cæſare & Ponti-
» ficatus patrono auxilium contra Venetorum iniurias imploraret; Fran-
» corum Rex ipſemet ad bellum primus omnium ſociorum profici-
» ſceretur, tum Cæſar ſequeretur. Alter alteri ad ſua recuperanda auxi-
» lio eſſet. Pax cum Venetis niſi communi conſenſu non fieret. Tres men-
» ſes conceſſi, qui rebus ſuis recuperandis fœderi vellent adſcribi. Ad-
» dita eſt & fœderi pax inter Principem Hiſpaniæ Carolum Auſtriacum
» & Carolum Geldrum; ſed, ſicut plures præcedentes, non fuit diuturna.

Fit fœdus in Venetos; Cæſar tamen non ſuo nomine, ſed vt Pontificis patronus bellũ gereret.

Pontifex Iulius ingentem imminere Italiæ tempeſtatem hoc fœdere videns, Venetis obtulit, ſe fœderi non ſubſcripturum, ſi Ariminum ac Fauentiam ſibi reddidiſſent. Qua de re diu deliberantes, tandem magno ſuo malo ſeraque cum pœnitentia negauere. Tum Iulius fœderi Cameracenſi ſubſcribit. Exinde Veneti, maximis collectis copiis, Regem Francorum Ludouicum, qui eis per Legatum caſtrenſem bellum indixerat, cum non minoribus copiis in Italiam properantem ad Abduam expectant. Anno 1509. decimo quarto Maij ad Geradadam inter Francos 1509
& Venetos collatis ſignis concurritur. Superantur ingenti peditum cum iactura Veneti, egregiè aperto in campo vincentibus Francis. Capitur Liuianus, amiſſo altero oculo, ac cum eo non pauci primæ Nobilitatis Ordinum ductores, ductique in Franciam, demum liberati ſunt, cùm rupto Cameracenſi fœdere, nouum Franci cum Venetis iniiſſent. Poſt hanc victoriam Rex Ludouicus ſpatio quindecim dierum oppida quæ repetebat omnia in fidem accepit; inſuperque Pontifici ac Cæſari occaſionem dedit, nullo negotio ſua recipiendi, fugiente Comite Nicolao Petiliano Venetorum Imperatore cum maxima exercitus parte Meſtrium, quod eſt extremum Venetæ ditionis in continente oppidum. Tantus enim Venetos terror ex aduerſo prælio inceſſerat, vt vrbem munirent, ſubditos nomina dare cogerent, ac ad conciliandam beneuolentiã portoria remitterent, ad Germaniæ Septem-viros liberáſque ciuitates Legatos mitterent, vt apud Cæſarem pro pace interpellarent; miſſo eadem de cauſa ad ipſum Cæſarem Antonio Iuſtiniano, qui oratione ad prouocandam commiſerationem eximiè compoſita, promiſiſque Cæſari ſingulis annis aureorum nummûm quinquaginta millibus (auctore Franciſco Guicciardino Hiſt. lib. 8.) fruſtrà, vt infrà narrabimus, laborauit. Cęſar enim ſupra modum Venetis iratus, cum Ludouico Francorum Rege in exitium Reipublicę coniurarat. Vna in re laudata ſemper exiſtet Venetorum eo tempore prudentia, pietas, ac animi magnitudo, quòd oblata à Turcarum Rege in tanta rerum acerbitate parata auxilia repudiarint. Exinde Veneti Legatum in Apuliam miſere, Regi Ferdinando

Non ſubſcripturus erat Pontifex fœderi, ſi Veneti Ariminum ac Fauentiam reſtituere voluiſſent.

Vincuntur Veneti à Francis.

Mittunt Veneti Legatos ad Septemviros, vt pacẽ apud Cæſarem concilient, ſed fruſtrà.

Eximia tunc pietas Venetorũ, quòd nihilominùs oblata Turcarum auxilia repudiauerint.

 eius

1509 eius ditionis oppida suprà commemorata liberaliter restituentes; pauloque pòst, aliquot ciuium opera, ductu verò Andreæ Gritti, Patauium recuperant. Aperta enim porta, vt plaustra aliquot frumento fœnoque onusta intromitterentur, Grittus cum pedite equiteque succedens, eam occupat, paulóque pòst arcem expugnat, Leonardo Trissino cum quatuor aliis, qui vrbem Cæsari tradiderant, Veneto in foro strangulato. Hinc oppugnant Ligniacum, Patauio propinquum. Cæsar suorum negligentia amissum recuperaturus Patauium, iusto cum exercitu, sociorum auxiliis, magnóque tormentorum apparatu obsidet, frustráque oppugnat. Erat enim in vrbe Comes Petilianus cum firma electáque peditum equitúmque manu. Quare de expugnatione diffidens, pecuniæque inopia pressus, dimisso exercitu, in Germaniam regreditur, Marchione Brandeburgio cum præsidio Veronæ relicto. Moritur hoc anno Anglorum Rex Henricus Septimus, successitque ei filius Henricus Octauus, cùm Arthus natu maior aliquot annos ante patrem sine liberis obiisset. Regnauit Henricus Octauus aliquot annis vt moderatum decet Principem, sed posteà animo ad intemperantiam, libidinem & sæuitiam conuerso, crudelis, vt suis locis patebit, factus est tyrannus. Sub huius anni finem Cęsar ac Rex Ferdinandus, inter se ob Castellæ gubernationem diffidentes, conciliantur ea lege: Rex Ferdinandus Castellam regeret, do-« nec communis nepos Princeps Carolus annum ætatis vigesimum quin-« tum attigisset; abstinerétque Carolus Regio in Hispania titulo, quamdiu « mater eius Ioanna viueret. Rex Ferdinandus Cæsari quinquaginta mil-« lia Ducatorum numeraret, eumque donec sua à Venetis recuperasset, « Hispanicis copiis iuuaret. Principi Carolo singulis annis ducenta millia « Ducatorum penderet. Facileque vterque Princeps in hoc fœdus consen-« tiebat, quòd communis nepotis Caroli amor in vtriusque animo vigeret, quem potiùs aliquando in Italia, quàm Francos rerum potiri malebant. Has res subsecuta est mors Nicolai Comitis Petiliani Venetorum Imperatoris, cui paulò pòst Bartholomæus Liuianus aut Aluianus, qui hactenus Magister equitum fuerat, in imperio à Venetis est substitutus.

Recuperant Veneti Patauium.

Moritur Henricus VII. Angliæ Rex, succedente filio Henrico VIII.

Pacta inter Cæsarem & Ferdinandum Hispaniæ Regem.

1510 Anno 1510. Cæsar Augustæ Windelicorum Imperij Comitia celebrat, Pontificísque Iulij Legatum Pisaurensem Præsulem discedere iusserat, quòd eius opera Septem-viri priùs de pace cum Venetis ineunda, quàm de ferendo auxilio agendum censuissent. Mense Februario Pontifex Iulius, rupto Cameracensi fœdere, nouum cum Venetis pangit, eósque iam anteà diris deuotos, sacris restitutis, quibus voluit conditionibus in gratiam recepit. Ne verò Cæsarem hac re offenderet, stipulatur, certo Veneti tempore Cæsari Teruisium, Tergestum, ac omnia quæ in Foro-Iulij, Carnis ac Histris occuparant, redderent. Tabulas, quibus se in posterum

Pontifex Iulius, scisso Cameracensi fœdere, cum Venetis transigit.

„ ſterum ab alienis temperaturos promittebant, darent. Extorſere hanc Iu- 1510
lio Veneti pacem magna cum difficultate. Omnibus enim artibus, ne
concederetur, Cæſaris ac Regis Ludouici Oratores erant conati. Impe-
trauere eam Dominicus Triuiſanus, Leonatdus Mœcœnicus, Paulus
Piſanus, Hieronymus Donatus, Paulus Capella, ac Ludouicus Maripre-
tus, prouectæ ætatis Venetorum Patricij. Exinde Cæſaris Legati Vicen-
tiam armis captam militi concedunt diripiendam; ægrè vita ciuibus
conceſſa; inſignia enim ſæpiùs odij teſtimonia in Cæſarianos demon-
ſtrarant. Intereà in Foro-Iulij maximè calamitoſum gerebatur bellum:
nunc Germani, nunc Veneti erant ſuperiores: aliquando à propria nobi-
litate indignis tractabantur modis: vbique clades, mœror, luctus, cædes,
direptiones, incendia, vis ac iniuria conſpiciebantur. Pontifex occaſio-
nem ſeceſſionis à Franco quærens, clàm palámque bellum Ferrarienſi-
bus ac Genuenſibus Francorum clientibus inferri curat, ſperans ea ra-
tione facilè Cæſarem à Francica amicitia diuelli, ac ſibi Venetíſque con-
iungi poſſe. Sed ij, nouo inter ſe fœdere ſancito, ſeparari nondum pote-
rant. Intereà Francorum Rex Pontifici in ſequentem annum clàm bel-
lum parat, vniuerſámque Italiam Cæſari, vt ſimulabat (excepta Medio-
lanenſi, Genuenſi, Florentina ac Ferrarienſi ditione) occupandam præ-
bere, cogetéque Aureliis contra Pontificem omnium ſacrorum ſui Re-
gni Procerum Concilium ſtatuit. Ardebat contra Ferrariæ Ducem bel-
lum; quem vnà cum Francorum Rege, omnibúſque qui iis adhærebant,
Pontifex Iulius aqua igníque interdixerat. Anno 1511. Cæſar perſuaſus 1511
à Rege Ferdinando ferinè cum Venetis fecerat pactum, mittens ad Pon-
tificem ac Francorum Regem Legatos, qui teſtarentur ſe nil, quàm vt
pax & quies Chriſtiano orbi daretur, dudum cupiiſſe, adnixurúmque li-
benter eò aliquando vt perueniatur. Nullus non, præter Francum, hæc
læto audiebat animo. Is enim malebat Cæſarem ſecum in fœdere con-
tra Venetos icto permanere, non dubiam ex pace contra ſe tempeſtatem
Pontificis opera emerſuram conſpiciens. Variis igitur artibus pacis men-
tione paulatim ſublata, Cæſareque in fœdere confirmato, per Triuul-
tium Pontifici bellum infert, ac menſe Maio illi Bononiam multaque
alia loca eripit. Eodem ferè tempore Cæſar ac Franciæ Rex, miſſis per
vniuerſam Germaniam, Italiam ac Franciam Oratoribus, in proximum
Septembris menſem Piſis Concilium auctoritate ſacrorum hominum
ac Cardinalium ſecum facientium indicunt, Pontificem Iulium vt fœ-
difragum auctoritate ac poteſtate exuturi; quem, vt Piſis ſe præſentem
ſiſtat, citauere. Sed Pontifex contrarium Concilium in Laterano conuo-
cat, eoſq́; ad id citat; confirmatuſq́ue tribus Hiſpanorum peditum milli-
bus, quos Rex Ferdinandus ex Hiſpania Neapolim miſerat, veteres reſu-
mit

Cæſariani Vicentiam capiunt ac diripiunt.

Initia & cauſa belli mox ſecuti inter Pontificem & Francum.

Pacis cum Venetis mentionem fruſtrà proponit Cæſar Franco.

En quid faciant filij Adæ.

1511 mit ſpiritus. Intereà Carolus Geldrus, tanta belli mole preſſum in Italia ac Foro-Iulij Cęſarem videns, rupta iterùm pace, Brabantorum fines depopulabatur. Hi iuſſu Margaritæ Auſtriacę econtrà ſe armant; acceptiſq; ab Angliæ Rege mille quingentis peditibus Venlonium obſident; promotiſq; tormentis, muri aggeriſq; partem in foſſam deiiciunt; acceptoq; ſigno Angli Brabantis mixti alacriter ad ruinas peruolant. Defendunt ſe præſidiarij ſtrenuè, ac poſt aliquot horarum pugnam Anglos Brabantoſque in foſſam detrudunt, multis ab vtraque parte deſideratis ac ſauciatis. Eadem fuit alterius oppugnationis fortuna. Sed tertiò ſine dubio oppidum expugnaſſent, niſi obſcura nocte Gelri recentem militem ac puluerem introduxiſſent. Quam ob cauſam Brabanti ſoluta obſidione, dimiſſoque exercitu, domum reuertuntur. Idem Angli inſtantibus Kalend. Decembris faciunt. Tum Gelder, in vnum coactis ſuis copiis, recuperat Hattemium, Harderwicum, Bommelium, Tiletum, aliáque ſuperiori tempore erepta. Hoc eodem anno, vt dicere cœpimus, Foro-Iulienſes, Hiſtri, Tergeſtini ac Flumienſes, omni bellica calamitate peruaſtabantur, diripientibus tandem etiam Cæſarianis Vtinam Foro-Iulij caput, Venetis timore fugientibus, ac paulò pòſt vniuerſum Foro-Iulium Cæſari relinquentibus; excepta Gradiſca, cui Ludouicus Mœcœnicus cum iuſto præſidio ac tormentorum apparatu præerat. Sed cùm muri inſigniter verberati ingentem feciſſent ruinam, præſidiarij timore correpti, tradito Cæſarianis Mœcœnico, deditionem fecere. Sed hæc omnia paulò pòſt, excepta Gradiſca, Veneti recuperarunt. Secundo Nonas Octobres nouum fœdus inter Pontificem, Venetos, ac Regem Ferdinandum contra Francum ſancitur, in quo Cæſari ac Henrico VIII. Angliæ Regi locus, ſi aſſcribi vellent, ſicut paulò pòſt euenit, ad certum tempus relinquebatur, vtroque apud Belgas Franco bellum inferente, dum ceteri confœderati Gaſtoni Foxęo Francorum in Italia Imperatori reſiſtunt. Poſt hæc Cæſar ac Veneti, interpellante Pontifice ac Rege Ferdinando, octo menſium inducias hac lege faciunt: Veneti Cæſari numerarent „ quinquaginta millia aureorum Rhenenſium; vterque quæ tenebat poſ- „ ſideret. Pontifex Iulius Venetis iunctus acriter Ferrariæ Ducem oppu-
1512 gnabat. Hunc Francus defendendum ſuſcipit. Anno 1512. Pontifex ſe Regi Francorum copiis imparem ſentiens, omnes Europæ Chriſtianos Principes ad opem contra Francum ferendam implorat, Regémque Ludouicum ac omnes qui cum eo faciebant, publicè magna cum ſolemnitate grauiſſimis Chriſtianæ diſciplinæ cenſuris oneratos proſcribit, ac poſt varios duorum menſium ſpatio belli motus ad Rauennam vndecimo Aprilis, heu! ipſo ſacratiſſimæ Reſurrectionis Chriſti die, cruentum illud prælium committitur, vincentibus, cum interitu tamen Imperatoris

Reſumpto bello Geldrico fruſtrà Venlonia oppugnatur.

Gelder recuperat Hattemiũ, Harderwicum, Bommeliũ, Tiletum, alia,

Veneti nũc vincuntur à Cæſarianis, nunc iterùm vincunt.

Induciæ inter Cæſarem & Venetos ad octo menſes.

Ad Rauennam ipſo Paſcha (ſcelus!) pugnatum, victiq; Pontificij à Francis.

toris

toris sui Gastonis Foxæi Francis. Nono post pugnam Rauennatem die 1512
Pontifex Iulius cum Rege Ludouico certis conditionibus pacem facit, eumque sacra profanáque proscriptione liberat. Exinde confœderatorum in Italia copiæ, Ludouici Sfortiæ filios in Ducatum Mediolanensem restituturæ (Francorum exercitu Gastonis Foxæi morte dissipato) aliquot eius Ducatus oppida occupauere. Cúmque quatuor millia peditum Tirolensium apud Francos mercede militarent, Cæsaris mandato domum redicre. Atqui hac ratione diu dissimulata inter Cæsarem ac Francum animi alienatio tandem in lucem erupit, quamquam summis hucusque Rex viribus esset annixus, ne ictum cum Cæsare fœdus rumperetur. Sed is nil minùs quàm Francorum opes ac potentiam in Italia crescere volebat. Vnde nec mirum, si post Rauennensem pugnam vniuersa ferè Italia (paucis ciuitatibus exceptis) Franci à confœderatis sint pulsi. *Discedit Cæsar ab amicitia Franci, & quare.* Intereà Cæsar Coloniam Agrippinam erat profectus. Nam apud Belgas Geldri Brabantos ac Hollandos fœdè depopulabantur. Buscoducenses econtrà, eductis ciuibus ac Langstratianis, insulam Bommelanam inuadunt, ingentemque abigunt prędam. *Mutuò prædantur Geldri & Brabanti.* Sed Serberæ Comes Geldro militans, in palantes secureq; agentes subitò inuectus, commisso prælio partem prædæ recuperat. Id vindicaturus Isselsteini Dominus, militem educit, prædas agit, agros vastat, captiuos abducit, arcesque aliquot expugnat, cumque omni præda Isselsteinum reuertit. Gelder duo virorum millia in vnum coacta Amsterodamum mittit, qui suburbiorum partem, ac viginti duas naues in portu repertas exurunt; abactáque diuiti præda, ex itinere Bodegrauiam quoque spoliantes ac exurentes, in Geldriam reditum parant. Id ægerrimè fert Wassenarij Regulus inter Hollandiæ Proceres primarius, vir bellicosus. Certior igitur factus, partem Geldrorum, qui Amsterodami fuerant, apud Carthusianos iuxta Vltraiectum consedisse, cum exiguis eos copiis inuadit, maioremque partem interficit. *Wassenarius iuxta Vltraiectũ Geldris prædam excutit, sed mox ipse ab iisdem captus.* Sed Geldri, qui è clade illa euaserant, suis paucitatem Wassenariorum exponentes, Carthusiam simul reuertuntur; indeque ad nobilium Virginum Abbatiam, Dalam dictam, quò Wassenarius concesserat, peruolant, eumque sine custodiis agentem, ac nil minùs quàm Geldros exspectantem, opprimunt, cúmque multis aliis, omnique præda, Amhemum captiuum abducunt. Sed mox factis in * quinquennium induciis, quæ decimo Augusti die anno 1517. finirentur, Wassenarius, ac hinc inde omnes captiui gratis liberantur. *Induciæ cum Geldro in quinquennium.* Hac æstate Cæsar Coloniæ Agrippinæ existens coram se sisti iubet Georgium Saxonem ac Comitem Etzardum de Imperio Groninganorum inter se contendentes. Cùm vterque Legatos misisset, nil vel præsente Cæsare effici potuit, tanta erat ab vtraque parte ambitiosis animis

* sexennium Heutero

mis

1512 mis peruicacia. Tandem controuersiam definiendam permittunt Iudicibus neutri parti addictis, quos Cæsar esset daturus. Quòd si nec hi causam finire possent, volebat Cæsar, renunciantes vlteriori prouocationi, Senatus Imperialis iudicio, quod tum Wormatiæ erat indicturus, omnino starent. Circa huius anni finem Leuwardæ in Frisia capite plectuntur viri Nobiles duo ac mercator vnus, quòd cum Comite Etzardo, Groninganis, multisque aliis de pellendis vniuersa Frisia Saxonibus coniurassent. In

Restituuntur à confœderatis Florentiæ Medicæi.

Italia restituti à confœderatis Florentiæ Medicæi numerant Cæsari centum quinquaginta millia ducatorum; coactique ad deditionem Brixiani ac Lineaci, Germanos ac Hispanos milites admisere. Exinde Gurcensis Cardinalis Cæsaris Legatus Romam ad Pontificem profectus, summo cum honore est receptus, actúmque magna animorum contentione de pace inter Cæsarem ac Venetos ineunda, sed frustrà. Quare nouum Pontifex cum Cæsare facit fœdus, quo vtriusque consensu Maxæmilianus Sfortia in Ducatum Mediolanensem restituitur, Cæsare tamen neq; Diploma neque titulum ei concedente. Sub idem ferè tempus Rex Hispa-

Ferdinandus Hispanus Regnum Nauarræ occupat, & quo titulo.

niæ Ferdinandus ac Angliæ Henricus, consociatis mari viribus, Guiennam veteris Aquitaniæ partem inuadunt, fugienteque ad Bearnios Ioanne Albretho Rege Nauarræ, vniuersum id Regnum Ferdinandus occupat. Proscriptus scilicet Nauarræus fuerat à Pontifice Iulio cum Francorum Rege Ludouico, quòd ei contra Pontificem in auxilium esset profectus. Mittit statim Rex Ludouicus Duce Palicià circa huius anni finem, iustum Ioanni Albretho peditum equitumque auxilium, quò Regnum suum recuperet; sed quod virtute Frederici Toletani Albæ Ducis repulsum, re infecta in Franciam rediit, relicta Regi Ferdinando quieta Regni Nauarræ possessione.

Bellū Geldro cum Vltraiectinis.

Geldri hoc anno cum Antistite Vltraiectino bellum gerebant, multasque inuicem inferebant calamitates, quarum non exiguam partem Brabanti ac Hollandi propter vicinitatem quoque sentiebant; eò magis, quòd Iselsteini Dominus, Belgarum Principis cliens, per se etiam bellum Geldris certis de caussis intulisset. Sed instante bruma, cum vtroque Gelder transigit, sub-
1513 ditisque suis nonnihil quietis tribuit. Vere anni 1513. Cæsar acceptis ab

Magnis copiis inuadit Cæsar pro nepote Carolo Ducatū Burgundiæ.

Angliæ Rege centum quinquaginta aureorum liliorum millibus, ac pro reliqua solutione eodem Rege fideiubente, conducit viginti quinq; millia peditum Heluetiorum, addit bis mille equites, ducéque Vlrico Principe Wirtembergico in Ducatum mittit Burgundiæ, cum nepoti Carolo Hispaniæ Principi vendicaturus. Præerat eo tempore Burgundiæ Regis Franciæ nomine Tramulius, qui tantæ multitudini se impatem videns, cedendo, instando, iter carpendo, leuibus prœliis lacessendo pugnæ spem non facultatem faciebat. Sed tandem vrgentibus Heluetiis Digeoni vrbi

bi primariæ cum copiis se includit, vbi cùm perfractis muris, ac repleta fossa irruptionis signum Wirtembergius esset daturus, Heluetij auro Franco corrupti, inuito Wirtembergio, hisce legibus Franco impositis, „ pacem sanciêre: Rex Francorum cum Romano Pontifice in gratiam re„ dito, hec posteà ab eius auctoritate discedito, ei omnia sua restituito. „ Eam Burgundiæ partem, quam Iureconsulti æquam iustámque iudica„ bunt, Carolus Austriacus habeto. Ex arce Mediolanensi ac Cremo„ nensi, ceterísque Insubriæ locis Francus præsidia deducito, omnióq; Insu„ bria in posterum abstineto: Heluetiis pro huius belli stipendiis ac mo„ lestiis quadringenta aureorum liliorum millia persoluito; Wirtembergio „ eiúsque equitatui octo millia. Obsides quatuor Nobiles, qui capite „ luant, si Rex conditiones reiecerit, dato. Hi paulò pòst ex Heluetia in Germaniam fugere. Timebant enim capitis pœnam, Rege stultas leges irridente. Sic Heluetij domum rediere, Cæsarem eadem animi leuitate ac perfidia deserentes, qua anno 1498. Obierat paulò antè 9. Kal. Martij Pontifex Iulius, vir immensi vastíque animi, successerátque illi Ioannes Medices, assumpto Leonis Decimi nomine; à quo Cæsar grauis armaturæ equites in auxilium contra Venetos petit, hac ratione experturus, àn initum cum Iulio fœdus seruare constituisset. Mittit Leo equitum auxilia, quæ res non parum Venetos ac Francos monit. Paulò pòst Raimondus Cardonius Pro-Rex Neapolitanus cum Hispanorum ac Germanorum copiis Patauium obsidet. Aderat Cardinalis Gurcensis Cæsaris Legatùs. Sed post decimum octauum diem, ob varias oppugnationis difficultates, obsidionem soluit, ducens exercitum Vicentiam, inde Veronam, tum in alias partes, quòd nec Cæsar nec Rex Ferdinandus pecuniam expediret. Dum Heluetij in Burgundia pro Cæsare malis artibus bellum gerunt, Henricus Octauus Angliæ Rex pro Pontifice contra Francum arma capit; ingentíque coacto exercitu, cui Germanorum auxilia Cæsar, ac Belgarum eius filia Margarita iuncturus erat, Talbottum impigrum ac belli gnarum Ducem, cum parte copiarum Caletum trásmittit, Terouanámque obsidere iubet. Dum is in hoc totus est, Rex ipse viginti quatuor annos natus, cum reliqua exercitus parte in continentem traiicit, paulóque pòst Terouanam ad castra peruenit, serióque tandem oppidum oppugnari est cœptum. Cæsar, re intellecta, collectis subitò aliquot peditum equitúmque turmis, è Germania magnis itineribus ad castra primùm ignotus aduolat; deinde ab Henrico Rege pater salutatus, memor quòd iisdem in locis ætatis anno decimo nono iuuenis feliciter pugnasset, ibidem vt senex aleam experiretur gestiebat. Nec mora: persuaso Rege, quatuorque pontibus horæ vnius spatio Lysæ flumini impositis, vnà cum Rege & copiarum parte, eos qui succurre-

1513

Heluetij, inuito Cæsaris Legato, penè victores pacem friuolá Franco concedunt.

Ridente Rege Francia conditiones, obsides clàm effugiunt.

Leonem Pontificem Iulij successorem tentat Cæsar num sibi faueat.

Henricus Anglus copias Terouvana obsidenda adducit.

Aduolat simul Cæsar, & ipse suas ducis.

1513 re obsessis parabant, dato signo strenuè inuadit, sua manu Nobilem Francum equo deiicit, hostesque fugam capessere cogit, Ducibus tantùm dedecoris metu resistentibus, ac pro maiori parte captis, inter quos fuere Marchio Rottelinus, Dux Longeuillæ paulò antè mortuo fratre renuntiatus, Palicia, Imbercurtius, Baiardus ac Busiuus. Commeatum omnem, tormenta, ac impedimenta Franci perdidere. Tertio à pugna die Terouana deditionem facit, præsidiariis cum armis ac impedimentis liberè abeuntibus. Rex Henricus à Flandris exoratus, Terouanam, disiectis mœnibus, repletis fossis, dirutísque ædificiis (summo excepto templo ac Canonicorum domibus) solo æquari permisit. Sed anno 1517. Francorum Rex Franciscus Primus oppidum etiam munitius restituit. Cæsar ac Henricus Rex Insulas nobilem Flandriæ ciuitatem contendunt, reperiúntque hîc cum præcipuis Belgarum matronis Margaritam Cæsaris filiam, quæ Gandauo Reges salutatura aduenerat. Multi hîc dies cum summa lætitia peracti, data epula, certatum personatorum ambulationibus, ac ducendis choreis. Tum ludicra belli certamina, concurrentibus inter se Germanis, Belgis ac Anglis, vario armorum genere eduntur. Rex Henricus cum exercitu Tornacum profectus, breuî vrbem deditione in potestatem redigit, Francico præsidio liberè quò vellet cum armis impedimentísque abire permisso. Tum ibidem ad flumen Scaldim arcem ædificari iussit, cuius pars extra, pars intra vrbem sita est. Hîc primùm Cæsar ac Rex per litteras certiores fiunt, Heluetios pecunia corruptos tam fœdè Burgundiam deseruisse. Quare inuicem complexi, Cæsar in Germaniam, Rex Henricus in Angliam reuertitur. Intereà Raimondus Cardonius confœderatorum in Italia Dux, frustrà, vt diximus, tentato Patauio, Medoacum amnem transmittere, ac cum exercitu in agrum Venetum proficisci, impedimentis omnibus Veronæ relictis, constituit. Habebat in exercitu duodecim peditum millia, ac bis mille ducentos equites, partim Germanos, partim Hispanos, veteranos omnes. Transmisso amne, primo aggressu oppidum Beuolentum opulens diripit, ac longè lateque bellum in agrum Venetum circumfert, ferro flammáque in obuia quæque sæuit. Euertit oppidum Plebisaci, tandemque in suburbano Venetæ vrbis littore peruagatus exercitus, tormenta maiora ad ipsam Venetorum vrbem ignominiæ causa explodunt, globos per diui Secundi templum adigentes. Quare tandem Senatus excitus Liuiano Imperatori suo rescribit, iunctis cum Balenio viribus, pro loci temporisque opportunitate cum hoste confligat. Insistit itaque vestigiis hostis discedentis iam præda onusti, tandémque aciem instruit, ac haud procul Vicentia æquo loco, liberóque campo, dubio aliquamdiu Marte cum Germanis ac Hispanis

Terouuana deditionem facit, & orantibus Flandris maxima parte diruitur.

Cedunt etiã Franci Tornacum Anglo, qui ibi mox arcem ædificandam curat.

Cæsar multa clade afficit Venetos.

ſpanis ſigna confert; demum vetavirtute ſuperatus,fuga Patauium Li- 1513
uianus defertur, Lauredanus interficitur, ac cum eo maiores minoreſq́;
Duces complures. E militum vulgo circiter quinque millia cecidere, ca-
taphracti equites quingenti, quæ maxima Venetorum fuit clades, tor-
menta vigintiquatuor capta. Andreas Grittus Vicentiam indeq́ue Tar-
uiſium venit, infelicis exercitus reliquias cum Liuiano colligens. Menſe
Septembri in Friſia Comes Etzardus litteras manu ac ſigillo Cæſaris
munitas accipit, quibus iubebatur, magna,nî paruiſſet, addita pœna,
conditionibus cum Ducis Georgij Mareſcalco conceptis per omnia ſa-
tisfaceret, rationémque redderet de acceptis expenſiſq́ue pecuniis, quas
Groningani ditionéſque intra Amiſiam ac Lauram ſitæ contuliſſent.

Secunda eorũ clades caſis amplius quinque millibus Venetorum.

Conueniunt hac dè re vtriuſque partis Legati Adewarti.Cumq́ue Saxo-
nis Quæſtores æreis orbiculis, papyro, pennis, atramento ac arena in-
ſtructi ad audiendas ac ad vnguem diſcutiendas rationes conſediſſent,
Legati Comitis Etzardi cum publico tabellione ac teſtibus aduenien-
tes, de dictis Cæſaris litteris ad Senatus Imperij tribunal & ad prçſentem
Cæſarem prouocant.Itaq́ue re infecta,irriſiſq́; Saxonis Quçſtoribus,diſ-
ceſſum eſt.Initio anni 1514.Georgius Saxo, coſcriptis quinq; millibus pe- 1514
ditum,pauciſq́ue equitibus,in Weſtfriſiam ad veterem exercitum mittit;
cuius Duces Adewarti caſtra locantes, omni bellico calamitatis genere
Groninganos, & qui cum ijs Comiteq́ue Etzardo faciebant, peruaſtant.
Ab Idibus enim Nouembris anni præcedentis vſque in finem Ianuarij
ſequentis tam pertinaci gelu hiems ſæuierat, vt flumina paludeſq́ue equi-
tibus peditibuſq́ue mediocribus cum copiis peruia eſſent. Quare Etzar-
dus, Saxonis vim timens, Dammum vltro ordinarium præſidium quin-
gentos mittit viros,Groningam centum. Sed ijs Saxones omiſſis,Selwar-
tum,Witwirum ac in Oltamptium contendunt, qui agrorum depopula-
tionem duobus florenorum millibus redemêre.Exinde Saxones in Ooſt-
friſiam,Com.Etzardi ditionem,eam vaſtaturi proficiſcuntur,Hagebun-
dam, Stapelmurum,Reiderlantũm deuaſtant, pecuniáque multant;reli-
querántque Adewarti mille quingentos Weſtfriſios, ac trecentos milites
Germanos, qui eos Ommelandiorum vicos,qui Duci Georgio iurare no-
luerant, hebdomadatim pecuniam ſolue re coëgere,Ooſtfriſiis,qui Gro-
ningæ pro Etzardo erant, tantumdem recipientibus. Intereà Cæſar litte-
ris templorum valuis affixis Comitem Etzardum proſcribit,Ooſtfriſioſ-
q́ue à dicto illi ſacramento liberat.Is verò ad prima Imperij Comitia pro-
uocat, non ceſſantes interim ab vtraque parte idonea munire loca,prædas
ſine commiſeratione facere, ac aurum ſeueriſſimè extorquere. Poſteà
menſe Aprili inducias trium ſeptimanarum faciunt, conuenientes Sel-
warti pro pace. Volebat Dux Georgius Etzardum non ſolùm Groninga

Irriſus Cæſar ab Etzardo Groninganorũ Præfecto.

Iterùm itaque reſumptum bellũ Groninganum.

Variè vaſtat Saxo Etzardi ditiones.

1514 omnibusq́ue ditionibus inter Amisiam & Lauram cedere, verumetiam pto Comitatu Oostfrisiæ ei clientale sacramentum dicere, nigroq́ue panno vestitum in genua prouolutum veniam præteritorum petere, multamq́ue viginti sex millium florenorum subire. Etzardus, etsi ad iram commoueri potuisset, offerebat tamen Duci Georgio vt Imperij Legato, non tamquam Saxoniæ Duci, aut hereditatio Frisiæ Gubernatori, dictum sactamentum; sed simul cupiebat perpetuus aut saltem in longum tempus Gtoningæ ac Ommelandiorum Gubernator constitui, singulis annis certam pecuniæ summam Duci hac de causa numeraturus, quam neutri parti addicti arbitti essent præscripturi. Reiectæ sunt conditiones, finitisq́ue induciis Etzardus cum Groninganis frustrà Adewartum tentat. Saxones Ieueræ et Witmondæ prædas agentes, aucti nouo è Germania militum supplemento, cum viginti virorum millibus, ac circiter quinquaginta varij generis tormentis, iterùm Oostfrisiam inuadunt, expugnántque Nobilium arces qui cum Etzardo faciebant, Nonsium, Merhusam, Dornum, Knipensam, è qua arce portus in Amisiam excurrit non contemnendus; tum oppidum Auricum, captos his locis Etzardi præsidiarios ad vnum interficientes: qui Etzardus tantæ multitudini impar, cum omnibus reliquis copiis Emdam profugit. Saxones qui Adewarti erant, his rebus cognitis, forti manu exeuntes Delftzilam expugnant, exurunt Heuescham, Wittwartum, Merhusam, tandemq́ue cum ingenti præda Adewartum reuertuntur, Groninganis contrà exire ob militum paucitatem nullo modo audentibus. Etzardus à Cæsare, Saxone, horumq́ue amicis, solo Groningano resistens auxilio, continuò oppugnatus, cùm se diu resistere posse diffideret, inscia plebe Groningana ad Carolum Egmondium Geldrum profectus, certis ab eo conditionibus impetrat ducentos quinquaginta equites, ac sexcentos pedites Francos, statimq́ue in Oostfrisiam mittit. Saxones eius intellecto consilio, firmatis nouo præsidio arcibus, ex Oostfrisia Adewartū, vexato insigniter Oltamptio, contendunt. Etzardus econtrà cum mille trecentis peditibus Gtoningam reuertit; ac prope Selwartum cum Saxonibus congressus, pari Marte discedunt. Tum Dux Georgius mense Iulio, coacto iusto exercitu, Dammum obsidione cingit. Inerat Etzardi præsidium octingentorum peditum, ciues hunc numerum æquabant. Vallum tribus locis tormentis verberatur, munitiones inutiles redduntut: mox dato inuasionis signo, tribus Saxones vno tempore locis Dammum inuadunt. Defendunt se strenuè mixti militibus ciues, ac ter Saxones, insigni illato dettimento, repellunt. Sed cùm irritatis ad vindictam animis, ac pro obtinenda oppidi præda à Duce Georgio concessa quartò ad expugnationem ruerent, recentesq́ue fessos obruerent, Dammij obteruntur, Saxonesq́ue per corporum aceruos

Dantur induciæ, interea de pace actū, sed frustrà.

Iterùm Saxo Oostfrisiā vastat, ducens viginti virorum millia, tormēta bellica quinquaginta.

Saxo Delftzilā etiam expugnat.

Etzardus à Carolo Geldro certis conditionibus auxilia impetrat.

Obsidet Saxo Dāmum.

Dammum quarta cruenta inuasione à Saxone tādem capitur.

aceruos in oppidum peruadentes, sexui, ætati, nec ordini parcunt, obuios sternunt, ijs exceptis, qui ad sacra confugêre loca. E tanta hominum quæ in oppido erat multitudine, ducenti tantùm viri sunt capti, effugêre circiter centum quinquaginta, ceteri omnes trucidati. Præda adeò ingens fuit, vt militem ditaret. Paulò pòst Legati Antistitis Monasteriensis, Osenbruggensis, Comitis Lippij ac Scouwenbruggij frustrà pro pace laborant. Groningani liberum sibi iter terra Emdam facturi, Middelwoldæ ædes Hartmanni Benekema incendunt, ac pagi templum imposito præsidio muniunt. Sub idem tempus Carolus Geldrus ac Etzardus Germanico renuntiantes Imperio, beneficiarios se clientes Francorum Regis constituunt. Etzardus Geldro triginta millia aureorum florenorum numeraturum se promittit, quo is suo ac Regis sumptu vtraque Frisia Saxones pellat; se cum heredibus Regem patronum vtriusque agniturum. Hæc in tabulas relata, Geldri ac Oostfrisij manu subscribuntur, sigillisque confirmantur, vt opportuno tempore in Franciam missa, à Rege (quod numquam est factum) signarentur. Etenim cùm Gelder Etzardum dictam pecuniam constituto tempore numerare non posse videret, malignè ei sua Francicáque mittens auxilia, causa fuit, tandem Kal. Nouembribus Groninga cum Ommelandiis cedere cogeretur. Soluti tunc ab Etzardo Groningani & Ommelandij sacramento, nouum Carolo Geldro Francorum Regis nomine dicunt, primùm in æde publica vrbis Rectores, deinde vniuersus populus in cœmiterio diuæ Walburgis congregatus. Mittit intereà Gelder nouum in Westfrisiam militem, occupátque Snecam, Bolswartum, ac Slotam. Dux Georgius diuturno cum contumaci gente fatigatus bello, viribúsque ferè exhaustus, cùm se rebellibus suis, Geldri auxiliis innixis, ac Francico auro subleuatis imparem sentiret, cum trecentis equitibus in Germaniam ad Cæsarem proficiscitur, eius, amicorumque auxilia imploraturus. Sed cùm frustrà se illi hactenus opem ferre considerârent, Frisicam exosi militiam, petitionibus eius frigidè responderunt. Præsidiarij Saxones, qui Gemerwoldæ ac Selwarti erant, vim Geldrorum verentes, in Westfrisiam, exustis munitionibus, ad ceteros ibi Saxones contendunt. Huius anni vere Liuianus Venetorum Imperator, reparatis è Vicentina clade copiis, ad recuperandum Foro-Iulium à Francopane Cæsaris Legato paulò antè in potestatem redactum, proficiscitur. Francopanes militum numero multò inferior, in Austriam cedere & exercitum supplere cogitat. Sed Liuiani præcursores, extremum eius agmen adepti, angusto loco, vbi aciem instruere non poterat, prælium cõmittere cogunt: quo superatus, relictis impedimentis ac tormentis, saucius Francopanes, cum maiori militum parte, locorum notitia in montes euasit. Hoc prælio tamen ad

1514

Carolus Geldrus, ac Etzardus, renuntiantes Germanico Imperio, Franciæ se clientes constituunt.

Groningani, deserto Etzardo, Geldro nomine Regis Francorum sacramentum dicunt.

Saxo ad Cæsarem proficiscitur, auxilia contra Groninganos petiturus.

Veneti animos resumunt.

Plurima oppida recuperant.

1514 Venetos defecere iterùm oppida omnia, quæ non ita pridem Francopa-
nes vi aut metu in potestatem redegerat, excepta Goritia ac Gradisca;
quæ intentata Liuianus non reliquisset, nisi Hispani, motis castris prope-
rantes, eum Patauinis mœnibus excludere essent conati. Quare relicto

Iterùm nonnulla amittunt.

Foro-Iulio, Patauium, vt Hispanis resisteret, rediit. Tum reuersi Germa-
ni recuperant Cromonum, ac Monfalconium, Venetósque à Moraui
obsidione discedere cogunt. Intereà Francopanes numquam quiescens,
montanos agrestes armarat, ac in Carniola nouum militem conscri-
bens, Venetorum præsidia pellere statuerat; sed in eorum præcipitatus

Vtriusque partis duces primarij capti: hinc aliquanta quies.

insidias à Vetturio ac Epirotis, iis in locis vagantibus, fortè fortuna capi-
tur, cùm frustrà summo studio, ne viuus in hostium potestatem veniret,
fortiter aliquamdiu repugnasset, Venetiásque perductus in carcerem
concluditur; sed Vetturius paulò pòst quoque à Cæsarianis capitur: qui
casus Foro-Iulio aliquantum quietis attulere, & sperabant Veneti ex ca-
priuitate summi Ducis aliquando pacem. Mense Augusto huius anni
pax inter Franciæ ac Angliæ Reges sancitur, ducitque Rex Ludouicus

Francus ducta sorore Angli, recipit ab eo Teruuanã & Tornacum.

viduus in vxorem Mariam Henrici Angliæ Regis sororem. Terowana
& Tornacum Regi Ludouico ea conditione reddita, vt Francus Anglo
tam pro arcis ædificatione, bellico apparatu ac commeatu, quàm pro
militum stipendiis numeraret quadringenta millia aureorum liliorum,
traderétque Anglo octo Nobiles obsides, Francico sumptu vades per-
mansuros, donec aurum esset numeratum. Exinde Rex Ludouicus Tor-
naco præficit Iasparem Colligniacum Franciæ Mariscalcum. Sunt qui
scribant, Tornacum dictis conditionibus redditum Franco anno 1518.
sub Rege Francisco Primo, sed falluntur. Hac pace Cæsar ac Rex Fer-

Francus cum Venetis, Cæsar cum Pontifice fœdus suscipiunt.

dinandus soli excluduntur: Rex enim Ludouicus, nullam reconcilia-
tionis rationem videns cum Cæsare, magna multorum cum admira-
tione fœdus cum Venetis Cæsaris hostibus init. Ex aduerso Cæsar, vt
Pontificem Leonem deuinciret, acceptis quadraginta millibus du-
catorum Mutinam ei reddit: qui eam Parmæ, Placentiæ ac Rhegio
iungens, fratri Iuliano Medicæo tradere, eúmque Ducem nominare
statuit. Hoc anno Maria Austriaca Ludouico Hungariæ, & Isabel-
la Mariæ soror Christierno Daniæ Regibus desponsantur. Anno fi-
niente, Cæsar Oenipontem venit, vbi secretorum consiliorum causa
eum inuisunt Raimondus Cardonius Pro-Rex Neapolitanus, ac Pro-

Mortuo Ludouico Francorum Rege succedit Franciscus Valesius.

1515 sper Columna, peditum in Italia Hispanorum Regis Ferdinandi Le-
gatus, multa de instantis belli ac pacis rationibus inter se agitantes.
Kalendis Ianuarij anno 1515. obiit Ludouicus Duodecimus Franco-
rum Rex, magni animi Princeps, in cuius mox locum successit eius gener
Franciscus Valesius Engulemæ Comes, annos viginti & vnum natus,
sangui-

ſanguinis iure inter Regiæ ſtirpis Proceres Ludouico proximus. Ad hunc 1515
è Belgio à Principe Carolo Auſtriaco (qui paulò antè ab auo Cæſare erat
emancipatus,& à Belgis in Principem, dicto acceproque ſacramento, in-
auguratus) gratulatum miſſi veniunt Henricus Naſſauius ac Michaël
Crouiacus, cum aliis Conſiliariis, qui vigeſimo tertio Maij cum Rege
Franciſco fœdus ineuntes, in ſummo Pariſienſium templo Kal. Aprilis
publicè iurauêre, Belgæque Franco de Flandria, Arteſia, aliiſque huic ſet-
uituti ſubiectis, clientale nomine Principis Caroli ſacramentum dixêre,
deſponſaturque eodem tempore certis legibus Principi Carolo Reinera
ſeu Renata Regis defuncti filia natu minor, nondum ſeptennis, poſteà
Herculi Eſtenſi Ferrariæ Duci nupta. Vere huius anni Saxones, facta de-
ditione, Groninganis reddunt Adewartum, ac Adewartzilam, qui mu-
nitiones ſtatim diruunt. Nigra legio, in Germaniam profecto Duce
Georgio, res Saxonum in peius ire conſiderans, Weſtfriſios depopulata,
in Drentam, Twentam, ac Zallandiam profecta, fortunis ruſticos exuit,
iuxtáq; Dauentriam inter ſe prædam partiti, ruptis ſignis militaribus, in
diuerſas abiere partes. Hac legione, quæ quatuor milliū erat, Geldri, Gro-
ningani ac Etzardus liberati, collatis in vnum viribus Delfzilam ad de-
ditionem compellunt. Inde caſtra Dammum, vbi Marſcalcus Ducis
Georgij cum ſexcentis veteranis agebat, transferunt: qui paulò pôſt com-
meatus inopia oppidum, rebus omnibus ſaluis, dedidit. Nobiles Dam-
mij commorantes ad arces ſuas bonáque reuertuntur, polliciti ſe nil con-
tra auctoritatem Geldri tentaturos. Groningani ac Geldri promiſſa Saxo-
nibus ſeruauere, Etzardus verò tam Groninganis quàm Saxonibus tor-
menta, quæ Dammij habebant, eripit, inſuper militem Saxonem à ſuis
ſpoliari permittit, Dammoque præſidium imponit; quamquam com-
muni ſociorum decreto ſtatutum fuiſſet, oppidi vallum munitioneſque
omnes complanarentur. Intereà Dux Georgius, expedita re pecuniaria,
milites Nigræ legionis, Duce Tengenagelo, denuò in vnum cogit, cumq;
ſex millibus peditum ac ſexcentis equitibus circa finem menſis Aprilis in
Weſtfriſiam venit, recepereque eius præſidia Leuwardij, Franikeri, Har-
lingij, & aliquot alij. Sed hæc in ſpeciem tantùm faciebat, vt occupata
Principi Carolo redderet, cum quo clàm de cedenda illi Friſia, ac omni in
eam actione ſua, non ita pridem conuenerat; acceptáque pecunia, veteres
in ciuitatibus amicos excitarat, qui Geldrorum arrogantiam ac rapacita-
tem experti, imperium eorum oderant. Tenebant Geldri Bolſwartum,
Staueram, Snecam, Slotam, ac Worcomium. Etzardus munierat Docco-
mium. Itaque Saxones in Batauico Meridionali ſinu (*de Zuiderzee*) qua-
draginta naues armant. Geldri cum ſociis ſe contrà inſtruunt. Concurri-
tur ab vtraque parte acriter, victoria tandem ad Geldros inclinante. Ca-

Carolus Princeps apud Belgas inauguratur.

Groningani proſperè res gerunt.

Deduntur eis Delefzila & Dammum.

Redit in Friſiam cum copiis Saxo.

Armat in Batauico ſinu quadraginta naues.

Cladem mari acceptam, terra vlcumque farcit.

1515 pitur dimidia pars nauium Saxonicarum, paucæque depressæ, reliquæ fuga euasere. In continenti Nigra legio damnum mari acceptum, expugnato, direpto, incensóque Worcomio ac Bolswarto (qui Geldrorum naues pro maxima parte instruxerant) vindicauit, idémque ferè omnibus pagis iis in partibus ad Sinum maris sitis euenit. Mense Maio his tandem inter ceteras conditionibus Dux Georgius Principi Carolo Austriaco Frisiam omnem cedit: Georgius Dux Saxoniæ, &c. considerans « varias ab omni retroacta antiquitate Frisonum contra Principes suos de- « fectiones, & intestina bella, & præcipuè quæ aduersus patrem nostrum «

Diploma quo Georgius Saxo Frisiam Carolo Austriaco reddidit.

Albertum ac nos concitarunt, ob memoratas causas, ac singularem quo « Principem Carolum prosequitur amorem, ei donat ceditque vniuersam « Frisiam, purè libereque omne ius quod in hanc habet Prouinciam in « eum transferens, tam quod eius pater Philippus Austriacus Alberto Sa- « xoni patri suo donauit, quàm quod habet in Prouinciam, vulgo *Bilt* di- «

Bilta etiã tradenda, pridem aggeribus septa.

ctam, quam Duces Albertus ac Georgius è maris tyrannide aggeribus « circumsepsere, nil sibi in dicta Frisia partibúsque eius seruans, præter bel- « lica tormenta, quæque ad hæc spectant; quibus cùm anno vno Princeps « Carolus fuerit vsus, quò voluerit Dux Georgius abuehere aut vendere « poterit; Princeps tamen Carolus stipendia militibus in hunc diem debi- « ta persoluet. Ac proinde promittit Princeps Carolus Duci Georgio in « militum stipendia, suo damno persoluenda, ducenta aureorum Rhe- « nensium florenorum millia, è quibus statim septuaginta millia præsen- « tabit, octoginta millia æquis terminis spatio octodecim mensium sol- « uet, restantia quinquaginta millia soluentur traditione lanei panni, qui « militi pro parte stipendij distribuetur: nihilq; ex his summis Duci Geor- « gio numerabitur, antequam in Caroli potestatem ciuitates ac munitio- «

Item oppidum Medenblikium.

nes Frisiæ omnes, quæ in sua sunt potestate, cum Bilta oppidóque Me- « denblikio, constituerit. Hæc acta transactáque Middelburgi Zelandiæ « decimonono mensis Maij, subsignatáque ab vtriusque Principis Legatis, & posteà vndecimo mensis Octobris missis tabulis à Duce Georgio approbata, & auctoritate Cæsaris Maximiliani confirmata. Itaque Princeps Carolus in Frisiam Florentium Egmondium Buræ Comitem mittit, cui Saxo statim Leuwardam, Franicam, Harlingam, ac alias aliquot munitiones oppidáque aperit; persolutísque Saxonicis militibus stipendiis, omnes dimittit. Dux verò Georgius, eiúsque frater Henricus in

Florentius Buræ Comes pro Carolo in pluribus Frisiæ vrbibus inauguratur.

perpetuum Frisiæ valedicentes, in Thuringiam ac Misniam reuertuntur. Mense Iunio Buræ Comes, nomine Principis Caroli dicto acceptóque sacramento, primùm Leuwardæ, deinde Franicæ, Harlingæ, ac aliis locis quæ hostes non habebant, in Frisiæ Dominum inauguratus est. Quibus rebus Comes Etzardus cognitis, relicta Westfrisia, in Oost-

frisiam

frisiam suam contendit, stultum censens cum potentissimo Hispaniarum ac Belgarum Principe dimicare. Per id rempus Groningani certiores facti exiguum Dammi esse præsidium, iusta manu eò profecti, vallum deiicere ac fossas complanare incipiunt. Sed Etzardus, traiecta cum forti peditum veteranorum legione Amisia, Groninganos Delftzila ac Dammo eiicit; litterasque ad Ommelandios mittens, sibi soluí sortem sibi iubet & vsuras octo millium florenorum, quos singulis annis nomine Ducis Georgij gubernationem eorum suscipienti promiserant. Sed Groningani ac Ommelandij ad Geldrum has litteras per Legatum mittentes, effecere, hisce de rebus silens, relicto desertoq; Dammo ac Delftzila, in Oostfrisiam suam rediret. Mensis Iulij die vigesimo secundo Matia Austriaca (quæ superiori anno, deducente eam Carolo Crouiaco Chimai Principe 21. Iunij è Belgio Viennam Austriæ venerat) in téplo D. Stephani, præsente Cæsare ac Vladislao Hungariæ ac Bohemiæ, eiusque fratre Sigismondo Poloniæ Rege, desponsatur Ludouico eiusdem Vladislai filio vnico; ac Anna, dicti Vladislai filia vnica Cæsari: qui se eam in vxorem ducturum promisit, nisi ante exacti anni spatium alter illi è nepotibus desponderetur. Sed paulò pòst missi à Principe Carolo è Belgio Oratores effecère, vt Anna eius fratri Ferdinando Austriaco fidem daret; qui eam sexennio pòst, anno 1521. Lintzij in vxorem duxit, ac lętam numerosamque ex ea sobolem progenuit. Eodem mense Iulio Christiernus Secundus Daniæ Rex in vxorem duxit Elisabetham Austriacam, Principis Caroli alteram sororem, nuptiæque Coppenhauij magnificè celebrantur. Sed paulò pòst ob tyrannidem Regno pellitur. Quod ad res exteras huius anni spectat, sic habet Continuator Palmerij: Maximilianus Sfortia, procurante Cardinale Sedunensi, Heluetios cum ingenti Insubrium ac Hispanorum manu, Briansonem Alpinorum oppidum inuadere iubet. Qua re Galliarum Rex excitatus, innumeris copiis Alpes superat, inque hostium agrum descendit, vbi paulò pòst in Vigilia Exaltationis S. Crucis cum Heluetiis prælium anceps commisit: nam multos generosos Rex è suis eo vespere desideravit: die verò sequenti fortuna commutata est. Inde Mediolanum à Gallis iterùm vnà cum Duce capitur. Gallus, salutato Pontifice Bononiæ, & victoria elatus, reditum parat in patriam, relicto Mediolanensibus Insubribusque Duce Borbonio: quem Cæsar conflato nouo exercitu per Veronensem agrum adoritur. Borbonius ad obsidionem vsque Germanos accedere passus est. Verùm intereà Cæsar, de morte Regis Pannonum certior factus, obsidionem soluens, domum cum suis abiit. Hæc Continuator. Tillius eadẽ paulò gloriosiùs pro Gallis, sed, quod miror, non nisi anno sequenti. Nam & Heuterus Continuatori adstipulatur quoad annum, idemque addit Brixiam pariter & Vero-

nam

1515

Etzardus eiectis Groninganis Delftzilam ac Dammum sibi vendicat, sed mox iterùm deserit.

Maria soror Caroli desponditur Ludouico filio Regis Hungariæ, annum vndecimum ingressa.

Christiernus Daniæ Rex ducit alteram Caroli sororem Isabellã agentem annũ decimum quintum.

Francus iterùm Mediolanum capit.

Cæsar Mediolanum obsidere parans, morte Regis Hungariæ domum reuocatur.

nam tunc à Gallis longo obsidionis genere pressas, quarto vel quinto milliari ab vrbibus positis castris. 1516 Anno 1516. mensis Ianuarij die vigesimo secundo, Madriti apud Hispanos obiit Ferdinandus Catholicus, Arragoniæ, Castellæ, ac Neapolis Rex, ardenti vehementique febri extinctus, ætatis anno sexagesimo quinto, condito ante aliquot menses testamento, in quo Principem Carolum è filia Ioanna nepotem natu maximum, heredem in solidum instituebat. Sepultus est Granadæ, mausoleo pro se successoribusque ad hoc dudum anno 1492. ædificato. Sub hoc Rege res quinque memoria inprimis dignæ contigêre. Eius enim ac vxoris Isabellæ inprimis auspiciis anno 1492. nouus ad Occidentem orbis teperiri est cœptus. Iudæos omnes Hispania expulit. Regnum Granadæ, pulsis vniuersa Hispania Saracenis, recepit. Misso in Italiam Ferdinando Gonsaluo, ac in Nauarram Frederico Toletano Albæ Duce, Regnum Neapolitanum ac Nauarræ Hispanico adiecit. Intereà rebelles Frisij, auxilio ac auctoritate Geldri freti, multis coactis nauibus, sinum Bataauicum Meridionalem latrociniis infestum reddiderant, ac aliquoties proximos Hollandorum agros depopulati, homines ac pecora abduxerant. Instruit contra hos Einchusæ Hollandiæ oppido classem Florentius Buræ Comes, Frisiosque prope oppidum Worincomium adeptus, prælium committit. Pugnatur decimo tertio Maij vltrò citroque à veteranis aliquamdiu strenuè, rem tandem Burano obtinente. Hostium aliquot naues depressæ, aliquot incensæ ac abductæ. Periere Frisij octingenti, captiui omnes Einchusæ capite plexi. Huius quoque anni æstate Geldrij Leuwardiam obsidione cingunt. Sed cùm mense Augusto Ioannes Wassenarij Regulus cum centum circiter varij generis nauibus, in quibus tria erant veteranorum peditum millia, itemque Nassauius, Brandeburgius, Comes Felix, Philippus Wassenarius, Walainius, Cortgenius, Zeuenbergius, Flettræus, multique alij viri Nobiles è Hollandia Burano in auxilium venissent, relicta Geldri Leuwarda, Snecam ac Bolswartum se tecepere. Paulò pôst Wassenarius Doccomium occupat: quod cùm tecuperare Geldri volunt, omnibus in vnum coactis viribus, commissa pugna superantur, Groningámque versus fugam arripiunt. Exinde Wassenarius arcem Euussum expugnat, captósque præsidiarios ad vnum omnes carnificis gladio aut laqueo necat: qua seueritate & aliis locis vsus, effecit, vt statim Staueta, Worcomium ac Hindelopa deditionem facerent. Lemmeram ac Takezilam Wassenarius, imposito præsidio, muniri iubet. Comes Etzardus considerans Geldrum Groninganos & vicinos pecunia emungere, clàm cum Florentio Buræ Comite ac Wassenario transigens, pacem pro se suaque Oostfrisia facit, conditionibus quas sequenti anno narrabimus, hoc verò tempore palàm minimè factis.

Moritur Ferdinandus Rex Hispaniæ, Carolo nepote in solidum scripto herede.

Res quinq. memorabiles huius Ferdinandi.

Pugnatur in sinu Batauico, superatis Burano Frisios eorúmque auxiliares Geldros.

Wassenarius pro Carolo occupat Doccomium.

Clàm trãsigit Etzardus cum Austriacis.

ctis. Renouatur hoc anno pax ac amicitia inter Franciſcum Franciæ Re- 1516
gem, ac Carolum Hiſpaniarum Belgarûmque Principem, deſponſata
Carolo (dimiſſa Reinera) Regis Franciſci recèns nata filia Lodouica;
cui dotis nomine ius actionémque, quam in Regnum Neapolitanum
prætendebat, ceſſit. Deinde in Angliam miſſis Oratoribus, Cæſar ac Ca-
rolus Princeps cum Rege Henrico Octauo æternum fœdus faciunt. Iam
enim Carolus Princeps iter in Hiſpaniam apparabat, Regna ea vt natus
ſcriptúſque heres aditurus, eáque de cauſa omnium vicinorum amici-
tiam ambiebat. Tranſegerat vel iniquis conditionibus cum Franco: fœ-
dus illi erat cum Anglo: Dano ac Hungaro ſorores collocarat: Gelder
latrunculus potiùs quàm verus hoſtis erat. Reſtabant apud Leodios
Marcani Proceres, clientelis ac amicitiis potentes, ſucceſſerátque Erar-
dus Marcanus Ioanni Hornano in Præſulatu Leodienſi. Cum his igitur
„ etiam apud Centrones fœdus his legibus firmatur: Hoſtes ac amici
„ communes ſunto. Vias publicas vtrimque tutas præſtanto: Priuilegia
„ ſecundùm præcedentium temporum pacis leges ſarta tecta manento.
„ Mortuo Præſule Erardo Marcano, nullum niſi è ſententia Principis Ca-
„ roli Præſulem recipito. Princeps Præſuli Erardo ſingulis, dum viuet, an-
„ nis ſex florenorum millia numerato, aut in Hiſpania Præſulatum, qui
„ tantum valeat, dato, cum duabus in Brabantia Abbatiis, non minoris
„ prouentus; quibus auctus Sacerdotiis, mille tantùm ac ducentos à Prin-
„ cipe ad vitam recipiet florenos. Roberto Marcano fratri Præſulis ſingu-
„ lis ad vitam annis octo millia florenorum dato, ac turmam ordinario-
„ rum equitum attribuito, cum quibus, vbi voluerit, ſine Principis Caroli
„ incommodo ac præiudicio militet. Ioanni Marcano Roberti filio an-
„ nuam penſionem mille florenorum, totidémque eius matri numerato.
„ Præfecto arcis Eſdainæ trecentos in ſingulos annos florenos ſoluito.
„ Comitatus Chinei apud Lutzemburgios Roberto Marcano deuinctus
„ maneto, donec ei aut ſucceſſoribus Princeps Carolus tria florenorum
„ millia reddi iuſſerit. Hæc acta conſignatáque apud Centrones oppidum
„ Leodienſe vigeſimo ſeptimo Aprilis: Tanti hoc tempore emendi erant
Marcani Proceres, ne aliqua ratione veterum controuerſiarum memo-
ria, aut patrui Guilielmi morte irritati, bellum abſenti Principi Carolo
Francorum auxilio concitarent, aut omnino ad Francos deficerent. Idi-
bus Nouembris in hoc fœdus conſenſere Ordines ditionis Leodienſis,
appenſíſque ſigillis confirmauere: ac paulò pòſt fit etiam fœdus inter
Principem Carolum, Antiſtitem Erardum Marcanum, & Ioannem Cli-
uiæ ac Iuliæ Ducem, cùm priùs die decimo quinto Auguſti pax No-
uioduni inter Franciſcum Francorum Regem & Carolum Principem
conſenſu Cæſaris quoque eſſet firmata; qua nil aliud de Venetis eſt
actum,

Tertia Francica puella deſponſata irridetur Carolus: diſſimulat tamen.

Profecturus Carolus in Hiſpaniam cum Marcanis fœdus ſancit.

Aſſignatur Epiſcopo Leodienſi Marcano penſio annua ſex millium florenorum.

Item deuinciuntur & reliqui Marcani magnis honorariis.

Cauſa cur tanti emptì Marcani.

Sancit Carolus & aliis fœdera, quò tutius in Hiſpaniam proficiſcatur.

1516 actum, quam, vt numerata Cæsari pecunia, Brixia iuris eorum maneret; vtque Rex Franciæ Venetos, Princeps Carolus auum Cæsarem iuuare posset; ceteræ verò conditiones adeò pro Franco fuere, vt nullus eas diu duraturas crederet. De ceteris exteris hæc Continuator Palmerij: Vladislao VII. Hungariæ & Bohemiæ Rege defuncto, Ludouicus II. filius ambobus in Regnis patri successit. Atq; eodem anno ditissimæ argentifodinæ iuxta veterem quemdam puteum, non procul à thermis Caroli IV. Cæsaris, in montibus Bohemiæ fortè fortuitò inueniuntur; quæ res vicinos ad colendum eum locum, auspicio emolumentóque non vulgari Slicorum adeò commouit, vt paucis in annis ciuitatem illic & mansionem non Praga minorem extruxerint. Ea hodie vallis Ioachimica dicitur, opumque inexhausta scaturigo existit. Addo ex Miræo nostro: Selimus Turcarum Rex bellum à Persis in Campsonem Gaurium Sultanum Ægyptium & Mamaluccos conuertit, & cæso Campsone, vrbem Ierosolymorum, cum reliqua Iudæa ac Syria subegit. Mense Ianuario

Initium argentifodinarum Vallis Ioachimicæ, in Bohemia.

1517 anni 1517. Bolswartij in Westfrisia præsidium Austriacum recipiunt, astu ad id litteris Comitis Etzardi inducti. Intereà Wassenarius cum maiori militum parte in Geldriam profectus est, Geldro bellum domi facturus; sed cùm nil memoria dignum efficere potuisset, dimisso milite, in Hollandiam reuertit. Nigra legio aucta militum numero, iterùm in vnum coacta, Geldro ea lege dat nomen, vt singulis floreno Arentsio semel numerato, exinde prçda raptóque viuerent, iussis tamen suis obtemperarent. Numerata haud procul Dauentria promissa pecunia, in Frisiam Hollandiámque Austriacis bellum illaturi ire iubentur: vbi veteribus iuncti Geldris militibus, ad tempus superiores esse cœperunt. Buranum enim Snecam obsidentem, re infecta discedere cogunt: Hindelopiam expugnant; Austriacósque in auxilium properantes, compluribus interfectis ac captis, in fugam agunt; Doccumium sex septimanis obsessum, ac frustrà aliquoties oppugnatum, fame ad deditionem adigunt. Tum Lemmeram occupant; collectísque nauibus in Hollandiam, traiecto sinu Meridionali, proficiscuntur; Medenblikium expugnant, diripiunt ac incendunt. Alcmarianos fine Iunij ad deditionem compellũt; multatísque pecunia ciuibus ab incendio abstinent; Sparendamum, Egmondam, Beuervvicum spoliant, ac exurunt: profectíque per ditionem Vltraiectinam ad oppidum Culenburgium, Leccam amnem traiicientes, Niportum Hollandiæ diripiunt ac exurunt; tandemq; ad oppidum Asperam non admissi castra locant. Ter irrito conatu, desideratis quingentis viris, Asperanos oppugnant. Quartò omnibus annixi viribus pertinacissimè per aliquot horas pugnant. Feminæ ac pueri nil, quod ad patriæ salutem facere poterat, omittunt. Sed quod nullo militari iuuaten-

Nullo operæ pretio VVassenarius in Geldros ducit.

Nigra legio Geldro addicta, magnis incommodis Austriacos afficit.

Expugnant Medenblikium, Alcmariam, alia.

uarentur præſidio, promptiſſimique vulneribus confecti iacerent, aut 1517 pugnando occubuiſſent, vndique obruti expugnantur, ſtemuntur; ſexui, conditioni, nec ætati parcitur. Ludimagiſter cum impuberibus diſcipulis ad Muſicum ſummi Templi inſtrumentum, quod Organum appellant, confugit. Irruentes & hîc latrones, Magiſtri nec puerorum lacrymis mouentur, omneſque ad vnum mactant. Exinde ſicarij ad curanda corpora ſe conferunt, ſaucios reficiunt; ac ſedem Aſperæ figentes, ruſticos in circuitu omnes diripiunt, aut ad iniquiſſimas conditiones compellunt. Tandem Waſſenarius ac Naſſauius, ſubitario è Belgis collecto milite, ne quid Aſperam deferretur, impedire incipiunt. Latrones ſuum numerum augeri indies cōſpicientes, ne obſeſſi fame ad deditionem cogerentur, ac inhumanæ ſæuitiæ pœnas darent, in tempore exportata præda, pars Amersfortium ac Harderwicum, pars Elburgum, Hattemium, ac Vullepium tendit, ſcelerum conſcientia nullibi ſedes diu figere auſa. Princeps enim Carolus, intellecta Aſperanæ expugnationis inhumana crudelitate, ad Hannones ac Atrebates litteras miſerat, vtque beneficiarij clientes omnes pro opibus inſtructi contra hoſtes proficiſcerentur, præceperat; iunctique vicini Principes Auſtriacis, latrones inſequebantur, nactos trucidabant, vel captiuos torméris excruciatos viuos rotis ad aliorum exemplum imponebant, ita vt tandē infamis legio, deſerta à Geldro, pérq; omnes ſparſa prouincias, inſignes crudelitatis pœnas daret. Qui effugêre, poſteà Geldro ſub aliis Præfectis nomina dedêre. Exinde Auſtriacus miles in Geldriā profectus, munitionē Hulckenſteiniam expugnat, diruitque, repertáſq; naues exurit. Carolus Geldrus Arnhemi ſe continebat, caſtráq; in colle, qui ciuitati à Meridie imminet, collocarat. Auſtriaci, cùm vniuerſam Veluam deprædati exuſſiſſent, vicinum occupant collē, qui Arnhemum ab Aquilone reſpicit, maioribuſque inuicem tormentis impetebant. Hoc rerum apud Geldros ſtatu, Cæſar Maximilianus poſtremùm Belgas viſurus, in Brabantiam venit, pacemque inter Francorum Regem ac nepotem Carolum Nouioduni anno ſuperiori, vt dictum eſt, initam, rurſum firmat, eos ſimul comprehendens, qui vtriuſq; Principis partes ſecuti fuerant. Qua re Arnhemi nuntiata, miles Auſtriacus Geldriam deſerit, & Carolus Gelder cum Principe Carolo in annum inducias facit, fruſtrà Philippo Burgundo Vltraiectinorum Præſule tunc ſimul pro pace ſatagente. Hinc miſſa Imperiali citatione ad Cæſaris tribunal ſe ſiſtere iubetur Etzardus Ooſtfriſiæ Comes, ſatisfacturus accuſationibus Georgij Saxonis ac Erici Brunſwicani Ducum. Qui accepta à Cæſare fide publica, in Brabantiam, indéque Gandauum in Flandriam venit, dictóſque Duces cum Cæſare reperiens, generosè ac disertè ſe defendit, repetens bella, corúmque cauſas, & quæ per octodecim ferè conti-

Fœda inprimis clade iidem Aſperam expugnant, ſexus, conditionis nec ætati parcitur.

Luunt condignas pœnas.

Expugnant Auſtriaci Geldrorum munitionē Hulkenſteniam.

Cæſar poſtremùm in Belgium venit.

Etzardus generosè Gandaui apud Cæſarem ſuā cauſam agit.

1517 continuos annos, variis agitatus iniuriis, à diuersis rogatus, ac in auxilium accersitus, domi forisque ingenti cum sumptu pertulisset. Sua culpa non factum, vt peruerso delatorum ac adulatorum consilio deceptus Cæsar se proscriberet; cùm numquam nec Summi Pontificis, nec Sacri Romani Imperij tribunal declinasset: sed semper causam neutri parti addictis Iudicibus terminandam permisisset: quod cùm fit, ex antiqua Imperij Iuris Legumq; formula, in hos proscriptionem locum non habere.

In quos habeat locum Imperialis proscriptio.

Cæsar, his auditis, paucas pro conciliatione leges concipi iubet; quibus se responsurum Etzardus pollicetur, postea quam cum Ordinibus ac Consiliariis Oostfrisiæ super iis consuluisset, relinquens eam in rem Cæsari obsides filium Ennonem, cum aliquot viris Nobilibus. Exinde Francico fœderi, de quo suprà, renuntians Etzardus, clàm nouum cum Cæsaris nepote Carolo Gandaui in perpetuum sancit: cuius eo tempore conditiones certis dè causis in publicum non emanarunt. Fuere autem inter alias hæ: Carolus Austriacus, Hispaniarum Belgarúmque Princeps, « Comiti Etzardo, vt sibi pace belloque operam præstet, singulis, donec vi- « uet, annis pensionem quatuor millium aureorum florenorum persoluet: « quam is summam è Groningana Prouincia eiúsque annuis prouentibus « recipiet. Etzardus Legati nomine ditionem Groninganam pro Principe « Carolo gubernabit, omnésque sub potestatem ac obedientiam Principis « Caroli, Prouinciæ sumptu, rediget. Annuos prouentus Principi debitos « Comes Etzardus recipiet; de quibus, annis singulis Quæstoribus Prin- « cipis Caroli rationem dabit; ablatísque in vsum suum quatuor aureo- « rum florenorum millibus, quod supererit, Fisco Principis numerabit. « Isselsteinij Dominum, Frisiæ Gubernatorem, aliósque Principis Caroli « in Frisia administros, consilio ac auxilio, quantum poterit, iuuabit. Prin- « ceps Carolus Ioannem Oostfrisium Etzardi filium inter cubiculi Nobi- « les solito cum stipendio recipiet, aut ea de causa singulis illi annis mille « florenos numerabit. Comes Etzardus, cum successoribus, à Principe Ca- « rolo eiúsque heredibus Hollandiæ Comitibus, Oostfrisiam vt clientale « beneficium, quod Feudum vocant, recipient, neque alia ratione posses- « sionem adibunt, modò Princeps Carolus hac de re legitimum aui sui Cæ- « saris ac Germaniæ Septem-virûm cõsensum impetrare potuerit. Actum « Gandaui Kalendis Iunij anno 1517. Hinc decimo Iunij Comes Etzardus iusiurandum dicit, proscriptionéque Imperiali liberatus in Oostfrisiam reuertit; móxque astu eiectis Brunswicanis, arcem Fredeburgam recuperat, adeò vt præter Stichusam in Oostfrisia Brunswicani nil retineret.

Vt securè cum Etzardo transigatur, filium suum dat obsidem.

Pax cum Etzardo, promissis ei annuè quatuor millibus florenorum aureorum.

Item promissi eius filio redditus mille florenorum.

Hac ratione Oostfrisia Comitibus Hollandiæ fit feudalis.

Rebus omnibus hac ratione compositis, Cæsar nepotem arctè complexus, omnibúsque benè precatus, in Germaniam contendit, Belgis eum veris lacrymis ac Cæsare dignis muneribus prosequentibus. Princeps

Cæsar valedicto nepote Carolo, redit in Germaniam.

verò Carolus instante mense Iulio in Hispaniam nauigaturus, Middelburgum Zelandiæ, vbi iustam classem, cui præerat Adolphus Burgundus Beueræ Dominus, paratam habebat, proficiscitur. Sed aduersa coactus tempestate, in duodecimum vsque mensis Augusti diem expectare cogitur. Tum prosperum nactus ventum, dat vela; feliciqúe vsus nauigatione, octo dierum spatio è Zelandia Villauiciosam apud Astures peruenit, vnica desiderata cum rebus omnibus naui, quæ medio Oceano fortuito igne correpta, cùm nulla ei ratione succurri posset, conflagrauit. Erat ea oneraria ingens, generosos Procerum Belgarum vehens equos, qui cum stabulariis, equisonibus ac nautis ad vnum omnes periêre. Exceptus est Princeps Carolus summo Procerum ac populi gaudio; inter quos præcipui fuêre, qui primi accurrerant, frater Principis Caroli Ferdinandus Austriacus, Comestabilis Castellæ, Dux Albæ, multique alij Proceres. Adolphus Burgundus Belgarum maris Præfectus, mense Nouembri cum Belgica classe in Zelandiam feliciter est reuersus. Res peregrinas huius anni sic paucis habe ex Continuatore Palmerij: Zelimus Turca, capta Nili Alexandria, Ægyptum omnem igni ferróque depopulatur. Denique adortus Cayrum vrbem, eam, non tamen citra sanguinem, vnà cum Sultano capit. Quo facto Babyloniam victor pergens, Syriam deinceps vniuersam suæ quoque ditioni adiicit cum Damasco. Sreno Sture Interrex Suecorum arma mouet in Archiepiscopum Vpsaliensem, eò quòd patriam Regi Danorum proditurus videbatur. Quare Christiernus II. magno exercitu Stockholmiam obsidet. Verùm post duos menses inglorius domum remeare cogitur. Eodem anno Martinus Lutherus Saxo, ex monacho Augustiniano apostata & hæresiarcha, cunctos ferè antiquorum hæreticorum errores coniungens, perniciosissimam sui nominis hæresim in Germania excitat. Anno 1518. mensis Februarij die septimo Princeps Carolus Valledolеti apud Castellanos in templo D. Pauli, magna cum solemnitate in Hispaniarum Regem inauguratur, ac cum matre Ioanna corona Regia redimitur, deducente eum, exceptis Hispaniæ Proceribus, ac Ordinum Legatis, fratre Ferdinando, sorore Leonora, ac omnium ferè Christianorum Principum Legatis. Tum equestria belli simulacra eduntur, duobus Belgarum Proceribus, Baurini nimirum ac Zanzellæ Dominis, quosuis ad ad concursum prouocantibus. Hi cùm biduum Hispanis ac Belgis dedissent, tertio die Rex iam Carolus, regali more armatus in arenam descendit, ac quater cum Zanzellio fortiter animoseque concurrit. Primo congressu plumas è casside Zanzellij detersit; secundo in sinistra pectoris Zanzellij parte, haud procul humero, lanceam in multas partes confregit; tertio in fronte cassidis lanceam quoque nonnihil lacerauit; quarto

1517

Carolus octidui spatio ex Zelandia in Hispaniam nauigat.

Zelimus Turca Aegyptum & Syriam suo adiicit Imperio.

Martinus Lutherus hæresiarcha mundo innotescit.

1518

Carolus Valledoleti in Hispania Rex solemni ritu inauguratur.

Equestria belli simulacra triduo celebrata.

Tulit in his primas ipse Rex Carolus.

1518 concursu summo cum honore lanceam rupit in circulari clypeo; quem Zanzellius, more tum consueto, circa sinistrum ferebat latus. Tum dimissis Nobilibus, cùm Rex Carolus (sic eum deinceps vocabimus) iudicum sententia, primá retulisset palmá, virgines matronásque, magno numero præsentes, ad epulas ac choreas deduxit. Circa idem tempus Præfectus Erici Ducis Brunswicani arcem Stichusam, Comiti Etzardo Ducis iussu restituit, persoluente Etzardo præsidiariis debita in illũ diem stipendia, ac Duci Erico certam pecuniæ summam; discedentésq; Brunswicani ac Saxones omnes, Etzardo Oostfrisiæ possessioné integram reliquere, qui viginti annorum laboriosissimo ac vario nil aliud est consecutus bello, quàm vt paterna ditione propemodum exueretur. Cumque pecuniam soluendis dimittendisq; militibus nón haberet, duo veteranorũ peditum millia in Ditionem mittit Groninganam, extorsione à rusticis stipendia comparaturi, satis Ommelandios sibi ex præterita debere militia testatus. Læti milites insigniter Ommelandios vexant, Drentiis nec Twentiis parcentes. Iungunt se his tria peditum millia, quos Saxo ac Brunswicanus exauctorauerant, tum ij omnes qui è rapinis viuere erant consueti, expectantes donec induciæ inter Regem Carolum ac Geldrum finirentur; quo recrudescente bello, huic aut illi parti nomina darent. Sed cùm prolongatas inducias intellexissent, primùm in Geldriam, deinde in Cliuiam proficiscuntur. Ibi Meursij Comitis ditionem inuadunt, miseros vbique rusticos fortunis exuentes, deinde magno libertatem redimere cogentes. Verebantur vicini Principes alteram Asperanam expeditionem, aut ne occupato munito aliquo oppido, vicinas regiones omni calamitatis genere peruastarent. Vnis igitur in castris vires conferunt, Belgæ, Cliuij, Iuliacenses, Colonienses, Westphali ac Meursij, coniuratósque prædones pressis vestigiis insequuntur. Illi viribus impares, in Geldriam velut in portum citato passu contendunt. Subsequuntur maioribus itineribus Principum Legati, propéque Venlonium eos assecuti, circiter septingentos vna pugna interficiunt: periissentque plures, nisi Venlonij, exoneratis maioribus tormentis, eos protexissent. Vbi cùm apertè Gelder inducias nondum violare auderet, prædones verò ac latrones recipere in oppidis multò minùs, illi nudo in campo sibi non fidentes, obscura nocte, ruptis militaribus signis, dispersi in varias abiere partes. Capti instar latronum tormentis lacerati, carnificis manu periere. Paulò ante pacem Nouiodunensem, Veneti quinquennales cum Cæsare Maximiliano inducias sancierant, singulis ei annis triginta millia aureorum nummûm, ac Venetis exsulibus Cæsarem secutis quartá fructuum è propriis bonis partem polliciti, hoc anno absolutam tandem pacem impetrant, grauissimóque liberantur bello. Cæsar intereà de Imperij successo-

Ditio Groningana & loca vicina ab Etzardi milite insigniter vastantur.

Vastant iidem Geldriam & Cliuiam.

Demum ad septingentos vna pugna trucidantur.

Reliqui, ruptis militaribus signis, dilabuntur.

Plena tandem pax Venetis à Cæsare datur.

successore sollicitus Comitia Augustæ Vindelicorum celebrat; vbi cùm Martinus Lutherus à Thoma Vio Cardinale Caietano, Legato Apostolico, fuisset auditus, instructusque, sed non correctus, Carolum nepotem enixè Septem-viris cōmendat, sciens eius riualem esse Franciscum Francorum Regem, de quo mox plura; absolutisq; Comitiis iter in Austriam instituens, lenta febri mense Iunio corripitur; Welsamque superioris Austriæ oppidum veniens, febrem perpetua venatione ac aucupio pellere conabatur. Dúmque aliquando è venatione reuersus ardentem sitim immoderato melopeponum esu sedare studet, sumptóque insuper dubiæ virtutis intempestiuo medicamento, febris, quæ per interualla accedere solebat, fit continua; accedentéque ventris profluuio, cùm duplicis mali vim senile corpus perferre non posset, sumpto Christianorum sanctissimo Viatico, complutibusq; viris piis ac doctis confirmandi animi causa accersitis, testamento rectè confecto, vitam cum morte commutauit duodecimo die Ianuarij anni Christi 1519. hora tertia post mediam noctem, cùm laborare cœpisset mense Iunio anni præcedentis. Welsâ corpus Viennam, inde Nieustattum delatum, iustis vbique magna cum solemnitate celebratis, sub ara D. Georgij, vti iusserat, est sepultum, cùm vixisset annos quinquaginta nouem, menses nouem, dies viginti & vnum. E viuis sublato Maximiliano Cæsare, quinque mensium Interregnum in Imperio extitit; quo tempore Carolus ac Franciscus Reges non ampliùs secretò, sed palàm per suos ad Imperium, vti solent generosi riuales ad vnam adamatam virginem, adspirabant. Septem-viri erant Albertus Moguntiæ, Hertmannus Coloniæ, Richartus Treuirorum Archipræsules, Fredericus Saxoniæ Dux, Ludouicus Bohemiæ ac Hungariæ Rex, Ioachimus Marchio Brandenburgius, ac Ludouicus Comes Palatinus ad Rhenum. Hi à Moguntino Archipræsule conuocati (eius enim id est officium) Francofurtum ad Mœnum conueniunt, acerrimisque Orationibus Moguntinus pro Rege Carolo, Treuir pro Rege Francisco certat. Quorum rationibus dubij Septem-viri dum sententias trahunt, tandem Imperium Frederico Saxoniæ Duci Septem-viro offerunt. Sed is constanter dignitatem renuens, docebat Regem Carolum non esse externum, vt voluerat Treuir, sed Principem è præcipua Germaniæ nobilitate ortum, in ea natum educatumque, habere in vtraque Germania hereditates amplissimas, se eum suo calculo Cæsarem designare, vt qui propter potentiam, virtutis bonæque indolis spem, meritò ceteris videatur præferendus: leges ei præscribendas, quibus pericula & incommoda ab Archipræsulibus in medium allata vitentur, Germaniæque libertati consulatur. Hanc Saxonis sententiam ceteri Septem-viri comprobant, ac vigesimo octauo Iunij huius anni

Margin: 1518 — *Cæsar lenta febri corripitur.* — 1519 — *Vitam cum morte Cæsar piè commutat.* — *Interregnũ quinque mensium, riualibus Carolo ac Francisco Regibus.* — *Saxoniæ Dux recusat oblatũ Imperium, Carolumq; commendat.*

1519 Carolum Austriacum Hispaniarum Regem, Belgarum Burgundionumque Principem, Cæsarem renunciant. Ita Fredericus Palatinus Legatus in Hispaniam ad Carolum cum litteris mittitur, quibus de electione certior reddebatur; quem tamen priuati aliquot, incredibili celeritate vsi, præuenêre; è quibus vnus nouem diebus Francofurto Barcilonam est profectus. Palatinus instantibus Kalend. Decembris in Hispaniam ad Regem Carolum venit, Septem-virûm litteras tradit, ac cetera, quæ in mandatis habebat, exponit. Respondet Mercurianus Gatinarius Caroli Cancellarius, admittere Regem Carolum grato animo tantorum de se Principum iudicium, delegatumque amplissimum onerosissimumque honorem amore communis patriæ recipere, curaturumque, rebus in Hispania maturè constitutis, primo quoque tempore iter in Germaniam accelerêt. Cumque in eumdem ferè modum Septem-viris respondisset, liberaliter donatum Palatinum dimitrit. Circa huius anni finem Carolus Geldrus vxorem ducit Elisabetham Luneburgi Ducis filiam, è qua moriens nullos reliquit liberos. Groningani ad honestandas nuptias vocati, offerunt pocula aliquot argentea deaurata, equos generosos, ac boues insigniter saginatos, quæ simul æstimata fuêre bis mille quingentis aureis florenis Rhenensibus. Fuerat, vt scripsimus, Rex Carolus vltra biennium in Hispania, populi Procerumque animos sibi conciliaturus. Sed quòd in constituendo noui Regni statu Belgarum potissimùm videretur vti consilio, Hispaniæ aliquot Proceribus displicebat. Eminebant tum inter Consiliarios Belgas Adrianus Florentij, posteà Summus Pontifex, ac præcipuè Guilielmus Crouiacus, primus Arschoti Marchio, ac Cheuræ Baro; quem qui eo tempore amicum habebat, quidvis impetrabat. Hic Belgas omnibus in rebus promouebat, officia, munia publica, ac Regij iuris Sacerdotia conferebat: illi ambientibus Hispanis numerata vendebant pecunia, auróque ad Belgas transmittendo intenti & excæcati, murmura Hispanorum contemnebant. Erat eo tempore Ferdinandus Daualus, qui certa causa Gadium Præfectura priuatus, vindicare se cupiebat. Profectus igitur Tolosam, ad ædes Ioannis Padigliæ diuertit, cuius iam anteà vxorem Mariam Paræcam feminam ambitiosam in partes traduxerat, eáque maritum vel renitentem eódem traxerat. Hîc rebellionis iacitur fundamétum, quam illi Sanctam Giuntam appellauere. Subscripsere cum his Antonius Daccugna, Zamoræ Antistes, familiæ Osoriæ, vir inquietus, annos licet septuaginta natus, cui diuturnæ intercedebant cum Comite d'Alba de Lista Zamoræ habitante inimicitiæ, quem coniuratorum auxilio pellere statuerat, ac Archipræsulatum Toletanum occupare. Deinde Petrus Gironius, Saluaterræ Comes, Clauerus d'Alcantera, Petrus Lassus, Quintaniglius,

Carolus renuntiatur Imperator.

Promittit se quàm primùm posset in Germaniam acceleraturũ.

Nuptiæ secundæ Geldri cum Luneburgensi.

Initia & causa tumultuum Hispanicorum cõtra Belgas.

Daualus & alij cõiurant cõtra Belgas.

niglius, Ferdinandus Viloa, Abbas Complutensis, Prior Vagliadolitanus, Ramitus Nuguensis, Carolus d'Arellius, Ioannes Branius, pluresque alij, singuli aliquid sibi pretiosum ex incendio patriæ destinantes; quibus accesserant ciuitates ac oppida Regni Castellæ ferè omnia; pecuniáque pro parte conferri ad cogendum militem iam erat cœpta. 1519

Singuli aliquid sibi pretiosum ex incendio patriæ destinabant.

Verùm non adeò secretò res administrari potuit, quin breuî emanaret; veritusque Cheurius, ne in se cuderetur faba, ac à sua cæde rebellio incipetet, per speciem inuisendæ classis, quæ pro Rege Carolo in Belgium traiecturo apud Astures, nunc Biscaios, instruebatur, cum omnibus rebus fugam capit.

Cheuriùs Belga ex Hispania fuga euadit.

Exinde mense Martio anno 1520. Rex Carolus Valledoleto Toletum 1520
proficiscitur, conuocatisque Hispaniæ Ordinibus, pecunias ad iter impetrat. Recusant collationē Castellani, nisi Belgas Hispaniâ dimittat, eamque indigenis gubernandam committat. Ægerrimè ferebat Rex Carolus, extorquere eos velle, quod erat rogandum. Contentus igitur pecunia, quam pacatæ ciuitates conferebant, ad iter se parat; Petroque Gironio, qui paulò antè in iudicio causa ceciderat, quòd superbo ore iterùm eadem de re ius sibi fieri petiisset, grauiter minatur. Sed mox certior factus, vndique rebelles copias cogere, collectis subitò vasis, aëre pluuio ac ventoso, fugienti similis Toleto in Astures ad classem contendit, Adrianum Florentij Cardinalem iam dictum vniuersæ præficiens Hispaniæ, omnibusque Proceribus enixè commendans.

Quin & ipse Cæsar Carolus fugienti similis ad classē proficiscitur. Adriano Cardinali Præfecto Hispaniæ relicto.

Ciuitatum Legati domum redeuntes, variè sunt excepti. Plerique enim qui Regi Carolo pecuniam essent polliciti, pulsati sunt aut multati; Segouienses suos, quòd pecuniam negassent, ad instar ouantum recepêre. Cardinalis Pro-Rex initia rebellionis repressurus, Prætorem Ronchillium cum ala equitum ac aliquot peditibus contra Segouianos mittit; qui eorum agros euastans, ne commeatus inferretur, prohibebat. Sed auxiliis à rebellibus submissis, Ronchillius Segouiam deserere cogitur.

Cardinalis initiis tumultuum frustrà obuiàm ire nititur.

Intereà Rex Carolus è portu oppidi Corunnæ opportunum nactus ventum, fine mensis Aprilis Angliam versus dat vela, paucosque post dies, felici vsus nauigatione, in portum oppidi Hamptonij se intulit, inuisurus ac communicaturus cum amicissimo Rege Henrico Octauo, qui Caroli materteram Catharinam in matrimonio habebat, ac ex ea filiam Mariam educabat. Vbi cùm aliquot diebus amicissimè egissent, veterumque fœderum leges renouassent, Rex Carolus nauem conscendens in Zelandiam Belgarum Prouinciam cum triginta onerariis appulit, omniumque Ordinum summa cum lætitia excipitur.

Inuisit Cæsar ex itinere Regem Angliæ.

Feliciter in Belgium appellit.

Inde nauigio Brugas Flandriæ peruenit, excipiturque ab amita Margarita Gubernatrice, fratre Ferdinando, Legatis Venetorum, Ducis Saxoniæ, Brunswici, Luneburgi, Hassiæ, Coloniensium, Lubecensium, Norimbergensium, Augustanorum, & aliorum.

1520 Mox vota pro eo ad Deum solemniter concepta, populus magno numero ad templa confluens, piis animis persoluebat. Apparabantur interea apud Belgas, quæ ad coronandum Aquisgrani Regem Carolum erant necessaria. Dies sextus Octobris erat coronationi præstitutus, sed qui in vigesimum primum est translatus. Coronatio his cærimoniis peracta est. Præsules ac Proceres Imperij cum mille sexcentis equitibus Aquisgrano egressi, obuiàm Regi Carolo cum bis mille equitibus venienti proficiscuntur, aduentumque gratulantur. In templo à Moguntino ac Treuirensi in deauratum statuitur solium, Coloniensi rem diuinam faciente. Post Euangelij decantationem, præstito ad altare iuramento, Ecclesiæ, Imperij, Papæ, ac calamitosorum se defensorem fore, ab eodem Coloniensi in pectore, capite, scapulis, ac palmis, ad singula adhibitis consuetis precibus, inungitur: tum in morem Diaconi induto, & in solium iterùm collocato, nudum gladium tradens, Rempublicam Christianam commendat, annulum digito inserit, ac Regali chlamyde sumptuosissima (quæ in summo semper templo manet) induit, sceptrum cum pomo porrigit; diadema verò tres dicti Archipræsules, adhibitis manibus capiti eius, imponunt. Peracto Sacro, tremendum Christi Corpus Cæsar reuerenter sumit; pauloque pòst gladio, quo Carolus Magnus in præliis dicitur vsus, Nobiles aliquot, tactis leuiter humeris, in Equitum numerum cooptat. Aderat spectatrix omnium Margerita Cæsaris amita, Belgarum Gubernatrix. E templo ad Palatium itur pransum. Cæsar vna mensa solus in medio sedens prandebat; singulique Septemviri in eadem aula similiter veteri more singulis mensis. Bos diuerso auium ferarumque genere farctus, publiceque ad ignem assatus, populo diripiendus datur, vinumque etiam affatim toto die omnibus præbitum. A prandio Cæsar in diuersorium reuersus, Moguntino Imperij sigilla tradit. Postridie Cæsar dat cœnam Septem-viris. Tertio die inter Missæ solemnia Moguntinus suggestum ascendens, populo exponit, Summum Pontificem etiam Regi Carolo Cæsaris titulum concessisse.

Coronatio eius Aquisgrani sacra cærimonia.

Inter alia etiam Diaconi veste consecrandus Cæsar induitur.

Pompa exhibita extra templũ, in mensa & in platea.

Hoc anno Ferdinandus Cortesius Mexicum, vrbium Noui orbis Reginã, capto post multa prælia Rege potentissimo Motezuma, occupat: & sic latissimæ & auriferæ illæ prouinciæ Carolo Quinto Cæsari cesserunt. Cortesius tanto subiugato Imperio immortalem sibi gloriam, & posteris opimum Vallesij Marchionatum peperit. Porrò absente ab Hispaniis Carolo, totis viribus rebellionem Hispani prosequebantur. Expugnarant Villabanczam, occuparant Medinam Rio secco. Cardinalis Prorex videns Ronchillium, de quo suprà diximus, non satis habere virium nec auctoritatis, Antonium Fonsecam arma capere contra rebelles iubet. Cumque is cum octingentis lancéariis equitibus, exiguoque pedi-

Cortesius Mexicum in Nouo orbe pro Cæsare occupat.

Rebelles in Hispania apertum auspicãtur bellum.

peditum numero, Medinam deCampo esset profectus, vt ænea tormenta Regia educeret, Medinenses arreptis armis intercedunt, acriterq; cum Fonseca confligunt: qui videns se multitudini imparem, incensa vrbe discedit, non paucis vtrimque desideratis; quæ florentis emporij conflagratio effecit, vt statim Castellæ vrbes numero tredecim, quæ nondum animos denudarant, rebellibus subscriberent, quorum iudicium maior Hispaniæ pars est secuta. Exinde coniurati Toletum conuenientes, sacræ Giuntæ leges castigant, ac ampliant, exercitumque instruunt. Atque hæc omnia nomine Regis Caroli se facere credi volebant, contra iniquos eius Præfectos. Erat hoc tempore Cardinalis Prorex Valledoleti cum Regio Senatu, missisq; ad singulos Proceres nuntiis ac litteris, copias vti compararent admonebat. Sed antequam ij militem cogere possent, Petrus Gironius ac Ioannes Padiglia cum rebellium copiis Valledoletum aduolant. Fugit Cardinalis cum Senatu. Sed ex itinere ad vrbem retractus honestæ custodiæ committitur. Ei enim ob innocentiam non malè volebant; Cheurio erant infensissimi. Cardinalis proxima nocte, effracto ciuitatis muro, vbi præ vetustate subsidebat, euasit, ac Medinam Rio secco, (Ammiralis Castellæ est oppidum,) vno comitante Sacerdote, per celeres equos peruenit. Tum rebelles cum exercitu Tordesillam profecti admittuntur. Habitabat hîc Regis Caroli mater Regina Ioanna, à mariti morte mentis inops; quæ tamen nulla ratione adduci potuit, vt eorum tabulis subscriberet, sed sæpiùs se Caroli Regis matrem esse eis exprobrabat. Illius custodiam, vt & oppidi, Zamoræ Antistes trecentis cōmittit rebellibus Sacerdotibus sub se militantibus. Quo mense hæc singula contigerint, ex Oratione Antonij Gueuaræ Episcopi Modoquetani, mense Nouembri ad rebelles habita, vtcumque colligimus. Est ea Oratio apud Heuterum, vbi hæc inter alia: Veni huc nomine Proregis Cardinalis, & Consiliariorum Regiorum. Viginti dierum spatio, septies ad vos frustrà veni. Sed quod posthac nec me, nec alium, dicti Proceres sint missuri; necesse est, rebus omnibus rectè perpensis, hodie facta pace reconciliemur, aut, armis seriò sumptis, verum bellum geramus. Segouiani vigesimo tertio Maij, me præsente, interfecto Regio Pręfecto, primi tumultus auctores fuere; pauloque pòst captum Tordesillanum Præfectum, è D. Michaëlis templo extractum, cum duobus sui muneris Regiis ministris, in crucem sustulerunt. Occupata Villa-Brassina ædes Domini Adelantadi, fratris Castellæ Ammiralis, diripi permisistis. Cùm vigesima Augusti Medinam de Campo essē ingressus, sequitur me octingentis cum lancearijs equitibus Antonius Fonseca; Regiaque tormenta educere à ciuibus prohibitus, discedens ignem vrbi iniici iussit: eramque eadem in vrbe, cùm Boadiglia æneorum tormentorum fusor, cum suis, è sum-

1520

Incēsā Medinā de Campo à Fonseca ea potiri volente, nec valente, tredecim mox aliæ vrbes etiam deficiunt.

Rebelles frustra Cæsaris matrem, etsi mentis inopē, in suam sententiam pertrahere nituntur.

Facinora rebellium ex Oratione Gueuara.

Regiū Præfectum tēplo extractum cum duobus ministris in crucem agunt.

Alium è palatij fenestra eiiciunt.

1520 è ſumma Palatij feneſtra deorſum eiiceret Nitonem vrbis Gubernato- “
rem,confoderetque Atellium Bibliopolam,liberis verbis immane factū “
reprehendentem. Eram Valledoleti, cùm ciues à Rege deficerent: vidi “
Cardinalem, Proregem cum Regiis Senatoribus per pontem fuga ela- “
bentem; Conſilij Præſidem apud Benedictinos latitantem, Doctorem “
Vargas per latrinarum ſordes vitam tuentem; Doctorem Zapata Fran- “
ciſcanis veſtibus indutum Cingalam vſq; fuga delatum; fratrem meum “
Doctorem Gueuaram, à Cardinale Regioque Senatu miſſum, in Belgiū “
ad Regem Carolum proficiſcentem. Referre qua ratione Caſtellæ Co- “
meſtabilis Burgis ſit exactus, Deniæ Marchio Tordezilla, Comes Due- “
guæ cum vxore ac equitibus Salamanca, Prorex Iacobus Mendoſa “
Valencia, quaque ratione horum Procerum loco receperint ſartores, fa- “
bros ferrarios, tormentorum fuſores, ſicarios, decoctores, ac ſimilis fari- “
næ homines, in immenſum creſceret oratio. Miſera Hiſpania, quò te tui “
perduxêre alumni? Hæc inter alia ibi. Nempe initio menſis Nouembris “
Cæſar per diſpoſitos equos vnum è Secretariis cum Diplomate in Hiſpaniam miſerat, quo per vniuerſum Regnum ſuo nomine rei bellicæ præficiebat Fredericum Henricum, Medinæ Rio ſecco Ducem, Caſtellæ Ammiralem, ac cum eo Ignicū Velaſcum Caſtellæ Comeſtabilem, qui omnibus conſiliis Cardinalem adhibuere. Erant Medinæ Rio ſecco, cum iis, Comes Benauēnti, Marchio d'Eſtorga, Comes Aluæ, Comes Lunæ, multique alij Proceres, viriq; Nobiles: qui videntes ſummam rerum rebelles ad ſe trahere, fortunas corporaque Regi offerebant. Promittunt & Corduani equites mille, pedites decem mille, aut, ſi Præfecti iubeant, per ſe bellum rebellibus facturos promittunt. Ex octodecim enim Hiſpaniæ Prouinciis ac vrbibus, quæ in generali Ordinum conuentu ſententiam dicunt, quatuor tantùm ſincerè fidem ſeruabant: Seuillia, Cordua, Granada, ac Andelouzia. Ceteræ aut pro maiori parte, aut in vniuerſum defecerāt. Sed à poſtrema hac Gueuaræ Legatione ad ſanitatem redière Burgij, Petrus Gizonius, ac Petrus Laſſus. Intereà Regiæ copiæ in vnum coibant; erigique Medinæ Rio ſecco Ammiralis iuſſerat medio foro ligneam ſcenam, in qua cum præcipuis ſedens Proceribus, voce Legati Caſtrenſis pronuntiari iubet, Nobiles, ignobileſque omnes, qui ante decimum quintum Nouembris diem è rebellium caſtris ad Regia non tranſiiſſent, rebelles proditores haberi, ac eodem tempore publicatis bonis proſcribi. Inſtructus ferè exercitus Regius erat, cùm Padiglia ac Brauius, eductis Tordeſilla copiis, ad oppugnandam Villapandam proficiſcuntur: quo Ammirali ac Comeſtabili nunciato, cum Regiis copiis Tordeſillam aduolant. Mittitur bis ad oppidum tubicen, qui Regi Carolo portas aperiri iubeat. Recuſant, additis contumeliis & conui-

Exactis Regiis Præfectis, homines ignobiles ſubſtituunt.

Conſtituūtur duo belli ſummi Duces à Cæſare: hinc arma ſeriò contra rebelles ſumpta.

Et quidem ex octodecim vrbibus, quatuor tantùm in fide manſerant.

Edicitur, quiſquis ante 15. Nouembris ad caſtra Regia non tranſeat, perduellionis reus ſit.

conuitiis. Producunt Regij tormenta, quatitur sine intermissione per 1520
quinque horas murus vetus, debili aggere fultus; factóque magno hiatu, inuasionis signum proponitur. Erant in oppido trecenti tantùm illi rebelles Sacerdotes præsidiarij, qui cum ciuibus se strenuè defendebant; sed tandem Regij in oppidum vi peruadunt, Padiglia propter Ammiralis celeritatem opem ferre non valente. Periêre è rebellibus circiter sexcenti, ac ferè omnes rebelles Sacerdotes; ex Regiis circiter sexaginta: qui quòd nondum omnes copiæ conuenissent, relicto Tordesillæ iusto præsidio, Medinam Rio secco reuertuntur. Intereà ab vtraque parte conueniunt auxilia. Habebant rebelles quatuor millia veteranorum peditum, ac quingentos equites lanceatios; submiserant rebelles ciuitates circiter viginti millia peditum tyronum, ita vt triginta millia virorum recenserent. Regij habebant trecentos lancearios equites ordinarios, totidē leuis armaturæ, quadringentos equites Genetzarios, Nobiles voluntarios bis mille quingentos, pedites veteranos circiter quinq; millia cum totidem tyronibus, in itinere proximè aderant plures, ita vt octodecim millia armatorum Regij in aciem parata haberent, exceptis transfugis, quorū numerus indies magnus erat. His tamen non obstantibus, Ammiralis ac Comestabilis variis adhuc rationibus, vt sine pugna ab armis discederetur, adnitebantur. Demum cùm Regij iis extorsissent pacis conditiones, si non accipere, saltem præscribere vellent; audi Legislatores: „ Regios Præfectos, Consiliarios, ac Iudices loco vbique moueto. Petrus Lassus Castellæ Prorex esto, minoresque Præfectos, Consiliarios ac Iudices ex arbitrio constituito. Cardinalem cum omnibus Belgis Hispania pellito.

Occupant armata manu Regij Duces Tordesillam.

Rebellium exercitus ad triginta millia, Regiorū octodecim millia.

En rabiem prorsus similem nostra post Belgica.

Tandem instantibus Kal. Decembribus haud procul Medina de Campo Regius ac rebellium exercitus castra conferunt; & paulò pòst cùm Padiglia pedites suos ab equitatu Regio premi conspiceret, festinare gradum iubet, vt sub Villalaræ munitionibus instructa acie confligerent. Daturus igitur peditatui tempus eò perueniendi, coacto in vnum omni rebellium equitatu, ac cum Ioanne Brauio in prima acie suis animandis obequitans, tandem magno impetu Regios equites inuadit, præliumq; committit. Sed cùm impar numero & virtute, aliquamdiu tamen strenuè decertasset, peditatu destitutus laborare incipit. Fusi igitur fugatique cum omni equitatu Padiglia ac Brauius inter primos pugnantes capiuntur; ceteri in varias partes dispalantur. Pedites equitum suorum clade perspecta, cùm primæ acies ad Villalaram peruenissent, ceteræque vim solæ sustinere nequirent, cæsis promptioribus, arma proiicientes, vitam veniamque deprecantur, ac concedente Ammirali impetrant. Magnus numerus capitur, maior effugit, cecidêre circiter bis mille. Padiglia ac Brauius asinis ad ludibrium impositi per castra circumducuntur. Mox

Rebelles insigne prælio à Regiis superantur.

Cæsi circiter bis mille, plures capti.

vrbium

Multæ vrbes pecuniâ à Regiis pacem redimunt rebellium Ducibus in Franciam fugientibus.

1520 vrbium oppidorumque pars maior quæ rebellarat, animis fracta pacem
petit; ac non exiguas pecuniæ summas numerantes impetrant, promittentes se rebellionis Duces omnes quos possint, tradituros. Quo illi intellecto, ex omnibus locis fugam Franciam versus instituunt. Sed pars maior capta, carnificum manu periit. Zamoræ Antistes ad Francorum Regem cum multo auro contendens, in Nauarra captus ac spoliatus ad arborem strangulatur. Ioannes Padiglia, ac paulò pòst eius vxor Maria Pacæca cum Ioanne Brauio à carnifice sunt cæsi, corporaque in quatuor partes secta: Petrus Gironius ac Petrus Lassus, cum plerisque aliis, qui instante pugna ad Regia transierant castra, Oranç Africę oppido Hispanici iuris, certis annis exulare, ac contra Mauros militare sunt iussi. Rebellabãt tamen adhuc Valentiani, de quorũ fortuna agemus anno 1522. Dum hac ratione inter Hispanos ciuili bello sæuitur, Francorũ Rex Franciscus, occasionem repetendi Nauarræ Regnũ non amittendam ratus, rupta pace, Andream Lopensem Asparotti Dominum, ac Tornouium cũ instructissimis copiis, hunc equitatui, illum peditatui præficiens, in Nauarram mittit: qui vniuersi ferè eius Regni ciuitates cum vrbe primaria Pampelone (olim Pompeiopoli) in potestatem redigunt; promotisque ad Iberum vsque amnem copiis, Longronnium obsidione cingunt: maioremque Hispaniæ cladem intulissent, nisi deuictis paulò antè rebellibus,

Rex Franciæ inter hæc Nauarræ recuperandæ incumbit, & Pampelonem capit.

1521 Ammiralis ac Comestabilis mense Maio anni proximi 1521. eò victorem
exercitum conuertissent. Exercitu Iberum traducto, Francos in Nauarræ finibus assequuntur. Primo impetu in aliquot peditum Hispanorum cohortes equites Franci inuecti eos sternunt, funduntque, sed mox à circumducta Hispanici equitatus acie, immiscentibus se expeditissimis peditibus, acriter Franci equites oppugnati, tandem solutis ordinibus in præcipitem fugam aguntur. Nec melior Francorum peditum fuit conditio contra pedites Hispanos veteranos. Periêre è Francis circiter quatuor millia septingenti, capto vtroque Duce. Sed Asparottus, contusa casside fermè excæcatus, opera Comitis Beneuenti, ingenti promissa pecuniæ summa dimittitur; cuius auari facinoris pœnam posteà Cæsaris sententia exilio luit. Turnonius Dux alter honesta custodia fuit detentus. Pugnatum est mensis Augusti die vigesimo quarto. Atqui tum primùm Cardinalis Prorex Burgos reuerti est ausus; habebant tamen adhuc Franci Fontarabiam, ac alia Cantabriæ loca. Eodem hoc anno 1521. mense Aprili Lutherus, accepta à Cæsare fide publica, Wormatiam ad Principum Comitia venit, ac coram omnibus noua dogmata propugnare conatur. Vbi cùm à variis doctis viris disertè ac sufficienter ei esset responsum, nec tamen quidquam à sententia discederet, dimissus mense Maio proscribitur, cùm anno superiori 15. Iunij Romæ à Papa Leone

Acris pugna in Nauarra inter Hispanos & Francos, cæsis Francorũ quatuor millibus.

Habebant tamen adhuc Franci Fontarabiam & alia quædam loca.

Decimo sacris ei esset interdictum. Edictum, quo ipse tamquã pertinax 1521 hæreticus, eiusque libri & fautores condemnantur, mala fide refert Metrius f. 10. & 29. quasi nulla exceptio fuisset contra delatores, modò essent Catholici, sicque morte sine commiseratione homines plecterentur, & nulla auctoritas Iudicibus esset sententiæ mitigandæ. Nam Edictum tunc editum nõ aliud habet, quàm vt contra eum eiusq; fautores, secundùm consuetudinem Banni Imperialis, legesque antiquas dudum contra hęreticos latas, procedatur. Et moderatissimè in Belgio eos initio fuisse habitos, patebit ex Edictis duobus ad annos 1526. & 1529. infrà recensendis. Initio huius Conuentus moritur Wormatiæ Guilielmus Crouiacus Archipręsul ac Cardinalis Toletanus, sequiturque eum mense Maio alter Guilielmus Crouiacus Cheuræ Dominus, in quem tantopere fremebant Hispani; eodemque mense Ferdinandus Cæsaris frater Lintzij Austriæ in vxorẽ ducit Annam Ludouici Bohemię ac Hungariæ Regis sororem vnicam, Ludouicus verò Budæ Mariam Ferdinandi ac Cæsaris sororem, inuicem, viuo Rege Vladislao ac Cæsare Maximiliano desponsatas. Apud Belgas etiam hoc anno inter Cæsarem ac Francum acerrimè bellum gerebatur. Robertus enim Marcanus, initi cum Cæsare fœderis pœnitẽs, clàm nouum cum Franco, ab eo sollicitatus, iniit; quærensque belli causam, Aimeriæ Regulo Cæsaris clienti (ob priuatas controuersias ac possessionem oppidi Hiergæ) bellum infert. Petit Aimerius, accipitque à Cæsare auxilium, Marcanus à Franco. Rupta hac ratione inter Reges pace sub exitum Comitiorum Wormatiensium, Cæsar iustis conscriptis copiis, iis Henricum Nassauij Comitem, ac Franciscum Sickingium præficit. Francus etiam, collecto exercitu, Carolum Borboniæ Ducem imperare ei iubet. Nassauius statim in Lutzenburgios cõtra Marcanos proficiscitur, expugnatque ac diruit Loghium, Iamettium, Fleurengam, Sancerum, Esdainum, Mousoncurtium, ac Bullonium, caprosque Præfectos ac præsidiarios omnes strangulari iubet. Paulò pòst cum Marcano in sex hebdomadas facit inducias; cumque capta oppida præsidiis muniisset, cum exercitu contra Francos profectus, oppidũ Maseriam ad Mosam sitũ obsidione cingit, ac per quinque hebdomadas, propugnante strenuè Baiardo, frustrà oppugnat, Cæsarianis magno numero alui fluxu intereuntibus. Quare tandẽ, deserto oppido, in Belgium reuertit. Rex quoque Franciscus, recepto Musonio, Hannones ac Atrebates depopulabatur: Borbonius suis cum cõpiis Hesdinũ cum arce occupat, Rentiacum cum aliquot aliis castellis deditione receperat. Ab alia parte Marcanus clàm à Geldro adiutus, finitis induciis, è Leodiis Brabãtos ac Namurcæos vastabat. Sed econtrà Flandri diu obsessum cum arce Tornacum pridie Kalend. Decembres deditione receperunt, inauguratusque

Lutherus vt pertinax hæreticus in Comitiis Wormatiensibus à Cæsare proscribitur. Laboratur Edictum Wormatianum à calumniis.

Ferdinandus Cæsaris Caroli frater ducit Annam Hungaricam.

Francus & Cæsar in sui inuicem copiis aduersus parant.

Frustrà obsidet Cæsareani Maseriam Francicam.

Captis nonnullis à Franco in Artesia, Flandri vicissim Francos Tornaco discedere cogunt.

1521 tuſque eſt ibi nomine Cæſaris 14. Kalend. Ianuarij Henricus Naſſauius. Nec minus bellum erat eodem anno in Italia inter Cæſarem & Francorum Regem, Pontifice Leone dudum neutri parti accedente. Tandem animum pro Cæſare his legibus nudat: Eccleſiæ Romanæ dignitatem " defendito. Francos Italia pellito. Franciſcum Sfortiam in Ducatum " Mediolanenſem reſtituito. Coniunctis itaque poſt hæc Cæſar Ponti- " fexque viribus, Francos Parma Placentiaque eiiciunt, haſque ciuitates Eccleſiæ Romanæ reſtituunt. Menſe Aprili Cæſariani ad Bicoccam memorabili prælio Heluetios Francoſque ſuperarant, quo tria Heluetiorum millia, ac viginti duo ordinum ductores cecidere; ac deinde menſe Nouembri Mediolanum capiunt, ac tandem Franciſcum Sfortiam in Inſubrum Ducatum, quem continuis ſex annis Franci poſſederant, reducunt. His feliciter geſtis Leo Papa 4. Nonas Decembris moritur anno ætatis tantùm quadrageſimo quinto. Vacat Sedes menſe vno, diebus ſeptem; tunc eligitur abſens Hadrianus Florentij Vltraiectinus, Cardinalis Derthuſenſis, Hiſpaniæ Prorex. Hoc eodem anno cùm diuiſi inter ſe Tranſiſulani Belgæ inquietè agerent, tandem à ceteris Swollani deficientes, ſociis bellum inferunt: quo ſtatim inferiores, inito cum Geldro fœdere, auxilia ab eo accipiunt. Dauentrienſibus, verò Vltraiectini neceſſaria tranſmittunt, non exigua inuicem inferentes damna. Groningani Geldro ſubiecti, huius quoque belli incommoda ſentiebant, inſigniter à Tuickelio, quem Philippus Burgundus Vltraiectenſis Epiſcopus Couwardo præfecerat, vexati. Iuſto enim ab Epiſcopo accepto præſidio, Dammum occuparat, ac quotidie ad portas vſque Groninganas excurrebat, Oltamptios verò ceteróſque Ommelandios ad menſtruum ſibi ſoluendum tributum compulerat. Contra hunc menſe Martio anni
1522 proximi 1522. Gelder, coactis ſuis Francorúmque quas à Marcano acceperat copiis, Marſchalcum mittit. Accedunt paulò pòſt noua à Francorum Rege, duce Michaële Panera, miſſa auxilia; qui coniunctis viribus Steenwicam Tranſiſulanæ ditionis oppidum fruſtrà aliquoties oppugnant, non paucis, ac inter hos Panera, deſideratis. Ab altera parte Weſtfriſij Cæſaris partes ſecuti Staueram eiectis Geldris occupant, iuſtóque relicto præſidio muniunt. Tum non paucis inſtructis nauibus, agros oppidorum ad Sinum Meridionalem à Geldris inſeſſorum inſigniter deprædantur. Geldri in continente par referebant. Nam Leidanos, eorumque vicinos atrociter euaſtant, ingentémque prædam maioris pecoris abigunt. Cumque matura æſtate Antiſtes Vltraiectinus propter ingentes ſumptus maiorem militum partem dimiſiſſet, Geldri ac Groningani, coniunctis viribus, Couwardum cum arce capiunt, Tuickelium in vincula coniiciunt. Intereà Cæſar iter in Hiſpaniam parans, Middelburgi Zelan-

Cæſar Pontifexque iunctis viribus Francos Parma Placentiaque, deinde & Mediolano eiiciunt.

Quin & ciuilia tùc bella inter ciuitates Tranſiſulaniæ.

Geldrus fruſtrà Steenwicam oppugnat, econtrà Cæſariani, eiectis Geldris, Stauera potiuntur.

Multæ vbique populationes à Geldris.

gi Zelandiæ classi centum quinquaginta nauium, quatuor millia Germanorum ac duo millia Belgarum peditum imponit, sequentibus non paucis voluntariis. Iubentur Hamptonij Angliæ oppido Cæsarem exspectare. Is verò vigesima quarta Maij Brugis Flandriæ terrestri itinere profectus Niportum, inde Dunkerkam, tandem Caletum venit, exceptusque est magno cum honore à Regis Angliæ Legatis ac oppidi Magistratu, qui ad secundum vsque milliare obuij processerant. Postero die conscensa naui (quòd hinc breuissimus in Angliam sit traiectus) spatio quatuor horarum Caleto Doueram in Angliam appellit. Paulò antè Henricus Octauus Angliæ Rex Cæsari ingens auri pondus ad bellum Italicum mutuò dederat; indixeratque & Franco bellum, posteaquam ei Cæsar centum triginta millia aureorum florenorum quotannis addixisset, quæ Francus pacis tempore Anglo soluere erat solitus; ac ad amicitiæ perpetuitatem Cęsari filiam Mariam septennem despondet. Paucis paginis pompa describi non posset, quam Cæsari Londinenses Regis iussu apparauere. Cùm integrum ferè mensem Cæsar in Anglia hæsisset, quarta Iulij post meridiem classem Hamptonij se expectantem conscendit, posteroque die summo manè è portu soluens, decimo sexto Iulij in portum D. Andreæ apud Astures classem intulit, vnica & hac profectione naui fortuito igne absumpta. Summo cum gaudio à Proceribus exceptus, fit certior, in Biscaia ac Catalonia suos contra Francos victoriam obtinuisse, cæsis octingentis, multis captis, recepisse suos, fugientibus Francis, Beouiam ac Maiam arces munitas; esse spem ipsam Fontarabiam breui in potestatem concessuram. Iis igitur qui Fontarabiam premebant, in auxilium mittit Cæsar quatuor millia Germanorum peditũ; conscriptisque nouis Hispanorum peditum aliquot cohortibus, eos classi in Belgium rediture imponit, Regi Angliæ contra Francos traiecturo cum Belgis auxilio futuros. Deinde Cæsar vigesimo sexto Iulij Aguillaram venit, inde Harcelam, tum Malgaram, vbi Pontificis Adriani Legatum audiuit, de felici nauigatione gratulantem, significantemq; Pontificem iamiam in Italiam traiecturum, cupere non parum Cæsarem ante discessum conuentum. Sed cùm id commodè fieri non posset, renuntiari ei per suum Cæsar iussit Legatum, ne ea de re anxius iret retardaret. Tum Cæsar per omnes Hispaniæ ciuitates missis litteris Ordines Proceresque Palensam iubet conuenire. Adest ipse quarto Augusti. Hinc vigesimo sexto Augusti Valledoletum veniens, incredibili honore ac pompa ab omni Ordinum genere excipitur; spectacula verò ea erant ratione composita, vt culpam rebellionis deprecari viderentur. Postridie Kalend. Septembris Tordesillam intrat, matremque summa cum reuerentia salutans, pro patre Philippo Anniuersarium Deo Sacrificium fie-

1522

Cæsar in Hispaniam profecturus, primò in Angliā traiicit.

Firmat amicitiam cum Anglo annuè ei promissis centum triginta aureorū millibus, loco eorum quos Anglus à Franco accipere consueuerat.

Appellens in Hispaniam, mox audit suos victoriam obtinuisse cōtra Francos in Biscaia.

Adrianus Cardinalis Hispaniæ Prorex, Papa electus, in Italiam iter adornat.

Matrem Tordesillæ Cæsar inuisit, & pro patre Philippo Anniuersarium celebrat.

1522 ri iubet, egenisque liberaliter aurum diuidit. Nonis Septembris Valledoletum reuertens, per litteras fit certior, Papam Adrianum Sextum Genuam appulisse, summoque cum honore exceptum, inde Romam ingressum.

Angliæ indi Belgæ vniuersam Picardiam flamma & ferro vastant.

Decimo sexto Kal. Nouembris docetur, Henricum Angliæ Regem cum duodecim millibus peditum, ac mille quingentis equitibus, iustoque tormentorum apparatu in Belgium traiecisse, iunxisseque se ei bis mille Hispanos pedites, ter mille Germanos, ac sex millia Belgarum peditum cum mille septingentis equitibus, vniuersamque Picardiam flamma ferroque vastari, quò Regem Franciscum ad pugnam traherent. In Germania res etiam non admodum quietas esse intelligit, quòd Fran-

Pullulat & in superiori Germania bellum.

ciscus Sickingius Lutheri sectæ addictus Archipræsuli Treuirensi, Ludouico Palatino, ac Philippo Hassiæ Lant-grauio bellum intulisset, haud dubiè opera & pecunia Francica; sed tandem eum à Ferdinando fratre Cæsaris & Legato ceterisque Imperij Principibus proscriptum, obsessumque in propria arce Neustella, ibique tormenti globo casu occisum, ditionemque eius omnem esse occupatam. Eodem tempore Margarita Austriaca Cæsaris amita, Burgundiæ Comes, cum Ordinibus Ducatus Burgundiæ, vt neutrius essent partis, cōuenerat, consentiente Francorum Rege. Quare vt Cæsar idem permitteret, petebat, quod ille amitæ sine vlla difficultate tribuit. Deinde fit certior, fratrem Ferdinandum, rebus in Austria ex voto constitutis, viros octo Nobiles, præcedentis rebellionis Duces capite puniisse: obsedisse Turcas in Carniola munitissimam arcem, congressosque cum eis Austriacos tria millia interfecisse, ceteros

Nuntiatur Cæsari Francum se apparare vt Mediolanum recipiat.

in fugam egisse: postremò litteris Legati Papæ Adriani, qui in Francia erat, intelligit Francorum Regem ingentem belli facere apparatum, vt proximo vere Mediolanum inuadat, Cardinalem Sedunensem sui studiosissimum diem obiisse. Fine mensis Octobris, cùm Valledoleti in foro Proceres, ac Legati Hispaniæ, Italiæ ac Belgij, ludicro equestri certamine inter se decurrerent, ignotus Cæsar non semel fortiter cum præstantissimis concurrit; tandemque agnitus, animosi Principis nomen, magna

Tandem plena gratia rebellibus Castellanis facta, seuerè tamen punitis aliquot primariis.

omnium, qui spectarant, cum admiratione ac gaudio meruit. Kalendis Nouembribus certis legibus Castellæ rebellibus gratiam facit, seuerè auctoribus punitis, inter quos Cingalæ capti fuerant Maldonatus ac Petrus Pimentellus, qui hoc tempore cum ceteris, publicatis bonis, capite sunt plexi. Valenciani etiam hac gratia paulò pòst sunt comprehensi. Miserant enim ad Cæsarem Legatos, asserentes se numquam contra eius Maiestatem, nisi propter tyrannicas oppressiones Proregis Mendosæ fuisse rebellaturos. Sed quòd hæc Legatio non esset totius Regni Valenciani, parum eis ad rem Cæsar respondit. Quare duodecimo Nouembris omnium nomine quatuor Legatos mittunt, qui corpora, fortunas,

nas, vrbes, arcesque, nihil de eius clementia dubitantes, Cæsari in manus constituêre, vnum rogantes, amoto Prorege Mendosa, aliquotque 1522

Donum & Valentiam Cæsari reconciliantur.

Præfectis, alios substitueret, iusque ipse de eorum iudiciis faceret. Exinde Alzairam ac Sciatiuam cum arcibus in eius potestatem constituunt; vbi etiamnum Ferdinandus Arragonius, Calabriæ Dux, filius Frederici Regis Neapolitani, honesta detinebatur custodia. Tum Iacobum Mendosam gubernatione mouet, eius loco substituens Germanam Foxeam, viduam Regis Ferdinandi aui materni, ei in matrimonium iungens dictum Ferdinādum Calabriæ Ducem, quòd rebellibus, etsi sæpè rogatus, numquam se iungere voluisset. Nono Decembris intelligit Cæsar, suum

Angli & Belgæ peste aluique fluxu coacti, relicta oppugnatione Hesdini & Terovvanæ, domum redeunt.

Angliæque Regis exercitum apud Belgas peste aluique fluxu coactum, posteaquam per duos menses frustrà Hesdinum oppugnassent, domum re infecta abiisse; Francósque Terowanæ, à Cæsarianis ad extremam ferè inopiam redactæ, de commeatu affatim prouidisse. Die 25. Decembris Rhodus insula nobilissima, post grauissimam obsidionem, Equitibus Hospitalariis S. Ioannis à Solimano Turcarum Imperatore eripitur.

Rhodus à Turcis capitur, eodémque hoc anno Danus Regnis suis pellitur.

Atque eodem anno Christiernus Daniæ, Nouergiæ & Sueciæ Rex, cùm impotenter Rempublicam administrasset, Frederico Holsatiæ Duce eius patruo, ac Lubecensibus in ipsum arma sumentibus, Regnis pellitur, cum vxore Isabella Caroli Cæsaris sorore, ac liberis. Post quem Fredericus à Danis & Noruegis, Gostanus verò Stenonis Sturij senioris nepos, à Suecis Reges salutati sunt. Anno 1523. Angli Belgis iuncti, posita 1523

superiori anno contra Francos arma resumunt. Rex Francus contrà, mittit Tramulium cum quingentis grauis armaturæ equitibus, ac peditum decem millibus, substituto ei in Burgundia Guisiæ Comite. Tramulius nouas copias veteribus coniungens, prælio tamen cum Anglis ac Belgis

Herū Angli cum Belgis ad oppugnandam Picardiam prodeunt.

certare non audebat. Habere enim in exercitu vltra triginta millia armatorum dicebantur. Tramulius ad Fanum D. Quintini munitis castris sedebat, Monstreulio, Terowanæ ac Dorlano firmis præsidiis munitis, de commeatu abundè prouiderat. Præerat Belgis Florentius Buræ Comes, vir strenuus, Anglis Nortfolcij Dux, bello parum exercitatus. Hi motis ad Somonam castris, occupant exuruntq; Braiam,

Occupatis nonnullis locis Parisium vsque excurrunt.

Roiam, ac Mondiderium; Parisiensibus, à quibus vndecim tantùm milliaribus aberant, non parum turbatis. Intereà Tramulius insto cum præsidio Comitem Damp-Martinum Nouiodunum, Montimetium ac Humerium Peronam, aliosque ad alia vicina oppida defendenda mittit; ipse Corbeiæ se continebat; certatumque est sæpè velitariis pugnis,

Vitant Franci vniuersi prælij aleam.

Francis vniuersi prælij aleam studiosè vitantibus. Haud procul Corbeia Pondormius equestri prælio superatus, ægrè Ambianum effugit, fratre ac nepote in Cæsarianorum potestate cum triginta equitibus relictis,

 desi-

1523 desideratis verò septuaginta. Paulò pòst Vendomius nouis cum copiis Tramulio in auxilium proficiscitur. Quare Belgæ ac Angli verentes, ne à duobus exercitibus interclusi fame periclitarentur, motis castris, in Belgium contendunt, menseque Nouembri dimissis copiis præsidia augent. Eodem hoc anno Margarita Austriaca Gubernatrix res Frisicas animo non deponens, eò cum iustis copiis Ioannem Wassenarium ac Georgium Sceinckium misit: quibus cùm se Meursij Comes, cæterique Geldri impares conspicerent, milite in loca munita distributo, in Geldriam proficiscuntur. Tum Wassenarius ac Sceinckius copias Worcomium Frisiæ ducentes, paulò pòst oppidum cum arce expugnant, deditionem faciente Moccomezila ac Woldezenda. Hinc contra Zeuenwoldios profecti, omnes pacem accipere, Cæsarique sacramentum dicere cogunt, iuuentute etiam omni voluntariè nomina dante, ac ad Wassenarij castra transeunte. Vires Groningani ac Geldri contulerant, acie cum Wassenario certaturi, nisi Zeuenwoldiorum auxilia ei accessisse intellexissent. Quare festinato itinere, Westfrisiam relinquentes, Groningam contendunt. Insequuntur Cæsariani per Milcwoldiam, Zuthornam ac Northornam; vbi castra ponentes, litteras ad Ommelandios mittunt, iubentes, accepta fide publica, ad Cæsaris castra tutò veniant, sacramentumque dicant. Parent Ommelandij, dictoque sacramento, in satisfactionem præteritæ culpæ triginta duo millia aureorum florenorum persoluêre. Idem faciunt Achtcaspelij, ac Columerlandij, veniam in genua proiecti à Wassenario Cæsaris Legato petentes, semelque in parata pecunia præsentantes, quantum Geldro quatuor continuis numerarant annis. Hinc Cæsariani Doccumium contendunt, ac post tertium obsidionis mensem ea lege ad deditionem cogunt: Præsidiarij, rebus " omnibus ablatis, quò vellent, abirent, tormenta cum apparatu relinque- " rent. Qui cuperent, dicto Cæsari sacramento, saluis fortunis, manerent. " Sæpè Geldri terra marique Doccumenses iuuare erant conati, sed semper cum detrimento fuerant repulsi. Septembris die vigesimo septimo Geldri Steenwikum ditionis Transisulanæ oppidum astu occupant, diripiunt, ac muniunt. Alia eorum manus, Francica præferens signa, magna damna Hollandis iuxta Leidam, Amstelrodamum ac Goudam infert. Transtulerant Cæsariani castra Doccumio Slotam, oppidum munitum, à iusto Geldrorum præsidio defensum. Oppugnatur sæpè diuersis irrito euentu locis, multis cadentibus viris fortibus, ac Wassenario Sceinckioque postrema oppugnatione, quæ vehementissima fuit, vulneratis. Sed mense Nouembri, quòd nullum mitteretur auxilium, Doccumensium conditionibus deditionem faciunt. Qua de causa ij qui Lemmerij in præsidio erant, relicta munitione Steenwikum se conferunt,

Munitis finibus Belgæ & Angli mense Nouembri in hiberna descedunt.

Wassenarius & Sceinckius Worcomio Frisiæ occupato, Zeuenwoldios quoque pacem accipere cogunt.

Dedunt se etiam Cæsarianis Ducibus Ommelandij, Achtcaspelij ac Columerlandij.

Domatur & Doccumium post tertium obsidionis mensem.

Item Slota Cæsarianis cedit.

runt, incolæ verò Cæsari sacramentum dicunt. Exinde reliqui Geldri, qui in Westfrisiæ munitionibus in præsidio adhuc erant, facta deditione, cum omnibus rebus abeunt, vniuersamque Westfrisiam Cæsari relinquūt. Wassenarius ac Sceinckius omnes deinde vires è Frisia cōtra Steenwikum conuertunt. Sed Geldri vim expectare non ausi, antequam obsiderentur, iterùm direptis oppidanis, cum præda Geldriam petunt. Wassenarius, relicto iis in locis cum copiarum parte Sceinckio, abeuntes hostes incitato passu sequitur, ac haud procul oppido Geldra assecutus, cùm exiguo tempore postremi pugnam sustinuissent, tandem in præcipitem fugam agit. Maior pars in oppidum ac in proximas siluas effugit: cecidere circiter septingenti, capti ducenti, ac inter hos Franci non pauci; signa multa relata. Wassenarius, vt diximus, in oppugnatione Slotana in dextro brachio sauciatus erat, sanarique vulnus satis accuratè curarat, nisi quòd cubiti os solito more mouere non posset. Repertus est Chirurgus, qui se restituturum cubito vererem vsum promittebat. Committit se illi temerè Wassenarius, & aperiri cicatricem permittit. At dum remedia Chirurgus neruis musculisq; adhibet, putrescens vulnus inflamatur: cui cùm remedium non reperiretur, ad interiora vis mali serpens, robustissimum virum secundo Nonas Decembres in oppido Lewarda è viuis sustulit. Defecit in eo nobilissima Wassenariorum familia, quòd duas tantùm ex vxore reliquerit filias, hanc Lignæo Comiti, alteram Lumæi Domino, è Marcanis orto, nuptam. Mense Augusto huius anni Cæsar cum Papa & Venetis fœdus contra Francos paulò antè conceptum iterùm stabiliuit, Neapoli, Mediolano, totique Italiæ defendendæ: quo tempore Borbonius à Franco ad Cæsarem defecit, vt ferunt, à Rege neglectus, quòd Ludouicæ matris Regis effœtæ nuptias refugeret. Goufferius Mediolanum tendens, à Prospero Columna, ceterisque Cæsaris Ducibus ita est exceptus, vt hac vice, nulla re memorabili gesta, sed compluribus viris fortibus desideratis, inglorius in Franciam rediret. Postridie Idus Septembris obiit Papa Adrianus Sextus Vltraiectinus. Successit illi 19. Nouembris Iulius Medices Clemens Septimus dictus. Sub initium anni 1524. Cæsar auctis suorum, qui Fontarabiam in finibus Hispaniæ & Galliæ dudum obsidebant, copiis, maioreque submisso tormentorum apparatu, oppidum, commeatu, milite ac tormentis instructissimum, concessa præsidiariis salute, rerumque omnium libertate, ad deditionem compulit. Cùm enim, supina Præfecti Fraugeti negligentia, necessario quodam loco oppidum non satis esset munitum, traductis eò Cæsariani magno cum labore, contraque omnium opinionem, tormentis, Præfectum ac præsidiarios adeò terruêre, vt de defensione desperantes, honestis, vt existimabant, conditionibus deditionem face-

1523

Geldri quoque spoliatum Steenvvikum Cæsarianis relinquunt.

Wassenarius dum vulnus curatum, curiosiùs curari desiderat, moritur vltimus eius stirpe nobilissima.

Borbonius à Franco ad Cæsarem deficit.

Moritur Adrianus Sextus Papa succedit ei Clemente Septimo.

1524

Cæsariani post longam obsidionem tandem Fontarabiam recipiunt.

1524 facerent. Fraugetus in Franciam reuersus, Lugduni iussu Regis Francisci publicè ignominia notatur, ac deinceps vnus è plebe esse iubetur. Huius anni æstate Groningani edocti maximam partem suorum Senatorum pecuniarias in singulos annos pensiones à Geldro accipere, singulæ Tribus in ciuitatis Senatum legunt certos homines, qui omnibus interessent consiliis, æquaque cum ceteris potestate sententiam dicere possent.

Geldrus ad occupandam Trās-Isulaniam animum adiicit, sed frustrà.

Gelder Westfrisia exactus, ad occupandam Trans-Isulaniam animum adiicit, perque speciem amicitiæ Swollam veniens, multis cum Senatu verbis agit, exiguum à se præsidium acciperent, clàm iustam manum, quæ haud procul aberat, nocte, ciuium quorumdam auxilio intromittere parans. Sed detectis insidiis, altero die egreditur, ac maiores in vnum cogens copias Swollam reuertit, certorum ciuium opera induci posse sperans. Verùm cùm nullus se moueret, insuperq;

Cæsariani vastant Bataniam Geldricam.

Cæsariani in Batauia Geldrica prædas agerent, ignéque sæuirent, relicta Swolla in Geldriam reuertit. Groningani, longo bello, cuius finem non videbant, defatigati, Bruxellam Brabantiæ mittūt Rodolfum Waterum, qui olim Florentio Buræ Comiti inter domesticos seruierat, eius opera apud Margaritam Gubernatricem Mechliniæ habitantem aliquot saltē annorum inducias impetraturi. Sed in annum vnum tantùm hac con-

Induciæ fiunt primùm cum Groninganis, deinde etiam cum Geldro.

ditione sunt concessæ, vt intereà cum Cæsaris Legatis de absoluta pace agerent: quod etsi amplexi fuissent, intercedente tamen Geldro mansit infectum, donec Cæsariani cum vtrisq; in annum inducias prolongant, rebus omnibus, in quo tum erant statu, permanentibus. Harum induciarum occasione milites à Geldro ac Groninganis exauctorati ad nouem millia in vnum coëunt; receptisque stipendiis Antistitis Bremen-

Harum induciarum opportunitate Episcopus Bremensis Westfrisiam & vicina loca populatur.

sis, ius actionemque in Frisiam frigidè allegantis, eò mittuntur; ac quòd induciarum fiducia Cæsariani militum partem in præsidia, partem contra Francos misissent, tantam vastitatem Westfrisiorum vicinorúmque agris intulere, vt cum superiorum temporum miseriis hæ non fuerint cōferendæ. Tormentorum inopia oppidis munitionibusque vim facere non poterant. Cumque nil ampliùs eorum auaritiæ in Westfrisia restaret, profecti in ditionem Vltraiectinam insigniter se saginant, donec militem contra se cogi intelligentes, in Transisulanos reuersi, Twentam ac Drentam depopulantur. Inde in Ommelandios ac Oltamptios contendentes, pecuniæ extorsione infamem vbique sui memoriam relinquunt, Cæsarianis conniuentibus, vt Groningani discerent, quàm imbecilli se subiecissent Domino Geldro. Inde in ditionem Monasteriensem intactam erant irrupturi, nisi equites peditesque ab Antistite conscripti impediissent. Tum in duas diuisi partes, vna, abiectis armis, præda turgens ad propria se contulit; alia quinque millia, seruatis armis, Isala transmisso,

misso, in Veluam Geldricæ ditionis contendentes, iuxta Vltraiectum (vbi ciues ingenti seditione laborare incipiebant) secreto Geldri ac Vltraiectinorum quorumdam assensu, aliquamdiu sine maleficio sederunt, velut expectantes cui nomina darent. Porrò initium seditionum Vltraiectinorum, quarum occasione paulò pòst aliis Belgis iuncti sunt, fuit istud: Nonis Maij huius anni electus Henricus Bauarus in Antistitem Vltraiectinum, & post quatuor menses inauguratus, mox agit, vt addictis sibi quinquaginta aureorum millibus pacem populo Trans-Isulano à Geldro redimeret. Dantur tabulæ 7. Idus Octobris. Sed heu quantæ turbæ pro quinquaginta millibus promissis conflandis! Per sex plus menses (ait Hortensius Secessionum Vltraiectinarum Scriptor) nullus habendorum Comitiorum finis. Principes Senatus erant Eueratdus Saudenbalchus, Godefridus Vordius & Godefridus Rodenburgius; Ecclesiastici & Equestres censeri titulo tenus volebant, vt sæpè anteà; Principes Senatus obsistunt, & commendato agrorum censu sic populum sibi deuinciunt. Econtrà alij plebeios nonnullos conuiuiis & symposiis alliciunt, & contra seueritatem Saudenbalchianam instigant. Nam magna auctoritate ille populum regebat. Interim in Kalend. Nouembris & Kalend. Ianuarij, duabus pensionibus quatuor saltem millia ex domorum rusticarum censu collecta sunt. Mense Septembri eiusdem anni Borbonius & Piscarius Cæsariani Duces, mediocri peditum equitumque coadunata manu, Galliam Narbonensem inuadunt, Aquas Sextias recipiunt, locisque aliquot munitis expugnatis, ad Massiliam castra locant, productisque maioribus tormentis oppugnate incipiunt. Sed adueniente magnis cum copiis Francorum Rege, soluta obsidione, in Italiam eodem mense citato gradu reuertuntur. Rex verò iisdem cum copiis Alpes transcendens, Mediolanum capit, Ticinumque, quod Antonius Leua defendebat, acriter tota hieme premit. Itaque Cæsariani Duces Carolus Lanoius, Carolus Borbonius, Ferdinandus Daualus, Alfonsus Vastius, ipseque Antonius Leua, coadunatis vndique copiis initio anni 1525. die Februatij vigesima quarta post mediam noctem castra Regis Francisci, quæ in ferarum septo iuxta Papiam, olim Ticinum, communita habebat, inuadunt, commissoque variis locis cruento acrique prælio, tandem fusis fugatisque Francis, eorúmque auxiliatiis Italis ac Heluetiis, amplissimóque Francicæ Nobilitatis equitatu dissipato, memorabilem victoriam, capto Rege Francisco, octodecimque viris illustribus, aliisque nobilibus & ignobilibus quamplurimis in potestatem redactis, obtinuere, cæsis circiter decem virorum millibus, ac inter hos viginti Proceribus; è Cæsarianis circiter octingenti sunt desiderati, solúsque alicuius nominis Ferdinandus Castriota Fani D.An-

1524

Vltraiectini inter se tumultuari incipiunt.

Quinquaginta tantùm aureorum millia colligenda erant; hoc tragici tumultus initium.

Scissi erant Senatores contra Ecclesiasticos & Equestres, volentibus Senatoribus omnes æqualiter conferre.

Borbonius & Piscarius Cæsariani Duces frustrà Massiliam oppugnare parant.

Francus capto Mediolano, etiam Ticinum seu Papiam tota hieme acriter premit.

1525

Vincunt Cæsariani Francos ad Papiam, cæsis circiter decem virorum millibus, capto simul ipso Rege Francisco.

1525 D. Angeli Marchio, & Hugo Cardona periêre. Vulnerati sunt Piscarius ac Leua. Itali Francos ita prostratos à Cæsarianis conspicientes, ingenti formidine corripiuntur, veteri Cæsarum in Italia Monarchia ob oculos versante, ad quam Carolum Cæsarem aspiraturum iam certò sibi persuadebant. Itaque Pontifex Clemens mense Martio cum Prorege Lanoio, Cæsaris nomine stipulante, fœdus pacémque facit: quæ paulò post, vt dicemus, Cæsarianorum præpropera festinatione rupta est. Cæsar in Hispania, decimo Martij ipsius captiui Regis ac Proregis Lanoij litteris, de victoria certior factus, tanta moderati animi signa dedit, vt nec tormenta in lætitiæ signum explodi, nec æra Campana sonum edere, aut ignes festiuos flammescere voluerit, tantùm ad templum pergens Deo gratias agit, agíque ab omnibus iussit, egenísque aurum liberaliter distribuit. Intereà Rex Angliæ Henricus conquestus Cæsarem victoria elatum se contemnere, filiámque olim illi desponsatam, quæsita Lusitaniæ Regis sorore, repudiare, cum matre Regis Francisci Ludouica liberandi Regis causa fœdus facit. Et pro parte vera erat querimonia. Nam ante pugnam Papiensem Cæsar numquam Regi Henrico nisi propria manu exaratas mittebat litteras, cum hac subscriptione, Tuus filius ac cognatus Carolus; post victoriam verò illam, aliorum manu scriptas subscribebat, Carolus. Quare, dum Francia (alienato à Cæsare Anglo) animum recipere incipit, Prorex Lanoius, inscio Borbonio, Piscario, aliisque Præfectis, Regem captiuum id summopere expetentem, Genuam firmo perducit præsidio, vt inde conscensis triremibus Neapolim custodiendus (vt vulgabatur) nauigaret. Sed cùm triremes, Hispano tantùm milite repletæ, in altum essent euectæ, statim Prorex cum sua, in qua Rex erat, Hispaniam versus tendere, ceterásque subsequi iussit. Septimo Iunij è portu Delfino soluentes, decimo quinto eiusdem mensis secunda nauigatione Rosam Cataloniæ portum appellunt, maximo Cæsaris gaudio, qui de captiui Regis aduentu nil sciebat. Iussus est duci in arcem oppidi Sciatiuæ in Regno Valenciæ: mox inde, exorante Lanoio, haud procul vrbe Valencia, in viri Nobilis domum, cui venatio insignis adiacebat: postremò in arcem Madrilianam in Regno Castellæ, custodiente eum veteri Præfecto Alarcone: nulláque ratione Rex obtinere potuit, in Cæsaris conspectum vt admitteretur, quamquam, vt Regem decebat, haberetur; donec sub finem anni grauiter ægrotantem Regem Cæsar inuisit, spemque citæ liberationis dedit. Mense Augusto Cæsar in Italiam mittit Lopem Vttardum, vt à Summo Pontifice potestatẽ impetret ducendi in vxorem Elisabetham filiam natu maximam Emanuelis Portugalliæ Regis suam cognatam, annum vigesimum secundum agentem: misitq; per eumdem Lopem Francisco Sfortiæ, certis legibus, nume-

Pontifex consternatus fœdus cum Cæsare facit.

O verè modestum Cæsaris animum in tanta victoria!

Alienatur à Cæsare Anglus, & quare.

Ducitur Rex captiuus ad Cæsarem in Hispaniã.

Rex liberaliter habitus tamen in conspectum Cæsaris non admittitur nisi sub finem anni.

numerariſq; mille quingentis libris, Diploma, quo eum Mediolani Ducem renunciabat. Vt verò Italiam omni metu inuadendæ Monarchiæ (quod ſummopere timebant) liberaret, Hiſpanos milites omnes dimitti iubet, iis exceptis, qui in Marchionatu Salutiarum ac Ducatu Mediolanenſi ex pacto certis in præſidiis collocari debebant, quibus omnibus Ferdinandum Daualum Piſcarij Marchionem præeſſe voluit; equites grauis armaturæ in Regnum Neapolitanum reuerti iuſſit; maiorq; Germanorum militum pars dimittitur. Deinde Caracciolum ac Protonotarium Mediolanenſem Venetias mittit, vt Senatum ad renouandum fœdus inducant; quod ſine dubio factum fuiſſet, niſi inexpectata captiui Regis in Hiſpaniam abductio, non ſolùm Venetos, ſed & Pontificem Clementem, omneſq; Italos à Cæſare alienaſſet, eum pro certo ad totius Italiæ Imperium, quamquam aliud ſimularet, aſpirare iudicantes. Borbonius quoque & Piſcarius adeò ægrè Lanoij factum, abducti in Hiſpaniam Regis non communicato conſilio, tulere, vt Borbonius ſtatim ſibi in Hiſpaniam proficiſcendum decerneret; alter, miſſis ad Cæſarem contumeliarum in Lanoium plenis litteris, eumdem ad ſingulare certamen prouocaret, ſi ea quæ illi exprobrabat, negare auſus fuiſſet. Sed Cæſaris prudentia hanc Ducum inuidiam ita moderauit, ne quid ex ea mali in Rempublicam redundaret. Secutum eſt exinde tempus, quo Moronus Sfortiæ Conſiliarius intimus, Sfortiam, Venetos, Pontificem, ipſumque Piſcarium, vt à Cæſare deficerent, fermè induxerat. Polliciti ſunt Piſcario Regnum Neapolitanum, ſi ſocialis belli Dux fieri vellet, interficereturque Leua cum iis qui ſecum deficere noluiſſent. Cùm aliquamdiu dubius Piſcarius animum non declararet, nec interim Cæſari, vt decebat, coniurationem detegeret, tandem eius fortunam veritus, fido in Hiſpaniam miſſo homine, coniurationem, promiſſáque ſibi facta Cæſari exponit; cuius conſenſu in eadem manſit ſimulatione, donec omnium animos ac conſilia planè detexiſſet. Tum aſtu capto Morono, ac Sfortia de proditione accuſato, Mediolanum cum maxima ditionis parte occupat; Sfortiamque in arce obſeſſum circumuallat. Cremonenſem quoque arcem obſideri curat, vniuerſam Inſubriam in Cæſaris poteſtatem recidiſſe aſſerens, quòd cliens Sfortia contra Maieſtatem patroni Cæſaris cõiuraſſet. Nec diu Piſcarius ſuperfuit, initio menſis Decembris Mediolani longa tabe confectus. Reliqua anno proximo. Huius eiuſdem anni æſtate bellum Ruſticum in Sueuia primò ortum, ac per vniuerſam Germaniam inſtar contagioſæ luis ſerpens, magna ruſticorum clade eſt geſtum, finitumque. Cecidere enim diuerſis locis, ductu variorum Principum, vltra centum quinquaginta millia ruſticorum. De hoc bello prolixè Cochlæus tunc viuens, in Actis Lutheri, & inter cetera ſic: Turbulen-

1525

Cæſar quantum poteſt, appetitæ à ſe Monarchiæ Italicæ inuidiam amouet.

Nec tamen placare poteſt Pontificem, Venetos & alios.

Piſcarius tentatur ab Italis ad defectionẽ, ſed fidelis perſiſtit.

Capiuntur Moronus & Sfortia, perduellionis accuſati.

Bellum ruſticorum in Germania, in quo amplius centum quinquaginta millia ruſticorum periere.

1525 bulentiſſima verò fax belli ſeditionisq́ue fuit Thomas Muncerus Presbyter, qui maiori veſania quàm Caroloſtadius Lutheri verba in opus deducere parabat. Quippe non ſolùm imagines Sanctorum, ſed etiam ipſa Templa & Monaſteria diruere, Sacramenta penitus abolere, Epiſcopos, Presbyteros, & Monachos occidere, atque etiam Principibus omnem gubernandi poteſtatem eripere conabatur. Ita Cochlæus. Hoc etiam anno Fredericus Holſatiæ Dux, Chriſtierni Secundi Daniæ ac Sueciæ Regis patruus, antè biennium à Daniæ Ordinibus in Regem lectus (Chriſtiernum enim ob crudelitatem exegerant) cùm in hoc vſque tempus variis Daniæ locis, à Lubecenſibus adiutus, contra Chriſtierni Duces bellum geſſiſſet, eos tandem omnibus locis expulit, ſicq́ue Hafniæ coronatur. Hoc anno perculſo Geldro Francorum Regis fortuna, pergunt nihilominùs tumultuari Vltraiectini. Nono Kalend. Maij quidam plebeij ſubornati à parte aduerſa, magno globo Saudenbaldum adorti, exules dudum pulſos reſtitui, item binos aſſes tributo cereuiſiario demi poſtulant; id nî fiat, minantur ſeceſſionem, & vix à vi temperant. Ipſe cum Vordio veſperi vrbe excedit. Poſtridie tumultus, Duce Iacobo Mindeno, etſi aulæ Epiſcopalis Præfecto, de exulibus reuocandis fit decretum. Relatum quoque eodem die à Mindeno Interrege de Clero æqualiter grauando tributo cum populo, item de rationibus Quæſtorum, maximè ab anno vndecimo ſupra ſeſquimilleſimũ excutiendis. Septimo Kal. Maij noui creantur Conſules Fredericus Regius & Adamus Diemenius, & exules reuocantur, Niueldius, Mindenus Iacobi frater, Sulenus & Borrius ab Amerongen. Decimo Kal. Iunij pridie Aſcenſionis populus armatus cœmeterium D. Ioannis occupat, ipſoque Aſcenſionis continuatur ſeceſſio, & poſtero die Plebiſcitum de tributis æqualibus, & rationibus Quæſtorum diſcutiendis, primùm Senatuſconſulto, deinde etiam ab Epiſcopo & Clero firmatur, ſicq́ue exeunte Iulio reliqua quadraginta ſex millia aureorum Antiſtiti annumerantur, iſq́ue accepta pecunia cum Geldro paciſcitur, & pacatis vtcumque Tranſiſulanorum rebus in Germaniam proficiſcitur. Ipſis Kalendis Auguſti plebs armata iterùm cœmeterium S. Ioannis inuadit, nouos Conſules creat Gerardum Kniffium & Ioannem Vordium. Antiſtes eodem menſe ex Germania reuerſus primùm Doreſtati ſe continet, poſteà cùm fruſtrà pacis conditiones concepiſſet, iratus, circa Kal. Nouembris in Tranſiſulanos decedit, manſitq́ue ibi vſque Kal. Martias

1526 ſequentes. Anni 1526. initio, redeunte ad Cæſarem à Pontifice Legato, mox Carolus Cæſar vxorem ducit Iſabellam Emanuelis Portugalliæ Regis maiorem natu filiam, nuptiis decimo die Ianuarij Hiſpali ſolemniter celebratis, cùm quinquies anteà cum aliis fruſtrà fuiſſet deſponſatus;

Pergunt tumultuari Vltraiectini, & Saudenbaldus ſponte in exilium abit.

Creatis nouis Conſulibus plebs armata tributis imponendis æqualis rationem extorquet.

Iterùm plebs ad arma concurrit, rurſumq́; creat nouos Conſules.

tus; cum Claudia filia Ludouici XII. Francorum Regis anno 1501. cum 1526
Maria Henrici Septimi Angli anno 1507. cum Renata, altera Ludoui-
ci XII. Franci anno 1515. cum Ludouica Francisci Franci adhuc in cunis
vagiente anno 1516. denique cum Maria Henrici Octaui Angli septenni
anno 1522. Deinde conditiones libertatis Regis Francisci, die duodecima
eiusdem mensis Madrilij conceptas, die decimaquarta confirmat. Sunt

Cæsar cum Isabella Lusitana celebrat nuptias Hispali.

„ illæ inter alias hæ: Rex Ducatum Burgundiæ, quæque inde dependent,
„ sexta à die liberationis hebdomada Cæsari restituito, ac in æternum
„ vtriusque sexus heredibus relinquito. Rex decimo quarto Martij liber
„ suique iuris Fontarabiæ his aliisque conditionibus satisfaciendis dimitti-
„ tor, obsidésque promissorum adimplendorum causa filios natu maiores
„ duos, Franciscum Delfinum ac Henricum Aureliæ Ducem, aut huius
„ nomine duodecim dato primarios Proceres. Rex, interposito sacramen-
„ to, Cæsari promittito, si dictis conditionibus stare non potuerit, in eius
„ potestatem, vbicumque terrarum tum temporis fuerit, receptis obsidi-
„ bus rediturum. Rex omni actione ac iure in sempiternum cedito, quod
„ in aliquod Regnum, prouinciam, ditionem à Cæsare hoc tempore pos-
„ sessam, nominatim verò in Regnum Neapolitanum, Siciliæ, Mediola-
„ nense, vrbem ditionémque Genuensem ac Astensem allegare poteſt.
„ Cæsar econtrà Regi eiúsque successoribus tradito ac in perpetuum cedi-
„ to ius actionémque omnem quam allegat in eas ditiones quas hoc tem-
„ pore Rex possidet, ijs tantùm quæ his legibus exprimuntur, exceptis.

Conditiones liberandi Regis Francorum Francisci.
Primum filios det obsides.

„ Rex Franciscus Leonoram Cæsaris sororem natu maximam viduam
„ Emmanuelis Portugalliæ Regis in vxorem ducito, ac cum ea dotis no-
„ mine semel ducenta millia aureorum liliorum accipito, cum annua pen-
„ sione, quam causa mortis dicti Regis Emmanuelis ei Lusitani soluunt,
„ itémque Comitatum Masconensem, Auxerræ, ac Barræ ad Sequanam.
„ Frãciscus Delfinus Mariam dictę Leonorę ac Regis Emmanuelis filiam
„ in vxorem ducito, eáque anno ætatis duodecimo in Franciam mittitor.

Rex Franciscus ducat Leonoram Cæsaris sororẽ.

„ Rex curam operámq; adhibeto, Henricus Albrechtus titulo Regis Na-
„ uarræ pro se successoribúsq; suis in perpetuum cedat. Carolum Egmon-
„ dium Geldrum Rex quoque inducito, contentus Geldriæ possessione,
„ qua nunc fruitur, post mortem Geldriam Zutfaniámque Cæsari eiús-
„ que successoribus possidendam relinquat; qui ei datis tabulis promittet,
„ liberos legitimo matrimonio susceptos se honestè educaturum, & dota-
„ turum. Quòd si id Carolus aut Geldriæ Ordines recusarint, eis auxilium
„ non præstato. Rex Franciscus Henrico Angliæ Regi summam quingen-
„ torum aureorum liliorum millia soluito, nempe quam Rex Franciscus
„ Anglo in hunc vsque diem è veteri tractatu debet; Cæsar verò, inducto
„ Anglo ad suscipiendum contra Regem bellum, pro ea anno 1522. Win-

Curet vt Albrechtus in perpetuum titulo Regis Nauarræ cedat.
Fœdus cũ Geldro rescindat.

1526

Borbonio & sociis Rex omnia bona eorum restituat.

desoræ spopondit. Carolo Duci Borbonio, quique eum sunt secuti, " Rex omnia cuiuscumque sint conditionis bona, & vbicumque sita resti- " tuito. Captiui hinc inde cuiuscumque conditionis ac generis, nullo pro " redemptione soluto pretio, ante decimum quintum Februarij diem in " libertatem restituuntor. Rex Franciscus Margaritæ Austriacæ Cæsaris " amitæ eiúsque heredibus Comitatum Charaloi, Noierij, Chastelchino- " ni, Chintini, ac Percheræ reddito, dictæque Margaritæ spatio sex men- " sium duodecim millia aureorum liliorum, pro damno, quod belli tem- " pore tulit, soluito. Cæsar ac Rex has leges iureiurando & subsignatione " sigillisque muniunto, ac ante decimum quintum Februarij diem omni- " bus in Regnis, Prouinciis, locisque consuetis publicanto. Actum Ma- " drilij duodecima Ianuarij anno Christi 1526. Conditionibus vltrò ci- "

Cæsar & Rex vna vecti quadriga Leonoram inuisunt.

troque subsignatis, ac iureiurando confirmatis, Cæsar & Rex diu sæpeque publicè collocuti, eademque quadriga vecti, sponsam Leonoram inuisunt. Tandem Rex Franciscus decimo octauo Martij cum Prorege Lanoio, ac Alarcone custodum suorum Præfecto, comitantibus quinquaginta equitibus Fontarabiam venit; mater eius Lodowica cum Delfino ac Aureliæ Duce Baionam; hique progressi ad flumen nomine Tolosam, quod eo loco Hispaniam à Gallia diuidit, in ripa consistunt. Stabat in amnis medio nauis longa anchoris firmata, hominibus vacua.

Rex libertati restituitur, cùm obsides filij eodem momento traduntur.

Hanc Rex, scapha aduectus, cum Lanoio, Alarcone, ac octo viris nobilibus ingreditur. Idem ab altera ripa cum Regiis filiis, totidemque viris Odetus facit Foxæus Lautrechi Dominus, tradens Lanoio Delfinum ac Aurelianum, qui eos per Alarconem in Hispanicum littus expositos, equitibus Hispanis tradit; eodemque momento Rex è naui in scapham alteram, indeque in Francicum exiliens littus, equum conscendit Turcicum miræ pernicitatis, subditisque calcaribus à cursu non destitit, quo-

Incredibili gaudio Rex Baiona à suis excipitur.

adusque ad Fanum Ioannis Lusij, indeque Baionam peruenisset, vbi incredibili matris totiusque Aulæ, quæ celeberrima conuenerat, lætitia est exceptus. Tempore præstituto restituendæ Burgundiæ & aliis elapso, Cæsar Cuniacum ad Regem mittit Proregem Lanoium ac Alarconem, petitum legibus Madrilianis satisfaciat. Respondet Rex, in sua non esse

Allegante Franco, nō posse se legibus pacis nisi cum Ordinum Regni consensu satisfacere, iterùm expediuntur arma.

potestate de Regni Francici corpore membrum aliquod separare, nisi cum Ordinum eiusdem Regni consensu; peramicè petens, Cæsar traditionem Ducatus Burgundię in mulctam pecuniariam transmutet. Quo Cæsar audito, non parum animo perturbatur, ac deinde Borbonium, tradita ei Ducatus Mediolanensis gubernatione, eò properare, Lanoium in Regnum Neapolitanum proficisci, Hugonem Moncadam maris Præfectum ad Pontificem tendere, classem verò Barcilonæ extemplò instrui iubet. Quibus rebus Francus intellectis, cùm hactenus spe nouæ

cum

cum Cæſare tranſactionis fœderi Italico ſubſcribere diſtuliſſet, decimo 1526
» ſeptimo Maij his legibus inter ceteras id facit: Inter Pontificem Cle-
» mentem, Regem Franciſcum, Venetos, ac Franciſcum Sfortiam, donec
» is in Ducatum Mediolanenſem reſtituatur, ac Regij liberi è Cæſaris po-
» teſtate extorqueantur, perpetuum fœdus eſto. Cæſari ſe fœderi intra tres
» proximos menſes coniungendi poteſtas maneto, modò Regis filios, iu-
» ſta auri accepta ſumma, quam Angliæ Rex dicet, ac Mediolanenſe Im-
» perium Franciſco Sfortiæ reſtituat, vniuerſamque Italiam eo ſtatu, quo
» ante hoc bellum fuerat, relinquat. Conditionibus conſignatis Pontificiæ & Venetorum copiæ, Duce Vrbinatium Principe, Mediolanum verſus, ſed tardiùs quàm inopia, qua arx premebatur, requirebat, mouent. Differt ſua auxilia Rex Francus, ſpe tranſigendi de liberis cum Cæſare. Interea Franciſcus Sfortia, commeatus inopia adactus, vigeſimo quarto Iulij cum Borbonio tranſigens, arcem ei Mediolanenſem tradit, Laudemque Pompeij profectus, inde ad Confœderatorum caſtra Marinianum contendit. Hoc tempore Cæſar variis artibus Pontificem, Franciſcum, ac Anglum ſpe pacis ducens, tandem in ſuas partes adſciſcit Ferrariæ Ducem, pacémque cum Confœderatis Cæſar ſe non facturum profitetur, niſi Francus legibus Madrilianis per omnia ſatisfecerit, ac Franciſcus Sfortia ſe ſuamque cauſam conſtitutis à ſe Iudicibus commiſerit. Tum Hieronymum Moronum, intimum Sfortiæ Conſiliarium, pro coniurationis mulcta acceptis viginti millibus aureorum, carcere dimittit; quem exinde Borbonius, ingenio eius delectatus, inter ſecretiores admiſſum, admodum euexit. Hac æſtate vigeſimo quinto Iunij Spiræ Nemetum fit Conuentus Germaniæ Principum, in quo Cæſaris recitantur litteræ, menſe Martio Seuilliæ ſcriptæ, quibus promittebat ſeſe breui in Italiam coronationis cauſa profecturum, acturumque cum Pontifice, futuro Concilio locus tempuſque deſignaretur, in quo certum de religionis dogmatibus declarari poſſet. Sub idem tempus 18. Iulij Margareta Auſtria Belgij Gubernatrix Edictum promulgat carptim in hunc ſenſum. (Extat inter diplomata Flandrica & Gallica impreſſa Gandaui 1559. apud *Vanden Steen.*) Pro Cæſare omnibus noſtris fideli-
„bus, &c. Quandoquidem, non obſtante Edicto anni 1521. contra Luthe-
„rum eiúſque fautores, paſſim ſerpat malum, quiéſque publica turbetur,
„hinc eſt quòd ordinamus & præcipimus, ne quiſquam conuenticulis
„quibuſcumque, vbi priuatim de Scripturæ intellectu conferatur, inter-
„ſit, & neque domi ſuæ nec alibi quidquam dicat faciátve, quod ſimpli-
„cem populum à reuerentia Sacramentorum, honore Deiparæ vel alio-
„rum Sanctorum, à ſuffragiis pro defunctis, ieiuniis, aliiſque quæ Eccle-
„ſia præcipit ex vſu & traditione Chriſtianæ fidei obſeruanda, vlla ra-

Nouum fœdus Regis Francorum cum Pontifice, Venetis, & Sfortia contra Cæſarem.

Borbonius pro Cæſare arce Mediolanenſi potitur.

Moronus mulcta viginti millium aureorum redemptus, deinceps Borbonio in pretio fuit.

Scribit Cæſar Germaniæ ſe curaturũ, Synodus Eccleſiaſtica vt indicatur.

Edictum in Belgio contra hæreticos moderatiſſimum.

1526 tione diuertat aut distrahat, sub pœna pro prima vice cùm quis de eo « cum ventilatione causæ apud Senatores fuerit conuictus, viginti flore- « norum Carolinorum; pro secunda, quadraginta; pro tertia vice octogin- « ta similium florenorum, vel si eos soluere non potuerit, sub pœna per- « petui exilij. Nihilominùs committentes Senatoribus loci prædictam « pœnam augendi vel minuendi, vel alterandi potestatem, prout eis vi- « sum erit. Datum Mechliniæ 17. Iulij anno 1526. Signatum pro Cæsare « in suo Consilio, L. Du Blioul. Hoc anno Ludouico Hungariæ & Bohe- « miæ Rege 29. Augusti, ætatis anno vigesimo à Turcis cæso, maior Hungariæ pars ab iisdem occupatur, in vtroque Regno succedente Ferdinando Cæsaris fratre, qui Annam Ludouici sororem vnicam matrimonio sibi iunxerat. Hoc anno Kal. Februarij Vltraiecti Knifio prorogatur Consulatus pręter morem, additur Ioannes Walanus. Sub Kalend. Martias Episcopus ex Transisulanis proficiscitur in Germaniam, mansitque ibi menses plus sex; intereà plebs agit omnia pro libito, Clero eam mitigante, vti poterat. Demum Episcopus septimo Idus Nouembris Vltraiectum venit, magna Ordinum lætitia exceptus. Sed mox tertio Idus Nouembris subito morbo correptus secedit Dorestatum, Vicarios relinquens Præfectos vrbis Iacobum Mindenum & Ernestum Amerongum. Mindenus, quòd cognatos in rationibus disquirendis damnum sensuros videret & ignominiam, octauo Idus Decembris Tribunos conuocans, suadere conatur, vt rationibus discutiendis iam tandem supersedeant, satis inde turbarum hactenus ortum. Quod plebs resciscens, biduo pòst contra Mindenum armatur, circa Pontem fullonum mole lignea congesta. Sed dum nocte ab eodem Mindeno armis disperguntur, postridie multi eorum proscribuntur; duo in vincula coniecti & pænè sub carnificis ictu constituti, tamē etiam solo exsilio vnus, & alter post anni carcerem graui ære mulctatur. Sub initium anni 1527. Papa

1527 spe pacis cum Cæsare ineundæ planè abiecta, expedita re pecuniaria ac frumentaria, Confœderatorum se copiis iungit: ad quos cùm Francus Vaudemontij Comitem mediocribus cum copiis misisset, Regnum Neapolitanum inuadunt. Capiunt Salernam, Molem Caietanam, Castellomarinum cum arce, Turrim Græcam, Surrentinum, Sicillianum, Tallocotium, cum aliquot aliis castellis & oppidis, adeò vt Hugo Moncada, qui Neapoli pro Cæsare in præsidio erat, hostibus ad portas vsque excurrentibus, contrà exire non auderet. Verùm hic Confœderatorum ardor, Pontificis pro parte culpa, citò refrixit. Eius enim tarditate commeatus ac pecunia exercitui statim deficere cœpit; qua de causa Pipernum vsque retrocedere coguntur. Impediebat & rei successum, quòd Francus non ea quæ promiserat auxilia submitteret. Veneti quoque his rebus

Prò prima vice mulctentur 20. florenis, pro secūda 40. pro tertia 80.

Cæso à Turcis Ludouico Hūgariæ Rege, Ferdinandus Cæsaris frater iure vxoris ei succedit.

Episcopo Vltraiectum reuerso, nihilo sunt Vltraiectini quietiores.

Auctor nouus tumultus Mindenus, ne cognatorum ratiocinia ampliùs disquirerentur.

Franci & Confœderati primo impetu multa oppida & castella Regni Neapolitani capiunt.

Hinc tardiùs eorum res succedunt.

rebus perſpectis, in numerandis militi ſtipendiis tardiores erant facti. 1527
In tempore igitur Pontifex,mutato animo, cum Cæſare (qui eum ſummopere vrgebat) tranſigere ſtatuit, planè de Francorum ac confœderatorum rebus deſperans. Erant tum Romæ, à Prorege Lanoio miſſi Faramuſca ac Serenonius,qui cum Pontifice in octo menſes his legibus in-
„ ducias fecêre, vt meliori opportunitate in pacem mutarentur: Pontifex
„ pro ſtipendiis Cæſarianorum militum ſexaginta aureorum millia ſolui-
„ to. Cæſari ius Regni Neapolitani, ac Pompeio Columnæ veterem di-
„ gnitatem locumque reſtituito. Franco Venetiſque intra certum tempus
„ admittendarum induciarum ius eſto: quod ſi fecerint, Cæſar Germa-
„ nos milites in Italia bellantes dimittito; ſin minùs,Pontificis ſaltem nec
„ Florentinorum fines intrare permittito. Protex Lanoius Romam legi-
„ bus firmandis venito. His ſubſignatis, terreſtres naualeſq; copiæ vtrimque reuocantur, capta loca reſtituuntur; Pontifexque copias omnes dimittens,incautè nimis citò ſe exarmat. Exiſtimabat enim Borbonium, auctoritate Lanoij motum, nihil iam auſurum, maximeque Faramuſcam cum Pontificia pecunia ad Borbonium profectum milites facilè placaturum. At longè ſecùs res accidit. Nam cùm pecunia bimeſtre ſtipendium non excederet,parui id milites Præfectique facientes, in belli propoſito perſtitêre, agrúmque Bononienſem vaſtantes, deinde Romam verſus mouerunt. Quod videns Vaſtij Marchio, qui cum Borbonio erat, eo deſerto, in Regnum Neapolitanum ad Protegem Lanoium contendit,vtroque Borbonium inducias contemnere ægerrimè ferente. Bis enim hæc de cauſa à Prorege miſſi ad eum nuntij ferè fuerant à militibus interfecti. Quare tertio Aprilis Lanoius Romam profecturus Florentiæ conſtitit,vt cum Borbonij Legatis de induciis præſens ageret, multa interim magnáque Pontifici nimis credulo pollicitus. Sed tandem Pontifex videns Borbonium ſe & Lanoium contemnere,ac vigeſimo ſexto Aprilis ſine tormentis impedimentiſque expedito cum exercitu ex agro Aretino rectà Romam contendere, vrbis curam Rentio Ceriti committit; Romanos verò ad arma alacriter capienda, pecuniámque,qua miles conſcriberetur, conferendam adhortatur. Sed cùm lentè hæc adminiſtrarentur, rebus omnibus ad vrbis defenſionem adhuc imparatis, Borbonius quinto Maij in eius conſpectum caſtra locat, poſteróque die ipſa aurora oppugnationem aggreditur. dumque Germanos frigidiùs pugnam ineuntes animaturus,arrepta ſcala inter primos aſcendens, pugnam orditur, ſclopetorum globis per cerebrum ac femur adactis,mortuus concidit, Philiberto Challonio, Aurantij Principe, iuxtà aſtante, ac longiori veſte cadauer, ne Ducis morte miles perturbaretur, tegente. Cúmque eo cadente,per duas horas veterani acriter pugnaſſent,

Induciæ octo menſium Pontifici à Lanoio dantur, hac lege, ſexaginta aureorum millia ſoluat.

Borbonius paruam repudiās ſummam a Pōtifice ſubmiſſam, contempto Lanoio, ubi-lominùs Pontificis ditiones vaſtat.

Cum expedito exercitu ſine tormētis Borbonius Romam verſus mouet.

Arrepta ſcala inter primos mœnia Romana conſcendens, Borbonius occiditur.

1527 tandem Germani & Hispani in suburbium, deinde in ipsam Vrbem irrupêre, desideratis cum Borbonio mille circiter viris, interfectis verò tam in oppugnatione quàm irruptione, quatuor Romanorum millibus. Diuina ac humana militum libidini cessêre, in omnem sexum ætatémque omni libidinis, sæuitiæ, ac cruciatus genere sæuitum. Pontifex Clemens in Arcem S. Angeli fugit; vbi per integrum obsessus mensem, frustráque auxilium à Confœderatis expectans, tandem cum Lanoio (qui Senis erat) ac Aurantio, quem veterani loco Borbonij Ducem salutarant, Vastio, Moncada, ac Alarcone, qui Neapoli Romam aduolarant, his legibus sexto Iunij transigit: Pontifex in stipendium Cæsarianorum mili- "
tum constitutis temporibus quadringenta millia aureorum nummûm "
persoluito, ac statim decem millia præsentato. Cum tredecim Cardina- "
libus in Mole Hadriani (nunc Arx S. Angeli) custoditor, donec prima "
pecuniæ pensio sit persoluta, tum Neapolim aut Caietam proficiscitor, "
expectaturus Cæsaris Decretum. Exinde Alarco cum tribus Germano- "
rum ac totidem Hispanorum signis arcem ingressus, Pontificem cum Cardinalibus arctè custodit, ceteros omnes dimittit. Cum Vastio ac Moncada Romam venerant Hispani ac Germani, qui in Regno erant Neapolitano, abiectísque Ducum imperiis, nil miseræ Vrbi reliquum fecêre. Grassabantur enim in ea octo millia Hispanorum, duodecim millia Germanorum, quatuor millia Italorum peditum: quos cùm Lanoius ac Vastius educere conarentur, à seditiosis ad cædem quæsiti, ægrè effugêre; mansítque in Vrbe suo viuens arbitrio impius miles circiter octo continuis mensibus, peste inter eos nequidquam insigniter grassante. Memoratu dignum est quod Cochlæus huius temporis Scriptor his verbis commemorat, in Actis Lutheri hoc anno: Erat (inquit) tum Ro- "
mæ Italus quidam, sacco indutus, qui ante captam Vrbem sæpè prædi- "
cauerat, graue imminere Vrbi exitium, nisi homines prauam vitam cor- "
rigerent, ac pœnitentiam agentes iram Dei precibus auerterent. Cumq; "
id sæpè fecisset magnis clamoribus in populo, comprehensus, & in car- "
cerem coniectus, ibíque detentus fuit, donec Deus reipsa comprobauit, "
quod ille prædixerat. Dimissus verò è carcere à militibus, eis quoque "
prædixit, breue fore eorum gaudium ex illa præda. Cùm igitur eueni- "
rent ea quæ prædixerat, creditus est prophetiæ habere spiritum, Ioan- "
nis Baptistæ nomen habens, & vitæ institutum sequens. Hæc ille. Vige- "
simo primo Maij huius anni nascitur Cæsari Vallisoleti in Hispania filius, cui regenerationis hora nomen Philippi dedit: ob cuius natalem, dum ingentia per vniuersam Hispaniam lætitiæ eduntur signa, litteris Mercurini Gatinariæ Cæsar Monocœi fit certior, captam à suis Romam, Pontificem cum Cardinalibus captiuum detineri. Recipit & paulò

Fœdè Roma vastatur à Cæsarianis.

Pontifex integro mense in Arce S. Angeli obsessus, tandem certis conditionibus transigit.

Cæsariani milites ad viginti quatuor millia, reiectis Ducum imperiis, ferè octo mensibus Romæ immanè grassantur.

Vaticinia cuiusdam tunc Romæ.

Nascitur Cæsari filius Philippus Vallisoleti in Hispania.

paulò pòst litteras ab Anglorum ac Francorum Regibus, petentes Pontificem in libertatem restitui. 1527 Sed eius rei negotium iam anteà Lanoio Cæsar per litteras ac Legatos dederat, quamquā restitutus in libertatem non sit nisi post septimum captiuitatis mensem. Quocircà fine mensis Iulij Cardinalis Eboracensis ex Anglia profectus, tertia Augusti Ambianum venit, ac cum Rege Francisco, nomine Regis Henrici, fœdus contra Cæsarem facit; quo Francus peditem equitemque, Anglus menstruam in stipendia pecuniam certam, ad confœderatorum Italorum castra se missuros pollicebantur, præfecto exercitui Foxæo Lautrechi Domino; qui cum iusta manu in Italiam ad Confœderatos veniens, maioribus è Francia ac Heluetia subsequentibus copiis, pulso Lodouico Lodronio, Bosium oppidum, deinde & Alexandriam, in potestatem redigit: tum positis ad Papiam seu Ticinum castris, verberataque tormentis arce, in vrbem, cæso præsidio, captoque Duce, fine mensis Septembris irrumpit, Antonio Leua, propter copiarum exiguitatem, Mediolani (vbi à Borbonio Romam proficiscente fuerat relictus) manente. Non enim præter ducentos equites, ac tria peditum millia habebat. Atqui Romæ adhuc grassabantur Cæsaris milites, donec Lautrechi irruptione excitati, cùm se abundè præda satiassent, insuperque singuli duos à Vastio aureos accepissent, Ducum se imperiis subiicientes, Romam deserunt. Obierat mense Octobri Caietæ Carolus Lanoius Belga, Prorex Neapolitanus, successitque illi Philibertus Challonius Auranti princeps, admodùm adhuc iuuenis, Hugone Moncada multæ experientiæ sed duri ingenij viro, res cum eo administrante. Pridie Kal. Nouembris iterùm Cæsar cum Pontifice transigit: superioribus tantùm „ conditionibus additum; pecunia, quæ in Hispania ad sacrum erat col„ lecta bellum, ac decimæ è sacris vectigalibus collectæ, Cæsari cederent, „ eique in rebus Mediolanensibus ac Neapolitanis non aduersaretur; „ Ostiam ac ciuitatem veterem, pignora Cæsari traderet. Circa finem anni classis Confœderatorum, disputantibus Ducibus, Sardiniáne an Sicilia esset inuadenda, ingenti tempestate disiecta, ac aliquot mersis nauibus valdè diminuta, cùm nil memoria dignum gessisset, varios portus tenuit. Lotrechius quoque expectans, quis inter Cæsarem Regemque longæ, sed arcanæ tractationis exitus esset futurus, in agrum Bononiensem, Parmensem ac Placentinum, in hibernis militem distribuit; Cæsariani verò Germani in agro Romano, ac finibus Regni Neapolitani, hiemabant. Vltraiecti hoc anno is erat rerum status. Sexto Kalend. Iunij exules tentant nauigiis sub portam Telonariam vrbem occupare, sed frustrà. Inde decimo quarto Kal. Augusti exules ad se purgandos, & Vltraiectēses ad eos accusandos, Dorestatum seu Wicam ab Antistite euocantur,

Ferit quoque Rex Angliæ fœdus cum Franco contra Cæsarem.

Francus Papiam seu Ticinum recuperat.

Lanoio Proregi Neapolitano defuncto, Auranti Princeps subrogatur.

Classis Cōfœderatorum tempestate desiicitur.

Exules Vltraiectini frustrà vrbem occupare tentant.

1527 cantur, cognitioque causæ Transisulanis datur. Intereà in speciem agitur, vt cum Geldro (neglecto Burgundo, hoc est Cæsare) perpetua pax sanciatur; nec minùs Buranus sub idem tempus Episcopum Dorestati inuisit, post diutinum morbum quasi valetudinem gratulaturus, pluresque dies cum ipso & ciuibus festiuè transigit. Kalendis Augusti Episcopus veritus ne quid Vltraiectini innouarent, eò proficiscens, condicto à Burano equitatu, qui suo equitatui in itinere se iungeret, ingressis iam

Episcopus Vltraiecto excluditur.

coquis & familia, ipse circa Vechten pagum, portas sibi clausas intelligens, noctu plenus irarum in Oostbroeck diuertit. Missi sunt Legati ex vrbe eo die & sequenti, dimitteret externa auxilia, patere sibi tunc portas: (equites auxiliares erāt ducenti, pedites quingēti.) Ille hoc recusabat. Et tandem, Agite, inquit, quando ita stat sententia, omnia deinceps armis agenda erunt. Hinc factiosi missis tabulis cum Geldro transigunt, & Nonis Augusti clauibus portæ Consuli Vulueno vi extortis, postri-

Hinc apertum, etiam contra Episcopum, bellum, aduocantibus ciuibus auxiliares Geldros.

die lucente aurora ducentos equites Geldros admittunt, & paulò pòst adhuc equites centum & quinquaginta, & peditum cohortem vnam. Episcopus ad intercludendum vrbi commeatum ostium Leccæ munit, præfectis Pilano Amersfortio, Pellito Buscoducensi, & Sombreno cum ducentis equitibus. Vtrimque in agro hostilia eduntur. Sed tribus mensibus elapsis, ita Episcopi opes sunt accisæ, vt iam debellatum esset, nisi ad externa auxilia respexisset. Itaque Florentium Buranum Dore-

Episcopus impar belli sumptibus per Buranum cum Margarita Cæsaris sorore transigit.

statum euocat: apertè quod diu meditati erant, aggredi pergunt: ille celeriter Bruxellam contendit. Conuentus Scoonhouiam indicitur. Adsunt 17. Kalend. Decembris hinc Episcopus cum suis, illinc Comes Hoochstratanus, Buranus, & alij; tandem transigitur his legibus: Margarita "Austriaca, Cæsaris nomine, octauo Kalend. Decembres in militares "sumptus dabit Antistiti sexdecim millia florenorum, ac in quinque "proximos menses singulis mensibus quinque millia, quibus contra "Geldrum mille pedites stipendio ordinario Antistes alet. Intereà An- "tistes Diplomate à Summo Pontifice obtento, potestatem transferendi "

Amersfortu pro Episcopo facit.

ditionem Vltraiectinam ac Transisulanam, in Cæsarem eiusque suc- "cessores, procurabit. Quæ cùm innotuissent, non multò pòst Amersfortij "Antistitis mediocre accipiunt præsidium; Gelder verò vt Vltraiecto,

Legati Regum Franciæ & Angliæ, præsentibus Oratoribus Venetorum ac Sfortiæ, Cæsari bella indicunt.

1528 Rhenæ, ac Hasselio, aliisque oppidis à se occupatis prospiceret, quòd tanto bello sustinendo non satis esse in Martino Rossemio auctoritatis censeret, Fredericum Meursij Comitem cum noua peditum equitumque manu Vltraiectum mittit, eique Rossemium parere iubet. Mense Ianuario anni 1528. Burgis in Hispania Franciæ ac Angliæ Regum Legati bellum Carolo Cæsari indicunt, præsentibus Oratoribus Venetorum ac Sfortiæ. Hilari Cæsar fronte denuntiationem accipit. Sed Regis

Angli

Angli Oratore dimiſſo, reliquos cuſtodiri iubet, præfatus ſuos Oratores 1528 ab his in Italia detineri. Tum ab vtraque parte ingentes fiunt apparatus; motiſq; Lotrechius Francus Bononia caſtris, per Æmiliam Flaminiam ac agrum Picœnum in Regnum contendit Neapolitanum, captaque Aquila, ad interiora Regni Neapolitani progrediebatur, oppidis ac ciuitatibus paſſim deditionem facientibus, præſidiaque admittentibus; redegiſſetq; in poteſtatem vniuerſum cum vrbe Regia Regnum, niſi clàm numerante Cæſarianis Pontifice aliquot menſium ſtipendia, exercitus Germanorum, Hiſpanorum ac Italorum Roma deductus, Neapolim contendiſſet, ac ciuitates aliquot munitiores inſediſſet. Diſceſſere Roma decimo ſeptimo Februarij; delectúque habito, ex viginti quatuor millibus armatorum, vix duodecim millia peditum ac mille quingentos equites recenſuere; ceteros peſtis luxuſque abſumpſerat. Antonius Leua, militem in officio retenturus, Mediolanenſes auro exhauriebat; inque extremam calamitatem coniectos, vrbem fortunáſque deſerere coëgiſſet, niſi educta præſidij parte Leucum recepiſſet, Muſſiniúmque eius Præfectum à Confœderatis ad Cæſaris partes traduxiſſet, adiutus ab eo pecuniæ ac commeatus non exigua copia; quem ob hoc beneficium Cæſar Leucij Marchionis titulo ornauit. Fine mẽſis Aprilis Lautrechius caſtra ad vrbem Neapolim communit, expectans Confœderatorum claſſem, quò vrbem terra maríque premerent. Intereà Cæſariani, qui Neapoli in præſidio erant, ſpem concipiunt opprimendæ claſſis Aurianæ, quæ in ſinu erat Salernitano, præerátque ei Philippus Auria. Conſcendunt Neapoli claſſem Hugo Moncada, omnium Præfectus, Vaſtij Marchio, Cæſar Faramuſca, Aſcanius Columna, Princeps Salernitanus, Camillus Columna, Cruceus, Gobbius, Serenonius, ac clariſſimi quique Præfecti, cum mille veteranis Hiſpanis ſclopetariis, exceptis ordinariis claſſis militibus, ac ad hoſtem contendunt. Sed qui de eorum conſilio per fidos exploratores ante biduum præmoniti, acceptis à Lautrechio ſexcentis ſclopetariis omnia ad pugnam neceſſaria pararant. Congrediuntur in alto; emiſſóque prior Auria è ſua prætoria ingentis tormenti globo, vltra quinquaginta Hiſpanos occidit, vulnerátque plures. Tum Moncadæ tormentum (quamquam rectè libratum exoneraretur) non tamen Auriæ tantum intulit detrimenti. Tandem Cæſariani virtute ſuperati, claſſem perdidere, Proceribus omnibus, quos nominaui, cum Præfectis in hoſtium poteſtate relictis, excepto Moncada & Faramuſca, qui pugnantes occiſi in mare ſunt deiecti, cum mille qui ceciderant militibus. In Auriana claſſe tamen nullus ferè ſine vulnere diſceſſit, perierèque quam plurimi; tam difficile fuit ſuperare veteranos. Exinde arctiùs Neapolis obſideri eſt cœpta, emiſſuſque vrbe magnus imbellium hominum nume-

Inuadente Franco Regnum Neapolitanum, ſic demum Cæſariani Romam deſeruere.

Mediolanenſium etiam res ſunt anguſtæ.

Claſſis vtrimque inſtructa.

Cruenta pugnâ claſſis Cæſariana à Confœderatis Duce Auria ſuperatur.

1528 numerus. Litteras quoque ad Cæsarem, quibus terra maríque auxilium ac pecuniam petebant, destinauerant; sed interceptæ, Lautrechio summis etiam difficultatibus implicato animum addidere. Laborabant enim Franci inopia aquæ, equitum, ac pecuniæ. Leui armatura equitum Cæsariani superiores erant; ac proinde non semel ereptum Francis commeatum ac vinum ad vrbem detulerant. Orta etiam erat, iamque grassabatur intra & extra vrbem pestis, Germanorum maximè vtrobique negligentia. Lautrechius quoque frustrà militem & pecuniam è Francia expectabat. Intereà Antonius Leua, eductis Mediolano copijs, Papiam vi expugnat, omnibus Francis, qui intus erant, interfectis. E Germania verò Henricus Brunswici Dux cum decem millibus peditum, ac sexcentis equitibus, Cæsaris pecunia conductis, in auxilium Neapolitanorum profecturus, in agrum Veronensem descendit, oppidaque aliquot capit. Sed cùm Antonius Leua aurum non expediret, summa verò per omnem Italiam esset rerum omnium ac præcipuè panis inopia; Germani, conuersis signis, mense Iulio in Germaniam rediêre, duobus millibus exceptis, qui cum Leua mansêre, omni Neapolitanis auxilij spe velut sublata; nam & decimo Iunij Veneta classis viginti duarum triremium in sinum Neapolitanum appulerat, impediens, ne quid ampliùs mari in vrbem adueheretur. Sed hoc rerum statu ecce Andreas Auria, relictis Regis Francisci stipendijs, Cæsari dat nomen, causatus inter alia patriæ suæ Genuæ libertatem à Franco opprimi, ac ad Sauonam omnem rei maritimæ mercaturam transferri. Expugnarant captiui Præfecti Cæsaris ægrum eius animum, promissa Genuensibus libertate; ad quam confirmandam ad Cæsarem in Hispaniam virum nobilem Generalem Franciscanorum miserant. Quo reuerso, his nomine Cæsaris cum Auria legibus conueniunt: Genua Cæsaris parrocinio libera esto. Sauona Genuensibus pareto. Quod olim Auria in Hispanos odium exercuit, obliuiscitor. Auria Cæsari cum duodecim triremibus suis militato, eoque nomine quotannis sexaginta millia aureorum in stipendium, cum Principatu Melphitano accipito. Post hæc Philippus Auria quarto Iulij cum sua classe Neapolim deserit, menseque Augusto Andreas Auria cum duodecim triremibus suis Caietam, quæ in Cæsaris erat potestate, venit; dimissisque captiuis Proceribus, qui eum ad transitionem pellexerant, Cæsaris militare signum exponit, Regíque Francisco torquem aureum cum insigni D. Michaëlis remittit. Intereà pestis ac nouus ille tum ex Veneris immoderatione, tum ex rupti aquæ ductus Poggij aquis in castris Francorum diebus canicularibus computrescentibus, morbus adeò Francorum ad Neapolim castris grassabatur, vt vix centum Lautrechio (præter rationem obstinatissimè in obsidio-

Hinc Neapolis arctè à Confœderatis obsidetur.

Intereà Leua Papiam vi expugnat, omnibus Francis interfectis.

Andreas Auria, relictis Francis, ad Cæsarem inclinat, & quarè.

Pactum Cæsaris cum eodem Auria, seu Doria.

Grassatur in castris Gallorum ad Neapolim nouus quidam morbus, quo mortui sunt plurimi Duces & milites.

1528

obsidione perseuerantì) superessent sani equites, pedites vix mille. Decumbebat ipse, vt & plures Proceres, grauiter, ac tandem Lautrechius, Vaudemontius, ac complures alij viri illustres moriuntur. Ægrotabat quoque vehementer Salutius qui Lautrechio in imperium successerat, Nauarrus, ac Guido. Quare Hugo Maramaldus, qui cum Prorege Aurantio Neapoli cum imperio erat, Capuam, Puteolos, ac Nolam, eiectis Francis, recuperat. Non enim solùm Franci cum peste, sed & cum fame luctabantur. Demum mali magnitudine victâ peruicaciâ, nocte clàm castra Neapoli Auersam mouent. Sed abitu à Cæsarianis percepto, inuaduntur ac sternuntur. Capitur Nauarrus, ac cum eo clariores Præfecti multi. Salutius Auersæ sine commeatu inclusus & ipse paulò pòst se dedit, captiuúsque cum Ducibus detinetur, militi sine armis discedendi copia facta. Et hic finis obsidionis Neapolitanæ. Prorex Aurantius, habita de his quæstione qui duris temporibus aliquid contra Cæsarem erant conati, Fredericum Ducem Caietanum, ac Henricum Bouiani Ducem, cum quatuor aliis viris illustribus, publicè Neapoli in foro securi percuti iubet. Mensibus Augusto ac Septembri nihilominùs in Ducatu Mediolanensi bellum à Confœderatis contra Cæsarianos acerrimè fuit gestum. Adueniente enim è Francia iustis cum copiis Fani D. Pauli Comite, vltraque duodecim millia peditum ac bis mille quingentos equites adducente, Cæsarianis negotium facessebant. Antonius enim Leua octo millia tantùm peditum ac octingentos equites habebat; quibus copijs cùm ciuitates præsidiis essent firmandæ, Francis loco aperto par esse non poterat. Intereà Andreas Auria Genuam, eiectis Francis, in potestatem redigit, ac Cæsaris voluntate liberam esse iubet, arce mense Octobri funditus diruta. Receperant Genuenses & paulò antè Sauonam dignitatis suæ æmulam; cuius portum inutilem reddituri, lapidibus & ruderibus replerunt. Sub idem tempus Antonius Leua, vt militem aleret, Mediolanensibus prohibet, ne quisquam domi panem pinsat, nec molitum frumentum habeat, præter eos qui id iuris à se numerata pecunia redemissent (hi octo continuis mensibus tres ei aureos in singulos modios numerauêre) qua pecunia per totum ferè annum peditem equitemque Germanum ac Hispanum aluit, Insubriamque miserrima calamitate pressam Cæsari seruauit, Italis peditibus intereà præda viuentibus. Hoc anno etiam feruebat apud Vltraiectinos bellum. Dies Episcopo & Transisulanis à Burgundis Dotdraci dictus erat, quibus Ducibus ad Kalend. Maias contra Geldrum gereretur bellum. Designati sunt Buranus, Rennenbergius, & Schenkius; decreta sedecim millia peditum, equitum sesquimille. Nec tantisper quies. Nam mox circa Nonas Martias magna vi frumenti Vltraiectum à Geldro congesta,

Cæsariani recuperant Capuam, Puteolos, ac Nolam.

Frãci morbo fameq; fracti Neapoli discedunt.

Nihilominùs Fœderati apud Mediolanenses bellum prosequuntur.

Genua eiectis Francis, & diruta arce, libera esse iubetur.

Graue tributum, sed quo tamen Insubria Cæsari seruata.

Feruet apud Vltraiectinos bellum, hinc Burgundis illinc Geldris auxiliantibus.

1528 congesta, recensuit exercitum ad mille trecentos pedites. Ex quibus, paucis vrbi præsidio relictis, cum reliquis Martinus Rossemius, copiarum Geldricarum Dux, Hagam-Comitis per medium hosticum pergens diripit, tertioque die quàm Hagam profectus fuerat opimus spoliis, acceptisque prætereà pro viginti adhuc aureorum millium persolutione obsidibus, Vltraiectum regreditur. Circa idem tempus Schenkius in Trãsisulanis, Bubile, præsidium Geldrorum munitum iuxta Campos, obsidet, & vi potitur; inde ad Hassaliam castra transfert, tandemque multo sanguine ea potitur. Quinto Kal. Iunij Florentius Comes Buranus castra è statiuis Leccæ mouens in Velaniam, primò Amisianum præsidium capit, inde tertio die Hattemum contendit. Vbi iunctus ei Schenkius simul oppidum obsidione premunt. Demum post octenos grauissimos insultus deditione capiunt; & paulò pòst Elburgani etiam se dedunt. Decimo sexto Kal. Iulij Harderwiea trinis castris à Burgundis seu Cæsarianis circumsessa oppugnatur, paucisq; pòst diebus & ipsa deditur. Intereà Vltraiecti omnia motu plena; miles pro stipendio tumultuatur, calices sacti & alia dantur. Denique Kalend. Iulij, tribus fratribus in suburbio Insulari (*de VVeert*) potissimùm auctoribus, qui portæ eius Præfectum longa ebrietate sibi deuinxerant, & tunc cum suis planè vino obruerant, miles Episcopi eam portam manè ingressus, vrbem Vltraiectinam recuperat. Pedites Burgundi tantùm erant octoginta, equites ducenti quadraginta quatuor, reliqui Amorsfortij voluntarij & exules, in vniuersum quadringenti. Pugnatum acriter in foro Boario, & vico Prætorio. Cæsi Geldri quadraginta duo, Amorsfortij tres desiderati sunt, capti Geldri ad centum pedites, qui ab equitatu Burgundico prohibiti à publico, intra hospitia sua se continuerant. Reliqui milites in omnem partem dilapsi, & maximè per Telonariam portam euaserunt. Pacati nominis ciuibus dictum est, Palatinum (Episcopi nomen) foribus inscriberent; reliqui prædæ dati; senserunt tamen & pacati nonnulli damnum. Durauit direptio triduum. Sæuitum denique in nudos & omnibus spoliatos. Capti hi: Decani duo, ad S.Saluatorem & S.Petrum; Canonici plures; Consulares, Fredericus Vochtius Consul eo anno, Ioannes Huchtenbrouckius, Amoldus Vuluenus, Godefridus Regius Prætor vrbis, Gerardus Semmius, & alij. Equestres, Gisbertus Varaus, Ioannes Wicanus Loripes; ciuium prætereà ingens multitudo. Decanus maioris Ecclesiæ pietate vxoris Vordij exulis latuit; & non multò pòst Montfortium euasit. Quarto Nonas Iulij Episcopus in vrbem venit; octauo Idus, populus in forum Boarium vocatus, Episcopo nouo iuramento obstringitur. Sub 14. Kalend. Augusti in foro Boario gladio admoti sunt Godefridus Regius Prætor, Gisbertus Varaus, & alij tres.

Rossemius Præfectus Geldrorũ Hagam-Comitis spoliat.

Alia parte Burgundi multa loca munita Geldris adimunt.

Auxiliares Episcopi Vltraiectum armis recuperant.

Durauit direptio vrbis triduum.

Duodecim capite puniti, plures capti.

12. Ka-

12. Kalend. eiusdem itidem capite plexi Ioannes Wicanus Loripes Equester, & sex alij; septimus Petrus Coppius produci iussus, per foricam carceris portæ Catherinianæ euasit. Postridie Episcopus Dorestatum rediit, secum abducens Solmum Decanum ad D. Petri, Venrodium & Cunretorfium Canonicos, & Equestrem Huchtenbrouckium. Ex his Venrodius & Cunretorfius culeis insuti crudeliter in Rhenum abiecti & submersi sunt; reliqui vincti plures viginti, rescripto Burgundico, antequam vlterius sequiretur, subtracti sunt. Tertio Nonas Octobris, pax inter Geldrum & Cæsarem Gorcomij, ac deinde alibi, promulgatur his 1528

Canonici duo culeis insuti, in Rheno mersi.

» legibus: Dux Geldriæ Carolus in perpetuum Francico fœderi renuntiato, cum Cæsare nouum perpetuumque inito. Cæsar, deductis præsidijs, Duci capta Geldriæ oppida reddito. Dux, eiusque vitilis tantum stirpis liberi è legitimo matrimonio procreati, Geldriam Zutphaniamque vt clientalia beneficia à Cæsare, legitimisque eius heredibus, non vt à Cæsare, sed vt ab Hollandiæ Comite ac Brabantiæ Duce, obtineto possidetoque. Deficiente legitima virili stirpe, Geldria ac Zutphania Cæsari, legitimisque vtriusque sexus eius heredibus, relinquuntor. Si Dux mortuus filiam aut filias ex vxore reliquerit, Cæsar eiusque heredes, eam aut eas recipito, pro dignitate educato, nubiles cum se digna dote viro nobili ac claro in vxorem collocato. Cæsar Duci præfecturam trecentorum ordinariorum equitum concedito, annuam quoque pecuniariam ad vitam pensionem trium millium florenorum persoluito.

Pax cum Geldro sancitur.

Tanti fuit bellum Geldricum, quod annis quinquaginta per interualla tenuit, redimere. Porrò Vltraiectini quoque decimo tertio Kalend. Nouembris se Cæsari tradiderunt hisce Tabulis iam tum 13. Augusti conceptis: Quoniam Carolus Geldriæ Dux, nullo iure nullaque legitima de causa, vrbem Vltraiectinam occupauit, ac ex ea bellum Antistiti Heinrico Bauaro intulit, occupatoque oppido Rhena, arce Horstia ac Ema, vniuersam ditionem Vltraiectinam ad grauissimarum exactionum solutionem coëgit, nullo in recusantes, siue profani siue sacri ordinis homines, sæuitiæ nec calamitatis genere omisso, adeò vt vniuersam tandem prouinciam subegissent, nisi Caroli Quinti Cæsaris Duces obstitissent, ac pedite equiteque adducto Geldrum repressissenr: ne rursum in easdem recideremus calamitates, ac aliqua ratione Cæsari de factis huius belli causa sumptibus satisfieret, communi consilio, liberaque voluntate consensimus, ac tenore præsentium consentimus, Heinricus Bauarus Antistes noster Cæsari Carolo, tamquam Brabantiæ Duci & Hollandiæ Comiti, pro se suisque successoribus vtriusque sexus legitimis liberis cedat, inque perpetuam possessionem tradat vrbem Vltraiectum, Amersfortium, Rhenam, Wicam, reliquaque oppida, arces, castel-

Tabula publica, quibus Vltraiectini suo Episcopo facultatem concedunt iurisdictionem ditionis in Cæsarem transferendi.

Nota, Vltraiectina ditio tradita Cæsari, tamquam Brabantiæ Duci & Comiti Hollandiæ, non alio titulo.

1528 castella, ac munitiones Prouinciæ agrique Vltraiectini cum omni ap- «
paratu bellico, pagis, villis, prouentibus, cum iurisdictione summa, me- «
dia, infima, mixta, ac denique vniuersum absolutumque profanæ iuris- «
dictionis imperium, ea ratione ac modo quo id præcedentes Antistites «
supra nongentos possedêre rexereque annos, ac vt absolutum decet Do- «
minum Principemque, cum vniuerso Nederstieht (nempe Ouerstichtij, «
id est Transisulani, dudū antè in Ianuario se tradiderant) nihil inde exci- «
pientes præter sacram iurisdictionem, ac annuos eius prouentus, qui An- «
tistiti eiusq; successoribus in sempiternum sarti tecti manebunt, quem- «
admodum Curia Episcopalis, quæ est in vrbe Vltraiecto, ac altera An- «
tistite digna in hac Prouincia, quam eliget. Ad hæc Cæsar Carolus An- «
tistiti Heinrico Bauaro singulis numerabit ad vitam annis duo millia «
florenorum, donec tot ei sacerdotia procurarit, quæ dictam in singulos «
annos summam conficiant, eaque in perpetuum Episcopatus reditibus «
adiungi curarit: supplicantes & orantes Romanum Pontificem, hæc «
omnia sua auctoritate approbare, confirmare, rataque habere dignetur. «

Episcopo relinquitur sola iurisdictio sacra, eius prouentus, duplex Curia, & à Cæsare duo millia florenorum annua.

Hæc primùm à quinque Canonicorum Collegiis, deinde ab Abbatibus, tum ab vrbis Senatu ac Nobilibus fuêre subsignata, sigillisque munita, ac tandem anno sequenti à Papa Clemente 13. Kal. Septembris confirmata. Antistes suæ renuntiationis litteras 12. Octobris huius anni cōsignauit, & Cæsaris Legato Antonio Lalaino Comiti Hoochstratano die 13. Kalend. Nouembris solemniter tradidit; ac postero die populus Vltraiectinus Cæsari sacramentum dixit, hinc 3. Nonas Nouembris Amersfortij, & non multò pôst etiam Wicani & Rhenani. Hoochstratanus, antequam Vltraiecto in Brabantiam rediret, Præfectum vrbis dixit Ioannem Ertemondum; Consules Henricum Verborchium & Petrum Merseltium, Prætorem Ioannem Culenburganum. Mense

Populus Vltraiectinus Cæsari sacramentum dicit, hinc & Amersfortij, & alij.

1529 Aprili anno 1529. Alfonsus Daualus Vastij Marchio contra reliquias Francici exercitus, eorumque Confœderatos, in Regno Neapolitano bellum gessit, eósque maiori oppidorum ac ciuitatum parte eiecit; sed Calabros ac Apulos, defendente eos Melphi Principe Frederico Caraffa, ac Simone Romano (qui duo fortuitis casibus his conatibus periêre) subigere non potuit. Intereà Fani D. Pauli Comes pro Francis in Mediolanensi ditione bellum varia gerebat fortuna, frustrà conatus Genuam Sauonamque recuperare, ac cum suis Confœderatorumque copiis Mediolanum obsidere. Quare Papiam cum altera exercitus parte proficiscitur: quam cùm Mense Iunio occupare iterùm conaretur, ab Antonio Leua iuxta Landrianum pugna superatur ac capitur, cumque eo Ioannes Chastillonnius, Rangonius, Liniacus, Carbonius, ac aliquot alij clariores Præfecti, cum omnibus impedimentis ac tormentis. Qua clade

Vastius contra reliquias Francorū in Regno Neapolitano strenuè agit.

Leua quoque ad Lādrianum in Insubribus Francos superat.

clade territi Franci, vniuersa derelicta Insubria, in Franciam reuertuntur, Confœderatorumque Italorum animi ad pacem inclinari cœperunt. Exinde pax iterùm inter Pontificem ac Cæsarem vigesimo nono 1529
„ Iunij Barcilonæ his transigitur conditionibus: Inter Pontificem & Cæ-
„ sarem pax perpetua esto. Cæsar Alexandrum Medicem, tradita ei in
„ vxorem filia notha Margarita Austriaca, Florentiam reducito, ac in ma-
„ iorum auctoritate constituito. Vt Apostolicæ Sedi sine fraude Imperij
„ restituatur Ceruia, Rauenna, Mutina, Rhegium ac Rubercia, Cęsar ope-
„ ram dato. Pontifex Cæsari Diploma de iusta Regni Neapolitani posses-
„ sione concedito, niueique tantùm coloris equi tributum accipito. Pon-
„ tifex ac Cæsar in Italia ad colloquium prodeunto. Cæsar Francisci Sfor-
„ tiæ rationem habeto, eiúsque causam Iudicibus non suspectis commit-
„ tito. Iurauitque Cæsar dicto die 29. Iulij solemniter Barcilonæ in has conditiones.

Noua iterùm leges fœderis inter Pontificem & Cæsarem.

Miserat paulò antè Cæsar Margaretæ amitæ in Belgium summam absolutamque potestatem transigendi cum Rege Francorum, liberandisque eius liberis; id enim valdè vrgebant, Pontifex potissimùm & Angliæ Rex. Conueniunt Cametaci septimo Iulij, hinc Margarita Austriaca cum Senatu Belgico, illinc Ludouica Regis Francisci mater cum Consilio Francico. Aderat ab Anglo Antistes Londinensis ac Suffolciæ Dux, à Summo Pontifice Capuanus Archiepiscopus, itemque paregôs Confœderatorum Legati. Post varias altercationes, rem maximè promouente Pontificis Legato, Nonis Augusti hæ inter ceteras pu-

Agente Pontifice & Anglo, Legati Cameraceum conueniunt sanciendæ etiam paci Francicæ.

„ blicantur conditiones pacis: Pax Madriliana, paucis mutatis, rata esto.
„ Contentus esto Cæsar actione iureque quod sibi tempore fœderis Ma-
„ driliani ac anteà in Ducatum Burgundiæ, Comitatum Auxerroi & vi-
„ cina, competebat. Rex reditu annuo mille librarum Viennensium, quas
„ in Salinas Ducatus Burgundię prætendebat, cedito. Margaritam Austria-
„ cam, eiusque successores, in perpetuum quoque omni tributo, quod in
„ Salinas Comitatus Burgundiæ Rex obtendebat, liberato. Rex pro re-
„ demptione duorum filiorum Cæsari vigesies centena aureorum lilio-
„ rum millia, puri puti auri persoluito; mille ducenta millia, ante instantis
„ Martij Kalendas, quibus Rex filios est recepturus; ducenta nonaginta
„ millia nomine Cæsaris Regi Angliæ, redditis Cæsari syngraphis; & pro
„ restantibus quingentis ac decem millibus, annuo reditu quinque ad
„ centum, singulis annis viginti quinque millia ac quingentos, donec sors
„ soluatur, super omnia bona Ducis Vendomi in Belgio & aliorum Fran-
„ corum. His rebus perfectis Cæsar, dato Regi Diplomate, eum à pacis
„ Madrilianę legibus liberum pronuntiabit. Sed Rex decimo quinto ante
„ filiorum liberationem die ex Italia omnes milites reuocato, ac exaucto-
„ rato; ditionem Hesdinam cum oppido, arce, ac tormentis Comitatui

Denuum his legibus fit pax.

Inter alia Frãcus pro redemptione filiorum vigesies centena aureorum liliorum millia pendito.

Francus omni iure in Flandriam, Artesiam, & Tornacũ, & vicissim Cæsar in ciuitates ad Somonam sitas cedito.

Ducatus Bullsonius Episcopo Leodiensi adiudicatus maneto.

Iubet Cæsar Medicæos vi aut amicitia Florentiam reduci.

Cæsar ex Hispania venit Genuam.

Aurantius cum copiis Florentiam versus mouet.

1529 Attrebatensi restituito. Rex iterùm omni iure & prærogatiua quam in « Flandriam, Artesiam, Tornacum, Mortangam, Duacum, Insulas, ac Or- « ciacum allegare potest, libera voluntate cedito, eáque à prouocatione ad « curiam Parisiensem in perpetuum liberato. Ex aduerso Cæsar iuribus & « actionibus quas in ciuitates ad Somonam amnem sitas allegare potest, « absolutè renuntiato. Leonora Cæsaris soror Regi nuptura, cum Regis fi- « liis in Franciam proficiscitor: dotem illi pecuniariam Madrilij promis- « sam Cæsar dato; cui Rex centum millia aureorum liliorum addet, nomi- « ne sex millium peditum quæ Cæsari se missurum receperat. Rex Rober- « to Marcano auxilia nulla mittito, Ducatumque Bullionium à Cæsare « Antistiti adiudicatum relinquito. Philiberto Challonio Aurantij Prin- « cipatum restituito. Carolus Egmondius, Geldriæ Dux Cæsari reconci- « liatus hoc fœdere comprehenditor. Hæc Nonis Augusti acta, subsigna- « ta ac sigillis munita ante decimumquintum Septembris fuere publicata. Post receptos filios an Rex ista omnia præstiterit, dicetur anno sequenti. Dum hæc Cameraci nondum essent transacta, Cæsar iter in Italiam parans, Proregi Aurantio scribit, omnibus in vnum coactis copiis, Pontificem Clementem ac Medicæos Florentiam vi aut amicitia reducat, ceteraque omnia, quæ Pontificij iuris essent, illi subigat. Aurantius ad Aquilam copias parans, fine Iulij Romam proficiscitur, ac cum Pontifice de belli ratione, militumque stipendiis agens, certam ab eo pecuniæ summam, tormentaque aliquot accipit. Germanis in vnum coactis, Vastius cum Hispanorum peditatu expectabatur. Intereà Cæsar rebus omnibus in Hispania constitutis, vxore filioque Philippo bienni ipsis in Principem relicto, cùm integro septennio in Hispania fuisset, onerariis ac nauibus longis mille equites ac nouem millia peditum imponens, Barcilone classem soluit, ac post quindecim dierum molestam nauigationem duodecimo Augusti Genuam appulit, statimque nuntium de pace Cameracensi accepit, Felicemque Furstenbergij Comitem cum octo millibus Germanorum peditum, ac mille equitibus pecunia sua conscriptis, aduenisse intelligit: qui apparatus Confœderatos Italos insigniter terruit, maximè cùm à Franco Cameraci se desertos viderent. Exceptis Venetis, omnes variis de causis Legatos gratulatum ad Cæsarem misere. Ille Hispanos pedites in Insubriam ad Antonium Leuam mittit, Germanos apud se retinet. Intereà Aurantius cum veteranis Italis ac Germanis decimo nono Augusti Florentiam versus mouet, in itinere Spoletum recipit. Florentini enim, pulsis eiectisque Medicæis, populare Imperium induxerant. Eam iniuriam familiæ suæ factam Papa Clemens Septimus, inita cum Cæsare pace, eius auxilio vindicare cupiebat. Cæsar trigesimo Augusti Placentiam venit,

vt inde

1529

vt inde Bononiam profectus cum Pontifice colloqueretur, reiectis Florentinorum (nisi Medicæos recepissent) ac Ferrariensium Legatis. Aurantius cum copiis haud procul Perusia consederat; quo loco ad eum Vastius cum Hispanico peditatu venit; factaque cum Malatesta compositione, Perusiam obtinuere, ac Pontifici reddidere. Decimo Septembris Cortonenses Aurantio deditionem, persolutis viginti millibus aureorum, fecere. Hos Aretini decimonono sunt secuti. Fine Octobris Aurantius tormentorum inopia lentè progressus, ad mœnia Florentina castra ponit, statímque conspexit, eam se vrbem vnico exercitu expugnare non posse. Certatum est per totum mensem Nouembrem leuibus vario euentu prælijs: quo tempore Pontifex Bononiam profectus, Cæsarem post paucos dies eodem venientem summo cum honore ac gratulatione excepit. Tum Cæsar Franciscum Sfortiam eius se fidei sistentem, ac Venetorum Legatos audit; annitentéque Pontifice, tandem cum vtroque vigesimo tertio Decembris his conditionibus

Tendit Cæsar Bononiam ad colloquium Pontificis.

Perusia Cæsarianis deditur, & Pontifici redditur: hinc Cortona quoque & Aretium.

Pontifex summo honore Cæsarem Bononiæ excipit.

„ transigit: Franciscus Sfortia Cæsari nongenta millia aureorum num-
„ mûm persoluito, dimidiam partem ante duodecim instantium men-
„ sium finem, alteram partem intra proximum decennium: intereà Cæ-
„ sari pignoris loco arx Mediolanensis ac Comensis maneto; qui eas Sfor-
„ tiæ primæ pensionis solutione facta, restituet, ac Ducale tum Diploma
„ addet. Veneti Rauennam ac Ceruiam Pontifici restituunto, iuris sui in
„ his actione seruata. Veneti ante elapsum mensem Cæsari omnia, quæ
„ in Regno Neapolitano occuparunt, reddunto, duóque millia auri pon-
„ do ex veteris fœderis debito soluunto. Cæsari alia auri millia pondo nu-
„ meranto, quingenta ante decem mensium finem, reliqua fine anni.

His capitibus firmatis, Cæsar statim Sfortiæ non solùm Insubriam, dimissis militibus, restituit, sed etiam paulò pòst ei cognatam Christianam è Christierno Daniæ Rege ac Elisabetha sorore, decimum agentem tum annum despondit. Veneti quoque extemplò Pontifici Æmiliæ ac Cæsari Apuliæ ciuitates restituêre. Hoc anno mense Septembri nouum morbi genus, quod Sudorem Anglicum dixere, Germaniam & Belgium grauiter afflixit. Antuerpiæ tridui spatio quadringentos aut quingentos homines periisse testatur Erasmus epist. 56. libri 26. Itaque cùm solemnem supplicationem Clerus, Senatus ac populus Antuerpiensis, ipso die S. Michaëlis, placando Deo instituisset, subitò malum serpere desijt. Hoc eodem anno negotium Religionis in Germania æquè erat afflictum. Dicam verbis Cochlæi: Fuit rursus Spiræ celebratus Conuentus Principum. Nam & Turcarum tyrannus potentior iam erat, subacta Vngaria, captaque Buda; & maiori cum exercitu in Germaniam tendere dicebatur: & in Religione indies magis ac magis gli-

Pactum, Veneti Pontifici Rauennam & Ceruiam reddere, Cæsari ea quæ occuparant in Regno Neapolitano.

Sudore Anglicano quadringenti aut quingenti triduo Antuerpiæ moriuntur.

1529 ſcebat diſſenſio; Zuingliana enim factio & apud Heluetios, & apud pleraſque vrbes Imperiales, Argentinam, Conſtantiam, Vlmam, Auguſtam, Lutheranorum ſectæ iam præualebat. At Rex Ferdinandus nulla potuit contra Turcam à ſectis auxilia impetrare, niſi pacificè ac ſecurè agere in opinionibus ſuis eas permitteret. Neceſſitate igitur cogente conſenſit in publicum decretum, quo vnicuique quantum ad fidem & Religionem attineret, liceret ſic agere, vt de factis ſuis ſciret & Deo & Cæſari rationem reddere. Sed Cæſar illud decretum non probauit. Sub idem tempus librum Teutonicum edidit Lutherus de Bello contra Turcas; vbi defendit ſuum Articulum, Quòd præliari aduerſus Turcas ſit repugnare Deo; item, Quòd Deus & Turcam & Papam ſimili percutiat cæcitate; & ſimilia. Ex quibus denique factum, vt Turcarum tyrannus Solimannus, vaſtata Vngaria, Viennam caput Auſtriæ venerit die 21. Septembris, habens in exercitu ſuo quadringenta millia militum, circumdans vrbem ſexdecim caſtris per circuitum, quæ ad tria aut quatuor milliaria extendebantur; occupans præterea & pontem Danubij, & ſuburbia. Iuſſa fuerat vrbe excedere omnis imbellis turba, quæ magna ex parte in manus hoſtium incidit. Infantes diſſecuerunt medios; mulieres ac ſenes, quos in ſeruitutem abducere nolebant, perfoderunt palis, transfixerunt vetubus, diſſecuerunt gladijs. Rex Ferdinandus fortiſſimo munierat vrbem præſidio, cuius ſupremus Capitaneus erat Illuſtriſſimus Dux Bauariæ Rhenique Palatinus Philippus. Hoſtes, qui bombardas magnas non aduexerant (quia vrbem ſubitò occupare intendebant) maxima vrbi præſidioque pericula intentabant cuniculis antriſque ſubterraneis, quibus vrbem velut penſilem faciebant, & impoſito puluere tormentario, eoque incenſo, terribiliſſimis fragoribus rupturiſq; muros demoliebantur. Vrbe magna ex parte muris nudata, fecerunt creberrimas oppugnationes, ſed inuictum præſidij robur ſemper cum damno eos repulit. Intereà Rex Ferdinandus, qui in oppido Lintz velut in ſpecula ad Danubium morabatur, magna vndiq; cogebat auxilia, vt obſeſſis opem ferret, quorum magna pars in procinctu iam erat. Quod vbi animaduertit Turca, ſoluit obſidionem incenſis caſtris ſuis die decimo ſexto Octobris, & inglorius Cõſtantinopolim reuerſus eſt. Hæc Cochlæus horum penè ſpectator. Sub idem tempus, (nempe 14. die Octobris,) Margareta Auſtriaca Belgij Gubernatrix promulgat Edictum, cuius hæc præcipua verba ſunt, ex Gallico tranſlata, vt ſunt impreſſa cum aliis Diplomatibus, Gandaui anno 1559. Cæſar ſuis fi-« delibus ſalutem. Tametſi contra errores & nouitates Martini Lutheri &« aliorũ varias ediderimus Ordinationes, appoſitis certis pœnis gratioſis, « (vide ſuprà ad annũ 1526.) nec tamen proficiamus; idcircò vltra ea quæ« ſupe-

Vt heretici ſimul contra Turcam conferrẽt, permittit eis Ferdinandus quæ frater paulò pòſt reuocauit.

Publico ſcripto conatur defendere Lutherus hunc ſuum Articulum, Quòd præliari aduerſus Turcam ſit Deo repugnare.

Obſidet Turca Viẽnam Auſtriæ, & maximas etiam in imbelles edit crudelitates.

Actis variis cuniculis fecerat Viennam velut penſilem.

Nihilominùs poſt quatuor ferè hebdomadarum obſidium Conſtantinopolim inglorius reuerti cogitur.

„ superioribus Edictis à nobis constituta sunt, præcipimus quatenus omnes in terris nostris habitantes, vel conuersantes, ante vigesimum quintum Nouembris proximum, ad manus primarij Præfecti loci, vbi habitant vel versantur, deferant omnes libros & scripta, quæ habent, dicti Lutheri aut aliorum opiniones continentia, sub pœna confiscationis corporis seu vitæ eius qui hoc facere neglexerit. Et tamen, vt omnes intelligant, nos neque vitæ neque facultatibus aliorum inhiare; moti misericordia, & de speciali gratia consentimus, vt quicumque priuatim seu etiam publicè perperàm de Fide, de Sacramentis vel Ecclesię constitutionibus senserint, si pœnitentia ducti ante dictum vigesimum quintum Nouembris apud primarium loci Præfectum errores suos & perperàm facta eiurauerint, quòd nobis & Iustitiæ hac ratione per omnia censebuntur satisfecisse, saluo, quòd ante finem quindecim dierum proximè sequentium, à Pastore suo vel alio potestatem habente doceant se etiam Ecclesiæ Catholicæ esse reconciliatos; ijs tantùm exceptis qui semel in gratiam recepti iterùm lapsi sunt, aut qui in vinculis detinentur, aut quorum lis pendet, qui corrigentur secundùm sua delicta, eorúmque exigentiam. Datum Bruxellæ decimo quarto die Octobris anno 1529. Hac hieme (vt diximus) sedebat cum copijs Aurantius ad Florentiam. Intereà Bononiæ ad coronandum corona aurea Cæsarem per Pontificem Clementem necessaria instruebātur: quibus paratis, eam Cæsari magna cum pompa imposuit die 24. Februarij anni 1530. die natali Cæsaris (quo die & Aquisgrani corona argentea fuit redimitus, & Rex Franciscus captus) cùm ante biduum ferream Lombardici Regni coronam capite suscepisset. Peracta coronatione Cæsar multos diuersis ornat honoribus, ac inter alios Antonium Crouiacum Reussij Dominum Comitem renunciat. Exinde in gratiam recipit Ferrariæ Ducem, ei Carpium oppidum, acceptis sexcentis auri libris, in perpetuum beneficium concedens. Tum Mantuam venit, omnique magnificentiæ genere à Marchione Frederico excultus, eum ante abitum, dato Diplomate, Ducem creat. Pontifex fine Martij Romam reuertitur. Iam Francorum Rex Franciscus omnia pararat, quæ ad recipiendos obsides filios è promisso fœderis Cameracensis erant necessaria, Cæsarisque syngraphas ac pignora ab Angliæ Rege impetrarat. Itaque Anna Mommorancius, primus Curiæ Regalis Præfectus, mox mense Ianuario huius anni cum auro ad Fanum Ioannis Lusij venit. Comestabilis verò Castellæ cum Regis filijs Fontarabiam, cuius mœnia allabitur amnis Tolosa, Galliam ab Hispania eò loci separans. In hoc amne longa stabat nauis vtriusque Regni ripam ferè contingens anchoris firmata. Hîc monetarij ab vtraque parte de auri natura disputantes, idque examinantes

1529 *Edictum iterùm Belgicum, quo venia fit hæreticis omnibus ante statum diem errores suos renunciantibus.*

Excipiuntur tamen hi qui relapsi sunt, aut nunc in vinculis detinentur.

Coronatur Cæsar à Pontifice Bononiæ corona aurea.

1530

Varios varijs ornat honoribus & titulis.

Fit apparatus redimendis Regis Franciæ liberis.

1530 (nempe ſinguli fruſtulum habebant vnius maſſę, de qua in fœdere conuenerant) tres ferè triuere menſes. Eò tandem deſcenſum, vt Franci ſummæ mille ducentorum millium, adhuc quadraginta millia addiderint. Tum demum auream monetam naui imponunt, traduntq́ue Comeſtabilis Caſtellæ miniſtris; illi verò Mommorancio ſanos reſtituunt Regis Franciſci filios, ac ſponſam Leonoram: quos Rex, qui hactenus Burdigalis ſubſtiterat, ſummo cum gaudio ſuſcepit, ac ſub anni initium Leonoram in vxorem ducit, menſeque Martio corona aurea ad Fanum S. Dionyſij redimiri, ſolemneſque Pariſijs nuptias celebrari curauit. Augebatur intereà indies Aurantij ad Florentiam exercitus, quòd facta per Italiam pace, non niſi hoc bellum Florentinum reſtaret. Vaſtius, qui trans flumen Amum vrbem premebat, cum iuſta manu Florentia profectus, Empolim expugnat; Volaterras ter fruſtrà oppugnat. Florentini ab alia parte Ducibus Stephano Columna ac Malateſta, ante auroram Germanotum caſtra inuadunt. Sed Malateſta tardiùs ſubſequente, qui priores caſtra inuaſetant, multis trucidatis à poſterioribus in vrbem repelluntur. Poſt captam Monopolim Florentini commeatu egere cœperunt. Eius comparandi cauſa Ferruccius Florentinorum Dux cum iuſta manu Piſas profectus, copias augebat, vi commeatum in vrbem importaturus. Rebus omnibus paratis, cum copijs Piſas egreditur. Aurantius de eius aduentu ac viribus dudum certior factus, cum maiori manu obuiam progreditur, ac in Piſtorienſibus montibus Ferruccium adeptus, prælium committit. Cumq́ue non Ducis, ſed equitis officio functurus, inter primos equum calcaribus incitat, bombardæ manualis globo traiectus cadit, Florentini tamen funduntur. Captus Ferruccius à Maramaldo priuatæ inimicitiæ cauſa occiditur; capitur & Ioannes Cæres cum pleriſque clarioribus Præfectis, cecidere è militum vulgo multi. Hac pugna fracti Florentini, cùm denuò caſtra Cæſariana inuadere ſtatuiſſent, Malateſta ſe ſecuturum negante, quòd res temeritatis plena eſſet, nihil eſt factum. Cumq́ue ad ſeditionem res ſpectaret, prudentium interceſſione neceſſitati cedentes, quarto Idus Auguſti quatuor Oratores in caſtra ad Ferdinandum Gonzagam (qui Aurantio cæſo, Vaſtio ad Cæſarem profecto, ſucceſſerat) pro compoſitione mittunt, ac poſtero die his legibus conueniunt: Florentini Cæſarianis mi-« litibus debita hoc bello ſtipendia perſoluunto. Vrbis ſtatus è Cæſaris « arbitrio intra tres ptoximos menſes componitor. Libertas ſarta tecta « maneto. Omnium iniuriarum obliuio eſto. Baleonius Malateſta cum « duobus peditum millibus vrbis cuſtodiæ præeſto. Medicæis patria ac « bona reſtituuntor. His ita tranſactis Cæſarianorum præſidium in vr-« bem admittunt, redeuntibúſque cum eis Medicæis, Reipublicæ munia commit-

Demum poſt trium menſium altercationem addenda adhuc erant quadraginta millia.

Ducit Rex Franciæ Leonoram ſororē Cæſaris.

Florentini obſeſſi commeatum in opem labo rare incipiunt.

Pugna acris, qua Aurantius occubuit vincētibus tamen Cæſarianis.

Leges quibus Florentini Cæſari ſe tradunt.

committuntur; pauloque pòst Cæsar Alexandrum Medicæum, è Pontificis voluntate, Hetruriæ Ducem renunciat, tradita ei in vxorem Margarita filia notha. Tenente obsidione Florentina, Cæsar ad Comitia Augustæ in 8. Aprilis à se indicta erat profectus, venitque eò tardiùs, varijs honoribus & pompis in itinere à Venetis & alijs detentus. Ceterùm quis fuerit successus horum Comitiorum, istis verbis commemorat Cochlæus ibidem præsens: Die 15. Iunij in profesto Corporis Christi Cæsar venit Augustam, ab omnibus solemni pompa exceptus. Illoq; adhuc vespere, & altero die manè per suos egit cum Electore Saxoniæ aliisq; Principibus Lutheranæ factioni adhærentibus, vt antiquo more irent simul cum Maiestate ipsius aliisq; Principibus ac Statibus Imperij in Processione publica, qua deportaretur Venerabile Sacramētum Corporis Christi. Illis autem excusantibus sese, & multa obtendentibus, quę circa eam rem suæ obsisterent fidei; petijt tandem, vt si nollent propter honorem Dei comitari, facerent saltem propter ipsum Cæsarem, vt Vasalli & Principes Imperij. At nec ea ratione persuaderi potuerunt. Vnde factum est vt Processionis tempus vsq; in meridiem protractum fuerit. Cæsar verò nihilominùs vnà cum alijs Principibus ac Statibus Imperij, suisque cum Proceribus Hispanicis Burgundicisque, eam Processionem deuotissimè simul & splendidissimè peregit. Lutheranorum verò contumaciam Cęsar ęgerrimè ferens, voluit, vt mox altera die cum saluo conductu abirent domum. Alij autem Principes, pacis & concordiæ auidi, supplicarunt eius Maiestati, vt sedata ira, daret eis publicam audientiam, iuxta tenorem Edicti per quod vocati fuerant. Sic die 20. Iunij incepta sunt Acta publica. In proximo consessu audientiam dedit Lutheranis Principibus, qui ex scripto fecerunt recitari fidei suæ Confessionem Teutonicè; quam & Latinam exhibuerunt, cuius architectus pręcipuus fuerat Philippus Melanchthon. Parant Catholici confutationem, ostendentes Lutherum anteà longè aliter docuisse, exhibueruntque eam Cæsari, Cæsar Principibus Catholicis. Quibus cùm videretur leniùs respondendum, eáque omittenda, dum mutaretur confutandi modus, abierunt dies aliquot. Exhibitus deinde breuior modus, iterùm consultatione Principum in disquisitionem venit, resque vltra tres septimanas extrahitur; gloriantibus intereà Lutheranis, Papistas obmutuisse. Tandem confutatio in publico recitata fuit, & multa vltrò citróque sunt disputata. Intereà Lutherus varios edebat libellos, quibus & Cæsarem Germanis, & Episcopos plebi odiosos redderet; & palàm Augustę prope curiam Electoris Saxonię vēdebantur, in quorum vno inter cetera hæc sunt: Non possum non sollicitus esse pro paupere, misera, derelicta, prodita ac vendita Germania. Post Lutheranos aliam

quoque

1530

Alexandrum Medicæum Cæsar Ducem Hetruriæ renunciat dátq; ei vxorem Margaritam filiam notham.

Dux Saxonum Lutheranus cum suis recusat comitari Cæsarem in Processione Venerabilis Sacramenti Augustæ.

Vehementer hinc commotus Cæsar, tamen tàdem adhuc eis dat publicam audientiam.

Exhibetur Cæsari Cōfessio, dicta Augustana, architecto Philippo Melanchthone.

Item aliam fidei confeſſionem exhibent Cæſari quatuor ciuitates Imperiales ex officina Zvvinglij.

1530 quoque fidei Confeſſionem exhibuerunt Cæſari Oratores quatuor ciuitarum Imperialium, Argentinenſis, Conſtantienſis, Memmingenſis, & Lindauienſis, qui ſectam ſequebantur Zwinglij. Quam Cæſar per eoſdem Theologos, qui Lutheranam confutauerant, confutari iuſſit: quæ confutatio publicè itidem recitata eſt. Cæſar diſceſſutis Lutheranis certos propoſuit Articulos in publico Receſſu; nempe, vt intra 15. diem Aprilis proximè futuri darent ſigillatum reſponſum, An per omnia cum ſua Maieſtate & cum aliis Principibus Statibuſque Catholicis in fide conuenire velint, nec ne. Item, vt intereà temporis nihil noui in cauſa fidei ſinerent in terris ſuis edi aut venumdari. Item, vt aduerſus Zwinglianos & Anabapriſtas cum Catholicis conuenirent. Verùm illi eiuſmodi Articulos recipere noluerunt, & ſine concordia diſceſſerũt. Cæſar autem nihilominùs poſteà cum omnibus aliis Electoribus Statibuſque in generali Receſſu, vt vocant, firmiter conclufit, vt omnes conſtantiſſimè in priſca Maiorum ſuorum religione ac fide permanerent. Hæc acta ſunt Auguſtæ, & ſigillatim ſubſcripta die 19. Nouembris. Deinde diſceſſerunt omnes, Cæſar & Rex frater eius & multi cum eis Principes verſus Coloniam, alij domum. Hæc Cochlæus: qui ad annum ſequentem Lutheri calumniis reſpondens aſſerit, Receſſui huic ſubſcripſiſſe, ſiue per ſeipſos ſiue per legitimos Procuratores, quinque Electores, Principes alios Eccleſiaſticos triginta, ſæculares viginti tres, Abbates viginti duos, Comites & Barones triginta duos, ciuitates Imperiales triginta nouem. Et paulò pòſt, pridie Kalend. Decembris Mechliniæ è viuis decedit Margarita Auſtriaca Cæſaris amita, ætatis anno ferè quinquageſimo ſecundo, Belgicæ gubernationis circiter vigeſimo tertio; ſepelitúrque, vt iuſſerat, corpus Burgis in Hiſpania iuxta fratrem Philippum, cor Brugis Flandriæ apud matrem, Mechlinia, vt patria, ſibi viſcera ſeruante. Iuſtis pro dignitate ſolutis, Cæſar in eius locum Belgis præeſſe iuſſit ſororem Mariam viduam Hungariæ Regis, quam ex Auſtria Auguſtam perductam, in Belgium ſe proficiſcentem ſequi voluit. Nonis Ianuarij

Non recipiunt Lutherani Articulos à Cæſare in Receſſu præſcriptos.

Subſcribũt tamen iiſdem Articulis quinque Electores, Principes & Equites amplius centum, ciuitates 39.

Moritur Margarita Gubernatrix Belgij, ſuccedente Maria ſorore Cæſaris.

Ferdinandus Rex Romanorũ Aquiſgrani coronatur, fruſtrà reclamante Saxone.

1531 anni 1531. Ferdinandus Bohemiæ ac Hungariæ Rex, Cæſaris frater, Coloniæ Agrippinæ, præſente Cæſare, à maiori Septem-virûm parte Romanorum Rex renuntiatur, reclamante, facta obteſtatione, Saxone, omnibus Proteſtantibus, tertióque Idus Ianuarij corona Caroli Magni argentea Aquiſgrani magna cum pompa redimitur; Cæſarque publicis litteris edicit, eum omnes Imperio ſubditi pro Rege agnoſcant, recipiant, ac obediant, expreſsè eadem de re ad Saxonem omneſque Proteſtantes ſcribens. Decimo Nono Kal. Februarij, cùm ſe Aquiſgranenſes Romanorum Regi ſacramento obſtrinxiſſent, poſtero die Cæſar cum ſorore Maria in Brabantiam, Rex Romanorum in Auſtriam contendit.

Venit Cæſar cum ſorore Maria Hũgariæ vidua in Belgiũ.

Hunc

Hunc annum Cochlæus iſtis verbis proſequitur: Cùm Cæſar, aliique 1531
Principes ac Status Imperij in generali Receſſu conſtanter concluſiſſent, permanendum eſſe in antiqua fide ac religione Patrum, nihílque innouandum ante Generalis Concilij determinationem, Lutherus, qui probè ſciebat, quàm fortiter eſſent Electori Saxoniæ confœderati aliquot Principes ac ciuitates ſectæ ſuæ, cœpit ferociſſimè proteruire, edens Teutonicè libellos duos; quorum vnum inſcripſit, Gloſſam in prætenſum Edictum Imperiale; alterum, Præmonitionem ad Germanos ſuos dilectos. In vtroque ſanè proteſtatur ſe non ſuadere bellum aut ſeditionem, „ cùm interim nihil faceret ſtudioſiùs. In priori iſta habet inter alia: Ve„ rumtamen cùm videam quòd hunc præcipuum articulum diabolus „ ſemper blaſphemat per ſuos porcinos Doctores, neque quieſcere aut ceſ„ ſare poteſt; dico ego Doctor Martinus Lutherus, Domini noſtri Ieſu „ Chriſti indignus Euangeliſta, quòd hunc Articulum (Fides ſola, abſque „ omni opere, iuſtificat coram Deo) firmum atque inconcuſſum permitte„ re debet Romanus Imperator, Turcicus Imperator, Tartaricus Impera„ tor, Perſarum Imperator, Papa, omnes Cardinales, Epiſcopi, Sacerdotes, „ Monachi, Moniales, Reges, Principes, Domini, totus mundus ſimul „ cum omnibus dæmoniis, & debent inſuper habere ignem infernalem „ ſuper capita ſua, & nullam gratiarum actionem. Hæc Lutherus illo Tra„ ctatu. Et Tractatu altero: Turca ſanè tam inſanus non eſt, vt contra „ ſuum Alcoranum pugnet aut inſaniat, ſicut faciunt diaboli noſtri Papi„ ſtæ, qui contra proprium ſuum Euangelium furunt atque inſaniunt: „ atque per hoc faciunt Turcam purum ſanctum, ſe verò meros ac veros „ diabolos. Et rurſum: Omnia ſunt per Papæ aſinos obſcurata & oppreſſa: „ ſunt vtique aſini, & quidem magni, rudes & indocti aſini in negotiis „ Chriſtianis. Nam & ego vnus eorum fui, & ſcio me hîc veritatem dice„ re. Iſta Lutherus. Pergit Cochlæus: Dum hæc in Saxonia fierent, ac grande ad Lutheranæ ſectæ defenſionem conflaretur coniurationis fœdus quorumdam Principum, Comitúmque & Ciuitatum, Cæſar verò in Germania inferiore (vbi multas haber Prouincias hereditarias) occupatus eſſet, apud Heluetios multis iniuriis vexabantur Catholici, maximè à Bernenſibus & Tigurinis, qui ceteris erant potentiores. Vnde factum eſt vt Quinque Cantones Catholici, nempe Lucernenſes, Vrienſis, Suitenſes, Subſiluani, atque Zugenſes, communi decreto bellum Tigurinis indixerint die quarta Octobris. Mox igitur, hac denuntiatione facta, ad pugnandum ſeſe ex vtraque parte parauerunt. Die itaque vndecima Octobris Tigurini, præmiſſo eorum Capitaneo cum cohorte vna ac ſex bombardis rotatis, ipſi cum optimo quoque milite ac viginti bombardis grandibus ſubſecuti, tranſcenſo Albi monte, prope Monaſterium quod

Lutherus innixus Saxoni & Fœderatis Principibus immenſum furit.

Vocat ſe Euangeliſtam, proteſtaturque contra Imperatorem, Papam, totumque mundum ſimul cum omnibus dæmoniis.

Probare nititur Lutherus Papiſtas peiores eſſe Turcis, & meros diabolos.

Heluetij Catholici contra Tigurinos hæreticos ſe vexantes arma parant.

Cappella

1531 Cappella dicitur, tres Cantones Catholicorum, nempe Suitenses, Zugenses & Subsiluanos aggressi sunt. Catholici autem, positis insidiis, statim post congressum retrocesserunt, fugam simulantes. Mox verò valido cum agmine prorumpentes, Tigurinos in fugam verterunt, numerusque cæsorum fuit ad mille quingentos. Repertus fuit in ea strage & Zwinglius omnis discordiæ inter Heluetios auctor, & alij Apostatæ insignes, nempe Abbas & Prior Cappellæ, Commendator Risnacensis, & alij; & ex ciuibus fortissimi quique. Alterum deinde prælium commissum est die decimo septimo Octobris, iterùm Catholicis secundum, hæreticisq; aduersum. Nam Tigurini seu Turicenses post acceptam cladem vocauerunt in auxilium Bernenses, collectóque exercitu circiter triginta millia peditum processerunt in campum, partitóque exercitu in duo agmina, Turicenses versus Zugam, Bernenses versus Lucernam profecti sunt. Quinque autem Cantones Catholici, coniunctis viribus ad octodecim millia peditum habuerunt, congressiq; cum Bernensibus circa fluuium quemdam, compulerunt eos in fugam: in fluuio autem perierunt quingenti; & cæsi sunt in prælio septingenti. Rursus præliatum est die vigesimo quarto Octobris. Tigurini enim ac Bernenses accersierant in auxilium Basilienses quoque & Schafhusenses, volebántque noctu in hostes imparatos irruere. Catholici non omnes erant simul. Lucernenses enim propter Bernenses seorsum habebant exercitum. Alij autem quatuor Cantones, intellecto hostium proposito, albas camisias super arma sua induerunt, vt noctu inter se cognitionis signum haberent. Inito igitur prçlio, primum certamen adeò asperum atque cruentum fuit, vt Catholici circa principia ad quintum vsque membrum seu ordinem cæderentur. Deo autem adiutore, vicerunt tandem, atque hæreticos in fugam compulerunt, cæsis sex millibus eorum. Neque tamen quieuit ira hostium. Vltimo enim die Octobris in Vigilia omnium Sanctorum rursus congressi sunt Turicenses contra quinque Cantones Catholicos, sed nihilo feliciùs quàm priùs. Nam Catholici secunda hora noctis sex millibus inuaserunt eorum castra, cæsísque quinque millibus hostium, reliquos qui non aufugerant, ceperunt. fuerant autem iisce castris octo millia. Tandem intercedentibus multarum ciuitatum Imperialium Imperatoribus, hæretici concordiam cum Catholicis Quinque Cantonibus inierunt, Turicenses quidem die 16. Nouembris, Bernenses verò die 24. eiusdem mensis; hac lege primaria, Singuli singulos absque dis- " putatione circa suam fidem quietos dimitterent. Hæc Cochlæus. Eo- " dem hoc anno circa Kalend. Octob. Christiernus Secũdus, Daniæ Rex, exul exactúsque, cùm iusta neque à Cæsare, neque ab alio Principe auxilia impetrare potuisset, consensu Cæsaris à Belgis mutuò accipit duodecim

Primum prælium, vincẽtibus Catholicis, vbi cæsus Zvvinglius, aliiq; mille quingenti.

Secundum prælium apud Heluetios, iterùm hæreticis aduersum.

Tertium prælium, pugnantibus iam pro Tigurinis hæreticis non solùm Bernensibus sed & Basileensibus & aliis.

Cruentum sanè prælium, tamẽ inclinante tandem victoria ad Catholicos, cæsis hæreticorum sex millibus.

Quartum prælium iisdem Catholicis prosperum.

Tandem pax sancitur.

decim onerarias naues maiores, ac medioctem pecuniæ summam, coactisque circiter decem millibus peditum, ac aliquot voluntariis, classi imponit, Norwegiamque versus contendens, inde se Daniam amicorum ope facilè subacturum sperabat. Appellit cum classe Ansloium, munitionémque Aggershusianam deditione obtinet. Ex aduerso adiuti à Lubecensibus Fredericus Electus Daniæ, ac Gustauus Sueciæ Rex, conatibus Christiemi facilè restitere. Nam propter hiemis summam ea in regione asperitatem, agi ab vtraque parte parum potuit, nauibus non paucis tempestate deletis. Cuius belli occasione factum est, vt summa annonæ apud Hollandos esset caritas. Lubecenses enim Danis coniuncti Zontam clauserant, nec Hollandos eam transire volebant, ægerrimè ferentes, quòd nauibus & milite eorum instructus Christiernus nouum eis concitasset bellum; quamquam eò Regem Christiernum redegissent, vt Ansloij muris inclusus, se defendere cogeretur, qui & non multò pòst per speciem compositionis in hostium classem cum paucis ingressus, causantium (sed falsò, vt volunt) quòd leges induciarum violare esset conatus, Sundeburgi atci Holsatiæ munitissimæ captiuus includitur, in qua post annos vigintiquinque obiit. Tandem sequenti Iunio Belgæ cum Danis ac Lubecensibus Copperihauiæ congregati, firmam æternámque pacem fecerunt. Tertio Decembris Cæsar in Germaniam profectutus, primùm Tornacum certis de causis contendit, ibique eo die Equitum Aurei velleris numerum, nouis aliquot adscitis, supplet. Mense Ianuario anni 1532. Cæsar è Belgio Ratisbonam ad Comitia contendit; Kalendisque Februarij Moguntiam veniens, Archiptæsule ac Palatino petente, concedit, cum Protestantibus de pace agi liceat. Sed numquam res ad optatum finem peruenisset, nisi Solymannus Turcarum Rex cum trecentis virorum millibus ad expugnandam Austriæ Viennam aduenire fuisset nuntiatus. Quare concedente Cæsare, vt ad tempus Generalis aut Prouincialis Concilij Protestantes sine vlla molestia Religionis nouæ ritibus vterentur, communibus omnes consilijs ac animis auxilia Cæsari contra Solymannum mittunt. Erant autem in Protestantium fœdere Germaniæ Principes septem, Ciuitates viginti quatuor. His se non Religionis causa, sed quòd Ferdinandum Rom. Regem creatum non probarent, Bauari fratres iunxerant; Rex quoque Francorum, qui apud Bauaros centum millia aureorum liliorum deposuerat. Erat & eis operam pollicitus Anglus, qui repudiata Cæsaris materteta, Annam Boulainam ex se in adulterio grauidam vxorem ducere animo decreuerat. Ita Heuterus. Sed Cochlæus huius æui Scriptor in hunc modum narrat ad annum præsentem: Cæsar vt eiusmodi motus conspirationesque sectarum in Germania increuentis consilijs reprimeret,

1531 *Auxilia Christiernus Danus à Belgis accipit recuperando Regno, sed nullo fructu.*

Tandem Christiernus ab hostibus in carcerem compingitur, vbi post aliquot annos obijt.

1532.

Conceditur à Cæsare Lutheranis ad tempus quies vt simul auxilia mittant contra irruentem Turcam.

1532 ret, atque compesceret, indixerat Dietam, vt vocant, Imperialem, Spiræ celebrandam. Verùm vbi intellexit maximum Turcarum apparatum & exercitum appropinquare, transtulit eam Dietam Ratisponæ celebrandam. Vbi cùm conuenissent Cæsar Statusque Imperij, Lutherani Principes cum confœderatis suis seorsum conuenerunt Sueinfordiæ in Franconia. Ad quos Cæsaris consensu profecti sunt duo Electores, Moguntinus & Palatinus Rheni, vt cum ipsis tractarent de maturando aduersus Turcas (qui iam cum maximis copijs in Vngariam peruenerant) auxilio, in Augustana Dieta promisso. Quantum hi apud eos profecerint, non est vulgo cognitum; retulerunt autem Cæsari Ratisponæ. Intereà Turcarum tyrannus maximis cum copijs per Vngariam versus Austriam, vt Viennam rursus obsideret, contendebat. At Cæsar, misso illuc valido præsidio, festinatum, & iampridem Augustæ promissum auxilium exigens, è Burgundia quoque & ex Inferiori Germania egregium accersiuit equitatum. Accurrerunt itaque plurimi vndique è Germania milites versus Viennam: quorum omnium Dux & Imperator per sese voluit esse Cæsar, qui Turcarum tyranno iam denuntiauerat suum aduentum, ad ineundum cum eo prælium. At Turca, qui totis viribus paruum circa fines Austriæ oppidum nomine Gynsam oppugnabat, multis diebus; cùm expugnare non posset, miratus præsidij virtutem, euocauit in colloquium oppidi Præfectum Regi Ferdinando fidelissimum: qui vulneribus, laboribusque & vigilijs confectus animi virtute Turcis admirationi spectaculoque fuit. Vbi cùm accepisset Turca, aduenisse ipsum Cæsarem Viennam vsque, à qua nouem tantùm milliaribus distabat Gynsa, immemor addicti prælij, soluta obsidione turpi fuga retrò abijt, cùm esset alioqui bellicæ gloriæ auidissimus. Ne tamen impunè aufugeret, Cæsar septemdecim millia Turcarum, qui populando moram fecerant, assecutus, internecioni dedit. Dimisso deinde exercitu, relicta Germania, in Italiam redijt; cùm paulò antè, moliente contra Turcas Cæsare, Dux Saxoniæ Ioannes Princeps Elector non longè à Wittenberga in loco venationis mortuus esset. Hactenus Cochlæus. Habuerat Cæsar iuxta Viennam in castris, vt nonnulli scribunt, ducenta sexaginta hominum millia. At flos peditum centum millia, equitum triginta millia non superabat. Dixisse Solymannus ad familiares fertur, non se temulentos Germanos, sed Caroli fortunam reformidasse. Cæsar, cognito Solymanni regressu, in Italiam reuerti statuit, quidquid frater Ferdinandus rogaret, Ioannem Vaiuodam Hungariâ eijceret; cui nil aliud tribuit, quàm vt Itali Austriacis iuncti, Duce Maramaldo, in Hungaria bellum gererent. Sed Itali in seditionem versi, ad octo millia virorum, inuitis Ducibus, domum contendêre,

Cæsare agente Comitia Ratisponæ, Lutherani Principes seorsim in Franconia conueniût.

Intereà Turca cum maximis copijs iterùm versus Austriam venit.

Occurrens ei Cæsar denuntiat ei prælium.

Turcarum Imp relicta obsidione Gynsæ, turpi fuga retrò abijt. cæsi palabundi Turcæ à Cæsare ad septemdecim millia.

Dictum Solymanni Turcarum Imp de fortuna Cæsaris.

tendête, reliqui cum Maramaldo mansere. Cæsar cum veteranis Ger- 1532
manis ac omnibus Hispanis, per Forum-Iulij Venetorumque ditiones
amicè ac pacatè incedens, Mediolanum peruenit, mensèque Nouembri
ad Ordines Imperij dat litteras, iubens pacem Ratisponēsem obseruent;
fratremque Rom. Regem agnoscant, sibi necessariò ex Italia in Hispa-
niam proficiscendum. Sub anni finem Cæsar ac Pontifex iterùm Bono-

Rursum colloquuntur Pontifex & Cæsar Bononia in Italia.

niam conuenere, sed in negotiorum communicatione non satis consen-
sere. Optabat Cęsar, Catharinam Medicæam Vrbinatium Ducis filiam
Francisco Sfortiæ in vxorem daret; asserebat Pontifex, se eam Duci Au-
reliano Regis Francorum filio promisisse. Tractabant tamen de nouo
inter se ceterósque Italiæ Principes fœdere ineundo, quod demum an-
no 1533. die vigesimo quarto Februarij (dic Cæsari toties fausto) perfe- 1533
ctum fuit. Comprehendebantur hoc fœdere Pontifex Clemens, Cæsar,
Rom. Rex, omnésque Italiæ Principes, exceptis Venetis. Hi ad præsentis

Ipsi, Principesque Italiæ, exceptis Venetis, fœdus inter se sanciunt.

Italiæ status defensionem se inuicem obstrinxere, exprimentes, quem
quisque militum numerum ac quantum auri esset collaturus, si quis Ita-
liæ bellum intulisset, atque Antonium Leuam (quem Mediolani mā-
nere volebant) Confœderatorum Imperatorem nominant. Sub hoc
tempus (Cochlæo testante) missi fuerunt in Germaniam Oratores duo:
vnus à Papa Clemente, alter à Cæsare Carolo, qui Principibus ac Stati-
bus Imperij annuntiarent futuri Concilij Generalis celebrationem in

Denuntiatur Germanis de indicendo Generali Concilio.

vna ex his tribus ciuitatibus, Mantua, Bononia, vel Placentia. Elector
Saxoniæ differt responsum, donec cum suis cōsultet in Conuentu Smal-
kaldiensi sub finem Iunij habendo. Facta igitur ibi deliberatione, scri-
pserunt responsum, in quo vbique prætulerunt Pontifici Cæsarem, fla-
gitantes vt in Germania celebraretur Concilium. Hæc & plura Coch-
læus. Quæ dum in Germania aguntur, Cæsar sinceræ voluntatis suæ te-
stimonium Italis quoque præbiturus, euocata è Belgio Christierna Da-

Cæsar antequam in Hispaniam traiiciat, omnes passim Italos sibi beneficiis demereat.

na, sororis Elisabethæ filia, eam Francisco Sfortiæ in vxorem dat; Fel-
trio Vrbinatium Duci Soram restituit; Columnios Proceres magnis
donis prosequitur; Andreæ Auriæ Principatum Melfitanum confir-
mat; Mantuæ Duci Montferrati Marchionatus Diplomatis spem facit;
Ferrariæ Ducem, adiudicata illi Mutina ac Rhegio, suum paulò antè fe-
cerat; Venetos, restituto Sfortia, sibi conciliarat; Pontificem, debellata
subactaque Florentia, ac desponsata Alexandro Medicæo Margarita fi-
lia, sibi deuinxerat. Atque in hunc modum rebus Italicis constitutis, ini-
tio veris Cæsar Bononia profectus Papiam venit, campósque sua vi-
ctoria, ac capti Francorum Regis, cæsique exercitus memoria nobilita-
tos, extantesque adhuc Francorum castrorum reliquias, monstrante
Vastio, summo cum gaudio inspicit, pleneque de eius pugnæ occasione,

Ddd 2 initio,

1533 initio, progreſſu, ac ſucceſſu edoctus, Mediolanum venit. Sfortia arce egreſſus, eam Cæſari relinquit, in priuatam quam in vrbe habebat, diuertens domum. Hîc ſe venationibus, donec omnia ad profectionem parata eſſe ex Auriæ litteris didiciſſet, recreat. Tum Genuam profectus, in ſuburbanis Auriæ magnificentiſſimis hortis excipitur, pauloque pòſt claſſem ſoluens, haud procul Maſſilia ſuborto ſecundo vento in altum delatus, paucis diebus in Hiſpaniam appellit. Hac æſtate dictus Andreas Auria Cæſarianæ claſſis Præfectus, Coronem Græciæ ciuitatem, quam ſuperiori anno, eiectis Turcis, occuparat, Hiſpanorumque præſidio munierat, iuſta Solymanni claſſe obſeſſam liberauit, ac de rebus neceſſarijs recreauit, Turcarum claſſe in varias partes diſſipata, terreſtrem quoque obſidionẽ relinquere ijs coactis. Interea Francorum Rex Põtificem omni pollicitationum genere demulcens, tandem pridie Nonas Octobres Maſſiliam pertrahit, ac poſteaquam admodum amicè inter ſe aliquamdiu communicaſſent, Catharina Medicæa Vrbinatium Ducis filia, inſpiciente ſummopereque lætante Pontifice, Henrico Aureliæ Duci Regis Franciæ filio natu ſecundo, qui poſteà patri in Regno ſucceſſit, nubit, eique decimum ſextum nondum annum ingreſſo mox prima nocte in amplexus venit. Menſe Nouembri Pontifex, rebus omnibus Maſſiliæ cum Francorum Rege ex animi ſententia peractis, Genuam, indeque terreſtri itinere Romam peruenit, hominibus variè de hac eius profectione & Catharinę nuptiis iudicantibus. Hoc quoque anno Henricus Octauus Angliæ Rex, repudiata Catharina Cæſaris matertera, cum qua per viginti annos coniunctè vixerat, filiumque qui paucis diebus vixit, ac filiam Mariam Cæſaris filio Philippo poſteà nuptam ſuſceperat, Annam Boulainam Reginæ Catharinæ pediſequam, ex ſe grauidam, in vxorem, vti credi volebat, acceperat, ac Londini quarto Kal. Iunij corona redimiri iuſſit. Peperit Anna ſeptimo Idus Septembris filiam Eliſabetham, quæ ſorori Mariæ in Regno Angliæ ſucceſſit. Anno 1534. die vigeſimo tertio menſis Martij Rex Angliæ Henricus ob dictum repudium, & putatitias nuptias nullis ſacris admonitionibus

1534 aures præbens, lata Romæ ſententia condemnatur, & Boulainæ coniugium adulterium eſſe pronuntiatur. Quare grauiſſimo contra Romanam Eccleſiam concepto odio, cùm nullam ſui vindicandi aliam conſpiceret rationem, reiecta Sedis Apoſtolicæ obedientia, per ſuum Parlamentum die tertio Nouembris edicit, Regem ſummum caput Eccleſiæ Anglicanæ omnes agnoſcant, capitis pœna his qui non parent conſtituta. In Germania Philippus Haſſiæ Lantgrauius, Auſtriacæ creſcentis potentiæ æmulus, ac dudum à Franco ad concitandum Cæſari in Germania bellum inductus, clàm hoc anno in Franciam proficiſcitur, acceptaq; à Re-

Cæſar Mediolanum, hinc Genuam, inde in Hiſpaniam trãſmittit.

Auria inſignem cladem Turcis in Græcia infert.

Nubit Catharina Medicæa Pontificis neptis Henrico ſecundogenito Regis Frãcorum.

Henricus VIII. Angliæ Rex, reiecta vxore, cum qua 20. annos vixerat, iungit ſe Annæ Boulainæ.

Declarato Romæ, Boulainæ coniugium eſſe adulterium, Anglus publicè edicit ſe caput Eccleſiæ Anglicanæ omnes agnoſcãt pœna capitis.

à Rege pecunia,negotium restituendi Vlrichi Ducis Wirtembergij, ante decennium à Sueuico fœdere pulsi, suscipit. Cogit è suis ac sociis pecunia Francica iustas peditum equitúmque copias,ac tribus locis Ducatum Wirtembergicum ingressus, maioréque parte in potestatem redacta,ad oppidum Laufenum,Ferdinandi Rom.Regis copias,quibus Philippus Palatinus præerat,promptioribus cæsis, in fugam agit. Sed mense Iulio pax certis legibus,Vlricho restituto,componitur: quam ea conditione Cæsar confirmauit, vt Vlrichus eiúsque heredes Ducatum Wirtembergij ab Austriæ Archiduce beneficiario iure obtinerent, feminæque in eum non succederent, sed deficiente virili herede Ducatus ad Austriacos deuolueretur, tum certum peditum equitúmque numerum contra vrbem Monasteriensem; quam Anabaptistæ, eiecto Antistite, occuparant, mitteret. Etenim dicti Anabaptistæ ob seditiosa absurdaq; dogmata, è Flandria, Hollandia, viciniśque locis dudum pulsi, cùm in Westphalia magno numero consedissent,tandem qui Monasterij erant, mense Februario huius anni res suas satis ex animo procedere videntes, digladiantibus ibidem toto biennio inter se Catholicis & Lutheranis; vt numero aucti certiùs vim facerent,Coesveldiam, Wesaliam, Warendorpium, ac Osenbruggum ad suæ sectæ homines scribunt, datum sibi à Deo Monasterij Vatem, qui rectam eius voluntatem hominibus exponeret. (Hic erat Ioannes Beukelarius sartor Leidensis Hollandus, paulò pòst Rex ab iis constitutus.) Proinde quamprimùm Monasterium se conferrent,nihil eis defuturum,sed in summa rerum affluentia victuros. Lectis litteris clàm magno numero è dictis oppidis Monasterium confluunt, ac ciuium dissidio opportunè & prudenter vtendum statuentes (ne se Lutherani anticiparent) meliori ciuium parte per seditionem pulsa,Rempublicam inuadunt,Senatum è suis legunt, opportuna vrbis loca præsidiis muniunt, sacella, Nobilium ædes, similiáque in ciuitatis circuitu diruunt. Tum templa eorúmque ornatum diripiunt, ac vt fanatici(diuino enim se Spiritu concitari iactabant)per vrbem discurrunt, horribilique eiulatu ad populum vociferantur,de præteritis pœniterent, ac diuinæ iræ flagella impendentia auerterent. Et pòst hæc subitò correptis armis,omnes vrbe pellunt qui rebaptizari nolebant, eorúmque bona inuadentes in prædam vertunt. Et quoniam non dubitabant, quin Antistes suis amicorúmque viribus Monasterium esset oppugnaturus, scribunt Harlemum, Amstelrodamum,ac ad aliorum oppidorum præ-

„ cipuos suæ sectæ Præfectos,his inter cetera verbis: Charissimi fratres ac
„ sorores, certiores vos facimus, à Deo nobis patefactum iniunctúmque,
„ singuli vestrûm quàm primùm se instruant profectioni versus nouam
„ electámque à Deo Ierusalem. Tumultus enim horribilis toti instat ter-

1534

Initia belli Germanici occasione pulsi nuper Ducis Wirtembergij.

Restituitur eidem Dux certis legibus.

Anabaptistæ Rempublicã Monasteriensem inuadunt.

Pulsis omnibus qui rebaptizari nolebãt, ad resistendum se instruunt.

1534 rarum orbi, de qua locutus est Ieremias capite quinquagesimo primo, "dicens: Fugiat è Babylone, qui animam suam saluam cupit. Plura non "dico, sed Dei nomine vobis præcipio, vt obediatis, ac opportunum tem- "pus elabi non sinatis. Nemini curæ sit incredulus maritus, nec vxor, "quemadmodum nec immorigeri liberi; opes ac diuitias, maritos, vxo- "res ac liberos noua Ierusalem abundè ac affluenter habet & dabit. Pro- "inde nulla re vos onerate, præterquam auro, argento, panno lineo, veste "vna præcipuaque, ac commeatu, quo in itinere exiguo tempore egebitis. "Curate autem vt ad dimidium milliaris præter Hasselium iuxta Mon- "tis Monasterium, vigesimo quarto Martij circa meridiem conueniatis, "nec anteà nec posteà. Si qui verò venire neglexerint, sanguinis eorum in- "nocens esse volo, eaque de re obtestor. Subscriptum erat, Emanuel. His "litteris in varias ciuitates ac pagos dimissis, conuenere vigesimo primo Martij iuxta Hollandiæ oppidum Monikendamum onerariæ supra triginta varij generis, alter de alterius profectione ignari; nisi quòd singulis in nauibus vnus erat rerum conscius, qui omnium se inscium simulans, diuino prorsus Spiritu impulsos naues huc direxisse, famam spargebat. Id autem stulti imperitique lubenter credebant. Communicatis igitur consiliis, eodem die naues soluunt, ac Swartewateram contendunt. Sed quòd ante vel post vigesimum quartum Martij conuenire non debebant, vno die medio Sinu in anchoris quiescunt. Intereà Transisulani varijs locis de eorum aduentu certiores facti, ignarique quò tanta tenderet quídve moliretur classis, Ducibus Drossardis Vollenhouio ac Geelmudano è proximis ciuitatibus ac pagis magna multitudine cum armis in vnum conueniunt, ac Swartewateram contendentes, descensum Anabaptistis, nisi iustam aduentus dedissent causam, impedire constituunt. Illi Deo fidentes, à nemine vim timebant, ac propterea in terram sine armis pro parte descenderant. Quare facilè ab armatis capti, cùm aliquot Præfecti in tortura rei veritatem edidissent, armorumque ingens repertus numerus verba comprobasset, capite puniuntur, vulgo in nauibus retruso ac custodito, donec Bruxella à Principe Maria didicissent, quid de eis statui vellet. Princeps interfici omnes iussit, qui sectam eiurare nollent, ceteros minis oneratos nudos dimitti. Nautæ cum nauibus sunt dimissi, quòd ignorasse se docuissent qua de causa essent conducti. Reperta est in classe auri argentiq; magna copia, lineæ telæ complures, aliquot millia lancearum pedestrium, gladiorum, sclopetorum cum puluere tormentario, tympana quatuor, & signa militaria quatuor. Hoc auxilio frustrati Monasterienses, è vicinis ciuitatibus ac pagis auxilia contraxerunt, vt Cochlæus subducit, ad trecentos (nequidquam Antistite vias obsidente) ac populum Monasteriensem partim metu, partim

Inuitant omnes ad fanaticam suam nouam Ierusalem.

Omnium esset copia, sed tamen auro & argento & lineo panno, nulla re alia, se onerarent.

Oneraria supra triginta hominum fanaticorum ex Waterlandia illuc tendunt.

Insigniter castigantur à Drossardis Vollenhouio ac Geelmudano.

Omnes qui sectam eiurare nolebant, interfecti sunt, ceteri nudi dimissi.

tim mendacissimis promissis in partes tractum, ad muniendam vrbem, 1534
propulsandosque Antistitis conatus se conferunt. Erant autem huius factionis præcipui auctores Ioannes Matthæi pistor Harlemensis, Ioannes Beukelarius sartor Leidanus, Ioannes Ghelanus, ac Ioannes Campensis, qui se summi Dei Vates credi volebant. Hi è sui similibus Magistratum legunt viginti quatuor virorum, è quibus duo Consules creabantur, Bernardus Cnippetdollius, ac Gerardus Cuipenbrouc. Ciues verò vno consensu omnibus occlusis tabernis, ad muniendam vrbem confluebant, cibum è publico accipientes. Primo die dabantur eis carnes recentes; altero, fumo induratæ; tertio, haleca, butyrum, caseus.

Quatuor Vates Monasterienses, creatis Senatoribus & Consulibus, ciues omnes vt occlusis tabernis se ad muniendam vrbem conferant, edicunt.

Hic modus obseruabatur semper in ordinem rediens; nec ab opere domum ire licebat, nisi tertio quoque die semel, idque tempore pomeridiano, sed ante tenebras redeundum erat. Nocte nemini abesse licebat.

Prebebatur cibus omnibus è publico, mira œconomia.

Singulis quoque diebus singuli Vates ad vrbis portas per continuam concionabantur horam, animabantque populum ad defensionem nouæ Ierusalem, ac Regni Sion. Premebat Antistes vrbem obsidione, sed erumpit cum trecentis deuotis Retinctis eorum Dux, Vates Ioannes Matthæi Harlemius; ac Antistitis castra, illata clade non semel inuadit, spoliaque opima in vrbem refert. Quo euentu ex audaculo temerarius factus, quodam die cum triginta tantùm viris castra inuadit; paucisque cæsis mox repellitur, ac cum maxima suorum parte interficitur, magno populi stupore, qui primum præcipuumque Vatem numquam à Deo desertum iri, sibi persuaserant.

Vnus Vatum in castra Antistitis erumpens, primò victor, postea victus cadit.

Sed in huius locum succedit Ioannes Beukelarius Leidanus; qui nocte quadam è lecto euolans, nudus per vrbem discurrit, clamitans, Rex Sion adest; domumque reuersus, mutum se per triduum simulat, scribens, Deum linguam suam immobilem tenere. Tertio die redditum sibi linguæ vsum dicens, multa quæ ad belli ac politiæ statum spectabant, ex diuina, vt dicebat, inspiratione ordinauit. Tum prodit in publicum, ac vt singuli fortunas omnes in commune adferant, Deum iussisse ait, eum singulis necessaria liberaliter largiturum affirmans.

Fingit Vates alius iussisse Deum, omnes in commune facultates conferrent.

Faber quidam ferrarius nomine Hubertus, liberiùs in hos Vates iocatus, ab alio Vate tormenti globo traiicitur, dicente, iussisse Deum ita faceret. Moysaicis enim vtebátur verbis auctoritate plenis: Hæc dicit Dominus. Omnibus verò Edictis ac Statutis vitæ pœna transgressoribus erat constituta; periereque similes ob causas, aut quòd clàm defectionem meditarentur, supra quinquaginta viros, Vatibus semper carnificum officio fungentibus. Octauo Kal. Augusti nouus Vates, opere aurifex, nomine Ioannes Dusentschuir Warendorpius, in publicum prouolat, festinansque ad Ioannem Beukelarium Leidanum, magno populi confluxu, furenti ac insanienti similis, Deum iubere ait, Beukelarius

Tertius iactat, Beukelarium sartorem Leidanum à Deo Regem constitui.

1534 rius in Dauidis Regnum succedat, Principesque terrarum omnes ob impietatem subigat, pijsque Regnum perpetuum constituat, tandem id Christo traditurus. Hac ratione Beukclarius omnium consensu Monasterij Rex constitutus, Bernardum Rotman Interpretem suum nominat, ordinarios stipatores duodecim, Consiliarios quatuor hos, Gerardum Boucbinder Swollanum, Bernardum Crechtinc, vtrumque Sacerdotem apostatam, Henricum Rec ac Gerardum Reninc ciues Monasterienses. Deinde & Magistratum mutat, bellique Præfectos pro arbitrio constituit. Postremùm conuocato vniuerso populo ad publicam cœnam, quæ in cœmeterio summi templi apparabatur, conuenere hominum vtriusque sexus quinque millia, appositæque fuere primùm carnes fumo induratæ, tum recentes elixæ (Belgæ *Hutspot* vocant) potus tantùm cereuisia fuit. Absoluta ferè cœna, aduenit Rex, nigra holosericа amictus tunica; torques aureus à dextro humero ad sinistri ferè lateris femur propendebat, appendebatque illi orbis terræ aureus à duobus transuersis gladijs perforatus. Capitis eius tegumentum aurea ornabatur corona è puro puto auro, dextra eiusdem metalli ferebat sceptrum. Deinde (verba sunt Cochlæi) sumpserunt Rex & Regina placentas triticeas, quas fregerunt, aliisque porrexerunt, dicentes: Accipite & manducate, atque annuntiate mortem Domini. Similiter & cantharum vini cum hisce verbis: Accipite & bibite ex eo omnes, atque annuntiate mortem Domini. Sic & sedentes posteà, alter alteri porrexerunt sub hisce verbis: Accipe frater, aut soror, & comede ex hoc; sicut Christus se tradidit pro me, ita & ego me tradam pro te. Sic posteà Rex quoque & Regina cum ministris suis, atque cum ijs qui ex vigilijs aduenerant, cœnam itidem celebrarunt assidentes mensæ. Peracta autem cœna, interrogauit Rex in genere totum cœtum, An parati essent omnes facere ac pati voluntatem Patris? Cunctis annuentibus, ait: Hæc est voluntas Patris, & hoc eius mandatum, vt aliquos vestrûm emittam ad annuntiandum mirabilia eius quæ nobiscum fecit. Deinde nominatim ex scheda legit eius Propheta, sex qui irent Osnaburgum, sex qui Casfeldiam, & alios aliò. Hæc Cochlæus eius temporis Scriptor. Addit Heuterus, quòd cùm quædam concubinæ Regis (erant eæ numero tredecim) ista non probassent, falso obiecto adulterio capite punitæ sint, ipso Rege hanc eis operam dignante. Reliqua dicentur mox anno sequenti. Hoc anno Romæ moritur Papa Clemens Septimus diuturno morbo tabefactus: succedit Alexander Farnesius Romana familia natus, qui Paulus Tertius nominari voluit, Romanis lætantibus quòd pôst tredecim Pontifices, spatio centum ac trium annorum, iterùm Romani generis Papam in D. Petri Sede secundo nonas Nouembris sedentem vidissent.

Sumit sibi Rex fanaticus stipatores duodecim, omniaque pro arbitrio constituit.

Rex omnibus dat cœnam vestitu planè regio.

O impios irrisores Cœnæ Dominicæ!

Missis suis Rex ad vicinas vrbes, ipse se interim oblectat concubinis tredecim.

Mortuo Clementi Septimo succedit Paulus Tertius Farnesius Romanus.

Cona-

Conabantur intereà Anabaptistæ varijs Hollandiæ ac Frisiæ locis vires colligere, ac Monasteriensibus auxilio proficisci, sed semper detectæ coitiones fuere. Ianuarij die vigesimo quarto anni proximi 1535. Leidam Hollandiæ claram ciuitatem occupare voluerunt; sed in tempore aperta Magistratui proditione, armatæ ciuium tribus vi obuiàm eorum cœptis iuere; captiui gladio ac igne periere, feminæ aquis sunt suffocatæ. In Frisia mense Aprili Audecloosteram occupant, muniuntque, sed expugnati, cæsi ac puniti plerique sunt, ceteri in varias partes diffugêre. Decimo Maij Amstelrodami res in summo fuerat periculo. Ædem enim publicam seu Prætoriam occuparant, auxiliaque expectantes, contra ciues aliquamdiu defenderant, discurrentibus interim eorum fautoribus nonnullis per plateas, viris ac feminis partim nudis partim vestitis, ac horrendum inclamantibus, Væ, Væ, Væ, pœniteat vitæ anteactæ, adest postremus mundi dies; nouum Christi instat regnum; impij omnes (Catholicos indicabant) iam iam pœnas sunt daturi. Sed tandem interfecti viginti octo, ceteri capti, aqua, igne, gladio aut laqueo periere: ex ciuibus etiam desiderati aliquot, interque hos alter Consulum. Turbarum architectus fuit Ioannes Ghelius, de quo suprà, Vates Monasterio inter ceteros à Rege emissus, qui simulata pœnitentia, Bruxellæ gratiæ Diploma obtinuerat, atque eo tutus Amstelrodami confidebat. Is, cùm aliquamdiu sclopeti continua exoneratione ciues irritasset, globo traiectus occubuerat. Harlemij etiam quidam eius sectæ ædium tecta ascendentes, è cælo consilium ac cibum expectabant. Idem & alij, qui proceras conscenderant arbores, à Deo se extorturos persuaserant. Sed cùm in vanum aliquot diebus rogassent ac expectassent, fame deficientes penum inuisunt. Non pauci stultitiæ pœnas dantes, capti, irrisi ac ignominia notati, ciuitatibus pulsi sunt. Nec melior fuit eorum qui in alias partes missi fuerant, fortuna, de quibus sic Cochlæus Auctor grauis eius æui: At miseri (inquit) ac fanatici homines illi, etsi gratiosi primùm à ciuibus auditi atque recepti fuerunt, præsertim Warendorpiæ & Cosfeldiæ, tamen breue fuit gaudium eorum. Episcopus enim, admoto milite, statim compulit eos ciues, vt furiosos Prophetas in manus ipsius traderent. Osnaburgi quoque mox qui eò venerant, comprehensi fuerunt. Alij item octo qui Susatum venerant, vbi compertum fuit quòd seditionem excitare intenderent, capti ac vltimo affecti sunt supplicio. At qui Episcopo traditi fuerunt, tum liberè tum per torturas interrogati omnia intrepidè confessi fuerunt, ad mortem ita parari, vt ne vnus quidem ex ijs, oblata sibi venia, reuocare aut agnoscere suum errorem voluerit; vsque adeò validè afflati erant à sæuo ac sanguinario spiritu. Interrogati itaque de statu ciuitatis Monasteriensis, multa conformiter respon-

Frustrà tentant Anabaptistæ Leidam suam facere.

Item Amstelrodamum, vbi interfecti viginti octo, ceteri capti pœnas dedere.

Harlemij quidam & alij huius sectæ à cælo frustrà cibum expectant.

Warendorpiæ, Cosfeldiæ, Osnaburgi & Susati de fanaticis his sumptum supplicium.

1535 respondisse feruntur, quanta esset adhuc abundantia in auro, argento, alijsque pretiosis rebus; item in siligine, in hordeo ac lardo, in puluere tormentario. Ceterùm modicum superesse salis, caseorumque & butyri: esse autem ibi adhuc bis mille ac ducentos viros armis ac bello validos, quibus senæ sint vxores, singulisque noctibus vigilare quingentos: Regem autem eorum expectare nouas copias ex Frisia & Hollandia; quibus receptis, vellet egredi, totamque terram sibi subiugare. Hoc igitur modo extracta est obsidio vsque ad festum Natiuitatis Ioannis Baptistæ huius anni 1535. Tum verò per transfugam quemdam monstrata est militibus via trãseundi per aquam ad portam vnam quæ negligentiùs custodiebatur. Per quam noctu ingressi milites, occisis custodibus, sese ibi coniungentes, ac primo manè agminatim irruentes, quoslibet obuios occiderunt. Deinde commisso prælio circa maiorem Ecclesiam, vbi munitiones suas habebant Anabaptistæ, victi ac cæsi sunt quicumque arma portabant. Rex verò cum duobus præcipuis Consiliarijs latitans in turre quadam, inde extractus est à militibus, multisque mensibus in carcere cum alijs duobus reseruatus, tandem dirum horrendi supplicij spectaculum factus est. Hęc Cochlęus. (nempe anno sequenti die 22. Ianuarij Rex Beukelarius Sartor, & Consiliarij duo Cnipperdollinchus & Crechtingus, forcipibus candẽtibus per horam integram vellicati necantur, extinctique caueis ferreis singuli illigati, è summa vrbis turri suspenduntur, Rex etiam paulò sublimior aliis.) Hoc eodem anno 1535. (pergit idem Cochlæus) optimi & doctissimi viri Ioannes Fischerus Episcopus Roffensis & Thomas Morus supremus Cancellarius Regni aliquamdiu captiui, cùm neque diuortium neque defectionem Regis, qua ab obedientia Rom. Pontificis discessit, seque ipsum supremum caput Ecclesiæ Anglicanæ constituit, approbarent, tandem ambo capite truncati, & vltimo supplicio publicè affecti sunt. De quorum sane passione (loquitur idem Cochlæus) scripsit quidam in hæc verba: Sexto Nonas Iulij obtruncatus est in Britannia Thomas Morus, non minorem constantiam in iudicio & supplicio præseferens, quàm iniquissimo Atheniensium Senatusconsulto condemnatus Socrates; paucis diebus ante illum interfecto Episcopo Roffensi. Sed & audi quod vincit omnem feritatem. Caput Roffensis inditum stipiti multis diebus omnium oculis fuit expositum; quod non modò non contabuisse, verùm etiam multò venerabilius esse factum ferebatur. Vbi is rumor percrebuit, mox amotum est loco. Et ne quid in Mori capite existeret, quo populus religione turbaretur, renouata est Thyestæa cœna, & caput eius non nisi longa coctura maceratum, quò celeriùs difflueret, hastili est impositum. Secuta sunt & alia plus satis Tragica & immania in plerosque

Monasterium armis recuperatur, omnibus obuiis occisis.

Rex Beukelarius & duo Consiliarij capti, forcipibusque candẽtibus discerpti, è turri singuli caueis appenduntur.

Episcopus Roffensis & Thomas Morus Cãcellarius in Anglia capite truncantur, quòd nollent probare diuortium defectionemque Regis.

Caput Roffensis inditum stipiti, post multos dies etiam venerabilius conspicitur.

rosque Monachos in publico edita supplicia: demolita quoque Mona- 1535
steria, quorum locupletissimi census Regis fisco sunt addicti. Hęc Cochlæus illius temporis Scriptor grauis. Eodem hoc anno Cæsar certior factus, Hariadenum Barbarossam, Argerij in Numidia Regem, Turcicæ classis Præfectum, eiecto Rege Muliasse, occupasse Regnum ac vrbem Tunetum haud procul veteris Carthaginis ruinis situm, Muleassem à se auxilium petentem restituendum decernit, numquam alioqui Siciliæ, Italiæ nec Hispaniæ littora à Turcarum inuasionibus tuta fore iudicans.

Parat Cæsar expeditionem Tunetanam.

Itaque condito testamento, vxoreque grauida relicta, Hispaniæq; cura ei commissa, postridie Kal. Martij Madrilio Barcilonam proficiscitur; quò paulò pòst conuenerunt Belgarum onerariæ, militem & commeatum vehentes, rum, & Lusitanorum carauallæ: demum paratis omnibus, trigesimo Maij, quadriremem quam Andreas Auria cum viginti duabus triremibus adduxerat, conscendit. Iunij die duodecimo Calarim Sardiniæ appellit, ac in Siciliam venisse intelligit Germanos, Hispanos & Italos, tum etiam Pontificias Antonij Auriæ, ac Procerum Melitensium naues, eratque hæc classis viginti quatuor triremium, ac triginta sex onerariarum; simul verò coniuncta classis septingentarum nauium numerum excedebat. Audito Cæsariani Sacro, classem decimo quarto Iunij mari committentes, postero die Africam, hostiúmque ignes in promontoriorum speculis conspiciunt. Occupant triremes Portum Farinæ, quatuor milliaribus Guleta distantem, vbi Cæsar iactis anchoris, onerarias, quæ post tres horas adfuere, expectat.

Conscendit Cæsar classem, & postero die Africam conspicit.

Tum propius Guletam Cæsar mouet, ac Barbarossam, qui haud procul cum sua classe abesse dicebatur, opperitur. Sed cùm aliquamdiu frustrà expectasset, duæ tãtùm Francorum exploratoriæ naues audaciùs prouectæ capiuntur. Examinati adeò obstupuere, vt ad proposita non responderent. Receptis animis fassi sunt se Tuneto ac Guleta venire, tendereq; Massiliam: addebantque, Secretarium Franciæ Regis Forestium, qui paulò antè cum Barbarossæ Legato è Francia venerat, ab eodem Constantinopolim missum, vt Solymannum de Cæsaris classe edoceret; instituisse verò Barbarossam tam Guletæ quàm Tuneti nouas, docente Forestio, munitiones.

Francicæ duæ naues Tuneto venientes, à Cæsare captæ, docent tam eductã Turcam de eius aduentu à Secretario Regis Frãcorum.

Iunij die decimosexto pedites equitesque ac tormenta Cæsariana in terrã exponuntur, expugnatísque aliquot munitionibus Guletæ appropinquant. Vastius productis tormentis à decimo octauo Iunij die vsq; ad vigesimum tertium continuè Guletanas munitiones rumpit. Guletani leuibus quotidie prælijs æquata clade cum Cæsarianis certabant. Habebat in proximis oliuetis Barbarossa militum stationem, qui Cæsarianis castris tormentis suis detrimentum inferebant. Cæsar ipse eò profectus, captis tormentis, cæsísque sexaginta Turcis, ceteros pellit, desideratis nouem viris,

Leuibus prælijs certant Barbari cum Cæsarianis.

ac

1535 ac leuiter sauciato Marchione Mondeiari. Iunij die vigesimonono Muleasses ducentis comitatus Afris ad Cæsarem venit. Promittebat ingentia auxilia, ac multum commeatus, sed verba fuerunt. Quarto Iulij omnibus ferè copiis Guletani erumpentes, pabulatores nostros, qui magno numero exierant, inuadunt; & quamquam tempestas cum fulgure & tonitru omnia perturbaret, repelluntur. Dispositis terra marique omnibus tormentis, decimo quarto Iulij ipsa aurora contra Guletam exonerari incipiunt, durauitque vis vsque ad horam secundam pomeridianam. Tum omni exercitu, qui triginta millium erat virorum, ad pugnam parato, cùm Cæsar acies circumequitans militem ad fortiter agendum inflammasset, signum inuasionis datur. Cumque aliquamdiu acriter vtrimque esset pugnatum, tandem Cæsariani vi irrumpunt, obuiósque omnes sternunt. Cecidere multi, nec tamen inulti. Capta sunt Guletæ quadraginta tormenta, inter quæ & Francica, liliis ac iridibus insignita. Captæ & centum quinquaginta Barbarossę naues in sinum Guletanum subductæ. Quidquid erat, exceptis tormentis, militi in prædam cessit. Deinde relictis Guletæ sexcentis militibus, mortuísque magnis fossis coopertis, Cæsar vigesimo Iulij Tunetum versus mouet, Andrea Auria ad classem, vt tormenta reduceret, relicto, sex tantùm muralibus ac totidem campestribus militum corporibus attractis, Cæsarem sequentibus; milites quinque dierum cibaria adferre iussi, cetera erat Auria subministraturus. Cæsar vndique armis tectus, Hispanico insidebat militari equo, ferream manu gerens clauam, perequitánsque peditum ordines, verbis vultusque alacritate omnes animabat. Deinde ad equitum aciem in dextro latere reuersus, ante cruci affixi Christi imaginem solus equitabat. Pedites Germani cum tormentis ac impedimentis in medio ibant, à lateribus Hispani Italique sclopetarij, præcedente equitatu. Haud procul Tuneto in oliuetis sedebat Barbarossa centum millia inermium Afrorum habens, sed decem millibus Turcarum peditum, quos Constantinopoli aduexerat, fidens. Appropinquante Cæsare, (necessariò enim hac illi iter erat) tormentis vltro citroque exoneratis, pugna variis locis initur, magno Afrorum cum vlulatu, ac incondito nostrorum clamore. Afri cùm facta impressione nil proficerent, cedebant, iterúmque reuertebantur. Sed magno detrimento à sclopetariis accepto, hastatorum Germanorum phalangem horrebant, vitabántque; cúmque ab hac illato pede vrgerentur, inde nimbo pilarum obruerentur, in fugam abeuntes, Turcis pugnam relinquunt, qui pro veteris virtutis fama constantissimè fortissiméque pugnantes, tandem numero obruti, ruptis ordinibus, pro maiori parte cæduntur. Barbarossa, desertis tormentis ac impedimentis, Tunetum re desperata se recipit, maiorem accepturus cladem, si Cæsa-

Ruina facta, inuaditur summa vi Guleta, ac tandem capitur.

Milites quinque dierum cibaria parare iussi: cum his Cæsar Tunetum proficiscitur.

Pugnant fortiter, illinc centum amplius millia Barbari, hinc vix triginta millia Christiani, victoria tandem ad nostros inclinante.

Cæsariani siti propè enecti insequi potuissent. Vulgus militum, exuta 1535
veste linea, repertáque aqua turbida eam immergebat, ac exsugebat. Sed nox necessitati, repertis puteis, auxilium tulit. Summo manè, vigesimo primo die Iulij, castra Cæsar mouet: ac ab aliquot fugitiuis Christianis fit certior, Barbarossam cum equorum ac tormentorum parte, deserto Tuneto, in proximum montem castra posuisse, postero die reliqua ablaturum, ac arcem, incenso puluere tormentario cum captiuis Christianis, ac quidquid auferre non posset, absumpturum; sed captiuos, de prælij euentu, Cæsarísque aduentu certiores factos, ruptis catenis se liberasse, Barbarossam, occupata arce, exclusisse, eúmque deinde Gerbam vsque profugisse. Hæc, albis vexillis expositis, captiui vera esse ex arce testabantur; moxque nonnulli eorum emissi, tutóque ad Cæsarem delati, eum de rei veritate edocuere. Quare nemine resistente Tunetum intrat, seruosque Christianos omnes, qui viginti millium numerum superabat, liberos pronuntiat, vestésque singulis ac aureum donat; quo accepto, tanta cum lætitia Cæsari exercituique fausta precabantur, vt omnibus lacrymas excuterent. Francos seruos Cæsar ad Regis Francisci Legatum mittit; Hispanos, Italos, ac Germanos vt suos tractat, maioremque partem id petentem, militiæ suæ adscribit. Reperta sunt in arce Tunetana tormenta omnis generis complura, tentoria eximij operis, arma varia, erepta etiam Francis infelici expeditione Regis Ludouici sancti. Rex Muleasses ciuibus iratus, quòd nil in tanta opportunitate pro se mouissent, consentiente Cæsare vrbem militi dat diripiendam, fueréque non pauci, qui sibi suísque hîc opes quæsiere, aliis quinquaginta, aliis centum millia aureorum corradentibus. Vigesimo tertio die Iulij Cæsar
» Muleassem in Regnum restituit, tributum ei annuum duorum falco-
» num ac pernicium equorum imponit, vtque deserta Solymanni amici-
» tia, suam colat, præsidiariisque Guletanis stipendia persolui curet. Volebat Cæsar & Algerio Barbarossam pellere, sed impeditus alui fluxu, quo miles promiscuè laborabat, in Siciliam cum classe contendit, Guletæ præficiens Bernardinum Mendosam cum præsidio mille Hispanorum peditum, iustoq; tormentorum numero, ac commeatu, additis decem, Duce Antonio Auria, triremibus. Exinde Cæsar Ioannem Lusitanum vxoris fratrem cum sua classe domum dimittit, ipse tandem vigesimo secundo Augusti Drepanum venit. Hîc militi persolutis stipendiis Cæsar classem dimittit, seruatis tantùm veteranis Hispanis, ac bis mille veteranis Germanis. Cæsarem Siculi centum quinquaginta millibus aureorum honorarunt. Deinde auditis populi querelis, ob malè administratam iustitiam, auctores partim capite plectit, partim exilio aut auro mulctat; restitutáque legibus auctoritate, Ferdinandum Gonzagam Siciliæ

Cæsariani siti penè enecti.

Tuneto à Barbarossa derelicto Cæsar potitur.

Liberantur captiui Christiani ad viginti millia.

Restituit Cæsar Muleassem in Regnũ Tunetanum, tantùm vt præsidiariis Guletanis stipendia solui semper curaret.

Venit Cæsar in Siciliam ac inde Neapolim.

1535 ciliç Proregem nominat. Exin Messinæ conscensa classe, felici nauigatione mense Nouembri Neapolim peruenit. Intereà vigesimo quarto Octobris Mediolani moritur Franciscus Sfortia, Insubrum Dux, nullis ex vxore Christierna, quæ nondum pubuerat, relictis liberis; causa noui inter Cæsarem ac Francum belli. Amicos igitur Francus sibi paraturus, decimo nono Decembris Guilielmum Bellaium Smalcaldiam ad congregatos Protestantes mittit, petens in fœdus admitti. Illi non recusant, modò contra Cæsarem, vt dicebant, nil sanciatur. Idem Regis Angliæ Legato respondent. Cumque fœdus Smalcaldicum in annum tantùm vnum hucusque fuisset initum, ac iterùm sæpiùs renouatum, nunc in decennium continuauere. Mense Ianuario anni 1536. obiit Catharina Arragona, Cæsaris Caroli matertera, ante triennium à marito Henrico Octauo Angliæ Rege repudiata, ac nunc, vt volunt, veneno sublata, nubili relicta filia Maria, quæ posteà Philippo Regi nupsit. Intereà Franciscus Franciæ Rex, quòd mortuo Sfortia, missis ad Cæsarem Neapolim Legatis pro ditione Mediolanensi, responsum pro voto non obtinuisset, copias rupta pace cogit, Duce Chabotio Ammirali, iubens auunculum Sabaudiæ Ducem ditione pellat, causatus se maternæ hereditatis portionem, cùm amicitia non posset, armis obtenturum. Sciebat enim, hac occupata prouincia, Mediolanum euadere manus suas non posse. Sub idem tempus Geneuenses confœderati Bernensibus, auctore Ioanne Caluino, Archipræsulem suum cum tota religione Catholica eiecerant. Cui cùm Sabaudus auxilio venisset, victores Confœderati, pulso Sabaudo, multa ei ad lacum Lemanum ac Rhodanum opportuna loca adimunt. Accedit & hoc malum à Chabotio: qui cum Francicis copiis in Sabaudiam irrumpens, vniuersam ferè occupat; transgressusque Alpes Pedemontanam regionem inuadit, nullibi iustis, quæ resisterent, repertiis copiis. Vnde facilè in potestatem redigit Turrinum, Fossanum ac Cherium, munitissima Prouinciæ oppida. Vercellas, Antonio Leua præsidium submittente, capere non potuit. Carolus Dux, maiori ditionis parte exutus, cum vxore, filio, ac thesauro ad Cæsarem est profectus. Ineunte vere Cæsar Neapoli Romam profectus, à Pontifice Paulo ac Romanis summo cum honore excipitur. Romà Senas, inde Florentiam, coëuntibus vndiq; copiis venit. Florentiâ Lucam proficiscitur, indeque, transgresso Apennino, Astam veniens, ab Antonio Leua Fossanum expugnatum, ac Franciscum Salussium, deserto Franco, suas partes amplexum discit. Quo felici rerum initio, ad Alpes maturè transcendendas, atque ad interiora Franciæ inuadenda, mirum in modum est inuitatus. Rebus igitur omnibus paratis, subsequente per Liguriæ littora cum instructissima classe ac Italicis cohortibus Andrea Auria, Cæsar per maritimas

Moritur Sfortia Insubria Dux nullis relictis liberis, qua iterùm causa noui belli.

1536

Francus rupta pace copias cogit, & primùm in Sabaudia sibi proponit maternam hereditatem.

Eodem tempore confœderati Heluetij heretici multa Sabaudo quoque adimunt.

Itaque Carolus Sabaudiæ Dux cum vxore, filio, ac thesauro ad Cæsarem confugit.

timas Alpes, ac Tendanos colles, Lugdunensis prouinciæ fines iusto cum exercitu intrat. Auria Antipolim ac Gratiam capit diripitque. Cæsar, recensitis copiis, circiter quadraginta millia inuenit; promotisque ad Fanum Maximini castris, captisque aliquot oppidulis ac arcibus, Francos compluribus minutis præliis non sine detrimento superauerat, tandemque ad Aquas Sextias, indeque haud procul Massilia castra locans, inspecto vetustæ vrbis situ, Arelatensem agrum latè vastat. At verò dum Francus cogendis contra Cæsarem copiis est intentus, ecce nuntium accipit Delphinum filium, è tribus natu maximum, octodecim annos natum repentino morbo extinctum. Volunt Franci veneno sublatum instinctu Antonij Leuæ Ducis Cæsariani. Sed quæ illi causa, cùm adhuc superessent duo Regij filij? Massæus eo tempore viuens sic habet: Mense Augusto primogenitus Regis mortuus est non sine toxico; quod aiunt sibi propinatum à seruo fratris eius, vt herus suus fieret Delphinus. Hæc ille. Alij explicatiùs inuentum vxoris eius Catharinæ Medicææ interpretantur. Rex Franciscus, receptis præter Francos suos Heluetiorum viginti millibus, ad Cabilonem castrametatur, Cæsarianos pestilenti fluxu alui grauiter laborantes pressurus. Prælio enim nec tunc cum fortunatissimo Cæsare certare ausus erat. Sed is, antequam maiori incommodo vrgeretur (morbo in castris desiderato Antonio Leua viro fortissimo) quo venerat itinere in Liguriam est reuersus, perditis morbo multis viris præclaris, ac supra duodecim millibus militum. Dum Cæsar ad Aquas Sextias castra habet, Henricus Nassauij ac Adrianus Reussij Comites, eductis viginti millibus peditum ac sex millibus Belgarum equitum, in Picardiam contendunt. Capiunt Braiam ad Somonam amnem sitam. Guisam, cæsis præsidiariis, expugnant, arce deditionem facienre. Tum vlteriùs in Franciam profecti omnia in prædam vertunt; quodque auferre non poterant, igne consumunt. Hinc Peronam obsident forti præsidio infessam. Productis tormentis, Cæsariani tribus locis oppugnationem aggrediuntur, factisque ingentibus ruinis, instructis aciebus, cùm continuis quinque horis attocissimè esset pugnatum, Nassauius, desideratis trecentis viris, receptui canit; desiderarunt Peronenses octoginta quinque viros. Rursum Augusti die vigesimo sexto iterùm Perona vehementissimè oppugnatur, itemque octauo Septembris, sed pari euentu. Nassauius ac Reussius obstinatè ac fortiter resisti videntes, appropinquareque noua Francorum auxilia, deserta Perona, copias ac tormenta diuidunt. Reussius cum Belgis Cameracum, Nassauius cum Germanis Atrebatum proficiscitur. Cæsar, dimisso Genuæ exercitu, conscensisque triremibus, cum Carolo Sabaudiæ Duce, eius vxore sorore Imperatricis, ac filio, deducente Auria, in Hispaniam contendit, ac decimo

1536

Cæsar ingressus cum copiis Lugdunensis prouinciæ fines inuadit.

Delphinus Franciæ subitò moritur, non sine suspicione veneni.

Cæsar exercitu pestilenti alui fluxu laborante (quo & Leua obiit) in Italiam reuerti cogitur.

Alia parte Belgæ Picardiam inuadunt, Braiam & Guisam capiunt.

Hinc Peronam, factis ruinis bis, sed frustrà oppugnant.

Cæsar traiicit in Hispaniam, vnà cum Duce Sabaudiæ, eius vxore, sua sorore, & filio eius.

1536 cimo Decembris felici nauigatione Barcilonam appulit. Hoc iterùm anno Anabaptistæ Pouldikij in Hollãdia, occupata domo munita, se armare conati, à milite quem Senatus Hollandiæ eò miserat, superati dissipantur; capti vtriusque sexus vario mortis genere perierunt. Mense Maio ciuitas Delfensis apud Hollandos fortuito igne ferè tota conflagrauit: & quinto Idus Iulij moritur Basileæ Desiderius ille Erasmus Roterodamus. Æstate huius anni Carolus Geldrus, etsi ferè septuagenarius, quietis impatiens, per speciem domandorum Groningensium, qui ab auctoritate sua, pulso Carolo filio notho, quòd eum Anabaptistis fauere dicerent, paulò antè discesserant, ac ceteros imitati Frisios ad Cæsarem transierant, inaugurato ibi octauo Iunij Cæsaris nomine Georgio Sceinckio, in ea ditione ac Frisia dissimulando Cæsari bellum infert, inito fœdere cum Christierno Tertio Daniæ Rege Cæsaris hoste, causa Regis Christierni Secundi. Meinardus Hammius ac Ioannes Hackeuordius Christierni Tertij nomine tria millia peditum cõscribunt, occupantq; Dammum. Augetur indies è Geldria, Frisia ac Groninga numerus, quòd impunè rapto viuerent. Sub idem tempus Christiernus Tertius obsidebat in Dania Coppenhauiam, pro Christierno Secũdo facientem. Hanc vt Cæsar obsidione liberaret, militem conscribi iubet, ac Frederico Comiti Palatino (qui in vxorem duxerat Dorotheam Christierni Secundi filiam alteram) vt vxoris in Regnum Daniæ ius persequeretur, naues ac pecuniam pollicetur. Palatinus statim in Belgium mittit fratrem Wolfgangum cum quatuor millibus Germanorum peditum, iubetque iungens se Belgis auxilio Coppenhauiis proficiscatur. Sceinckius se breui Dammum expugnare posse existimans, copias omnes Daniæ destinatas Dammo Frisico adhibet. Sed præsidiarij ac ciues pecunia & commeatu Regis Daniæ animati (qui destinere tantùm volebat tantisper Cæsaris vires, donec ipse Coppenhauia potiretur) adeò Dammum munierant, vt nulla vi Sceinckius expugnare posset, quamquam non semel, maioribus tormentis disiectis munitionibus, non sine exiguo detrimento id esset expertus. Quare erectis opportunis ac necessariis locis castellis, fame ad deditionem eos cogere molitur. Intereà Coppenhauij extrema rerum omnium inopia pressi Christierno Tertio deditionem faciunt. Quo intellecto, Wolfgangus Palatinus ad fratrem in Germaniam redit. Tandem & Dammij fame pressi Idibus Septembris Sceinckio se dedunt, nulla alia conditione, quàm vt præsidiarij vacui, albam manu virgulam ferentes, in Geldriam ac Daniam liberi abirent. Exinde Dammi munitiones, Groninganis instantibus, demoliuntur; fossæ replentur, portæ diruuntur, leges ac immunitates abrogantur. Vigesimo secundo die Septẽbris Sceinckius arcem Weddanam ad deditionem cogit. Tum Groningam

Geldrus concitat Danos in Cæsarem.

Occupant Dani Dãmum Frisiæ.

Sceinckius frustrà Dammum aliquoties oppugnat.

Coppenhagia hactenus pro Christierno Secundo faciens, tãdem Christierno Tertio se dedit.

Sceinkius Dammo fame domito, ad alia loca à Geldris infessa copias trãsfert.

ningam reuerſus, rebuſque neceſſariis conſtitutis, vxoreque Ioanna Eg- 1536
mondia ibi relicta, ad exercitum, quem ad obſidendam Couuordiam
ac Bronckhorſtium à Geldris inſeſſa miſerat, venit. Poſt alterum ob-
ſidionis menſem Couuordia, rebus omnibus ſaluis, cum arce deditio-
nem facit. Poſtridie Kal. Decembris Bronckhorſtium iiſdem conditio-
nibus in poteſtatem venit. Coëgerant Geldri haud procul Dauentria iu-
ſti exercitus ſpeciem. Contra hos properat Sceinckius, in itinere arcem
Diepenhorſtiam expugnans: quo eius ſucceſſu territi Geldri, deſertis ca-
ſtris, domum dilabuntur. Poſteà pax iterùm cum Geldro eſt facta, & vi- *Pax iterùm cum Geldro.*
geſima ſecunda Decembris Bruxellæ publicata, militeſque omnes qui
in Friſia, agro Groningano, Geldria, ditione Vltraiectina, ac Trans-Iſu-
lania erant, in Brabantiam, indeque in Arteſiam conueniunt, ituri cum
Burano ceteriſque Cæſaris Ducibus contra Francos. Anno 1537. Kalen- 1537
dis Februarij miſſa à Rege Franciſco Terowanam, dudum ne quid in-
ferretur à Belgis obſeſſam, auxilia, oppidum noctis obſcuritate, ac ingen-
tis tempeſtatis beneficio deceptis Cæſarianis, intrauere. Tum coactis in *Franci Terouuanam commeatu recreant.*
vnum copiis, Anna (ſeu Annæo) Mominorantio Legato conſtituto,
contra Belgas mittit. Deditionem illi ſtatim facit arx Auchiaca. Inde ad
oppidum Heſdinum ditionis Atrebatenſis caſtra locat. Cæſariani oppi-
di imbecillitate diffiſi, ad arcem, quæ munitiſſima erat, ſe contulere. Præ-
erat ei nomine Cæſaris Sanſonius Namurcæus, Borbeſij Dominus, cum
quingentis peditibus, ac Eſtrumellius cum totidem aliis. Habebat Rex
in exercitu vltra viginti quinque virorum millia: cumque actis cuniculis
parum proficeret, productis tormentis ingentem in muro ruinam facit.
Aduolant ad hiatum Francorum aliquot cohortes, ſed non exiguo ac- *Occupant Heſdinum & arcem, etſi non ſine ſanguine.*
cepto detrimento, clariſque aliquot deſideratis viris repelluntur, cadente
inter alios Carolo Builio, Sanxerræ Comite. Sed cùm Cæſariani non diu
ſe vim ſuſtentaturos cenſerent, res incolumes pacti, Regi arcem cum
oppido ac tormentis reliquere. Hîc Sercinij Domino in præſidio relicto,
Fanum D. Pauli, quod hucuſque neutrius fuerat partis, cum arce occu- *Itē Fanum D. Pauli & alia quadam loca.*
pat, ac muniri ingenio arteq; Antonij Caſtelli iubet; interim dum ope-
ra fiunt, cum exercitu Perneſij, ne quis ea impediret, ſedens. Paulò pòſt
occupat & Lillerium, præſidioque firmat: expugnat Venantiam in palu-
de ſitam, prælio vtrique parti cruento; Marauillæ idem conaturus, niſi
Reuſſius cum quatuor peditum millibus ac ſexcentis equitibus aduenіſ-
ſet. Fano D. Pauli nondum planè permunito Rex præficit Ioannem Tu-
reuillium Villaboni Dominũ, attributis illi bis mille peditibus, ac ſex-
centis equitibus; arci verò Reinerum Pallierium cum mille peditibus;
qui omnes, æquato cum foſſoribus labore, cœpta opera perficere conan-
tur. Exinde Rex Dorlanum reuerſus, exercitum dimittit, exceptis octo

1537 millibus Germanorum peditum, quos Guilielmus Furstenbergij Comes ducebat, quem Dorlani, additis aliquot equitibus, in præsidio reliquit, vt Fano D. Pauli, exigente necessitate, auxilio esset. Noua enim opera Reussius, cum mille ducentis equitibus ad oppidum vsque excurrens, diligenter inspexerat. Mense Iunio Reussius Lentsij apud Atrebates copias cogit, ac cum Burç Comite ad Fanum D. Pauli veniens, aperiri portas Cæsari iubet. Respondent Franci, expugnata Perona, se deliberaturos, quid essent facturi. Ægrè fert miles Germanus se irrideri. Quare tormentis facta ruina, acceptoque oppugnationis signo, ira perciti ad oppidum conuolant. Resistunt acriter Franci. Dumque ad ruinas dubio Matte pugnatur, quinque Cæsatianæ cohortes ab altera oppidi parte, iustum præsidium non reperientes, interfectis viginti quinque custodibus, in oppidum perrumpunt, ac propugnantes à tergo inuadunt. Cæsariani qui ad ruinas pugnabant, suos in oppidum peruenisse intelligentes, tandem quoque vi irrumpunt, nemini parcunt, Præfectos cum militibus interficiunt, capto tantùm Villabonio, Bellaio, Laubino, Blerencurtio, Iuillio, cum paucis aliis. Cecidêre in oppido ac arce circiter quater mille quingenti Franci præsidiatij, exceptis ciuibus; feminis quoque nec pueris parcitum est; tanto furore crebris Francorum scommatibus irritati fuerant Germani. Inclinante die, Buranus, educto milite, captiuos omnes ad se perduci iussit. Villabonius Grauelingam missus, posteà pro libertate decem millia aureorum liliorum soluit. Rex, intellecta Fani D. Pauli oppugnatione, Annam Mommorantium cum Delphino Henrico in auxilium miserat. Sed certiores de expugnatione, ad fines defendendos rediere. Buranus, incenso oppido, diruta arce, ac demolitis munitionibus, posteà exercitum recenset, repperitque circiter quindecim millia Germanorum, ac octo millia Wallonum peditum, Belgarumque equitum octo millia. Motis Fano D. Pauli castris, cùm Hesdinum transiisset, Monstreulij muros productis tormentis verberat. Canaplæ Dominus, oppido diffidens, impetrata ciuibus ac militibus rerum omnium incolumitate, exeundique cum armis potestate, Burano deditionem facit. Eodem tempore Terowanam Franci iterùm de rebus necessariis recreant. Iunij die vigesimo secundo Delphinus cum Mommorantio omnibusque copiis Ambianum venit, euocatoque ad se cum Germanis peditibus Furstenbergio, his alia Germanorum peditum quatuor millia bello Danico ac Monasteriensi exercitata, quos ducebat Nicolaus Rustikius, dictus Gibbosus, iungit; qui cùm Abbeuillam conuenissent, Annibaldo iubet Terowanam puluerem tormentarium, ac sclopetarios pedites introduceret. Buranus enim, disiectis mœnibus ac vallo, in summum oppidanos periculum adduxerat. Proficiscitur Hesdino

Rex Francorum, suis in præsidia dispositis, in Franciam reuertit.

Cæsariani cruenta oppugnatione Fanũ D. Pauli sibi vindicant.

Buranus incenso oppido dirutaq; arce ac munitionibus exercitum suum recenset.

Franci iterùm Terovvanã res necessarias inferunt.

Disiecta erant Terovvanæ à Burano mœnia & vallum.

dino Annibaldus cum quadringentis sclopetariis peditibus, ac aliquot equitibus, singulis è humero sacculum tormentario puluere plenum deferentibus: qui sine detriméto Terowanam intrauere. Annibaldus certo extra oppidum loco cũ equitibus grauis armaturæ eos expectat equites, qui pedites Terowanam erant comitati. At ij pugnandi desiderio flagrátes, contrà quàm iussum erat, aduenientes Cæsarianos excipiunt, temereq; prælium committunt. Altera enim Cæsarianorum equitum pars auio vsa itinere, Annibaldo à fronte occurrit, inuaditque. Committitur duobus diuersis locis inter equites acre prælium, deteriori Francorum conditione, quòd à fronte ac tergo interclusi, iniquo loco resisterent. Quare tandem, multis desideratis sauciatisque, ruptis ordinibus in fugam coniiciuntur. Annibaldus equo deiectus capitur, ac cum eo Piennæ Dominus, Comes Villarsij, Doius, Capussenantius Epirotarum Præfectus, Franciscus Bernardinus, Sansacus, aliique nonnulli ordinum ductores. Capussenantius capite est plexus, quòd à Cæsare ad Regem transfugisset. Piennius, liberato Seneschalco Hannoniæ, liber est factus. Hæc ad Guinegatam seu Blangisium, locum Belgarum contra Francos victoriis non semel nobilitatum, sunt acta. Exinde Delphinus cum Mommorantio ad Terowanæ expugnationem impediendam cum viginti sex millibus peditum, ac grauis armaturæ mille sexcentis, leuis bis mille equitibus, intra Guinegatam ac Terowanam ad flumen Canchæam munito loco, vnde non facilè ad pugnam cogi poterant, castra locant, in omnem rerum agendarum occasionem intenti. Sed mensis Iulij initio, trium mensium induciæ inter Belgas ac Francos, moderante hinc Arschoti Duce cum aliquot Cæsarianis Consiliariis, inde Poietto Præside Senatus Parisiensis, ac Betterauo Regis Secretario, his conditionibus conciπiuntur: Hostilia vltrò citroque cessanto. Alter alterius fugitiuos ne recipiunto. Rex durantibus induciis, in ditionem nec oppidum Fani D. Pauli militem mittito, nec locum aliquem munito. Subditi vtrimque liberè commeanto. Rex duobus viris nobilibus, ac sex eorum comitibus, tutum per Franciam iter concedito, vt cum mandatis ac litteris à Maria Austriaca in Hispaniam ad Cęsarem pacis tractandę causa proficiscantur. Actum Bonnij secundo Kal. Augusti. Subsignauere Delphinus, Maria Austriaca, Florentius Buræ Comes, Dux Arschoti, Anna Mommorantius, ac Consiliarij. Dum hæc in Belgio aguntur, Alfonsus Daualus Vastij ac Piscarij Marchio, mortuo Antonio Leua, à Cæsare Insubribus Præfectus, coacta in vnum valida peditum equitumque manu, contra Francos, qui vniuersam Sabaudiam ac partem Pedemontis, pulso Duce Carolo, occuparant, contendit, ac Carmagnolam, cùm aliquamdiu obsedisset, deditione in potestatem redigit. Cumque auxilia

1537

Insigni prælio vincuntur Franci à Cæsarianis.

Panguntur induciæ inter Francos & Belgas ad tres menses.

Vastius in Sabaudia recuperat Carmagnolam.

1537 Germanorum, Duce Frederico Furstembergio, Guilielmi fratre natu maximo, Vastio supetuenissent, iisque sex millia Hispanorum ac quatuor millia Italorum peditum cum iusto equitatu iunxisset, Francos viribus inferiores cedere, ac in præsidia se conferre coëgit. Præerat hoc tempore Francis Humeriæ Dominus, qui militum inobedientia ac Præfectorũ dissensione nil poterat, nisi quòd, missis Turinum viginti quinque millibus aureorum nummûm in præsidiariorum stipendium, Pedemontem Vastio relinqueret, cum copiis Sesanam profectus. Vastius Astę in vnum coëgerat 25000. peditum, ac tria millia equitum, tormenta maiora viginti quatuor; cum quibus tertio Kalẽd. Septembris Quersium obsidet, pauloque pòst expugnat, diripitque: Albam Pompeiam, dedente Iulio Vrsino, recipit, præsidiariis cum armis & impedimentis Pignarollam in tutum deductis. Hinc Quieram, quam Fregosius præsidio obtinebat, mouet. Sed cùm bis reiectus, tertiam pararet oppugnationem, expectare Fregosius non ausus, Vastio Albanorum conditione Quieram dedidit, ac ad Humerij castra cum præsidiariis proficiscitur. Hinc Vastius Pignarollam ciuitatem amplam, vastam, arte ac iusto præsidio munitam contendit. Præerat vbi Franciscus Ponteremius, cum quinque millibus peditum Italorum. Quare Vastius vi nil tentandum cẽsens, distributo in circuitu exercitu, vrbem obsidet. Intereà Rex Franciscus Lugduni exercitum cogebat, & Delphinum Annamq; Mommorantium secum proficisci ac cum parte copiarum præire in Sabaudiam præcipit. Octobris die decimo profecti Lugduno, Brisonsonij Humerio se iungunt, inde Chaumontium proficiscuntur, Cæsarianosque, qui se, Duce Cæsare Masio Neapolitano, ac Camillo Columna Romano, Susanis vallibus munierant, proximis occupatis montibus pellunt. Vastius Susanæ vallis ac Saltuum amissione intellecta, deserta Pignarolla, Riuolam se cum exercitu confert, Regem, qui in itinere erat, eò loci exspectaturus. Ducenti Hispani, arcem Susanam custodientes, Burrio Regiorum tormentorum Præfecto deditionem, concessa corporum impedimentorumque incolumitate, faciunt. Tum Vastius mutato consilio Riuola profectus, ad flumen oppidi Moncallerij castra locat. Mommorantius cum Delphini copiis Vastium sequens, in itinere arcem Villanam expugnat, ducentosque Hispanos præsidiarios ad vnum omnes interficit. Inde castra Greuillam transfert, tribus à Vastio, qui Moncallerij adhuc erat, milliaribus: qui se imparem Regiis sentiens, deserto Moncallerio, relictisque Quiersij quatuor peditum millibus, Duce Antonio Aragonio, Astam cum exercitu rediit. Cùm Padum Mommorantius, occupato Moncallerio, traiecisset, munitiones ac oppidula omnia quæ circa Fossanum, Albam, Quiersiam, ac Astam erant, in potestatem redigit, vbique

Itẽ Quersium, Albam Pompeiam, Quieram.

Rex Francorum collecto exercitu Vastio in Sabaudiam occurrit.

Deditur Franco arx Susana.

Vastius Francis impar Astam se recipere cogitur.

vbique ingenti reperta commeatus copia, quo Turino in annum proui- 1537
dit, eoque loci Regem expectare constituit: qui cùm Carignanum venisset, Delphinum ac Mommorantium ad se vocans, de belli ratione consultant. Intereà nuntius adest, tractari de pace, ac in eam rem inducias vsque in vigesimum secundum Februarij anni sequentis pactas, vnoquoque quod tum obtinebat retinente. Publicantur tertio Kal. Decembris nomine Cæsaris Astæ, ac nomine Regis Carmagnolæ. Kalend. Decembris Vastius, clarioribus comitatus ordinum ductoribus, Carmagnolæ Regem, Delphinum, ceterosque Francorum Proceres inuisit.

Nuntius adest, tractari de pace, & inducias vsque annum sequentem prorogatas.

Dimissis vtrimque exercitibus, Rex in citeriorem Franciam, Vastius Mediolanum rediit, missis Locatam Legatis, qui de pace agerent. Sed cùm de conditionibus conuenire non possent, inducias in sex menses, hoc est in vigesimum secundum Augusti sequentis anni prolongant, mirum in modum Leonora Cæsaris sorore, Regis Francisci vxore, pro pace laborante. Mense quoque Maio Maria Austriaca nomine Cæsaris, magno Belgarum commodo, in tres annos inducias facit cum Christierno Tertio Daniæ Rege, restituta Belgis Zondæ nauigatione. Hoc anno (loquitur Cochlæus) Romanus Pôtifex Paulus III. indixit Generale Concilium Mantuæ celebrandum; ad quod Lutheranos quoq; Principes vocauit. Quod vbi intellexerunt Lutherus & complices eius, variis machinationibus ac scriptis, Concilij auctoritatem impugnare cœperunt.

Induciæ quoque in tres annos cum Danis, restituta Belgis Zondæ nauigatione.

Etenim Wittembergæ euulgarunt 30. Propositiones, contra Concilia publicè disputandas. Inter quas duodecima sic habet: Concilium aut Episcopi congregati errare possunt, æquè benè sicut alij homines. Et sequens hanc ita ait: Si autem non errent, hoc fit à casu, aut ex merito alicuius sancti ac boni viri, qui inter eos est. Sic ibi. Hoc anno Gandenses tumultuari incipiunt, de quo pleniùs biennio pôst. Sub initium se-

Edunt Lutherani suas Propositiones cõtra Concilium Generale tunc indictum.

quentis anni 1538. Cæsar cum Pontifice Paulo Tertio ac Venetis nouum 1538
fœdus facit, stipulante pro Cæsare Manrico Aguillarij Marchione, pro Venetis M. Antonio Contareno. Pontifex ipse in Vaticano, vbi hæc agebantur, propria manu subscripsit. Sexto igitur Idus Februarij Pontifex Paulus, Cæsar, ac Veneti, diuisa inter se Græcia, contra Solymannum Turcam Italiæ minitantem bellum decernunt, promittente Cæsare octoginta duas triremes, totidem Venetis, Pontifice triginta sex; quibus Cæsar atque Genuenses onerarias, conuehendo commeatui pedestribusque copiis, addebant, Ferdinando Gonzaga Siciliæ Prorege iis præfecto: vniuersæ verò Confœderatorum classi Andreas Auria Cæsaris nomine erat imperaturus; Pontificiæ Marcus Grimannus, ac Paulus Iustinianus, Venetæ Vincentius Cappella præerat. Sed tantis in vnum coactis viribus, quamquam contrà prodiisset Solymanni Præfectus Hariadenus

Fœdus faciunt Pontifex, Cæsar, Veneti cõtra Turcas.

Maximis coactis viribus, nullum tamen operæpretium factum.

1538 denus Barbaroſſa, nihil dignum memoria actum eſt, Auria pugnam artificio (vt volunt) detrectâte; at paulò pôſt nihilominùs Turcarum claſſe ingenti tempeſtate fœdè disiecta. Quo perſpecto Veneti, ſoluto fœdere, vel cum Reipublicæ ſuæ incommodo pacem à Solymanno petiêre ac impetrauêre. Intereà Pontifex certior factus, Locatę nil inter Cæſarem ac Regem Franciſcum de pace tranſigi potuiſſe, Legatis ad vtrumq; miſſis effecit, ipſi Principes, eius conficiendæ cauſa, ad Nicæam prouinciæ Lugdunenſis ciuitatem, Sabaudo parentem, ſe venturos pollicerentur, Pontifice eadem de cauſa tertio Martij Româ proficiſcente, ac decimoſexto Maij, ætatis ſuæ anno ſeptuageſimo quinto, honorifico cum comitatu Nicæam intrante. Exceptus eſt à Cæſare (qui pridie Villafrancam haud procul Nicęa ſitam, mari ex Hiſpania appulerat) ſumma cum reuerentia. Paulò pôſt Rex Franciſcus terreſtri itinere Villanouam Nicææ propinquam venit. Vterque Princeps ſolus cum Pontifice locutus, neceſſitates ei ſuas ſigillatim exponit. Verùm quamquam Pontifex, ſummique hinc inde vtriuſque ſexus Proceres diligentiſſimè pro pace laborarent, nil tamen aliud quàm decennales inducias impetrare potuerunt, his legibus: Induciæ decimo octauo Iunij huius anni incepturæ, in decennium durantote. Subditi liberè vltrò citroque terra marique commeantote. Quæ nunc vterque tenet, retineto. Agris vtrimque pulſi reſtituuntor, Neapolitanis ac Siculis rebellibus exceptis. Sabaudus, Genuenſes, Florentini, ac quicumque voluerint, induciis comprehenduntor. Factæ Bommij induciæ ratæ ſunto. Actum Nicææ decimo octauo Iunij. Pontifex ſummopere laborabat, Cæſar ac Rex ſeſe inuiſerent, amplexarenturque. Sed magnis, vt aiebant, de cauſis id facere recuſarunt, Pontifice tanto honore ſe fruſtratum non parum dolente. Promulgatis Nicææ induciis, Leonora Franciæ Regina fratrem Cæſarem inuiſit, ſalutatque; qui ſtatim cum Pontifice Genuam eſt reuerſus, deſponditque filiam notham Margaritam, Alexandri Medicæi Florentiæ Ducis viduam adoleſcentulam, Octauio Farneſio, filio Petri Ludouici Farneſij, qui Pontificis Pauli è legitimo matrimonio erat filius. Genua Cæſar, valedicto Pontifice, in Hiſpaniam traiecturus, ad oppidum Aquæ mortuæ dictum (olim Foſſæ Marianæ) contendit, iis in partibus Regem Franciſcum hærere intelligens. Cui cùm per Legatum nuntiari iuſſiſſet, ſe eum amplecti ſalutareque velle, Rex lætatus ad Cæſaris quadriremem accurrit, eamque cum paucis intrans Proceribus, per horam cum eo ſolus eſt collocutus, admiſſo paulò pôſt ad manus oſculum Andrea Auria. Poſtero die Cæſar per præconem edici iubet, ne quis è claſſe in continentem exeat. Tum ad Regem pranſurus contendit, qui cum Regina, duobus filiis, ac magno Procerum numero obuiàm Cęſari prodiens,

Cùm de pace inter Cæſarem & Franciſcum nihil tranſigi poſſet, Pontifex arbitrum ſe offert.

Pontifex maior ſeptuagenario Nicæam ad Reges veniens, nihil tamen præter inducias decennales impetrauit.

Cæſar cum Pontifice Genuam venit, & filiã Margaritam nepoti Pontificis deſpondet.

Cæſar in Hiſpaniam reditum parat.

In itinere valdè amicè congrediuntur Cæſar & Francorum Rex.

prodiens, eum ad aulam deducit, apud quem & cœnatus ea nocte dormiuit, posteroque die iterùm prandet. Exinde ad classem hònorificè deductus, iterùm Rex cum exiguo comitatu Cæsaris quadriremem intrat; ac aliquamdiu hilariter combibentes, amicissimè tandem inuicem amplexi ac valedicentes, Cæsar sua cum classe Hispaniam versus, Rex in citeriorem Franciam contendit. Hæc cùm vtriusque subditi intellexissent, solemniter gratias Deo egerunt, extructisque publicis ignibus multa sibi bona pollicebantur, quamuis pauca sint secuta. Hoc anno pridie Kalendas Augusti Arnhemi è viuis discedit Carolus Egmondius Geldriæ ac Iuliæ Dux, Comes Zutphaniæ, ætatis anno ferè septuagesimo primo, nullis legitimis liberis relictis, nothis verò vtriusque sexus quamplurimis, postquam quinquaginta ferè annis, vt suprà retulimus, bella cum vicinis vario euentu gessisset. Positum est illi Arnhemi summo in templo Latinum tale Epitaphium: ,,Admirabilis magnificentiæ Princeps illustrissimus Carolus Dux Geldriæ & Iuliæ, Comes ,,Zutphaniæ, Frisiorum, Groningæ, Couuordæ, Tencterorumque Do- ,,minus, ad ærumnas superandas vt alter Hercules natus, & vario rerum ,,turbine tota vita iactatus, ad omnes fortunæ casus inuictum animi to- ,,bur gestabat. Christianam inferioris Germaniæ Ecclesiam, prauis opi- ,,nionum simultatibus pollutam, pectoris verè Christiani constantia vel- ,,uti sacra anchora piissimè stabiliebat. Post infinita præclarissimè gesta, ,,tandem mentis iniquo vulnere confectus, obdormiebat in Christo, an- ,,no M.D.XXXVIII. Iulij die secunda, noctis hora vndecima: vixit 70. an- ,,nos, menses 7. dies 21. horas 14. Sic Epitaphium. Et quamquam veteris actionis iure, postremisque fœderis legibus solus Cæsar eiusque heredes ei succedere debebant, odij tamen inueterati contra Burgundos causa, Dux Carolus dictas regiones, cùm Francis, quod paulò antè tentarat (tecusantibus Geldris) relinquere non potuisset, Guilielmo Marcano Cliuiæ Duci, adolescẽti viginti duorum annorum, Ordinum aliquot assensu, concessit: qui paulò pòst à Geldris in Ducem inauguratus, præcipuis ciuitatibus præsidia imposuit: quæ res, vt narrabimus, paulò pòst calamitosissimo bello causam præbuit. Obiit etiam hoc mense Euerardus à Marka, Cardinalis, Antistes Leodiensis. Nonis Octobris Leonora Regina Franciæ ac Maria Austriaca Cæsaris sorores Cameraci se inuisunt, ac de initis induciis congratulantur. Postero die Rex Franciscus eódem venit, nonoque Octobris die ad Fanum D. Quintini perductas, honorificentissimè per aliquot dies recreat. Inde Compengam reuersus, in periculosissimum ex maligno vlcere, quod in ventre eruperat, incidit morbum. Cùm conualuisset, in Pedemontem Præfectum mittit Annibaldum; qui stantibus induciis, adeò oppida muniuit, ac arcibus in officio populis

1538

Moritur Carolus Gelarus anno ætatis septuagesimo primo, nullis relictis legitimis liberis.

Eius Epitaphium Arnhemi, vbi sepultus est.

Cliuiæ Dux scriptus à Geldro heres, Geldriæ inauguratur.

Franciscus hinc se pacem velle, inde nolle ostendit.

1538 populis contrinendis instruxit, vt numquam posteà inde Franci vi eiici potuerint. Accidit hoc anno in Hispania illud memoria dignum. Cæsar extra vrbem Toletanam nobiles, equestri ludicro certamine ex prouocatione concurrentes, spectatum, cum Imperatrice iuerat, ac cum eo præcipui totius Hispaniæ Reguli. Ad vrbem redeuntes præcedebat & subsequebatur ingens hominum turba. Præcedebant in equis Proceres, discurrebant Præfecti Magistratuum cum oblongis pro more regionis virgulis turbam dimouentes; quorũ vnus ad præcedentes Proceres adequitans, irer acceleтent, aduenienrique cum Imperatrice Cæsari locum facerent, admonebat. Infantasiæ Dux, è Mendosiorum familia ortus, Procerum Hispaniæ potentissimus ac ditissimus, sentiens & suum ab eius virga verberari equum, Præfectum rogat, an se nouisset. Affirmat ille, vtque properet, admonet, adesse enim Cæsarem. Dux euaginato gladio Præfectum in capite grauirer vulnerat. Vulneratus Præfectus ad Cæsarem se conuertens, de vi ac iniuria coquerirur. Is se præsente factum molestè fert, moxque Ronchillius Iurisperitus, vnus è tribus Aulæ Cæsaris rerum capitalium Præfectus, ad Ducis latus dextrum modestè adequitans, significabat se eum captiuum Cæsaris iussu ducere. Ægrè id Dux, ægriùs multò eius comites viri nobiles ferre; è quibus vnus Ronchillium accedens, discederet, cum bis seriò admonet: qui vim quoque ac vulnera timens, paret, abitque. Exinde Dux ad aulam suam Toletum reuertitur, comitantibus ferè omnibus, deserto Cæsare, Proceribus ac Nobilibus. Cæsar pro tempore arrogantiam ac iniuriam à Duce sibi legibusque illatam dissimulandam iudicauit, nil in eum grauius statuens, quàm vt domi eum relinqueret, operaque eius in posterum numquam vteretur, renuntiati ei iubens, saucium Præfectum secundùm leges à Iudice pro merito puniri curaret. Dux, actis Cæsari gratiis, cùm se tangi verborum sale perciperet, Præfectum suo sumptu curari, & posteà quingentos ei aureos numerari iussit. Kalendis Maij anno 1539. Toleti è partu

Magno factu Mendosius Præfectũ Regium in Hispania vulnerat præsente Cæsare.

Castigat Mendosium Cæsar hoc tantùm, quòd numquam ampliùs eius opera vteretur.

1539 obiit Elisabetha Lusitana Cæsaris vxor, filium, qui paucis diebus vixit, enixa, relicto filio Philippo, Maria ac Ioanna filiabus. Rex Franciscus celeberrimas ei Parisiis celebrauit exequias. Eodem mense Gandenses longa Cæsaris absentia, militumque exauctoratione insolescentes, coniurare inter se primùm in vrbe, deinde rotam Flandriam, quod in se erat, turbare cœperunt: quod cùm diu clàm esse non posset, iamque famam spargi audirent, Magistratum Cæsarisque Præfectos vrbe pellunt, complurium ædes diripiunt, arreptisque armis, custodias in portis ac muris constituunt. Prima verò seditionis ac coniurationis causa hæc fuit. Anno 1536. vigente ardenteque cum Francis bello, Maria Austriaca Belgarum Gubernatrix, conuocatis omnium Prouinciarum Ordinibus, in

Moritur Elisabetha Cæsaris coniunx è partu.

Gandenses in Flandria tumultuãtur, pulso Magistratu, Præfectisq; Cæsaris.

Franci-

1539

Francicum bellum obtinuit duodecies centena millia florenorum; è quibus Flandri pro sua parte erant soluturi quadringenta millia. Opposuêre se soli Gandenses Reginæ Mariæ, ceteris consentientibus Flandris. Quare illa ciues Gandenses Bruxellæ, Mechliniæ, Antuerpiæ, aliisque locis repertos honesta custodia asseruari iubet, donec vrbs satisfecisset. Gandenses, re intellecta, anno 1537. mense Augusto Bruxellam mittunt alterum vrbis suæ Syndicum, hominem turbulentum, Leuinum Blommium, qui vrbis nomine Reginæ offert libellum supplicem, petens, ciues dimittantur, allegans Gandenses ad extraordinarias pecuniarum collationes cogi de Iure non posse, ob priuilegia à tribus diuersis Comitibus vrbi collata; primùm anno 1296. à Comite Guidone; deinde anno 1334. à Comite Ludouico Neuersio; tertium anno 1477. à Maria Burgunda, Caroli Audacis filia.

Aperiuntur eiusdē tumultus causa initia, prætextus, progressus.

Perplacet Reginæ Mariæ, de his iuridicè à Senatu Mechliniano, aut Bruxellæ in arcano Cæsaris Concilio disputetur, priuilegiaque examinentur, se staturam cuiuscumque voluerint Concilij sententiæ; ea tamen lege, intereà suam è quadringentis millibus portionem numerent, si ciues dimitti cupiant. Gandenses Brugas, Iperas, ac ad Franconates mittunt Legatos, petentes contra dictam pecuniariam exactionem secum excipiant. Illi (paucis oppidulis exceptis) fœdus inire recusant.

Placet Mariæ Gubernatrici, de priuilegiis allegatis iuridicè decernatur, interim concessa ad belli sumptus priùs præstentur.

Interim mittunt communi nomine ad Reginam Mariam vigesimoquarto Septembris dicti anni Flandriæ Ordines supplicem libellum, petentes executionem differat, donec Cæsar in Hispania, de controuersia edoctus, sententiam declarasset. Dat in hanc rem Regina Flandris menses tres. Contenti sunt illi: soli Gandenses in pertinacia persistentes, pridie Kalendas Ianuarij contrà obrestantur, breuius esse tempus, quàm vt intereà Cæsar pro rei magnitudine plenè edoceri possit: obrestationemque suam à publico Tabellione in Acta referri petunt, offeruntque Reginæ è veteri more contra Francos in certos menses vrbis sumptu peditum numerum; ac nisi acceptet, de damno ac interesse per Tabellionem obtestantur.

Nihilominùs conceduntur adhuc mēses tres, vt intereà ad Cæsarem in Hispaniam mittant.

Ceteri Flandri, hac in re à Gandensibus dissentientes, consensu Reginæ in Hispaniam ad Cæsarem mittunt. Cæsar audita legatione, lectisque sororis litteris, pridie Kalend. Februarij anni 1538. Gandensibus ac Flandrensibus rescribit, Reginæ Mariæ, vt sibi præsenti pareant; & si aliqua in re iniuriam immunitatibus suis fieri existiment, Senatui id Mechliniano, aut arcano Concilio definiendum committant, horumque in aduentum suum sententiæ stent, nisi pro seditiosis ac rebellibus haberi malint.

Gandenses oblatum nihili faciunt, ceteri Flandri mittunt, sed frustrà.

Gandenses, his intellectis, contumaciores fiunt, ac hoc anno supplicem libellum admodum prolixum ad Cæsarem in Hispaniam, alterúmque ad Reginam Mariam Bruxellam tertiò mittunt, iterùm loco pecuniæ militem offerentes. Huic libello

Gandenses etiam contumaciores fiunt.

1539 Cæſar non reſpondit, ſed iter in Belgium animo conſtituens, quid poſteà egerit, ſequenti anno narrabimus. Gandenſes ad rebellionem parati, etſi ceteras Flandriæ ciuitates inſaniæ ſuæ comites fieri nolle ſatis conſpicerent, tamen, cùm Mariam Auſtriacam, non liberatis ciuibus pedites equiteſque cogere, Senatum Mechlinienſem contra ſe ſententiam protuliſſe, cámque executioni mandare cœpiſſe viderent; arma, pulſis executoribus, capiunt, proximaque vrbi munita loca occupant; mox deſperatione in timorem verſi, captiuos aliquot dimittunt. Deinde iterùm reſumptis animis conueniunt, dant nomina, & coniurationi ſubſcribunt; miſſiſque in Franciam ad Regem clàm litteris, Legatiſque, ampliſſimis cum mandatis, ei vrbem cum vniuerſa Flandria, ſi ſe ſuaque omnia in protectionem ſuſcipere vellet, offerunt. Rex, negotio rectè perpenſo, inducias nulla ratione violandas, oblatione incerti commodi iudicauit, maximè quòd ſpe pacis Ducatum ſe Mediolanenſem à ſincera Cæſaris liberalitate breui pro filio ſuo Carolo obtenturum confideret. Perſcribit igitur ſtatim Cæſari in Hiſpaniam, quid Gandenſes moliantur, eorumque ad ſe ſcriptas litteras vnà mittit. Tum Cæſar, re diu multumque perpenſa, per Franciam in Belgium proficiſci ſtatuit, etſi plures Regi non fidendum eſſe affirmarent, præmiſſoque Granuellano, accepta fide Regia & publica, ea conditione pacis leges conſcriberentur, quas in Belgio confirmaret, ne in Francia coactus feciſſe videretur, itineri ſe menſe Nouembri paruo cum comitatu committit, præficiens Hiſpaniæ Ioannem Talaueram Cardinalem Toletanum, ac Commendatorem Couos. Rex Franciſcus, valetudine nondum planè cõfirmata, Compenga Cęſari obuiàm proficiſcitur, filio Carolo ad Fanum D. Sebaſtiani, Delphino ad Fanũ Ioannis Luſij pręmiſſo. Vnde cum Cæſare Baionam, Burdegalem ac in Pictauiam menſe Decembri terreſtri itinere peruenere, cùm paulò antè Octobris die vigeſimo quarto Buræ obijſſet Florentius Egmondius Buræ Comes, Dominus Iſelſteinij, Leerdami, &c. vir conſilio manuque promptus. Menſe

Miſſis litteris & Legatis ſe cũ vniuerſa Flandria Regi Francorum offerunt.

Mittit Francus Gandenſium litteras in Hiſpaniam ad Cæſarem.

Hinc ergo, etſi periculoſa profectione, Cæſar per Franciam celeriter in Belgium tendit.

1540 Ianuario anni 1540. Cæſar Chaſtellerautium venit, vbi Regem cum Regina Leonora repperit, à quibus ſummo cum honore pompaque receptus eſt. Inde Amboſiam Reges noctu intrauère, tot in arce, quæ in edito eſt colle ſita, reſplendentibus tædis ac facibus, vt mox meridiem referret. Intrante Cæſare priorem arcis turrim, vnus facem ferens (caſu an ſtudio mihi ignotum) eam ſecretè incendit: cuius flamma cùm tapetes vndique inuaſiſſet, fumum ingentem excitauit, ita vt Cæſar cum pleriſque aliis ferè fuerit ſuffocatus. Capti aliquot perpetrati facinoris ſuſpicione laborantes, cùm eos Rex ſtrangulari iuſſiſſet, exorante Cæſare vitam ſeruauere. Amboſia Bloſium, inde Aureliam Reges peruenere;

Amboſiæ ſummo cũ honore põpaq; à Rege Francorum excipitur.

nere; diſputatumque hîc fertur, variantibus ſententiis, de retinendo Cæſare; ſed contradicente Comeſtabile Mommorancio, nil fuiſſe concluſum. Aurelia Fonteneblaum, inde Pariſios Cæſar venit, non aliter ab omni hominum ordine, ſexu ac genere exceptus, quàm ſi Rex ipſe primùm inaugurandus aduenißet. Septem in vrbe Regia moratus dies, Chantilli, Comeſtabilis arce, honorificè tractatur; emenſúſque Picardiam, ac à Rege ad Fanum vſque D. Quintini deductus, Cametacum, indéque vigeſimo primo Ianuatij Valencenas Hannoniæ venit, hucuſque cum Baiona, Regijs filijs, Comeſtabile, ceteriſque Franciæ Proceribus comitantibus: qui cùm aliquot diebus honorificè ac lautè Valencenis fuiſſent excepti, à Regina Maria, Belgarúmque Proceribus deducti, valedicto Cæſare, in Franciam ad Regem patrem reuertêre. Valencenis Regis Franciſci Legatus à Cæſare petit, pacis conditionibus in Francia conceptis ex promiſſo ſubſcribat. Reſpondet Cæſar, Ordinum Belgij, fratriſque Ferdinandi, qui in itinere erat, conſenſus accederet, ſe optare. Qui cùm ſub idem tempus in Belgium veniſſet, duabus Germanorum peditum legionibus comitatus, cum eodem, comitante ſorore Maria, omnibúſque ferè Belgarum Proceribus, mille quingentos equires adducentibus, Cæſar Gandauum vigeſimo quarto Februarij intrat; ſtatímque ad omnes vrbis portas, murorúmque ambitum cuſtodiæ, ne quis elaberetur, collocantur. Tum euocato Procerum Senatúſque Flandriæ Concilio, Aduocatum Fiſcalem accuſationem contra rebelles Gandauenſes inſtituere iubet. Repetit is ea quæ diuerſis temporibus Gandenſes ſuprà à nobis commemorata feciſſent, exactè reſpondens ad allegata ab ijs priuilegia, à dictis tribus Comitibus conceſſa. Vtpote Comitis Guidonis priuilegium tantùm loqui docebat de pecuniaria impoſitione, non vniuerſæ Flandriæ facta, ſed ſoli vrbi Gandenſi imperata; imò addita conditione, ſi maior pars ciuium, qui ex annuo viuunt cenſu, in imperatam pecuniam conſenſiſſent, omnes tum Gandenſes teneri; quantò igitur eos magis debere teneri, cùm vniuerſa Flandria rogationem admiſiſſet? Quod ad Ludouici Neuerſij priuilegium attinet, id loqui non de Flandriæ Comitibus, ſed ſingularibus hominibus in vrbe aut ditione tyrannidem contra Comitem molientibus. Mariæ Burgundæ priuilegium, quam cæſo patre captiuam in vrbe detinebant, vt vi extortum eos allegare non poſſe, quòd non ſolùm fuerit violentum, ſed etiam quòd Maria eodem tempore contrà ſit obteſtata. Pudere igitur Gandenſes potiùs debere, quòd tam iniquum Diploma producant. Adhæc Gandenſes anno 1485. eidem priuilegio etiam ceſſiſſe: tum anno 1525. certa de cauſa iam dictis tribus priuilegijs prolatis, ac è Iuris formula examinatis, pronuntiatum fuiſſe, ijs non obſtantibus,

1540

Deducitur Cæſar à Rege vſque ad Fanum D. Quintini, ſed à Regis liberis vſque Valencenas.

Cæſar cinctus duabus Germanorum peditum legionibus & mille quingentis equitibus Gandauum ingreditur.

Aduocato Flandriæ Concilio, iubet Fiſcalem ſuũ contra Gandenſes rebelles Iure agere.

Reſpondet Fiſcalis ad ſingula priuilegia à Gandenſibus allegata.

1540

Exaggerat idem Fiscalis varias Gandauensium insolentias, concluditque, petens eos Maiestatis reos decerni.

Flandriæ Comites pecuniarias per prouinciam collationes de iure imperare posse. Gandenses Reussij Comitem, Gandauum à Cæsare cum litteris missum, irrisisse, suppostitiasque litteras dixisse, donec sacramento vir tantus contrarium affirmasset; quo tamen non obstante, frigido cum responso dimisso Reussio, nec Cæsari nec Reginæ Mariæ scripto respondere esse dignatos. Hinc ad alia digressus, ac quàm varijs rationibus crimen læsæ Maiestatis incurrissent edocés, tandem concludit, Gandenses, quíque cum eis fecissent, non solùm priuilegia omnia ob rebellionem amisisse, sed vitæ etiam bonorumque omnium pœnam incurrisse; petere se ex merito, iuris æquitatisque dictatu, sententia proferatur.

Gandensium Aduocatus prolixè respondet, sed frigidè, ac demum ad Cæsaris clemẽtiam eos confugere testatur.

Ad hæc Gandensium Aduocatus ex scripto prolixè respondet, sed frigidè ac eneruè; ac tandem conclusurus, quæcumque ad mouendam commiserationem facere poterant, adfert, ádque solam Cæsaris innatam clementiam Gandenses confugere profitetur. Cæsar diu ac maturè cum Proceribus ac Consiliarijs habito super lite consilio, tandem pridie Kal. Maij hoc anno, in publico Senatus consessu, ceteris paulò altiùs eminens, sententiam his verbis inter cetera pronuntiari iubet:

Cæsar tandem hanc in publico Senatus cõsessu sententiam pronuntiari iubet.

« Notum facimus, consilio Procerum Aurei velleris, Præsidum diuersarum Curiarum, ac complurium aliorum magnæ eruditionis ac prudentiæ virorum examinata accusatione contra Gandenses instituta, eorumque defensione, nos definitè declarare, vrbem incolasque Gandenses omnes ob ausam rebellionem incurrisse crimen læsæ Maiestatis, perdidisseque omnes immunitates, priuilegia, ac quæcumque vim, auctoritatem ac iurisdictionem hanc aut similem habent. Declaramus ad hæc ac pronuntiamus bona, census annuos, ædes, apparatum bellicum, campanam dictam Rolandus, ac similia quæ vrbis Gandensis, Tribuni textorum, quíque cum eis faciunt, propria ex publico sunt, fisco nostro cedere; inhibentes, ne in posterum bellica tormenta vlla ampliùs conflari curent, nec habeant.

Sublatis priuilegiis, præterea certo numero ex Magistratu & ciuibus, nigris induti, nudis capitibus compareant.

Item alij linea tantùm supra nudum vestiti, & collo laqueum gestantes, omnes ad genua Cæsari prouoluti veniam petant.

Postremò vtriusque Banchæ hoc tempore Magistratu fungentes, Syndici, Scribæ, cum triginta clarioribus ciuibus, quorum nomina edemus, Præfectus quoque textorum, ac Legati supremi Decani, induti vestibus talaribus nigris, discincti, capitibus nudi, quibus iungentur è singulis opificum collegijs sex, è textorum tribu quinquaginta, ac ex ijs qui initio seditionis nominari voluêre *Cresers*, quinquaginta, (qui centum nostro legentur arbitrio) Creserij verò linea tantùm supra nudum corpus talari veste induti, collo laqueum gestabunt. Hi omnes post tertium diem, loco ac hora, quam declarabimus, vestiti, vt diximus, Æde publica exeuntes, ad genua se hîc nostra prosternentes, alta intelligibilíque voce à Syndico, omnium nomine dici curabunt, se summopere pœnitere, ob admissam contra nos Reginamque Mariam

sororem

„ sotorem nostram rebellionem, ac læsæ Maiestatis crimen. Ad hæc con- 1540
„ demnamus vrbem Gandensem (excepta portione quam adhuc debent)
„ in summam centum quinquaginta millium florenorum semel, ac sin-
„ gulis annis in sex millium florenorum perpetuos reditus, veteribus no-
„ stris Dominijs adiungendos; itémque liberamus Fiscum nostrum de
„ annuo reditu quingentarum quinquaginta Flandricarum librarum,
„ quas hactenus vrbi soluit; qua de re datæ à proauo nostro Tabu-
„ læ vt discindantur exutanturque iubemus. Volumus quoque sta-
„ tim in potestatem nostram constituant plenam absolutámque Reip.
„ Gandensis gubernationem, eiúsque nunc ac in singulos annos disposi-
„ tionem. Quibus perfectis, Gandensibus singulis ac omnibus speciali
„ gratia remittimus ac condonamus, quidquid in hunc vsque diem com-
„ misere. Actum præsente, audiente ac approbante Cæsare, pridie Kal.
„ Maij, anno 1540. Eodem etiam die post meridiem promulgatum est Edictum, secundùm quod deinceps vrbs Gandensis regeretur, omni potestate tribuum & opificum, & quas vocant *de VVijcken*, sublata. Atque eadem ratione Cæsar Audenardijs omnia vetera Priuilegia ademit, ac nouas quoque leges tulit, quòd enixissimè rebellibus Gandensibus studuissent. Hisque rebus peractis, è Gandensibus viginti sex capite plectuntur, aliqui ad longinquas peregrinationes damnantur; centum partim è textoribus, partim è Creserijs æquo numero lecti, capite pedibúsque nudi collo laqueum gestantes, ac ad Cæsaris pedes se prosternentes, veniam impetrauere. Imposita etiam mulcta paulò pòst fuit persoluta, ac arx ad D. Bauonis absoluta, Monachis ad summum vrbis Templum D. Ioanni Apostolo sacrum translatis, ac in Canonicorũ Ordinem transmutatis, Abbate Præpositi titulo Summi Pontificis auctoritate ornato. Hæsit Cæsar per tres menses Gandaui, ac inter Flandriæ Senatores publicè ius dixit; lata etiam capitis bonorumque sententia contra Reinerum Brederodæ Dominum, qui, ducta è Marcanis vxore, cum ijs se Francorum Regi addixerat, Hollandiæ Zelandiæque se Comitem, quòd ex his ortum duceret, se futurum sibi persuadens, ac proinde gentilitia Hollandiæ Comitum insignia apertè ferens. Sed domitis Gandensibus, Cæsar paulò pòst sententiam moderauit, gratiamque petenti, ac per horam in genua, præsente Senatu Flandrico, Præside Hollandiæ, præcipuísque Proceribus, dum Cæsar eum alloqueretur, sedenti, vitam donauit; pauloq; pòst, Proceribus omnibus pro eo interpellantibus, cùm Francico ac Marcano fœderi renuntiasset, bona etiam omnia restituit. Hoc eodem anno, die Februarij vigesimo quarto, Cæsar Protestantium Germanorum Legatos audit, ac per Cornelium Schepperum ita respõdet, pacémne an bellũ essent habituri vt ignorarent. Eodem mense obijt

Insuper Gandenses magnam vim auri pendunt.

Hinc noua dãtur Statuta Gandensibus ad quæ deinceps vrbs regatur.

Itemq; castigantur Audenardij Gandẽsium pro parte socij.

Viginti sex Gandenses capite plectũtur, alij vt condictum erat, supplices facti veniam impetrant.

Arx Gandaui constructa, manente ibi Cæsare ad menses tres, & publicè sæpè inter Senatores ius dicente.

Cæsar Brederodium primùm capitis dãnat, deinde per horam in genua sedentem iterùm in gratiam recipit.

 Geor-

Moritur Sceinkius Frisiæ Gubernator, succedente Maximiliano Burano.

1540 Georgius Sceinkius Frisiæ ac Groningæ nomine Cæsaris Gubernator, cui successit Maximilianus Buræ Comes, Florentij filius. Postridie Kal. Aprilis obijt Antonius Lalanus, primus Hooghstratæ Comes, Hollandiæ Gubernator. Mense Maio ad Cæsarem eiúsque fratrem Ferdinandum Romanorum Regem, Bruxellam Brabantiæ venit Guilielmus Marcanus, Cliuiæ ac Iuliæ Dux, de Ducatu Geldriæ, ac Comitatu Zutfaniæ, in quibus ius prætendebat, coràm transacturus. Sed cùm nullo cum iure niti Cæsaris Consiliarij docuissent, domum re infecta reuersus, ad Regis Franciæ amicitiam animum conuertere adolescens malè consultus cœpit. Maij die decimotertio Rom. Rex è Belgio in Austriam reuertitur, Cæsar verò Gandauo Brugas contendit, indéque in Zelandiam ac Hollandiam profectus, vt ius subditis æquissimè diceretur, laborauit, aliquoties in Haga-Comitis hac de causa in Senatu præsens; tandemque inuisis maioribus Hollandiæ ciuitatibus, Vltraiectum, inde Vianam, tum Buram, Gorinchemum, Buscoducum, ac tandem in fine mensis Augusti Bruxellam redijt, duas hoc itinere Germanorum legiones secum ducens. Æstas huius anni siccitate memorabilis, à multis sæculis similem non habuit. Secuta est rerum omnium caritas extrema, excepto vino, quod non solùm generosissimum, sed etiam ingenti fertilitate prouenit.

Profectus Cæsar in Hollandiã, etiam ibi sæpè in Senatu præsens ius dixit.

Venit Cæsar Ratisponam ad Comitia.

1541 Anno 1541. (dicam verbis Cochlæi) Cæsar tempestiuè Ratisponam venit, & longa expectatione ibi permansit, donec alij aduenirent Principes & Status Imperij. Aduenit quoque Romã Cardinalis Legatus de Latere, Gaspar Contarenus, die 12. Martij. Aduenerunt etiam Lutherani Principes & Status cum suis Concionatoribus, qui in domibus profanis ad populum concionabantur, & à Catholicorum sacris, ieiunijsque & ritibus prorsus alieni erant, & venationibus operam dabant, etiam in sacratissimis diebus Hebdomadæ sanctæ, atque adeò in ipso quoque die Parasceues. Conscriptus autem fuit liber quidam, & Cæsari traditus tamquam pacis & concordiæ conciliator commodissimus. Constituti sunt ex vtraque parte Collocutores, qui vltra mensis spatium considendo librum discutiebant, omnibus interim alijs Imperij negotijs posthabitis. Tandem Principes ac Status Lutherani his verbis inter alia scripto Cæsari respondent: Rogamus, quandoquidem de gloria Dei & luce Euangelij agatur, non sint confirmandi vitiosi cultus aut opiniones. Et quanti abusus confirmantur, recepta inuocatione Sanctorum, & alijs cultibus sine verbo Dei institutis? Item: Quale vinculum inijceretur Ecclesiæ, si fateremur, prorsus nullum lapsum Generalium Synodorum reprehendi posse? Hæc illi; sicque perditis tot pro concordia studijs, Cæsar dato Recessu Imperiali, discedens in fine mensis Iulij per Italiam profectus, pulcherrima instructa classe, cõtra Algerium expeditionem

Lutherani Principes etiam ipso die Parasceues venationibus indulgent.

Frustrà agitur de concordia Religionis, allegantibus Lutheranis, etiam Concilia Generalia posse errare.

nem fecit, transfretans in Africam mense Octobri, vbi graue passus est naufragium. Ita breuiter Cochlæus Ratisponæ præsens. Sed prolixiùs paulò expeditio illa, & quæ præcesserunt, sunt narranda. Mense Maio Guilielmus Marcanus, Cliuiæ Iuliæque Dux, sparsa fama se ad Comitia Ratisponensia proficisci, Ambosiæ ad Regem Francorum peruenit, diuersis itineribus comitatu eódem subsequente. Exceptus est à Rege perhumaniter & amicè. eius enim operâ breui bellum resumere statuerat. Tum de Cliuij ac Ioannæ Nauarræ, impuberis adhuc puellæ, coniugio est agi cœptum. Id quamquam pater puellæ materque non probarent, volente tamen Rege, circa Idus Iunij nuptiæ magna cum solemnitate celebrantur, ipso Rege sponsam ad templum deducente, epulúmque magnificum exhibente. Post aliquot dies Cliuius, clàm cum Rege diu collocutus, intacta sponsa, domum reuertitur, eam apud parentes relinquens, donec viro matura fieret. Hac de re Cæsar in Comitijs Ratisponensibus mense Iulio ad Principes summopere conqueritur, demonstrato iure, quod in Geldriam ac Zutfaniam morte Ducis Caroli habebat; respondereque conantibus Cliuij Legatis, ac pro eo deprecantibus, consurgens irato vultu Cæsar abijt. Ratisponensia pro parte decreta hæc fuêre: „ Omnia quo tum in Germania erant statu manerent, donec Generali indicto Concilio, controuersiæ Religionis causa exortæ tollerentur. Cæsari ius suum in Geldriam ac Zutfaniam persequi liberum esset. Concilium Cæsar intra proximum sesquiannum in Germania celebrari curaret. Instabant intereà Regis Francisci apud Cæsarem Legati, promissum in Francia Carolo Aureliano Mediolanensem Ducatum traderet. Cùm diutiùs rem Cæsar differre nequiret, aperto animi interiori decreto, ait sese magnis de causis ditione Mediolanensi decedere non posse, in eius verò compensationem polliceri Carolo Aureliano filiam Mariam vxorem, daturumque cum ea dotis nomine Belgarum Prouincias. Rex Franciscus nil in Italia quàm quod armis posset obtenturum se videns, rumpere inducias, summisque viribus bellum resumere constituit. Sub idem tempus Franciscus Antonij Lotharingiæ Ducis filius in vxorem ducit Christiernam Cæsaris ex sorore neptem, viduam intactam Sfortiæ, Francorum Rege has nuptias non minùs ægrè ferente, quàm Cæsare Cliuij cum Nauarræa. Exinde Cæsar, conscriptis in Germania duabus peditum legionibus, & mille equitibus, per Tridentinas Alpes in Italiam contendit, omnibus (etiam Venetis) certatim ei honoris causa occurrentibus. Tandem Mediolani insigni cum pompa exceptus, paulò pòst Genuam contendit: vbi fratris Ferdinandi litteris de Turcarum contra Hungaros victoria, Germanorum clade, ac Solymanni aduentu, est certior factus. Pontifex Paulus Româ Lucam paulò antè perue-

1541

Cliuius clàm in Franciam profectus, cum Nauarraa impubere, Rege agente, nuptias celebrat.

Acta præcipua Comitiorum Ratisponensium.

Loco ditionis Mediolanensis promissa filio Franci secundo genito, offert ei Mariam filiam & Belgium dotis nomine.

Cæsar ex Germania in Italiam venit.

1541 peruenerat, aduenientemque Cæsarem, misso cum insigni comitatu Cardinale Alexandro Farnesio, honorificè exceperat. Cæsar ter Pontificem adijt, ac enixè de indicendo Concilio, aliisque de causis cum eo egit. Ipse semel Cæsarem inuisit, diu communicans, ac Concilium in sequentem annum se indicturum promittens; cumque frustrà pacem cum Franco renouare esset conatus, Romam redijt. Cæsar comitante genero Octauio Farnesio, cum classe, quam dudum adornari ac armari iusserat, è Portu Lunensi soluit. Vehebat hæc pedites equitesque Germanos ac Italos cum multo commeatu, magnoque tormentorum apparatu. Corsicam prætereuectus ad Baleares insulas venit, indeque Siciliæ littora emensus, auctusque Ferdinandi Gonzagæ Proregis Siciliæ classe, quæ Hispanos vehebat, post biduum, vigesimo tertio Octobris Algerium (olim Iulia Cæsarea) Numidiæ oppidum appellit, Mendosamque cum Hispanica classe eodem venisse repperit. Vniuersa classe ad oppidi conspectum in anchoris stante, biduum transijt: quo tempore Cæsar circiter viginti millia peditum cum maxima equorum ac tormentorum parte in terram exposuerat, & ad expugnandum Algerium necessaria parabat. Inclinante die, subitò exorsus procellosus imber tota nocte vniuersum exercitum aqua pluuiali perfudit, ingentique allato incommodo, ne tormentis sclopetisque vti possent, effecit. Ad hæc diuersissimis mundi è plagis exorti subitò venti, tantam tempestatem excitarunt, vt inspectante ac gemente exercitu, paucis horis circiter centum quadraginta varij generis nauigia, quæ velis agebantur, cum ingenti commeatus copia generosisque equis perirent. Triremibus quindecim in littus adactis, & conquassatis, cùm homines abiectis armis in seruitutem se offerrent, à sæuis Numidis interficiuntur; nihilque toto littore spectabatur præter hominum equorumque cadauera, ac natantis supellectilis diuersas species. Turcæ ac Numidæ, qui Algerij in præsidio erant, occasioni non deerant, sed varijs locis castra inuadentes stationes cædebant, præliaque excitabant; desiderauitque hoc die Cæsar vltra trecentos viros, ac inter hos non paucos præclari nominis veteranos Præfectos. Vulnerati sunt circiter ducenti. Cæsar tribus instructis aciebus Algerio discedit, ac non sine difficultate duobus superatis amnibus ad Marafusij promontorium, quò Auria triremes reliquas adegerat, cum exercitu venit; inque dirutæ ciuitatis ruinis contra Numidas consedit, equorum carne exercitum alens. Cùm vis ventorum nonnihil se remisisset, milites classem conscendere, equos verò omnes, etiam generosissimos in mare eijci, vt eorum loco vel vilissimus reciperetur calo, Cæsar iubet. Sed vix dimidia pars hominum naues intrarat, cùm tempestas priore validior, incumbentibus diuersis è partibus ventis insurgit.

Comparato exercitu & classe in Africam traicit Algerium subacturus.

Expositis in terram viginti circiter millibus, & tormentis, maior pars classis tempestate perijt.

Hinc erumpentes Afri non paruam quoque cladem nostris inferunt.

Discessum parantes Cæsariani etiam fædiori tempestate in varias partes distinentur; Cæsar vix tandem in Siciliam redit.

git. Quare cùm classis certum tenere cursum, nec alter alterum expectare iuuareque posset, in varias disiecta plagas, nonnullæ cum hominibus periere, aliæ in diuersos Italiæ portus, rebus omnibus amissis, peruenêre. Cæsar terrestri itinere, Auria remigio, Vricam peruenit, cuius hodie portus Farinas dicitur; vbi eos Muleasses Rex Tunetanus omni commeatus genere affatim recreauit fouitque. Hinc Drepanum Cæsar traijcit, inde ad Baleares cursum dirigit, tandemque sub finem Nouembris Carthaginem nouam in Hispaniam saluus peruenit, non paucis locis hostibus eius à piscibus voratum iactantibus. Sed paulò post Cæsarem enatasse, sequentémque fortunam superasse, sunt experti. Carthagine Cæsar Occagnam peruenit, filias ibi agentes visens, filiumque Philippum Hispaniarum Principem expectans: quorum præsentia abundè recreatus Madrillum proficiscitur, vbi multis diebus à lassitudine ac tempestatis iactatione corpus teficiens, animum variis cogitationibus ac negotiis occupatum habuit. Sub idem tempus Cęsar fit certior, Francum, ruptis induciis, suis hostilia moliri. Causa hæc obtendebatur: Legati Francici (vt credebatur, ad Solymannum Turcam) Fregosius Genuensis & Rincon exul Hispanus, Pado Venetias proficiscentes, à Cæsarianis quibusdam militibus, occupato nauigio, sub initium mensis Iulij interfecti erant. Excusabat Vastius, nequaquam suo iussu aut scitu id factum, latronésque cum præda se subduxisse; nihil itaque hîc se teneri. Tandem Georgius Austriacus Cæsaris Maximiliani filius, Archipræsul Valentinus, ex Hispania per Franciam in Belgium proficiscens, à Franco Lugduni in vincula conijcitur. Itaque vere anni 1542. Rex Franciscus simul & Rex Daniæ Christiernus Tertius superbissimis verbis Cæsari per Castrenses Legatos bellum indixêre, perque omnes Regni sui prouincias publicari iussere. Idem apud Belgas fit vigesimo quarto Maij. Rex Fráciscus, duobus collectis exercitibus, vni Henricum Delphinum, alteri Carolum Aureliæ Ducem præficit, vtrique viros illustres, bello exercitatos, qui filios adolescentes moderarentur, adiungens. Delphinus Rossillonios apud Cantabros erat inuasurus, Aurelianus Lutzenburgios. Rex tertio loco bellum (præter illud quod in Pedemonte erat) facturus, Bossuum Longeualli Dominum ad Guilielmum Cliuiæ Iuliæque Ducem cum sexcentis mittit equitibus, vt iusta peditum equitumque coacta manu Brabantos inuadant, ne Maria Austriaca, domestico implicita bello, Lutzenburgijs succurrere posset. Aurelianus enim cùm in vnum coëgisset duodecim millia Germanorum peditum, sex millia Francorum, cum tribus equitum millibus, inter quos quingenti erant Dani, comitante Claudio Guisiorum Duce, eius filio Aumalæ Comite, Borbonio Anguiani Domino, & aliis, Lutzenburgios mox mense

Margin notes: 1541 (beside line 1) — Iactatum tunc ab hostibus Cæsarem, cum à piscibus deuoratū. — Causa obtensa à Franco, cur ruperit inducias. — 1542 — Francus & Danus Cæsari simul bellū indicunt. — Primùm Francus auxilia Cliuio mittit, quibus Brabantiam inuadat.

1542 menſe Iunio inuadit, oppidumque Damuillerium diripit, incenditque. Deinde Iuoſium, paucis diebus oppugnatum, compoſitione recipit. Tum Arlonium in deditionem accipit. Hinc ad vrbem Lutzenburgenſem exercitum ducit, quæ & ipſa poſt paucorum dierum oppugnationem deditione ei cedit; ſimiliterque Momedium, nullo eis auxiliante; nihilque in vniuerſo Ducatu reliquum erat præter Theonuillam. Eodem enim tempore Cliuius, coactis in vnum duodecim peditum millibus, ac mille quingentis equitibus, hiſque iis iunctis copiis, quas Longouallius è Francia adduxerat, Martinum Roſſemium præfecerat. Is per cauſam adducendæ è Francia Cliuij ſponſæ, tranſitum à Leodienſibus petierat. Sed diſſuadente Antiſtite Zeuenbergio, Leodienſes, ruſticos ſuos armantes, tranſitum non concedunt. Antuerpiani, re intellecta, ſuamque vrbem Francicam ſponſam eſſe quam peteret Roſſemius, verentes, cohortes aliquot conſenſu Reginæ Mariæ conſcribunt, ac ruſticis in Pelandia cum armis congregatis in auxilium mittunt: qui contra Roſſemianos illos qui Moſam iam tranſierant, contendentes, eos denuò trans amnem ad Roſſemium redire cogunt; deinde poſitis armis, ruſtici domum reuertuntur. Senatus nihilominùs Antuerpianus Roſſemio non fidens, neceſſaria ad vrbis defenſionem parat. Intereà Roſſemius iuxta Rauaſtainum copias omnes Moſam traducit, atque ſine maleficio aliquamdiu militem in Brabantiam ducit. Conſulatum hoc anno Antuerpiæ gerebant Lancelotus Vrſulus ac Nicolaus Schermerus, qui cum ceteris Senatoribus diligenter, ad vrbis defenſionem incumbebant. Paulò pòſt Senatus fit certior, Roſſemium, detecto animo, hoſtilem in pagos declaraſſe voluntatem, diripuiſſe Fanum Oienroyæ, Orſchotum ac Hiluarenbecam; locatiſque ad Ooſterwicum caſtris, ditionem Langeſtratanam ad rerum omnium iniquiſſimam redemptionem cogere. Deinde nuntiatur Roſſemium Berlam ac Hooghſtratum contendiſſe, munitiſſimamque arcem, ruſticis deditionem facientibus, in poteſtatem redegiſſe, magnamque tormentorum ac pulueris copiam inde vehere. Intereà Reinerus Naſſauius, Aurantij Princeps, in vnum coactis quingentis equitibus, ac circiter tribus peditum millibus, partim ab Antuerpianis partim à Buſcoducenſibus conſcriptis, vigeſima quarta Iulij Breda mouens, magnis itineribus Antuerpiam contendit, vrbi his copijs præſidio futurus. Breda ac Hooghſtrato Antuerpiam proficiſcentibus viæ ad pagum Breſcotum concurrunt. Quare Aurantius ac Roſſemius, vt ſinguli propoſitum tenerent, rem in celeritate poſitam videntes, incitato vterque paſſu Breſcotum contendunt. Sed Aurantium Roſſemius diligentia vicit, occupatoque Breſcoto, inſidias illi loco aperto, nouo hoc modo ponit. Quadringentos atratos equites Holſa-

Illinc exercitũ deſtinat quo iũctis ſibi Danis Lutzenburgi multa loca ſubitò occupat.

Roſſemius pro Cliuio armatus prodiens, fingit ſe in Franciam proficiſci.

Diripit idẽ Roſſemius multos pagos Campiniæ Brabanticæ.

Pugnant Aurantius ac Roſſemius ad Breſcotum, vincente Roſſemio inſigni ſtratagemate.

Holſatos iuxta Breſcoti exitum, vbi rata hinc inde dumeta ſunt, in acie 1542 conſiſtere iubet, pedites verò omnes in genua ſedere, pofitis humi ad latera armis, ne ab Aurantiis viderentur. Appropinquat Aurantius, exploratorumque inopiâ de ſtratagemate non præmonitus, contemptis quadringentis Danis equitibus, Lubertum Turcam equitum ſuorum Præfectum eos inuadere iubet, ipſe cum peditum legione ſolito ſubſequebatur paſſu. Turca facilè cum galeatis lancearíis, equitibus cataphractis, Holſatos ſclopetis minoribus vtentes in fugam conijcit, adque proximum dumetum refugientes ſclopetis ſe defendere cogir. Properat eódem ſtatim cum peditum legione Aurantius.

Roſſemij pedites ex inſidiis emergentes Aurātium fugere Antuerpiam compellunt.

Sed vix pugnam inierat, cùm ſtatim variis è locis Roſſemij pedites exurgunt, & Aurantianos vndique circumſiſtunt, ceteris Roſſemij equitibus variis è latebris erumpentibus, ac vndique Aurantium prementibus. Sed is cum equitatu intenta fuga Antuerpiam contendit, feliciterque, multis deſideratis, euaſit. Pedites ad duo millia, abiectis armis, deditionem fecere. Intrauit Aurantius paucis cum equitibus vrbem veſperi circa horam ſeptimam, ipſo D. Iacobi feſto die, perturbatoſque ſua clade ciues, præſentiâ animauit, rebuſque neceſſariis procuratis, ad Reginam Mariam proficiſcitur. Vix diſceſſerat, cùm mox infelici quoque pugna elapſus Lubertus adeſt Turca, diuerſo rumore à populo exceptus: natione enim Gelder erat, ſed Cæſari ſemper militarat.

Locatis Roſſemius caſtris ad Dammū, Antuerpienſem vrbem dedi poſtulat, ſed inſigne fert reſponſum.

Roſſemius poſt hanc victoriam, Breſcoto vrbem verſus motis copiis ad ſuburbium Dammum caſtra locat, miſſoque caſtrenſi Legato vrbem Regi Franciæ ac Daniæ aperiri petit. Reſpondetur, Antuerpianos præter Cæſarem Carolum nullum agnoſcere Principem. Cumque Cæſarem à piſcibus voratum diceret; reddunt, tertiò die cum Iona reuicturum. Hoc cum reſponſo Kipdorpiâ portâ emiſſus venire ampliùs prohibetur. Vagabantur Roſſemiani gregatim per maturas in campo Willebrordiano ſegetes. In hos Antuerpiani maiora tormenta continuò exonerant, multoſque interficiunt.

Antuerpienſes ad reſiſtēdum ſe parant, ſed nimis citò ſuburbana propria exurunt.

Poſtero die è Ditione Waſiana, quæ eſt ab altera Scaldis ripa, mille ducenti feroces Flandrorum iuuenes vrbem intrant, ac à Magiſtratu armis inſtructi, ad neceſſaria cuſtodienda defendendaque loca diſtribuuntur; eodemque die quidquid iuxta vrbem erat ædium ac ſacrorum locorum, ciues iuſta manu egreſſi, magno dominorum dolore, igne iniecto exuſſere, ne hoſti ad obſidionem ac locandas inſidias vſui eſſent. Sed dum Roſſemius Conſulum vigilantia, inſidias inflammandæ vrbis per proditores quas ſperarat, non ſucceſſiſſe videret, vigeſimo ſeptimo Iulij cum aurora mouet caſtra.

Reliqua diſcedens ſecundo die Roſſemius flammis conſumit.

Clara luce hoſtem abire vident, conflagrare omnes molas quæ in campo erant Willibrordiano, cū pago Merxheimio, Dammo, ac omnibus diuitum mercatorum nobiliumque viro-

rum

1542 rum hortis, maximè ad vrbis Orientalem ac Borealem plagam ædificaris. Eadem ratione sæuiunt Burgerholstij. vnde ad oppidum Liram declinantes, propiùs accedere à præsidiariis oppidiq; tormentis prohibentur. Hinc Duffelam ac Ranstum occupanr, diripiunt, incenduntque; Rosendalam pecunia mulctanr. Walemum direptum cũ pulcherrimo templo exurunt, quòd ponronem, qui currus homines ac equos per amnem Netham transmittere solet, in aduersam ripam rraduxissent. Tum coactis vicinis è pagis doliis vasisque ac cupis in quibus feminæ lintea lauant, amnem nullo ordine, ac non paucis aqua absorptis traiiciunt, & Mechliniam vsque excurrunt, sed rormentorum formidine propiùs non accessere. Venerat quippe huc Bruxella Regina Maria; quare hostes ad Meridiem declinantes Keerbergam contendunr, inde Veldonckium, Scrikiam, Werchteram, Rotselaram, Hachtam, Tieldonckum ac Wespelarum veniunt, in quosdam igne sæuiunt, maiorem partem pecunia mulctant. Tandem Louanium contendunr, ac iuxta Monasterium Bethlehem prima locant castra, Heretum ac Winckesselum exurunr; motisque Terbanckium castris, ad portam Bruxellensem considunt. Miserat Regina Maria Louanium Georgium Rollinum Aimeriæ Dominum cum ordinaria equitum suorum turma, quemadmodum & Conrardum Warneburgij Comitem cum trecentis peditibus, ac Philippum Dorlainum Gallicæ Brabantiæ Balliuum cum ducentis peditibus. Sed defendere se posse, propter amplissimum murorum ambitum tantillis copiis Musarum domicilium diffidentes, concepto rimore, se inde cum copiis proripiunr; quod non parum ciues terruit. Rossemius de Ducum fuga, militum discessu, ac ciuium perturbatione certior factus, Legatum castrensem ad vrbem mittit, dediqueeam Regi Franciæ petit. Idem quod Antuerpiæ fert responsi. Tum paucorum dierum fiunt induciæ, ac procurantibus aliquot proditoribus (qui à Rossemio pecunia conducti copiarum eius magnitudinem tormentorumque multitudinem mirum in modum auxerant) de conditionibus, quibus Rossemius ab vrbe discederet, agi est cœptum; cùm tantùm hac specie occupare eam conaretur. Petit pro exercitu commeatum, tormenta vrbis maiora omnia, dolia certa pulueris tormentarij, ac octoginta aureorum liliorum millia. Offerunt Louanienses quinquaginta millia, ac pro Rossemij & Longeuallij domestico comitatu vinum ac commeatum. Admittuntur conditiones, vinóque ab equis ad portam attracto, studiosi aliquot bonarum litterarum (vt est ibi celebris Academia) funes, quibus attrahebatur, discindunt, vlteriúsque protrahi vetant, verentes, ne dolo occupata porta, hostes, qui non longè inde retro vineta in acie stabant, irrumperent. Quare ex composito, tumultu excitato, vinum commeatúmque diri-

Item populatur latè omnia circùm circà.

Proficiscitur Louanium cũ illud à præsidiariis paucis desertum intellexisset.

Certis conditionibus Louanienses cũ Rossemio trãsigunt.

Nihilominùs agentibus litterarum Louanij studiosis, irritus Rossemius Louanium relinquit.

diripiunt, portam aperiri prohibent, ac mox è vallo tormenta aliquot in 1542
Rossemianos exonerant: quæ causa fuit, vt vrbis Præfectus Meietus, cognomine Bleheimius, ac Damianus Gousius, qui Senatus populique nomine, durantibus induciis, ad hostes exierant, statim ab iis in vincula coniicerentur; nec liberantur, nisi persolutis duobus aureorum liliorum millibus. Rossemius, nullam restare spem capiendi Louanij videns, valedictis Musis, Corbecum castra mouet; inde Rasburgũ, Neer-Ischam, Sartum, Floriuallum, ac Shertogendalam transit; hos exurens, illos pecunia mulctans. Louanienses hoste liberati, portis egrediuntur, ac casu Hieronymum Longum è proditoribus vnum capiunt; qui in quæstione conscios prodens, cum iis in foro strangulatur. Rossemius ac Longeuallius in Gallicè loquentem tendunt Brabantiam, primùm Grauam, tum Waueram, deinde Meleinium, Longeuillam, Geldenacum, Gemblourssium, Argentonium, ac Stappansium.

Vastat Rossemius Gallo-Brabantiam.

Arcem Conrolam insidebant octoginta rustici: expugnati ad vnũ omnes interficiuntur. Inde Floruanum veniunt, Abbatiamque ingenti pecunia mulctant, totumque fermè Comitatum Namurcensem similiter diuexant.

Item Comitatum Namurcensem.

Sombræ Sabim amnem traiiciunt, rusticosque, ingentibus factis fossis, arbores ingentes deiecisse, intercludendisq; publicis viis in transuersum abiecisse reperiunt. Sed omnibus his superatis difficultatibus, magnis itineribus ad Aureliæ Ducem, Lutzenburgios vastantem, festinabant. Certiores enim facti etant, Cæsarianos, collectis vndique copiis, Ducibus Aurantio, Burano, ac Bossuo, citato itinere insequi. Quare traiecta iuxta Maseriam Mosa, quòd id Francici iuris oppidum esset, munito loco confidentes, militi aliquamdiu requiem largiuntur.

Demum insequentibus eum Cæsarianis, in Franciam euadit.

Cumque hoc loco inter Rossemium ac Longeuallium de prædæ diuisione controuersia non exigua oriretur, eam Aurelianus sua auctoritate componit, Rossemiumque, persolutis eius copiis, in Geldriam Cliuiamque dimittens, deinde cum suis, subacto, vt suprà diximus, toto Lutzenburgico Ducatu, excepta Theonuilla, ad patrem reuertitur. Sed vix de tantis victoriis poterant inuicem gratulari, cùm certiores fiunt, Reinerum Nassauium iustis cum copiis Lutzenburgios inuasisse, ipsámque vrbem cum omnibus paulò antè à se occupatis oppidis, excepto Iuosio, ad vetus Cæsaris obsequium reduxisse; Guisium tamen prouinciæ à se præfectum Iuosij inclusum, se fortiter defendere, ac aliquoties Nassauium repulisse.

Nassauius recuperat omnia, excepto Iuosio, quæ paulò antè Franci in Lutzenburgo Cæsari ademerant.

Durauit hæc Aurantij contra Lutzenburgicos expeditio ad mensem ferè Octobrem. Tum enim pro maxima parte, recepta ditione, in Iuliam mouet, Cliuio pro euastata per Rossemium Brabantia talionem redditurus. Sub idem tempus Antonius Vendomæ Dux Picardiæ Gubernator, mediocribus in vnum coactis copiis, munitissimam arcem Tourneham cum oppido Liller-

Altera parte Franci iterùm multa dãna inferũt Artesiæ.

1542 Lilersio ad deditionem cogit, ac vtrumque cum omnibus vicinis munitionibus funditus diruit, euastatisq; agris oppidorum Fani D. Audomarij, Airæ, Bethuniç ac Arrebatensium, Comiteq; Reussio in fugam acto, cum ingenti præda in Picardiam reuertit, copiasque in præsidia distribuit. Eodem modo Franci ac Belgæ mari varia fortuna inter se conflictabantur. Dum Aurelianus in Lutzenburgios bellum gereret, Delphinus, coactis ad Auignonem quadraginta peditum millibus, inter quos quatuordecim millia Heluetiorum erant, ac quatuor millia equitum,

Frustrà tentat idem Perpinianum, obsistente sibi Alba Duce.

Narbonam proficiscitur, vt Perpinianum Rossilonij Ducatus primariam vrbem expugnaret, eratque spes omnis in celeritate posita. Sed Ferdinandus Toletanus Albæ Dux cum magno tormentorum apparatu, iustoque veteranorum manu, Perpinianum ante Delphini aduentum intrarat; necessariisque locis erectis munitionibus, adeò Francica castra tormentis vexat, vt de expugnatione desperantes, tandem Monpellerium re infecta ad Regem redirent.

In Pedemõte vario euentu hoc anno pugnatum.

Veterani in Pedemontem missi sunt, vbi toto hoc anno vario euentu Franci ac Cæsariani inter se conflixerunt, modò his modò illis victoribus. Mense Octobri Aurantius Cliuio, vt diximus, bellum infert, incendiis pecuniarumque extorsionibus Rossemianam in Brabantos expeditionem vindicans, vniuersam ditionem

Aurantius Iuliam inuadês, omnia oppida occupat excepta Dura, sed quæ Cliuius mox recuperat, excepta Hensberga.

Iuliacensem euastat, Zittardam, Iuliacum, Hensbergam, Susteram ac Duram in potestatem redigens, passim muros ac valla diruit, fossasq; complanat, excepta Dura. Sed discedente Aurantio militem Cliuius colligit; acceptisque à Saxone ac aliis aliquot Germanis auxiliis, circa finem mensis Decembris, Cæsariana præsidia adortus, omnia dicta oppida recipit, Duramque insigniter munitam, firmissimo imposito præsidio, de commeatu ac tormentis abundè prouidet. Exinde Cliuius copias omnes Hensbergam transfert, oppidúmque obsidet.

Frustrà Cliuius Hensbergam obsidet.

Sed mox cum exercitu obsessis in auxilium accurente Aurantio, deserit, in recessu non mediocri accepto detrimento, ac Iuliaco, quod paulò antè munierat, se includit. In Kalendas Nouembris huius anni indictũ erat Concilium generale Tridentinum, vt patet ex litteris Indictionis datis vndecimo Kal.
1543 Iunij eiusdem anni, sed non nisi biennio pòst cœptum est. Anno 1543. ineunte vere, Regina Maria, iusto è Belgis exercitu coacto, Philippum Crouiacum Arschoti Ducem præficit: qui cùm mense Martio in profesto Paschatis Hensbergæ commeatum inuexisset, ac in recessu Cliuianis ad Zittardam obuiàm factus, iniquo loco acies duceret, confligere coactus, post acrem diuturnámque pugnam in fugam agitur.

Cæsariani haud paruam cladem accepiũt à Cliuiis & Geldris.

Cecidêre è Cæsarianis peditibus circiter tria millia, multò plures capti cum omnibus tormentis ac impedimentis, quæ Cliuiani Ruremondam detulere; indeque Limburgensem, Dalanam ac Valkenburgensem ditiones flamma

ma ac ferro depopulanres ingentem prædam auexere. Tum vigesimo 1543
secundo Iunij ad Hensbergæ obsidionem redeunt, sed eam bis frustrà oppugnatam, adueniente cum nouo exercitu Aurantio, post alterum obsidionis mensem relinquere sunt coacti. Intereà Marrinus Rossemius Cliuiorum Præfectus militari astu occupat Amersfortium, Helmondam ac Endouiam, vbi ordinariam equitum turmam oppressit, ac ferè omnes in Geldriam captiuos abduxit; nempe Aurantio contra Francos in Hannoniam profectionem adornante. Siquidem eodem mense Iunio Rex Franciscus contra Belgas profecturus, Annibaldum cum iusta manu præmiserat; cuius præcursores Auennam vsque excurrentes, inde conuersis equis ad Landresium ad Sabim amnem situm castra faciebãt. Præsidiarij loco diffisi, antequam includerentur, oppido igne iniecto, se in siluam Mormaucianam occuluere. Vendomius, veteribus in vnum collectis copiis, eódem tendebat, iterque per Arrebares faciens, Bapaumam occupat; arcémque Belgis relinquens, Cambresium ad Regia contendit castra. Inde vnà profecti ad pagum ac Abbariam Marollam castra locant, Rege cum duobus filiis in Abbaria diuertente, ac donec Landresium nouis quatuor ingenribus terreis munirionibus esset firmatum, manenre. Tum Landæum nobilem milirarémque virum Landresio præficit, ac de commeatu, apparatúque bellico abundè prouidet. Intereà Rex Delphinum cum parte copiarum ad interiora Hannoniæ mittit; qui, quòd copiæ Cæsarianæ contra Cliuium profectæ nondum adessent, statim fugientibus præsidiariis, occupat munitissimam Aimeriæ arcem, Barlamontium, Mabugam, vsque Bergarum Hannoniæ ac Valencenensium portas excurrens. Nec contentus Rex Franciscus ram diuersis locis eodem tempore tum hoc tum superiori anno Cæsarem bello lacessisse, insuper à Solimanno Turcarum tyranno per Legarum Polinum iustam classem, quæ Duce Hariadeno Barbarossa Cæsarem quoque oppugnaret, impetrauit, vtque huius anni vere educeretur effecit. Habebat Barbarossa centum quinquaginta actuarias diuersi generis naues, prætereuectúsque Messanæ fretum, Rhegium cum arce occupat, incendítque, ciuibus in seruiturem abductis. Hinc Ostiam Tiberinam prætemauigans, ac Hetruriæ Liguriæq; oram lambens, in Massiliæ portum classem infert, expectans cui loco Rex Franciscus vim inferri vellet. Tandem Nicæam Prouinciæ ciuitatem Sabaudo parenrem expugnare iubetur. Admouet Barbarossa classem, exponit milirem, producit tormenta. Mittit & suam classem Rex Franciscus, quæ viginri duarum erat triremium, ac octodecim onerariarum, vehens octo millia peditum cum ingenti commeatus copia. Huic classi præerat Franciscus Borbonius Anghiani Dominus, viginti annorum adolescens, Pædagogum habens

Martinus Rossemius Cliuiorum Præfectus militari astu occupat Amersfortium, Helmondam ac Endouiam.

Franci eodem tempore varia loca in Hannonia & Artesia inuadunt, & breui pauca obtinent.

Quin & Turcam auxiliatorem contra Cæsarem Francus vocat.

Simul Francus & Turca Nicæam Sabaudo parentem vrbem oppugnant.

1543 habens Virginium Vrsinum. Nicæam bis frustrà à Turcis ac Francis oppugnatam, ante tertiam oppugnationem, ciuibus libertatem ac fortunas incolumes promittens Anghianus in deditionem accepit, præsidiariis cum Præfecto in arcem concedentibus: quam cùm aliquamdiu frustrà oppugnassent, aduentu Vastij, qui cum iustis copiis in itinere erat, Turcæ Franciq́ue territi, reductis ad naues tormentis impedimentisq́ue, direpta incensaq́ue contra fidem datam Nicæa, ciuiumq́ue parte in seruitutem abstracta, cum classe, re infecta, discessere; Anghiano Massiliam, Barbarossa in Portum oppidi Tollonij, consentiente Rege, vbi hiemaret, contendente; vnde paulò pòst viginti quinque triremes ad Hispaniæ oram euastandam misit. Cæsar intereà quoque classem in Hispania instruxerat, filioq́ue Philippo Maria Ioannis Lusitaniæ Regis filia desponsata, conscensa classe, in qua septingentos Hispanos equites ac octo millia peditum imposuerat, cum quadraginta triremibus multisq́ue onerariis Bareilona soluens, circa finem Iunij Genuam appulerat, magnificè vbique exceptus. Venerat quoque Pontifex Paulus Bononiam vsque cum Cæsare collocuturus. Sed is congressum vitabat, quòd se Pontifex Franco hostem declarare nollet. Tandem tamen Buxeti oppido inter Cremonam ac Placentiam in colloquium venerunt. Hinc Pontifex Bononiam, indeq́ue Romam; Cæsar in Germaniam contendit. Spiram veniens Protestantium Legatos audit, eisq́ue pro parte satisfacit; sed deprecante pro Cliuio Archipræsule Coloniensi, ac Legato Saxoniæ Ducis, nullam esse respondit aliam pacis rationem, quàm vt Geldria & Zutfania sibi diu debitis cedat. Dederat ordinum ductoribus negotium, militem in Germania describerent. Itaque finitis Comitiis, Bonnam ad Rhenum Cæsar profectus, ibi exercitum recenset. Repperit Hispanorum ac Italorum peditum decem millia, Germanorum quatuordecim millia, Belgarum duodecim millia, equitum octo millia. Cum his copiis primùm contra Cliuium, deinde contra Francum profecturus, Legatum constituit totius exercitus Ferdinandum Gonzagam Siciliæ Pro-Regem, Stephanum verò Columnam castrorum Magistrum, alios aliis honoribus ornat. Bonnâ mouens tertio die ad Duram munitissimum Ducatus Iuliæ oppidum castra locat. Cingebatur Dura duplici fossa, ac lateritio muro, cui ingens incumbebat vallum, ac inter vtramque fossam agger circum oppidi ambitum procurrebat. Præerat oppido nobilis Iuliacus Gerardus Vlattemus vir militaris, cum duobus electorum veteranorum peditum millibus, ac octingentis equitibus. Appropinquante Cæsare, erumpunt præsidiarij equites, positis idoneo loco anteà insidiis; in quas post acerrimam pugnam protracti equites Itali funduntur, desideratis inter ceteros etiam tribus nobili-

Expugnata vrbe, aduenient Vastio, ab expugnatione arcis desistere tamen coguntur.

Venit Cæsar in Italiam, frustrà agens vt Pontifex Francum hostem habere vellet.

Comitiis in Germania celebratis, in Cliuium tendens, Bonnæ recenset exercitum.

Dura duplici fossa munito oppido copias admouet.

nobilibus viris. Exinde summo manè producuntur quadraginta maiora tormenta. Quatitur opportuno loco agger ac murus. Facto hiatu, 1543
Hispani ac Itali iniussu prouolant. Germani cum equitatu in acie consistunr. Superant vmbilico tenus priorem fossam, inque primum aggerem euadenres, expositi Durensium maioribus minoribusque tormentis, magno numero cadunt. Conijciunt se in alteram fossam, ac hastis scalisque in præruptum muri hiatum nitunrur; cominusque congressi, audacissimum ac cruentum cum Duranis committunt prælium, eo tamen euentu, vt tandem per ruinas deiecti, ad castra, non leui accepto detrimento, se reciperent. Non cessabant inrereà maiora tormenta, nec vlla Duranis sarciendarum ruinarum dabatur quies, adeò vt iterùm Hispani Italique ad easdem iniussi prouolantes ruinas obstinatissimè depugnarent, Gonzaga ac Feriæ Comite insigniter eos concitanre. Vlattemus oppidi Præfectus ingenti cum gladio (*slaghsweerdt*) quem vtraque regebat manu, è propinqua ruinæ domo acerrimè cum delecta iuuentute rem gerebat. Quod cùm tormentorum Magistri, docenre Gonzaga, animaduertissenr, statim aliquot maiora tormenta in domum conuertunt, perfractisque tecti maceriis ac tignis, Vlattemum, ruenre tecto, cum omnibus qui intus erant, oppressere. Tum Durani remissiùs languidiúsque se defendere, ac animis cadere; Hispani verò ac Itali, quinto incursu, omnibus viribus annixi, per suorum hostiliumque cadauerum aceruos vigesimo quarto Augusti in oppidum perrupere, ciues præsidiariosque omnes interfecère. Qui euasere, grauissimis à milire tormentis excruciati, fortunas commonstrare ac tradere sunt coacti. Mulieres ac virgines, quæ cum pueris ad templa non confugeranr, militum libidini cessere. Oppidum direptum inscio Cæsare conflagrauit. Qui ad Diuorum templa confugerant, seruati sunt, ac Cæsaris iussu primùm ad castra, deinde in tutum dimissi. Periere Duræ supra bis mille quingentos homines, ex Cæsarianis verò circiter octingenti. Tristis cladis hoc exstat Distichon numerale:

Facto tormentis hiatu, cruentè Duram Cæsariani inuadunt, sed ita vt demum recedere cogerentur.

Strenuè rem gerit Vlattemus Duræ Præfectus.

Demum quinto incursu armata manu Dura capitur; cæsi supra bis mille quingenti, oppidum direptum, inde arsit.

DVra InCensa IaCet, dVra CerVICe rebeLLIs:
QVo rVIt, AVgVstI MensIs & ensIs erat.

Excidio hoc perterrefactæ ceteræ Iuliæ Geldriæque ciuitates, mox vno consensu Cæsari, allatis clauibus, deditionem fecere; Venlonij etiam ac Ruremondani, etsi firma satis haberent pręsidia. Ipse Guilielmus Cliuię Dux in castra ad Venlonium translata adducitur, & Legatis Archipræsulis Coloniensis deprecatoribus vsus, ad Cæsaris genua cum aliis octo magni nominis viris nigris indutis se coniicit. Tum, Patere, inquit, clementissime Cæsar, adolescentiæ meæ ignorantia, Francorum magnificis promissis decepta, apud te veniæ locum reperiat: errata virilis ætas

Territa cetera Cliuia & Geldria ciuitates omnes se Cæsari dedunt. Quin & ipse Cliuia Dux ingenua Cæsari prouoluitur.

1543 conſtanti erga te fide farciet. Hæc verba eius excipiens Cancellarius, in genua etiam ſedens, breui ſubmiſſaque oratione Cæſarem ad clementiam mouere eſt conatus, leges quas daturus eſſet, Ducem æquo animo recepturum affirmans. Cæſar, dum hæc agerentur, compoſito ad grauitatem vultu, ne vnum quidem reſpondit verbum; ſed ſeuerè procumbentes intuitus, tandem iis relictis ſurgit, ac Aurantio Granuellioque præcipit, deditionis leges ſcribant, tum abit. Dux ab Aurantio è terra ſubleuatur. Leges ſeptimo Septembris ſcriptæ hæ erant:

Itaque reconciliatur Cliuius Cæſari certis legibus.

" Ab Eccleſiæ Catholicæ Romanæ Religione nec ritibus diſcedito. Mutata in Religione reſtituto. Fidem obedientiamque Cæſari ac Imperio promittito ſeruatoque. Fœderi Francico ac Danico renuntiato. Geldriæ Ducatu, ac Zutfaniæ Comitatu, Cæſari eiuſque heredibus in perpetuum cedito. Cæſar Cliuio Iuliæ Ducatum reddito, Hensberga ac Zittarda exceptis; quæ in Cæſaris manebunt poteſtate, donec Cliuius promiſſam Cæſari fidem abundè probarit. Martinus Roſſemius Cæſaris militiæ dicto ſacramento adſcribitor. Cæſar publicam fidem Ioannæ Vendomiæ, Ducis filiæ, vt è Francia per Belgium in Cliuiam proficiſcatur, dato. His legibus finis bello imponitur. At paulò pòſt Dux Wilhelmus in vxorem accepit Mariam filiam Ferdinandi Ro. Regis, vt ſuo loco dicam, quòd Rex Francus & Vendomius ob renuntiatum fœdus Francicum ei Ioannam Vendomiam negaſſent. Intereà cùm ſubſignatis Tabulis in leges Dux iuraſſet, more Principis Imperij Cæſarem ſalutat, gratias agit, ac menſę familiariter adhibetur.

Conſenſu Cliuij Roſſemius Cæſari ſacramentum dicit, atque inde vterque Cæſari fuere ſemper fideliſſimi.

Tum productum Martinum Roſſemium à ſacramento ſibi dicto liberat, nouumque Cæſari dicere, eique militare permittit; qui exinde ad extremum vſque ſpiritum Cæſari fideliſſimus, multis bellis præclaram præſtitit operam. Nec minor in Cliuio exſtitit erga Cæſarem familiamque Auſtriacam, dubiis etiam temporibus, conſtantiſſimè culta fides. Exinde Aurantius ac Pratæus ad Geldros Zutfanioſque, à Cliuio paulò antè de dicto ſibi ſacramento liberatos, profecti, nouo accepto, in Cæſaris verba adigunt, ac ſolitis ceremonijs eius nomine inaugurantur. Tum Cæſar relictis apud Geldros ac Zutfanios neceſſariis locis præſidiis, Dieſtum Brabantiæ oppidum venit; conuocatiſque omnibus Belgarum Ordinibus, ingentem auri vim, tam ad debita ſoluenda ſtipendia, quàm ad bellũ Francicum liberaliter obtinuit.

Occupato Cæſare apud Cliuios iterùm Frãci Lutzenburgũ inuaſerant, non contenti inuaſione Hannonia.

Etenim dum Cæſar Cliuio bellum infert, Rex Franciæ non contentus inuaſione Hannonica, de qua ſuprà egimus, iterùm quoque Lutzenburgios per filium Carolum Aureliæ Ducem ac Annibaldum inuaſerat. Primo impetu occupant Vicetonium ac Arlonium. Hinc decimo Septembris die ad vrbem Lutzenburgenſem caſtra faciunt. Erant in ea, exceptis incolis, tria millia quingenti pedites, Duce

Ægidio

Ægidio Leuantio, ac Ioanne Huio Metensi, cum quadringentis equitibus: qui parum honoris memores, non expectata vel vnica inuasione, armis fortunisque incolumibus vrbe cum Cæsaris Senatu exiere. Lutzenburgo præfectus est Longouallius, cum duobus Germanorum peditum millibus, ac trecentis equitibus Fràcis. Cúmque, excepta Theonuilla, vniuersum Rex in potestatem redegisset Ducarum, cum filio Aureliano, maximáque exercitus parte, in Regnum reuertit, certior Cæsarem, deuicto Cliuio, contra se cum victore exercitu properare. Obsidebant tum Belgæ, Duce Reussio, Landresium Hannoniæ. Aduenerat verò Ferdinandus Gonzaga cum parte Cæsariani exercitus, subsequenti grauí armatura, ac Landresium Guisámque simul premebant. Cæsar verò valetudinis curandæ causa, quam articularis morbus nonnihil conuulserat, Quesnoi substiterat, habens in exercitu quatuordecim millia Germanorum, nouem millia Hispanorum ac Italorum, sex millia Wallonum, decem millia Anglorum, duodecim millia Belgarum peditum Germanicè loquentium, ac tredecim millia equitum diuersarum nationum. Legatus eius erat Ferdinandus Gonzaga; huius verò Ferdinandus Toletanus Albæ Dux. Aderant & præcipui Germaniæ Belgarúmque Proceres. Regem enim in pugnam processurum constans erat fama. Constitutis tormentis, Gonzaga Landresij vallum ac propugnacula verberat, factóque ingenti hiatu, ab oppugnatione tamen abstinuit, fame se oppidum domiturum sperans. Instantibus Kalendis Nouembris, Landresiani ad extremam commeatus inopiam peruenerant. Quare Rex in vnum coactis omnibus copijs, ad arcem Cambresianam castra locat; Cæsar sua trans Sabim, pugnandum existimans, in vnum contrahit. Quo facto, Franci postrema acie cum multo commeatu Landresium intrant, impositóque nouo præsidio, veteríque educto, ad Regem conuolant. Ille Landresij compos voti factus, circa Nonas Nouembris in Franciam redit. Cęsar quoque, quòd hiems esset, motis Landresio castris Cameracum proficiscitur. Intellexerat enim, vrbis aliquot primarios ciues de se militibúsque suis questos coniurasse, inclinaréque ad Francos. Introducto igitur in vrbem præsidio, statum eius componit. Deinde munitissimam arcem excelsissimo eius loco extruit, præsidióque firmat. Hoc anno, præter quòd in Pedemonte vario Marte vtrimque res gereretur, Belgæ quoque mense Maio, cum decem armatis onerariis in Burdigalensem portum inuecti, septemdecim naues, vino aliísque mercibus in Normandiam tendentes, capiunt, ac in Zelandiam abducunt, ceteris omnibus incensis, ac è continenti non exigua in naues aucta præda. Hoc quoque anno Antuerpiæ à Cæsare pomœrium est prolatum, addita, vt vocant, Noua Vrbe, mœniáq; certis propugnaculis

1543

Tendit victor exercitus contra Francos in Hannoniã.

Franci Landresio commeatum inferunt, nouúmque præsidium imponunt.

Cæsar Arcem Cameraci extruit, quòd primarij quidam Franco studere essent delati.

1544 culis aduersus hostes munitiora sunt reddita. Initio Ianuarij anno 1544. Cæsar è Belgio in Germaniam profectus, Spiram, Imperij Comitia celebraturus, venit. Adfuere (quod rarò est visum) Septem-viri omnes, ac totius Germaniæ pręcipui Principes, ipseq; Cliuius. Quo Conuētu Cęsari aduersus Francum decernuntur equitum quatuor, peditum viginti quatuor millia, qui sex mensibus Imperij sumptu militarēt: promisitq; hanc ob causam Cęsar Protestantibus, primo quoque tempore in Germania aut Generale, aut nationis Germanicæ Concilium se procuraturum, Summo Pōtifice Paulo factum ægerrimè ferente, qui superiori anno Tridentinum Concilium indixerat. His quoq; Comitiis Cæsar, magno Belgarum gaudio cōmodóque, pacem facit cum Christierno Tertio Daniæ Rege, cohonestatque nuptias Lamoralis Egmondij Comitis cum Sabina Banara in vrbe Spirensi. Intereà Anghianus à Rege Francorū Pedemontiis præfectus, accepto à Buterio exercitu, nouisque additis copiis, Carinianum in medio suorū pręsidiorum à Vastio permunitum, ac à veteranorum firmo præsidio defensum, obsidere, faméque ad deditionem cogere, aut, si Vastius auxilium ferre conaretur, prælio decernere constituit. Facto vtrimque apparatu, Vastius occupato pago Ceresola, castra ponit, transiráque proxima valle, in propinquis parentibus campis acies constituit. Pugnatum est ad Ceresolam acriter postridie Idus Apriles, occisáque feruntur duodecim millia virorum, sed maximè Germanorum. Adducta enim fuere vtrimque in aciem supra quadraginta virorum millia. Nec incruenta tamen Francis fuit victoria, profligato sinistro cornu. Ducit hoc anno in vxorē Philippus Hispaniarum Princeps Mariam Ioannis Portugalliæ Regis filiam sibi anno superiori despōsatam, è qua filium suscepit Carolum, qui innuptus anno 1568. obiit. Sub idem tempus Cæsar ac Angliæ Rex, maximis veteranorum habitis delectibus, ingentes copias, quibus Franciam inuaderent, parabāt; quorum vires vt Francus separaret, Anghianum nouis copiis iuuat, ac Cæsari in Insubria graue bellum conflat, duce Strozza exulum Florētinorum Principe. Is frustrà tentato Mediolano, tādem ad Saraualli oppidi plana cum Cæsarianis concurrit. Primùm Strozza tanta Cæsarianos vi propulerat, vt duo tormenta maiora eriperent, ac victoriam inclamarēt. Quare omnes eò Strozzianæ copiæ, dissolutis ordinibus, conuertuntur: in quorum aperta latera inuectus Lanoius, momento temporis omnes in diuersas partes præcipites agit, cadente Vlysse Vrsino, ac cum eo aliquot ordinum ductoribus militibusque non paucis. Maior pars, proiectis armis, cum omnibus signis militaribus in Vastij potestatem peruenit. Qui effugere, Quierassium, ac inde Carignanum ad Anghianum euasere. Incidit hæc pugna circiter Idus Iunij. Attamen circa Kalendas

In Comitiis Spiræ ingentia auxilia in sex mēses Germani Cæsari contra Francum addicunt.

Sancitur ibi quoque pax cum Daniæ Rege.

Vincunt Franci in Sabaudia, sed cruento vtrimque prælio.

Nouū hostem excitat Francus Cæsari Strozzam exulem Florentinorū Principem.

Cæsariani in Italia & Sabaudia nunc vincunt, nunc vincuntur.

das Iulij Pyrrhus Stipicianus, extrema famis necessitate coactus, cum 1544
Anghiano transigit, ac Carinianum ei cedit. Iam ad inuadendam Franciam Cæsar Spiræ Germanorum copias parauerat. Henricus Angliæ Rex, ingenti peditum equitumq; suæ nationis coacto exercitu, Caletum transmittit; missoque Nortfolchi Duce cum parte copiarũ ad Belgarum castra, qui Mõnstreulium in Picardia obsidebant, ipse cum reliquis terra marique Boloniam premit. Cęsar cum exercitu Spirâ profectus, Metim venit, indeque Furstenbergium cum copiis ad obsidendum Lutzenburgum præmittit, quod decimoquinto obsidionis die commeatus penuria deditionem facit, Estaugæ Vicecomite cum præsidio, rebus omnibus incolumibus, exceptis tormentis, in Franciam abeunte. Tum Cęsar ad exercitum venit, breuique ad deditionem compellit Comercium, Vaucolurium, Lineum, ac cetera omnia quæ superiori anno Franci in Ducatu Lutzenburgico ceperanr, captis Briennæ ac Roussij Comitibus, cum Eschenaij Domino. Inde ad Fanum Desiderij castra locat. Rex Franciscus tribus locis à tribus diuersis oppugnatus exercitibus, summa celeritate militem cogit, adeò vt omnibus in vnũ coactis, quadraginta millia peditum, ac sex millia equitum in Regio recenserentur exercitu. Oppugnabat mense Iulio Cæsar Fanum Desiderij, oppidum munitum; captoque Virrio, Francorum etiam pedites equitesque suis commeatum intercipientes clade affecerat. Defendebant Fanum Desiderij Comes Sancerræ ac Landæ Dominus, defensi Landresij fama clarus; qui posterior 17. Iulij, minoris tormenti globo in domum eius peruolante, per cerebrum traiectus occubuit. A Cæsaris verò parte Reinerus Nassauius Aurantij Princeps, oppidum è regione arcis premens, casu quoq; vitam amittit. Emissa enim oppido maioris tormenti pila, cùm in proxima dirutæ domus rudera incidisset, frustáque hinc inde dissiliissent, earum vna dextram Aurantij scapulam rransuerberat, alamque vniuersam vitiat. Decumbentem Cæsar inuisens, testamenti faciendi potestatem concedit. nullos enim ex Anna Lotharingica relinquebat liberos. Quare, cùm Guilielmum Nassauium patruelem, in assem heredem constituisset, altero die obiit. Cùm tormenta inuadendi viam strauissent, primi omnium Hispani iniussi ad ruinas prouolant; ac cùm ampliùs quàm horam obstinatissimè collato pede pugnassent, repelluntur. Succedunt mox equites octingenti, ferocissimeque pugnantes, tandem etiam reiiciuntur. Tum Germani pugnam suscipiunt: sed cùm per horas duas non minori virtute rem gessissent, nec quidquam proficerent, receptui Cæsar cani iubet. Desiderauit his oppugnationibus Cæsar viros fortes circiter septingentos, Franci ducentos, ac vltra quadraginta equites primarios. Exinde ad obsidionem Cæsar totum se conuertit. Sed

Angliis & Belgis Picardiam inuadentibus, interea Cæsar Lutzenburgum urbem recuperat.

Inde & alia eius ditionis oppida: hinc ad Fanum Desiderij castra locat.

Occumbunt, intus Landa Dominus, foris Aurantij Princeps. cùm annuente Cæsare Guilielmum Nassauium scripsisset heredem.

Inuadunt Cæsariani vrbem fortiter tertiò, sed fortiùs repelluntur.

non

1544

Petuntur duodecim dies, inter ea si auxilia non adsint, certis legibus Franci se tradent.

non diu Sufeirius obsidionis incommoda ferre statuens, hisce legibus cum Cæsare transigit: Duodecim dierum induciæ intet Cæsarem ac oppid nos sunto, inteteà obsessi ad Regem pro auxilio aut deditionis consensu mittunto. Auxilio denegato, aut ad constitutum diem non misso, Cæsari oppidum dedito. Equites pedites que omnes more militari cum quaruor maioribus tormentis incolumes in Franciam abeunto; cetera omnia in oppido Cæsari relinquito. Srantibus induciis, muniriones non augeto, nec reficiro. Hisce de rebus quatuot obsidibus caueto. Quibus adductis, Gonzaga, nobilem Hispanum nomine Conteriam in oppidum mittit, obseruarurum ne nocte vel die munitiones restaurarent. Ad has honestas obsessis conditiones tribuendas Cæsar adducebatur incredibili desiderio inuadendæ Franciæ, cogendiq; Regis, de rerum summa nobili prælio decernetet. Angliæ quoque Rex ad idem expeditionis pugnæque desiderium trahebatur.

Iis lapsis, Fanum Desiderii Cæsari deditur.

Rex Franciscus, cùm rationem liberandorum obsessotum non reperiret, dedi oppidum dictis legibus est passus. Hac ratione fine mensis Augusti Fanum Desiderij in potestatem Cæsaris venit, posteaquam id per sex hebdomadas oppugnasset. Sexto Septembris in Belgium venir supradictus Guilielmus Nassauius, duodecim annorum adolescens. Rex Franciscus, conspecto rerum suarum periculo, si Cæsar ac Anglus in fœdere persistentes, bellum contra se continuassent, pacis auctores circumspicere cœpit. Repettis hominibus idoneis, râtum promissis ac donis effecit, vt Martinus Gusmanuus Ordinis Prædicatorum, Cæsari à Cõfessionibus, se ea de re cum Granuellio acturum, Cæsarique verba facturum promitteret. Stetit promisso, effecítque

Subornantur, qui pacem iterùm conueniunt, non tamen ideò cessatur ab armis.

initio mensis Septembris (bello ramen nullis induciis datis) Cæsar permitreret, certi viri de pace acturi Chausseam conuenitenr. Iuere nomine Cæsaris Gonzaga ac Granuellius, nomine Regis Claudius Annibaldus ac Cheuansij Dominus. Ad Angliæ Regem hac de causa est missus Cardinalis Bellaius, & alij duo Franci. Cæsar certior factus ingentem Esparnaij commeatus vim à Franco coactam, cum exercitu profectus, oppidum cum commeatu occupar; vlteriusque progressus, castrum Theodori, oppidumque eiusdem nominis in potestatem redigit; quibus locis

Occupat Cæsar Espernaium, itemq; castrũ Theodorici, & ad Suessionem castra ponit.

Rex commeatum pro exercitu congeri iusserat: ex quo Cæsariani, qui inopiam sentire cœperant, mirificè sunt recreati. Inde per Vallosios ad Suessonum antiquam vrbem Cæsar castra ponit: vbi paulò pôst iterùm de pace agi est cœptum, cuius leges à parte Cæsaris moderabatur Ferdinandus Gonzaga, Nicolaus Perenotus Granuellij Dominus, ac Commendator Calameæ Ordinis Alcantaræ; à parte Regis Claudius Annibaldus, Carolus Nullius, ac Baiardus, eamque tandem Crespij post varias disceptatiqnes die Septembris decimooctauo his condirionibus

conclu-

» conclusere: Inter Cæsarem Carolum, Regemque Franciscum, ac qui- 1544
» cumque has leges admittent, pax firma æternáque esto. Subditi vtrim-
» que vetera tantùm soluendo portotia commeanto, mercaturámq; exer-
» cento. Quidquid hinc inde ab induciis Nicæanis est occupatum, resti-
» tuito; nihil præter commeatum propriáque tormenta abducito. Sabau-
» diæ Duci sua omnia ab vtraque parte restituito, quemadmodũ & Mar-
» chioni Montferretano, Duci Mantuano, ac Lotharingiæ. Rex ditioni ac
» Abbatiæ Gorzianæ cedito, Cæsarique obsides, donec conditiones hæ
» fuerint impletę, Medoni Cardinalem, Guisiæ Ducem ac Lauallæ Comi-
» tem dato. De bello Turcis inferendo Cæsar ac Rex conuentum indici-
» to, inque eam expeditionem Rex sexcentos equites lancearios, ac decem
» millia peditum, cuiuscum; Cæsar iusserit nationis, mittito. Rex factam
» Madriliana pace, sequentibusque fœderibus, Regni Neapolitani, Sici-
» liæ, Ducatus Mediolanensis, Comitatus Astensis, iuris patronalis, quod
» habuit in Flandriam, Artesiam, Insulas, Duacum, Orchiacum, Torna-
» cum, Mortangam ac Fanum D. Amandi, cessionem ratam firmámq; ea
» ratione, qua superioribus fœderibus est conuentum, habeto. Priuilegia
» alia vetera nouáque vtrimque manento. Vt verò hæc pax seriò rata per-
» petuáque consistat, Cęsar in pacis fauorem Carolo Aureliæ Duci filiam
» Mariam, aut fratris Ferdinandi natu secundam, (nempe primogenita
» Cliuio addicta erat) despondeto; qua de re animum quarto à publicata
» pace mense declarabit. Quòd si Cæsaris filiam Carolus duxerit, Belga-
» rum Prouincias cum Comitatu Burgundiæ ac Charoloij in dotem acci-
» pito: possessionem verò Carolus Aurelianus, eiúsque liberi masculi, non
» nisi mortuo Cæsare inito; Belgæ tamen, se viuo, in Aureliani verba no-
» ménque iurent, filiusque Philippus hæc approbet curato. Carolum,
» perfectis nuptiis, Cæsar Belgis præficito. Ex parte altera Rex Franci-
» scus, eiusq; filius Henricus Delphinus, in æternum omni actione, quam
» in Ducatum Mediolanẽsem ac Comitatum Astensem allegare possunt,
» cedito. Quòd si Carolus Aurelianus in vxorem duxerit secundam Ro-
» manorum Regis filiam, cùm ea in dotem accipito Ducatum Mediola-
» nensem cum Comitatu Astensi, quæque ad hæc spectant; manente, do-
» nec vixerit, in Cæsaris potestate arce Mediolanensi ac Cremonensi; eis-
» que Cæsar, eorúmque liberis tantùm masculis Imperialem inaugura-
» tionem dato. Nuptias Aureliani vltra annum à publicata pace non dif-
» ferto. Rex Franciscus filio Carolo Aureliano in dotem dato Ducatum
» Aureliæ, Borbonij, Chasteleraudij, ac Engulesmæ Comitatum. Si Au-
» relianus prior decesserit, Cæsaris filiæ ad vitam quinquaginta millia li-
» brarum Turonensium in singulos annos persoluito, Rom. verò Regis fi-
» liæ triginta millia. Hæc præcipua, acta transactáque Crespij decimo-

tertio

Pax iterũ inter Francum & Cæsarẽ, dicta Crespiana.

Ante omnia Sabaudo & aliis sua restituuntur.

Ad bellum Turcis inferendum Francus sexcentos equites, & decem millia peditum alat.

Franci filius Carolus, si velit, filiam Cæsaris Mariam habeat, & Belgium in dotem.

Aut, si malit, filiam ducat Ferdinandi; & cũ ea Ducatum Mediolanensem & Comitatum Astensem.

Nuptiæ tamen ha alterutra vltra annum non differantur.

1544 tertio Kalend. Octobris, ac primùm dictorum Legatorum manu subsignata, deinde Cæsaris ac Regis; postremò sigillis solito more communita. Exinde Cæsar Comiti Burano ac Reussio, qui cum Anglo Monstreulium obsidebant, mandat, relicto oppido, exercitum dimittant. Ipse è Suessionibus motis castris, Crespium venit, indéque Feram ad Flumen Osam, vbi eum nobili cum comitatu inuisit Carolus Aureliæ Dux, futurus gener aut affinis; & cum eo Lotharingiæ Cardinalis, Mindonij Cardinalis, Comes Lauallius, ac Habandaius, qui obsidum loco cum Cæsare Bruxellam iêre, donec oppida Pedemontana essent reddita; ad quam rem perficiendam Cæsar ad Vastium, Rex ad Anghianum misit. Dum de pacis cōditionibus Crespij disputatur, Cęsar Antonium Perrenotum Antistitem Atrebatensem, Granuellij filium, Boloniam ad Henricum Angliæ Regem miserat, eumq; de ineunda pace certiorem reddiderat: qui Cæsari liberam tractandi potestatem fecerat, modò nil in rerum suarum præiudicium contraxisset. Oppugnabat enim pertinacissimè Anglus Boloniam, omnibus rebus necessariis instructissimam.

Venit ad Cæsarem Carolus Aurelius & alij, simul obsides futuri, dū loca singula suis Dominis restituerentur.

Sed imbellis Præfecti Veruini animus effecit, vt sine cruentis oppugnationibus ea potiretur, præsidiariis in tutum cum omnibus fortunis abeuntibus, ingenti Anglis tormentorum & commeatus apparatu concesso: qua de causa paulò pòst Veruinus Parisiis iussu Regis capite plexus est. Monstreulij fortiùs agentes, omnémque Belgarum ac Anglorum vim perferentes, Regi oppidum seruauere. Rex Anglus, Bolonia de rebus necessariis instructa, Caletum, indéque in Angliam cum exercitu est reuersus. Cæsar, nullis implicitus bellis totam hiemem Bruxellæ egit, inuisente eum sorore Leonora Franciæ Regina, Carolo Aureliæ

Anglus Bolonia Gallica potitus, inde redit in Angliam.

1545 Duce, ac duobus fratris sui Ferdinandi filiis. Vere anni 1545. Cæsar Belgarum aliquot ditiones inuisit, statúmq; earum componit. Et quamquam hoc anno Cæsari læta obuenisset pax, ingentibus tamen animo angebatur curis, qua ratione Germaniæ charissimæ patriæ eamdem procuraret. Id enim vnum ad summam sibi felicitatem deesse videbat. Non enim, impacata Germania, contra Turcam, quod semper optabat, Europæ vires conuertere se feliciter posse perspiciebat. Quare tandem constituit, omnibus ingenij viribus anniti, in Religione Germani vnum sentirent. Id verò, indicto Generali Concilio, constitutóque plena cum auctoritate, Cameræ Imperialis iudicio se obtenturum sperabat; quibus si obtemperare recusassent, iustissimo se tum bello contumaces debellare, armísque ad obsequium, Deo adiutore, cogere posse videbat. Quod ne fieret, iamdudum Protestantes inter se fœdus Smalcaldij fecerant (est id oppidum ad limites Thuringiæ & Hassiæ) sæpiúsque diuersis cōuentibus renouarant, diuersósque Principes ac Ciuitates eódem attraxerant.

Facta pace cum Franco, angitur Cæsar quomodo eam etiam Germaniæ paret.

Videbat multū sibi obstare fœdus Smalcaldicum, nec tamen animum despondet.

Octauo

Octauo die Septembris Carolus Aureliç Dux cum patre fratréque Delphino contra Anglos Boloniam ingenti cum exercitu contendentes, ardenti febre, quæ omnia Medicorum respuebat remedia, continuò vexatus, vitam cum morte, ętatis anno vigesimo secūdo commutauit. Erat adolescens summis animi corporisque dotibus ad admirationem ornatus. Non parum eius morte Rex Franciscus, omnésque Francorum Proceres doluere, quòd durum Delphini ingenium formidarent, viderêntq; Aureliani morte conditiones pacis Crispianæ haudquaquam diuturnas fore. Augebat formidinem, quòd vulgò, dato veneno vtrumque fratrem, consilio operáque vxoris Italę, Delphinus Henricus clàm è medio sustulisse mussitaretur. Rex ad Cæsarem Antuerpiæ agentem mēse Nouembri Ammiralem Claudium Annibaldum ac Oliuerium Franciæ Cancellarium mittit, petens, inita paulò antè pax nouis legibus, tempori ac rebus seruientibus, firmaretur. Cúmque aliquamdiu Legati Cæsarē essent securi, nil aliud obtinuere, quàm quòd polliceretur, hostilitatem à sua parte Regi, nisi eam prior intulisset, non esse verendam. Indixerat hoc anno Cæsar Wormatiam Germaniæ Principum Comitia, Præside Romanorum Rege: sed ob Principum præcipuorum absentiam nihil dignum actum est. Hoc anno, mense Augusto, fine Comitiorum Wormatiensium, Cæsar fit certior, nurum suam peperisse filium, cui Caroli nomē esset inditum: sed eam quarto ab enixo infante die, partus incommodis è viuis excessisse. Mense Ianuario anni 1546. Cæsar Vltraiecti Comitia Aurei velleris celebrat. Inde in Geldriam proficiscitur, summóque cum honore vbiq; susceptus muneribus excolitur, ac in Ducem Geldriæ Comitémque Zutfaniæ, Arnhemi, Zutfaniæ ac Neomagi inauguratur. Hinc Traiectum ad Mosam, inde in Lotharingiam ac Germaniam contendit; Comitiis Ratisponensibus, quæ post Wormatiensia indixerat, initium daturus. Sub idem tempus è tota Christiana Europa Tridentum Episcopi ac Theologi confluebant, Concilio Vniuersali exordium facturi; cùm die decimooctauo Februarij Martinus Lutherus subitò abreptus est. De eius morte sic Cochlæus: E Wittenberga Islebium profectus, vt tractatui sęculari in causis profanis discordię, quę inter Comites à Mansfelt erat, interesset, eò quòd sub illis Dominis Islebij natus esset, die 17. Februarij, peracta in publico cum aliis cœna, eáque largiter sumpta, & facetiis hilariter extracta, eadem nocte interiit. Et post multa: Stulta de eius morte Ionæ Coci historia refert hanc quoque Lutheri morituri tam impiam quàm ridiculam stultitiam; quòd eadem nocte qua periit, dixerit ipsi Ionæ & Cælio, aliisque circumstantibus: Orate pro Domino nostro Deo, & eius Euangelio, vt ei benè succedat; quia Concilium Tridenti & abominabilis Papa grauiter ei aduersantur.

1545

Intereà Aurelianus, cui tota penè pax Fráncica innitebatur, moritur.

Itaq; cùm Fráncus pacem tempori accommodari peteret, saltem spondet Cæsar, à sua parte nihil hostile metuendum, si non ipse prior inferat.

Nascitur Carolus Cæsaris ex filio nepos, matre quarto inde die è viuis discedente.

1546

Ex tota Europa conueniunt Patres Tridentum ad Concilium generale.

Stulta & ridicula oratio Martini Lutheri morientis.

Hhh

1546 tur. Quis vmquam audiuit orandum esse pro Domino nostro Deo? Hæc Cochlæus. Eodem anno pridie Kal. Aprilis obijt Alfonsus Daualus, Vastij Marchio, Cæsaris à morte Piscarij, Leuæ ac Borbonij apud Mediolanenses Præfectus, sui temporis Dux belli præclarus. Sepultus est Mediolani in Choro summi Templi magna pompa, successitque illi Ferdinandus Gonzaga. Hoc fermè tempore fama non falsa per Germaniam spargi est cœpta, Cæsarem, Rom. Regem, Papam Paulum, facto inter se fœdere, bellum contra Protestantes, fœdusque Smalcaldicum iterùm tunc renouatum, summa ope parare. Scribit hac de re Philippus Hassiæ Lantgrauius litteras ad Nicolaum Perenotum Granuellæ Dominum, ac quid constans fama ferat, aperit, seque credere asserit, quòd Cæsar cum Solymanno Turca fœdus fecisset. Rescribit Granuellius, Cæsarem conscribere militem, quòd idem vicini Principes faciant (Smalcaldicos Protestantes intelligebat:) cum Turca in annum fecisse non fœdus, sed inducias, culpâ Germanorum, numquam de mittendis contra Turcam auxilijs aliquid statuentium. Consulere se, Cæsarem ipsum Ratisbonam tendentem in itinere hac de re conueniat. Quarto Idus Aprilis Lantgrauius Spiram ad Cæsarem venit, cum eo de sparsa belli fama agit, multisq; verbis vltrò citroque in speciem amicè habitis, discedunt. Postridie apud Septem-viũ Palatini Comitem cōueniunt, Lantgrauius, Granuellius, Nauius, Masbachius, & quidam alij, eadémque simulatione de pace agunt, sed nil decernunt. Quare iterùm Lantgrauius Cæsarem adiens, per amico, sed dubio accepto responso, in Hassiam reuertit, Cæsar verò Ratisbonam contendit. Tandem decimosexto Iunij Protestantes audacter Cæsarem adeunt, ac in quem vsum militem paret, sciscitantur. Respondet, se pacem in Germania constituere decreuisse; qui eam admiserint, omnia honesta se impetraturos; qui reiecerint, pro Imperatoria auctoritate in hos se de iure acturum: inque eamdem sententiam ad Ciuitates scribit Imperiales. Granuellius ac Nauius Legatos Ciuitatum qui aderant, ad se vocatos docent, bellum quod Cæsar parat, contra eos institui, qui propria auctoritate occupatis aliquot Antistitum, Abbatum ac Monasteriorum fortunis Maiestatem læsere, in neminem verò alium. Protestantes his verbis facilè se peti intelligebant, ac nisi deserta Lutheri secta, Smalcaldicoque fœdere, ad veteres Ecclesiæ Romanæ ritus essent reuersi, bellum expectandum. Mauritius Saxo, cùm Ratisbonæ diu multumque cum Cæsare Regeque Ferdinando palàm ac clàm esset locutus, tandem decimonono Iunij secretum cum vtroque fœdus his inter alias conditionibus facit: Dux « Mauritius erga Cæsarem, Rom. Regem, Imperium, ita se gerito, vt fide- « lem obsequentemq; decet Imperij Principem. Iudicio Imperiali stato. «

Dux

Fama spargi incipit de fœdere Cæsaris, Rom. Regis, & Papæ, contra Protestantes Germanos.

Facta & inducia cum Turca in annũ.

Tandem Protestantibus audacter Cæsarem interrogantibus cur militem colligeret, respondit, se velle pacem in Germania constituere.

Explicant mẽtem eius pleniùs eius Consiliarij.

Mauritius Saxo secretum ferit cum Cæsare fœdus.

1546

„ Dux Concilij Vniuersalis decretis sese eò vsque submittito, quò ceteri „ Germaniæ Principes sunt facturi; nihil intereà in sua ditione quod ad „ Religionem attinet, innouato. Actum Ratisbonæ die decimonono „ Iunij, anno 1546. Protestantium Legati, apertè Cæsarem arma parare, ac Mauritium clàm cum eo tractasse edocti, non salutato Cæsare discedunt, moxque Protestantes copias pecuniamque expediunt, Ioannes Fredericus Saxo Septem-vir peditum quadraginta nouem signa, equitum turmas octodecim, Hessus quadraginta octo vexilla peditum, equitumque turmas duodecim, alijque quisque pro facultatum ratione; ita vt eorum copiæ, habito delectu, supra centum peditum ac quindecim equitum millia censerentur. Fredericus Comes Palatinus Septem-vir ducentos quos miserat equites mox è via domum reuocat, Legatum Ratisbonam ad Cæsarem mittit, vtque se pacificatorem admittat, petit. Respondet per Granuellium Cæsar, salua Concilij Generalis auctoritate & sua id licere. Palatinus responsum Saxoni, Hesso, ac Wirtenbergio communicat, rogans, communis Germaniæ quietis causa aliquid de iure opinioneque sua cedant. Illi datis ad Cæsarem superbissimis, ac in Concilium Tridentinum Summùmque Pontificem criminosissimis litteris, omnem pacis rationem abrupere.

Protestantium copiæ supra centum peditum & quindecim equitum millia.

Tentat Palatinus pacem, sed frustrà.

Intereà apud Belgas Maximilianus Buræ Comes, iusta peditum equitùmque conscripta manu, Cæsaris expectabat mandatum. Sed summa Hessi diligentia effecit, vt seriùs vocaretur. Coadunatis enim, vt diximus, suis sociorumque copijs, decimoquinto Kal. Augusti in Cæsarem ducit. Scartlæus Augustanus, copiarum Augustæ, Vlmæ, ac Argentorati Præfectus, in alteram partem missus cum suis, Ducis Wirtenbergij copijs Fiessam Antistitis Augustani oppidum, arcemque Erebergam ditionis Rom. Regis, cum oppido Clusa in angusto Alpium transitu sita, occupat, impediturus ne Hispanorum Italorùmque copiæ ex Italia ad Cæsarem proficiscerentur.

Quin Protestantes priores in campum prodeunt, angustiasque Alpium arcendis Italicis auxilijs occupant.

Is autem Ratisbonæ agens, frumentum vetus nouùmque ex agris in vrbem conuehi curat, tormentorum magnum numerum cogit, farinæ molitæ ingentem copiam coëmit, bis mille quingentas operas conducit, cohortésque quas tota Germania diuersis conscripserat locis, ad se vocat; quibus mox accessit sua cum legione Bauariæ Ducis filius nothus. E Belgio in itinere erant decem millia peditum ac quinque millia equitum Duce Burano; trahebántque tormenta maiora duodecim, comitante eos Mendosio cum trecentis veteranis Hispanis, & Antinoro cum ducentis veteranis Italis. Ex Italia mouebant circiter nouem millia veteranorum Hispanorum peditum. Itali, Duce Octauio Farnesio, à Pontifice missi ad duodecim millia peditum: ducebántque singuli suis turmis conuenientem equitatum, ita vt si copiæ Cæsaris in vnum coiissent,

Nihilominùs omni parte auxilia Cæsari veniunt, & maximè à Belgis.

1546 ſent, eſſent ad quinquaginta peditum millia, & ſupra ſexdecim millia equitum, exceptis Rom. Regis ac Mauritij Saxonis equitibus, qui in Saxoniam miſſi erãt. Intereà dum conueniunt copiæ, belli ſedem Cæſar ſtatuit Ingolſtadium, quod nouem milliaribus Germanicis Ratisbona abeſt, Legatum ſibi nominans Ferdinandum Toletanum Albæ Ducem; quem cum parte recentium copiarum, quæ longo circuitu capto, partim ex Italia, partim ex Germania Ingolſtadium venerant, ad recuperandam Cluſam mittit. Sed loci ſitu, ne vim tentaret, territus, re infecta ad Cæſarem redijt, eódem pridie aduenisse gaudens alios aliquot Hiſpanos pedites, ac Neapolitanos grauis armaturæ equites. Scartlæus Proteſtantium Dux, occupata Cluſa, Oenipontem (*Irſbrug*) cum copiis tendebat. Sed reperiens Rom. Regem cum duodecim millibus peditum vrbem ac opportuna quęque loca occupaſſe, conuerſo exercitu, direptíſque in itinere Monaſterijs ac Templis, ad Danubium, quò Proteſtantium conueniebant copiæ, ſe confert. Duodecimo Kal. Auguſti Cæſar Saxonem, Heſſum, omneſque qui cum ijs ſtabant, proſcribit. Illi verò quarto Kal. Auguſti copias omnes cum Scartlæo iungunt; quibus mox acceſſere Germani milites, qui à Franco, facta paulò antè cum Anglo de Bolonienſi Comitatu pace, erãt exauctorati. Hoc tempore Ferdinandus Rom. Rex filias duas matrimonio collocat: Annã Alberto Bauaro, Mariam Guilielmo Cliuiæ Iuliæq; Duci. Negata enim ei Nauarræa, ac poteſtate alterius ducẽdæ à Summo Pontifice accepta, huc ſe conuertit; impetratáque vxore, nuptię magna cum ſolemnitate Ratisbonæ ſub huius belli initium ſunt celebratæ. Die 7. Auguſti ingentem Mechlinia cladẽ ab incenſo à fulmine puluere tormentario accepit. Erat iuxta portã Neckerſpouliam turris Santporta dicta, in cuius fundo concamerato ad ſeptingenta dolia pulueris tormentarij in belli vſum cuſtodiebantur. Turris verò aliquot locis vetuſtate rimas agebat. Conqueſta fuerat hac de re ad Magiſtratum non ſemel vetula paupercula, in ea gratis habitãs. Quę cùm pomeridiano tẽpore iam dicto die tonitrua ac fulgura excitari vehementia conſideraret, formidine correpta circa veſperam aliò diuertit: & ecce nocte hora vndecima, tedeuntibus tonitruis ac fulminibus, pérq; rimas iam dictas turrim peruadentibus, omnis puluis tormentarius incenditur; quadratique lapides turris per vrbem diſiecti, in proximo vltra 200. ciuium domos, ac totidem in ſuburbio euertunt. Ciuitatis foſſa ab vtraque dirutæ turris parte ad 200. paſſus ſicca erat, cùm paulò antè aqua pedeſtris lanceæ altitudinem ferè æquaſſet, muruſque ad idem ſpatium erat exciſus. Homines vtriuſque ſexus variæ ætatis vltra quingentos oppreſſi, vulnerati ad bis mille. Temporis puncto hæc clades incidit, ac ceſſauit, tota exinde nocte ſumma in aëre fuit ſerenitas. Reperta fuêre

Belli ſedem ſtatuit Cæſar Ingolſtadium Bauariæ vrbem, Legatum Albæ Ducem.

Scartlæus vnus Proteſtantium fruſtrà Oenipontem tentat.

Cæſar Saxonem, Heſſum, omneſq́ue qui cum eis faciebant, ſolemniter proſcribit.

Magna clades Mechliniæ hoc tempore à puluere tormentario à fulmine incenſo.

Oppreſſi vno momento hac clade homines vltra quingentos, vulnerati bis mille.

fuêre mortua murilaque corpora ad sesquimilliare extra ciuitatem variis locis disiecta. Est de his chronologicum illud antiquum: 1546

TVrres ContrItæ LaCerant VI pVLVerIs ædes,
septena AVgVstI, fVLgVre MeChLInIæ.

Vndecimo Augusti Protestantium Duces, è castris Donauerdicis missis ad Cæsarem litteris, qui ad Landishutum in Bauaria castrametatus erat, bellum ei, recitatis asperè causis, indicunt. Cæsar reiectis litteris, nec legere legíve volens, ne quis in posterum à rebellibus cum litteris ad se veniat, nisi gulam frangi laqueo cupiat, seuerè iubet, tradens adolescenti ac tubicini, qui litteras attulerant, Proscriptionis Tabulas, rebellibus Principibus perferendas. Actum in Protestantium Concilio fuerat, quo nomine Cęsar in litteris foret compellandus. Saxo Hispaniç Regem appellabat, Hessus Carolum Gandensem. Sed tandem conueniunt scriberetur, Carolus qui se pro Cæsare gerit. Inde motis castris Ratisbonam contendunt. Ad Cæsarem verò tandem venêre Pontificia auxilia, superiùs commemorata, Duce Octauio Farnesio, ac Alexandro Farnesio Cardinale Pontificis fratre, sequebanturque hos auxilia Ducum Florentiæ ac Ferrariæ. Vniuersæ rei frumentariæ præerat Otto Cardinalis Augustanus. Auctus his copiis Cæsar, hostes tardiùs Ratisbonam contendentes præuertens, ex oppidi armamentario viginti tormenta muralia, ac triginta sex campestria educit, iustoque in oppido relicto præsidio, Ingolstadium redit. Neostadij verò in ripa Danubij castra locans, mirabili celeritate amnem duobus locis, pontibus ex lintribus confectis, iungit. Vetus enim pons à rebellibus tenebatur, qui Ratisbonam contendentes, iuxta Ingolstadium dubio cum Cæsarianis equestri prælio certauêre, vtrimque aliquot cæsis ac captis. Pridie Kal. Septembris Saxo ac Hessus, reperto in Danubio vado, exercitum traducunt, inque proximo colle, vnde in Cæsaris castra erat despectus, positis tormentis se muniunt. Intereà Maximilianus Egmondius Buræ Comes, Aquisgrani postremo delectu Belgarum habito, iter ingreditur, ac eodem die Andernacum venit; vbi ei iunguntur pedites Itali ac Hispani, qui iussu Cæsaris Anglo, qui paulò antè pacem cum Franco fecerat, militarant. Pridie Nonas Septembres, Protestantes, cùm per triduum frustrà ad Ingolstadium contra Cæsarem sedissent, ac sex millium tormentariorum globorum ictibus vix centum triginta homines neci dedissent, nec inuadere Cæsarem auderent exiguo aggere septum, ipsi numero duplo superiores, castra mouerunt; nonnihil discordes, quòd Hessus prælium suasisset, Saxo dissuasisset. Cæsar equitatum, qui vestigiis insisteret, mittit. Sed adeò prudenter aciebus in hunc euentum Hessus præuiderat, vt Cæsariani nequaquam vim tentandam iudicarent. Cæsar ponte Danu-

Protestantes asperè Cæsari bellum indicunt; ille, ne quis amplius ab iis Legatus veniat, seuerè edicit.

Protestantes Ratisbonã versus mouent. veniuntque intereà ad Cæsarem auxilia Italica.

Pugnatur leui prælio, pari vtrimque damno.

Protestantes Cæsarẽ inuadere non audent, etsi numero duplo superiores.

1546

Motis castris tendunt vt Burano è Belgio venienti trāsitum præcludant.

bium sternit, vt sui commodiùs pabularentur. Cumque rebelles contra Buranum tendere conspiceret, cum omni peditatu equites suos subsequitur, castraque in hostium collibus metatur. Illi verò Niburgi consedêre. Intereà Rom. Rex ac Mauritius Saxo, coniunctis copiis, è Bohemia Saxonis Septem-viri ditionem inuaserāt, cùm is frustrà Bohemos prior ad arma contra Regem Rom. capienda sollicitasset. Sed victi diligentia Rom. Regis, territique fortuna Cæsaris, à iusta defectione, vt mox dicemus, abstinebant. Quare Rom. Rex ac Mauritius Saxo facilè, inuasa Saxonia, omni cladis genere eam peruastabant. Oppidorum maiorem partem ad deditionem coëgerant, nil Septem-viro præter Wittembergam, Isenacum ac Gotham relinquentes. Quibus rebus Protestantes intellectis, transmisso Danubio Danouertum profecti, Vendingæ castra locant, inde rectà aduersus Buranum contendentes. Is ne tantæ multitudini cum exiguis ac itinere fessis copijs occurreret, cùm triduum militi ad reficienda corpora tribuisset, prima noctis vigilia silentio copias educit, ac composito, sed silenti agmine procedēs, in proxima ad Ingolstadium silua, eluso hoste, considet. Manè copiis in tres acies distributis ad Cæsarem contendit, summaq; cum congratulatione exceptus, in eius Procerumq; omnium complexus processit: militi quies & lautia data. Decimoquinto Kal. Octobris, cùm exercitum quatuordecim diebus armis ac impedimentis grauem per impeditos saltus siluásque ad decipiendum hostem raptasset, Cæsar Protestantium discessu, motis castris, Niburgum in deditionem accipit, præsidiarios, cùm ampliùs contra Cæsarem arma se non sumpturos iurassent, dimittens. Protestantes auri indigi, frustrà à Venetis, Anglo, ac Franco mutuum petiêre. Initio mensis Octobris circa Norlingam Cæsaris Protestantiumque exercitus conueniunt, instructisque aciebus ad pugnam se parant. Sed cùm leui in prælio Albertus Brunswicanus cecidisset, ad castra reuertuntur. Octauius Farnesius, educta suorum parte, Donauertum, fugientibus præsidiariis, deditione capit. Et dum hac ratione in Sueuia bellum geritur, in Saxonia, vt diximus, Rom. Rex Ferdinandus ac Mauritius Saxo omnia perturbant, cladibusque miscent. Scartlæus Augustanus, qui primus contra Cæsarem copias eduxerat, Ducum variantibus sententiis de prælio desperans, ac nulla ratione commeatu Cæsarem prohiberi posse considerans, abductis Augustam copiis, primus etiam socialia castra deseruit. Exinde Cæsar Dillingam, Hochstetum, Laugingam, Gundelfingam ad amnem Brentam in deditionem accipit, hacque ratione Danubij possessione potitur, traiectoque Brenta, Vlmam petit. Sed Protestantibus ex altera Brentæ ripa occurrentibus, propositum tenere non potuit. Transfert igitur castra iuxta Sonthenium, Prote-

Intereà Ro. Rex & Mauritius Saxo, omni cladis genere Saxoniam vastant.

Eluso hoste, Buranus incolumis cum copiis ad Cæsarē venit.

Accipit Cæsar in deditionem Niburgum, inde & Donauertum.

Mox plura etiam oppida Cæsari se tradunt.

Protestantes ad Giengam, interlabente Brenta: vbi cùm paruis aliquot 1546
prœliis esset certatum,& frustrà intentatæ ab vtraque parte insidiæ, Cæsar pridie Kal. Nouembres in vetera ad Laugingam castra reuertit. Præter assiduos enim imbres, annique tempus, pestis etiam, etsi non sæua, Cæsariana ac Protestantium inuaserat castra. Tum Reinoa Cęsari deditionem facit. Tot ciuitatum defectione, Saxoniæ euastatione, pecuniæ inopia, pestisque pullulantis malo fracti Protestantes, nil in commune consulebant, sed, vt Scartlæus fecerat, quisque ad propria oculos conuertebat; atque hoc rerum statu, Norlinga quoque Cæsari portas aperit. Demum Protestantes, diuisis copiis, instantibus Decembris Kalendis ad sua discedunt, cùm petita priùs à Cæsare pace, eam quibus volebant conditionibus obtinere non potuissent.

Protestantes, cùm pacem qualem volebant impetrare non potuissent, quisque in hiberna concedit.

Kalendis Decembribus Hessus Francofurtum venit: vbi cùm Magistratus ab eo consilium peteret, respondit, se pro tempore aliud non habere, quàm vt vnaquæque vulpecula (hac enim vtebatur similitudine) suam tueretur caudam. Saxo cum copiis domum tendens, inopiâ pecuniæ proximis Catholicorum agris plurimum auri extorquet, Moguntinorum, Fuldensium, Bambergensium, & Herbipolensium. Cæsar per litteras Catholicos consolatus, Idibus Decembris Rottenburgo Hallam Sueuiæ contendit, plerisque oppidis ad Rhenum vergentibus in deditionem acceptis. Hallæ aliquot diebus curando articulari morbo hæsit; datisque ad Ducem Wirtenbergensem seuerioribus litteris, iubet, se suaque omnia sine vlla conditione in suam potestatem constituat, nisi grauiùs ob rebellionem puniri malit. Is humillimis verbis veniam rogans, culpam deprecatur, animoque consternatus, relicta ditione, in munitissimam arcem Tuelam, in præcelsa præruptaque rupe sitam, cum liberis rebusque pretiosissimis fugit.

Cæsar aliis etiam vrbibus in potestatē redactis, Ducem Wirtenbergensem acribus litteris vehementer terret.

Venit Hallam ad Cæsarem veniam petiturus Fredericus Comes Palatinus Septem-vir, qui modestè obiurgatus, quòd initio belli hostibus quadringentos misisset equites, etsi eosdem retraxisset, veniam obtinuit. Paulò pòst etiam Vlmenses in gratiam sunt recepti, numeratis centum millibus aureorum Rhenensium florenorum, deditisque duodecim maioribus tormentis, ac in præsidium receptis decem peditum signis.

Hinc Palatinum quoque obiurgatum in gratiā recepit, & Vlmenses.

Exinde Buranum cum Belgicis copiis domum remittit, ac ex itinere Francofurtum occupare omni arte iubet. Albanum verò cum parte exercitus in Ducatum Wirtenbergensem immittit: qui oppida partim expugnat, partim in deditionem accipit, agros verò insigniter deuastat. Sed initio mensis Ianuarij anni 1547. operâ Palatini, facta 1547
Wirtenbergius deditione, his legibus inter alias in gratiam recipitur:
» Aduersa valetudine impeditus Wirtenbergius, quàm primùm Legatos
» supplices veniam imploraturos mittito: ipse intra sextam septimanam,

Tandem & Wirtenbergius Cæsari reconciliatur.

1547 si valetudo permiserit, idem facito. Cæsaris constitutiones omnes acceptaro seruaroque. Nullum commercium nec fœdus cum rebellibus facito. In belli à Cæsare factos sumptus ducenta millia aureorum Rhenensium florenorum numerato, dimidium extemplò, reliquum spatio viginti quinque insequentium dierum; cautionisque nomine Cæsari dato Asburgium, Kirchemum, Scorendorfium, ac in his præsidia recipito. Ducem statim imitantur Ciuitates liberę complures. Memmingij veniam obtinent, persolutis quinquaginta millibus aureorum Rhenensium. Tum Bibracij, Rabespurgij, Campodunenses ac Isinenses, singuli pro facultatibus pecunia similiter mulctati, tormentorumque maiori parte exuti, in veterem libertatem restituuntur. Septem-vir Saxo in ditionem suam reuersus, tum suis tum Hessi pro parte copiis non solùm omnia sua recuperat, sed etiam patruelis Mauritij Saxonis oppida omnia, excepta Lipsia ac Dresda, in potestatem redigit: tum Magdeburgensem ac Halberstatensem Præsulatum, Ioanne Alberto Præsule ad iniquam transactionem compulso, ad se traducit: quibus de rebus certior Cæsar factus, iubet Alberto Brandeburgio cum equitatu peditatuque Germanico statim Duci Mauritio in auxilium proficisci, pollicitus se quàm primùm cum Hispanis ac Italis secuturum. Tum Vlmâ Cæsar profectus, Lindauienses ac Eslingenses pro facultatum conditione mulctaros in gratiam recipit. Augustani quoque non diutiùs expectare ausi, opera ac deprecatione Antonij Fuckeri à Cæsare in gratiam recipiuntur, persolutis centum quinquaginta millibus aureorum Rhenensium, ac duodecim maioribus tormentis Cæsari traditis, receptoque in vrbem præsidio. Buranus à Cæsare in Belgium, vt diximus, dimissus, ex itinere infesto exercitu Hessiam depopulatur, ea maximè parte qua Francofurto est contermina, oppidumque Darmstattum per deditionem recipit, ac cum exercitus expeditissima parte Francofurtum ad amnem Mœnum contendit, non animo expugnandæ vrbis (nulla enim videbatur spes) sed ex præscripto Cæsaris causa vrbem tentandi. Senatus, ne Wormatienses aut Moguntini (quos in hoc incumbere didicerant) celebres Nundinas ad se dono Cæsaris transferrent, ecce mox Legatos Burano obuiàm mittunt, ac cùm nil minùs expectaret, omnia Cæsari patere renuntiant, deprecantes, ne vis aut iniuria ciuibus eorumque immunitatibus fieret. Buranus iusta manu vrbem ingressus, hac de re ad Cæsarem Legatos mittit, quibus & suum Oratorem Magistratus iungit. Impetrant veniam numeratis octoginta aureorum Rhenensium millibus, traditisque omnibus maioribus tormentis, admissoque Belgarum præsidio. Miserat fine anni superioris Cæsar Cruningum Zelandum cum octo millibus peditum ac mille ducentis equitibus in fines

Recepta in gratiam quoque multa Ciuitates liberæ, singulis certa pecuniaria mulcta indicta.

Mittit Cæsar auxilia Mauritio Saxoni, ad Saxoniam subigendam ipse mox secuturus.

Tradit se Cæsari Augusta mulctata centum quinquaginta millibus Rhenensium.

Item Francofurtum mulcta octoginta millium.

in fines Saxoniæ, maximè vt impediret, ne maritimæ Ciuitates Protestantibus opem ferrent. Is igitur mense Ianuario & Februario ibi quoque rem strenuè gerebat, & post eum Ericus Brunswicanus Luneburgij Dux; saltem quòd Bremenses, Hamburgenses, & vicinos ibi distinerent. Sub idē tempus Albertus Brandēburgius Mauririo in Saxonia laboranti in auxilium, vt diximus, missus, nona Ianuarij Hailbrunna Rochlitium contendit, iuxtáque oppidum castra ponit, parte copiarum intrò admissa: vbi cùm negligentiùs ageret, Saxo per exploratores certior factus, ex Altorpio cum Duce Ernesto primis tenebris citato itinere proficiscitur, ac postridie Kalend. Martij manè sub ipsam auroram Alberti castra, oppidumque Rochlitium, vno eodémq; tempore tanta vi inuadit, vt profligatis Alberti copiis, ac vi occupato oppido, obuios cæderet, aut proiectis armis in fugam ageret, Alberto cum Georgio Luchtenburgensi capto, ac Gotham cum multis aliis in custodiam misso. Desiderauit Albertus mille trecentos viros, ac quatuordecim tormenta. Paulò antè circa Idus Februarij Argentoratenses, missis Vlmam ad Cæsarem pro pace Legatis, reiectísque magnificis Septem-viri Saxonis litteris, cum Antonio Perenoto Antistite Atrebatensi tractant: (Granuellius ipse pater Besontium erat profectus; Nauius non ita diu obierat) impetrántque vigesimo primo Martij æquissimis conditionibus pacem, persolutis tantùm triginta millibus aureorum Rhenensium, traditísque duodecim maioribus tormentis, nulloque admisso præsidio, nouum sacramentum Cæsari dicentes. Econtrà Bohemi coniurati, intellecta Saxonis contra Brandenburgium victoria, arma contra Romanorum Regem capiunt, minima occasione vim facturi, si quid Cæsari durius accidisset. Hoc anno instantibus Februarij Kalēdis è viuis discessit Henricus Octauus Angliæ Rex, cùm eum paulò antè frustrà Protestantium Legati de auxilio interpellassent. Ante paucos quoque dies vitam miserabili casu perdiderat Franciscus Borbonius Anghiani Comes. Cùm enim hac hieme nix multa ex aëre decidisset, adolescētes aliquot Nobiles, Rocheguioni, vbi tum Rex Franciscus cum Delphino agebat, inter se pugnæ speciem edituri, pars occupatam domum niueis pilis defendit, pars iisdem impugnat. Dux propugnatorum ex pacto manet Delphinus, oppugnatoribus pręfuturus exit Anghianus. Sed vix pedem vestibulo extulerat, cùm petulans quidam arreptam ligneam arcam è fenestra deiicit; quæ in caput Anghiani cadens ita cerebrum ac iugulum læsit, vt paulò pòst extremum diem clauderet. Moritur & hisce diebus Anna Hungarica, Ferdinandi Rom. Regis vxor, quindecim liberorum mater, cui Cæsar Vlmæ iusta soluit. Pridie quoq; Kalendas Aprilis è viuis discedit Franciscus Primus Francorum Rex, in arce Ramboletana, quæ Parisiis vnius diei

1547

Septem vir Saxo cladem aliquam infert Brandenburgio Cæsariano.

Argentoratenses recipiuntur in gratiam mulctati tantùm triginta millibus.

Moritur Henricus Octauus Angliæ Rex.

Item è viuis discedunt Anna Hungarica Ro. Regis vxor, & Rex Franciæ Franciscus.

1547 diei itinere abest, succedente illi filio Henrico nominis Secundo, solo è tribus filiis superstite, annos natο viginti & octo. Paulò antè, nempe decimo Kalend. Aprilis, Cęsar Norlinga Norimbergam, inde Egram cum copiis contendit; coniunxeréque se ei hoc loco cum non contemnendis copiis Rom. Rex, Mauritius ac Augustus Saxones fratres, multum perpessi, antequam per Herciniæ siluæ saltus, à coniuratis succisis arboribus præmunitos, cum milite euaderent. Hinc simul in Mysiam profecti, circa finem Aprilis ad flumen Albim, è regione oppidi Mulbergi, haud procul Miseno, vbi ab altera fluminis ripa Septem-vir Saxo castra habebat, consident. Habebat is pares Cæsarianis virtute ac numero copias. Peditum enim viginti, equitum quinque millia illi aderant, pontémque sublicium, qui erat ad oppidum Mulbergum, incenderat, positísque in in ripa Albis variis locis tormentis, ac sclopetariis, qui Cæsarianos transitu amnis prohiberēt, cum maiori exercitus parte, lento passu Wittenbergam tendebat. Sed Hispani sclopetarij audacter flumen ingressi, ita rem gessere, vt mox Saxones ripam desererent, ac ad Septem-virum properarent. Ex Hispanis aliquot nandi gnari, gladios ore ferentes in hostilem ripam transnatant, repertásque scaphas ad Cæsarem retrahunt: qui ex his, & quas habebat, ponte facto, maiorem exercitus partem Albim traducit. Leuis Hungarorum armatura, reperto vado, quod rusticus ob abactos à Saxonibus equos monstrarat, transiit; tandémque omni transmisso exercitu, Saxonem Septem-virum audiendæ concioni intentum, ad siluam Lochanam assequuntur. Is de Cæsaris diligentia obstupefactus, dimissa concione, acies instruit. Idem facit Cæsar, ac ex omni equitatu duas acies educit. In prima erat Albanus, Lanoius, Spinellus, Mauritius ac Augustus Saxones; in altera Cęsar, Rom. Rex duobus cum filijs, ac Sabaudiæ Dux. Contra hos prodit Ioannes Fredericus Septem-vir Saxo; ac à meridie ad noctem vsque variis locis acerrimè pugnans tandem superatur, cumque in tutum se fuga elapsum existimaret, casu capitur. Equites enim Hispani quatuor, totidémque Itali, ac duo Hungari, palantes longiùs prosecuti, in Septem-virum à suis desertum incidunt, eumque circumstantes, ac singuli capere conari, in sinistra gena, dum se pertinaciùs defendit, fauciant, dederéque cogunt, reuersiq; cum nobili captiuo ad Cæsarem, lætum ei omnibúsque Proceribus spectaculum præbent. Ab Albano ad Cæsarem adductus, ait: Tuus, clementissime Cæsar, iure belli sum captiuus: rogo me in morem Principis viri custodiri ac tractari iubeas. Tum Cæsar: Benè habet, quòd nunc tibi sim Cæsar; vt meritus es, excipieris. Ille suspirans obticuit. Rom. Rex acerbiùs cum eo agens, exprobrabat, quòd subditos suos Bohemos ad arma concitasset. Captus est & Ernestus Brunswicanus. Ioannes Septem-viri

Cæsar cum omnibus copiis in Saxoniam penetrat, sedente Septem-viro ab altera fluminis parte.

Septem-viro Wittenbergam secedente, quàm celerrimè Cæsar maiorem partem exercitus flumen Albim traducit.

Pugnatur à meridie ad noctem vsque; tandè Septem-vir Saxo vincitur & capitur.

Verba captiui Saxonis ad Cæsarem, & Cæsaris ad eum.

viri Saxonis filius natu maximus, faucius Wittenberga Gotham euasit; 1547
Bichlingus ac Recrodus cum quadringentis equitibus Wittenbergæ se
seruarunt. Cecidere supra bis mille pedites, ac quingenti equites. Nox
ac propinqua silua maiorem partem periculo exemere. Signa militaria
viginti octo relata, ac inter hæc Septem-viri summum. Tormenta ma-
iora quindecim, postero die alia sex, cum multis impedimentis capta
sunt, & peditum ingens numerus. Cęsar centum circiter viros desidera-
uit. Septem-viri ac Ernesti custodia Alfonso Viues Hispano demanda-
tur. Pugnatum est ad Albim octauo Kal. Maij. Biduo militi ad quietē
Cæsar dato, tertio die Torgam ducit, eáq; in fidem recepta, Wittenber-
gam Saxoniæ Septem-viratus caput, firmissimúmque propugnaculum
contendit. Bohemi, nuntio capti Septem-viri accepto, positis armis à
Rom. Rege pacem petunt. Intereà Wittenbergam Cæsar obsidebat, cō-
tráque Septem-virum, vti læsæ Maiestatis reum, capitis sententiam pro-
fert. Sed Ioachimus Septem-vir Brandeburgius pro Saxone ad Cæsarē
cum Guilielmo Cliuiæ Duce interpellās, impetrauere his inter cetera le-
„ gibus vita concederetur: Dignitati Septem-virali pro se suisq; liberis ac
„ successoribus in perpetuum renuntiato, eamque Cæsaris arbitrio relin-
„ quito. Bona Saxonis omnia Cęsari cedunto; qui eorum partē Rom. Re-
„ gi, partem Mauritio Saxoni donato; qua de causa Mauritius singulis an-
„ nis, Ioannis Frederici Saxonis liberis quinquaginta millia aureorum
„ Rhenensium numerato. Saxo oppidum Gotham, diruta arce, serua-
„ to. Ad dissoluendum Saxoni æs alienum, Mauritius illi semel centum
„ millia aureorum persoluito. Bona Saxoni relicta, liberi eius habentote,
„ ac vtuntor; ipse posthac Cæsarem aut eius filium Philippum sequitor.
Wittenbergij, à dicto Saxoni sacramento liberati, Cæsari apertis portis
deditionem faciunt, supplicésque orant, ne externum militem introdu-
cat. Pollicetur Cæsar, ac præstat. Philippus Hassiæ Lantgrauius, ex eo
tempore, quo Ingolstadio Protestantes diuisis copiis discessissent, do-
mum profectus, quietus, belli Saxonici finem expectarat. Eo confecto,
generum Mauritium Saxonem de pacis cum Cæsare conditionibus pro
se agere permittit: qui tandem Hallæ cum Cæsare transigit. Inde enim
in Hessum expeditionem Cæsar parabat, nisi leges accepisset. Venit Hes-
sus Hallam decimotertio Kal. Iunij sub vesperam. Pacis gratiæq; leges
» hæc fuere: Philippus Hassiæ Lantgrauius, se suamque Prouinciam Cę-
» sari sine vlla conditione dedito. Ad Cæsarem venito, gratiámq; supplex
» petito. Quæ Cæsar pro salute Reip. Germanicæ decreta faciet, edictáq;
» publicabit, sine tergiuersatione obseruato. Internallo quatuor mensium
» Cæsari in factos belli sumptus centum quinquaginta millia aureorum
» Rhenensium numerato. Arces munitionésque omnes præter Zegen-
hemum

Cæsi ea pugna ex Protestantibus supra bis mille pedites, equites quingenti: ceteros nox & vicina silua seruauit.

Cæsar Wittenbergam obsidens, sententiam capitis in Septem virum pronuntiat.

Tandem tamen certis legibus ei vitam concedit.

Territus Hessus & ipse Mauritium generum rogat, agat pro se apud Cæsarem.

Itaq; Hessus quoque certis conditionibus Cæsari se tradit, imò, vt primus Articulus habet, sine vlla conditione.

1547 mum ac Cassellum diruito; horum præsidiarios in Cæsaris nomen adigito. Bellica tormenta omnia cum omni apparatu statim tradito. Pro harum legum obseruatione Septem-vir Brandeburgius gener Mauritius Saxo, ac Wolfgangus Palatinus fide iubento. Soli Cæsari harum legum interpretationem deferto. Pij, liberi, ac Generalis Concilij decretis, vt ceteri Germaniæ Protestantes, stato. His ab Hesso subsignatis, sub horam quintam post meridiem, à Mauritio genero, & Brandeburgio Septem-viro ad Cęsarem Hessus adductus, in genua procumbit; iuxtáq; eum eius Cancellarius, qui è scripto culpam recitans, demissè gratiã orabat. Tum Cæsar per Georgium Seldum respondet, se eum merito supplicio, proscriptione, perpetuo carcere, mulctáque omnium bonorum liberare; & contentum esse formula conceptæ pacis, audiente maxima Procerum omnis nationis multitudine. Hessus Cæsari gratias agẽs, cùm nullus eum surgere iuberet, iniussus consurgit. Deinde à Brandeburgio ac Mauritio ad Albanum cœnaturus deducitur. A cœna Septem-viri, aliquamdiu cum Albano ac Antistite Atrebatensi collocuti, ad Hessum accedunt, factáque ingenti excusatione, illi inter custodes ibi pernoctandum nuntiant. Ille ad eorum verba obstupefactus, fidem eorum implorat, à quibus persuasus eò venisset. Promittunt se apud Cæsarem intercessuros, nec quieturos, donec in libertatem esset restitutus. Postridie Cæsarem adeunt, ac de existimationis suæ periculo agi conqueruntur, nisi Hessus dimittatur. Reddit Cæsar, se libertatem promisisse, sed non euestigiò, tantumque perpetuo carcere liberasse. Inter has disceptationes Hesso nuntiatur, necesse esse Cęsarem comitari, nisi in Hispaniam abduci malit. Paret necessitati. Vt verò citiùs libertatem promereretur, præscriptam pecuniariam mulctam paulò pòst repræsentat, munitiones arcesque dirui iubet, ducenta ænea tormenta tradit; quibus iuncta, quæ ab aliis Cæsar acceperat, quingentorum tormentorum numerum excessere: quæ cùm aliquamdiu Francofurti in triumphi modum stetissent, tandem pars Mediolanum, Neapolim, pars in Hispaniam ac ad Belgas sunt auectæ. Cæsar abducto Wittenberga præsidio, oppidum Mauritio Saxoni tradit, qui accepto à ciuibus sacramento, id cum arce insigniter muniuit. E Thuringia Cęsar Norimbergam deflexit, Bohemis, ad quos cum copiis profectus erat Romanorum Rex, è propinquo formidinem iniecturus. Sed ij Cæsaris victoria planè animis consternati, à Rege Romanorum in arce Pragensi supplices veniam petentes, datas leges accepere, mulctati parte Priuilegiorum, pecunia, armis; nonnulli etiam vita, bonis, aut exilio. Exinde Lubeca Legati ad Cæsarem gratulatum de victoria venere. Hi enim Protestantium fœderi numquam subscribere, nec auxilia mittere voluerant. Bremensium quoque ac Hamburgensium

Nihilominùs dicit Cæsar se eum liberare merito supplicio, proscriptione, perpetuo carcere, & mulcta omnium bonorum.

Obstupescit Hessus, diu detinetur, itemq; eius intercessores. Sed Cæsar causam reddit.

Aenea tormenta hoc bello Protestantibus adempta vltra quingenta.

Bohemi rebelles, & ipsi cum Rom. Rege in gratiam redeunt.

1547

sium Oratores aderant; qui operâ Regis Daniæ gratiam, mulctati pecunia, obtinuere. Sed Magdeburgij non satisfecerant Cæsari: in quos cùm iam esset ducturus, Francorum artibus aliò vocatur. Henricus enim Franciæ Rex in Germania, Duce Sebastiano Vogelsbergio, militem cōscribebat: quo consilio, ignorabatur. Fama erat, vt Regi Rhemis inaugurando essent præsidio. Cæsar verò, quòd pacem cum patre Francisco initam non approbasset, bellum suspicabatur. Quapropter ad constituendum Germaniæ statum in mensem Septembrem Comitia, pestis causa, Vlmâ Augustam transfert. Deinde Bambergâ Norimbergam peruenit; ac aliquot Saxoniæ ciuitates, quæ supplicatum venerāt, in gratiam recipit. Exarsit hoc tempore ingens ciuium Neapolitanorum contra Petrum Toletanum ac Hispanos milites seditio. Is enim eo in Regno ac vrbe Inquisitionem contra Catholicæ fidei hostes primò modestè, cumque non succederet, per vim introducere conabatur. Sed ciues armis se opponentes, exulesque in vrbem recipientes, cruentis aliquot præliis cum Hispanis conflixere. Post aliquot dierum mutuas cædes, territi Neapolitani tot tantisque Cæsaris victoriis, Legatos ad eum in Germaniam, Proregem accusantes, mittunt. Sed arma ponere iussi, cùm obedirent, omnibus adimuntur. Tum nonnulli bonis, alij exilio, quidam etiam vita & bonis mulctantur. Inquisitionis tamē vsus ad populi conditionem naturamq; nonnihil mitigatus est. Interea Cæsar ab Imperij Ordinibus, ob factos eorum causa sumptus, pecuniam poscit: conferuntque liberaliter Germani, omnibus qui aliqua ratione cum Protestantibus fecerant, pro conditione ac opibus mulctis impositis: fertur q; auri quod partim à Germanis dono accepit, partim hostibus deuictis imposuit, summā excessisse millies sexcenties centena millia aureorum Rhenensium, exceptis donis, quæ eius familiaribus & Consiliarijs fuerunt oblata. Exinde Magdeburgicos in obstinata rebellione perstantes, euulgatis libellis Cæsar proscribit. Romanorum quoque Rex ingentem pecuniæ summam ab iis recepit Protestantibus, qui belli initio ditionibus suis vim intulerant; inter quos præcipui fuēre Vlricus Dux Wirtembergij, Augustani ac Vlmenses: quæ etiam vrbes Cardinali Augustano ac Tridentino similes ob causas pecuniam numerare sunt coacti. Sub finem mensis Iulij Cæsar cum Saxone Augustam venit, Hesso Danouerti cum Hispanorum custodia relicto. Kalendis Septembris Comitia Augustæ frequentissimo Principum conuentu cœpta sunt. Nam præter omnes Septem-viros ac magnam Procerum multitudinem, aderat etiam Cliuius, Cardinalis Tridentinus, Maria Cæsaris soror, Belgij Gubernatrix, & alij. Maximilianus filius Rom. Regis, annuente Cæsare patruo, primus omnium verba fecit. Instantibus Kalendis Octobris, cer-

Conscribit Rex Franciæ Henricus militem in Germania: id suspectum Cæsari.

Magni tumultus & cruenti Neapoli contra Inquisitionem.

Proscribuntur à Cæsare Magdeburgij in rebellione perstantes.

Celebrat Cæsar Comitia Augustæ.

rior fit Cæsar, Ferdinandum Gonzagam Insubrum Præfectum Placentiam occupasse; cùm intellexisset, Petrum Ludouicum Farnesium Parmæ Placentiæque Ducem ab Augustino Landi Comite, eiusque complicibus, in arce Placentina trucidatum. Ferebatur Farnesius vnà cum aliis Genuam (nam & Iannekinus Auria erat interfectus, & Andreas Auria vix effugerat) Francis voluisse tradere; certè ex eo tempore spem omnem recuperandæ Genuæ Franci eorumque fautores abiecisse videntur. Intereà Cæsar Augustæ id vnum præcipuè moliebatur, vno Germani omnes animo se Concilij Tridentini decretis subiicerent; sed paruo successu, totique reliqui huius anni menses transacti sunt, variis ad Summum Pontificem à Cæsare missis litteris ac Oratoribus, eiusque ad Cæsarem responsionibus, quòd Pontificis iussu mense Aprili Tridento Bononiam Concilium esset translatum, ob morbi vim Tridenti grassantem, Prælatorumque, vt Bulla habet, securitatem. Agebat scilicet Cæsar, ne hac ratione tergiuersarentur Germani Protestantes, de loco minùs sibi libero excipientes. Denique cùm Pontifici persuadere non posset, vt Patres Tridentum reuocaret, mensis Ianuarij initio anni 1548. Friscum Vergam ac Martinum Velascum Oratores Bononiam

1548 mittit; adhibitísque aliorum etiam Regum & Principum Legatis, in Patrum consessu obtestatur de periculo quod Respublica Christiana ex hac translatione Concilij sit incursura. Et non multò pòst, nominatis aliquot viris doctis, dat negotium, libellum de Christianis dogmatibus, cærimoniis, atque Ecclesiastica disciplina conscriberent. Primò rentatum non successit: iterùm id negotij Cæsar dat Iulio Pflugio Antistiti Numburgico, Michaëli Sidonio, ac Ioanni Islebio Agricolæ. Hi libellum conscribunt, sæpiúsque sub incudem reuocatum, tandem Cæsari exhibet. Titulus libello erat, INTERIM, ea de causa, quòd hac doctrinæ formula eò vsque omnes per Germaniam essent vsuri, donec per Concilium Generale liberum de controuersijs esset definitum. Mense Februario capiuntur Wisseburgi, opera Lazari Schuendij, Sebastianus Vogelsbergius, ac alij duo sub eo cohortium Præfecti, perductique Augustam, quòd Imperio subditi contra Cæsaris Edictum primùm Protestantibus militassent, deinde pro Franco militem colligerent, in summo foro capite plexi sunt. Sexto Kalend. Martij Cæsar Mauritio Saxoni Augustæ in foro vinario solemni cum cærimonia, consuetóque Imperij more, de manu tradit Septem-viratus Saxoniæ insignia, inspiciente suo ex hospitio Ioanne Frederico Saxone captiuo, pridem Septem-viro. Tradidit autem Mauritio Cæsar ea lege, vt eadem dignitas ad liberos eius masculos, aut, ijs non procreatis, ad fratrem eius Augustum liberósque eius masculos transferret. His Comitiis Poloniæ Regis Oratores à Cæsare ac Prin-

Intereà nuntiatur Farnesium & alios in Italia trucidatos, quasi Genuã Franco tradere voluissent.

Concilium Generale ob vim pestis Tridẽto Bononiam transfertur, non probante Cæsare.

Itaque ne Protestantes exciperent de loco Concilij minùs libero, curat conscribi Cæsar librum dictum INTERIM.

Præfecti tres pro Franco militẽ in Germania conscribentes capite plectuntur.

Tradit Cæsar solemni ritu Septẽviratum Saxoniæ Mauritio, inspiciente pridem Septem-viro captiuo.

ac Principibus audiuntur, contendentes Prussiam non Germanico Imperio, sed Regno Poloniæ subiectam; Albertumq; Brandeburgium, qui ducta vxore ex Magistro Prussiæ se clientem Poloniæ Regis declararat, Ducisque titulum contempto Cæsare assumpserat, hac de causa proscriptum liberari petebant. Sed contrarium docente Wolfgango Prussiæ Catholico Magistro, Alberti proscriptio rata manet. Idibus Maij Cæsar celeberrimo Conuentu de suo erga Germanos amore prolixè disserens, tandem pacem inter eos nulla ratione constitui posse asserit, nisi de Religione idem sentiant. In eam rem summo suo studio coactum esse Tridenti Concilium, vbi quia prolixiùs disputaretur, se petere, omnes Religionem administrent, secundùm decreta Libelli suo iussu conscripti nomine INTERIM, quem omnibus ibi offert. Tum Moguntinus assurgens, Cæsari gratias agit; & quòd is pro communi omnium assensione recepisset, nullam posteà excusationem Cęsar admisit, si quis contra libelli INTERIM decreta aliquid ausus esset: qui mox Latino Germanicoque sermone in publicum emittitur. Hoc ferè tempore Maximilianus Austriæ Archidux, Rom. Regis filius natu maximus, Augustâ in Hispaniam contendit, ducturus in vxorem Mariam Cæsaris patrui sui, dispensante Pontifice, filiam. Comitatus est eum Cardinalis Tridentinus; præcesseràtque paulò antè Dux Albanus, necessaria paraturus, ac cum Cæsaris filio Philippo rediturus. Hessus, cùm frustrà apud Cæsarē de libertate egisset, tandē Danouerto Norimbergam, inde Hailbrunum, tum Hallam Sueuiæ perducitur. Exinde Cæsar iterùm proscribit Hubertum Comitem Bichlingum, Sebastianum Scartlæum, aliosq; nonnullos Protestantes adhuc rebelles; pronuntiatáque sententia pro Comite Nassauio de lite diu inter eum ac Hassiæ Lantgrauium agitata pro ditione Catzenellebogica, factoque Statuto, vt secundùm libellum INTERIM Religio vbiq; exerceretur, finem Comitiis Augustanis imponit. Constantienses, ad quos Scartlæus & alij proscripti confugerant, sæpè ad Cæsarem Legatos pro pacis conditionibus, quas ipsi præscribebant, frustrà miserant. Quare eorum arrogantiam castigaturus Cæsar, Alfonsum Viuem suis cum cohortibus eò mittit: qui occupato suburbio, cùm ciuitatem aggredi pararet, à ciuibus, post diuturnam in suburbio pugnā, maioribus tormentis est repulsus. Vltra centum ciues cecidere, quos vnà cum suis, incensò suburbio, Hispani cremauere. Tum Constantienses à Cæsare proscripti, Ferdinando Rom. Regi deditionem faciunt, eum legitimosque heredes Domin[illegible] accipiunt. Is nobilem virum eò mittit Præfectum, qui dato acceptoque sacramento, res publicas omnes ad se translatas è re Romanorum Regis constituit. Cæsar composito Augustæ pro arbitrio Reipublicæ statu, idem Vlmam profectus facit. Tum

1548

Publicatur libellus INTERIM, omnibusq; seruandus præcipitur.

Maximilianus filius Rom. Regis in Hispaniam tendit, ducturus filiam Cæsaris.

Pronuntiatur lis diu agitata de ditione Catzenellebogica.

Constantienses primò tumultuantes, demum Ferdinando Rom. Regi se dedunt.

Spiram,

1548 Spiram, inde Moguntiam, tandem Coloniam Agrippinam intrauit: vbi cùm Argentoratensium Legati ei satisfecissent, Camerçque Imperatoriç Tribunal Spiræ firmasset, loco motis Senatoribus de hæresi suspectis, aliisq; integris in eorum locum subrogatis, cum Saxone ac Hesso, mense Septembri in Belgium proficiscitur, atq; exinde Cæsar Ioannem Fredericum Saxonem semper secum habuit: Philippum Hassię Lantgrauium primùm Audenardæ in Flandria Hispanis custodiendum commisit; indeque Mechliniam transmissum in Palatij sui posteriori parte è regione Cœnobij Atratum Sororum, eorumdē Hispanorum custodia circumsepsit. Sexto Kalendas Decembres Philippus filius Cæsaris vnicus (relicta Hispaniæ gubernatione tantisper patrueli Maximiliano Austriaco) cum quinquaginta triremibus, totidemque onerariis, duce Andrea Auria seu Doria, qui & Maximilianum in Hispaniam transportauerat, Genuam appellit, comitante inter alios Cardinale Tridentino, Duceq; Albano. Postridie Kalend. Decembres Genuam ingreditur, ingentiq; cum pompa suscipitur. Octauo pòst die liberaliter donatus, Mediolanum decimonono Decembris intrat, incredibili cum pompa exceptus: præstò ei adfuere, Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux, Oratores Venetorū, Florentinorum, Ferrariensium, ac Genuensium. Erat hoc tempore Cęsar Bruxellæ Brabantiæ, receperátque Nonis Decembris è Francia sororem Leonoram, viduam Francisci Primi Francorum Regis, ad se migrantem. In profesto Natalis Christi obiit Bruxellæ Maximilianus Egmondius Buræ Comes, vnica tantùm relicta filia heredeque Anna, quæ posteà Guilielmo Nassauio Aurantij Principi nupsit. Princeps Hispaniæ Philippus Mediolano Mantuam, indeque Tridentum venit, ac mense Ian-

Germanicis rebus vtcumque compositis, motis, q; è Tribunali Spirensi de hæresi suspectis, Cæsar cum captiuis Saxone & Hesso in Belgium proficiscitur.

Adest Philippus vnicus Cæsaris filius ex Hispania in Italia, vbique incredibili pompa exceptus.

1549 uario 1549. Spiram Nemetum, indeque Lutzenburgum proficiscens, in Brabantiam ad patrem Cæsarem contendit. Miserat is obuiàm in Germaniam vsque Philippum Crouiacum Ducem Arschotanum cum insigni quingentorum cataphractorū equitum comitatu, inter quos erant & præcipui Belgarum Proceres. Septem-vir Mauritius Saxo, Mantuam Venetiasque inuisens, venienti Philippo Tridentum vsque obuius profectus erat, ac pro socero Hesso enixè interpellarat: promiseratque Princeps eius se rationem apud patrem Cæsarem habiturum. Cùm Brabantiæ limites Princeps Philippus attigisset, vniuersa ei Cæsaris aula, ac quidquid erat Bruxellæ Nobilitatis, Wauetam vsque obuiàm proficiscitur; inde præclaro comitatu ad arcem Vuranam, duobus Bruxella ac Louanio milliaribus distantem, contendunt. Hîc enim Princeps expectabatur à Regina Maria, ac comitatu Reginæ Leonoræ, alterius amitæ, quæ ob aduersam valetudinem comitari non potuerat. Tum altero die ipsis Kalendis Aprilis oriente sole, Vurâ Princeps cum amita Maria vniuer-

Obuiàm proficiscuntur Philippo Dux Arschotanus, Septem-vir Mauritius, alij.

Occurrit ei tota Cæsaris aula Wauetam vsque.

vniuersoque comitatu ad campum veniens Harenheiam dictum, dimidio Bruxella milliari situm (vnde conspici sereno cælo possunt Bruxella, Louanium, Viluordia, Mechlinia ac Antuerpia) cum amita ac Proceribus in amplissimum intrauit tentorium, à quo non longè stabant erectæ munitiones duæ. Vni præerat, cum septingentis partim peditibus partim equitibus, viridi colore vestitis, Princeps Pedemontanus Sabaudiæ Ducis vnicus heres; alteri, cum totidem viris albo colore induris, Reussij Comes; qui Principi eiusque comitatui per horæ spatium prælij speciem summa cum voluptate exhibuere: quo Principis nutu finito, sumpto omnes cibo Bruxellam contendunt. Intranti portam Louaniensem, Magistratus obuiàm factus aduentum gratulatur. Gratias agit ore Antonij Perenoti Antistitis Arrebarensis. Ad vrbis interiorem portam veniens, ordinem Ecclesiasticum habet obuium, à quo ad summum Altare Templi D. Gudilæ perductus: Deo gratias agentes, canunt Te Deum laudamus. Princeps, absoluta prece, Templo exiens equum reperit; descendensque versus Berghstratam, vix se satiare potuit inspiciendis diuersarum scenarum spectaculis, vbique magno numero occurrentibus. Veniens ad Forum gramineum, fons ordinarius, loco aquæ, rubrum toto die fudit vinum. Inde transiens D. Magdalenæ Sacellum, rectà ad Aulam patremque rendit, tot vbique detentus sacris profanisque conspiciendis scenis, vt aliquot horas ijs dederit. Ad Aulam veniens, cùm ex equo descendisset, ab vtraque cum osculo receptus amita, in media earum constitutus, ad patrem Cæsarem cum festinatione auidéque contendit; exceptusque est tanto cum gaudio, vt vnicum filium ab optimo parente excipi potuisse credibile est. Annum agebat tum vigesimum secundum. Exinde Cæsar, præmonitis omnium Belgicarum Prouinciarum Ordinibus, necessaria parari iubet, vt filius Philippus ab omnibus in Principem inauguraretur. Cæsar cum sororibus Leonora ac Maria filium comitatus, ingenti Procerum Nobiliumque subsequente turba, Bruxella Louanium, vrbem Brabantiæ primariam, venit; vbi Princeps Philippus quinto die Iulij in Ducem Brabantiæ & Limburgi, Valkenburgijque & Dalemi Dominum, inauguratur, accepto præstitoque sacramento solito; nisi quòd solemni Ordinum consensu & voluntate, reiectis obscuris, nonnihil paulò antè fuisset idem sacramentum elucidatum. Iuramenti Principis hæc præcipua sunt capita: Vnicuique ius administrabimus secundùm ius loci.
„ Nullum suscipiemus bellum ratione dominiorum, nisi cum consensu ciuitatum & Prouinciæ. Fouebimus septem Consiliarios idoneos:
„ quorum vnus Cancellarius, Brabantus natus, peritus trium linguarum,
„ Latinæ, Gallicæ, & Teutonicæ, sigilli nostri sit custos; quatuor, item

1549

Ad campum Harenheiam, (vnde conspici possunt Bruxella, Louanium, Viluordia, Mechlinia) insigni ludicro certamine ad horam detinetur.

Ingressus Bruxellam antequam patrem videat, in templo solemni cantico Deo gratias agit.

In viis inter varia spectacula, etiam fons toto die fundit rubrum vinum.

Tandem incredibili cum gaudio à patre Cæsare excipitur.

Inauguratur Louanij Philippus præstito sequenti iuramento.

1549 Brabanti, vel saltem ratione nuptiarum Brabantiæ nostræ Feudales; " & duo reliqui pro nostro arbitrio, callentes tamen linguam Teutoni- " cam: per quos septem, & alios quos ijsdem adiungere placuerit, Nos, " nostérve Locum-tenens, omnem iustitiã administrabimus tam in pro- " uisionibus quàm ordinarijs Iustitiarum, Statutorum, Placitorum, Edi- " ctorum, Mandatorumque, cum consilio & deliberatione eorumdem " & supradictorum Brabanticorum Consiliariorum, ita vt in his à nullo " impediri poterunt, nulliusque nutum aut ordinationem respicere tene- " buntur, quàm nostram vel nostri Locum-tenentis. Nihilominùs qui " Consiliarij aut Secretarij nostri futuri sunt, promittent tribus Ordini- " bus Brabantiæ, se nullum contractum confirmaturos, quo Prouin- " ciæ Brabanticæ & Transmosanæ ciuitas vlla, arx, pagus, vel quæcum- " que bona à reliquo corpore separentur, vel quoquomodo oppigno- " rentur, nisi cum consensu dictorum trium Ordinum. Item nullum cu- " rabimus cudi nummum in Brabantia, nisi cum consilio, voluntate & " assensu iam dictæ Prouinciæ. Nullum in dicta Prouincia captum ex " illa auehi permittemus. Comitia celebrabimus ijs locis ad quæ Ordines " Prouinciæ liberè & sine metu accedere & recedere possint. Nemo de- " inceps boni nominis & famæ per torturam examinari poterit, nisi in- " formatione per Prætorem Senatoribus loci exhibita, id priùs iudicia- " liter ab ijsdem ei fuerit permissum, excepto crimine Priuilegiato, & de " quo Senatores ciuitatum aut pagorum non habent cognoscere, sed ad " nostram vel supradicti Consilij nostri auctoritatem pertinet. Si Nos aut " nostri heredes vllum eorũ quæ prædicta sunt infregerimus, aut infringi " permiserimus, consentimus & permittimus, Brabantiæ Prælati, Ba- " nes, Equites, ciuitates, municipia, omnesque omnino subditi nul- " lam nobis opem aut obedientiam præstent aut debeant, donec quod " delictum est, fuerit plenè reuocatum. Hæc inter cetera cùm Princeps " solemniter iurasset, aureamque & argenteam monetam promore in populum sparsisset, ad prandium se conferunt. Octauo Iulij Principibus Bruxellam reuersis, postero die Princeps Philippus etiam ibi inauguratur, ac duodecimo Iulij Teneramondæ in Flandria, decimoquarto Gandaui, vigesimoprimo Brugis, vigesimosexto Ipris, vigesimoseptimo Bergis D. Winoci. Inde Dunkercam, Nieuportum, Greuelingam ac Borburgum proficiscuntur. Kalendis Augusti ad Fanum D. Audomari, tertio Augustæ Bethuniæ, quarto Augusti Insulis, quinto Tornaci, pransusque Orchiaci, nono Augusti Duaci, decimo Atrebati admittitur, duodecimo Cameraci, decimoquinto Bouchainij, decimosexto Valencenis, decimoseptimo Quesnoij, inuisoque Landresio, cœnant cubántque Auennæ. Decimooctauo prandent Treslonij, cœnant Chimaij.

Per septem Consiliarios, quorũ vnus Cancellarius, administrabit omnem iustitiam.

Nihilominùs quadã non poterit facere nisi simul cum consensu trium Ordinum.

Nemo torquēdus nisi iudicialiter permittente Senatu loci: excipitur tamen crimen Priuilegiatũ.

Inde etiam Bruxellæ inauguratur, mox & in Flandriæ vrbibus.

Item in vrbibus Artesiæ & Cameraci & Valencenis.

Chimaij. Decimonono prandent Marieburgi, manentque vsque in vigesimumprimum diem: tum prandent Frochapelli, cœnant Baumontij. Vigesimosecundo Binstium veniunt, Reginæ Mariæ oppidum; quæ paulò antè præcesserat, inspectura, num quæ iusserat parata essent. Nil certè fuit omissum, quod regali magnificentia ad tantum excipiendum cum herede filio Cæsarem aliqua ratione requiri poterat. Octo diebus Binstij omni lętitiæ genere consumptis, pridie Kalend. Septembres post meridiem Binstio profecti Bergas Hannoniæ cubitum veniunt, posteroque die in Comitem recipitur. Postridie Kalend. Septembris Cæsar, relicto filio cum sorore Maria, Marimontium venit, inde Gennapiam, Breinam, Hallam Hannoniæ, tandemque Bruxellam Brabantiæ. Princeps Philippus, inspecta magnifica Bossui Comitis arce, Nonis Septembris Soignij inauguratur, eodemque die circa noctem Bruxellam quoque reuertitur, donatus toto itinere, vt ferebatur, amplius ducentis aureorum liliorum millibus. Octauo Septembris Cæsar cum sororibus filium comitatus Mechliniam venit, filiusque in Dominum recipitur. 1549

Hinc Montibus, aliisque vrbibus Hannoniæ.

Vndecimo die Liræ inauguratur. Die duodecimo Antuerpiam ingreditur, ab omni ordine incredibili sumptu pompaque, simulque à Deo copioso imbre exceptus, mansitque inspiciendis spectaculis, ludicrisque belli certaminibus vsque in diem decimumseptimum. Tum Cæsar cum sorore Leonora Bruxellam reuersus est. Princeps Philippus cum amita Maria, quæ per omnes eum Prouincias ciuitatesque est comitata, decimonono Septembris Bergas ad Scaldim venit; inde actuaria naui Romerswalum traiicit; quò totius Zelandiæ Legati venere, Principique vlterioris nauigationis molestiam erepturi, sacramentum dixere, munera obtulere, ac vt ceteri omnes, Immunitatum confirmationem retulere. Bergas ad Scaldim reuersus, vigesimosecundo Septembris Bredam venit, indéque Buscumducis profectus, vigesimotertio inauguratur.

Tum per Bruxellam reuersus, Mechliniæ Liræ & Antuerpiæ inauguratur.

Romerswaly totius Zelandiæ Legati ei sacramentum dicunt.

Recepit Princeps hoc itinere à Brabantiæ minoribus oppidis, vt volunt, circiter sexaginta octo millia florenorum, exceptis vrbium maiorum donariis. Septembris die vigesimoquarto Heusdam ingreditur, pransusque ac inauguratus, traiecto Mosa, Gorichemi pernoctat. Vigesimoquinto Dordracum proficiscitur, posteróque die in Comitem recipitur. Idem fit vigesimosexto Roterodami, vigesimoseptimo Delfis, vigesimooctauo Hagæ-Comitis, vigesimonono Leidis, trigesimo Harlemi. Kalend. Octobris Harlemo naue vectus Amstelrodamum ingenti cum pompa sumptúque excipitur inauguratúrque. Quarto Octobris Traiecti ad Rhenum (vulgò Vltraiectum) in Dominum admittitur, quinto Amersfortij, inde Harderwichi ac Elburgi in Geldria, die sexto Campis apud Trans-Isulanos, septimo Zwollæ, nono Dauentriæ; quò om-

Per Bredam Buscumducis & Heusdam in Hollandiam venit.

Hinc Vltraiecti & apud Trans-Isulanos inauguratur. Frisiis Legatos suos Dauentriam mittentibus.

1549 omnium ceterorum oppidorum eius Prouinciæ Consules venientes, sacramentum dixere, donáque attulere. Idem à Frisijs ac Groninganis Principem vlterioris profectionis laboribus liberaturis, eodem tempore & loco est factum. Is verò in Frisiam ac Groningam suo nomine mittit Ioannem Lignæum, Arenbergæ Comitem, earum ditionum Gubernatorem; cui præstito, acceptóque ab eo sacramento, Principi donant quindecim & amplius aureorum liliorum millia. Octobris die decimotertio Princeps Zutfaniæ in Comitem recipitur. Decimoquarto Arnhemium proficiscitur, posteróque die, dicto acceptóque sacramento, in Geldriæ Ducem inauguratur; decimoseptimo similiter Neomagi,

Demum per Geldriam in Brabantiam redit.

decimonono Venlonij, vigesimoprimo Rurmondæ; donaruntque Principi Geldri tredecim millia aureorum liliorum. Tum Mosa traiecto, vigesimosecundo Wartum venit, primarium Comitatus Hornæ oppidum, vbi honorificentissimè à Philippo Mommorancio Hornæ Comite est exceptus. Regina Maria Venlonio à Principe discedens, Turnholtum suum præcesserat, nepotémque vigesimotertio Octobris venientem summo cum honore pompáque recipit, & per aliquot dies recreat. Turnholto Liram Brabantiæ reuertitur, indéque summo manè Mechliniam contendens, prandénsque, cùm iam multa nox esset, Bru-

Vbique ei viam parat Regina Maria, cũ eleemosynario largè passim pauperibus donante.

xellam intrauit. Præcedebat semper Regina Maria cum Francisco Henrico Hispano, Principi ab eleëmosynis; qui vbique egentibus, pauperioribúsque Monasterijs eius nomine liberaliter elargiebatur. Cumque Bruxellæ Proceres Belgæ ac Hispani, Nobilésque non pauci se instruxissent, vt Principi, exhibitis ludicris belli certaminibus, de feliciter peracta inauguratione gratularentur, Cęsaris articulati morbo, quo is tum temporis vehementissimè excruciabatur, impediti, ac nuntio mortis Summi Pontificis Pauli Tertij, (qui obijt quarto Idus Nouẽbres ætatis anno octogesimo secundo) ad initium vsque sequentis anni bellica

Mortuo Paulo Tertio succedit Iulius Tertius.

spectacula distulere. Intereà Principes certiores fiunt, septimo Idus Februarij anni 1550. Romæ in Summum Pontificem electum Cardinalem Ioannem Mariam Montanum, assumpto Iulij Tertij nomine. Ad

1550 hunc Cæsar congratulandi causa Legatum mittit Ludouicum à Zuninga Commendatorem Alcantaræ, Princeps verò Philippus Gomezium à Figueroa. Sexto Kal. Martij Princeps Philippus Bruxellæ cum Proceribus Belgis armatus equester decurrit, ac inter se Belgæ & Hispani summa animorum contentione pro gloria certarunt. Tertio Idus

Indicit Cæsar Comitia Augustam, iubetq; quàm frequentissimi adsint.

Martij Cæsar ad Ordines Imperij è Belgio scribit, se impeditum aduẽtu filij, morte Papæ Pauli, aëris inclementia, ac podagra, tam citò quàm desiderarat, in Germaniam redire non posse, sed recuperata valetudine itineri se accincturum, indicereque eam in rem ad septimum Kal. Iulij

Augu-

Auguſtam Windelicorum Principum Conuentum, velle ſe, quàm fre- 1550
quentiſſimi conueniant, aut Legatos cum ampliſſimis abſolutiſque
mandatis mittant; cupere enim ſe ſemel tollere diſſidia, Germaniæque
Rempublicam conſtituere; plurimis enim locis nihili fiebat eius Edi-
ctum INTERIM, ſuperioribus Comitiis ſancitum. Scribit quoq; intereà
Cæſari Mauritius Saxo, Septem-vir ab eo creatus, ſe Tridentini Conci-
lij decretis ſtare non poſſe, niſi Proteſtantium Theologis libera inter
alios definiendi poteſtas Tridenti concederetur, ac Papa ſummi Præ-
ſidis munere cederet. Quibus rebus grauiter offenſus Cæſar, metuenſ-
que ne rebellis Germania ſimul Belgium ad rebellionem pelliceret,
graue promulgat die vigeſimo nono Aprilis contra nouarum doctri-

Mauritius Septē vir nuntiat Cæſari ſe ſtare non poſſe decretis Concilij Tridentini, niſi &c.

„ narum fautores Edictum his inter cetera verbis: Carolus Dei gratia, &c.
„ Tametſi ſemper ſolliciti fuerimus, vt antiquam Orthodoxam fidem in
„ Prouinciis noſtris ſartam tectam ſeruaremus; nihilominùs ſimplex po-
„ pulus paſſim adhuc ſeducatur, ſic vt neceſſarium videatur, cōtra huiuſ-
„ modi ſeductores diligentem inquiſitionem curamque adhibere; moni-
„ tis ſuper his, in Comitiis nuper hîc Bruxellæ celebratis, Prouinciarum
„ noſtrarum Ordinibus, quiſque vt reſpectiuè ad hoc conniteretur; Hinc
„ eſt quòd ordinamus & ſtatuimus vt Edictum perpetuum, id quod ſe-
„ quitur: Primùm, nemini liceat imprimere, ſcribere, nec ſcienter habere
„ vllum ſcriptum vel librum Martini Lutheri, alterius hæretici, vel eo-
„ rum fautoris, ſecundùm ſpecificationem Theologorum Louanienſium
„ hîc adiunctam, etiam quoſcumque libros in poſterum ſine nomine
„ Auctoris, Impreſſoris, aut loci. Nemini quoque liceat domi ſuæ aut ali-

Hinc Cæſar metuens ſimul Belgio, ſeuerum Edictum in hæreticos promulgat.

„ bi celebrare aut celebrari permittere ſecreta conuenticula, in quibus di-
„ cti hæretici & ſeductores errores ſuos ſecretò diſſeminant, diuerſaſque
„ conſpirationes contra Eccleſiam & publicam quietem moliuntur: ſub
„ pœna qui in aliquo prædictorum offenderint, puniantur vt ſeditioſi
„ & perturbatores noſtri ſtatus & publicæ quietis, declarantes eos, ex quo
„ die contra hoc Edictum deliquerint, vel in prædictas hæreſes incide-
„ rint, inhabiles fore diſponendis ſuis facultatibus; eruntque omnes alie-
„ nationes, donationes, ceſſiones, venditiones, legis operæ, teſtamen-
„ ta, & vltimæ voluntates per eos ex eo die factæ, nullæ & irritæ. Item

Interdicit omnia hæreticorum tamquam perturbatorum Reipub. conuenticula.

„ cùm quis deprehenſus fuerit deliquiſſe contra noſtram ordinationem
„ (maximè in his quæ tendunt ad ſcandalum, turbationem pōpuli aut
„ ſeditionem) quicumque id ſciuerint, tenebuntur mox illud ſignificare
„ Procuratoribus noſtris, eorúmve ſubſtitutis, vel Magiſtratibus loci,
„ ſub pœna quòd alioqui cenſebuntur hæreticorum fautores, receptato-
„ res, & ſequaces, vtque tales punientur. Datum Bruxellæ 29. Aprilis. 1550.
Extat integrum, impreſſum cum aliis placitis Gandaui anno 1559. apud

Hinc teneri vult omnes vt delinquentes deferant.

Vanden

1550 *Vanden Steen.* Occasione eius quod in pœnis erat, omnes alienationes vel
venditiones delinquentium irritas decerni, aliquot diebus negotiatio
Antuerpiæ pro magna parte cessauit; quare nec ibi fuit publicatum
Edictum nisi posteà, vt suo loco dicemus, nonnihil mitigatum. Ad
exitum mensis Maij Cæsar cum filio Philippo ac Ioanne Frederico
Saxone (Hesso Mechliniæ sub Hispanorum custodia relicto) Bruxella
discedens, Louanium venit, inde Thenas, tum ad Fanum S. Trudonis,
Tungros, demum Traiectum ad Mosam, vbi Princeps postridie No-
nas Iunij solita cærimonia ingentique cum honore inauguratur, ad-
fuerèque Legati ditionum Valkeburgij ac Dalemi cum Gubernatore
suo Vaudemontij Comite, Principique præsenti sacramentum dixere,
donumque trium millium aureorum liliorum attulere, totidémque
Traiectini. Legati etiam Burgundiæ Comitatus hoc loco Principem
dono quindecim millium aureorum liliorum honotarunt. Exinde Cæ-
sar Augustam cum Principe filio contendit, septimóque Kalend. Au-
gusti Comitia his propositis capitibus auspicatur: Agatur de sarcienda «
in Religione concordia; de Concilij Tridentini admissione; de exe- «
quendis decretis superiori anno Augustæ conceptis; de restituendis sa- «
cris bonis; de mulctandis rebellibus non reconciliatis. Sed quidquid in «
his Cæsar moliebatur, carebat effectu. His Comitiis mẽse Augusto è vi-
uis Augustæ discessit Nicolaus Perenotus Granuellæ Dominus, ex fa-
milia plebeia sed honesta Besontina, ad summos honores intimamque
familiaritatem à Cæsare ob eximias animi dotes prouectus, succedente
illi filio Antonio Petenoto Atrebatensium Antistite, posteà Cardinale.
Sub idem tempus venit Augustam ad Cæsarem ex ditione noui orbis
Peruana Petrus Guasca Doctor Theologus, Præses Regiæ Audientiæ,
cum magno auri pondere, lætum adferens nuntium de domitis rebelli-
bus, punito Consaluo Pisarra, ac Francisco Catuaialo, qui annis qua-
tuor ab anno 1544. vsque 1548. Peruanam ditionem pænè vt propriam
vendicarant. Mense Decembri anno 1549. Guasca Panama portu Pe-
ruensi cum vigesies centenis aureorum ducatorum millibus Cæsari
deferendis profectus, mense Iulio huius anni 1550. felici nauigatione
Hispalim appulerat, atque inde nunc Augustæ Cæsari quingenta mil-
lia præsentat. Mense Septembri mitigat Cæsar Edictum superiori Apri-
li apud Belgas publicatum in hunc modum: Declaramus, nostram in- «
tentionem nequaquam fuisse (vt quidam interpretantur) negotiationes «
legitimosque contractus vlla ratione impedire, aut quòd tales non pos- «
sint de suis bonis disponere, secundùm Ius scriptum & consuetudina- «
rium locorum; sed benè, ad impediendum, quod illi deceptoriè vellent «
facere, ad euadendas nostri Edicti pœnas. Datum Augustæ 25. Septem- «
bris

Princeps Philippus Traiecti ad Mosam & in vicinis locis inauguratur, illac cum patre in Germaniã proficiscẽs.

Quidquid Cæsar in Comitiis molitur, caret effectu: interim moritur ibi eius intimus Consiliarius Granuellius.

Nunciatur Cæsari, rebelles in Peru subacto., adferunturq; inde ei quingenta millia ducatorum.

Mitigat non nihil Cæsar Edictum apud Belgas contra hæreticos publicatum.

bris 1550. Exinde Cæsar, Magdeburgenses obstinatè proscriptionem contemnere videns, Georgio Meckelburgij Duci dat negotium cogendi exercitus, obsidendæque vrbis. Accipit is copias, ac Magdeburgum proficiscitur, oppidum Wancelebum ex itinere capiens, diripiens, ac incendens, arce intacta. Magdeburgenses, præsidio ac ciuibus eductis, iunctáque rusticorum multitudine, Meckelburgio instructa acie obuiàm progrediuntur. Qui, considerato ordine, mox terga vbi rustici erant, aggreditur, eosque paruo momento in fugam adeò præcipitem agit, vt præsidiarij ac ciues in fronte locati vix se conuertere armáque expedire possent. Quare per horam fortiter pugnantes, victi ad vrbem se recipiunt. Multi ab equitatu intercepti periêre, plures cum tormentis ac impedimentis capti sunt. Tum Principes Augustæ congregati Cæsarem pro Magdeburgijs ac Bremanis (qui tamen proscripti nondum erant) interpellant. Præscribit Cæsar vtrisque conditiones, sed eas admittere recusant. Quare iussu Cæsaris, Meckelburgio se iungunt Brandeburgius ac Saxo Septem-viri, nec non Henricus Brunswicanus, ac circiter Nonas Octobres ad Magdeburgum simul omnes castra locant. Ad Idus Nouēbres Papa Iulius Tertius, abrogato Bononiensi Conuentu, Patres Tridentum proximis Maij Kalendis redire iubet. Intereà Septem-vir Mauritius vniuerso exercitui à Cæsare præfectus acriter Magdeburgum oppugnat, adiutus copijs, quas recenter Lazarus Schuendius adduxerat, occupatque suburbium, quod noua Ciuitas dicitur; interfectísque omnibus diripit, inceditque. Alterum suburbium oppidani cremant, incolis in veterem ciuitatem receptis. Eo tempore Ioannes Haideccus ac Albertus Mansfeldius à Cæsare proscripti, in maritima Saxonia militem, Magdeburgijs auxilio profecturi, conscribunt. Contra hos mense Decembri profectus Mauritius, maiorem partem in fugam agit, cohortes quatuor ad nomina Cæsari sibique danda inducit, Mansfeldio Magdeburgum euadente. Decimonono Decembris noctu præsidium Magdeburgicum vrbe exiens, in proximo pago Otterslebio per tenebras Septem-viri Mauritij equitatum aggreditur, ingentíque edita pugna in fugam vertit, multis cum pago concrematis. Capti sunt cum equis ducenti sexaginta, ac ad vrbem perducti, inter quos & Georgius Comes Meckelburgij. Anno superiori, mortuo Hariadeno Barbarossa Algerij Rege, Turcicæ classis Præfecto, substitutus illi fuerat Dragutus piratarum Princeps exercitatissimus. Is fraude occupata apud Numidas vrbe Africa, (olim Aphrodisium ac Leptis, hodie ab Afris Mahamadia dicta) Regem se nominari iussit; collatísque in vrbem opibus ac viribus, vt noui Regni limites proferret, animum intendit, vniuersæ Hispaniæ ac in primis Siciliæ infestissimus. Quamobrem victus Cæsar vtriusque Regni

1550

Magdeburgenses erumpentes in turpem fugam aguntur.

Iulius Papa Concilium Vniuersale in gratiam Germanorum Tridentum reuocat.

Peruet obsidio Magdeburgensis.

Dragutus pirata Turca variè Hispaniam & Siciliam infestat.

1550 gni precibus, Ioanni Vegæ Siciliæ, Petro Toletano Neapolis Proregibus, ac Andreæ Auriæ classis suæ Præfecto, perscribit, iustis coactis copijs, instructáque classe, Africam vrbem expugnent, Dragutúmque pellant. Hi quinto Kalend. Septembres præsentis anni terra maríque insigniter vrbis murum, continuis nouem diebus, duobus locis tormentis verberant; iustaq; tandem facta ruina, militem se in posterum diem ad oppugnationem parare iubent. Tum instructis aciebus terrestribus, quarto Idus Septembris signum inuasionis circa meridiem datur. Idem eodem tempore Auria è prætoria facit triremi; vrbemque se varijs locis aggredi velle simulans, triremes muro circumfundit, vt præsidiarios distineret. Procurrunt Hispani Italíque, ac inter primos Melitenses Equites, terra maríque ciuitatem aggredientes, ac post aliquot horarum sanguinariam pugnam, à parte maris primi Melitenses vi irrumpunt, desideratis triginta Equitibus, ac multis militibus. Tum bis mille Hispani à terra subsequuntur, captóque interiori pomœrio, Turcas ac Mauros in foro conglobatos aggrediuntur: qui extremo virtutis edito conatu, pro maiori parte pugnantes cecidêre, cæsis octingentis Ianitzaris, reliquis cum omnibus oppidanis in seruitutē abductis; fuerêque ad septem hominum vtriusque sexus millia, qui militi fuêre distributi. Cecidêre supra ducentos Hispanos, multique venenatis telis sauciati posteà obiêre, ac inter hos aliquot viri clari ac Nobiles. Dimissi sunt omnes serui Christiani. Captæ in portu triremes ac onerariæ complures, ac inter has tres dictæ Alexandrinæ. Expiato, Christoque dedicato ciuitatis Fano, refectis permunitisque ruinis, de commeatu, tormentis, ac mille ducentorum peditum Hispanorum præsidio ciuitate prouisa, posteaquam Christo Deo de victoria gratias egissent, eius curam, dum aliud Cæsar imperasset, Aluaro Vegę Proregis filio committunt, ac octauo Kalend. Octobres classem conscendentes, cum præda ac captiuis se mari committunt; cumque diu tempestate, huc illuc essent iactati, tandem pars in Siciliam, pars Neapolim & Genuam circa Idus Nouembres appulêre. Dragutus insula Meninge (nunc Guelles) vbi auxilia parare disposuerat, ab incolis pulsus, per maria vagans, de amissa Mahamadia Solymannum certiorem facit. Is, datis ad Cæsarem ac Rom. Regem litteris, dicit, eos, occupata Africæ vrbe, pulsoq; Draguto seruo suo, inducias violasse; proinde vrbem reddant, datúmque damnum sarciant, nisi se sua vi recuperare malint. Respondit Cæsar, non esse violatas inducias, quòd bellum Afris intulerit, vbi nullum est Solymanno imperium, & quòd piratam Dragutum, prouincijs Regnísque suis infestum, ciuitate Africa, quam vi occuparat, similiter vi pepulerit. Idibus Februarij anni 1551. Comitijs Augustanis finis imponitur, reiecta Religionis causa ad Concilium Tridenti-

Collectis copiis & classe nostri Africam Draguti domicilium inuadunt.

Fit acris pugna.

Domū ciuitas Africa (quæ & Leptis & Mahamadia) à nostris armata manu capitur.

Redit classis Cæsariana domū.

Turca querenti violatas inducias, accommodè Cæsar respondet.

1551

dentinum. Dissensiones, quæ interim oriri possent, Cæsar ad se recipit. 1551

Solutis Comitiis Augustanis, reiectaq; causa Religionis ad Concilium Tridentinũ. quisq; in speciem lætus ad sua reuertitur.

Romanorum Regi contra Turcam auxilia decernuntur. In proscriptos bellũ decernitur. Cùm aliquot dies ludicro peditum equitumq; decursu Augustę inter se Principes certassent, ad sua quisque reuertitur. Cæsar cum fratre Romanorum Rege Insbruchum contendit, ac aliquamdiu manere statuit. Princeps Philippus cum patruele Maximiliano Tridentum pergit, inde Mantuam, Mediolanum, tandemque Genuam: vbi conscensis Andreæ Auriæ triremibus, Barcilonam in Hispaniam tertio Idus Iulij appellunt. Nonis Iulij, Guilielmus Nassauius Aurantij Princeps in vxorem ducit Annam Egmondiam Maximiliani Buræ Comitis filiam & heredem vnicam. Huius anni initio Octauius Farnesius à socero Cæsare alienior factus, partim ob mortem patris Petri Lowysij, Cæsare (vt existimabat) conniuente procuratam; partim propter ereptam à Cæsaris Ducibus Placentiam: ad hæc obitu aui Pauli Tertij temerarior factus, de Cæsaris amicitia diffidens, cõuerso ad Henricum Franciæ Regem animo, eius sibi partes amplectendas iudicauit. Scribit litteras ad fratrem Horatium Farnesium, qui paulò antè in Franciam erat profectus, Dianam adolescentulam Henrici Regis filiam notham in vxorẽ ducturus, suo nomine cum Rege transigat: cupere enim se Parmam Regis præsidio contra Cæsaris vim defendere. Rex Henricus, qui dudum Cæsari bellum inferre cogitarat, Thermæ Dominum in Italia Legatum constitutum, Parmam iustis peditum equitumque cum copiis ire, Octauiumque defendere iubet. Præficit Rex equitatui Horatium Farnesium, ducta Diana, à se Castresij Ducem nominatum; peditatui Petrum Strozzam Florentinorum exulum Principem. Hi cum Octauio communicatis consiliis, cùm illi copias, quas adduxerant, reliquissent, Mirandulam proficiscuntur, nouumque in amica ditione militem conscribunt. Pontifex Iulius de Octauij consilio certior factus, adeò ægrè tulit, vt mox ad tertium Idus Aprilis, spatio nimirum triginta dierum, Octauium ad dicendam causam Romam euocaret, nõ comparentem læsæ Maiestatis reum proscriberet, Cæsarique eius prouinciam inuadendam occupandámque concederet. Cæsar quoque statim Ferdinando Gonzagæ perscribit, collectis copiis Parmam oppugnet. Cogunt vno tempore Pontifex ac Gonzaga copias, rebusque omnibus paratis, Montius ac Vitellius Pontificij Duces Mirandulam, Gonzaga Parmam obsidet. Indignissimè enim ferebat Põtifex Octauium, quem initio Pontificatus in Parmæ ac Placentiæ Imperio confirmarat, Vrbisque Romę Pręfectum nominarat, violata fide, oblitumque beneficij ad Francum defecisse. Pridem Antistes Atrebatensis de restituenda Veterum religione, suscipiendisque Concilij Tridentini decretis, Augu-

Octauius Farnesius de socero Cæsare diffisus, in Francum respicit.

Imò iam eius auxilia recipit.

Itaque oppugnatur; Farnesius tam à Pontifice quàm à Cæsare.

1551 stæ Windelicæ enixè, sed frustrà, laborarat.

Intereà quoque Mauritius clam cum Franco faciens contra Cæsarem molitur.

Septem-viro Mauritio ad Protestantes paulatim deficiente, ac Magdeburgicos simulanter oppugnante; quippe qui arcanum cum Franco fœdus, vt mox patebit, liberandi soceri Hessi causa, contra Cæsarem moliebatur. Francus verò cum Turca paternam amicitiam renouarat, eiusque classem in mari Mediterraneo expectabat. Cogebantur interim in Italia à Francis, Pontificiis, ac Cæsarianis summa cum diligentia veteres nouæque copiæ. Sed Francus paratior, non diutiùs simulandum censens, triremes Massilia Duce Palino exire, ac Draguto Solymanni Præfecto iungere se iubet.

Francii illecti Turcis apertè se hostes Cæsaris declarant.

Dragutus cùm arcem Melitanam frustrà tentasset, præmisso Palino Tripolim (olim Leptis maior) Mauritaniæ ciuitatem, Hispanorum præsidio munitam, contendit. Conspectis Francicis signis (qualia & Turcæ exposuerant) in portum vt amici admittuntur; vnde mox occupato oppidi portu, Turcę qui sint declarant, (bellum enim neutra adhuc pars publicarat) præsidiarios cædunt, ciues capiunt, oppidoque præsidium cum commeatu imponentes, discedunt.

Item capiunt Belgarum onerarias in Hispaniam tendentes.

Sub idem tempus in Aquitania classe alia clàm instructa, Franci vndecim Belgarum onerarias, cum mercibus in Hispaniam pacis fiducia tendentes, capiunt. Tum ab vtraq; parte libelli in publicum eduntur, quibus alter alteri violatæ pacis causas affigebat. Maria Austriaca, Cæsaris soror, Belgicarum nauium direptione violatam satis à Francis pacem iudicans, detentis eorum mercatoribus ac mercibus, sexto Kalend. Octobris Bruxellæ bellum in Francos nomine Cæsaris publicat. Exinde Cæsar Hispanos, qui per quinquennium in ditione Wirtembergica cōsederant, in Italiam ad Gonzagam mittit, solam arcem Aspergum, imposito Germanorum præsidio, in tota ditione seruans. Atqui hac ratione, vndique excitato classico, violatóque pacis fœdere, bellum summis viribus vtrimque apparabatur, partimque gerebatur.

Hinc apertum bellũ, & prima belli area Italia.

Pontificij enim in Italia, frustrà tentata Mirandula, intereà Concordiam occupant, incenduntque. Oppugnabatur quoque Octauius Parmæ acriter: cui cùm Strozza è Mirandula nouas copias subsidio mittit, à Cæsarianis cum Mercurio Baiardóque Ducibus in itinere ad vnum cæsi periêre. E Mirandula Franci Bononienses omni calamitatis genere diuexabant. Quare coactus Pontifex, suos Parma ad Bononiæ defensionem proficisci iubet. Gonzaga arcem Colornam munitissimam expugnat. Octauius præsidij partem, Duce Andeloto ac Cipetra, ad vastandos Soragniorum agros mittit: qui cùm id strenuè fecissent, in reditu à

Conflictus ibi variorum euentuum.

Cæsarianis victi, capto vtroque Duce ac Mediolanum perducto, præda exuuntur, ceteris Parmam confugientibus. Sed Horatius Farnesius duobus prœliis feliciter erumpens, has clades pro parte vindicauit. Gonzaga, nouo in supplementum ad Parmam vocato milite, breui arcem Tizanam

zanam in potestatem redigit; productisque ad Carthusianos vsque castris, iisque communitis, Parmam arctissimè premit. Interea in Pedemontana ditione Carolus Cossa Brisaccus, Francorum eductis copiis, Cherium, Fanum Damiani, ac opportunas aliquot arces occupat munitque. Gonzaga, relicto ad Parmam Marigniani Marchione, cum parte copiarum in Insubres contendit, Brisacco se oppositurus. Marignanus ob copiarum exiguitatem paululùm à Parma reducto exercitu, idoneis locis castella munitionesque instituit, Octauium longa obsidionis molestia ad deditionem compulsurus. Strozza, proxima Parmę oppida presidiis munit, longúmque prospiciens animo bellum, in Franciam cum Rege communicaturus, proficiscitur. Octauo Nouembris Mauritius 1551

Parma longo obsidionis genere à Cæsarianis premitur.

„ Septem-vir Saxo cum Magdeburgiis his legibus pacem facit: Magdeburgici supplices Cæsari veniam rebellionis deprecantor. Nil cōtra Austriacam Burgundicamque familiam tentanto. Cameræ Imperij iudicio se submittunto. Postremo Augustano Decreto stanto. Vrbis munitiones è Cæsaris arbitrio dirimunto. Cæsaris præsidia omni tempore admittunto. Aureorum Rhenensium quinquaginta millia Cæsari persoluunto. Tormenta maiora duodecim tradunto. Ducem Meckelburgij aliosq; captiuos gratis dimittunto. Postero die Mauritius cum Cæsariano præsidio vrbem ingreditur, eiúsque nomine à Magistratu populoque sacramentum accipit. Sub idem tempus Mauritius clam Cæsare cum Franco

Magdeburgēses Mauritio nomine Cæsaris se tradunt.

„ fœdus priùs conceptum his legibus signat: Rex Henricus pro sua parte sociis in singulos menses aureorum liliorum quadraginta millia numerato; qua summa in Germania viginti millia peditum ac octo millia equitum alunto. Germaniæ finibus exercitum suum, vt Cæsar intercipiatur, aut vires eius distrahantur, admoueto. Belgis quoque iustis cum copiis bellum inferto. Initio Decembris Cæsar huius fœderis ignarus, Legatos Septem-virorum Mauritij ac Brandeburgij pro Hessi liberatione enixè satagentes Insbruchi audit. Adferebant in eandem rem litteras à Romanorū Rege, Alberto Bauariæ Duce, ac à Luneburgicis fratribus. Aderant & Legati idem petentes Regis Daniæ, Frederici Septem-viri Palatini, & aliorum. Respondet Cęsar, rem esse maioris momenti, quàm vt de ea ex tempore statuere possit; expectare se in diem ipsum Saxoniæ Septem-virum Mauritium, aliósque Principes, quibuscum de Hessi libertate esset acturus. Sub finem anni Maximilianus Austriæ Archidux cū vxore ac liberis (an, vna tantùm prole?) ex Hispania in Italiam, indeq; Tridentum venit. Maximo eis à Patribus Principumque Legatis in Cōcilio Tridentino congregatis cum honore obuiàm est itum, lauriaque cum comitatu aliquot diebus à Cardinale & Senatu præbita, donáque abeūtibus adiecta. Oeniponti seu Insbruchi Cæsarem magno cum gau-

Nihilominùs Mauritius mox fœdus cum Franco cōtra Cæsarem sancit.

Agitur cū Cæsare de Hessi liberatione, reiicit is in Mauritij aduentum.

Redijt Maximilianus cum uxore ex Hispania, Tridenti & Oeniponte summo excipitur gaudio.

dio aſpiciunt, hæc patrem, ille patruum ſocerumque. Intereà miles, tam qui Magdeburgum oppugnarat, quàm qui defenderat, ſecretò Mauritij Septem-viri ſtipendio addictus, per Thuringiæ agros vagabatur. Fine huius ãnni, ac initio 1552. Tridenti cum Legatis Septem-viri Mauritij, Wirtembergij ac Imperialium aliquot Ciuitatum de cauſa Religionis variis modis diſceptatum eſt, ſed nullo cum fructu. Interim fama ſpargi cœpit, Septem-virum Mauritium, inito cum Franco aliiſq; Cæſaris hoſtibus fœdere, bellum parare. Quare menſe Februario, Oenipõte Cæſar Mauritio ſcribit, dimiſſo milite ad ſe veniat. Reſpondet, perſolutis, in quo totus eſſet, ſtipendiis, ſe eos exauctoraturum, & Insbruchum ſeu Oenipontem Aulæ ſuæ Magiſtrum mittit, qui hoſpitia præparet; ipſe Mauritius Lintzium ad Rom. Regem proficiſcitur, in ſpeciem cum eo de liberandis captiuis Principibus acturus. Statuitur ad Kalend. Iunij hac de re Paſſauij Principum Conuentus. Intereà clàm nouis peditum equitúmq; conſcriptis copiis, non contemnendus exercitus coit; cui ſtatim adductis auxiliis ſe iunxere Guilielmus Heſſi filius, Ioannes Albertus Meckelburgi Dux, & Albertus Brandeburgius. Hi primò in Sueuiam irrumpunt, liberas paſſim Ciuitates occupant, tormenta aurumque extorquent, Proteſtantem Magiſtratum, reiecto Catholico, reſtituunt. Idem Auguſtæ admiſſi faciunt, etiam ciuium tribubus, à Cæſare diſſolutis, ad vetera ſigna reuocatis. Vlmam Cæſaris præſidio munitam fruſtrà oppugnant, ſed mulctatis iis ad octodecim aureorum millia ad Alpes contendunt. Ab àlia parte Francus iuſtis paratis copiis, cùm ſocios Germanos bellum Cæſari intuliſſe audiret, educto exercitu partim è Francis partim è Germanis conflato, in Lotharingiam ducit. Perlata Tridentum fama, Mauritianos Auguſtę admiſſos, rectà ad Alpium occupandas anguſtias contendere, pars maxima Patrum ac Theologorum inde diſcedit. Cæſar verò per ditionem Tirolenſem ſubitò militem cogit. Ex Italia quoque adfertur, Pontificem Iulium pacem cum Franco confeciſſe, Salernitanúmque Principem, occaſione diſſidij cum Prorege Neapolitano orti, ad Francum defeciſſe, bellúmque Cæſari ab ea etiam parte præparari. Menſe Aprili Cæſar copias tumultuarias ad oppidum Rutam in Alpium ingreſſu ſitum conuenire iubet. Sed Mauritius, eorum munitionibus ſuperatis, octingentos Cæſarianos in fugam coniicit, Fieſſamque contendens, obuias munitiones expugnat; quóſque Cæſar iis in locis habebat ad Alpium cuſtodiam præſidiarios, cędit, aut pellit, occiſis variis locis ſupra mille viris, & multò pluribus captis. Tum Ereburgum progreditur, magnoque militum labore in proximos arci montes euadens, præſidiarióſque tormentis oppugnans, mox ad deditionem cogit, captis hoc loco tribus virorum millibus, ceteris fuga elabentibus.

Magno astu Cæsarem Mauritius, Septem-vir ab eo creatus, circumuenit.

Passim summotis Catholicis, rursum Lutheranos Senatores substituit.

Belli Mauritiani fama Tridentum allata, maxima pars Patrũ domum se recipit: Cæsar quoque militem cogit, sed serò.

Mauritius Ereburgũ occupat, inde Oenipõtem contendit.

tibus. Hinc eadem vsus celeritate exercitum Insbruchum, vbi Cæsar erat, conuertit; qui de capto præter opinionem Ereburgo, cæsisque omnium locorum præsidiarijs certior factus, cùm se sine milite conspiceret, cedere (quod numquam fecerat) cogitur. Intempesta igitur nocte cum fratre Ferdinando omníque aulico comitatu, relicta impedimentorum magna parte, abitum parat, ac Villacum in Carinthiam iter fugæ simile instituit, in libertatem priùs restituto Ioanne Frederico Saxone, quinto à captiuitate anno; at ille Cæsarem hoc rerum statu deserere noluit, sed summa fide eum est comitatus. Mauritius Insbruchum ingressus, quidquid in oppido rerum erat Cæsarianarum, Antistitis Augustani, ac qui hos sequebantur, militi dat diripiendum. A Romanorum Regis ac ciuium fortunis abstinuit. Per triduum enim adhuc induciæ cum Rom. Rege Lintzij initæ durabant. Hæc à Septem-viro Mauritio per Maium mensem sunt acta, nihilo segniùs intereà Henrico Francorum Rege rem suam in Lotharingia agente. Etenim mox vbi Mauritianos occupata Augusta ad Alpes contra Cæsarem tendere intellexisset, copias dudum conscriptas Tullium ciuitatem Imperialem ducit: obsides inuicem Rex ac Mauritius ex promisso mittunt, pollicitamq; in tres menses Germanis ad bellum pecuniam Francus numerat; Metim vrbem clarissimam quarto Idus Aprilis partim astu, partim fauore quorumdā qui intus erant, occupat. Hinc Tullium, Virduniumque, ipsumque deinde Nanceium Lotharingiæ caput in potestatem redigit, Carolo nouenni puero Lotharingiæ Duci filia sua Claudia desponsa, ipsoque in Franciam abducto, nequidquam reclamante Caroli matre, Christierna Dana, Cæsaris ex sorore nepte. Circa finem Aprilis Rex Metis discedens, Præfectos aliquot cum parte copiarum Treuerim præmittit, experturos, an eadem facilitate ea vrbe potiri possent. Sed cautiores Treueri facti erant, damno Metensium. Exinde initio Maij in Holdreanam ditionem saltuosam siluestremque peruenit, tandémque Alsatiam rerum omnium copia abundantem ingressus, Argentorati vt Metis, intromitti varijs artibus frustrà petit. Tum ad Regem iuxta Argentoratum castra habentem veniunt Protestantium Principum ac Ciuitatum Legati, eíque de aduentu gratias agentes, ne vlterius progrediatur petunt. Cæsarem enim in eam necessitatem redactum, vt Principum petitionibus necessariò subscribere cogatur. Accedat, quòd Rex certior esset factus, Mariam Austriacam, collectis in vnum quindecim Belgicorum peditum, ac tribus equitum millibus, Duce Reussio, ac Rossemio, flamma ferróque Campangam euastare, Rossemiumque Estainæum occupasse. Reditum igitur in Franciam parat, exercitu vnis in castris coadunato, Mosellam traijcit, receptóque Estainæo, Lutzenburgios inuadit,

1552

Cæsar (quod numquam fecerat) cedere Mauritio cogitur.

Intereà & Francus Metim vrbem Imperialem occupat.

Item insidiatur vrbi Treuirensi, sed frustrà

Perrumpit vsque Argentoratum; sed ne vlteriùs pergat Germani rogant.

1552 parte exercitus Vendomio tradita, qui Cæſarianos in Picardia ſimiliter omnia vaſtantes inuaderet. Sed antequam is eò peruenire poſſet, Reuſſius ac Roſſemius oppidũ ac arcem Heſdinienſem, exeunte ſine tormentis & impedimentis Ieuliſio ac Ranſa cum præſidiarijs, receperant. Fine menſis Iunij Robertus Marcanus Sedanij Dominus, Regi Henrico titulo Marſcalci militans, arcem Bulloniam, expugnato numerata pecunia Præfecti animo, in poteſtatem redigit. Rex tota ferè Lutzenburgij ditione occupata, Maſeriam venit; exercitus verò Aubignij caſtra facit.

Altera parte inuadunt Picardiam Belgæ, quare Francus ad eos contendit.

Inde in Hannones ſe conuertens, ab Auennæ obſidione continuis pluuijs, præſidiariorúmque conſtantia deterritus, ad arcem Treſlonniam pergit, eamque cum Glaionnio expugnatam, trucidatis præſidiarijs, diruit. Eadem fuit Chimaij oppidi fortuna; vbi circiter ducentos Rex perdidit milites, ambuſtos incenſione pulueris tormentarij, qui à diſcurrentibus ad prædam militibus caſu fuerat incenſus. Inde propter perpetuos imbres Guiſam reuerſus, diſtributo in præſidia exercitu, varijs caſibus valdè diminuto, in Franciam medio Iulij reuertitur, tribus menſibus cum dimidio elapſis, ex quo Germaniam cum exercitu ingreſſus erat.

Expugnat Francus aliquot Hannoniæ arces.

Eodem Iulio menſe Paſſauij de pace tractabát Mauritiâni & Ferdinandus Rom. Rex. Mauritij verò exercitus, ne fruſtrà tempus tereret, Francofurtum, in quo Cæſaris erat præſidium, duce Conrado Heſtaino, obſidet; quo conatu Georgius Meckelburgij Dux, tormenti manualis globo traiectus, à parte Proteſtantium interijt, cogiturque ad hanc obſidionem Septem-vir Palatinus octo tormenta muralia mittere, niſi ditionem ſuam depopulari exurique mallet. Intereà Rom. Rex Paſſauio ad Cæſarem, ab eóque Paſſauium recurrens, Cæſaríſque reſponſa non degeneri animo (vt patebit) prompta, nec auctoritate Maieſtatéque carentia, rebellibus adferens; tandem pridie Kalendarum Auguſti his legibus inter eos pacem facit: Confœderati Principes ante duodecimum «

Agitur Paſſauij de pace inter Mauritiũ & Rom. Regem Ferdinandum nomine Cæſaris.

Auguſti diem ab armis diſcedunto, copiáſque dimittunto. Ad duode- «
cimum Auguſti Philippus Haſſiæ Lantgrauius in ſua ad Rhenum at- «
ce Rynefeldia liber conſtituitor, cùm prius Cæſari de implendis condi- «
tionibus tempore captiuitatis conceptis cauerit; quam in rem Mauritius «
Brandeburgiúſque Septem-viri, ac Wolfangus Biponti Dux, fidem in- «
terponunto. Poſt ſextum menſem in conuocatis à Cæſare Comitijs de «
Religionis pace agitor; intereà omnes ac ſinguli pacem colunto. Ad Ca- «
meræ Iudicium Senatúmque Proteſtantes etiam admittuntor. Confœ- «
derati Principes fœderi inter ſe facto, Francicoque renuntianto. Qui «
hoc bello damnum accepere, litem ea de cauſa non mouento, ſed proxi- «
mis Comitijs eorum rationem habento. Proſcripti, modò nil noui con- «
tra Cæſarem nec Imperium commiſerint, Francóque militantes, intra «

Tandem pax ſancitur his legibus: imprimis Heſſus liber dimittitor.

Secundò de religionis pace agitor, interim omnes pacem colunto.

tres

,, tres mẽses, eo deserto, domum redeuntes, in gratiam recipiuntor. Albert- 1552
,, tus Brandeburgius, si ab armis ante dictum diem dimissis copijs discessferit, hac pace comprehenditor. Qui has pacis leges violarit, hostis Imperij esto. Hæc à Cæsare, Rom. Rege, Mauritio ac Principibus Confœderatis sunt subsignata. Mox tertio Augusti Mauritius filiique Hassiæ Lantgrauij copias Francofurto abduxere; hi in Hassiam, ille suas in Hungariam Rom. Regi contra Turcas in auxilium misit. Risenbergius verò sua cum legione ad Albertum Brandeburgium transijt. Hic enim pacis legibus subscribere recusabat, arma retinebat; relictóque Francofurto ad Moguntiam castra ponit, randémque admissus, eiues sacramentum sibi dicere cogit. ac quaquauersum Spirenses, Treuirenses, Franconiæ Antistites, aliósque pecuniarum exactionibus vexat. Cæsar facta pace, Villaco Insbruchum reuersus, Augustam proficiscitur. Iam enim conuenerant cohortes Germanorum, Bohemorum, Italorum ac Hispanorum, quę recenter cum Duce Albano sub initium Iulij Genuam appulerant. Hessus è fœderis legibus domum liber profecturus, Mechlinia Louanium, hinc Traiectum ad Mosam, denique in Hassiam venit. Cæsar cum copiis Augustam intrat, lectúmque à Protestantibus Magistratum loco mouet, tribus abrogat, templáque aliquot Protestantibus, aliquot Catholicis designat; relictóque in vrbe præsidio, Kalend. Septembres discedit, Ioanne Frederico Saxone fidei officiíq; admonito, ac in Saxoniam liberè dimisso. Cùm Cæsar in Franconiam peruenisset, quæcumque Antistites cum Alberto Brandeburgio pepigerant, vt extorta, rescindit. Idem Norimbergiis permittit; vtq; vetus cum Rhenanis Sueuísque fœdus contra Albertum renouent, consulit: quod multi fecère, nil ex promissa pecunia Alberto soluentes. Intereà Cæsar per ditionem Wirtenbergensen, intactis Vlmensium agris, ob eximiam erga se fidem, Spiram, indéque Orottam venit. Decimoquinto Septembris Argentoratum cum ordinario tantùm comitatu ingressus, exercitum in proximos agros dispergit. Exinde Haganoam contendit, iterùm Duce Albano exercitus Legato constituto. tum Haganoa Lindauum petit, indéque in Lotharingiam profectus, vndecimo Kalendas Nouembres vrbem Metensem, dolo à Franco occupatam, obsidione cingit. Veriti id iamdudum erant Franci, propterea Nanceium Metímque egregiè munierant. Eo tempore ad Cæsarem Metim obsidentem cum Belgarum venêre auxiliis Lamoralis Egmondij Comes, ac plerique alij Belgarum Proceres. Oppugnabatur vrbs tormentis ac cuniculis continuò, præerátque pro Franco Franciscus Lotharingus Guisæ Dux, Legatum habens Petrum Strozzam, habebántq; in præsidio octo millia peditum electorum ac tria millia equitum. Agebat tunc haud

Brandeburgius nouis bellum in Germania concitat: nihilominùs Hessus liber dimittitur.

Cæsar iterùm Protestantes Augustæ Magistratu mouet.

Item alias vrbes in transitu videt.

Demum vrbem Metensem obsidione cingit.

1552 procul Pontmussonio Albertus Brandeburgius cum quinquaginta peditum signis, ac valido equitatu. Qui dum se cum Franco de stipendiis præteritis ac futuris non conuenire posse videt, interpellantibus Cæsarem Proceribus Germanis, in gratiam recipitur, præteritáque omnia obliuioni mandantur. Francis certioribus factis Brandeburgium cum Cæsare transegisse, sed dissimulare, Rex Aumalæ Duci, Guisij fratri, quatuor millia equitum attribuit, iubens Albertum pellat aut interficiat. Eius enim pedites parum timebat, quòd plerosque clàm ad sua stipendia pertraxisset. Albertus de Aumalij aduentu peditúmque dubia fide edoctus, nil animo commouetur, sed equitum fidei virtutíque confisus, instructa acie Aumalio obuiàm tendit, inque mediam eius aciem audacter inuectus perrumpit, reflexísque momento equorum habenis, idem feliciter audet. Aumalius hoc incursu tribus locis vulneratus, equoque deiectus, capitur, multíque nobiles ac ignobiles equites cædũtur, aut capiuntur. Cecidẽte circiter octingenti, ceteri fuga euasẽte.

Brandeburgius Cæsari reconciliatur, sed pace non duratura.

Albertus ouans ad Cæsarem cum captiuis profectus, amicè suscipitur, castráq; separatim ad Mosellam iuxta Abbatiam D. Martini, quà Metis Franciam respicit, ponens, impediebat ne quid ab ea parte ad vrbem inferretur, quotidianásque Francorum eruptiones & repulit, & sustinuit fortiter, cadente hoc conatu eius Legato Lichtebergensi Comite. Cæsar, qui ob articularis morbi sæuitiam hactenus Theonuillę substiterat, duodecimo Kalend. Decembres ad exercitum venit; tantáque tum ingentium tormentorum vi ac multitudine vrbs oppugnari est cœpta, vt fragorem Argentoratum vsque exauditum tradant. Egmondius intereà cum duodecim equitum Belgicorum millibus, iustáque peditum manu, Pontmussonium in potestatem redigit, indeque Tullium profectus, frustrà ibi laborat. Tandem cùm Cæsar ad vrbem Metensem tormentis nec cuniculis quidquam proficeret, & è centum peditum millibus quæ Cæsar ad vrbem adduxerat, supra quadraginta millia dysenteria hiemísque intemperie periissent, nulla ratione consultum iudicans, reliquum exercitum magna parte etiam morbo affectũ, cum dubio expugnationis euentu firmissimo præsidio obiicere, motis castris, tormenta præmittit, Metímque Kalendis Ianuarij anno 1553. deserit, fortissimis equitum turmis in tergo relictis, qui erumpentes magno numero hostes non semel, illata clade, repulẽre. Cæsar Theonuilla in Belgium est

Probat se Cæsari Brandeburgius insigni clade Francis illata.

Capit Egmondius Pontmussonium.

Nihilominùs, pluribus dysenteria & hiemis intemperie absumptis, Cæsar in hiberna concedit.

1553 profectus. Intereà Vendomæ Dux Picardiæ pro Franco Gubernator, nihil territus brumæ diebus, Hesdinum aggressus, mirabilíque arte tormentis per loca paludosa attractis, cùm murum aggerémque prostrauisset, effecit, Reussij Comitis filius omnibus vitæ fortunarúmque incolumitatem pactus deditionem faceret. Mox Cæsar, veteribus copiis conue-

conuenire iussis, cùm Rossemium cum parte copiarum in Lutzenburgios misisset, reliquijs Reussium præficit, Terowanamque Morinorum vetus oppidum Flandris infestissimum expugnare iubet. Reussius, productis tormentis, oppidi murum aggeremque acriter diuerberat: adest etiam nouis cum copijs Pontus Lalainus Bignicurtij Regulus, duobusq; locis oppidum premunt. Miserat Francus paulò antè Terowanam cum aliquot equitibus Marcanum, qui se Bullonij Ducem hominabat, cum Essæi Domino, vt iuncti Mommorancio Comestabilis filio natu maximo oppido præessent. Durante Terowanæ obsidione, moritur Adrianus Crouiacus Reussij Comes, succeditq; illi filius natu maximus Ioannes: exercitus verò cura imperiumque mansit apud Bignicurtium. Vendomius Francus Cæsarianos à Terowanæ obsidione retracturus, iustis in vnum coactis copijs, Flandriæ minatur. Sed nihilò segniùs Terowanam Bignicurtius oppugnat; factoque tormentis ingenti hiatu ac ruina, pridie Idus Iunij inuasionis dat signum. Irruentes ferociter Belgę, prælium cruentum committunt: resistunt obstinatè Franci: cadunt ab vtraque parte multi, ac è Francis Præfectus Essæus; in cuius locum succedens Mommorancius, magno animo pugnam restituit, adeò vt post decem horarum continuum prælium, Cæsariani receptui canentes, militem seruato ordine reducerent; statimque alio loco translatis aliquot tormentis, factoque ingressu, & hîc oppidum inuadunt. Repugnant, sed maiori cum detrimento Franci. Quare non diu se vim oppugnantium duobus locis Belgarum laturos sentientes, ab vna oppidi parte, ignaris his qui alteram oppugnabant ruinam, deditionis signū exponunt. Dum colloquuntur, Hispani proximo loco discessisse custodias videntes, appositis muro scalis transcendunt, magnaq; voce captum oppidum conclamant: quo tumultu, qui compositionis causa aduenerant, vitam tantùm pacti, deditionem faciunt. Qui verò ab alia parte propugnabant, opprimūtur; maior pars, proiectis armis, capitur. Oppidum militi datur diripiendum, deinde funditus deletur. Capta est Terowana quarto Idus Iunij, toties superiori sęculo capta & recepta. Extat hic versus numeralis;

1553

Obsident Cæsariani Terouuanam.

Eamdem per decem horas Belgæ ferociter oppugnant strenuè se defendentibus Francis.

Demū altera cruenta oppugnatione Terouuana Cæsarianis cedit.

Diripitur, & funditus deletur.

IVnIVs eX MorInIs, VICtrICIa sIgna potentI
Dat CaroLo: FranCVs VIdIt & IndoLVIt.

Capiuntur Mommorancius, ac alij aliquot viri clari; cæsi tantùm trecenti. Martignius ac Dampetrus parua pecuniæ summa ignoti se redimētes, euasêre. Exinde exercitui Cæsar præficit Emanuelem Philibertum Sabaudiæ Ducem, nulla tamen Bignicurtij culpa, sed eo perhumaniter Sabaudo, ob familiæ claritatem, cedente. Sabaudus Monstreulium expugnare statuens, cùm certior esset factus, eò Vendomium sex peditum ac duo equitum millia misisse, mutato itinere Hesdinum copias conuertit.

Nouus creatus exercitus Legatus Sabaudus

Hesdinum obsidet.

1553 tit. Præerat oppido ac arci iusto cum præsidio Marcanus, aderantque Comes Villerij, Horatius Farnesius, Dampietra, Martignius, aliique aliquor viri Nobiles. Sabaudus statim oppidum capit: at in expugnanda arce omnis consistebat difficultas; hanc enim summis viribus Franci munierant, tuerique statuerant. Sed cùm tormentis ac cuniculis in magnum essent adducti discrimen, de compositione tandem agunt. Cumque parum conuenirent, nec tamen spes concidisset, vno eodémq; tempore in arce puluis tormentarius fortuito igne correptus Francos complures extinxit, aut ambussit, cuniculíque à Sabaudo instituti, concepto igne, arcis partem disiecêre, accurrentésq; Horatium Farnesium, Dampietrum, Martignium, compluresque alios in frusta discerpsere. Quinto itaque Kalend. Augusti Cæsariani arcem capiunt, ceterósque omnes cum Marcano, Comite Riouio, Villario, Iolæo, Culano captos ad Sabaudum perduxêre. Oppidum verò cum arce, quod proximis triginta annis sæpiùs hinc inde esset captum, funditus diruere, nouumq; sequenti anno, vt dicemus, inter propinquas paludes condidêre. Dum hæc in Picardia gererentur, nihil pacatior erat Germania. Etenim Cæsar initio anni Theonuillâ in Belgium proficiscens, Alberti Brandeburgij copias in Treuirorum agris, donec soluta essent stipendia, manere iusserat. Sed ijs acceptis, Albertus in Germaniam cum auro tendens, nouúmque militem conscribens, iterùm Norimbergijs, Franconiæq; Antistitibus crudele inferebat bellum. Id vt sopiretur, diuersis habitis conuentibus, varij pacificatores, ipséque Cæsar & Rom. Rex mense Martio, Aprili, ac Maio frustrà laborarant. Quare tandem, fœdere inito, contra Albertum sacramento se deuinxere isti: Imperij Senatus, Norimberga, Archipræsules Moguntinus ac Treuirensis, Septem-vir Mauritius, Henricus Brunswicanus, Wolfangus Prussiæ Magister, aliique minores, moxque copias conscripsere. Septem-vir Mauritius belli socialis Dux nominatus. Sed Albertus, multò fœderatis paratior, intereà infestissimè Brunswicanos, Norimbergios ac Francones depopulatur, in oppida ac pagos igne & ferro sæuiens. Qua ratione per Germaniam furentem repressuri confœderati, (quibus & Romanorum Rex intereà se iunxerat) Alberto Kalendis Iulij solemniter bellum indicunt. Contemnit hoc Albertus, traiectoque amne Visurgi, ad Saxoniæ fines contendit. Septem-vir Mauritius confœderatorum Dux, celeritatem Alberti admiratus, sociorum copias in vnum cogit. Sed tempore exclusus, expectare omnes non potuit, nisi, se deriso, impunè Albertum Saxoniam suam vastare maluisset. Cùm vterque exercitus ad Visurgim conuenisset, sine mora acies instruunt, nonaq; Iulij, exoneratis magna cum strage hinc inde maioribus tormentis, acriter cum omni equitatu vtrimque concurrunt, victoria tandem in partes confœ-

Oppido simul & arce potitur, & destruit, mox commodiori loco nouum Hesdinum exstructurus.

Iterùm Brandeburgius in Germania turbas ciet.

Plures fœderati Principes Brandeburgio bellum indicunt.

confœderatorum inclinante; quo tamen prælio Septem-vir Mauritius 1553 ita est sauciatus, vt post scriptas ad Antistitem Wirciburgensem litteras, (obsessis omnibus itineribus Albertum elabi non sineret) postridie diem obiret. Sepultus est Fribergi oppido Misniæ, iuxta patrem Henricum, ac filiolum Albertum, ætatis annum trigesimum tertium ingressus, vnica relicta filia heredeq; Anna, altera Guilielmi Nassauij, Aurantij Principis posteà vxore. Cecidere cum Mauritio, cruenta obtenta victoria, Carolus & Philippus Ducis Brunswici filij. Albertus, desideratis circiter quinque equitum millibus, fuga est elapsus. Peditatus, visa equitum clade, non tentata pugna, deditionem fecit. Relata sunt ad Mauritium adhuc spirantem quinquaginta quatuor pedestria militaria signa, equestria quatuordecim. Successit Mauritio in Septem-viratu, aliisque Ditionibus, in quas filiæ ius non habent, frater Augustus, qui Daniæ Regis filiam vxorem duxerat, frustrà se opponente, veterémque dignitatem à Cæsare repetente Ioanne Frederico Saxone, eiusque filiis.

Cruentum prælium cum Brandeburgio, quo vulneratus victor Mauritius postridie obijt.

Brãdeburgus desideratis circiter quinque equitum millibus, fuga euasit.

Pridie Nonas Iulij obiit Eduardus Sextus Angliæ Rex, Henrici Octaui filius, decimo sexto ætatis anno, successitque illi soror natu maior Maria, etsi non sine difficultate, vt mox dicemus.

Eduardo Angliæ Regi defuncto succedit soror Maria.

Huius anni vere Garcia Toletanus, Ferdinandus Gonzaga, & alij in Italia quoque exercitum coëgerant, castigaturi Senenses qui Francum admiserant. Censebantur copiæ vltra duodecim peditum, ac tria equitum millia. Franci ex aduerso quatuordecim circiter peditum, & duo equitum millia in Senensium oppidis habebant distributa. Aduenientes Cæsariani, arces oppidáque aliquot expugnant, interque alia Monselonium, capto Præfecto Sartorio Thieno, nobili Vicentino; tum Asinolingam, Turritam, Lucignanum ac Monticellam, cæsis vbique præsidiariis. Montalcinam, aliquamdiu obsessam, expugnare ob aduentum classis Turcicæ non potuere. Exoratus enim Solymannus à Salernitano Principe qui ad Francum defecerat, Regi Henrico succurreret, classem Dragutum educere, Cæsarisque ditiones inuadere iusserat. Quare Garcia, dimissa Montalcina, cum copiis in regnum Neapolitanum reuertitur, idemque ceteri Duces fecere.

Bellum iterum in Italia ob Frãcorum præsidia in Senẽsium oppida admissa.

Erat hoc tempore Francica classis viginti quinque triremium in Senensium portu, qui Herculis Monœci dicitur, Dragutum cum Solymanni classe exspectans: qui cùm mense Augusto venisset, Franci eductis Sena, Duce Thermæo, aliquot peditum signis, perque triremes distributis, cum Draguto Corsicam inuadunt, statimque Bastiam deditione accipiunt, deinde Fanum Florentij, Glassam vi expugnant.

Franci iũctis viribus cum Turcis Corsicam inuadunt.

Dragutus ab altera Insulæ parte obsidebat Fanum Bonifacij, præcipuum Corsicæ propugnaculum; vbi desideratis circiter sexcentis Turcis, instante autumno, re infecta discedens, Constantinopolim reuertitur, magna Christianorum multi-

1553 multitudine in seruitutem abducta. Intereà in Germania Albertus Brãdeburgius, collectis è fuga copiarum reliquiis, nouisque aliquot conscriptis cohortibus, Brunswichi se continebat. Henricus Dux Brunswichi, Mauritio à confœderatis suffectus, veteribus copiis, quibus Norimbergij ac Antistites stipendia soluebant, suos iungit, Idibúsque Septembris in aciem educit. Prodit contrà pugnacissimus Albertus, iterùm tentaturus an se Germaniæ Regem fortuna esset factura; sed numero virtuteque superatus, altera accepta non exigua clade, profligatur, ac Brunswichum refugit. Cumque intellexisset, Ducem Henricum ad vrbis obsidionem cum exercitu properare, educto equitatu, in Thuringiam, indéque in Franconiam contendit, vagus oberrator, imbecillibus tantùm vim, vt aurum extorqueat, inferens. Intereà Comestabilis in Picardia haud procul Ambiano iustum exercitum cogebat, moxque iuxta Picquinium castra communit: quæ cùm indies augerentur, Sabaudus Franco copiis impar factus, in Hannonia iuxta vrbem Valencenensem se quoque castris munit. Rex Henricus ad castra sua veniens, Picquinio Corbeiam septimo Kalend. Septembris mouet, frustráque tentata Baupama, per Comitatum Fani D. Pauli sub initium mensis Septembris ingressus, flamma vbique grassatur. Postridie Nonas Septembres omnibus cum copiis haud longè Cameraco considet, vrbémq; per Legatum Castrensem aperiri iubet. Nil pacati respondetur. Paulò enim antè Reussius, Barbansonius ac Hericurtius cum milite intrarant, leuibúsq; prælijs Francos exercebant. Pridie Idus Septembres Rex Cambresij admittitur, séque hîc cum Cardinale Farnesio, ceterísque Proceribus reficit. Tandem decimooctauo Septembris haud procul Valencenis castra locat. Pars copiarum Cæsaris in vrbe erat, pars cum Sabaudo arcem Famaam, collemq; Mommowiacum subiectámque eius vallem occuparat, magnúmque hîc sclopetariorum numerum condiderat. His locis sæpissimè vario euentu est certatum, Francis audacissimè ad castrorum Cæsarianorum munitiones summo cum periculo excurrentibus, cuius temeritatis non pauci pœnas, discerpti laceratíque à tormentorum globis ac sclopetariorum grandine, dabant. Rex Cęsaris copias singulis horis augeri, ipsúmq; Cæsarem, quamuis toto corpore articulari morbo miserè oppressum, cum omni Belgarum nobilitate ad castra properare intelligens, è Procerum consilio vndecimo Kalend. Octobres sub auroram castra Sulesino mouet, Cambresiúmque reuertitur, pagis omnibus, vbi incendiariis aditus erat, exustis. Inde ad Fanum D. Quintini militem partim in præsidia distribuit, partim solutis stipendiis exauctorat. Idem faciunt Cæsariani, continuis autumni pluuiis coacti. Eodem ferè tempore in Subalpina ditione Franci Vercellas fraude occupant. Sed accurrente paratissimis

Brandeburgius secundam accepit cladem.

Franci in Artesia flammis vbique grassantur.

Frustrà tentant Cameracum, potiũtur tamen Cambresio.

Sæpè leuibus prælijs inter Cæsarianos & Francos in Hannonia certatur.

Ob continuas autumni pluuias vtrique militem in præsidia distribuit, partem etiam exauctorant.

mis cum copiis Ferdinando Gonzaga, cùm eius muniendi, nec expu- 1553
gnandæ arcis tempus haberent, abducta rerum hominúmque præda,
oppidum deserunt. Kalendis Octobris in Anglia Maria West-munsteri
Regina coronatur, habitísque Londini Regni Comitiis, loco motis hæ-
reticis, Catholicam Religionem Angliæ restituit, ac de nuptiis cum Hi-
spaniarum Principe Philippo Cæsaris filio iuuenculo viduo ineundis,
agi est cœptum: quod Anglorum aliquot Proceres, qui Ioannæ Suffol-
ciæ ab Eduardo testamento Reginæ nominatæ studebant, & ipsam Re-
ginam proclamarant, ægrè ferentes, captis armis cum copiis contra Ma-
riam Londinum contendunt. Sed rebus malè succedentibus, omnes ferè
cum Ioanna Suffolcia eiúsque patre & marito capti, duodecimo Februa-
rij anno 1554. Londini publicè capite plexi sunt. Eiusdem mensis die vi- 1554
gesimoprimo Vinariæ moritur Sibylla Cliuia vxor Ioannis Frederici
Saxonis pridem Septem-viri; qui vndecimo pòst die in fata concedens,
vxorem est secutus. De nuptiis Philippi Principis Hispaniarum, ac Ma-
riæ Reginæ Angliæ, opera Cardinalis Reginaldi Poli ex Regia Anglo-
rum stirpe orti, quem Papa Iulius constituendę Religionis causa in Ger-
maniam ac Angliam miserat, agi cœptum erat. Nunc verò Cæsar vt
nuptiarum leges conciperentur, filium Philippum Bruxellam vocarat.
In Angliam verò Legationem, rei transigendæ causa, ad Reginam valdè
honorificam mittit, cui præerat Lamoralis Egmondij Comes. Cum eo
ibant Brabantiæ Cancellarius Philippus Nigri, Carolus Lalaini Comes,
Ioannes Mommorantius Carreræ Dominus: qui certis legibus nuptias
confirmarunt. Leges omittimus, quòd propter sterilitatem nuptiarum
inutiles fuerint. Egmondius, vt est Principum mos, Reginæ Mariæ, no-
mine Principis Philippi, armatus aliquanto tempore accubuit. Elisabeth
Mariæ soror, sed alia matre, de superiori seditione suspecta, in honestam
custodiam concluditur; è qua paulò pòst sponsi Principis Philippi de-
precatione liberata est, ea quæ posteà Philippo eiúsque filio tantum ne-
gotij vsque ad annum 1600. exhibuit. Circa finem mensis Aprilis An-
malæ Dux ad vrbem Metensem ab Alberto Brandeburgio captus, per-
solutis ei sexaginta millibus aureorum liliorum dimittitur: pauloq; pòst
Cæsar Albertum diuina humanaque iura irridentem, à Senatu Imperij
superiori anno proscriptum, iterùm euulgatis Bruxellæ Brabantiæ litte-
ris, proscribit. Eum Henricus Brunswichi Dux acerrimè persecutus, tan-
demque adeptus, omnibus impedimentis ac tormentis, militibus diffu-
gientibus exuit, ipse cum paucis tranato Mœno Kintzingium euadit,
donec mense Iunio Blasseburgo munitissimo ditionis suæ propugnacu-
lo in Regis Rom. potestatem redacto, omni ditione exutus, in Franciam
ad Regem Henricum profugit; cui cùm se non admodum gratum adue-

Maria in Anglia Regina proclamatur, frustrà quibusdã obnitentibus.

Despondetur Maria Philippi Principi Hispaniarum.

Elisabeth Mariæ soror, de superiori seditione suspecta, custodiæ traditur, sed mox rogante Philippo dimittitur.

Brandeburgius aliam adhuc accipit cladem, nec tamen se submittit.

1554 nisse hospitem videret, per sesquiannum suo ære tenuiter in Francia vixit. Posteà quasi precariò apud Marchionem Badensem mansit, ibique anno 1557. obiit, anno ætatis trigesimo quinto. Consideret Lector horribiles calamitates, quas hoc octennio per causam restituendæ Religionis Germania pertulit. Sub hoc tempus moritur Carolus Sabaudiæ Dux, Vercellis sepultus, relicto filio herede vnico Emanuele Philiberto, à Cæsare dudum, ob ingenium acre, magnis exercitibus præfecto; cuius nunc sępiùs mentio facta est, & fiet. Intereà Philippus Hispaniarum Princeps, armata Cotonnæ à Bernardino Mendosa insigni classe, quæ fuit 80. magnarum, ac 40. minorum onerariarum, vehentium quatuor millia Hispanorum peditum, ex Hispania in Portum Angliæ oppidi Hamptonij 19. Iulij appellit. Prodierant obuiàm medio Oceano 18. ingentes Angliciæ, ac complures Belgarum naues, tormentis virisque optimè instructæ, maria omnia explorantes, omniquè metu aduenientem sponsum liberantes. Pransus est Hamptonij Princeps Philippus semper in publico, nullis ei præter Reginæ ministros ad mensam seruientibus, Hispanis non parum murmurantibus. Tum ad Reginam mittit Ruigomium Siluanum, suo nomine offerri iubens monile, frontale, brachialia ac armillas, quæ summam centum millium ducatorum excedebant. Cùm Princeps Hamptonij porta exiens Wincestriam, vbi Regina erat, contenderet, decem Anglicos equos gradarios, ad iter magnificè instructos, Reginæ nomine Antonius ei Brunius offert; è quibus statim vnum conscendit, ceteri Hispanis Proceribus cessere. Vigesimo quinto Iulij, qui D. Iacobo Hispaniæ Apostolo sacer est, Wincestriæ in summo templo regia pompa matrimonio iunguntur, præeunte Antistite Wincestrio, Maria annos nata triginta octo, Philippus tantùm viginti septem. Proclamati mox hi eorum tituli: Philippus ac Maria Dei gratia Rex ac Regina Angliæ, Franciæ, Neapolis, Ierosolymæ, ac Hiberniæ. Interim Rex Franciæ Henricus veteribus nouisque in vnum coactis copiis, exercitúque in tres partes diuiso, Belgas aggreditur. Fani D. Andreæ Regulus decimo tertio Kal. Iulij cum vna parte Marieburgum, à Regina Maria Cæsaris sorore ante paucos annos conditum denominatúmque, contendens, munitissimum oppidum, quod Præfectus Martignius Rissarti Dominus Regi partim numerata partim promissa pecunia vendiderat, sexto Kalend. Iulij, ne vno quidem exonerato tormento, deditione recipit. Altera pars Regij exercitus Duce Comestable ac Vendomio, Auennam versus profecta, iterùm captum Treslonium, Glaionium ac Chimaum incendunt, munitionésque diruunt. Tertia pars, Præfecto Niuemij Duce ad siluam Arduennam deflectit, ac Orchimontem expugnat; Villarium, Iedinesiúmque, fugientibus præsidiariis, occupat. Idem fit Bauraini, Fumentij,

Philippus Hispaniæ Princeps cum insigni classe in Angliam ad sponsam nauigat.

Monilia valoris centum milliũ ducatorum sponsæ offeruntur.

Celebratur Matrimonium Wincestriæ ipso D. Iacobi Apostoli.

Francus proditione Præfecti occupat Marieburgum.

mentij, ac Hiergæ. Pridie Kalendas Iulij iidem tres exercitus in vnum 1554 coëunt, aduenientéque Rege, ad Mosam proficiscuntur, Bouiniámque Namurcensis ditionis oppidum tormentis expugnant. Qui in arce erãt, aliquandiu se egregiè defendentes, cùm nemo auxilium adferret, vitam fortunásque incolumes pacti deditionem faciunt. Oppidum militi diripiendum datur. Ab altera Mosæ parte Niuernius Dionantum, ditionis Leodiensis oppidum, quòd Cæsari Leodienses fœdere essent iuncti, acriter oppugnabat. Sed bis ab Hispanis ac Germanis Duce Iuliano Romero reiectus, tertiò maiorem vim eo parante, desperans Romerus ab exiguo præsidio vltrà sustineri posse, ad Niuernium profectus, pactúsque præsidiarij cum armis impedimentísque exirent, oppidum dedidit. Arx in medio sita, cùm actis cuniculis, subdito incensóque puluere tormentario exscinderetur, oppidi quoque maiorem partem absumpsit. Cæsar edoctus Regem, Mosæ amnis commoditate vtentem, oppida arcésque ad eius ripam sitas facilè in potestatem redigere, vires Namurcum colligebat, nominato Sabaudiæ Duce Legato, adiunctis ei Castaldo Platinæ Comite, Antonio Auria, ac aliquot Belgarum Proceribus, ceteris ad parandas copias in diuersa loca dimissis. Interim Rex tertio Idus Iulij Dionanto mouẽs, transmisso amne Sabi, duobus Namurco milliaribus castra locat: sed ob propinquitatem Cęsariani exercitus indies augescentis, non diu manendum censens, Mariemontium vno distans Binstio milliari, venit, deliciásque Mariæ Reginæ cum arce incendit. Hinc Binstium obsidet, oppidum tunc parùm munitum: quod cùm aliquandiu tormentorum vim pertulisset, deditionem nulla conditione facere cogitur. Plebs militésque inermes dimittuntur: Pręfecti cum ditioribus ciuibus pecunia se redimunt. Oppidum direptum cum palatio incenditur; iidemque incendiarij, per aliquot milliaria in Hannonia sæuientes, calamitosam huius expeditionis memoriam, pagis arcibúsque compluribus euersis, reliquere. Hinc Franci Mabugam proficiscuntur, eamque cum vicino Bauaio, præsidiis destituto, similiter incendunt. Cæsaris copiæ Regias insequebantur. Rex castra posuerat medio inter Valencenas ac Quesnoum itinere, iamque commeatus inopia laborare incipiebat. Insistebat enim Sabaudus Francorum vestigiis, adeptumque Fani D. Andreæ Regulum, ad torrentem haud procul Quesnoo equites transmittentem, inuadit; paucísque captis, pluribúsque cæsis, impedimenta ferè omnia diripit, ceteri Regem incitato passu insequuntur: iam enim Cæsaris vires vndique conuenerant. Sciebat id Rex: quare magnis itineribus Franciam versus iter instituens, circa finem Iulij Creueceurium venit, ibique exercitum reficit. Haud procul à Rege Cæsariani castra ad Scaldim locant, Cameraco necessaria recipientes. Rex Cæsaris copias formidans,

Hinc Bouiniam expugnat, tradente se tandem etiam arce.

Quin & Dionantum ab exiguo Cæsaris præsidio infessum, & aliquandiu oppugnatum se ei dedit.

Mariemontium incẽditur, deinde & Binstium, multęq; arces vicinæ.

Cæsariani Francorũ vestigijs insistentes, eos in Franciam paulatim cedere cogunt.

1554 dans, æquum in locum non deſcendebat: ſed poſtridie Kalend. Auguſti Creuecœurio mouens, Baupamam contendit, eadem ratione quam in Hannones ſetuauerat, in Atrebates incendiis graſſans. Inde ad arcem Renriacam caſtra ponit. Venerat iam ad caſtra Cæſar, qui eum ſubſequens, Marquij, vnico Rentiaco milliari, conſidet. Franci tormentis arcem vehementer oppugnant. Sed præſidiarij de Cæſaris præſentia certiores facti, magnis animis repugnant. Cæſar propius Regem Rentiacumque caſtra mouet, vnumq; è propinquis collibus Francis vicinum, in cuius decliuitate ignatis Cæſarianis Franci inſidias locarant, non ſine ſanguine occupar. Stabant Cæſariani Franciſque, inſtructis aciebus ad pugnam parati. Sed cùm ſe colle, pro quo diu erat certatum, pulſos Franci viderent, deſerto Rentiaco, præmiſſiſque tormentis, impedimentis, omníque peditatu, citato paſſu abibant, equitatu loco conſiſtente, peditúmque diſceſſum tegente. At mox à transfuga de paucitate Cæſarianorum collem occupantium admoniti (maiorem enim exercitus Cæſaris partem eò ſe contuliſſe exiſtimabant) è veſtigio omnem in eos equitatum, addita peditum Germanorum legione, ducunt; Swartzenburgioque in fugam coniecto, Naſſauij legionem ſolis ardore ſine ordine vagantem, perrumpunt (Hiſpanis ad ſaltum ſine incommodo ſe recipientibus, ſclopetiſque ſe defendentibus) ac antequam à ceteris Cæſarianis ſuccurri poſſet, concidunt, inſtanteq; nocte, concitato equorum curſu ad pedites ſuos, ſine tubæ ſono procedentes contendunt. Clades ferè æqualis fuit ob priorem Cæſarianorum victoriam. Cecidere ab vtraque parte, diuerſo pugnæ euentu, ſupra bis mille ſeptingenti viri, ac ferè omnes Naſſauicæ legionis Germani, ſignis eorum militaribus ad Regem relatis. Rex multum itineris prægreſſus, tandem Abbeuillam, Ambianum, indeque Compengam venit; vbi ſine menſis Auguſti exauctoratis Heluetiis, Germanorumque maxima parte, in vlteriorem Franciam abiit, ceteris copiis partim in præſidia diſtributis, partim Vendomio Picardiæ Præfecto attributis. Cæſar corpore æger Bruxellam, tradito exercitu Sabaudo, reuertit; qui Francos, traiecto amne Authia, inſequens, arcem Auchiacam expugnat. Tum tranſmiſſo Somona, qui Atrebates à Picardis ſeparat, capit incenditque Dampterram, Durriam, Machium, Maintenaum, Fanum Riquerij, & alia; conuerſoque exercitu ad Comitatum Fani D. Pauli, indeque Monſtreulium ac Dorlanum, vt talionem redderet, omnes eius tractus Franciæ pagos incendit, & pro diruto ſuperiori anno Heſdino, ad Vicum Meſnium iuxta amnem Cancem, intra paludes cōdere cœpit Heſdinum forte ſeu nouum, adiectis vaſtæ molis quatuor munitionibus: quæ dum perficiuntur, eodem loco cum exercitu manet, Monſtreuliorum Dorlanorumque eruptiones reprimens.

Interim adhuc in Arteſia quoque flammis Franci ſæuiunt.

Stant non longè à Rentiaco acies vtrimque ad pugnam paratæ.

Pugnatur cruentè clade ferè æquali; cecidere ab vtraque parte ſupra bis mille ſeptingenti.

Sabaudus tranſmiſſo Somona, multa ſimiliter Francorum oppida, arces & pagos flammis abſumit: hinc Heſdinum nouū condere incipit.

Heſdino

Hesdino permunito, Cæsariani, iterùm Somona traiecto, Ambianum vsque igne sæuiunt. Hinc Corbeiam ac Einchrium contendentes, exustis his oppidis, tandem Bapamam initio Decembris reuertuntur, exauctoratisque Cameraci attatis equitibus, Germanorumque legionibus, Belgas Sabaudus in proximis oppidis hibernare iussit; idémque mox faciens Vendomius, rusticorum calamitatibus vltrò cittóque ad tempus dedêre inducias. Ardebat in Italia adhuc bellum Senense. Ad Marignanum Cæsaris Ducem magna auxilia adduxerant, Ioannes Luna ex Insubribus, Madritius è Regno Neapolitano; adeò vt in acie produceret 14. peditum ac duo equitum millia. Nec minores Strozza Senensibus à Franco subsidio missus habebat copias, cùm non ita pridem Massiliâ sex millia peditum accepisset. Quare vterque Dux, in aciem productis omnibus copiis, pugnæ occasionem circumspectabat. Recipit intereà Marignanus Moncarolum ac Moncatinum, paulò antè à Strozzianis occupata; indéque Senas profectus, vrbi copias admouet, ad portam Romanam munitionem erigit; cúmque Strozziani ad expugnandum Monasterium contendissent, misso Marignanus iusto subsidio, acriter eo euentu est concursum, vt circiter octingentis hinc inde cæsis, intactum Strozziani Monasterium relinquerēt. Tum Strozza Senas rectà contendit, collémque munitioni Chamoliæ imminentem occupare conatus, præuentum se à Marignano reperit. Raptato igitur Ciuitellam agmine, capere oppidum opportunissimo loco situm constituit. Expugnat in itinere, trucidatis præsidiatiis, Martianum. Oliuetum deditionem facit, vt & Foianum, aliaque quædam iis locis oppida: videbatúrque bellum è ditione Senensi in agrum Florentinum trāsferre statuisse. Quare Marignanus, rebus necessariis ad Senarum obsidionem constitutis, cum reliquis copiis Strozzam insequitur. Pugnatum est primò haud longè Chiana valle, postridie Kalend. Augusti, vbi Strozziani vltra mille, Cæsariani vltra quadringentos amisêre: deinde haud procul Martiano, tertio Nonas Augusti. Desiderauit hîc Strozza circiter quinque virorum millia, maximè Francos ac Heluetios, siti æstúque semienectos. Signa militaria supta centum telata. Capti milites bis mille, omnésque liberi dimissi, cùm iurassent se proximo anno contra Cæsarem non militaturos. E Cęsarianis vix quadraginta. Etenim primo equitum concursu Bergettus equitatui Strozziano Pręfectus contra Cęsarianos pedites concitato cursu prouectus, cùm illi inclinatas hastarum cuspides constanter obtendissent, paululùm declinans, ex acie se proripit: qua de causa paulò pòst iussu Strozzæ fracto iugulo est punitus. Ceteri equites, horum abitu, facilè citóque in fugam acti, Strozzianos pedites Cæsarianis concidendos reliquere. Qui potuere, cum saucio Strozza Lucignanum, quod haud longè

1554

Vtrisque in hiberna distributis, quies tantisper rusticis data.

Marignanus pro Cæsare Senas, munitione extructa, premit.

Cruenta pugna in Italia: prima, vbi desiderati Strozziani vltra mille, Cæsariani quadringenti: altera, in qua Strozzianorum quinque millia, Cæsariani vix quadraginta.

 abetat,

Imbellis turba Senâ eiectâ, & nusquam recepta, miserè fame conficitur.

1554 aberat, profugêre. Intereà Senenses inutilem hominum turbam vrbe eiiciunt. Marignanus eos non recipiens redire iubet; miserrimumque erat spectaculum, conspicere, puerorum, feminarum, senumque turbam ad vrbis fossas dispalatam iacere, fameque interire. Perfecta insigni ad portam Romanam munitione, qua Carthusiani includebantur, seriò Senæ obsideri sunt cœptæ. Sub idem tempus Brisaccus Francorum in Pedemonte Præfectus, per occasionem absentię Ferdinandi Gonzagæ (erat is ad Cęsarem in Belgium profectus, diluendis aliquot inimicorum suorum calumniis, relicto Legato Figuarola) occupat Bugiellam, Iuræam cum arce, Fanum D. Iacobi, & alia non parui momenti castella. Fine anni Romanorum Rex Augustam ad indicta dudum Comitia, quibus ipsum præesse Cæsar iusserat, veniens, Principes expectabat: qui Nonis

Brisaccus pro Franco occupat Bugiellam & alia quadam loca vicina.

1555 Februarij anni 1555. conuenere, multisque solito more sesquipedalibus verbis de Religionis restitutione auxiliisque contra Turcam egere, sed paruo aut nullo fructu. Per idem tempus Fani D. Andreæ Regulus, valida apud Picardos coacta manu, in Comitatum Fani D. Pauli, ac Atrebatensem excurrit; vastaque populatione mulctatis agrestibus, ne nouo Hesdino commeatus importaretur, frustrà impedire conabatur. Proinde in Cameracenses conuersis copiis, euastatisque agris, oppidum Cambresium, trucidatis præsidiariis diripit, incenditque. Mense Martio Brisaccus Casalem per fraudem in Subalpina ditione occupat, turrim ingentem cum Germanorum præsidiariorum clade expugnat, paulóque etiam pôst arcem Figuarolam per deditionem capit, magno Cæsarianorum ijs in partibus detrimento. Exinde captum Valencium ac Fanum Saluatoris diruit, omníque fermè Marchionatus Montferrati ditione Franci potiuntur. Duodecimo Kalend. Apriles Iulius Tertius Pontifex Maximus è viuis decedit, succedente Cardinale Marcello Coruino, qui retento nomine Marcellus Secundus est dictus. Sed cùm viginti duobus tantùm Iulio superuixisset diebus, vtrique decimo Kalend. Iunij succedens Ioannes Petrus Caraffa, vir octoginta annos natus, Pauli Quarti nomen sumpsit. Sub idem tempus in Hispania obiit Ioanna Aragona Caroli Cæsaris ac Ferdinandi Rom. Regis sororúmque eorumdem mater, à morte mariti Philippi (qui obiit anno 1506.) numquam mentis compos, sed corpore valido, nugis rebúsque ridiculis, instar puerorum, tempus ad extremum vsque spiritum terens. Cæsar solemnes ei exequias Bruxellæ Brabantiæ, Rex Ferdinandus Augustæ, vbi tum erat, soluit. Premebantur intereà in Italia Senæ extrema commeatus inopia; consumptísque omnibus eduliis, ad infames deuenerant cibos. Strozza de eorum calamitate certior factus, cùm ad Portum Herculis in vnum coëgisset duo millia peditum, ac trecentos equites, magnámq; vim commeatus,

Item Casalem, arcem Figuarolam, alia.

Mortuo Iulio Tertio & mox etiam successore Marcello Secundo, sufficitur Paulus Quartus. Moritur & Ioanna Cæsaris mater.

1555

meatus, Senas intempesta nocte importare conatur. Sed Marignanus, de eius consilio edoctus, idoneo loco insidias ad pontem Tressianum collocat; in quas cum copiis Strozza incidit, multis desideratis ac captis: commeatus omnis in potestatem Cæsarianorum deuenit, Strozza cum equitatu Montalcinum se recipiente. Exinde Senenses animis fracti, hisce conditionibus decimo Kal. Maij Marignano Cæsaris Legato deditionem faciunt: Senenses in Cæsaris perpetuam clientelam se tradunto. „ Is arcem in vrbe, nisi è ciuium consensu, non ædificato. Munitiones se„ cundùm vrbem extructas dituito. Præsidium Cæsari in vrbe habere, „ suo sumptu, quot militum ac cuiuscumque voluerit nationis, libetum „ esto. Reipublicæ Senensis statum pro arbitratu Cęsar constituito. Senen„ sibus præterita omnia condonantor, exceptis Cæsaris subditis in ea exu„ lantibus, ac cum iis militantibus. Franci cum omnibus fortunis, impedi„ mentis, ac armis liberè, quò voluerint, è Senensi ac Florentina ditione „ abeunto. Exinde duo millia Hispanorum peditum Cæsaris nomine vrbem ingrediuntur, exeuntibus aduersa porta Fräcis, Italis, ac ciuibus qui Cæsaris imperium dedignabantur. Tum Marignanus exercitum ad Portum Herculis, vbi Strozza cum valido erat præsidio, ducit. Sed is per causam adducendi subsidij egressus, obsideri nolebat. Paulò pòst oppidum terrâ à Marignano tormentis quassatum, mari cum Genuensium triremibus ac onerariis ab Andrea Auria oppugnatum, tandem mense Iunio tertia inuasione vi capitur, cæsis in oppido circiter quingentis viris, multísque captis, ac inter hos, Saluiato, Tusino, Martinengio, cum omnibus Gasconum Grisonumque Præfectis. Hieronymo Fiesco iussu Auriæ caput est amputatum. Huius oppidi expugnatione euulgata, proxima quæque statim deditionem faciunt, tandémque vniuersa Senensium ditio Tusciæque in Cæsaris potestatem concessit: qui eam cum vrbe gubernandam commisit Francisco Mendosio Cardinali. Tum Marignanus Florentiam reuersus, à Duce Cosmo insigniter remuneratur; acceptóque stipendio, dimissisque pro maiori parte Germanis ac Italis, Marignanum suæ ditionis apud Insubres oppidum reuertitur. Eodem ferè tempore iterùm Turcica classis Regi Franciæ ex fœdere auxilium latura, oram Italiæ legens, Plombinum Hetruriæ Tusciæque communem portum, iuxtaque eum insulam Iluam, nunc Elbim, frustrà tentauit. Interim magna abducta hominum pecorúmque præda, cum Principe Salernitano Franciæ Regis Legato triremes conscendens in Græciam abiit. Inter Belgas eorúmque vicinos Francos, omnia bellicis tumultibus perstrepebant; cuius miseriæ finiendæ causa, medio inter Caletum ac Greuelingam itinere, Legati Cæsaris, Regis Francorum Henrici, ac Regum Angliæ, de pace acturi, conuenere. Sed cùm dies

Frustrà Strozza Senensibus extremè laborantibus succurrere conatur.

Dedunt se ergo Senenses Cæsari his conditionibus.

Capitur Portus Herculis à Cæsarianis tertia inuasione.

Demum proxima quæq; vniuersa deditionem faciunt.

Frustrà

Legati Cæsaris & Regis Francorum, arbitris Anglis intra Caletũ & Greuelingam de pace agunt.

1555 complures frustrà triuissent, re infecta discessere. Cæsar intereà Subalpinæ ditioni prouisurus, in locum Ferdinandi Gonzagæ, Mediolanensium ditioni præficit Ferdinandum Toletanum Albæ Ducem. Is maximis itineribus è Belgio eò cum amplissimis mandatis profectus, ingentem exercitum breui cogit, ac Vulpianum à Francis obsessum, & ad extremam commeatus inopiam redactum, defendente Cæsare Neapolitano, adueniens cum exercitu obsidione liberat, ingentemque commeatus vim importat; præterea nulla re memorabili pro tanto exercitu triginta millium peditum & trium millium equitum gesta. Nam paulò pòst, cùm Albanus exercitum pro parte diminuisset, & Franci arctè premere pergeret, Cæsar Neapolitanus honestis conditionibus deditionem facere coactus est. Franci Vulpianum decimo Kal. Octobres diruunt, satis sibi in Taurino præsidij esse iudicantes. Exinde Monscaluus Francis deditionem facit, præsidiariis cum armis, iisque quæ humeris efferre poterant exeuntibus. Eodem tempore Ferdinandus Gonzaga à Cæsare, restituto honore, absoluitur, ingentibusque donis affectus, acceptoque oppido Santseuerino, ac plerisque aliis in ditione Neapolitana arcibus oppidísque, magno cum honore ac gratia à Cæsare è Belgio discedens, in Italiam reuertit. Apud Belgas Rex Henricus Marieburgo ac Maseriæ de firmo præsidio, ingentique commeatus copia prouidet: eò enim Cæsarem vires conuersurum existimabat, quòd non contemnendæ eius copiæ iis in partibus, Duce Martino Rossemio, coirent. Tandem Sabaudus ad exercitum veniens, arcem Chiueiam ad Mosam sitam insigni operarum diligentia permunit; quadratóque extructo vallo, cum quatuor ingentibus extantibus munitionibus, ac profundissimis largissimísque fossis, nouum oppidum Carolomontem, à Cæsare Carolo appellauit. Niuersius cum Regiis copiis opera impedire conabatur; sed adeò castra Sabaudus permunierat, vt frustrà omnia tentans, re infecta Marieburgum abiret. Hoc rerum statu ad Carolomontem Martinus Rossemius Potroiæ dominus peste obiit. Venit ad castra in eius locum Guilielmus Nassauius Aurantij Princeps; qui perfectis Carolomontianis munitionibus, castellum Fagnolium capit diruítque, ac ad Saltorium vicum, loco valdè idoneo, alterum ædificat munítque oppidum, cui à Rege Philippo Cæsaris filio, est inditum nomen Philippo-villa, finibus Hannoniæ ac Namurci his nouis oppidis Cæsare consulente. Cùm Franci harum munitionum extructionem impedire se non posse viderent, frustrà tentato Saltorio ac Chimao, ad nouum Hesdinum excurrunt, Atrebatibus minitantes. Pugnatum quoq; est mense Augusto mari inter Belgas ac Francos, viginti sex Francorum armatis nauigiis ex portu Diepæ, viginti quatuor Belgarum onerarias ex Hispania cum mercibus domum reuer-

Vulpianum post longam toleratam obsidionem tandem Francis traditur.

Gonzaga dudum ab æmulis calumniis oppressus, demum à Cæsare cum maximo honore absoluitur.

Conditur ad Mosam oppidum Carolomont, & Martinus Rossemius tunc ibi peste moritur.

Item extruitur oppidū Philippo-villa.

reuertentes inuadentibus. Fuit victoria penes Francos, ſed valdè cruenta; etenim Belgæ naues harpagonibus inter ſe connexas tandem, coniecto in puluerem tormentarium igne, incenderunt, ſe Francoſque communi morte extinguentes. Paucæ confractis harpargonibus liberatæ, laceræ in Hollandiam rediere. Prætoriæ ab vtraque parte, cum Ducibus omnibus qui intus erant, periere. Superſtites Franci quinque ambuſtas Belgarum naues vacuas Diepam in ſignum victoriæ perduxêre.

1555 *Pugnatum in mari contra 24. onerarias Belgarum: victoria fuit Francorum, ſed valdè cruenta.*

PHILIPPVS II. HISPAN. REX
FILIVS PRÆCEDENTIS,
XLIII. BRABANTIÆ
VI. BELGII VNITI PRINCEPS.

Præfuit annis quadraginta tribus.

HOC anno 1555. Cæſar, cùm ſe corpore deficere ſentiret, quod dudum propoſuerat, exequi, filióque Philippo Regna Ditionéſque omnes tradere ſtatuit. Octauo igitur Septembris ex Anglia venientem excipit, & in ſeptimum Kalend. Nouembres in eam rem Ordines Belgarum Bruxellam conuenire iubet. Adueniente die, primùm, facto manè Sacro, ſupremam familię Burgundicę auctoritatem (quæ in Ordinis Aurei velleris Principatu conſiſtit) in filium transfert. Sumpto prandio, ad Palatij aulam deſcendit, comitante filio Philippo, ſorore Maria, Procerum Legatorúmque ciuitatum immenſa turba. Iubente Cæſare exurgens Philibertus Bruxellius Conſiliarius, diſertè conſilium Cęſaris aperit, cauſámq; præcipuam his verbis adſtruit: „Nondum (inquit) ea eſt Cæſar ætate, quæ rebus adminiſtrandis per ſe „ſit inidonea, ſed morbo ſæuiſſimo crudeliſſimóque, cuius immanita„ti (articularem intelligit) nullæ vires diu reſiſtere, nec medicina me„deri valet, oppreſſus ſuccumbit. Itaque cogitat Hiſpanienſem aërem „Belgico ſibi commodiorem viſere, ibique Deo exitum ſuum com„mendare, ac filio ſuo vnico proinde Belgicas Prouincias tradere. Hæc inter alia, prolixa & inſigni oratione Bruxellius. Cuius orationem exci-

Venit Philippus Rex ex Anglia Bruxellam ad patrem Cæſarem.

Acta Comitiorum ſummatum, quibus Cæſar filio Belgicas Prouincias tradidit.

1555 piens ipse Cæsar, in pedes stans, dextera ob imbecillitatem scipioni, sinistrâ humero Guilielmi Nassauij Aurantij Principis innixus, membranulâ (quæ capita eorum, quæ in Senatum referre statuerat, continebat) longinquo morbo affectam memoriam adiuuans, res omnes ab se gestas, & à nobis per tot annos commemoratas, à septimodecimo adolescentiæ anno, quo Hispaniam primùm adiit, & in his labores pro Republica susceptos toleratósque summatim proposuit, atque à capite (quod aiunt) ad calcem repetiit, ac deinde, cùm non ea deinceps vigilantia qua consueuerit, Prouincias ob immanem morbum gubernare posset, consultò eas iam filio à se tradi probauit.

Insigne dictum Cæsaris, Non esse vllum theatrum maius conscientia virtutis.

Addit, non esse theatrum vllum conscientiâ virtutis maius; eâ comite, se Deo sustentare. Porrò, si fortè, quod factum nollet, vspiam transuersum à regula discesserit, id imprudentia humana admissum esse, fateri; ideò veniam deprecari.

Deinde obtestatur, in primis Belgæ caueant ab hæresibus.

Obtestari autem se in primis, vicinarum Prouinciarum sectis turbulentis ne inficiantur Belgæ. Deinde sublato in cælum vultu, Dei opt. max. numen implorás, eodémque submisso, filium monens, eius vt prudenti gubernatione patris molestiæ leuarentur, lenem exclamatiunculam lacrymis terminauit. Quo factum est, vt vniuersus cœtus in lamentis ac suspiriis iacuerit, donec assurgens filius, Philippus Rex, atque ad patris pedes in genua procumbens, ita ferè reddidit:

Accipit Philippus, patris ad genua procumbens, Belgicas Prouincias.

" Indignum se tanto munere esse; sed cùm insideat animo patris, se onus suscipere, omnémque operam positurum, Belgæ vt auita æquitate gubernentur. Deinde paululùm à patre conuerso ore, Gallicè subtexuit, hoc ferè sensu: Quàm vellem, viri nobiles ac præclari, in me perfectior esset huius prouincialis vestræ linguæ notitia, vt sic vobis, quó in vos sum affectu, pleniùs declararem. Itaque vobis eum abundantissimè pro me testatum faciet Antistes Atrebatensis hîc præsens. Qui sine mora iussa exequens, quod Philippus fuerat exorsus, prolixa doctáque oratione pertexuit, omnia optima promittens.

Summarium eius quod Masius tunc nomine Ordinum perorauit.

Hinc Iacobus Masius, vir eloquens, pro Ordinibus Belgicis hunc ferè in modum respondit: " Nequaquam fugere Imperatoriam Maiestatem, quàm officiosos, quàm promptos, quamque fideles vsque habuerit Belgas; idcircò non solùm admirari admodum omnes, sed etiam perturbari, se, flagrante Francico bello, patrocinio S. M. priuari. Postquam tamen ita Imperatori videatur, eos vtcumque recreari auctoritate charissimi filij, nec vmquam Belgas, licet diuturnis depressos bellis, defuturos, quin patrono Philippo filio clientes erũt officiosissimi.

Renuntiat Regina Maria Belgij gubernaculis, cum fratre Cæsare in Hispaniã profectura.

Tum honestissimè assurgens Cæsaris soror Regina Maria hoc propè sensu est locuta: " Tota quidẽ mente in hanc curam semper incubuisse se, se vt delegatam sibi Prouinciam ad eam normam gubernaret, quæ tum fratri tum Reip. commodissima videretur: quod ipsum si minùs vspiam

lapsa

PHILIPPVS II. HISPANIÆ REX, XLIII. BRABANTIÆ
VI. BELGII VNITI PRINCEPS.

Masius actis gratiis Reginæ, Belgas memores futuros monitorum Cæsaris recipit: inde Conuentus soluitur.

1555 lapsa præstitisset, orare obnixè illius errari veniam; nunc se fratri Comi- "
tem in Hispaniam futuram. Hîc iterùm assurgens Masius, dilaudatæ & "
ad cælum euectæ Reginæ (quòd summam diligentiam in Remp. contulisset) pro Belgis vniuersis, quàm maximas gratias agit, promittitque Belgas admonitionum Cæsarianarum in perpetuum memores futuros, Deumque pro eius Reginæq; salute exoraturos. Ita Conuentus soluitur. Postridie qui erat sexto Kal. Nouembres, iidem Belgarum Ordines in amplissimũ palatij locum deambulationi destinatum congregati, hora nona ante meridiem, Regem Philippum Equitibus Aurei velleris comitatum, inque sede ornatissima sedentem, adeuntes, accepto ab eo nouo solemni sacramento, similiter singularum ei Prouinciatum Belgicatum absolutæ potestatis Legati, alterum sacramentum, vt absoluto iam Principi dicunt. Primùm vocati venêre Legati Ducatus Brabantiæ, Limburgi, Lutzenburgij, ac Geldriæ; deinde Comitatuum Legati; postremò reliquarum Prouinciarum: & accepto dictóque sacramento ad manus osculum admissi discessere. Cessionis Tabulæ signatæ habentur septimo Kalend. Nouembres. Paulò pòst Cæsar filio Philippo etiam cedit omnibus Regnis hereditariis, seu bello partis, ac quacumque ratione quæsitis, Hispaniæ, Siciliæ (anteà Neapolim dederat) Sardiniæ, Balearium, Americæ, ac noui Orbis, idque præsentibus Proceribus, Secretariis, Consiliariis, ac domesticis Hispanis omnibus tum temporis apud Belgas agentibus. Quibus rebus confectis, traditurus se in posterum Cæsar paterno Dei flagello in immanissimis podagræ cruciatibus, illudque quantũ possit diuinis meditationibus mitigaturus, necessaria ad Hispanicam profectionem quamprimùm instrui iubet. Nonis

Postridie Rex Philippus, vt absolutus iam Princeps, sacramenta dicit, & accipit.

Cedit etiã Cæsar filio Philippo omnia sua Regna.

Induciæ sanciuntur quinquennales inter Philippum & Regem Franciæ.

1556 Februarij anni 1556. quinquennales Cæsar Rexque Philippus inducias pangunt cum Henrico Francorum Rege, his conditionibus: Induciæ "
Nonis Februarij anni 1556. initium habituræ, ac in quinque annos pro- "
ximos duraturæ firmæ ratæque sunto, inque omnibus dictorum Prin- "
cipum Ditionibus terra aquáque obseruanto: ab omni bello, iniu- "
ria ac vi abstinento: alter alterius hosti opem non ferto: quæ quis- "
que occupauit, tenétque, possideto. Subditi hinc inde terra maríque li- "
berè commeanto, mercaturam exercento, veteráque tantùm portoria "
vectigaliáque soluunto. Bonis agrísque per belli tempus vltrò citroque "
pulsi, in plenam possessionem redeunto, quemadmodum & hi quorum "
subditi aduersæ parti militarunt. Induciarum violatorem vita punito. "
Rebelles exulésque Neapolitani Siculíque his conditionibus non com- "
prehenduntor. Induciarum leges singularium hominum iuribus & "
actionibus non deroganto, sed ius ex æquo exerceto. Duci Sabaudiæ, in "
iis quæ adhuc possidet, vim non inferto. Franci ad Indias Occidentales, "

merca-

« mercaturæ, bellandi, nec quærendarum Ditionum causa, sine Cæsaris *Nota, & tunc sanè fuerunt India Occidentales.*
« Regísque Philippi consensu ne nauiganto. Albertus Brandeburgius his
« induciis non comprehenditor. Acta transactáque sunt hæc nomine Cæsaris Regísque Philippi à Carolo Lalaini Comite, Gubernatore Hanoniæ, Simone Renardo, Carolo Tisanackio, Philiberto Bruxellio, ac Schitio Mediolanensi, Cæsaris Consiliariis; nomine Regis Henrici à Iaspate Colligniaco Ammirali, Abbate Bassefontainæ, ac Abbate D. Martini, Regiis Consiliariis. Subsignauit Cæsar Bruxellæ, Rex Philippus Antuerpiæ. *Rex Philippus Antuerpia* Nempe duodecimo Kalend. Februarij Rex Antuerpiæ in templo D. Virginis Mariæ Ordinem Aurei velleris suppleрat, *Ordinem Aurei velleris supplet.* compluribus solita cum pompa in Equitum numerum adscitis. Circa idem tempus Dux Albanus relicto Mediolano, Neapolim profectus Proregis munere fungi cœpit. Pontifex Paulus ex Carafforum familia alienior erat à Cæsare, tum à Columniis Cæsarem securis; quòd non ita dudum Cæsariani, Ducibus Columniis, Caraffam quemdam Neapoli *Paulus Quartus Pontifex mouet Camarinam; sic excitati crabrones; & hinc paulò pòst bellum.* orta seditione interfecissent. Pontifex factus euocat clientales Ecclesiæ Proceres, de more sacramentum dicant; citatúrque inter alios Marcus Antonius Columna, tum hac de causa, tum vt crimen patri Ascanio Columnæ obiectum approbaret, aut purgaret, ne frustrà à prędecessoribus Pontificibus in exilium actus videretur. Marcus Antonius parum Pontifici fidendum ratus, Neapolim proficiscitur, per Legatum Pontifici clientale sacramentum offerens. Is occasione arrepta, omnes Antonij ciuitates arcésque in potestatem redigit, præsidiis firmat, Fredericumque Caraffam nepotem ex fratre Paliani Ducem appellat, omnia ei Marci Antonij oppida donans. Is ad Cæsarem confugiens auxilium implorat. Facta hæc fine anni præcedentis, certò tunc sibi Franci auxilium Pontifice pollicente. Qui cùm videret Francum inducias iam cum Cæsare Regéque Philippo fecisse, Octauium etiam Farnesium Cęsari reconciliatum, angebatur animo. Intereà quoque Romæ in carcerem coniicit Pontifex omnes, quos vocabant, Cæsarianos Cardinales, cum Garcilasco Oratore Hispano; exarmatísque per causam parati sibi veneni ciuibus Romanis, *Idem per speciem sibi parati veneni Romanos exarmat.* indies magis magísque ad bellum prorumpebat. Itaque in hoc enixè laborabat, induciæ inter Cæsarem Francumque initæ quacumque ratione dissoluerentur; quod sequenti obtinuit anno. Hoc rerum statu Pontifex Antonium Caraffam in Galliam Togatam, ac Antonium Tiraldum in Perusinos, vt copias conscriberent, mittit. Albanus Neapoli Prorex cum priùs Cæsaris Regísque Philippi nomine pro pace omnia frustrà tentasset, Pontificios præuertendos statuens, Neapoli duodecim millia peditum, ac tria equitum millia educit, rectáque in Latium contendit. Primo incursu Pontem-coruum, deinde

M m m Frusinum

1556

Frustrà sæpè tentata pace, Albanus Neapolis Prorex iussu Regis Columnam, qui ad Cæsarem confugerat, in oppida sibi à Pontifice adempta armis restituit.

Frusinum (hodie Frasellono) tum omnia Marci Antonij Columnæ oppida recipit, Ascaniumque Corneliensem ad se à Pontifice transfugientem honorificè excipit. Intereà Pontificiæ copiæ septemdecim virorum millia excedentes in vnum conuenerant, inter quos tria equitum millia, qui clàm Franciæ stipendiis merere dicebantur: erant certò plurimi Franci, sed fama eos iniussu in Italiam venisse ferebat. His omnibus summo cum imperio præerat Fredericus Caraffa, Dux Paliani, Pontificis, vt dictum est, ex fratre nepos, ditionis Columnææ inuasor. E consilio erant, Carolus Caraffa Cardinalis, ac Petrus Strozza Dux veteranus.

Nihilominus iterùm Legatus pro pace Romam mittitur, sed in carcere coniicitur.

Fit intereà Albanus certior, Legatum suum Pyrrhum Lofredum Neapolitanum, quem ad Pontificem pro pace iterùm miserat, in arctissimum Romæ carcerem coniectum. Quare omni spe pacis abiecta, ad bellum se totū conuertens, subito aduentu Verulum ac Babucum expugnat, faciuntque deditionem Alatrium, Terracina, Acutium, Fuma, ac pleraque alia Pontificiæ ditionis oppida. Anagnia etiam aliquandiu oppugnata, nocte effugiente præsidio, potitur. Hoc Albani successu motus Pontifex, Camillum Vrsinum, quem Romanæ vrbi præfecerat, munire eam præcepit. Is rebus nullis parcens, suburbia, hortos, vineta, pomaria, ac quidquid erat circa vrbem deliciarum aut commoditatis, magno plurium cum dolore ac querimonia euertit. Circumsistunt hac de causa, ac ob dictorū oppidorum amissionem, multi magnæ auctoritatis viri Pontificem; petentemque pacem Albanum audire dignetur, tandem impetrant. Mittitur Romam Franciscus Pacæcus. Ad Albanum, ad Cryptam Ferratam castra habentem, Cardinalis Caraffa venire debebat. Sed deluso Albano, irrisoque Pacæco, nullus à parte Pontificis comparuit, bellumque infestissimè geri iterùm ab vtraque parte est cœptum.

Tertiò de pace agendum constituitur, sed à parte Pontificis nullus comparet.

Hinc apertum bellū, frustraq; obiectis Pontificis copiis, Albanus ipsam Romam fame premere incipit.

Albanus enim mox in potestatem redigit Præneste, Vicum Valerij, Tybur, ac Segniam. Pontificij ex agro Piceno Regni Neapolitani fines infesta populatione deuastant, Albanum hac ratione è Latio agroque Romano frustrà retrahere conati. Is enim, occupata Ostia, Romanorum portu, Vrbem fame ad deditionem cogere instituebat. Capit & hac de causa paulò pòst Ardeam, ac Porcilianum. Antiates à Pontifice ad Columnios deficiunt. Vespasius Gonzaga Cæsarianus Palumbaciam expugnat diripitque. Pontifex se breui Latio pulsum iri, Albanique castra ad mœnia Romana visurum conspiciens, Legatos ad Henricum Francorum Regem pro auxilio mittit, stantibusque cum Cęsare induciis impetrat. Nempe inducias tantùm apud Belgas locum habere Franci dicebant. Intereà Rex Henricus in vnum coactis sex peditum Francorum, octo Heluetiorum millibus, ac bis mille equitibus, iis pręficit Guisę Ducem, Pontificique in Italiam in auxilium properare iubet. Exindeopera

Francus auxilia Pontifici promittit, prætexens inducias tantùm pro Belgio pactas.

aliquot

aliquor Cardinalium in quadraginta dies induciæ fiunr. Secrera enim 1556
dicebatur inter Albanum ac Cardinalem Caraffam contracta amicitia, Albani filio notho Ferdinando, aliquor opimis Hiſpaniæ ſacerdotiis promiſſis. Certè ex eo teinpore frigidiùs bellum fuit adminiſtratum, Cardinale Caraffa ſtatim Romam conrendente. Albanus, exercitus partem in captis Latij oppidis relinquens, inſtante bruma Neapolim quoq; reuertit. Guiſius interim cum fratribus, Aumalę Duce, ac Albeuffij Marchione, vel acerbiſſimis vrgētibus frigoribus, cùm exercitu Alpes rranſir, ſequebanturque eum præter fratres Dux Nemourſij, Briſaccus, Vicomarcatus, Biragus, ac aliquor alij Franciæ vererani Duces; qui menſe Decembri Valenriam, vnius diei itinere Mediolano diſtantem, peruenriunr, oppidumque obſidenr. Dum hæc in Italia fiunt, æſtate huius anni Maximilianus Auſtriæ Archidux, Ferdinandi Rom. Regis filius natu maximus, cum vxore Maria Cæſaris filia, in Belgium ad parruum eumdemque ſocerum contendir. Obuiàm ei Bruxellam procedit Rex Philippus, deinde ad portam vrbis Magiſtratus, Cæſare cum ſororibus ſubſequenre, ac vtroque populi ordine Principes debito cum honore reuerentiaque ſuſcipiente: intrant Bruxellam poſtridie Idus Iulij. Maximilianus cum Cæſare Regeque Philippo tranſigit de vxoris dote, aſſignatúrque illi ingens pecuniæ ſumma, quam certis penſionibus Neapoli eſſet recepturus. Quæ cùm tabulis ritè eſſent conſignata, Maximilianus Belgarum Prouinciis Hiſpanięque Regnis renunciat, ac ſub finem menſis Augusti cum vxore in Auſtriam, Cæſari amitiſque in æternum valedicens, rediit. Cæſar verò iterùm litteras ad fratrem Ferdinandum perſcribir, quibus eum de Imperij ceſſione certiorem faciebat, vtque Cæſaream dignitatem admitteret, petens, rogar ſimul, Religioni concordiam pacémque ſummo ſtudio procuret. Iam omnia ad profectionem Hiſpanicam erant parata, cùm in Zelandiam Cæſar menſe Septembri conrendit, ac Zeburgo, vbi ventum expectabat idoneum, Legatos ad Germaniæ Septem-viros Aurantium, Sila, ac Haller mittit cum litteris, hæc inter cetera continentibus: Carolus Dei gratia Rom. Imperator, &c. Omnibus ac ſingulis, &c. Coacti multis magníſque de cauſis, ac præcipuè, quod nos prægrauar, morbis difficilibus implicati, hereditarias ditiones omnes, quòd gubernare eas ampliùs, vt decebat, non poſſemus, filio noſtro vnico Regi Philippo tradidimus; cedentéſque illi Palatio, ad mare conceſſimus, tempus in Hiſpaniam nauigandi commodum expectantes. Propter hunc ergo meum in perpetuum abitum, ad Ferdinandum Romanorum, Bohemiæ ac Hungarię Regem, fratrem noſtrum chariſſimum, gubernatio ſacri Romani Imperij poſthac pertinet, vt electum conſecratúmque Romanorum Regem, noſtrúmque in Imperio legitimum

Frāci magnis cum copiis ſumma hieme in Italiam irrumpūt.

Venit Bruxellā Maximilianus cum vxore, & de dote cum Cæſare & Rege Philippo tranſigit.

Cæſar ex Zelandia in Hiſpaniam nauigaturus, Legatos & litteras in Germaniā mittit, quibus Imperium fratri Ferdinando reſignat.

1556

Caussa cur præsens in Comitiis Imperio non cedat.

mum successorem. Statueramus quidem hanc Imperialis potestatis in fratrem translationem, proximis Comitiis præsentes facere, nisi indies ingrauescens aduersa valetudo itineri me tam longo terrestri committere inhibuisset. Quare à vobis omnibus petimus, ac secundùm præsentium Tabularum tenorem præcipimus ac iubemus, nisi pœnam læsæ Cæsareæ nostræ Maiestatis incurrere prçoptetis, Romanorum Regi fratri nostro obsequium fidémque debitam præstetis, non aliter quàm nobis, si præsentes essemus. Hæc enim nostra est expressa ac extrema voluntas. Datum adiuncto sigillo nostro Zeburgi Zelandiæ, septimo die mensis Septembris anno 1556. Imperij nostri 36. Cum his renuntiationis cessionisque Tabulis dicti Legati in Germaniam proficiscuntur, Principum prima Comitia expectaturi, ac in iis Cæsaris voluntatem omnibus exposituri. Cæsar verò Legatorum non expectato reditu, sed commodum nactus ventum, filium Regem Philippum amplectitur, postremísque ei verbis Religionem Catholicam cum lacrymis commendat, seriò quoque grauitérque eum admonens, ne Belgas ab exteris opprimi sinat, nisi in calamitosum continuúmque se præcipitare ciuile bellum velit. Tum dato cum lacrymis osculo, salutatis Regum Principúmque Legatis, omnibúsque Belgarum Proceribus, cum vtraque sorore nauem decimo septimo Septembris conscendit. Comitabantur eum præsidij officiíque caussa quindecim Cantabricæ onerariæ, viginti Belgarum Hulkæ, ac viginti & vna instructissimæ Anglicæ onerariæ optimè armatæ: sicque tandem feliciter Laredium Biscaiæ oppidi portum appulit; vbi mox in genua procidens, terrámque exosculatus, Deo gratias de itineris felicitate agens, ei corpus vt alteri matri commendat; educénsque sinu auream cruci affixi Christi imaginem, exosculans inquit: Te duce toties, Christe, cum hoste feliciter congressus, triumphos ac honores reportaui; quidquid inde decoris ac laudis est, tibi qui tribuisti, submissè refero; vtque animæ meæ breui ex hoc corpusculo migraturæ, felicem exitum profectionémque dare, vt nunc corpori tribuisti, etiam digneris, obsecro. Confluxere statim ad Cæsarem vndique Hispanorum vtriusq; Ordinis Proceres: quos humaniter compellans, lectica Valledoletum cum sororibus defertur; Carolúmque ex filio nepotem amplexus, & ad pietatem virtutémque omnem cohortatus, rebus omnibus constitutis, circa anni finem in Prouinciam Estremaduram, haud longè vrbe Placentiâ, se contulit, inq; Monasterio D. Iusti, Ordinis Eremitarum D. Hieronymi, loco solitario habitationem elegit; duodecim tantùm assumptis auxilij caussa famulis, ac ex iis quatuor tantùm opera ordinariè vsus, sororibus Valledoleti manere iussis. Sumpserat in rei familiaris vsum è tot amplissimorum Regnorum ditissimis annuis prouentibus semel centum

Extrema Cæsaris nauē conscendentis ad Philippum filium verba.

Piissima eiusdem ad Deum oratio, cùm Hispaniam felici nauigatione attigisset.

Secedit in Monasteriū D. Iusti, Deo vacaturus, quatuor tantùm ministris assumptis.

tum

tum millia aureorum ducatorum; è quibus dum vixit, quatuor tantùm 1556
millia insumpsit; reliqua impendit connubio iungendis pauperioribus
virginibus, iuuandis viduis, pupillis, ac similibus calamitosis homi-
nibus: vbi eùm non integro elapso biennio sanctè piéque vixisset, an-
no 1558. die qui D. Matthæo sacer est, decimo Kalend. Octobres summa (*Exacto ibi non integro biennio placidè sūe in Domino obdormit.*)
animi tranquillitate, corporísque patientia, Deo animam reddidit, pau-
lò ante auroræ ortum, tertiana febri, quæ è continuis articularis morbi
doloribus nata in continuam tandem est mutata, extinctus, Sacramentis
Christianis priùs deuotè munitus. Sepultus est Granadę, Bęticę vrbe pri-
maria, iuxta matrē Ioannam ac auum maternum Ferdinandum, auiám-
que Isabellam. Rex verò Philippus patri, vt decebat, amplissimas Bru-
xellæ Brabantiæ celebrauit exequias; idémque fecere non solùm Pro-
uinciæ eius omnes ac Regna, sed vrbes etiam, ciuitates, ac oppida. Tertia
à Cæsaris morte hebdomada soror eius Regina Maria, Ludouici Hun-
gariæ ac Bohemiæ Regis vidua, Belgarum per viginti quinque annos
Gubernatrix, fratrem relicto mundo est secuta; cùm paulò antè frustrà (*Commemorantur simul reliqua de Maria & Leonora Cæsaris sororibus, licet post acciderint.*)
desiderio Belgarum tacta, iter Barcilonâ Genuam, indéque terrestri iti-
nere in Belgium facere constituisset, classísque in eam rem parata staret.
Leonora verò, altera Cæsaris soror, Portugalliæ ac Franciæ vidua, fratrem
ac sororem, deserta hac vita, mense Martio præcesserat: cui Henricus
quoque Franciæ Rex Parisiis summo cum honore iusta persoluit. Profe-
cto in Hispaniam Cæsare, Philippus Rex Bruxellæ apud Belgas agebat,
vxore Maria Regnum Angliæ curante; ad quam sine dubio profectus
fuisset, nisi missæ à Francorum Rege Henrico in Italiam, Duce Guisio,
iustæ militares copiæ, suspicionem rumpendarum induciarum iniecis-
sent. Itaque Dux Albanus cum Pontifice Paulo Quarto (vt dicere cœpe- (*Ardet bellum in Italia*)
ramus) ac Francisco Guisiæ Duce acriter bellum in Italia gerebat. Mox
enim mense Ianuario anni 1557. Guisius cum Francorum copiis Miran- 1557
dolam venit; acceptísque auxiliis Ferrariæ Ducis (quem Pontifex Eccle-
siæ Romanæ Imperatorem nominarat) peditum scilicet sex millium ac
sexcentorum equitum, Mediolanensibus ingentem trepidationem inie-
cit. Verebatur enim Cardinalis Tridentinus, Regis Philippi nomine In-
subrum Præfectus, ac Ioannes Baptista Castaldus, ne per causam iuuan-
di Pontificis, Franci imparatos Insubres inuaderent; quare diligenter
Mediolanum vicináque loca muniunt. Dux Cosmus quoque non so-
lùm vrbi Florētiæ sed vniuersæ Hetruriæ similiter timebat. Quare con- (*Dux Florentiæ sua defensurus quatuor millia Germanorum peditum conscribit.*)
scriptis quatuor millibus Germanorum peditum, Pisæ aliísque ciuitati-
bus præsidia imponit; totáque adeò Italia, Pontifice classicum canente,
ad ingentis belli expectationem experrecta, terrorem conceperat, cir-
cumspectans, quò hi motus essent euasuri. Albanus tam ingentes contra

1557 se copias coire videns, vires omnes Neapoli contrahit. Quin, ruptis hac ratione à Francis in Italia induciis, Rex Philippus, ingentibus in Germania ac Belgio conscriptis copiis, è Belgio Franciam inuadere statuit. Iam enim & iis in locis Iaspar Colignius Ammiralis Franciæ per fraudem Duacum pridie Epiphaniæ frustrà occupare conatus, inducias ruperat, ac in reditu, occupato exustoq; Lensio, magnã prædam abegerat. Intereà in Italia Guisius Valenciam, vnius diei itinere Mediolano distantem, Præfecto pecuniâ corrupto, in potestatem redigit, præsidiariis cum armis impedimentísque in tutum dimissis. Erant autem duo millia peditum: qui Ticinum venientes, decimantur, Præfecto iugulato. Dum hæc fiunt, Dux Paliani ac Strozza Pontificij, quòd Albanus cum exercitu Neapoli adhuc esset, eductis Romà copiis, Ostiam cum arce recipiunt; circumlatoque bello, cùm nullus in aperto resisteret, omnia Latij oppida ac arces ab Albano captas recuperant. Veneti huius belli spectatores facti, ne in aliqua ditionis parte vis fieret, terra mariq́ue præsidia augent, copias cogunt, iisq́ue Sfortiam Pallauicinum præficiunt. Guisius verò Brisaccum ac Biragum iustis cum copiis Mirandolam mittit, inde contra Mediolanenses bellum gesturus. Ipse cum reliquo exercitu ad Ferrariæ Ducem contendit. Constabat sociorum Italorum exercitus viginti millibus peditum ac tribus millibus equitum; adeò vt his iunctus Guisius supra quadraginta virorum millia in aciem educeret. Intereà Brisaccus circa Mirandolam auctis copiis, Insubres inuadit, Vallem-feneram expugnat diruitq́ue, Clarascum per deditionem capit. Cunium sæpiùs oppugnatum tandem Hispani deseruerunt. Nec dormiebat omnino ad hæc Albanus, sed dum conueniunt variis è locis copiæ, muniendis necessariis oppidis locisq́ue intentus, hostium consilia explorabat, conatibúsque pro parte obuiam ibat. Promotis Guisius copiis, Campilium expugnat diruitq́ue, Ciuitellam obsidione cingit. Coëgerat Albanus circiter quindecim millia peditum ac duo millia equitum. Intereà Octauius Farnesius Parmæ Dux, à Rege Philippo per Insubriam exercitus Imperator constitutus, acri bello Ferrariæ Ducem vexabat, Octauio suppetias ferente Cosmo Florentię Duce. Guisius, desperata Ciuitellę expugnatione, ea deserta, Duci Ferrariæ tormenta remittit. Iam sex millia Germanorum Neapolim venerant, è quibus Albanus in Latium tria millia Marco Antonio Columnæ bellum gerenti in auxilium mittit cum mille quingentis Hispanis peditibus, ac quingentis equitibus; altera tria millia exercitui suo iungit. Marcus Antonius nouis Albani auxiliis animo viribúsque auctus Valmontium incendit, Palesanum capit, Palianum obsidet: quod cùm liberare Iulius Vrsinus, eductis Pontificiis copiis, vellet, nobili prælio cum Columna æquo loco decertans, victus

Ammiralis Franciæ per fraudẽ Duacum occupare conatus, etsi frustrà, apertè inducias rumpit.

Omnia priùs ab Albano circa Romam occupata, Pontifex recuperat.

Magnam etiam cladem inferunt Franci ditioni Mediolanensi.

Obyciunt se illis pro Rege Philippo Duces Parmæ & Florentiæ.

Item ipse Columna circa Romam magna parte sua armis recuperat.

ctus vulneratúsque in eius potestatem venit, Heluetiis ac Germanis pro maiori parte cęsis. Inde Columna ad Paliani obsidionem reuersus, commeatus inopia oppidanos arbitrariam deditionem facere cogit. Diripiuntur ciuium fortunæ, insuperque magna pecuniæ summa vitam redimere coguntur. Inde & Segina aliquoties oppugnata, tandem cum summa clade eorum qui intus erant, expugnatur diripiturque. Dum hęc in Latio geruntur, Albanus Guisiúsque ad Turturetum castrametati, leuibus indies certabant præliis. Quærebat enim omni ratione pugnam Guisius, multis difficultatibus pressus. Id sciens Albanus prælio studio abstinebat; dimissisque domum Neapolitanis, Siculis, Calabris, ac voluntariis omnibus, cum expedito exercitu, traiecto amne Truento, Anchoranum expugnat, diripit ac incendit; subsequenteque licet Guisio, ad alia Pontificiæ ditionis loca exercitum raptat, magnisq; eam incommodis, vastando, populando, sed à pugna temperando, afficit, ratus (vt euenit) hoc belli genere & Francorum vires ardoremque se debilitaturum, Pontificemque belli diuturnitate, agrorúmque & oppidorum vastatione ad inopiam redacturum. Edictum etiam paulò antè nomine Regis Philippi proposuerat, quo omnes qui Romę aut in Latio eius subditi habitabant, exactis quindecim diebus migrare iubebantur, nisi bonis omnibus mulctari ac proscribi mallent. Qua de causa Roma minùs frequentata visebatur. Motus hisce rebus Pontifex Guisium accersit, qui per agrum Spoletinum ac Tiburtinum Romam peruenit. Albanus, Marchione Treuici in Samnitibus cum Hispanis relicto, abductis Italorum cohortibus, ad Marcum Antonium Columnam in Latio bellum, vt diximus, gerentem contendit, vt è propinquo vehementiùs Pontifici ac Romanis instaret. Itaque res Regis Philippi sensim in Italia se meliùs habebant, Francorum verò ac Pontificiorum in peius indies abibant. Apud Belgas intereà ingentes Germanorum Belgarúmque copias, quibus aliquot etiam Hispanicæ aderant cohortes, Rex Philippus coëgerat, iisque suo nomine præfecerat Emanuelem Philibertum Sabaudiæ Ducem. Is omnes copias ad Carlomontem congregabat, Francis existimantibus eum Marieburgum oppugnaturum, conuenerántque paulò minùs quinquaginta peditum, ac tredecim equitum millia. Regina enim Angliæ Maria à Rege marito persuasa, consensu Ordinum Angliæ, tertio Idus Iunij, misso ad Francorum Regem castrensi Legato, bellum ci indixerat. Instantibus Augusti Kalendis copiæ omnes à Sabaudo in vnum coactæ progredi incipiunt, sequebanturque Belgarum Proceres omnes armis apti, ac è Germanis Ericus Brunswicanus Luneburgi Dux, & Comes Suartzenburgius, insignem equitatum adducentes. Tormentorum quoque ingentium magnus aderat numerus, cum necessario ap-

1557

Fugit Albanus pugnam, quâ Franci inopia fracti elanguerant.

Edicit quoque cauet vt Regis Philippi subditi Romà eiúsque agro discedant; sic Roma minuta est negotiorum frequentia.

In Belgio ingentes copias colligit Philippus Rex circa Carlomontem, indicto etiam ab Angliæ Rege Francorum bello.

1557 paratu. Simulabat Sabaudus se Marieburgum contendere, paruis indies præliis cum præsidiariis certans. Sed mox conuerso exercitu, in Picardiam mouet, oppidumq; Veruinum in itinere diripit incenditque; prætergressúsque Guisam, ac haud procul eo castra locans, tridui quietem exercitui tribuit. Quarto die, præter Francorum opinionem, ad Fanum S. Quintini, Veromanduorum caput, leuis armaturæ equitatum omnem præmittit; moxque cum exercitu subsequens, ad oppidum castra ponit. Oppidum de rebus necessariis mediocriter erat prouisum, sed non ad tanti exercitus vim diu sustinendam. Sedebat eodem tempore Attignij Anna Mommorantius Fráciæ Comestabilis, cum quindecim peditum millibus ac mille octingentis equitibus. Perspecto Sabaudi consilio, non parum animo turbatur. Statim igitur ad oppidum mittit Iasparem Colligniacum Ammiralem, induciarum violatorem, cum aliquot veteranis Præfectis, paucis equitibus, ac quinque peditum signis. Cùm Ammiralis Feram venisset, Hamam contendit, indeque felici conatu cum omnibus Fanum D. Quintini intrat; eademque felicitate Fani D. Andreæ Reguli Legatus cum aliquot peditibus & equitibus est ingressus. Iam Comestabilis cum copiis Francicis Attignio Feram processerat, præmittensque Fani D. Andreæ Regulum cum quadringentis granis armaturæ equitibus, Condæi Principem cum leui equitatu, ac Dandelotum Ammiralis fratrem cum bis mille peditibus, ad oppidum contendere iubet. Habebant Angli sua separatim à Sabaudo castra, ab ea oppidi parte qua Hamam respicit; quo itinere Comestabilis ab Ammirale instructus præsidium maius introducere statuit. Sed Sabaudus, tale quid suspicatus, certas eo loco munitiones erigi iusserat. Ita impeditus Dandelotus, fusus cæsusque, cum paucis in oppidum vix euasit. Sabaudus, rebus omnibus paratis, oppidum duobus locis ingentibus tormentis oppugnabat, cuniculisque vallum aggerémque suffodiens in magnum oppidanos discrimen adduxerat, cùm Comestabilis per paludes, quæ iuxta Anglica castra oppido adiacebant, militem commeatúmque introduci posse sperans, eò Ferâ cum exercitu contendit, inque proximo colle, interlabente amne Sabi, tormenta maiora minoráque constituens, exercitum in acie continebat, castra Belgica, dum miles per amnem introduceretur, tormentis (vt putabat) terrens. Sed cùm Franci pedites trásmissi pro maiori parte paludosis locis ad genua, multique ad vmbilicum vsque absorberentur, paucique in oppidum peruenirent, totisque Belgarum castris arma conclamarentur, Comestabilis Regi exercitum copiásque reliquas seruaturus, redire Feram incipit. Sequitur à Sabaudo iussus abeuntes Lamoralis Egmondij Comes, cum tribus equitum, quibus præerat, leuis armaturæ millibus, præliáque variis locis ciens, hosti abeunti

Sabaudus aliud aliquandiu simulans, oppidum S. Quintini obsidet.

Auxilia nonnulla à Francis feliciter dictum oppidum sancti Quintini intrant.

Duobus locis Sabaudus murum quatit, & cuniculos agit.

Parant Franci tota vi obsesso vrbi succurrere.

abeunti iter morabatur. Resistebant tamen fortiter in tergo quatuor 1557
Francorum equitum millia: pedites cum tormentis intentissimo passu iter fugæ simile faciebant. Territi enim fuerãt, multitudinem copiarum Belgicarum, præter opinionem, maiorem ex colle conspicientes. Sabaudus Egmondium cum Francis non infeliciter manus conferere intelligens, vniuerso equitatu, qui quinque millia non excedebat, educto (ceteri enim paulò antè pabulatum magno numero erant profecti) auxilio progreditur, relicto Megæ ac Swartzenburgij Comite cum Conrado Bonneburgio ad castrorum custodiam. Subsequebantur Sabaudum iusto passu peditum aliquot legiones. Habebat Comestabilis Duce Rhijngrauio duas Germanorum legiones duodecim virorum millia continentes, ad hæc quinque millia peditum Francorum, quatuor equitum millia, ac quindecim maiora tormenta. Sabaudi equitatus Francos equites ab vno, Egmondius ab altero latere inuadens, cùm impetum diu sustinere, ob conceptam anteà animis formidinem, non possent (vniuersum enim adesse Belgarum exercitum existimabant) post acrem dimidiæ tantùm horæ pugnam, solutis ordinibus, in præcipitem omnes fugam aguntur, ac in præcedentes citato passu proprios pedites illati, simulque dispalati, in diuersa abeunt. Maior peditum pars proiectis armis, deditionem facit, equitibus in propinquam Bauaiæ oppidi siluam pro magna parte euadentibus. Periêre è Francis circiter tria virorum millia, ac inter hos clari nominis, Ioannes Borbonius Anghiani Dux, Franciscus Vicecomes Turonensis, Plenora ac Gelaius, præter minores Nobiles Præfectos. Grauiter vulnerati in Belgarum potestatem venere, ac captiui obiere, Baro Chianderius, Guronius ac Gulaniesius. Captus est ipse Comestabilis Anna Mommorantius, in altera clune vulneratus, ac cum eo duo filij, hic Mombruni, ille Metnij Dominus, Dux Longauillæ septemdecim annorum adolescens, Ludouicus Borbonius Monpenserij Dux in capite sauciatus, Fani D. Andreæ Regulus Franciæ Marescalcus, Ludouicus Gonzaga Mantuani Ducis frater; Comites, Rochefocautius, Rhijngrauij, Westerburgius, Herbenaius; Barones, Curtenij, Vassij, Lanssacij, Rochæ, Cœnomanni, Obignij, Iallianij, Bironij duo, Mouij, Arbogasti, Rochefortij, Bortesij, Schenuij, Esdainij, Estræi, cum maxima parte Præfectorum & Signiferorum; ad hæc circiter quatuor peditum millia: ceteri, vt diximus, ad proximum nemus, aut ad oppidum Feram euasere; inter quos fuere, Ludouicus Borbonius Condæi Princeps, Comites Sancerræ ac Villarsij, nonnullique alij. Tormenta maiora minoraque omnia, cum impedimentis nobilique supellectile, capta fuêre. Signa pedestria relata quinquaginta duo, equitum grauis armaturæ octodecim, leuis viginti quatuor, cum trecentis plaustris bellico apparatu

Pugnant nostri fortiter cum Francis, & in primis Comes Egmondanus.

Post pugnam dimidia horæ Franci, solutis ordinibus, in fugam se conijciunt.

Cæsi Francorum circiter tria millia, & inter hos plures primæ nobilitatis.

Capti præter Comestabilem, & Marescalcum, etiam alij plurimi Duces & Comites, quorum hic nomina: & gregarij ad quatuor millia.

1557

Ex Belgis desiderati tantùm octoginta.

paratu onustis. A parte Belgarum circiter octoginta tantùm cecidere, ac inter hos clarioris nominis Comites Spiegelbergij ac Waldec, nec non Ludouicus Brederodius Haurencurtij Baro. Vulnerati, sed non lethaliter fuêre, Petrus Ernestus Mansfeldius, Ericus Brunswicanus, ac Beueræ Dominus. Decertatum est die decimo Augusti. Secundùm hanc pugnam Rex Philippus, comitatus Ferdinando Gonzaga, decrepito ferè veterano Duce, Comiteque Penbrochi, Cameraco in castra ad Fanum D. Quintini veniens, mox tribus locis oppidi murum tormentis quassári, aperirique, tum acriter oppugnari iussit: & quamquam paulò antè Dandelotus cum quadringentis adhuc militibus obscura nocte intrasset, tandem expugnatur, Megani Comitis Wallonum legione ab vna parte, Hispanis ab altera, Anglis tertio loco signa vno eodemque tempore inferentibus: quibus præliis cùm aliquot essent ab vtraque parte interfecti, inter Meganos cecidit nobilis eius legionis Legatus Brancionius Burgundus. Cæsi sunt præsidiarij ferè omnes; ciuibus, direptis fortunis, parcitum. Capti sunt Iaspar Collігniacus Ammiralis, Barones Mornei, Iarnaci, Fani D. Remigij, Hunij, Rambullij, & Bruelij. Dandelotus à custodibus ad oppidi prædam discurrentibus solus relictus, effugit. Captum est Fanum D. Quintini mensis Augusti die vigesimo sexto. Francus tanti oppidi, torque Ducum clade permotus, ex Italia cum copiis Franciscum Guisiæ Ducem euocat; ipseque Compendij equites peditésque è fuga colligens, nouum insuper militem conscribit, operáque Niuernij Ducis proxima oppida firmis præsidiis munit. Proposuit etiam per vniuersum Regnum edictum, quo Nobiles omnes ad constitutum diem Compendium ad castra conuenire, armis equisque instructi iubebantur, nisi albo Nobilium expungi mallent. Parisienses quoque in cohortes ac legiones distributi arma alacriter induerant. Omnium enim erat opinio, Regem Philippum Parisios ducturum. Sed is, misso Ioanne Lignæo Arenbergi Comite, cum parte copiarum arcem inter paludes sitam, Chastelettum nomine, exeunte Præfecto Salinacto cum trecentis præsidiariis capit. Rex Philippus iusto ad Fanum D. Quintini relicto præsidio, castra Hamam mouet; eiúsque arcem aliquot diebus acriter oppugnans, pridie Idus Septembres deditione capit. Tum Rex Henricus citatis equis Guisium vrgere, ac ad iter accelerandum incitare non desinit: Sabaudus verò Nouiodunum ac Chaunium in potestatem redigit. Rex Philippus Anglos, persolutis stipendiis, domum dimittit, ingentibus donis Penbrochi Comite ornato. Scoti enim à Francis concitati, eorúmque auro adiuti, collectis copiis, Angliam vastabant. Sed is vastationis fuit euentus, vt paulò pòst ab Anglis ingenti prælio victi, adque interiora Scotiæ retrusi, mox facta pace, arma posuerint, Rege Philippo vbique

Cùm Rex Philippus in castra venisset, oppidum tribus locis oppugnatur, & expugnatur.

Rex Franciæ in magnum metum coniectus, vndique copias colligit.

Pergit Rex Philippus alia etiam quadam oppida Franco adimere.

1557

Guisio ex Italia reuocato, circumspicere incipit Pontifex, quomodo pacem impetret.

vbique victore. In Italia enim Pontifex quoque de iam dictis victoriis certior factus, videnſque Guiſium in Franciam redire, pacis auctores quærere circumſpicereque incipit. Tandem, Venetis Florentiæque Duce ſatagentibus, Albanus Pontificiæ exiſtimationis cauſa, pacem prior petit. Conſentit Pontifex de conditionibus agatur. Mittuntur ad Albanum Sanctflorius ac Vitelloccius Cardinales, quorum opera Caraffa Cardinalis ac Albanus Cauas conuenere, vterque promittens, legitimum ſe Principis ſui negotiorum Procuratorem ſtatutum. Pontifex dictum Caraffam, Rex Philippus miſſo Diplomate Albanum conſtituit.

Agentibus Venetis & Florentinis tandem hæ leges pacis inter Pontificem & Albanum constituuntur.

« Tum hac formula pacis leges firmantur: Rex Philippus aut eius Legatus à Pontifice anteactorum veniam petito. Pontifex, renuntiato fœderi Francico, Regem Philippum in gratiam recipito. Vrbium, oppidorum, ac arcium munitiones vtrimque bona fide reddito, omnibúſque ac ſingulis ſua reſtituito, excepto Marco Antonio Columna, Aſcanio Cornetio, ac Comite Balnæo, quorum cauſam Pontificis ac Regis Philippi iudiciario arbitrio committito. Palianum in poteſtate Carbonij Neapolitani ſequeſtris cum præſidio octingentorum peditum communi ſumptu conſtituito, donec communi conſilio de eo aliquid fuerit decretum. Guiſio cum Francicis copiis liberum iter, ſine maleficio eunti ac neceſſaria ementi, in Franciam ſinguli per ſuas ditiones concedunto. Tum Albanus poſt Idus Septembres ſub noctem Romam ingreditur, exceptúſque eſt magna populi lætitia, quòd victoriam in manu habens, pacem petiiſſet. Inde ad Pontificis pedes oſculandos admiſſus, veniam ſecundùm pacis leges petit, obtinétque; & pro Ferdinando filio notho inſignem Hiſpaniæ Prioratum impetrans, inſuper donatur omnibus captiuis. Tertio quàm ad vrbem venerat die, diſcedit, perque Hetruriam Neapolim verſus iter inſtituens, Florentiæ Ducem Coſmum allocutus, Senas proficiſcitur, vrbem eam ac ditionem, iubente Rege Philippo, in poteſtatem Ducis Coſmi heredumque eius conſtituens, nil ex ampliſſima prouincia Rege Philippo ſibi ſeruante, præter Vrbatellum ac Portum Herculis. Poſt hæc Pontifex in memoriam reuocans, ſe concitatore duos Chriſtiani orbis potentiſſimos Reges induciarum fœdera abrupiſſe, iis ſeriò conciliandis animum conuertit. Mittit in hanc rem ad Henricum Regem, Antonium Triuultium Cardinalem, ad Regem Philippum in Belgium Cardinalem Carolum Caraffam, vtque pacem quoquo modo concilient, adniti iubet. Albanus Neapolim profectus, parte copiarum dimiſſa, reliquos contra Ferrariæ Ducem (qui pacis Pontificiæ conditionibus non fuit comprehenſus) mittit, ipſeque tandem ea de cauſa Caietam venit. Sed aduerſis tempeſtatibus, ne in ditionem Ferrarienſem irrumperet, eſt impeditus. Quare Mediolanum profectus, ibique ver exſpecta-

Albanus osculatus Pontificis pedes pro Ferdinando filio notho insignem Hispaniæ Prioratum impetrat.

Pontifex conciliare nititur Reges Hispaniæ & Franciæ.

1557 ſpectaturus, copias in hiberna diſtribuit, interim Figuarolam à Rege Philippo Cardinali Tridentino in Inſubrum Præfectura ſubſtitutum, ſuſcipiens. Tum Ponſonem, eiectis Francis, ac alia pleraque munita loca recipit, agrumque Derthonenſem ac Alexandriam à Francorum populationibus liberam reddit.

Mors Ferdinandi Gonzaga ſtrenui veterani, & mora de eo.

Moritur menſe Nouembri Bruxellæ Brabantiæ Ferdinandus Gonzaga, vir belli paciſque artibus clarus. Hic poſtquam Pauli Tertij Pontificis, ob cæſum filium Petrum Ludouicum Farneſium, implacabilem iram vitaſſet, in tantam animi formidinem incidit, vt nemini fideret, ſempérque, etiam ſolus, inuitúſque caput obuerteret, oculóſque in omnem partem coniiceret, ac quoſcumque ignotos vidiſſet, vt percuſſores clàm ſubmiſſos, ſuſpectos haberet. Exinde Rex Philippus Figuarolam Legatum ad Pontificem mittit, Inſubriæ verò præficit Sueſſæ Ducem, arci Mediolanenſi Alfonſum Pimentellium.

Guiſius ex Italia veniens, nunc Lutzenburgum, nūc fanctū Quintinum premere ſe velle artificioſè ſimulat.

Guiſius intereà cum Francorum Germanorumque copiis (Italis Ferrariæ Duci relictis) ſequente Petro Strozza, in Franciam contendit. Vbi cùm in Veromanduos parum ſe effecturum conſideraret, communicato Regi conſilio, bellum Anglis inferendum, Caletúmque tentandum cenſet. Vt verò Belgas Angloſque ludificaret, Niuernium cum parte copiarum in Lutzenburgios præmittit, Arloniúmque obſidere velle ſimulet, præcipit. Ipſe Hamam ac Fanum D. Quintini premere velle fingit, commeatúſque inopia ad deditionem cogere. Sed præter omnium

1558 opinionem, ipſis Kalendis Ianuarij anni 1558. conuerſis contra Caletum

Mox Caletum, quod in Anglorum tunc erat poteſtate, ex improuiſo obſidet.

copiis, nulla moleſtia, Portus introitum *Rijsbanc* nominatum, exiguo præſidio munitum, ſine ſanguine occupat; indeque copias contra oppidum ducens, conſtitutis tormentis muros quatit, arces munitis locis ab Anglis ædificatas, præſidiariis metu deditionem facientibus, aut ſe ſubducentibus, recipit. Tum Duefortius Caleti Præfectus vix moram facit, quin iniquiſſimis legibus, ne vna quidem expectata inuaſione, vt vitam aurumque ſeruaret, oppidum Guiſio decimo Ianuarij aperit, non ſine ingenti proditionis ſuſpicione, quòd Anglicam claſſem ſubſidium adferentem in conſpectu haberet.

Conditiones quibus Caletum Guiſio traditur, referente Guicciardino.

Guicciardinus conditiones inter alias has fuiſſe aſſerit: Ciuibus incoliſque quocumque videatur commigrandi libera poteſtas eſto: ex tota nihilominùs ciuitate quinquaginta, quos Guiſius nominabit, apud victores captiui detinentor. Milites in Britanniam traiiciunto, ſigna tamen militaria omnia, inſtrumentáque bellica cum omni apparatu in loco integra relinquito. Aurum, argentum, æs, merces, ſupellectilia omnia, denique bona mobilia arbitrio voluntatique Guiſij ſubiacento. Et concludit: Atque in hunc modum turpiſſima illa præſidiariorum ſocordia extinctionem quamdam Anglorum genti in Francia attulit. Hæc Guicciardinus. Inde ad oppidum Chuinam, in quo Hiſpa-

quo Hispanorum ac Anglorum mediocre erat præsidium, Guisius ducit, continuaque tormentorum verberatione murum vallumq; disijciés, tandem per vim in oppidum perrumpit, ciuium parte obtruncata, ceteris cum Gresso Anglorum ac Mondragonio Hispanorum Præfecto in Arcem se recipientibus: quibus cùm Guisius vim pararet, vitam, libertatem, arma cum impedimentis pacti, deditionem faciunt. Franci verò oppidum cum Arce solo æquant. Intereà Niuernius, paucis apud Lutzenburgios receptis Arcibus, in Campangam regreditur, locaque aliquot à Sabaudo capta, & nondum munita recipit. Rex Henricus successu Guisij animo recreatus, Parisiis conuentum agit, ingensque auri pondus ab omni hominum ordine impetrat. Nono Kal. Iunij Delfinus Franciscus Regis Henrici filius natu maximus, annum ętatis decimumquintum ingressus, vxorem ducit Mariam Scotiæ Reginam; è qua moriens liberos non reliquit. Intereà Carolus Lotharingiæ Cardinalis cum Christierna Caroli Lotharingiæ Ducis matre, Regis Philippi consobrina, de pace inter Reges ineunda cum Antonio Perrenoto Antistite Atrebatensi diligenter, sed sine fructu, tractant. Rex enim Henricus, iustis coactis copiis Theonuillam, munitissimum Ducatus Lutzenburgij oppidum, acriter oppugnabat. Habebat Rex viginti quinque peditum ac quatuor equitum millia. Administrabat omnia Legatus Guisius, iuuante Castrorum Magistro Petro Strozza. Initio Iunij tormenta producuntur, magnoque in muris facto hiatu, turrim per paludes aggressus occupat indeq; magna oppidanis detriméta infert. Qua re commotus Quaribbius Theonuillæ Pręfectus, tum etiam quòd Philippus Mommorancius Hornæ Comes, frustrà Lutzenburgo auxilium immittere esset conatus, decimo Kal. Iulij honestis conditionibus deditionem facit, cùm nō pauci è Francis tormentorum oppidanorum globis essent discerpti, aut leuibus ptaliis interfecti, interque hos ipse Strozza, ad inspiciendum oppidi si um cum Guisio obambulans, fortuito tormenti globo traiectus. Franc Theonuillæ, dum muniretur, hęrentes, tria equitum millia Lutzenburgum mittunt, exploratum quid animi ciues præsidiarijq́ue haberent. Sed à Mansfeldio ac Hornio, qui intus cum magna manu erant, repulsi, ad castra rediere. Initio Iulij Guisius Arlonium ducit. Sed pręsidiarij loco diffisi, incenso oppido, discessere: Franci munitiones diruêre, ac deinde alia quędam minora loca subegere. Dum hac ratione Franci apud Lutzenburgios bellum circumferunt, Thermæ Dominus, qui Petro Strozzæ in Marescalci dignitate successerat, ei parti Francici exercitus præficitur, quæ Caletum ac Guinam expugnarat, ibique, dum Caleti munitiones perficiuntur, relicta erat. Perfectis munitionibus, nouas peditum equitumque copias veteribus addit, cumque duodecim peditum ac duo equitum

1558

Idem Guisius Guinam vi expugnat, mox & Arx deditur.

Franciscus Delfinus Franciæ ducit Mariam Scotiæ Reginam.

Obsident Franci Theonuillam in ditione Lutzenburgensi.

Deditur eadem cùm ei succurri non potuisset.

Nnn millia

1558 millia coëgisset, Calero profectus, in maritimam Flandriam ei vicinam contendit, hac ratione Regis Philippi vires in diuersas partes distracturus. Cùm ad flumen Ha, quod Greuelingæ Oceanum influit, traiecisset, magnam rusticorum manum cum paucis militibus transitum impedire conanrem, in fugam conijcit. Tum Greuelingam ac Borburgum prætergressus, postridie Kalend. Iulij Duynkercam peruenit: dumque de deditione colloquuntur, Franci, alia parte transcensis muris, oppidum capiunt, cædunt obuios, diripiunt ac incendunt. Eadem fuit fortuna Bergarum D. Winoci. Vnde Neoportum vsque excurrentes, omniaque in prædam vertentes, ferro igneque passim in Flandria sæuiunt. Rex Philippus duobus exercitibus à Francis vno tẽpore diuersis locis oppugnatus, verens ne Guisius Thermęo se iungeret, Sabaudum cum copiis, Guisio transitum impediturum, Namurcum mittit, donec è Germania conuenissent copiæ. Sed Guisio diutiùs quàm expectarat apud Lutzenburgios hærente, Lamoralem Egmondij Comitem Flandriæ Gubernatorem cum Belgicis copiis Thermæo se opponere iubet. Egmondius vndique in vnum collectis Belgis, comitante Ponro Lalaino Bignicurtij Regulo, Rentij Marchione, ac non paucis veteranis Præfectis, in Francos tendit. Thermæus Duynkerckæ ex articulari morbo decumbẽs, exercitum Greuelingam, indeque Caletum iter conuertere iubet. Sed extrema Egmondij diligentia celeritateque coactus, ad flumen Ha, loco munito castra ponit, ad quæ mox Thermæus quoque, quamquam maximis teneretur doloribus, accessit: Egmondius enim vix quarta milliaris parte à Francis consederat, certabántque singulis momentis velitariis pugnis, crescenteque in horas Belgarum exercitu, cùm se Thermæus breui numero inferiorem futurum conspiceret, postero die summo manè, decrescente maris æstu, amnem Ha, aquis tunc ferè destitutum, supra Greuelingam transit. Egmondius hostem è manibus elabi, nisi arte celeritateque vteretur, considerans, infra Greuelingam suas transmittit copias, iuxtaque Slusas Caletanas minori capto circuitu, Thermæo à fronte instructis aciebus occurrit; qui necessariò pugnandum videns, cùm se suosque tormentis maioribus (quibus Egmondius ob celeritatem destituebatur) ex præscripto belli muniisset, ad alacriter pugnandum eos est cohortatus. Belgas pedites ducebant Pontus Lalainus Bignicurtij Dominus, ac Reussij Comes, Germanos Hilmarus Munichusius, Hispanos ac Wallones Caruialus. Adueniente hac ratione Egmondio, non terrentur Franci, sed explosis tormentis, cladem Belgis non exiguam inferunt, occiso Egmondij, cui insidebat, equo: qui statim altero conscenso, Francos inuadit, tempusque iterùm onerandorum tormentorum, magistris cæsis aut fugatis, eripit. Tympanis ac tubis sonum ingentem edentibus, primò omnes

Alia parte Fräci maritimam Flandriam inuadunt.

Capiunt Duynkercam & Bergas diui Winoci.

Occurrit Francis iussu Regis Egmõdius & alij.

Ne elabãtur Franci, iter eis præripitur.

omnes equites, deinde & pedites acriter ab vtraque parte concurrentes, 1558
dubio diu Marte dimicant, multis vltrò citroque cadentibus ac sauciatis; statariamque pedites, ac mox etiam aliquot equites pugnam ineuntes, atroci inter se manu animoq; sæuiebant; Germanis tamen, qui Francis militabant, frigidiùs rem gerentibus. At à parte Belgarum pedites Frisij eorumque vicini constantissimè fortissimeq; depugnabant. Euenit autem, dum maximè pugna feruet, vt decem Anglicæ militares naues, maria prope Greuelingam explorantes, cum æstu ad ostium fluminis Ha appellerent: qui audito clamantium ac pugnantium dissono fragore ac sono, quid rei sit explorant. Certiores de veritate, amnis ostium intrant, dispositisq; secundùm ripam ordine aliquot nauibus, præmonito Egmondio de amica classe, tormentis Francorum terga impetūt. Vbi vrgentes acriter à fronte Belgæ, cùm eos ardorē remisisse sentirent, renouato impetu, tandē equitatum omnem in fugam agunt: quem statim subsecuti pedites, victoriam Egmondio Belgisque reliquere. Pugnantes è Francis cecidere circiter ad duo virorum millia, sed multò plures in fuga ab equitatu & rusticis fuerunt interfecti. Periere etiam multi in amne & mari, è quibus Angli ducentos piscati, in victoriæ signum, cuius pro parte auctores erant, in Angliam auexere, ac sepeliere. Capta sunt tria millia, ac inter hos Marscalcus Thermęus in capite sauciatus, Caleti Prçfectus, Annibaldus Moruillerius, Villebonius, Snierpōtius, viri illustres. Pugnatum est ad ostium fluminis Ha, in ipsis propè maris æstuariis, tertio Idus Iulij. Tormenta impedimentaque omnia, tam allata quàm deprædata, cum signis omnibus militaribus capta. Desiderauere Belgæ circiter quadringentos viros, ac inter hos Peluij Dominum cum nobilibus aliquot Præfectis, ne de incruenta gloriarentur victoria. Guisius intellecta Thermæi clade, suscepti itineris institutum deserens, alia via in Picardiam ad Regem Pierreponti copias colligentem se confert. Conuenerant intereà vndique Regis Philippi copiæ, habitoque delectu ad triginta peditum ac quatuordecim equitum millia censebantur. Cùm ijs copiis Rex Philippus castra haud procul Dorlano ponit, illud oppugnare se velle simulans. Ex aduerso Rex Henricus, Pierrepontij haud procul Ambiano castra locat, sæpiùs hinc inde amnem Authiam transmittentes, paruisque præliis vires experientes. Vbi cùm per tres continuos ferè menses muniris castris sese Reges continuissent, iterùm Christierna Lotharingiæ Ducis mater de pace mentionem inferre incipit, idemque annitebantur Franciæ Proceres superioribus præliis capti. Interim in Italia non quiescebat Dux Suessæ Insubrum Præfectus, sed in vnum coactis decem peditum ac duobus equitum millibus in Francos Subalpinos ducit: Centalliumque oppidum valdè munitum obsidens, tandem post

Pugnatur diu dubio Marte, tandem victoria Egmondij & sociorū fuit.

Haud parū tamen ad victoriam quoq; contulerunt Anglorum naues tunc ibi casu appulsæ.

Cecidere Franci pugnantes duo millia, plures in fuga; capta terria millia: ex Belgis desiderati circiter quadringenti.

Intereà Rex Philippus ingentem exercitum colligit.

Opponit Francus & suum, nec tamen nisi leuibus præliis per tres menses certant.

1558 aliquot dierum validam oppugnationem, territis præsidiariis, ad deditionem eogit, diripit, incendit, ac diruit, commeatum, qui ingens erat, ac tormenta Cunium ac Fossanum transferens. Deinde Pischarij Marchionem equitum Præfectum, cum aliquot peditum cohortibus Roccauionem, oppidum à Francis valdè munitum, mittit, quod is, cæso præsidio, expugnans, Hispanos imponit. Tum exercitum ad Montem Caluum ducens, expugnat, diripit, præsidioque imposito munit. Hine Casalim in ditionem Montferratensem mouet. At ob ingentes oppidi munitiones, firmissimumque præsidium, instante autumno, diuturnam obsidionem instituere noluit, sed Vico Martini permunito, firmoque præsidio imposito, vt Casalanis infesti essent, suisque præsidio, Mediolanum reuertitur. iam enim de pace apud Belgas inter Reges agi certior quoque erat factus. Circa finem mensis Iulij Angli classe centum nauium instructa, quæ decē peditum millia vehebat, Duce Ammirale Milordo Clintonio, in altum dant vela. Iungunt se statim eis viginti Belgarum onerariæ maiores optimè armatæ, quibus præerat Ammiralis Wackij Dominus. Coniuncti Franciæ littora legunt, tandemque in Brirones militum partem exponunt. Sed eùm sine ordine disciplinaq; ad prædam discurrerent, raptaque ad naues deferrent, Chersimonij Regulus, excita Nobilitate, ac subitariis aliquot eductis peditum cohortibus, in palantes ex inopinato inuehitur, cædem non exiguam facit, multos capit, prædamque quæ in naues nondum erat perlata, recipit. Angli Belgæque ad naues cōpulsi, sublatis anchoris, hi in Angliam, illi in Belgium, malè habiti, magno cum dedecore reuertuntur. Sub idem ferè tempus consensu Regis Philippi pacem in Italia faciunt Parmæ ac Ferrariæ Duces, vltrò citroque occupata restituentes. Intereà de pace inter Reges ineunda diligenter ab ijs, quibus res erat commissa, laborabatur, iamque spes affulgebat, rem confici posse, præsertim Angliæ Reginæ Legatis enixè satagentibus, cùm subitò tristis ad Abbatiam Sercampiam, quò Pacificatores conuenerant, adfertur nuntius, Mariam Angliæ Reginam, Regis Philippi vxorem, mense Nouembri, nullis genitis liberis, è viuis excessisse. Obierunt eodem hoc anno mense Martio in Hispania, Leonora Franciæ ac Portugalliæ vidua, eiusdem Philippi Regis amita, itemque pater Carolus pridem Cæsar, decimo Kal. Octobris, de quo pleniùs ante biennium prænarrauimus; deniq; altera amita Regina Maria, Hungariæ vidua, tertia à fratris Caroli morte hebdomada: qui tristes nuntij pacis negotium in mensem Ianuarium sequentis anni reiecerunt, vtroque Rege interim exteros milites dimittente, subditosque in præsidia distribuente. Liberatur eodem mense Nouembri Anna Mommorancius Comestabilis Franciæ Belgico carcere, pro redemptione numeratis quinquaginta aureorum liliorū milli-

Dux Suessa in Alpibus pro Rege Philippo loca quædam recuperat, & munit.

Expeditio quædam naualis Anglorum & Belgarum in Britanniam memorem, sed ingloria.

Pacem in Italia faciunt Parmæ ac Ferrariæ Duces.

Seriò agitur quoque de pace inter Hispanum & Francum, sed tristes nuntij de morte Angliæ Reginæ, Cæsaris, & sororum, in sequentem annum negotiū reijciunt.

millibus. Kalend. Ianuarij anni 1559. obiit Christiernus III. Daniæ Rex, 1559 succedente illi filio Frederico, pauloque pôst etiam moriente Christierno II. Daniæ Rege viginti quinq; annis captiuo. Die 14. eiusdem mensis Elisabeth soror, sed non vterina, defunctæ Mariæ Angliæ Reginæ, ex Anna Bolenia, de qua suprà, progenita, per vniuersum Regnum præconis voce Regina proclamatur, moxque inauguratur 17. Kalend. Februarij. Post inaugurationem (vtar verbis Guicciardini) magnis comitiis Senatus ad vrbem Londinum ex consuetudine cùm haberetur, multis obstinata altercatione consumptis mensibus, ægrè tandem est dimissus. Versabatur verò omnis in eo controuersia, Essétne aliquid de statu Religionis Christianæ mutandum, innouandúmve. Vniuersum Sacerdotum collegium cum parte Nobilitatis maxima nihil de institutis maiorum immutari debere, magna contentione ratiocinabantur. Verùm Regina, quæ cum nutricis lacte suxerat nouam Religionem, alueratque hactenus liberalibus stipendijs doctores imbibitæ institutionis, aliter sentiebat; sequebanturque eam plerique populares omnes. Itaque post inutilem nimisque longam rixam, quidquid Sacri homines Primatesque multi rogassent, seu dissidium verita, seu vt suis inseruiret affectibus, Regina, rescissis Actis sororijs, Edictum quod Eduardo Rege latum erat, ne Romano Pontifici posthac obtemperaretur, paucis immutatis clausulis, retulit ac restituit. De Iconomachiæ porrò negotio tunc quidem eo Senatu nihil est actum: verùm non multis interiectis diebus, populari insolétia Diuûm Imagines omnes è templis sunt refixæ ac dirutæ, excepta sola figura Christi cruci affixi, quam domestico in sacrario erectam reseruauit Regina; sicque femina (quam in Ecclesia nec loqui patitur Apostolus) Ecclesiæ Anglicanæ caput coli est iussa. Hæc Guicciardinus. Nonis Februarij Carolus Lotharingiæ Dux in vxorem ducit Claudiam, alteram Henrici Franciæ Regis filiam, dudum sibi desponsatam, nuptiæque Parisiis summo cum apparatu pompaque sunt celebratæ. Mense Ianuario de pace Regum Legati acturi ab vtraque parte iterùm conuenerant. Erant nodi, & non minimus ille de restituendo Anglis Caleto, quod Rex Philippus Anglis gratificaturus nō parum vrgebat, cùm Mercurius fortè interuenit, nuntium adferens, Elisabetham Angliæ Reginam, veritam (quòd se Religione à pastoribus discrepare animo sciret) ne eius legitima haberetur ratio, diuerso in conciliabulo, intercessore Caualcante Florentino, pacem cum Franciæ Rege constituisse, eique fecisse
» liberam potestatem vtendæ ciuitatis Caletensis, ea summatim lege, vt
» exacto octennio Britannos in possessionem veterem Rex restitueret. Sin
» minùs, quingenties mille aureos appenderet; eaque vt sarta recta essent,
» obsides interim daret quatuor ex Francica nobilitate, quos Regina opras-

Elisabeth ex Bolenia proclamatur Regina Angliæ.

Edicitur in Anglia ne Romano Pontifici posthac ibi obtemperaretur.

Quin, vt femina sit Ecclesiæ Anglicanæ caput, ibi constitutum est.

Transigit Anglia cum Francia de Caleto.

 set.

1559 ſet. His conuentis intellectis, cùm cetera ſatis inter Reges conuenirent, in deſperatiſſima vulgi ſpe, apud Cametaceſium optabilem Reip. pacem tertio Nonas Aprilis Legati fecerunt his præcipuis conditionibus: Pacis induciarumque leges, quæ inter Reges eorumq; prædeceſſores fuere initæ, ac quales eæ ad annum vſque 1551. permanſere, firmæ, ſtabiles, rataque ſunto, niſi in quibus noua hac pactione aliter ſtatuitur. Pax firma, abſoluta, æternaque inter Philippum II. Hiſpaniarum, ac Henricum II. Francorum Regem, eorumque Regna ditioneſque quocumq; terrarum ſitas, ſubditoſque cuiuſcumque generis ſexus ac conditionis eſto. Vterque Rex omnibus fœderibus, quæ ad alterius læſionem redundare poſſent, renuntiato. Vt Generale Chriſtianorum, ſacrorum profanorumq; Procerum conuocetur habeaturque Concilium, ortæque in Religione hęreſes extinguantur, ratioque inferendi Turcis belli ineatur, vterq; Rex laborato. Subditi vltrò citroque liberè commeanto, mercaturam faciunto, portoria vectigaliaque vetera tantùm perſoluunto, priuilegiis ac immunitatibus ſolitis vtuntor. Sacræ profanæque conditionis homines ad bonorum poſſeſſionem, vt nunc ſunt, reuertuntor, Siculis, Neapolitanis ac Mediolanenſium exulibus exceptis. Rex Philippus Regi Henrico Fanum D. Quintini, Chaſtelettum, Hamam, quæque inde depēdent, omniaque alia Francicæ ditionis, ab anno 1551. à ſe aut Cæſare Carolo occupata, reſtituito. Rex Henricus Regi Philippo Theonuillam, Mariebutgum, Iuoſam, Damuillerium, Mommedium, cum ijs quæ huc ſpectant, reddito, omniaque quæ à dicto anno in hunc vſq; diem Rex Henricus eiúſve Legati occupauere: neque licitum ſit, munitiones hinc inde factas diruere nec minuere, ſed tantùm è ſingulis commeatum, apparatumque belli omnem liberè auferre. Ager ditionis dirutæ Terowanæ, quæque eò ſpectant, Francici iuris eſto, ea tamen lege, vt numquam eodem in agro nec loco oppidum aut munitionem ædificare Regi Henrico nec eius ſucceſſoribus licitum ſit. Sacra bona Terowanenſia omnia æqua portione diuiduntor, vnaque pars Antiſtiti Fani D. Audomari, altera Antiſtiti Bolonienſi, impetrato conſenſu Summi Pontificis, conceduntor. Rex Henricus Eccleſiæ Leodienſi ciuitatem Lonenſem, Fraiſnenſem, ac Bullonenſem reddito. Ditio oppidumque Heſdinum, quæque ei debentur, Regi Philippo eiuſque ſucceſſoribus in perpetuum maneto. Comitatus Fani diui Pauli Dominæ Tuteuillæ redditor. Comitatus Chatoloij, quæque eius ſunt iuris, Regi Philippo, vt ad ſucceſſores tranſmittat, reſtituitor, Regi tamen Henrico eiuſq; ſucceſſoribus patronali in eo manente iure. Duci Mantuano Marchionatus Monferrati abſolutè redditor; ſubditis tamen, quòd Regi Henrico adhæſerint, fraudi non eſto. Ciuitas Valentia ditionis Mediolanenſis, Arce non imminu-

Demum Hiſpanus & Francus quoque conciliantur his legibus.

Curet vterq; extinguiheręſes, Concilij Generalis auctoritate.

Ab anno 1551. bello capta redduntur vtrimque eo ſtatu quo nunc ſunt.

Reddat Francus Eccleſiæ Leodienſi Bullonēſe, Fraiſne, & Lonam.

„ minuta, euectis bellicis tormentis ac commeatu, Regi Philippo red- 1559
„ ditor. Genuenſes Rex Henricus in amicitiam admittito, omniaq; quæ
„ in Italia Corſicaque eripuit, reſtituito, præteritæque defectiones Corſi-
„ cis apud Genuenſes incommodo ne ſunto. Rex Henricus vniuerſa di-
„ tione Senenſi abſolutè cedito. Nobiles ignobileſque, quamcumque hoc
„ bello partem ſunt ſecuti, indemnes ſunto. Rex Philippus Eliſabetham
„ Regis Henrici filiam natu maximam vxorem ducito, cum ea in dotem,
„ nomineque paternæ maternæque hereditatis ſemel quadringenta millia
„ aureorum liliorum accipito. Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux Mar-
„ garetam Francicam Regis Henrici ſororem vxorem ducito; cui illa in
„ dotem adferet Ducatum Berrij, fruitura tantùm ad vitam; qua de cauſa
„ Rex ei ſemel perſoluet trecenta aureorum liliorum millia. Altero poſt
„ publicatas pacis huius leges menſe, nuptias Sabaudus celebrato: quibus
„ abſolutis, ei Sabaudiæ ac Breſſæ Ducatus redditor. Tum etiam Comi-
„ tatus Bergeij, Veronnei, Moriennæ, Conocali, Tarentaſiæ, Barcelon-
„ nettæ, Principatus Pedemontis, Comitatus Aſtenſis, Marchionatus
„ Cheuræ, Dominium Langueſij, Galleresij, Comitatus Nicææ ac Barræ,
„ omneſque ditiones, quas olim pater Carolus Sabaudus poſſedit, cum iis
„ quę aliqua ratione ad hęc pertinēt, reſtituuntor, excepto Turino, Quier-
„ ſio, Pinerolo, Chinaio, ac Villanoua Aſtenſi, cum eorum finibus ac iuriſ-
„ dictionibus; quæ tamdiu Rex Henricus ſuis præſidiis obtinebit, donec
„ controuerſiæ inter Francorum Reges ac Sabaudiæ Duces iam olim mo-
„ tæ, fuerint ſopitæ: id verò vt proximo triennio fiat, Rex Henricus curato.
„ Rex Philippus ſimiliter Duci Sabaudiæ, quidquid in eius ditionibus
„ præſidio obtinet, exceptis Vercellis ac Aſta, ſtatim reddito; ea verò ſuo
„ ſumptu præſidiis obtineto, donec Rex Henricus quinque dicta oppida
„ retinuerit, nec diutiùs: interim Sabaudus in dictis oppidis nihilominùs
„ officia ſacra profanaque conferto, cenſuſque Ducales percipito, ac cum
„ vtroque Rege pacem amicitiámque colito. Reſtitutionem locorum, dę
„ quibus his legibus eſt actum, hac ratione facito: Rex Henricus altero
„ menſe à die huius initi ac concluſi fœderis numerando, Sabaudo omnia
„ quæ ex fœderis formula debet cis ac vltra Alpes, Genuenſibus item in
„ Italia ac Corſica reddito, quatuor à Rege Philippo receptis obſidibus,
„ quos Rex Henricus nominabit; qui in eius poteſtate manebunt, donec
„ Rex Philippus à ſua deinde parte conditionibus ſatisfecerit; id autem fiat
„ intra proximum menſem, ex quo Rex Henricus fidem liberarit, tum ob-
„ ſides recipito. Hæc acta, tranſactáq; ac ſubſignata Cambreſij tertio No-
nas Aprilis à Ferdinando Aluareſio, Albæ Duce, Guilielmo Naſſauio
Orangij Principe, Ringomio Siluano Comite Malitano, Antonio Per-
renotto Antiſtite Atrebatenſi, ac Viglio Zuichemio Præſide Arcani

Rex Philippus Franci filiam, Sabaudus ſororē vxores ducūto.

Vterq; Rex Sabaudo ablata, eidem reſtituito, tantùm pauca adhuc ad tempus in eorum manibus manento.

Prior Francus (acceptis tamen ab Hiſpano quos volet obſidibus) his legibus ſatisfacito.

1559 Concilij; à parte Francorum à Carolo Lotharingiæ Cardinale, Anna Mommorancio Franciæ Comestabili, Iacobo Albanio, Marchione Frossacquij, Fani D. Andreæ Regulo Franciæ Marescalco, Ioanne Motuillerio Antistite Aureliano, Claudio Laubespina Hauthetinę Domino, Regiis Consiliariis. Paulò pòst ipsi Reges subscripsere, sigillaq; maxima appendi iussere. Idem vtriusque filius natu maximus, Carolus ac Franciscus fecere. Mox Cambresij ac Cameraci pax, ac deinceps per totum Belgium ac Franciam, incredibilibus hominum gaudiis ac triumphis publicatur. Exinde satisfaciendis conditionibus vtrimque se accinxere. Rex Henricus, antequam loca promissa redderet, obsides, vt conuentum erat, à Rege Philippo petiit, accepitque Ducem Albanum, Ducem Arcuensem, Principem Orangij, ac Comitem Egmondij; qui mense Iunio huius anni in Franciam profecti, pacta coniugij inter Regem Philippum ac Elisabetham Francicam inita, absoluêre; desponsaturque 9. Kalend. Iulij, stipulante Albano pro Rege Philippo, nuptięq; Regia magnificentia Parisiis celebrantur, armato Egmondio cum sponsa cubante. Sequentibus diebus equestri ludicro certamine Principes Proceresq; concurrunt. Decretum erat, vitandæ inuidiæ causa, Franci cum Francis, Belgæ cum Belgis ac Hispanis concurrerent. Rex Henricus in armis exercitatissimus cum variis Franciæ Proceribus, multis confractis ingenti concursu hastis, vires summa spectantium cum laude sępiùs demonstrarat. Postremò Gabrielem Mongomerij Baronem ad concursum cogēs, cùm vterque hastam summo honore in concurrentis pectus confregisset, euenit, vt dissilientis ruptæ lanceæ frustum in dextrum Regis oculum per cassidis foramina, oculis seruientia, seu illam ipsam cassidis fenestram non satis clausam, cursus violentia adactum, ferè ad cerebrum penetraret, adeòque grauiter membranas cerebrum obuoluentes vulneraret, vt vndecimo pòst die, septimo nimirum Idus Iulij, ætatis anno quadragesimo secundo, summo omnium cum luctu è viuis discederet, ad extremum vsque spiritum integris vsus sensibus. Quin vocatis ante mortem in cubiculum Emanuele Philiberto Sabaudiæ Duce sororeque Margareta, iungi eos à Sacerdote, se inspiciente audienteque, iussit; omnia ei in Sabaudia ac Pedemonte, secundùm initę pacis formulam, restitui præcepit. Rex Philippus, de soceri Regis infelici casu certior factus, statim Parisios mittit Andream Vesalium Medicorum ac Chirurgorum eius temporis facilè Principem. Sed contra letale vulnus ars nec solertia humana quidquam valuit. Idibus Augusti ad Fanum D. Dionysij Rex perlatus, iuxta prædecessores sepelitur. Decimo octauo Augusti Romæ obiit Pontifex Paulus IV. De eius morte sic Guicciardinus: Tertio Idus Sextiles Romæ Paulus IV. Pontif. Max. in viuis esse desijt.

Publicatur vbiq; dicta pax incredibili omnium lætitia.

Desponsatur solemni pompa Elisabetha Francica Regi Hispanarũ.

Henricus Franciæ Rex in hastiludio vulneratur.

Vndecimo posteà die ex vulnere moritur.

1559

desijt. Quo onere subleuatus Romanus populus, & vniuersa ditio eius subiecta imperio, miris modis exultabat: nec enim solũ propter nimiùm acerbam illam hæresum inspectionem, Inquisitionémque, quam ipse instituisset, verùm etiam propter bella, propter exactiones, propter insolentiam ac nimiam quamdam in Repub. agnatorum licentiam, eo Pontifice, vniuersæ Clientum Ecclesiæ opes supra modum erant depressæ. Ita ille. Sufficitur illi demum mense Decembri ipsis Iesu Christi Natalitiis festis Ioannes Angelus Medelinus, Marchionis Marignani, viri strenuè sæpè antè commemorati, nunc paulò antè mortui, frater germanus; assumptóque nomine Pij Quarti, mox Carolum Caraffam Cardinalem in carcerem conijci, conuictúmque de ingentibus sacrilegiis, furtis, aliisque facinoribus, in carcere strangulari iubet. Hactenus ferè Pontus Heuterus.

Decedit & Pontifex Paulus IV. succedente Pio IV.

Exinde Florentius Vanderhaer per annos aliquot succedet. Pace (inquit ille) constituta, Rex Catholicus, quòd Cæsarem patrem mense Septembri amiserat, quòd de Africanis præsidiis, Hispaniæque occultis motibus timebat, Hispanias cogitabat.

Parat Rex Philippus proficisci in Hispanias, & quare.

Ad mensem Iulium Conuentum Prouinciarum Ordinibus atque inaurati Velleris Equitibus Gandauum indixerat: antè enim quàm Zelandiã in Hispaniam nauigaret, sufficere in locum demortuorum equitum nouos Equites cupiebat, Ordinibusque de sua profectione, de Parmensi Ducissa à se ad regimen Prouinciarum delecta, de Religione, ceterisq; de rebus loqui constituerat. Postremus Aurei velleris Conuentus Antuerpiæ fuerat habitus anno 1555. Post eum diem mortui erant Equites quatuordecim.

Indicit in eam rem Gandaui Comitia Ordinum, & Equitũ Aurei velleris.

Supererant triginta duo notiores Belgis hi, hocque ordine adscripti: Ferdinandus Imp. Carolus Hispaniarum Princeps, Maximilianus Austrius Boëmiæ Rex, Philibertus Sabaudiæ Dux, Ferdinandus à Toledo Dux Albæ, Cosmus Medices Dux Florẽtiæ, Octauius Farnesius Dux Parmæ, Petrus Ernestus Comes Mansfeldij, Ioannes Comes Bossuti, Lamorallus Comes Egmondanus, Ioannes à Ligne Comes Arenbergij, Ioannes Lanoius D. Molembasij, Philippus Croius Dux Arschoti, Carolus Baro Barlaymontij, Philippus à Stauele D. Glaionij, Carolus Brimæus Comes Meghemi, Philippus Mommorãcius Comes Hornę, Ioannes Marchio Bergensis, Guilielmus Nassouius Princeps Orangij, Ioannes Comes Frisiæ Orientalis.

Ordo & nomina Equitum præcipuorum tunc viuentium.

Istis allecti hoc conuentu hi: Franciscus Franciæ Rex Dux Vrbini, M. Antonius Colomna Dux Paliani, D. Assicourtij, D. Tourcoignij, Marchio Rentei, Dominus Montignei, Comes Lignij, Antonius Lalaignius, Comes Hoochstratanus.

Creantur eo conuentu & hi Equites.

Conuentu hoc veteri ac solemni ritu peracto, cum Prouinciarum Delegatis agere Rex cœpit. Verba Regis nomine in eam sententiam facit Episcopus Atrebatensis, vt de Regis in optimos subditos præclara voluntate nonnulla prolocutus, libentissi-

1559

Oratio Regis nomine ad Ordines habita.

bentiſſimè manſurum fuiſſe in Belgio Regem oſtenderet; ſi non ex Hiſpaniarum neceſſitates fuiſſent exortæ, quibus ſubueniri, niſi Rege præſente, non poſſet. Ducem Sabaudiæ ſupremam Belgij Præfecturam præclarè adminiſtraſſe, cu tanda nunc tandem illi propria. Optaſſe Regem vti filium ex Hiſpaniis accerſitum ſummæ rei præficere liceret, multas extitiſſe cauſas, cùr id ante ſuum in Hiſpanias reditum facere Rex minùs potuerit. Diu itaque hac de re cogitantem in eam ſententiam Regem diſceſſiſſe, vti Ducem Parmæ ſororem ſuam Belgam natam coràm aſſidentem Duci Sabaudiæ ſubſtitueret. Darent itaque operam Ordines, vti quo Regem oporteret, eo Dux Parmæ obſequio coleretur. Tum in eum ſermonem Atrebatenſis eſt ingreſſus: Vicinarum ditionum cōplures nouis de Religione diſſidiis laborare; non poſſe non eorum Regem meminiſſe, quæ diſcedens Cæſar, audientibus Ordinibus imperaſſet, quibuſque de rebus moriens teſtamento ſtudiosè cauiſſet: Parmenſi itaque id Regem imperaſſe, Religionem Catholicam tueretur, eáſque leges exactè obſeruaret, quibus de hæreticis coërcendis Cæſar atque Rex cauiſſent; velle vti & Ordines huius quoq; in ſe rei curam ſuſciperent. Poſtremò, quòd ſibi maioribúſque obſequentes ſemper extitiſſent, quòd pecunias liberaliter contuliſſent, magnas pro hiſce Regem habere gratias, libentiſſiméque, cùm id rerum neceſſitas flagitabit, in has Prouincias rediturum. Hæc præcipuè Atrebatenſis. Vulgus iactat, promiſiſſe ſingulis ſeptennijs reuerſurum in Belgium Regem; ſed nec ipſe Metrius, nec quiſquam, quem legi, id habet. Iam diu erat muſſitatio, plus apud Regem in Hiſpaniis natum & educatum Hiſpanos poſſe, (verba ſunt Vanderharij) quàm vel Cæſar iis tribuiſſet, vel Belgarum meritis conueniret. Cæſarem Belgis Belgam, Hiſpanis Hiſpanum, Germanis Germanum, Italis Italum extitiſſe: Regem contrà vniuerſis ſemper eſſe Hiſpanum, miniſtriſque Hiſpanis quàm ceteris vti libentiùs; multa Hiſpanos in Belgas dicere, quæ ferre ingenuos homines non oporteret; offenſúmque aliquando iis ſermonibus Cæſarem, Regi, Orangio Boſſutióque præſentibus, dixiſſe futurum (ni caueat) vt Hiſpanorum conſiliis res Belgica ſubuertatur. Accedebat nunc, (quod Belgio turpiſſimum videretur futurum) vti Comitem Feriæ, Secretarios Vergam & Eraſo, eo ſit cum imperio Rex relicturus, vt niſi iis auctoribus conſtitui de Republica res nulla poſſet. Rogati itaque Ordines Regi vt reſponderent, eas ſinguli ſententias dicunt; Rogandum eſſe Regem, peregrinum vti militem Belgio educat; præſidiis non niſi Belgicis vtatur; cōſiliis de Repub. peregrinos non adhibeat. Menſis itaq; Auguſti die ſeptimo, cùm in eam quam dicebamus ſententiam Ordinibus Rex eſſet locutus, tum Borlutius, vrbis Gandauenſis Penſionarius, pro toto eo conuentu Regi rem propo-

Conſtituitur ab eo Duciſſa Parmenſis Belgij Gubernatrix.

Vult Rex iam Parmenſis quà Ordines coërcendis hæreticis diligenter aduigilent.

Querimonia contra Regem & Hiſpanos nunc vulgò iactata.

Rogantur, & dicunt Ordines ſinguli ſuã ſententiam.

1559

„ proponit, peregrinæ militiæ incommoda atque mala commemorat, „ Theonuillam, Marieburgum, deserta ab inquilinis oppida præsidiario- „ rum Hispanorum insolentia ostendit, Belgicorum militum fidem mul- „ tis exemplis docet. Rogare itaque Ordines vti Cæsaris exemplo muni- „ tionibus peregrinos deducat, ea loca Belgis committat. Hinc in eum ser- „ monem Borlutus ingreditur, alienum futurum à vetere forma Reipub. „ indignum Belgarum fide atque virtute, si peregrinos homines ad publi- „ carum rerum curam Rex sit adhibiturus: postulare itaque Ordines, vti „ ne rem eam Rex committeret, quæ Regi inutilis, genti Belgicæ oppro- „ brio sit futura. Quæ cùm Borlurus dixisset, subiratum (vti homines suspicabantur) de sede Regem surrexisse accepimus (ait idem Auctor) atque eo digresso, in eam sententiam locutum Ducem Sabaudiæ, vt Ordinibus peregrinę militiæ discessum polliceretur, verbis nihilominùs eos leniter increparit, qui de Regis voluntate aliter vel sentirent vel loquerentur, quàm illius in Belgas præclarum studium mereretur. Constituti hi Prouinciarum Belgicarum Rectores: Petrus Ernestus Mansfeldiæ Comes, Ducatus Lutzenburgensis Legatus seu Rector: Carolus Brimęus Comes Meghemi, Geldrię & Zutphanię: Lamoralius Comes Egmondanus, Flandrię & Artesiæ: Guilielmus Nassouius Orangię Princeps, Hollandiæ, Zelandiæ, & Vltraiectinæ ditionis: Ioannes à Bergis, Marchio Bergæ ad Zomam, Hannoniæ, Valencenæ & Cameracesij: Florentius Mommorancius, Dominus Montigny, Hornani frater, Tornaci & Tornacesij: Ioannes Mommorancius Dominus Courririj, Insularum, Duaci & Orchinij; Ioannes à Ligne Comes Arenbergij, Frisiæ & Transisulaniæ: Carolus Barlaymontius, ditionis Namurcensis: Ioannes Comes Frisiæ Orientalis, ditionum Transmosanarum: Comes Hornanus, Ammiralis seu Præfectus maris, eratque cum Rege in Hispaniam profecturus. Brabantiæ, Mechlinięque, veteri instituto nullus datus est Præfectus; quòd hîc ipsa suprema Præfectura esset, nisi quòd Antonio Lalaignio Hoochstratæ Comiti, Mechliniensis ciuitatis cura ex parte fuerit commissa. Ita Rex Gandauo in Zelandiam contendit, comitantibus omnibus Belgarum Proceribus, Ordinúmque Legatis; commodámque nactus tempestatem, 6. Kalendas Septembris nauem conscendit, paucisque diebus Laredum Cantabriæ oppidum, vno continenter afflante Aquilone, appulit.

Orant Regem, quatenus dimissis peregrinis, ipsis Belgis oppida & Arces cōmittātur.

Pollicetur Rex discessum peregrinæ militiæ, irato tamen similis.

Nominat omnes Belgas, qui Prouinciis singulis præsint.

Nauigat in Hispaniam.

ANNALIVM BRABANTIÆ TOTIVSQ. BELGII

TOMI PRIMI ET SECVNDI FINIS.

INDEX

INDEX RERVM
IN
ANNALIVM
BRABANTIAE
TOTIVSQVE BELGII
TOMVM PRIMVM ET SECVNDVM.

Numerus paginam, littera a *principium*, b *medium*, c *finem paginæ*, *designant.*

AA Mona-

Anto-

Bellum

Bernenſes,

Brecbta

C.

D.

milíti

Olram-

F.

obſi-

armata

Flan-

à filio

quando

quam-

in

indu-

I.

pen-

ob fontes

K.

ob Hauc-

ad bre-

Arre-

Roma-

in-

Missæ

N.

Francos

Fredege-

Otho

P.

 capite

tandem

Guiliel-

Pseudo-

Rotsela-

S.

T.

Thomas

contra

est feu-

X.

Z.

rebel-

APPROBATIO.

CVM *Annales hi Brabantiæ & Uniti Belgij Principum res gestas duobus Tomis ex fide enarrent, gentisque nostræ, quam omnium Gallorum fortissimam iam olim dixit & verè dixit Cæsar, primordia, Principes, & euentus varios, distinctè & solidè complectantur, nihilque quod aut Religioni aut Politico statui aduersetur, contineant, dignos iudicaui, qui typis concepti in lucem prodeant. Datum Antuerpiæ, in Seminario Episcopali, die* XXXI. *Maij, anni* M. DC. XVII.

Laurentius Beyerlinck, Archipresbyter & Canonicus Eccles. Cathed. Antuerpiensis.

SVMMA PRIVILEGII.

ALBERTVS & ISABELLA CLARA EVGENIA *Archiduces Austriæ, Duces Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Serenissimi Belgarum Principes, Diplomate suo sanxerunt; nequis*, Francisci Haræi Annales Ducum seu Principum Brabantiæ totiusque Belgij, *præter Balthasaris Moreti voluntatem vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impressos, in Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui secùs faxit, confiscatione librorum & alia graui pœna mulctabitur; vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ* VII. *Iulij*, M. DC. XVII.

Signat.

De Witte.

ANTVERPIÆ,
EX OFFICINA PLANTINIANA
BALTHASARIS MORETI.
M. DC. XXIII.

2 vol.

70.